

«БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»

атты Республикалық ғылыми-практикалық конференцияның

МАТЕРИАЛДАРЫ

12 сәуір 2023 ж.

МАТЕРИАЛЫ

Республиканской научно-практической конференции

«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ»

12 апреля 2023 г.

«TOPICAL ISSUES OF THE EDUCATION AND SCIENCE SYSTEM»

MATERIALS

of the Republican Scientific and Practical Conference

April 12, 2023

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОҚУ АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
Ы. АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ИМ. И. АЛТЫНСАРИНА**

**MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
MINISTRY OF EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
Y.ALTYNSARIN NATIONAL ACADEMY OF EDUCATION**

«БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»

атты Республикалық ғылыми-практикалық конференцияның

материалдары

12 сәуір 2023 ж.

**«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ И
НАУКИ»**

Материалы Республиканской научно-практической конференции

12 апреля 2023 г.

**«TOPICAL ISSUES OF THE EDUCATION AND SCIENCE
SYSTEM»**

Materials of the Republican Scientific and Practical Conference

April 12, 2023

ӘОЖ 001

ҚБЖ 72

Б94

Бас редактор:

Тыныбаева М. А. – Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының президенті,
PhD

Ғылыми редактор:

Булатбаева К. Н. – Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми
қызметкері, п.ғ.д., профессор

Редакция алқасы:

Мухамедханова А.К., Жакиянова Ж.Г., Резуанова Г.К., Смагулова М.Г., Адилова В.Х.

Техникалық редакторлар: Тайболатов Қ. М., Жалмухамбетова А. Х.

А00 «Білім және ғылым жүйесінің өзекті мәселелері» атты Республикалық ғылыми-
практикалық конференцияның материалдары. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2023. – 500 б. – Қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7353-43-8

Жинаққа «12-жылдық білім: өзекті мәселелер және жетілдіру перспективалары»,
«Мектептегі білім сапасын арттыру жолдары: тәжірибе, мәселелер және шешу жолдары»,
«Мектептегі көптілділік: тиімді оқыту технологиялары және оқу процесін цифрландыру»,
«Үздіксіз педагогикалық білім беру жағдайында мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамыту
траекториясы», «Білім беру жүйесіндегі ғылымды дамыту мәселелері» секциялары бойынша
мақалалары енгізілген.

Жинақта ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің «Білім және ғылым жүйесін
дамытудың ғылыми негіздері» (2021-2023), тіркеу нөмірі OR 11465474 бағдарламалық-
нысаналы қаржыландырудың ғылыми-техникалық бағдарламасы аясында ұйымдастырылған
республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары жарияланған.

Орта, техникалық, кәсіптік және жоғары педагогикалық білім берудің өзекті мәселелері,
сондай-ақ ғылымды дамыту мәселелері қаралады.

Бұл жинақтың материалдары педагог-практиктерге, ғалым-педагогтерге, білім беру
жүйесінің қызметкерлеріне және педагогикалық мамандықтар бойынша білім алушыларға
арналған.

Мақала мазмұнына автор жауапты.

ӘОЖ 001

ҚБЖ 72

Б94

ISBN 978-601-7353-43-8

© Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023.

Қадірлі конференцияға қатысушылар!

Қадірменді педагог ғалымдар мен ұстаздар!

Қазіргі уақытта ғылым, білім және өндірістің тығыз өзара іс-қимылы стратегиялық мақсатқа және экономиканың инновациялық дамуының және осылайша мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігін арттырудың қажетті шарты болып отыр. Бүгінгі ғылыми конференция тақырыбы «Білім және ғылым жүйесінің өзекті мәселелері» еліміздің қоғамдық өмірінің іргелі саласының даму жолдарын қамтиды.

Білім, ғылым және өндірістің интеграциясы экономиканың инновациялық әлеуетін арттыратыны дау тудырмайды. Осы салада жүзеге асырылатын ұлттық жобалар мен бағдарламалардың мақсаты - отандық білім беру ұйымдарының бәсекеге қабілеттілігін күшейту. Академияда орындалып жатқан зерттеулер білім жүйесінде шешілмей жатқан мәселелерді анықтайды, шешу жолдарын ұсынады және оны сынақтан өткізіп, жүйені дамытатын ұсыныстар береді.

Жалпыға белгілі құбылыс - бұл адам қызметінің барлық салаларында білімнің тез жаңаруы. Педагогика саланы алсақ, білім жүйесінің өзекті мәселелерін шешуде алдымен жоғары педагогикалық кәсіби білімнің мазмұнын мамандардың кәсіби құзіреттіліктерімен тікелей байланыстыруды қажет етеді. Сонымен қатар, педагог мамандардың даму траекториясы да есепке алыну керек. Кәсіби стандарттарды ғалымдар жұмыс берушілермен бірге белгілейді, ал университеттер мен колледждер соларға сәйкес кадрларды дайындауы қажет. Педагогикада қызмет ететін кадрлар мықты болу үшін, олардың аттестаттау жолдары тәуелсіз болуы тиіс.

Педагог кадрлардың жоғары сапасы орта білім беру сапасын көтереді.

Осы және тағы да реформалауды қажет ететін мәселелер Алтынсарин академиясында орындалып жатқан «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негіздері» атты ғылыми-техникалық бағдарлама аясындағы зерттеулерде қарастырылуда. Қазіргі уақытта алғашқы нәтижелерді (мысалы, оқушылардың теңгерімді тамақтану және орта мектептерге қойылатын эргономикалық талаптар, педагогтың кәсіби стандартының негізгі қағидалары) Оқу-ағарту министрлігіне ұсыныстар түрінде жібере бастадық.

Дәл қазір білім қоғамдағы болып жатқан өзгерістердің орталығында. Білім - бұл қызмет көрсету саласы ғана емес, сонымен қатар мәдениеттің бір бөлігі, қоғам құндылықтарының көрсеткіші, ғылыми зерттеулердің нәтижесінде өңделіп және дамып отыратын басым сала.

Қадірлі қауым! Мен бүгінгі конференцияда келелі әңгімелер қозғалып, ойлы тұжырымдар айтылады деп сенемін. Конференцияның барысына сәттілік тілеймін!

**Ы.Алтынсарин атындағы
білім академиясының президенті М.Тыныбаева**

I. ОРТА БІЛІМ: ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ (БІЛІМ БЕРУДЕГІ ПРОФИЛИЗАЦИЯ) СЕКЦИЯСЫ

ПРОЯВЛЕНИЕ МОДЕЛЕЙ ПРЕОДОЛЕВАЮЩЕГО ПОВЕДЕНИЯ У ДЕВИАНТНЫХ СТАРШЕКЛАССНИКОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

Абенова А.Н.,

педагог-психолог

КГУ «Средняя школа №20» г. Астана

Аннотация. В данной научной статье изучены особенности проявления преодолевающего поведения у девиантных старшеклассников. Были рассмотрены классификации девиантного поведения в современной психологии, модели преодолевающего поведения у старшеклассников. Было проведено эмпирическое исследование проявления моделей преодолевающего поведения у девиантных старшеклассников.

Аңдатпа. Бұл ғылыми мақалада девиантты орта мектеп оқушыларының мінез-құлқын жеңу ерекшеліктері зерттелген. Қазіргі психологиядағы девиантты мінез-құлықтың жіктелуі, орта мектеп оқушыларының мінез-құлқын жеңу моделі қарастырылды. Девиантты орта мектеп оқушыларында мінез-құлықты жеңу модельдерінің көріністеріне эмпирикалық зерттеу жүргізілді.

Abstract. In this scientific article, the features of the manifestation of overcoming behavior in deviant high school students are studied. Classifications of deviant behavior in modern psychology, models of overcoming behavior in high school students were considered. An empirical study of the manifestation of models of overcoming behavior in deviant high school students was conducted.

Актуальность заключается в том, что проблема изучения девиантного поведения подрастающего поколения отличается особой остротой. Юноши и девушки, со свойственной этому возрасту особой чувствительностью, оказываются наиболее незащищенными, уязвимыми, одинокими и психологически беспомощными перед жизненными трудностями. Часто они не готовы к новым жестоким требованиям общества, не способны сделать самостоятельный выбор и взять на себя ответственность за своё поведение, за своё будущее, и поэтому часто оказываются в стрессовых ситуациях. Это может привести к дезадаптивному и делинквентному поведению.

С развитием девиантного поведения у старшеклассников все больше затрапываются положительные чувства и они могут стать резервом для будущей преступности. В связи с этим актуальной становится проблема выбора эффективных стратегий преодоления жизненных трудностей. Особенно это важно в юношеском возрасте, так как именно этот этап формирования личности связан с решением задач самоопределения, профессионального выбора, развития мировоззрения и «Я-концепции».

Цель исследования: изучить особенности проявления преодолевающего поведения у девиантных старшеклассников.

Объект исследования: личность девиантных старшеклассников

Предмет исследования: проявление моделей преодолевающего поведения у девиантных старшеклассников

Гипотеза исследования: мы предполагаем, что если в личности девиантных старшеклассников проявляются такие модели преодолевающего поведения, как «агрессивные действия», «избегание» и «импульсивные действия», то возможно они будут склонны к таким типам девиантного поведения, как «волевой контроль эмоциональных реакций», «склонность к агрессии и насилию».

Методы исследования: -анализ научной литературы; психодиагностический метод (методика исследования склонности к отклоняющемуся поведению А.Н. Орел; стратегии и модели преодолевающего поведения С. Хобфолла); метод математико-статистической обработки данных (коэффициентлинейной корреляции К. Пирсона). **Практическая** значимость: исследования состоит в том, что полученные результаты эмпирического исследования могут быть использованы при разработке практических рекомендаций, направленных на профилактическую работу по преодолению девиантного поведения старшеклассников. Девиантным поведением, как правило, называют поведение, отклоняющееся от принятых социальных норм и правил. В последние годы явление девиантного поведения приобрело массовый характер и привлекло к себе большое внимание социологов, социальных психологов и работников правоохранительных органов. [1].

Американские исследователи Хевитт и Джекинс в основе деления видят социальные признаки и делят девиантов на три группы: - дети-невротики (дети, имеющие сильное эмоциональное расстройство или перенапряжение нервной системы); - асоциальные типы (правонарушители, у которых главную роль играет отсутствие вины и угрыzenie совести в момент и после совершения преступлений); - псевдосоциальные нарушители (совершили преступления под влиянием среды, окружающей обстановки) [2].

Отечественный психолог Е.В. Змановская на основе таких критериев, как вид нарушаемой нормы и негативные последствия отклоняющегося поведения, выделяет три основные группы отклоняющегося поведения: антисоциальное (делинквентное) поведение, асоциальное (аморальное) и аутоагрессивное (саморазрушительное) поведение [3].

Антисоциальное (делинквентное) поведение - это поведение, противоречащее правовым нормам, угрожающее социальному порядку и благополучию окружающих людей. Асоциальное поведение - это поведение, уклоняющееся от выполнения морально-нравственных норм, непосредственно угрожающее благополучию межличностных отношений. Оно может проявляться как агрессивное поведение, сексуальные девиации (беспорядочные половые связи). Аутоагрессивное (саморазрушающее поведение) - это поведение, отклоняющееся от медицинских и психологических норм, угрожающее целостности и развитию самой личности.

Р.М. Грановская и Н. Никольская отмечает, что понятие «копинга» по своему содержанию близко к понятию психологической защиты, и основным

отличием защитных механизмов от копинг-стратегий является неосознанное включение первых и сознательное использование вторых. Преодолевающее поведение характеризуется осознанной конструктивной активностью личности, включающее в себя произвольный выбор; цель такого поведения - пережить события, не уклоняясь от неприятностей. Психологическая же защита подразумевает отказ от решения проблемы и связанные с этим конкретные неосознаваемые действия ради сохранения комфортного состояния [4].

Копинг-поведение возникает, когда человек попадает в кризисную ситуацию. Любая кризисная ситуация предполагает наличие некоего объективного обстоятельства и определенного отношения к нему человека в зависимости от степени его значимости, которая сопровождается эмоционально-поведенческими реакциями различного характера и степени интенсивности [5].

Преодолевающее поведение направлено на то, чтобы найти социально приемлемый способ выражения отрицательных чувств и эмоций, связанных с конфликтом или кризисом; при этом реальность и значимость самих чувств признается. Чаще всего найденный путь оказывается не прямым, а "обходным" или косвенным. [6, с. 66].

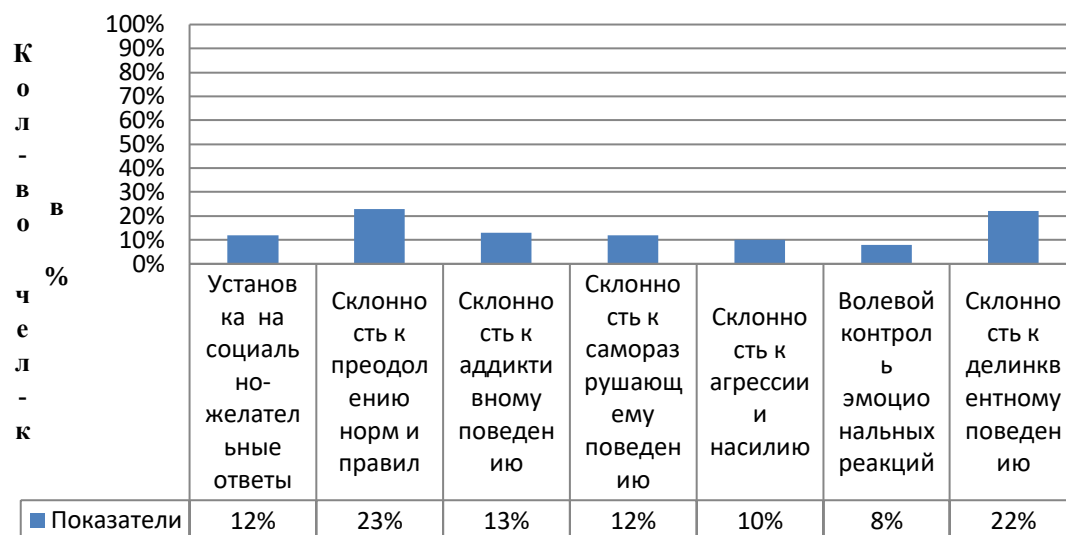
В настоящее время на человека воздействует возрастающее число разнообразных стрессогенных факторов, к которым относятся как природные изменения, так и перемены в социальной жизни, снижающие работоспособность человека и обостряющие проблемы во взаимоотношениях с окружающими, в том числе и состояние болезни. [7].

Старшеклассники наиболее остро ощущают это на себе. Так как именно этот период времени преподносит им много испытаний (экзамены, выбор профессии, новые социальные отношения и т.д.). Умение успешно справляться с состоянием стресса и сведение к минимуму его негативного влияния - является важным навыком для каждого человека. [8].

В исследовании принимало участие 104 старшеклассника (16-18 лет), которые являются учащимися десятых и одиннадцатых классов.

При реализации психодиагностического метода с помощью методики «Определение склонности к отклоняющемуся поведению» А.Н. Орел было выявлено 60 девиантных старшеклассников. Полученные результаты, отражены в Рисунке 1

Рисунок 1. Результаты исследования склонности старшеклассников к девиантному поведению

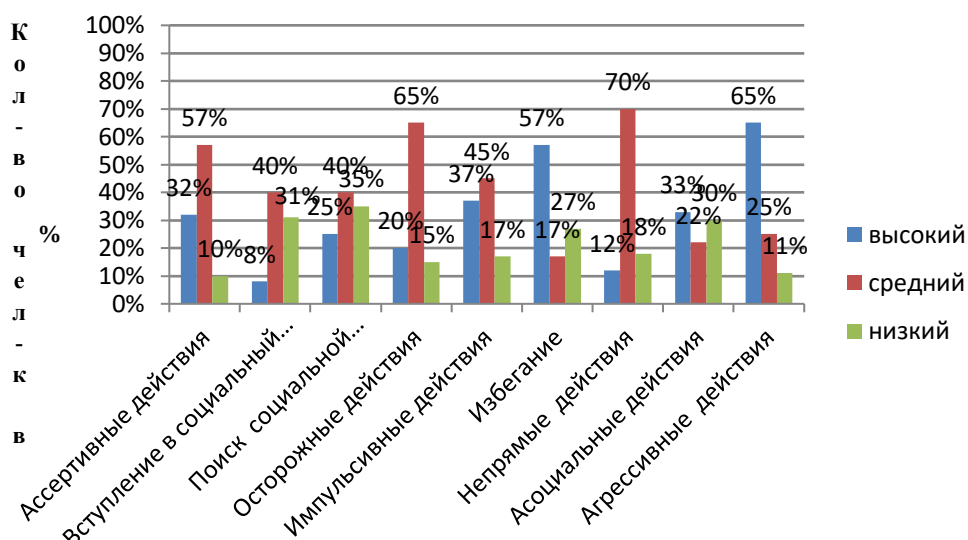

Анализ эмпирических данных показал, что в наибольшей степени у старшеклассников данной выборки выражена «шкала склонности к преодолению норм и правил» - 23%. Полученные данные свидетельствуют о выраженности тенденции к преодолению норм и правил, об их склонности противопоставлять собственные нормы и ценности групповым, о тенденции «нарушать спокойствие». Далее изучение представленных результатов показывает, что у 22 % человек выявлена выраженная готовность к реализации «делинквентного поведения». Полученные результаты объясняются тем, что такие старшеклассники не имеют каких-нибудь устойчивых стремлений, интересов, жизненных целей, нет у них и характерных для большинства юношей разнообразных здоровых познавательных интересов. [9]

В наименьшей степени у старшеклассников выражена «шкала волевого контроля эмоциональных реакций» – 8%. Полученные результаты свидетельствуют о слабости волевого контроля эмоциональной сферы, о нежелании или неспособности контролировать поведенческие проявления эмоциональных реакций. Большинство старшеклассников - 47 % не склонны к девиантному поведению. Это свидетельствует об эффективном социальном контроле поведенческих реакций, об отсутствии готовности к реализации саморазрушающего поведения, об отсутствии тенденции к соматизации тревоги, о невыраженности агрессивных тенденций.

Далее с целью изучения моделей преодолевающего поведения у выявленных девиантов, нами применялась методика С. Хобфолла «Стратегии и модели преодолевающего поведения». Полученные результаты, отражены в Рисунке 2.

Рисунок 2. Результаты исследования моделей преодолевающего поведения у девиантных старшеклассников

Анализ эмпирических данных показал, что в наибольшей степени старшекласникам данной выборки свойственны такие модели преодолевающего поведения, как «агрессивные действия» - 65% и «избегание» - 57%. Показатель копинг - поведения «избегание» - 57% возможно свидетельствует о том, что старшекласнику затрагиваемая проблема не столь важна, он не отстаивает свои права, не сотрудничает ни с кем для выработки решения и не хочет тратить время и силы на ее решение. Выраженность преодолевающего поведения, как «агрессивные действия» - 65% у старшекласников обусловлено социально-экономическими изменениями, особенностями культуры мегаполисов (скученность, плотность контактов, стремительность темпа жизни), информационной перегруженностью. В наименьшей степени у девиантных старшекласников выражены «ассертивные действия» - 10%. Полученные результаты возможно объяснить о крайней зависимости от окружающих людей, несамостоятельности и неуверенности в себе. Такие старшекласники не способны решать свои проблемы самостоятельно, и отвечать за себя и свои поступки.

У большинства девиантных старшекласников показатели моделей преодолевающего поведения соответствуют средним значениям. Такие старшекласники чаще используют не прямые действия, рационализацию и поиск позитивного в эмоционально-напряженных ситуациях. [10]. Для выявления тесноты связи между преодолевающим поведением и девиантным поведением старшекласников мы применяли метод линейной корреляции К. Пирсона.

На основании проведенного эмпирического исследования, направленного на изучение взаимосвязи моделей преодолевающего поведения и девиантного поведения у старшекласников, можно сделать следующие выводы:

1. Доминирующим типом девиантного поведения у старшекласников, принимавших участие в эмпирическом исследовании, является «склонность к преодолению норм и правил», им обладают 23% учащихся. «Склонность к делинквентному поведению» проявляется у 22% старшекласников.

В наименьшей степени у старшеклассников выражен «волевой контроль эмоциональных реакций», которым обладают 8% учащихся.

2. В наибольшей степени старшеклассникам данной выборки свойственны такие модели преодолевающего поведения, как «агрессивные действия» - 65%, «избегание» - 57%. Менее предпочтительными для девиантных старшеклассников являются «ассертивные действия» - 10%.

3. В ходе проведенного корреляционного анализа выявлены положительные статистически значимые связи между «склонностью к агрессии и насилию» и «избеганию», «волевым контролем эмоциональных реакций» и «агрессивными действиями», «склонностью к агрессии и насилию» и «импульсивными действиями»; отрицательная корреляция обнаружена между «волевым контролем эмоциональных реакций» и «ассертивными действиями», «склонностью к преодолению норм и правил» и «вступлением в социальный контакт».

4. В ходе эмпирического исследования нами была выдвинута гипотеза о том, что в личности девиантных старшеклассников возможно проявляются такие модели преодолевающего поведения, как агрессивные действия, избегание и импульсивные действия. Следует отметить, что выдвинутая нами в начале эмпирического исследования гипотеза была подтверждена.

Список использованных источников

1. Андреева Г. М., Богомолова Н. П., Петровская Л. А. Зарубежная социальная психология XX столетия: Теоретические подходы: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 286 с.
2. Смелзер Н. Социология: Учебное пособие. – М.: 1994. – 688 с
3. Змановская Е.В. Девиантология. – Издательский дом.: « Академия», 2004. – 176 с.
4. Абабков В. А., Перре М., Планшерел Б. Систематическое исследование семейного стресса и копинга // Обозрение психиатрии и мед. психологии им. Бехтерева. – 1998. – № 2. – С. 4 – 8.
5. Батаршев А.В. Психология индивидуальных различий: От темперамента к характеру и типологии личности / Батаршев А.В. – М.: Владос, 2000. – 256 с.
6. Трус И. Школьники с девиантным поведением: особенности воспитания // Воспитание школьников. – 2002. – №7. – С.44 – 46.
7. Гишинский Я.И. Социология девиантности (новеллы и перспективы) // Социологические исследования. - 2009. - № 8. - С. 70 – 73.
8. Жантукеев С.К. Психология. учебное пособие. - Астана, 2001. - 256 с.
9. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения: учебное пособие для вузов. – М., 2001. – 160 с.
10. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. Учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: Речь, 2006. – 392 с.

ПЕНИТЕНЦИАРЛЫ ЖҮЙЕДЕГІ КЕШКІ МЕКТЕПТЕРДІҢ БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУ МЕХАНИЗМІ: БІЛІМДЕГІ ОЛҚЫЛЫҚТАРДЫҢ ОРНЫН ТОЛТЫРУ

*Аймуханбетова Арайлым Фермахановна,
педагог-сарапшы, ШҚО ББ Өскемен қаласы бойынша
білім бөлімінің «№2 кешкі мектебі» КММ,
Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары,
биология пәні мұғалімі*

Аңдатпа. Күнделікті өзгеріп отыратын бүгінгі таңда білім көшінен қалмай заман талабына ілесіп отыру мақсатында пенитенциарлы жүйедегі кешкі мектептерің білім беру жүйесі де өз актуалдығын жоғалтқан жоқ. Бұл мақалада бас бостандығынан айырылған оқушылардың білім алуға құқығы да мүмкіндігі де бар екені көрсетілген. Пенитенциарлы мектепте оқу мотивациясын арттыру мен олқылықтардың орнын толтыру басқарудың дұрыс таңдалған мақсаты мен міндетінде, оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері мен педагогтың кәсіби шеберлігінде екені баяндалған.

Аннотация. Не утратила актуальности и система образования вечерних школ пенитенциарной системы, призванная не отставать от меняющихся на сегодняшний день знаний и идти в ногу со временем. В этой статье показано, что учащиеся, лишённые свободы, также имеют право на образование. В пенитенциарной школе отмечено, что повышение мотивации обучения и восполнение пробелов лежит в правильно выбранной цели и задаче управления, эффективных методах и приемах обучения и профессиональном мастерстве педагога.

Abstract. The education system of evening schools of the penitentiary system has not lost its relevance, designed to keep up with the knowledge changing today and keep up with the times. This article shows that students deprived of their liberty also have the right to education. In the penitentiary school, it was noted that increasing the motivation of learning and filling in the gaps lies in the correctly chosen goal and task of management, effective methods and techniques of teaching and professional skills of the teacher.

Мектеп - сөздің кең мағынасында — әлеуметтік-экономикалық қатынастарды ізгілендірудің, жеке тұлғаның жаңа өмірлік көзқарастарын қалыптастырудың маңызды факторы болуы керек. Дамушы қоғамға заманауи білім, таңдау жағдайында өз бетінше шешім қабылдай алатын, ынтымақтастыққа қабілетті, ұтқырлығымен, конструктивтілігімен ерекшеленетін, ел тағдыры үшін жауапкершіліктің дамыған сезімі бар адамгершілікті іскер адамдар қажет. Осы мақсатта білім беру жүйесін белсенді жаңғырту жағдайы жалпы білім берудің құрылымы мен мазмұны жетілдіруді қажет етеді. Білім беру жүйесін жаңғырту-саяси және жалпыұлттық міндет. Жаңғырту сөзі ағылшын тілінен аударғанда «modern» (заманауи) - өзгерту, жетілдіру деген мағынаны білдіреді. Осы реформа аясында қазіргі ақпараттық технологияларға ерекше рөл беріледі. Бұл қазіргі кезеңде нақты қажеттілік. Қазіргі жастар жаңа ақпараттық кеңістікте өсуде. Олар компьютерлік сауаттылықтың негіздерін жазуды және оқуды үйренуден бұрын түсінеді. Оларды ескі әдістер мен оқыту әдістерімен таң қалдыру қиынырақ. Өйткені дәстүрлі білім ақпараттық технологиялардың даму

қарқынына ілесе алмайды. Дәстүрлі әдіспен оқытудың нәтижесінде оқушылар оқу пәндерін оқуға деген қызығушылығын жоғалтады, бұл мұғалімді алаңдатпай қоймайтыны белгілі. Ал мұғалім – білім беруді жаңғыртудағы басты тұлға. Ең алдымен, мұғалімнің мәртебесі оның жоғары зияткерлік қабілеттерімен, кәсіби деңгейімен, жеке қасиеттерімен анықталады, оларды жүзеге асыруға бүкіл қоғамның қызметі, мемлекеттік және мемлекеттік емес құрылымдардың бірлескен қызметі бағытталуы қажет. Мұғалім ақпараттық қоғамда білімнің жалғыз тасымалдаушысы емес, қазіргі мұғалімнің рөлі — бұл жаңартылған қоғамдағы жетекші рөл. Табысты оқушыны тек табысты мұғалім тәрбиелей алады.

Қазіргі заман талабына қарай тәжірибелік-эксперименттік қызметпен айналысатын, креативті ойлай білетін, алдыңғы қатарлы инновациялық технологияларды меңгерген мұғалімнің рөлі артып келеді. Бүгінгі таңда мұғалімнің кәсібилігі ғана емес, сонымен қатар оның оқуға, шеберлікті арттыруға деген ұмтылысы да жоғары бағаланады.

Ендігі кезекте осы тұрғыда мен өз ойымды білім беру саласының пенитенциарлы жүйедегі кешкі мектеп білім алушыларының аудиториясына бұрғым келеді. Білімдегі жаңғырту жаңалығы кешкі мектептерде орындала ма, орындалса жүзеге асыру жолдары қандай? Жалпы пенитенциарлы жүйедегі кешкі мектеп қандай мектеп? Басқару жүйесі, мақсат, міндеттері мен оқыту аясындағы қиыншылықтар мен шешу жолдары қандай?

Кешкі мектеп, мақсат, міндеттері, оқу ортасы.

Пенитенциарлы жүйедегі кешкі мектеп – бұл түрлі себеппен орта мектепті дер кезінде бітіре алмаған бас бостандығынан айырылған адамдарға өндірістен қол үзбестен жалпы орта білім алуға мүмкіндік беретін оқу орны. Пенитенциарлы сөзінің мағынасы латын тілінен аударғанда *poenitentiarius* - *түзеу* деген негізінен қылмыстық жазаға қатысты терминді білдіреді.

Шығыс Қазақстан облысы Өскемен қаласында Қылмыстық-артқару жүйесінде осындай 2 мектеп 2003 жылдан бастап жұмыс жасап келеді.

Мектеп өзінің қызметінде жалпы орта білім беретін мектеп жарғысы мен кешкі (ауысымдық) жалпы білім беретін мектеп туралы ережені және төмендегі нормативтік құжаттарды басшылыққа алады.

Қазақстан Республикасы Қылмыстық-атқару кодексінің 127-бабына сәйкес міндетті бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім отыз жасқа дейінгі оқушыларға және 30 жастан асқан адамдарға олардың қалауы бойынша беріледі.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық-атқару кодексі Қазақстан Республикасының Кодексі (2014 жылғы 5 шілдедегі № 234-V ҚРЗ, ҚР 24.11.2021 № 75-VII толықтырулар енгізілген) 148-бабында белгіленген талаптарға сәйкес бас бостандығынан айыруға сотталғандардың бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім алуын ұйымдастыру Қазақстан Республикасының білім саласындағы заңнамасына сәйкес (157-бап) жүзеге асырылады (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000234>.) делінген. Яғни пенитенциарлы жүйедегі кешкі мектепте сотталған азаматтарды да мемлекет назардан тыс қалдырмай, оларға оқуларын аяқтап, орта білімдерін алуға мүмкіндік беруде.

Кешкі мектеп оқушылары күрделі контингентімен ерекшеленеді: ол жасы, оқыту және оқыту деңгейі, әлеуметтік және отбасылық жағдайы, мектептен тыс жұмыспен қамту дәрежесі мен сипаты, қабылдау, есте сақтау, зейін, назар аудару, мотивация сипаттамасы және басқа да белгілері бойынша бірдей еместігінде.

Түзету мекемелері жанындағы жалпы білім беру ұйымдарда оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктеріне тоқтала кетсем.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 бұйрығымен (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2021ж. 29 желтоқсандағы № 614 бұйрығымен толықтырулар енгізілген) бекітілген «Тиісті үлгідегі және түрдегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидалары» 2-параграфына сәйкес түзеу мекемелеріндегі жалпы білім беретін мектептері қызметін жүзге асады. Түзеу мекемелеріндегі жалпы білім беретін мектептер облыстардың және республикалық маңызды бар қалалардың білім басқармаларының келісуімен облыстардың және республикалық маңызды бар қалалардың қылмыстық-атқару жүйесі органдарының ұсынысына сәйкес жергілікті атқарушы органдардың шешімімен құрылады.

Мектептің құрылтай құжаттары Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы заңнамасында белгіленген тәртіппен қалыптастырылады.

Мектептің негізгі мақсаты мен міндеттері:

- 1) жасы отызға жетпеген сотталғандардың бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімді міндетті алуы;
- 2) отыз жастан асқан сотталғандардың қалауы бойынша жалпы орта білім алуы.

Мектепке негізгі орта және жалпы орта білімі жоқ сотталғандар білім туралы құжаттардың негізінде қабылданады.

Қабылдау түзеу мекемесінің басшысымен келісілген мектеп директорының бұйрығымен ресімделеді.

Сыныптарды толықтыру оқу жылы бойы жүргізіледі.

Білім алушылардың міндеттері мектеп жарғысымен және түзеу мекемелерінің ішкі тәртіп ережелерімен белгіленеді.

Кешкі мектептердегі білім беру үдерісі білім беру деңгейіне:

- 1) негізгі орта білім (игеру мерзімі-3 жыл: 7, 8, 9 сыныптар);
- 2) жалпы орта білім беру (игеру мерзімі - 2 жыл: 10, 11 сыныптар) бойынша жүзеге асырылады.

Мектепті бітірген сотталғандарға мемлекеттік үлгідегі құжат беріледі.

Сонымен қатар кешкі мектептегі оқу формасы күндізгі және сырттай болып екіге бөлінеді.

Күндізгі оқу нысаны бар сыныптарда сынып-сабақ жүйесінде оқушылардың барлық құрамымен фронтальды жұмыс, сондай-ақ топтық, жұптық және жеке, өзіндік жұмыс түрлері қолданылады. Негізгі білім көзі мұғалім, оқулықтар мен оқу құралдары болып табылады.

Ал сырттай оқу нысанына тоқталсақ, сырттай оқытындардың өзіндік үй жұмысы-бұл оқу сабақтарының негізгі нысаны болып табылады; ол топтық және жеке консультациялармен, сондай-ақ сынақтармен тығыз байланысты. Сырттай оқу процесі мұғалімнің белсенді педагогикалық басшылығын қамтиды.

Біздің кешкі мектеп түзету мекемесінің ішкі режімінің талаптарына сәйкес күндізгі оқу нысаны бойынша жұмыс жүргізеді. Мектебіміз қылмыстық-атқару жүйесімен байланысты болғандықтан осы сала бойынша қысқаша мәлімет.

Түзеу колониясы – кәмелетке толып сотталғандардың жазасын өтейтін жер. Ол жалпы, қатаң, айрықша режимдегі колониялар және колония-қоныстар болып бөлінеді. Колония-қоныстарда абайсызда жасаған қылмыстары үшін 7 жылға дейінгі мерзімде сотталғандар және жазасын өтеу барысында өздерін жақсы жақтарынан көрсеткендері үшін қатаң режимдерден ауыстырылғандар жазасын өтейді. *Жалпы режимдегі* түзеу колониясында әдейі жасалған кішігірім немесе орта ауырлықтағы қылмыстар, алғаш рет ауыр қылмыс жасағандар және абайсызда жасаған қылмысы үшін 7 жылдан астам мерзімге сотталғандар жазасын өтейді. *Қатаң режимдегі* түзеу колониясында аса ауыр қылмыс жасағандар, қылмыстары қайталанған жағдайда сотталған адамдар және қылмыстары аса қауіпті жағдайда қайталанған әйелдер жазасын өтейді. *Айрықша режимдегі* түзеу колониясында қылмыстары аса қауіпті жағдайда қайталанған ер азаматтар, өмір бойы бас бостандығынан айрылғандар жазасын өтейді.

Мектебіміз осының ішінде ең ауыры айрықша режимдегі бас бостандығынан айырылған азаматтарға білім беруде.

Яғни, осындай кешкі пенитенциарлық мектептің қазіргі контингентінің негізін мынадай ерекшеліктері бар білім алушылар құрайды:

- оқуға деген теріс көзқарас;
- мектеп бағдарламасының барлық негізгі пәндері бойынша дидактикалық қараусыздық;
- алкоголь мен есірткіні қолдану нәтижесінде оқудың төмендеуі;
- алдыңғы және қазіргі оқу арасындағы ұзақ үзіліс;
- мектепке барудан жалтаруға ұмтылу, өйткені оқыту осы санаттағы адамдардың құндылықтар жүйесіне кірмейді.

Осыдан сотталған оқушыларды оқыту процесінің ерекшеліктері шығады: *әр түрлі себептерге байланысты білім алушылардың "айналымы":*

- кезеңдер бойынша қозғалыс,
- бір аптадан бір жылға дейін колония режимін бұзғаны үшін оқшаулау;
- көптеген адамдар жоғалтқысы келмейтін колонияның әртүрлі нысандарында жұмыс істеу, өйткені бұл жазаны өтеу мерзіміне әсер етеді.

Мектептегі оқу процесінің ерекшеліктеріне сүйене отырып, мектеп жұмысының мақсаты мен міндеттері анықталды.

Мектеп жұмысының мақсаты: Өзін-өзі дамытуға бағдарланған, өмірдегі өз орнын анықтауға дайын және динамикалық әлеуметтік-экономикалық жағдайларда өзінің жеке әлеуетін іске асыруға қабілетті, өзін-өзі бағалауы бар,

заң шеңберінде әрекет ететін және жалпы қабылданған адамгершілік нормалары бар әлеуметтік бейімделген тұлғаны қалыптастыру үшін жағдай жасау.

Мектеп жұмысының міндеттері:

- оқу мотивациясын арттыру бойынша педагогикалық ұжымның жұмысын жетілдіру;

- жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайларға бейімделе алатын тұлғаны қалыптастыру;

- қоршаған әлемге адамгершіліктік көзқарасты қалыптастыру, рухани құндылықтарға баулу және өзінің ішкі әлемін жетілдіру қажеттілігі;

- білім алушылардың денсаулығын нығайтуға және салауатты өмір салтын сақтауға деген ынтасын арттыруға ықпал ету;

- еңбекке құрметпен қарауды және еңбек ету қажеттілігін тәрбиелеу.

Мұндай жағдайларда басқару белгілі бір тәсілді қажет етеді. Басқаруды біз "білім беру мекемесінің жоспарланған мақсаты мен міндеттеріне қол жеткізу үшін басқарушы және басқарылатын ішкі жүйелердің мақсатты ресурстық қамтамасыз етілуі" деп түсінеміз (И.П.Третьяков).

Мектепті басқарудың мақсаты: Заңдарды құрметтейтін және әлеуметтік нормаларды сақтайтын еркін қоғамның толыққанды мүшелері ретінде сотталғандардың оқу уәждемесін арттыру және жеке басын қалыптастыру үшін жағдай жасау.

Басқару міндеттері.

1. Басқару ішкі жүйесі:

- тәрбие-білім беру процесін ұйымдастырудың бейімделген моделін әзірлеу;

- оқу-тәрбие үдерісі үшін оңтайлы жағдай жасау жабық типтегі мектептің ерекшеліктерін ескере отырып.

2. Дидактикалық ішкі жүйе:

- білім алушылардың оқу уәждемесін қалыптастыру мәселелерінде білім беру мекемесі педагогтерінің кәсіби құзыреттілік деңгейін арттыру;

- педагог қызметкерлердің кәсіби құзыреттілік деңгейін және білім алушылардың жеке ерекшеліктерін зерделеу бойынша ақпараттық-талдау банкін құру.

3. Тәрбиелік ішкі жүйе:

- сотталғандардың оқу іс-әрекетіне уәждемесін қалыптастыру;

- қанағаттану үшін бейімделген білім беру ортасын құру өзгертін сыртқы орта жағдайларына бейімделуге және жеке мүмкіндіктерімен жеке тұлғаға барынша бейімделуге мүмкіндік беретін білім алушылардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру;

- білім алушылардың рухани құндылықтарға баулу қажеттілігін тәрбиелеу;

- өзін-өзі жүзеге асыратын, өзіне сенімді, жайлы мінез-құлық, қоғамда қажетті және қабылданған, өз елінің лайықты азаматы туралы түсінік қалыптастыру.

4. Түзету және дамыту ішкі жүйесі:

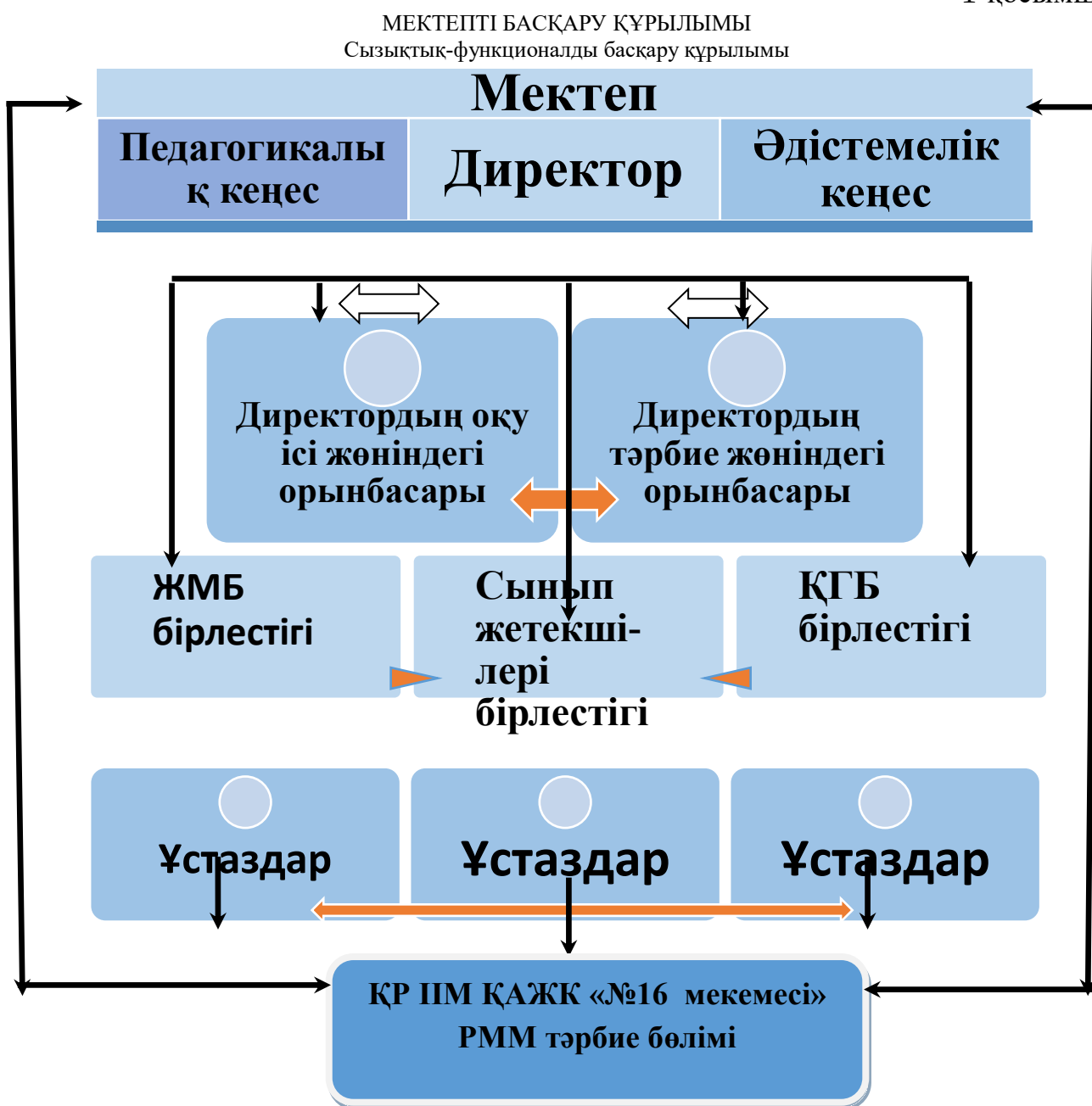
- кешкі жабық мектеп жағдайында тәрбие-білім беру үдерісін психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді қамтамасыз ету;
- оқушылардың бейімделуін зерттеу, оқу мотивациясын арттыру, оқушылардың психофизикалық ерекшеліктерін диагностикалау бойынша мәліметтер базасын құру.

5. Материалдық-техникалық ішкі жүйе:

- білім беру мекемесінің материалдық-техникалық базасын жақсарту.

Біз сызықтық-функционалды басқару жүйесін (1-қосымша) таңдадық. Оқу мотивациясының қалыптаспауы білім алушылардың төмен үлгерімінің себептерінің бірі болып табылады. Біздің мектеп мұғалімдерінің міндеті - оқушылардың табысқа жетуіне тұрақты мотивация қалыптастыру.

1-қосымша

Бұл мәселе біздің мектепте қалай шешіледі? "Мұғалімнің өзі – жетістіктің ішкі уәжді іс-әрекетінің үлгісі, яғни педагогикалық іс-әрекетке деген сүйіспеншілік пен оны орындауға деген қызығушылықтың айқын үстемдігі, жоғары кәсібилігі мен өз күшіне деген сенімділігі, жоғары өзін-өзі бағалауы бар адам" деген керемет философиялық тұжырымды еске түсірейік. Педагогтердің оқу мотивациясы мәселелері бойынша кәсіби құзыреттілігін арттыру үшін мектепте білім алушылардың оқу мәселелері көрсетілген іс-шаралар өткізіледі:

- ✓ педагогикалық, әдістемелік, директорлық кеңестер;
- ✓ семинарлар, дөңгелек үстел, шеберлік сыныбы, конференциялар;
- ✓ психологиялық-педагогикалық зерттеу нәтижелері бойынша психологтың сынып жетекшілерімен әңгімелесуі;
- ✓ білім алушылардың оқу уәждемесін зерделеу және қалыптастыру мәселелеріне байланысты ӘБ отырыстары;
- ✓ директордың орынбасары жанындағы, сынып жетекшілерінің, ӘБ отырыстары психологтың қатысуымен өткізіледі, онда мектептің әрбір тәрбиелік іс-шарасы мектептің мақсаты мен міндеттерін іске асыру тұрғысынан талданады.

Мектептегі оқу үлгеріміндегі олқылықтар мәселесі педагогика мен педагогикалық психологиядағы басты мәселелердің бірі болып табылады. Оның себеп-салдары әртүрлі болуы мүмкін екендігі анық: отбасылық тұрмыстық жағдайлар, шектеулі орта, педагогикалық немқұрайлылық, оқушылардың жеке психологиялық ерекшеліктері, талдау мен синтездің қалыптаспауы.

Үлгерімі төмен білім алушылармен жұмыста алдыңғы қатарда тәрбиенің әсері зор. Үлгерімі төмен білім алушылармен жұмыстың мақсаты олардың оқу үлгеріміндегі олқылықтардың орнын толтыру ғана емес, сонымен бірге олардың танымдық тәуелсіздігін дамыту деп танылады.

Оқудағы сәтсіздіктер көбінесе білім алушылардың жас ерекшелігімен, нашар тәрбиемен, өмірдің қиын кезеңдерімен байланысты болғандықтан, сәтсіз оқушылармен жеке жоспарланған тәрбие жұмысы (сынып жетекші, мұғалім, психолог, жасақ басшылары) оң нәтижеге ықпал етеді. Оқытудың оң мотивациясын тәрбиелеуге, білім сапасының көтерілуіне мектептегі, сыныптағы жалпы атмосфера, мұғалім мен оқушы арасындағы ынтымақтастық қатынастарын орнату да өз әсерін тигізеді. Оқушыларға сәтсіздіктерден аулақ болу мотивациясынан оқу мотивациясына өтуге көмектесетін мектептегі мұғалімдердің іс-әрекетінің әдістері:

- ✓ қызықты сабақтар;
- ✓ оқу материалын ұсынудың көңілділігі;
- ✓ мұғалімнің сөйлеу эмоционалдығы;
- ✓ ойын әдістерін пайдалану (кейде психологиялық түзету бағдарламасы ретінде танымдық функцияларды: зейінді, қабылдауды, есте сақтауды, ойлауды ынталандыру үшін дамудың әртүрлі жүйелері ұсынылады. Дегенмен, білім алушылар ересек азаматтар болған мен де жаттығуларды тікелей оқу процесіне ойын түрінде енгізу тиімдірек болатынын байқаймыз, яғни бұл әдіс қабылдауы қиын кейбір оқу пәндерін оқыту үшін өте маңызды);

✓ озық инновациялық технологияларды жүзеге асыру (тұлғалық-бағдарлы, деңгейлеп оқыту, СТО, АКТ т.б.);

✓ Блум таксономиясын қолдану (өздерінің нәтижесін көре білуге, оны бағалай білуге дағдыландыру; жұпта, топта жұмыс жасай білуге үйрету; алған білімдерін пайдалана отырып, жаңа қорытынды жасау дағдыларын қалыптастыру; тез, әрі нақты ойлап, дұрыс шешім қабылдай алу және тапқырлық, тиянақтылық дағдыларын дамыту мақсатында осы әдістің 6 қадамының маңызы зор);

✓ ақпараттық материалдың жаңалығы (ақпараттық құралдарды, көрнекіліктерді, дидактикалық материалдарды, фигураларды, модельдерді, виртуалды зертханаларды, видеокөрнекіліктерді, электронды оқулықтарды тиімді пайдалану (мектеп оқушыларының компьютермен жұмыс істеу мүмкіндіктері шектеулі болғандықтан, ақпараттық құралдар қолданылған сабақтарға аса қызығушылық танытады, түрлі электронды оқулықтарды, электронды тест жүйесін, көрнекіліктердің тиімділігі оқушының пәнге деген ынтасын ашуға, білімге тартуға септігін тигізеді);

✓ сыныптағы жеке және топтық жұмыстарға назар аудару (топтық, жұптық жұмыстар бір-бірінен алшақ жүруге тырысатын оқушылардың арасында сабақ барысында ынтымақтастық туғызуға, бір-бірімен санасуға, бірге шешім қабылдауға көмектеседі);

✓ пән апталықтарын өткізу (қызықты ақпараттар, ғылыми жаңалықтар, танымдық шаралар оқушылардың мектептегі жағымды аураны сезінуге, ой-өрісін шыңдауға, шығармашылыққа бет бұруға септігін тигізеді).

Сонымен қатар, үлгерімі төмен білім алушылармен жұмыс тиімді болу үшін, әр оқушының білімді толық игеруіне кедергі келтіретін нақты психологиялық себептерді де анықтау қажет. Әрі мектептің психологиялық қызметі ынталы оқушыларды анықтауға және оқушылардың танымдық қабілеттерін қалыптастыру мақсатында да үлкен көмек көрсетеді. Осы мақсатта оқу жылының басында оқушылардың психологиялық-педагогикалық диагностикасы үшін белгілі бір кезең бөлінеді, ол оқу мотивациясының сипатын және әр оқушының жеке ерекшеліктерін анықтайды. Диагностика нәтижелері бойынша алдағы оқу жылына арналған педагогикалық ұжымның оқу-тәрбие жұмысының бағыттары айқындалады. Психологиялық сүйемелдеу келесідей жүзеге асырылады:

✓ білім алушылардың білімі мен дағдыларын анықтау бойынша тестілеу;

✓ мектеп оқушыларында мотивацияның жетістіктің және шығармашылық әлеуеттің болуын диагностикалау;

✓ жеке ерекшеліктердің диагностикасы;

✓ білім алушыларға сауалнама жүргізу;

✓ жеке әңгімелер;

✓ бақылау, түсіндіру.

Мектеп жұмысының бақылау-талдау қызметінде жаңадан келген білім алушылар үшін кіріс бақылауына баса назар аударылады, ол ағымдағы оқу жылында мектепке жаңадан келген оқушылардың білім деңгейін анықтайды.

Осы мақсатта бақылау бөлімдері және негізгі пәндер бойынша әңгімелесу жүргізіледі. Диагностикамен қатар мектепте жаңадан келген білім алушыларды бейімдеу жұмыстары да назардан тыс қалмайды.

Дидактикалық ішкі жүйенің келесі басқару міндеті: педагог қызметкерлердің кәсіби құзыреттілік деңгейін және білім алушылардың жеке ерекшеліктерін зерделеу бойынша ақпараттық-талдау банкіні құру.

Аналитикалық ақпаратты жинау келесі бөлімдер бойынша жүзеге асырылады:

✓ *оқу қызметінің нәтижелері:*

- сыныптар бойынша сапаны, үлгерімді қадағалау; бақылау бөлімдерінің нәтижелері (кіріс, БЖБ, ТЖБ);
- білім алушылардың қорытынды аттестаттау нәтижелері.

✓ *білім алушылардың жеке ерекшеліктері:*

- оқу уәждемесін қалыптастыру бойынша жеке карталар (сауалнама нәтижелері бойынша);

✓ мектептің педагог қызметкерлерінің портфолиосы (мұғалімдердің педагогикалық қызметінің нәтижелері);

✓ білім алушылардың оқу уәждемесі мәселелерінде педагог қызметкерлердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруды әдістемелік сүйемелдеу (мақалаларды, оқу мотивациясын қалыптастыру әдістемелерін таңдау).

Мектептің ақпараттық-талдау банкіні толықтыру педагогикалық мониторинг көмегімен жүзеге асырылады.

Тәрбиелік ішкі жүйе.

Білім беру процесінде тәрбиеге үлкен мән беріледі. Оқу процесінде тәрбиелеу әлеуетін арттыру мақсатында мектеп педагогтары оқыту пәніне қарамастан, оқыту процесінде мемлекетіміздің негізгі бағдарламалық құжаттарына негізделген құқықтық тәрбие, қазақстандық патриотизмді тәрбиелеу, рухани-адамгершілік тәрбие элементтерін қамтитын материалдарды тиімді пайдаланады. ҚР ІІМ ҚАЖК «№16 мекемесінің» тәртіп, тәрбие бөлімімен, мекеме психологтары және жасақ басшыларымен үнемі тығыз байланыста жүйелі жұмыс қолға алынған.

Мұғалімдер алдында қандай оқушы отырғанын білу, білім алушымен дұрыс қарым-қатынас жасауды қалыптастыру әрі қауіпсіздікті сақтау мақсатында диагностика, арнайы жұмыс дәптері жүргізіліп, мұндай диагностикалар оқушы портретін жасауда үлкен рөл атқарады. Тәрбие жұмыстарын директордың тәрбие жөніндегі орынбасары мен сынып жетекешілері жүзеге асырады.

Мектепте оқу жылы ішінде апта сайын сынып жетекшілері ұйымдастыратын тақырыптық сынып сағаттары өткізіліп, мемлекеттік және ұлттық мерекелер аталып өтіледі. Мектеп психологының қатысуымен жеке консультациялар, сотталғандармен әңгімелер, дәстүрлі іс-шаралары, пәндік апталықтар жыл көлемінде оқушыларды оқуға тарту, рухани құндылықтарды қалыптастыру мақсатында ұйымдастырылып отырады. Әр мектептегі іс-шара мен пәндік апталық ашық сипатта болады. Оларға барлық тілек білдірушілер

қатыса алады: мұғалімдер, мектеп оқушылары, колония офицерлері. Өткізілген тәрбие іс-шаралары талданып, нәтижесінде оқушылардың оқу мотивациясын қалыптастыру және оқушылардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін бейімделген білім беру ортасын құру бойынша мектептің мақсаты мен тәрбиелік міндеттерін мұғалімнің қаншалықты жүзеге асыра алғандығы туралы қорытынды жасалады.

Қорытынды.

Кешегі сабақтарда үнсіз қалған немесе әлеуметтік себептермен мектепке бармаған азаматтарға, біздің мектеп өздерін табысты оқушылар ретінде сезінуіне мүмкіндік тудырды. Мектепте олар өздерін әдепті ұстап, мектеп іс-шараларына қатысуға қызығушылықтары пайда болды. Олар көбінесе мұғалімнен өздерінің ерекшеліктерін ескере отырып, материалды түсіндіруді, өз комплекстерін еңсеру және бұрынғы тәлімгерлер алдын-ала анықтаған шеңберден шығу үшін түрлі тапсырмаларды орындатуды сұрайды. Бұл оқушыларымыздың басым бөлігінің білімге деген көзқарастарының өзгеріп, алға жылжушылық, көкірегінде болашаққа деген үміт сәулесінің оянғанын аңғартады. Білім сапасында жоғары көрсеткіштер көрсете алмасақ да, педагогтердің кәсіби құзыреттілік деңгейі білім алушылардың жалпы үлгерімінің оң динамикасымен айқындалады. Әрине, күндізгі мектептің оқушыларына білім беру мен темір торға тоғытылған азаматтарға білім берудің жөні басқа екендігі айтпаса да түсінікті. Алайда бұл азаматтар дер кезінде мектепті бітіре алмай, ұзақ уақыт білімнен қол үзіп, көпшілігі психологиялық-педагогикалық тұрғыдан бетімен кеткендер болса да, мектебіміз осындай азаматтарға жалпы орта білім беру, оларды қайта әлеуметтендіру мен тәрбиелеу, қоғамда өз орындарын табуға көмектесу, әрі болашаққа, өмірге деген оң көзқарастарын қалыптастыру мақсатында тынбай еңбек етіп, оларға тек білім беріп қана қоймай, психологиялық тұрғыдан қолдау, жаңа әлеуметтік-педагогикалық жағдайларға бейімдеу, білімін жалғастыру мотивациясын қалыптастыру бағытында да белсенді жұмыс жасап келеді.

Сонымен білім беру мекемесін басқарудың дұрыс таңдалған мақсаты мен міндеттері өз жемісін береді деп санаймын.

Дегенмен, сөз соңында пенитенциарлы мектептердің кейбір тұстарын жетілдіру бағытындағы ұсыныстарым:

- кешкі мектеп оқушыларына арналған бейімделген бағдарлама жасау;
- республика, облыс, қала көлемінде арнайы кешкі мектеп білім алушыларына арналған олимпиадалар, конкурстар ұйымдастыру;
- онлайн форматта ғылыми практикалық конференцияларды жүзеге асыру.

БІЛІМ – ҚҰНДЫЛЫҚ ПЕН ЖҮЙЕ, ҮРДІС ПЕН НӘТИЖЕ

*Акыбаева Назигуль Ниязбековна,
педагог-зерттеуші Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы
Тарбағатай ауданы бойынша білім бөлімінің «Абай атындағы орта мектебі»
коммуналдық*

мемлекеттік мекемесінің директоры
қазақ тілі және әдебиеті пәні мұғалімі

Меирбаева Айнагуль Айткалиевна,

педагог-зерттеуші Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы
Тарбағатай ауданы бойынша білім бөлімінің «Абай атындағы орта мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесінің директорының оқу жөніндегі
орынбасары, жаһандық құзыреттіліктер пәні мұғалімі

Аңдатпа. Білім сапасын арттыруға бағытталған тиімді жұмыс жүйесін жүргізе отырып, нәтижеге жетуге бағытталған іс-әрекеттер құрылымы қарастырылған. Жаңартылған білім мазмұны бойынша жүргізілген әрекеттер білім беру үдерісінде оқу және оқыту сапасының арттыруға, үрдіске қатысушы мұғалімдердің кәсіби деңгейін жоғарылатуға, оқытудың тәжірибесін жақсарту барысында өзгертулер және қосымшалар енгізуді қалыптастырды.

Аннотация. Предусмотрена структура действий, направленных на достижение результата, с проведением эффективной системы работы, направленной на повышение качества образования. Проводимые действия по обновленному содержанию образования способствовали повышению качества обучения в образовательном процессе, повышению профессионального уровня учителей-участников процесса, внесению изменений и дополнений в процессе улучшения опыта обучения.

Abstract. There is a structure of actions aimed at achieving results, with an effective system of work aimed at improving the quality of education. The actions carried out to update the content of education contributed to improving the quality of education in the educational process, improving the professional level of teachers participating in the process, making changes and additions in the process of improving the learning experience.

Бүгінгі таңда өркениет қарыштап, жылдам дамуда, сол дамудың көшінен қалмай, үнемі жаңашылдықпен алға ұмтылу қажет. Осы орайда бүгінгі білім саласына енгізіліп жатқан жаңа жүйе, жаңа білім беру жаңалықтары болашақ ұрпақты оқыту мен тәрбиелеуде, сапалы білім беруде, алған білімін өз тәжірибесінде пайдалануға бағытталған. Білім сапасын көтеру - барлық білім беру мекемелерінің басты мақсаты.

Осы білім сапасын арттыру мақсатында сабақты зерттеу тәсілі арқылы сабақ жоспарларын бірігіп құру, зерттеу, бақылау, туындаған мәселелерді бірлікте шешу біздің білім ордамызда қалыптасқан үрдіске айналып келеді.

Сабақты зерттеу - мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл.

Жалпы сабақты зерттеу тәсілін пайдаланып, тәжірибемізде байқағанымыз, алдымен бұл тәсілдің мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, жаңашылдықты зерттеудің, тәжірибе алмасудың тиімді құралы екені. Екіншіден, оқушыларға тақырыпты нәтижелі меңгеру үшін бірнеше сабақ бойы түрлі әдістерді қолданып, бақылап, зерттеп, соңында тиімді тәсілді анықтау арқылы жетістікке жетеміз. Сабақта тиімді әдіс-тәсілдерді пайдалану арқылы, оқушылардың сыни ойлауын, танымдық үрдістерін, қызығушылықтарын, белсенділігін, шығармашылық қабілеттерін дамытуға жетелейді. Сабақты зерттеу— оқушыға сапалы, саналы білім беруді көздеген бір мақсатпен біріккен мұғалімдердің іс-тәжірибе мектебі.

Сабақты зерттеу тәжірибесі барысында: екі әрекетті басшылыққа алдық.

1) Басқа мұғалімдермен бірлесу арқылы: сабақтарымызды: а) жоспарлау, ә) бақылау, б) талқылау мен қорытынды жасаудың негізінде.

2) Оқушы пікірін ескеру арқылы: а) оқушылармен сұхбаттасу, олардың мүдделерін, ой-пікірін, қалау-сұраныстарын білу, ә) сабақта оқушылардың үйрену және қарым-қатынас әрекеттерін бақылау арқылы. А,В,С деңгейіндегі үш оқушымен жұмыстар жүргіздік.

Біздің мектебімізде сабақты зерттеу мынандай қадамдардан тұрды:

1) Алдымен сабақты зерттеу тобын тобын құрып алдық. Топ құрамында 6 мұғалімнен болды. Олардың біреуі сабақ жүргізуші, қалғандары бақылаушы болады.

2) Сабақты зерттеу мақсатын және күтілетін нәтижелерді айқындадық.

3) Сабақты жоспарлау. Сабақты зерттеу тобының алғашқы бас қосуында сабақ өткізетін пән мұғлімі өткізгелі жатқан сабақтың жоспарымен таныстырады.

4) Қолданылатын құралдар мен оқушыларға таңдау жасадық. Оқушылармен жүргізілетін сауалнамада кесте ме, сұхбат және т.б. түрлерін қолданды.

Жалпы биылғы оқу жылында ең батысы 2020-2021 оқу жылында қашықтықтан білім алуда жіберілген олқылықтардың орнын толтыру мақсатында білім сапасына ерекше мән берілді. Осы мақсатта алдымен сауалнама жүргізілді. Сауалнама бойынша алынған мәліметтер жинақталып, өңделді. Жалпы сауалнамаға мектеп бойынша қатысқан оқушылар саны- 442 (75%); мұғалімдер саны-59 (81%); ата-аналар -256 (54%); мектеп қызметкерлері -34 (90 %) қатысты.

Білім сапасын арттыруда «Оқушы үнін» ескеру арқылы да мұғалімдер сабақтың қалай өтуі керектігі, қандай сабақтың тиімді болатындығы, нені және қалай оқыту керектігі туралы өз сабақтарына оқушы көзімен қарап, өз сабағының жоспарын сараптау мүмкіндігіне ие болды. Бұл сабақтың берілу сапасына жағымды ықпал етіп отырды. Әр сабақтың өзіндік жаңашылдығы, зерттеуді қажет ететін тұстары анықталып, мұғалімдер бірлесе проблеманы айқындап, бірлесіп жоспарлап, өзара сабаққа қатысып, сабақты талдап, сабақ жоспарын жақсарту тәсілдерін қарап отырды.

Жалпы білім ордасында сабақты зерттеу тәсілін тиімді пайдалану нәтижесінде:

- 72% Мұғалімдердің бірлескен жұмыс ортасын құру тәжірибелері қалыптасты;

- 65 %Мұғалімдер зерттеу сабағына қатысып, зерттеу тақырыбын құрап, тәжірибе алмасып, зерттеу тәсілдерін тиімді ұйымдастыра алды;

- Мектеп әкімшілігі оқушылардың үлгерімін жоғарлату мақсатында қызметкерлерді басқарып, мұғалімдердің кәсіби дамуына қолдау көрсете алады;

- 4% білім сапасының өсуі байқалды.

- 81%Оқушылар білім сайыстарының жеңімпазы атанды.

- Оқушы үні басшылыққа алынды.

Тағы бір жұмыс қадамы оқыту мен оқудағы топтық жұмыстың тиімділігі.

Бүгінгі күні дамыған елдер жоғары сапалы білім жүйесімен жұмыс істеуде. Өйткені, қазіргі заманда елдің бәсекеге қабілеттілігі оның азаматтарының білім деңгейімен анықталады, сондықтан білім беру жүйесі заман талабына сәйкес дамуы тиіс. Бұл талап «білім беру» емес, «білім алу» тұрғысынан орындалуы мүмкін. Осы талапты орындауда мұғалім оқушыларға сауатты, білімге құштар, бірлескен оқу ортасын құрушы тұлға болып табылады.

Себебі бүгінгі заман талабына сай оқыту мен оқуда оқушылардың дүниетанымын арттырып, сыни тұрғыдан ойлауын дамыту маңызды. Дәстүрлі білім беру жүйесінде басты бағыт мұғалімде болса, жаңартылған білім беру жүйесінің басты талабы оқушының сындарлы оқуға бағытталуы. Осы жаңартылған білім беру жүйесіндегі топтық жұмыстың тиімділігі орасан зор. Оқыту мен оқу тәсілдері арқылы проблемаларды шешу, тапсырмаларды орындау барысында оқушылар тобының бірлесіп жұмыс істеуі ең маңызды қадам. Бұл топтық жұмыс болып табылады.

«Топтық жұмыс» термині – өзара іс-әрекет жасалып, соңғы нәтижеге немесе мақсатқа жетуге бағытталған өзара әрекеттің құрылымы.

Осы зерттеу жұмысымыздың мақсаты: оқыту мен оқудағы топтық жұмыстың тәсілдерін, түрлерін тәжірибеде қолдануға тиімділігі туралы бағыт беру.

Алдыға қойған міндетіміз:

- Топтық жұмыс арқылы оқушының көзқарасын, пайымын, дүниетанымын қалыптастыру.

- Оқушының сыни тұрғыда ойлауын, белсенділігін, қарым-қатынас жасауын, жауапкершілігін, шығармашылық қабілетін топтық жұмыс арқылы арттыру.

- Топтық жұмыс жасауда берілген ақпаратқа сараптама жасау арқылы, басқа оқушының пікірін тыңдауға, оны өзіндік пікірімен айтуға, талқылауға бағдарлау.

- Топтық жұмыс арқылы БЛУМ таксономиясы арқылы тақырыпты меңгере алуға қол жеткізу.

Күтілетін нәтиже:

Оқыту мен оқуда оқушылар топтық жұмыста сыныптастарымен қарым-қатынасқа еркін түседі, өзіндік ролдерін айқындап, берілген жұмысты шығармашылықпен, белсенділікпен орындайды.

Сабақта топтық жұмыс жасау оқушылардың ортақ мақсатпен жұмыс жасауы. Топ үшін мақсат пен міндет қажет. Топтық жұмыс арқылы оқушылар оқу үдерісіне толық қатысып, өзіндік пікірлерін, білімдерін, ойларын ортаға салып, ортақ мақсатқа жету жолында сұрақ-жауаптар, эксперименттер жүргізеді. Біз өз тәжірибемізде топтық жұмысты ұйымдастырудың ретін айқындау қажеттігін құрастырдық. Себебі дұрыс ұйымдасқан топтық жұмыс нәтижелі болады. Оқыту мен оқудағы топтық жұмысты ұйымдастырудың тиімді жолдары төмендегідей:

1. Топтың құрамын құрау. Әр сабақта топтың құрамын өзгерту арқылы, әр оқушы сыныптың барлық оқушыларымен жұмыс жасауын ұйымдастыру керек. Себебі үнемі бір топпен жұмыс жасау оқушыны зеріктіреді, белсенділігін төмендетеді.

2. Рөлдерді толық анықтап, орындау. Топтағы әр оқушы өзінің берілген рөлін дұрыс түсініп, қызметін дұрыс атқару керек. Сол кезде әр оқушыда жауапкершілік пайда болып, өз жұмысын тиімді ұйымдастыра біледі. Бірақ әр сабақта рөлдерді ауыстырып отыру қажет. Сол кезде оқушыда өзіндік «Мен» қалыптасып, берілген рөлді еркін ойнауға мүмкіндік алады.

3. Тыңдау. Топтағы ережені басшылыққа алып, әр оқушы басқаның пікірін бағалап, тыңдауды қадағалау керек. Сол кезде нәтиже оң болады.

4. Топтық жұмыстағы шудың рөлі. Бұл кезеңде топтық жұмыстағы шу мен әдеттегі шудың айырмашылығын анықтай білу керек. Тек жұмыс барысындағы шу болуы керек. Басқа уақытта топтың ережесі ескерілуді қадағалау керек.

5. Қосымша тапсырма. Бұл кезде сабақ барысында тапсырманы ерте орындап болатын топтар немесе топтағы оқушылар үшін қосымша тапсырма дайын болу керек. Кейбір көшбасшы оқушылардың бос уақытын тиімді пайдалану керек.

6. Жол табу. Топпен жұмыс жасағысы келмейтін оқушылар үшін арнайы жоба, рөл дайындап қою керек. Себебі жауапкершілікпен орындауға жұмыс берілсе, жеке де орындап көрсету керек.

7. Көмек беру. Мұғалім топтарды аралап, қажетті көмекті ұсыну қажет. Әр топтың қандай жұмыс жасап отырғанын қысқаша шолу жасап, көреді.

8. Мәселені анықтау. Топтарды аралап тыңдау арқылы, нақты қандай мәселе талқыланып жатқанын білу керек. Сол кезде жұмыстың тиімділігі, тиімсіздігі байқалады.

9. Топтық жұмыстың мәнін түсіну. Топтық жұмыстың әр оқушы түпкі мәнін қабылдау қажет. Себебі, топтық жұмысты оқушы ойын сабақ ретінде қабылдауға жол бермеу керек. Оқыту мен оқуда топтық жұмыс үлкен жауапкершілікпен, белсенділікпен орындалу қажет.

10. Топтық жұмыстың нәтижесі. Топтық жұмысты жариялауда оқушы жеке пікір емес, топтық пікірді жеткізу керек. Сол кезде ол ұжымдық пікірдің ортақ нәтижесін ұсынуды үйренеді. Топпен жұмыстың тиімділігі артады.

Қорыта келе оқыту мен оқуда мұғалім оқушылардың белсенді танымдық іс-әрекеттерін тиімді жолдармен дамыту үшін түрлі әдістер қолданып, қамтамасыз ету керек. Соның ішінде топтық жұмысты ерекше атап айтуға болады. Оқушыларды топқа бөлу арқылы оқушылардың бір-бірімен қарым-қатынасын жақсартып, өзіндік пікірі, айтатын ойы қалыптасады.

Өз ойын басқалар пікірімен салыстыру арқылы жеткізеді. Ең маңызды тиімділігі оқушыларды ынтымақтастыққа тәрбиелейді. Сол себептен де топқа бөлу әдісі көп қолданылатын, оқушылардың қызығушылығын тудырып, оқушыларға ұнайтын әдістің бірі.

Топтық жұмыстың 10 ережесі арқылы оқушының білімге қызығушылығы артады, өзіндік пікірі қалыптасып, топтық үдерісте үлесін қосуға талпынады,

сабақтың барлық аспектілеріне қатысады.Топтық жұмыстың оқушының жауапкершілігін, белсенділігін арттыруда рөлі ерекше. Оқыту мен оқуда топтық жұмысты тиімді ұйымдастырудың бір жолы болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттеп тізімі

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Мектептегі мұғалім көшбасшылығы» Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы. “Назарбаев зияткерлік мектебі”ДББҰ «Педагогикалық шеберлік орталығы», 2015
2. Үлестірме материалдар (ресурс парақтары) «Мектептегі мұғалім көшбасшылығы» Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы. “Назарбаев зияткерлік мектебі”ДББҰ «Педагогикалық шеберлік орталығы», 2015
3. Абдраманова Ж.Б., Биярова С.Б., Зейнолдина Г.Т. Lesson Study: өз сабағын зерттегісі келетіндер үшін: әдістемелік ұсыным. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015. – 52 б.
4. Әлімов А. Интер белсенді әдістемені мектепте қолдану. – Алматы, 2015. – 180 б.

КОМПОНЕНТ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ В СОДЕРЖАНИИ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Жумабекова Алма Алтынхановна,
директор ГКП на ПХВ
"Школа-лицей № 59" акимата города Астана
Бекишева Куралай Кайыржановна,
заместитель директора
ГКП на ПХВ "Школа-лицей № 59"
акимата города Астана

Аңдатпа. Мақалада студенттер арасында денсаулықты сақтау мәдениетін қалыптастыру мәселесі көтеріледі. Жастар арасында салауатты өмір салтының жоғары деңгейіне жету – орта білім берудің маңызды міндеті.

Abstract. The article raises the problem of forming a culture of health saving among students. Achieving a high level of healthy lifestyle among young people is an important task of secondary education.

Формирование всесторонне, гармонично развитой личности с глубокими научными убеждениями, заботящейся о здоровье как своем собственном, так и окружающих, является одной из приоритетных задач школы. Потребность в формировании гармонично развитой личности, ориентированной на ценностное

отношение к здоровью, требует интеграции компонента здоровьесбережения в содержание учебных предметов, внедрения здоровьесберегающих технологий в повседневную жизнь каждого обучающегося.

Достижение высокого уровня здорового образа жизни (далее-ЗОЖ) среди молодых людей может осуществляться через:

- 1.обеспечение целенаправленной работы по формированию у обучающихся культуры ЗОЖ;
- 2.содействие физическому, интеллектуальному, духовному и нравственному развитию учеников;
- 3.повышение правовой и нравственной культуры родителей обучающихся;
4. организацию индивидуальной профилактической работы в школе и семье.

Актуализация охраны здоровья и формирования здоровьесберегающей культуры у молодого поколения отражена в таких программных документах, как Стратегический план развития Казахстана до 2025 года, Стратегия развития РК до 2030 года, Стратегия "Казахстан-2050", а также а государственных программах.

Во многих школьных учебных предметах компонент Здорового образа жизни интегрирован в содержание среднего образования. Согласно ГОСО получение знаний обучающимися о здоровом образе жизни, культуре здоровьесбережения обеспечивается в рамках реализации Типовых учебных программ по учебным предметам (Естествознание, Химия, Биология, Физическая культура, Основы права, История Казахстана, Всемирная история, Начальная технологическая военная подготовка и др.).

Компонент Здорового образа жизни включен в учебные программы начального уровня образования и изучается в рамках сквозных тем «Еда и напитки», «В здоровом теле – здоровый дух!», «Все обо мне», «Моя семья и друзья», «Мир вокруг нас», направленных на формирование у обучающихся первоначальных знаний о сохранении и сбережении здоровья, об ответственности за свое здоровье.

В 5-9 и 10-11 классах вопросы здорового образа жизни и здоровьесбережения рассматриваются в содержании большинства школьных учебных предметов: «Естествознание», «Биология», «География», «Физика», «Химия», языковые предметы и др.

В курсе средней школы изучение учебных предметов «Познание мира», «Естествознание», «Физическая культура», «Биология», «География» и других прямо связано с изучением основ здорового образа жизни. Кроме того, компоненты здоровьесберегающих технологий интегрированы в учебных материалах, текстах и заданиях по языковым учебным предметам («Казахский язык», «Английский язык», «Русский язык»), в произведениях («Казахская литература», «Русская литература»). Например, по учебным предметам «Русский язык», «Литературное чтение» в начальных классах и на уровне основного среднего образования по языковым предметам изучаются темы «В здоровом теле – здоровый дух!», «Окружающая среда», «Вода – источник

жизни», «Спорт и диета», «Здоровое питание». При изучении этих тем обучающиеся оценивают прослушанный материал с точки зрения содержания, структуры и логики изложения материала; строят монолог описательного или повествовательного характера с элементами рассуждения; выполняют логические задания с осмыслением содержания учебного текста или задания.

В рамках внеурочных мероприятий проходит «Неделя здоровья», в рамках которой организуются: торжественные линейки с приглашением известных спортсменов, написание эссе и сочинений на тему «Ежедневная физическая активность - путь к здоровью и долголетию!», «Здоровый образ жизни - защита от болезней», «Азбука здоровья», беседы, дебаты, тренинги по вопросам физической активности, занятий спортом, рационального питания, безопасного поведения.

Компонент здорового образа жизни включен в содержание курса «Глобальные компетенции» для 5-11 классов, направленный на формирование у обучающихся таких компетенций, как способность к разрешению проблем, самостоятельная познавательная деятельность или умение учиться на протяжении всей жизни, коммуникативных, самореализация и самоопределение, обеспечение безопасности и здоровьесбережения.

Исследования учеными здорового образа жизни чаще проводятся совместно со специалистами медиками, хотя данная проблема может быть представлена как социальная проблема [1-5].

Многофакторный анализ исследования по данной проблеме отражается в разработанных методологиях и инструментарии. Например, опросник «Профиль здорового образа жизни» (Health Promoting Lifestyle Profile — HPLP-II) разработан для измерения многокомпонентной структуры здорового образа жизни и широко используется зарубежными исследователями для его оценки при изучении ценности здоровья, социальной поддержки и самоэффективности в здоровом образе жизни молодых людей. Опросник «Профиль здорового образа жизни» (ПроЗОЖ-II) включает критерии: ответственность за здоровье; физическая активность; питание; духовный рост; межличностные отношения и управление стрессом, т.е. ученые

исследуют наличие ответственности за здоровье, физическую активность и питание, а также духовный рост, выстраивание межличностных отношений и управление стрессом (когнитивные и эмоциональные компоненты) [6].

Важно иметь подобные эффективные психодиагностические инструменты оценки здорового образа жизни в рамках исследования и выявлять реальную ситуацию и потребности молодых людей.

В подростковом периоде выявляется проблема неподготовленности молодежи к самостоятельной жизни, неумение строить свою жизненную позицию, недостаточное оценивание здорового и полноценного образа жизни. Также подросткам свойственна приверженность к особой молодежной субкультуре, образу жизни, для которого характерно терпимое отношение к курению, употреблению алкоголя, отсутствие культуры здорового образа жизни.

Так, ежедневная физическая активность на рекомендуемом уровне – не менее 1 часа в день, характерна лишь для трети обучающихся, и имеет тенденцию к снижению к 15 годам. Это подтвердило проведенное исследование в Казахстане. В рамках проведенного исследования «Поведение детей школьного возраста в отношении своего здоровья» в 2022 году и подготовленного Национального отчета «Факторы образа жизни школьников Казахстана, их физическое, психическое здоровье и благополучие» Национальным центром общественного здравоохранения МЗ РК было выявлено, что каждый третий подросток (36,4 %) отметил наличие двух и более жалоб, возникавших 2 раза в неделю или чаще. В 15 лет значительно больше детей (38,6%) беспокоят психосоматические жалобы [7].

Субъективные жалобы на здоровье являются важным индикатором психического здоровья и общего благополучия молодых людей.

Рекомендованный ВОЗ уровень физической активности выявлен среди 32,4% опрошенных обучающихся. К 2022 году за 4 года снизилась доля детей с ежедневной физической активностью с 34 % до 32,4 %. Половина обучающихся (51,3 %) проводят 2 часа и более ежедневно за играми на компьютере, игровых приставках [8].

Результаты многих исследований показывают, что вопросы здоровья и развития культуры здоровьесбережения, интегрированные в процесс обучения в школе, благоприятно отражаются на воспитании обучающихся и формируются в компетенции, показывают значительный рост интереса молодых людей к проблемам здоровья и рост количества тех, кто поддерживает здоровый образ жизни.

Наблюдаемая тенденция среди населения, в том числе и среди молодых людей, обусловлена спецификой образа современного общества, в котором у человека не остается времени на себя и собственное здоровье [9].

В организации образования необходимо не только выявлять показатели здоровья обучающихся, но и формировать поведение, способствующее развитию культуры здоровьесбережения, проводить комплексный мониторинг состояния физического, психологического и эмоционального состояния учеников.

В качестве дополнительных мер пропаганды ЗОЖ среди обучающихся эффективны такие формы работы, как создание школьной службы здоровья (ШСЗ), совместная работа с родителями обучающихся, активное вовлечение самих обучающихся в деятельность по здоровьесбережению, проведение исследований, проектной работы по данным темам, активизация школьного самоуправления. Востребовано и проведение тренингов, направленных на развитие у обучающихся устойчивости к внешнему негативному воздействию.

Влияние многих негативных факторов, не позволяющих культивировать и развивать идею здоровьесбережения среди молодых людей, можно минимизировать в процессе системной интеграции компонента ЗОЖ в содержание образования, процесс обучения и воспитания, в содержание учебников и учебно-методических комплексов, а также включения компонента в содержание курса повышения квалификации педагогов.

Поддержка со стороны родителей может быть обеспечена и усилена через проведение тренингов по формированию их знаний, способствующих развитию здоровьесберегающей культуры, технологиям, направленным на поддержание здоровья своего и всех членов семьи.

Одними из важных задач по поддержке здорового образа жизни среди молодежи являются также создание службы психологического консультирования обучающихся по вопросам здорового образа жизни, консолидация усилий с другими ведомствами, родительской общественностью по формированию у обучающихся здоровьесберегающих компетенций.

Список использованных источников

1. Fishbein M., Triandis H.C., Kanfer F.H. et al. Factors influencing behavior and behavior change // Handbook of health psychology /A. Baum, T.A.Revenson, J.E. Singer (eds.), 2001. P. 3–18.
2. Fries J.F. Reducing disability in older age // Journal of the American Medical Association. 2002.Vol. 288 (31). P. 64–66.
3. Harris D.M., Guten S. Health-protective behavior: An exploratory study // Journal of health and social behavior. 1979. Vol. 20 (1). P. 17–29.
4. Luszczynska A., Hagger M. Health Behavior // Assessment in health psychology / Y.Benyaamini, M.Johnstone, E.C.Karademas (eds.), 2016. P. 60–72.
5. Maddi, Salvatore R., and Khoshaba, Deborah M. Hardiness and Mental Health / S. R. Maddi // Journal of Personality Assessment. 1994. Oct. V. 63 (n2). P.265–274.
- 6.https://www.researchgate.net/publication/328257987_Validation_of_the_Questionnaire_Health-Promoting_Lifestyle_Profile_in_the_Russian_Sample
7. Факторы образа жизни школьников Казахстана, их физическое, психическое здоровье и благополучие // Национальный отчет по итогам исследования «Поведение детей школьного возраста в отношении своего здоровья» // Центр общественного здравоохранения МЗ РК / Астана. 2023. С.120.
8. Факторы образа жизни школьников Казахстана, их физическое, психическое здоровье и благополучие // Национальный отчет по итогам исследования «Поведение детей школьного возраста в отношении своего здоровья» / Астана. 2023. С. 61
- 9.https://psyjournals.ru/journals/cpp/archive/2018_n3/Petrash_Strizhitskaya_Murtazina

УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ КОМПЕТЕНЦИИ – ВАЖНЕЙШИЙ ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Ибраев Марат Умербаевич,

к.п.н., КГУ «Акмолинский региональный центр
новых технологий в образовании» управления образования
Акмолинской области, консультант
Алиева Гульмира Мухамедгалимовна,
ГУ «Управление образования Акмолинской области»,
Руководитель отдела организационно-контрольной
и кадровой работы
Жангали Илияс Әбілқазыұлы,
магистр управления, КГУ «Общеобразовательная школа № 19 г.Кокшетау
отдела образования по г.Кокшетау управления образования Акмолинской
области», координатор областного Ресурсного центра по развитию
инклюзивного образования

Аңдатпа. Мақалада білім беру ұйымдары басшыларының кәсіби деңгейін арттырудың, жаңадан бастаған мектеп директорлары мен басқа да білім беру ұйымдарының басқару дағдыларын оқытудың маңыздылығы, сондай-ақ біліктілікті арттырудың тиісті курстарының болмауы және оларды шешудегі мүмкін жолдарын қарастырылады.

Аннотация. В статье рассматривается значимость повышения профессионального уровня руководителей организаций образования, обучения управленческим умениям начинающих директоров школ и других организаций образования, а также проблема отсутствия соответствующих курсов повышения квалификации и возможные пути решения.

Abstract. The article discusses the importance of improving the professional level of heads of educational organizations, teaching managerial skills to novice principals of schools and other educational organizations, as well as the problem of the lack of appropriate refresher courses and possible solutions.

Научные исследования в области методической деятельности выявляют современные цели, сильные и слабые ее стороны, новые подходы. В.П.Симонов пишет, что «главное в методической работе – оказание действенной своевременной помощи учителю, воспитателю. И это весьма существенно и важно, т. к., где «сильна» методическая работа, там – серьезные, результативные успехи педагогического коллектива в его нелёгком труде» [1].

Е.В. Василевская подчёркивает, что методическая работа сегодня «выполняет существенную работу в осуществлении непрерывного образования педагогических кадров, именно она глубоко учитывает потребности педагогической практики, что особенно важно и востребуем» [2].

Л.П. Ильенко выделила новизну и актуальность в следующих подходах к методической работе: «в системном (целостном) подходе к методической работе; в попытке решения проблемы выбора актуальной и оптимальной структуры методической работы; в показе новых форм и методов для активного и всестороннего повышения педагогического мастерства учителей; в предложении актуального и эффективного содержания методической работы» [3].

Отмечается, что в современном бизнесе одним из наиболее существенных моментов в управлении профессиональным развитием персонала организации является определение ее потребностей в этой области, что обусловлено

постоянно меняющимися условиями функционирования предприятия, появлением новых технологий, развитием методов работы и т.д.

Очевидно, что здесь идет речь о выявлении определенного несоответствия между компетенциями (профессиональными знаниями и навыками), которыми в обязательном порядке должен обладать персонал организации для успешной реализации как сегодня, так и в будущем ее целей, так и теми навыками, и знаниями, которыми персонал обладает в действительности. Тем самым определение потребностей организации в профессиональном развитии каждого отдельно взятого сотрудника требует совместных усилий со стороны отдела профессионального развития, самого сотрудника и его непосредственного руководителя [4].

Для того, чтобы определение насущных потребностей в организации профессионального развития управленческих и педагогических кадров было наиболее адекватным, каждая из принимающих участие в этом процессе сторон должна четко понимать, какие факторы в наибольшей степени влияют на возникновение потребности организации в развитии своего персонала.

Здесь наиболее важными факторами являются:

- динамика внешней среды (потребители, конкуренты, поставщики, государство);
- развитие техники и технологии, влекущее за собой появление новой продукции, услуг и методов производства;
- изменение стратегии развития организации;
- создание новой организационной структуры;
- освоение новых видов деятельности [5].

Необходимость в подготовке и повышении квалификации персонала организации возникает в следующих ситуациях:

- при поступлении нового сотрудника в образовательную организацию;
- при поручении сотруднику нового вида работ или назначении его на новую должность;
- в случае нехватки у сотрудника необходимых навыков для эффективного выполнения порученной ему работы.

Система подготовки, переподготовки и повышения квалификации работников на предприятии в условиях рынка, с одной стороны, должна быстро реагировать на изменения потребностей производства в рабочей силе, а с другой – предоставить работникам возможность для обучения в соответствии с их интересами.

Отсюда и требования к гибкости (подвижности) системы переподготовки и повышения квалификации, к ее способности быстро менять содержание, методы, организационные формы в соответствии с потребностями производства и ситуацией на рынке труда [6, 7].

Успешный образовательный процесс требует от педагога собственной образовательной подготовки, в чем немаловажную роль играют курсы повышения квалификации [8]. Благодаря такой форме повышения квалификации педагоги всегда остаются в курсе педагогических новшеств, инновационных

подходов в педагогике и т.д. В свою очередь это позволяет педагогу интересно, познавательно, качественно и эффективно выстраивать свой педагогический процесс. Поэтому высокий уровень профессионального мастерства требует от педагога периодического посещения курсов повышения квалификации.

Управление процессом профессионального развития педагога может быть эффективным только тогда, когда все его элементы упорядочены и соответствуют современным требованиям.

Анализируя особенности управления профессиональным развитием педагогов, необходимо отметить, что в этом процессе традиционно сильны и некоторые специфические, присущие только системе образования, методы: периодические курсы повышения квалификации, система наставничества, привлечение педагогов к работе профессиональных методических объединений, формирование кадрового резерва на замещение руководящих должностей.

Современные теоретические подходы к управлению профессиональным развитием педагогов ориентируют на деятельность в едином, постоянно изменяющемся научно-методическом пространстве системы образования, необходимость создавать программы повышения квалификации, отражающие индивидуальную траекторию профессионального развития педагога.

Система повышения квалификации управленческих и педагогических кадров выстраивается на основе применения всех форм педагогической работы данного направления, творческого подхода, учета нормативно-правовых требований, а также достижений педагогической науки и практики.

Одной из основных и, по-нашему мнению, важнейшей целью Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 г.г. (далее Программа) является «Повышение глобальной конкурентоспособности казахстанского образования и науки, воспитание и обучение личности на основе общечеловеческих ценностей». Вторая цель «Увеличение вклада науки в социально-экономическое развитие страны» и задачи по достижению программных целей имеют, соответственно, сопутствующий эффект и играют роль механизма по реализации Программы. Несомненно, что достижение таких высоких заявленных целей должно потребовать от страны определенного и даже кардинального реформирования работы системы образования. Вполне логично при этом, что основными направлениями данной Программы (Раздел 5. Основные направления, пути достижения поставленных целей программы и соответствующие меры) являются:

- развитие кадрового потенциала системы образования и науки;
- модернизация содержания образования всех уровней;
- развитие инфраструктуры и цифровизация образования и науки;
- трансформация системы управления и финансирования образования;
- модернизация научно-исследовательской деятельности [9].

В свою очередь, в аналитической части Концепции развития образования Республики Казахстан на 2022-2026 г.г. обоснованно указано на недостаточное внимание, уделяемое подготовке такой категории педагогов, во многом

определяющей успех реформирования, как руководители организаций образования: «Важной целевой группой курсов повышения квалификации являются руководители организаций образования. В Казахстане отсутствует практика подготовки лидеров в образовательной сфере до назначения. Только 13 % директоров Казахстана отметили, что обучались управлению школой до вступления в должность, тогда как показатель ОЭСР достигает 31 %. Подготовка управленческого персонала навыкам лидерства и менеджмента производится «по факту», то есть после назначения на руководящую должность» [10].

С целью выяснения состояния подготовки к управленческой деятельности педагогов, назначенных на руководящие должности в организациях образования Акмолинской области, нами проведен анализ кадрового состава впервые назначенных руководителей на начало 2022-2023 учебного года. По итогам анализа выявлено, что из 542-х школ области директора 93-х школ (17 %) имеют стаж работы в должности менее одного года, 36-ти (7%) от одного года до двух лет и еще 36-ти (7%) школ от 2-х лет до 3-х лет. Таким образом, руководители 165-ти (31%) школ области имели стаж работы в должности директора три и менее лет, при этом какой-либо целенаправленной предварительной подготовки к данному виду деятельности они не проходили в связи с отсутствием соответствующего курса обучения на рынке образовательных услуг по повышению квалификации педагогов республики.

Учитывая данный факт, с целью повышения профессионального уровня «молодых» директоров в части приобретения необходимых знаний по основам управления организациями образования, нами разработана образовательная программа «Курс повышения квалификации «Введение в должность» (для впервые назначенных руководителей организаций образования и педагогов, зачисленных в кадровый резерв) в объеме 80-ти академических часов. За основу программы были частично взяты структура и содержание подобного краткосрочного курса повышения квалификации, проведенного в 2003 году при этом учтены произошедшие за истекшие годы изменения как собственно в системе образования, так и в целом в государственном управлении сферой образования (принятие новых программно-стратегических документов, изменения в законодательной базе и т.п.). Образовательная программа была рассмотрена на заседании ученого совета филиала НЦПК «Өрлеу» получила положительную внешнюю экспертную оценку. В подготовительном периоде к реализации была получена организационная поддержка управления образования Акмолинской области, изыскана возможность привлечения внебюджетных средств, сформирована команда привлеченных тренеров-преподавателей из числа работников кафедры педагогики и психологии регионального вуза, руководителей структурных подразделений государственного органа управления образованием, опытных руководителей и педагогов организаций образования области, а также сформированы группы слушателей и составлен график проведения занятий.

Завершено обучение 2-х групп слушателей (общее количество – 35 чел.), ведутся занятия с группой №3 (25 чел.), планируется во втором полугодии

текущего учебного года (январь-апрель 2023 г.) провести обучение еще 3-х групп. Таким образом, за 2022-2023 учебный год пройдут обучение более 110-ти впервые назначенных директоров школ. Начата работа по уточнению состава резерва руководящих кадров системы образования. После подведения и обобщения итогов обучения, с использованием накопленного опыта проведения занятий, предполагается масштабировать проект, т.е. данный курс повышения квалификации будет предложен начинающим руководителям и педагогам, зачисленным в кадровый резерв из других регионов страны.

Список использованных источников

1. Атагунов В.И., Ахметшина Р.М., Мусинова О.Ю. О результатах диагностики личностных характеристик педагогов // Современное образование: актуальные вопросы и инновации. – 2021. – № 1. – С. 18-26.
2. Василевская Е.В. Историко-педагогические аспекты становления и развития методической службы в России. – М.: АПК и ПРО, 2016.
3. Идрисов И.Р. Самооценка (аудит) школьных процессов как основа перевода школы в эффективный режим работы // Управление качеством образования. – 2020. – № 5. – С. 3-8.
4. Ильенко Л.П. Теория и практика управления методической работой в общеобразовательных учреждениях. – М.: АРКТИ, 2017.
5. Колисниченко А.В. Повышение квалификации педагога // Молодой ученый. – 2016. – № 25 (129). – С. 552-554.
6. Пантелеева Н.Г. Система подготовки и переподготовки педагогических кадров – важное направление развития современной системы дошкольного образования // Вопросы дошкольной педагогики. – 2019. – № 2 (19). – С. 1-4.
7. Савиных Г.П., Сахнова И.А., Идрисов И.Р. Образовательная аналитика на службе повышения квалификации педагогических работников образовательных организаций // Современное образование: актуальные вопросы и инновации. – 2022. – № 1. – С. 23-27.
8. Симонов В.П. Педагогический менеджмент: ноу-хау в образовании. – М.: Юрайт, 2019.
9. Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года №988 «Об утверждении Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 - 2025 годы»
10. Постановление Правительства Республики Казахстан от 08 декабря 2022 года «Об утверждении Концепции развития образования Республики Казахстан на 2022 – 2026 годы»

Исследование проведено Республиканским научно-практическим центром экспертизы содержания образования совместно с НАО имени Ы. Алтынсарина Министерства просвещения Республики Казахстан в рамках программно-целевого финансирования исследования OR 11465474 «Научные основы модернизации системы образования и науки».

РАЗВИТИЕ КВАЛИМЕТРИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ, ПЕДАГОГОВ ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Изотова Е.В.,

*педагог-исследователь, преподаватель,
Карагандинский высший гуманитарный колледж*

Аңдатпа. Мақалада адамның жеке қажеттіліктері тұрғысынан емес, әлеуметтік қажеттіліктер (ата-ана, қоғам, мемлекет) тұрғысынан оқу-тәрбие үрдісіндегі педагогтардың квалиметриялық құзыреттілігін бағалау тұжырымдамалары ашылған. Сапа квалиметриясы білім берудегі педагогикалық жұмыстың бәсекеге қабілеттілігін анықтауға, процестердің сапасын талдауға, оларды жақсарту жолдарын анықтауға мүмкіндік береді.

Аннотация. Статья раскрывает понятия оценки квалиметрических компетенций педагогов в воспитательно-образовательном процессе с точки зрения не индивидуальной потребности какого-то человека, а с точки зрения общественной потребности (родителей, общества, государства). Квалиметрия качества позволяет определить конкурентоспособность педагогической работы в образовании, сделать анализ качества процессов, определить пути их совершенствования.

Abstract. The article reveals the concepts of assessing the qualimetric competencies of teachers in the educational process not from the point of view of the individual need of a person, but from the point of view of social need (parents, society, state). Quality qualimetry allows to determine the competitiveness of pedagogical work in education, make an analysis of the quality of processes and determine ways to improve them.

Современное дошкольное образование является одной из самых развивающихся ступеней образовательной системы Казахстана.

Новые нормативные требования к определению структуры, условий реализации Государственного стандарта, общеобразовательных программ дошкольного образования оказывают непосредственное влияние на работу с педагогическими кадрами, призванными реализовывать воспитательно-образовательный процесс в изменяющихся условиях. В условиях обновления и модернизации Казахстанского образования предусматривается создание форм объективной оценки профессиональных качеств педагогов дошкольных организаций, для установления степени соответствия реальных достигаемых профессиональных результатов требованиям государства, социальным и личностным ожиданиям с последующим принятием на этой основе обоснованных решений. Для обеспечения объективной оценки необходимо создание единых систем оценки профессиональных качеств квалиметрической компетентности наших студентов дошкольных организаций. Объективная оценка деятельности будущих педагогов (студентов) - актуальная научно-прикладная задача, без решения которой невозможно эффективное управление деятельностью дошкольной организации и стимулирование педагогов к добросовестной работе в современных условиях.

Предлагаемые и используемые критерии:

во-первых, не всегда ставят педагогов в равные условия;

во-вторых, не отражают однозначно вклад конкретного педагогов воспитательно-образовательный процесс дошкольной организации.

Развитие квалиметрической компетенции студентов дошкольной организации, может стать результативным, если учитываются и реализуются следующие организационно - педагогические условия:

- изучены нормативные требования системы современного дошкольного образования, потребности дошкольной организации и педагогов дошкольной организации в развитии квалиметрических компетенций;

- на основе функционального анализа деятельности педагогов определено содержание квалиметрических компетенций, выявлены уровни их проявления в процессе педагогической деятельности;

- разработана и реализована модель работы методической службы дошкольной организации в рамках проектной деятельности, ориентированной на развитие профессиональных компетенций педагогов с учетом уровня их проявлений.

Условия развития квалиметрической компетентности педагогов дошкольных организаций исследованы недостаточно. Идеей проекта является осуществление качественного и профессионального уровня развития студентов в системе обновленного образования через реализацию создание единого нравственно-духовного образовательного пространства для развития личности, ориентированной на общечеловеческие ценности.

Задачи, стоящие перед преподавательским составом:

- Расширить и углубить процесс модернизации образовательной деятельности поиска оптимальных путей развития личности студентов.

- Раскрыть сущность профессионального развития студентов в системе духовно-нравственного образования

- Создать условия для развития профессиональной ответственности, самостоятельности и творчества студентов, как будущих специалистов для обеспечения дальнейшего роста качественных показателей развития детей.

Ожидаемый результат.

За счет общечеловеческих духовных, нравственных, лидерских качеств стремиться развить свой собственный интеллектуальный потенциал, способный на самоопределение и создание механизма устойчивого развития, чтобы обеспечить формирование здорового человека для общества.

Ребёнок не рождается злым или добрым, нравственные качества ему предстоит приобрести. В возрасте от 3 до 7 лет у ребёнка интенсивно начинают формироваться первые понятия и представления о том, «что такое хорошо» и «что такое плохо». У него возникают первые нравственные чувства – симпатия и сочувствие к окружающим людям, любовь к матери и отцу и т.д.¹

На протяжении дошкольного возраста в него закладываются основы самых глубоких, сложных и важных человеческих чувств: честности, правдивости,

чувства долга, интернационализма, любви и уважения к труду. Первые проявления этих чувств ещё очень наивны: чувство интернационализма, например, сначала выражается в форме симпатии к людям других национальностей. Во многих источниках достаточно подробно описаны структура, основные содержательные характеристики, требования к личности и деятельности педагогических кадров дошкольной организации. Но, на сегодняшний момент на государственном уровне не представлена система квалимитрической компетентности педагога дошкольного образования. Тогда как именно система обеспечивает возможность видения путей, средств и методов достижения профессиональной компетентности субъектом определенной сферы деятельности. Система представляет собой единый процесс взаимодействия и сотрудничества педагогов, воспитателей, администрации, специалистов психолого-методических служб по выработке компетенций в сфере осуществления воспитательной деятельности в дошкольной организации, разрешения сложных профессиональных проблем, осуществления нравственно обоснованного выбора и т.д.

Для целостного представления о возможных путях, способах формирования квалимитрической компетентности педагогов дошкольных организаций рассмотрим ключевые понятия: «компетентность», «компетенции», «педагогическая квалиметрия», «квалимитрическая компетентность», «квалиметрический мониторинг».

«Компетентность» - мера понимания окружающего мира и адекватность взаимодействия с ним;

- совокупность знаний, умений и навыков, позволяющих успешно выполнять деятельность;
- определенный уровень сформированности общественно-практического опыта субъекта;
- уровень обученности социальным и индивидуальным формам активности, которая позволяет индивиду в рамках своих способностей и статуса, успешно функционировать в обществе;
- совокупность профессиональных свойств, т.е. способностей реализовать должностные требования на определенном уровне и др.

Исследования показывают, что понятие компетентности тесно связано с определением «компетенция».

Так, под «компетенцией» понимается:

- способность применять знания, умения и личностные качества для успешной деятельности в определенной области;
- знание и понимание (теоретическое знание академической области, способность знать и понимать);
- знание как действовать (практическое и оперативное применение знаний к конкретным ситуациям);
- знание как быть (ценности как неотъемлемая часть способа восприятия жизни в социальном контексте).

Наиболее распространенным определением «педагогической квалиметрии» является следующее — это научная дисциплина, исследующая и обосновывающая закономерности качественных и количественных измерений педагогических объектов.

Исходя из вышеназванных определений, можно представить сущностное содержание понятия «квалиметрическая компетентность» - готовность и способность педагогического работника использовать совокупность знаний и умений в области педагогических измерений для решения задач оценивания результатов обучения и управления качеством учебно-воспитательного процесса.

«Квалиметрический мониторинг» - как непрерывное (на постоянной основе) наблюдение за деятельностью педагога-студента, сбор информации посредством педагогических измерений с целью активного воздействия на образовательный процесс для получения результатов обучения с заданными свойствами, характеристиками, параметрами.

Базовое образование, полученное воспитателем, создаёт лишь предпосылки для формирования профессиональной компетенции. К тому же, в последнее время отмечается тенденция увеличения числа педагогов, чья профессиональная подготовка не отвечает современным требованиям дошкольного образования, воспитателей-стажистов со сложившимися педагогическими стереотипами.

Требования современного мира таковы, что полученных однажды знаний недостаточно. Практика показывает, что для того, чтобы осуществлять педагогическую деятельность на высоком профессиональном уровне, применять педагогически обоснованные и обеспечивающие высокое качество образования формы, методы обучения и воспитания, необходимо повышать профессиональный уровень, а также отслеживать этапы профессионального развития с помощью квалиметрического мониторинга.

Основные пути совершенствования профессиональной компетенции.

- курсы повышения квалификации,
- исследовательская, экспериментальная деятельность,
- инновационная деятельность, освоение новых педагогических технологий,
- активное участие в педагогических конкурсах, мастер- классах,
- участие в методических объединениях,
- умение ориентироваться в информационном потоке,
- обобщение собственного педагогического опыта,
- самообразование.

Большинство педагогов не могут (а в некоторых случаях не хотят) самостоятельно повышать свой профессионализм. Сказываются внешние факторы (оплата труда, материально- техническое оснащение, перегрузки в работе, бытовые трудности и др.), но есть и субъективные причины, которые зависят от самих педагогов. Им не хватает настойчивости, целеустремлённости, навыков самообразовательной работы.

С помощью квалиметрического мониторинга определяются:

1. Личностные и профессиональные качества студентов.

2. Профессиональная компетентность педагогического работника в области информационной основы деятельности, постановке и достижении педагогических задач при реализации образовательной программы в организованной деятельности.

3. Личный вклад педагогического работника в повышение качества образования, совершенствование методов обучения и воспитания, продуктивное использование новых образовательных технологий, транслирование в педагогическом коллективе опыта практических результатов своей профессиональной деятельности, в том числе экспериментальной и инновационной.

4. Активное участие в работе методических объединений педагогических работников организаций, в разработке программно-методического сопровождения образовательного процесса, профессиональных конкурсах.

5. Результаты освоения воспитанниками образовательных программ по итогам мониторингов, проводимых в ДО (по результатам диагностики)

6. Выявление и развитие способностей воспитанников к научной (интеллектуальной), творческой, физкультурно-спортивной деятельности, а также их участие в олимпиадах, конкурсах, фестивалях, соревнованиях (если деятельность педагогических работников связана с направлениями педагогической работы, по которым такие мероприятия проводятся).

Подбор дифференцированных активных и инновационных методов работы с кадрами позволяют совершенствовать профессиональную компетентность студентов.

Анализ существующих подходов к определению профессиональной компетентности студентов дошкольного образования позволил выделить несколько качеств, которыми должен обладать современный педагог:

стремление к личностному развитию и креативность;

мотивация и готовность к инновациям;

понимание современных приоритетов дошкольного образования;

способность и потребность в рефлексии.

Уровень основной направленности инновационного развития

1. Изменение личности и деятельности педагогов:

качество творческой деятельности в разработке и реализации обучающих программ;

результаты изменения содержания и форм образовательного процесса;

личностный рост педагогов.

Индикаторы— степень вовлеченности студентов в инновационный процесс, повышение уровня профессионального интереса и творческой активности.

Изменение отношений родителей к деятельности и развитию личности своего ребенка.

Индикаторы - степень участия в совместных с детьми мероприятиях, в жизни и деятельности детского сада.

Способы и средства реализации квалитетической компетенции

пп/п	Способы	Средства
	Создание интеллектуально-поисковой среды	• создание зон экспериментирования, опытно-поисковой работы; • создание банка развивающих игр и упражнений для детей и педагогов; • формирование библиотеки познавательной литературы для детей и взрослых.
	Развитие у педагога познавательной потребности	• обучение культуре интеллектуального труда; • обучение методам и способам интеллектуальных действий.
	Формирование личности педагога и ребенка	• развитие у детей представлений о себе: от «Я - человек» до «Я — личность» (обучающие программы, игры, организация системы развития самопознания и самооценки); • формирование творческой («Я - творец») и волевой («Я умею управлять собой») личности в разных видах деятельности
	Интеллектуально-творческое совершенствование педагогов и родителей	• Обучающие семинары. • Тренинги. • КВНы. • Олимпиады и смотры.

В соответствии с современными требованиями, выбор инновационных направлений, мотивация педагогов к использованию новшеств, умелое руководство инновационными процессами, поиск ценного педагогического опыта, нового облика образовательного учреждения, отвечающего запросам времени, соответствующего потребностям и социальному заказу родителей, индивидуальности каждого ребенка, стали важными составляющими методической работы с кадрами.

Перед методической службой поставлены задачи:

ориентировать педагогов на самообразование, саморазвитие, самосовершенствование;
создавать условия для роста профессионального мастерства, компетентности и творческого потенциала каждого специалиста;
обеспечить реализацию инновационных стратегий.

«Развивать творчество может только тот, кто сам может творить», поэтому одной из задач развитие квалиметрической компетентности педагогов, является: развитие творческого мышления у педагогов — способности видеть педагогическую проблему: находить новые формы организации занятий;
осуществлять подбор и разработку самих заданий;
выстраивать их по степени сложности;
развивать у себя познавательную потребность;
стремление к творческому поиску;
созданию оригинальных новаторских обучающих программ;
поиску новых методов работы;
повышение интереса к своей профессиональной деятельности;

положительные эмоции, чувство радости и удовольствия от ее результата улучшают и психологическое здоровье педагога.

Критерии оценки должны: все аспектно и однозначно отражать роль педагога в формировании личности воспитанников; ставить педагогов в равные условия.

Модель квалиметрической оценки деятельности педагога неразрывно связана с моделью дидактического процесса. Важнейшие критерии оценки связаны с качеством педагогического контроля, диагностики, планирования, целеполагания и принятия решений.

Выбор методов определяется задачей изучения того или иного направления деятельности. Для осуществления мониторинга рекомендуется использовать комплекс методов. Это обеспечивает целостное представление о состоянии образовательной системы.

Результативность квалиметрического мониторинга:

1. Помогает результативно организовать и осуществлять воспитательно – образовательный процесс в дошкольном образовании.

2. Стимулирует личностное развитие детей и творческий рост педагогов.

1. Позволяет эффективно распределять ресурсы дошкольных учреждений (финансовые, временные, личностного потенциала сотрудников).

2. Способствует повышению статуса дошкольных учреждений в городе.

Квалиметрическая оценка профессиональных качеств педагогов ДО не может быть получена без наличия значений показателей:

эталонных - самых лучших;

браковочных - самых худших, но допустимых.

Оценка квалиметрических компетентностей педагогов в воспитательно-образовательном процессе определяется с точки зрения не индивидуальной потребности какого-то человека, а с точки зрения общественной потребности (родителей, общества, государства). С помощью квалиметрии в педагогической деятельности можно оценить качество услуг как продукта труда педагогического персонала. Квалиметрия позволяет определить качество педагогической работы, её социально-культурную ценность для образовательного процесса и развития дошкольников. Квалиметрия качества позволяет определить конкурентоспособность педагогической работы в образовании, сделать анализ качества процессов, определить пути их совершенствования.

Список использованных источников

1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016 – 2022 годы. Астана, 2022 год

2. О внесении изменений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 декабря 2020 года № 557 «Об утверждении типовых учебных планов дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан»

3. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан № исх: 3851/1.4-10/5502, 10.04.2015 (проект)

4. Инструктивно-методическое письмо МОН Республики Казахстан «Об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях Республики Казахстан в 2021-2022 учебном году»

5. Азгальдов Г.Г. Разработка теоретических основ квалиметрии: Дисс. .д-ра экон. наук. - М., 2010.-345с.

6. Мурзалинова А.Ж. Особенности повышения квалификации педагогов [текст] /А.Ж. Мурзалинова //Справочник руководителя дошкольной организации.-2014.-№11.-с.53-56

7. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения г. Алматы:Қазақ университеті, 2009.- с. 45-49

8. Интернет-ресурсы <http://www.esl-lab.com/index.,htm> <http://www.englishlistening.com/startListeningNow.do>

Сайт ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по СКО» - режим доступа: www.ipksko.kz

ОРТА БІЛІМДІ ДАМУДА ОТАНДЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕЛЕРДІ КІРІКТІРУ РЕТІНДЕГІ 12-ЖЫЛДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ: ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

*Илмурадов Талгат Бахтиярұлы
Жамбыл облысы, Байзақ ауданы,
Аймантөбе ауылы
Берікқара орта мектебі,
математика пәні мұғалімі*

Аңдатпа. Қоғамның дамып өркендеуіне байланысты қазіргі таңда білім саласында ең өзекті мәселенің бірі әлемдік білім кеңістігіне жол ашатын 12 жылдық білім беру жүйесіне көшу болып отыр. Білім берудің бұл үлгісі әлемнің 80% астам елдерінде қолданылады. Бұл — соңғы жиырма-отыз жылда ғылым мен техниканың орасан жетістіктерге қол жеткізіп, жаңа технологиялардың қоғам өмірінің әр түрлі саласында кеңінен енгізілуіне байланысты туындаған жағдай. Сондықтан жастарды жаңа кезеңнің талаптарына сай тәрбиелеу үшін оларға жаңа, мазмұны жоғары деңгейде білім беру қажет.

Аннотация. В связи с развитием общества одним из наиболее актуальных вопросов в сфере образования является переход на 12-летнюю систему образования, открывающую путь в мировое образовательное пространство. Эта модель образования используется более чем в 80% стран мира. Это ситуация, возникшая благодаря огромным достижениям науки и техники за последние двадцать-тридцать лет, широкому внедрению новых технологий в различные сферы общественной жизни. Поэтому, чтобы воспитать молодежь в соответствии с требованиями нового периода, необходимо дать ей новое, содержательное образование.

Abstract. Due to the development of the society, one of the most urgent issues in the field of education is the transition to the 12-year education system, which opens the way to the world education space. This model of education is used in more than 80% of the world's countries. This is a situation that arose due to the huge achievements of science and technology in the last twenty-thirty years, and the widespread introduction of new technologies in various spheres of social life. Therefore, in order to educate young people in accordance with the requirements of the new period, it is necessary to provide them with a new, high-content education.

Орта білімді дамытуда отандық және халықаралық тәжірибелерді кіріктіру ретіндегі 12-жылдық білім беру тұжырымдамасы: қазіргі кездегі мәселелер және оларды шешу жолдары

Қоғамның дамып өркендеуіне байланысты қазіргі таңда білім саласында ең өзекті мәселенің бірі әлемдік білім кеңістігіне жол ашатын 12 жылдық білім беру жүйесіне көшу болып отыр. Білім берудің бұл үлгісі әлемнің 80% астам елдерінде қолданылады. Бұл — соңғы жиырма-отызжылда ғылым мен техниканың орасан жетістіктерге қол жеткізіп, жаңа технологиялардың қоғам өмірінің әртүрлі саласында кеңінен енгізілуіне байланысты туындаған жағдай. Сондықтан жастарды жаңа кезеңнің талаптарына сай тәрбиелеу үшін оларға жаңа, мазмұны жоғары деңгейде білім беру қажет.

Ендеше, Қазақстан Республикасы да әлемдік тұтастықтың бірі ретінде, бұл мәселеден шет қала алмайды. Керісінше, біз Қазақстанның білім беру жүйесін әлемдік білім кеңістігіне үйлестіруге мейлінше ұмтылуымыз керек.

12 жылдық білім берудің негізі адамның жеке тұлғалық қасиетін қалыптастыру. Адам тұлға болып тумады, ол өмір сүру барысында тәрбие арқылы қалыптасады. Тұлғалық туралы адам өзін-өзі танып, өз өмірін өзі жасай бастағанда сөз ету керек. Білімді, шығармашыл, бәсекелік қабілеті мол тұлға тәрбиелеу негізінде Қазақстан Республикасында 12 жылдық жалпы орта білім беру тұжырымдамасы жасалынып жатыр. Негізгі міндеті — баланың жеке басының қарқынды қалыптасуын қамтамасыз етіп, оның өз бетінше білім алуы және оларды танымдық есептерді шығаруда пайдалану қабілеттері, коммуникативтік іскерліктері дамытылады, оқуға құштарлық, оқу іскерліктері мен мақамдары қалыптастырылады.

Жалпы 12 жылдық орта білімге көшу барысында мына мәселелерге аса көңіл аударылып отыр:

1. Білім беруге арналған оқулықтар мен оқу құралдарының оқушылардың жас ерекшелігіне сәйкестігі.

2. Мұғалімдердің білім беру барысында қолданатын әдіс-тәсілдерінің оқушылармен жұмыстың тиімділігін арттыруға мүмкіндік туғызу жағдайы.

3. Бірінші сынып оқушыларына білім берудің ойын әрекетіне негізделіп, біртіндеп оқу әрекетіне көшу талабының орындалуы, алты жасар баланың ерекшеліктерін ескеру мүмкіндігі.

4. Оқушының ойы мен тілін дамытудың, олардың еркін сөйлеуін, пікір сайысына қатысу деңгейін байқау.

5. Берілетін білімнің өмірмен, ұлттық салт-дәстүрлермен, жергілікті өлкетану материалдарымен байланысын қамтамасыз ету мүмкіндігі.

6. Білім беру барысында мұғалімнің бақылау, тәжірибе әдістерін ұтымды жерінде қолдана білу шеберлігі.

7. Сабақ мерзімінің 30–35 мин аспауы.

8. Мұғалімнің оқу-әдістемелік кешендерді пайдалану және оған талдау жасау шеберлігі.

9. Мектеп басшылары мен қоғамдық ұйымдар тарапынан эксперименттік сыныптар мұғалімдеріне көмек беру деңгейі.

Сонымен қатар 12 жылдық білім беруге көшу төмендегі мәселелерге ерекше көңіл бөледі: жаңа білім технологияларының енгізілуі; оқытудың дәстүрлі өнімсіз стилін ығыстырып, оқушылардың танымдық белсенділігі мен өзіндік ойлауын қамтамасыз ететін дамытушы, сындарлы білім беру моделіне көшуі; терең және белсенді кәсіби бағдар берудің ерте жастан басталуы; оқушы жастарға азаматтық-патриоттық, рухани-адамгершілік, көп мәдениеттілік, денсаулық сақтау және экологиялық тәрбие беру рөлінің күшейтілуі; өмірлік бағдар ретінде адам бойындағы құндылықтарға қажет жағдайда түзету және жаңадан жасау; білім мекемелерінің оқушыны әлеуметтендірудегі рөлінің артуы болып табылады.

Білім беру жүйесіндегі 12 жылдық мектепке ауысу бірқатар мәселелердің шешілуін талап етеді:

1. Бұл өзгерістің экономикалық негізделуі.
2. Бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз етілуі (мемлекеттік стандарт, жаңа кітаптар).
3. Жаңа жүйеге лайық мұғалімдер даярлау, мұғалімдерді қайта даярлау.
4. Жалпы және орта білім беру мектебінде нормативті-құқықтық базаның жетілуі.
5. Санитарлық-гигиеналық норма және негізгі ережелеріне өзгерістер енгізу.
6. Мектепке дейінгі бастауыш, орта жалпы және жоғары бейіндік білім беруде сабақтастықтың болуы.
7. Білім саласын елдің тарихи дәстүріне, мәдениетіне бейімдеу [2].

Әлем елдері тәжірибесінде әр мемлекеттің өзіне тән орта білім беру жүйесі, мектеп үлгісі және орта мектептерде қалыптасқан өзіндік ішкі құрылымы бар. Дүниежүзінің дамыған елдерінде АҚШ- та, Англияда, Швейцарияда, Канада мен Германияда жалпы білім беру ұзақтығы 12 не 13 жыл, Голландияда 14 жыл, ал Кореяда, Жапонияда, Швецияда, Францияда, Италияда — 12 жыл. Тек экономикасы жаңа дамып келе жатқан елдерде ғана орта мектеп 10–11 жылдық. 1983 ж. АҚШ Үкіметінің «Ұлтымыз қатерлі жағдайда, білім реформасы қажет» атты баяндамасы жарияланып, білім саласын қайта қарауға орасан зор қаржы бөлінді. АҚШ-та мектепке дейінгі, мектепалды балаларды дайындауға көп назар аударылған. Жалпы орта білімнің құрылымы 6 + 3 + 3, оқу мерзімі 6 жастан 18 жас аралығында жүзеге асады. Мемлекеттік оқу орындарында тегін, жеке мектептерде ақылы болып келеді. АҚШ-та орта мектеп 2 буыннан тұрады: кіші және жоғары мектеп. Кіші орта мектеп 7–9 сыныптарда жалпыға бірдей бағдарлама, қалған сабақтары таңдау бойынша (элективті) жоғары орта мектеп 10–12 сыныптарда міндетті түрде 5 оқу пәндері және практикалық, академиялық бағыттағы бейіндік пәндер берілген. Оқушылар 9-сыныптан бастап міндетті 5 пәнге қоса келешектегі мамандығына жақын бейінді пәндерді таңдап оқиды.

Сыныпты жақсы бағалармен бітірген оқушылар грантқа ие болады. Мектептегі сабақ 9 айға созылып, қалған үш ай демалыс болады. Күнтізбелік жоспар жазу міндетті болып табылады. Журнал айына 1 рет тексерілуге беріледі. Мектептегі оқушының білімін бағалаудағы басты әдіс — тест алу. Қазіргі таңда көбіне тестердің дұрыс жауаптары көрсетілмейтін әдісті көп қолданып жатыр. Сол арқылы оқушының ой өрісін дамытады.

Германия XX ғасырда білім беруге ерекше көңіл бөлген мемлекеттердің бірі болды. 80-жж. бұл ел жеке оқу орындарынан бас тартып, ақысыз оқу орындарын көбейтті. Жалпы орта білім алу 12 жылдық мектепке негізделіп жасалған, барша оқушыға алғашқы 4 жылдық оқу міндетті, өйткені одан әрі балалар өз қалаулары және қабілеттеріне қарай оқуларын кәсіптік мектептерде жалғастыра алады. Герман Федеративтік мемлекетінің заңының 6-бабына сәйкес барлық мектептік білім беруді мемлекет қадағалап отырады. Мемлекеттегі міндетті тегін білім алу 9 жылдық оқыту болып табылады. Білім алу 3 баспалдақты құрылымды болып табылады: негізгі мектеп, нақты училище, гимназия. Оқу 6 жастан жалпыға бірдей мектепте (1–4 сыныптар) басталады, содан кейін басқа көрсетілген типтегі мектептерде жалғастырылады. Негізгі мектептің (5–10 сыныптарда) 50%-ға жуығын жасөспірім оқушылар құрайды, олар әрі қарай өз білімдерін толық емес жалпы білімді меңгергеннен кейін, кәсіби білім алуға жолдама алады. Ал нақты училищеде (5–10 немесе 7–10 сыныптар) кәсіби- практикалық бағыттағы жалпы толық емес білім беріледі, онда физика, химия, биология, шет тілдер мен басқа да академиялық пәндер оқытылады. Нақты училищені бітірген оқушы орта және содан кейін арнайы жоғары кәсіби-техникалық оқу орындарына түсе алады. Гимназия (5–13 немесе 7–13 сыныптар) толық орта білімді береді және университеттік үлгідегі жоо түсу құқына ие болады. Гимназиядағы міндетті пәндер: неміс тілі мен әдебиеті, тарих, география, математика, биология, дене тәрбиесі, музыка, дінтану болып табылады. Гимназияның бейіндік білім беруіне байланысты әр түрлі нұсқада оқу бағдарламалары жасалған. Германиядағы мектептерде бейіндік оқыту барысында пәндер блоктарға сәйкес біріктіріледі, мысалы: «тіл–әдебиет–өнер», «әлеуметтік білімдер», «әлеуметтік– экономикалық» және т.б. Неміс тілді оқушылардың жоғары сыныпта оқудағы мүмкіншілігі зор, олар міндетті пәндерден басқа да пәндерді қосымша оқи алады, соның негізінде олардың жеке-дара ерекшеліктері жақсы дамиды. Бейіндік бағыттағы пәндерден басқа тілдік, әдеби-көркем, қоғамдық- ғылыми, математикалық немесе жаратылыстану-ғылыми пәндерін меңгере алады. Негізгі мектепті аяқтау 4 пән бойынша емтихан тапсыру арқылы аяқталады. 12 және 13 жылдық мектепті сәтті аяқтаған оқушылар үшінші деңгейді аяқтағандары туралы аттестатқа ие болады. Бұл аттестат кез келген бейінді оқуға жолдама болып табылады. Жоо-ға түсуде оқушының аттестаты, яғни орташа ұпайы, негізгі рөл атқарады. Сонымен, Германияда он, он бір, он екі жылдық мектептер арасында жүйеліліктің сақталғаны көрінеді.

Францияда XX ғасырдың ортасында білімді қаржыландыру 14 есеге өсіп, ақысыз оқу мен ақылы оқудың ара қатынасы 80 бен 20 пайыз болған. Бұл

мемлекет мектепке дейінгі балалар тәрбиесімен айналысатын ең алдыңғы қатарлы мемлекет болып табылады. Онда «Аналық мектебі» және «Бүлдіршіндер сыныбы» балабақшалары бар. Францияда 12 жылдық білім беру жүйесі бекітілген. Онда орта білім беру 10 жылдық (6-16 жасқа дейін) мектеп ақысыз, ал 12 жылдық мектеп міндетті емес. Францияда 5 жылдық элементар мектепті бітірген балалар оқуын жалпы білім беретін 4–5 жылдық колледждерде жалғастырады. Толық емес орта мектеп біртекті жалпыға міндетті колледж бастауыш сынып негізінде құралған. Бітірушінің кәсіби мамандығына сәйкес (бакалавр) дипломды иемденуде олар бірнеше секцияға ие болады. Бастауыш және орта мектеп деңгейінде оқушылардың білім, іскерлік, дағдысын бағалауда арнайы екі шкаланы қолданады. Мектепті тәмамдағаннан кейін оқушылардың барлығы бакалавр курсына сәйкес емтихан тапсырады.

Англия және ағылшын тілді елдерде грамматикалық, техникалық, кешенді 4 түрлі мектеп түрі қызмет етеді. Англияда орта білімді бітіріп, 16 жастан кейін балалар мектептің берген сертификатымен жұмысқа орналасуларына болады. Шетел мектептерінде жоғары мектепке оқушылар оқу үлгіріміне қарай және мектеп берген мінездеме негізінде арнайы мемлекеттік комиссияның шешімімен қабылданады. Оқушылардың үлгірім деңгейлеріне қарай оқуларын әрі қарай жалғастыруға болатын мемлекеттер қатарына Германия, Франция, Жапония сияқты елдер жатады.

Әлемдік тәжірибе мемлекеттердің экономикалық дағдарыстан шығуымен бірге білім саласын қаржыландыру қатар жүргенін көрсетеді. Мәселен, 1955 пен 1985 жж. аралығында Жапонияда білімді қаржыландыру 20 есе артқан. Бұл елде мектептің жоғары сатысы (10–12 сыныптар) 5 түрлі техникалық, сауда, ауыл шаруашылық, флоттық, қосымша мектептер болып құрылған. Жапонияда балабақшалар білім берудің маңызды бөлімі емес. Балалар балабақшаға ата-аналарының қалауымен 4 жаста да баруы мүмкін. Жапон елінде 9 жылдық білім беру ақысыз, білім беру құрылымы $6 + 3 + 3$ (6 жылдық бастауыш мектеп — чугакко, 3 жылдық кіші орта мектеп — чугако, 3 жылдық жоғары орта мектеп — като-гакко). Бастауыш сыныптарда негізгі сабақтар жапон тілі, арифметика, қалған сабақтар — жаратылыстану, қоғамтану, музыка, этика, дене тәрбиесі, өнер, қолөнер өтіледі. Кіші орта мектепке — емтихансыз, жоғары орта мектепке емтихан тапсырып түсе алады. Білімді тексеру тәсілі — жазбаша тест. Бастауыш және орта мектепте 5 дәрежелі шкала бағасы қолданылады: S (өте жақсы), A (жақсы), B (қанағаттанарлық), C (нашар), D (өте нашар).

Монғол елінде 12 жылдық білім беру жүйесіне 2006 жылы көшірілу басталып, кейбір аймақтар мен аудандарда эксперимент жүргізілген. 12 жылдықтың алғашқы түлектері 2014–2015 аралығында бітіреді. Балаларды мектепке 6 жастан бастап қабылдайды. Монғолияда 12 жылдық білім беру жүйесі $6 + 3 + 3$ сатыларынан тұрады.

Қытайда 1990 жж. аяғында жаппай білім беруге байланысты 9 жылдық білім беру енгізілді. Ал жалпы орта білім беру 12 жылдықты құрайды, бірақ бұл барлығына міндетті емес. Қытайда мектепке дейінгі білім беру 3-6 жас аралығын қамтиды. Бұл елдің базалық білім беру жүйесіне мектепалды, бастауыш, орта

толық емес, толық орта білім беру жатады. Қытай білім беру конституциясында жалпы білім беру ұзақтығы 9 жылдық мерзім бекітілген. Оқу бағдарламасында бастапқы 1–2 сынып, негізгі бастауыш 4 жыл (3-сыныптар), бастауыш орта 3 жыл (7–9 сыныптар). Бастауыш сыныпта енгізілген жаңа пән «Адамгершілік және өмір». Бұл пән орта бастауыш сыныпта (3-6 сыныпта) «Адамгершілік және қоғам» болып күрделенеді де «Ғылым пәні» деп оқытыла бастайды. Бұл пән балаларды ғылыми жұмыстың негізгі әдістерімен таныстыра отырып, олар жас ерекшелігіне қарай ғылыми жобалар даярлайды. ҚХР мектептерінде тест арқылы педагогикалық бақылау жасалынады.

Ұлыбритания білім беру жүйесі мектепке дейінгі білім беру және тәрбиеден басталады. Орта білім беру 2 бөлімнен: кіші орта мектеп және жоғары мектеп, кіші орта мектепті бітіріп, 2 жылдық колледжге түсе алады. Одан «А» дәрежесіндегі сертификат алып, әрі қарай білімдерін жалғастыруға болады. 12–13 сыныпты бітірген 18 жастағы оқушылар жоо-ға түсе алады.

Италияда 1999 жылы мектептік білім беруде жас мөлшерін 18 жас туралы № 9 заңда енгізілген болатын. 2000 жылы ақпан айында бұл заңға мектептік білім беру жөнінде № 30 заңда өзгертулер енгізген. 2001–2002 оқу жылына сәйкес мектептік білім берудің екі дәрежесі енгізілген: базалық мектеп (1–7 сыныптар) және толық орта мектеп (8–12 сыныптар). Базалық мектепке 6 жастағы балаларды бастауыш мектепке қабылдайды.

Канадада 12 жылдық білім беру әр аймақта өзіндік ерекшелігімен сипатталады. Балалар мектепке 6 жастан барады. Басқа елдердегідей Канадада білім беру бастауыш, орта және жоғарғы сыныптардан тұрады. Оқу жылы қыркүйекте басталып, келер жылдың маусым айында аяқталады. Оқу мерзімі әр түрлі көп аймақтарда (Квебек провинциясында ғана оқу 11 жылдық) 12 жылдық білім беру орын алған, тек Онтарио провинциясында 13 жылдық білім алу бекітілген әрі арнайы емтихан тапсырумен аяқталады. Канададағы мектептегі білім берудің құрылымы мынадай: бастауыш 1–6 сыныптар, жалпы орта білім 7–9 сыныптар, толық орта білім 10–12 сыныптар. Міндетті білім беру 16 жасқа дейін деп бекітілген. Толық орта білімді жас ерекшеліктеріне сәйкес оқушылардың 90 % бітіреді. Бастапқы кәсіби білім беру орта мектептің жоғары сатысындағы 11–12 сыныптарында жүзеге асырылады. Мектептегі білім беру ағылшын және француз тілдерінде жүргізіледі. Мектептегі білім алу ақысыз және он жылдық оқу міндетті, кейін оқушылар өз білімдерін 11–12 (13) сыныптарда жалғастыруы мүмкін, болмаса колледжге барып оқуға құқығы бар.

Финляндиядағы білім жүйесі сәтті және дер кезінде реформалау нәтижесінде талай жетістіктерге жетті: экономиканың өсуіне, елдің әлеуметтік дамуына, технология мен ғылыми зерттеулерде инновациялық пәрменді саясатты жүзеге асыруға, сөйтіп бүгінгі таңда әлемнің ең озық өркениетті елдері қатарынан көрінуде. Бұл ел білім саласын дамытуға бүкіл қоғамды жұмылдырды, мемлекеттік қаржыландыруға ерекше көңіл бөлінді, мұғалімдердің айлық жалақысы 2–3 мың евроға өсті, оқушылар мен студенттерге стипендия тағайындалды, оларға тұрғын үй үшін айына 500 евро бөлінеді. Оқушылардың денешынықтыруы, денсаулығына қамқорлық жасау, үй

тапсырмасын азайту, салауатты өмір салтын қолдау, білім берудің ең соңғы ғылым мен технология жетістіктерімен кіріктіру, оқу үдерісін ірі технополистер аясында өткізу арқылы қол жеткізуде.

Дүние жүзінде орта, жалпы білім беру келесідей бағыттарда жүзеге асырылатындығы анықталды, олар:

1. Барлық балаларға, жастарға бірдей білім беру, білімнің ашықтығы, біліммен ақпарат алудың барлық азаматтарға мүмкін болуы.

2. Оқу бағдарламаларының оқушының жеке басының қызығушылығы мен талғамдарын ескеруге, дамытуға, олардың бойында жалпы оқу іскерліктерін қалыптастыруға, сондай-ақ әр оқушының және қоғамның мүддесі мен қажеттіліктерін ескеруге, жеке тұлғаны жоғары сапамен оқытуға, тәрбиелеуге, дамытуға және жеке тұлғалық оқу үдерісін ұйымдастыруға бағдарлануы.

3. Оқушының отбасылық экономикалық-әлеуметтік жағдайына, жынысына, қоғамдық мәртебесіне, ұлтына, дініне қарамастан, оның қабілетін барынша дамыту көзделген.

4. Жастардың күнделікті қоғам өмірінде болып отыратын өзгерістерге тез бейімделуіне жол сілтеу болып табылады.

5. Әрбір оқушыда сол социумға сәйкес тарихи қалыптасқан, ең тұрақты рухани, дүниетаным және мәдени құндылықтарының таратылуы және бекітілуі.

Жоғарыда аталған әлемдік әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы 12 жылдық білім беруге көшу Қазақстан мектептерін:

1. Әлемдік деңгейге көтерілуге жағдай жасайды.

2. Оқу жүктемесінің бір жылға созылуы жеңіл болады.

3. Кәсіптік білім береді.

4. Жеке тұлғаны дамытуға ықпал етеді.

Қорыта келгенде, әр елдің білім беру және тәрбие саласында өзіндік ерекшелігі мен артықшылығы, тіпті кемшілігі де болады, осы себепті де біз Қазақстан Республикасындағы оқушыға білім беру мен тәрбиені жан-жақты дамыту мақсатында шетелдік 12 жылдық білім берудің тек оң және тиімді жақтарын алуымыз қажет. Сонымен қатар білім саласына өзгерістер енгізу үшін оны елдің тарихи дәстүріне, мақсатына, өндірісі мен мәдениет сұранысына бейімдеу керек.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Смагулова Г.К. 12-летнее образование в других странах // Вестн. КазНУ им. аль-Фараби. — Алматы, 2012. — С.

2. Карибаева А.А. 12-летнее образование в странах с переходной экономикой // Вестн. КазНПУ им. Абая. Сер. Языки народов мира. — 2006. — № 1 (8). — С. 87–89.

3. Дружинский А.Н. Международный опыт 12-летнего среднего образования: Сб. Междунар. науч.-практ. конф.

4. «Научное обеспечение функционирования 12-летнего среднего образования». — Алматы, 2007. — Ч. 1. — С. 45–49.

ҚАЗІРГІ БІЛІМ МЕН ҒЫЛЫМНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Кошкинбаева Асель Бакитжановна

Жамбыл облысы, Байзақ ауданы,

Н.Куикбаев атындағы мектеп-гимназиясы

Тарих пәнінің мұғалімі

Аңдатпа. Білім беру жүйесінде болып жатқан терең процестер инновациялық білім берудің идеологиясы мен әдіснамасы ретінде жаңа идеология мен білім беру әдіснамасының қалыптасуына әкеледі. Оқытудың инновациялық технологияларын жаңа білім беру парадигмасын жүзеге асыруға болатын құрал ретінде қарастырған жөн.

Аннотация. Глубокие процессы, происходящие в системе образования, приводят к формированию новой идеологии и методологии образования как идеологии и методологии инновационного образования. Инновационные технологии обучения следует рассматривать как инструмент, с помощью которого можно реализовать новую образовательную парадигму.

Abstract. The deep processes taking place in the education system lead to the formation of a new ideology and educational methodology as an ideology and methodology of innovative education. Innovative teaching technologies should be considered as a means by which a new educational paradigm can be implemented.

Қазақстандағы білім берудің жаңа жүйесінің қалыптасу процесі әлемдік білім беру кеңістігіне бағытталған. Ол оқу-тәрбие процесінің педагогикалық теориясы мен практикасындағы елеулі өзгерістермен қатар жүреді. Жаңа буынның оқу материалдарын дайындаудың инновациялық тәсілінде өзгерістер, олардың функциялары мен білім беру практикасында пайдалану тәсілдерінде өзгерістер болып жатыр.

Білім беруді сапалы өзгерту мұғалімнің оқу процесіндегі рөлі туралы жаңа көзқарасын, оқушыға деген жаңа көзқарасын қалыптастырусыз мүмкін емес. Мұғалімдерді, әдіскерлерді және мектеп басшыларын тиісті даярлаусыз жаңа мектепке көшу уақытынан бұрын болып, жаңа теориялық идеяларды қағидатты жаңа мақсаттар мен міндеттерді, оқытудың мазмұны мен технологиясын, бағалаудың жаңа нысанын түсінусіз іс жүзінде іске асыру дұрыс болмас еді. Тиісінше, оқытуға және оқыту әдістемесіне жаңа тәсілдерді енгізудің үздік тәжірибесін көрсете отырып, білім берудің жаңа құзыреттілікке бағдарланған жаңартылған мазмұнын ескере отырып, педагогтердің біліктілігін арттыру курстары жүзеге асырылады.

Білім беру мазмұнын жаңартуға көшу кадрлық ресурсқа жаңа талаптар қояды: педагогтарды білімге деген құзыреттілік тәсіл шеңберінде жұмысқа даярлау, педагогтарды денсаулық сақтау технологияларымен қамтамасыз ету, білім беру процесін айтарлықтай дараландыру жағдайында жұмыс істеуге дайындығын қалыптастыру. Сондықтан мұғалім жаңартылған жалпы орта білім берудің МЖМБС әдіснамасы мен мазмұнын қабылдауға, Білім беру процесінің бағдарламалық жасақтамасын өзгертуге, педагогикалық қызметтің мақсаттары мен әдістерін өзгертуге дайын болуы керек.

Бүгінгі таңда әр педагогты келесі сұрақтар қызықтырады: - қазіргі таңдағы жаңартылған білім беру мазмұнының айырмашылығы неде? - Мектепте білім

беру үдерісін ұйымдастыру тәсілдері өзгере ме? - "Нәтижеге бағытталған білім" ұғымы нені білдіреді? - Жаңартылған білім беру мазмұнына мұғалім қандай бағытта және қалай дайындалуы керек?

Және осы мәселелерді шешуге дәл осы ИПК ықпал етуі тиіс. "Өрлеу "БАҰО" АҚ мен "НЗМ" АҚ бірлесіп жүргізген мақсатты жұмыстарының арқасында көптеген мұғалімдер Қазақстан Республикасында орта білім мазмұнын жаңарту аясында оқытатын мектептердің "қазақ тілі" пәні бойынша педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курстарынан өтті. Енді осы тәжірибені жүйелеп, оны республика мұғалімдеріне жеткізу керек.

Қазақ тілінде оқытатын мектептердегі қазақ тілі курсының бағдарламасы коммуникативтік қызметті (сөйлеу, тыңдау, оқу және жазу) қалыптастыруға және дамытуға бағытталған. Бағдарлама көпұлтты қоғамда ынтымақтастық пен өзара түсіністік үшін қажет түрлі салалар мен жағдайларда оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігі мен тілдік дағдыларын практикалық қолдануды дамытуды қолдайды. Қазақ тілін үйрену студенттерге тілдік дағдыларды нақты өмірде коммуникативті мақсаттарға сәйкес келетін қажетті ақпаратты алу, таңдау, өңдеу және құру үшін пайдалануға мүмкіндік береді.

Қазақ тілінің екінші бағдарлама ретіндегі бағдарламасы:

- тіл жүйесінің бірліктері, оларды біріктіру ережелері, орыс тілінің нормаларына сәйкес синтаксистік құрылымдарды құрастыру дағдылары мен іскерліктері туралы білім алуға;
- оқушылардың сөздік қорын орыс тілінің коммуникативтік-өзекті лексикасы мен фразеологизмдерімен байытуға бағытталған;
- өмірдің тұрмыстық, оқу, әлеуметтік-мәдени және ресми-іскерлік салаларында қарым-қатынас жасау үшін қажетті тыңдау, оқу, сөйлеу, жазу дағдыларын дамыту;
- қарым-қатынас тақырыптары аясында рөлдік ойындар арқылы қарым-қатынасты дамыту;
- қазақ, орыс және басқа халықтардың мәдени құндылықтарын түсіну және түсіну.

Қазақ тілінде оқытатын мектептердегі орыс тілі сабақтарын жоспарлау кезінде мұғалім оқушылардың іс-әрекетін оңтайландыру тәсілдерін анықтауы, оқуға деген ынтаны қолдауы және тілдік дағдыларын дамытуы қажет, бағалау бойынша қызмет жүргізілетін сабақтың кезеңдерін анықтауы қажет.

Жаңартылған бағдарламаны ұйымдастыру мен енгізуде жаңа басымдықтар қойылды:

- үш тілде оқытуды жоғары деңгейде қамтамасыз ететін мектептердің бір типіне қарай жылжу қажет.
- барлық балалар үш тілде еркін сөйлей білуі, бір-бірін түсінуі және озық әлемдік білімге қол жеткізуі тиіс.
- мектептегі білім берудің жаңа мазмұны қазақ, орыс, ағылшын тілдері мұғалімдерінің сабақ жоспарларына спиральдік қағидатына негізделген толассыз тақырыптарды енгізуді көздейді.

Бұл не? Бұл тақырыптар бірдей, ұқсас, олар бір уақытта үш тілде оқытылады.

Мысалы, лексикалық тақырып, төменгі сыныптарда "Менің Отаным", ол қазақ тілі, орыс тілі, ағылшын тілі сабақтарында пысықталады.

Бұл стратегиялар қазақстандық білім беруді оқыту әдістемесінде қажет. Олар біздің студенттерге белгілі бір лексиканы игеруге мүмкіндік береді, оны төменгі сыныптарда үш тілде білдіруге көмектеседі және мұндай параллельдер басқа пәндермен де орнатылады. Спираль бойынша бұл оқу процесі жыл сайын күрделене түседі.

Енді ұсынуға, қандай дайындалған айналады болашақта біздің оқушылар. Олар тек түсініп қана қоймай, бірнеше тілде сөйлейді. Сондай-ақ болашақта ғылыми-терминологиялық лексиканы тек ана тілі мен орыс тілін ғана емес, ағылшын тілін де меңгере алады. Оларға ең үздік университеттерге, біздің және әлемдік университеттерге есік ашылады. Озық әлемдік білімге қол жеткізе алатын болады. Тілдерді білу-уақыт талабы!

Қазіргі жағдайда инновациялық қызметке дайындық-бұл мұғалімнің кәсіпқойлығының маңызды сапасы, онсыз педагогикалық шеберліктің жоғары деңгейіне жету мүмкін емес, нәтижесінде білім берудің жаңа жоғары сапасы.

Оқу қажеттілігін қалыптастыруды асыра айтпағанда, қазіргі мектептің басты мәселелерінің бірі, әлеуметтік маңызы бар мәселе деп атауға болады. Білім берудегі гуманистік парадигманың пайда болуының арқасында құндылық бағдарлары өзгерді және үнемі өзгеріп отыратын әлемде өмір сүруге және құруға қабілетті еркін, дамыған және білімді адам ең үлкен құндылық ретінде танылды. Қазіргі мектептің алдында оқушылардың зияткерлік және рухани – адамгершілік дамуы үшін жағдай жасауға, әр оқушының өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі дамыту қажеттіліктерін тәрбиелеуге байланысты міндеттер тұр. Мектептегі барлық оқу пәндері бойынша сабақ және сабақтан тыс жұмыс жүйесі осы мәселелерді шешуге бағытталған. Пәнге деген ынтасы жоғары оқушылар прогрестің қозғаушы күші болып табылады.

Әр мұғалім оқушыларының жақсы оқығанын, мектепте қызығушылықпен және ықыласпен айналысқанын қалайды. Бұған оқушылардың ата-аналары да мүдделі. Бірақ көбінесе мұғалімдер де, ата-аналар да өкінішпен: "ол оқығысы келмейді", "ол өте жақсы жұмыс істей алады, бірақ тілек жоқ" деп айтуға мәжбүр. Мұндай жағдайларда біз оқушының білімге деген қажеттілігі, оқуға деген қызығушылығы жоқ екенін кездестіреміз.

Егер оқушы білім мен білімге немқұрайлы, қызығушылықсыз және олардың қажеттіліктерін түсінбей жатса, оны сәтті оқытуға болмайтынын білеміз. Сондықтан мектеп алдында оқу процесінің тиімділігін арттыру мақсатында Баланың оқу іс-әрекетіне оң уәжін қалыптастыру және дамыту міндеті тұр.

Шығармашылықтың басымдығы тәуелсіз шығармашылық тұлғаны дамыту, оның шығармашылық әлеуетін анықтау және ашу проблемасын өзекті ете отырып, оқу процесінің мәнін Өзгертуді анықтайды.

Шығармашылық тұлғаның қалыптасуы мен даму мәселелерін зерттеуге бағытталған қазіргі заманғы педагогика осы бағыттағы жұмысты сәтті жүзеге асыру үшін педагогикалық жағдайлар жасау мәселелерін әрдайым шешеді. педагогикалық жағдайлар бұл балалардың дамуында тиімді нәтижеге қол жеткізуге негізделген педагогикалық іс-әрекеттің ұйымдастырылған жағдайлары мен бағыттарының жиынтығы. Соңғы уақытта көптеген ғалымдар оқу-тәрбие процесінде педагогикалық жағдайларды дамыту мәселесіне жүгінді.

Осы кезеңдегі зерттеулердің мазмұнында бірқатар педагогикалық бағыттар анықталды.

Ең үлкен бағыттарды келесі деп санауға болады: (жақшада оқымаңыз)

1) Білім берудегі заманауи педагогикалық технологиялардың жалпы мәселелерін талдау (білім берудің қазіргі заманғы технологияларын іске асырудың педагогикалық жағдайларын әзірлеуді; оқу-тәрбие процесін ізгілендіру жағдайларын; бастауыш сынып оқушыларын рухани құндылықтарға тартуды біріктіреді). Бұл жағдайда білім беруді дараландырудың постулаттарын бекіту үлкен орын алады;

2) жалпы оқушының жеке басын зерттеу.(бастауыш сынып оқушыларының жеке басын қалыптастырудың педагогикалық шарттарын; эмоциональды саланы дамыту мен басқаруды; танымдық белсенділікті дамыту тенденцияларын; бастауыш мектеп жасындағы балаларда мейірімділікке тәрбиелеуді; оқу процесінде рефлексия қалыптастырудың ерекшеліктерін; оқушылардың өзін-өзі дамыту мәселелерін қарастырады.)

3) оқушылардың шығармашылық дамуын зерттеу; . (тұтастай алғанда балалардың шығармашылық дамуының педагогикалық шарттарын анықтайды; кіші мектеп оқушыларының көркемдік-шығармашылық ойлауын; шығармашылық қиялын; әдеби қабілеттерін, сондай-ақ оқушылардың көркемдік-шығармашылық қызметінің мүмкіндіктерін; осы процестерді дамытудағы сабақтастықты талдауды көздейді);

4) оқу қызметін қалыптастыру. (бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін дамытудың педагогикалық жағдайларын анықтау; оқу іс-әрекетінің стилін қалыптастыру және жеке-танымдық іс-әрекет стилін дамыту; бастауыш сынып оқушыларының білімін игеруге бейімділік; оқуға деген оң уәжді және оқытылатын пәндерге оң көзқарасты қалыптастыру; оқушылардың білім мәртебесін қалыптастыратын факторлар).

Педагогикалық мүмкіндіктерді анықтау мәселесі бойынша қызметті талдау оқу процесінің әртүрлі бағыттарында бұл жағдайлар өте дәстүрлі және белгілі бір комбинацияларда жиі қайталанатындығын көрсетті. Олардың барлығы білім беру ортасының үш компонентіне топтастырылған: Мұғалім, сабақ, оқушы.

Бұл үштіктің жетекші және маңызды құрамдас бөлігі-

а) тәрбие мен шығармашылық дамудың қазіргі міндеттерінің маңыздылығын түсіну;

б) жеке қасиеттер;

в) оқыту әдістемесі арқасында педагогикалық жағдайларды қамтамасыз ететін мұғалім.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Обновленное содержание образования – веление времени. Анохина Е.Л.
2. Обновление образования. Вебер В.А.
3. Обновленная программа – новое содержание образования. Пиржанов А.З.
4. Информационно-методический журнал «Открытая школа», январь 2015г
5. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020годы / www.edu.gov.kz/ru/zakonodatelstvo
6. Руководство для учителя ЦПМ АОО «Назарбаев интеллектуальные школы», 2015
7. Программа для учителя ЦПМ АОО «Назарбаев интеллектуальные школы», 2015

ПЕДАГОГТЕРДІҢ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЛЫЛЫҒЫН ДАМУ

Мұхамбетжанова Сауле Талапединовна,

п.ғ.д., доцент, «Өрлеу БАҰО» АҚФ

*Республикалық кәсіби даму институты
директорының орынбасары, imash2005@mail.ru*

Оракова Амангул Шахарбековна,

*п.ғ.к., доцент, Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университеті, Педагогика және психология
кафедрасының доценті, amangul_orakova@mail.ru*

Наметкулова Фарида Джанузаковна,

*п.ғ.к., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық
университеті, аға оқытушы, farida03@mail.ru*

Аңдатпа. Білім беруді цифрландыруды трансформациялау жағдайында кез келген педагогтің цифрлық құзырлылығын дамыту өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Келтірілген өзекті мәселені шешу үшін еуропалық стандарттың талаптары негізге алынып, қарастырылған. Педагогтердің цифрлық құзырлылығын қалыптастырудың құраушы бөліктері ұсынылады және оларды қолдана отырып, цифрлық дағдыларды дамыту алгоритмі беріледі. Цифрлық дағдылар физика пәні мұғалімінде қалай қалыптастыруға болатындығы мысалдар арқылы келтірілген.

Аннотация. В условиях цифровой трансформации образования развитие цифровой компетентности любого педагога является одним из актуальных вопросов. Требования европейского стандарта учитываются и рассматриваются для решения актуальной задачи. Предложены составные части формирования цифровой компетентности педагогов и приведен алгоритм развития цифровых навыков с их помощью. Приведены примеры того, как можно развивать цифровые навыки у учителя физики.

Abstract. In the context of the digital transformation of education, the development of digital competence of any teacher is one of the topical issues. The requirements of the European standard

are taken into account and considered to solve the actual problem. The components of the formation of digital competence of teachers are proposed and an algorithm for the development of digital skills with their help is given. Examples are given of how digital skills can be developed by a physics teacher.

Білім беруді цифрлық трансформациялау жағдайында педагогтердің цифрлық құзырлылығын дамыту негізгі мәселенің бірі болып табылады. Бұл мәселенің өзектілігі ICILS халықаралық зерттеуіндегі компьютерлік және ақпараттық сауаттылықты айқындаумен, ЮНЕСКО-ның «Цифрлық құзыреттілік» стандарты және Педагогтің кәсіби стандартында «АКТ-құзырлылық» бөліміндегі нормалармен сипатталады.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2022-2026 жылдарға арналған тұжырымдамасында «Педагогтердің ІТ дағдылары деңгейінің диагностикасын жүргізу негізінде педагогтерді цифрлық дағдыларға оқыту бағдарламасы дамытылады және өзектілендіріледі...», - деп көрсетілген [1].

«Педагог» кәсіби стандартында орта білім беру ұйымдарының педагогтері үшін цифрлық құзыреттілікті дамыту келесі дағдыларды қалыптастырумен сипатталатындығы айқындалған [2]:

- пәнді беру әдістерін, оқытудың заманауи технологияларын, оның ішінде, ақпараттық-коммуникациялық технологияны оқу процесінде қолдануды біледі;

- пәндік салалардағы цифрлық білім ресурстарын біледі;
- кәсіби қызметте цифрлық технологияларды қолдана алады.

Келтірілген нормаларды негізге ала отырып, білім беруді цифрлық трансформациялау жағдайында педагогтердің цифрлық құзырлылығын дамыту қажеттілігі айқындалып отыр. Пән мұғалімдерінің өз пәндерінің ерекшеліктерін ескере отырып, цифрлық дидактика құралдарын қолдану ерекшеліктері қарастырылады. Бұл ерекшеліктерді қарастыру үшін пәндерді сабақтастыру мүмкіндіктеріне орай цифрлық сервистер мен ресурстарды таңдау критерийлері ұсынылады.

Педагогтердің цифрлық құзырлылығын дамыту үшін ЮНЕСКОның «Мұғалімдердің АКТ құзырлылық нормасы» әдістемелік нұсқаулығындағы бағыттар негізге алынып, зерттеу жұмыстары жүргізіледі [3]. Зерттеу жұмыстарының нәтижесінде біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің цифрлық құзырлылығын дамытуға арналған білім беру бағдарламалары жасалады.

Білім беруді цифрлық трансформациялау жағдайында кез келген педагог заманауи цифрлық құралдар мен сервистерді кәсіби қызметіне пайдалана алу өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Цифрлық құралдардың тез қарқынмен дамуы заманауи педагогтің цифрлық сауаттылығын, дағдысын және құзырлылығын қалыптастыру қажеттілігі туындайды.

Цифрлық құзырлылықтың құрамды бөліктері:

- ақпараттық құзырлылық
- коммуникациялық құзырлылық
- медиақұзырлылық

- технологиялық құзырлылық
- ақпараттық және киберқауіпсіздік бойынша құзырлылық [4].

Келтірілген құзырлылықтардың сипаттамалық ерекшеліктеріне тоқталайық:

Технологиялардың қарқыны дамуы, атап айтқанда, жасанды интеллект (ЖИ), интернет заттар, Web 4.0 бұлттық сервистері, цифрлық(виртуальдық) білім беру ортасы, жаппай ашық онлайн курстары, веб-портфолио және блокчейн технологияларын заманауи педагог оқу процесіне жан-жақты қолдана алуы үшін цифрлық құзырлылықты дамыту процесі қарастырылады [5;6;7].

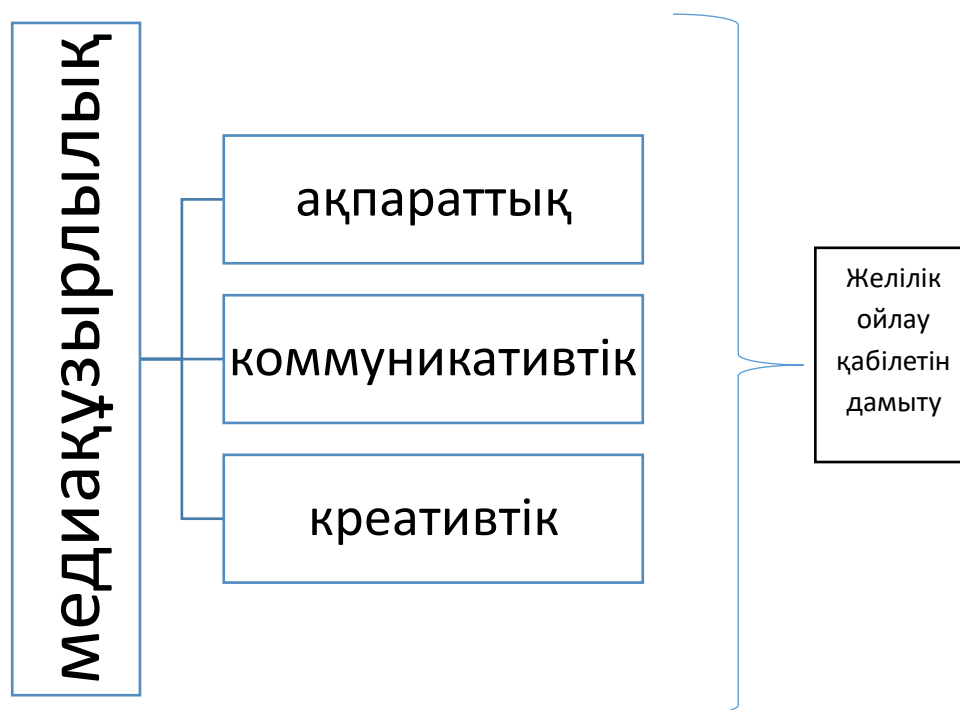
Келтірілген технологияларды қолдану барысында педагогтердің жеке деректерді және Интернет кеңістігінен қорғау, интернет-жариялымдағы авторлық құқықтарды сақтау тәсілдерін білу үшін **ақпараттық және киберқауіпсіздікті** қорғау құзырлылығы цифрлық құзырлылықтың бір бөлігі ретінде қарастырылатын болады.

Американдық жазушы, журналист Гилстердің пайымдауынша адамдардың Интернет алаңында өздеріне қажетті ақпараттарды іздеу, алу, жеткізу және жіберу, сонымен бірге әлеуметтік желілер арқылы үнемі түрлі ақпараттармен алмасу процесінде болуы олардан желілік ойлау қабілетін дамытуды және ол медиақұзырлылықтың қалыптасуын талап етеді [8].

Ал **медиақұзырлылықты қалыптастыру** үшін кез келген педагогтен келесі құзырлылықты талап етеді:

- ақпараттық құзырлылық (Интернет арқылы қажетті ақпаратты іздеу дағдылары);
- коммуникативтік құзырлылық (Интернет арқылы басқа қолданушылармен қарым-қатынас дағдылары);
- креативтік құзырлылық (түрлі формадағы ақпараттарды әр түрлі форматта өндіру дағдылары) [9].

Келтірілген құзырлылық түрлерін қалыптастыру үшін педагогтің желілік ойлау қабілетін дамыту қажет. Осы процестің сызбасы 1 –суретте келтірілген.

1-сурет. Медиақұзырлықты қалыптастыру дағдылары

Медиақұзырлық – цифрлық құзырлықты қалыптастырудың бір тармағы болып табылады.

Технологиялық құзырлық – цифрлық технология құралдарымен жұмыс жасай білу, программалық құралдарды компьютерде, смартфондарда орната білу дағдыларын қалыптастыру.

Коммуникациялық құзырлық – Интернет желісіндегі коммуникациялық құралдармен (электрондық пошта, чат, мессенджер, әлеуметтік желілер және т.б.), білім беру платформаларымен және сайттармен жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыру [10].

Цифрлық құзырлық түрлеріне сәйкес педагогтердің пәндік және кәсіби құзырлықтарын қалыптастыру матрицасын құрастырамыз (1-кесте).

1-кесте. Цифрлық құзырлық түрлеріне сәйкес педагогтердің пәндік және кәсіби құзырлықтарын қалыптастыру матрицасы

№	Құзырлық түрлері	Кәсіби	Пәндік
1	Ақпараттық құзырлық	Ақпаратты іздеп, таба алады Ақпаратты сақтай алады	ақпаратты интернет желісінде жүйелі, әрі сауатты түрде іздеу технологияларын үйренеді ақпараттарды таңдау өлшемдерін анықтай алады ақпараттарды іздеу үшін сұрауларды тұжырымдай алады ақпараттарды іздеу үшін нақты, әрі дәлелді сұраныстарды тұжырымдап, қажетті ақпаратты алады цифрлық форматта ақпараттарды сақтау ерекшеліктерін білу ақпаратты сипаттамалық ерекшеліктеріне сәйкес

		сұрыптай алады сұрыпталған алған ақпараттарды деректер қорына сақтай алады каталогтар құру үшін ақпараттарды құрылымдай алады кесте түрінде және инфографикаға сәйкес ақпараттарды түрлендіре алады
	Ақпаратты ұсына алады	ақпаратты ұсыну заңдылықтарын білу ақпаратты қысқа, дәлелді, әрі нақты ақпаратты ұсына алады ақпаратты нақтылап, тұжырымдай алады кілт сөздерді бөліп алады
2	Коммуникациялық құзырлылық	интернет кеңістігіндегі ақпаратты сауатты түрде қолдана алады желілік құжаттарға ортақ жұмыс жасау үшін әріптестеріне осы құжатқа ену мүмкіндіктерін білу ортақ құжаттарды оқу, түсініктеме жазу және редакторлеуді үйрену «құжаттарға комментарий жазу» құралын қолдана отырып, құжаттарға талқылау жасай алады басқа қатысушыларға желілік құжаттардың сілтемесін жібере алады
	Интернет желісінде ақпараттарды алмасып, жібере алады	Ақпараттық цифрлық ресурстарды (сайт, блог, телеграмм-канал, әлеуметтік желілерде топтарды) құра алады Таныс емес қатысушыларды блоктап, кері байланысты реттеп отыра алады Түрлі форматтарда (фото, видео, графика және т.б.) түрлендірілген ақпараттарды жібере алады Жедел енуге маңызды ақпараттарды бекіте алады
3	Медиақұзырлылық	Топтың желілік саясатын негізге ала отырып, сауатты түрде желілік этикетті сақтай алады Интерактивтік материалдарды құру, дыбысты сүйемелдеу, Вебинарды жазу және оны редакторлеу, Ютуб каналдарында бейнефайлдар даярлау Дыбыстық файлдардың форматын білу Дыбыстық файлдардың форматын қайта кодтай алады Дыбыстық файлдарды жаза алады және оны редакторлей алады Web-2.0 сервистері арқылы интерактивтік тапсырмаларды құрастыра алады Бейнесабақтарды жобалап, сценарийін құрастыра алады Білім беру платформаларында жасалған бейнесабақтарды жүктей алады
	Өзіндік цифрлық	Пән бойынша цифрлық дидактикалық материалдады құру

білім ресурстарын құру Цифрлық дидактикалық материалдарға түрлі форматтағы ақпараттарды (суреттерді, фотографияларды, бейнематериалдарды) қосып, редакторлей алады

Симулятивтік технологияларды түрлі физикалық, химиялық, биологиялық процестерді модельдеуге қолдана алады

Цифрлық және желілік дидактикалық материалдарды құруға қажетті технологиялар мен сервистерді меңгеруге мүмкіндік береді.

4	Технологиялық құзырлылық	Цифрлық құрылғылар мен жұмыс жасау	Компьютердің перифериялық құрылғыларын іске қоса алады 3D-принтингті қоса алады Интерактивтік құрылғыларды қолдана алады
	Қолданбалы программалық құралдарды орнату және оның мүмкіндіктерін қолдана білу		Қолданбалы программалық құралдарды орнату Компьютердің, смартфонның және планшеттің ішкі құрылғыларының жұмысына қажетті программаларды орната алады Вирустан қорғау программаларын компьютерге, планшетке және смартфонға орната алады

Компьютердің, планшеттің, смартфонның құрылғыларына қажетті программаларды орната отырып, перифериялық құрылғылардың сабақтастығын негізге ала отырып, жұмыс жасауға мүмкіндік береді.

5	Ақпараттық және киберқауіпсіздік	Ақпараттық қауіпсіздік	Цифрлық этика ережелерін білу Зияткерлік меншік пен авторлық құқықты сақтау заңдылықтарын білу Интернет желісіндегі ақпараттармен жұмыс жасау кезінде заңдылықтарды сақтай алады
	Киберқауіпсіздік		Компьютермен, планшетпен және смартфонмен жұмыс жасау кезінде киберқауіпсіздік ережелерін сақтай білу Білім беру платформаларымен, мессенджерлермен жұмыс жасау кезінде киберқауіпсіздік талаптарын сақтай алады Интернет желісінде программаларды орнату кезінде вирустан қорғау программаларын таңдай алады
- Заманауи цифрлық құрылғылармен жұмыс жасау және вирустан қорғау программаларын орнату кезінде сақталатын ҚР Заңындағы келтірілген баптарды сақтауға мүмкіндік береді.

1-кесте бойынша педагогтердің цифрлық дағдыларын мына түрде қарастыруға болады: **hard skills** (технологиялық құзырлылық), **soft skills** (коммуникативтік, ақпараттық және киберқауіпсіздік, ақпараттық құзырлылықтарды), **metaskills** (медиақұзырлылық).

Бүгінгі күні кез келген педагогтің **hard skills** - заманауи цифрлық құрылғылармен дұрыс жұмыс жасай алу қабілетінің дамуына мүмкіндік беретіндігімен сипатталады. Мысалы, физика пәнінің мұғалімі физикалық құрылғылар қалай қолдана алса, дәл солай заманауи цифрлық құралдарды виртуалды зертханалық жұмыстарды қолдана алуы керек. Ал Технология пәнінің мұғалімі компьютердің мүмкіндіктерін өз сабақтарына еркін түрде пайдаланады, мысалы, Интерактивтік тақтада флипчарттар құру арқылы түрлі суреттерді салу мен оған қажетті құралдарды қолдана алады. Компьютердің перифериялық құрылғыларын, интерактивтік тақтаның мүмкіндіктерін физика мен көркем еңбек пәндерін оқыту процесіне қолданумен айқындалады.

Ал **soft skills** – программалық құралдарды оқыту процесіне қолдану дағдысын қалыптастырумен анықталады. Мысалы, физика мен көркем еңбек пәнінде интерактивтік тақтаның программалық қолданбасын, дайын цифрлық білім ресурстарын, мультимедиялық оқулықтарды қолдану сабақты интерактивті түрде өткізуге мүмкіндік береді. Ол программаның құрамына келесі сілтемеде берілген программаларды ұсынуға болады:

<https://www.pasco.com/subjects/highschool-physics>

<https://www.pasco.com/resources/distance-learning#hs-physics-panel>

<https://www.phywe.com/ru/eksperimenty-i-nabory/laboratornye-raboty>

<https://ljcreate.com/es/elearning/working-with-stem/>

Metaskills – өзіндік цифрлық білім ресурстарын құру үшін модельдеу, жобалау және программалау дағдыларын қалыптастырумен айқындалады. Физика мен Көркем еңбек пәндерінен түрлі программалық құралдарды қолдана отырып, жасалған бейнесабактың үлгісін келтіруге болады:

<https://www.youtube.com/watch?v=kymtJ-l6ZLw> – 8 сынып Электр тогының жұмысы мен қуаты

<https://www.youtube.com/watch?v=YAWJgDqARrM> – 8 сынып Ом заңы, Өткізгіштің кедергісі, Ток күші, Кернеу

<https://www.youtube.com/watch?v=hp3Rodx5UtE> – 8 сынып, Көркем еңбек, Агротехнологияның дамуындағы ғылымның ролі

<https://www.youtube.com/watch?v=kFJZvpaxlag> – 7 –сынып, Көркем еңбек, Материалды таңдау және дайындау

Сонымен бірге оқушылардың физика мен Графика және жобалау пәндеріне оқушылардың қызығушылығын арттыру мақсатында келесі сайттар мен веб ресурстар тізімі келтірілген:

1. <https://obuchonok.ru/node/1125>

2. <https://uchitelya.com/fizika/142943-temy-proektov-po-fizike.html>

3. <http://vostrikov.dolgorukovo48.ru/index.php/197-temy-issledovatel'skikh-rabot-po-fizike>

4. <https://school-science.ru/2/11>

5. <https://poisk-ru.ru/s18642t17.html>.

6. <https://www.adobe.com/ru/products/photoshop.html>

7. <https://www.coreldraw.com/>

Сонымен, қорыта келе, педагогтің цифрлық құзырлылығын қалыптастыруды 5 бөлікке бөліп қарастырып, әрбір бөліктің кәсіби және пәндік құзырлылыққа қалай дамытуға болатындығы туралы матрица жасадық. Жасалған матрица арқылы цифрлық дағдыны қалыптастыру алгоритмін қарастырдық. Қарастырылған дағдылар заманауи педагогтің сапалы оқытуына мүмкіндік беретіндігі тұжырымдалған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2022-2026 жылдарға арналған тұжырымдамасы <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2200000941>
2. «Педагог» кәсіби стандарты// https://online.zakon.kz/document/?doc_id=36333005#sub_id=0
3. ЮНЕСКО Структура ИКТ-компетентности учителей / <http://ru.unesco.kz/unesco-ict-competency-framework-for-teachers-version-3>
4. Қашықтықтан оқыту туралы // <http://e-asveta.adu.by/index.php/distancionni-vseobuch/o-dist-obuchenii>
5. «Төңкерілген сынып» педагогикалық технологиясы оқытудың белсенді әдісі ретінде.// <https://infourok.ru/statya-perevernutyj-klass-innovacionnyj-metod-obucheniya-4055014.html>
5. Төңкерілген сынып: XXI ғасырдың оқыту технологиясы // <https://www.ispring.ru/elearning-insights/perevernutyi-klass-tekhnologiya-obucheniya-21-veka>
6. Білім алушылардың цифрлық сауаттылықты қалыптастыру // <https://kirovipk.ru/wp-content/uploads/2019/12/formirovanie-czifrovoj-gramotnosti-obuchayushhihsya-metodicheskie-rekomendaczii-dlya-rabotnikov-obrazovaniya.pdf>
7. Confronting the challenges of 2// http://henryjenkins.org/blog/2006/10/confronting_the_challenges_of_2.html
1. Қазіргі заманғы мұғалімнің цифрлық дағдылары // <https://elibrary.ru/item.asp?id=43115246>

БЕЙІНДІК ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІНІҢ ШЕШІЛУ ЖОЛДАРЫ

Мазбаев О.Б.

*Ы Алтынсарин атындағы ұлттық білім Академиясы,
г.г.д., профессор Жаратылыстану бағыты және
Stem технология зертханасы менгерушісі*

Ермолдина Э.Т., PhD докторы,

Ахметова Б.С., жетекші ғылыми қызметкер б.ғ.к

***Аңдатпа.** Қазақстан Республикасында соңғы жылдар ішінде іске асырылатын білім беру жүйесін жаңғырту оны әлемдік білім беру кеңістігіне интеграциялау және халықаралық білім беру стандарттарына жақындату мақсатында жүзеге асырылады. Мақалада мектеп*

мұғалімдерімен өткен семинар барысында бейіндеудің негізгі бағыттары туралы деректер беріледі.

Аннотация. Модернизация системы образования, реализуемая в Республике Казахстан на протяжении последних лет, осуществляется с целью ее интеграции в мировое образовательное пространство и приближения к международным образовательным стандартам. В статье приводятся данные об основных направлениях профилизации после обсуждения на семинаре с учителями школы.

Abstract. Modernization of the education system, implemented in the Republic of Kazakhstan over the past years, is carried out with the aim of its integration into the world educational space and approximation to international educational standards. The article provides data on the main directions of profiling after discussion at a seminar with school teachers.

Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарында қамтылған сапалы экономикалық өсу мен елдегі өмір сүру деңгейін арттыру міндеттері білім беру жүйесін халықаралық деңгейге көтеруді көздеген болатын. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауында орта білімнің сапасы – табысты ұлт болудың тағы бір маңызды шарты. Әрбір оқушының білім алып, жан-жақты дамуы үшін қолайлы жағдай жасалуға тиістілігі баса айтылды. Осыған орай заманауи мектепте білімалушылардың бейіндік оқытуына назар аударуымыз қажет[1].

Білім беру жүйесін жаңғыртудың басты міндеті білім берудің қазіргі заманғы сапасын қамтамасыз ету және білім беру жүйесінің барлық құрауыштарын жеке адамның, қоғам мен мемлекеттің өзекті және перспективалы қажеттіліктеріне сәйкестендіру. Қазіргі таңда білім саласында өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін өзінің ұстаздық ғұмырын арнайтын мамандар ғана сапалы да, жемісті еңбек ете алады.

Оқу мақсаттары оқушылардың зерттеу дағдыларын, қарапайым бақылауға тәжірибе арқылы білімі қалыптасуына, алған білімін өмірде қолдана білуіне, болашақ мамандықтарын таңдау үшін кәсіби бағдар беруге бағытталған. Оқушы бойында әлеуметтік дағдылар, жалпы білімнің іргетасы, танымдық белсенділігі, жүйелі оқу әрекетінің қалыптасуы кәсіби бағдар беруге байланысты.

Еліміздегі соңғы жылдар ішінде іске асырылатын білім беру жүйесін жаңғырту оны әлемдік білім беру кеңістігіне интеграциялау және халықаралық білім беру стандарттарына жақындату мақсатында жүзеге асырылуда. Осы мәселенің ішінде бейінді оқыту сұрақтары шешуін табу жолында[2].

Бейінді оқытудың тиімді шешімі ең алдымен білім алушылардың мүдделері мен қабілеттерін, сондай-ақ азаматтың әлеуметтік белсенді және шығармашылық тұлғасын қалыптастыруда қоғам мен мемлекеттің қажеттіліктерін ескере отырып бейінді саралау негізінде білім беру мазмұнын қайта қарастыруға байланысты.

Қазақстанда бейіндік оқытуды іске асыру талаптары жалпы орта білім берудің туралы жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының ережелерінде айтылған. Бірақ заман талабына сай өзгерістер қажет болады.

Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарына сәйкес оқу бағдарламасында бейіндік оқыту міндетті оқу

пәндері мен таңдау бойынша бейіндік оқу пәндерінің үйлесімі негізінде қазіргі кезеңде жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттар бойынша іске асырылуда. Ұлттық білім академиясы тарапынан жүргізілген мониторинг осы айтылған бағыттардың осал тұстарын анықтап жаңа бағыттағы кәсіби бағдар беретін профильді курстарды мектептерге енгізу мәселелерімен айналыса бастады. Осыған орай 17 ақпан 2023 жылы «Орта мектептегі бейіндік оқыту тәжірибе және перспективалар» атты республикалық семинарға республиканың аймақтары мен Астана қаласының 32 ұстаздары қатысып ой пікір бөлісті. Ой бөлісу барысында бейіндік оқытудағы проблемалар мен іс әрекеттер талданып, шешу жолдары ұсынылды.

Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі «Білім туралы» Заңында бейіндік оқыту - білім алушылардың мүдделерін, бейімділігі мен қабілеттерін ескере отырып, оқытуды саралау және даралау процесі, білім беру процесін ұйымдастыру деп айқындалған [3].

Жалпы білім беретін оқу бағдарламасында бейіналды даярлығын қамту, пәндік оқу бағдарламаларын оның мазмұнын саралау, интеграциялау және кәсібилендіру өмір талабына сай қайта қарауды қажет етеді.

Білім алушыларға дұрыс бағыт беру үшін бейіндік оқыту бойынша отандық тәжірибелермен қатар шетелдердің озық тәжірибелері де зерттеліп, зерделену үстінде. Жалпы білім беретін оқу бағдарламасында бейіналды даярлығын қамту, пәндік оқу бағдарламаларын оның мазмұнын саралау, интеграциялау және кәсібилендіру өмір талабына сай қайта қарауды қажет етеді.

Білім беру ұйымдарында бейіндеу бойынша халықаралық тәжірибелерді саралау барысында жеке мемлекеттердің экономикалық дамуына елдің мәдени және тарихи дәстүрлеріне байланысты ерекшеленетін, бейіндік оқытуды жүзеге асырудың әртүрлі үлгісі зерделенді.

Шетелдер тәжірибелерінде бейіндік оқытуды ұйымдастырудың негізгі тенденциялары негізгі мектеп пен жоғары мектептегі білім мазмұнының сабақтастығын үйлестіру арқылы қалыптасқан. Көптеген елдерде оқу пәндерінің санын шектеу, сонымен қатар бейіндік оқытуды бейіналды оқуменен ұштастыру жолға қойылған. Жаратылыстану ғылымдары, шетел тілдері, математика, дене шынықтыру бағытындағы пәндер бойынша оқу жүктемесінің салыстырамалы түрде төмендігі байқалады.

Ұлттық білім академиясы мамандары еліміздегі орта білім беруді жаңғыртудың мақсаттары мен міндеттері және орта мектептердегі профильдеу мәселелерін ортаға салып талдады.

Семинардағы кездеесу барысында еліміздегі бейіндік оқыту тәжірибелері бойынша Шығыс Қазақстан облысы Өскемен қаласы әкімдігінің «Бейінді мектебі» КММ директоры Искаков Б.А өзі басқарып отырған бейіндік мектеп туралы, кәсіби бағдар берудегі озық іс тәжірибесімен ой пікір бөлісті. Мектептегі бейіндік бағыттың оқушы жас ерекшелігіне сай, инфрақұрылымдық материалдық базаға тәуелділігі айтылды.

Сонымен қатар Астана қаласы, Жамбыл облысы ұстаздары да белсене қатысты.

Білім беру ұйымдарында бейіндеу бойынша халықаралық тәжірибелерді саралау барысында жеке мемлекеттердің экономикалық дамуына елдің мәдени және тарихи дәстүрлеріне байланысты ерекшеленетіндігі, бейіндік оқытуды жүзеге асырудың әртүрлі үлгісі бойынша зерттеулер жүргізіліп жатқандығы айтыла отырып негізінен аграрлы технологиялық, педагогикалық, IT мамандықтарының профилді бағдарламалары талданды.

Семинардың практикалық бөлімінде Білім беру кеңістігін бейімдеу моделі қарастырылып талқыланды. Семинарға қатысушылардың пікіріне сүйенсек Бейіндік пәндерді енгізудегі қиындықтардың типтік оқу бағдарламаларына байланыстылығы айтылды. Еліміздің аумақтық ерекшелігіне сай қандай жергілікті мамандар қажет оларды қалай дайындау қазіргі кездегі өзекті мәселе екендігі анықталды.

Бейіндеудің негізгі бағыттары мыналар болуы тиіс:

- бейіндік оқытуды дамыту тұжырымдамасын әзірлеу;
- бейіндік мектеп моделін құру;
- қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып, бейіндік оқытуды дамыту;
- меншік түрлеріне, үлгілеріне, бағыттары мен нысандарына қарамастан барлық орта білім беру ұйымдарының бірыңғай үлгілік оқу жоспарына көшуі;
- бейінді, элективті компоненттердің тұйық арақатынасын қайта қарау (инвариантты бөліктің сағат көлемін азайту және вариативті бөлікті ұлғайту);
- орта білім беру ұйымдарына оқу бейінін таңдауда академиялық еркіндік беру;
- бейіндік оқытуды жетілдіру бойынша мектептер, колледждер мен жоғары оқу орындарының өзара іс-қимылын кеңейту.

Әр мектептегі профильдеу ерекше сипатқа ие. Оны күшейту үшін оқушылардың практикалық іс-әрекеттерін әртүрлі тапсырмалар, жобалар, практикалық және эксперименттік жұмыстар, мектепте арнайы ұйымдастырылған іс-шаралар көмегімен кеңейту қажет. Оқушының пайдалы тәжірибесін, оның қабылдауын ескеру қажет.

Профильдеу әдістерін кешенді қолдану білім алушылардың болашақ кәсіби қызметін болжауда жақсы нәтиже береді қазақстандық мектептердегі бейіндеу проблемасын толығымен шеше алады.

Мектептердің қызметін жоспарлау кезінде еңбек нарығындағы жағдай, сұранысқа ие мамандар туралы ақпараты бар жұмыспен қамту орталығының қызметін қосу қажет.

Кәсіби бағытталған курстар білім алушылардың «Мен-кәсіпқоймын» визуализациялауға бағытталуы керек, оны жүзеге асыру үшін кәсіби сынақтар өткізіледі.

Кәсіби сынақтар кәсіби қызметтің белгілі бір түрінің элементтерін модельдейді және студенттердің нақты жұмысқа деген жеке қабілеттерін ашуға және қолдануға бағытталған. Мұның бәрі оқушыға таңдаған мамандыққа жеке дайындық деңгейін анықтауға мүмкіндік береді және болашақ мамандықты таңдау туралы саналы шешім қабылдауға ықпал етеді.

Білім алушылардың болашақ мамандықты таңдауға бағдарлануы мен дайындығының критерийлері мыналар болуы мүмкін:

- кәсіптік білім беру ұйымдарында оқытуға құндылық бағдарларын қалыптастырудың алғышарттары ретінде мектепте оқытуға саналы көзқарас;
- «Мектеп - ТЖКБ – ЖОО – Кәсіпорын» траекториясы бойынша мектептен кейінгі білім беруді жалғастыру мәнмәтінінде кәсіптік білім берудің құндылық бағдарларын қалыптастыру;
- одан әрі кәсіби оқыту барысында жеке-жеке және кәсіби мақсаттарды іске асыру.

Ұлттық білім академисы тарапынан 2021 жылы Білім беру ұйымдарында бейіндеу бойынша әдістемелік ұсынымдар дайындалды. Әдістемелік ұсынымда орта білім беру ұйымдарында білім алушыларды кәсіптік бағдарлау жөніндегі отандық және халықаралық тәжірибеден алынған материалдарды, сондай-ақ жалпы орта білім берудің жоғары сатысында бейіндеуді күшейтуге арналған ұсынымдар қамтылған. Қорытындылай келе орта білім мазмұнын қайта қарастырып бейіндік оқыту мәселелерін жолға қою қазіргі заман талабы.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. ASSEMBLY.KZ Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2022 жылғы 1 қыркүйек <https://assembly.kz/ru/poslanie-prezidenta/memleket-basshysy-asym-zhomart-to-aevty-aza-stan-khal-yna-zholdauy/?ysclid=lg6iucnw42127031376>
2. Тұжырымдама Қазақстан Республикасында бейіндік оқытуды дамыту. <https://melimde.com/tjirimdama-azastan-respublikasinda-bejindik-oitudi-damitu>.
3. ҚР Білім туралы заңы (2020.07.07. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

*Нургалиева Алтынай Сабитовна,
учитель биологии,
КГУ «Рощинская основная школа»*

***Аңдатпа.** «Қазақстандағы білім беру жүйесін жаңғырту үш негізгі бағыт бойынша орынды: білім беру мекемелерін оңтайландыру; оқу-тәрбие процесін жаңғырту; білім беру қызметтерінің тиімділігі мен қолжетімділігін арттыру». Жоғары тиімді білім беру жүйесі ел экономикасы мен қазақстандық қоғамның тұрақты өсуін қамтамасыз етудің негізгі факторларының бірі болып табылады. Мақалада осы процестің әдіснамалық негіздері ретінде Гуманистік, гуманитарлық, тұлғаға бағытталған, жүйелік-белсенділік, құзыреттілік тәсілдері негізделген және сипатталған.
Түйінді сөздер: көп деңгейлі жүйе, білім беру модельдері, оқыту стратегиялары, үш тілде оқыту.*

Аннотация. «Модернизация системы образования в Казахстане целесообразна по трем главным направлениям: оптимизация образовательных учреждений; модернизация учебно-воспитательного процесса; повышение эффективности и доступности образовательных услуг». Высокоэффективная система образования является одним из основных факторов обеспечения устойчивого роста экономики страны и казахстанского общества. В качестве методологических основ данного процесса в статье обоснованы и охарактеризованы гуманистический, гуманитарный, личностноориентированный, системно-деятельностный, компетентностный подходы.

Ключевые слова: многоуровневая система, модели образования, стратегии обучения, обучение на трех языках.

Abstract. «Modernization of the education system in Kazakhstan is expedient in three main directions: optimization of educational institutions; modernization of the educational process; improving the efficiency and accessibility of educational services." A highly effective education system is one of the main factors for ensuring sustainable growth of the country's economy and Kazakhstan's society. As the methodological foundations of this process, the article substantiates and characterizes humanistic, humanitarian, personality-oriented, system-activity, competence-based approaches.

Введение. Президентом Республики Казахстан Касым-Жомарт Токаевым поставлена задача создания ядра национального интеллекта: эрудированные люди, способные конкурировать на международном уровне. Это обусловлено несколькими причинами: во-первых, система образования - это одна из немногих отраслей экономики, которая затрагивает интересы всех членов общества, во-вторых, возрастает значение системы образования в развитии человеческого капитала как основного критерия уровня общественного развития страны и жизни общества, в-третьих, система образования является важнейшим фактором роста экономического развития и национальной безопасности государства. Учитывая эти внешние и внутренние вызовы, система образования проходит период глубокой и поэтапной стратегической модернизации. И так как ядром и основой образовательного процесса является учебно-воспитательный процесс, его перестройка всегда играет ключевую роль.

Изложение основного материала статьи. Цель Концепции - определение стратегии развития и путей обновления системы среднего общего образования Республики Казахстан в условиях 12-летней школы.

Задачи Концепции:

определить структуру, цели, задачи, содержание образования и особенности организации учебно-воспитательного процесса в 12-летней школе;

определить научное обоснование новой модели образования, ориентированного на результат в условиях 12-летней школы.

подготовить финансово-экономическое обоснование перехода на 12-летнее образование;

определить условия реализации основополагающих идей обновления системы среднего образования Республики Казахстан в условиях 12-летней школы.

определить ожидаемые результаты данной Концепции.

Реализация Концепции 12-летнего среднего образования Республики Казахстан сопровождается:

- разработкой государственного общеобязательного стандарта 12-летнего среднего образования;
- разработкой концептуально-методических основ и содержания стандартов по уровням образования;
- разработкой балльно-накопительной системы оценивания достижения ожидаемых результатов;
- обеспечением учебно-методическими и материально-техническими средствами;
- созданием психологической службы, новых форм организации профильного обучения в масштабах страны;
- адаптацией учителей через переподготовку и повышение квалификации к организации обучения, ориентированному на достижение ожидаемых результатов;
- финансовым и материально-техническим обеспечением перехода на 12-летнее обучение.

Особенность модели образования, ориентированного на результат (ООР), заключается в реализации компетентностного подхода в организации образовательного процесса в школе в следующей логике:

- определение общих целей образования национального уровня;
- построение многоуровневой системы целей в виде ожидаемых результатов обучения и воспитания;
- регулирование содержания образования по каждому уровню образования;
- обеспечение мониторинга качества образования;
- вовлечение всех заинтересованных сторон к работе школы и всей системы образования как социальных партнеров;
- изменение стратегии обучения (сотрудничество, сотворчество и партнерство).

Структура школьного образования включает три уровня образования: начальное, основное среднее и общее среднее. Каждый из уровней имеет свое целевое назначение. В целях обеспечения гибкости, мобильности и эффективности структуры школы допускается самостоятельность каждого уровня образования.

Начальное образование (1-4 классы)

Основное назначение уровня начального образования заключается в создании педагогической среды для сотрудничества ученика и учителя как равноправных субъектов образовательного процесса, в ходе которого:

а) учитель оказывает педагогическую поддержку ученику в раскрытии его индивидуальности через организацию оптимального соотношения индивидуальной и совместной форм работы;

б) ученик приобретает возможность удовлетворить интересы и тем самым понять, осмыслить, принять окружающую действительность в контексте пропедевтических знаний об обществе, человеке и природе, в результате которого овладевает умением учиться.

Основное общее образование (5-10 классы)

Соблюдая преемственность, уровень основного общего образования направлен на расширение образовательной среды путем дополнения содержания образования компонентами общечеловеческой культуры в соответствии с возрастными возможностями учеников. Это содержание послужит средством и условием освоения учениками социальных навыков, коммуникативной компетенции, позволит им осознанно ориентироваться как в настоящем времени, так и в последующей взрослой жизни, быть мотивированным и к продолжению образования в течение всей жизни.

1. Главной задачей уровня общего среднего образования является усвоение учениками основ системы наук и формирование у них высокой культуры межличностного и межнационального общения на основе гармоничного сочетания национальных и общемировых духовных ценностей. Общее среднее образование создает основу общеобразовательной подготовки, формирует естественно-научное и гуманитарное мировоззрение, личностные качества, обеспечивающие успешную социально-психологическую адаптацию ученика в обществе, его самоопределение[1].

На этом уровне образования завершается основное базовое образование. Расширяется вариативная часть учебного плана для изучения учебных курсов по выбору, которые формируют у учеников творческие способности и профессиональную ориентацию.

Выпускники 10 класса участвуют в национальном тестировании, по результатам которого определяется дальнейший путь продолжения их образования. Ученики в соответствии с рейтинговыми показателями должны определиться с формой продолжения своего образования: либо в 11-12 классах Бейіндік мектеп, либо в колледже.

Общее среднее образование (11-12 классы)

Общее среднее образование – завершающий этап общего образования, направленный на создание образовательного пространства по овладению обучающимися предметными знаниями и компетенциями, достаточными для социального и профессионального самоопределения, самообразования, а также способствующими формированию готовности к социальной адаптации в самостоятельной взрослой жизни.

В 11-12 классах профилизация обеспечивается переходом от установки на получение знаний к овладению систематизированными представлениями о мире, обществе и человеке и умениями самостоятельно расширять и углублять их.

Основным условием, обеспечивающим функционально-деятельностный характер обучения на уровне общего среднего образования, является его профилизация. Профильное обучение осуществляется на основе глубокой дифференциации и интеграции содержания образования, при этом значительная доля учебного времени приходится на учебные курсы по выбору.

Профильное обучение предполагает возможность учета особенностей индивидуальных образовательных траекторий старшеклассников. Обучающиеся могут выбирать уровень, формы и способы обучения, реализовывать индивидуальные творческие программы в соответствии с интересами,

способностями и проектируемыми профессиями. Особое место отводится творческим работам, в результате которых ученик представляет продукцию в изучаемых областях и выбранных профилях – научные и учебные проекты, поисково-исследовательские и компьютерные разработки, стихи, сочинения и т.п.

Информационно-аналитическим центром Министерства образования и науки РК был изучен мировой опыт, готовность вузов и общеобразовательных школ к внедрению обучения на трех языках.

Изучение иностранных языков в Казахстане – это обучение языку как реальному и полноценному средству общения на уровне носителей этого языка. Обучение иностранному языку формирует коммуникативное умение, столь необходимое для человека как члена общества, члена коллектива, члена семьи. Оно предполагает умение слушать собеседника, вступать в общение, поддерживать его. Система принципов обучения в системе полиязычия: казахский язык – русский язык – английский язык - изучение языков идет параллельно, языки не пересекаются, опорой является родной язык; - обучение иностранному языку это обучение речевому мышлению, овладение новыми средствами выражения мыслей и миром изучаемого языка.

Сильные модели полиязычного образования предполагают некий процент погружения в целевые языки. Когда в одной школе на протяжении обучения первый и второй (в некоторых странах третий) языки поочередно выполняют роли основного языка обучения.

Ы. Алтынсарин в своей школе главной целью ставил изучение казахскими мальчиками русского языка и грамоте, при этом изучение истории, географии и ряда других предметов были подчинены этой цели. Иными словами, освоение неязыковых предметов осуществлялось через, в начале устное пояснение, потом письменное повествование на русском языке. Такое обучение приносило свои плоды, так, большинство выпускников, будучи в монологичной среде, после окончания курса могли вести работу на русском языке [2].

В целом, изучение к внедрению обучения на трех языках позволяет следующие выводы:

- обучение на трех языках находит поддержку населения, коллективов образовательных учреждений;
- однако подготовительные меры направлены в основном на переподготовку и повышение квалификации действующих учителей, и переоснащение базы, педагогическая подготовка требует к себе большего внимания;
- недостаточно качественное обучение языкам - главная причина низкого уровня готовности образовательных учреждений к обучению на трех языках;
- в преподавании преобладает устаревший репродуктивно-грамматический подход к обучению языков;
- имеется региональный дисбаланс в уровне владения казахским и русским языками, неправильное понимание педагогами сути обучения на трех языках;
- поэтапное внедрение обучения на трех языках требует выполнения как специфических задач (кадровые, методические и др.), так и решение

общесистемных проблем образования (низкий статус педагога, бюрократическая нагрузка и др.).

Владение казахским, русским и иностранными языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом профессиональной деятельности человечества. Все это в целом вызывает потребность в большом количестве граждан, практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном отношении положение. Одна из задач приобщения подрастающего поколения к универсальным, глобальным ценностям, формирования у подростков умений общаться и взаимодействовать с представителями соседних культур в мировом пространстве.

В основных положениях Концепции говорится о необходимости качественным владением иностранным языком выпускника современной школы, - это назревшая жизненная необходимость, поскольку интенсивные темпы и уровень развития науки и техники в мире требуют свободного владения иностранными языками для более качественного и полноценного получения необходимых теоретических и практических знаний, умений и навыков. Эти положения уже успешно реализовываются в школах, где обучение ведется на казахском, русском и английском языках. Это способствует выработке коммуникативных навыков учащихся. Кроме того, обучение на трёх языках, и, как следствие, владение ими практически в совершенстве, будет способствовать приобщению учащихся к культуре и традициям разных народов.

Центральной проблемой реформирования образования является повышение его качества. Качество знаний – это целостная совокупность, характеризующая результат учебно-познавательной деятельности учащихся: полнота, глубина, оперативность, гибкость, конкретность, обобщённость, систематичность, осознанность, прочность. Это то, что требует постоянной работы, совершенствуясь, чтобы успевать идти «в ногу со временем» [3].

Но самым главным является глубокое осознание этой проблемы, понимание того, что такое качество образования, чем оно определяется и от чего зависит, как можно его повысить и почему этот процесс идет медленно и трудно. Одним из условий повышения качества образования в средних образовательных учреждениях является активное взаимодействие всех участников образовательного процесса, имеющих собственные стратегические интересы в сфере образования. Эффективным механизмом такого взаимодействия может стать система партнерства как действенного инструмента вовлечения в обсуждение и решение проблем развития образования широкого круга заинтересованных лиц, способных к достижению конструктивного соглашения и выработке единой образовательной политики. Такими партнерами школы в первую очередь могут стать родители учащихся. Вместе с тем, изменения, произошедшие в обществе и в системе школьного образования, негативно отразились на взаимодействии школы и семьи. Спектр вопросов взаимодействия школы и семьи сузился до вопросов, касающихся, в основном, обучения ребенка,

отклонений в его поведении и материальным вопросам поддержки школы. Содержание взаимодействия школы и семьи не всегда отвечает актуальным потребностям школы и семьи в сфере воспитания. Формализация процесса взаимодействия с семьей со стороны школы, нежелание педагогов менять сложившиеся негативные стереотипы в данной сфере обуславливают кризис существующей системы взаимодействия «школа-семья». Несмотря на это и школа, и родители осознают потребность во взаимодействии друг с другом в образовательном процессе.

Здоровьесберегающая педагогика базируется на здоровьесберегающих технологиях. Освоение и внедрение здоровьесберегающих технологий в образовательный процесс позволяет сделать его «безопасным» для ученика, четко определив стратегию развития - здоровье через образование.

Здоровьесберегающие образовательные технологии — совокупность приемов, форм, методов организации обучения школьников, без ущерба для их здоровья. К таковым относят:

- здоровьесберегающие учебно-воспитательные технологии;
- здоровьесберегающие образовательные технологии;
- здоровьесберегающие медицинские технологии;
- здоровьесберегающие технологии административной работы в школе;
- здоровьесберегающие технологии семейного воспитания.

Здоровьесберегающие образовательные технологии, по определению Н.К. Смирнова, - это все те психолого-педагогические технологии, программы, методы, которые направлены на воспитание у учащихся культуры здоровья, личностных качеств, способствующих его сохранению и укреплению, формирование представления о здоровье как ценности, мотивацию на ведение здорового образа жизни [4].

В основе здоровьесберегающих технологий в образовании лежит идея сбережения здоровья обучающихся, что само по себе является элементом права на здоровье.

Сбережение здоровья обучающихся как один из ведущих принципов государственной политики в сфере образования раскрывается в законе РК «Об образовании». Жизнь и здоровье человека рассматриваются в качестве приоритетных направлений деятельности государства.

Деятельность учителя – довольно непростой труд, требующий от человека высочайшей идейности, прочных знаний, стабильных интересов, отчетливо выраженного профнаправления, познания в законах детства, теории и практики обучения и воспитания.

При объединении данных качеств работа осуществляется целостно и последовательно, что и характеризует личность учителя.

Требования к современному преподавателю устанавливаются современным обществом, без которых его специальность невозможна. Они основываются на уже ранее сформированных, но утверждаются в новейших условиях. Оговариваются виды развития, как системы воспитания, так и становления общества в целом.

Закон РК «Об образовании» четко указывает на основную роль преподавателя в достижении целей воспитания, настроенных на разностороннее формирование растущих поколений с ответственностью педагогических и научных работников за высокое качество обучения детей. Чтобы уровень подготовки учащихся был соответственный, необходимо привлекать наиболее профессиональных специалистов. Это способствует повышению качества знаний [5].

Концепция модернизации воспитания подчеркивает важность современных образованных и нравственных людей, способных решать серьезные вопросы. Если имеется ситуация, где следует выбирать, то они должны уметь работать в команде, быть ответственными за судьбу страны, отличаться мобильностью и энергичностью. Задача школы и преподавателя – формирование личности и будущего специалиста, способного принимать решения в сложных ситуациях.

Программа модернизации педагогического воспитания предусматривает обновление системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации преподавателей для подтверждения и углубления имеющихся умений и знаний, предъявленных ранее к кадрам. Учителя призваны становиться носителями идей обновления на базе не только хранения, но и наличия мирового опыта.

Это указывает на профессионализм и социально обусловленные требования к современному педагогу в качестве личности и специалиста.

Требования к знаниям и умениям педагога

Будущий специалист должен соответствовать определенным требованиям и обязан владеть:

системой познания в сфере воспитания, содержания, сути и структуре образовательного процесса;

знаниями возрастных и индивидуальных особенностей человека;

системой познания о человеке в качестве субъекта образовательного процесса;

умениями осуществления внеурочной деятельности учащихся;

соблюдением правил и свобод детей;

знаниями о системе образовательного учреждения с основами управления ими, организации исследовательских работ в области воспитания.

Вывод. Таким образом, современное образование переживает период модернизации. Успешность данного процесса обеспечивается методологическими основами, которые составляют научные подходы, в частности гуманистический, гуманитарный, личностно-ориентированный, системнодеятельностный и компетентностный.

Список использованных источников

1. Шаймуханова С.Д., Кенжебаева З.С. Модернизация образования Республики Казахстан: состояние и перспективы развития // Успехи современного естествознания. – 2014.

2. Организация полиязычного обучения в системе образования казахстана. (kopilkaurokov.ru)

3. Качество образования – процесс постоянного совершенствования (infourok.ru)

4. Солдатов Е.А. Методическая разработка «Здоровьесберегающие технологии в образовании» (nsportal.ru)

5. Закон РК «Об образовании» ОТ 27.07.2007 № 319-III Статус документа: Действующий 03.12.2020 15: 22:1

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЛИДЕРСТВА В ОБРАЗОВАНИИ

Ольховская А. И.

КТУ «Новогречановская СШ»,
учитель начальных классов

Аңдатпа. Көшбасшылық – ұлттық білім беруді жетілдірудің тиімді құралдарының бірі. Бұл мақалада көшбасшылықтың табиғаты, оның басшылықтан айырмашылығы, көшбасшылықты түсінудің тәсілдері, білім беру саласындағы көшбасшылықтың ерекшеліктері мен бағыттары қарастырылады.

Түйінді сөздер: көшбасшылық, тұлға, сапа менеджменті, көшбасшылық феномен

Аннотация. Лидерство – это один из наиболее эффективных инструментов улучшения отечественного образования. В данной статье рассматривается природа лидерства, его отличие от руководства, изучены подходы к пониманию лидерства, исследованы особенности и направления лидерства в сфере образования.

Abstract. Leadership is one of the most effective tool for improving national education. In this article considered the nature of leadership, contrast from the management, examined the approach to understanding of the leadership, explored identities and directions of the management in the education sectors.

На сегодняшний день повышение уровня школьного образования в Казахстане происходит путём поиска путей улучшения его качества. Одним из факторов его улучшения являются изменения в управлении школьной организацией, прежде всего распределение полномочий и ответственности за результаты работы школы. В этой связи международные исследования в области управления школой представляют интерес для педагогической науки и практики образования.

Одной из важнейших функций управленческой деятельности является лидерство. Понимание природы лидерства, совершенствование лидерских качеств руководителей способствует повышению эффективности управления, как коллективами работников образовательных учреждений, так и группами учащихся.

Лидер – это личность, за которой все остальные члены группы признают право брать на себя наиболее ответственные решения, затрагивающие их интересы и определяющие направление и характер деятельности всей группы. Таким образом, лидером группы может стать только тот человек, кто способен привести группу к разрешению тех или иных групповых ситуаций, проблем,

задач, кто несет в себе наиболее важные для этой группы личностные черты, кто несет в себе и разделяет те ценности, которые присущи группе.

Если оглянуться назад и проанализировать «старую школу» и новую, вот какую закономерность можно проследить.

В СССР для отбора и воспитания лидеров существовала система, целая сеть общественных организаций. Уже в начальных классах школы детей принимали в октябрята, потом в пионеры, дальше молодыми людьми занимался комсомол, затем эту «эстафету» принимала партия. Стоит ли говорить о том, что основой воспитательной работы здесь, к сожалению, была идеология.

В своей педагогической деятельности мы сталкиваемся с такими конкурсами как «Учитель-исследователь», «Учитель-новатор», «Лучший творческий учитель», «Талантливый учитель одаренным детям» и другие. Участвуя в конкурсах педагогического мастерства, мы развиваем в себе лидерские качества.

В экономически развитых странах уже давно сложился опыт подготовки лидеров в рыночных условиях.

В системе профессионального образования Казахстана результаты образования выражены в компетенциях, поэтому продолжая размышления о лидерстве в образовании считаю, что в аспекте развития вместо лидерских качеств, потенциала, правомерно говорить о *лидерской компетенции*. *Лидерская компетенция* определяется мной как способность и готовность к решению лидерских задач: видения цели, мотивации себя и других на ее достижение, организации деятельности по ее достижению [1].

В сфере образования можно выделить, по меньшей мере, три направления лидерства.

Первое направление – воспитание лидеров как цель образовательного процесса в организациях;

второе – лидерство как принцип управления руководителей этих организаций;

третье – лидерство самих образовательных организаций на рынке образовательных услуг.

Рассмотрим первое направление – лидерство как один из образовательных результатов выпускника детского сада, школы, колледжа, вуза. Нужно ли готовить лидеров из всех детей? Если считать, что лидеры – это потенциальные руководители, то зачем воспитывать столько руководителей? Я считаю, что обязательно нужно. Лидер нужен в группе, чтобы группа эффективно достигла цели, а как достигаются личные цели? Личным лидерством. Поэтому считаю, что *лидерская компетенция* – это готовность человека к выполнению роли лидера, к решению задач по организации группового взаимодействия (лидер и группа) и решению задач личностного и профессионального развития (лидер-индивидуал) [1]. Здесь уместно провести параллель с компетенциями успеха (А. Н. Хуторской). Определение, к которому пришли участники обсуждения этой проблемы на заседание учёного совета Института образования человека, Россия [3], компетенции успеха по сути – это лидерская компетенция. Как воспитать

успешного человека? Сформировать и развить у него лидерскую компетенцию. Считаем это важнейшей задачей современного образования.

Второе направление лидерства в образовании – это лидерство руководителей образовательных организаций. Как и любая организация, она работает по принципам управления. Согласно менеджменту качества, один из принципов эффективного менеджмента – лидерство руководства, если этот принцип не соблюдается, организация не является конкурентоспособной. Заказ на лидеров в образовании формируется условиями, в которых находится система образования сейчас. Наиболее заметными лидерские отношения делаются в тех случаях, когда перед группой стоит задача перехода из одного состояния в другое, например, в режим развития образовательного учреждения. Нестабильные политические, экономические условия в мире и стране сегодня требуют не просто управленцев, а лидеров. Система образования Казахстана находится перманентно в условиях реформирования, что формирует потребность в руководителях-лидерах [2, . С. 90-94].

С целью выявления творчески работающих лидеров системы образования и распространения их управленческого опыта в нашей стране проводятся конкурсы «Лидер в образовании» для руководителей образовательных организаций. дошкольного, школьного и дополнительного образования, «Директор школы». Но здесь необходимо вернуться к первому аспекту – лидеров нужно готовить.

Третье направление лидерства – образовательные организации – лидеры. В какой детский сад хотят привести ребенка родители, какую школу они затем для него выбирают, в какой вуз хочет поступить абитуриент? Конечно, это будут наиболее котирующиеся на рынке образовательных услуг организации. Задача каждого педагогического коллектива – сделать свой детский сад, свою школу, вуз первым среди лучших, а значит лидером. Без руководителя-лидера это сделать сложно, а такого руководителя нужно подготовить. Лидерская позиция организации образования прослеживается в рейтингах, которые формируются, начиная с муниципального уровня и заканчивая международным.

Учитель-лидер не может и не должен бояться рисковать, ждать гарантированного успеха или, напротив, полагаться на случайную победу. Поскольку жизнь – цепь неожиданностей, ему предстоит преодолевать непредвиденные осложнения, маневрировать, быть готовым к временным неудачам, постоянно быть нацеленным на движение вперед. Наше время и наша страна остро нуждаются в новом поколении учителей-лидеров – со стратегическим мышлением, неординарным видением ситуации, уверенностью в успехе. Такие лидеры нужны во всех сферах общественности. Лидеры-новаторы призваны эффективно решать и новые проблемы, и старые, но иными методами.

Таким образом, по вопросу лидерства в образовании можно сформулировать нескольких выводов. Феномен лидерства сегодня актуален во всех областях общественной жизни, набирает он популярность и в сфере образования. Лидерство следует рассматривать не только применительно к

отношениям руководителя и группы, но и в отношении человека к самому себе (личное лидерство). В образовании лидерство наблюдается в трех направлениях: воспитание лидеров, лидерство руководства и лидерство образовательных организаций в рейтингах. Отличием образования от других отраслей экономики является его цель – воспитание лидеров, начиная с дошкольного уровня.

Список использованных источников

1. Савина Н. В. Развитие лидерской компетенции будущих менеджеров в образовательной среде вуза. Современные научные исследования. Выпуск 2. Концепт, 2014. ART 54856. [Электронный ресурс]. URL: <http://e-koncept.ru/2014/54856.htm>. Гос. рег. Эл № ФС 77- 49965. ISSN 2304-120X.

2. Савина Н. В. Развитие лидерской компетенции руководителей современных образовательных организаций. – Ученые записки ИУО РАО 2 (58) выпуск 2016 Материалы Всероссийской научно-практической конференции «Профессиональное развитие руководителей образовательных организаций и новые стратегии управления». 09-10 июня 2016 г. Часть 2. 189 с. С. 90-94.

3. Компетенции успеха в образовании (заседание учёного совета Института образования человека). [Электронный ресурс]: Вестник института образования человека, 2011. № 2. Режим доступа: <http://eidos-institute.ru/upload/journal/2011/Eidos-Vestnik2011-222-Khutorskoy-Korol-Andrianova.pdf>. (дата обращения: 20.07.2016).

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СУБЪЕКТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Ориненко Наталья Александровна,
КГУ "СМШ №37" г. Усть-Каменогорск
управления образования ВКО,

зам. директора по ПО и ОЭР, педагог-психолог

Клименко Елена Сергеевна
КГУ "СМШ №37" г. Усть-Каменогорск
управления образования ВКО,

зам. директора по информатизации, учитель информатики

Аңдатпа. Мақалада қазіргі қоғамдағы ақпараттық құзыреттіліктің өзектілігі талқыланады. Мұғалімнің ақпараттық құзыреттілігі компьютерлік технологияны, оқу материалдарының электронды нұсқаларын, педагогикалық технологияларды кеңінен қолдануды көздейді. Оқушылардың ақпараттық құзіреттілігін қалыптастыру тұрғысынан негізгі дағдылар қажетті ақпаратты табу, мәтіндерді түсіндіре білу; мәтіннің мазмұны мен формасын талдап, бағалау. Ақпараттық құзыреттілікті қалыптастыру мәселесі алдағы уақытта да өзекті болып қала бермек.

Аннотация. В статье рассматривается актуальность информационной компетентности в современном обществе. Информационная компетентность учителя предполагает широкое использование компьютерной техники, электронных вариантов учебных материалов, педагогических технологий. С позиции формирования информационной компетентности

учащихся ключевыми умениями выступают умение находить необходимую информацию, интерпретировать тексты; анализировать и оценивать содержание и форму текста. Проблема формирования информационной компетентности будет оставаться актуальной и в будущем.

Abstract. The following article deals with the relevance of information competence in modern Society. The information competence of a teacher involves the widespread use of computer technology, electronic versions of educational materials, and pedagogical technologies. From the forming standpoint of information competence of students, the key skills are the ability to find the necessary information, interpret texts; analyze and evaluate the content and form of the text. The problem of forming information competence will stay relevant in the future

Современный этап развития человеческого общества характеризуется возросшим значением информационных и коммуникационных технологий, увеличением объемов информации, появлением высоких технологий, что является определяющим фактором развития экономики, политики, науки, образования.

Освоение педагогами новой техники — это не только знакомство с новыми информационными технологиями (ИТ), но и умение грамотно их использовать в своей профессиональной деятельности.

А.С. Белкин определяет порядка 70 компетентностей педагога. Одной из основных компетентностей на современном уровне развития образования является **информационная компетентность (ИК)** [1, с.24].

Информационная компетентность — качество личности, представляющее собой совокупность знаний, умений и ценностного отношения к эффективному осуществлению различных видов информационной деятельности и использованию новых информационных технологий для решения социально-значимых задач, возникающих в реальных ситуациях повседневной жизни человека в обществе.

Термин «информационная компетентность» появился в 1992 году в проекте Совета Европы «Среднее образование в Европе», где получил трактовку как владение компьютерной техникой, готовность к ее применению, способность поиска и анализа информации. Ученые отмечают, что информационная компетентность характеризует не только уровень знаний, умений и навыков, позволяющий оперативно ориентироваться в информационном пространстве, но и опыт поиска, оценки, использования и хранения информации, полученной с помощью средств вычислительной техники, а также готовность решения учебных и практических задач [1, с.24].

ИК - одна из основных компетентностей современного педагога, имеющая объективную и субъективную стороны. Объективная сторона выражается в требованиях, которые общество предъявляет к профессиональной деятельности педагога. Субъективная сторона ИК определяется индивидуальностью учителя, его профессиональной деятельностью, особенностями мотивации в совершенствовании и развитии педагогического мастерства.

Информационная компетентность учителя проявляется в умении: технологически мыслить, предусматривает наличие *аналитических*,

проективных, прогностических и рефлексивных умений в усвоении и применении информации в педагогической деятельности.

В составе ИК учителя можно выделить четыре составляющие: *мотивационную*- наличие мотива достижения цели, готовность и интерес к работе, постановка и осознание целей информационной деятельности. Мотивационная составляющая напрямую зависит от активности педагога и его стремления к саморазвитию, что в нашей школе составляет 87%. *Когнитивную*- наличие знаний, умений и способности применять их в профессиональной деятельности, анализировать, классифицировать и систематизировать программные средства, потребность в познании наших учителей - 94%. *Операционно-деятельностную* - демонстрирует эффективность и продуктивность информационной деятельности. *Рефлексивную* - обеспечивает готовность к поиску решения возникающих проблем, их творческому преобразованию на основе анализа своей профессиональной деятельности. Способность учителей к рефлексии 75%.

Если мы обратимся к результатам диагностического исследования нашего педагогического коллектива, можно отметить следующие критерии и личностные качества, которые влияют на формирование ИК.

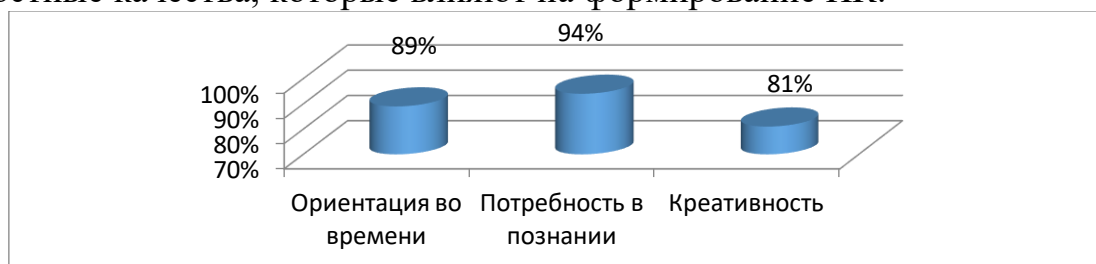

Рис. 1. Личностные качества учителей

Процент учителей живущих настоящим, не откладывающих свою жизнь «на потом» и не пытающихся найти убежище в прошлом составляет - 89 %. Потребность в познании составляет 94% . Это говорит о том, что большинство педагогов готовы к новым впечатлениям, способны к бытийному познанию. Творчески относятся к жизни, стремятся к креативности 81% педагогов нашей школы.

Так как наша школа работает над проблемой субъектности, то критерии данного понятия также являются составляющими в формировании ИК (активность, способность к рефлексии, свобода выбора и ответственность за него, саморазвитие). Все перечисленные качества перекликаются с составляющими ИК.

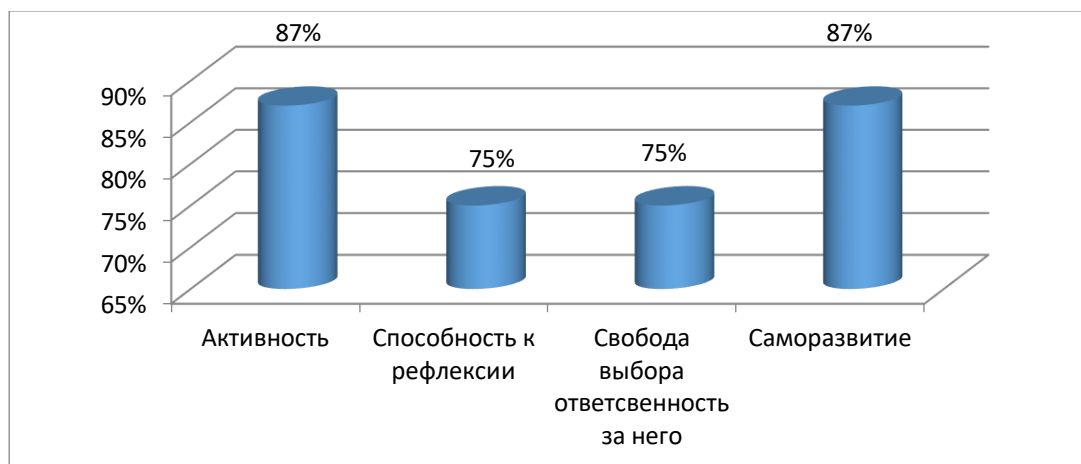

Рис. 2. Уровень развития субъектности педагогов

Информационная компетентность учителя формируется на этапах изучения компьютера, применения информационных технологий в качестве средства обучения в процессе профессиональной деятельности и рассматривается как одна из граней профессиональной зрелости. Анализ педагогической деятельности учителя позволяет выделить следующие **уровни формирования информационной компетентности:**

- уровень потребителя информации;
- уровень пользователя компьютером;
- уровень логического функционирования и знания характеристик оборудования;
- уровень предметно-специфических задач на основе творческого, междисциплинарного подхода.

Для изучения исследования внедрения ИКТ-компетентности учителя была проведена анкета, в опросе приняли участие 70 педагогов нашей школы. На вопросы: не умею работать на компьютере и умею только печатать - процентный показатель составляет 0%.

По результатам анкетирования можно отметить, что учителя нашей школы: имеют хорошие навыки работы в программе Word, умеют делать презентации в программе Power Point, могут найти материалы в Интернете, используют ИКТ для мониторинга развития ученика.

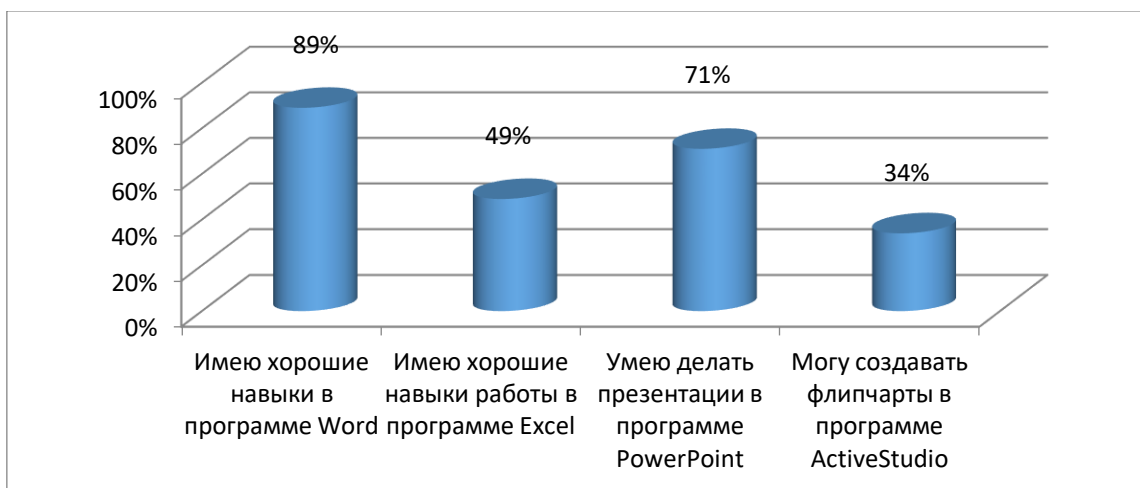

Рис. 3. Результаты исследования внедрения ИКТ-компетентности учителя

Рис. 3. Результаты исследования внедрения ИКТ-компетентности учителя

Формирование ИК учителя предполагает: освоение им знаний и умений из области информатики и информационно-коммуникационных технологий; развитие коммуникативных способностей учителя (63%); умение ориентироваться в информационном пространстве, анализировать информацию, осуществлять рефлекссию своей деятельности и ее результатов (75%).

Основными **педагогическими условиями**, влияющими на формирование ИК педагога, являются:

- создание профессионально-ориентированных задач, педагогических ситуаций на уроке;
- обучение с помощью наглядных моделей, средств мультимедиа, Интернет-ресурсов, стимулирующих процесс формирования ИК;
- выполнение творческих проектов с учетом учебной специализации педагогов с использованием информационных технологий.

Формирование ИК учителя является важной составляющей его профессионализма. Системное, целостное представление об информационной компетентности, выделение ее структуры, обоснование критериев, функций и уровней ее сформированности, позволяет целенаправленно и эффективно организовать учебный процесс в рамках образовательной деятельности,

повысить уровень предметно-специальных знаний, принимать эффективные решения в учебной работе, целенаправленно и системно развивать ученика.

В современном обществе перед учителем общеобразовательной школы ставятся цели и задачи, направленные на формирование всесторонне развитой личности, способной в условиях быстро изменяющегося информационного социума к самообучению и саморазвитию в течение всей жизни. Изменяется парадигма образования от "образования на всю жизнь" до осмысления необходимости и возможности "образования в течение всей жизни". В рамках этой парадигмы идут поиски новых образовательных технологий и методик, новых способов передачи знаний и развития мотивации обучающихся.

Информационная компетентность учащегося - это умение работать с информацией: осуществлять поиск, интерпретировать, систематизировать и структурировать, критически оценивать, анализировать с позиции решаемой им задачи, делать аргументированные выводы, использовать при планировании и реализации своей деятельности в той или иной ситуации, представлять в различных формах и на различных носителях, адекватных запросам потребителя.

Главные способы формирования ИК ученика:

- изучение компьютерных технологий, способов обработки информации и их применении на практике, подкрепленное изучением теории;
- активизация самостоятельной деятельности для получения новых знаний;
- реализация творческого подхода в поиске решения проблемной ситуации;
- участие в дистанционном образовательном процессе;
- повышение заинтересованности педагогов и школьников в развитии информационной базы знаний.

Необходимо отметить динамику в развитии информационной базы знаний учащихся с 78% до 86,7%.

Таким образом, с позиции формирования информационной компетентности учащихся ключевыми умениями выступают умение находить необходимую информацию, интерпретировать тексты; анализировать и оценивать содержание и форму текста. Кроме того, ведущее значение приобретают умения, связанные с пониманием проблемы; ее анализом; поиском путей решения проблемы и последующим сообщением о найденном решении проблемы.

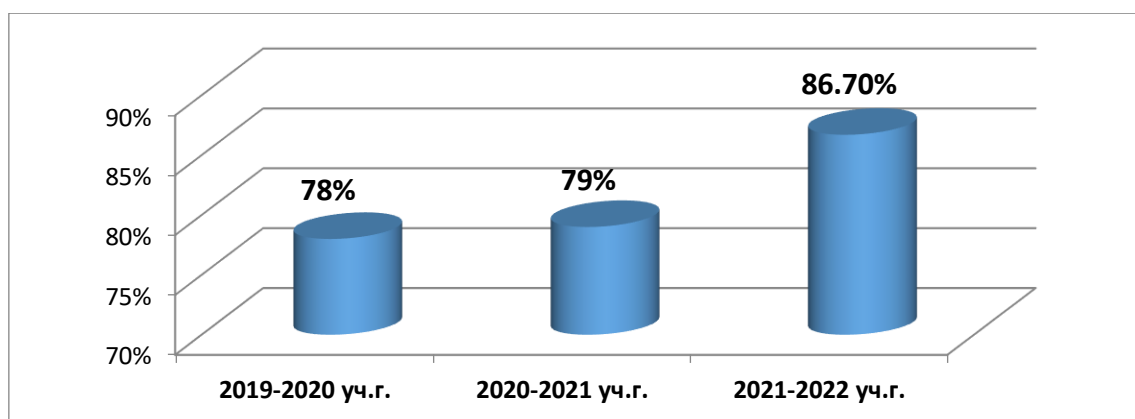

Рис. 4. Качество знаний учащихся по предмету «Информатика» с 7 по 11 класс

Информационная компетентность учителя предполагает широкое использование компьютерной техники, электронных вариантов учебных материалов, обучающих программ, педагогических технологий творческого характера. Учитель должен обладать необходимой подготовкой для корректной дифференциации возможностей учащихся в учебной группе в зависимости от индивидуальных особенностей, мотивации, возрастных и психологических особенностей.

В связи с тем, что информационное развитие современного общества происходит быстрыми темпами, проблема формирования информационной компетентности педагогов и остальных участников образовательного процесса будет оставаться актуальной и в будущем.

Список использованных источников

1. Акуленко, В.Л. Формирование ИКТ-компетентности учителя-предметника в системе повышения квалификации [Текст] / В.Л.Акуленко // Применение новых технологий в образовании: Материалы XV Междунар. конф., 29-30 июня 2016 г., г.Троицк Московской обл.: Изд-во "Тривант", 2018. - С.344-346.
2. Дзугоева, М.Г. Постановка и решение задач - основа информационной компетентности студентов / М.Г.Дзугоева // Проблемы качества образования: Материалы XIII Всерос. совещания: М.: Изд-во Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2019. - Кн.2. - С.31-36.
3. Зайцева, О.Б. Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий [Текст]: Автореф. дис. ...канд. пед. наук. / О.Б.Зайцева.- Брянск, 2018. - 19 с.
4. Семёнов, А.Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании [Текст] / А.Л.Семёнов. - М.: Изд-во МИПКРО, 2017. - 12 с.
5. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования [Текст] / А.В.Хуторской // Ученик в обновляющейся школе. - М.: ИОСО РАО, 2016. - С.135-157.

МОЯ ШКОЛА – ШКОЛА НОВОГО ВРЕМЕНИ

Пастухова Наталья Ростиславовна,

педагог-эксперт по предмету история,

*КГУ «Комплекс Украинская средняя школа – детский сад» Отдела
Образования по Уланскому району Управления образования ВКО*

Аңдатпа. «Менің мектебім-жаңа заман мектебі» атты облыстық байқауға арналған басылым, мектеп ұжымының педагогикалық оқыту тәжірибесін жалпылау болып табылады. Мұғалімдердің іс жүзінде эксперимент жағдайында жаңартылған білім беру мазмұнында шығармашылық жұмыс істеуі жайлы айтылады. Басылым шығармашылықпен жұмыс істейтін ұстаздарға арналған.

Аннотация. Публикация «Моя школа – школа нового времени» Представляет собой обобщение педагогического опыта. Творчески описывает работу педагога, в не однозначной,

практически экспериментальной обстановке обновления образования. Публикация адресована творчески работающим педагогам.

Abstract. *Article for the Regional Competition "MySchool - a School of the NewTime". This article is a generalization of the teaching experience of the school teachers. It illustrates Creatively describes the work of a teacher, in an ambiguous, almost experimental environment of updating education. The publication is addressed to creatively working teachers.*

«Образование, которое включает в себя обретение навыка учиться,
не начинает устаревать мгновенно...» Чарлз Темпл

Какая, казалось бы, простая тема для современного динамичного педагога, копни глубже, и возникает масса вопросов и противоречий. Я действительно считаю свою школу – школой нового времени, но согласятся ли со мной мои коллеги, мои ученики, их родители? Ведь многое в нашей современной школе остаётся традиционным, и, каждому найдётся, что противопоставить в ответ. И всё же я рискну, попробую быть краткой и убедительной.

Новизна школы это то, что бросается в глаза от калитки, до кабинетов. Школа новая, введена в эксплуатацию в 2014г., но, на мой взгляд, не это делает её новой, а заботливо-бережное отношение к каждому уголку. Школа «утопает» в цветах и снаружи, и изнутри. Светлые коридоры, уютные классы, каждый из нас вкладывает свою лепту, что бы детям было комфортно учиться, что бы им ежедневно хотелось окунуться в чудесную школьную атмосферу. И, как показал опыт дистанционного обучения, мы стараемся не напрасно, наши ученики мечтали вернуться в классы. И наши родители, как оказалось тоже, за не простую четвертую четверть 2020г. сполна оценили труд и квалификацию педагогов! И вот оно, моё «любимое поле деятельности», моя любимая фраза: «Нам есть чем гордиться!»

В 2018г. 13 учителей в числе первых прошли квалтест и подтвердили заявленную квалификацию. На сегодняшний день, из 24 педагогов только трое молодых специалистов и педагог предпенсионного возраста не проходили квалтест, таким образом, 80% педагогов нашей школы имеют современные квалификационные звания «модератор» - 4, «эксперт» - 13, «исследователь» - 3. Думается для сельской школы не плохой результат.

В марте 2019г. 60% педагогов школы прошли повышения квалификации «Содержание образовательной среды в условиях развития инклюзивного образования», организованные для нас АО «НЦПК «Өрлеу» в Усть-Каменогорске. В результате повысился уровень владения педагогами школы инновационными технологиями образования. Педагоги обновили свои представления о работе с детьми с особыми образовательными потребностями, инклюзивных учебных программах и методах преподавания в целом. Кроме, того три педагога получают высшее образование после окончания Педагогического колледжа. На этом поприще наших педагогов не пугают ни возрастные, ни дистанционные преграды.

Как и большинство педагогов, наши учителя глубоко убеждены в том, что главная цель любого урока – это воспитание личности, человека, умеющего

анализировать прочитанное, самостоятельно оценивать факты, явления, события и на основе полученных знаний формировать свой взгляд на мир. В связи с этим, в урочной деятельности наши педагоги демонстрируют: творческий педагогический подход, приёмы реализации единой методической темы и повышение качества учебных занятий через использование новых образовательных технологий. При составлении планов уроков используют новые информационно-компьютерные и педагогические технологии, поскольку почти все кабинеты школы оснащены компьютерными видеопроекторами, три кабинета – мультимедийными досками. Что касается интернета, это одно из тех «но», о которых я говорила вначале, вроде бы есть, но качество оставляет желать лучшего.

Наш ежедневный труд посвящен ученикам, поэтому вопросы: Как учить детей без принуждения? Как помочь им раскрыть свои возможности? Как сделать предмет интересным для всех? Как дать стимул к творчеству? – постоянно обсуждаются на наших Советах. В поиске ответов педагоги совершенствуются, качественно преобразуются, моя же задача, как методиста сделать эти поиски совместными, творческими и интересными. В связи с этим, мы заменили методические совещания коучингами. Посоветовавшись с директором школы Ташимовой М.П., мы остановили выбор на сложной теме **«Формирование научно-исследовательской деятельности учащихся»**, потому что на сегодняшний момент, научно-исследовательский проект школьника воспринимается как показатель одарённости, лидерства, владения информационными технологиями и критического анализа информации. Поскольку тема обширная, я разбила работу над ней на части и провела 4 коучинга, к организации которых привлекла опытных тренеров Ташимову М.П. и Кайынбаеву Н.А. Коучинги получились интересными и особенными. Как оказалось, коллегам есть, что рассказать о приёмах и методах исследовательской работы на уроке. Есть наработки, которыми можно поделиться и продемонстрировать в качестве микро преподавания. В ходе обсуждения приёмов и методов стало ясно, что педагогам разных специальностей надо больше узнавать о формах заданий для СОР-ов и СОЧ-ей по предметам одного цикла, что позволит нам работать в одном направлении, прививать меж предметные навыки. Например, работа с не сплошными текстами сегодня очень актуальна для уроков литературы, естествознания и биологии. Я сама, как учитель истории, активно применяю работу с не сплошными текстами, свой опыт представляла на областном туре «Фестиваля педагогических идей» и даже прошла в республиканский тур, где, к сожалению участия не принимала.

На одном из коучингов педагоги, проявившие инициативу, стали «лидерами», которые сами выбрали себе помощников. Совместная работа помогла «лидерам» преодолеть затруднение – «начать действовать», преодолеть затруднение «речевые формулировки», преодолеть затруднение - «создать творческую группу». Именно за организацию этого вида деятельности я получила от «лидеров» слова благодарности. Думаю, именно, в этот момент начало складываться наше школьное педагогическое сообщество. Хотя, так

говорить, мне кажется, тоже не правильно, мы сотрудничаем друг с другом в монотонно-рутинной повседневности и в «горячие» деньки, когда всё кипит в подготовке к семинарам.

Наш педагогический коллектив ежегодно проводит областные семинары в сотрудничестве с КГУ Региональный центр «Шығыс» Управления образования ВКО. Так, 21 февраля 2019г. мы подготовили Областной семинар для учителей, преподающих предметы цикла «Искусство» в начальных классах. 27.02.2020г. по согласованию с НЦПК «Өрлеу» мы давали семинар-практикум для учителей-курсантов. В текущем, 2022-23 учебном году организовали два районных семинара-практикума и один областной, т.к. в 2021-22 учебном году заняли первое место в отраслевом конкурсе профсоюзных организаций.

И всё таки, наша простая педагогическая задача, это научить детей тому как учиться, как добывать знания, ведь современная ситуация требует от гражданина Республики Казахстан большой мобильности и обучения в течение всей жизни. Граждане Казахстана должны получать качественное образование и быть готовыми отвечать на вызовы времени. Ежедневно и кропотливо, коллектив, к которому я принадлежу, идёт по пути обновления методов обучения готовит современное поколение ставить цели, мобильно осваивать новые знания и рефлексировать. Наши выпускники достойно несут в жизнь привитые ценности, школа имеет благодарственные письма от высших и технических учебных заведений за подготовку нынешних студентов. Ведь, как бы не менялось время, наша педагогическая общественность ориентирована на идеи независимости, где одна из основных ценностей «Человеческий капитал» представляет собой главное и неисчерпаемое богатство нашей страны.

МЕКТЕПТЕГІ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ЖАҒДАЙЫ: ТЕҢГЕРІМДІ ТАМАҚТАНУ ЖӘНЕ ЭРГОНОМИКАЛЫҚ ОРТАМЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ АСПЕКТІЛЕРІ

Рашова Роза Аманжоловна

*Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Көктал
орта мектебі, педагог-зерттеуші*

Аңдатпа. Атам қазақ ежелден-ақ «Ас – адамның арқауы» деп бекер айтпаған.

Ал дені сау ұлт – ел болашағы. Сол себепті оқушылардың ас мәзірі бізді қазірден алаңдатуы тиіс. Дұрыс ұйымдастырылған тамақтандыру оқушылардың денсаулығын сақтауға, ой-өрісінің дамуына көмектесері сөзсіз. Мақалада оқушылардың тамақтануы тақырыбы жан-жақты қаузалады.

Аннотация. Мой дедушка-казах издревле не зря говорил, что «Пища – это опора человека». Здоровая нация - будущее страны. Вот почему мы должны беспокоиться о меню студентов. Правильно организованное питание, несомненно, поможет сохранить здоровье школьников и развить их мышление. В статье подробно рассмотрена тема питания студентов.

Abstract. My Kazakh grandfather never said for nothing that "Food is a person's backbone" since ancient times. A healthy nation is the future of the country. That's why we should worry about

the menu of students. Properly organized nutrition will undoubtedly help to maintain the health of students and develop their mindset. In the article, the topic of students' nutrition is discussed in detail.

Бала денсаулығының мықты болуы, оның дене және ақыл-ой дамуына ықпал ететін басты фактордың бірі – оның сапалы да құнарлы тамақтануы болып табылады. Дұрыс ұйымдастырылған тамақтандыру оқушылардың денсаулығын сақтауға, ой-өрісінің дамуына көмектесетіні сөзсіз. Мектеп оқушыларының бойында саламатты өмір салты негіздерін қалыптастырумен айналысу қажеттілігі бірқатар маңызды себептерге байланысты:

- адам денсаулығының іргетасы бала жасынан қалыптасады, сәйкесінше, денсаулық сақтау бойынша әдеттері мен дағдыларын, денсаулық пен тамақтануға қатысты белгілі бір дағдыларды аталмыш кезеңде қалыптастырудың маңызы зор;

- осы жаста саламатты өмір салты негіздері бала арнайы жобаланатын қызмет барысында меңгеретін нормалар мен ережелер жинағы ретінде қалыптасады;

- адам дамуындағы мектептегі кезең адам ағзасының даму ерекшеліктері туралы, денсаулықты сақтау мен дамыту әдістері мен факторлары туралы негізгі білімді қалыптастыру үшін аса қажет болып табылады. Мектеп тұрақты түрде қызмет көрсету сапасын жақсарту бойынша жұмыстар жүргізеді, оқушыларды өзіне қызмет көрсетуге және қоғамдық тамақтану орындарында өзін-өзі ұстау мәдениетіне үйретеді.

Жеткізілетін өнімдерді кіріс қадағалау, оларды өңдеу мен пайдалануға дайындау барысында жедел бақылау, сонымен қатар шығарылатын өнім сапасын қабылдау кезінде бақылау қамтамасыз етілуі тиіс.

Енді мектептегі оқушылардың тамақтануын ұйымдастыру бойынша басты міндеттеріне тоқталар болсақ:

- әлеуметтік қорғансыз отбасылар санатына жатқызылатын отбасылардан шыққан оқушыларды тегін тамақтанумен қамту;

- ата-аналар (заңды өкілдер) қаражаттарының көмегімен оқушыларды рационалды тамақтандыруды ұйымдастыруға қолайлы жағдай жасау;

- білім беру мекемесінің асхана бөлмелерінің материалдық базасын нығайту және жаңарту;

- қызмет көрсетудің жаңа озық формаларын дамыту және тамақтану мәдениетін жоғарылату;

- тамақтанудың санитарлық-гигиеналық қауіпсіздігін қамтамасыз ету;

- ата-аналар (заңды өкілдер) мен оқушылардың арасында ыстық тамақтанудың қажеттілігі туралы түсіндірме жұмыстарын жүйелі түрде жүргізу.

Жалпы, еліміздің білім ошақтарында оқу жылының басында оқушылардың ыстық тамақпен қамтылуын ұйымдастыру туралы бұйрық шығарылады, мұнда тегін ыстық тамақ алуға құқығы бар оқушылардың тізімдік құрамы бекітіледі.

Аз қамтылған отбасындағы оқушылар санаты ата-аналар тапсырған құжаттарға сәйкес анықталады. Барлық шешімдер ұсынылған құжаттар негізінде қабылданады. Тегін тамақты осы санатқа жатқызылатын аз қамтылған отбасыларының балалары алады. Мектеп оқушыларының қалған бөлігін тамақтандыру ата-анасының қаражаты есебінен жүзеге асырылады.

Мектепте оқушылардың уақытылы және сапалы тамақтандырылуы мәселелерінің шешімін табу үшін оқушылардың тамақтану сапасын және ұйымдастырылуын бақылау комиссиясы құрылған.

Комиссия құрамы мектеп директорының бұйрығымен бекітіледі. Комиссия құрамына келесі өкілдер кіреді: мектеп әкімшілігі, ата-аналар қоғамы, педагогикалық ұжым, медициналық қызметкер. Олардың міндетіне:

- балалардың тамақтануын ұйымдастыруды және тағамдар сапасын (тамақтану режимі, санитарлық нормалар мен ережелерді сақтау) бақылауды жүзеге асыру;

- тамақтандыру кәсіпорнымен қызмет көрсету бойынша жасалған келісім-шарт талаптарының сақталуын қадағалау;

- оқушылар мен ата-аналар арасында ағарту жұмыстарын жүргізу;

- оқушылар арасындағы тұтынушылық сұранысты талдау;

- комиссияның жұмыс жоспарын жасап, оны білім беру мекемесінің әкімшілігімен келісу кіреді.

Күн сайын жеткізілген өнімдердің, дайындалған тағамдардың сапасы тексеріліп, асхана жұмыскерлерінің денсаулығын бақылау журналы жүргізіледі. Жеткізілген шикі және дайын өнімдерді бақылау және оларды сақтау шарттары мен жарамдылық мерзіміне сәйкес пайдалану бақылауға алынады. Аталмыш комиссия жұмысының міндеттерінің бірі тамақтануды санитарлық және гигиенаның барлық нормаларын орындай отырып ұйымдастыру, оқушыларды тамақтандыруға қойылатын талаптарды сақтау болып табылады. Бұдан басқа аталмыш комиссия мектеп әкімшілігі мен мектептік-базалық тамақтандыру комбинаты арасындағы байланыстырушы болуы тиіс. Комиссия жұмысының міндеттеріне саламатты өмір салтын насихаттау, технологиялық құрылғылардың дұрыс жұмысын қадағалау да жатады.

Асхананың жағдайы мен дайындалған өнімдер сапасын, техникалық құрылғылардың жағдайын СанЕжН нормаларына сәйкес тексеру жұмыстары ата-аналар қоғамының және оқушылардың тамақтануын ұйымдастыру мен оның сапасын бақылау комиссиясының күшімен жүзеге асырылады. Оқушыларды тамақтандыру белгіленген кестеге сәйкес жүргізіледі. Барлық сынып жетекшілері оқушыларды асханаға алып барады және тамақтану кезіндегі оқушылардың тәртібін қадағалайды.

Мектептегі тамақтандыруды ұйымдастыру жүйесінің міндеттері келесідей:

- оқушыларды толық ыстық тамақпен қамтамасыз ету;

- тағамның нәрлілігі мен үйлесімділігін қадағалау;

- оқушыларға саламатты өмір салты ұстанымдарын үйрету;

- жағымды дағдыларды қалыптастырып, саламатты өмір салтына қажеттілікті қалыптастыру;

- тамақтану мәдениеті мен өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын қалыптастыру;

Енді оқушының тамақтануы қандай болуы керек деген тақырыпты тарқатып көрсек. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымынан, Денсаулық сақтау

министрлігінен және басқа да ғылыми қауымдастықтардың дұрыс тамақтану бойынша нормативтері бар.

Оқушының дұрыс тамақтануы – бұл ең алдымен ақуыз, май және көмірсулардың тепе-теңдігі. Бұл заттардың жетіспеушілігі денсаулыққа жаман әсер етеді. Сонымен, ақуыздар – бұл тіңдердің пайда болуына және метаболизмге жауап беретін дененің құрылыс материалы. Оның көп бөлігі бұршақ дақылдарында кездеседі.

Қаныққан майлар ағзадағы қоректік заттардың тасымалдануын және қажетті гормондардың өндірілуін қамтамасыз етеді. Олардың көпшілігі балық пен жаңғақтарда болады.

Көмірсулар – энергия көзі. Олар қарапайым және күрделі: егер біріншісі көбінесе нан өнімдері мен тәттілерде болса, екіншісін дәнді дақылдардан, бұршақ дақылдарынан табуға болады.

Күніне екі литр су ішу қажеттілігі туралы ақпаратты жиі кездестіреміз, алайда бұл шартты. Ең оңайы – шөлдеген кезде су ішу, алайда кейбір адамдар шөлге төзімді болып, көп шөл қыспауы мүмкін. Су ішуді әдетке айналдыру үшін механикалық түрде бірнеше стакан ішу керек. Ал баладағы су балансын сақтау үшін телефонына еске салғыш қосымшаларын жүктей аласыз.

Көкөністерді, жемістерді, жаңғақтарды және бұршақ дақылдарын тағам құрамына қосыңыз.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының нұсқауларына сәйкес, көкөністер мен жемістер дұрыс тамақтанудың негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Күніне кем дегенде 400 грамм көкөніс пен жеміс жеу ұсынылады. Содан кейін бұршақ дақылдарын аптасына 1-2 рет 50 грамнан, жаңғақтарды күніне 40 грамға дейін, дәнді дақылдарды күніне шамамен 50 грамм.

ДДҰ етті міндетті өнім ретінде шығармайды — бұршақ дақылдары еттің баламасы болып табылады, өйткені олардың құрамында ақуыз мен талшық көп.

Тұз бен қантты шектеңіз. ДДҰ ұсыныстары бойынша порция мөлшерін бақылау және тұзды тұтынуды күніне шамамен жарты шай қасыққа дейін шектеу маңызды. Қантпен де солай жасау ұсынылады. Одан гөрі жемістерді жақсы тұтыну керек.

Тұтынылатын тұздың 50-75 пайызы тағамдарда бар екенін ескеріңіз. Артық тұз бен қант ағзадағы сұйықтықтың сақталуына және салмақтың жоғарылауына әкеледі. Сондай-ақ, бала дәмді күшейткіштерге үйренеді және қоспасыз тамақтанудан ләззат алмайды.

Сүт өнімдерін шектеңіз. Сүт өнімдері кальций көзі болып саналады. Шындығында, кальций басқа тағамдарда — көкөністерде, шөптерде және жаңғақтарда әлдеқайда көп. Күніне бір стаканнан көп сүт ішкеннен гөрі шпинатты жиі жеген жақсы.

Оқушының тамақтану режимін теңестіру. Үйірмелер, сабақтар мен секциялар арасындағы қарбаласта баланың тамақтануға уақыты қалмайды — және энергияны сақтау үшін күніне кемінде үш рет тамақтануы керек.

Келесі жиі кездесетін мәселе, әсіресе орта мектеп оқушылары арасында таңғы астың болмауы. Егер анасы бастауыш сынып оқушысын отырғызып,

ботқамен тамақтандырса, жасөспірім оқушы ары кеткенде шай ғана ішіп, асығыс тұрып кетуі мүмкін. Бұл әрине, дұрыс емес. Одан кейін түскі және кешкі ас болуы керек. Егер ол күнделікті бір уақытта болса, тіпті жақсы.

Тамақтану режимі баланың қай ауысымда оқитынына да байланысты. Егер бірінші сынып болса, онда:

таңғы ас 07:00-08: 00,
мектептегі тағамдар 10: 00-11: 00,
түскі ас 13:00-14: 00,
кешкі ас 18:00-19:00.

Егер екінші ауысымда болса, онда:

таңғы ас 08:00-09:00,
мектеп алдындағы түскі ас 12:00-13: 00,
мектептегі тағамдар 15:00-16: 00,
кешкі ас 18:00-19:00.

Егер бала дәстүрлі мектепте оқитын болса, олар мектеп асханасында пицца жеп, тәтті сусын ішеді. Бірақ сіз үйде оның орнын толтыруға тырысыңыз: толық үй тағамдарымен тамақтандырыңыз және пайдалы тағамдарды қосыңыз. Өмірді бұзу: үйде немесе компьютерде отырған кезде балаға бөлмеге жемістер мен көкөністерді әкеліңіз. Оқушының өзі оларды қалай жейтінін байқамайды.

Әрине, баланың жеке ерекшеліктерін ескеру қажет. Балаларға аптасына кемінде бір немесе екі рет балық жеу өте маңызды. Күн сайын сүт өнімдерін, әсіресе йогурт, сүт, ірімшік тұтыну керек. Диетада тәтті тәттілер мен майлы тағамдардың барлық түрлеріне рұқсат етіледі, бірақ олар пайдалы тағамдарды алмастырмауы керек.

Тамақтану режиміне тоқталсақ. Мектеп жасындағы балаларды тәуелсіздікке үйрету керек. Таңғы асты таңғы 7-8-ге жоспарлауға болады. Тіске басар 10-11 сағатқа, мектепте, үзілісте келеді. Түскі ас үйде немесе мектепте болуы мүмкін. Кешкі асты кешкі 19-20-ға жоспарлаймыз. Мектеп жасындағы балаларға арналған дұрыс тамақтану таңғы ас пен түскі ас ең қуатты болуы керек, бірақ ұйқыдан екі сағат бұрын кешкі ас ішкен дұрыс. Ал пісіру әдісіне келетін болсақ, мұнда арнайы ұсыныстар жоқ. Егер бала артық салмақ қосуға бейім болса, онда қуырылған тағамдарды, сондай-ақ тәттілер мен газдалған сусындарды баланың әс мәзірінен алып тастау керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1.«Мектептегі тамақтандыру шарттары», taraz.mektebi.kz сайты.
2. «Сапалы тамақтану – саулық кепілі», nmu.edu.kz сайты.
3. «*Правильное питание школьника: нормы ВОЗ и советы родителям*», Катрина Наваска, externat.foxford.ru сайты.
4. «Питание школьников – здоровое питание», astana-bilim.kz сайты.

БІЛІМ САПАСЫНА ӘСЕР ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР

*Төлеген Өмірбек Шаймұратұлы,
Педагогика ғылымдарының магистрі,
Ж.Мусин атындағы Көкшетау жоғары
қазақ педагогикалық колледжі,
педагогика пәнінің педагог-шебер оқытушысы*

Аңдатпа. Бүгінгі күні білім беру жүйесі қызметкерлерінің алдында тұрған өзекті мәселенің бірі – білім алушылардың білім сапасының деңгейі болып отыр. Білім сапасы дегеніміз – мектепте білім алып отырған шәкірттің немесе мектеп бітірушінің білім алу арқылы өмірге әзірлігінің сапасы мен білім беру қызметінің сапасын қамтитын түсінік. Осы мәселеге байланысты бұл мақалада мектептегі білім сапасына әсер ететін факторлар, олардың әрқайсысының білім сапасына қалайша әсер ететіндігі туралы баяндалады.

Аннотация. На сегодняшний день одной из актуальных проблем, стоящих перед работниками системы образования, является уровень качества образования обучающихся. Качество образования-это понятие, которое включает в себя качество готовности ученика или выпускника, обучающегося в школе, к жизни через образование и качество образовательной деятельности. В связи с этой проблемой в этой статье рассказывается о факторах, влияющих на качество школьного образования, о том, как каждый из них влияет на качество образования.

Abstract. Today, one of the most pressing problems facing employees of the education system is the level of quality of education of students. The quality of education is a concept that includes the quality of readiness for life and the quality of educational activities of a student or graduate studying at school. In connection with this issue, this article will talk about the factors that influence the quality of school education, how each of them affects the quality of Education.

Білім саласына жиі жасалған реформалардың нәтижесі отандық оқу-ағарту жүйесінен нақты көрініс тауып отырғанын ешкім жоққа шығар алмас. Дегенмен, орта мектептердегі білім сапасының деңгейі мақтанарлықтай емес екенін мойындауымыз керек. Өйткені, ел іші де, сырт көз де бұған қатысты сын айтып, мін тағатыны шындық. Әсіресе, аймақтардағы мектептердің арасында, онда да ауыл мен қаладағы білім ошақтарындағы бәсекенің ала-құла екенін мойындамасқа амал жоқ. Өкінішке қарай, дәл осы сын барлық өңірлерге тән болып тұр.

Қай саладағы болмасын жұмыстың нәтижесі сапамен өлшенеді. Сапалы оқыту және өздігінен оқып білім алып алуға баулу негізінде ғана оқушылардан парасатты азамат тәрбиелеп шығаруға болады. Сапалы білім беру дегеніміз – ғылымға негізделген жүйелі бағдарлама бойынша теориялық білімді меңгерту, практикалық іске қабілетті, баланың бойындағы бар қабілетін кемеліне келтіріп жан-жақты тұлға етіп тәрбиелеу болып табылады. Білім сапасы дегеніміз – мектепте білім алып отырған шәкірттің немесе мектеп бітірушінің білім алу арқылы өмірге әзірлігінің сапасы мен білім беру қызметінің сапасын қамтитын түсінік.

Мектептегі білім сапасына мынадай факторлар әсер етеді:

1. Мемлекеттік білім стандарты, оқу жоспары, бағдарлама және оқулықтар.

Стандарт – үлгі, білім мазмұнының негізі. Білім мазмұны стандартта жазылған талаптарға сай жасалады. Стандартта оқушы меңгеруі тиіс білім, іскерлік, дағдылардың көлемі, оқушының дайындығына қойылатын талаптар белгіленген. Аталған құжат республикадағы білім саясатын жүзеге асыруды қамтамасыз ететін стратегиялық маңызы бар құжат. Сондықтан стандартты қайта-қайта өзгерте бермей, ұзақ мерзімге жасаған дұрыс. Білім сапасының деңгейінің жоғары болуына әсер ететін келесі құжат – **оқу жоспары**. Оқу жоспары – тиісті білім деңгейіндегі оқу пәндерінің тізімі мен көлемін, оларды зерделеу тәртібі мен бақылау нысандарын реттейтін негізгі құжат. Сондықтан да оқу жоспарына өмірлік қажеті бар, білім алушылардың білімге деген сұранысын қанағаттандыратын пәндерге көбірек сағат бөлу жағын қарастырған дұрыс сияқты.

Оқу процесінің мазмұнындағы және оны ұйымдастырудағы маңызды элемент – **мектеп оқулықтары**. Оның мазмұны, құрылысы міндетті түрде сол пәннің бағдарламасына сәйкес келу керек. Оқулық ғылым негіздерін баяндаумен қатар оқу материалын түсінуге керекті өздік жұмыстарды ұйымдастырып, оқуға үйретеді. Оған қойылатын талаптар:

- қысқа, нақты, деректі материалдардың енгізілуі;
- ақиқат ғылымның мазмұнын баяндауы;
- балаларға түсініктілігі;
- баланың қызығушылықтарын, қабылдауын, ақыл-ойының, есінің ерекшеліктерін ескеріп, танымға, тәжірибеге деген қызығушылықты оятып, білімге және тәжірибелік іс-әрекетке деген сұранысты дамытуы;
- оқулықтың өз ғылымының, оқу бағдарламасының логикасына сәйкес келуі;
- білімнің әр саласынан хабар беруі;
- оқу материалына қосымша әдебиеттер енгізіп, өздігінен білім алуға және шығармашылыққа итермелеуі;
- оқулық мәтініндегі негізгі ережелер, қорытындылардың анықтығы және нақтылығы болу керек.
- қызықтылығы, мәселелі түрде баяндалуы;
- әдеби тіл нормаларына сәйкестігі;
- эстетикалық талаптарға сай

Мектеп оқулығының атқаратын қызметін оны зерттеуші Д.Д. Зуев анықтады. Оқулық **ақпараттық қызмет** атқарғанда балаларды керекті мәліметтермен қаруландырып, баланың дүниетанымын қалыптастырып, рухани дамуына, дүниені іс жүзінде тануына мүмкіншілік жасайды. **Трансформациялық қызмет** атқарғанда ғылым салаларынан іріктелген мәліметтер балалардың жас ерекшеліктері мен дидактикалық талаптарға сай қайта өзгеріп, бала түсінігіне жеңіл болады. **Жүйелеуші қызметінің** нәтижесінде оқулықтағы материалдар жүйелі және бірізділікпен баяндалады. Оқулық материалды бекіту және оқушыға өзін-өзі бақылату жұмыстарын жүргізеді. Оқулық оқушыға ол білетін ұғымды өзінің тексеруіне мүмкіндік жасайды. **Біріктіруші қызметі** нәтижесінде оқушы оқулықтың материалына

оған жақын ғылымдардан қосымша мәліметтер қосады. **Үйлестіруші қызметі** нәтижесінде материалды түсінуге керекті алуан түрлі оқыту құралдары (карта, суреттер, диапозитив, табиғи көрнекіліктер) қолданылды.

Дамыту, тәрбие беру қызметінің нәтижесінде оқулықтағы материал баланың рухани өміріне, ақыл-ойына, шығармашылығына әсер етеді. **Оқыту қызметі** арқылы баланы өздігінен білім алуға, әдебиетпен жұмыс істеуге, талдап, зертханалық жасауға үйретеді. Оқыту процесіндегі басты, маңызды бөлік – **оқулықтармен жұмыс**, ол түсіндірумен, зертханалық, тәжірибелік жұмыстармен қатар тұрады. Озат мұғалімдер оқулықпен жұмысты сабақта да, үйде де ұйымдастырады. Оқушы оқулықпен өз бетімен жұмыс істеп, оқу қабілетін дамытады, есін жетілдіреді, баяндауға, талдауға, сынауға, толықтыруға, оқылған мәтінді қосымша әдебиеттер арқылы өзгертуге үйренеді. Сондықтан мектеп оқулықтарын жазғанда оқулыққа қойылатын осы талаптар ескерілсе деген ұсынысымды айтқым келеді.

2. Мұғалімнің кәсіби дайындығының деңгейі.

Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі – мұғалім. «Адамның адамшылығы – ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы ұстаздан басталады», - деп ұлы Абай айтқандай, бүгінгі жас ұрпақтың өрелі боп өсуі жақсы ана, жақсы атамен қатар жақсы ұстазға да тікелей байланысты. Баланың ақыл-санасы ұстаз алдында қалыптасады. Білім сапасын жоғары деңгейге көтеру үшін мұғалімнің күнделікті, әрбір сабағына жан-жақты ізденіспен тиянақты дайындығы қажет. Білімнің сапалы болуы тікелей мұғалімге, оның білім дәрежесі мен іздену шеберлігіне байланысты. Сапаны көтерудегі ең өзекті мәселелердің бірі – мұғалімдерді даярлау және кәсіби шыңдау мәселесі болып отыр. Жаңа заман мұғалімі «дайын» білім көзі ғана болып қалмай, оқушылардың танымдық іс - әрекетінің ұйымдастырушысы және үйлестірушісі бола білуі, білімнің құндылық ретіндегі сипатына терең мән беруі, нәтижеге бағытталған білім беруде жаңа жолдар мен әдістер табуға дағдыланған маман болуы қажет.

3. Мектепті басқару ісінің ғылыми-педагогикалық тұрғыдан дұрыс ұйымдастырылуы.

Сонымен бірге ұзақ жылғы педагогикалық-әдіскерлік тәжірибемде ұққаным тек мұғалім ғана емес, оқушыларға сапалы білім беру үшін алдымен, мектептің директоры теориялық білімді терең меңгерген, кәсіби шебер болуы керек. Ол басқарудың қыры мен сырын білімділігімен ұштастыра білсе, өмірдің жаңа талаптарын жақсы түсініп, қарамағындағы ұжым мүшелерінің әрқайсысының еңбегін жеке бағалай білсе ғана дұрыс басқару болмақ. Сондықтан, алдымен мектеп директорларына басқарудың қыры мен сырын меңгерту керек. **Мектеп директоры** оқу-тәрбие жұмысы мен сапасы үшін арнайы жауапкершілік атқарады. Оның міндеттеріне кіретіндер:

- кадрларды дұрыс таңдау мен орналастыру, мектептің педагогикалық ұжымына басшылық ету, мұғалімдердің кәсіби, ғылыми-теориялық және психологиялық-педагогикалық деңгейін көтеруге жағдай жасау, олардың педагогикалық шығармашылығына жол ашу және оқыту мен тәрбиенің озат педагогикалық тәжірибесін енгізу;

- оқу-тәрбие процесінің барысын, оқушылар білімінің сапасы мен жеке тұлға ретінде дамуын, сыныптан тыс жұмыстың мазмұны мен ұйымдастыруын бақылау;

- оқушылардың кәсіби бағыты бойынша тәрбиелік жұмысты ұйымдастыру және оларға өмірде өз жолын табуға кеңес беру;

- оқушылардың өзіне-өзі басқару органдарына практикалық көмек көрсету және оның іс-әрекетін белсендіру, мектептегі оқу-тәрбие жұмысын жетілдіру бойынша мұғалімдер мен оқушылардың қоғамдық ұйымдарымен іскерлік ынтымақтастық қатынас жасау;

- мектептің қазіргі заманғы оқу-материалдық базасын нығайту мен дамыту;

- мектеп қызметкерлерін жұмысқа алу мен жұмыстан шығару;

- мектептің педагогикалық кеңесімен келісіп, мұғалімдерді және мектептің басқа да қызметкерлерін мадақтау мен марапаттауға ұсыну.

Сонымен, **педагогикалық басқаруды ұйымдастыру** – ол мемлекеттік және қоғамдық ұйымдар жүйесі, ұжымдар мен жеке адамдар, сондай-ақ жалпы білім беретін мектептер жүзеге асыратын педагогикалық жүйені басқару, өсіп келе жатқан ұрпақты тәрбиелеу, оқыту және дамыту.

4. Мектептің материалдық-техникалық жабдықталуы.

Мектептің материалдық-техникалық жабдықталуы – білім сапасына әсер ететін негізгі факторлардың бірі. Егер мектепте балаға білім алуға жақсы жағдай жасалса, онда мектептегі білім сапасының артатыны сөзсіз. Мектептің әр кабинеті интерактивті тақталармен, мультимедиялық құрылғылармен, заманауи компьютерлермен, оқу лабораторияларымен қамтамасыз етілсе, онда мұғалім де осы құрылғыларды сабақтарында пайдаланып, сабақты сапалы өткізер еді, бұл өз кезегінде білім сапасының артуының алғы шарты болар еді.

Қазақстан Республикасындағы 12 жылдық жалпы және орта білім беру тұжырымдамасына сәйкес 12 жылдық білім берудің басты мақсаты – өзінің және қоғамның мүддесінде өзін-өзі белсенді етуге дайын, өзгермелі даму үстіндегі ортада өмір сүруге бейім, бәсекеге қабілетті және құзыретті, шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру болып табылады. Сондықтан, жастарды білікті маман, озық ойлы азамат етіп қалыптастыру 12 жылдық білім беру негізінде жүзеге асыруға болады.

Білім беру өзінің бағыттарына адам мен қоғамның өзекті мәселелерімен бірге ұзақ мерзімді қажеттіліктерге қарай толықтырулар жасап отыр. Бұл Қазақстан Республикасындағы білім берудің 12 жылдық мектеп жүйесіне ауысуын жан-жақты қадағалап, олқылық жерлерін толықтырып, қайта қарастыру мен тиімді жолдарын табуды негіздеп отыр, өйткені жаңа үлгіге көшу бұл шешуші, әрі жауапты істің бірі болып табылады, оған оқушының тағдыры тікелей байланысты.

12 жылдық білім берудің көздейтін мақсаты – еліміздегі білім беруді халықаралық білім кеңістігіне енгізу, халықаралық білім беру талабымен сәйкестікте болу, соның нәтижесінде еуропа елдері қабылдаған орта білім берудің халықаралық стандартына сәйкестендіру, білім сапасын көтеру және жоғары динамикалы, жаһандану дәуірінде өмір сүру үрдісін, ойлау мен қарым-

қатынасты түбегейлі өзгертетін байланыс құралының қарқынды дамуы, сондай-ақ адамның интеллектісіне, әл-ауқаттылығына, соның икемділігіне қол жеткізетін тәсілдерді қолдану арқылы қоғамның негізгі капиталын құру.

Білім беруді жаңарту – үнемі алға қарай ұмтылу мен даму үрдісі, білім беруде кезең-кезеңмен өтетін және алынған нәтижелерге сәйкес түзету енгізіліп, талданылатын өзгерістер. Сонымен қатар, білім беруді жаңарту үрдісі салт-дәстүрді, мәдени мұраны, жалпыұлттық құндылықтарды көздің қарашығындай сақтауды талап ететін тұрақты жүйелерден тұрады. 12 жылдық мектепке көшудің психологиялық-педагогикалық негіздері Әлемдік білім кеңістігінің даму тарихы, оның әр кезеңіндегі айқындалған тенденциялары әр халықтың гүлденіп өркендеуінің, қоғамдағы прогрессивтік өзгерістердің білімге байланыстылығын, жалпы білім саласының маңыздылығын дәлелдейді.

Осыған байланысты 12 жылдық білім жүйесіне көшуді заман талабы деп түсінуіміз керек. Осы тұста 12 жылдық мектептің моделі қандай болуы тиіс деген заңды сұрақ тууы мүмкін. Бұл жөнінде әлемдік тәжірибеге сүйенсек көпшілік елдерде 5+5+2 моделі қолданылады. Бұл модельдің тиімділігі бастауыш сынып жасындағы балаларға түсетін оқу жүктемесін азайту, осы арқылы білім алушылардың денсаулықтарын сақтау және нығайту.

Сөзімді белгілі қоғам қайраткері Әбіш Кекілбаевтің ағарту қызметкерлерімен бір кездесуінде жас ұрпақ тәрбиесі туралы ойымен аяқтағым келеді. Ә.Кекілбаев: «Қандай шәкіртке, қандай мұғалімге, қандай мектепке көңіліңіз толар еді деген сауалға: «Өзін-өзі жете танығысы келген шәкіртке, оған жеткізе жәрдем бере алатын мұғалімге, сондай мұғалімге жеткілікті жағдай жасай алған мектепке көңілім бітеді» деп толғаныспен жауап берген-ді. Ендеше, мектеп, ондағы жұмыстың бағыты жаңа кезеңге сай өзгеруі шарт екені түсінікті. Оқу үдерісін ғылыми-педагогикалық тұрғыдан сауатты құра білген жағдайда оқушылардың білім сапасын арттыруға және білім стандарты бекіткен оқу бағдарламасын толық меңгеруді қамтамасыз етуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Айтмамбетова Б. Жаңашыл педагогтер идеялары мен тәжірибелері. – А., 1991
2. Смирнова С. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии. Учебник для студентов высших и средних учебных заведений. М., 1999
3. Сабыров Т. Оқыту теориясының негіздері. –А., 1993
4. Сластенин В. педагогика. Инновационная деятельность. –М., 1997
5. Әбиев Ж. Жаңа адамды қалыптастыру. –А., 1988
6. Мұқанов М. Жас және педагогикалық психология / М.Мұқанов. – Алматы: Мектеп, 1982. -182 бет.
7. Мусин К. Методология профессиональной подготовки учителей и тенденция развития. –А., 1999
8. Давыдов В.В. О понятии развивающего обучения. – Томск, 1995, 144 с. Выготский Л.С. Психология. – М., 2000.

9. Менчинская Н.А. Проблемы учения и умственное развитие школьника. – М., 1989, 218 с.
10. Ташенова А. Сын тұрғысынан ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту // Білім-Образование -2006. -№6. 3-4 б.
11. Жексенбаева Ү.Б. 12 жылдық білім беру – қазақ мектебінің болашағы // 12. Педагогика мәселелері. - 2006. - №1-2. - 43-46 б

«ИННОВАЦИИ И ТВОРЧЕСТВО ПЕДАГОГА В АСПЕКТЕ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

***Хайдарова А.Ж.,**
учитель химии и биологии,
КТУ Школа- лицей «Дарын», г. Петропавловск, Казахстан*

***Аңдатпа.** Мақалада жаңашыл мұғалімнің үздіксіз білім беру жүйесіндегі рөлі, қоғам, ғылым және білім дамуының қазіргі кезеңіндегі үздіксіз педагогикалық қызметтің инновациялық бағытының қажеттілігі қарастырылады*

***Аннотация.** В статье рассматривается роль учителя-новатора в системе непрерывного образования, необходимость инновационного направления непрерывной педагогической деятельности на современном этапе развития общества, науки и образования*

***Abstract.** The article examines the role of an innovator teacher in the system of continuing education, the need for an innovative direction of continuous pedagogical activity at the present stage of development of society, science and education*

С наступлением эпохи глобализации система образования большинства развитых стран мира находятся в состоянии непрерывной модернизации. Казахстан находится в числе передовых государств по темпу внедрения инноваций в области образования. Этот процесс идет непрерывно с улучшением качества образования. Президент Касым-Жомарт Токаев ставит перед народом стратегическую цель формирования общества с высоким интеллектуальным уровнем, креативностью. Я думаю, что модернизация государства должна начинаться с модернизации обучения в школе. Ведь именно дети – будущее Казахстана, им предстоит строить государство и вести его к прогрессу. Связи с этим, огромная роль ложится на плечи педагога, так как он является ключевой фигурой в модернизации образования.

На данный момент перед образовательными организациями стоят важные задачи подготовки подрастающих поколений к социальному функционированию, к включению в жизнь, они решают задачи развития, воспитания, образования и социализации детей.

На мой взгляд, деятельность современного педагога-новатора детерминирована новыми методологическими установками, глубокими научно-теоретическими знаниями, технологической оснащенностью, развитостью коммуникативной сферы, что кардинально влияет на его профессиональные и личностные качества.

Труд педагога-новатора должен осуществляться на высоком профессиональном уровне, где также осуществляется его педагогическая деятельность, педагогическое общение, реализуется личность педагога, достигаются хорошие результаты в обучении и воспитании детей. Развитие профессиональной компетентности - это развитие творческой индивидуальности педагога, формирование готовности к принятию нового, развитие и восприимчивости к педагогическим инновациям [1].

Я считаю, что педагог-новатор является одновременно преподавателем, воспитателем, организатором деятельности детей, активным участником общения с воспитанниками, их родителями и коллегами, исследователем педагогического процесса, консультантом, просветителем и общественником. Он постоянно повышает уровень своего профессионализма и педагогического мастерства, ведет творческий поиск нового. И все это зависит, на мой взгляд, от развития инновационной активности педагога-новатора. Высокие достижения педагога в педагогической деятельности являются фактором, существенно развивающим личность. Занимаясь инновационной деятельностью, развивая инновационную активность, создавая что-то новое, достойное внимания, педагог растет, развивая свои личностные и профессиональные качества. В условиях интенсивного развития образования инновационная активность педагога становится необходимым условием успешного позиционирования образовательных услуг в формирующемся новом пространстве.

На сегодняшний день сложно представить себе детский сад или школу, не занимающейся инновационной деятельностью. Инновационная деятельность обеспечивает модернизацию образовательного процесса. Потому что активное внедрение инноваций способно изменить профессиональный облик педагога, вооружить их новыми педагогическими технологиями, способами и средствами, призванными заинтересовать ребёнка, сделать его субъектом собственного развития [2].

Инновации классифицируются на:

- внутрипредметные: то есть инновации, реализуемые внутри предмета. Примером может служить переход на новые УМК (учебно-методические комплексы)
- общеметодические: к ним относится внедрение в педагогическую практику нетрадиционных педагогических технологий, так как их использование возможно в любой предметной области. Например, разработка творческих заданий для учащихся, проектная деятельность и другое.

Хочу остановиться на общеметодических инновациях, а конкретно на проектной деятельности. Ведь именно проектная деятельность позволяет создать конкурентноспособную личность; Проектные технологии, предполагают включение обучающихся в социально- личностно значимую деятельность.

Какие инновационно-образовательные средства я применяю?

- теорию личностно-ориентированного развития
- консультирование
- выявление интересов и склонностей учащихся

Проектная деятельность учит следующему:

- алгоритмному мышлению во всех областях жизни
- самостоятельной постановке задач
- выбору эффективного инструмента
- оценке качества собственной работы
- умение работать с литературой и вообще навыкам самообразования
- умению работать в коллективе

И здесь отводится роль педагогу- новатору. Он ищет способы, технологии, активно участвует в методической работе образовательного учреждения, является членом педагогических сообществ, где осуществляется совместная деятельность педагогов. Для самообразования педагога - новатора очень важно общение с коллегами. Очень часто не хватает времени для этого. Сетевое сообщество педагогов помогает в удобное время, имея доступ в Интернет, общаться с коллегами – единомышленниками в масштабе не только страны, но и мира.

Что дает педагогу участие в педагогических сообществах:

- обмен педагогическим опытом;
- общение с коллегами образовательных учреждений;
- повышение квалификации;
- получение новых знаний [3].

Профессиональные сообщества педагогов – не только средство общения, это площадка для обмена опытом, обучения и повышения квалификации. Профессиональные педагогические сообщества способствуют обучению профессионала в течение всей жизни, повышая активность педагога. А это повышает уровень профессиональной культуры [4].

Участие педагога-новатора в методической, инновационной деятельности образовательного учреждения способствует формированию его личной педагогической системы, индивидуального стиля педагогической деятельности. Это публикации авторских и методических разработок, расширение социального партнерства, участие в семинарах, проведение мастер-классов, и конечно обмен опытом и помощь молодым специалистам [5].

Рост профессионального мастерства и педагогической культуры педагога – новатора идет более интенсивно, если он занимает позицию активного субъекта деятельности, если практический индивидуальный опыт соединяется с социальным и профессиональным опытом. Инновационное поведение – это максимальное развитие своей индивидуальности.

Но существуют факторы, препятствующие внедрению инноваций в образовательный процесс это :

- не подготовка педагогических кадров к инновационной деятельности
- возрастной состав педагогов- не желание с их стороны перестраивать процесс обучения
- слабая информационно-техническая база

- из-за недостаточного финансирования учреждений средне-специального образования, нет возможности прохождения специализированных курсов повышения квалификации педагогов.

Но я вижу пути их преодоления:

- на протяжении всего учебного года должна вестись системная работа по повышению профессионального уровня педагогического мастерства
- обобщение и распространение опыта педагога.

Ведь все-таки самым ценным знанием сегодня является креативное мышление, умение перерабатывать информацию, рождать новые решения, технологии и инновации.

Для этого необходимо разрабатывать и воплощать в жизнь новые методики, новые формы преподавания. Следовательно, направлениями казахстанского образования должны быть: инновации в обучении, качество обучения и патриотизм.

Мне хочется закончить свою статью словами К. Д. Ушинского, педагога – новатора, который заложил основы теории развития личности: «Учитель живет до тех пор, пока учится. Как только он перестаёт учиться, в нём умирает учитель» [6].

Список использованных источников

1. Пособие для учителя третий (базовый) уровень. АОО» Назарбаев Интеллектуальные школы", 2012.
2. Общеобязательный стандарт 12-летнего среднего образования Республики Казахстан. Нормативные документы, Астана 2006г.
3. Тургунбаева Б. А. технологии развивающего обучения: учебно-методическое пособие-2000г.
4. Республика Казахстан "государственная программа образования" / учитель Казахстана. – 2000. - №33-34
5. Коянбаев Ж. Б., Коянбаев Р. М. Педагогика. - Алматы, -2000.
6. Педагогический поиск. - Алматы: Рауан, 1990.

II. МЕКТЕПТЕГІ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ: ТӘЖІРИБЕ, ПРОБЛЕМАЛАР ЖӘНЕ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ" СЕКЦИЯСЫ

СЕКЦИЯ «ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ В ШКОЛЕ: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ»

ОРТА БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

*Әбенова Дидар Бектұрқызы,
педагог-зерттеуші
Абай облысы Білім басқармасы
«Абай ауданының білім бөлімі» ММ
әдістемелік кабинет меңгерушісі*

Аңдатпа. Бүгінде ұстаз міндетін атқара отырып, білім беруді одан әрі ізгілендіру, жеке тұлғаны қалыптастыруда озық, жаңғыртылған әдістемелік жүйені меңгеру, әлемдік білім беру кеңістігіндегі ел дамуына оңтайлы ізгі қадамдарды игеру сияқты жаңа талаптарға сәйкес істерді жүзеге асыруға бет бұрды. Бұл тақырыбымызда 12 жылдық білім беруге көшу жағдайында орта білімді дамытуда қазақстандық білім беру жүйесіндегі мәселелер және оларды шешу жолдарының өзектілігі көрініс тапқан.

Аннотация. В нынешнее время современный педагог, выполняя свои обязанности обратился к реализации новых требований, таких как дальнейшая гуманизация образования, к освоению передовой, модернизированной методической системы в формировании личности, к освоению лучших шагов для развития страны в глобальное образовательное пространство. В данной теме в условиях перехода на 12-летнее образование отражена актуальность проблем в системе образования Казахстана и пути их решения в развитии среднего образования.

Abstract. At the present time, the modern teacher in the performance of his duties addressed to the implementation of new requirements, such as the further humanization of education, the development of an advanced, modernized methodological system in the formation of personality, the development of the best steps for the development of the country into a global educational space. In this topic, in the context of the transition to 12-year education, the relevance of problems in the education system of Kazakhstan and ways to solve them in the development of secondary education are reflected.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым- Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың «...Ұлағатты ұрпақ тәрбиелеу – аса жауапты әрі күрделі міндет. Сіздердің арқаларыңызда тұтас бір буынның құндылықтары мен қасиеттері қалыптасады...» деген сөздері болашаққа жол сілтейтін ұстаздар қауымының еңбегін лайықты бағалау [1]. Еліміздің әлем елдерімен терезесі тең қатынас құрып, әлем картасынан ойып тұрып орын алатын саласының бірі ғылым мен білімге өте үлкен мән берген. Ал оны жүзеге асыратын - ұстанымы берік, білімді, жаңа форматтағы мұғалім.

Бүгінгі балалар – азат елдің азат ойлы тәуелсіз ұрпақтары. Олар бізден гөрі еркін, бізден гөрі бостандықсүйгіш. Олар қасаң қағида, ережелер мен

тыйымдарға бағынғысы келмейді. Үздіксіз ақпарат ағыны олардың ой-санасының қалыптасуына әсер етпей қоймайды. Сондықтан оларды өзіміз құрғымыз келетін мемлекеттің адал ұлдары етіп тәрбиелеу мәселесі ең өзекті болып отыр. Яғни, біз, ата-баба топырағында дамыған, өркениетті, ұлттық идеологиясы қалыптасқан Қазақстанды құрғымыз келеді. «...Білім беру жүйесі ұлт сапасын жақсарту ісінде аса маңызды рөл атқарады. Өз ісіне адал ұстаздар білім беру саласының дамуына зор үлес қосады. Әрбір оқушының білім алып, жан-жақты дамуы үшін қолайлы жағдай жасалуға тиіс. Жаңа Қазақстанды құру ісінде мұғалімдердің рөлі айрықша екені сөзсіз...Жаһандық ғылыми-техникалық даму барысын ескерсек, жоғары сыныптарда жаратылыстану-математика пәндерін және ағылшын тілін оқытуды барынша күшейту маңызды. Білімді және бірнеше тілді меңгерген ұрпақ болашаққа сеніммен қадам басады. Біздің күшіміз – жастардың білімінде... Ата-аналар мен оқушылар алған білімнің және игерген машық-дағдысының сапалы және сұранысқа ие болуы үшін белгілі бір деңгейде жауапты екенін сезінуге тиіс. Сондықтан олармен де үнемі әріптестік қатынас орната білу керек...» делінген Мемлекет басшысының Жолдауында [2]. Сондай-ақ, мектепке дейінгі және орта, қосымша білім беру салаларын жетілдіру мен дамыту бағытында білім сапасын арттырумен қатар, қазіргі инклюзивті білім беру, балалардың психологиялық моральдық және тәрбие мәселесін реформалау - басты назарда. Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Білімді ұлт» сапалы білім беру» Ұлттық жобасына сәйкес тұлғаны ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде тәрбиелеу мен оқытуды қамтамасыз етуде әрбір білім беру ұйымының міндеті - Қазақстан Республикасындағы 12 жылдық жалпы орта білім беру Тұжырымдамасында көзделген ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға бағдарланған, функционалдық сауаттылық дағдылары бар және оны қоршаған болмыста бәсекеге қабілетті бола алатын білім алушы тұлғасының үйлесімді қалыптасуы мен дамуы үшін қолайлы білім беру ортасын құру болып табылады. Тұжырымдаманың мақсаты– Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беру жүйесін жаңарту жолдары мен дамыту стратегиясын айқындау [3].

Жоғары динамикалы, жаһандану дәуірінде өмір сүру үрдісін, ойлау мен қарым-қатынасты түбегейлі өзгертетін байланыс құралының қарқынды дамуы, сондай-ақ адамның интеллектісіне, әл-ауқаттылығына, оның икемділігіне, жасампаздық іс-әрекетіне қол жеткізетін тәсілдер қоғамның негізгі капиталы бола бастады. Қазақстан қоғамындағы мұндай жағдайда өзекті мәселелердің бірі – өзгермелі әлеуметтік және экономикалық жағдайда өмір сүруге дайын ғана емес, айналасындағы шынайы өмірге белсенді қатынасын байқатып, оны жақсартуға ықпал ете алатын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Осыған байланысты жеке тұлғаға қойылатын мынадай талаптар алдыңғы орынға шығады: креативтілік, белсенділік, әлеуметтілік жауапкершілік, ой-өрісінің кеңдігі, жоғары кәсіби деңгейлі сауаттылық, танымдық әрекетке қызғушылығының басымдығы.

Әлемдік сарапшылар білім жүйесін салыстыруға келетін 48 елді назарға алғанда, алдымен, білім саласына салынған инвестиция көлемін, мамандар

дайындау мәселесін, оқу орындары арасындағы әріптестік тағы да басқа 20 шақты критерийді негізге алған. Сол бойынша анықталған білім беру жүйесінде кешеуілдеп қалып тұрған мемлекет ретінде еліміздің де аты аталады. Еліміздің білім беру жүйесінде түбірлі өзгерістер мен жаңашылдық Дүниежүзілік білім стандарты кеңістігі деңгейіне жету жолында қадамдар жасалуда. Қарқынды түрде ұйымдастырылып жатқан жаңартылған курстардан күтілетін нәтижелер оқушылардың қалай оқу керектігін үйреніп, соның нәтижесінде еркін, өзіндік дәлел-уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, сыни пікір-көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын оқушы ретінде қалыптасуын қамтиды. Қазақстандық жалпы орта білім беретін мектеп соңғы жылдары өзінің келбетін өзгертті. Білім беруді жаңарту жүйесін қолдайтын нақты қадамдар жасалды. Олардың ішінде мемлекеттік жалпыға міндетті білім стандарттарының әзірлену және енгізілуі, вариативті білім берудің енгізілуі, білім сапасын бағалау критерийлерін әзірлеу жөнінде жұмыстар өз нәтижелерін бере бастады. Дегенмен де адам капиталының дамуында Қазақстанның білім беру жүйесінің даму деңгейіне кері ықпал ететін мынадай факторлар әлі де қалып отыр:

1. Орта білім беру жүйесінде диагностикалық мақсаттылықтың болмауы.
2. Білім берудің жеке тұлғаның дамуына емес, формальды нәтижелерге бағдарлануы.
3. Жасөспірімдердің тұлғалық, азаматтық және адамгершілік қасиеттерінің жеткілікті дамымауы, өзін-өзі анықтау мотивтерінің болмауы, өзіндік қызығушылығы мен болашақ жоспарын сезіну деңгейінің төмендігі.

Осы орайда еліміздегі әдістемелік орталықтар педагогикалық қызметкерлер мен білім мекемелері басшыларының кәсіби біліктіліктерін көтеру, әдістемелік көмек көрсету мақсатында өңірлердегі табысты тәжірибелерді тарату, өзекті мәселелер тұрғысынан практикалық-бағытталған семинарлар ұйымдастыру, мектепті басқаруды жетілдіру жөніндегі директорлар кеңесінің жұмысын күшейту, пән мұғалімдері ассоциацияларының, мұғалімдердің кәсіби қоғамдастықтарын жандандыруда білім беру үрдісі субъектілерінің тұлғалық-кәсіптік өсуіне тікелей бағытталған қарқында өнімді қызмет етуде.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың жаңартылған мазмұны жағдайларында педагогикалық процесті ұйымдастыруда ерте жастан дамыту бағдарламаларына сәйкес балалардың біліктері мен дағдыларының даму деңгейін бақылау үшін индикаторлар жүйесін енгізу, балалардың жас және жеке ерекшеліктерін ескеріп, оларды жан-жақты дамытуға, әлеуметтік дағдылары мен өзін-өзі үйрету дағдыларын дамыту, балаларға үйрету емес, өз бетінше шешімдер қабылдау үшін жағдайлар жасау болып табылады. Индикаторлар негізінде әрбір баланың жеке даму картасының толтырылуын мектепалды даярлық сыныбында болған барлық кезеңінде де жүргізе отырып, АКТ арқылы көрнекілік, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу, бағдарлай білу, практикалық т.б. әдіс-тәсілдерді шындай түсуде мамандар ізденіспен жұмыс жасап келеді.

Халықаралық зерттеулер үш тілде жүргізілетін оқу бағдарламалары бойынша білім алатын оқушылар жұмысқа ұқыпты, мотивациялары жоғары болып дамитынын дәлелдеп отыр. Ендеше бұл орайда CLIL пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісі, қысқамерзімді сабақ жоспарларында терминологияны оқушыларға үш тілде ақпарат беру әр мұғалімнің тәжірибесінде жетілдіріліп келеді. Шет тілдерінің берілуі барысында 1-3 сыныптарда ағылшын тілі CEFR жүйесіне сәйкес болуы (жалпыеуропалық құзірет деңгейі) 3 тілде ортақ тақырыптарды оқу арқылы жүзеге асып, оқу жоспарындағы пәнаралық байланыс Cross Curricular Links стандартына сай болуы, қысқа театрландырылған көріністердің сабақ үрдісінде үздіксіз ұйымдастырылуы өз нәтижесін беруде. «ЖМЦ пәндерін ағылшын тілінде оқыту бойынша пилоттық мектеп ережелері», «Жаңартылған білім мазмұнына пилоттық жүйені енгізу туралы» 2017ж №556 нормативті құжаттарына сәйкес T1,T2,T3 тілдері бойынша жұмыстардың ұйымдастырылуы; T3 (ағылшын) мақсатты тіл; CLIL тілдік және тілдік емес пәндерді кіріктіріп оқыту технологиясының жүзеге асырылуы, үш тілде сыныптан тыс шаралардың ұйымдастырылуы, ағылшын тілі және жаратылыстану мұғалімдерінен құралған шығармашылық топтың жоспарға сәйкес жұмыс жасауы, элективті курстардың ағылшынша оқытыла бастауы заманауи білім берудегі мұғалімдер тәжірибесін шындай түсуде [4].

5-7 сынып оқушылары үшін (10-13 жас) «Global Scholars» халықаралық интерактивті оқу бағдарламасы бойынша тегін оқу жоспарлары мен материалдарын алу арқылы ағылшын тілін меңгеруде оқушының тілдік қолданысын дамытуда жаңашылдықпен жұмыс істеу ұстаздар қауымына көп ізденісті қажет етеді. Оқушыларға алған білімдерін оқудағы және өмірдегі мәселелерді шешуде пайдалануды үйретуге бағдарлау, зерттеушілік дағдыларды қалыптастыру, АКТ дағдылары мен топта және жеке жұмыс істей білуде коммуникациялық дағдыларын жетілдіру, жалпы тәрбие мен оқытуды кіріктіру мақсатында инновациялық білімді дамытуда 1-5 сынып оқушылары үшін жаратылыстану ғылымдары үшін «PASCO» Инновациялық Зияткерлік технологиялар академиясы ұсынған 29 зертханалық жұмыс жиынтығы әзірлемесі, «STEM», «Еврика» лабораториялары арқылы бастауыш, жоғары сыныптарда зерттей отырып білім алуды ұйымдастыру үрдісі өзекті болып отыр.

Білім беру жүйесіне өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелуде дамыған елдерде балабақшадан басталатын Lesson Stady сабақты зерттеу әдісін жетілдіру, жалпы орта білім беру ұйымдарында құзырлы оқыту қызметінің табыстылығын арттыру, мұғалімдердің желілік қауымдастығы тәжірибесінде облыстық және республикалық деңгейлерде қорыту және тарату жұмыстарын жетілдіру – бүгінгі әдістемелік орталықтардың басты мәселесіне айналып отыр [5].

Жалпы орта білім беруде оқушының өмірдегі құзіреттілігі үшін жеткіліксіз болып отырған әрбір оқу пәні бойынша білімі, білігі және дағдысын алу тәртібімен ғана шектелуі – әлі де педагог кадрлардың құзіреттілігін жетілдіруді көздейтін өткір мәселенің бірі болып қалып отыр. 12 жылдық білім беру Тұжырымдамасы міндеттеріне орай бастауыш және негізгі буын оқушыларымен

жоғары үшінші сатыдағы мектептегі бейіндік оқытуға саналы таңдау жасауға бағдар көрсететін бейіналды дайындықтың жүргізілуі, жоғарғы сатыда (11-12 сыныпта) оқытудың саралануы мен даралануына, оқушылардың білімін жалғастыруға қатысты жеке және өмірлік өзін-өзі танытуына ықпал ететін талабымен, қызығушылық ниетімен сәйкес әлеуметтендіруге бағдарланған бейіндік оқытуды іске асыруға жағдай жасауда (жаратылыстану-математикалық, әлеуметтік-гуманитарлық және технологиялық бағыттар бойынша) метепішілік педагогикалық консилиумдарды табысты жүргізудің тәжірибесі мен әдіснамасын жетілдіру қажет. Яғни, 12 жылдық мектептің педагогі жоғары деңгейде қалыптастырудың бірнеше құзіреттілігін игеруге міндетті: арнайы құзыреттілік – өзінің кәсіби қызметпен жоғары деңгейде айналысатын және өзінің кәсіби дамуын одан әрі жобалай білетін қабілет; әлеуметтік құзыреттілік бірлескен кәсіптік қызметпен айналысу қабілеті (ұжыммен, топпен), қызмет ету, басқару кәсібінде қабылданған кәсіби қарым-қатынас тәсілдерін қолдана білу; білім беру құзыреттілігі – білім беру қызметінде кәсіби білімді, білік пен дағдыны, мақсат қоюшылықты игеруге деген қызығушылық және білім беру қызметінде субъектілік пен креативтіліктің дамуына ынталылық, педагогикалық және әлеуметтік психологияның негіздерін қолдана білу қабілеті. 12 жылдық мектепте психологтың түзету-дамыту жұмыстары мен жеке тұлғаның қалыптасуының түрлі жастағы мөлшеріне бағдарланған ағарту жұмыстарына бағытталуға тиіс қызметіне зор көңіл бөлінеді. Осыған сәйкес педагог-психолог маман психодиагностикалаудың, кеңес берудің, түзету мен түсіндірудің қажетті әдістерін білуі тиіс. Бұл әдіснама білім сапасын арттыру тетіктерінің бірі саналатын төмен үлгерім мәселесін жүйелі шешуде зор үлес қосары айғақ.

Әрине, жаңашылдық болғаннан кейін қиындықтарсыз болмайды. Жаңартылған білім беру бағдарламасымен жұмыс істеу барысында пән мұғалімдері кездесетін қиындықтар негізінен материалдық базаға негізделген. Оқу жоспарына сәйкес бағалау критерийлерін жасау, оқу мақсаты мен бағалау критерийлеріне сәйкес тапсырма құрастырып, олардың дескрипторларын жасау жетілдірілген тәжірбиені қажет етеді. Бұл тұрғыда Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында орналастырылған білім беруді оқу-әдістемелік және ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету материалдары бойынша әдістемелік құралдар қолжетімді. «Оқуға құштар мектеп», «Дебат қозғалыстары», «Мектеп парламенті» жобаларын қарқынды іске асыру, «Мектеп-ата-ана консилиумы» жаңа форматын енгізу, ертеден кәсіптік бағдар беру жұмыстарын жүргізу, білім алушылардың оқу құзыреттілігін, оқу мәдениеті мен оқу белсенділігін арттыруды, оқу сауаттылығы бойынша халықаралық зерттеулерге қатысуын жалғастыруды, жаңа технологияларды жүзеге асырып, өмірге енгізу, игеру және жетілдіру - бүгінгі мектеп мұғалімдерінің еншісінде.

Демек, 12 жылдық білім беру жағдайында өзгермелі әлеуметтік және экономикалық жағдайда өмір сүруге дайын ғана емес, айналасындағы шынайы өмірге белсенді қатынасын байқатып, оны жақсартуға ықпал ете алатын, бәсекеге қабілетті, өздігінен білім іздейтін оқушыны тұлғалық дамыту

міндеттерін іске асырудағы, оның психикалық және физиологиялық денсаулығын сақтаудағы, әлеуметтендірудегі мектеп білімінің рөлін күшейту маңызы зор шешім деп есептеймін.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К.Тоқаевтың Тамыз конференциясында сөйлеген сөзінен, 2019 жыл 19 тамыз
2. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К.Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам.» 2022 жыл 1 қыркүйек
3. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы № 726 қаулысымен бекітілген «Білімді ұлт» сапалы білім беру» Ұлттық жобасы
4. «Жаңартылған білім мазмұнына пилоттық жүйені енгізу туралы» 2017ж №556
5. НЗМ: Жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы.

ОҚУ ҮДЕРІСІН РЕТТЕУДІ САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУДЫҢ ЫҚПАЛЫН АРТТЫРУ

*Абылханова Алуа Нурбахытовна,
Берікқара орта мектебінің
биология пәнінің мұғалімі,
кәсіптік бағдар беру педагогы*

Аңдатпа. «Сабақтағы іс-әрекетті зерттеу» жұмысы сабақта оқушылардың сөйлеу мәдениетін қалыптастырушы бағалау арқылы дамытуға бағытталған зерттеу жұмысының барысы мен нәтижелері туралы айтылған. Мақсат – Оқыту сапасын арттыру арқылы, білім сапасына арттыру.

Аннотация. Работа «Изучение деятельности учащихся на уроках» выявила уровень культуры речи, учащихся через артериальное оценивание на уроках казахского языка, литературы и истории. Работа, которая была проведена в сотрудничестве с учителями-предметниками, была нацелена на улучшение качества знаний, учащихся и воспитание сознательной молодёжи.

Abstract. Work "Studying the activities of students on the lessons," disclose the level of culture speech through the criteria assessment. Work was conducted with teachers' subjects to improve the quality of students' knowledge and educate conscious youth.

Білім саласында болып жатқан өзгерістер мұғалім жұмысына жаңа талаптар қоятыны белгі. Өскелең елдің айбынды болашағы үшін – ең әуелі сапалы білім қажет. 2022-2023 оқу жылы қыркүйек айында өткізілген педагогикалық кеңесте қаралған мәселенің бірі: «Оқушылардың білім сапасы». Мектебімізде 5-11 сынып аралығында он бір сынып оқытылады, әр тоқсан сайын сыныптардың білім сапасы сараланып, диагностикалық карта жасалды. Білім сапасы төмен көрсетілген сыныптарға мұғалім тарапынан қандай көмек

жасай алатынымыз туралы талқы жүргізілді. Ұжымның көпшілігі білім сапасын арттырудың тиімді құралы ретінде сабақтағы іс-әрекетті зерттеудің тиімділігін айтып, ойларын ортаға салды.

Сабақты зерттеу - мұғалімдер тәжірибесі саласындағы білім жетілдіру бағытталған ынтымақтастық педагогикалық тәсіл. Мектебімізде білім сапасы төмен сыныптарды таңдап, биология, химия, география, ағылшын тілі пәндерінен сабақтағы іс-әрекетті зерттеуді жоспарладық. Білім деңгейінің көрсеткіші төмен деп танылған сыныптардың аты аталып, нақты қай сыныпты алатынымыз таңдалды. Сабақтағы іс-әрекетті зерттеуді бастамас бұрын, алдымен бірлестік мүшелері аталған сыныптардағы оқу жетістіктерінің әлсіз жақтарын анықтадық. Анықталған әлсіз жақтары оқушылардың:

-сөздік қоры аз;

-ойын жүйелі жеткізе алмайды;

-сөздердің мағынасын ажырата алмайды; - деген мәселелер болды.

Аталған мәселеге байланысты сабақтағы іс-әрекетті зерттеу тақырыбы таңдалып, оны жүзеге асыруға мақсат қойылды. Сабақтағы іс-әрекетті зерттеудің тақырыбы **«Қалыптастырушы бағалаудың оқу сапасына ықпалы»** деп алынды. **Мақсаты:** Қалыптастырушы бағалау арқылы сөйлеу мәдениетін дамыту. Бірлестік мүшелері өзара ақылдасып, белгіленген сыныптарда 8, 9-сыныптардың биология пәнінен Абылханова А.Н, химия пәнінен Керимкулова А.А, география пәнінен Темиртаева Г. тарих пәнінен Бердімбетова А. пәндерінен сабақ жүргізеді, қай күні өткізіледі, фокус топта кімдер жұмыс жасайды, жұмыстары бөлінген көшбасшылық арқылы таратылды. Топ мүшелері сабақтағы іс-әрекетті зерттеудің жоспарын бірлесе отырып құрды. Сабақтағы іс-әрекетті зерттеу жоспары жасалды. Ал енді мен сіздермен өз тәжірибеммен бөлісе кетейін.

Lesson Study жүргізілетін сынып: 9 сынып

Пәні: Биология

Зерттеу сұрағы: Биология сабағында топтық жұмыс қаншалықты тиімді?

Lesson Study жүргізген мұғалім: Абылханова А.

Бақылаушылар: «А» оқушыларды бақылаушы Бердімбетова А.

«В» оқушыларды бақылаушы Темиртаева Г.

«С» оқушыларды бақылаушы Керимкулова А

Бақылаудағы оқушылар:

«А» деңгейдегі оқушылар: Рахымжан А, Мырзабай І, Айнаддинова Б

«В» деңгейдегі оқушылар: Айдынұлы М, Егізбай А

«С» деңгейдегі оқушылар: Ниязбек А, Нұрхан А

Мен зерттеу сабағымды 9-сыныптың биология пәнінен, Моногибридті және дигибридті будандастыру. Басымдылық заңы. Ажырау заңы. Сабақта қолданған әдіс-тәсілдерім: «Домино», «Даналық ағашы», «Эстафета». Топтағы үш мұғалім бақылайтын А, В, С деңгейіндегі оқушыларды белгіленді. Олар мен жұмыс бағыты сараланды, күтілетін нәтиже анықталды. Бірінші сабақта топпен жұмыс жасау тиімділігі, диалогтік оқыту әдісінің тиімділігі анықталып, іске

асыру құралдары таңдалды. Әр сабақта А, В, С деңгейдегі оқушыларды үнемі бақылауда ұстап, сабақтан соң қайта жоспарлау үшін талқылау болып отырды.

Бірінші зерттеу сабағын талқылау, екінші зерттеу сабағын жоспарлау.

Бірінші зерттеу сабағын талқылау барысында «А» озат оқушылар күткен үмітіміз ақталды. Оқушылар сабақ материалын толық көлемде меңгеріп, өздерін көшбасшы ретінде таныта білді. «В» деңгейдегі оқушылар сөздік қоры аздау, бірақ тапсырмаларды толық көлемде меңгереді деп күткен едік, үмітіміз орындалды. Топтық жұмыс бұл оқушылардың белсенділігі мен қызығушылығының артуына алып келді. «С» деңгейдегі оқушылар сабақ барысында ара-тұра сабаққа қатысып отырды. Тез қабылдай алмайтын және қызығушылығы төмен, жылдам орындай алмайды, ойланып отырып жазады. Оқушылардың нәтижесін жақсарту үшін екінші зерттеу сабағында шығармашылық жұмысқа көбірек көңіл бөлу, «Домино» әдісі оқушылардың өзіне айтқызу, кез-келген ситуациядан өздігінен шығу, сабақта проблемалық сұрақтарды өмірмен байланыстыра отырып қою, топтар арасында бәсекелестікті арттыратын тапсырмалар беру, «Даналық ағаш» әдісі бұл кезеңде мотивациясы төмен оқушылар әңгімеге еркін араласа алмауына байланысты, келесі жолы бұл оқушыларды диалогтық оқыту арқылы бағыттап беру деген мәселелер ескерілсін деген пікірлер айтылды. Бұл пікірлер екінші зерттеуде өткізілетін сабақ жоспарына енгізілді. **Сарапшы кеңесшісінің рефлексиясы:** Жалпы бірінші зерттеу сабағында оқушылардың топтық, жұптық жұмыстарға едәуір үйренгендері байқалды. Бұл сыныпта негізі белсенді оқушы аз, көбісі өз ойларын еркін жеткізе алмайтын. Оқушылар сабаққа деген құштарлықтары артып, ұяңдықтан арылуға тырысқандары білінді. 1-зерттеу сабағын бейнежазбадан қарай отырып, бақылаушылардың, сарапшы кеңесшінің пікірлерін тыңдай отырып мынадай кедергілерді анықтадым.

1. Әрбір оқушы қандай жетістікке қол жеткізді?

1. Оқушылардың өздігінен білім алуға жауапкершілігі артты;
2. Ізденіс жұмыстары белсенді жүрді;
3. Ресурс көздерін пайдаланды;
4. Өзін-өзі бағалауға дағдыланды

2. Осы әдіс оқуға көмектесті ма әлде кедергі келтірді ма?

1. Оқушыларды деңгейіне қарай саралау қажет.
2. Бірін-бірі тыңдауға назар аудару керек.
3. «Эстафета» әдісі барысында мотивациясы төмен оқушылар өз оймен еркін бөлісе алады, бірақ оларды жеке тыңдаған әлеқайда тиімді болар еді.

3. Әр оқушының оқу жетістігін жетілдіру үшін тәсілдің қай кезеңдерін жетілдіру керек?

1. Оқушыларды ұжыммен жұмыс жасауға тарту керек.
2. «Домино» әдісінде баяндау жұмыстарын қысқартып, сұрақ қою дағдыларын жетілдіру қажет.
3. Бағалау критерийлерін кейбір оқушылардың ескермейтіндігі анықталды.

Екінші зерттеу сабағын талқылау, үшінші сабақты жоспарлау.

Екінші сабақ барысында әрқайсысы өз деңгейлері жеткенше тапсырманы қызығушылықпен орындап отырды. «В» деңгейіндегі оқушылар «DEAL» «Бұл кім» әдістері өте тиімді болды, ерекше белсенділік танытты. «С» деңгейіндегі оқушылар «Оқиғаны басқаға жеткіз» әдісі сабаққа белсене қатыстып, жұптық тапсырманы орындау кезінде жұбына көмек беріп отырғандығы байқалды. «А» деңгейіндегі оқушылар «Атаулар» (терминдер) әдісі өздерінің көшбасшы екенін көрсетті. Қандай сұрақ қойса, тез жауап беріп тапсырманы тез орындап отырды. Бақылауда болған оқушылар күтілген нәтижеге сай жұмыс жасағандығы байқалды. Оқушы ойының дамуына қолдау көрсету, алған білімдерін өмірде дұрыс пайдалана білу секілді мәселелер үшінші сабақта қамтылуы керектігі айтылды. Бұл пікірлер үшінші зерттеу сабағының жоспарына енгізілді.

Үшінші зерттеу сабағы барысында озат оқушылар яғни «А» деңгейдегі оқушылар ерекше көзге түсіп, өздерін нағыз көшбасшысы ретінде топ мүшелеріне көмектесіп, оларды тапсырма орындауға итермелеп отырды. Соңында өз тобының мүшелерін бағалады. Ал «С» деңгейдегі оқушылар тапсырмаларды мүмкіндігінше орындауға тырысты. Орта деңгейдегі яғни «В» деңгейдегі оқушылар жеке тапсырмаларды орындауды ерекше көзге түсіп, белсенділік танытты. *Қорыта келе*, өткізілген зерттеу сабақтарының нәтижесінде мынадай түйіндіге келдік. «А» деңгейіндегі оқушылар берілген тапсырманы орындап тастап, қасындағы оқушыларға көмектесе бастағаны, «В» деңгейіндегі оқушылар да топпен жұмыс кезінде оқулықтағы мәтінмен жұмыс жасап, өз ойларын дәлелдеуге тырысты. Ал «С» деңгейіндегі оқушылар басқа оқушылардан көшіріп алуға тырысқанымен қызығушылығы байқалып, сабаққа араласқандығын байқадық.

Жоспар бойынша екінші таңдалған сыныбымыз 8 «Ә». Биология пәнінен өткіздім. Топ мүшелері 8 «Ә» сыныбына зерттеу сабағын өткізуді бірлесе отырып таңдадық. Топ мүшелері А, В, С деңгейіндегі оқушыларды таңдап алды. «С» деңгейіндегі яғни «Үлгірімі төмен» оқушылар, «В» деңгейіндегі оқушылар, «А» деңгейіндегі оқушы *Зерттеу сабақтың бірінші сабағымда* ынтымақтастық асмосферасын құру үшін «*Киіз үй*» әдісін қолдандым. «Суреттер сөйлейді» әдісі арқылы шаңырақ, кереге, уық, киіз суреттері бойынша 4 топқа бөлінді. «Көру мүшелерінің құрылысы» атты бейнежазбаны көріп, сабақтың тақырыбын анықтады. Бөлімнің аты «*Координация және реттелу*», сабақтың тақырыбы «Көру мүшелерінің құрылысы. Көрудің маңызы. Көру қызметінің бұзылуы. Көру гигиенасы», сабақтың оқу мақсаты да айтылды. Тапсырма барысында жақсы жауап берген жұптарды «жарайсыңдар», «өте жақсы» орындадыңдар деп мадақталып отырдым. Тапсырма барысында қиналған жұпқа жақындап келіп, тапсырманы түсіндіре отырып «қолыңнан келеді», «тағыда ойланып көр» деп жетектеп отырдым. Ал екінші тапсырма «Көру мүшелерінің құрылысы. Көрудің маңызы. Көру қызметінің бұзылуы. Көру гигиенасы» тақырыбы бойынша материал жинақтап, тезистік жоспар құру арқылы жоспарды топ ішінде талқылап, ең үздік тезисті «Ыстық орындық» әдісі арқылы ыстық орындыққа отырып оқиды. **Қалыптастырушы бағалау:** «Мадақтау, қолпаштау» әдісі арқылы Жарайсың!

Берілген тапсырманы ойдағыдай орындай алдың,- деген мадақтау айтылды . Алайда материал аз жинақталып, тезистік жоспар аяқталмай қалды делінді. Рефлексия «3-2-1» әдісі арқылы 3 маңызды ақпарат, 2 қиындық туғызған сәт, 1 сабақта ұнаған аспектісін айтты. Үйге тапсырма берілді.

Екінші сабақ «Есту мүшесінің құрылысы. Естудің маңызы. Естудің бұзылу себептері. Есту мүшесінің гигиенасы» тақырыбындағы «Сатамын және сатып аламын » әдісі арқылы шеңберде тұрған қатысушы қасындағы көршісіне өзінің жағымсыз қасиетін сатып, оның немесе кітапта жақсы қасиетін сатып алды. Мысалы, «Мен еріншектігімді саған сатып, сенің шыншылдығыңды сатып аламын» дегендей өздерінің жағымсыз қасиетін сатып жіберіп, жақсы қасиеттерді сыныптастарынан сатып алды. «Өз затыңның тұрған жеріне отыр» әдісі оқушылардың бір-бір заттары алынып, үстелдің үстіне қойылды. Кімнің заты тұр, сол жерге оқушылар топтасып 3 топқа бөлінді. «Ойтүрткі сұрақтар арқылы сабақтың тақырыбы мен оқу мақсаты хабарланды.

1-тапсырма «Көршіңмен талқыла» әдісі арқылы 3 топтың жұптарына үш түрлі тапсырма берілді. 1-топқа мәтінді оқып, есту мүшесінің құрылысын талқылау. 2-топ мәтінді оқып, есту мүшесінің маңызын талқылады, 3-топ есту мүшесінің бұзылу себептері мен гигиенасын анықтады. **Қалыптастырушы бағалау:** «Мадақтау, қолпаштау» әдісі арқылы тапсырма барысында жақсы жауап берген жұптарды «жарайсыңдар», «өте жақсы» орындадыңдар деп мадақталды. Тапсырма барысында қиналған жұпқа жақындап келіп, тапсырманы түсіндіре отырып «қолыңнан келеді» , «тағыда ойланып көр» деп жетелеп отырдым.

2-тапсырма «Кезбе тілші» әдісі арқылы жүзеге асты. 1-топқа есту мүшесі гигиенасы алгоритмін құрып сұрақтар мен тапсырмалар құрастырады, 2-топқа құлақтың есту қабілетінің төмендеу себептерін анықтайтын сұрақтар мен тапсырмалар құрастырады, 3-топқа адамның есту мүшесі мен гигиенасы арасындағы байланысты анықтайтын сұрақтар мен тапсырмалар құрастырады . Жазып болғаннан кейін ең үздік сұрақтар мен тапсырмаларды жазғандар топ ішінде таңдап, сыныпқа оқып берді. **Қалыптастырушы бағалау** үшін өздік бағалаудың «Блоб ағашы » қолдандым. Берілген тапсырманы ойдағыдай орындай алдың деген мадақтау айтылды .Жақсы! Алайда мақала толық аяқталмай қалды. Сабақтың мақсатына жеттік пе? деген сауал сабақтың соңында қойдым. Рефлексия «3 ҚҚҚ» әдісі арқылы маған қызық болған 2 нәрсе, маған қиын болған 2 нәрсе, маған қажетболған 2 нәрсе деп кестені толтыру арқылы кері байланыс жасады. Үйге тапсырма берілді.

Үшінші сабақ «Ішкі және сыртқы шеңбер» әдісі арқылы оқушылар жұптасып тұрып, ішкі шеңбер қай жерлерге саяхат жасағанды ұнататынын айтты, сыртқы шеңбер тыңдады және есте сақтаған мәліметтерін айтты (кім көп мәліметті есінде сақтады сол ортаға шығып айтты). Әрі қарай «Пазл» әдісі арқылы (тәтті, ашты, қышқыл) дәмі бар жемістердің суретін пазлды құрастыру арқылы 4 топқа бөлінді. Үй тапсырмасы эссе «Автор орындығы» әдісі арқылы жүзеге асты. Өткен тақырып бойынша «Конверттегі сұрақтар» сұрақтар қойылып, үй тапсырмасы түйінделді. Ішкі және сыртқы шеңберде айтылған

саяхат, топқа бөлінген ата-бабаларымыз тұтынған заттар туралы айта отырып, жаңа сабақтың тақырыбы ашылды. «Гормондар», «Гуморальдық реттелу» ұғымдары. Эндокринді, экзокринді және аралас бездердің орналасуы және қызметі. Бездерден бөлінетін гормондар тақырыбы, мақсаты хабарланып, бағалау критерийлері үлестірілді. «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі арқылы мәтін бойынша тезистік жоспар құрады. Әуелі өздері құрып, одан кейін жұптарымен талқылады, жұппен талқылап болғаннан кейін топпен бөлісіп өзара оқыту жүрді. «Екі жұлдыз, бір тілек» әдісі арқылы қалыптастырушы бағаланды.

2-тапсырма. ӘТН. «Артық болмас білгенің» айдары мәтініндегі Елбасы сөзін әуен, әуез, кідіріс сақтап, сөйлеу мәнеріне сай жұбымен бір-біріне оқып беріндер (Ең үздік тезистік жоспарды тандап, топ алдында айтады) тапсырмасы берілді.

3-тапсырма «Қазына іздеу жолында» әдісі арқылы сабаққа аз қатысып отырған оқушыларға жеке тапсырма берілді. Қолдарына сілтемесі бар кеспелер үлестіріп, үлестірген сілтемеге қарап отырып, жасырылған тапсырмаларды сынып ішінде іздеп тапты, бездерден бөлінген гармондар, онда тапсырмалар берілді. Сол тапсырмаларды орындау арқылы бездерден бөлінген гармондар иеленді. **Қалыптастырушы бағалау** жүргізілді. Сабақтың соңында «Рефлексия пирамидасы» әдісі арқылы 1. Есте сақтау керек бір нәрсе. 2. Сіз көбірек білгіңіз келетін екі нәрсе. 3. Сіз бұған дейін білген үш нәрсе. 4. Сіз үйренген төрт нәрсе. Үйге тапсырма берілумен сабақ аяқталды. **1 сабақта** «А» деңгейдегі оқушылардың арасында жақсы оқитын оқушылар өздерін 1-ші сабақтан бастап жақсы жақтарынан көрсете білді. Сабақтың әр кезеңінде белсене қатысып, талаптарды толық орындап отырды. «В» деңгейіндегі оқушылар да өз деңгейіне қарай тапсырмаларды орындап отырды. Ал «С» деңгейіндегі оқушылар өз ойларын топ алдында шығуға ұялып басында, соңғы сабақтарда белсенді қатысуға тырысты. Бұл бірінші сабақта топпен жұмыс жасау тиімділігі анықталып, келесі сабақта жұптық жұмысты көңіл бөлу жоспарланып іске асты. Әр сабақта 2 баланы үнемі бақылауда ұстап, сабақтан соң талқылау болып отырды. Бізге топпен оқыту әдісінің тиімді екені белгілі болып, келесі сабақты оқушылардың қызығушылығын арттыру мақсатында ойын түрінде өткізу жоспарладық. Яғни, бұл тәсіл бойынша өткізілген зерттеу сабақтарының нәтижесінде біз мынаны аңғардық. «А» деңгейіндегі оқушылар берілген тапсырманы орындаптастап, қасындағы оқушыларға көмектесе бастағаны, «В» деңгейіндегі оқушы да топпен жұмыс кезінде оқулықтағы мәтінмен жұмыс жасап, не болғанда да қатарынан қалмауға тырысып бақты. Ал «С» деңгейіндегі оқушы басқа оқушыдан көшіріп алуға тырысып, бірақ та ойын сабақтарын өткізген кезде қызығушылық танытып, сабаққа араласқандығын байқадық және де бұл сабақта оқушылар бірін-бірі бағалауда жақсы нәтижеге жете алды. **Қорыта келгенде**, бұл тәсілдің нәтижесінде біз оқушылардың білімдерін жаңа тәсілдер арқылы кеңейте алдық. Сабақ соңында алға қойған мақсаттарымызға жеттік, қалыптастырушы бағалау әдістері арқылы қалыс қалған оқушылар болған жоқ. Бағдарламаның жеті модулін ықпалдастыра отырып, оқушылардың сұрақтарға толық жауап беруіне, ойларын ашық айтуына дағдыландырдық. Топтық жұмыс

арқылы ойларын ортаға салып талқылау, талдау, өз пікірін ашық айтуға дағдыландыра отырып, оқуға деген қызығушылығын арттырдық.

Болашақта осындай әдіс - тәсілдерді қолдана отырып өткен сабақтарымызбен оқушылардың білім, білік дағдыларын арттыруды көздеп отырмыз және үлгерімі "В" дәрежесіндегі оқушылармен әлі де жұмыстар жасап "А" дәрежесіне жеткізуге, "С" дәрежесіндегі оқушыларды "В" дәрежесіне жеткізуге тырысамыз. Талантты және дарынды оқушыларға күрделенген тапсырмалар беруде әлі де ізденуге жұмыстанамыз. LessonStudy тәсілі кәсіби дамудың тиімді тәсілі, мұғалімнің кәсіби қоғамдастығын құру болып табылады бұл үдеріс.

«Фокус» тобының тарих пәніне құрған жоспары бойынша Бердімбетова А өткізді.Топ мүшелерінің сабаққа құрған жоспарына сай Қос үкімет, Уақытша үкімет, Кеңес үкіметі деп жазылған стикерлер арқылы үш топқа бөліп отырғызылды. Ынтымақтастық атмосферасын құру мақсатында «Менің тілегім» бір – біріне жылы лебіздерін білдірді. «Идеялар сандығы» әдісі бойынша сабақтың мақсатын мұғалім жетелеуші сұрақтар арқылы сабақ тақырыбын анықтауды ұсынды.

Жаңа сабақтың тапсырмасын «stop кадр» бейне материал көрсетіп, мега постер жасау арқылы әр топқа жеке тапсырма берілді. Топтағы оқушылар түсті қағаздарға мәліметтер жазып, сызба сызып, тақтаға іліп мәліметті топтан үш бала шығып қорғады. Қалыптастырушы бағалау «Архиватор 3,2,1» әдісі арқылы жүргізілді. Сабақта бір – бірінің олқылықтарын түзетіп, жоғары деңгейі оқушылар басқа оқушыларға түсіндірді. **Сәтті жақтары** а) Топтық зерттеу талдау жұмысында «Осы жерде, ана жақта» әдісі Қазақстандағы қоғамдық саяси өзгерістерге жағымды және жағымсыз мысал келтіру. І топ- Ә.Бөкейханов ІІ топ- А.Байтұрсынұлы, ІІІ топ- М.Дулатұлы С бақылауындағы оқушы өз деңгейіне сай тапсырманы орындап, интернетті пайдалану арқылы қосымша мәліметтермен толықтырып дәлелдеді. «В» деңгейіндегі оқушы берілген мәліметті, қосымша ресурстарды пайдалана отырып, топтық жұмыс жасау барысында сыныптастарымен бірігіп жұмыс жасай отырып тақырыбын қорғады. «А» деңгейіндегі оқушы «Сүзгіге салу» әдісі тапсырмасы кезінде Зиялы қауым өкілдерінің ғылыми мұрасын шығармаларын айту кезінде М. Дулатовтың бір өлең жолдарын айтып берді. Топтық, жұптық жұмыс жасау кезінде топтағы деңгейі жоғары оқушылардың қолдау, демеу көрсетуі байқалды. Топтық тапсырмалар орындау, постер қорға, қалыптастырушы бағалау өте тиімді жүргізілді. Термин сөздермен жұмыс кезінде үш тілде еркін жауап берді. Оқушылар интернет ресурстарын пайдалану арқылы тың мәліметтер іздеп қолданды.

Не сәтсіз болды немесе келесі жолы нені өзгертуге болады? «Фокус» тобындағы мұғалімдердің бақылауынша, бағалау барасында, оқушылардың бір-біріне бағалау жүргізуді жиі тапсырып отыру керек екендігін аңғарды. Мұғалім тапсырма берген кезде нақты тапсырманы орындауын айтып, оқушылардың жұмысқа уақытылы кірісіп аяқтауын қадағалау . Осы сабақтағы бақылаудағы оқушылар «С» деңгейіндегі оқушы өз деңгейіне сай . «А», «В», деңгейіндегі

оқушылар өз деңгейінен жоғары белсенділік танытып, топтық тапсырма орындау, өз ойын жеткізу кезінде көрінді. Сабақ аяқтылығымен, сыныпты зерттеу тобының мүшелері мен қатысушы мұғалімдер бірден талқылап, өз пікірлерін ұсыныстарын жазып қалдырып отырды. Талқылау барысында айтылған кемшіліктер мен ұсыныстар және сәтті жақтары жазылып келесі сабақтарды жоспарлауға ескерілді. Жүргізілген жұмыстың нәтижесінде, іс-әрекетті зерттеу сабағы ұтымды, өз дәрежесінде, жоспарланып өткізілді.

Қорыта келгенде осы жетістіктердің барлығы теңіздегі тамшыдай болғанымен, оқушылардың білім сапасының жақсы көтерілгенін аңғартты.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Lesson Study (сабақты зерттеу) бойынша мұғалімге арналған нұсқаулық
2. Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері Пит Дадли (Ұлыбритания)
3. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016.
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық, 1,2-деңгейлер.
5. INTERNET желісі. <https://infourok.ru/prezentaciya-zertteu-sabatarin-bailau-dis-tsilderi-729989>

МАТЕМАТИКА ПӘНІНДЕ ФОРМАТИВТІ БАҒАЛАУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ ДЕҢГЕЙЛЕРІН КӨТЕРУ

Ахметкалиева Бакытгуль Нихыметоллаевна,
Зерттеуші – педагог,
Абай облысы, Семей қаласы,
«№49 ЖОББМ» КММ,
бастауыш сынып мұғалімі.

Аңдатпа. Бұл мақала бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған. Мақалада математика пәнінде формативті бағалаудың тиімді әдісін қолдану арқылы оқушылардың білім деңгейлерін көтеру мәселесі қарастырылады. Іс-тәжірибеде қолданысқа енгізіліп жатыр. Формативті бағалауда критериалды бағалау жүйесін қолдану қажеттілігі туралы ұсыныс айтамын.

Аннотация. Эта статья предназначена для учителей начальных классов. В статье рассматривается проблема повышения уровня знаний учащихся с помощью эффективного метода формативного оценивания в математике. Внедряется в практику. Высказываю предложение о необходимости применения системы критериального оценивания в формативном оценивании.

Abstract. This article is intended for primary school teachers. The article discusses the problem of improving the level of knowledge of students through the use of an effective method of formative assessment in mathematics. It is being implemented in practice. I propose the need to use a criterion-based assessment system in formative assessment.

Бүгінгі таңда елімізде білім берудің деңгейі мен сапасына жаңа талаптар қойылып отыр. Қазақстан Республикасында соңғы жылдары білім беру саласындағы жүргізіліп жатқан реформалар еліміздегі білім беру сапасының әлемдік деңгейге сәйкес келуін қамтамасыз етуді көздейді, сол арқылы әлемдік сұранысқа жауап бере алатын мамандарды даярлау және бәсекеге қабілетті білім беру болып табылады. Жаңартылған оқу бағдарламасы, бағалау мен оқыту арасындағы қиындықтарды жойып, үйлесімді нәтижеге жетуге алып келеді.

Қай кезеңде, қай қоғамда болсын жеке тұлғаның қалыптасуы ұстаздан басталады. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер ұстазға үлкен жауапкершілікті талап етеді. Өздігінен білім алатын, жан-жақты ізденетін, алдағы өмір жолын өзі болжай алатын тұлға тәрбиелеу – ұстаздың қолында.

Білім берудегі жаңғырту мен инновациялық үрдістердің жалғасуына ықпал етудің маңызды факторының бірі мұғалімнің кәсіби шеберлігі. Солай бола тұра «кәсіби шебер» түсінігіне пәндік, дидактикалық, әдістемелік, психология-педагогикалық білім мен дағды ғана емес, педогогтің жеке тұлғалық потенциалы, кәсіби құндылықтары да жатады. ҚР-ның педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыруға арналған үш айлық курс бағдарламалары, білім беру жүйесінде педагогтар алдына жаңа міндеттер қойды. Бұл ретте мен ҚР-ның педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыруға арналған үш айлық курс бағдарламасының 2 (негізгі) деңгейін оқып, 5 жылға жуық мектептерде ұстаздарды жаңа әдіс-тәсілдерге үйретіп, іс-тәжірибелерін дамытуға тырыстым, бұйрық бойынша сертификаттар беріп отырдым. Келесі 5 жылдықта мектепшілік тренерлік жұмысымды жалғастырдым. Қазіргі уақытта ұстаздардың барлығы дерлік жаңартылған білім бағдарламасын толықтай меңгерген. Білім мазмұнын жаңарту тікелей шығармашылық ізденістегі мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты.

Қазақтың аса көрнекті ағартушы – педагогы Ы. Алтырсарин: «Педагогикалық жұмыстағы шешуші нәрсе – ең жақсы оқыту әдістерін таба білуде» деп айтқандай, мен өз тәжірибемде математика пәнінде қалыптастырушы бағалауды қалай тиімді пайдалана отырып, оқушыларды толықтай бағалап, кері байланыс алуға болатынын ұсынғым келеді.

Жаңартылған бағдарлама аясында барлығымыз қалыптастырушы бағалауды қолдана бастадық. Бірақ, жылдар өте келе «Осы бағалауды тиімді қолдана алып жүрміз бе? Неге сабақта барлық баладан кері байланыс алып, формативті баға қоймасқа? Ол үшін не істеу қажет?» деген ойлар мазалай бастады. Нәтижесінде, математика пәнін таңдап, жаңа тақырыпта, тапсырмалар бойынша критериалды бағалауды қолданып, оқушыларға қалыптастырушы бағаны нақты қоюды жүзеге асыруға тырыстым.

Қалыптастырушы бағалау (формативті бағалау) – сабақта күнделікті жұмыс барысында жүргізілетін бағалаудың түрі, оқушылар үлгерімінің ағымдағы көрсеткіші, оқыту барысында оқушылар мен мұғалім арасындағы жедел өзара байланысты, оқушы мен мұғалім, оқушы мен оқушы арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді және білім беру процесін жетілдіруге

мүмкіндік беретін бағалаудың түрі болып табылады. Бағалау ауызша және жазбаша түрде жүзеге асырылады.

Қалыптастырушы бағалау оқу бағдарламасындағы оқу мақсаттарына жетуге көмектеседі, қиындықтың алдын алуға мүмкіндік береді, оқу үдерісінде оқушылардың білімі мен дағдыларының қалыптасуы, білімді меңгеру деңгейін анықтайды. Қалыптастырушы бағалау кезінде оқушыларға үздіксіз кері байланыс беріледі. Қалыптастырушы бағалау оқудағы іс-әрекеттің әр кезеңінде (тақырыпты түсіндіру, тапсырмаларды орындау, тапсырмаларды тексеру және т.б.) түрлі әдістер мен тәсілдер арқылы жүзеге асырылады (сауал қою, тәжірибелік жұмыстар, зертханалық жұмыстар, жобалар, тест тапсырмалары және т.б.). Жұмысты ұйымдастырудың жеке, жұптық, топтық жұмыс түрлерінде қолданылады. Қалыптастырушы бағалаудың нәтижесі бойынша мұғалім оқу үдерісін дер кезінде түзетіп отырады, оқушылардың жиынтық бағалау жұмысын өз деңгейінде тапсырғанға дейінгі кемшіліктерінің, олқылықтарының алдын алады. Қалыптастырушы бағалау кезінде оқушылар пән бойынша жалпы білім берудің оқу бағдарламаларына сәйкес оқу мақсаттарына қол жеткізеді. Қалыптастырушы бағалаудың нәтижелері тоқсандық, жылдық баға қою кезінде есептелмейді.

Сабақта оқушы қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырманы орындаған соң, мұғалім жұмысты бағалап, тапсырманың қай тұсы өте жақсы және қай тұсын қалайша жетілдіруге болатындығын айта отырып, кері байланыс береді.

Оқушы дәл осындай кері байланысты жұптасып, топтасып жұмыс жасау барысында сыныптастарынан да алуы мүмкін. Сауатты берілген кері байланыс оқушының өз-өзін ретке келтіруіне ықпал етеді.

Демек, бұл жерде мұғалімнің және өз сыныптастарының берген кері байланысы оқушыны қалыптастыруға, оқу мақсаттарына жетуге үлкен көмегін тигізеді.

Бұл әдіс-тәсілімді 3 сыныпта 2-тоқсаннан бастап қолданып отырмын. Ең алдымен сабаққа дайындық барысында өзіме осындай бағалау парағын дайындап алдым. Мысал ретінде ұсынайын:

Математика пәніне арналған формативті бағалау парағы

Күні: 12.12.2022ж.

Сабақ тақырыбы: 10-ға, 100-ге көбейту және бөлу.

	Критерий →	-Төрттік теңдік құру арқылы 10-ға, 100-ге көбейту және бөлуді есептей алады; (4 балл)	-10-ға, 100-ге көбейту және бөлуді жылдам есептей алады; (2 балл)	-Амалдардың орындалу ретін анықтап, мәнін табады; (2 балл)	-Есепті шығара алады; (2 балл)	Жалпы балл-10.

БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕРІ

	Тапсырма түрі	Карточка	Тест	Қатармен жеке жұмыс, сайыс	Жеке жұмыс, медаль жинау	
№	Оқушының аты-жөні	Жаңа сабақ 62-бет, №4	63-бет, №5 (а)	63-бет, №8 (қатар бойынша тапсырма)	63-бет, №7	
1	АН	4	2	2	2	10
2	АҚ	4	2	2	2	10
3	АЕ	2	2	1	2	7
4	ӘД	4	2	2	2	10
5	БА	2	1	2	2	7
6	БА	3	2	1	1	7
7	Б Ж	4	2	2	2	10
8	Б Ә	2	2	1	1	6
9	ЖН	3	1	1	1	6
10	Ж Т	4	2	2	1	9
11	ҚА	4	2	2	2	10
12	ҚК	3	2	1	1	7
13	М С	4	2	2	2	10
14	М Е	4	2	2	2	10
15	ММ	4	2	2	2	10
16	МІ	4	2	2	2	10
17	С І	4	2	2	2	10
18	СБ	4	2	2	2	10
19	СН	4	2	2	2	10
20	С Ж	2	2	1	1	6
21	ТМ	4	2	2	2	10
22	ТҚ	3	1	2	1	7

Әр сабақта оқушыларға жаңа сабақты әр түрлі тәсілмен түсіндіріп аламын. Мысалы, бейнероликпен немесе көрнекілікпен, іс-тәжірибе арқылы, тақтада, дидактикалық ойын түрлері арқылы түсіндіріп алғаннан кейін оқушы қаншалықты түсінгендерін білу мақсатында тақтамен жұмыс та жүргізуге болады. Одан кейін ғана кері байланыс ретінде жаңа тақырыпты оқушылар қаншалықты меңгергендерін білу мақсатында карточкалар таратып жіберу де тиімді. Мен бұл сабақта кітаптағы №4 тапсырманы карточка арқылы беруді жөн көрдім. Барлық балалар өз беттерімен орындауға кірісті. 2 минут ішінде 7-8 оқушы болып тексертуге алып келді. Мен тез арада 4 оқушыны тексеріп, қалған 4 оқушыны тексеруге өздерін жібердім. Қате бар – жоғын маған айтып отырды. Бұл жерде ұстаз тек нәтижені тіркеуші рөлін атқарады. Келесі минутта болған 8 оқушы қалғандарын тексеріп, тапсырманы дұрыс орындаған оқушылар қараты өсті. Сынып толықтай тапсырманы аяқтап, мен де балдарын қойып шығып, оқушылардың жаңа тақырыпты түсінген – түсінбегендерін анықтап алдым. Міне, осылайша келесі 3 тапсырма да орындалып, барлық бала өздіктерінен жұмыс

жасады. Келесі тапсырма тест түрінде ұсынылды. Одан кейінгі тапсырма қатарларға жылдамдыққа шығаруға және дұрыс орындаған оқушыны анықтауға мүмкіндік берді. Өздерін өздері тексерді, бірін-бірі тексерді.

Бұл әдістің қиындық тудырған тұстары болды. Мысалы, есептеу, қабылдауы төмен оқушылар кездесті. Ол оқушылар асықпай шығарып әкеледі. Жанындағы бала немесе өзім тексеруге алдым. Бірақ, уақыт өте келе жылдамдығы төмен оқушылар да басқа балаларға ілесуге тырысты, қалмауға тырысты, нәтижелерін көрдім. Сонымен қатар, қате жіберген балаларға тексерген оқушылар түсінбеген жерлерін түсіндіріп, көмектесіп отырды. Сбақ басында мен түсіндіргенде түсінбеген оқушылар сыныптастарының көмегін қуана қабылдап, араласа бастады.

Сабақ соңында оқушыларға сабақ бойынша алған қалыптастырушы бағалаудың балдарын айттым. Оқушылар өздерінің қай жерден қате жібергендерін біліп отырды. Ал, көптеген оқушылардың өз жұмыстарына риза болғандарын көрдім. Қазіргі уақытта, оқушылар математика сабағын өте жақсы көріп, қызыға қатысады.

Бұл критериялды бағалауды қолдану арқылы, оқушыларды математика сабағында толықтай бағалауға мүмкіндік бар екеніне көзім жетті. Тәжірибемді әліде жалғастырудамын. Алдағы уақытта жетілдіре отырып, әдістемелік құрал жасаймын деген ойдамын.

Тәуелсіз елдің негізгі тірегі - білімді ұрпақ. Жаңартылған білім беру бағдарламасының мазмұны, педагогикалық тәсілдер және бағалау тәсілдері бір мақсатқа жұмылдырылуы тиіс. Біз алдымызға бір мақсат қоя отырып, сол мақсатқа жету жолында шәкірттердің жүрегіне жол тауып, озық ойлай білу шеберлігіне жетсек, тәуелсіз еліміздің ұл –қыздары білімді де білікті болып шықпақ. Соның арқасында біз бәсекеге қабілетті, іргесі мықты ел боламыз. Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті, озық ойлы, жан-жақты дамыған, функционалды сауаттылығы жоғары ұрпақты дайындау болып табылады.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ФЕНОМЕНОВ В ЗАГОЛОВКАХ СТАТЕЙ (НА ОСНОВЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА)

Байкаримова А.К.

магистрант, исследователь НАО
Торайгыров Университет, г. Павлодар

Аңдатпа. Мақалада мақалалардың тақырыптарында (ағылшын тіліне негізделген) прецеденттік құбылыстарды қолдану ерекшеліктері қарастырылады.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности использования прецедентных феноменов в заголовках статей (на основе английского языка).

Abstract. The article discusses the features of the use of precedent phenomena in the headings of articles (based on the English language).

В современном мире наблюдается объединение представителей различных общественных групп, социальных слоев и культур вокруг общих ценностей, которые сформированы СМИ. Средства массовой информации в значительной степени влияют на мнение людей о культурных достижениях и ценностях, поскольку являются коммуникативным средством, подобным искусству, религии и литературе.

В современной культурной ситуации публицистика играет важную роль в формировании общественного мнения. В публицистических текстах четко прослеживается коммуникативная связь между автором и аудиторией, а заголовок является важной частью текста. Выбор заголовка в значительной степени влияет на эффективность общения между автором и читателем, поскольку он предвосхищает содержание статьи и побуждает читателя к ее прочтению.

Журналисты уделяют особое внимание форме подачи информации, поскольку конкуренция за читателя в медиaprостранстве постоянно усиливается. Заголовки становятся все более структурированными и сложными в своем построении. Журналисты часто используют фразеологические обороты, идиомы, клише, цитаты известных людей и прецедентные тексты для актуализации содержания заголовка и привлечения внимания читателя. Все это отражает связь заголовка социальной значимости и культурно-исторических событий той или иной эпохи.

Ю.Н. Караулов впервые ввел понятие "прецедентный текст". Согласно его мнению, "прецедентный текст представляет собой готовые интеллектуально-эмоциональные блоки-стереотипы, образцы, мерки для сопоставления, используемые как инструмент, облегчающий и ускоряющий переключение языковой личности из "фактологического" контекста мысли в "ментальный", а возможно, и обратно" [2, с. 220].

Существуют различные виды прецедентных феноменов, выделенных лингвистами: прецедентное имя, прецедентное высказывание, прецедентный текст и прецедентная ситуация. Прецеденты могут быть классифицированы как универсально-прецедентные, социумно-прецедентные и национально-прецедентные [3, с. 62-75].

Прецедентные феномены могут иметь разнообразные источники, такие как литературные произведения, кинофильмы, исторические и религиозные тексты, устное словесное и музыкальное народное творчество, публицистика и другие. Они являются хранилищем "культурного фонда" нации и отражают национальный менталитет, традиции, обычаи, систему ценностей и антиценностей.

Тщательное лингвистическое исследование необходимо для понимания феномена прецедентности газетных заголовков. Применение прецедентных феноменов в структуре заголовка помогает привлечь внимание читателя к событиям или явлениям, описанным в статье. Как отмечает К.В. Прохорова, прецедентный текст представляет собой "большой культурный багаж, накопленный за тысячелетия нашей человеческой истории, открывающий

неограниченные возможности сочетаний слов, различных трансформаций, художественных и лингвистических экспериментов" [4].

Е.А. Земская в своем исследовании отмечает, что использование цитирования и квазичитирования являются важными способами реализации поэтической функции языка (в соответствии с теорией Якобсона). Применение чужого текста в неизменном виде (цитирование) и переименованном виде (квазичитирование) в газетном тексте можно назвать прецедентным текстом. "Подобные включенные тексты могут быть названы прецедентными текстами, так как хорошо известны широкому кругу лиц, обладают свойством повторяемости в разных текстах" [5, с. 554].

Проведенный анализ фактологического материала помог выявить лингвистические и прагматические особенности прецедентных текстов, применяемых в заголовках британских и американских СМИ.

Рассмотрим несколько примеров:

1. В заголовке статьи AlJazeera, January, 2023 y. [6] «Russian saboteurs seek to hamper Putin's war machine.» мы можем увидеть завуалированное послание «Военная машина Путина», что показывает сравнение военной армии Гитлера и Путина. В 1993 году на американском канале History Channel выходит четырехсерийный фильм под заголовком Brute force: Hitler's War Machine (Грубая сила: военная машина Гитлера), рассказывая о Люфтваффе, подводном флоте Кригсмарине, бронетанковых соединениях и элитных частях Вермахта, а именно прямая угроза национальной безопасности, которая выражается в следующем: оккупация новых земель, свержение государственного и конституционного строя, узурпация действующей легитимной власти, уничтожение, геноцид социума, потенциальная опасность угроза для соседних граничащих государств.

2. «Plantation slavery, the first American dream» высказывание от 29 august 2021 года [7].

«Американская мечта» является одним из самых важных и парадоксальных культурологических понятий, не только для США, но и для всего мира. Оно символизирует идеал жизни, свободы личности и предпринимательства, выражается в развитом капитализме, демократии, патриотизме и Статусе Свободы. Автор подчеркивает, что данное высказывание использует понятие «the American Dream» в прямом значении для достижения эффекта, и раскрывает парадоксальность этого феномена. По мнению автора, неустанный труд в конечном итоге может привести к успеху или определенному результату. В данном примере используется прецедентный феномен «the American Dream» в прямом значении, для достижения яркого эффекта.

3. «Pride and prejudice: photos shed light on the struggles of Singapore's transgender community» [8], опубликованным 2019 году.

Данная статья посвящена проблемам, связанным с трансгендерностью в Сингапуре, рассказывается через что проходят трансгендеры и как они справляются. Автор данной статьи использует прецедентное имя «Pride and

Prejudice» для того, чтобы показать, как отойти от сомнений и всех предрассудков к принятию себя.

Таким образом, можно сделать вывод, что заголовок является важным элементом газетного текста, который способен вызывать эмоциональный отклик у читателя. Особую роль в этом процессе играют прецедентные феномены, которые позволяют обновить смысл высказывания, вызвать яркие образы и выразить мнение автора. Прецедентность содержит в себе фоновые знания и выглядит лаконично на поверхности. Прецедентные тексты, используемые в газетном дискурсе, могут быть изменены и преобразованы, чтобы сделать заголовок более выразительным и эмоционально насыщенным. Такой заголовок способен эмоционально воздействовать на читателя, выражать оценочную функцию и поддерживать коммуникативный контакт между автором и читателем.

Список использованных источников

1. Вахтель, Н.М. Газетный заголовок как речевой акт / Н.М. Вахтель // Вестник ВГУ: Серия: Филология. Журналистика. – Воронежский государственный университет, 2004, № 1.
2. Караулов, Ю.Н. Русский язык и языковая личность. – М.: Наука, 1987.
3. Красных, В.В. Когнитивная база и прецедентные феномены в системе других единиц и в коммуникации / В.В. Красных, Д.Б. Гудков, И.В. Захаренко, Д.В. Багаева // Вестник Московского университета. – Сер. 9. – Филология. –1997. – № 3. 152
4. Прохорова, К.В. Заголовочный комплекс в медиатексте: особенности функционирования / К.В. Прохорова // Вестник СПбГУ. – Сер. 9. – 2012. – Вып. 1.
5. Земская, Е.А. Язык как деятельность: Морфема. Слово. Речь. – М.: Флинта: Наука, 2004.
6. Russian saboteurs seek to hamper Putin's war machine URL: <https://www.aljazeera.com/news/2023/1/25/russian-saboteurs-seek-to-hamper-putins-war-machine> (дата обращения: 25 января 2023г.)
7. Plantation slavery, the first American dream URL: <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/8/29/plantation-slavery-the-first-american-dream> (дата обращения 29 августа 2021г.)
8. Pride and prejudice: photos shed light on the struggles of Singapore's transgender community <https://edition.cnn.com/style/article/singapore-transgender-photography-grace-baey/index.html> (дата обращения 02 августа 2019г.)

БЛУМ ТАКСОНОМИЯСЫН ХИМИЯ ПӘНІНДЕ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

*Бауржанова Ардак Жумағалийқызы,
Педагог – зерттеуші, ШҚО білім басқармасы*

*Катонқарағай ауданы бойынша білім бөлімінің
«Рыков атындағы орта мектебі» КММ
химия пәні мұғалімі*

Аңдатпа: мақала химия пәнінде Блум таксономиясын қолданудың тиімділігі жайлы. Блум таксономиясының әр деңгейіне тоқталып сабақты қалай дұрыс, сапалы, тиімді құрастырып, шығармашылық деңгейге жету ұсынылады.

Аннотация: статья об эффективности использования таксономии Блума в на уроках химии. Остановившись на каждом уровне таксономии Блума, рекомендуется, как правильно, качественно, эффективно разработать урок и достичь творческого уровня.

Abstract: the article is about the effectiveness of using Bloom's taxonomy in chemistry. It is recommended to focus on each level of Bloom's taxonomy on how to correctly, qualitatively, efficiently compose a lesson and achieve a creative level.

Оқытуда танымдық мақсаттарды қою мен анықтау мәселелері бойынша 1956 жылы американ ғалымы Бенджамин Блум өз таксономиясын ұсынды. Таксономия – барлық оқу материалдарының белгілі бір реттілігін құрастыру мақсатында нақты бір өлшемер мен қағидалар бойынша жіктеу. Блум таксономиясын сабақта тиімді қолдану арқылы оқушылардың өзіндік ой-пікірлерін еркін жеткізуді, өзіне сын көзбен қарауды, әр нәрсеге күмән келтіруді, есте сақтау мен шығармашылық қабілеттерін дамытуды қалыптастырады. Блум өзінің «Таксономия» атты еңбегінде білімді игеруге қарапайымнан күрделі үрдіске бағытталған 6 когнитивті (танымдық) аймақты атап көрсетті. Олар: білу, т.сіну, қолдану, талдау, жинақтау және бағалау.

Сын тұрғысынан ойлау – бақылау, тәжірибе, толғану және ой жүгірту нәтижесінде алынған ақпаратты ұғыну, бағалау, талдау және жинақтауда қолданылатын әдіс болып табылады, сонымен қатар ол әрекет жасауға негіз, түрткі болуы да мүмкін.

Осы орайда химия пәнін оқыту кезіндегі түрлі тәсілдердің бірі Блум таксономиясына тоқталғым келеді.

I деңгей. Білу. Оқушының іс – әрекеті ми қыртысындағы ақпараттың ұзақ уақыт есте сақталуы негізінде жүзеге асады. Бұл деңгейде оқушы ақпараттарды (терминдерді, нақты деректерді, құбылыстарды, әдістерді, заңдылықтарды, заңдарды, теорияларды) жатқа біледі. Оқушының қандай түсініктерді білуі керек екенін анықтайтын деңгей. Мысалы, «Заттар массасының сақталу заңы» тақырыбын өткенде оқушы: «химиялық реакция теңдеуі» ұғымына анықтама беру; химиялық реакция теңдеуінің құрылымын жазып, қосылыстардың құрамын айту; химиялық реакцияның үш белгісін білу керек. Ал қалған бес деңгей осы ақпараттың негізінде жүзеге асады.

II деңгей. Түсіну. Сабақ барысында оқушы оқу материалдарын өз сөзімен қысқаша баяндайды және әр түрлі жағдайларда қолданылуын түсіндіреді. Оқушы өз түсінігі бойынша қандай өзгерістердің болатынын және салдары мен нәтижелеріне болжам жасайды. Мысалы, оқушы: атом- молекулалық ілімнің негізінде заттар массасының сақталу заңын; химиялық реакция теңдеулерінің оқылуын; химиялық реакцияға мысалдар келтіруді түсінуі керек.

III деңгей. Қолдану. Бұл деңгей меңгерілген білімдердің нақты жағдайларда қолданылуына негізделген. Берілген тапсырмада ережелердің, ұғымдардың, әдіс-тәсілдердің практикалық тұрғыдан қолданылуы қарастырылады. Түсіну деңгейіне қарағанда оқу материалдарының терең игерілуін талап етеді.

Мысалы, оқушы: химиялық реакция теңдеулерін жазуда заттар массасының сақталу заңын: реакция теңдеуіндегі бастапқы заттар (реагенттер) мен өнімдердің химиялық тілде жазылуын; тотығу дәрежесі және валенттілік бойынша химиялық формулалардың құрастырылуын; химиялық реакция белгілерінің негізінде қоршаған ортадағы химиялық құбылыстардың анықталуын; есептер шығаруда заттар массасының сақталу заңының қолданылуын білуі керек.

IV деңгей. Талдау. Бұл деңгей оқу материалдарының құрылымын жалпы және нақты белгілері бойынша бірнеше бөліктерге жіктеу үшін оқушының логикалық ойлауын талап етеді. Оқушы қасиеттері және табиғаты бойынша жіктелген бөліктердің арасындағы айырмашылық пен байланыстарды қарастырады. Мысалы, оқушы: химиялық және физикалық құбылыстардың айырмашылығын; химиялық реакцияның типтерін;

V деңгей. Жинақтау (жүйелеу). Бұл оқушының өзінде бар білімдеріне сүйене отырып, жаңа жағдайда қолдануға болатын әдіс-тәсілдерді ұсынуға; яғни шығармашылық қабілеттерінің дамуына негізделген деңгей.

Мысалы, оқушы: химиялық реакцияларды жіктеуге; химиялық реакция теңдеулерін теңестірудің алгоритмін ұсынуға; қосылу және айырылу реакция теңдеулеріне анықтама беруге қабілетті болуы керек.

VI деңгей. Бағалау. Оқушының оқу материалының құрылымын логикалық және жазбаша түрде бағалаудағы, өзіндік ой – пікірін білдірудегі және жасалынған қорытындылардың оқу материалына сәйкестігін анықтаудағы таным мен ойлаудың жоғары деңгейі. Мысалы, оқушы: табиғаттағы және тірі организмдердегі химиялық реакция теңдеулеріне мысалдар келтіруді; заттар массасы сақталуы заңының табиғаттағы маңыздылығын; мұғалім көрсеткен тәжірибенің негізінде қорытынды жасай білуі керек.

Блум таксономиясын сабақта тиімді, дұрыс, сапалы құрастырылған мақсаттар жүйесі арқылы оқушылардың білім деңгейлерін шығармашылық деңгейге жетуді ұсынады. Блум таксономиясын сабақта тиімді қолдану үшін қажет етістіктер мен мұғалім мен оқушының іс-әрекетінің арасындағы байланыс 1-кестеде көрсетілген:

Кесте 1 - Блум таксономиясын қолдану

Ойлау деңгейі	Анықтамасы	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Қолданылатын етістіктер
Білу	Оқыған материалды есінде сақтап, қайта айтып беру.	Оқушыға түсіндіреді, көрсетеді, бағыт береді.	Қабылдайды, есте сақтайды, тану	Атау, есте сақтау

Түсіну	Берілген ақпаратты түсіну, мәселені өз сөзімен жеткізу	Салыстырады, қарама-қайшылық туғызады, көрсетеді	Түсіндіреді, қайта өңдейді, айқындайды	Талқылау, анықтау, айту
Қолдану	Оқыған ақпаратты жаңа жағдайда қолдану	Бақылайды, көмектеседі, тағайындайды	Мәселені шешеді, білімдерін көрсетеді	Қолдану, есептеу, өзгерту, таңдау, жіктеу, аяқтау, жаттығу, тәжірибе жасау
Талдау	Ақпаратты бірнеше бөліктерге жіктей білу	Бағыттады, зерттейді, ақпарат береді	Ажыратады, жіктейді, талқылайды	Топтау, саралау, салыстыру, зерделеу, зерттеу, бөлу, арақатынасын белгілеу, реттеу, қарама-қарсы қою, түсіндіру, тексеру
Жинақтау	Алынған ақпарат негізінде ойды жинақтау	Талқылайды, жинақтайды, бағалайды	Жинақтайды, жоспарлайды, тұжырымдайды	Қайта құрастыру, біріктіру, өңдеу, тұжырымдау, алмастыру, жоспарлау, ойластыру, түрлендіру, ұйымдастыру, әзірлеу, дайындау, орнату, іске асыру
Бағалау	Нақты белгіленген критерийлер бойынша бағалау	Нақтылайды, айқындайды, бағалайды	Таңдайды, бағалайды	Таңдау, түсіндіру, салыстыру, бөлу, қорытынды жа-сау, өлшеу, санау, болжау, жорамалдау, негіздеу, ұсыну, айыптау, дәлелдеу, сендіру, шешім шығару, қадағалау, тексеру, бағалау

Оқушыларға тапсырма беруде және сұрақтар қою кезінде мына ережелерді есте сақтаңыз: сұрақ қойған кезде неге сол сұрақты қойғаныңызды ойланыңыз; сол сұраққа қандай жауапты күтетінін ойланыңыз; әрдайым қарапайым сұрақтан бастаңыз; қойылған сұрағыңыз бен тапсырмаңыз нақты болуын қадағалаңыз; оқушылардың қойылған сұраққа сыныпта жеке, жұпта және топта жауап бере алатынындай болуын қарастырыңыз.

Блум таксономиясы бойынша қойылған сұрақтан мен тапсырмалар оқушылардың алған білімдерін жетілдіруге, өзіндік ой-пікірін қалыптастыруға бағытталған. Сонымен қатар пәнге деген қызығушылықтары артып, өз ойларын еркін жеткізуге мүмкіндік береді.

Кесте 2 - Блум таксономиясы бойынша сұрақтар мен тапсырмалардың үлгілері

Ойлау деңгейі	Тапсырманың үлгілері	Сұрақтардың үлгілері

БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕРІ

Білу	Негізгі түсініктер мен ұғымдарды білу. Анықтамасын айту. Формула-сын жаза білу	Кім ...? Не? Қашан ...? Қанша ... ? Кіммен ...? Қайда?
Түсіну	Ереже мен деректерді түсіну. Құбылысты басқа формада жеткізе алу. Тәжірибенің нәтижесін болжау.	Қандай мысал сәйкес келеді ?? Мен мұны дұрыс түсіндімбе, әлде бұл ?? басқаша қалай түсіндіре аласыз?
Қолдану	Мәліметтерді жаңа жағдайда қолдану. Нақты жағдайда заңдарды дұрыс пайдалану. Әдістер мен ережелерді орнымен қолдана алу.	Бұл қайда пайдаланылады? ... қалай байланысты? ... үшін қалай қолдануға болады? Бұл ... мәселені, ... білімді қолданып, қалай шешсе болады?
Талдау	Негізгі белгілері бойынша жіктеу. Құрылымын талдау. Деректердің айырмашылығын көрсету.	... айырмашылығы қандай? ... себебі неде? ... қандай дәлелдерге сүйеніп талдайсыз? Негізгі белгілері қандай? болуы үшін, нені жинақтау керек?
Жинақтау	Болжам жасау. Алгоритмін ұсыну. Нәтижелерді сәйкестендіру.	Сіздің ойыңызша ... қалай біріктіруге болады? Бір – бірімен ... қалай үйлеседі? Алынған ақпараттың негізінде қандай қорытынды жасадыңыз?
Бағалау	Ақпараттың қажеттілігін айқындай білу. Алынған мәліметтердің өлшемін көрсету. Қорытындының жарамдылығын бағалай білу.	Неге нәтижесі ... деп алынды? Егер ... болса, тиімді болады деп ойлайсыз ба? Сіздің көзқарасыңыз бойынша қалай бағалар едіңіз? күшті не әлсіз жақтары қандай?

Жоғарыда аталған мәліметтерге сүйене отырып, назарларыңызға химия пәнінен жасалған сабақ жоспарын ұсынамын.

Бөлім:	7.3С Салыстырмалы атомдық масса және қарапайым формула	
Педагогтің Т.А.Ә.	Бауржанова Ардак Жумағалийқызы	
Күні:		
Сынып: 7	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	Салыстырмалы атомдық масса	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	7.1.2.8 -Жердегі элементтердің басым бөлігі планеталардың қалыптасу кезінде пайда болған изотоптар қоспасы түрінде кездесетіндігін түсіну; 7.1.2.9 -табиғи изотоптары бар химиялық элементтердің атомдық массалары бөлшек сан болатындығын түсіну; 7.1.2.10 -салыстырмалы атомдық массаның анықтамасын білу;	
Сабақтың мақсаты	Барлық оқушылар: химиялық элементтердің салыстырмалы атомдық массасы бөлшек сан екенін біледі. Периодтық жүйеден әр атомның массасын анықтай алады.	

	Кейбір оқушылар: салыстырмалы атомдық массаның мәні химиялық элементтердің периодтық жүйесінде берілетінін түсінеді. Жекелеген оқушылар: элементтердің салыстырмалы атомдық массасын есептей алады.

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру кезеңі.	Оқушылармен сәлемдесу. Шеңберге тұру. Тапсырма орындату: <u>Метал мен бейметалға жікте:</u> Na K Al Ca Fe Zn Mg C N O F Si S Cl <u>Топқа бөліну:</u> Элементтердің аты бойынша ұялас топтарға жіктейді.	Сәлемдеседі. Элементтерді металдар мен бейметалдарға жіктейді. I топ – сілтілік металдар II топ – галогендер III топ – инертті газдар	Мадақтау арқылы	Элемент аттарын жазылған қағаз қиындылары
Үй тапсырмасын тексеру.	<u>«Сәйкестендір»</u>	Оқушылар ғалымдардың аттарын ашқан жаңалықтарымен сәйкестендіреді.	Өзін-өзі тексеру.	Экран, презентация
	<u>«Сипатта»</u> - Периодтық жүйені көлденеңінен сипатта. - Периодтық жүйені тігінен сипатта. <u>«Элементті тап»</u> Период, топ, топшасы көрсетілген элементті табу керек. Үй тапсырмасын мұғалімнің бағалауы:	Сынып оқушылары түгел ПЖ сипаттайды, бірін-бірі толықтырады. Жасырылған элементті табады. Тыңдайды, ескертуді қабылдайды.	Мұғалім бағалауы. «Шапалақ» әдісі Өз-өздерін экраннан бағалау. Мұғалім бағалауы.	ПЖ ПЖ Презентация
Негізгі бөлім.	<u>«Ой - қозғау»</u> <i>Атомның массасын</i>	Оқушылар өз ойларын айтады.		

	өлшейтін таразы бар деп ойлайсыңдар ма? 			
	Жаңа материалды түсіндіру, м.а.б жайлы түсінік беру, салыстырмалы атомдық масса жайлы толық ақпара беру, белгіленуін үйрету.	Жаңа материалды тыңдайды, түсінеді, дәптерге жазады.		Экран, тақта, ПЖ, оқулық, дәптер.
	Химиялық элементтің салыстырмалы атомдық массасы дегеніміз не?	Ереже айтады, сабақтан ұққандары бойынша		
	Оқулықтың 92 бетін ашу ережені оқу, жаттау	Ереже оқиды, жаттайды.		
	Дәптермен жұмыс. Берілген элементтердің Аг жазу	Тақтаға шығып орындайды.	Мұғалім бағалауы.	Оқулық, ПЖ, тақта, дәптер.
	Аг арқылы элементті табу. 40, 28, 16, 14	ПЖ қолданып элементті анықтайды.	Мадақтау	ПЖ
Кері байланыс	Осы элементтің Аг білу бізге не үшін қажет? Бүгінгі сабақтан не білдік?	Өз ойларын айтады. Сабаққа қорытынды жасайды.	Мадақтау	
Үйге тапсырма	П16 оқу, ереже жаттау. №2 тапсырма (түгел сыныпқа) №3 тапсырма ә,б жоғары деңгей тапсырмасы	Үй тапсырмасын жазады. Тыңдайды.		
	Оқушылардан кері байланыс алу.			
	«Қатесін тап» ойыны	соны оқушы тауып түзету керек.		

	Элементтердің Аг қате айтамын,			

ЛАПЛАС ТЕНДЕУІ ҮШІН ДИРИХЛЕ ЕСЕБІН ТОРЛАР ӘДІСІМЕН ШЕШУ

Балгазина Эльвира Омаровна,
Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы
Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
«№46 орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
математика пәні мұғалімі

Аңдатпа. Зерттеу жұмысы ақырлы айырымдар әдісі арқылы Дирихле есебін шешудің сандық шешу әдісі және оның математикалық сұрақтарын зерттеуге арналған. Мұнда айырымдық есептің шешімінің бар болуы, орнықтылығы, жинақтылығы сияқты математикалық сұрақтармен қатар, Дирихле себін шешудің сандық әдістері қарастырылды.

Аннотация. Исследовательская работа предназначена для изучения проблемы решения проблем Дирихле и ее математических проблем с помощью метода конечных различий. В дополнение к математическим вопросам, а также математическим вопросам, таким как присутствие, устойчивость, сближение решений отчета о различиях, были рассмотрены здесь.

Abstract. The research work is designed to study the problem of solving diricator problems and its mathematical issues with the method of finite differences. In addition to mathematical issues, as well as mathematical issues, such as the presence, sustainability, convergence of solutions of the difference report, have been considered here.

Табиғат құбылыстары мен үрдістерін зерттеу барысында дербес туындылы дифференциалдық теңдеулері бар математикалық моделдер көптеп кездеседі [1-4]. Мысалы, сығылмайтын сұйықтықтар қозғалысын зерттеу барысында пайда болатын жылдамдық потенциалы мен стационар үрдістегі температураның үлестірілуі Лаплас теңдеуін қанағаттандырса, жылу көзі бар үрдіс Пуассон теңдеуі арқылы сипатталады [1-3]. Эллиптикалық типтегі теңдеулер үшін шекаралық есептер немесе Коши типіндегі есептер қойылады, әдетте, шекаралық есептер қойылады. Мәселен, $\Delta U = 0$ - стационар процеске сәйкес келетін Лаплас теңдеуінің шешіміне бастапқы шарттың әсері болмайды, ол себепті де шекаралық шарттарда тек шектік шарттар ғана қатысады. Демек, Лаплас теңдеуі үшін үш түрлі шекаралық есеп қарастыруға болады [1-3].

Лаплас теңдеуіне жазық облыста қойылатын есептерді сандық әдістер арқылы шешуге болады. Лаплас теңдеуі үшін Дирихле есебін сандық шешу үшін торлар әдісінің ақырлы айырымдар және ақырлы элементтер әдістері жиі қолданылады [4]. Бұл әдістер бір-бірінен айтарлықтай ерекшеленгенімен шешімді іздеу барысында пайда болатын алгебралық теңдеулер жүйесін шешу кезінде бір-біріне өте ұқсас, тіпті, кейде бірдей болып келеді.

Лаплас теңдеуі үшін Дирихле есебін қарастырайық.

G облысында үздіксіз екінші ретті туындылары бар және G облысының ішіндегі Лаплас теңдеуін қанағаттандыратын $u(x, y)$ функциясы гармоникалық функция деп аталады:

$$\frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} = F(x, y), F(x, y) = 0.$$

Екі айнымалының гармоникалық функциясының ең қарапайым мысалы $u = \ln r$, мұндағы $r = \sqrt{(x - x_0)^2 + (y - y_0)^2}$ түріндегі функция болып табылады, бұл Лаплас теңдеуінің негізгі шешімі.

Дирихле есебін былайша тұжырымдауға болады: берілген $\bar{G} = G + \tilde{A}$ тұйық облыста үздіксіз, осы облыста гармоникалық және оның шекарасында берілген үздіксіз мәндерді қабылдайтын функцияны табыңыз.

Егер $F(x, y) \neq 0$ болса, онда Дирихле есебі Пуассон теңдеуін қанағаттандырады. Дирихле есебін шешімінің жалғыздығы және оның шекаралық шарттардан үзіліссіз жазылуы (шектік есептің корректілігі) келесі гармоникалық функциялардан туындайды [1-2].

1 қасиет. Максимум принципі. Шектелген аймақта гармоникалық және тұйық $\bar{G} = G + \tilde{A}$ аймақта үздіксіз функция осы аймақ ішінде үздіксіз берілген мәндер $\tilde{A}$ шекарасындағы өзінің мәндерінің максимумынан үлкен мәндерді қабылдай алмайды.

Салдары. $u = u(x, y)$ - функциясы G шектелген аймақта гармоникалық, ал $\bar{G} = G + \tilde{A}$ тұйық аймақта үзіліссіз болсын. Бұл жағдайда мына қатынас орынды:

$$\underline{u} \leq u(x, y) \leq \bar{u},$$

мұндағы $\underline{u} = \min u(x, y)$ дегеніміз $\tilde{A}$ шекарасындағы минимум, және де $\tilde{A}$ шекарасындағы $\bar{u} = \max u(x, y)$ -максимум.

2 қасиет. Дирихле есебі шешімінің жалғыздығы жайлы. Жабық және шектелген аймақ үшін Дирихле есебі тек жалғыз шешімге ие болуы мүмкін, яғни шекарада бірдей мәндерді қабылдайтын G тұйық шектелген аймақта үздіксіз екі гармоникалық функция жоқ.

Дәлелдеуі. G облысында екі функция $u_1(x, y)$ және $u_2(x, y)$ гармоникалық болсын, облыстың шекарасының барлық жерінде сәйкес келеді делік.

$u(x, y) = u_1(x, y) - u_2(x, y)$ функциясын қарастырайық. $u(x, y)$ функциясы шекарада нөлге айналатын гармоникалық функция. 1 қасиет бойынша бұл функция G ішінде нөлден үлкен немесе кіші мәндерді қабылдай алмайды, сондықтан G ішінде $u(x) \equiv 0$ және $u_1(x) \equiv u_2(x)$.

Ескерту. 2 қасиет шектелген тұйық G облысы үшін Дирихле есебінің шешімі бар дегенді білдірмейді; бұл тек G облысында Дирихле есебінің шешімі бар болса, онда ол жалғыз дегенді білдіреді.

G облысы дөңес болса, яғни оның екі нүктесімен бірге оларды қосатын кесінді болатынын және оның $\tilde{A}$ шекарасының шын мәнінде шешімі бар екенін дәлелдеуге болады (Нейман теоремасы бойынша).

3 қасиет. Дирихле есебінің дұрыстығы (корректілігі). Жабық және шектелген G облысы үшін Дирихле есебінің шешімі шекаралық мәліметтерден үздіксіз тәуелді.

Дәлелдеуі. $u_1(x, y)$ және $u_2(x, y)$ Дирихле есебінің шекарада сәйкесінше $\varphi_1(x, y)$ және $\varphi_2(x, y)$ мәндерін қабылдайтын шешімдері болсын.

$\tilde{A}$ шекарасының барлық жерінде келесі теңсіздік орынды болсын:

$$|\varphi_1(x, y) - \varphi_2(x, y)| < \varepsilon,$$

мұндағы ε - оң қандай да бір аз сан.

$$u(x, y) = u_1(x, y) - u_2(x, y)$$

гармоникалық функцияны қарастырайық.

Бұл функция $\tilde{A}$ шекарасында мынадай мәндерді қабылдайды:

$$\varphi(x, y) = \varphi_1(x, y) - \varphi_2(x, y).$$

$\tilde{A}$ шекарасында $-\varepsilon < \varphi(x, y) < \varepsilon$ болғандықтан 1 қасиет бойынша

$$-\varepsilon < u(x, y) < \varepsilon \text{ при } (x, y) \in G,$$

Яғни $-\varepsilon < u_1(x, y) - u_2(x, y) < \varepsilon$ немесе $|u_1(x, y) - u_2(x, y)| < \varepsilon$.

Сөйтіп, Дирихле есебі үшін $\eta = \varepsilon$ үшін корректілік шарты орындалды.

Екі өлшемді дифференциалдық теңдеулер үшін шекаралық есептерді жуықтап шешуге арналған тор әдісінің идеясы келесідей [3]:

1. Шешімі ізделетін G жазық есепте бірдей ұяшықтардан тұратын және осы G ауданға жуық болатын G_h торлық аймақ тұрғызылады;

2. Берілген дифференциалдық теңдеу құрастырылған тордың түйіндерінде сәйкес ақырлы-айырмалық теңдеумен ауыстырылады;

3. Шекаралық шарттар негізінде қалаған шешімнің мәндері G_h аймақтың шекаралық түйіндерінде орнатылады.

Жалпы айтқанда, белгісіздер саны көп болатын алгебралық теңдеулер жүйесін шешуге келтірілетін ақырлы айырымдық теңдеулер жүйесін шешкеннен

кейін, тор түйіндерінде қажетті функцияның мәндерін табамыз, яғни, есептің сандық шешіміне ие боламыз.

Тор аймағын таңдау нақты тапсырмаға байланысты жүзеге асырылады, бірақ барлық жағдайларда G_h тор аймағының $\tilde{A}_h$ контурын берілген G аумақтың $\tilde{A}$ контурына барынша жақындататындай етіп таңдау керек.

Тор аймағы квадрат, төртбұрыш, үшбұрыш және басқа ұяшықтардан тұруы мүмкін. Ұяшықтың h негізгі өлшемін таңдау дифференциалдық теңдеуді ақырлы айырыммен ауыстыру кезінде R_h қалдық мүшесінің мәнін анықтайды. Сондықтан h өлшемді теориялық тұрғыдан, бұл қалдық мүше шешімде жіберілетін қателіктен аз болуы керек деген талаппен анықталуы керек. Дегенмен, бұл әдіс әрқашан орынды бола бермейді, өйткені мұндай h өлшеммен алынғаны соншалықты аз, демек, ұяшықтардың саны соншалықты үлкен, сондықтан шешім іс жүзінде мүмкін емес болып шығады.

Әдетте, мәселе алдымен h үлкен мәнімен, яғни ұяшықтардың аз санымен шешіледі және осы тор үшін есеп жуықтап шешілгеннен кейін ғана, не бүкіл қарастырылатын аймақта, не бір бөлігінде шешіледі.

Тор әдісінің идеясы Эйлерге дейін барады. Дегенмен, бұл әдісті практикалық қолдану күрделі қиындықтарға тап болды, өйткені оның көмегімен шекаралық есептің жеткілікті дәл шешімін алу әдетте алгебралық теңдеулер жүйесіне әкелді, оларды шешуге қолмен есептегенде уақыт қажет болды. Жоғары жылдамдықты электронды есептеуіш машиналардың пайда болуымен жағдай күрт өзгерді. Тор әдісі электронды есептеу машиналарында ыңғайлы орындауға мүмкіндік береді, өйткені оны қолдану біртекті циклдердің қайталануына дейін азаяды. Қазіргі уақытта тор әдісі математикалық физиканың сызықтық және сызықтық емес есептерін шешудің ең тиімді әдістерінің бірі болып табылады.

Дирихле есебінің шешімін құру үшін тор әдісінің қолданылуын көрсетейік:

$$\frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} = 0, (x, y) \in G$$

$$u(P) = \varphi(P), P \in \tilde{A}, \quad (1)$$

мұндағы $u(P) = \varphi(x, y)$ – берілген үздіксіз функция; қарапайымдылық үшін біз тек шаршы тордың жағдайын қарастырамыз. G аймақ қарапайым тұйық бөлік-тегіс $\tilde{A}$ контурымен шектелген деп аламыз.

h қадамды таңдап, S_h торының (x_i, y_j) түйіндері G аумаққа жататындай етіп немесе оның $\tilde{A}$ шекарасынан h -тан аз қашықтықта болатындай етіп квадрат торды былайша құрайық:

$$x_i = x_0 = jh, y_j = y_0 = lh (S_h)$$

$$(j, l = 0, \pm 1, \pm 2, \dots)$$

S_h торының (x_i, y_j) түйіндері бір-бірінен Ox осі немесе Oy осі бағытында h тор қадамына тең қашықтыққа орналасатын болса, көршілес деп аталады. S_h торының A_h түйін ішкі деп аталады, егер ол G аймаққа жатса, ал оған көрші орналасқан барлық төрт түйін S_h жиынтыққа жатса; әйтпесе, ол шекаралық деп аталады.

S_h тордың шекаралық түйіні бірінші текті түйін деп аталады, егер оның осы тордың көршілес ішкі түйіні болса; әйтпесе, шекаралық түйін екінші текті түйін деп аталады. S_h тордың бірінші түрінің ішкі түйіндері мен шекаралық түйіндері есептеу нүктелері деп аталады. Екінші текті шекаралық түйіндер есептеуге кірмейді және оларды S_h тордан шығаруға болады.

S_h торға келетін болсақ, оның есептеу нүктелерінің жиыны «байламды» деп есептейміз, яғни кез келген екі есептеу нүктесі түйіндер тізбегі арқылы қосылуы мүмкін, олардың әрбір екі көршілес элементі көрші түйіндер болып табылады. Сонымен қатар, оның $\tilde{A}_h$ геометриялық шекарасы G аумақтың $\tilde{A}$ шекарасына мүмкіндігінше жақын болуы үшін таңдалған көпбұрышты G_h тор аймағын қарастырамыз. $\tilde{A}_h$ контурдың түйіндік нүктелері G аймағының ішінде немесе сыртында жатуы мүмкін.

$u = u(x, y)$ функцияның (x_j, y_l) нүктелердегі ізделінді мәнін $u_{j,l} = u(x_j, y_l)$ арқылы белгілейік. S_h торының әрбір ішкі (x_j, y_l) нүктесі үшін дифференциалдық теңдеуді (1) келесі түрдегідей ақырлы айырмдық теңдеуімен ауыстырамыз:

$$u_{j,l} = \frac{1}{4}(u_{j-1,l} + u_{j+1,l} + u_{j,l-1} + u_{j,l+1}), \quad (2)$$

мұндағы $(x_{j\pm 1}, y_{l\pm 1})$ – есептеу нүктелері.

S_h тордың B_h – бірінші түрдегі шекаралық түйіндерінде біз мынаны аламыз:

$$u(B_h) = u(B) = \varphi(B), \quad (3)$$

мұндағы B дегеніміз $\tilde{A}$ шекарасындағы B_h жақын нүкте.

(2) жүйе біртекті емес сызықтық жүйе және белгісіздер саны (яғни, ішкі тор түйіндерінің саны) теңдеулер санына тең. (2) жүйе әрқашан үйлесімді және оның жалғыз шешімі бар. Мұны дәлелдеу үшін сәйкес біртекті жүйенің анық түрде (2) жүйе түрінде жазылуы мүмкін екеніне көз жеткізу жеткілікті, жалғыз айырмашылығы, $\tilde{A}$ шекарадағы $\varphi(P)$ функцияның мәні нөлге тең болуы керек:

$$\varphi(P) \equiv 0.$$

Біртекті (2) жүйенің $u_{j,l} \equiv 0$ тривиальды шешімі бар болғандықтан әрқашан үйлесімді. Біртекті (2) жүйенің $u_{j,l} \neq 0$ шешімі болмайтынын көрсетейік. Мысалы, қандай да бір шешім үшін оның белгісіздерінің бірі $u_{p,q} \neq 0$ болсын. Анықтық үшін $u_{p,q} > 0$ болсын дейік. Қарастырылып отырған шешімнің ең үлкен компонентін $u_{p,q}$ белгілейік, яғни S_h торының барлық түйіндері үшін

$$u_{p,q} \geq u_{j,l} \quad (4)$$

(4) теңсіздігінен

$$u_{p,q} \geq u_{p,q} > 0. \quad (5)$$

(2) жүйесінің негізінде

$$u_{p,q} = \frac{1}{4}(u_{p-1,q} + u_{p+1,q} + u_{p,q-1} + u_{p,q+1}). \quad (6)$$

(4) теңсіздікті ескере отырып, мынадай қорытынды жасаймыз:

$$u_{p-1,q} \leq u_{p,q}, u_{p+1,q} \leq u_{p,q}, u_{p,q-1} \leq u_{p,q}, u_{p,q+1} \leq u_{p,q}.$$

Соңғы төрт теңсіздіктің ешқайсысы қатаң емес, өйткені егер солай болса, онда барлық төрт теңсіздікті қосып, (6) формуланы ескере отырып,

$u_{p,q} < u_{p,q}$ теңсіздігін алар едік. Сондықтан

$$u_{p-1,q} = u_{p+1,q} = u_{p,q-1} = u_{p,q+1} = u_{p,q}. \quad (7)$$

S_h торының $u_{p+1,q}, u_{p+2,q}, \dots, u_{p+m,q}$ нүктелері үшін ұқсас дәлелдерді жасай отырып, $M \in \tilde{A}$ нүктесі үшін

$$u_{p+m,q} = \varphi(M) = 0.$$

Сонымен, (7) теңдіктер тізбегінен (5) теңсіздікке қайшы келетін $u_{p,q} = 0$ қатынасын аламыз.

Осылайша, біртекті (2) жүйенің оң шешімдері болуы мүмкін емес. Бұл жүйенің теріс шешімдері болмайтыны дәл осылай дәлелденеді. Демек, әрбір $u_{j,l} \equiv 0$ шешім үшін, демек, біртекті емес (2) жүйесі үйлесімді және оның жалғыз шешімі бар.

(2) жүйені шешіп, біз G_h тор аймағының түйіндерінде $u = u(x, y)$ іхделінді функцияның жуық мәндерін аламыз. Осылайша, G_h аймақ үшін Дирихле есебінің жуық сандық шешімі табылады. Жалпы жағдайда жуық шешімнің қателігі $O(h)$ ретті болатынын көрсетуге болады.

Пайдалынған әдебиеттер тізімі

1. Самарский, А. А. Математическое моделирование. -М.: ФИЗМАТЛИТ, 2005. - 320 с.
2. Вабищевич П.Н. Вычислительные методы математической физики: стационарные задачи. - М. : Вузовская кн., 2008. - 196 с.
3. Романко, В. К. Разностные уравнения. –М.: Лаборатория знаний, 2020. -115 с.
4. [Киреев В.И.](#), [Пантелеев А.В.](#) Численные методы в примерах и задачах. –СПб.: Лань, 2015. – 448 с.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҮЛГЕРМЕУШІЛІГІНІҢ СЕБЕПТЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Берметова Айнура Нахаевна

«Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы

Байзақ ауданы білім бөлімінің

№ 2 орта мектебі»

КММ бастауыш сынып мұғалімі

Аңдатпа. Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының үлгермеушілік мәселелері туралы жазылған. Бастауыш сынып оқушыларының үлгермеушілігінің себептері және оны шешу жолдары қарастырылған. Пән мұғалімдері мен ата аналардан үлгермеушілік себептерін жою бойынша әдістер ұсынылған. Үлгермеушіліктің физиологиялық, психологиялық, әлеуметтік себептері туралы айтылған.

Аннотация. В этой статье рассказывается о проблемах неуспеваемости младших школьников. Рассмотрены причины неуспеваемости младших школьников и пути ее решения. Предложены методы по устранению причин неуспеваемости учителей-предметников и родителей. Упомянуты физиологические, психологические, социальные причины неуспеваемости.

Abstract. This article tells about the problems of underachievement of younger schoolchildren. The reasons for the failure of primary school students and ways to solve it are considered. Methods are proposed to eliminate the causes of the failure of subject teachers and parents. Physiological, psychological, and social causes of academic failure are mentioned.

Үлгермеушілік- мектептің өзекті мәселесі. Сарапшы Кэрл Бейнбридж оған мынадай анықтама береді: "үлгермеушілік – бұл баланың қабілетіне қарай болжанған деңгейден төмен үлгерім".

Оқу процесіндегі қиындықтар, яғни әсіресе егер олар бастауыш сыныптарда пайда болса, баланың міндетті мектеп бағдарламасын игеруіне айтарлықтай кедергі келтіреді. Дәл осы бастауыш сыныптарда балаларда білім

жүйесінің негізі қаланады, ол кейінгі жылдары толықтырылады, сонымен бірге ақыл-ой және практикалық операциялар, іс-әрекеттер мен дағдылар қалыптасады, онсыз кейінгі жаттығулар мен практикалық іс-шаралар мүмкін емес. Бұл іргетастың болмауы бастауыш және орта буында бағдарламаны меңгеруде шамадан тыс қиындықтарға әкеледі.

Мұғалімдер мен психологтардың, ғалымдар мен практиктердің мектептегі үлгермеушілік мәселесіне мұқият назар аударғанына қарамастан, оқуда қиындықтарға тап болған оқушылар саны үнемі өсіп келеді.

Мамандардың пікірінше, уақытында анықталмаған және өтелмеген мектептегі қиындықтар үлгермеушілікке әкеледі. Үлгермеушілік дегеніміз, әдетте, тоқсанда немесе жылдық қорытындыда бір пән бойынша (немесе барлық пәндер бойынша) қанағаттанарлықсыз бағаларды білдіреді.

Өз кезегінде, мектептегі үлгермеушілік мектептегі дезадаптацияның пайда болуына себеп болуы мүмкін, яғни оқушылардың оқу бағдарламасын игере алмауы кұрдастарымен және мұғалімдермен қарым-қатынас жасауда қиындықтарға тап болуы.

Үлгермеушіліктің негізгі үш себебі:

1. Физиологиялық;

2.

Психологиялық;

3. Әлеуметтік

Физиологиялық – жиі ауру, денсаулығының әлсіз болуы, инфекциялық аурулар, жүйке жүйесі және тұқым қуалайтын аурулар, қозғалыс қызметтерінің бұзылуы.

Психологиялық себептер – зейін, есте сақтау, ойлаудың даму деңгейі, қабылдаудың төмендігі, сөйлеу қабілетінің жеткілікті деңгейде дамымауы, таным қызығушылықтарының қалыптаспауы, дүнетанымының тарлығы.

Әлеуметтік себептер–әлеуметтік жағдайдың төмен болуы, отбасындағы кикілжіңдер,қаңғыбастық, күн тәртібінің дұрыс ұйымдастырылмауы.

"Үлгермеушілік" ұғымы педагогикалық және психологиялық әдебиеттерде әр түрлі түсіндіріледі. Л. А. Ретуш (1999. Б. 8), «психологияда, үлгермеушілік туралы айтқанда, оның психологиялық себептерін білдіреді, олар, әдетте, оқушының өзі, оның қабілеттері, мотивтері, қызығушылықтары» Әдетте, бастауыш сынып оқушылары туа біткен қабілеттер мен олардың мектептегі жетістіктерінің сәйкессіздігін көрсетеді. Егер мәселе уақытында шешілмесе, үлгермеушілік мәселелері сыныптан сыныпқа қарай кеңейе түседі.

Кейде мұғалімдер баланың әлеуетін көреді, бірақ педагогикалық тәжірибенің жеткіліксіздігіне немесе оқушылардың көптігіне байланысты олар бұл мәселені шеше алмай жатады, ата-аналарына "ол жеткілікті тырыспайды!", "Жақсы жаза алмайды!"- деп күнделікте дәрменсіз шағымданады.

Мәселені шешу үшін ата-аналар мен мұғалімдер бірлесіп жұмыс істеуі керек. Сонымен қатар, мұғалімдердің көпшілігі барлық жауапкершілікті ата-аналарына жүктейді, олар өз кезегінде "біз баланы мектепке жібердік, неге үйремпейді" деп таң қалады. Бұл қарсыласудың бір зардап шегетін жақ бар- ол

оқушының өзі. Егер ересектер не болып жатқанын талдаса, олар жағдайды түзетіп, баланың үлгерімін арттыра алады.

Сабаққа үлгермеудің себебі көп. Үлгермеушілік сабақ барысында қалыптасады. Мектептегі үлгермеушіліктің негізгі себебтері төмендегідей:

- жекелеген мұғалімдердің сабақтарының сапасыздығы, жаңа материалды толық түсіндіре алмауы, бекіту жұмысының әлсіз жүруі, оқушы білімін есепке алудың болмауы, мұғалімнің тиісі дәрежеде талап етпеуі;
- үй тапсырмасын орындау жұмысын дұрыс ойластырмау және тыңғылықты тексерудің болмауы, жеке жұмыстың болмауы, танымдық қызығуын дамыта алмау;
- мектепте үлгермеушіліктің алдын алу жөнінде жүйелі жұмыстың болмауы;
- тәрбие жұмысындағы олқылықтар, оқушылардың тәртібінің төмендігі, өз міндеттерін саналы түрде түсінбеуі, мектеп әкімшілігі тарапынан тәртіп бұзушыларға уақытылы және тиісті шара қолданбауы;
- бағалаудағы біржақтылық;
- оқыту мен тәрбие үрдісіндегі сабақтастықтың болмауы;
- сабақтан көп қалуы, оқушының ауырып қалуы, т. б.

Баланың үлгерімін қалай арттыруға болады?

Сараланған тапсырмалар арқылы үлгермеушіліктің алдын алуға болады. Бұл жаттығулар жинағы, оларды орындау негізінде балалар ережелерді жақсы түсініп, игереді, қажетті дағдыларды қалыптастырады. Сараланған тапсырмалар тақтада, слайдтарда, таблицаларда жазылуы мүмкін. Сараланған тапсырмалардың негізгі түрі [міндетті тапсырмалар](#), дағдыны қалыптастыру үшін оқыған ережені дұрыс қолдануға ықпал етеді; олардың көлемі шектелген болуы керек және әр оқушының шамасы келетін тапсырмалар болуы тиіс. Оқыту барынша тиімді болу үшін мұғалім әр оқушының әлсіз және күшті жақтарын, кемшілігі мен қол жеткізген табыстарын жақсы білуі қажет. Оқу материалын қорытындылап, бір жүйеге келтіру іскерлігін қалыптастыру үшін күрделілігі әр алуан кестелер мен сызбалар түріндегі тапсырмалар беріледі. Мысалы, тақырып бойынша үлгерімі төмен оқушыларға дайын кестені толтыруды, орташаларға кестені құруды, ал үлгерімі жақсыларға кестені құрып толтыруды тапсыруға болады. Оқытуда түрлі жұптық, топтық жұмыс түрлерін қолдануға болады. Білім сапасы төмен оқушылармен жұмыс жүргізіп, өз жұмысында әр түрлі бақылау формаларын : тесттер, сұхбат, дифференциалдық тапсырмаларды орындату. Өзіне сенімі жоқ, үлгерімі төмен оқушыны қолдап-қуаттау қажет. [Қандай да ұнамды сапасын танып](#), педагог сол арқылы балада сенім оятады, ұмтылыс пен дербестік, кедергілерден сескенбеу қасиетіне баулиды. Оқушылармен жұмысты оқу тәрбие процесіне қойылған жаңа талаптарға сай құрайды. Сабақтың барлық кезеңдерін ойластырып, оқушылардың жас ерекшеліктерін және қабылдауларын ескере отырып сабақты құрастыру. Оқытуды жекелеу жұмысын жүргізуде әр түрлі әдістерді қолдануға болады. Деңгейлік дифференциацияны қолдану жағымды нәтиже береді. Бақылау жұмысын өткізуде түрлі формаларды қолдануға болады. Әрбір оқушының оқып үйрену мүмкіншіліктерін анықтау негізінде олардың жеке бас ерекшеліктерін терең білу, сонымен қатар оны іс-тәжірибеде ескеру

қажет. Жеке дара айырмашылықтар адамдардың танымдық ортасына да қатысты. Біреулерінде көру есінің қабілеті, тағы біреулерінде – есту, үшіншілерінде – көру-қозғалысты естің түрі басым. Кейбіреулерде көрнекі-образды, біреулерде – абстрактілі-логикалық ойлау жақсы дамиды. Сондықтан да бірі материалды көру қабілетінің көмегімен, бірі – есту арқылы жеңіл қабылдайды. Оқушылардың жеке ерекшеліктеріне мән бермеу оқыту мақсаттарына қол жеткізуде қиындықтардың пайда болуына әкеледі. Қазіргі таңда танымдық қызметтің арнайы және логикалық тәсілдерінің тұтастай жоспарын құрастыру қажеттілігі туындап отыр. Олар әрбір оқу пәнін үйрену кезінде қалыптасуы керек. Тәсілдер мазмұнын талдау әрқайсысының басқалармен салыстырғанда жаңаша түрін анықтауға мүмкіндік береді. Мұндай жоспарлардың болуы және меңгеруді басқару жағдайларының жүзеге асырылуы оқу процесінің тиімділігін арттыруға ықпалын тигізеді.

Үлгермеушілікті болдырмаудың әдістері мен түрлері:

Жаңа тақырыпты түсіндіру кезінде:

— Нашар үлгеретіндерге жаңа тақырыпты баяндау жылдамдығы қиындық туғызбай ма?

— Жаңа тақырыптың негізгі мәселелері ерекше айтылып көрсетіле ме?

— Мұғалім нашар үлгеретін оқушылардың жаңа тақырыпты түсіну деңгейін анықтап ескере ме?

— Өз бетімен жұмысқа арналған жаттығулар дұрыс таңдалды ма?

— Нашар үлгеретіндерге өз бетімен жұмыс кезінде көмек көрсетіле ме?

Үй тапсырмасын түсіндіру кезінде:

— үй тапсырмасының көлемі сол сыныпқа сай ма?

— Үй тапсырмасына қатемен жұмыс енгізілген бе?

— Мұғалім үй тапсырмасын нақты, жете түсіндіре ме, кездесер қиындықтар жөнінде ескерте ме?

Егер сыныбыңызда үлгермеуші оқушылар болса не істеу не істеу керек?

Баланың үлгерімсіздігінің себептерін жою арқылы оның үлгерімін арттыруға болады. Төмендегідей жұмыс түрлері оқушыға үлгерімін жақсартуға көмектеседі. Оқушыны жақсы, орта, төмен деп бөлмей, оларды тұлға ретінде қалыптастыруға психологпен, әлеуметтік педагогпен, медбикемен жұмыс ұйымдастыру керек.

Әлеуметтік педагогтың ойынша, үлгерімі жақсы оқушының әлеумет жағдайын тексере отырып, үлгерімі төмендеп кетпеуі үшін мынадай жұмыс түрлерін жүргізу керек:

1) жеке әңгімелесу;

2) ата - анамен сұхбаттасу;

3) мадақтау арқылы баланың ынтасын арттыру.

Үлгерімі және әлеуметтік жағдайы төмен оқушылармен жұмыс барысында психолог, әлеуметтік педагог, сынып жетекшісі мына мәселелерге көңіл бөлгені жөн. Яғни, баланың жеке басын мадақтау арқылы ортада өзін еркін сезінетіндей нәтижеге жеткізу керек.

Мектептегі білім беру ортасы баланың жеке басына жағымды да, жағымсыз да әсер етуі мүмкін. Мұғалімдердің көзқарасы бойынша оқытудың тиімсіздігінің себебі оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері болып табылады. Психологтар мектептің балалардың үлгеріміне әсер етуінің жағымсыз факторларының арасында "мұғалім - оқушы" өзара әрекеттесуі сияқты себептерді жиі атайды. Үлгермеушіліктің алдын алу шараларының бірі мектепке дайындық дәрежесін анықтау болып табылады. Ұзақ жүйелі оқуға дайын емес балаларда мектепке бейімделу кезеңі ұзағырақ және қиынырақ болады, оларда оқуда әртүрлі проблемалар жиі кездеседі, мұғаліммен және сыныптастарымен әлеуметтік байланыстар қиынырақ болады. Үлгермеушіліктің кейбір әлеуметтік-педагогикалық себептері мұғалімдердің эмоционалды және физикалық жүктемелерімен байланысты.

Қазіргі дидактика үлгермеушілікті жеңудің негізгі жолдары ретінде педагогикалық профилактиканы, педагогикалық диагностиканы, педагогикалық терапияны және тәрбиелік әсерді ұсынады.

Педагогикалық профилактика-бұл оңтайлы педагогикалық жүйелерді іздеу, оның ішінде оқытудың белсенді әдістері мен формаларын, жаңа педагогикалық технологияларды, проблемалық және бағдарламаланған оқытуды, Педагогикалық қызметті ақпараттандыруды қолдану. Ю. Бабанский үлгермеушіліктің алдын-алу үшін білім беру процесін оңтайландыру тұжырымдамасын ұсынды.

Педагогикалық диагностика оқыту нәтижелерін жүйелі бақылау мен бағалаудан, олқылықтарды уақтылы анықтаудан тұрады. Ол үшін мұғалімнің оқушылармен, ата-аналармен әңгімелесуі, қиын оқушыны мұғалімнің күнделігінде деректерді тіркеумен бақылау, тесттер жүргізу, содан кейін нәтижелерді талдау, жіберілген қателіктердің түрлері бойынша кестелер түрінде жалпылау қолданылады. Ю. Бабанский педагогикалық консилиум – артта қалған оқушылардың дидактикалық мәселелерін талдау және шешу бойынша мұғалімдер кеңесін ұсынды.

Педагогикалық терапия-бұл оқудағы артта қалушылықты жою шаралары. Отандық мектепте бұл қосымша сабақтар, батыс елдерінде-теңестіру топтары. Соңғысының артықшылығы-олардағы сабақтар топтық және жеке оқыту құралдарын таңдай отырып, елеулі диагностика нәтижелері бойынша жүргізіледі. Оларды арнайы мұғалімдер жүргізеді, оқушылар үшін сабаққа қатысу міндетті.

Тәрбиелік әсер келесі негізге негізделеді: оқудағы үлгермеушіліктер көбінесе нашар тәрбиемен байланысты болғандықтан, сәтсіз оқушылармен жеке жоспарланған тәрбие жұмысы жүргізілуі керек, оған оқушының отбасымен жұмыс кіреді.

Төмендегі үлгермеушіліктің себептері мен оны шешу жолдарын ұсынамын:

1-себеп: қызығушылықтың болмауы.

Бала оқығысы келмейді, бірақ бұл құлықсыздықтың артында не жатыр? Мүмкін жауап беру оған қызық болуы мүмкін. Ол әлемде көптеген басқа,

әлдеқайда қызықты және көңілді іс-шаралар болған кезде неге мектепте отыру керектігін түсінбейді.

Шешім: оқу процесін қызықты етуге тырысыңыз. Бастауыш сынып оқушысы ойын түрінде оқуға құмар болады, мысалы, үй тапсырмасын квестке айналдырыңыз, рөлдер туралы әдебиеттерді оқыңыз, оқиғаны бетпе-бет бейнелеңіз.

2-себеп: зейінінің шоғырланудың болмауы.

Көбінесе баланың зейінін шоғырландыру қиынға соғады: ол оқулық тарауының мазмұнын зерттей алмайды немесе үнемі алаңдай отырып, берілген тапсырманы орындауға үлгермейді. Мұғалімдер зейінсіздікті нашар дайындықпен теңестіреді және төмен баға қояды.

Шешім: Баланың зейінін шоғырландыру әдістерін пайдалану керек. Интернетте есте сақтаудың, ақпарат ағынынан және басқа да пайдалы тәжірибелерден көптеген әдістерін табуға болады. Карталар, стикерлер және мнемоникалық әдістер материалды есте сақтауға көмектеседі. Балаңызға оларды қолдануға үйретіңіз.

3-себеп: кейінге қалдыру.

Мектептегі үлгермеушіліктің психологиялық себептері болуы мүмкін. Мысалы, қиын тапсырманы орындау қажеттілігі баланы алаңдатады, кейде тапсырманың қиындығы сонша, ол үй тапсырмасын елемей, кейінге қалдыра береді.

Шешім: балаңызға және оның эмоционалды жағдайына мұқият болыңыз. Оны тыныштандырыңыз және сабаққа көмек көрсетіңіз. Ол тапсырманы орындау барысында қорқыныш қалай басылатынын сезсін.

4-себеп: жоғары жүктеме.

Көбінесе ата-аналар балаларына мүмкіндігінше жан-жақты дамуды қалайды, сондықтан оларды көптеген үйірмелер мен спорт секцияларына жазып, тәрбиешілерді жалдап, курстарға жібереді. Бірақ егер қосымша іс-шаралар тым көп болса, бала негізгі әрекеттерді жеңе алмайды.

Шешім: жүктемені дұрыс пайдаланыңыз. Бала үнемі оқи алмайды: мектеп оқушыларына достарымен сөйлесуге, компьютерде отыруға және жай демалуға уақыт қажет.

5-себеп: мектептегі қиындықтар.

Балалардағы мектептегі үлгермеушіліктің себебі кейде сыныптастарының шабуылдары немесе мұғаліммен қақтығыстар болып табылады. Егер мектеп туралы ойлар әр уақытта ашуланшақтықпен, қорқынышпен және ренішпен бірге жүрсе, нәтижелі оқу мүмкін емес.

Шешім: жағдайды түсіну. Мектепке барыңыз, мұғалімдермен сөйлесіңіз және жағдайдың қаншалықты маңызды екенін анықтаңыз. Содан кейін балаңызбен не болып жатқанын талқылаңыз және оған жанжалды шешудің дұрыс тактикасын таңдауға көмектесіңіз.

Біз сіздің балаңыздың үлгермеушілігін түзетуге көмектесетін бірнеше кеңестер ұсынамын:

Баланың оқуын қадағалаңыз. Сіз оның жетістіктері мен үлгермеушіліктері туралы әрдайым хабардар болуыңыз керек

Нақты күн тәртібін ұйымдастырыңыз. Егер сабаққа, тамаққа, хоббиге және ұйқыға кететін уақыт реттелсе, бала іс-әрекетке көбірек көңіл бөле алады.

Балаңызға уақытты басқаруды үйретіңіз. Тапсырмаларды жоспарлау жүктемені тиімді бөлуге мүмкіндік береді. Мысалы, үлкен тапсырманы бірнеше күнде кішкене бөліктерде орындауға болады. Сіз әр күн үшін тапсырмаларды стикерлерде, магниттік тақтада немесе онлайн жоспарлаушыда жаза аласыз. Мерзімдерді белгілеу және оларға сәйкес келу мүмкіндігі балаға өмір бойы пайдалы болады.

Ыңғайлы жұмыс орнын ұйымдастырыңыз. Жазу жұмыстары үшін оқушыға дұрыс таңдалған жиһаз және жақсы жарықтандыру қажет.

Дұрыс тамақтану мен дұрыс ұйқыны қамтамасыз етіңіз. Баланың түнде кем дегенде сегіз сағат ұйықтайтынына көз жеткізіңіз, оны үйде дұрыс тамақтандырыңыз және оқуға пайдалы тағамдар беріңіз.

Мектеп өміріне қызығушылық танытыңыз. Жиналыстарға барыңыз, мұғалімдермен сөйлесіңіз, олардың сіздің балаңыз туралы не айтатынын тыңдаңыз. Осылайша сіз оған мектепте дұрыс қарым-қатынас орнатуға көмектесе аласыз және әрқашан хабардар боласыз.

Мектепке ұрыспаңыз. Мұғалім дұрыс емес деп ойласаңыз да немесе оқулықтағы тапсырма сізге мағынасыз болып көрінсе де, сынды өзіңізге қалдырыңыз. Егер сіз баланың санасында мектептің беделіне нұқсан келтірсеңіз, онда сіз оқуға деген байыпты көзқарасты ұмыта аласыз. Мектептегі жағымсыз тәжірибеңіз туралы да айтпауыңыз керек: сіз әрқашан химияны жек көретіндігіңіз балаға бұл тақырыпты жақсы көруге әрең көмектеседі.

Жеке үлгі көрсетіңіз. Сіздің балаңыз оқуды жақсы көруі үшін ол сізді үнемі кітаппен көруі керек — баладан өзіңіз жасамайтын нәрсені талап етудің мағынасы жоқ.

Үй тапсырмасына көмектесу керек пе деген сұрақ туындайды.

Әдетте, ата-аналардың бір бөлігі баланы басқарғысы келеді, екінші бөлігі оны артық жүктемеден қорғағысы келеді. Алайда, психологтар бұл мәселеде бірауыздан үй тапсырмасын баланың жауапкершілік аймағы деп санайды. Егер оқушының үй тапсырмасы бойынша сұрақтары болса, ол ата-анасынан көмек сұрай алады.

Ата-аналар эмоционалды қолдау көрсете алады, мысалы, бала сабақ беріп жатқанда сол бөлмеде кітап оқуына болады. Олар үй тапсырмасының орындалғанын тексеруі керек, ал сапаны тексеру енді ата – аналардың емес, мұғалімдердің қамқорлығы болып табылады. Әрине, ата-аналар балалардың оқуынан тыс қалмауы керек олар көмектесудің басқа әдістеріне жүгінуі керек. Мысалы, бірінші сыныптан бастап жоспарлауды үйрету: қандай тапсырмалар шұғыл орындауды қажет етеді және қайсысына қанша уақыт берілетінін жоспарлауды үйрету қажет. Жаман және жақсы бағалар жоқ екенін, бірақ жеткіліксіз дайындық немесе түсініксіз тақырып бар екенін түсіндіре отырып, үлгермеушілік қорқынышынан арылтып, дәл осы мәселелерді шешу керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Зотов Ю.Б. Организация современного урока. — М.: Просвещение, 1984.
2. Мони́на Г. Б., Пана́сюк Е. В. Причины школьной неуспеваемости // Тренинг взаимодействия с неуспевающим учеником. СПб., 2005.
3. Безруких М.М., Ефимова С.В. Как помочь детям с трудностями обучения? // Начальная школа. 1990. № 10. (стр. 11-16.)
4. Психические особенности слабоуспевающих школьников / Под ред. Й.Ломпшера. М.: Педагогика, 1984.

САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ- МҰҒАЛІМДЕРДІҢ БІЛІМІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖӘНЕ ОҚЫТУ МЕН ОҚУДЫ ЖЕТІЛДІРУ ТӘСІЛІ

Бердимбетова Арайлым Мырзагелдиевна

Жамбыл облысы, Байзақ ауданы,
Аймантөбе ауылы Берікқара орта мектебі,
тарих пәнінің мұғалімі

Аңдатпа. Lesson Study – мұғалімдердің білімін қалыптастыру және оқыту мен оқуды жетілдірудің ең тиімді тәсілі. Мақалада сабақты зерттеу әдісін қолдана отырып оқушылардың білім, білік дағдыларын қалыптастыру және оқыту мен оқуда ынтымақтастықта жұмыс жасай білуіне оң әсерін тигізу. Сабақта тиімді әдіс – тәсілдерді пайдаланып, оқушылардың ұжымдық, жұптық және жеке жұмыс істеуге, сыни ойлау қабілетін қалыптастыру.

Аннотация. Lesson Study— наиболее эффективный способ формирования знаний учителей и улучшения преподавания и обучения. В статье использование метода изучения урока положительно влияет на формирование знаний и умений учащихся и умение работать в сотрудничестве в обучении и обучении. Эффективным методом на уроке является формирование у учащихся критического мышления, умения работать коллективно, в парах и индивидуально, используя приемы.

Abstract. Lesson Study is the most effective way of forming teachers' knowledge and improving teaching and learning. In the article, using the method of studying the lesson, to have a positive effect on the formation of knowledge and skills of students and the ability to work cooperatively in teaching and learning. An effective method in the lesson is the formation of critical thinking ability of students to work collectively, in pairs and individually, using methods.

Баланың білім алуға деген құштарлығын ояту үшін қазіргі заманда мұғалім көп ізденеді. Сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасайды. Қазіргі қоғамда белгілі бір жетістіктерге қол жеткізу үшін алған білімнің сапалы да жүйелі болғаны дұрыс. Сондықтан алған біліммен шектелмей үнемі ізденіс үстінде болып, үздіксіз даму жолдарын қарастыру - бүгінгі маманға қойылып отырған ең негізгі және өзекті талаптардың бірі болып табылады. Осы талаптарды негізге ала отырып, өз тәжірибемізде, атап айтқанда, сабақты зерттеу үдерісінде іске асырудамыз. Сабақты зерттеуді жүргізудегі мақсатымыз – оқушының білім сапасының көтерілуіне, оқыту мен оқуда ынтымақтастықта жұмыс жасай білуіне оң әсерін

тигізу. Осы мақсатта мектебімізде сабақты зерттеу үдерісі жүзеге асырылды. Берікқара орта мектебінің тарих пәнінің мұғалімі Бердимбетова А.М, биология пәнінің мұғалімі Акимова М.Х, математика пәнінің мұғалімі Илмуратов Т.Б, химия пәнінің мұғалімі Керімқұлова А.А мұғалімдерімен бірлесе отырып алдымен сыныпты таңдадық. Lesson Study тобы өзара келісе отырып 8 сыныпқа зерттеу сабағын жүргізуді жоспарладық. Сыныпта –16 оқушы, қыз бала –10, ер бала –6. Сыныпта оқу озаты –3, екпіндісі –7. Жалпы білім сапасы - 56%-ды құрайды. Сыныптың білім деңгейі мен сыныптың белсенділігі, жарыса оқу деңгейі орташа. Сондықтан осы сыныпта тиімді әдіс-тәсілдерді оқыту арқылы сыныпта оқу мен оқыту үрдісінде белсенді, бәсекелестік атмосфера тудыру болды. Сонымен қатар оқушылардың таным белсенділігін арттыру, қызығушылығын ояту, білім сапасын көтеру. Пән мұғалімдерімен бірлесе отырып, зерттеу сұрағын былай деп алдық. «Оқушылардың жоғары дәрежелі сұрақ қою дағдыларын қалай дамытамыз?» Зерттеу сабақтарымызда біз сыныптағы барлық оқушыларды А,В,С деңгейіне бөліп алдық. Бұлай бақылау бізге тиімді болды. Себебі сыныптағы барлық оқушылар бақылаушылардың назарында болады. Мұнда А деңгейдегі оқушы–сабақты өте жақсы оқиды, өз ойын еркін жеткізе алады. В деңгейдегі оқушы–сабақта үлгерімі жақсы, белсенділік аса танытпайды, тек сұрағанда ғана жауап береді. С деңгейдегі оқушы–деңгейі төмен, сабаққа қызуғушылығы жоқ, сылтау тауып сабақтан қалуға тырысып отырады.

Топ отырысында бақылаушылар үшін төмендегі жаднаманы дайындап алдық:

- Бақылаудағы оқушылардың сабақ кездеріне таңдаған әдісті меңгеру деңгейі,жұмысқа кірісуі қалай болды? Оқушының әрқайсысы қандай прогресске қол жеткізді?

- Басқа оқушылар осы әдісті қалай қабылдады?

Сабақты оқыту мақсатына алынған тәсілдің тиімділігі қандай болды? Енгізіліп жатқан әдіс қалай көмектесті немесе кедергі келтірді? Қандай тосын оқиғалар болды?

Қазақстан тарихы сабағы. Сабақтың тақырыбы: «Ахмет Байтұрсынұлы- «ұлт ұстазы». Сабағымның оқу мақсаты:

8.2.2.2 Ахмет Байтұрсынұлы қазақ тіл білімінің негізін салушы, қоғам қайраткері ретінде бағалау.

Lesson Study зерттеу сабағын төңкерілген сабақ ретінде алдық. Сабақтағы таңдап алынған әдіс тәсілдерім- «Өрмекші торы», «Фотобокс», «Tarsia», «Сикырлы қоржын» болды. Үй тапсырмасын «Өрмекші торы » арқылы сұрадым. «Өрмекші торы» әдісінде барлық оқушылар қамтылады. А деңгейдегі оқушылар өрмекшінің торын өзіне алғанда барлық мәтінді дұрыс айтты. В деңгейдегі оқушыларда өздерінің дайындығына қарай жауап берді. С деңгейдегі оқушылар өз ойын толық ашық айталмай қысылды, бірақ жауап берді. «Фотобокс» әдісінде оқушылар топпен жұмыс жасады. 1- ші топ оқушылары пленкадағы суреттер бойынша мәтін құрады. 2- топ пленкадағы жылдарды қатыстырып мәтін құрады. Топта А деңгейдегі оқушылар өздерінің көшбасшылығын көрсетті, тапсырманы

дұрыс орындады. В деңгейдегі оқушылар топтық жұмыста өздерін жақсы ұстап, жақсы жұмыс жасады. Ал С деңгейдегі оқушылар топта ат салысып, ойын білдіріп, белсенді болғанымен қорғауға келгенде ойын толық жеткізе алмады. Келесі тапсырмада «Tarsia» әдісін қолдандым. «Tarsia» әдісі бойынша оқушылар өз жұптарымен сұрақтардың жауаптарын дұрыс анықтап пирамида құрастырды. Жұптық жұмыста А деңгейдегі оқушылар тапсырманы дұрыс орындады және өзінің жұбына көмек беріп отырды. В деңгейдегі оқушылар жұптық жұмыста тапсырмаға белсенді қатысты. С деңгейдегі оқушыларым жұптық жұмыста тапсырма орындаған да өз жұбының көмегіне жүгінді.

1-сурет 2-сурет

1-ші және 2-ші суретте оқушылар «фотобокс» әдісі арқылы топтық жұмыс орындап жатыр.

Бірінші тарих зерттеу сабағы жүргізілгеннен кейін биология пәні өзінің «Адамның асқорыту жүйесінің құрылысы» тақырыбындағы зерттеу сабағын жүргізді.

Биология пәні. Сабақтың тақырыбы: «Адамның асқорыту жүйесінің құрылысы». Оқу мақсаты:

8.1.2.3 - адамның ас қорыту жүйесінің құрылысы мен қызметтері арасындағы өзара байланысты түсіндіру.

Таңдалынып алынған әдіс-тәсілдерім «Триггерлік суреттер», «Ойлан-бөліс-жұптас», «Tarsia», «Фрейер моделі», «Даналық ағашы».

Сабағымда тақырыпты ашу үшін алған әдістерім өте сәтті болды. Өйткені оқушылар оқыған мәліметтерді саралап, талқылап, оған байланысты көзқарастардың түсінгендерін, берілген тапсырмаларды топ ішінде талқылады, бір ойдың екінші рет қайталанбауы, өмірімен байланыстыра білді. Бір-бірімен жұптасқан оқушылар өз жұмыстарының ойын жеткізу барысында өзге оқушының пікірін жеткізе алды. А деңгейіндегі оқушыларды сараптай келе олардың өте шапшаң, тез қабылдағыш, қызығушылықтары жоғары оқушылар екенін байқадым. Берілген тапсырманы уақытында орындау, проблеманы шешу - оқушы үшін маңызды болып саналатын іс әрекеттердің бірі. Сабақта берілген әр тапсырма оқушы үшін құнды болып саналады, топта жұмыс істегенде де қызығушылық танытып, әртүрлі сұрақтар қойып, қорытынды ой-пікірлерімен, дәлелдерімен көзге түсе білді. Оқушы өз ортасында, топтағы оқушылармен бірігіп жұмыс жасай отырып, бірін-бірі тыңдауды, бір-бірінің пікірімен санасуды үйренді. Оқушылар өте жоғары деңгейде өзіне берілген тапсырманы қорғай

білді. Сабақ соңынан А деңгейіндегі оқушылар «кері байланыс» парағын толтырып, өзінің ойын еркін жазып, бүгінгі сабаққа қандай ұсынысы бар екенін білдірді. «Триггерлік суреттер», «Ойлан-бөліс-жұптас», «Tarsia», «Фрейер моделі», «Даналық ағашы» әдістері бұл оқушылар үшін тиімді болды. Көшбасшылық қасиеттерін одан ары ашты. В деңгейіндегі оқушыларды сараптай келе олардың бұрын өзбетінше жұмыс жасауға қиналатын, достарының көмегімен және мұғалімнің қадағалауымен зейін қойып оқитынын және жазатынын байқадым. Бұл сабақта топтық, жұптық жұмыстар нәтижесінде басқа оқушылармен қарым-қатынас жасай білді. Топпен бірлесіп, ынтымақтасып жұмыс жүргізуді, бірлесіп жұмыс істеуді үйренді. Топта белсенділігі артты. Сабақтың басында белсенділік танытпағанмен сабақ ортасына қарай, әсіресе топтық, жұптық жұмыстарда өзін еркін сезінді. Тобындағы оқушыларға көмектесіп отырды. Сабақтың басында «Ойлан-бөліс-жұптас», «Фрейер моделі» әдістерінде В оқушылары ұяндық танытты. Тек мұғалім сұраған кезде жауап берді. «Триггерлік суреттер», «Даналық ағашы» әдістері В оқушыларына тиімді болды. Ұяндықты ұмытып белсенділігі артты, коммуникативтік дағдылары дамыды. Бақылаудағы С деңгейдегі оқушылар тез қабылдай алмайтын және қызығушылығы төмен, жылдам орындай алмайды, ойланып отырып жазады. «Триггерлік суреттер», «Tarsia» әдістері С деңгейіндегі оқушыларға тиімді болды. Топта жұмыс істегенде қызығушылық танытып, әр түрлі сұрақтар қоя алмады, тек жанындағы оқушының көмегімен орындады. Қорыта айтқанда қолдау мен көмек керек. «Даналық ағашы», «Фрейер моделі» әдістері С деңгейіндегі оқушылар үшін тиімсіз болды. С оқушы топтық жұмыста сыныптастарының көмегіне сүйенеді, жеке жұмыстарда қолдау мен көмек қажет етеді.

1-сурет

2-сурет

Осылай химия пәнінен Керімкулова Айсара, математика пәнінен Илмуратов Талғат зерттеу сабақтарын жүргізді. Зерттеу сабағынан соң оқушылар арасында талқылау жүргіздік. Яғни оқушы үнін жүргіздік. Біз барлық оқушылармен емес, тек бір топтағы оқушыларды ғана алып қалып, оқушылармен сұхбат жүргіздік.

- Саған сабақта бәрінен де не ұнады?
- Сені нені үйрендің?
- Бұрын істей алмағандарыңнан қазір нені істей аласың?
- Оқытудың қай бөлігі сен үшін барынша тиімді болды?
- Егер дәл осы сабақ басқа сабақта өткізілетін болса, нені өзгертер едің?

- Неліктен бұл бөлігін өзгертер едің?

- Қалай ойлайсың еркін түрде әңгіме жүргізген ұтымдыма, жоқ әлде тәртіп сақтаған тиімдіме?

- Жұптасып ой бөлісу және өз жұбыңның пікірі мен ой-тұжырымын жеткізу барысында өз бойыңда қандай дағды қалыптастырдың?-деген оқушыларға қойылды. Оқушылардың жауабын тыңдап болғаннан кейін, топтағы ұстаздар егер осы сабақтарды қайта өткізер болсақ нені өзгертер едік? Сыни тұрғыдан ойлау технологиясының әдістерін қаншалықты тиімді пайдалана білдік? Осы іс-әрекеттер оқушының ойлауына қаншалықты ықпал етті? -деген сұрақтарды өзімізге қойдық. Түсінгеніміз мұғалім әр сабақ сайын өз іс-әрекетін талдау арқылы жіберген қателіктерін ескере отырып түзейді. Осы сабақты қайта өтер болсақ, кері байланыс арқылы оқушылардың пікірін біліп, сабағымызды оқушыларға ұнайтын әдіс-тәсілдер мен ойын түрлерін қосып жоспарлаймыз.

Қорыта айтқанда сабақта таңдап алынған әдіс-тәсілдеріміз тиімді болды. Өйткені сабақта қамтылмай қалған оқушылар болған жоқ. Әсіресе С деңгейдегі оқушыларымызға тиімді болды. Сыныптың сабақ үлгерімі 56%-дан 65%-көтерілді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Lesson Study (сабақты зерттеу) бойынша мұғалімге арналған нұсқаулық
2. Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері Пит Дадли
3. Lesson Study UK www.lessonstudy.co.uk Lesson Study: нұсқаулық Пит Дадли

ҮЛГІРІМІ ТӨМЕН БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Брахметова Анар Аскарбековна,
жалпы білім беру пәндерінің оқытушысы,
жоғары санатты,
Қостанай педагогикалық колледжі,
биология пәнінің оқытушысы.

Аңдатпа. Білім беру нәтижелерінің сапасын жақсарту үшін әлемдегі жинақталған тәжірибені ескеріп, басқалардың жетістіктеріне сүйене отырып, олардың қателіктерін қайталамай қозғалған маңызды. Мақалада білім алушылардың сәтсіздігін жеңу тетіктерін пайдалану материалы қамтылған. Сабақта төмен үлгірім мәселелерін шешу үшін қолданылатын жүйелік тәсіл ұсынылған.

Аннотация. Для улучшения качества образовательных результатов важно учесть накопленный в мире опыт и двигаться, опираясь на успехи других и не повторяя их ошибок. Статья содержит материал использования механизмов преодоления неуспешности обучающихся. Представлен системный подход используемый на занятии для решения проблем низкой успеваемости.

Abstract. To improve the quality of educational results, it is important to take into account the experience accumulated in the world and move basing on the successes of others and without repeating their mistakes. The article contains material on the use of mechanisms to overcome the

failure of students. The systematic approach used in the classroom to solve problems of low academic progress is presented in the article.

Президент Қ. Тоқаев өзінің қыркүйек айындағы Қазақстан халқына арнаған Жолдауында сапалы білім беру мәселесіне ерекше назар аударды. Педагогтердің материалдық уәждемесі мен кәсіби біліктілігін арттыру, дарынды балаларды қолдау, жаңа мектептер салу, отандық ғылымды дамыту - Қазақстанда сапалы білім берудің мықты іргетасын қалау үшін пысықтау қажет нәрселердің бірі. [1]

Сапалы білім беру дегеніміз- ғылымға негізделген жүйелі бағдарлама бойынша теориялық, практикалық іске қабілетті, еңбекке баулу, дүниетанымын кеңейту және баланың бойындағы бар қабілетін кемеліне келтіріп жан-жақты тұлға тәрбиелеу болып табылады. Оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз процесі- сапалы білім беру.

Қазіргі кездегі білім берудегі басты мақсат- жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім, өзіндік ой - талғамы бар, адамгершілігі жоғары, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны тәрбиелеу.

Ертеңгі бәсекеге қабілетті тұлға – бүгінгі партада отырған оқушылар. Олар – еліміздің ертеңі, дамыған елдермен иық тіресіп, тереземізді тең ұстап, әлемдік бәсекеде үкілі үмітімізді ақтайтын ұрпақ. Сол ұрпаққа сапалы білім беру – әрбір ұстаздың парызы. Ал, білім беру жүйесі – қай кезеңде болмасын қызығы мен қиындығы мол күрделі сала. Білім алушыларға жүйелі білім беріп, білікті азамат етіп шығару ұстаздар тарапынан үлкен ізденіс пен қажырлылықты талап етеді.

Шәкірттерге сапалы білім беру үшін Қостанай педагогикалық колледжінде барлық жағдай жасалған. Мекемемізде әкімшілік тарапынан оқытушыларға да, студенттерге де шығармашылық ізденістерін дамыту, кәсіби біліктіліктерін жетілдіру, өзара тәжірибе алмасу бағытында кәсіби байқаулар, конференциялар, педагогикалық оқулар және студенттер қауымымен іс - шаралар ұйымдастыру, олардың белсенділігін арттыру, танымдық деңгейлерін көтеру, шығармашылық жұмыстарға баулу бағытында танымдық шаралар өткізіліп, колледж оқытушыларына шеберлігін, студенттерге білімдерін әрі қарай жетілдіру мақсатында әдістемелік көмектер ұйымдастырылуда. Осындай жүйелі жұмыстардың арқасында білім сапасы жылдан жылға көтеріле түсуде, түлектеріміз өз мамандығының шебері болатынында кәміл сенімдіміз.

«Ел боламын десең бесігіңді түзе» деп ұлы жазушы, ғұлама ғалым Мұхтар Әуезов айтқан. Бұл сөзде мәні терең мағына жатыр. Еліңнің ертеңі – жас ұрпақты жақсылап өсір деген сөз. Қазіргі таңда білімге, ғылымға деген қызығуы жоғары, интеллектуалды жастар сомдау өзекті мәселе. Оны шешуге колледжде пәнді оқытуда ең алғашқы күннен бастап-ақ білім алушылардың пәнге, мамандыққа қызығушылығын, ынтасын арттыру және де білім беруде сабақты күнделікті өмірмен байланыстыра өту тиімді екеніне көз жеткізілді.

Сапалы білім беруде оқытушының міндеті – білім технологиясын бүгінгі күн талабына сай жетілдіру. Бағдарлама бойынша дифференциалдап оқыту, сабақ барысында проблемалы әдісті қолдана білу, сабақтың әр бойында барлық студенттердің толық, қайталау жұмыстарын шебер ұйымдастыра білу, сабақ

бойы әрбір білім алушының ерекшеліктерін ескере отыру, олардың белсенді әрекеттерін, әсіресе, ұйымшылдық пен еңбексүйгіштік қасиетін әрі қарай дамыту – біздің білім беру мекемесінде әрбір педагогтің биік міндеті.

Студенттердің білімін жүйелі тексеріп, бақылап отыру оларды жауапкершілікке, үнемі жұмыс істеуге баулып, білім алушылардың білімінің тиянақтылығын, тереңдігін арттырады. Сондықтан біз өз тәжірибемізде студенттерге сапалы, тиянақты білім беріп, білімділік дағдыларын қалыптастыруда оңайдан қиынға, қарапайымнан күрделіге қарай оқытудың жүйелілік ұстанымын басшылыққа аламыз, білім тексерудің сан алуан түрлерін қолданамыз. Үлкен бір тарау өткенде білімді жүйеге келтіру, есепке алу өрісін жетілдіру – басты мақсатымыз.

Колледжде білім сапасын көтеру үшін төмендегі негізгі ұстанымдарды ескере отырып жұмыс жүргізудеміз:

- Оқу тәрбие жұмысын педагогикалық диагностикалық нәтижелеріне байланысты ұйымдастыру әр білім алушының іс-қабілетін анықтау, сұранысын білу;

- Басты мақсат – балалардың бойындағы дарындылықты дамыту, шеберлігін арттыру, жеке шығармашылығын қалыптастыру;

- Оқытудың мазмұны мен жетістігіне ғылыми талдау жасау.

- Педагогикалық ізденіс барысында білім алушының ойлау жүйесінің дамуына болжау жасау, білім берудің өзгеше әдіс-тәсілдерін енгізу.

- Білім алушылардың жеке шығармашылығын дамыту үшін оқытушы өз шығармашылығын көтеру, іздену керек.

Көрнекті неміс педагогі Адольф Дистервег 19-ғасырдың өзінде-ақ: «Жас мұғалімнің негізгі кемшілігі - өзіне белгілі материалды балаларға тегіс айтып беруге тырысуы». Ол нашар мұғалім, шындықты (білімді) өзі айтып, хабарлайды, жариялайды, ал жақсы мұғалім шәкірттерді оны табуға үйретеді деп есептеді. Сондықтан әрбір оқытушы өз пәнінде бүкіл сабақ барысында, оның әрбір кезеңінде білім алушылардың танымдық іс-әрекетін жандандыра, белсендіре отырып, олардың көпшілігінің енжар қалмауын талап етіп, ұстаз оқыту мазмұнының нәтижесі болуын, шәкірттердің білім сапасының жоғары болуын, олардың өз іс- әрекеттерінің сипатына (енжар немесе белсенді) тікелей тәуелді екенін үнемі басшылыққа алуы тиіс. [2]

Студенттердің білім сапасын арттыруда біздің назар аударатын ең негізгі мәселелеріміз мыналар:

- Білім алушының алдына бүгінгі тақырып бойынша меңгеретін негізгі мәселені мақсат етіп қою. Алдағы уақытта не істеу, қалай жасау қажеттігі жөнінде жалпылама бағыт беру.

- Студенттер белгіленген бағыт бойынша материалдармен жұмыс істейді. Яғни олар таблицамен, схемамен, графиктік сызбалармен айналысады.

- Оқытушының сұрақтарына сүйене, схема, таблица және тағы басқа материалдар көмегімен өздері бақылап, байқап, жұмыс істеп көргендерінің ішінен ізделінді қасиетті бөліп шығаруға тырысады.

- Білім алушылар оқытушының көмегімен орындаған жұмыстарын тағы бір рет тексеруден өткізеді: анықтаған қасиеттердің дұрыстығына көз жеткізеді.

Ойлау әрекетін осы ретпен қалыптастыру барысында материалды игеруге білім алушылардың қабылдауы, елестетуі, ұғынуы, есте сақтауы барлық психикалық әрекеттері түгел қатысады. Сондықтан сабақты меңгеру нәтижесі білім беріктігін қамтамасыз етеді.

Студенттердің пәнге деген қызығушылығын арттыруда тағы бір ескеретін жайт оның пәнге деген қызығушылығын арттыру, өздігінен шығармашылық жұмыс істеуге бағыттау. Ол үшін әрбір студенттің даярлығы мен мүмкіндіктерін, қабілеттері мен білімдеріне сүйене отырып, сабақтың өту құрылымына талдау жасап, білімнің тиянақты түрде білім алушыға түсінікті болуын, нақты дәрежеде игерілуін қадағалау қажет. Өтілген материалды үнемі жиі қайталап отыру, деңгейлік сұрақтарды қою, игерілген білімнің терең және тиянақты болу мүмкіндігін ұлғайтады. Пәнге деген қызығушылықты дамыту үшін дидактикалық ойындарды пайдаланып студенттердің логикалық ойлауын, өз бетімен жұмыс істеуін жандандыру қажеттігі шығады.

Студенттің біліміндегі олқылықты анықтау үшін тестік бақылау жұмысының орны ерекше. Ол біріншіден оның өз бетінше жұмыс істеу әрекеттерін арттырады, оқытудың тиімділігіне қол жеткізеді, ойлау қабілетін, шығармашылық белсенділігін арттырады, егер оқытушы дұрыс бағыт бере білсе. Сабақта тек материалды игеріп қана қоймай, игерілетін материал тәңіреңінде проблемалар туғызып, оқушының тереңірек ойлануына, шығармашылықпен жұмыс істеуіне жол ашу керек.

Сонымен қатар, әр студенттің үлгірімін көтеруде колледжде топ кураторының алатын орны ерекше. Куратор үлгірімі төмен студентті жеке қадағалауына алады, пән мұғаліммен бірлесіп, ата-анамен байланысып білім алушының үлгірімінің мәселесін шешуде бірлесіп жоспар құрылады, сабақтан тыс уақытында қосымша сабақтар ұйымдастырылады. Яғни, студенттер тек колледжде ғана емес, ата-аналарының бақылауымен үйден де дайындалуы тиіс. Интернет арқылы онлайн тест тапсырмаларымен дайындалуға да көңіл бөлінгені абзал. Пән оқытушыларымен жауапкершілігін арттыру мақсатында жеке пәндер бойынша сараптама жасалып отыруы да өз жемісін берері сөзсіз. Сынаққа дайындық кезінде оқытушы жан-жақты жаңашыл, қызықтыра алар қабілетті әрі білікті болуы керек. Бұл орайда колледж әкімшілігі кәсіподақ ұйымымен бірлесіп оқытушылардың біліктілігін арттыруда қолдау көрсетіп, оқытушылардың біліктіліктерін көтеруге жағдай жасауда, сонымен қоса материалдық көтермелеу қарастырылған. Бұның бәрі жұмысқа немқұраулықпен қарауға жол бермейді.

Білім алушыларды оқыту және тәрбиелеу сапасын арттыруда оқытушылардың педагогикалық шеберлігінің, кәсіби құзыреттілігінің өсуі ерекше рөл атқаратыны даусыз. Біліктілікті арттыру курстарында жүйелі түрде оқытылуы, семинарларға, педагогикалық оқуларға қатысуы педагогтардың кәсіби шеберлігін айтарлықтай көтеруге жағдай үнемі жасалуда. Нәтижесінде, студенттердің оқыту сапасына әсерін тигізеді.

Студенттердің болашағы колледж ұжымы мен ата-аналарға ортақ. Ең бастысы білім алушылар тарапынан да үлкен жауапкершілік керек. Білім сапасын көтерудің бірнеше қырлы көрсеткіштері бар. Ол материалдық-техникалық база, әдістемелік жұмыстар, сабақ процесіндегі оқытушылардың шеберлігі мен жаңашылдығы және тағы басқалар. Үлгірім мәселесі жүйелі шешілу үшін бастысы жан жақтан қадағалау бірдей болуы тиіс.

Кез келген ғылыми жетілдірілген әдіс-тәсіл оқытушының шығармашылық энергиясымен, дидактикалық өнерімен, педагогикалық ойымен, барлық оқу-тәрбие құралдарын, әдіс-тәсілдерін еркін пайдалана білу қабілетімен ұштасып барып қана жоғары нәтиже береді. Яғни, оқу-тәрбие жұмысында барлығы педагогке байланысты. Оқытушының тек қана оқу материалын білуі жеткіліксіз, ол мұнымен қатар, сол білімін шәкірттеріне түсінікті формада айтып жеткізе алуында. [3]

Педагогтың жеке қасиеттерінің бірі – оның сөзі. Сөз– оқытушының басты құралы. Колледжде оқып жатқан шәкірттердің бәрі бірдей ғұлама, алғыр деп тұжырым жасауға болмайды. Жекелеген шәкірттердің баяу қабылдауы мүмкін. Сондықтан, әрбір курстағы, мамандықтағы студенттердің білім сапалары бірдей болуы мүмкін емес. Осы жағдайларды жіті қадағалап отыру қажет. Ата-ана, оқытушы және студенттер болып, білім алушының білім сапасына үлкен жауапкершілікпен қарау керек. Ал, білімді ұрпақ – еліміздің тұғырлы келешегі.

Жалпы, білім сапасын көтеру бағытында түрлі пікірлер айтылып та, жазылып та жүр. Студенттердің сапалы білім алуына, тәрбиеленуіне көбінесе колледж оқытушысын, не кураторын жауапты қылып қоямыз. Негізінен, бұл жерде ата-ананың жауаптылығы аса маңызды болып келеді. Өкінішке орай, бүгінгі ата-аналардың басым бөлігінің бала тәрбиесіндегі рөлі, баласына жатар орын, ішер тамақ, киер киім әперумен шектеліп отыр. Қалған шаруаның барлығын оқу орнына артып қойған. Сонымен бірге, балалардың білім алуына бірден бір кедергі келтіретін – ұялы телефон. Телефон ұстап отырып, кітап оқыған баланың басына не кіреді? Түк те кірмейді. Соңында, «Сапалы білім бермеді» деп бәрін оқу орнына жабады да, телефон алып берген ата-ана үйде сүттен ақ, судан таза болады. Мемлекеттік аттестациялауды тапсыру кезінде де түлектердің қойны-қоныштарын телефонмен толтырып жатқанын талай мәрте көрдік. Сонда олар алған білімдеріне сенбей телефонға сенгендері ме?

Әрине, телефонның пайдалы жақтары да болар. Дегенмен, осы ұялы телефонның арқасында студент білімі төмендеп жатыр десем артық айтқандық болмас.

Негізінен білім сапасын көтеру үшін ата-ана да балаларының сабаққа қатысуын қадағалап, оқу орнымен қоян-қолтық жұмыс жасауы тиіс. Сонда ғана студенттерге қажетті білім беріліп, сапа деңгейін көтеруге мүмкіндік туады.

Шығармашылық тапсырмалардың өзін білім алушылардың қабілетіне, пәнге деген сүйіспеншілігіне байланысты оқуға қойылатын талаптарын басшылыққа ала отырып, жүргізген жөн. Ол үшін оны түрлендіре әрі орындауға жеңіл етіп берген тиімді болмақ. Бір сабақтың өзінде бірнеше тапсырма ұсынып, таңдап орындауды студенттің өз қалауына қалдыру керек.

Өте жемісті тәсілдердің бірі – тапсырмаларды жүйеге бөліп, білім алушының біліміне, қабілетіне байланысты ұсынуға болады. Бұл орайда, студенттер алдына мақсат қойып, оған жету, қорытынды жасап отыру, қосымша материалдар табу үшін іздену, өзін-өзі талдауды, өзін-өзі бағалай білуді меңгеру секілді талаптар қойылады.

Студенттің мамандық иесі болуы, яғни кәсіби тағдыры тек қана жақсы оқытушыға байланысты. Бұл мақсатта жаңашыл педагогтардың инновациялық тәжірибесін шығармашылық ынтамен меңгеру және пайдалану қажет. Ал, жаңашыл педагогтардың тәжірибесі оқытушы мен студенттің өзара шығармашылық қарым-қатынасы ретінде қабылдауға, білім алушының алдына барынша күрделі мақсат қойылып, оны орындай алатындығына сенімін нығайтуға, студенттердің жұмыс нәтижелерін жеке және ұжымдық талдауға, оқытушының оқу материалының жақсы меңгерілуі мақсатында, сабақ уақытын өз бетінше пайдалануға, білім алушылардың өзін-өзі шығармашылық басқаруға, тәрбиеге жеке тұлға тұрғысынан қарауға, ата-аналармен ынтымақтастық құруға негізделген.

Сондай-ақ, сабақта кең көлемде көрнекі құралдарды және студенттердің өздері жасаған суреттерді, схемаларды пайдалану, сабақты түрлендіріп өткізу, техникалық құралдарды тиімді қолдану, сабаққа қатысты бейнетаспаларды, фильмдерді көрсету студенттердің шығармашылық қабілетін арттырып, ынталандыратыны сөзсіз. Сондықтан, әр баланың бойындағы шығармашылық қабілеттерін бағыттап, тәрбиелеу қазіргі таңдағы ата-ана мен мұғалімнің тарапынан қолдау тауып отыруы қажет. [2]

Білім беру жүйесін санға ғана емес, сапаға негіздеу – бүгінгі күннің басты талабы. Балаларға сапалы білім беру үшін ең әуелі саналы тәрбие керек-ақ. «Адамға ең бірінші білім емес, рухани тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның барлық өміріне апат әкеледі...» деп әлемге әйгілі ойшыл Әл-Фараби айтқандай балаға әуелі білімнен бұрын, тәрбие берілуі тиіс. Тәрбие – атаның қанымен, ананың сүтімен, қоғамдық көзқараспен үндесе отырып берілсе құба-құп.

Негізінен білім алушының сапасын арттыру пән оқытушысы куратор, ата-анамен бірге оқу жылының басынан дайындалуы керек. Мұқият дайындалған бала қай кезде де өз көрсеткішін көрсетеді.

Жалпы, баласы колледжге түскеннен бастап әрбір ата-ана оқу орнымен тығыз қарым-қатынаста болып, «Колледж – ата-ана – оқытушы» үштұғырын қолдау қажет. Оқуға деген ынтасын, жігерін, талабын ұштап, отбасы құндылықтарымен қоса бала бойына сіңіре білген ата – ана баласының жетістігіне көз жеткізеді. Сонда ғана саналы тәрбиені бойына сіңірген бала сапалы білім алып, қазіргі қоғамға сай өскелең ұрпақ, білімді, білікті маман болып шығары анық.

Қалай болғанда да, білім алушының білім сапасын көтеріп, саналы да тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеп шығару қажет. Ол үшін ата-ана, оқытушы, студент болып тығыз байланыста жұмыс жасаған абзал. Сонымен, жоғарыда айтылған пікірлер осыны айғақтай түседі.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Касым-Жомарт Токаев «Единство народа и системные реформы – прочная основа процветания страны». Послание народу Казахстана, 01.09.2022 г.
2. Оқушылардың білім сапасын көтеру және оны шешу жолдары (баяндама)// <https://melimde.com/oushilardi-bilim-sapasin-koteru-jene-oni-sheshu-joldari-bayand.html>
3. Груничева И.Г. Поддержка школ показывающих низкие образовательные результаты. <https://cyberleninka.ru/article/n/podderzhka-shkol-pokazyvayuschih-nizkie-obrazovatelnye-rezultaty-kak-chast-natsionalnoy-obrazovatelnoy-politiki-obzor-mirovogo-opyta/viewer>

ПРОЕКТИРОВАНИЕ И ПРИМЕНЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО МАРШРУТА НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Букина Анастасия Юрьевна,
педагог-модератор,
Республика Казахстан, Северо – Казахстанская область,
г. Петропавловск, «Школа – лицей «Дарын»,
учитель физической культуры

Аңдапта. Бұл мақаланың мақсаты дене шынықтыру пәні бойынша сабақтарда жалпы білім беретін мектепте оқушылардың жеке білім беру бағытын жобалау технологиясын теориялық негіздеу, әзірлеу және қолдану болып табылады. Қазіргі мектепте дене шынықтыруды оқытудың ерекшеліктері туралы баяндалған. Жеке білім беру маршрутының тұжырымдамасы қазіргі оқушының дене шынықтыруын дамыту құралы ретінде ашылады, сонымен қатар дене шынықтыру сабақтарында жеке білім беру маршрутын жобалау технологиясы қарастырылады. Қорытындылай келе, қазіргі мектепте оқу процесіне жеке білім беру бағытын енгізу туралы қорытындылар жасалды және қорытындыланды.

Аннотация. Целью данной статьи является теоретическое обоснование, разработка и применение технологии проектирования индивидуального образовательного маршрута учащихся в общеобразовательной школе на уроках по предмету физическая культура. Изложено об особенностях обучения физической культуре в современной школе. Раскрывается понятие индивидуального образовательного маршрута, как средство развития физической культуры современного школьника, а также рассматривается технология проектирования индивидуального образовательного маршрута на уроках физической культуры. В заключении сделаны выводы и подведен итог о внедрении индивидуального образовательного маршрута в процесс обучения в современной школе.

Abstract. The purpose of this article is the theoretical justification, development and application of technology for designing an individual educational route of students in a secondary school in the classroom on the subject of physical culture. It is described about the peculiarities of physical education in a modern school. The concept of an individual educational route is revealed as a means of developing the physical culture of a modern student, and the technology of designing an individual educational route in physical education lessons is also considered. In conclusion, conclusions are

drawn and summed up about the introduction of an individual educational route into the learning process in a modern school.

Современные условия развития общества и новые подходы к образованию обозначают необходимость создания в школе условий для формирования универсальных способностей школьников, основанных на новых социальных потребностях и ценностях. Достижение этих целей напрямую связано с индивидуализацией образовательного процесса.

Актуальность данной темы определена тем, что проектирование индивидуального образовательного маршрута обусловлено необходимостью организации таких форм и методов образовательной деятельности, которые способствуют самостоятельному продвижению учащегося в образовательном процессе.

Индивидуальный образовательный маршрут - это содержательно-смысловая характеристика образовательной, формирующей и развивающей деятельности образовательного учреждения при личностной включенности в этот процесс самого учащегося. Он является отражением не столько индивидуального содержания образования, сколько специфических для школьника средств овладения информацией, содержанием, способами деятельности, с помощью которых школьник постигает необходимые знания, умения, навыки и продвигается в развитии.

Универсального рецепта создания индивидуального образовательного в настоящий момент нет. Способ построения индивидуального образовательного маршрута, характеризует особенности обучения ребенка, и развития его на протяжении определенного времени, то есть носить пролонгированный характер. Невозможно определить этот маршрут на весь период сразу, поскольку сущность его построения, состоит именно в том, что он отражает процесс изменения (динамики) в развитии и обучении ребенка, что позволяет вовремя корректировать компоненты педагогического процесса.

Индивидуальный подход на уроках тесно связан с методикой проведения занятий. Учителю физической культуры необходимо планировать работу, учитывая возрастные, типовые и индивидуальные особенности детей, и проводить обучение так, чтобы приобретение знаний, умений и навыков стало для них потребностью, приносило радость и внутреннее удовлетворение. Как добиться этого, если в классе ученики с разным уровнем физической подготовки? У каждого учителя физкультуры есть свои специфические методы работы, но всех педагогов объединяют чуткое и внимательное отношение к учащимся, индивидуальный подход к каждому, что очень важно для повышения успеваемости.

Особенности методики индивидуального подхода:

1. Осуществление индивидуального подхода требует изучения личности учащихся, выявления их индивидуальных особенностей.

2. Индивидуальный подход к учащимся должен обеспечивать рост показателей всех учащихся, а не только отстающих.

3. Особое значение имеет выбор формы организации детей на уроке.

4. Распределение учащихся по отделениям на уроках физической культуры целесообразно проводить с учетом их подготовленности.

Индивидуализация методики обучения на уроках физической культуры должна предусматривать:

1. Создание доступных условий для выполнения упражнений в зависимости от особенностей развития двигательных качеств;
2. Методическую последовательность изучения учебного материала в соответствии с уровнем подготовленности каждого отделения.

Логическая структура проектирования индивидуального образовательного маршрута учащегося на уроках физкультуры включает в себя следующие этапы:

1. Индивидуальный выбор цели;
2. Самоанализ, рефлексия (осознание и соотнесение индивидуальных потребностей с внешними требованиями);
3. Выбор пути реализации поставленной цели;
4. Конкретизация цели;
5. Оформление маршрутного листа.

Эффективность разработки индивидуального образовательного маршрута учащегося на уроках физкультуры обуславливается рядом условий, например, такие как, осознание всеми участниками педагогического процесса необходимости и значимости индивидуального образовательного маршрута как одного из способов самоопределения, самореализации и проверки правильности выбора профилирующего направления дальнейшего обучения; осуществление психолого-педагогического сопровождения и информационной поддержки процесса разработки индивидуального образовательного маршрута учащимися; активное включение учащихся в деятельность по созданию индивидуального образовательного маршрута; организация рефлексии как основы коррекции индивидуального образовательного маршрута.

В технологию построения индивидуального образовательного маршрута учащихся по урокам физической культуры входят такие пункты как, наблюдение (выявить у учащихся, испытывающих трудности: личностные, познавательные, коммуникативные); диагностика (выявление причин трудностей учащегося, мотивации к урокам физкультуры, выявление физической подготовленности); конструирование (построение индивидуальных образовательных маршрутов для учащихся, на основе выявленных трудностей и диагностировании мотивов и физической подготовки), реализация (создание условий для личностного развития и самореализации личности в процессе обучения, улучшение физических качеств и знаний); завершающая диагностика (выявить результаты действия маршрута).

Таким образом, разработка и реализация индивидуального образовательного маршрута ученика на уроках физической культуры является условием осуществления индивидуализированной психолого-педагогической помощи ученику.

Этапы внедрения индивидуального образовательного маршрута в процесс урока по предмету физическая культура можно представить следующим образом:

1. Проводится диагностика мотивов к урокам по физкультуре с помощью методических рекомендаций и анкетирования. Далее осуществляется тестирование физической подготовленности учащихся.

2. Исходя из общих полученных данных, проектируется индивидуальный образовательный маршрут.

3. Выявление результативности работы по проектированию индивидуального образовательного маршрута учащихся на уроках физической культуры.

Следует отметить, что понятие «индивидуальный образовательный маршрут» не определен законодательством в отличие от понятия «индивидуальный учебный план». Поэтому, на сегодняшний день понятие «индивидуальный образовательный маршрут» применяется только в теории педагогики и является одним из вариантов методического подхода к освоению учащимися учебной программы.

Основой индивидуального образовательного маршрута является создание и работа по маршрутному листу. Основные требования к содержанию маршрутного листа определяются назначением этого документа для создания условий полностью или в значительной степени самостоятельной работы учащегося. Для этого в маршрутный лист включается следующая информация: тема урока, тип урока, формируемые умения и навыки, домашнее задание (рекомендации) самоконтроль, контроль учителя.

Подготовленный таким образом индивидуальный образовательный маршрут и маршрутный лист помогает осуществлять индивидуальный подход к учащимся, включать каждого в осознанную учебную деятельность, мотивировать ее, формировать навыки самообучения и самоорганизации, обеспечивая тем самым постепенный переход от пассивно воспринимающей позиции ученика к его сотрудничеству с учителем.

Для того чтобы эта трансформация могла осуществляться реально, и чтобы каждый ученик мог выбрать желаемый уровень урока, в маршрутный лист целесообразно вводить информацию по организации контроля и самоконтроля достижений учащихся. Обеспечение постоянной обратной связи является принципиальным требованием, как к каждому уроку, так и к учебному плану в целом. Имея информацию об уровне сформированности умений и навыков ученика, учитель может подбирать задания, способствующие дальнейшему развитию ученика.

Диагностика уровней физической подготовленности осуществляется 4 раза в год (сентябрь, декабрь, март, май) позволяет отслеживать физическое состояние организма, поддерживать необходимую мотивацию на выполнение индивидуального образовательного маршрута, а также своевременно вносить определенные коррективы в реализацию индивидуальной двигательной

программы физического здоровья учащихся, то есть позволяет решить проблему личносно ориентировочного подхода.

Индивидуальный подход на уроках тесно связан с методикой проведения занятий. На уроках физической культуры работа планируется, учитывая возрастные, типовые и индивидуальные особенности детей, проводится обучение так, чтобы приобретение знаний, умений и навыков стало для них потребностью, приносило радость и внутреннее удовлетворение.

Правильно рассчитанная физическая нагрузка является важным условием для воспитания в детях уверенности в своих силах, появления положительного психологического настроения, необходимого для достижения успеха.

Индивидуальный подход к учащимся, несомненно, повышает мотивированность к занятиям физическими упражнениями, что в свою очередь ведет не только к повышению уровня физической подготовленности, но к пониманию, необходимости и тесной связи в повседневной жизни с физической культурой.

По окончании внедрения индивидуального образовательного маршрута в процесс обучения по предмету физическая культура проводится анкетирование и беседа с учащимися, после чего, был сделан вывод о значительном повышении процента мотивации к уроку физическая культура, повышается процент учащихся по физической подготовленности. Проектирование индивидуального образовательного маршрута может служить основой для организации и совершенствования образовательного процесса общеобразовательной школы.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

Виноградова Оксана Александровна,
магистр педагогических наук,
Высший казахский гуманитарно-технический
колледж,
преподаватель русского языка и литературы

***Аңдатпа.** Бүгінгі білім берудің басым мәселелері – сауаттылықтың төмендеуі, өз ойын дұрыс, логикалық түрде жеткізе алмау, бұл балалардың орыс тілі мен әдебиетін оқуға деген қызығушылығының төмендеуімен байланысты. Мақалада орыс тілі мен әдебиетін оқытуда студенттердің білім сапасын арттыру, оқытудың белсенді әдістерін қолдану және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану жолдары қарастырылған.*

***Аннотация.** Приоритетными проблемами сегодняшнего образования - является снижение грамотности, неумение правильно, логично выражать свои мысли, связано это с тем, что у ребят снизился интерес к изучению русского языка и литературы. В статье рассматриваются пути повышения качества знаний студентов при изучении русского языка и литературы, использование активных методов обучения и использование информационно-коммуникационных технологий.*

***Abstract.** The priority problems of today's education are the decline in literacy, the inability to correctly and logically express one's thoughts, this is due to the fact that the children's interest in studying the Russian language and literature has decreased. The article discusses ways to improve*

the quality of students' knowledge in the study of the Russian language and literature, the use of active teaching methods and the use of information and communication technologies.

На современном этапе развития общества перед педагогами стоит задача всестороннего развития личности студента, который обладает необходимым набором знаний, умений и качеств, позволяющих ему уверенно чувствовать себя в самостоятельной жизни.

Ни для кого не секрет, что одна из главных серьезных проблем сегодняшнего образования – резкое падение интереса учащихся к русскому языку и литературе, что ведет к снижению грамотности, неумение правильно, логично выразить свою мысль. Передо мной, как и перед многими учителями, встал вопрос: как вовлечь ребенка в активный процесс познания? Как повысить качество знаний учащихся? Как предупредить неуспеваемость? Как сформировать всесторонне развитую личность, востребованную современным обществом? Ведь оно испытывает потребность в подготовке людей не только знающих, но и умеющих применять свои знания.

Я думаю, что современный учитель должен стремиться вперед, должен быть готов осваивать всё новое, инновационное и с успехом применять в практике своей работы. Одним из способов повышения качества знаний является организация учебного процесса. К современному уроку предъявляются высокие требования. Это хорошо организованный урок в хорошо оборудованном кабинете, который должен иметь хорошее начало и хорошее окончание. Учитель должен спланировать свою деятельность и деятельность учащихся, четко сформулировать тему, цель, задачи урока.

Современный урок должен быть проблемным и развивающим: учитель сам нацеливается на сотрудничество с учениками и умеет направлять учеников на сотрудничество с учителем и одноклассниками. Учитель организует проблемные и поисковые ситуации, активизирует деятельность учащихся, вывод делают сами учащиеся. Минимум репродукции и максимум творчества и сотворчества.

Качество знаний складывается из нескольких компонентов:

- ✓ прочность - сохранение в памяти главного, существенного;
- ✓ осознанность - умение понять, умение доказать свою точку зрения;
- ✓ обобщённость - умение выразить конкретные знания в обобщённой форме;
- ✓ конкретность - умение раскрыть обобщённые знания на конкретных примерах;
- ✓ оперативность - использование знаний в однотипной ситуации;
- ✓ полнота - соответствие образовательной программе в полном объёме;
- ✓ глубина - осознанные знания учащихся и связи между этими знаниями;
- ✓ системность - знания расположены в последовательности и иерархии.

За время педагогической деятельности мне пришлось столкнуться с новыми технологиями обучения, в которых дети проявляли явную заинтересованность самим процессом познания. Но, на мой взгляд, наибольшая эффективность образовательного процесса достигается при использовании методик активного обучения, когда все участники оказываются вовлечёнными в процесс познания.

Приведу несколько примеров, которые использую сама, и ребятам они очень нравятся. Для работы над темой урока использую методы «Ульи» — обсуждение в группах.

«Кластер» (может быть использован на разных этапах урока). Смысл этого метода заключается в попытке систематизировать имеющиеся знания по той или иной проблеме и дополнить новыми.

«Мозговой штурм» — на доске записана тема урока. Остальное пространство доски разделено на секторы, пронумерованные, но пока не заполненные. Ученикам предлагается обдумать, о каких аспектах темы далее пойдет речь. По ходу работы с темой дети выделяют ключевые моменты и вписывают в секторы. Постепенно исчезают «белые пятна»; отчетливое разделение общего потока полученной информации способствует лучшему восприятию материала. После презентации возможно проведение краткого обсуждения по теме и, при наличии вопросов у детей, учитель дает ответы на них.

На этапе закрепления изученного материала можно использовать такие методы:

— «Автобусная остановка»

— «Инфо-карусель»

— «Инсерт» или «Пометки на полях». Он позволяет ученику отслеживать свое понимание прочитанного задания или текста. Технически он достаточно прост. Учеников надо познакомить с маркировочными знаками и предложить им по мере чтения ставить их карандашом на полях статьи учебника или специально подобранного текста. Пометки должны быть следующие.

+ знаю — не знаю ? хочу узнать подробнее ! узнал новое

Данный метод обязывает ученика не просто читать, а вчитываться в задание, в текст, отслеживать собственное понимание в процессе чтения. Использование маркировочных знаков позволяет соотносить новую информацию с имеющимися знаниями.

Метод «Творческая мастерская» применяется на обобщающих уроках литературы. К уроку дети готовят рисунки, иллюстрации на заданную тему, пишут сочинения, стихи, рассказы, подбирают пословицы. Дается задание разделиться на группы, создать и презентовать групповой проект на заданную тему. Предварительно необходимо составить план размещения принесенного на урок материала, оформления титульного листа. На работу отводится 20 – 25 минут. По истечении этого времени каждая группа или ее представитель должны презентовать свой проект. Научиться дружно, работать в группах, прислушиваться к мнению товарищей, коллективно создавать замечательные работы (картины, газеты, книги) из собранных вместе материалов — главная цель этого урока. Также очень хорошо использовать метод «Синквейн». Для многих из вас этот метод уже довольно «избитый», но является одним из любимых у детей.

Использование информационных и коммуникационных технологий на уроках русского языка и литературы, на мой взгляд, позволяет:

развить у учащихся творческие способности, навыки исследовательской деятельности, умение принимать оптимальные решения;

расширить возможности предъявления учебной информации; сформировать у школьников умение работать с информацией, развивать коммуникативные способности;

усилить мотивацию учения; активно вовлекать учащихся в учебный процесс;

дать ребенку максимально возможный для него объем учебного материала; расширить наборы применяемых учебных задач;

качественно изменить контроль деятельности учащихся;

позволяют приобщить школьника к достижениям информационного общества и адекватному поведению в нем.

Применение ИКТ на уроках литературы и русского языка можно представить следующим образом: создание проектов, презентаций требуют от учителя творческого подхода, применения исследовательских методов, владения компьютерными технологиями.

Дидактический материал, представленный в компьютерном варианте, решает несколько задач:

✓ повышает производительность труда учителя и учащихся на уроке;

✓ увеличивает объем использования наглядности на уроке;

✓ экономит время учителя при подготовке к уроку.

Уроки литературы должны быть яркими, эмоциональными, с привлечением большого иллюстрированного материала, с использованием аудио- и видео- сопровождений. Всем этим может обеспечить компьютерная техника с ее мультимедийными возможностями, которые позволяют увидеть мир глазами живописцев, услышать актерское прочтение стихов, прозы и классическую музыку. Такие уроки с использованием ИКТ воспитывают чувство прекрасного, расширяют кругозор учащихся, позволяют за ограниченное время дать обширный литературоведческий материал.

Особенно удачным считаю использование презентаций при подготовке уроков литературы. Уроки проходят эмоционально, на высоком уровне. Использование презентаций позволяют учащимся полнее окунуться в атмосферу изучаемого времени, понять личность писателя. Стоит отметить и тот момент, что дети и сами создают презентации по предложенным темам. Небольшим и несложным заданием для группы ребят часто становится подготовка нескольких слайдов по биографии того или иного писателя, создание заочных экскурсий в дома—музеи мастеров русского слова («Царскосельский лицей», « Пушкин – начало всех начал», «У войны не женское лицо»).

Еще один из активных методов обучения - проектная деятельность, которая позволяет наиболее полно раскрыть и развить творческий потенциал личности ребёнка в процессе обучения.

На уроках стараюсь так организовывать познавательную деятельность учащихся, чтобы у них появлялась возможность самим открывать новые знания.

В результате проектной деятельности учащиеся становятся активными участниками образовательного процесса, продукт их творческой деятельности может иметь научную значимость и являться предметом инноваций. Дети сами открывают новые для них факты.

Мои ученики готовят индивидуальные и групповые проекты, принимают активное участие в школьном конкурсе защиты исследовательских проектов.

Данная технология делает учебный процесс более полным, интересным, насыщенным и ориентирует учащихся на самостоятельную работу: индивидуальную, парную, групповую, которую учащиеся выполняют в течение определённого отрезка времени. Этот метод органично сочетается с методом обучения в сотрудничестве, проблемным и исследовательским методом обучения.

Технология интеграции в образовании способствует формированию целостной картины мира у детей, пониманию связей между явлениями в природе, обществе и мире в целом.

Данная технология развивает целенаправленность, активность, гибкость мышления и потенциал самих учащихся, побуждает к активному познанию окружающей действительности, к осмыслению и нахождению причинно-следственных связей, к развитию логики, коммуникативных способностей.

Я активно использую эту технологию. На уроках русского языка в качестве дидактического материала предлагаю фрагменты текстов художественных произведений различных авторов, а на уроках литературы осуществляю связь с уроками русского языка и истории. На своих уроках я использую музыкальные произведения, записи мастеров слова на дисках, фрагменты экранизации, репродукции картин.

Использование данной технологии расширяет кругозор обучающихся, повышает их интерес к предметам, а также формирует желание учащихся пополнить багаж знаний за пределами материала учебника.

Одной из традиционных остаётся игровая технология. Данная технология обладает огромными возможностями. Игровая форма занятий создаётся при помощи игровых приёмов и ситуаций, которые выступают как средство побуждения, стимулирования учащихся к учебной деятельности. В процессе игры у учащихся вырабатывается привычка сосредотачиваться, мыслить самостоятельно, развиваются внимание, стремление к знаниям.

С пятого класса начинаю проводить работу в группах. В среднем звене очень эффективны игры – соревнования, основанные на групповой деятельности: «Кто больше?», «Кто быстрее?». Подобные игры – соревнования развивают у ребят чувство личной ответственности за результат, быстроту реакции. Кроме того, подобная игровая деятельность насыщает урок эмоционально, поддерживает высокий уровень интереса к предмету.

К старшим классам игровая деятельность все больше замещается ролевыми, деловыми играми, уроками – конференциями, уроками – практикумами. Групповая работа возможна на уроке на разных его этапах. Например, после объяснения нового материала группам предлагается изложить

материал в виде опорной схемы, рисунка, кластера, таблицы, чтобы данный материал было легче запомнить.

Включение в урок дидактических игр и игровых моментов делает процесс обучения интересным и занимательным, создаёт у учащихся бодрое рабочее настроение и предотвращает преодоление трудностей в усвоении учебного материала.

Урок – основная форма организации учебной деятельности школьников, а потому считаю важным обратиться к основным требованиям к уроку с позиций здоровьесбережения.

Здоровьесберегающие технологии и их элементы применяю на уроках и во внеурочное время. Я всегда внимательно отношусь к состоянию здоровья учащихся на уроке, систематически организую физкультурные паузы. Используя технические средства обучения, обеспечиваю оптимальные нагрузки при определении объёма заданий. Осуществляю чередование видов деятельности, предупреждающее переутомления учащихся.

Наблюдения показывают, что грамотное использование здоровьесберегающих технологий позволяет учащимся более успешно адаптироваться в образовательном и социальном пространстве, раскрыть свои творческие способности.

Одной из форм организации учебного процесса, предполагающей творческую деятельность по построению собственных знаний в рамках той или иной учебной темы, является педагогическая мастерская.

Педагогическая мастерская – это педагогическая технология, соединяющая игровые, исследовательские, проблемные виды деятельности. На таких занятиях детям интересно работать, помогать друзьям, весело слушать ответы других, отпадает функция принуждения. Подготовка мастерской требует от учителя нестандартного подхода. Данная технология требует, прежде всего, гуманистической философии учителя, в основе которой – личностно-ориентированный подход к ребенку, развитие его индивидуальности.

В работе мастерской важен сам процесс, а не только результат творческого поиска. Именно он приобщает ребенка и взрослого к радости творчества, к самостоятельной исследовательской и творческой деятельности.

Внедрение в образование технологии педагогических мастерских повышает общий уровень учебного процесса, усиливает мотивацию обучения и познавательную активность учащихся. В образовательном процессе, выстроенном в соответствии с принципами мастерской, ничто не заучивается, все усваивается только в действии.

Использование технологии педагогических мастерских позволяет:

- ✓ самостоятельно добывать знания, закреплять полученные знания,
- ✓ формировать навыки самооценки, самоконтроля,
- ✓ осуществлять самостоятельную исследовательскую деятельность при написании сочинений, составлении проектов.

В своей практике я применяю технологию педагогических мастерских на уроках русской литературы во время прохождения новой темы и при обобщающих занятиях. Данную технологию использую в разных целях:

✓ для творческого знакомства с личностью писателя и поэта (ученики, работая коллективно и индивидуально, выполняя разнообразные задания, обогащают свой словарный запас, строят самостоятельно свои знания о поэте и в итоге пишут собственный текст о писателе, поэте);

✓ для исследовательской работы;

✓ для изучения творческой лаборатории писателей и поэтов.

Таким образом, технология педагогических мастерских в сочетании с современными информационными технологиями может существенно повысить эффективность образовательного процесса, решить стоящие перед образовательным учреждением задачи воспитания всесторонне развитой, творчески свободной личности, познавательную активность учащихся, что, несомненно, приводит к повышению эффективности обучения.

Дифференцированный подход в обучении как нельзя лучше способствует осуществлению личностного развития учащихся.

Основная задача дифференцированной организации учебной деятельности заключается в раскрытии индивидуальности. Дифференцированное обучение сводится к выявлению и максимальному развитию способностей каждого ученика. Существенно то, что применение дифференцированного подхода на различных этапах учебного процесса в конечном итоге направлено на овладение всеми учащимися определённым программным минимумом знаний, умений и навыков.

Дифференцированная организация учебной деятельности учитывает уровень умственного развития, психологические особенности учащихся, абстрактно-логический тип мышления. Во внимание также принимаются индивидуальные запросы личности, её возможности и интересы в конкретной образовательной области.

Для повышения эффективности урока и решения вышеперечисленных задач применяются различные виды дифференцированного обучения: карточки для коррекции знаний, разноуровневый раздаточный и дидактический материал, в котором взяты за основу поэтапное, пошаговое формирование учебных приёмов, и т.п. Это позволяет учащимся устранять имеющиеся пробелы в знаниях и прочно усваивать текущий учебный материал.

Особым видом дифференцированного обучения является домашняя работа. Она происходит без непосредственного руководства учителя. Поэтому нуждается в создании необходимых условий для её успешного выполнения. Одно из главных условий – это доступность домашней работы. Дифференцированный подход к выполнению домашнего задания позволяет каждому школьнику работать в своём оптимальном темпе, даёт возможность справляться с заданиями, вселяет уверенность в собственные силы. Материал учебников помогает варьировать задания с учётом индивидуальных

особенностей учащихся, находить новые приёмы, активизирующие внимание, память и мышление школьника.

Результативность опыта

Я убедилась, что использование современных образовательных технологий на уроках русского языка и литературы даёт высокие результаты:

- ✓ развивает творческие, исследовательские способности учащихся, повышает их активность;

- ✓ способствует интенсификации учебно-воспитательного процесса, более осмысленному изучению материала, приобретению навыков самоорганизации, превращению систематических знаний в системные;

- ✓ помогает развитию познавательной деятельности учащихся и интереса к предмету;

- ✓ развивает у учащихся логическое мышление, значительно повышает уровень рефлексивных действий с изучаемым материалом.

Современный педагог должен уметь работать с новыми средствами обучения хотя бы ради того, чтобы обеспечить одно из главнейших прав ученика – право на качественное образование. При этом следует твердо усвоить, что информационно-образовательные ресурсы не должны заменять педагогических технологий. Они призваны оптимизировать затраты педагога, разгрузить его и помочь сосредоточиться на индивидуальной и наиболее творческой работе – отвечать на непростые вопросы любознательных учеников и, наоборот, пытаться расшевелить пассивных.

Подводя итоги, хотелось бы заметить, что результативность качества знаний учащихся по русскому языку и литературе в большей степени зависит от качества работы педагога, от творческого отношения к труду, от своевременного выявления одарённых учащихся и слабоуспевающих, организации дифференцированной и индивидуальной работы на уроке и во внеурочное время. Исходя из этого некоторые рекомендации учителям русского языка и литературы: регулярно осуществлять мониторинг достижений учащихся с целью повышения качества образовательного процесса, формировать интерес учащихся к предметам «Русский язык» и «Литература» через урок, книгу, внеклассную работу, использовать современные педагогические технологии в обучении русскому языку и литературе.

В завершении хочется привести высказывание Л.Н.Толстого: «Учитель всегда невольно стремится к тому, чтобы выбрать самый для себя удобный способ преподавания. Чем способ преподавания удобнее для учителя, тем он неудобнее для учеников. Только тот образ преподавания верен, которым довольны ученики. Будем же искать, и примерять те способы обучения, которыми будут довольны ученики».

ЛИКВИДАЦИЯ ПРОБЕЛОВ И ПОДГОТОВКА УЧАЩИХСЯ К ИТОГОВОЙ АТТЕСТАЦИИ ПО МАТЕМАТИКЕ

*Дронсейка И.П.,
учитель математики КГУ «Меновновская средняя школа»
г. Усть-Каменогорск*

Аннотация. В статье обоснованы основные причины возникновения пробелов в знаниях учащихся по математике. Автор сопоставлены действующая и предыдущая программы по математике, рассмотрены актуальные способы диагностики учебных возможностей обучающихся, показаны различные методы и инструменты коррективки знаний учащихся при помощи математических тренажеров, предложено использование возможностей коллаборативного обучения.

Аңдатпа. Мақалада математика пәнінен оқушылардың біліміндегі олқылықтың негізгі себептері ашылған. Автор математикадағы қазіргі және бұрынғы бағдарламаларды салыстыра отырып, оқушылардың оқу қабілеттерін диагностикалаудың заманауи әдістерін қарастырады, математикалық тренажерларды пайдалана отырып, оқушылардың білімін түзетудің әртүрлі әдістері мен құралдарын көрсетеді, бірлескен оқыту мүмкіндіктерін пайдалануды ұсынады.

Abstract. The article substantiates the main reasons for the emergence of gaps in the knowledge of students in mathematics. The author compares the current and previous programs in mathematics, considers current methods for diagnosing students' learning abilities, shows various ways and means of correcting students' knowledge with the help of mathematical simulators, and suggests using the possibilities of joint learning.

Выпускники основной школы по окончании 9 класса сдают итоговую аттестацию по математике, и задача учителя – подготовить их к открытой процедуре оценки учебных достижений за курс основной средней школы.

Опыт работы показывает, что определенная часть учащихся приходит к 9 классу с определенными пробелами по математике, которые требуют ликвидации. На наш взгляд, основными причинами возникновения пробелов являются следующие объективные и субъективные факторы.

Во-первых, речь идет о дистанционном формате работы, который проходил в 2020-2021 годах. При положительных моментах дистанционного обучения наблюдается некоторая неудовлетворенность процессом обучения. Меняется роль учителя: из эдвайзера, координатора учитель становится контролирующим органом, который должен проверить уровень усвоенного материала. Но учитель не может быть полностью уверен в самостоятельности ученика, которому на «помощь» приходят сайты, программы, дающие готовый ответ. Результатом становятся отличные оценки, которые не подкреплены собственными возможностями обучающихся. Дистанционное обучение рассчитано больше на самостоятельных обучающихся, которые могут и хотят найти верный способ решения той или иной учебной задачи.

Во-вторых, современная учебная программа по математике, как и учебный процесс в целом, построены по принципу спирали: новые знания тесно связаны с предыдущими, при этом при каждом повторении сложность темы или задания повышается. Такая форма обучения в отличие от традиционной дает больше

преимуществ в развитии ключевых компетенций обучающегося, также способствует формированию критического мышления и приучению к самостоятельности при решении задач.

Спиралевидный формат обучения реализован и в учебнике по алгебре для 9 класса общеобразовательной школы (авторы Солтан Г.Н. и др.). Предложенные к разделу задания разбиты по уровням сложности А, В, С, причем внутри одного уровня представлены разнородные задания: текстовые задачи, уравнения и практико-ориентированные задачи. Формы заданий также различны: уравнение, текстовая задача, работа с таблицей и т.п. Сами задания по теме, предложенные авторами учебника, интересны и разнообразны, представлены в большом количестве, при этом зачастую даже в одном номере нет однотипных задач.

Вместе с тем становится очевидным, что современная учебная программа по математике рассчитана на изначально сильного ученика, который стабильно показывает средне-высокий результат по предмету. На таких учащихся и ориентирован учебник. Но в обычной общеобразовательной школе это только половина класса, а как же остальные? Для среднего и слабоуспевающего учеников сначала необходима базовая наработка метода решения на однотипных заданиях, формирование некоего математического фундамента по теме урока, и только потом переход к более сложным заданиям. В противном случае на уроке создается ситуация «неуспеха», снижается учебная мотивация, самостоятельное решение заданий, даже достаточно простых, вызывает затруднения.

Сравнение обновленной программы по математике за 9 класс и программы, действовавшей до 2020 года, показывает, что в предыдущей программе задания подобраны также по уровням обучения А, В, С, но внутри уровня задания представлены однотипные и в достаточном количестве, ориентированы на отработку определенных математических навыков. Текстовые задачи и задания раздела чаще преимущественно разделены.

Для примера рассмотрим тему «Системы нелинейных уравнений с двумя переменными» в учебной программе до 2020 года и в обновленных учебниках.

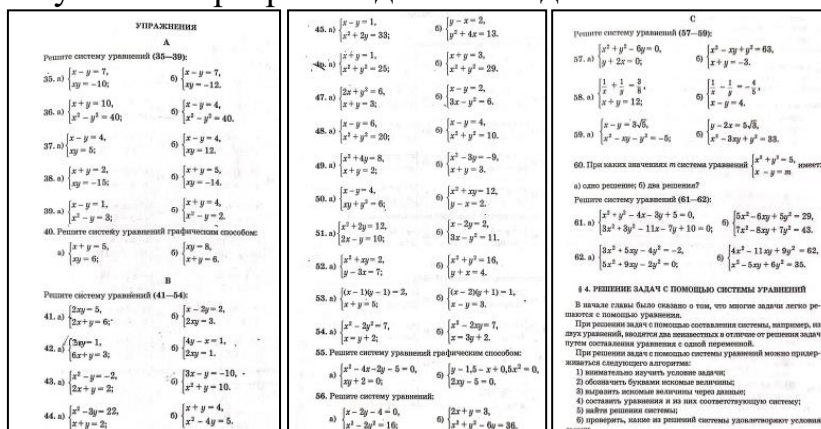

Рисунок 1. Вариант уровня подхода к изучению темы (учебник, 2009г.)

В учебнике Алгебра: 9 класс (авторы А. Абылкасымова и др., Изд-во «Мектеп», 2009г.) задания к данной теме представлены четкими уровнями сложности А, В, С. Обучающиеся, поэтапно переходя от уровня к уровню,

нарабатывают опыт решения систем уравнений подобного вида, что показано на рисунке 1. Только после этого авторами учебника предлагаются для решения текстовые задачи по данной теме.

В современном учебнике по алгебре 2022г. (авторы Солтан Г.Н. и др., Изд-во: «Келешек 2030») задания также предлагаются по уровням сложности, но внутри уровня задания повышаются по сложности, при этом доминирует количество текстовых задач. Сложность заданий идет по спирали, с каждым новым заданием по теме уровень сложности увеличивается. Задания внутри одного уровня можно разделить еще на подуровни и т.д. (рис.2).

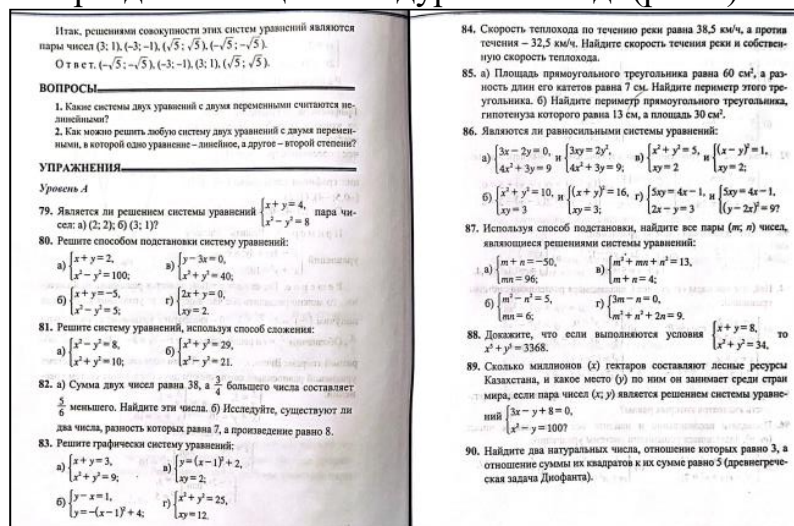

Рисунок 2. Вариант изучения темы при обновленной программе (учебник, 2022)

Также в обоих рассматриваемых учебниках помимо упражнений есть и контрольные вопросы к теме, что несомненно способствует проверке усвоения теоретических знаний по теме на уроке, в том числе и повышению самоконтроля учащихся.

Таким образом, обновленная программа хороша тем, что в ней при изучении «чисто алгебраических тем» отводится больше времени на решение действительно разных задач, в том числе и текстовых в формате МОДО и PISA, формируется не только алгоритм решения, но и много внимания уделяется рассуждениям. В то же время задания, которые предлагаются обучающими, следуют не по уровням сложности, а сразу дают высокий уровень сложности, не предполагающий отработку базовых компетенций. Это, на наш взгляд, затрудняет усвоение данной темы обучающимися.

В связи с вышесказанным важной частью учебного процесса становится мониторинг учебных достижений обучающихся, в ходе которого проявляются контролирующая и корректирующая составляющие деятельности учителя. При мониторинге учебных достижений учащихся решаются такие задачи, как «выявление уровня усвоения учебного материала, отслеживание эволюции познавательных способностей обучающихся, коррекция деятельности учащихся и учителя» [1, с. 60].

В результате мониторинга учитель накапливает диагностические данные по каждому ученику, которые позволяют установить картину учебных возможностей конкретного ученика.

В своей работе по каждой теме я использую листы мониторинга, которые позволяют отследить уровень усвоения темы. Так, например, на рисунке 3 показан зачетный лист темы «Системы нелинейных уравнений с двумя переменными», в котором отмечается прогресс учащихся при выполнении заданий на определенный метод решения. Такого типа зачетные листы заполняются по основным разделам учебной программы алгебры 9 класса.

№	Способы решения систем	Дата	Выполнение	Дата	Коррекция
1.	Алгебраическое сложение				
2.	Способ подстановки				
3.	Графический способ				
4.	Способ введения новой переменной				

Рисунок 3. Пример листа мониторинга «Системы нелинейных уравнений с двумя переменными»

Данный подход позволяет учителю:

- 1) иметь постоянно обновляющуюся информацию об уровне владения материалом по изучаемой теме;
- 2) своевременно производить корректировку возникающих пробелов;
- 3) повышать мотивацию к учению – обучающийся видит свои успехи (при выполнении или корректировке);
- 4) привлекать родителей к процессу обучения, повысить их ответственность за процесс обучения детей.

Согласно программе в 9 классе получается 13 зачетных листов:

- уравнения, неравенства с двумя переменными и их системы – 3;
- элементы комбинаторики – 2;
- элементы последовательности – 3;
- тригонометрия – 3;
- элементы теории вероятностей – 2.

Листы мониторинга составляют диагностическую карту учащегося, в которой прослеживаются все темы 9 класса. Диагностическая карта позволяет учителю видеть пробелы в знаниях учащихся и вовремя проводить их корректировку.

В.П. Беспалько отмечал, что при управлении процессом обучения обязательно должен быть определенный алгоритм, задача которого – помочь учителю выбрать правильную стратегию управления [2], которая способствует наблюдению за деятельностью учащихся, ее контролю и корректировке ошибочного усвоения (ни в коем случае не ошибки!).

Анализ педагогической литературы показал, что общепринятыми заключительными этапами мониторинга являются коррекция и проектирование дальнейшей деятельности учащихся.

Считаем, что для коррекционной работы с учащимися оптимальным вариантом будут различные математические тренажеры и рабочие тетради, которые являются эффективным инструментом совершенствования любого математического навыка. Математические тренажеры способны решить проблему дифференциации заданий и алгоритмизации алгебраических действий. Этому способствует отработка навыка решения однотипных заданий с постепенным увеличением сложности уровня. Тем самым, решая тренажеры, обучающийся проходит все уровни от А (самого простого) до С (самого сложного).

На рисунке 4 представлен пример тренажера по теме «Системы нелинейных уравнений с двумя переменными». Конечно, составление тренажера требует много времени на подбор задач, но сейчас очень много готовых учебных материалов. Данный тренажер взят из методического руководства для учителя «Стандарт образования: 9 класс», разработанного и изданного в рамках проекта «Образовательный технопарк» (Алматы, 2016г.). Задания также сгруппированы по уровням сложности.

Естественно, что не все обучающиеся способны решить высший уровень сложности по программе 9 класса, но при помощи математических тренажеров большинство учеников стабильно хорошо решают задания уровня А и В. Можно тренажеры чередовать с тематическими рабочими тетрадями.

Тренажер 1. Система нелинейных уравнений с двумя переменными						
№	НПС	Ответ	ППС	Ответ	ВПС	Ответ
1	$\begin{cases} x = y - 2 \\ x + y^2 = 4 \end{cases}$	(-5;-3) (0;2)	$\begin{cases} x + y = 3 \\ x^2 + y^2 = 29 \end{cases}$	(5;-2) (-2;5)	$\begin{cases} x^2y + xy^2 = -2 \\ x^3 + y^3 = 7 \end{cases}$	(-1;2) (2;-1)
2	$\begin{cases} a + b = -3 \\ ab = -40 \end{cases}$	(5;-8) (-8;5)	$\begin{cases} x^2 + y^2 = 41 \\ xy = -20 \end{cases}$	(-4;5) (5;-4) (-5;4) (4;-5)	$\begin{cases} x^2 + y^2 = 13 \\ \frac{10}{x+y} = 8 \\ \frac{x-y}{x+y} = 8 \end{cases}$	(9;7) (-9;-7)
3	$\begin{cases} a + b = 7 \\ a^2 - b^2 = 21 \end{cases}$	(5;2)	$\begin{cases} x + y + 2xy = 7 \\ xy + 2(x + y) = 8 \end{cases}$	(1;2) (2;1)	$\begin{cases} \frac{5}{x+2y} + \frac{8}{y} = 5 \\ \frac{10}{x+2y} - \frac{2}{y} = 1 \end{cases}$	(1;2)
4	$\begin{cases} x - y = 14 \\ 3x - y^2 = -66 \end{cases}$	(5;-9) (26;12)	$\begin{cases} x - y = 5 \\ \frac{1}{x} - \frac{1}{y} = \frac{1}{6} \end{cases}$	(2;-3) (15;10)	$\begin{cases} \frac{1}{xy} + \frac{1}{x+y} = \frac{1}{2} \\ x^2y + xy^2 = -2 \end{cases}$	(-2;1) (1;-2)
5	$\begin{cases} x - y = 7 \\ xy = 18 \end{cases}$	(-2;-9) (9;2)	$\begin{cases} \frac{1}{y-1} - \frac{1}{y+1} = \frac{1}{x} \\ y^2 - x - 5 = 0 \end{cases}$	(4;3) (4;-3)	$\begin{cases} \frac{1}{x} + \frac{1}{y} = 5 \\ \frac{1}{x^2} + \frac{1}{y^2} = 13 \end{cases}$	$(\frac{1}{2}; \frac{1}{2}) (\frac{1}{2}; -\frac{1}{2})$
6	$\begin{cases} x + y = 2 \\ x^2 - y = -2 \end{cases}$	(0;2) (-1;3)	$\begin{cases} x^2 + y^2 = 2(xy + 2) \\ x + y = 6 \end{cases}$	(4;2) (2;4)	$\begin{cases} \frac{1}{x} + \frac{1}{y} = 2 \\ \frac{1}{x^2} + \frac{1}{y^2} = 12 \end{cases}$	$(-\frac{1}{2}; \frac{1}{2})$
7	$\begin{cases} x + y = 8 \\ xy = 7 \end{cases}$	(7;1) (1;7)	$\begin{cases} x - y = 4 \\ \frac{1}{x} - \frac{1}{y} = \frac{4}{15} \end{cases}$	(10;6) (1;5;-2;5)	$\begin{cases} \frac{6}{x-y} - \frac{8}{x+y} = -2 \\ \frac{9}{x-y} + \frac{10}{x+y} = 8 \end{cases}$	$(2\frac{1}{2}; -\frac{1}{2})$
8	$\begin{cases} x + y = -5 \\ xy = -36 \end{cases}$	(-9;4) (4;-9)	$\begin{cases} x^2y + xy^2 = 6 \\ xy + x + y = 5 \end{cases}$	(1;2) (2;1)	$\begin{cases} \frac{4}{x-y} + \frac{12}{x+y} = 3 \\ \frac{x-y}{8} + \frac{x+y}{18} = -1 \end{cases}$	(5;-1)
9	$\begin{cases} x + y = 2 \\ xy = -15 \end{cases}$	(-3;5) (5;-3)	$\begin{cases} x^2y - xy^2 = 6 \\ xy + x - y = -5 \end{cases}$	(-2;1) (-1;2)	$\begin{cases} x + y = 7 \\ (x^2 - y^2)(x - y) = 175 \end{cases}$	(6;1) (1;6)
10	$\begin{cases} 2x - y + 3 = 0 \\ y - x^2 = 0 \end{cases}$	(-1;1) (3;9)	$\begin{cases} x + y = -2 \\ x^2 + y^2 = 100 \end{cases}$	(-8;6) (6;-8)	$\begin{cases} x - y = 5 \\ (x + y)(x^2 - y^2) = 245 \end{cases}$	(6;1) (-1;-6)

Рисунок 4. Пример математического тренажера

Тренажеры способствуют формированию вычислительных навыков, развитию памяти и внимания учащихся. Учитель может проверить базовые знания учащихся за минимальное время. Можно использовать такие тренажеры в качестве домашнего задания, для подготовки к самостоятельным и контрольным работам, к итоговой аттестации.

В то же время, ученикам, которые проявляют стабильный интерес к математике, работа с тренажерами быстро надоедает и становится неинтересной. Учащиеся с повышенной учебной мотивацией «требуют» заданий творческого характера.

В этом случае мы используем в своей практике деление класса по уровням:

- 1) эксперты – мотивированные обучающиеся, которые способны решить задания повышенной сложности и могут помочь слабоуспевающим ученикам в объяснении хода решения того или иного метода;
- 2) профессионалы – обучающиеся, способные решать средний уровень, но не дотягивающие до стабильного решения заданий уровня С;
- 3) новички – слабоуспевающие учащиеся, которые не интересуются математикой в силу тех или иных причин.

При таком делении задания для класса разрабатываются в зависимости от их уровня. Оптимальным вариантом становится объединение учащихся в группы: эксперт – новичок; профессионал – новичок, эксперт – профессионал. Таким образом, группы объединяются по сложности:

- 1) эксперт – новичок, профессионал – новичок: задача эксперта / профессионала проконтролировать решение новичка, указать на типичные ошибки, которые могут быть допущены при решении;
- 2) профессионал – новичок, эксперт – профессионал: предлагаются задания повышенного уровня (В или С), когда обучающийся уровня ниже «дотягивается» до обучающегося уровня выше.

Так, примером заданий для работы в мини-группах для повторения темы «Системы линейных уравнений с двумя переменными» могут быть следующие дифференцированные задания:

Вариант 1	Вариант 2	Вариант 3
1. Решите систему уравнений и выполните проверку: $\begin{cases} 3x + y = 7, \\ 9x - 4y = -7. \end{cases}$ 2. Найдите значение выражения $a^2 + b^2$, если известно, что $(a; b)$ – решение системы уравнений $\begin{cases} x - 3y = 6, \\ 2y - 5x = -4. \end{cases}$ 3. Не выполняя построений, найдите координаты точки пересечения графиков уравнений $\frac{y}{4} - \frac{x}{5} = 6$ и $\frac{x}{15} + \frac{y}{12} = 0$. 4. Моторная лодка прошла по течению реки 8 км, а против течения – 3 км, затратив на весь путь 45 мин. Найдите собственную скорость лодки, если скорость течения реки равна 2 км/ч. 5. Запишите уравнение прямой $ax + by = c$ (где a, b, c – целые числа), проходящей через точки $M(2; -5)$ и $N(0; -2)$. 6. Найдите все значения p, при которых система $\begin{cases} x - y = 1, \\ x - y = 3p^2 - 2 \end{cases}$ не имеет решений. 7. Три каменщика (разной квалификации) выложили кирпичную стену, причем первый каменщик работал 6 ч, второй – 4 ч, а третий – 7 ч. Если бы первый каменщик работал 4 ч, второй – 2 ч, а третий – 5 ч, то они выполнили бы $\frac{2}{3}$ всей работы. За сколько часов каменщики закончили бы кладку, если бы они работали все вместе одно и то же время?	1. Решите систему уравнений $\begin{cases} 6x - y = 15 \\ 5x + 3y = 1 \end{cases}$ методом подстановки. 2. Решите систему уравнений $\begin{cases} 3x - 8y = -9 \\ 15x + 2y = 81 \end{cases}$ методом сложения. 3. Решите систему уравнений $\begin{cases} 2x + 7y + 3x - 2y = \frac{2}{3} \\ 3x + 2y - 4x - 6y = \frac{39}{14} \end{cases}$ 4. Решите задачу: За 2 кг персиков и 2,5 кг абрикосов заплатили 800 рублей. При сезонном изменении цен персики подешевели на 30 %, а абрикосы подорожали на 20 %. В результате вся покупка подешевела на 5 %. Сколько стоит 1 кг абрикосов после подорожания? 5. Решите графически систему уравнений $\begin{cases} x - 2y = 11 \\ 0,5y + x = 1 \end{cases}$	1. Решите систему способом подстановки: а) $\begin{cases} x + 5y = 6 \\ 2x - 3y = 5 \end{cases}$ б) $\begin{cases} 2x + 5y = 11 \\ y = -3 \end{cases}$ в) $\begin{cases} x + y = 18 \\ x - y = 12 \end{cases}$ г) $\begin{cases} 2x - 2y = -2 \\ -10x + 5y = -0,5 \end{cases}$ 2. Решите систему способом подстановки: а) $\begin{cases} x - y = 7 \\ x + y = 11 \end{cases}$ б) $\begin{cases} x = -8 \\ 4x - 8y = -27 \end{cases}$ в) $\begin{cases} 2x + y = 3 \\ 3x + 5y = 8 \end{cases}$ г) $\begin{cases} 7x + 7y = -7 \\ 10x + 2y = -5,2 \end{cases}$ 3. Решите систему способом подстановки: а) $\begin{cases} x + 7y = -6 \\ 2x - 5y = 7 \end{cases}$ б) $\begin{cases} x - 2y = -7 \\ 4x + 5y = 11 \end{cases}$ в) $\begin{cases} 2x - 5y = 9 \\ x + 4y = -2 \end{cases}$ г) $\begin{cases} 4x - 2y = 2 \\ \frac{1}{2}x - 3y = -\frac{1}{2} \end{cases}$ 4. Решите систему способом подстановки: а) $\begin{cases} 2x + 4y = 1 \\ 5x - y = -6 \end{cases}$ б) $\begin{cases} 3x - y = 1 \\ 2x + 3y = -11 \end{cases}$ в) $\begin{cases} x + 2y = -1 \\ 3x - 4y = 17 \end{cases}$ г) $\begin{cases} 2x + y = 4 \\ x - \frac{1}{3}y = -3 \end{cases}$

Рисунок 5. Примеры заданий для работы в мини-группе

Данный вид работы развивает умение учащихся работать в команде, формирует лидерские качества, способствует глубокому осознанному пониманию материала, поскольку при объяснении материала обучающийся еще раз углубляется в теорию, анализирует учебный материал и излагает его в доступном и понятном виде.

Таким образом, важным условием для успешной подготовки к итоговой аттестации становится систематическая отработка базовых математических

навыков учащихся, более осмысленное изучение учебного материала в 9 классе и в тоже время повторение математики за курс основной средней школы.

Подобная система требует большего количества времени для разработки среднесрочного планирования, на проверку работ, на проведение дополнительных индивидуальных занятий по математике. В то же время своевременная диагностика, коррекция и ликвидация пробелов способствуют качественной подготовке учащихся к сдаче итоговой аттестации и, в целом, к повышению успеваемости.

Список использованных источников

1. Ковальчук Л.И., Магдесян А.И. Контролирующая и корректирующая деятельности учителя с применением электронных образовательных ресурсов в ходе мониторинга учебных достижений обучающихся по математике // Наука и образование сегодня. – 2020. – № 1 (48). – С. 60 – 63.

2. Беспалько В.П. Образование и обучение с участием компьютеров (педагогика третьего тысячелетия). М.: Изд-во Московского психолого-социального института, 2002. – 351 с.

3. Чучкалова Г.В. Особенности подготовки к итоговой аттестации по математике и физике в условиях реализации ФГОС ОО // Инновации в образовании: опыт реализации: Материалы III Межрегиональной научно-практической конференции. – Казань, 2018. – С. 98 – 110.

СОЗДАНИЕ СИСТЕМЫ ПРОФИЛАКТИКИ ШКОЛЬНОЙ НЕУСПЕВАЕМОСТИ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ

Досмуханова Айгуль Сапарбековна
учитель информатики
КГУ «Карагайская средняя школа»
района Тайыншинского района
Северо-Казахстанской области

Андатпа. Бұл мақалада білім беру процесінің барлық қатысушыларының ынтымақтастығы студенттерге сынып және мектеп ұжымында өз орнын табуға, білім беру және қоғамдық қызмет бағытын анықтауға, өз қажеттіліктерін толық қанағаттандыруға және жан-жақты дамыған тұлға болуға көмектеседі.

Аннотация. В статье рассмотрены способы организации педагогического процесса с целью повышения успеваемости обучающихся.

Abstract. In this article, the cooperation of all participants in the educational process will help students find their place in the classroom and school team, determine the direction of educational and social activities, fully satisfy their own needs and become a versatile personality.

«Болезнь легче предупредить, чем лечить» -это золотое правило медицины приобретает особое значение, когда речь заходит об обучении. Но чтобы знать и применять на педагогической практике формы и методы работы, направленные

на предупреждение неуспеваемости, необходимо уловить момент, когда она только зарождается. Момент зарождения неуспеваемости происходит, когда ребенок начинает отставать в процессе обучения. Очень важно своевременно выявить причины отставания на самых ранних этапах его проявления. Для того эффективной работы по устранению отставания учащихся необходимо выявить причины, мешающие полноценному усвоению знаний каждым учеником. [2, С.65].

При выборе методов работы учитель обязательно учитывает состав класса, особенности учащихся, возможные причины неуспеваемости конкретного ребёнка. Все знают, что продвижение ученика надо отслеживать по отношению его к самому себе, а не в сравнении с другими. Это всегда учителю трудно, нужна система работы, глубокие знания о личности ребёнка. Надо иметь представление о его здоровье, о социальной среде, о генетических особенностях и других факторах, влияющих на успехи в школе. Над этим мы все работаем ежедневно в процессе обучения и воспитания детей. Для профилактики неуспеваемости учащихся каждый учитель, владея методикой преподавания предмета, отбирает и применяет более эффективные средства для наилучшего результата в зависимости от класса, от ситуации. Профилактика отставания в учении и неуспеваемости проводится учителем на всех этапах обучения. Учитель должен постоянно проводить:

1. Педагогическую профилактику. Поиски оптимальных педагогических систем, педагогических технологий, в том числе применение активных методов и форм обучения.

2. Педагогическую диагностику. Систематический контроль и оценка результатов обучения, своевременное выявление пробелов в знаниях и умениях.

3. Педагогическую терапию. Осуществляются меры по устранению отставания в учении

4. Воспитательную работу. Планируется и проводится индивидуальная воспитательная работа, а также работа с семьей школьника.

Основные приёмы и методы, используемые в собственной практике для повышения качества знаний учащихся

При перечислении причин неуспеваемости, первой названа психологическая. Никакие методы не помогут хорошо учиться, если ребёнок чувствует дискомфорт. На основе этого использовать более подходящие средства предупреждения неуспеваемости. Ещё древние мудрецы говорили: “Увидеть и понять проблему – наполовину решить её, если же не видишь проблему, это значит, что она в тебе самом”. Актуальная проблема нашей школы – “не потерять”, “не упустить” учащихся с низкими учебными возможностями. [1, С.151].

Главными из внутренних причин неуспеваемости, по мнению исследователей детской психологии, являются:

- дефекты здоровья школьников;
- психолого-педагогические элементы поведения, вызванные резким ухудшением уровня материального благосостояния семей. Понятно, что человек,

страдающий теми или иными недугами, не в состоянии вынести колоссальные учебные нагрузки;

- низкое развитие интеллекта;
- отсутствие устойчивой положительной мотивации учения;
- слабо развитая волевая сфера.

Чтобы найти средство для преодоления неуспеваемости, надо знать причины, порождающие ее. У каждого отстающего ученика своя причина, но в то же время есть и общие для определенного круга школьников. Даже самые опытные из учителей часто говорят лишь о нежелании детей учиться, об отсутствии у них познавательных интересов, дурном влиянии улицы, семьи и других причинах, но редко связывают неуспеваемость с недостатками собственной работы, хотя очень часто именно это и является одной из главных причин.

Центром этой координации и организации учебно-воспитательного процесса является классный руководитель.

Основу взаимодействия классного руководителя и учителей класса составляют:

взаимная информированность о детях, их взаимоотношениях, об организации и результатах учебно-воспитательного процесса;

взаимопомощь, взаимная поддержка в решении сложных проблем;

заинтересованность в успешной работе класса и каждого ученика;

совместный поиск путей решения педагогических проблем, совместные усилия, совместная работа по реализации намеченных задач;

совместный анализ проведенной работы, решаемых педагогических проблем, полученных результатов;

совместное определение перспектив в работе классным коллективом, отдельными учащимися.

На первый взгляд реализация всех этих совместных действий может показаться нереальной, однако многое осуществляется классным руководителем и учителями в повседневном общении и требует наибольших затрат времени, окупающихся значительным повышением качества педагогической работы. При этом обе стороны, помогая, друг другу, помогают и себе.

Классный руководитель организует изучение учащихся, их образовательных возможностей, обучаемости, воспитанности. Вместе с учителями он может составлять и оформлять различные диагностические карты. Оценка ряда учебных способностей у детей осуществляется родителями, детьми и учителями. В этом случае важно сопоставить, проанализировать различные данные, ознакомить педагогов с результатами. С одной стороны, классный руководитель в своей деятельности использует различную информацию, которую получает о детях от учителей, учитывает ее при организации воспитательной работы; с другой – обогащает представления учителей о ребенке, предлагая им неизвестные данные, которые могут отрегулировать действия педагога, его методы работы с учеником.

Классный руководитель должен систематически информировать учителей динамике развития ребёнка, его трудностях и достижениях, об изменении ситуации в семье. В случаях затруднений, связанных с обучением, стремится привлечь учителей к обсуждению путей преодоления этих трудностей и помогает педагогам скорректировать их действия. Необходимо познакомить учителей с особенностями психического развития детей, имеющих отклонения в развитии.

Классный руководитель регулирует отношение учителей и родителей ребенка. Он информирует педагогов о состоянии воспитанника, особенностях семьи, организует встречи родителей с учителями-предметниками с целью обмена информацией, оказания помощи родителям.

Особое внимание необходимо уделить новым педагогам, которых важно познакомить с особенностями классного коллектива, отдельных учеников, требованиями, предъявляемыми предыдущим учителем к педагогам класса.

Формы взаимодействия классного руководителя и учителей-предметников:

- посещение уроков классным руководителем;
- подготовка предметных недель, внеклассных мероприятий;
- обеспечение взаимодействия родителей и учителей для решения учебных проблем;
- педагогический консилиум;
- индивидуальные беседы.

В начале учебного года классный руководитель должен познакомить учащихся класса с теми требованиями, которые предъявляются к учащимся для успешного изучения предмета. Для этого учителя предметники могут подготовить для учащихся памятки по учебным предметам. Памятки ребята могут иметь дома и всегда воспользоваться ими при подготовке домашних заданий, что, естественно, повысит результативность учебной деятельности, обеспечит контроль учебной деятельности учащихся со стороны родителей, поможет наладить сотрудничество родителей, педагогов и учащихся. Такие памятки очень полезны особенно для учащихся 5-6 классов, которые испытывают трудности при переходе из начальной школы

В конце каждой учебной четверти классный руководитель должен выяснить, чем объясняется ухудшение учебных результатов учащихся по учебным предметам и организовать помощь педагогов учащимся, если проблемы связаны с тем, что ребенок долго болел или не усвоил учебный материал в силу каких-то других обстоятельств. Классный руководитель привлекает учителей-предметников к работе с родителями, способствует формированию уважительных доверительных отношений между ними. Этому могут способствовать совместное обсуждение проблем класса на родительских собраниях. [9, С.65].

Классный руководитель обеспечивает взаимодействие родителей и педагогов для решения учебных проблем детей. Взаимодействие классного

руководителя с учителями-предметниками имеет особо важное значение в определении позиций и требований к конкретным ученикам.

Одной из форм взаимодействия классного руководителя и учителей-предметников, обеспечивающих единство действий и способствующих выработке единых подходов к воспитанию ребенка, является педагогический консилиум. Здесь формируется всесторонний взгляд на ребенка. Все, кто работает с учеником, получает информацию о его психическом, физическом, умственном развитии, его индивидуальных способностях, возможностях и трудностях. Формы взаимодействия классного руководителя с учителями могут быть самыми разнообразными. Многое зависит от личных контактов, заинтересованности в успехе обеих взаимодействующих сторон.

Таким образом, только сотрудничество всех участников образовательного процесса поможет ученикам найти свое место в классном и школьном коллективе, определить направление образовательной и общественной деятельности, в полной мере удовлетворить собственные потребности и стать разносторонне развитой личностью.

Подводя итог вышесказанному, можно сделать следующие выводы:

Учитель, работающий с неуспевающими детьми, по сути, обладает безграничными возможностями по профилактике и устранению школьной неуспеваемости. Следуя основным принципам современной педагогики, пользуясь знаниями из возрастной психологии, сотрудничая с другими специалистами, работающими в школе, а также имея желание помочь учащимся в преодолении трудностей в обучении, педагог способен достичь высоких результатов в своем нелегком деле.

Всегда актуальны простые традиционные средства повышения качества знаний учащихся

В процессе контроля за подготовленностью учащимися

Специально контролировать усвоение вопросов, обычно вызывающих у учащихся наибольшие затруднения.

Тщательно анализировать и систематизировать ошибки, допускаемые учениками в устных ответах, письменных работах, выявить типичные для класса и концентрировать внимание на их устранении.

Контролировать усвоение материала учениками, пропустившими предыдущие уроки.

По окончании изучения темы или раздела, обобщать итоги усвоения основных понятий, законов, правил, умений, навыков учащиеся, выявлять причины отставания. [5, С.10].

2. При изложении нового материала

Обязательно проверять в ходе урока степень понимания учащегося основных элементов излагаемого материала

Стимулировать вопросы со стороны учащихся при затруднениях в усвоении учебного материала

3. В ходе самостоятельной работы учащихся на уроке

Учить умениям планировать работу, выполнять ее в должном темпе и осуществлять контроль

Подбирать для самостоятельной работы задания по наиболее существенным, сложным и трудным разделам учебного материала, стремясь меньшим числом упражнений, но поданных в определенной системе, достичь большего эффекта.

Включать в содержание самостоятельной работы упражнения по устранению ошибок, допущенных при ответах и письменных работах. Инструктировать о порядке выполнения работы. Стимулировать постановку вопросов к учителю при затруднениях в сам. работе. [15, С.111].

4. При организации самостоятельной работы вне класса

Обеспечить в ходе домашней работы повторение пройденного, концентрируя внимание на наиболее существенных элементах программы, вызывающих наибольшие затруднения.

Систематически давать домашние задания по работе над типичными ошибками.

Четко инструктировать учащихся о порядке выполнения домашней работы, проверять степень понимания этих инструкций слабоуспевающими учащиеся.

Список использованных источников

1. Абульханова - Славская К.А. Деятельность и психология личности. -М: Наука, 1980.-335с.
2. Аверьянов А.П. Системное познание мира. Методические проблемы.- М.: Политиздат, 1985. 263с.
3. Акимова М.К. Козлова В.Т. Индивидуальность учащегося и индивидуальный подход. М.: Знание, 1992.
4. Алиева Н.Ф. Педагогические условия формирования готовности детей к школе. Автореф. канд. пед. наук, Екатеринбург, 1994.
5. Алиева Н.Ф. Педагогические условия формирования готовности детей к школе. Дис. канд. пед. наук. Екатеринбург, 1994.
6. Аменд А.Ф. Взаимодействие школы, семьи и общественности в экономическом воспитании детей: Метод, рекомендации / Челяб. гос. пед. ин-т. -Челябинск, 1987. 17с.
7. Аменд А.Ф. От современных концептуальных основ образования к глу-чинным образовательным технологиям. // Вестн. Челяб. гос. пед. ун-та: Науч. журн. ЧГПУ: Сер.2: Педагогика, психология, методика. Челябинск.- 1997. №2.
8. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки и учения школьников. М.: Педагогика, 1982. - 29 с.
9. Асмолов А.Г. Психология личности. М.: Изд-во МГУ, 1990. - 36с.
10. Асмолов А.Г., Ягодин Г.А. Образование как расширение возможностей личности // Вопросы педагогики, 1992. -№№1-2.
11. Атаханов Р. Соотношение общих закономерностей мышления и математического мышления. // Вопросы психологии. 1995. №5. с. 41-50.

12. Атаханов Р.К. Диагностика развития математического мышления. // Вопр. психол. 1992. №1-2.- С.60-67.
13. Атаханов Р.К. Уровни развития математического мышления. / Под ред. В.В.Давыдова. Душанбе: Изд-во Тадж. Г.У., 1993.
14. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды. М.: Педагогика, 1982.- С.220-224.
15. Базарова О.Л. Условия реализации индивидуализированной педагогической помощи учащимся начальных классов. Дис. . канд. пед. наук. Кострома, 1995.

САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ - ОҚЫТУ МЕН ОҚУ ПРОЦЕСІНІҢ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛЫ

Ергалиева
Жаныл Жылкыбаевна,
Б.Момышұлы атындағы №45 қазақ
классикалық гимназиясының
ДФӘІО Маталиева Аида Ертаевна
математика пәні мұғалімі

Аңдатпа. Педагогикалық тәжірибенің негізгі сипаттамасы: Сабақты зерттеу педагогикалық тәсілін қолдана отырып, мұғалімдер тобының бірлескен жұмысын ұйымдастыру мысалында тәжірибе алмасу жүйесі қарастырылған. Сабақты зерттеу тәсілі жағдайында заманауи оқу ортасын ұйымдастыру арқылы сынып оқушыларының негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыру үшін оңтайлы жағдай жасауға болатыны дәлелденген. Бұл баяндамада сабақты зерттеу кезеңдері егжей-тегжейлі сипатталып мұғалімдерге арналған қорытындылар мен ұсыныстар берілген.

Аннотация. Основная характеристика педагогического опыта: рассмотрена система обмена опытом на примере организации совместной работы группы учителей с использованием педагогического подхода к Исследованию урока. Доказано, что в условиях подхода к изучению урока можно создать оптимальные условия для формирования ключевых компетенций учащихся класса посредством организации современной учебной среды. В данном докладе подробно описаны этапы изучения урока даны выводы и рекомендации для учителей.

Abstract.. The main characteristic of pedagogical experience: the system of experience exchange is considered on the example of the organization of joint work, of a group of teachers using a pedagogical approach to the study of the lesson. It is proved that in terms of the approach to the study of the lesson, it is possible to create optimal conditions for the formation of key competencies of class students through the organization of a modern learning environment. This report describes in detail the stages of studying the lesson and provides conclusions and recommendations for teachers.

Бірге жоспарлау –бұл бастау.
Бірге болу-бұл прогресс.
Бірге жұмыс істеу-бұл табыс!
Генри Форд

Мұғалімдердің кәсіби шеберлігін дамытуда өте маңызды аспектілердің бірі Сабақты зерттеу болып табылады. Бұл тәсілдің артықшылығы мұғалімдерді біріктіру мен мәселелерді бірлесіп анықтауда, бірлесіп оқыту үшін бірлескен орта құруда, тәжірибе алмасу және зерттеудің тиімділігін арттыруда көрінеді.

Сабақты зерттеу тәсілі біздің гимназиямызда да жүйелі түрде жүргізіліп келеді, яғни гимназия тәжірибесіне толықтай енгізілген. Сабақты зерттеу тәсілін жүргізу барысында мұғалімдер сабақтарына жаңашылдықтарды енгізе отырып, педагогикалық тәсілдерді жетілдіруге бағыттайды. Сонымен қатар бұл тәсіл жас мамандар мен ұжымға жаңа келген әріптестерге әлеуметтенуге жол ашады. Сабақты зерттеудің тиімділігіне келер болсақ, мұғалім үшін:

- мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыру, оларды зерттеу қызметіне тарту арқылы сабақтың тиімділігін арттыру;
- оқу процесін жандандыру;
- мектеп тәжірибесін жетілдіру;
- оқушыларды оқу қызметін жандандыру бойынша жұмысқа тарту;
- тұлғаның жан-жақты дамуы үшін қолайлы оқу-танымдық орта құру. Ал оқушылар үшін:
- оқытудың жаңа тәсілдерін қолдану -оқушылардың уәжін арттыру мақсатында Сабақты зерттеу тәсілі арқылы диалогтық оқыту және топтарда жұмыс істеу;
- қолайлы орта құру және оқушылардың жағымды көңіл-күйін қалыптастыру, оқыту мен білім беру сапасын арттыру.

Сабақты зерттеуді жүргізудегі біздің басты мақсатымыз - оқушылардың оқуын шындықта көру, балалардың проблемаларына назар аудару, оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін оқытуды жоспарлауды қалай өзгертуге болатындығын анықтау және түсіну, мектеп мұғалімдерін өз тәжірибелерін жақсарту үшін зерттеу процесіне тарту. Әріптестердің қандай да бір проблемамен ынтымақтаса, тәжірибесімен, білімімен, пайымымен бөлісе алуына жағдай жасау да назарда болады. Мұғалімнің шеберлігі мен ашық сабағын емес, шынымен бар балаларды талқылайды. Фокус топ зерттелетін сыныптардағы барлық дәйекті сабақтарды бірлесіп жоспарлауға шешім қабылдап, әрі қарай бірге қарап, оқуды талдайды. Сабақты зерттеудің 1-кездесуінде мұғалімдер оқушылардың белгілі бір тобының типтік өкілі болып табылатын, яғни күшті – А, орташа-В, әлсіз-С болып табылатын үш "зерттелетін" оқушыны таңдайды. Сабақты зерттеудің тиімділігіне мысал келтіріп, талдап көрейік. Оқу үлгерімі төмен, оқушылардың сабаққа жеткілікті дайындығы жоқ 9Б сыныбы таңдап алынып, зерттеу сабақтарын жүргізуге шешім қабылданды. Себебі балаларды оқыту мен тәрбиелеудегі тәсілдерді өзгерту қажет болды. Зерттелетін 3 оқушы анықталды: оқуда жақсы бағалары бар, орташа қабілеті бар оқушы және барлық пәндер бойынша мотивациясы төмен оқушы. Мұғалімдер тобы қатарынан 3 математика сабағына қатысты. Зерттелген 3 оқушыға назар аудару көптеген маңызды сәттерді анықтауға мүмкіндік берді. Біз оқушыны дамуға көшу арқылы оқушылардың ынтымақтасын арттыруға болады деген қорытындыға келдік. Ал мұғалімдер ынтымақтастықта жұмыс істеп, жаңа

идеялармен бөлісіп, қателіктерден сабақ алып, жаңа тәсілдерді іздеуі керек болды. Бұл өте қиын – тек өз пәнін оқыту ғана емес, сонымен қатар оқушыларды сыни ойлауға үйрету, өзін-өзі оқыту және өзін-өзі бағалау дағдыларын дамыту, әр сабақта оқушылардың дарындылығын дамыту бойынша жұмыс жасау процесі еді.

Өткізілген тізбектелген сабақтар топтамасынан кейін, біз талқылаулар жасадық, онда біздің болжамдарымыз расталды, күшті және орташа оқушылар үшін біз критерийлерді дұрыс жасайды екенбіз де, әлсіз С деңгейдегі оқушыға қиынырақ критерий жасайды екенбіз. Сабақтар топтамасының екінші сабағында біз оны топтық жұмысқа тарта алмадық, топта отырып жеке жұмыс жасау кезінде оқушыда кішкене болса да өзгеріс барын көрдік. Сұхбаттасу кезінде күшті және орташа оқушылар топтық жұмыс түрлерін ұнататынын, сабақта қызығушылық танытқанын, ал әлсіз оқушы бүкіл сыныпта жауап беруден және жауап беру кезінде қателіктер жіберуден қорқатынын айтты. Біз келесі сабақтарда әлсіз оқушыға көбірек көңіл бөлу туралы шешім қабылдадық, сонда ол өзіне ыңғайлы жұмыс істейтін топты таңдайды. Осылайша келесі сабақтарда әлсіз оқушы біртіндеп ашыла бастады. Ол, әрине, белсенді болмады, бірақ соған қарамастан жауап бере бастады, өз тұжырымдарын жасауға тырысты, фигураларды құрастыруға қатысты, "Төртбұрыштарға мысал келтіріп, өмірде қай жерде қолдануға болатынын көрсете алды. Бірқатар дәйекті сабақтарды талдай отырып, оқушыларымыздың сабақтағы сәтсіздігі, ең алдымен, Блэк пен Уильямның бастапқы зерттеулеріндегі сыныпта «қара жәшік» ішіндегі жұмыстың болмауы, яғни сұрақтарды тиімді қою, оқушылармен бірге критерийлерді талқылау, кері байланысты қамтамасыз ету, сыныптастарын бағалау және өзін-өзі бағалауға байланысты екеніне көзіміз жетті. Бұл процеске қатысу бәрімізге өте қызықты болды. Егер сабақта әлсіз оқушыға жиі назар аударылса, оған қолдау көрсетілсе, оның сабақта жұмыс істейтіндігіне көзіміз жетті. Біз бүкіл сабақты "күшті оқушыға" бағыттауға дағдыланғанбыз. Бұл сәттің анықтамасы бақылау барысында біз үшін ең маңыздыларының бірі болып табылады. Барлық балаларда топта жұмыс істеуге деген құштарлықты қалай оятуға болады, оларды қалай ойлауға үйрету керек? деген сұрақтардың жауабын іздеуге тырыстық. Сабақты зерттеу циклінің нәтижесінде зерттелетін оқушылардың пәнге деген танымдық қызығушылығы артқанын атап өтуге болады: оқушылар белсенді бола бастады, бірінші циклды (сабақты) өткізгеннен кейін оқушылардың жаңа, ерекше нәрсені күтетіні анықталды. Сабақтағы ұсынылған формалар, жұмыс әдістері өз нәтижесін берді, қолданылған стратегиялар оқушылардың сыни ойлауының дамуына әсер ете алды, талдауға үйренді, коммуникативті дағдыларды дамыды. Айта кету керек, келесі Сабақты зерттеу циклдарында зерттеушілердің ұйымдастырушылық қабілеттерінің өсуі байқалды. Әр топта көшбасшы тапсырмалар мен тәртіптің барысын бақылап, топтың барлық мүшелері арасында жауапкершілікті бөлісті, ол топтың барлық қызметіне жауапты екенін сезінді. Бұл тәсілді қолдану білім алушылар тобында да, мұғалімдерде де жұмыстың үйлесімділігіне оң әсер ететінін атап өтуге болады. Математика сабақтарындағы Сабақты зерттеудің бірінші циклінің

нәтижелері өте әсерлі болмауы мүмкін, бірақ топ алға қойған негізгі мақсаттарға қол жеткізді. 9-сыныпта математика пәні бойынша білім сапасы артты. Пәнге деген қызығушылық артты, оқушылар тәуелсіз бола бастады, өз ойларын ашық айтты, өз іс-әрекеттеріне талдау жасай бастады және басқаларды бағалауға дағдыланды. Сабақты зерттеу, яғни бірлескен жоспарлау белгілі бір сыныптағы проблемаларды жою бойынша іс-шараларды жүргізу және талдау кезінде, сондай-ақ білім алушылардың жас ерекшеліктерін есепке алу кезінде қол жетімді және тиімді деген қорытындыға келдік. Сырттан қарау мұғалімге де, бақылаушыға да көмектеседі, мұғалімнің рефлексивті ойлауына, оқушылардың жетістіктеріне ықпал етеді. "Сабақты зерттеу" тәсілін қолдану оқушылардың өздері үшін де, педагогтар тобы үшін де оң өзгерістерге ықпал етті. Мықты оқушы топта көшбасшылық қабілетін көрсетті және ол өзіне сәттілік жағдайын жасай алды, ал әлсіз оқушыға көбірек қолдау көрсетілді және онда өзіне деген сенімділік пайда бола бастады. Сабақтарға зерттеу жүргізе отырып, біздің команда әріптестер арасында тәжірибе алмасу сапалы деңгейге көтерілді, рефлексия дағдылары мен оқыту практикасы жақсарды деген қорытындыға келді.

Екінші жағынан, мектепте жаңа типтегі педагогикалық бірлестік пайда болды. Бағдарламаның жетінші модулі бірінші кезекте мұғалімнің көшбасшылығы туралы айтады. Мұғалім - ең алдымен, мектептің білім беру процесіндегі барлық өзгерістердің тасымалдаушысы. Бірақ мұғалім өзі жалғыз көп нәрсе істей алмайды. Сондықтан да бірлескен ортада жұмыс жасау өз тиімділігін көрсетті.

Бақылау барысында біз төмендегідей қорытындыға келдік:

- оқушының белсенділігі қоршаған ортаға, мұғалімнің қолдауына байланысты, оқушыларға жеке көзқарас, дұрыс ойластырылған және құрастырылған тапсырмалар, жұмыстың әр кезеңі және әр оқушы үшін мақсаттарды анықтау қажет;
- инновациялық идеяларға негізделген оқытудың жаңа тәсілдерін, атап айтқанда, оқу процесіне оқытудың жеті модулін енгізуді пайдалана отырып, біз өз бетінше шығармашылықпен ойлайтын тұлғаны дамытуға, оқушының "менін" жүзеге асыруға, оқушының шығармашылық әлеуетін дамытуға, алған білімдерін өмірде қолдана алатындай және қоршаған әлемге оңай бейімделетіндей тұлға тәрбиелеу керек.

Мұғалім оқушылардың одан әрі өсуі мен өзін-өзі жүзеге асыруын ынталандырады, Сабақты зерттеу тәсілін қолдана отырып, оқу қабілетін дамытады, оқушылар жұмысты (тапсырманы) орындау қабілетіне емес, жаңа білім мен дағдыларға ие болады. Сабақты зерттеу тәсілі трансформацияның кілті болып табылады. Бірақ кәсіби шеберліктің өсуінің міндетті шарты, біздің не істеп жатқанымызды түсіну, талдау және ойлау екенін есте ұстаған жөн. Алайда, кез-келген жағдайда тек өз тәжірибеңізден үйрену қиын және әрдайым тиімді бола бермейді. Міне, осындай мақсаттар үшін әріптестермен сабақты сындарлы талқылау өте пайдалы болуы мүмкін.

Мұның жарқын мысалы - Lesson study немесе "сабақты зерттеу", ол тәжірибенің кәсіби дамуы кең таралған жапондық бастауыш мектептің тамырына ие. Шағын топта жұмыс істей отырып, мұғалімдер бір-бірімен ынтымақтасады, оқу мақсаттарын бірлесіп талқылайды, оның іс жүзінде қалай жұмыс істейтінін бақылау үшін Сабақты ("зерттеу сабағы" деп аталады) жоспарлайды, содан кейін басқа мұғалімдер одан пайда көруі үшін нәтижелерді қайта қарап, есеп береді. Қазіргі уақытта бұл әдіс Ұлыбритания мен Жапонияда білім беру процесінің сапасын арттыру үшін сәтті қолданылуда.

Осылайша, Сабақты зерттеуді оқушылардың оқуына назар аудару арқылы оқытуды дамыту және жетілдіру құралы ретінде қарастыруға болады. Бүгінгі таңда, Сабақты зерттеу-бұл оқытудың қуатты, кәсіби тәсілі, ол мыналарды қамтиды:

- * оқу процесінің мәнін түсіну;
- * әріптестермен өзара әрекеттесу әдістемесі;
- * әріптестерді қолдау тәсілдері.

Сабақты зерттеуде тәжірибені ұйымдастырудың бірқатар артықшылықтары бар, олардың ішінде мыналар ерекшеленеді:

1. Нысаналы бағыт

Көбінесе мектептерде жүргізілетін академиялық зерттеулер қазіргі білім беру процесінің шындықтарынан алшақтайды, ал сабақты зерттеу қазіргі уақытта және нақты жағдайларда осы оқушы мен педагогикалық ұжымда бар нәрсені тікелей көрсетеді.

2. Кәсіби дамудың бір жолы

Іс-әрекетті зерттеу, содан кейін оны талдау мұғалімнің не істеп жатқанына сенімді болуына ықпал етеді. Нәтижесінде мұғалімнің сабақты жоспарлау және өткізу процесіне деген көзқарасы айтарлықтай өзгереді, өйткені жүйелі рефлексия проблемаға сыни тұрғыдан қарау қабілетін дамытуға ықпал етеді.

3. Әріптестермен өзара әрекеттесу

Педагогикалық процестің әлсіз жақтарының бірі - әріптестерімен жаңа технологиялар мен авторлық әзірлемелерді талқылауға уақыттың жетіспеушілігінен туындаған мұғалімнің оқшаулануы. Командаларда жұмыс істей отырып, мұғалімдер тәжірибеде тиімділігін дәлелдеген тәжірибелерімен, идеяларымен және стратегияларымен бөлісуге, педагогикалық дағдыларды жетілдіру мақсатында жаңа әдістерді әзірлеу және сынақтан өткізу мүмкіндігіне ие.

4. Мектеп жүйесінің мүмкін модификациясы

Осы типтегі зерттеулерді жүргізу білім беру жағдайына және болашақта мектеп жүйесін дамыту стратегиясына тікелей әсер етеді, өйткені Сабақты зерттеу белгілі бір мұғалімнің дағдылары мен дағдыларын жетілдіру мақсатында ғана емес, бүкіл педагогикалық ұжым үшін жүзеге асырылады.

5. Өз жұмысын талдау

Сабақты зерттеу кезінде назар мұғалімнің өзіне емес, оқушылардың ол жүргізетін әрекеттерге реакциясына бағытталғанын біле отырып, мұғалім

сабақтағы әріптестерінің қысымына ұшырамайды. Нәтижесінде, оған процесті тұтастай алғанда сыни тұрғыдан қарау оңайырақ.

Басқаша айтқанда, мұндай қызмет түрін ұйымдастыру зерттеуді құзыретті тұлғалардан шақырылған емес, тікелей процеске қатысушылар жүргізетінін білдіреді. Бұл педагогикалық тәжірибені сипаттайтын, түсіндіретін немесе жалпылайтын зерттеулерді ұйымдастырудың және жүргізудің басқа түрлерімен салыстырғанда осы технологияның айрықша ерекшелігі, білім беру проблемаларын анықтау үшін мұқият талдау жүргізу қажеттілігін ескермей, содан кейін оларды шешу жолдарын іздейді. Мұндай технологияның мақсатты бағыты мұғалімнің іс-әрекетін емес, оқу процесін зерттеу және одан кейінгі талдау.

Қазіргі білім беру жүйесінде мұғалімнің ажырамас сапасы оның кәсіби құзыреттілігі, яғни "оның қызметінің белгілі бір саласындағы хабардарлық пен бедел" болуы керек.[1]. Қорыта келе айтарымыз, сапалы жүргізілген Сабақты зерттеу тәсілі мұғалімнің кәсіби шыңдалуына, ынтымақтасқан ортада жұмыс жасай алуына, ең бастысы, оқыту мен оқу сапасын арттыруда ең тиімді тәсілдердің бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Дадли Пит. Lesson study: нұсқаулық www.lessonstudy.co.uk
2. www.prodlenska.org/...shkola/sovremennye-innovatsionnye-formy-povy
3. tm.revyakina@mail.ru
4. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. Бірінші (ілгері) деңгей . Екінші басылым.2012 г.
5. <https://pedlib.ru/Books/1/0075/index.shtml>

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ЖОБА ӘДІСІН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН АРТТЫРУ

Ержанқызы С.

*«Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің
білім басқармасы» КММ*

«Ғабит Мүсірепов атындағы ауданының білім бөлімі»

КММ «Калинов орта мектебі» КММ

Жаратылыстану ғылымдарының магистрі

Биология және химия пән мұғалімі

Аңдатпа. Мектеп жүйесінің оқу бағдарламасына инновациялық әдістерді, атап айтқанда жобалық әдісті енгізу қазіргі педагогикалық қызметтің басым бағыты болып табылады. Орта мектептегі оқушының сыныптан тыс жобалық жұмысы мысалында жобалық әдістің мектепте алған білім, білік, дағдыларының сапасына оң әсері айқын көрінеді. Демек, бұл әдіс кредиттік оқыту жүйесін жүзеге асырудың нақты жолы болып табылады, ол оқушылардың ой-өрісін қалыптастыруда және сөйлеу мәдениетіне, тұлғаның қабілеттерін

қалыптастыруда маңызы зор. Жобада басты назарға алынып отырған мәселе ғылыми тұрғыдан талданады; Оқушылардың өзін-өзі тәрбиелеуде және шығармашылық қабілеттерін дамытуда пайдаланудың негізгі идеясы бар; Ұсынылатын жұмыстың жолдары мен әдістері таңдалады; Жобаның тиімділігі эмпирикалық зерттеу әдісі арқылы дәлелденіп, зерттеудің негізгі идеясы ретінде баяндалады.

Аннотация. Метод проектов имеет некоторые особенности; своей систематичностью и направленностью он может влиять на качество преподавания, четко и точно показывать знания и квалификацию студента, легко поддается оценке, направлять на формирование компетенций студентов и возможности дальнейшего развития. Таким образом, этот метод является естественным путем реализации кредитной системы обучения, он очень важен в формировании мышления учащихся и обучении культуре говорения, установлении способностей человека. Эта проблема подвергается научному анализу; есть основная идея использовать его в самовоспитании и развитии творческих способностей учащихся. Виды работы по этому методу завершены; выбираются пути и методы предполагаемой работы;

Abstract. The project method has some peculiarities; with its systematicity and focus it can influence the quality of teaching, show the student's knowledge and qualification clear and exactly, easy to evaluate, direct to determine the students' competence formation and future development opportunities. So this method is the natural way of realizing the credit teaching system, it is very important in forming the students' thinking and teaching the speaking culture, establishing the abilities of a person. This problem is scientifically analyzed; there is a main idea to use it in self-educating and developing creative abilities of students. The types of work through this method are completed; the ways and methods of the proposed work are chosen; the effectiveness of project method through the empiric research method is proved and stated as the main idea of the research.

XXI ғасырда білім мен ғылым саласында болып жатқан өзгерістер жаңа міндеттер қойып отыр. Білім сапасы бүгінгі таңда мектептегі білім беру жүйесіндегі реформалар бағытының негізгі мақсатты бағыты болып табылады. Сондықтан қазіргі әлеуметтік білім беру мәселесіне сәйкес білім алу, жаһандық түсінік пен ойлауды дамыту, ғылыми қорытынды жасау, ғылыми жетістіктерді талдау, өз қызметінің субъектісі болуға мүмкіндік беру өте өзекті.

Біз болашақ мамандарды республиканың Білім туралы заңы бойынша жаңашылдыққа дайындауымыз керек. Қазақстан ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде ғылым мен тәжірибенің прогресті және білім беруді кәсібилікке, олардың шығармашылық, рухани және дене қуатын дамытуға бағытталған (Білім туралы заң, 203, 180 б.). Ал зерттеудің ғылыми тұжырымдары мен практикалық ұсыныстары келесі қайшылықтарды шешуге бағытталған: а) заманауи білім беру және оның ғылыми мүмкіндігі ретінде оқыту технологиясын жобалау түсіндіру; б) бұл технологияның кредиттік оқыту жүйесімен сәйкестігі схоластар арасындағы талаптар оқытудың ескі түрлерін тоқтатпайтын білім беру жүйесі; в) жобалық оқытудың тиімділігі және оның практикада нақты пайдалану (Сәтбекова, 2007, 441 б.).

Оқыту процесінде теориялық-зерттеу әдісіне негізделген жобалық әдісті қолдану; Қазақстанның педагогикалық саласында жаңа педагогикалық технологияларды зерттеу мен қолдануды көрсететін әдістеме, оқыту процесінде «жаңа педагогикалық технологияларды қолдануды» анықтайтын салыстырмалы әдіс; инновацияның қалыптасуы мен дамуын анықтайтын практикалық инновациялық тәжірибені біріктіру әдісі педагогикалық тәжірибедегі процесс; эмпирикалық зерттеу әдісі: әңгімелесу, бақылау, тестілеу, педагогикалық эксперимент, викторина, диагностикалық зерттеу әдісі.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында: Ерте жастан бастап ересектерге дейінгі білім беру саласына жүргізілген зерттеулер елеулі өзгерістер әкелетінін әлемдік мысал дәлелдейді (Мемлекеттік бағдарлама, 2010 ж., 45-бет). Бұл жолда, әрине, орта мектептің рөлі ерекше, себебі, білікті маман қалыптастыру мәселесі Мемлекеттік бағдарламаның басты мақсаты болып табылады. Осылайша, соғұрлым жоғары білім беру мекемелері оқыту мен оқытудың негізгі әдісі ретінде интерактивті әдістерді таңдауы керек.

Жобалық-оқыту технологиясына қатысты ғылыми зерттеулер уақыт өткен сайын жаңартылып, аяқталып, дамып отырады. Сөздіктердегі «жоба», «жоба жасау» сөздерінің мағынасына қарай жобалық оқыту – бұл бір нәрсенің түрін өзгертуге, дамытуға, аяқтауға бағытталған жоспар, идея, әрекет. Бұл өте маңызды зерттелмеген кең тараған идеялар (Әбдиева, 2009, 84-бет).

Жобалық оқыту әдісі арқылы оқушылар өз бетінше оқу әрекеттерін дамытты: Оқушылар одан тыс білім алуға дағдыланды, білімдерін пайдаланды, коммуникативті, ақпараттық есептерді шешіп үйренді, мәдени-ақпараттық құзыреттерді қолданып үйренді. Сондықтан бұл әдісті өте тиімді деп санауға болады.

Ғылыми-зерттеу жобаларына оқу, шығармашылық, пәнаралық және т.б. жобалар жатады. Олар аралас тип деп аталады. Жобалардың бұл түрлері жобаның типтік элементтерін қамтиды. Жобаның негізгі әдісі зерттеу әдісі болып табылады. Жобаны жүзеге асыру мақсатында топтық және жұптық жұмыс ұйымдастырылады. Зерттеу өзектілігі анықталынады. Оқушыларға тапсырманы саналы түрде орындауға көмектесу үшін мотивациялық әдістерді қолдану да тиімді. Әртүрлі тапсырмалар, топ пен жұпты өздігінен құру, жарыстар ұйымдастыру сабақты өте қызықты етеді.

Жобалық оқыту технологиясы іс-әрекеті келесі мақсаттарды талап етеді:

1. Әрбір проблемалық жобаны қорғау немесе мәлімдемелерді түсіндіру үшін мұғалім жоспарын ұсынуы керек жоба осылайша: тақырып; қарастырылатын тапсырма; негізгі ұран, мысалы, «Алға және дәлелде»; жеке пікір; қорытындылар мен шолулар.

2. Онда бірнеше полемикалық сұрақтар болуы керек. Қажет болған жағдайда талқылауға көбірек көңіл бөлінеді;

3. Сыныпты талқылауға тарту, мысалы риторикалық сұрақтар қою.

4. Орындаушының дұрыс тілдік комбинацияларды қолдануы.

Қолданбалы-практикалық жобалар рөлдік, қолданбалы және моно жоба болып бөлінеді. Бұл жобалардың барлығына бағытталған оқушылардың белсенділігін дамытады және олар алдын ала толығымен талқылануы керек. Оған байланыстыратын элементтер болуы керек студенттердің әлеуметтік өмірі. Жобаның бұл түрін орындау үшін оның құрылымы мен логикасы талқыланады және реттеледі. Кейін мұғалім жаңа ұсыныстар мен нұсқаулар береді, бірақ бағыты мүлде өзгермейді. Нәтижелерді тіркеу және талқылау оны тәжірибеде және күнделікті өмірде қолдану өте маңызды.

Топта рөлдік және ойын жобаларын жасау өте тиімді. Топтық және жұптық жұмыстарды қолдану қызығушылық тудырады. Мұнда әрбір оқушы жобаның бөлігін таңдайды. Оқушылар тапсырмаларды қызығушылықпен орындайды, өйткені олар оны кейіпкерлері мен қызығушылықтарына қарай таңдайды. Бұл жобалар әлеуметтік немесе іскерлік қақтығыстарды қамтуы мүмкін. Жобалардың нәтижелері алдын ала анықталады, бірақ кейде оны соңында анықтауға болады. Бұл түрлері жоба шығармашылыққа негізделген.

Ақпараттық жобалар құбылыс немесе басқа нәрсе туралы ақпарат немесе деректер береді. Құрылымы ақпараттық жобаны мына формада орындау ұсынылады: жобаның мақсаттарын анықтау→ өзектілігін көрсету жоба→ ресурстарды табыңыз→ «ми дауылына» тренинг өткізіңіз→ деректерді өңдеу: талдау, жинау, фактілермен салыстыру, есеп беру, бейнефильм түсіру, фотоальбом жасау→ жоба презентациясы. Бұл жоба кейде үлкен зерттеу модулі ретінде алуға болады.

Жобалық оқыту технологиясы – бұл кредиттік жүйенің талаптарына және заманауи мақсаттарға жауап беретін жүйе. Жобалық оқыту әдісінің негізгі идеясы – оқушылардың өздігінен білім алуына, өз білімдерін көрсетуге және олардың ғылыми практикалық қабілеттерін арттыру. Қазіргі қоғамның талаптарына сай бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыруда шешуші рөл атқарады.

Жобалық оқыту әдісінің философиялық, адамдық, психологиялық ерекшеліктері шын мәнінде оқушыларды тұлға ретінде дамытуға бағытталған.. Жобаның барлық түрін орындаған білім алушы «өзіндік ізденіс білім жолын жасайды» және бұл жол оқушының ұзақ өмірлік білім алуын бастайды.

Жобалық оқыту технологиясының әдістемелік және ғылыми-теориялық негізі жоғарылаудың кепілі болып табылады білім сапасы. Өйткені оқыту технологиялары қағидалар мен ережелерге негізделгенде жоғары нәтижелер көрсетеді. Бұл жобаның нәтижесінде білім алушылар олардың шығармашылық, танымдық және танымдық іс-әрекетінің субъектісіне айналады.

Сонымен, жобалық оқыту технологиясы «субъект және субъективизм» антропологиялық парадигмасы сияқты оқушылардың тұлғалық дамуында маңызды рөл атқарады.

Жобалық оқыту технологиясы негізінде оқыту процесі педагогикалық толық жүйеге айналады. Оқушылардың білім беру, ақпараттық және тәрбиелік дамуына негізделген процесс. Сәйкесінше жобалық оқыту әдісі жүйесі оқушылардың қызығушылықтарын, жауапкершілігін, белсенділігін, мақсатына жетуін арттыруымен қатар, мақсаттарды анықтау, есептерді шешу дағдылары, шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдіреді.

Жобалық оқыту технологиясы жақсы білім алуға әкеледі; ақпаратты қалыптастыруға мүмкіндік береді, оқушылардың проблемаларды шешу, коммуникативтік, мәдени құзыреттіліктері, сонымен қатар әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктерін арттырады.

Жалпы кредиттік оқыту жүйесінің негізі білім алушылардың өздігінен білім алу әрекетін ұйымдастыруға бағытталған іздену қабілеттері мен

дағдыларын дамыту және қалыптастыру. Ал жобалық оқыту технологияларының негізгі мақсаты сонымен қатар өздігінен оқуға негізделген, сондықтан олар бірін-бірі толықтырады. Мұғалім мен оқушының күрделі әрекеті болып табылады. Жобаның негізгі идеясы анықталады: жобалық жұмыс кешені жеті кезеңді қамтиды (дайындық, жоспарлау, зерттеу, талдау, қорытынды жасау, есеп беру, нәтижені бағалау).

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Әбдиева Ш. (2009). Жоба әдісі арқылы оқушылардың тіл үйренуге деген қызығушылықтарын арттыру. Қазақ тілін оқыту әдістемесі жоғары мектептер. Алматы. Білім туралы заң. (2003).
2. Қазақстан Республикасының білім туралы заңы. Құқықтық актілер жинағы – Алматы: Юрист. Қазақстан Республикасының 2011-2020 жылдарға арналған білім беруді дамыту мемлекеттік бағдарламасы. (2010).
3. Астана. Сәтбекова А. (2007). Жоба әдісі арқылы сапалы оқыту технологиясы.
4. Ғылыми-теориялық конференция материалдары «Академик Серік Қирабаев пен әдебиет 20 ғасырдағы ғылымды зерттейді» Алматы.

ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ У ОБУЧАЮЩИХСЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Жакиянова Ж.Г.,

PhD по педагогическим наукам,
главный учёный секретарь
НАО им. И.Алтынсарина МП РК

***Андатпа.** мақалада оқу үлгерімінің төмендігі, білім алушылардың білім сапасын арттыру себептері қарастырылған.*

***Аннотация.** в статье рассмотрены причины низкой успеваемости, повышения качества знаний у обучающихся.*

***Abstract.** the article discusses the reasons for low academic performance, improving the quality of knowledge among students.*

Повышение качества знаний обучающихся представляет актуальную проблему педагогической науки и важную практическую задачу всех работников системы образования.

В современном обществе все большее значение уделяется умению учиться, которое формируется с детства. Одним из показателей этого умения является школьная успеваемость, которая у определенного количества детей не достигает минимального уровня. Низкая успеваемость - явление, которое имеет сложную структуру и происхождение. Несмотря на накопленный школой опыт повышения успеваемости, данная проблема остается актуальной.

Система общего среднего образования, как известно, характеризуется единством четырех элементов: целей образования, состава учащихся, содержания образования и методов обучения, иначе говоря, ответом на вопросы: для чего, кого, чему и как учить. Главными из них, на наш взгляд, являются последние два элемента, т.е. содержание образования (чему учить?) и методы обучения (как учить?). Однако все элементы системы общего образования взаимосвязаны и взаимообусловлены между собой.

Общее среднее образование является фундаментом непрерывного образования и важнейшим условием всестороннего развития личности. Отсюда содержание образования должно периодически совершенствоваться в связи с коренными изменениями в общественно-политической, социально-экономической жизни общества и под влиянием научно-технического прогресса.

Следовательно, модернизация содержания современного школьного образования и повышение качества подготовки учащихся как интегральные показатели качества образования представляют собой актуальную проблему педагогической науки и важную практическую задачу всех работников системы образования.

Проблеме повышения качества знаний учащихся, преодоления неуспеваемости и второгодничества в общеобразовательных школах посвящено немало монографий, брошюр, сборников статей, диссертаций и отдельных статей известных ученых-педагогов нашей страны.

В ходе изучения данного вопроса была определена методологическая основа, которую составили философские и общенаучные положения теории познания; личностно-ориентированный, личностно-деятельностный и коррекционно-развивающий подходы в обучении школьников (А.Кунанбаев, Ш.Кудайбердиев, А.Алтынсарин, Ж.Аймауытов, М.Жумабаев и др.; В.В. Давыдов, А.Н. Леонтьев, С.Л. Рубинштейн, Д.Б. Эльконин, П.Я. Гальперин, Н.Ф. Талызина); концепция развивающего обучения (А.Кунанбаев, Ж.Аймауытов, М.Жумабаев и др.; Л.С. Выготский, П.Я. Гальперин, В.В. Давыдов, Л.В. Занков, А.Н. Леонтьев, С.Л. Рубинштейн, Д.Б. Эльконин); концепция сотрудничества в обучении (Ж.Аймауытов, М.Жумабаев и др.; В.В. Давыдов, В.К. Дьяченко, И.Б. Первин, Г.К. Селевко); ведущие положения психолого-педагогической науки и современной дидактики о единстве обучения и развития, о гуманизации и индивидуализации развития, обучения и воспитания школьников [1-3].

На почве идей выдающихся педагогов прошлого сегодня мы имеем результаты специальных исследований причин низкой успеваемости, способы повышения качества знаний. Так было выявлено, что причины низкой успеваемости связаны с внутренними и внешними по отношению к ученику факторами.

К внутренним относятся биологические, глубинно-психологические, физиологические и другие причины (врожденные способности и физиологические задатки), ко внешним – условия, в которых находится ученик в тот или иной момент времени в организации образования, дома.

К анализу нарастания неуспеваемости обучающихся дифференцированно подошел польский педагог Ч. Куписевич, который выделил 7 основных этапов:

1) возникновение незначительных, почти незаметных пробелов в знаниях обучающихся;

2) возникновение дальнейших пробелов, связанных с трудностями в усвоении данного учебного предмета, первые проявления отрицательного отношения обучающегося к учебному предмету, первые уходы с урока;

3) вскрытие отставания учителем, первые неудовлетворительные оценки, усиление отрицательного отношения к предмету;

4) первые попытки ликвидации отставания родителями и репетиторами, ослабление веры в собственные силы, убежденность в не возможности справиться с учебной;

5) дальнейшие неудовлетворительные отметки, уходы с уроков, появление агрессивного отношения к педагогам и родителям;

6) второгодничество;

7) исключение из школы.

К сожалению, для многих педагогов характерен фактический уход от решения проблемы предупреждения второгодничества и низкой успеваемости. Достигается это, например, путем перевода обучающихся из одного класса в другой без учета их успеваемости или путем введения системы так называемых потоков А, В, С. Самое широкое распространение система потоков А, В, С получила в Англии. Она заключалась в том, что учащиеся, которые должны были учиться в одном классе, делились на три потока А, В, С, работавшие по различным программам. При такой системе слабоуспевающий ученик не оставался на второй год, а переводился в следующий класс, но уже в более низкий по уровню поток. В случае неуспеваемости и в следующем учебном году, ученик вновь переводился в следующий класс, но уже более низкий по уровню программных требований поток. Таким образом, учащиеся, оканчивая школу, получали практически совершенно разное образование. И те из них, которые оказывались в потоке С, лишались возможности продолжать образование, т.к. уровень полученных ими знаний крайне низок.

В школах США для избавления от второгодничества также пошли по пути наименьшего сопротивления: ликвидировали обязательный уровень требований. Одной из характеристик системы обучения в школах США являлось определение уровня одаренности детей методом тестирования. Теория врожденных способностей оказывала решающее воздействие на отношение учителей к учащимся. Эта теория, глубоко вошедшая в сознание американского учителя, позволяла ему видеть причины слабых учебных успехов ученика не в недостатках работы школы и самого учителя, а в «неспособности» ученика.

Отставание учащихся в учебе тесно связано с не менее острой проблемой современной американской школы - отсевом. По результатам опроса выяснилось, что 54% учащихся покинули школу по экономическим причинам; 34% ушли вследствие потери интереса к занятиям в школе. В числе других причин были названы: раннее замужество, беременность, уход в армию и другие.

Из этих данных видно, что факторы социально - экономического характера являются преобладающими среди причин низкой успеваемости.

К более глубоким причинам низкой успеваемости А.М. Гельмонт отнес следующие: низкий уровень предшествующей подготовки ученика, неблагоприятные обстоятельства разного рода (физические дефекты, болезнь, плохие бытовые условия, отдаленность места жительства от школы, отсутствие заботы родителей), недостатки воспитанности ученика (лень, недисциплинированность), его слабое умственное развитие.

Для обучающихся с частичной, но относительно устойчивой неуспеваемостью характерны недоработки в предыдущих классах, отсутствие должной преемственности, недостаточный интерес к изучаемому предмету, слабая воля к преодолению трудностей.

Для обучающихся с эпизодической неуспеваемостью выявлены следующие причины: недостатки преподавания, непрочность знаний, слабый текущий контроль, неаккуратное посещение уроков, невнимательность, нерегулярное выполнение домашних заданий.

При анализе причин неуспеваемости мы сталкиваемся с явлением комплексного характера их с взаимосвязью и взаимозависимостью причин, с вероятностным характером их проявления и др. Поэтому надо выделить среди них доминирующую, наиболее сильно влияющую именно в данный момент. Выделить доминирующую причину можно лишь при условии изучения всего комплекса причин, а не одной из них, на основе сравнения возможной степени влияния каждой из этих причин, т.е. на основе всестороннего комплексного изучения личности и внешних влияний на неё.

Одной из самых распространенных причин низкой успеваемости школьников является некачественная работа педагога из-за плохого знания предмета и методики его преподавания. В некоторых случаях педагог хорошо знает свой предмет, на достаточном уровне владеет методикой обучения, но не умеет организовать деятельность обучающихся на уроке. Это неумение также является причиной низкой успеваемости, не зависящей от учеников [1-3].

В 2022 году группой исследователей НАО им. И.Алтынсарина было проведено полевое исследование причин низкой успеваемости обучающихся республики. В исследовании приняло участие более 300000 стейкхолдеров, изучение вопроса проводилось и в онлайн-формате посредством гугл-опроса. Анализ результатов исследования показал, что причины низкой успеваемости можно разделить на причины условий, процесса и психологические/физиологические/личностные. Безусловно, и внешние и внутренние факторы влияют на успеваемость обучающихся. Но главный вывод, который был сделан - это ведущая роль педагога в повышении качества знаний обучающихся. Можно создать идеальные условия для обучения, но при низком уровне профессионализма педагога результат будет отрицательным. Даже самого слабого ученика можно мотивировать к учению при недостаточном материально-техническом оснащении учебного заведения, если педагог – профессионал. Известны случаи, когда не только педагог, а даже администрация

учебного заведения не заинтересована работать со слабоуспевающими учениками, как результат – исключение, перевод в другое учебное заведение.

Зачастую педагог не проводит индивидуальную работу со слабоуспевающими учениками, т.к. не хочет тратить на них время на уроке. Такой педагог не старается проверить, усвоили ли неуспевающие материал, не интересуется их успехами при самостоятельной работе, не оказывает им помощь. Здесь можно говорить о «педагогической запущенности».

Иногда педагог дает низкую оценку за отказ ученика отвечать. Когда они накапливаются, то, как правило, перерастают в состояние неуверенности, безразличия к оценке.

При объеме и сложности учебного материала ниже оптимального уровня искусственно снижается темп выполнения образовательных требований, понижаются учебно-волевые усилия, уменьшается интеллектуально развивающее влияние обучения, падает интерес к учебе у значительного количества обучающихся. При объёме и сложности учебного материала выше оптимального уровня значительная часть учеников не выполняет требований учебных программ, а, стремясь выполнить их, испытывает переутомление на уроках, превышает норматив времени, отведённый на домашнюю работу, что постепенно приводит к снижению их общей работоспособности, сокращению сна и отдыха на воздухе, ухудшению здоровья, нервному напряжению, к понижению качества усвоения последующих тем, к возникновению невосполнимых пробелов в знаниях, к снижению познавательного интереса и активности в использовании свободного времени в целях всестороннего развития личности [1-3].

Мы считаем целесообразным говорить о сложившихся противоречиях: между методами, приёмами, формами обучения и разноуровневой подготовленностью обучающихся к получению знаний, умений, навыков; между необходимостью организации особой формы работы педагога с неуспевающими/слабоуспевающими обучающимися младшего/подросткового/старшего школьного возрастов и отсутствием такой формы в современной общеобразовательной школе. Решение задачи по повышению качества знаний обучающихся предполагает реализацию комплексного подхода.

Несмотря на то, что в организациях образования республики проводились определённые мероприятия по восполнению потерь в знаниях у обучающихся, низкая успеваемость имеет место быть. Вопрос не решится до тех пор, пока не будет изменен в целом подход к решению данного вопроса.

Список использованных источников

1. Bulatbayeva K., Zhakiyanova Zh., Zhanissov A. Under achievement of students as a pedagogical problem// The VI International Science Conference «Actual tendencies of development science and practice», October 25 – 27, Rome, Italy. – p. 135-140
2. Сыздыкова А.Н., Жакиянова Ж.Г., Мухамедханова А.К. К вопросу о повышении качества знаний в организации образования// Вестник ЗКУ. - 4(84) – 2021. – с. 27-36

З. Бейсембаев Г.Б., Жакиянова Ж.Г., Жанисов А.Т. К вопросу об успеваемости обучающихся// Инновационное развитие науки и образования: монография / Под общ. ред. Г. Ю. Гуляева —Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение». —2021. – с. 114-124

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Жамашева Жансая Рахмановна,
педагог-исследователь,
учитель русского языка и литературы
средняя школа имени Ыбырая Алтынсарина
Байзакский район, с.Кумжота

Аңдатпа. Бұл мақалада балаларды оқытуда инновациялық технологияларды өз сабақтарында қалай игеру және қолдану туралы ақпарат берілген. Бүгінгі таңда өз қызметі барысында сұрақтар қоймаған мұғалім болмауы керек: "ал сабақты қалай қызықты, есте қаларлық етуге болады? Оқушыларды өз пәнімен қалай баурап алуға болады? Сабақта әр оқушы үшін сәттілік жағдайын қалай құруға болады?". Қазіргі білім берудің негізінде мұғалім басқаратын оқушының белсенділігі жатыр. Дәл осы мақсат - оқуды, өзін-өзі жетілдіруді білетін Шығармашылық, Белсенді тұлғаны тәрбиелеу және қазіргі білім берудің негізгі міндеттері бағынады.

Аннотация. В этой статье изложена информация о том, как осваивать и применять на своих уроках инновационные технологии при обучении детей. Сегодня не должно быть такого учителя, который не задавал в процессе своей деятельности вопросы: «А как сделать урок увлекательным, запоминающимся? Как увлечь учеников своим предметом? Как создать на уроке ситуацию успеха для каждого ученика?». В основе современного образования лежит активность ученика, направляемая учителем. Именно этой цели - воспитанию творческой, активной личности, умеющей учиться, совершенствоваться самостоятельно, и подчиняются основные задачи современного образования.

Abstract. This article provides information on how to master and apply innovative technologies in teaching children in their lessons. Today there should not be such a teacher who did not ask questions in the course of his activity: "And how to make the lesson fascinating, memorable? How to captivate students with your subject? How to create a success situation for each student in the classroom?". At the heart of modern education is the activity of the student, directed by the teacher. It is precisely this goal - the upbringing of a creative, active person who knows how to learn, improve independently, and the main tasks of modern education are subordinated to.

В Законе Республики Казахстан «Об образовании» указано, что «основной задачей системы образования является создание необходимых условий для получения образования, направленного на формирование и профессиональное развитие личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей, научных и практические достижения; внедрение инновационных технологий обучения, информатизация образования, выход в международные глобальные коммуникационные сети». Для решения этих задач через ежедневный поиск образовательных организаций каждому учителю необходимо двигаться ко всем нововведениям и преобразованиям, новому опыту, новым отношениям, которые

смело приведут к изменениям. Интернет-обучение особенно популярно. Электронное обучение основано на компьютерном управлении этими процессами, осуществляя передачу больших объемов информации, необходимой для процесса обучения, через социальную сеть и интерактивное общение между преподавателем и учащимся. Основной целью внедрения электронного обучения в образование является обеспечение доступа к лучшим образовательным ресурсам и технологиям для всех составляющих образовательного процесса. Перед сегодняшними языковедами стоит очень сложная задача: с одной стороны, повысить уровень обязательных знаний, навыков и умений, а с другой - развить потенциальные творческие способности и мыслительные способности учащихся высокого уровня. Использование информационных технологий на уроке рассматривается не как цель, а как способ совершенствования окружающего мира учащегося, источник дополнительной информации по предмету, форма развития личностной среды ребенка, способ работать самостоятельно и совершенствовать свои знания. Перед современными школами, в том числе сельскими, стоит задача обеспечить доступность качественного образования с учетом возможностей, интересов и склонностей учащихся, развивать общественную активность и в целом пересматривать учебно-методические пособия. Несомненно, важную роль играют новые информационные технологии. Использование ИКТ на уроках формирует познавательную активность учащихся, способствует повышению качества обучения, готовит качественные и быстрые уроки. Основной целью использования ИКТ является развитие мышления, формирование способов мышления. Использование компьютера освобождает учителя от повседневной рутины урока, то есть записи на доске, протирания доски. Также легче выбрать наглядные пособия. Компьютеры открывают перед учителями новые возможности. Современные информационные технологии подводят учащихся к нетрадиционным источникам информации, учат осваивать новые методы обучения. Пробудить интерес к преподаванию русского языка и литературы сложно, но я думаю, что возможность есть. Здесь помогают мультимедийные презентации, их можно использовать на этапах объяснения нового урока, утверждения урока, повторения. Я использую интерактивную доску в своем обучении.

Моя цель – воспитать активного человека с высоким уровнем образования, который можно использовать в жизни.

Для достижения этой цели я ставлю следующие задачи:

- формирование готовности к интерактивному обучению;
- развитие навыков взаимодействия в образовательной среде;
- Внедрение новых интерактивных подходов к формированию и развитию коммуникативных навыков учащихся в преподавании своего предмета. также способность управлять и руководить ; уважение к другим;

Должен уметь отстаивать свою точку зрения и соотносить ее с разными ситуациями. Перед каждым учителем стоит вопрос, как стабилизировать интерес учащихся, как повысить качество образования. Ответ заключается в том, чтобы изучать новые технологии, а затем применять их в своей работе.

Я считаю, что интерактивные методы на уроках русского языка и литературы очень важны в процессе обучения. В основе инновационного обучения лежат следующие технологии:

- развивающее обучение;
- проблемное обучение;
- развитие критического мышления;
- технология “Метод проектов”;
- дифференцированный подход к обучению;
- создание ситуации успеха на уроке;
- информационные технологии.

Использование данных технологий на уроках имеет большие преимущества. Учебный процесс становится для учащихся интересным, что повышает активность учащихся, развивает навыки самостоятельно получать знания в процессе взаимодействия и поиска. Повышается качество и прочность полученных знаний. Развиваются исследовательские навыки и умения, формируются аналитические способности учащихся. Параллельно с процессом обучения идет развитие коммуникативных качеств и формирование лидерских качеств личности.

Задачи, которые стоят перед учителем – словесником при применении информационных технологий, во многом отличаются от целей и задач других учителей – предметников. Задачи эти предполагают работу с текстом, с художественным словом, с книгой. Учителю русского языка необходимо сформировать прочные орфографические и пунктуационные умения и навыки, обогатить словарный запас учащихся, научить их владеть нормами литературного языка, дать детям знание лингвистических и литературоведческих терминов. Построение схем, таблиц, презентаций экономит время, более эстетично оформляет материал. Использование кроссвордов, иллюстраций, рисунков, различных занимательных заданий, тестов воспитывает интерес к уроку.

При использовании инновационных технологий в обучении русскому языку и литературе я еще успешно применяю на своих уроках следующие приемы.

- 1) ассоциативный ряд;
- 2) опорный конспект;
- 3) мозговая атака;
- 4) групповая дискуссия;
- 8 синквейн;
- 9) кластер;
- 10) ключевые термины;
- 11) перепутанные логические цепочки;
- 12) дидактические игры;;
- 13) лингвистические задачи;
- 14) исследование текста;
- 15) работа с тестами;

- 16) задания поискового характера;
- 17) нетрадиционные формы домашнего задания.

Остановлюсь лишь на некоторых из них.

1. Осваиваю интерактивную доску.

2. В интерактивной доске появились новые возможности для работы с презентациями, т.е. вы можете редактировать текст на доске маркером при показе слайдов. В упражнении - буквы в словах, знаки препинания, открывающие скобки.

3. Следующим видом упражнений является проверочное упражнение. Они предназначены для подготовки к Единому национальному тестированию. Используя комплекс упражнений для подготовки к ЕНТ, можно подготовить аналогичные упражнения по всем разделам.

4. Теперь есть тренажеры для тестовых упражнений на русском языке. Мы также используем их для работы с интерактивной доской, легко проверить свои знания по теме, которую вы читаете очень быстро, и вы можете сэкономить время на уроке.

1. Еще одна группа упражнений - заполнение недостающих элементов схемы или расписания.

2. Словарная работа. На экран выводится одно слово или группа слов, пишется для запоминания, дается лексическое значение.

3. Самопроверка и перепроверка по заранее подготовленным материалам упражнений учителем или одним-двумя учениками на интерактивной доске эффективны для конвертации проверки домашних заданий. 4. Теоретический материал по теме может быть представлен в виде диаграмм или таблиц для пояснения.

5. Вы можете создать алгоритм для запоминания правил правописания.

6. Для подтверждения предыдущей темы проверяются знания путем выявления вопросов с правильными ответами по очереди.

7. Готовый дидактический материал.

8. Тестовый контроль.

9. Работайте с текстом. Текст представляет собой заранее подготовленный учителем образец, который является основой комплексного анализа: орфографического, лексического, пунктуационного. Текст может содержать выделенные слова, фразы и предложения, требующие особого внимания.

10. Виды грамматического разбора.

11. Развитие орфографической грамотности.

12. Через тест на интерактивной доске учащийся может с большим интересом повторить и подтвердить урок, и при этом увидеть результаты своей работы.

Услуга интерактивной доски дополняет возможности компьютера и помогает вам изменить свой урок, выделить основные моменты урока и сохранить его. Использование интерактивных досок учит правильному использованию времени в классе. Ценность интерактивных методов заключается в том, что они обучают учащихся и тренируют их знания и навыки в классе и в

реальной жизни. Таким образом, развивающееся общество нуждается в современных, образованных, воспитанных, ответственных лицах, принимающих решения, интерактивных и ответственных людях.

Исходя из своего опыта работы, хочу подчеркнуть, что через интерактивное обучение мы воспитываем свободного человека с активной жизненной позицией. Человек, который не только отстаивает свое мнение, но и прислушивается к другим. Уроки с использованием ИКТ - наглядные, информативные, интерактивные, экономят время учителя и ученика на уроке, позволяют учащимся работать по желанию, помогают учителю работать с учениками в группах или индивидуально, проверять и оценивать результаты обучения, преподавать общеобразовательные предметы в колледж. Использование ИКТ направлено на повышение качества образования. По нашему опыту, ученики: - Если на уроке используются ИКТ, дети усваивают материал с высокой успеваемостью. - ИКТ важны в направлении интеллектуального развития. - Формируется информационная культура, что очень важно для социализации студентов колледжа. - Развивается духовное, социальное и культурное мышление школьника. Компьютеризация в обучении русскому языку в колледжах меняет то, как это работает, а главное, эффективно.

Во-первых, компьютер может хранить в своей памяти большой объем материала, своевременно находить нужную информацию, обрабатывать, сопоставлять и реконструировать ее.

Во-вторых, и это самое главное, компьютер вступает в диалог с учеником. Обеспечивает обратную связь, компьютер может быть «собеседником», отвечает за работу каждого учащегося, оценивает его ответы. В-третьих, использование компьютеров расширяет учебную информацию.

Можно использовать графику, анимацию, звук, то есть всю современную видеотехнику. В-четвертых, работа с компьютером повышает интерес учащегося к предмету. Он помогает сосредоточиться на наиболее важных аспектах материала, который вы активно читаете.

Способы использования дидактических материалов на уроке:

Сегодняшние требования к уроку требуют мастерства от учителя. В ходе урока учителю следует выбирать методы, которые позволят учащемуся осуществлять поиск, а не представлять материалы в готовом виде. Только тогда ученик станет действительно самостоятельной личностью. Слова мудрости великого китайского философа Конфуция «забываю то, что слышу, запоминаю то, что вижу, понимаю, когда делаю», подтверждают это. Так в классе использование интерактивных методов обучения, наряду с нравственными качествами учащегося, формирует страсть к знаниям и искусству. Выполняя индивидуальную, парную и групповую работу, учащийся становится более активным, помогая друг другу, все учащиеся могут участвовать в уроке. Он способен искать самостоятельно и полностью выражать свои мысли. Сами слабоуспевающие помогают развивать мыслительные способности учащихся за счет использования интерактивных методов обучения через игровые элементы. Учителя-новаторы предполагают, что урок должен быть мотивирован сердцем

ученика, а не учеником. И теперь существует несколько типов заданий, которые учащиеся могут выполнять с помощью интерактивных методов обучения:

1. Очень полезно работать с тематическими картинками для увеличения словарного запаса в русском языке. Разделите учащихся на четыре группы и раздайте им кубики с картинками. Одним из способов работы с рисованием являются кубики. В кубе шесть страниц, на которые мы помещаем картинки по теме. Опишите сторону, которая падает, когда вы бросаете кубик. Группы по очереди бросают кубики и выполняют задание. Например, мы рисуем изображения животных на каждой странице. Учащиеся должны назвать и описать животное.

Эти кубики для начинающих, которые используют русский язык на раннем этапе. Следующие кубики более сложные. Каждая страница посвящена одной теме. Например: на первой странице одежда, на второй странице посуда, на третьей странице фрукты, на четвертой странице учебники, на пятой странице мебель, на шестой странице природа. Бросать кубик можно весело, давая задания почти всем учащимся. Длительные занятия один на один и длительные занятия в классе утомляют учащихся, поэтому использование игровых элементов как одного из методов обучения повышает интерес и активность учащихся на уроке, в целом, по иностранному языку. На уроке я буду использовать следующие игровые элементы в начальной школе. Следующую игру можно сыграть на любом звуке, который пропущен во время урока. Например, на звук [да]. Учитель по очереди говорит каждой группе слова с этим звуком. Побеждает группа, составившая наибольшее количество слов.

2. Игра «Исправьте ошибку» - В этой игре вам нужно найти ошибку в данном слове. То есть, какая буква поставлена правильно.

3. Игра «Солнышко» - Употребить нужное слово по соответствующей теме (диаграмма Венна)

Эта игра заполняет солнечный свет, записывая поведение человека. На солнышке каждый ученик записывает один тип поведения, передает лапшу от ученика к ученику и, наконец, возвращает ее владельцу. Через эту игру ученик воспитывает себя.

4. "Вставь слова" - Найдите следующее новое слово из одного слова (от существительного - к глаголу и т.д.)

В основе инновационного обучения лежат следующие технологии:

- развивающее обучение;
- проблемное обучение;
- развитие критического мышления;
- технология "Метод проектов";
- дифференцированный подход к обучению;
- создание ситуации успеха на уроке;
- информационные технологии.

Использование данных технологий на уроках имеет большие преимущества. Учебный процесс становится для учащихся интересным, что повышает активность учащихся, развивает навыки самостоятельно получать

знания в процессе взаимодействия и поиска. Повышается качество и прочность полученных знаний. Развиваются исследовательские навыки и умения, формируются аналитические способности учащихся. Параллельно с процессом обучения идет развитие коммуникативных качеств и формирование лидерских качеств личности.

Задачи, которые стоят перед учителем – словесником при применении информационных технологий, во многом отличаются от целей и задач других учителей – предметников. Задачи эти предполагают работу с текстом, с художественным словом, с книгой. Учителю русского языка необходимо сформировать прочные орфографические и пунктуационные умения и навыки, обогатить словарный запас учащихся, научить их владеть нормами литературного языка, дать детям знание лингвистических и литературоведческих терминов. Бесспорным помощником в решении этих задач являются электронные образовательные ресурсы. По большому счету, главное для нас – гуманитарное образование личности ребенка, которое является основой человеческой нравственности и культуры. Но ЭОР становятся хорошим помощником учителю-словеснику, делая процесс преподавания предмета не только интересным, но и более понятным. ЭОР на уроках русского языка позволяют разнообразить формы работы, деятельность учащихся, активизировать внимание, повышают творческий потенциал личности. Построение схем, таблиц, презентаций экономит время, более эстетично оформляет материал. Использование кроссвордов, иллюстраций, рисунков, различных занимательных заданий, тестов воспитывает интерес к уроку.

Последние годы довольно часто использую на своих уроках «синквейн» как прием технологии развития критического мышления на стадии рефлексии. Хотя «синквейн» может быть использован на разных стадиях урока: на стадии повторения – сжатое сообщение актуализации полученных ранее знаний и систематизации материала; на стадии осмысления – вдумчивая работа над новыми понятиями; на стадии рефлексии – это средство творческого выражения осмысленного материала.

В заключение следует отметить необходимость использования новых методов обучения русскому языку в связи с ускорением процесса обучения. Это не означает, что предыдущие методы не должны использоваться. Опять же, это закладывает основу для разработки методологии.

Список использованных источников

1. Даулетова В.А. SMART - ОБРАЗОВАНИЕ: перспективные знания.
2. Рах С. Компьютер на уроках русского языка. /Текст/
3. Интернет-материалы

ФИЗИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Жапарова Улжан Тельмановна

Байзақ ауданы, Бурыл орта мектебі
мектеп директоры физика пәнінің мұғалімі

Андатпа: мақалада физика пәнін оқытуда оқушылардың құзыреттілігін дамыту жолдары қарастырылған.

Аннотация: в статье рассмотрены способы развития компетенций у обучающихся на уроках физики.

Abstract: the article discusses the ways of developing the competencies of students in physics lessons.

Жас ұрпақты жан – жақты жетілген, ақыл – парасатты, өрісі биік, өз Отанын сүйетін азамат етіп тәрбиелеудегі басты тұлға – ұстаз. Қазіргі таңда жемісті еңбегімізбен шығармашылық ізденісіміз арқылы ғана жаңару жолына шыға аламыз. Мектептегі барлық пәндер бойынша оқу тәрбие жұмысын ұйымдастырудың негізгі түрі – сабақ. Сабақтың ең басты белгісі – оның дидактикалық мақсаты. Ал дидактикалық мақсаты – оқытушының алға қойған жоспарын көрсетеді, ал білім беру жүйесіндегі тәрбиенің мақсаты – оқушыларды экономикалық ойлау қабілеті жетілген, жан–жақты мәдениетті, адамзат баласы жасаған құндылық атаулыны білім, білік дағдыларымен меңгере алатын, әр түрлі мамандықты игеруге бейім, бәсекеге қабілетті және құзыретті, шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қоғамдағы өзекті мәселелердің бірі-өзгермелі әлеуметтік және экономикалық жағдайда өмір сүруге дайын ғана емес, шынайы өмірге белсене қатысып, оны жақсартуға ықылас етіп белсенді, әлеуметтік жауапкершілігі жоғары, ой - өрісі кең, кәсіби деңгейі жоғары, сауатты, танымдық әрекетке қызығушылығы мол оқушы тәрбиелеу.

- ✓ Мектеп түлегінің негізгі құзырлылығы төмендегіше анықталады:
- ✓ Құндылықты –бағдарлы құзіреттілік-өмірдегі түрлі жағдайларда шешім қабылдай білу, өзінің Отаны Қазақстан патриоты болу, саяси жүйені түсіну, азаматты белсенділігін көрсету.
- ✓ Мәдениеттанымдық құзіреттілік – адам мен қоғамның дамуындағы ғылымның рөлін түсіну, этномәдениеттілік құбылыстарды игеруге мүмкіндік беретін ұлттық ерекшеліктерін тани білу.
- ✓ Оқу танымдық құзіреттілік – оқушының зерттеу әрекеті мен өзіндік оқу-танымдық процесін қамтамасыз ететін кешенді құзырлылық.
- ✓ Коммуникативті құзіреттілік-адамдармен өзара әрекет пен қарым-қатынас тәсілдерін білу, мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінде, халықаралық қатынаста шетел тілінде қатынас дағдылары болуы.
- ✓ Ақпараттық-технологиялық құзіреттілік – бағдарлай білу, білім мен ақпараттық технологиялар мен техникалық объектілердің көмегімен жеткізуді жүзеге асыра білу.
- ✓ Әлеуметтік-еңбек құзіреттілік-әлеуметтік қоғамдық жағдайларға нақты талдау жасай білу, шешім қабылдай білу.

- ✓ Тұлғалық өзін-өзі дамыту құзіреттілік- өзінің мүмкіндігін нақты перспективалық жоспарлау, салыстыра білу, өзінің өмірі мен ісіне жауапты қарау.

Физика ғылымы, мектептегі физика пәнін оқыту әдістемесі, оқыту технологиялары бойынша жаңалықтарды іздеу, меңгеру және қолдану міндеттерін жүзеге асырмай, оқушының аталмыш оқу пәні деңгейіндегі құзыреттіліктерін қалыптастыру мәселесін шешуге болмайды.

Негізгі құзыреттілікті әр сабақта, әр сабақтан тыс өтілетін іс-шараларда дұрыс мақсат-міндеттерді қоя отырып, дамытуға болады. Мысалы, физика сабақтарына шығармашылық сипат беру, еңбекке шығармашылықпен қарауға тәрбиелеумен қатар оқушылардың бойында ғылыми білімдер мен зерттеу жұмысына деген ынта- ықыласты дамытады.

8-сыныпта «Өткізгіштердің тізбектей және параллель жалғау» деген зертханалық жұмыс орындау кезінде зерттеу элементтерімен қоса техникалық шығармашылыққа қабілеттігін арттыру көзделеді. Оқушылар ток тұтынушыларының аралас жалғанған электр тізбегіндегі жұмысын оқып-үйренеді, сурет бойынша электрлік сұлбаны жинайды, шамдар мен резисторлардың бір-бірімен қалай жалғанатындықтарын біледі, реостаттың реттегішін қозғай отырып, шамның жарықтылығының өзгеру себебін түсіндіреді, содан кейін бұның дұрыстығын тәжірибеде тексереді. Бұл жағдайда оқушылар зерттеуші ролін атқарумен қоса физикалық құралдармен үлкен ынтамен жұмыс жасайды. Оқушылардың бойында техникалық шығармашылығын арттыру мақсатында аспаптар құрастыру, дайындау, конструкциялау жөнінде практикалық жұмыстар жүргізіледі. Аспаптар жасау оқушыларды физика мен техникаға қызықтырады, олардың ізденгіштігін, табандылығын, тапқырлығын арттырады. Қолдан жасалған аспаптардың барлығы да, олардың қай мақсатта қолданылатынына қарамастан, оқушылардың техникалық қабілетін дамытуға үлкен септігін тигізеді. Осындай жұмыстар арқылы оқушының нақты білімі мен ой-өрісінің ауқым кеңейеді және оқушыда басқа балалармен, мұғаліммен қарым-қатынас жасай алатын икемділіктер қалыптасады.

Оқушылардың зерттеу мен өзіндік оқу танымдық процестерін дамытуда үйде орындалатын эксперименттік тапсырманың орны ерекше. Мысалы: 8 сыныпта «Жұмыс істеу арқылы ішкі энергияның өзгеруін зерттеу», «Металл мен шынының, су мен ауаның жылуөткізгіштігін салыстыру», «Тұрғын үйдегі конвекцияны бақылау», «Қарапайым электроскоп дайындап, оның көмегімен әр түрлі денелердің электрлену құбылысын зерттеу» сияқты эксперименттік тапсырмалар орындау кезінде олар әр түрлі ойлау процестерін атқарады, бақылап салыстырады, құрастырады, талдау жасайды, қорытындылайды, өздері бақылаған құбылыстардың себебі мен салдарын пайымдайды. Бұл оқушылардың білімін тереңдетуге, толықтыруға, бекітуге, алған білімдерін өмірде қолдана білуге үйретеді.

Соңғы жылдарға дейін бұрыннан қолданылып келген ескі әдістермен шектелдік, одан қазірде де сол дәстүрлі әдістер қолданыста. Ол дәстүрлі әдіс бойынша басты қағида – мұғалім «түсіндіреді», ал оқушы «тыңдайды» және

қайталап айтып береді. Шындығында, ұстаздың айтқанын, көрсеткенін, берген теориялық түсініктемелерін оқушы естіп, ұғынды, білді деген күннің өзінде де оқушының бәрі бірдей тиісті дәрежеде білімді меңгеріп, өз бетінше есеп шығару секілді әрекеттерге көше алмайды. Әрекеттер орындалу немесе іске асу барысында негізгі үш қызметті: бағдарлау, орындау, бақылау – түзету қызметтерін атқарады.

Осындай дәстүрлі әдістердің нәтижесінен оқушылар жаттампаздыққа бейім болып қалыптасып қалады. Бейімдеушілік шеңберінен шыға алмайды. Осыдан барып, өзіндік білім-танымы нашар, түсінігі таяз білімділер көбейеді. Ал өте қабілетті, білім алуға бейім, жақсы оқиды деген санаулы оқушылар ғана салыстырмалы түрде айтқанда талап деңгейінде үлгереді де, қалған көпшілік оқушы таным деңгейі әлсіз, білім дәрежесі төмен, қызығушылығы нашар үлгермеушілер қатарын көбейте түседі. Мұның көрінісін кез келген орта мектептен байқауға болады. Оның ішінде физика сабағын өту барысында көптеп кездестіреміз. Себебі, физика сабағы күрделі ғылым саласы, сонымен қатар бір тақырыпты өтуге уақыттың тапшылығы болып табылады. Бұл олқылықты жоюға ықпал ететін және оған қозғау салатын әсерлі жолдың бірі физика сабағында танымдық қызығушылықты қалыптастыру арқылы оқытудың технологиясын жетілдірумен байланысты. Өйткені, белгілі мазмұнды дұрыс ұғынып, түсіну – сөздің мәнін, термин немесе анықтаманың сын-сипатын нақты тани білуге тәуелді. Шындығында, оқушының білуге деген қызығушылығы ғана олардың белсенділігін, өздігінен ізденуге деген ынтасын демейтін ықпалды күш болып табылады.

Әрекеттерді қалыптастыруға қажетті ең маңызды бөлік – ынта болып есептелінеді. Себебі, оқушының ынтасы болмаса, онда әрекеттің орындалуының және оны қалыптастыру нәтижесінің жоғарғы деңгейде болмайтыны сөзсіз. Білім – табысқа жетудің, яғни, нәтиже алудың кілті. Тұлғаның шын мәнінде ынта-ықыласы ғана білім мен әдіс-тәсілді бойға дарытып, ойға қондыра алады.

Сондықтан, ынта – кез келген білімнің басты негізі деуімізге болады. Студенттердің оқуға деген ынтасын, көбінесе, олардың проблемалық жағдай тудыратын сұрақтар, тапсырмалар, қызықтыратын программалар және т.б. әдістерді пайдалануға болады.

Білім беру және оқыту теориясының әдіснамалық негізі – таным теориясы, оқушы тұлғасын жан-жақты және үйлесімді қалыптастыру туралы ілім болып табылады. Бұл теория білім беру және оқытуды арнайы ұйымдастырылатын іс-әрекет ретінде қарастырады. Білім беру және оқыту теориясының оқушыларды оқыту мәселесіндегі талаптарының бірі – танымдық белсенділік пен танымдық қызығушылық. Бұл талаптың орындалуы оқушылардың оқу материалын түсінуге, өткенді жаңамен байланыстыруға, негізгі мен қосымшасын анықтауға, алған білімдерін тәжірибеде пайдалануға, өз пікірлерінде оларға сүйенуге ұмтылысынан көрінеді. Білімді саналы меңгеру өз бетімен жаңа білім алуға мүмкінді беретін ақыл-ой еңбегінің өзіндік тәсілдерін игермейінше іске аспайды. Оқушылардың танымдық іс-әрекетінің көздейтін мүддесі – білімнің қоғамдық мәнін ұғыну, қоғамға қызмет ету қарқынын үдету қажеттігі негізінде дамиды.

Белсенділіктің ең жоғарғы көрінісі оқушылардың алған білімдерін, тәжірибеде нәтижелі пайдалана білуі болып табылады. Оқушы ақпаратты, іс-әрекет тәсілдері мен бағалау өлшемдерін қамтитын қоғамдық және жеке адам игерген ұжымдық тәжірибе тағылымдары жөнінде оқушының беретін біліммен шектеліп қана қоймай, оны әрі қарай өз бетінше белсенді, танымдық іс-әрекетті нәтижесінде игеруі тиіс. Осыдан келіп, оқыту барысында оқушының іс-әрекетінде танымдық белсенділікті қалыптастыру талабы туындайды.

Оқушылар өмірінде қызығушылықтың әр түрлі көрініс табады. Өскелең ұрпақ үшін танымдық қызығушылықтың қай түрінде болмасын танымдық компонент бар. Әйтсе де, танымдық деп қызығушылықтың ерекше түрін – оқуға, ғылымға, білімді жинақтауға қызығушылықты айтады. Ол адамның әр нәрсеге әуестенуінен байқалады. Болмыстың қандай да бір саласын терең меңгеру үшін, оған танымдық қызығушылықты көрсету қажет.

Танымдық қызығушылық тұлғаны қозғаушы күш екенін естен шығармаған жөн. Физика сабағында танымдық қызығушылықты қалыптастыру өз алдына бөлек жатқан мәселе емес, оның әдістемелік жолы басқа ғылымдармен біріге шешіледі.

Философиялық тұрғыдан келгенде әдістеме – теориялық және тәжірибелік іс-әрекетті құру мен ұйымдастырудың тәсілдері, принциптік жүйесі болуымен қатар таным мен ұғымның ғылыми әдістері туралы ілім. Педагогикалық зерттеудің әдістемесі ғылыми танымдық іс-әрекеттердің тәсілдерін, формасын, оның құрылымдық принциптерін біріге қарастырады.

Педагогикалық ғылыми-зерттеу әдістемесінің принциптері философиялық таным теориясынан бастау алатын және онымен тамырластығы тұлғаға берілетін білім, тәрбие, оқыту және даму мәселесін бір-бірінен бөлмей тұтастықта қарастырады. Сондықтан да, тұлғаның мәдениеттануы мен әлеуметтену барысындағы танымдық қызығушылығы саласындағы аксиологиялық құндылықтарды меңгеру технологиясы, шығармашылық жолдарды жетілдірудегі адами даму мен өзіндік «Меннің» өркендеуіндегі тұтастыққа бүгінде ерекше назар аударылып отырған антропологиялық, этнопедагогикалық танымдармен бірлікте қарау уақыт талабынан туып отырған заңдылық. Әсіресе, физика ішіндегі геометриялық оптика оқыту барысында атқарылатын іс-әрекет арқылы оқушылардың өзіндік ізденісін, қызығушылығын қолдау – табысқа жетудің кілті.

Оқушының білім алу саласындағы іс-әрекет танымдық қызығушылығының білім алу саласындағы іс-әрекет танымдық қызығушылығының өркендеуі тұлғаның көзқарасын қалыптастырып, уақыт деңгейіне үйлесімді табыстарға жетуіне жол ашатындығы белгілі. Ал мұның нәтижесі олардың ертеңгі еңбекқор, қоғамды өркендететін тұлға болуына ықпал етеді.

Сонда, танымдық қызығушылық тұлғаның іс-әрекеті мен көзқарасындағы саналылықты жетілдіретін қозғаушы күш деп таныған жөн. Осы орайда тұлғаның өзін-өзі жаңалыққа қарай өзгеруге бағыттаудағы ғылыми әдістердің

танымдық жолдары арқылы геометриялық оптиканы оқытуға қызықтыру тұрғысынан қарастырамыз.

Әлеуметтанушылар адам биологиялық тіршілік иесі болып туғанымен белгілі бір ортада жетіліп, сол ортаның заңдылықтарына байланысты әлеуметтенеді дейді. Адам неғұрлым ортамен қарым-қатынас жасаған сайын, оның биологиялық негізінің кей жақтары өзгеріске ұшырайды. Адамның ұлт өкілі болу көрсеткіштері де соған байланысты болмақ.

Адамның әлеуметтенуі – өмір бойы үздіксіз жүріп отыратын процесс. Әлеуметтену деңгейі еңбекке дейін, еңбек ету қарсаңында және еңбектен босау уақыты тәрізді үш кезеңнің барысында қалыптасады. Бұл үш кезеңнің қайсысында болмасын адамның танымдық, эмоционалдық және еріктік компоненттері дамиды. Адам әлеуметтену барысында белгілі рөлдер атқарады. Әлеуметтену процесінің мазмұны жалпы қоғамдық, ұжымдық, халықтық және ұлттық мазмұнға ие болады.

Сонымен, тұлға – жай ғана адам емес, даралық сапалары, нышандары, қабілеттері дамыған, ізденгіш, ойлап табу үшін белсенді ізденуші адам. С.Л.Рубинштейн тек ұзақ уақытқа созылған өзін-өзі дамыту арқылы қалыптасқан жеке адам ғана осылайша аталуға құқық алатындығын атап өтеді.

Тұлға – белгілі бір қоғамның мүшесі, ол қандай болмасын бір іспен айналысады, оның азды-көпті тәжірибесі, білімі, өзіне тән өзгешеліктері болады. Осы айтылғандардың жиынтығы оны «жеке тұлға» етеді. Жеке тұлға – тарихи-әлеуметтік жағдайлардың жемісі. Ол әлеуметтік ортада ғана қалыптасады. Жеке тұлғаның психикалық қасиеттерінің қалыптасуында оқу-тәрбие процесі шешуші роль атқарады. Ал, жеке тұлғаның психикалық дамуы – оның іс-әрекеті мен мінез-құлқындағы саналығының өсіп жетілуі.

Осыған орай, физика пәнінің геометриялық оптика бөлімін оқытуда оқушылардың танымдық қызығушылық тудыру арқылы танымдық қабілеттерін қалыптастыру мұғалімнің қолында.

Әрбір мұғалім оқушыларының өз пәнін жақсы оқып, сабағында асқан қызығушылықпен шұғылданғанын қалайды. Кейде мұғалімдер де, ата-аналар да: «оқығысы келмейді», «оқуға арналмаған адам», «оқын деген ниеті жоқ, әйтпесе жақсы оқыр еді» деп ойлайды. Дегенмен, оқушылардың білімге деген қызығушылығы ойдағыдай қалыптаспағандығын жиі байқауға болады.

Бұл сөздердің астарында үлкен мәселе бар, ол оқушылардың пәндерге деген қызығушылығының жоқтығы. Әсіресе, физика пәніне деген қызығушылықтары көптеп байқала бермейді. Физика – ғылыми салаға жататын болғандықтан, сәйкесінше білім сапасы да төмендейді. Осындай мәселелердің алдын-алудың маңызды жолдарының бірі – физика сабағын оқыту барысында оқушылардың танымдық қызығушылықтарын тудыра отырып танымдық қабілеттерін қалыптастыру болып табылады. Осыған орай, ең алдымен, «таным», «танымдық қызығушылық», «танымдық қабілеттілік» ұғымдарына түсінік береміз.

Оқу үрдісін ұйымдастыруда негізгі құзыреттілікті дамыту мақсатында әр түрлі технологияларды пайдалануға болады. Солардың бірі ұжымдық оқыту

технологиясы. Ұжымдық өзара оқыту технологиясы жағдайында әрбір оқушы өзін еркін ұстайды, жекеше түрде жұмыс істейді. Онда тек қана өзінің жетістіктеріне жауап бермей, сонымен қатар ұжымдық еңбек қорытындысына да жауапкершілігі жоғарлайды, тұлғалық өзін-өзі бағалау, өзіндік мүмкіншіліктері мен қабілеттері мәртебесі мен жұтаңдығын бағалау қалыптасады. Сол сияқты сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы барлық жастағы оқушыларға кез келген мазмұнға сыни тұрғыда қарап, екі ұйғарым пікірдің біреуін таңдауға мағыналы шешім қабылдауға сабақтарда үйретеді.

Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін мына төмендегі шаралар орындалуы шарт:

1. Сын тұрғысынан ойлауды тудыру үшін уақыт керек.

2. Оқушыларға ойланып – толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру.

3. Әртүрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау.

4. Үйрену барысында оқушылардың белсенді іс – әрекетін қолдау.

5. Кейбір оқушылар түсіп қалған қолайсыз жағдайларды әжуаға айналдырмау.

6. Оқушылардың бір – бірінен жауабына, жасаған сынының дәлелді, дәйекті болуын талап ету.

7. Сын тұрғысынан ойлауды бағалау. Оқушы бойында белсенділік, шешім табу, бір-бірімен қарым – қатынас, байланыс жасау икемділіктері дамиды.

Физика сабағында «Электрондық оқулықтарды» пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Электрондық оқулықтарда теориялық тақырыптар кеңінен беріліп түсіндіріледі. Теориялық материалдарды графикалық иллюстрация түріндегі әртүрлі суреттер, сызба нұсқалары арқылы береді. Оқулықтың ерекшелігі әрбір тақырып қажетті суреттермен көркем безендірілген. Электрондық оқулықта тест тапсырмасын орындаған соң оқушы өзі қателескен сұрақтарды тексеріп көре алады және білімі автоматты түрде бағаланады. Зертханалық жұмыстарды орындау барысында оқушылардың өз бетімен шығармашылық бағытта жұмыс істеуіне, әсіресе құбылыстарды зерттеуге, басқаруға мүмкіндік береді, басқа пәндерден алған білімін бекітуге көмектеседі, табиғи жағдайда көзге көрінбейтін кейбір құбылыстарды экранда көруге мүмкіндік береді.

Осындай жұмыстарды жүргізу арқылы әлеуметтік жауапкершілігі мен кәсіби деңгейі жоғары, ой-өрісі кең, сауатты, танымдық әрекетке қызығушылығы мол оқушы тәрбиелеуге болады деп білемін.

ОНЛАЙН ЖӘНЕ ОФЛАЙН ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕГІ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ ТҮРЛЕРІ

Зейнелхан Гүлжазира
П. ғ. м., физика пәні мұғалімі
Өскемен қаласы әкімдігінің

«Шоқан Уәлиханов атындағы №3 мектеп - лицейі» КММ
Өскемен қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Мақалада онлайн және офлайн оқыту процесінде цифрлық технологияның маңыздылығы мен түрлері туралы айтылады.

Аннотация. В статье говорится о важности и видах цифровых технологий в процессе онлайн и офлайн обучения.

Abstract. The article talks about the importance and types of digital technologies in the process of online and offline learning.

Қашықтықтан физика пәнін оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды яғни интернет ресурстарын сабақта жан-жақты қолдану, оқушының пәнге қызығушылығын артыра отырып, уақытты үнемдей нәтижеге бағыттталып оқытудың қозғаушы күші болып саналады. Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» жолдауында цифрлық технологияны қолдану арқылы құрылатын жаңа индустрияларды өсіру қажеттігін атап көрсетті. «Цифрлық Қазақстан» Мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыруда республика мектептерінде педагогтердің ақпараттық-коммуникациялық құзырлығын қалыптастырып, дамытуға ерекше мән берілді.[1] Цифрлық қоғам – адамдардың өмір жағдайына, олардың біліміне және жұмысына, сонымен қатар мемлекет, бизнес және қоғам арақатынасына ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы шешуші әсер ететін, қоғам өмірінің барлық салаларында білім мен ақпараттық доминантты рөлімен ерекшеленетін өркениет дамуының заманауи кезеңі.[2] Цифрлық білім беру ресурстары (ЦБР) – электрондық оқыту жүйесінің негізгі бір құрамды бөлігі. Олар – оқу үдерісін ұйымдастыруға қажетті сандық формада көрсетілген фотосуреттер, көркем үзінділер, статикалық және динамикалық модельдер, виртуальды нақтылық пен интерактивті модельдеудің объектілері, картографиялық материалдар, дыбыс жазбалары, таңбалық объектілер мен іскерлік графика, мәтіндік құжаттар мен басқ. Цифрлық білім беру ресурстары-Цифрлық білім беру ресурстары әзірлеудің алдыңғы қатарлы халықаралық және отандық тәжірибесін қамтиды, Барлық сандық білім беру ресурстары халықаралық қауіпсіздік стандарттарына сәйкес келеді, Цифрлық білім беру ресурстарын әзірлеу платформааралық құру технологияларын қамтиды, Цифрлық білім беру ресурстарын әзірлеуде алдыңғы қатарлы мультимедиялық технологиялар қолданылады, Оқушылар цифрлық білім беру ресурстарын сабақтарға өз бетінше дайындық барысында және білімдерін бекіту үшін қолданады, Мұғалімдер цифрлық білім беру ресурстарын оқу процесіндегі басты немесе қосалқы ресурс ретінде пайдаланады. Қашықтықтан оқыту (ҚО) - білім, білік дағдыларды алу үрдісі, бұл кезде оқыту процедураларының тұтас немесе белгілі бір бөлігі білім беруші мен білім алушының территориялық алшақтығына қарамастан жаңа ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асырылады. Қашықтықтан оқыту технологиясының кейс және

желілік технология деген түрлерін ерекшелеп көрсетуге болады. Ал қазіргі таңда сабақ беру үрдісінде синхронды және асинхронды форматта өткізілуде.

	СИНХРОНДЫ оқыту	АСИНХРОНДЫ оқыту	ДӘСТҮРЛІ оқыту
Оқыту. Жаңа білімді меңгеру	Бір мезгілде әр түрлі аудиторияларда интернет желісінде бетпе-бет өтеді: онлайн практикум, онлайн конференция ,т.б.	Қажетті ақпараттар белгілі бір құжатта жүктеледі: видео, оқулық, мәтін , карта, т.б. Әркім өзіне тиісті уақытта ақпаратпен өз бетінше жұмыс жасайды.	Бір аудиторияда бетпе-бет өтеді. Өзара тікелей қарым-қатынаста болады.
Тапсырмалар	Жеке дағдысын қалыптастыруға арналған практикалық тапсырмалар, үй тапсырмасы: ашық немесе жабық тапсырмалар, бағалау критерийлері		
	Бағалау тапсырмалары: тест, саралау, деңгейлік , т.б.		
Кері байланыс	Білім алушының орындаған жұмысына пікір айту, күнделік пен журналға тіркеу		
Құралдар	Интернет платформалар, мессенджер чаттары	Интернет платформалар, мессенджер чаттары	Диалог+АКТ құралдары

Қашықтықтан оқыту аясындағы сабақты жоспарлауда мынадай құрылымы ескерілсе:

- Оқу мақсатын талдау, жіктеу, сол сабақта нені біліп шығу керек екенін нақтылау.
- Оқу мақсатына қол жеткізуге мүмкіндік беретіндей қолжетімді ақпаратпен қамтамасыз ету, яғни жаңа білімді меңгеру.
- Жаңа білімді меңгергенін анықтауға мүмкіндік беретін құралдарды (тапсырма түрлерін) анықтау.
- Мақсатқа қол жеткізгенін немесе жеткізу үшін қолдау қажеттігіне дәлелдер келтіру. Кері байланыс ұйымдастыру, жүйелі жүргізу.

Қашықтықтан оқыту аясында цифрлық технологиялардың желілігі негізінде интернет ресурстарын қолданудың түпкі мақсаты:

- ✓ Онлайн кездесулерге арналған құралдар.
- ✓ Контентті жеткізу.
- ✓ Бағалау, тестілеу.
- ✓ Оқытуға арналған.
- ✓ Мессенджерлер.
- ✓ Қашықтан оқытуға арналған қазақстандық платформалар.

1 – сурет. Онлайн сабақ үрдісіндегі интернет ресурстарының жіктелуі.

Өз практикада қолданып жүрген интернет ресурстарына SWOT талдау жүргізсем.

Кері байланыс жасау үшін: google form, quizizz, learningapps,quizizzlet.

<https://drive.google.com/drive/my>,<https://quizizz.com/admin/reports/5fa144f75b8eba001f2ca788/players> . <https://learningapps.org/display?v=phmb5usyc20>

S – күшті жақтары Уақыт үнемдей отырып, баланың оқу іс әрекеттерін тез бағалай аласыз. Оқушыға тапсырма орындау барысында өте қызықты, жұппенде топпенде орындауға болады. Тек тестік тапсырманы беріп қана қоймай сабақты жүйелі ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Тапсырма орындаушылар тіркелмей ақ өз іс әрекетін бағалауға шексіз мүмкіндік алады.	О-мүмкіндіктер Оқушы іс – әрекетін тікелей бақылай алу.
W-әлсіз жақтары жоқ	T-қауіптілер Тапсырма орындау барысында бір -бірінен көшіру.

Синхронды сабақ жүргізуде Zoom, Google meet платформаларына SWOT талдау.

S – күшті жақтары <u>Zoom</u> – қарапайым және өте ыңғайлы, тегін 40минқа созылатын бейнеконференцияны өткізуге, итерактивті тақта, демонстрациялауға экран, өткізіліп отырған іс әрекетті жазып алуға, тікелей қатысушымен аудио жазба түріндеде қолдануға болады. Ең көп 100 адам қатыса алады. <u>Google meet</u> – өте қарапайым. Оқушыға сілтеме, немесе жоспарлы бейнеконференцияны ұйымдастыруға болады. Уақт шектеусіз, тегін.300 адам кіруге болады. Инерактивті тақта құрлыменде қамтамассыз етілген, интерене 2G не 3G жақсы жұмыс жасайды. Қауіпсіздігі өте жоғары деңгейде.	О-мүмкіндіктер <u>Zoom, Google meet</u> Оқушы іс – әрекетін тікелей бақылай алу. Офлайн сабақ деңгейіне жақындату.
W-әлсіз жақтары <u>Zoom</u>- интернет желісінің нашар болуы,балалардың сабаққа кешігуі, уақыттың жетпей қалуы. <u>Google meet</u>- өткізіліп отырған сабақты <u>сақтап жаза алмаймыз.</u>	T-қауіптілер <u>Zoom</u> – <u>Білім</u> алушыны жалықтырып алу, кибершабулдан сақтана алмау. <u>Google meet</u>- <u>білім</u> алушыны жалықтырып алу.

Onlinemектеп платформасы

S – күшті жақтары Сынып жетекшілік, пән мұғалімдік жұмыстар өте жүйелі ұйымдастырылған. Құрылған сабақ түрлері өте ауқымды оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай жазылған.мұғалім өз сабағында өз БЖБ,ТЖБ жұмыстарында орната алады.оқушы нәтижесін жинақталған резимде көру. Синхронды және асинхронды сабақты жүргізу мүмкінділігі жоғары деңгейде. Бала өз бетімен жұмыс жасай алады.	О-мүмкіндіктер Оқушы іс – әрекетін тікелей бақылай алу. Оқушылар берілген ақпаратты көшіріп жазып алуға,тапсырманы әртүрлі формада орындауға, сонымен баланың АКТ сауаттылығы артады.
W-әлсіз жақтары Біздің күнтізбелік жоспарымызбен сәйкес келмей қалуы. Кейбір тапсырмалар критериалды бағалау қағидаларына сәйкес келмеуі.	Т-қауіптілер Тапсырма орындау барысында бір -бірінен көшіру.әлсіз жақтағы қателіктерді жөндемеген жағдайда білім алушыда сенімсіздіктің пайда болуы.

<https://padlet.com/dashboard>

padlet тақтасы

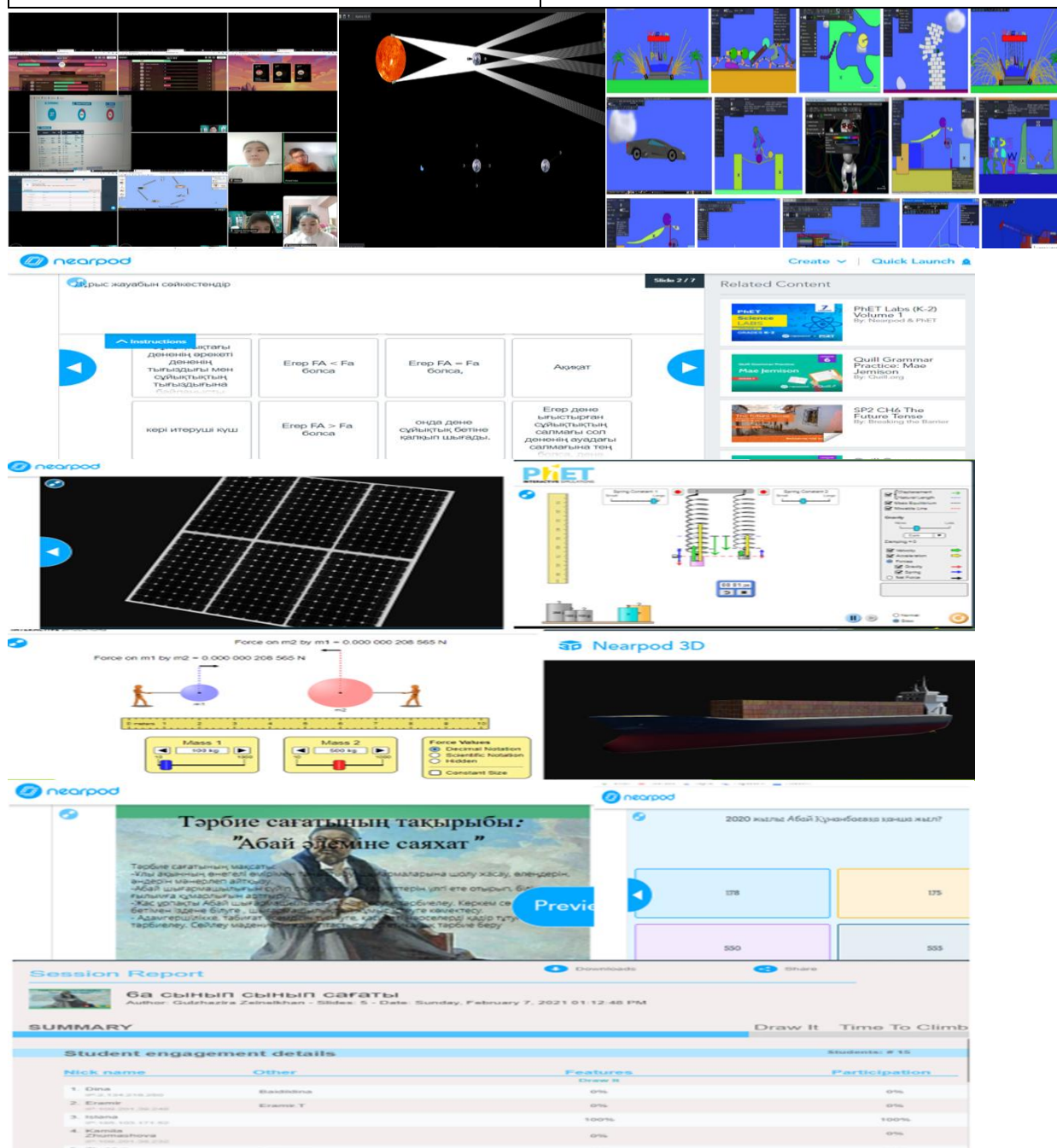
S – күшті жақтары Сынып жетекшілік, сынып сағаты, тәрбие сағаты, пән мұғалімдік жұмыстар өте жүйелі ұйымдастыруға мүмкіндігі өте жоғары. Синхронды және асинхронды сабақты жүргізу мүмкінділігі жоғары деңгейде қолданыла аламыз.. Бала өз бетімен жұмыс жасай алады.	О-мүмкіндіктер Оқушы іс – әрекетін тікелей бақылай алу. Оқушылар берілген ақпаратты көшіріп жазып алуға,тапсырманы әртүрлі формада орындауға, сонымен баланың АКТ сауаттылығы артады. Оқушыларды бір-бірін бағалауға пікір алмасуға өз ойларын жүйелеп теріп жазуғада, сызуғада, фото видео, аудио есеп шығаруға мүмкіндіктері жоғары.
W-әлсіз жақтары Оқушылардың сұрақтарға жауап бергенде бір -бірінің жауаптарын көріп қайталануы мүмкін.	Т-қауіптілер Тапсырма орындау барысында бір -бірінен көшіру.әлсіз жақтағы қателіктерді жөндемеген жағдайда білім алушыда сенімсіздіктің пайда болуы.

<https://nearpod.com/library/>

Nearpod сервисі

S – күшті жақтары Сынып жетекшілік, сынып сағаты, тәрбие сағаты, пән мұғалімдік жұмыстар өте жүйелі ұйымдастыруға мүмкіндігі өте жоғары. Синхронды және асинхронды сабақты жүргізу мүмкінділігі зор. Әр пәннен, тәрбиелік танымдық ашық шара болсын барлығына өзіңіз және оқушы 3D макетін жасай алады. Бұл сервисіта слайд, әртүрлі тапсырмалардың үлгісін балаларға ұсына отырып бірге орындауға немесе үй тапсырмасы ретінде жүргізуге болады. . Бала өз бетімен жұмыс жасай алады.	О-мүмкіндіктер Оқушы іс – әрекетін тікелей бақылай алу. Нәтижені өте тез аласыз. Кері байланысты уақыттылы ала аласыз. Әрі қызықты. Оқушылар берілген ақпаратты көшіріп жазып алуға,тапсырманы әртүрлі формада орындауға, сонымен баланың АКТ сауаттылығы артады. Оқушыларды бір-бірін бағалауға пікір алмасуға өз ойларын жүйелеп теріп жазуғада, сызуғада, фото видео, аудио есеп шығаруға мүмкіндіктері жоғары.
W-әлсіз жақтары	Т-қауіптілер

Интернет желісінің жылдамдығына байланысты.	Интернет желісі жақсы жұмыс жасап тұруы тиіс.

2 – сурет онлайн сабақ үрдісіндегі интернет ресурстарының қолданылуы.

Сонымен қорға келгенде, рухани жаңғыру болашаққа бағдар аясының негізінде қоғамдық сананы жаңғырту мақсатында әр сабағыма жауакершілікпен қарай отырып, білім алушыны жалықтырмайтындай ойын элементтерімен интернет ресурстарын тиімді ұштастырып жүргіземін. Әр сервисті қоланған сайын балалардан сауалнама алу арқылы озығын қолдануға тырысамын. Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы «Мектептің жаны – Мұғалім қандай болса, мектебі сондай болмақшы, яғни мұғалім білімді болса, ол мектеп білім алушыларыда нұрлы болмақ», - депті арада бір ғасыр өтседе алаш арысының бұл сөзі біз

педагогтардың ұраны болмақ. Қазіргі жағдайда барлық мүмкіндіктерді ескере отырып, «ҮШТІК ОДАҚ» құрлымын біріктіре отырып қоғамдық сананы жаңғырту мақсатында тек тәрбие сағатында ғана емес әр пән мұғалімі күнделікті сабағының құндылықтарға баулу мазмұнында үздіксіз жүрілуі тиіс. Өзім сабағымда Алаш рухын, Абай даналығын, Ахмет мысалдарын, Бұхар жырауларының құндылығымен бастау алып өзара сабағыммен сабақтасып жатады. Әрине ол үшін ұстаз қауымына үнемі ізденіспен тағылымдықта болуымыз керек.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында білім берудің 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2010 жыл
2. Информатика негіздері, № 6, 2018 жыл
3. Қазақстан және ТМД елдеріндегі білім беруді ақпараттандырудың IV Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы (18-19 бет. 38-39 бет. 118-119 бет. 460-461 бет).
4. <https://youtu.be/kaGTYVcjxE> <https://youtu.be/N6sST4ONo2E>
<https://learningapps.org/watch?v=pux0ydcrt20> <https://youtu.be/9qWekI3B6k>
5. <https://youtu.be/kaGTYVcjxE>
6. <https://www.instagram.com/p/CIgaQK3rN7y/?igshid=yw3nminawgvk>
7. <https://www.instagram.com/p/CItd4v2razn/?igshid=159c66ay34rd6>
8. <https://www.instagram.com/p/CK8BjO-rEn9/?igshid=cl70bits3pb6>
<https://www.instagram.com/tv/CLBqiOFjw75/?igshid=13k8b2qg5mauk>

СЫН ТҮРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ - ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛЫ

С.М.Ибраимова,
педагог- зерттеуші
Жамбыл облысы білім басқармасының
Байзақ ауданы білім бөлімінің
Абай атындағы орта мектебі
КММ нің қазақ тілі мен
әдебиет пәні мұғалімі

Андатпа. Білімнің әлеуметтік және өмірлік рөлі, оқушының танымдық-шығармашылық мүмкіндіктерінің өзгеруі, оқытудың ақпараттық құзыреттілігін дамыту деңгейін, үздіксіз білім жүйесіндегі білім беруді жаңаша ұйымдастыру бағытында жазылған баяндама.

Аннотация. Доклад, изложенный в направлении социальный и жизненной роли образования, изменения познавательных творческих возможностей учащегося, уровня развития информационной компетентности обучения, новой организации образования в системе непрерывного образования.

Abstract. *A report written the direction of the social and life role of education, changes in the cognitive creative capabilities of the student6 the level of development of information competence of training, a new organization of education in the system of continuing education.*

XX ғасыр – білім, ғылым ғасыры. Сондықтан жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгешеліктер жүріп жатыр. Жеке тұлға яғни дарынды, шығармашылық тұлға қалыптастыру білім мен тәрбие берудегі мемлекеттік істің ең маңыздысы. Мақсатты білім беру – тұлға дамуын жүзеге асыратын мәселе. Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту тәрбиелеудегі ең озық тиімді ізденістерін, тәжірибелерін жалғастырып, тың жолдар іздеу педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек.

Халқымыздың ардақты ұлдарының бірі Міржақып Дулатұлы: “Жалғыз сүйеніш, жалғыз үміт – оқуда. Теңдікке жетсек те, жұрттығымызды сақтасақ та, дүниедегі сыбағалы орнымызды алсақ та, бір ғана оқудың арқасында аламыз. Жақсылыққа бастайтын жарық жұлдыз – оқу. Надан жұрттың күні – қараң, келешегі – тұман” – деп ғылым, білім, оқудың маңызын қара халыққа көрсеткен. Білімнің сапасын көтерудің қазіргі таңда жолдары көп. Ең бастысы білімді де білікті, ұшқыр ойлы шығармашылық қабілеті мол ұстаздың шәкіртімен бірлесе еңбек етуі талап етіледі.

Білім сапасы дегеніміз – мектепте білім алып отырған шәкірттің немесе мектеп бітірушінің білім алу арқылы әзірлігінің сапасы мен білім беру қызметінің сапасын қамтитын түсінік. Сапалы білім тәрбие беруде орын алған кемшіліктерді жойып дүние жүзілік өркениеттілікке жету ХХІ ғасырдың үлесіне тиіп отыр. Сапалы білім беру дегеніміз – ғылымға негізделген жүйелі бағдарлама бойынша теориялық практикалық іске, еңбекке баулу дүниетанымын кеңейту. Баланың бойындағы бар қабілетін кемеліне келтіріп жетілдіру болып табылады. Сапалы білім беру – оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз үрдісі. Қазіргі кезде білім берудегі мақсат жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім өзіндік ой- талғамы бар адамгершілігі жоғары қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру.

Балалардың білім сапасын арттыруда мұғалім бала дамуының мынадай негізгі белгілерін: дербестігін, проблемалық ситуация, шығармашылық таным әрекетін, диалектикалық ойлауы т.б. қадағалап, балалар мен жеке, дара жұмыстар жүргізеді. Білімнің жаңа мазмұнын жүзеге асыру үшін жаңа технологиялар қажет –ақ. Жаңалықты меңгеру мен жүзеге асыруда дұрыс түсінбеушілік ұйымдастырушыға әртүрлі кедергі жасайтыны белгілі. Сондай педагогикалық технологиялардың бірі оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту.

Сын тұрғысынан ойлау — өз алдына сұрақтарға жауап іздеп, жан-жақты пікірлесіп, талдау жасап отыру. Бала санасын сол тақырыпқа байланысты ояту, ой шақыру, ойын тұжырымдау, қасындағы балармен пікірлесу, топтасу. Сын тұрғысынан ойлау – сынау емес, шындалған ойлау. Жас балалардың да бұл жұмысы дұрыс ұйымдастырылған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз.

Сыни тұрғыдан ойлау - бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты ойлауға, бағалауға, талдауға және синтездеуге

бағытталған пәндік шешім. Сыни тұрғыдан ойлау көбінесе қарсы пікір айтуға, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді (1, 49-бет).

Сын тұрғысынан ойлау деген не? Сын тұрғысынан ойлау - ашық қоғам негізі. Ол - өз алдына сұрақтар қойып және үнемі жауап іздеу, әрі мәселеге байланысты өз пікірін айтып, сонымен қатар басқалардың пікірлерін дәлірек қарастыруды және сол дәлелдемелердің қисынын зерттеу дегенді білдіреді. Жалпы алғанда, тапсырмаларды орындауда, қайсыбір мәселелерді талқылауда оқушылардың іс-әрекетін мұғалім барлық деңгейлерден өтетіндей етіп ойластыруы керек. Бұл оқыту «қарапайымнан күрделіге» деп аталады. Бағдарлама үш деңгейден тұрады.

Қызығушылықты ояту кезеңінде оқушылардың бұрынғы білімдері мен сезімдеріне әсер етіп, жаңа білімге мазмұн қалап, болашақта зерттеу жүргізуге күш алуларына және орындалуы керек тапсырмалар жөніндегі жеке және топтық түсініктерді қалыптастыруларына көмектеседі.

2. Мағынаны тану кезеңінде оқушылар жаңа мәлімет пен идеяны немесе жаңа мазмұнды игеріп, іске асырады.

3. Ойтолғаныс кезеңі - үйрену процесінің соңғы кезеңі, бұл кезеңде оқушылар алған білімдерін сыртқа шығарып, түсінгендерін өз сөздерімен жеткізе бастайды. Өзгелердің ой кестесін үйренеді. Оқушылардың білім арттыру әрі олардың дүниетанымын кеңейту мақсаты жүзеге асырылады. Осы мақсатпен мен оқушылардың білім-білік дағдыларын жетілдіру үшін «Сын тұрғысынан ойлау технологиясын» негізге аламын. Бұл оқыту технологиясының психологиялық негізі - Л.С.Выготскийдің оқушының ақыл-ойы қабілетінің даму зоналары туралы теориясынан алынған.

Адам ой-әрекетін табиғаттан дайын күйінде алмайды, ол ойлауды үйренеді. Ұстаздың міндеті - осы үрдісті шебер басқара білу, тек ойлау іс-әрекетінің нәтижелерін ғана емес, оның қалыптасу барысын да бақылап отыру.

Жаңа ғасырдың білікті, білімді, ақыл-ойы дамыған азаматын даярлау - бүгінгі күн талабы. Мемлекетіміздің білім беру жүйесіне ерекше назар аударып отыруы оқыту мазмұнына жаңа бағыт әкелді. Білім беру үрдісінде қолданыс тапқан педагогикалық технологиялар жаңаша сипат алды. Қазіргі заманда әлемдік оқу үрдісінің өзегі – жаңа технологиялар. Әрбір технология өзіндік жаңа әдіс-тәсілдерімен ерекшеленеді. Әдіс-тәсілдерді мұғалім ізденісі арқылы оқушы қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп қолданады.

Осы бағдарламаның негізгі міндеті - қазақстандық мұғалімдерге педагогикалық тәжірибелерін жетілдіру мен бағалауға көмектесу (1, 12-бет). Сабақ үдерісінде сыни тұрғыдан ойлау технологиясын қолдану оқушылардың тәуелсіз ойлауына, ой қорытуына, қабілетіне, визуалды және ауызша түрдегі ақпарат алуына, өз бетімен ізденуіне ықпалын тигізеді. Сыни тұрғыдан ойлауды қалыптастырып, балалардың өз білімдері мен жаңа білімдерін ұштастыра отырып, тақырыпты түсінуге бағыт беріледі. Сыни тұрғыдан ойлаудың стратегиялары өте көп. Ол іс-

әрекеттер оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді, ақыл-ойын дамытады, ұжымдық іс-әрекетке тәрбиелейді, тіл байлығы жетіледі, жан-жақты ізденеді, өз ойын еркін жеткізеді.

Қазіргі кезеңнің ең басты ерекшеліктерінің бірі ретінде жеке тұлғаның көзқарастары мен болмысына көңіл қоюдың артуын атап өту керек. Бұл әдістің негізінде оқушылардың білімді өздігімен игеру идеясы жатыр. Оқушы пікірін бағалау, оқушыны тыңдай білу. Өзімнің оқыту әрекеттерімді, іс-тәжірибемді ұйымдастыруда жан-жақты, білімді, өмір сүруге бейім, пәнге деген қызығушылығы жоғары, танымдық әрекеті жетілген оқушыларды тәрбиелеуді мақсат етемін. Бұрын дәстүрлі оқытуда бірқалыпты сабақ жоспарын жасап, бір қалыпқа құйылған бірсарынды сабақ өттік. Оқушылар қатар-қатар партада отырып, сәлемдесуден кейін бірден сабақты бастап кететін едік, ал бұл технологияның ерекшелігі әр түрлі әдістерді пайдаланып күнде топқа бөлініп, оқушылар топтағы басқа оқушылармен де қарым-қатынас жасап, олардың да ойларымен санасып, пікірлерімен бөліседі. Сыныпта алтын ереже құруда оқушыларға шешім қабылдау, берілген тапсырманы сапалы орындау керек деген сияқты ережелер түсіндірілді, кейіннен оқушылар бұл топтық ережені өздігінен орындайтын болды. Оқушылар мәдениетті сөйлей білуге, бір-бірін тыңдай білуге, әр оқушының ойы құнды екенін түсінді. Осы ереженің арқасында белсенді оқушылар тек біз ғана сөйлеуіміз керек деген ойдан арылып, енжар, құлықсыз оқушыларды да тыңдауға үйренді. Осының нәтижесінде сыныптағы үлгерімі төмен оқушылар да өз ойларын қысылмай айтуға, топ мүшелерінен қалмай сөйлеуге ынталанатын болды. Жаңа әдіс-тәсілмен өткен сабақ ұнап, ойын нақты айтуға, пікірлерімен бөлісуге, топ арасында лидер болуға ұмтылатын болды. Дәстүрлі сабақтарда өздері көбірек сөйлеп, өзгелердің сөйлеуіне мүмкіндік бермесе, жаңа әдіспен сабақ өткенде қай топқа барса тек өздері ғана сөйлемей, топ мүшесіндегі оқушылардың сөйлеуіне ықпал жасап, бағыт-бағдар беріп отыратын болды. Сондай-ақ бұл жобадан үйренгеніміз дәстүрлі оқытуда мұғалім бағалайтын болса, бұл жобада оқушылар бірін-бірі бағалайды. Формативті бағалауда ауызша түрде мадақтап, жазбаша түрде ынталандыруды үйрендік. Оқыту үшін бағалаудың тиімділігі оқушының өз бетінше дамуына ықпал етуінде. Өз бағасына көңілі толмай, мен бүгін дұрыс бағаланбадым деп оқушы айта алмайды. Әр сабақтың соңында кері байланыс парағы алынады. Бір сабағымда топпен «Венн диаграммасын» пайдалана отырып, Кендебай мен Аяз бидің қасиеттерін қағазға түсіру жұмысы берілді. Әр топ өздеріне берілген уақытты тиімді пайдаланып, қағаз бетіне түсірді. Салыстыруға берілген тапсырманың сипаттамалары жазылды. Салыстыруға арналған тапсырмаларды осы диаграммаға салып, оқушылар қызыға толтырды, салыстыру сияқты күрделі ойлау операциясын меңгерді. Екі кейіпкердің қасиеттерін, адамгершілік іс-әрекеттерін санамалап жазды. Екі кейіпкердің ортақ сипатының ертегі екенін бірден тапты. Осы кезде бір-біріне сын айтып, пікір алмасуға келгенде өз ойларын еркін жеткізіп отырды. Тапсырманы орындау кезінде оқушылардың еркін және белсенділікпен жұмыс атқарғандықтарын байқадым. Сабақ барысында оқушылар топта жұмыс істеуді, өзгелермен санасуды, бірлескен

жұмыста ортақ жауап табуды, өзін-өзі реттеуді, өзін және өзгелерді бағалауды үйренді.

Оқушылардың топпен жұмысқа қызығушылық танытуы, өз ойларын еркін жеткізе білуі, тіл байлықтарының дамуы, топтық жұмыста өз пікірін көпшілік талқысына салмаған оқушы болмайтындығын, өз ойларын шамасы келгенше түсіндіруге жеткізіп жатқандықтарын байқадым. Сыни тұрғыдан ойлау стратегиясында барлық іс-әрекет оқушыларға бағытталды, топтық жұмыста өз ойларын нақтылап, жүйелеп, талдап, тұжырымдап ашық айтуға мүмкіндік болды. Оқушылардың бір-бірімен ой бөлісуінен өзара диалогтық қарым-қатынастарының аз да болса артқандығын байқадым. Оған дәлел сол топтағы әрбір оқушы өз ойларын, дәлелдемелерін еркін айтты.

Бұрын сабаққа тек өзім ғана мақсат қоятын болсам, осы оқудан үйренгенім оқушылармен бірлесе критерий қоя отырып, мақсат қоюға болатынын түсіндім. Сыни тұрғыдан ойлануға Болжау әдісі, Джигсо, Интервью т.б әдістердің пайдасы зор екен. Оқушыларды қызықтыратындай, ойландыратындай сұрақтар қою. Сонда оқушылар сын тұрғысынан ойлануға, суреттер арқылы болжамдар айтуға сөйлей отырып, қасындағы оқушыларды тыңдауға үйренеді. Мысалы «Кендебай - жағымды кейіпкер» тақырыбы бойынша өткен сабағымда Кендебайдың жағымды кейіпкер екенін түсіндіру үшін Интервью әдісін пайдаландым. Сонда оқушылар Кендебайдың жағымды кейіпкер екенін дәлелдеу үшін тың сұрақтар дайындап, сұхбат жүргізді. Интервьюдің басында Кендебайдың адамгершілік іс-әрекеттерін санамалауға бағытталған сұрақтар қойылды. Интервью барысында оқушылар ойландыратындай сұрақтар қоя бастады. Бұрын оқушылар төмен дәрежелі сұрақтар қоятын болса, Кендебайдың болашақ ерлік істерге баруына не себепші болды деп ойлайсың?-деген сұрақтар қойды. Бұл сұрақты қойғанда оқушылар алған білімдерін қолданып, талдады. Мұнда оқушылар кез келген тақырыпта сұхбат жүргізуге және сыни ойлауға еркіндікті сезіне алды. Оқушыларға кез келген тақырыпта сұхбат жүргіз десен, олар еш қиналмай тамаша жүргізеді екен. Сонымен қатар ертегі мазмұны бойынша Кендебай мен қозы баққан баланың кездесуін сәттік сахнаға бейімдегенде оқушылар кез келген образдарды алып шығатынын байқадым. Осы балалардың бойынан актерлік шеберлік пен еркіндікті көрдім. Осындай еркіндікте өтілген сабақтар оқушының жан-жақтылығын танытады. Мерсердің зерттеуіне сәйкес әңгімелесудің үш түрі бар. Мысалы дебат барысында оқушылар арасында көбіне «иә, бұл солай», «жоқ, олай емес» сияқты пікірлер айтылып, оқушы арасында бәсекелестік туындайды. Сонда сөйлемейтін оқушыда өз ойын айтуға ынталанады. Көптеген талқылаулар әртүрлі әңгіме түрлеріне құрылады. Мерсердің айтуынша, ұжымдық түсіну мен білім беруге қол жеткізу аясындағы табысты талқылауларда әңгімелесудің зерттеушілік түрі басымдыққа ие болатынын айтады (1, 40-бет). Әңгіме-дебат - қазақ әдебиеті пәні үшін өте тиімді әдіс. Көркем шығарманы осы әдіспен талдау арқылы төмендегідей нәтижелерге қол жеткіздім:

-Мәтінді оқушының толық оқып шығуы және өз пікіріне нақты мысалдар мен дәлел іздеуі;

-Сол дәлел мен дәйектемелерге сүйене отырып өз көзқарасын жақтап шығуы;

- Жүйелі сөйлеуі, сайып келгенде мәдениетті сөйлеуі;
- Шығармаға сын айта білуі;
- Айтылған нәрселерден өз қажетін ала білуі;
- Оқушыны ой еркіндігіне жетелеу.

Келтірілген мысалдар мен дәйектемелер оқушының өз танымынан, ізденісінен туындап отырғандықтан қарсы жақтан да, қатысып отырған оқушылардан да көп сұрақтар қойылады. Сол сұрақтарға жауап беру барысында оқушы өз көзқарасының дұрыстығын білдіру үшін, тыңдаушысын соған сендіру үшін шешен сөйлеуге, сөйлеу, тыңдау мәдениетіне жетуге талпынады. Қойылған сұрақты сана сүзгісінен өткізе отырып, айтар ойын дәл бере алатын сөздерді екшейді, мақал-мәтелдерді, ұлы адамдардың нақыл сөздерін келтіреді. Біздің мақсатымыз да сол - мұғалімді тыңдап қана отыратын момақан оқушыдан өз пікірін ашық айтып, өз көзқарасын білім жағынан да, білік жағынан да дәлелдеп айтатын, тыңдаушысын нандыра алатын, ана тілінің асыл маржандарын сол жолда пайдалана алатын азамат дайындау.

«Керқұла атты Кендебай» ертегісі қиял-ғажайып ертегі ме, шыншыл ертегі ме? - деген сұрақтар арқылы пікірталас, яғни академиялық дау ұйымдастырдық. Пікірталастың мақсаты жеңімпаздар мен жеңіліске жеткендерді анықтау емес, керісінше, басқаларда қарама-қайшы пікір болса да, өз ойын дәлелді негіздер келтіре отырып, оны қорғай білу дағдыларын дамыту. Бұл тәсілдің элементтері адамдарға қарсы шығу емес, дәлелдемелермен және дәйектемелермен идеяға толы пікірталастармен жұмыс болып табылады. Оқушылар бұл тәсілдің идеясын бірден түсініп, өздерінің ұстанған қағидаларын қорғай білді. Бұл тәсілдің идеясы негізсіз қарсы шығуда емес, пікірталасқа түскен сұрақ бойынша бір бағытты шешім қабылдауға үйретеді. Өзінің келтірген дәлелдерін негіздеуге, өзінің ұстанған қағидасын қорғай білуге, өзінің идеясын нақтылай білуге үйретеді. Оқушылардың сабақ үстінде жасаған жұмыстарын қорғауда бір-біріне пікір алмасу, сын айту, талдап түсіндіру және олардың бойынан бұрын-соңды байқамай жүрген ерекшеліктерді көруге мүмкіншілік болды. Алдыңғы сабағыма қарағанда оқушылар топпен жұмысқа бейімделді. Төрт топтың оқушылары да белсенділікпен, ұйымшылдықпен уақытты тиімді пайдалана білді. Топтық жұмысқа оқушылар қызығушылықпен белсенді түрде қатысып отырды. Жалпы сабақтар бойынша кемшілігімнен жетістігімнің әлдеқайда көп көрінгендігін байқадым. Оған дәлел - оқушыларымның мұндай сабақтарға қызығушылығының артуы. Өз ойларын еркін жеткізуге тырысып, ынталана бастады. Жаңа тәсілдерді қолданудың оқушыларды шығармашылыққа, ізденушілікке жетелейтіні барлығымызға түсінікті. «Егер балалар бірдеңені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кінәлауға тиісті емес, оларға түсіндіре алмай отырған өзін кінәлауға тиісті» деп педагог жазушы Ы.Алтынсарин айтқандай, бүгінгі таңда мұғалімдер үнемі ізденіс үстінде жүруі тиіс. Оқытудың белсенді түрлерін қолдану - оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады.

«Баланың қиялы ойында жарыққа шығады» деп халқымыздың кеменгер ұлы Мағжан Жұмабаев айтқандай, сабақтың тақырыбына сай әдіс-тәсілдерді қолдана

білген мұғалім тұлғаның санасына, сезіміне, ерік-жігеріне, мінез-құлқына ықпал етеді. Оқушыларды төрт-бес топқа бөліп, қызығушылығын оятуда тренингтің маңызы зор. Тренинг - мұғалімнің белгілі топқа сабақ жүргізудің әдіс-тәсілдерін теориялық әрі практикалық жағынан меңгеруі. Ойын барысында ұжымдық, топтық жұмыс жүргізіп, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру көзделеді. Сонда ғана шәкірттеріміз қиындыққа мойымай, белсенділік танытып, өз шамасын білуге, жеңілуден қорықпай, кемшілікті өзінен іздеуге тырысады, әрі өзін-өзі тәрбиелейді. Ойын ойды өсірер дегендей, оқушыларымызды білімге жұмсай отырып, іздендіреміз, жасқаншақтықтан аулақтатып, ойын еркін айтуға, өжеттілікке баулимыз. Сабақ барысында өз ойымен арпалысып, тысқары қалатын оқушылар болмайды.

Білім беру - оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз процесі. Сыни тұрғыдан ойлауға үйретудің мақсаты - жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім, өзіндік ой-талғамы бар, қабілетті, жеке тұлғаны қалыптастыру. Мұғалімнің оқыту кезінде билік жүргізу әдісінен арылуы, оқыту кезінде білім беретін мұғалім емес, осы білімді қызыға қабылдауға дайын оқушы екендігі, балалардың оқуға деген ынтасын күшейту, өз дербестігін дамыту. Бұл әдістің негізінде оқушылардың білімді өздігімен игеру идеясы жатыр. Оқушы пікірін бағалау, оқушыны тыңдай білу.

Білім сапасын арттырудың басты шарты олар: оқыту теориясының дамытылуы мен практикада орынды қолданылуы, оқыту программасы мен оқулықтардың, оқу құралдарының сапасын қамтамасыз ету, мектептің оқу-материалдық базасын жақсарту, мектептерді қажетті көрнекі және техникалық оқу құралдарымен толық жабдықтау, мұғалімнің [әдістемелік шеберлігі](#), мектеп басшыларының мектепшілік ісін дұрыс ұйымдастыра білуі, ата-аналардың және басқа да қоғамдық ұйымдардың осы мақсатта жүйелі жұмыс жүргізе білуі. Оқушылардың білім сапасын арттыру, ең алдымен мұғалімнің кәсіби шеберлігіне, оқушылардың оқу іс-әрекетін педагогикалық сауатты ұйымдастыра білуіне байланысты. Оқыту теориясы қаншалықты дамытылғанымен, оқу бағдарламасы қаншалықты жетілдіргенімен, оқулық пен оқу құралдарының сапасы барынша жақсартылғанымен, мектеп керекті оқу құралдарымен керегінше жабдықталғанымен, оқу процесінде осының баршасына жан бітіріп, іске қосатын, [оларды оқушылардың бақылау](#), байқау, зерттеу, оқу, үйрету тағы сол сияқты іс-әрекеттер объектісіне айналдыратын кілт- мұғалімде.

Көрнекті неміс педагогі Адольф Дистервег 19-ғасырдың өзінде-ақ: «Жас мұғалімнің негізгі кемшілігі - өзіне белгілі материалды балаларға тегіс айтып беруге тырысуы». Ол нашар мұғалім шындықты (білімді) өзі айтып, хабарлайды, жариялайды, ал жақсы мұғалім шәкірттерді оны табуға үйретеді деп есептеді. Сондықтан мұғалім бүкіл сабақ барысында, оның әрбір кезеңінде оқушылардың танымдық іс-әрекетін жандандыра, белсендіре отырып, олардың көпшілігінің енжар қалмауын талап етіп, -ұстаз оқыту мазмұнының нәтижесі болуын-шәкірттердің білім сапасының жоғары болуын-олардың өз іс- әрекеттерінің сипатына (енжар немесе белсенді) тікелей тәуелді екенін үнемі басшылыққа алуында. Оқушылар белсенділігін арттыру немесе олардың сапалы білім алуын

ұйымдастыру - халықтың болашағы яғни тәрбиелі ұрпақ тағдыры осы ұстаздардың қолында

Бүкіл дүниежүзілік білім беру кеңістігіне кіру мақсатында қазіргі кезде елімізде білім алудың жаңа жаңа жүйесі құрылуда. Бұл үрдіс педагогика теориясымен оқу-тәрбие жұмысында нақты өзгерістер енгізумен қатар елімізде болып жатқан түрлі бағыттағы білім беру қызметіне жаңаша қарауды, қол жеткен табыстарды саралауды, шәкірттердің шығармашылық әлеуетін дамытуды, мұғалімнің ғылыми бағытқа бет бұруын, іс әрекетті жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді. Оқу-тәрбие үрдісінде баланы жаңаша әдіспен оқыту үшін әрбір мұғалім сол жаңа технологияларды толық түсініп, меңгеріп алуы керек. Соның нәтижесінде ғана әрбір мұғалімнің тәжірибесінің жоғары деңгейге көтерілері анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ералиева М. Оқытудың қазіргі технологиялары / М. Ералиева // Бастауыш мектеп. – 2006. — №5. 3-5 бет.
2. К.Абдрахманова // Бастауыш мектеп. – 1989. — №9. 10 бет.
3. Мұқанов М. Жас және педагогикалық психология / М.Мұқанов. – Алматы: Мектеп, 1982. -182 бет.
4. Отарова Н. Сын тұрғысынан ойлау // Биология және салауаттылық негізі. -2006. — № 1. — 21-23 б.
5. Ташенова А. Сын тұрғысынан ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту // Білім-Образование -2006. -№6. 3-4 б.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚАБІЛЕТІН ДАМУ

Кадиркешова Куралай Есимхановна,

Абай облысы білім басқармасының

Семей қаласы білім бөлімінің

«№ 49 ЖОББМ» КММ, бастауыш сынып мұғалімі

Аңдатпа. Мемлекетімізді дамыған өркениетті елдер деңгейіне көтеру үшін болашақ ұрпақты мектеп қабырғасынан бастап жан-жақты білімді, кәсіпкерлік ортаға бейімді етіп тәрбиелеу басты бағытымыз. Біздің міндетіміз дүниежүзіндегі жаңалықтармен, жауапкершілік, ерік күш сезімдерін сіңіру, яғни олардың дамуына үлкен мән беру. Ал дамудың негізі - білімде.

Аннотация. Для поднятие уровня нашей страны до уровня развитых стран нам следует со школьных стен начинать учить их быть приспособленными к всестороннему знанию, и бизнес среде является нашей основной миссией в воспитаний. Наша обязанность дать знание через всемирные новости, ответственность, силу воли, то есть придать особое внимание их развитию. А основа развития в – знаний.

Abstract. To rise our country to the other developed countries level we need to adapt our children to this world from the school. Our charge is teach them by worldwide news, responsibility, willpower like to pay more attention to their development. And the development is in the knowledge.

Білім беру саласындағы әлемдік білім кеңістігіне ұмтылуға байланысты жасалынып жатқан талпыныстар мектеп оқушыларының дербестігін, іздемпаздығын, белсенділігін мен шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуды талап етеді. Сондықтан оқушылардың мектепте оқып жүрген кезінде олардың ойлау белсенділігін дамытып, білімі мен біліктіліктерін өмірдің жаңа жағдайында пайдалана білуге қажеттілігі туындайды. Бұл міндеттердің жүзеге асуы оқушылардың шығармашылық іс-әрекеттерін оңтайлы ұйымдастыруға тікелей байланысты. Мектеп оқушысы жаңаша өмір сүріп қоймай, қоғамның әлеуметтік, құқықтық, экономикалық нормаларын меңгере отырып, қоғам мен тығыз байланыста болуын дамыту [2].

Жүсіпбек Аймауытов “Баланың ынтасын арттыру үшін оқылатын нәрседен бір жаңалық болуы керек”, - деп баса көрсеткен болатын.

Олай болса, аталған мақсатқа жетудің міндеттеріне тоқтала кетейік:

- 1) оқушылардың теориялық білімдерін шындау
- 2) оқушылардың жеке дара ерекшеліктерін ескеру
- 3) шығармашыл тұлға қалыптастыру.

Зерттеушілік, ізденушілік қасиеттер: білуге деген құштарлық, пәнге қызығушылығы артуы, ол бала табиғатына тән құбылыс, өз бетімен жұмыс істеуі, Түсініксіз нәрсені білуге ынтызар, өзін-өзі дамытуы, шығармашылыққа жақын, жаңалыққа талпынушылық.

Оқушылардың танымдық қызығушылығының ең жоғары деңгейі танымдық міндеттерді өздігінен шешуге ұтымды жолдарды қолдана білуімен, жаңаны білуге деген қызығушылығының жоғары болуымен және өз іс- әрекетін бақылап, бағалай білумен сипатталады. Орта деңгейде оқушы танымдық іс-әрекет деңгейін өздігінен орындауды оқытушының көмегін қажет етуімен сипатталады, төменгі деңгейде оқушы тапсырманы қайталаумен шектеліп, оқытушының көмегімен орындалады.

- Маған айтшы – мен ұмытып қаламын;
- маған көрсетші – менің есімде қалады;
- өзіме істетші –мен сонда түсінемін [3].

Уильям Глассер зерттеулері бойынша оқушы:

10% оқығанынан, 20% естігенінен, 30% көргенінен,
50% көріп, естігенінен, 70% басқалармен бірге талқылағанынан,
80% өзі сезінгенінен, 95% басқа біреуге үйреткенінен қабылдайды екен.

Оқушылардың көпшілігі естігенінің 5 % - ын және көргенінің 20 % - ын есте сақтайтыны белгілі. Аудио және видео ақпаратты бір мезгілде қолдану есте сақтауды 40-50 % дейін арттырады. Оқушы қабылдау түрлерімен бір мезгілде жұмыс жасаса, қабылдау күшейеді.

Зерттеу-ізденушілік қабілет әр баланың бойында болады. Баланы ізденушілікке баулу, оған зерттеу дағдысы мен білігін игерту бүгінгі білім беру саласының маңызды міндеті болып саналады. Егер әр оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуын қамтамасыз ету қажет болса, онда баланың қабілетін түрлі әрекетте көрсету үшін зерттеуге дайындау қажет. Зерттеу-дарынды балаларды

оқытудың негізі. Онсыз баланың потенциалын ашу, оны әрі қарай дамыту мүмкін емес. [1]. « Балаға өз бетімен зерттеуге мүмкіндік туғызған сайын ол одан әрі жақсы оқи түседі» деген екен Питер Клайн. Ұстаз бен ата-анаға да керегі сол емес пе? Оқушы, ұстаз, ата-ана – үштік одақ бірлесе отырып жұмыс істеу арқылы ата-ана бұл зерттеу жұмысының баласына пайдасы бар екенін түсініп, өзі де көмек көрсете отырып, өзінің мектеппен тығыз қарым-қатынас жасау қажеттілігін сезінеді. Зерттеу жұмыстарын жүргізу арқылы оқушыда танымдық қабілет, тіршіліктің қыр-сырын меңгеруге талпыныс, білуге деген құштарлық туындайды. Зерттеу жұмысы негізінде «үштік одақтың» арасында жағымды көңіл-күй, тығыз қарым-қатынас, аянбай еңбек ету, сол еңбектің нәтижесін көруге ұмтылу әрекеттері орныға түседі. Сабақ барысында да тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы оқушылардың зерттеу-ізденушілік әрекеттерін ұйымдастыруға, әр түрлі сипаттағы жұмыстарды жүргізуге болады. Бастауыш сыныптан бастап ізденушілікке баулыса, бала кішкентай кезінен өздігінен ой түйіп, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренеді, оны зерттеу негіздері, логика сабақтарындағы оқушылардың белсенділігінен байқауға болады[3].

Зерттеушілік іс-әрекет – алдын-ала шешімі белгісіз және ғылым саласындағы зерттеулерге тән мәселені қою, тақырыпты теориялық зерттеу, зерттеу әдістерін таңдау, практикада жүзеге асыру, өз бетінше ақпарат жинау, оны талдау және қорытынды шығару сияқты негізгі кезеңдерден тұруды болжайтын оқушылардың шығармашылық, зерттеушілік міндетті шешумен байланысты іс-әрекет. [5].

Зерттеушілік іс-әрекетке бейім оқушының төмендегідей сипаттамаларына көңіл бөліну керек:

- жұмысты орындауға деген жоғары деңгейдегі талпыныс;
- жаңа біліммен және біліктілікпен қарулануға деген белсенді ұмтылыс;
- алынған ақпаратты талдауға, жинақтауға, қорытындылауға және өз қызметінде пайдалана отырып нәтиже шығаруға деген қабілеттілік;
- өз көзқарасын басқаның пікірімен сәйкес келмесе де дәлелдеуге талпыну;
- белгілі бір қызмет түрінде басқа балалармен сайысуға деген ұмтылыс.

Осы қасиеттерді біз мектеп тарапынан әр оқушының бойынан қалай анықтауымыз керек? деген сұрақ туындайды.

Зерттеу жұмысының бастамасы ретінде белгілі бір тақырыпты немесе тарауды өткен кезде оқушыларға шағын зерттеу жұмыстарын ұсынуға болады. Әдебиеттік оқу, қазақ тілі сабағы барысында хабарламар жазу, шағын әңгіме құрастырып, кітапша жасау, сахналық көрініс қою сияқты шығармашылық жұмыстарды айта аламыз.

Балаларға дүниетану пәні бойынша да өте қызықты жобалар, тәжірибелер, бақылау жұмыстар ұсынуға болады.

Осылардың бәрін зерттеу жұмыстарының бір бөлшегі деп қарастырамыз.

Зерттеу жұмыстарын топтасып, жұптасып немесе жалғыз да орындауға болады. Көрген, білген, естіген ақпараттарын суретке салып, өз ойларын қағаз бетіне жазып, кітапша жасауларына болады.

Мүмкіндіктері болса, бейнежазбалар жасап, суретке де түсірулеріне болады. Шағын болса да осындай жоба әдісін қолдану әрі қызық, әрі пайдалы, әрі көп еңбекті талап етеді. Шағын зерттеу жұмыстарын жүргізу арқылы балалардың қызығушылықтары артады (мысалы: ақын-жазушылардың өмірі, шығармашылығы, балалық шағы).

Мұғалім ақпараттық жаңа дерек көздерін көрсетеді де жай ғана қажетті бағытты нұсқап, өздігінен жұмыс жүргізуге жол көрсетеді. Мұнан кейін оқушылар өз беттерінше де, бірлесе отырып та орындай береді. Бұл жағдайда әртүрлі салалар бойынша қажетті ақпараттар жинақтайды. Нақты нәтижелер пайда болады. Осылайша шағын зерттеу жұмыстарының нәтижесінде жұмыс жасай алатын ұқыпты, жинақы, еңбекқор, талапты баланы анықтау қиынғасоқпайды.

Осындай шағын зерттеу, бақылау жұмыстары арқылы көзге түскен оқушылардың дарындылық қабілеттерін ашу мақсатында олармен ғылыми жоба жұмыстарын ұйымдастыруға болады.

Бастауыш мектепте зерттеушілік іс-әрекетін қалай ұйымдастыру керек?

1-сыныпта сабақ тақырыбына кіріспе ретінде проблема қойылып, жаттығуды бірлесе не өз бетінше орындау жоспарланады.

2-сыныпта балалар шағын топта бақылау жүргізеді.

3–4 сыныптарда зерттеу жұмысын жеке орындайды. Бастауыш мектепте зерттеушілік іс-әрекетті ұйымдастыруда бастауыш мектеп жасындағы балалардың психологиялық-физиологиялық ерекшеліктерін ескеру керек. Атап айтқанда: балалар жұмысының тақырыптары оқу пәндерінің мазмұнынан не соған жақын мағынада алынуы тиіс. Баланы қызықтырған жоба не зерттеу жұмысының проблемасы оның танымдық қызығушылығы аясында және жақын даму аймағында болуы тиіс. Жоба не бақылау-зерттеуді орындау уақытын мақсатты түрде сабақтық және сабақтан тыс жұмыс түрінде 2–3 аптамен шектеу керек. Әрбір зерттеу қажетті құралдармен: материалдық-техникалық және оқу-әдістемелік, ақпараттық және ақпараттық-технологиялық ресурстармен қамтылуы тиіс.

Зерттеушілік іс-әрекеті біліктіліктерін дамыту үшін қойылған мақсатқа қол жеткізерліктей жағдай табу және орнату керек.

Бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік біліктіліктерін қалыптастыру шарттары:

1. *Мотивациялау.* Оқушыларға өз шығармашылық зерттеушілік іс-әрекетінің маңызын түсінуге, оны жүзеге асырудағы өз таланты мен мүмкіндіктерін, өзін-өзі жүзеге асыру жолдарын көре алуға көмектесу керек.

2. *Мақсат көздеу және жүйелілік.* Зерттеушілік біліктілікті дамыту мақсатындағы жұмыстар сабақтық және сабақтан тыс іс-әрекет түрінде өтуі тиіс. Мұғалім әдебиеттік оқу, қазақ тілі, математика, дүниетану пәндерінің материалдарын қолдануы қажет.

3. *Шығармашылық орта*. Мұғалім шығармашылық орта жасап, зерттеушілік іс-әрекетке қызығушылығын тудырып отыруы тиіс.

4. *Психологиялық жайлылық*. Мұғалім міндеттерінің бірі — оқушылардың шығармашылық ұшқындарын көріп, шығармашылық ізденіске ұмтылысын бағалап отыруы тиіс. Олар қателік жіберуден қорықпауы маңызды. Әрбір оқушыға өз күшін байқап, өзіне сенуге мүмкіндік беру керек.

5. *Мұғалім тұлғасы*. Зерттеушілік іс-әрекетті дамыту үшін шығармашылықпен жұмыс жасайтын, шығармашылық орта құруға ұмтылатын, зерттеушілік іс-әрекетті жүргізу үшін белгілі бір білім мен дайындығы бар мұғалім қажет.

6. *Жас ерекшелікті ескеру*. Зерттеушілік іс-әрекет баланың қабылдауына, жасына сай, қызықты және пайдалы болуы керек. Аталған шарттар орын алған жағдайда ғана зерттеушілік іс-әрекетін қалыптастыру үдерісін табысты жүзеге асыруға болады деп білеміз.

Зерттеу тақырыбы түрліше болуы мүмкін. Ең бастысы, өзіне қызықты болуы керек.

Тақырыптарды негізгі үш топқа бөлуге болады:

✓ қиялға негізделген құбылыстарға бағытталған **фантастикалық тақырып**;

✓ өзіндік бақылаулар мен эксперимент жүргізу және практикамен тығыз байланысты **эмприкалық тақырып**;

✓ түрлі қайнаркөзден алынған деректермен, материалдармен танысу жұмыстарына бағытталған **теоретикалық тақырыптар**.

✓ **Зерттеу күнделігі** оқушылардың тақырыпты таңдаған күнінен басталады, әдебиеттермен жұмыс жасайды. Мәліметтер мен деректер жинақтайды, тәжірибе жасайды, бақылайды, зерттейді, зерделейді. Күнделік жобаны рәсімдеу мен қажетті құжаттарды дайындау кезінде аяқталады. Зерттеу күнделігінде автордың барлық істеген жұмыстары көрсетілу керек [4].

Зерттеу жүргізудегі ең маңызды нәрсе проблеманы көре білу болып табылады. Проблема жай ғана мәселе деген сөз емес, «problema» сөзі ежелгі грек тілінен аударғанда «міндет», «кедергі», «қиындық» деген ұғымды білдіреді. Проблема теориялық немесе практикалық болуы мүмкін. Ол – белгілі бір қиыншылыққа тап болу. Қиындықтан шығу зерттеуге бағытталған жан-жақты ізденісті талап етеді.

Зерттеу жұмысының басты шарты—оның жаңалығы және өзектілігі. Жұмыстың сәтті болуы үшін зерттенудің **мақсаты** мен **міндеттерін** ұғыну қажет.

Зерттеу жұмыстары оқушының:

- Ой-өрісі мен рухани жан дүниесінің дамуына ықпал етеді;
- Өз бетінше жұмыс жасауға үйреніп, зерттеулер жүргізуге бейімделеді;
- Ой жүйелілігі мен шешендік өнері қалыптасады;
- Танып-білу, талдау-жинақтау, салыстыру, бастысын бөліп шығару, өмірде қолдану әдістерін меңгереді;

• Оқыту мен тәрбиелеудің тиімділігін арттырып, оқушылардың жоғары шығармашылық деңгейін қамтамасыз етеді.

Қорытынды

Елдің ертеңі білімнің тереңдігі мен өлшенеді демекші. Үздіксіз өзгеріп тұрған әлем адамнан да қабілет пен қажеттіліктерді үздіксіз дамытуды талап етеді. Сондықтан білім беру саласының басты мақсаты оқушыларды өзгермелі өмірде қорықпай, еркін өмір сүруге, білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеге, өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыруға, аналитикалық ойлау қабілеттерін дамыту және олардың шынайы өмірде дара тұлға етіп қалыптасуына ықпал ету.

«Шәкірт – нығырлай беретін ыдыс емес, керісінше тұтандыруды талап ететін шырақ» демекші оқушылардың жеке шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту және оларды шынайы өмірдегі дара тұлға етіп дайындау мектептің басты мақсаттарының бірі.

«Бұлақ көрсең, көзін аш» деген ұлағатты сөзге сүйеніп, бар мүмкіндікті пайдаланып, баланың қабілетін, дарынын ашу және әрбір оқушының өз мүмкіндіктерін, қабілет және икемділігін таныта білуіне жағдай жасау – мұғалімнің басты міндеттерінің бірі. Ендеше мектепте оқушыны ізденушілікке баули отырып, ғылым мен техниканың жетістігіне сәйкес армандарына жетуге, өз жолдарын дәл табуға, ғылымға жетелеу арқылы өздерінің қабілеттерін ашуларына көмектесуіміз қажет. Жаңа ғасырға қадам басқан жас жеткіншектердің қазіргі өмірге бейімділігі болу керек. Ол өмірдің әр тетігіне үңіліп, тығырықтан шығар жолға даяр болуы қажет.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Әлімқұлова А.Б. Бастауыш сынып оқушыларының жобалық-зерттеу әрекетін ұйымдастыру [Мәтін]: Республикалық ғылыми-әдістемелік және педагогикалық журнал /... Әлімқұлова А.Б. // Бастауыш мектеп: ҚР МАЖБҚМ-Алматы, 2014- №7-8- Б.6- ISSN 0207-5474

2. Айтқалиева Г. Мектепке дейінгі ересек бүлдіршіндердің зерттеушілік, жобалаушылық дағдыларын дамыту [Мәтін]: Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал / Г. Айтқалиева // Білім кілті- ҚР БЖАМ.- Алматы, 2014- №4(70)- Б.7-9

3. Галиева Б.Х. Ғылыми-зерттеу жұмысын жобалау [Текст] / Б.Х. Галиева // Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы- 2013- 16-18 б.

4. Жұмағұлова А.З. Оқушылар арасында ғылыми жұмыстарды қалыптастыру [Мәтін] / А.З. Жұмағұлова // Открытая школа- 2013- №3-13б.

5. Мырзалинова А. Бастауыш білім беруде кіші жастағы мектеп оқушыларымен жобалық-зерттеушілік қызметті ұйымдастыру [Текст] / А. Мырзалинова, Долдинас Акышева Б. // Бастауыш мектеп- 2012- №11-12-12б.

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

*Кабдыракова Айнур Бахтияровна,
педагог-исследователь, учитель русского языка и литературы
КГУ «Средняя школа №6» отдела образования
по г.Усть-Каменогорску УО ВКО*

Аңдатпа. Мақалада жалпы білім беретін орта мектепте орыс тілі сабағында белсенді әдістерді қолдану арқылы оқушылардың білім сапасын, білік дағдыларын меңгеруге бағытталған оқырман сауаттылығын қалыптастыру жолдары қарастырылады. Жұмыста оқушылардың оқу сауаттылығын дамытудағы тиімді әдіс-тәсілдер мен әдістер берілген. Мақала авторы келесі дағдыларды қалыптастыратын «Менен кейін қайталау» әдісін ұсынады: тыңдау; қажетті ақпаратты алу мүмкіндігі; есте сақтау; ойды беру.

Аннотация. В статье рассматриваются пути формирования читательской грамотности на уроках русского языка в средней школе через применение активных методов, которая направлена на овладение учащимися знаниями и умениями для повышения качества знаний. Автором статьи представлен метод «Повтори за мной», который формирует навыки: слушания; умение извлекать необходимую информацию; запоминания; передача мысли.

Abstract. The article discusses the ways of forming reader literacy in Russian language lessons in secondary school through the use of active methods, which is aimed at mastering students' knowledge and skills to improve the quality of knowledge. The author of the article presents the "Repeat after me" method, which forms the following skills: listening; the ability to extract the necessary information; memorization; thought transmission.

*«Пути повышения качества образования»
«Образование – величайшее из земных благ,
если оно наивысшего качества.*

В противном случае оно совершенно бесполезно».
Киплинг.

ЦЕЛЬ:

1. определить понятие «качество образования» и актуальность этого понятия в современных условиях образования;
2. обмен опытом педагогической деятельности по организации эффективной работы с текстом на уроках русского языка и литературы.

ЗАДАЧИ:

- продемонстрировать коллегам методы и приемы работы с текстом;
- прокомментировать эффективность применения данных методов и приемов.

Качество образования — комплексная характеристика образовательной деятельности и подготовки обучающегося, выражающая степень их соответствия федеральным государственным образовательным стандартам, образовательным стандартам, государственным требованиям и / или потребностям физического или юридического лица, в интересах которого

осуществляется образовательная деятельность, в том числе степень достижения планируемых результатов образовательной программы.

Одна из важнейших задач современной школы – формирование функционально грамотных людей. Что такое «функциональная грамотность»? Функциональная грамотность – способность человека вступать в отношения с внешней средой, быстро адаптироваться и функционировать в ней. Основы функциональной грамотности закладываются в начальной школе, где идет интенсивное обучение различным видам речевой деятельности – письму и чтению, говорению и слушанию.

В инструктивно-методическом письме «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2022-2023 учебном году» в разделе 9. Особенности преподавания учебных предметов «Русский язык», «Русский язык и литература» (с нерусским языком обучения), 5-11 классы изложены:

Основная цель – формирование коммуникативной компетенции учащихся путем использования языкового и речевого материала в контексте общения, умения пользоваться русской речью при параллельном владении родным языком. Подготовка учащихся предполагает формирование теоретико-литературных и историко-литературных знаний; читательских умений; системы эмоционально-ценностных отношений; опыта литературно-творческой деятельности.

Задачи обучения русскому языку и литературе в нерусской школе:

- повысить эффективность обучения за счет современных цифровых технологий;
- интегрировать содержание обучения прошлого и текущего учебного года в целях восполнения пробелов в знаниях обучающихся;
- эффективно проводить оценивание языковой, речевой и коммуникативной компетенций;
- усилить навыки чтения текста и обработки информации с учетом типовых заданий международных исследований PISA, PIRLS и др;
- усилить функциональный аспект обучения русскому языку, интегрируя языковой материал с речевым навыком;
- повышать интерес к чтению художественной литературы;
- организовать системную работу по совершенствованию орфографической, пунктуационной и стилистической грамотности;
- совершенствовать виды, формы работ на уроке, направленные на формирование функциональной грамотности.

Формированию данных умений помогут различные стратегии чтения: «Чтение про себя с вопросами»; «Чтение про себя с остановками»; «Чтение про себя с пометками»; «Дневник двойных записей»; «Фишбон – рыба кость» (елочка); «Мышление под прямым углом»; «Дерево предсказаний».

Школа должна научить своих учеников применять полученные знания в повседневной жизни. В направлении «читательская грамотность» особое место в учебном процессе занимает текст. Он помогает выполнять не только образовательные, но и воспитательные задачи.

В сегодняшних условиях существуют множество методов и приёмов работы с текстом. А чтобы научить ребёнка понимать и находить для себя нужную информацию, каждый учитель на своих уроках ищет наиболее эффективные методы и технологии обучения, которые бы давали стабильный результат в освоении предмета.

Прием «Пазлы» или «Реконструкция текста»

Сложение целого текста из частей. Текст разделён на части (предложения, абзацы).

Ученикам предлагается собрать текст из разрозненных частей, разложив их в правильной последовательности. В качестве варианта выполнения задания ученики могут предложить несколько различных путей последовательного соединения.

В случае необходимости ученики могут вносить в текст небольшие коррективы, добавляя скрепляющие фразы, переходы.

Метод «Пять вопросов»

Формируемые навыки мышления, принятия решений; управления информацией.

Сущность метода

Метод представляет собой сбор информации, позволяющей ученикам глубоко изучить вопрос или дифференцировать его на небольшие темы или задачи, что предоставляет возможность ученикам овладеть сложными темами. Метод предусматривает изучение разного рода возможностей, которые могут привести к планированию действий и установлению целей.

III. Демонстрация приемов. Комментарий к приему.

Предлагаю вашему вниманию некоторые приемы работы с отрывками из рассказа "Сирота" Мухтара Ауэзова, в которой ярко выражены проблемы взаимоотношений взрослых и ребенка, переживших смерть близких. Рассказ «Сирота» написан в 1925 году. В нём повествуется о трагической жизни мальчика Касыма и душевной чуждости окружающих его людей.

Метод «Повтори за мной» Автор: Кабдыракова А. Б.

Формируемые навыки: слушания; умение извлекать необходимую информацию; запоминания; передача мысли.

Сущность метода:

Метод эффективен для передачи большого объема фактической информации среди учеников. Ученики отбирают необходимый материал, непосредственно касающийся темы, и передают его своим ровесникам.

Алгоритм реализации метода:

1. Каждому ученику выдан лист бумаги, на котором записана информация о каком-либо факте или о статистических данных, микротекст или отрывок из произведения. Желательно, чтобы для каждого ученика была определена разная информация.
2. Ученики знакомятся с предназначенной для них информацией (необходимо убедиться, что ученики понимают ее значение).

3. Ученик выходит, выбирает скрытый лист с именем ученика, не открывает, до тех-пор пока не предаст информацию. Делятся своими утверждениями с другими учениками 4-мя предложениями.

4. Чье имя было выбрано должен прослушанный материал предать 2-мя предложениями или 4-мя словосочетаниями.

Данный метод развивает навыки слушания, чтения и формулировки своей мысли.

Прием «Пазлы» или «Реконструкция текста». Прослушивают отрывок из рассказа и собирают текст из разрозненных частей.

Plickers — это удобное приложение для молниеносной оценки знаний студентов прямо на уроке. Провести опрос целого класса можно буквально за полминуты. Все что вам нужно — это распечатанные листочки для каждого ученика в классе и свой телефон или планшет (ученикам он не нужен).

V. Заключительное слово.

Дорогие коллеги, сегодня я хотела показать вам, как интересные приёмы на уроке могут раскрывать возможности учащихся. Я благодарю вас всех за активное участие и за ту поддержку, которую вы мне оказали и искренне желаю нам всем, чтобы:мы на каждом шагу пытались бы раскрасить нашу жизнь более яркими красками;нас всегда окружали люди, перед которыми можно было бы «снять шляпу»;и всегда помнить: «Жизнь заключается не в том, чтобы ждать, когда пройдет буря, а в том, чтобы научиться танцевать под дождем»

Выбор за тобой

«Это невозможно!» - сказала Причина.

«Это безразсудство!» - заметил Опыт.

«Это бесполезно!» - отрезала Гордость.

«Попробуй...» - шепнула Мечта.

Список использованных источников

1. Активные формы преподавания литературы. Составитель Р.И. Альбеткова –М., Просвещение, 1991.

2. Браже Т.Г. Интеграция предметов в современной школе. – Литература в школе, 1996, № 5.

3. Букатов В.М. Я иду на урок: хрестоматия игровых приемов обучения. – М., «Первое сентября», 2001.

4. Ващенко А.А. Дифференцированный подход к учащимся. – Русский язык в школе, 1991, № 3.

5. Звездина А.Я. Интерактивные методы как способ повышения мотивации в обучении русскому языку и литературе. – Мастер – класс, № 10, 2006.

6. Коротаева Е.В. О ситуации успеха в учебной деятельности. – Русский язык в школе и дома, 2003, № 1.

7. Лизинский В.М. Приемы и формы в учебной деятельности. – Москва, «Педагогический поиск», 2002.

8. Ничкова Т.А. Активные формы, методы и приемы, используемые на уроках русского языка.

Презентация, 2012. nsportal.ru/sites/default/files/2012/3/aktivnye_formy_priemy_metody.pptx

9. Русский язык и литература. Часть 1 Жанпейс У.А., Озекбаева Н., Даркембаева Р., Атембаева Г. Издательство: Атамұра год: 2018 учебник для 8 класса.

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К РЕШЕНИЮ ПРОБЛЕМ НИЗКОЙ УСПЕВАЕМОСТИ

Козлова Ирина Анатольевна,
заместитель директора по учебной
работе второй категории, учитель
химии высшей категории, педогог-
исследователь, КГУ «Средняя школа
№4 им. С.Нурмагамбетова» ОО по
г. Усть-Каменогорску УО ВКО

Аңдатпа. Бұл жұмыс үлгермеушілік мәселесін қарастырады. Үлгермеушілік тек оқуға деген құлықсыздықпен ғана емес, көптеген адамдар ойлағандай, бәрі бір қарағанда көрінгеннен әлдеқайда қиын. Үлгермеушілік себептердің жиынтығынан туындайды, олардың бірі шешуші болып табылады, әр жағдайда себептер жеке болады. Сабаққа қатыспауды жеңуге бағытталған шаралар кешені мектепте үлгермейтін оқушылардың болмауына әкеледі.

Аннотация. В данной работе рассмотрена проблема низкой успеваемости. Неуспеваемость объясняется не только нежеланием учиться, как считают многие, все гораздо сложнее, чем кажется на первый взгляд. Неуспеваемость вызывается совокупностью причин, одна из которых является решающей, в каждом конкретном случае причины индивидуальны. Комплекс мер направленных на преодоление не посещаемости приводит к тому, что в школе нет неуспевающих учащихся.

Abstract. This article addresses the problem of failure. Failure is explained not only by the unwillingness to learn, as many believe, everything is much more complicated than it seems at first glance. Failure is caused by a set of causes, one of which is decisive, in each specific case the causes are individual. A set of measures aimed at overcoming non-attendance leads to the fact that there are no failing students in the school.

Проблема низкой успеваемости – одна из множества актуальных проблем, стоящих перед современным образованием.

Низкая успеваемость объясняется не только нежеланием учиться, как считают многие, все гораздо сложнее, чем кажется на первый взгляд.

Низкая успеваемость вызывается совокупностью причин, одна из которых является решающей, в каждом конкретном случае причины индивидуальны.

Причины данного явления:

1. Нежелание учиться.
2. Отсутствие познавательных интересов.
3. Отрицательное влияние семьи и улицы.
4. Недостатки в организации учебной деятельности школьников (неинтересные уроки, отсутствие индивидуального подхода, перегрузка учащихся,

несформированность у учащихся приемов учебной деятельности, пробелы в знаниях).

5. Существенное ослабление здоровья школьников.

6. Низкое развитие интеллекта.

7. Отсутствие мотивации к учению и слабое развитие волевой сферы ученика.

В зависимости от особенностей мыслительной деятельности и направленности личности ребенка, его отношения к учению можно выделить определенные типы учеников низкой успеваемости:

1. Учащиеся с недостаточным развитием мыслительной деятельности (слабое развитие познавательных процессов – внимания, памяти, мышления, несформированность познавательных умений и навыков), которое сочетается с положительным отношением к учению.

2. Учащиеся с хорошим развитием мыслительной деятельности, но с отрицательным отношением к учению.

3. Учащиеся с недостаточным развитием мыслительной деятельности, да еще и с отрицательным отношением к учению.

Неуспевающим ученикам каждого из этих типов нужна специфически организованная помощь.

Одна из самых распространенных мер предотвращения низкой успеваемости – организация дополнительных занятий во внеурочное время. Но если для учащихся второго типа это оправданная мера – они все равно дома готовиться не будут, то для учащихся первой группы эти занятия никакого смысла не имеют. Для них можно рекомендовать специально организованные занятия по формированию познавательных процессов (внимания, памяти), обучению отдельным мыслительным операциям: сравнению, классификации, обобщению. Большую пользу окажут занятия по формированию учебных навыков: применение алгоритма решения задач или работа с ее условием, развитие скорости чтения. Учащиеся этой группы болезненно переживают свои неудачи. Необходимо вместе с ними радоваться каждой, пусть малейшей, победе, каждому продвижению вперед.

Для учащихся, отнесенных ко второй группе, можно сказать так: будет мотивация – будет продуктивность учебной деятельности. Для них спасением станет умело организованная, ориентированная на каждого в отдельности воспитательная работа. Способов изменения мотивации к учебной деятельности довольно много.

Самая сложная группа – учащиеся третьего типа. Что же делать, чтобы они не потеряли веру в себя? Необходимо найти сильные стороны, положительные качества, которые, несомненно, есть у каждого ребенка, и сконцентрировать его внимание на том, что он действительно может. С учащимися этой группы надо работать над формированием у них положительной самооценки на основе посильного материала.

Как показал анализ учебно-воспитательной деятельности в число учащихся с низкой успеваемостью в основном входят дети, которые пропускают

занятия по неуважительной причине или учащиеся, страдающие серьезными хроническими заболеваниями.

В КГУ «Средняя школа №4 им.С.Нурмагамбетова» ОО по г. Усть-Каменогорску УО ВКО сложилась система работы с учащимися, имеющими как мотивированные, так и немотивированные пропуски занятий.

С учащимися, имеющими немотивированные пропуски, проводится следующая работа:

- в школе создана комиссия по посещаемости, которая осуществляет контроль через ответственных в классных коллективах за посещаемость и классных руководителей;
- психологической и социальной службами школы ведется диагностирование и изучение причин непосещаемости учащихся;
- на основе полученных данных создается индивидуальный план коррекционной работы с учащимися данной группы, исходя из причин непосещаемости;
- отчеты ответственных за посещаемость и классных руководителей заслушиваются на совещаниях при директоре, методических консилиумах и производственных совещаниях;
- с детьми группы риска работает Совет профилактики с участием инспектора ОДН.

Данная работа дает позитивные результаты.

С учащимися, пропускающими занятия по болезни, ведется профилактическая работа:

- администрация школы осуществляет контроль за учебной деятельностью учащихся, пропускающих уроки по болезни;
- учебная деятельность данных учащихся отслеживается в ходе контроля учебно-воспитательного процесса:
 1. Классно-обобщающий контроль.
 2. Тематический контроль.
 3. Персональный контроль.
 4. Контроль за изучением трудных тем.
- со стороны учителей-предметников ведется систематическая и целенаправленная работа с учащимися данной группы через дополнительные занятия, консультации, систему индивидуальных заданий.
- классным руководителем проводится работа по оказанию помощи учащимся, организуется посещение квартир учащихся, передаются домашние задания, оказывается посильная помощь со стороны одноклассников в выполнении домашнего задания.
- под особым контролем находятся учащиеся с ослабленным здоровьем.

Данная система работы имеет свои положительные результаты.

Комплекс мер направленных на преодоление непосещаемости приводит к тому, что в школе нет неуспевающих учащихся.

ЖАҢАША ТӘСІЛ LESSON STUDY - ЗАМАН ТАЛАБЫ

Кегенова С.И.,

Жоғары санатты география пәні мұғалімі,
Зайсан қ. «М.Әуезов атындағы орта мектебі» КММ.

Молдаканова З.Д.,

Химия пәні мұғалімі зерттеуші,
Зайсан қ. «М.Әуезов атындағы орта мектебі» КММ

Тундықбаева С.К.,

Биология пәні мұғалімі,
Зайсан қ. «М.Әуезов атындағы орта мектебі» КММ

Аңдатпа. Мақалада Lesson Study - ең бастысы «сабақты зерттеу» немесе «сабақты зерделеу» үдерісі қарастырылды. Мұғалім негізгі тұлға болып қала береді, себебі оқушыға білімді өз бетімен үйренуі үшін жетекшілік қызметін атқарады. Мұғалім жан-жақты, білімді, заман ағымына сай жаңашыл ұстаз болса, өз идеяларымен, ой-мақсаттарымен соңынан ілестіріп көшбасшыларына айналады. Lesson Study-оқушыларға саналы білім берудің көздеген бір мақсатқа жұмсалған ұстаздар шеберханасы деп есептеуге болады.

Аннотация. В статье рассмотрен процесс Lesson Study - главное "исследование урока" или "осмысление урока". Преподаватель остается главным человеком, потому что он выступает проводником для самостоятельного усвоения знаний учеником. Если учитель разносторонний, знающий и инновационный в соответствии с современными тенденциями, он станет лидером, который будет следовать своим идеям и целям. Lesson Study можно рассматривать как мастерскую учителя, направленную на предоставление ученикам сознательного образования.

Abstract. This article examines the Lesson Study process - the main "lesson study" or "lesson comprehension". The teacher remains the main person because he or she acts as a conduit for the student's independent assimilation of knowledge. If the teacher is versatile, knowledgeable, and innovative according to current trends, he or she will become a leader who follows his or her ideas and goals. Lesson Study can be seen as a teacher's workshop aimed at providing students with a conscious education.

Ж.Аймауытов: «Сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер», деген екен. Қазіргі уақытта әрбір педагог үшін өз білімдерін шыңдау, дамыту басты мақсат болып табылады. Себебі, білім бір орында тұрмайды, ол үздіксіз дамып отырады. Әр күн сайын біз жаңа ашылулар, жаңалықтар оқып, көруімізге болады. Сол жаңалықтардың бірі — жаңаша тәсіл — Lesson Study деп аталады.

Lesson study Жапонияда 19-ғасырда жаңа жалпы білім беретін жүйе орнатқан уақытта мектеп базасында, сонымен қатар өңірлік және ұлттық деңгейде пайда болды, осылайша Батыста қолданылатын «Іс-әрекеттегі зерттеу» тәсілімен 70 жыл бұрын қолданыла бастаған. Мұғалімдер жаңа оқыту әдістемесін талқылап, оны нақты сабақтарға бекіте бастады. Содан кейін Lesson study тәжірибесі Жапониядағы барлық мектептерге берілді. Доктор Хироюки Куноға сай Жапония мен Қазақстаннан басқа АҚШ, Ұлыбритания, Сингапур, Гонконг, Таиланд, Малайзия, Индонезия, Бруней, Қытай, Швеция өз орталарында Lesson Study қолдануда (Kuno 2011 WALS). [1]

Lesson Study — мұғалімдер тәжірибесі саласындағы білім жетілдіруге бағытталған ынтымақтастық педагогикалық тәсіл. «Сабақты зерттеу» үрдісінің түйінді сипаты креативтілік пен ғылыми дәлдік болып табылады. Lesson Study-ге жоспарлау, оқыту, қадағалау, оқыту мен оқуды талдау, өз қорытындыларын тұжырымдап, құжаттарды бірлесіп жүзеге асыратын мұғалімдер тобы қатысады.

Lesson Study тәжірибесін өткізу кезеңдері:

1-кезең: Мектеп басшысы жүзеге асыратын дайындық

2-кезең: Жоспарлау

3-кезең: Сабақты бақылау

4-кезең: Сабақтан кейінгі талқылау

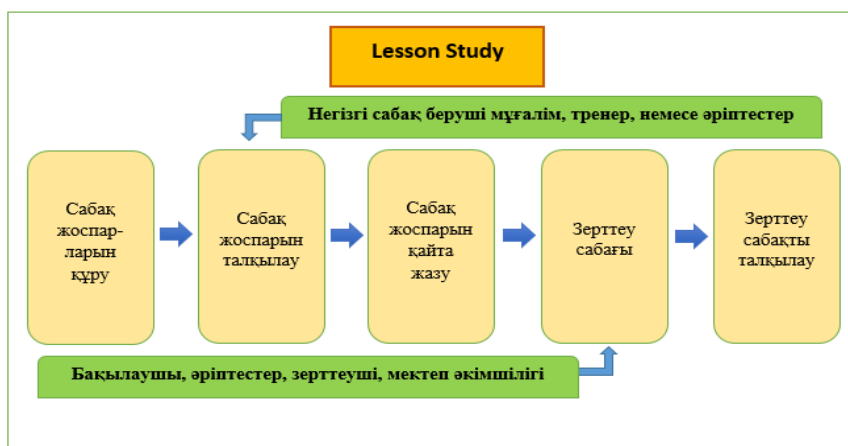
5-кезең: Lesson Study туралы есеп жазу

Заманауи мектептегі әр ұстаздың алдына қойған мақсаты - бұл өзінің кәсіби шеберлігін заман талабына сай арттырып отыру. Сол себепті әр ұстаз өз кәсіби шеберлігін әріптестерімен тәжірибе алмасу, семинар, тренингтерге қатысу және «Сабақты зерттеу» үрдісін жүзеге асыру арқылы арттырып отырады. «Сабақты зерттеу» үрдісінің түйінді сипаты креативтілік пен ғылыми дәлдік болып табылады. Креативтілікті оқытудың жаңа тәсілдерін әзірлеу мақсатында бірлесе жұмыс істейтін мұғалімдердің істерінен көруге болады, ал ғылыми дәлдік жаңа тәсілдің тиімділігін көрсететін оқушының оқуы туралы деректер жинауды көздейді. [2]

Lesson Study әдісі мұғалімнің практикалық білімінің дамуына бағытталған сыныпты зерттеу нысандарының жоғарғы түрі әрі мұғалімдерді оқыту және олардың тәжірибесін дамытудағы ынтымақтастық тәсіл болып табылады және бірнеше қадамдардан тұрады. (1-сурет)

Lesson Study - ең бастысы «сабақты зерттеу» немесе «сабақты зерделеу» үдерісі. Зерттеу сабақтарынан кейін мұғалімдер өздерінің педагогикалық әдістерін жаңартады, өзгертеді. «Сабақты зерттеу» үдерісі барысында оқу сапасын арттыру үшін белгілі бір тәсілді қалай дамытуға болатындығын анықтау мақсатында бір топ мұғалім бірлесіп оқушылардың оқу үдерісін зерделейді. Шағын топтарда жұмыс істеу арқылы ұстаздар бірлесе жұмыс жасауға, оқу мақсатын бірлесе талқылауға, сабақты жоспарлауға, сонымен қатар тәжірибеде қалай жүзеге асып жатқанын бақылауға, зерттеу қорытындысын қарастырып, оны жариялау арқылы басқа ұстаздарға бұл үдерістің тиімділігін көруге мүмкіндік береді.

Мұғалім кітап оқу арқылы алып жүрген эксплициттік білім. Эксплициттік білімді имплициттік білімге айналдыра алғанда ғана тиімді болуы мүмкін. Осылайша, көптеген мұғалімдер өз тәжірибесіне сүйеніп, имплициттік білім ала алады. Ал Lesson study тәжірибесі имплициттік білім алудың аса тиімді тәсілі болып табылады.

1-сурет – Lesson Study қадамдары.

Lesson Study бойынша бірлескен жұмыс ережесі:

5-6 адамнан тұратын топтарда өзіңіздің кәсіби мәнмәтініңіздің аясында мынадай сұрақтарды талқылаңыз.

- Зерттеу сабағы бойынша мұғалімдердің бірлескен жұмысына ықпал ететін жағдайлар?
- Зерттеу сабағы бойынша мұғалімдердің бірлескен жұмысына бөгет жасайтын кедергілер?
- Зерттеу сабағы бойынша мұғалімдердің бірлескен жұмысына сіз қалай ықпал ете аласыз?

Өз топтарыңызда зерттеу сабағы бойынша бірлескен жұмыс ережесін жасап, осы ереже жазылған плакат шығарыңыздар. [3]

Мектебімізде «Сабақты зерттеу» курсын 2018 жылы бірінші оқып, бітіріп келген педагог-шебер ұйымдастыруымен басталды. Сол кезде сабақты зерттеу тобының мүшесі болып, сабақтарды жүргізіп, әріптестерімізбен бірге сабақты зерттеу үдерісімен таныстық. (Қосымша А)

Мұғалімдермен бірігіп зерттеу сабақ жоспарын, даму жоспарын құру, жаңа форматта ойлау, жаңа форматта жұмыс істеуді қалыптастырдық. Белгіленген мақсатқа жету үшін коучингтерге қатысып, конструктивті кері байланыс беру, дәстүрлі сабақтан бас тартып сабақты өткізудің жаңа түрін енгізу қажеттілігін айқындадық. (2-сурет)

Оқыту және оқу сапасын арттыруға алынған мақсат: «Саралап оқытуды жақсарту арқылы 8-9 сынып оқушыларының оқуға ынтасын арттыру». Бұл мақсатты алу себебі 8-9 сыныптарындағы білім сапасының төмендігі және психологтардың зерттеу жұмыстарының нәтижесі бойынша:

- 8 «б»-сыныбының зейін тұрақтылығы дәрежесі жоғары – 1 оқушы (5%), орташа – 6 (28%), төмен – 14 (67%) оқушы;

- Есте сақтау тесті бойынша 4 оқушының есту арқылы есте сақтауы орташа, 17 оқушының есту арқылы есте сақтауы төмен;

- Көру арқылы есте сақтауы 1 оқушыда жоғары, 13 оқушыда төмен, 7 оқушыда орташа.

- Моторлық-дыбыстық (бірге көру-есту арқылы) есте сақтай алуы: 6 оқушы орташа, 15 оқушыда төмен,

- Темперамент типі бойынша: 2 оқушы холерик, 3 оқушы сангвиниг, 11 оқушы флегматик, 5 оқушы меланхолик.

Осы зерттеулер қорытындысы оқушылардың оқуға қызығушылықтары мен ынталарын арттыру, оқуын жақсарту үшін саралап оқыту әдістерін қолдану арқылы білім сапасының деңгейін жоғарлатуға негізделді. [4]

Тәжірибе өткізбес бұрын эксперименталды сабақтар тұралы ата-анаға хабарланды. Ата-аналар жағынан ешқандай қарсылық болған жоқ. Керісінше балалар online түрінде оқу барысында сабақтары нашарлап қалғандықтан, осындай жаңа түрде сабақтар өтілгені оқушылардың қызығушылықтарын оятуға үлкен демеу болатындығын айтып, қолдау білдірді.

Біздің зерттеу тобымыз сабақты өткізу алдында өтілетін сабақтың жоспарын бірігіп талдап, талқылап, осы сыныпқа лайықты әдіс-тәсілдерді, А,В,С деңгейдегі оқушыларды қарастырды. Сабақ өткеннен кейін не жақсы, не ұтымды болды, сабақтың қай жерінде олқылық болды, таңдаған оқушылар дұрыс таңдалды ма деген сұрақтарға жауап іздедік. Келесі сабақта олқылықтарды жойып, басқа оқу мен оқытуды жетілдіретіндей әдіс-тәсілдерді қарастырдық. (Қосымша В)

Тәжірибе кезінде мұғалімдер сабақтарын жоспарлағанда топтық, жұптық жұмыстарында жұмыс жүргізетіндей тапсырмаларды кіріктіруге көп назар аударды. Себебі, топтық жұмыста ынтамақтастық, бірлік, көшбасшылық, жұптық жұмыста сенімділік, демеу, бірін-бірі үйрету қасиеттері қалыптасады. Осындай жұмыстар арқылы кейбір сыныптарда бұрын үндемейтін оқушылар белсенділік көрсетіп, өз пікірлерін, ойларын ортаға салып жұмыс жүргізді. Дегенмен, мұғалімдердің байқаулары бойынша қалыптастырмаған топтарда, топтық жұмыста барлық оқушы бірдей жұмысқа белсенді кірісіп жұмыс істеп кетпейді, тіпті басшылық алып, тапсырмаларды дұрыс үлестіріп беретін оқушы да табылмай қалады. Ал кейбір оқушылар өзіне бөлінген жұмысты орындай алмай, басқалардың арқасында жақсы бағаланып кетеді. Сонда оқушыларды топқа бөлгенде, топ құрамына үлкен мән берілу керек. Осы орайда мектепте зерттеу топтары жүйелі түрде түзету жұмыстарын жүргізіп отырды. Оқыту мен оқуда өзгеріс болғанын оқушылардың білім сапасы мониторингінен көруге болады. (3-сурет)

2-сурет – Lesson Study қағидаттары 3-сурет – Білім сапасы мониторингі.

Қорыта айтқанда, қай кезде де мұғалім білім мекемелерінде негізгі тұлға болып қала береді, себебі оқушыға білімді өз бетімен үйренуі үшін жетекшілік қызметін атқарады. Мұғалім тек қана өз шәкірттеріне ғана емес, жан-жақты, білімді, заман ағымына сай жаңашыл ұстаз болса, өз идеяларымен, ой-мақсаттарымен өз әріптестері үшін соңынан ілестіретін көшбасшыларына айналады. Lesson Study-оқушыларға саналы білім берудің көздеген бір мақсатқа жұмсалған ұстаздар шеберханасы деп есептеуге болады.

«Ойлау оңай, әрекет қиын, ал ойды әрекетке айналдыру ең қиын нәрсе».

И. Гете.

Lesson Study әдісі бойынша зеттеу сабаққа дайындық, жоспарлау кезеңі.

Қосымша А

Lesson Study әдісі бойынша зеттеу сабақты бақылау кезеңі.

Қосымша В

Сабақтан кейінгі талқылау, Lesson Study туралы есеп жазу

Қосымша С

Пайдалынған әдебиеттер тізімі

1. Lesson Study (сабақты зерттеу) бойынша мұғалімге арналған нұсқаулық, Астана, 2013
2. Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері. Пит Дадли (Ұлыбритания) / «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығының Әдістемелік кеңесі

3. Абдраманова Ж.Б., Биярова С.Б., Зейнолдина Г.Т. Lesson Study: өз сабағын зерттегісі келетіндер үшін: әдістемелік ұсыным. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015. – 52 б.

Әлімов А. Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану. Алматы, 2015.

ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ҮЛГЕРІМІ ТӨМЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІКТЕРІН АРТТЫРУ

Керимкулова Айсара Астанакуловна

Жамбыл облысы,

Байзақ ауданы,

Аймантөбе ауылы

Берікқара орта мектебі, химия пәні

мұғалімі

***Аңдатпа.** Елімізде болып жатқан саяси, әлеуметтік, экономикалық және басқа да өзгерістер білім беру жүйесіне әсерін тигізіп жатыр. Бұл өзгерістер еліміздің мектептерінде тек жаңа пәндерді енгізіп қана қоймай, сонымен бірге оқыту әдісін өзгертуді де талап етеді. Еліміз тәуелсіз мемлекет болып даму жолында, қоғамның назарын аудару үшін шешім қабылдау маңызды. Бұл әсіресе сынып жұмысына қатысты: сабақ барысында оқушылар белсенді болулары керек. Сондықтан баланың білім алуға деген құштарлығын ояту үшін қазіргі заманда мұғалім көп ізденіп, сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасауы қажет. Білім сапасы оқушының білімге деген қызығушылығына тікелей байланысты.*

***Аңдатпа.** Политические, социальные, экономические и другие изменения, происходящие в нашей стране, сказываются и на системе образования. Эти изменения требуют не только введения новых предметов в школах страны, но и изменения методики преподавания. Важно принять решение, чтобы привлечь внимание общества к пути развития нашей страны как независимого государства. Особенно это касается работы в классе: учащиеся должны быть активны во время урока. Поэтому, чтобы пробудить в ребенке желание учиться, в современное время учителю необходимо много искать и работать над эффективным проведением урока. Качество образования напрямую зависит от заинтересованности студента в обучении.*

***Abstract.** Political, social, economic and other changes taking place in our country are affecting the education system. These changes require not only the introduction of new subjects in the country's schools, but also a change in the teaching method. It is important to make a decision in order to attract the attention of the society in the way of development of our country as an independent state. This is especially true for classroom work: students must be active during the lesson. Therefore, in order to awaken the child's desire to learn, in modern times, the teacher needs to search a lot and work on the effective conduct of the lesson. The quality of education directly depends on the student's interest in education.*

Оқушылардың оқуы сонымен білім сапасы оқу барысында оқушының өзі сабаққа тікелей қатысуы, сабақ барысында тек мұғалімнің айтқанын ғана жазып, сызып қоймай өз бетінше білім алуға жағдай жасалғанда ғана оқушы білімге өзі ұмтылатыны және алған білімін одан әрі дамытуға қызығатыны анық. Сабақ барысында оқудың белсенді әрекет әдістерін қолданудың нәтижелілігін осыдан көруге болады. Оқудың белсенді әдістеріне: диалогтық оқыту түрлері:

әңгіме –дебат, топтық әңгіме, зерттеушілік әңгіме, рефлексивтік оқыту негізіндегі кері байланыс, ролдік ойын, сұрақ-жауап, жағдаяттарды талдау, тренингтер, өзін-өзі бағалау, тест құру және бірін –бірін тексеру жатады. ...

Интерактивті оқыту әдістері дәстүрлі оқыту әдістерінен оқу үрдісінде оқушылардың өзінің өмірлік тәжірибелерін пайдалану арқылы есте сақтауымен, мәліметтерді талдап, жинақтау арқылы жеке және кәсіптік қабілеттерін аша алуымен ерекшеленеді. Бұл бағыт мұғалімнің жұмысын түбегейлі өзгертеді. Жаңа білім алу үрдісі оқытушы мен оқушыға шығармашылықпен жұмыс жасауға итермелейді, себебі оқушы білімді өздігінен іздену арқылы алу керек болса, мұғалім оқушының білім алуына себептер, жағдайлар тудыру керек. Ол үшін мұғалім сабақты жан-жақты дайындауы қажет, сабақ үстінде қандай болмасын оқушы тарапынан әртүрлі сұрақтар туындауы мүмкін, сол жерде мұғалім қажетті бағдар беріп жіберуіне тура келеді. Сонымен қазіргі заман талабына сай мұғалім «білім бұлағы» емес, «білім бұлағына» жеткізуші, яғни білім алу жетекшісі болуы тиіс. Осы кезде мұғалімнің талапқа сай оқушының білім алу белсенділігін жоғарылату мақсатында жаңа технологиялар менгеруі қажеттілігі туындап отыр. Жоғары технологиялар заманында адамға жан-жақтан түрлі ақпарат келіп түседі, сондықтан қазіргі заман адамы ақпараттармен жұмыс жасай біліп, қажетін алып қолдана алу бейімділігін қажет етеді. Оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруға бағытталған технологияларға сын тұрғасынан ойлау, жобалау, проблема туғызу, ұжымдық қарым-қатынаста оқыту. Қызығушылық деп оқушының бір нәрсеге зейін қоюға, кейбір заттар мен құбылыстарды танып білуге ұмтылуын айтамыз. Химияда оқушыларды қызықтыратын құбылыстар аз емес. Қызығушылық адамның рухани және дене күшінің дамуының аса маңызды шарттары болып, ой-өрісін кеңейтіп білім алуға итермелейді. Оқушы қызықты сабақты зор ынтамен қабылдайды және жақсы оқиды. Жаңа заманауи технологиялар даму заманында мұғалімнің күнделікті сабақта компьютер, интерактивті тақта қолдануы сабақ кезеңі тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. Химия пәнінің ерекшелігі сабақ барысында химиялық эксперименттер болуы, бірақ көптеген себептер (реактивтер тапшылығы, кейбір реактивтер белсенділігі, тәжірибе уақыт көп алуы) болғандықтан кейбір зертхана жұмыстары сабақ барысында өткізілмейді. Осындай кездерде электрондық оқулықтар, бейне тәжірибелер қолданылады. Электрондық бейне тәжірибелердің бір тиімділігі тәжірибені қайта көрсетіп қайталау мүмкіндігі, жақсы көрінуі, қауіпсіздігі болып табылады. Сабақта интерактивті тақта қолдану сабақ үрдісін тиімді қолданумен қатар оқушылардың сабақты жақсы меңгеруіне, үнемделген уақыт оқушылардың өз бетінше білім алуына себеп болады. Өз бетінше білім алу –білім сапасын көтерудің бірден бір жолы екенін естен кетірмеу қажет. Белгілі ағылшын ақыны Ричард Олдингтон былай деген екен: «Білу керек маңызды нәрсеге үйрету мүмкін емес және болмайды, мұғалім тек үйрену жолын көрсету керек» сондықтан да білімді беру емес білімді алу жолын көрсетіп бағыт-бағдар берген тиімді. Қазіргі оқушы- көп білімді: «мен оны білемін», «мен оны естігенмін», «мен оны оқығанмын». Қазіргі заманда оқушыларда ақпарат көздері көп, сол себептен қазіргі мұғалім оқушы

үшін білімнің бірінші көзі емес, оқушыға білетінін қайта айтудың қажеті жоқ, алған,білгенін ары қарай дамыту жолын іздестіру, бағдар беру қажеттілігі туындайды, олай болмаған жағдайда басқа жағдайлармен қоса оқушылардың оқуға деген ынтасын түсуінің бірден-бір себебі болып табылады. Мұғалімнің алдындағы мақсат оқушының оқуға деген ынтасын көтеру, қызығушылығын арттыру,ал бұл білім сапасын көтеру болып табылады.

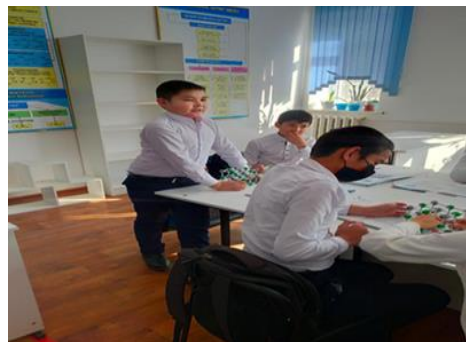
Сабақты жоспарлау негізі -оқушылардың жұмысын тиімді ұйымдастыру. Дұрыс жоспарланған сабақ барысында мұғалім оқушыға тек тақырыпты түсіндіріп қана қоймайды, олардың игеруге деген ынтасын, танымдық қызығушылығын ұйымдастырады. Сабақ барысында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдану кезінде оқушылардың жеке қабілеттерін, білім алу деңгейін тыс қалдырмау қажет. Белсенді оқыту әдістерін пайдалана отырып құрастылған қысқы мерзімді сабақ жоспарымды ұсынып отырмын.

Сабақтың тақырыбы: **Иондық байланыс.**

8.1.4.2 -иондық байланыстың түзілу механизмін сипаттау және иондық қосылыстардың қасиеттерін болжау.

Химия сабағында аталған тақырып «төңкерілген сабақ» ретінде өтілді. Яғни, оқушыларға жаңа тақырыпты үйден оқып, дайындалып келуге тапсырма бердім. Сабақ барысында «Фрейер моделі» әдісі мен «Мозайка» әдісін қолдандым. «Фрейер моделі» әдісі топтық жұмыс болды. Тапсырма иондық байланысқа , анықтама, сипаттама, мысал, анти мысал келтіру керек болатын. Бұл әдіс топтық жұмыс болған соң топ ішіндегі көшбасшылары жылдам орындап қойды, демек «А», «В» деңгейіндегі оқушыларға тиімді болды деп есептеймін. «С» деңгейдегі оқушы тез қабылдай алмайтын және қызығушылығы томен, жылдам орындай алмады. Топта жұмыс істегенде қызығушылық танытып, әр түрлі сұрақтар қоя алмады, тек жанындағы оқушының көмегімен орындады. Қорыта айтқанда, қолдау мен көмек керек. Ол сабаққа үлкен дайындықпен, ізденіспен келу керектігіне көзі жетті.

Келесі әдісім «Мозайка» әдісі болатын. Бұл жұптық жұмыс. Бұл әдісте оқушыларға NaCl – ас тұзының кристалл торының моделін құрастыру болатын, демек құрастыру барысында жылдамдылық пен төзімділік керек. Аталған әдісім «С» деңгейдегі оқушыларыма тиімді болды себебі , Тоқтыбай Ағжан мен Шершат Қайнар жылдамдылықты да төзімділікті де пайдалана отырып NaCl – ас тұзының кристалл торының моделін бірінші болып құрастырып бітті. Сабақтың ортасына қарай олардың бойларында қызығушылық, өзіне сенімділік, белсенділік пайда бола бастады. «А», «В» деңгейіндегі оқушыларда NaCl – ас тұзының кристалл торының моделін құрастыра алды, бірақта олар асықпай, орындау кезінде сәл де болса қиналғандарын көрсетті.

Зерттеу сабағынан соң оқушылар арасында талқылау жүргіздік. Яғни оқушы үніне құлақ түру үшін. Біз барлық оқушылармен емес, тек бір топтағы оқушыларды ғана алып қалып оқушылармен сұқбат жүргіздік.

- Саған сабақта бәрінен де не ұнады?

- Сені нені үйрендің? Бұрын істей алмағандарыңнан қазір нені істей аласың?

- Оқытудың қай бөлігі сен үшін барынша тиімді болды?

- Егер дәл осы сабақ басқа топқа өткізілетін болса, нені өзгертер едің? Неліктен бұл бөлігін өзгертер едің?

- Қалай ойлайсың еркін түрде әңгіме жүргізген ұтымдыма, жоқ әлде тәртіп сақтаған тиімдіма?

- Жұптасып ой бөлісу және өз жұбыңның пікірі мен ой-тұжырымын жеткізу барысында өз бойыңда қандай дағды қалыптастырдың?

- Өзге оқушының пікірін жеткізе отырып, сол оқушының көзқарасымен қарауды, оның позициясын құрметтеуді үйрендің ба?

Зерттеу сабағымда бақылаушылардың пікірін тыңдай отырып, мен мынадай жетістіктер мен кедергілерді анықтадым:

Әрбір оқушы қандай жетістікке қол жеткізді деген сұраққа?, оқушылардың өздігінен білім алуға жауапкершілігі артқанын, ізденіс жұмыстары белсенді жүргенін, өзін-өзі бағалауға дағдыланғанын байқадық.

Осы әдістер-оқуға көмектесті ма әлде кедергі, келтірді ме деген сұраққа? Сабағымызда жұптық және топтық жұмыс жүргізуге алынған әдістер сәтті болды. Оқушылар жұптық және топтық жұмыстарда бірлесе жұмыс жасау арқылы бір-бірімен тез тіл табысып, қызығушылықтары арта түсті. Оқушылар өзара достық қарым- қатынаста болды. Топтық жұмыста бос отырған оқушы болмады. Әсіресе белсенді оқушының саны артты. Өздерін еркін ұстап, өз-өзін және бір-бірін бағалай білді. Бір- бірінен сұрай отырып білімдерін жетілдірді. Өзгелерге ойын жеткізу үшін өз шешімін дәлелдеп үйренді. Алдына мақсат қояды үйренді. Әр нәрсеге өз көзқарасын қалыптастырды. Бұрынғы білетіндерін салыстыра білді. Қорытынды жасауға үйренді. Сыни көзқарастары қалыптасты. Уақыттары қызықты әрі тиімді өтті.

Нәтижесі қандай болды?

- Мектеп үшін:

- Мұғалімдердің көз қарасы өзгерді

- Мектептің көрсеткіші артты

-Алынған тәжірибені оқу мен оқытудың әдістемесін әзірлеу үшін пайдалану жоспарланды.

- Мұғалімдердің бір-бірінің сабақтарына қатысу, тәжірибе алмасу жұмыстары жақсы жолға қойылды.

-Әріптестер үшін:

-Ынтымақтастық орнады

- «Оқушы үні» арқылы оқыту мен оқуда өзгеріс енгізу үшін оқушылардың пікірінің құнды екенін білді.

-Проблеманы бірлесе шешу мүмкіндігі артты.

-Оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыратын жоспарлауды түсінді

-Топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал етті.

Оқыту мен оқуда өзгеріс енгізуде негізделді, сындарлы ұсыныс жасау арқылы қолдау көрсетті.

Оқушылар үшін:

-Білім сапасы артты

-Қалай оқу керектіген үйренді

-Оқушылардың тақырып бойынша өз ойларын білдіруіне, түсіндіруіне мүмкіндік берді;

-Оқушылардың өз идеяларын дәлелдеуіне көмектесті

-Өз оқуларына жауапкершілікпен қарауға дағдыланды

-Өзара ынтымақтаса бірлесе жұмыс жасады;

-Бірін-бірі тыңдауға, сыни ойлауға, өзінің пікірін айтуға құқығының бар екендігін сезінді, пікірлердің сан алуан болатындығын жақсырақ түсінуге үйренді

- Оқушылар өз білімінің нәтижесін өздері бағалады.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҰСАҚ ҚОЛ МОТОРИКАСЫ АРҚЫЛЫ КАЛЛИГРАФИЯЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ

КошEROва Зульфия Уалихановна

ШҚО білім басқармасы Өскемен қаласы
бойынша Білім бөлімінің "Заки Ахметов
атындағы №16 орта мектебі" КММ,
бастауыш сынып мұғалімі

Аңдатпа. Бұл жұмыста бастауыш мектепте каллиграфияны оқытудың теориясы мен практикасы туралы ғылыми әдебиеттерден шолу жасалынған. Көркем жазу дағдыларын қалыптастыруда оқушылардың психофизиологиялық ерекшеліктерін ескеріп, көркем жазуға дайындық жұмыстарын қалай жүргізу керектігі тұралы ұсыныс берілген. Әріптерді каллиграфия талаптарына сай жазуға дағдыландыруда ұсақ моториканың ролін қарастырған. Көркем және сауатты жазу дағдыларын қалыптастырадағы тиімді әдіс-тәсілдер саралап көрсетілген.

Аннотация. В статье представлен обзор научной литературы по теории и практике преподавания каллиграфии в начальной школе. Даны рекомендации по проведению подготовительной работы к письму с учетом психофизиологических особенностей учащихся, формированию навыков художественного письма. Автор рассматривает роль мелкой моторики в обучении письму в соответствии с требованиями каллиграфии. Проанализированы эффективные методы и приемы формирования навыков грамотного письма.

Abstract. The article presents a review of scientific literature on the theory and practice of teaching calligraphy in elementary school. Recommendations are given for conducting preparatory work for writing, taking into account the psychophysiological characteristics of students, and the formation of artistic writing skills. The author examines the role of fine motor skills in teaching writing in accordance with the requirements of calligraphy. Effective methods and techniques for the formation of literate writing skills are analyzed.

«Жазу сауаттылығы оқушы тұлғасының
қалыптасуында маңызды роль атқарғанымен,
мектеп тәжірибесінде әлі де аз орын алып келеді»
Л.С. Выготский.

Бастауыш сынып оқушыларының бойында білім, білік, дағдылары, тәрбие нормаларының қалыптасуына әр пән белгілі бір роль атқарады.

Мектеп табалдырығын алғаш аттаған бүлдіршіндерге оқу мен жазу дағдысын үйрететін, әрине, ол әліппе. Бұл пәнінің негізгі міндеттерінің бірі – оқушылардың сауатты, көркем жазу дағдыларын қалыптастыру. Әдемі жазу да өнер. Ол тек мектеп қабырғасында қалыптасады. Оқушыны мәнерлі жазуға баулудағы алғашқы шарттар әріптерді үйретуден басталады. Әріп элементтерін дұрыс, таза жазу ережелерін сақтағанда ғана оқушыда мәнерлі жазу дағдысы қалыптасады.

Қазыргі жаһандану дәуірінде цифрлық технологияның қарыштап дамып, оқушыларымыз гаджеттер мен интернет ойындарына тәуелді болып жатқан қоғамда, мектеп оқушыларының оқу және жазу сауаттылығын арттыру бүгінгі күннің негізгі мәселелерінің бірі болып отыр. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрі Асхат Аймағамбетов «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасының екінші міндеті – орта білім беру сапасын арттыру басты мақсаттарымыздың бірі екенін айқындап берген. Ал білім сапасының жоғары болуы оқу мен жазу сауаттылығына тікелей байланысты екені бәрімізге аян. Осы орайда Елбасымыздың «Қазақстан - 2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты Жолдауында «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Қазіргі әлемге жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз болып қалғаны қашан, балаларымыздың, жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет.», - деген сөзі еске түседі. [4,16 бет]. Ал бастауыш сынып - оқу мен тәрбиенің негізі қаланатын буын. Яғни бастауыш сынып оқушыларының ұсақ қол моторикасы арқылы каллиграфиялық дағдыларын жетілдіру, жазу сауаттылығын арттыру әр бастауыш сынып мұғалімінің міндеті.

«Ақпараттық технологияның дамыған заманында жазу дағдыларын қалыптастыру қажет пе?» деген сұрақ туындауы орынды. Жаңа өмір ритмі өте тез болғандықтан, адамдардың өмірін жеңілдетуге, еңбегін азайтуда гаджеттер табылмайтын құрал. Гаджеттердегі пернетақталар енді ғана дамып келе жатқан баланың ұсақ бұлшық еттері мен сүйектеріне кері әсер етіп, қозғалу мүмкіндігінен айырады. «Әдемі жазу – әдеміліктің белгісі» дегендей ұстаздар қауымы көбінесе оқушының оқуына, сөйлеу дағдысына жіті мән береді де, каллиграфиялық дағдысына көңіл бөле бермейді. Жазу дағдысының психологиялық негізі мидың үлкен жарты шар қабығындағы анализатор ұштарының бір-бірімен күрделі байланысқа түсуі, екінші сигнал системасының жинақталып, бір арнаға бағытталуы болып табылады. Жазу тілі көзбен қабылданады, қолмен іске асады. Адамның бас миында саусақ қимылына және сөйлеуге жауап беретін орталықтар өте жақын орналасқан. Ал көркем жазу дағдыларын қалыптастыру арқылы біз оқушының ұсақ қол моторикасын дамытамыз. Ұсақ моториканы дамыту арқылы баланың жалпы дамуына түрткі боламыз. В.А.Сухомлинский бала қабілетінің қайнар көзі оның саусақтарының ұшында екенін жазған. Бала қолының қозғалысы қаншалықты епті болса, соншалықты ойлауы, сөйлеуі жақсы дамиды, яғни бала қолымен көбірек жұмыс істесе, соғұрлым қимыл-әрекеті мен таным белсенділігі де артады. [3, 25 бет]

Көркем жазу жеке сабақ болып өткізілмейді, Әліппе сабағында жазу жұмысымен бірге жүргізіледі. Бұл пәнде оқушылар дыбысты әріппен таңбалай білуге (фонетика – графикалық жазуға) үйретіліп қоймайды, сонымен бірге каллиграфиялық талапқа сай жазуға дағдыланады. [2,23 бет] Демек, әліппе пәнінің міндеті әріпті жаза білуге үйрету емес, оның әрбір элементін дұрыс сақтауға, дәптерге қалай болса, солай жазбай, оңға қарай біркелкі көлбеу, таза, анық жазуға машықтандыру міндеті де тұр. Осы талаптарды орындау негізінде көркем жазу дағдысы (каллиграфия) қалыптасады. **Көркем жазудың мақсаты – дұрыс, анық және тез жазуды қалыптастыру.**

Баланың көркем жазу дағдысының қалыптаспауының кедергілері:

- нейро-психологиялық себептер;
- жазу дағдысының қалыптаспауы;
- кеңістікті бағдарлай алмауында.

Мектепке алғашқы келген күннен бастап баланың жазуына жете көңіл бөлмеу көп жағдайда оның өз ісіне салдыр – салақ қарауына, жауапкершілікті сезінбеуіне әкеп соғады. Таза, әдемі жазуды талап ету оқушының әсемдік сезімін оятып, мінез – құлқын тәрбиелеп, жауапкершілікке, тыңғылыққа, ұқыптылыққа үйретеді. Бірақ бұл үрдіс баяу қалыптасады. Мұндай мақсатқа жету көптеген талаптарды орындаумен тікелей байланысты. Оның бірі -оқушылармен даярлық жұмысын жүргізу керек. **Жазуға дайындық төрт кезеңнен тұрады.**

1. Жазу кезінде оқушының дұрыс отыруы, екі білектің стол үстінде болуы, көз бен қалам ұшы ара қашықтығы 25 – 30 см болуы. Дәптерді дұрыс орналастыру, яғни көлбеу қойылады. Бұл оқушылардың солдан оңға қарай көлбеу жазуына септігін тигізеді. Қаламды дұрыс ұстау, үш саусақпен еркін ұстау.

2. Тік қиғаш сызықтар салу.(сызықтар параллель, біркелкі болу);
3. Элементтердің биіктігі мен еңін үлгідегідей сақтау;
4. Сопақша жаза білу (көлбеу жазу). [1,9 бет]

Оқушы бойында осы дағдылар қалыптасқан болса жазуға үйретуге болады.

Көркем жазу дағдыларын қай жастан бастап игерту тиімді? Көркем жазу дағдыларын игерту оқушылардың ерекшеліктерін ескеруді талап етеді: қолдың қимылы, нерв жүйесі т.б. 4 –5 жасар баланың салған түзу сызықтары қисық және ирелек болып келеді. 6 жасар баланың жазуы бір шама түзеледі. Алайда, тік сызықты элементтерден дөңгелек элементтерге көшкенде біршама ауытқулар болуы мүмкін. Себебі, олар баяу қимылдайды. Әліппе оқулығында **әріптерді бірнеше топқа бөліп** қарастырылған. **Бірінші топқа** – жазылуы оңай әріптер кірсе, **екінші топқа жазылуы қиын әріптер** жатады. Әріптерді бұлай топтау арқылы жазу гигиеналық принцип болып табылады. Бірақ біз 1 –сынып оқушысынан бір сөзді үзіліссіз жазуын талап ете алмаймыз. Бұл 6 жасар балаға қиындық тудырады. II сыныпта оқушы үзіліссіз жазуды үйренеді. **Сол себепті, 2022-2023 оқу жылында Үлгілік оқу жоспарының вариативтік компоненті** есебінен бастауыш білім беру деңгейінің оқу пәндері бойынша **«Көркем жазу» элективтік курс тақырыбы** ұсынылған. Көркем, әдемі жазу дағдыларын қалыптастыру бастауыш буында толық жүзеге асады.

Жазу ұзақтығы 1 сыныпты 5 минут, 2 сыныпта 8 минут, 3 сыныпта 12 минут, 4 сыныпта 15 минут. Одан ұзақ жазу баланы шаршатады. Арасында балаларды демалдырып, сергіту жаттығуларын жасаған жөн.

Ресейлік ғалым-физиолог, психолог **М.М.Безрукихтың** пікірінше 1 сынып оқушысы жазу процессінде мысалы: **М әріпін жазу кезінде төмендегі кезеңдерден өтеді:**

- әріп элементінің кеңістіктегі орнын анықтайды;
- кеуде, қол, саусақ бұлшық еттерін үйлесімді жұмыс істетуге дайындайды;
- зейін қою;
- әріпті қабылдау;
- көру арқылы есте сақтау;
- қол-көз координациясын үйлестіру. [5]

Оқушы әріпті түсіне отырып жазуының маңызы зор. Түсіне отырып жазу көркем және сауатты жазу дағдыларын қалыптастырады. Әріпті танып, оқып, оны жазып үйренбейінше, сауатты азамат болып өсу мүмкін емес.

Бастауыш сынып оқушысының көркем жазу дағдысын біртіндеп қалыптастыруда оқытудың әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалана білу керек. Түрлендірілген жұмыстар оқушыларды қызықтырып қана қоймай, логикалық ойлауын арттырады. **Әліппеге дейінгі дайындық кезеңінде** оқушының икемділігі мен көз мөлшерлеу қабілетін жетілдіру, графикалық дағдыларды қалыптастыру үшін суретті және сызықты жаттығуларды орындау тиімді. Сонымен бірге бұл кезде **штрихтау жаттығуларын** орындатудың мәні зор. Мектепке алғаш келген баланың жетекші әрекеті – ойын, ал штрихтау ойын түрінде жүргізіледі. Әр түрлі зат бейнесін, геометриялық фигураларды штрихтау баланың қолын жаттықтырып қана қоймай, оның сөйлеуі мен ойлауын

жетілдіреді. Оқушылар заттардың пішінін, құрылысын жазықтықта орналасу қалпын еркін қабылдап, **оң, сол, жоғары, төмен, түзу, қисық, дөңгелек ұғымдарын** меңгереді. Ал, әліппе кезеңінде әріптерді жазып үйренеді.

2020-2021 оқу жылында жаңа үлгіде мектеп бағдарламасына еңгізілген «Әліппе» оқулығы әріп элементтерін жазып үйренудің көп қырын меңгеруіне септігін тигізеді. Оқушыға жаңа танысқан әріптердің визуалды бейнесін қалыптастыруы өте маңызды. Осы орайда оқулықта қарындаштан, түймелерден, асықтардан, моншақтардан т.б. қол жетімді заттардан әріптерді модельдеуді ұсынады.

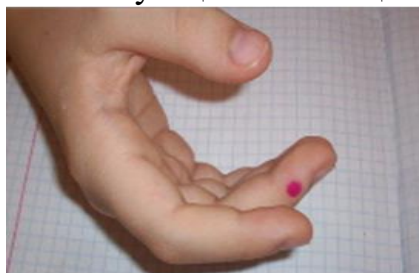

Сурет 1- Әріптерді модельдеу.

Жаңашыл зерттеушілер Т.А.Ткаченко, В.В.Цвынтардің пікірінше «Бұл оқушының ұсақ қол бұлшық еттерін дамытып, бас миының сөйлеу зонасының қимылын белсендіреді» деген. [6]

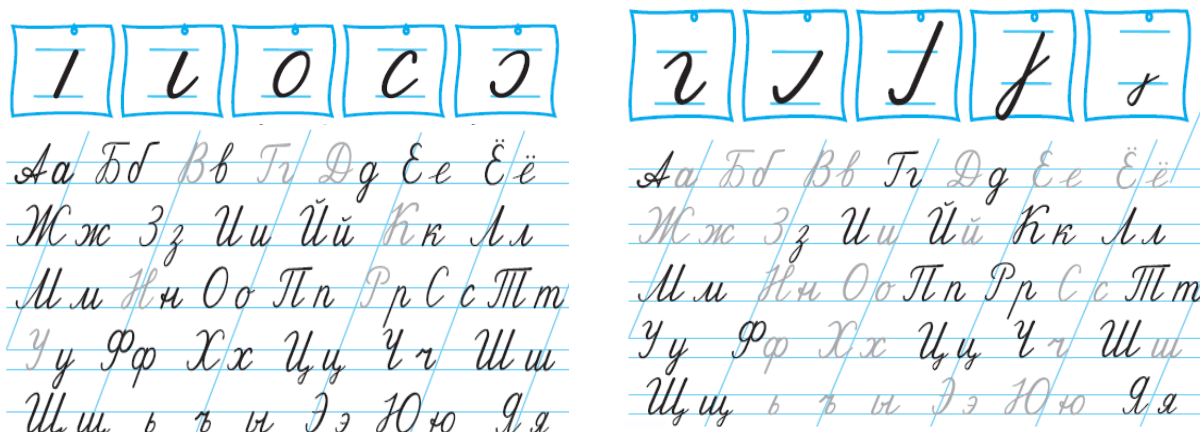
Осы орайда өзімнің іс-тәжірибемнен оқушының көркем және сауатты жазуы үшін бірнеше **жаттығулардың түрлерін ұсынамын**. Бұл әдіс- тәсілдер оқушының көркем жазу дағдысын қалыптастырады.

1. "Тексеру нүктесі" .(1-сурет) Мақсаты: Қаламды дұрыс ұстау. Қаламды қалай дұрыс ұстау керектігін тез түсінуге үйретеді. Жазбаша тапсырмаларды орындамас бұрын, баланың ортаңғы саусағының жоғарғы жағына қызыл нүкте салыңыз. Ол қаламды тіреу орны ретінде қызмет етеді. Дәл сол белгіні, бірақ сызық түрінде, қаламның төменгі ұшында қалдыруға болады. Балаға саусақ осы сызықтан төмен түспеуі керек екенін айтыңыз.

Сурет 1- Тексеру нүктесі

2. **Әріптерді элементтері арқылы топтастыру.** (2-сурет) Әріптерді қабылдап, есте сақтау үшін, әріптерді элементтері бойынша жіктеп, топтастыру.

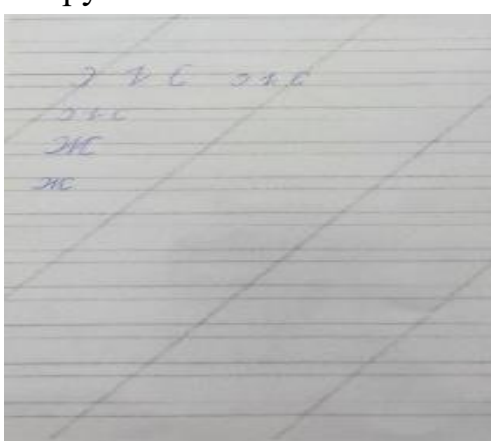

Сурет 2- Әріптерді элементтері арқылы топтастыру

3. Жазба әріпті жазу алгоритімі.

- әріпті баспа және жазба түрін салыстыру (ұқсастығы, айырмашылығы);
- әріптің элементтерін жеке қарастыру;
- әріптің жазылу бағытын анықтау;
- әріптің жазылу үлгісін тақтада жазу;
- ауада жазу;
- сумен жазу;
- дәптерге жазу.

Нәтиже барлық әдісті қолдану ретімен пайдаланғанда ғана болады. «**Сумен жазу**» әдісі: ақ қағаз бетіне дымқыл қылқаламмен жазу.(3-сурет) «**Ламинатталған қағаз**» дәптер бетінің үлгісіндегі қағазға қаламмен жазу. (4-сурет) Мақсаты: Әріпті бірнеше рет жазу арқылы жаңадан алған дағдыларды жетілдіру және оларды автоматизмге келтіру.

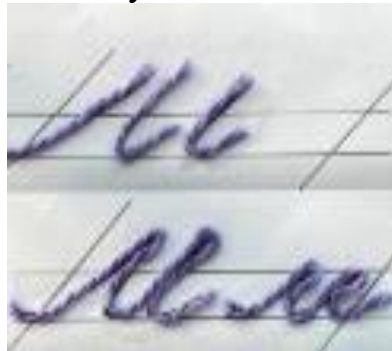
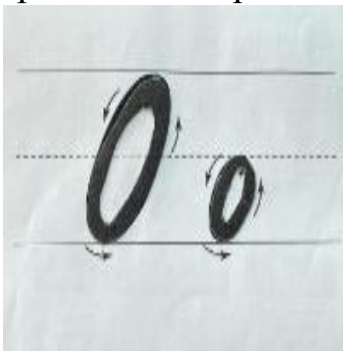
Сурет 3- Сумен жазу Сурет 4- Ламинатталған қағаз

4. **Әртүрлі ақпаратқа ең сезімтал рецепторлар саусақтарда шоғырланған.** Заттарды жанасу (сезіну) арқылы бала оларға қарап тұрғандай көп ақпарат ала алады. **Сондықтан тактильді-қозғалыс сезімі** бала қолының танымдық қызметі болып саналады. Тактильді-қозғалыс сезімін дамытудың бір жолы, ол қима қағаздарда көрсетілгендей тоқыма жіппен, тегістеу қағаздары арқылы берілген. Оқушы саусағының ұшымен әріптің жазылу ережесіне сай

саусақтарымен жүргізу арқылы, өн бойынан өткізеді. Саусақтарының ұшындағы нерв жүйесі арқылы миға сигнал барып, тітіркену арқылы әріпті визуалды қабылдайды, жазу бағытын есте сақтайды.(5,6,7 суреттер)

Ол үшін әріптің визуалды бейнесін қалыптастыруда қима қағаздар беріледі. Мақсаты:

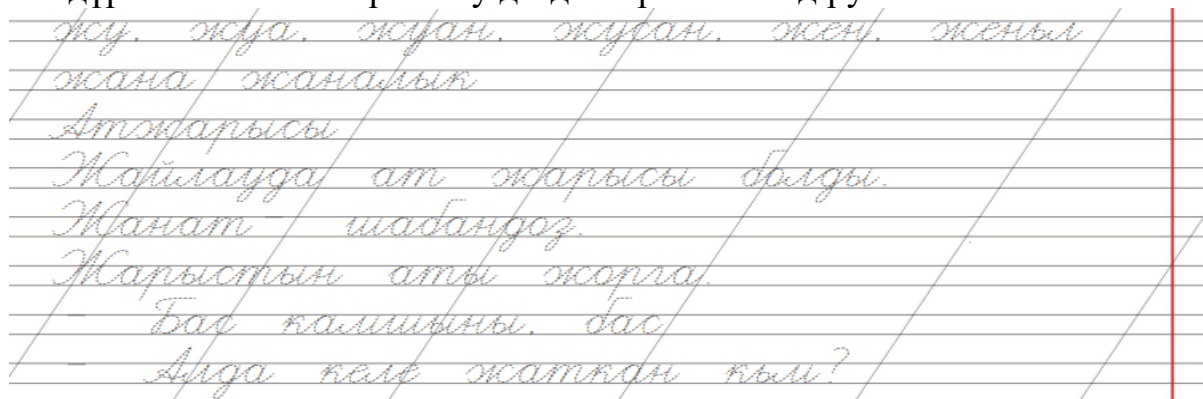
- әріп элементтерінің бөлшектерімен танысу;
- әріпті бастыру арқылы ұсақ қол моторикасын дамыту.

Сурет 5- Тоқыма жіп Сурет 6- Тегістеу қағазы Сурет 7- Тоқыма жіп

5. Қол бұлшық етін қыздырмай бірден жақсы, әдемі әріп жазу қиын. Үлгідегі әр әріптің қалай жазылғанын көреді. Әр әріпті жазу бойынша дұрыс нұсқауларды орындау арқылы оқушының жалпы қолжазбасы айтарлықтай жақсарады. **Үлгіні бастыру жұмыстарын орындау әріптерді анық және сенімді жазуға көмектеседі.**

Онлайн генератор. (8-сурет) <https://tobemum.ru/deti/kak-nauchit/generator-propisi/> есте сақтау, ойлау, қабылдау, зейін, сөйлеу және қиял сияқты маңызды функцияларының даму дәрежесін көрсетеді. Мақсаты: Үлгіге сүйене отырып, әріпті дұрыс байланыстыра жазу дағдылырын жетілдіру.

Сурет 8 – «Онлайн генератор»

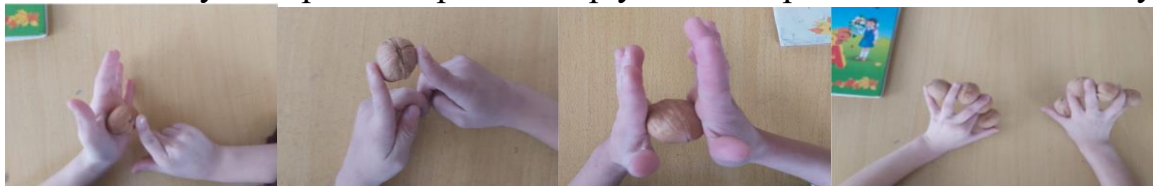
«Онлайн генератор» бағдарламасының кемшілігі әріптер тек орыс тілде басылады. Қазақ әріптерін қолмен жазу керек.

6. Қол мен саусақтарды үйлестіруде қол жаттығулары үнемі жасалуы керек. Оларға 30 сек-1 минут жұмсаңыз.

А) Сергіту сәтінде оқушылармен «Ойлан!» ойынын ойнату: сіз баланың арқасына немесе алақанына кез келген әріпті жазасыз, ол оны болжайды немесе керісінше - ол жазады, сіз болжаңыз. Мақсаты: Қолдың және саусақтардың майда бұлшық еттерін дамыту.

Ә) Грек жаңғағымен алақанға массаж жасау. (9-сурет)

1. Екі жаңғақты алақанның арасына айналдыру;
2. Ашылған саусақтардың арасында бір уақытта 2-ден астам жаңғақ ұстау;
3. Саусақтардың арасында бір жаңғақты айналдыру;
4. Екі қолдың саусақтарының арасына бір уақытта бірнеше жаңғақты бекіту.

Сурет 9 – Грек жаңғағымен қолға массаж жасау

Б) Су-Джок –терапия. (9-сурет) Су-Джок массаж шары баланың қолдары мен аяқтарындағы белгілі бір нүктелерге үнемі әсер ету барысында баланың денесінің қорғаныс функциясын белсендіреді, қолдың ұсақ моторикасын ынталандырады және баланың танымдық іс-әрекеті аясында ұзақ уақыт бойы жағымды эмоционалды жағдайды сақтауға ықпал етеді. [8]

Сурет 10 - Су-Джок доптары

В) «Тары терапия» (10- сурет)Мақсаты: Тактильді сезімділік пен ұсақ қол моторикасын дамыту. Тары терапиясы арқылы баланың мынадай құзіреттіліктері дамиды:

- шығармашылық;
- танымдық;
- интеллектуалдық;
- қарым–қатынас.

Сурет 11- «Тары терапия»

Бала саусақтарының ұштарында ми орталығына көптеген сигналдарды жіберетін жүйке ұштары бар. Бұл жаттығу баланың жалпы дамуына айтарлықтай әсер етеді.

7. «Графикалық диктант» (12- сурет) Мақсаты: оқушылардың кеңістікті бағдарлай білу дағдаларын дамытады.

Сурет 12- «Графикалық диктант»

8. Психологтар сенімді: әдемі қолжазба-бұл адамның психикалық дамуының нәтижесі және өте жарқын көрсеткіші. Бұл дегеніміз, тек қол бұлшық етін дамытумен ғана емес, сонымен бірге барлық негізгі функциялармен де жұмыс істеу. Мысалы: «Айна» әдісі. Мақсаты: екі қолды игеру мидың жұмысын жақсартады.

Сурет 13 - «Айна» әдісі

Оқушылардың каллиграфиялық талапқа сай жазу дағдысын қалыптастыру элементерін барлық пәндерде де жүзеге асырамын. Математикада сандарды қолмен көрсету, бейнелеу өнерінде штрихтап бояу, еңбекке баулуда қағаздан оригами жасау. Әрбір сабақта жүргізілген жұмыстардың нәтижеінде оқушылардың жазу мәнерінің әдемі болып қалыптасып келе жатқаны байқалады. **Сыныбымның 2022-2023 оқу жылындағы** көркем жазу дағдыларының мониторингісіне тоқталатын болсақ, оқу жылының басында қол моторикасының даму деңгейінің жоғары 23%, орташа 33%, төмен 44% көрсетсе, II тоқсанның соңында жоғары 38%, орташа 41%, төмен 21% көрсетіп, өсу динамикасы жлғары мен орташа жазу дағдылары +23% көрсетіп отыр. Сонымен қатар, мектепшілік, республикалық **Intolimp.kz**, **iLEADER.KZ** оқу-әдістемелік орталығының қолдауымен ұйымдастырылған жалпы республикалық «Көркем жазу өнері» атты шығармашылық онлайн байқауға қатысып, I, II дәрежелі дипломмен 10 оқушым марапатталды.

Заман талабына сай жаңа технологиялармен жұмыс жүргізу алдымызда отырған бала тәрбиесіне зор ықпал ететіні белгілі. Қазіргі мынау ақпараттық технологиялардың даму қарқынының басымдылығы соншама барлық жазу үрдісі компьютермен қамтылған. Көркем жазу емлесі біз үшін, болашақ жастарымыз үшін ешқашан қалыс қалмау қажет. Оқушы белгілі бір мәтінді қолмен жазу арқылы оны біріншіден оқиды, көшіріп есінде сақтайды, екіншіден, тағы да оқу арқылы оны зерделейді. **Жоғарыда көрсетілген әдіс-тәсілдер:**

- ✓ сенімді тарихи ұсыныстары бар қағидалар мен тәсілдерге негізделген;
- ✓ бұл әдістер оқушыларға каллиграфиялық қолжазбаларды саналы түрде игеруге мүмкіндік береді;
- ✓ әдістемелер бастауыш сынып оқушыларының психологиялық және физикалық ерекшеліктерін де ескереді;
- ✓ жазуды оқытудың үш негізгі кезеңі: бұлшықет жадының дамуы, тактильді есте сақтаудың дамуы және алынған деректерді әріптер трафаретін қолдай отырып бекітуді қамтиды. Жазуды үйренудің бұл әдісі балалардың танымдық саласын дамытады және жаңа білім алуға қызығушылығын тудырады.

Қорытындылай келе, сауатты болудың алғы шарты әріптерді дұрыс жазуға үйретуден басталады. Әріп элементтерін дұрыс, бір-бірінен ажыратып жазу ережелерін сақтағанда ғана бала сауатты жаза алады. Ал оқушыларды сауатты, әдемі жазуға үйрету – әрбір бастауыш сынып мұғалімінің шығармашылық еңбегіне байланысты болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған "Әліппе" пәнінің үлгілік оқу бағдарламасы. Алматы «Атамұра» 2021 жылы
2. Г.Граник, С.М.Бондаренко, А.Консева. Секреты орфографии. Москва, 1991. 18-23 стр. Аударған: Г.Мырзадәулет
3. К.Калмухамбетова, К.А.Ерешева, Ұ.Ботабаева. «Көркем жазу». 1-сынып. Алматыкітап, 2012 жыл
4. Л.Я.Желтовская, Е.Н.Соколова. Формирования каллиграфических навыков у младших школьников. Москва, 1987. 3-8 стр. Аударған: Г.Мырзадәулет.

5. Н. Кенжебекова. Оқушылардың көркем жазу дағдыларын қалыптастыру. // Бастауыш мектеп, 2004 №11

6. Н. Садықова. Көркем жазуға үйретудің негізгі әдістері. «Бастауыш сынып» журналы, 2019 ж.

Электронды ресурстар:

7. Безруких М.М. Обучение первоначальному письму. Методическое пособие к прописям. . -- М.: Просвещение, 2002. https://pedlib.ru/Books/5/0213/5_0213.shtml#book_page_top

8. Пшанова А.А. «Бастауыш сынып оқушыларының көркем жазу дағдыларын қалыптастыру»" <https://infourok.ru/doklad-na-temu-bastauysh-synyp>

ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ТҮРЛЕРІ – ОҚУШЫ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫНЫҢ БАСТЫ ҚҰРАЛЫ

*Л.С.Кулжабаева,
педагог зерттеуші.
Жамбыл облысы білім
басқармасының Байзақ ауданы
білім бөлімінің Абай атындағы
орта мектебі КММ-нің қазақ
тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

Андатпа. Оқушы тұлғасының танымдық қабілеттерін дамытуға, оқуға жағымды қызығушылық қалыптастыруға, белсенді сөздік қорын, ауызша және жазба тілін ұстартуға, тұлғаның қиындықтарға даяр болу және оны білу, қарым – қатынас, ойын, танымдық, өзін- өзі бекіту қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған баяндама

Аннотация. Доклад, направленный на развитие познавательных способностей личности учащегося, формирование положительного интереса к обучению, развитие активного словарного запаса, устной и письменной речи, готовность к трудностям и удовлетворение потребности личности в познании, общении, игре, познании, и самоутверждение.

Abstract. A report aimed at developing the cognitive abilities of the students personality, forming a positive interest in learning, developing an active vocabulary, oral and written language, being ready for difficulties and meeting the needs of the person to know, communicate, play, cognitive, and self-affirmation.

Әл-Фараби оқыту дегеніміз - үйрету, дағдыландыру, әрекеттендіру дейді. Оқыту - мұғалім мен оқушылардың белгіленген мақсатқа жетуге бағытталған, реттелген, бірлескен іс-әрекеті, оқушылардың танымдық іс-әрекетін арнайы ұйымдастыру. Оқыту процесі - мұғалім мен оқушының бірлескен іс-әрекеті. Көбіне оқыту деп мұғалім мен оқушының бірлескен, мақсатқа жетуге бағытталған іс-әрекетін айтады. Оның барысында жеке тұлға дамып, білім алады, тәрбиеленеді. Оқыту және білім алу. Оқыту -оқыту мазмұнын алу процесі.

"Оқыту - үйрету және білім алу" деген парадигманың ұзақ тарихы бар. Ол әлі сақталуда. Себебі, мұғалім ұзақ уақыт оқушыға ақпарат беретін негізгі

тұлға болып келді. Осы кезге дейін "білім беру", "оқыту" терминдері жиі қолданылады.

Демек, оқыту дегеніміз - оқушылардың ғылыми білім, іскерлік, дағдыларды меңгеруі, шығармашылық қабілеттерін дамыту, дүниетінімын, адамгершілік, эстетикалық көзқарастары мен сенімдерін қалыптастыру үшін мұғалімнің белсенді оқу-танымдық іс-әрекетті ұйымдастыруы және ынталандыру іс-әрекеті.

Оқыту процесі - екі жақты процесс болғандықтан, мұғалім мен оқушылардың бірлескен іс-әрекетін, мұғалім тарапынан оқушы іс-әрекетіне басшылық етуді, жоспарлауды, ұйымдастыруды, басқаруды талап етеді.

Оқытудың маңызды міндеттері:

- Оқушылардың танымдық белсенділігін ынталандыру.
- Оқушылардың ғылыми білім, іскерлік, дағдыларды меңгеруіне керекті оқу-танымдық іс-әрекетті ұйымдастыру.
- Ақыл-ойды, ұғымталдықты, қабілетті, дарындылықты дамыту.

Осы процесте оқушылар ғылыми білімдер алып, іс-әрекет жасауға үйреніп, жақсы мен жаман туралы көзқарастарын қалыптастырады. Оқыту баланы дамытады. Ол мынадай бөліктерден тұрады: мақсат, міндет, мазмұн, нәтижелері, оны бағалау. Білім беру деп - табиғат және қоғам жайында ғылымда жинақталған білім жүйесін жеке адамның меңгеруін және оны өмірде тиімді етіп қолдана білуін айтады.

М. Дулатов "Оқытудағы мақсат жалғыз құрғақ білім үйрету емес, біліммен бірге жақсы тәрбиені қоса беру керек" екендігін баса айтып, оқу мен тәрбиенің біртұтас педагогикалық әрекет екендігін дәлелдеді.

Мағжан Жұмабаев көру, есту, сипау, иіскеу, бұлшық ет сезімдері арқылы әдепке, әдемілікке, сымбаттылыққа талғампаздыққа тәрбиелеу керек, сол тәрбиелер арқылы зейін қалыптасады, баланың ақылы ересек адамдарға қарағанда төмен, екеніне байланысты тәрбиелік іс-әрекетте тәлімді тәсіл қолдана білу керек екенін түсіндіреді. Тәрбиелей отырып оқыту, ғылыми теориялар мен ережелердің оқушылардың дүниетанымы мен сеніміне айналуын сипаттайды, моральдық нормаларды, мінез-құлықты игеруін қамтамасыз етуге әсер етеді. Оқыта отырып тәрбиелеу, оқушыларды өмірге, білім алуға тәрбиелейді, ақыл-ой қабілетін дамытады, адамгершілік қасиетін қалыптастырады. Оқытудың дамыту қызметі. Оқыту процесі, білімді меңгеру оқушыны дамытады. Оқушының тілі, ақыл-ойы, сенсорлық және қозғалыс аймағы, сезімі, ерік-жігері, қажеттіліктері, мотивтері дамиды. Оқыту - жеке тұлғаны дамыту құралы. Л.С.Выготский (1896-1934) тұжырымдаған психологияның маңызды заңдарының бірі - баланың дамуы оқытуға байланысты. Сондықтан білім мазмұнына баланы дамытатын материалдар енгізіледі. Оқыту процесінде П.А.Гальпериннің ақыл-ой жұмысын кезең бойынша қалыптастыру теориясы, М.Н.Скаткиннің, И.П.Лернердің мәселелік оқыту әдісі баланы дамытуға бағытталған.

Қазіргі оқыту тек білім берумен шектелмей, оқушыны әр жақты дамытуға, алдымен ақыл-ойды дамытуға бағытталған. Сонымен оқыту процесінің 3 міндеті болды. Олар бір-бірімен тығыз байланысты және оқытудың барлық бөліктерінде жүзеге асады.

Оқыту процесінің негізгі құрамдық бөліктері. Дидактика тарихында оқыту мақсаты туралы екі көзқарас болды. Біріншісі: мақсат - жеке тұлғаның ақыл-ойын, есін және басқа қабілеттерін дамыту деген тұжырым. Екіншісі: мақсат - ғылым негіздерін меңгерту, өмірге қажет нақты білімдер беру.

Қазіргі оқыту мақсаты білім туралы мемлекеттік құжаттарда белгіленген. Ол мұғалімнің сабақ жоспарларында нақтыланады. Оқу материалын меңгертудің әрбір кезеңінде мұғалім өзінің алдына 4 түрлі дидактикалық мақсат қояды. Олар:

- оқушыны оқу материалымен таныстыру және оны бірінші рет бекіту;
- оқығанды еске түсірту, іс жүзінде репродуктивтік және продуктивтік деңгейде қолдандыру;
- білім және іскерлікті қолдану арқылы жүйелеу;
- білім, іскерлікті бақылау және есепке алу.

Оқыту мазмұны - оқыту процесінде оқушы меңгеретін ғылыми білімдер, тәжірибелік іскерлік, дағды, іс-әрекет және ойлау тәсілдері, оқыту мазмұны пән бойынша жасалған мемлекеттік оқу жоспарында, мемлекеттік оқу бағдарламаларында, оқулықтарда жазылған.

Оқыту процесінің бастапқы кезеңінде мұғалім оқушыларды оқу материалдарымен және оны қолдану әдістерімен таныстырды. Оқу материалының жаңа бөлігін меңгеру және бекіту қатар жүреді. Оқытудың мақсаты - оқу материалының негізгі ойын және тәжірибелік маңызын оқушыға меңгерту. Бұл кезеңде оқу материалы қайталанады және оқушылар алған білімдерін қолданады. Бұл кезеңнің негізгі мақсаты - алған білімді нақтылау, кеңейту, кең түрде жаңғырту, тәжірибелік қолдану.

Екінші кезеңде мұғалім оқушылардың тәжірибелік жұмыстарын ұйымдастырады, сол арқылы ұғымдарын жүйеге келтіреді. Оқушы алған білімін мұғалімнің көмегімен де және өз бетімен де қолданады, меңгерген білімдерін бір-бірімен салыстырады. Бұл кезеңдегі оқыту нәтижесінің көрсеткіші:

- оқушылардың мәселелерді өз бетімен шешуі;
- білімді түрлі жағдайларда қолдана білуі.

Оқыту процесін кезеңдерге бөлу, талдау оның ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік береді. Бірінші ерекшелік. Оқыту мен оқудың бірлігі. Олардың біреуін өзгерту, екіншісінің өзгеруіне де ықпал етеді. Оқыту барысында осы бөліктер арасында үйлесімді дидактикалық өзара әрекет болу керек. Іс-әрекет субъектілерінің жақсы қарым-қатынасы оқытудың нәтижелерін көтерудің негізгі жолдарының бірі. Оқыту процесінің екінші ерекшелігі: оқыту және оқудың өзара байланысы арқылы білім мазмұны оқушының іс-әрекетіне негіз болады. Бір циклден екіншісіне жоспарлы түрде өту - оқытуды басқаруға қойылатын келесі талаптардың бірі. Оқу ақпараттарын оқушылардың қалай қабылдағанын, оны меңгеру нәтижесінде қандай ішкі процестер өтетінін, қандай жағдайлардың оқытуға ықпал ететінін бірден бағалауға болмайтындығында. Оқу процесінде жоспардан ауытқулар болуы мүмкін, оның алдын алу үшін мұғалім ең басты ұғымдарға назар аударады.

Оқытушы іс-әрекеті. Оқыту - оқыту процесінің негізгі бөліктерінің бірі. Оқытушының іс-әрекеті оқушымен тікелей де, жанама да байланыста жүзеге

асырылады. Оқыту процесі оқу процесінің белсенділігін талап етеді. Бұл талапты орындау оқушылардың іс-әрекетін мұғалімнің ұйымдастыруына, бақылауына, өздігінен білім алуды жолға қоюына, өз мақсаты мен оқушы мақсатын сәйкестендіруіне байланысты.

Мұғалім:

- оқу ақпараттарын іріктейді, жүйелейді, бөліктерге бөледі және оқушыларға ұсынады.
- осы ақпараттарды үйретеді, меңгертеді, олармен істелетін жұмыс әдістерін белгілейді.
- әрбір оқушының білімдер жүйесін меңгеруін және оларды оқу- өндірістік жұмыстарда қолдануын ұйымдастырады.
- оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетіне басшылық етеді.
- оқытушы оқушылардың белсенділігін және саналылығын ынталандырады, білімнің және оқу іс-әрекетінің сапасын бақылайды, оқыту нәтижелерін талдайды, оқушының жеке тұлғасын одан әрі дамытуды жоспарлайды.

Оқушының оқу-танымдық іс-әрекеті. Оқу - оқушылардың танымдық іс-әрекеті. Оқушының оқыту процесіндегі іс-әрекеті бір нәтижеге жетуге бағытталған. Осы іс-әрекеттің маңызды белгілері: өзін-өзі сынау және өз бетімен жұмыс істей білу, қызығушылық, қажеттілік, танымдық белсенділік, табандылық, жігерлілік, өзінің алдында тұрған міндеттерді дұрыс түсіну, керекті іс-қимылдарды таңдау.

Оқу іс-әрекетінің өнімдері - білімде, іс-әрекетте, рухани өмірде, қоғамдық қатынастарда, бағаларда бейнеленген. Оқу іс-әрекетінде тұлғаның барлық сапалары көрінеді және қалыптасады. Оқу іс-әрекеті мазмұн, жеке іс-қимылдар, мотивтер сияқты бөліктерден тұрады. Оқу іс-әрекеті арқылы оқу міндеттері шешілсе, оның құрамында мынадай бөліктер болады: міндеттерді талдау; міндеттерді орындау туралы шешімге келу; оларды шешуге керекті білімдерді еске түсіру; міндеттерді шешу жоспарын жасау; жүзеге асыру, шешілетін міндетті бақылау және бағалау; оқу міндеттерін шешу процесіндегі іс-әрекет тәсілдерін түсіну.

Оқыту нәтижелері, оны бағалау. Оқыту қол жеткен нәтижелерді талдаумен аяқталады. Бірінші сабақтағы ең басты назар оқушыға жаңа білім, іскерліктерді меңгеруге көмектесуге аударылып, келесі сабақтарда бақылау және талдау күшейтіледі. Оқушылар жаттығуларды, үй тапсырмаларын жеткілікті деңгейде орындағаннан кейін меңгерілген оқу материалын қолдануға назар аударылады. Мұғалім оқушының фактілерді, анықтамаларды түсінгендігін тәжірибелік жұмыста білімді дұрыс қолдануынан көріп, оқыту мақсатына жеткендігі, білімнің, меңгерілгендігі туралы қорытынды жасайды.

Көрнекті неміс педагогі Адольф Дистервег 19-ғасырдың өзінде-ақ: «Жас мұғалімнің негізгі кемшілігі - өзіне белгілі материалды балаларға тегіс айтып беруге тырысуы». Ол нашар мұғалім шындықты (білімді) өзі айтып, хабарлайды, жариялайды, ал жақсы мұғалім шәкірттерді оны табуға үйретеді деп есептеді. Сондықтан мұғалім бүкіл сабақ барысында, оның әрбір кезеңінде оқушылардың танымдық іс-әрекетін жандандыра, белсендіре отырып, олардың көпшілігінің

енжар қалмауын талап етіп, -ұстаз оқыту мазмұнының нәтижесі болуын-шәкіттердің білім сапасының жоғары болуын-олардың өз іс- әрекеттерінің сипатына (енжар немесе белсенді) тікелей тәуелді екенін үнемі басшылыққа алуында. Оқушылар белсенділігін арттыру немесе олардың сапалы білім алуын ұйымдастыру үшін сабақ негізгі мынындай кезеңдерден тұрады:

Мақсат қою кезеңі (нақты міндеттерді айқын сезіну)

Іс-әрекетті жүзеге асыруды жоспарлау, ең тиімді әдіс тәсілдерді таңдап алу.

Іс-әрекетті жүзеге асыру, оны орындау кезеңі. Бұл кезең әрекетті бақылау және қажет болған жағдайда оны қайта дұрыс құру арқылы жүзеге асырады.

Нәтижені тексеру, орын алған қателерді түзету, алынған нәтижені жоспарланған іс-әрекет моделімен салыстыру, [жұмыс нәтижесін қорытындылау](#), баға беру кезеңі. Оқушының оқып үйренуі, олардың сабақ үстіндегі танымдық іс-әрекеті нәтижелі болу үшін:олардың сабаққа ынта – ықыласын аударып, сабақтың мазмұнына қызығатындай етіп ұйымдастыра білуі керек.

Оқыту үрдісінде балаларға сапалы білім беру үшін олардың танымдық іс-әрекетінің мақсатқа жеткізетіндей әдіс-тәсілдерімен қаруландыру қажет. Оқушылар танымдық іс-әрекеттің әдіс-тәсілдерін меңгергенде ғана құбылыстың мәнін анықтау жолында, өздігінен білім сапасын арттыру мақсатында белсенді де, батыл әрекет ете алады. Оқушылардың білім сапасын арттыруда біздің назар аударатын ең негізгі мәселелеріміз мыналар:

Оқушылардың алдына бүгінгі тақырып бойынша меңгеретін негізгі мәселені мақсат етіп қою. Алдағы уақытта не істеу, қалай жасау қажеттігі жөнінде жалпылама бағыт беру. Оқушылар белгіленген бағыт бойынша материалдармен жұмыс істейді. Яғни олар таблицамен, схемамен,мәтінмен айналысады. Мұғалімнің сұрақтарына сүйене, схема, тағы басқа материалдар көмегімен өздері бақылап, байқап, жұмыс істеп көріп,қандай нәтижеге жеткенін пайымдайды. Оқушылар мұғалімнің көмегімен орындаған жұмыстарын тағы бір рет тексеруден өткізеді: анықтаған қасиеттердің дұрыстығына көз жеткізеді. Ойлау әрекетін осы ретпен қалыптастыру барысында материалды [игеруге оқушылардың мақсаты](#), қабылдауы, елестетуі, ұғынуы, есте сақтауы барлық психикалық әрекеттері түгел қатысады. Сондықтан сабақты меңгеру нәтижесі білім беріктігін қамтамасыз етеді. Оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыруда тағы бір ескеретін жайт оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыру, өздігінен шығармашылық жұмыс істеуге бағыттау. Ол үшін әрбір оқушының даярлығы мен мүмкіндіктерін, қабілеттері мен білімдеріне сүйене отырып, сабақтың өту құрылымына талдау жасап, білімнің тиянақты түрде оқушыға түсінікті болуын, нақты дәрежеде игерілуін қадағалау қажет. Өтілген материалды үнемі жиі қайталап отыру, деңгейлік сұрақтарды қою игерілген білімнің терең және тиянақты болу мүмкіндігін ұлғайтады. Пәнге деген қызығушылықты дамыту үшін дидактикалық ойындарды пайдаланып оқушының логикалық ойлауын, өз бетімен жұмыс істеуін жандандыру қажеттігі шығады. Оқушының біліміндегі олқылықты анықтау үшін тестік бақылау жұмысының орны ерекше. Ол біріншіден оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу әрекеттерін арттырады, оқытудың тиімділігіне қол жеткізеді, ойлау қабілетін,

шығармашылық белсенділігін арттырады, егер мұғалім дұрыс бағыт бере білсе. Сабақта тек материалды игеріп қана қоймай, игерілетін материал төңірегінде проблемалар туғызып, оқушының тереңірек ойлануына, шығармашылықпен жұмыс істеуіне жол ашу керек.

«Ел боламын десең бесігіңді түзе» деп ұлы жазушы, ғұлама ғалым Мұхтар Әуезов айтқан. Бұл сөзде мәні терең мағына жатыр. Еліңнің ертеңі – жас ұрпақты жақсылап өсір деген сөз. Сондықтан, бүгінгі жас ұрпаққа жан-жақты білім беру, тәрбиелеу әр ұстаздың міндеті.

Қазіргі таңда білімге, ғылымға деген қызығуы жоғары, интеллектуалды жастар сомдау өзекті мәселе. Оны шешуге орта мектепте пәнді оқытуда ең алғашқы күннен бастап-ақ оқушылардың пәнге қызығушылығын, ынтасын арттыру керек және де білім беруде сабақты күнделікті өмірмен байланыстыра өту тиімді. Сапалы білім беруде мұғалім міндеті – білім технологиясын бүгінгі күн талабына сай жетілдіру. Бағдарлама бойынша дифференциалдап оқыту, сабақ барысына проблемалы әдісті қолдана білу, сабақтың әр бойында барлық оқушылардың толық жұмыс істеуін қамтамасыз ету, қайталау жұмыстарын шебер ұйымдастыра білу, сабақ барысында әрбір оқушының ерекшеліктерін ескере отыру, олардың белсенді әрекеттерін, әсіресе, ұйымшылдық пен еңбексүйгіштік қасиетін әрі қарай дамыту - әрбір мұғалімнің биік міндеті.

Оқушылардың білімін жүйелі тексеріп, бақылап отыру оқушылардың жауапкершілікке, үнемі жұмыс істеуге баулып, оқушы білімінің тиянақтылығын, тереңдігін арттырады. Сондықтан біз өз тәжірибемізде оқушыға сапалы, тиянақты білім беріп, білімділік дағдыларын қалыптастыруда оңайдан қиынға, қарапайымнан күрделіге қарай оқытудың жүйелілік ұстанымын басшылыққа аламыз, білім тексерудің сан алуан түрлерін қолданамыз. Үлкен бір тарау өткенде білімді жүйеге келтіру, есепке алу өрісін жетілдіру – басты мақсатымыз. Оқушылардың білім сапасын көтеру үшін төмендегі негізгі ұстанымдарды еске сақтау қажет.

Оқу тәрбие жұмысын педагогикалық диагностикалық нәтижелеріне байланысты ұйымдастыру әр баланың іс-қабілетін анықтау, сұранысын білу; Басты мақсат – балалардың бойындағы дарындылықты дамыту, шеберлігін арттыру, жеке шығармашылығын қалыптастыру; Оқытудың мазмұны мен жетістігіне ғылыми талдау жасау. Педагогикалық ізденіс барысында баланың ойлау жүйесінің дамуына болжау жасау, білім берудің өзгеше әдіс-тәсілдерін енгізу.

Оқушылардың жеке шығармашылығын дамыту үшін ұстаз өз шығармашылығын көтеру, іздену керек. Қорыта келе осы әдіс-тәсілдерді қолдану нәтижесі: Оқушының ойлау қабілетін, тілін дамытуға игі ықпал ететін, мен жұмысымда қолданатын оқытудың бір түрі сабақта деңгейлік тапсырмаларды қолдану. Деңгейлік тапсырмалар оқушының қазақ тілінен алатын білімін толықтыра отырып, қажетті дағдылар мен біліктердің қалыптасуын қамтамасыз етуіне ықпал етеді. Деңгейлік тапсырмаларды белгілі бір тақырып біткен кезде, қайталау сабақтарын өткізгенде пайдалану өте ұтымды. Бұл тәсілдің ең маңыздылығы – әр оқушы өз шамасына қарай

тапсырманы орындай отырып өзінің нені білетін және білмейтінін толық сезінеді, жолдастарынан қалмау үшін келесі жолы білмегенін біліп алуға тырысады. Әңгімелесу әдісі білімді жинақтауға оқушылардың теориялық білімдерін қолдану тәсілдерін жүйелеуге бағытталған. Әңгімелесу барысында мұғалім сұрақты бір оқушыға немесе барлық сынып оқушыларына қояды.

Бірлескен іс-әрекет арқылы оқушылар өздері еңбектеніп, ойланады.

Білімді жинақтайтын, бекітетін әңгіме оқушылардан теориялық білімдерін, оны қолдану тәсілдерін жүйелеуге бағытталған.

Оқушы тұлғасының танымдық қабілеттерін дамытуға;

Оқуға жағымды қызығушылық қалыптастыруға;

Белсенді сөздік қорын, ауызша және жазбаша тілін ұстартуға;

Тұлғаның қиындықтарға даяр болу және оны білу, қарым – қатынас, ойын, танымдық, өзін-өзі бекіту қажеттіліктерін қанағаттандыруға ықпал етеді.

Ақын Міржақып Дулатовтың «Жалғыз сүйеніш, жалғыз үміт – оқуда. Теңдікке жетсек те, жұрттығымызды сақтасақ та, дүниедегі сыбағалы орнымызды алсақ та, бір ғана оқудың арқасында аламыз. Жақсылыққа бастайтын жарқын жұлдыз – оқу. Надан жұрттың күні – қараң, келешегі — тұман» деген сөздерімен аяқтағым келіп отыр. ХХІ ғасыр – ғылым ғасыры. Мақсатты білім беру – тұлға дамуын жүзеге асыратын мәселе.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Артықова Т.М. Қыстаубаева Ж. Қазақ тілі . Оқыту әдістемесі 2005 ж.
2. Бақыбекова.Н. Саралап деңгейлеп оқыту технологиясы арқылы оқушылардың білім деңгейін арттыру. -А: Қазақ тілі, №4, 2007.16 б.
3. Қуанышбаева А. Жаңа технологиялық әдіс-тәсілдерді пайдалану. А: Қазақ тілі: Әдістеме. Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал, №2, 2004. 47 б.
4. Оралбаева Н. Жақсылықова Қ. Орыс тіліндегі мектептерде қазақ тілін оқыту әдістемесі, А: 1996 жыл.
5. Әбенбаев С. Мектептегі тәрбие жұмысының әдістемесі. -А., 1999.
6. Г.Қ. Нұрғалиева. Педагогиканың логикалық-құрылымдық курсы, - Алматы, 1996
7. М.Жұмабаев. Педагогика. - Алматы: Ана тілі, 1992. -160 б.

РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ И ФИЗИКИ НА ОСНОВЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СТРУКТУРИРОВАННЫХ ЗАДАНИЙ

Куровская Зинаида Евгеньевна,

педагог-эксперт, учитель физики, математики, информатики
КГУ «Белоградовская СШ» Тимирязевского района СКО

Аңдатпа. Бұл мақала математика және физика сабақтарында құрылымдық тапсырмаларды пайдалану негізінде оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту идеясын ашады. Зерттеу негізінде мұндай тапсырмаларды қолдану оқушылардың мәтінді жақсы

түсінуіне және тапсырмаларды жақсы орындауына ықпал ететіні, білім сапасын арттыратыны дәлелденді.

Аннотация. В данной статье раскрывается идея развития читательской грамотности учащихся на основе использования структурированных заданий на уроках математики и физики. На основе проведенного исследования доказано, что применение такого рода заданий способствует лучшему пониманию текста учащимися и более качественному выполнению заданий, что будет способствовать повышению качества знаний.

Abstract.. This article reveals the idea of developing students' reading literacy based on the use of structured tasks in the lessons of mathematics and physics. On the basis of the study, it was proved that the use of such tasks contributes to a better understanding of the text by students and better performance of tasks, which will improve the quality of knowledge.

Процесс глобализации, пандемия, быстрая смена ценностных ориентиров, активно развивающиеся IT-технологии, огромный поток информации и многое другое вносят огромные коррективы в жизнь подрастающего поколения. Все эти факторы порождают внесение изменений, в том числе и в образовании. На сегодняшний день цель современной школы заключается в формировании функционально грамотной и конкурентоспособной личности.

Современная действительность отражает кризис такого ключевого компонента функциональной грамотности, как читательская грамотность общества. Это подтверждается результатами международного исследования PISA. В 2018 году казахстанские 15-летние школьники показали низкие баллы по читательской грамотности [1].

Средний балл Казахстана в PISA-2018 составил 387 баллов по читательской грамотности, что значительно ниже средних показателей по странам ОЭСР (487 баллов соответственно). Разница от среднего показателя стран ОЭСР составила 100 баллов. По результатам математической грамотности казахстанские школьники оказались на 54 месте из 77, по естественнонаучной грамотности - на 69. Более чем половине казахстанских школьников не удалось достичь 2-го минимального уровня по читательской грамотности (64,2%) [1].

Ежедневная практика также свидетельствует о том, что у большинства учащихся возникают огромные трудности при решении текстовых задач и в работе со сплошным текстом на уроках естественнонаучного цикла и математики. Ребята затрудняются в составлении краткой записи условия задачи, составлении выражений и уравнений по данному условию, а иногда и вовсе, прочитав текст, не понимают, о чем идет речь. Все это мешает достижению целей обучения всеми учащимися класса. Оставлять все на этом же уровне категорически нельзя.

В Национальном плане «Качественное образование «Образованная нация» одним из ключевых целевых индикаторов определено достижение учащимися показателя по читательской грамотности в 450 баллов в международном исследовании PISA [2].

На сегодняшний день одной из приоритетных и актуальных задач образовательной политики страны является приобщение подрастающего поколения к чтению, возрождение интереса к чтению, формирование навыков читательской грамотности [3].

Таким образом, все вышеизложенные факторы свидетельствуют об актуальности развития у школьников читательской грамотности.

Основными вопросами, которые предстояло решить в рамках Action Research, стали: «Что необходимо предпринять, чтобы исправить сложившуюся ситуацию?», «Каким задания способствуют развитию навыков читательской грамотности на уроках математики и физики?».

В инструментарии международного исследования PISA-2018 под **читательской грамотностью** понимается способность человека понимать и интерпретировать, использовать и оценивать содержательную информацию. [4]

По мнению автора Концепции начального образования «Начальная школа XXI века» Н.Ф.Виноградовой: «Читательская грамотность – компонент функциональной грамотности, который включает:

- ✓ совокупность умений и навыков, отражающих способность обучающегося осуществлять смысловое чтение, а именно: воспринимать письменный текст, анализировать, оценивать, обобщать представленные в нем сведения;

- ✓ способность извлекать необходимую информацию для ее преобразования в соответствии с учебной задачей; ориентироваться с помощью различной текстовой информации в жизненных ситуациях;

- ✓ потребность в читательской деятельности с целью успешной социализации, дальнейшего образования, саморазвития». [5]

На данный момент стали особо актуальными слова великого педагога и писателя К.Д.Ушинского: «Уметь читать в широком смысле этого слова – значит извлечь из мертвой буквы живой смысл». Для того чтобы достичь поставленной цели, необходимо тщательно продумывать ход урока, ставить перед учащимися четкие и конкретные задачи, подбирать методы и приемы, позволяющие решить данную проблему [5].

В рамках проводимого исследования в действии совместными усилиями учителей математики, физики проведена серия уроков, на которых основным элементом работы выбраны структурированные задания.

Структурированная задача – задача, где известны все элементы взаимосвязи между ними. В структурированной задаче удастся выразить ее содержание в форме математической модели, имеющий точный алгоритм решения [6].

Поскольку у каждого учащегося имеются свои определенные способности, интеллект учащихся разнообразен, поэтому будет рациональным при планировании урока включать структурированные задания, которые будут способствовать достижению целей обучения всеми учащимися. [7]

Выбор данного метода обусловлен предварительным анкетированием учащихся на предмет трудностей, возникающих на занятиях у данных учителей-предметников. Анкетирование показало, что учащиеся испытывают затруднения при решении текстовых задач и в работе со сплошными текстами. Несколько учащихся отметили, что, увидев задачу, испытывают чувство страха.

Рис. 1 – Результаты входного анкетирования учащихся

Ребенок, испытывающий проблемы в понимании текстов, неизбежно будет сталкиваться со сложностями в обучении: ведь текст, в устном или письменном виде, лежит в основе любой задачи. Поэтому важно отметить, что читательская грамотность – это метапредметное умение, которое важно формировать на всех школьных предметах. [8]

Командой педагогов было решено заострить внимание на оказании помощи школьникам в решении текстовых задач, так как это будет способствовать повышению уровня читательской грамотности и, в дальнейшем, успешной сдаче МОДО, PISA и ЕНТ.

При планировании урока творческая группа педагогов разрабатывала задания по теме урока, в которых предусматривались инструкция (алгоритм с пошаговым решением). Данные структурированные задания носили творческий характер и могли быть использованы на различных этапах урока. Ниже представлены разработанные педагогами структурированные задания по физике и математике.

Задание по теме «Расчет плотности»

Определите плотность яблока, имея под рукой мерный стакан и банку вместимостью 250 мл.

1. возьмите банку и опустите в нее яблоко;
2. заполните банку водой до краев;
3. перелейте воду из банки в мерный стакан;
4. определите объем воды;
5. найдите разницу между общей вместимостью банки и имеющимся количеством воды, тем самым определив объем яблока;
6. с помощью весов определите массу яблока;
7. по полученным данным вычислите плотность яблока.

Задание «Неисправные плееры» по теме «Нахождение процента от числа и числа по его процентам»

Компания «Электрикс» выпускает 2 вида электронного оборудования: видео- и аудиоплееры. В конце рабочего дня плееры тестируют. Плееры с дефектами отбираются и подлежат ремонту.

Компания «Троникс» также производит видео- и аудиоплееры. В конце рабочего дня плееры компании «Троникс» тестируются. Бракованные плееры отбираются и отправляются на ремонт.

Таблицы, представленные ниже, сравнивают среднее количество плееров обоих видов, произведенных за день в обеих компаниях, и процентную долю неисправных плееров.

Таблица 1 – Сведения о видеоплеерах, произведенных в день компаниями «Электрикс» и «Троникс»

Компания	Среднее количество видеоплееров, произведенных в день	Процентная доля неисправных плееров
«Электрикс»	2000	5%
«Троникс»	7000	4%

Таблица 2 – Сведения о аудиоплеерах, произведенных в день компаниями «Электрикс» и «Троникс»

Компания	Среднее количество аудиоплееров, произведенных в день	Процентная доля неисправных плееров
«Электрикс»	6000	3%
«Троникс»	1000	2%

Вопрос: В какой из двух компаний («Электрикс» или «Троникс») общая процентная доля неисправных плееров меньше? Подтвердите свой ответ вычислениями с использованием данных из вышеперечисленных таблиц [9].

1. Найдите процентную долю неисправных видеоплееров первой компании.
2. Найдите процентную долю неисправных аудиоплееров первой компании.
3. Найдите сумму бракованных плееров первой компании.
4. Найдите сумму всех плееров произведенных каждой компанией.
5. Найдите процентное отношение суммы бракованных плееров ко всем плеерам первой компании.
6. Найдите процентную долю неисправных видеоплееров второй компании.
7. Найдите процентную долю неисправных аудиоплееров второй компании.
8. Найдите сумму бракованных плееров второй компании.
9. Найдите сумму бракованных плееров первой компании.
10. Найдите процентное отношение суммы бракованных плееров ко всем плеерам второй компании.
11. Сравните полученные данные и запишите ответ.

В момент проведения серии уроков с применением структурированных заданий наблюдателями отмечена активность учащихся, как в условиях индивидуальной работы, так при работе в парах и группах. Выходное анкетирование показало, что у учащихся снизилось чувство страха перед задачей. Школьники отметили, что теперь выполнение заданий намного

облегчилось, так как задача теперь подавалась порциями. Выполнение первого шага в алгоритме способствовало решению следующего и т.д.

Данные выходного анкетирования показывают снижение до нуля показателей «Не умею» и «Боюсь», при том, что на начало исследования эти позиции разделили 4 ученика. Из диаграммы видно, что возросло количество учащихся, которые легко справляются с решением задач.

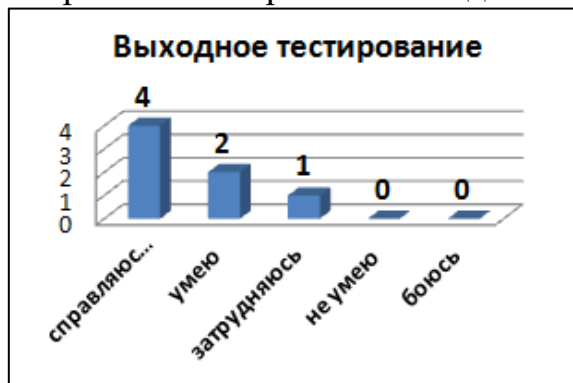

Рис. 2 – Результаты выходного анкетирования учащихся

Анализируя полученные достижения в результате исследования в действии, можно отметить, что педагоги не предлагали учащимся готовые формулы, а только направляли ребенка при решении задачи. При этом показатели положительной работы значительно высоки.

Таким образом, можно сделать вывод, что использование такого рода заданий позволит учащимся самостоятельно извлекать информацию из текста, вычленять главное, интерпретировать данные графиков на уроках математики, что в свою очередь будет способствовать развитию читательской грамотности учащихся.

Список использованных источников

1. Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования Республики Казахстан (по итогам 2020 года). – Нур-Султан: Министерство образования и науки Республики Казахстан, АО «Информационно-аналитический центр», 2021.
2. Национальный проект «Качественное образование «Образованная нация», 2021.
3. <https://kargoo.kz/files/loader/1643945342393.pdf> Проект «Читающая школа» Дата обращения: 08.10.2022 г.
4. «Инструментарий международного исследования PISA-2018 / компьютерный формат»: Сборник – АО «Информационно-аналитический центр»: Астана, 2019.
5. Читательская грамотность современного школьника: сборник лучших практик / отв. Ред. В.И.Громова. – Саратов: ГАУ ДПО «СОИРО», 2021.
6. https://studopedia.su/9_27131_ponyatie-strukturirovannosti-zadach.html Дата обращения: 06.10.2022 г.

7. Развитие навыков самообучения учащихся при использовании структурированных заданий с применением дифференцированного подхода на уроках математики: С.А.Сулейменова, Ж.С.Есетова, С.Р.Хван: Международный научный журнал «Вестник науки», №5 (14), Т.4: май 2019.

8. Читательская грамотность как компонент функциональной грамотности: Е.С.Балашова, И.А.Ерофеева. Суздаль.

9. PISA: Математическая грамотность. – Минск: РИКЗ, 2020. – 252 с.

ТӨМЕН ҮЛГЕРІМ МӘСЕЛЕСІ ТУРАЛЫ

Кожасова Г.Т.,

Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Көктал орта мектебі, бастауыш сынып мұғалімі

Аңдатпа. Мақалада төмен үлгерім мәселелері қарастырылады.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы низкой успеваемости.

Abstract. The article deals with the issues of low academic performance.

Еліміздің білім беру саласында ұдайы ірі реформалар мен өзгерістер жасалуда. Білім сапасына қойылатын талап күшейіп, оқытудың жаңа технологияларына бет бұрған кезде оқушының оқу үлгерімін жақсарту, оның оқуға қызығушылығын арттыру мәселесі туындайды.

Көптеген ғалымдар өз еңбектерінде сабақ үлгермеушілік себептерін талдауға көп көңіл бөліп келеді. Арнайы педагогикалық бүгінгі таңдағы жетекші парадигмаларының бірі – гуманизация. Ал ХХ ғасырда еңбек еткен Ы.Алтынсарин шығармаларында педагогикалық, гуманистік көзқарас, яғни шәкіртке мейірімді болу, мұғалім мен оқушы арасындағы ынтымақты принциптерінің көрініс тапқанын байқауға болады. Ғалымның атақты хрестоматиясында жасөспірімдердің жан дүниесін, ақыл-ойын қалыптастыруға ұдайы көңіл бөлу мектеп пен ата-ананың ортақ міндеті деп есептеген.

Дегенмен, жан-жақты тұрғыдан алып қарағанда сабақ үлгермеушілік проблемасы әлі жеткілікті зерттелген жоқ. Бұл проблеманы зерттеу мұның себебі мен нашар оқитын оқушылардың жекелеген типтерін анықтауға мүмкіндік береді. Үлгерімі нашар оқушыларды зерттеу барысында үлгермеушіліктің мынадай үш категориясын қарастыруға болады:

1-категорияға оқушының барлық пәннен бірдей ұзақ уақыт үлгермей оқудан жалпы және кенжелеп қалып қоюын жатқызамыз.

2-категорияға сабақты ішінара негізгі пәндерден үлгермейтін оқушылар жатады.

3-категориядағы оқушылар сабаққа анда-санда ғана үлгермейді.

Бұл мәселені психологиялық жағынан қарастырсақ, сабақ үлгерімі төмен оқушыларды мынадай 5 топқа бөлуге болады екен: оқуға деген көзқарасы дұрыс емес балалар, материалды қиналып ұғатындар, сабаққа дайындалу әдеті

қалыптаспаған оқушылар, еңбектеніп білмейтіндер, білуге және оқуға құштарлығы жоқ оқушылар.

Сабаққа үлгермеудің себебі көп. Оқушы үлгермеушілігінің себептері оқу-тәрбие жұмысын дұрыс ұйымдастырмауда, санитарлық-гигиеналық нормалардың бұзылуында. Үлгермеушіліктің негізгі себептеріне келер болсақ, ол:

- жекелеген мұғалімдердің сабақтарының сапасыздығы, жаңа материалды толық түсіндіре алмауы, бекіту жұмысының әлсіз жүруі, оқушы білімін есепке алынбауы, мұғалімнің тиісті дәрежеде талап етпеуі;

- үй тапсырмасын орындау жұмысын дұрыс ойластырмау және тыңғылықты тексерудің болмауы, жеке жұмыстың болмауы, танымдық қызығуын дамыта алмау;

- мектепте үлгермеушіліктің алдын алу жөнінде жүйелі жұмыстың болмауы;

- тәрбие жұмысындағы олқылықтар, оқушылардың тәртібінің төмендігі, өз міндеттерін саналы түрде түсінбеуі, мектеп әкімшілігі тарапынан тәртіп бұзушыларға уақытылы және тиісті шара қолданбауы;

- бағалаудағы біржақтылық;

- оқыту мен тәрбие үрдісіндегі сабақтастықтың болмауы;

- сабақ босату, оқушының ауырып қалуы, т.б.

Отбасы жағдайында психологтардың ойынша, оқушының үлгермеу себептері – ата-ана мәдениеттілігінің аздығы, педагогпен байланыстың жоқтығы, отбасындағы сәтсіздік, балаға талап қоя білмеу, отбасында бала тәрбиесінің дұрыс жолға қойылмауы, балаға дұрыс қарым-қатынас жасамау, білім алуға баланың дайындығының жоқтығы, баланың жалпы дамуының жетілмеуінен, аурушандығынан.

Үлгерімін жақсарту бағытындағы жұмыстарды айтар болсақ:

1. Отбасында бала тәрбиесіндегі жағдайдың жақсы жолға өзгеруі.
2. Ата-ананың психологиялық-педагогикалық сауаттылығын жоғарылату.
3. Оқу-тәрбие үрдісіне ата-аналарды белсенді түрде араластыру.
4. Баланың дұрыс күн тәртібін ұйымдастыруын бақылау.
5. Баланың жағымды және жағымсыз қасиеттерін тәрбиелеуде ата-анаға жеке кеңес және көмек беру.
6. Сыныптағы оқу-тәрбие жұмыстарын жоғары сатыға көтеру.
7. Сыныпта ізгілендіру қарым-қатынасын алға қоя отырып, шағын топтарда қолайлы жағдай жасау.
8. Балаға жеке тұлға болып қалыптасуына көмектесу.
9. Балаға психологиялық зерттеу жасау және қажетті психологиялық көмек көрсету.
10. Жеке жұмыс барысында интеллектуалдық, адамгершілік, еркіндік, көңіл күй сезімдерін қалыптастыру.
11. Оқудағы жағымсыз ынталарының туу себептерін анықтау.
12. Оқушының қызығуын, бейімділігін негізге ала отырып дамыту.

Мұндай жұмыс түрлері оқушыға үлгерімін жақсартуға көмектеседі. Оқушыны жақсы, орта, төмен деп бөлмей, оларды тұлға ретінде қалыптастыруға психологпен, әлеуметтанушымен, медбикемен жұмыс ұйымдастыру керек.

Әлеуметтік педагогтардың айтуынша, үлгерімі жақсы оқушының әлеумет жағдайын тексере отырып, үлгерімі төмендеп кетпеуі үшін мынадай жұмыс түрлерін жүргізу керек: 1) жеке әңгімелесу; 2) ата-анамен сұхбаттасу; 3) мадақтау арқылы баланың ынтасын арттыру.

Үлгерімі және әлеуметтік жағдайы төмен оқушылармен жұмыс барысында психолог, әлеуметтанушы, сынып жетекшісі мына мәселелерге көңіл бөлгені жөн. Яғни, баланың жеке басын мадақтау арқылы ортада өзін еркін сезінетіндей нәтижеге жеткізу керек.

Сынып жетекшісі де оқушылардың үлгерімін жақсарту үшін пән мұғалімдерімен, ата-анамен тығыз байланыс жасауы қажет. Әр оқушының оқу үлгерімін жақсарту үшін үнемі бақылауда ұстау керек.

Мектеп психологтарының бұл істегі атқаратын міндеті қандай? Енді соған қысқаша тоқталсақ, ең алдымен, психологтар мұғалім мен сынып жетекшісінің жұмысымен танысуы керек (үлгермеу себептерін айқындау, біліміндегі олқылықтар сипаты). Оқушылардың үлгермеушілігінің себептерін зерттеу мақсатындағы мектепте педагогикалық дөңгелек үстелдер, семинар, тренингтер өткізілуі тиіс. Олардың тақырыптары: «Нашар үлгеретін және үлгермейтін оқушыларға білім беру үрдісін белсендіру», «Үлгермеушілікті болдырмау және алдын алу жөніндегі ұстаздар қауымының іс-әрекеті» секілді бұл шараларда оқушыны зерттеудің жалпы бағдарламасы қарастырылып, пікірлер тыңдалып, үлгермеушілік себептерінің айқындалуы және жеке оқушыны оқыту мен тәрбиелеуді жетілдіру шаралары қарастырылуы қажет. Бұл жұмыстар оқушы үлгермеушілігінің себептерін білуге, алдын алуға бағыт береді, көмектеседі.

Мұғалімнің үлгермеушілікті болдырмау жөніндегі жұмыс жүйесін зерттеу мақсаттары – нашар үлгеретін және үлгермейтін оқушылардың білім, білік, дағдыларының жағдайын және сыныптарындағы үлгермеушілікті болдырмау жөніндегі әкімшіліктің іс-әрекетін талдау.

- кадрларға мінездеме беру, аты-жөні, білімі, педагогикалық өтілі, кәсіби біліктілігін көтеруі;
- нашар үлгеретін оқушылардың білім, білік дағдыларының жағдайы;
- нашар үлгеретін оқушылардың саны және олардың білім олқылықтарының есебін жүргізу.

Үлгермеушілікті болдырмаудың әдістері мен түрлері:

- бірінші жарты жылдық барысындағы мұғалімнің қойған бағаларын және олардың нормаларға сәйкестігін талдау (бақылау жұмыстарын, оқушылардың дәптерлерін, журналдағы, күнделіктердегі бағаларды талдау);
- мұғалімнің сабақ барысында үлгермеушілікті болдырмау жөніндегі жұмысының түрлері (сыныптағы және үй жұмыстарының саралық сипаты, қателерінің алдын алу);

- қателермен жұмыс жүйесі және оқушылардың жадынамаларымен саналы түрде жұмыс істей білу;

- оқушылардың үлгермеушілігін болдырмау жөніндегі әкімшіліктің іс-әрекеті.

Нашар, жақсы үлгеретін оқушыларды бақылау түрлері: сабақтағы бақылау бағдарламасы. Оқушылардың үлгермеушілігін болдырмауға бағытталған шаралар жүйесі. Сынып оқушыларына төмендегідей сұрақтар қойылады:

- сыныпта достық қарым-қатынастар жағдайы жасала ма?

- тақта алдында жауап беру кезінде оқушыларға көмекші құралдар қолдануға рұқсат етіле ме?

- тақырыптың негізгі бөлімдеріне ерекше мән беріле ме?

- оқушылардың үнемі қайталанатын қателеріне назар аударыла ма?

- оқушылардың жауабын көтермелеу тәсілі қолданыла ма?

- жетістікке жетуге жағдай жасала ма?

Жаңа тақырыпты түсіндіру кезінде:

- Нашар үлгеретіндерге жаңа тақырыпты баяндау жылдамдығы қиындық туғызбай ма?

- Жаңа тақырыптың негізгі мәселелері ерекше айтылып көрсетіле ме?

- Мұғалім нашар үлгеретін оқушылардың жаңа тақырыпты түсіну деңгейін анықтап ескере ме?

- Тақырыпқа қызығушылық туғызатын техникалық, т.б. құралдар қолдана ма?

- Нашар үлгеретін оқушылар әңгімеге тартыла ма?

Үй тапсырмасын түсіндіру кезінде:

- үй тапсырмасының көлемі сол сыныпқа сай ма?

- үй тапсырмасына қатемен жұмыс енгізілген бе?

- мұғалім үй тапсырмасын нақты, жете түсіндіре ме, кездесер қиындықтар жөнінде ескерте ме?

- нашар үлгеретін оқушылар үшін жеке тапсырмалар қарастырылған ба?

Міне, осылардың бәрі де ескерілуі тиіс дүниелер.

Білім берудің қай сатысында болмасын, оның негізгі көрсеткіші – сапасы. Мектептің білім сапасын арттыруда педагогтың жауапкершілігі зор болса, заман талабы педагогтан кәсіби білімді, білік пен дағдыны, мақсат қоюшылықты игеруге деген қызығушылық және білім беру қызметінде ынталылық, педагогикалық және әлеуметтік педагогика мен психологияның негіздерін қолдана білу қабілетін талап етеді. Мектепте білім сапасын арттыру, болашақ білімді азамат қалыптастыруда, мұғалімнің кәсіптік шеберлігін, құзырлығын арттыруда мектеп жұмысының, әдістемелік жұмыстың ұжымдық, топтық, жеке, белсенді түрлері мен әдістері кеңінен қолданылуда.

Бастауыш сынып оқушылары үшін ең жоғары бедел иесі – мұғалім. Оқушылар әр пәннен алатын білімдерін мұғалім арқылы қабылдайды. Оқу мен оқытушы олар үшін бөліп-жарғысыз нәрсе. Әйтсе де, соңғы уақыттарға дейін бастауыш мектеп балаларды оқу, жазуға, есептеуге ғана үйрететін, қоршаған

орта, қарапайым дүниетанымға жалпы түсініктер беретін білім ошағы болып саналады. Қазіргі кезде бастауыш мектепте оқыту мазмұнын жаңарту жұмыстары бағдарламаға сай жүргізіліп, оқыту, тәрбиелеу, дамытудың жаңа мүмкіндіктері ашылып, бір жүйеге келуде.

Қазақ мектебінің бүгінгі жайы мен ертеңі, оқушылардың білімділік және тәрбиелік деңгейі шешуші дәрежеде мұғалімге, ата-анаға және қоғам қауымдастығына жүргізілген жұмыстарға, ізденісіне байланысты. Педагогика ғылымында баланы оқыту мен тәрбиелеудің мақсаты – жан-жақты дамыған жеке тұлға қалыптастыру болса, оқудағы негізгі мақсат – өздігінен дамуға ұмтылатын жеке тұлғаны қалыптастыру. Осы ретте оқушыларға да белгілі бір талаптар мен міндеттер қойылуы тиіс. Оқушыларға қойылатын талап:

- алдына мақсат қоя білу және жетуге ұмтылу;
- қорытынды жасап отыру;
- қосымша материалдар табу, іздену;
- өзін өзі талдауды, бағалай білуді меңгеру.

Оқушының болашақта мамандық таңдау, яғни, кәсіби тағдыры жақсы мұғалімге де байланысты. Бұл мақсатта жаңашыл педагогтердің инновациялық тәжірибесін шығармашылық ынтамен меңгеру және пайдалану қажет. Жаңашыл педагогтер оқушының жеке тұлғалық абыройын барынша құрметтеуге, оның шығармашылық қабілеттері мен бейімділіктерін, өздігімен ойлау қабілетін дамытуға, жағымды эмоционалдық педагогикалық үрдісті қалыптастыруға ықпал ете алатындай деңгейде болулары қажет. Жаңа технологияны меңгеруде мұғалімнің жан-жақты білімі қажет. Қазіргі мұғалім педагогикалық үрдісте жұмыс жүргізе алатын, педагогикалық өзгерістерге тез төселетін, жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын, оқушылармен ортақ тіл табыса алатын, білімді, іскер, шебер болу керек, қажыр, қайраты мықты болу керек.

Ұлы ойшыл Плутарх кезінде: «...көптеген табиғи талант дарынсыз ұстаздардың кесірінен жойылып кетеді. Олар дарынның табиғи құбылысына терең бойлай алмай, тұлпарды есекке айналдырып құртып тынады». Сондықтан көп нәрсе мұғалімдерге байланысты.

Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі – мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс – оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлей, арындай таза ұстау – әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, пәнін, шәкірттерін, мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Үлгермеуші оқушылар психологиясы», Бабанский Ю.К., Цетлин В.С., Теплов <https://www.uniface.kz/>
2. «Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс жоспары», Атагельдиева Аружан. Melindeme.com

3. «Үлгерімі төмен оқушыны қалай үйретуге болады?» Айнаш
ТӨҢІРБЕРГЕНОВА, egemen.kz сайты

ФОРМИРОВАНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ УСПЕВАЕМОСТИ У ОБУЧАЮЩИХСЯ

Лучук Алёна Николаевна

*Учитель русского языка и литературы
КГУ «Чкаловская средняя школа №1»
СКО, Тайыншинский район, с. Чкалово*

***Аңдатпа.** Мақалада оқу үлгерімі төмен мәселелерін шешу тәсілдерінің бірі ретінде дербес белсенділік қарастырылады. Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімінің оқыту тәжірибесінен: сабақта өзіндік іс-әрекетті қалыптастырудың заманауи әдістемелері ұсынылған*

***Аннотация.** В статье рассматривается самостоятельная деятельность, как один из подходов для решения проблем низкой успеваемости. Представлены современные приёмы для формирования самостоятельной деятельности на уроках: из опыта преподавания учителя русского языка и литературы.*

***Abstract.** The article considers independent activity as the approach of solving the problems with less motivated students. Modern techniques of independent activity formation from Russian language and literature teacher's experience are presented.*

Не уметь хорошо выражать своих мыслей - недостаток;
но не иметь самостоятельных мыслей - еще гораздо
большой; самостоятельные же мысли вытекают только
из самостоятельно же приобретаемых знаний.
К.Д. Ушинский

В педагогике содержится большое множество определений самостоятельной работы. Сущность понятия «самостоятельная работа» рассматривается и как метод обучения (Ю.К.Бабанский, М.Т.Баранов и др.), и как форма организации деятельности (Б.П.Есипов и др.), и как средство вовлечения учащихся в познавательную деятельность (П.И.Пидкасистый, И.Э.Унт и др.), и как вид учебной деятельности (М.Р.Львов, Л.Г.Вяткин и др.) Под самостоятельной работой понимается такой вид мыслительной деятельности, который организуется и направляется учителем и в процессе которого учащиеся, приобретая необходимые знания и навыки, учатся наблюдать, сравнивать, сопоставлять, анализировать, обобщать, рассуждать, овладевают логическими операциями, необходимыми для самостоятельного решения вопросов, выдвигаемых жизнью.

В век, бурного развития науки и техники, когда требования к жизни высоки - ни одна школа не в состоянии дать человеку всех тех знаний, которые ему пригодятся в дальнейшем. Одной из значительных задач школы является научить учащихся учиться самостоятельно, находить знания в различных

источниках информации, овладеть различными видами и приемами самостоятельной работы.

Проблему низкой успеваемости можно также решить путем усиления самостоятельной работы учащихся на всех этапах учебного процесса, так как она позволяет исключить праздное времяпрепровождение, заставляет понимать, работать, мыслить, прочнее и глубже усваивать изучаемый материал, доставляет удовольствие от проделанной работы, повышает самооценку у слабомотивированного ученика и т.д. Для того чтобы научить добывать знания необходимо систематически воспитывать у учащихся привычку к самостоятельной работе. Самостоятельное добывание знаний, усвоение учебного материала не только развивает познавательную сферу обучаемых, но и формирует у них навыки учебного труда, такие личностные свойства, как организованность, самостоятельность, усидчивость, трудолюбие, деловитость, требовательность к себе и другим, дисциплинированность.

В своей практической деятельности я отдаю предпочтение самостоятельной работе, но не все учащиеся к ней готовы, в этом заключается сложность такого вида деятельности на уроке. Надо уметь не только дать информацию, надо научить навыкам учебного труда, умению пользоваться полученными знаниями. Для активизации познавательной деятельности учащихся применяю различные самостоятельные работы, потому что ученик приобретает знания только в процессе своей деятельности. На уроке ученик должен трудиться сам, но под руководством учителя, прочные и хорошо усвоенные знания добыты только собственным трудом. Работая самостоятельно ученик ищет ответы на вопросы, читает дополнительную литературу, выделяет главное, существенное, думает и добывает знания.

Для организации самостоятельной работы учеников можно выделить следующие требования:

1. Должна иметь конкретную цель и пути ее достижения.
2. Должна соответствовать учебным возможностям ученика.
3. Должна подразумевать разнообразные виды работ и управления (минимум шаблонов).

На практике применяю следующие виды самостоятельной работы:

работа с текстом: иллюстрация, график, поиск ответа на вопрос, схема, конспектирование, пересказ, план ответа, простой, сложный, цитатный план, вопросы высокого и низкого порядка, обобщение по нескольким параграфам, работа с первоисточниками и т.д.

Упражнения: ответы на вопросы, отзывы, рецензии ответов, тренировочные упражнения.

Проверочные, самостоятельные работы (эссе, мини-сочинение, изложение диктант).

Для того чтобы провести самостоятельную работу, необходимо:

- определить ее место в структуре урока;
- время;

- предусмотреть затруднения, которые могут возникнуть при выполнении самостоятельной работы;
- объем в зависимости от уровня подготовленности своих учеников и сложности изучаемого материала;
- определять форму заданий;
- дидактический материал;
- способы проверки и самопроверки работ учеников.

Сегодня в образовании много говорят о функциональной грамотности.

Функциональная грамотность – это способность применять приобретённые знания, умения и навыки для решения жизненных задач в различных сферах. Её смысл – в метапредметности, в осознанном выходе за границы конкретного предмета, а точнее – синтезировании всех предметных знаний для решения конкретной задачи. Один из видов функциональной грамотности - читательская грамотность. Развитие читательской грамотности подразумевает самостоятельную работу с текстом, а мы современные педагоги стараемся построить урок и раскрыть его цели, используя текст. Непростая задача для учителя на уроке достичь учебных целей программы со слабомотивированным учеником. Используем самостоятельную работу, так на уроке русского языка в 7 классе по теме «Что такое знания?» выполняем следующее задание:

Задание 1.

1)Прочитайте мнения блогеров.

2)Подготовьте выступление о пользе школьных знаний, используя аргументы блогеров и свои собственные. Не забудьте придерживаться следующего логического плана высказывания:

I. Вступление.

II. Тезис, который необходимо доказать.

III. Доказательства.

IV. Аргумент

1.Аргумент

2.Аргумент

3.Аргумент

V. Вывод.

VI. Заключение.

Задание 2.

1)Изучите схему "Текст" и комментарии к ней.

2)Назовите основные признаки текста.

Объясните, как вы понимаете эти признаки.

С первым заданием смогут справиться все учащиеся и приступить ко второму более сложному, так увлекаем в учебный процесс слабомотивированных учащихся.

При изучении темы стили речи по русскому языку в 7 классе, используя схему и следующие задания:

Задание1.

1) Рассмотрите схему "Стили речи" и комментарии к ней о каждом стиле речи.

2) О каком стиле не сказано ни в схеме, ни в комментариях?

3) Допишите комментарий об этом стиле.

4) Подготовьте устные выступления о стилях речи, оценивая ответы по критериям: точность и достоверность информации, полнота ответа, соблюдение орфоэпических и грамматических норм, интонационное богатство и громкость речи, зрительный контакт со слушателями.

Задание 2.

1)Прочитайте текст. Подготовьте краткий пересказ его.

2)Определите стиль этого текста. Приведите пример, когда номер телефона является информацией, а когда становится знанием.

3)Найдите предложения с причастным и деепричастным оборотами. Объясните постановку знаков препинания.

Использование таблиц и схем на уроках даёт возможность более эффективно использовать время, отведённое на урок, организовать работу с несплошным текстом, добиться умения выделять главное, существенное, помочь запоминанию информации.

Задание 1. Рассмотрите таблицу. Расскажите о наклонениях глаголов.

Задание 2. Рассмотрите таблицу. Сделайте вывод о правописании глаголов во множественном числе повелительного и изъявительного наклонения.

Задание 3. Рассмотрите схему. Расскажите о классификации частей речи в русском языке.

Задание 4. Прочитайте текст. Подберите к нему заголовок. Приведите из текста примеры всех самостоятельных и служебных частей речи. Какие из выделенных служебных слов нужны для связи слов и предложений в тексте, а какие вносят в предложение дополнительные оттенки значений?

Самостоятельная деятельность ученика один из главных моментов по преодолению своих трудностей и ликвидации пробелов, а также рефлексии этой деятельности. Успешное выполнение заданий является мощным мотивирующим фактором, дает обучающемуся почувствовать вкус учебы, успеха, творчества.

В работе с отстающими и немотивированными учащимися важно, чтобы учитель в классе создавал поддерживающий климат, показывал, что помощь всегда доступна, и предлагал дифференцированные формы обратной связи. Таким детям нужно предоставлять оперативную помощь, четко структурировать работу с материалом и тщательно планировать продвижение.

Главная задача учителя - научить ученика учиться. В свое время В. А. Сухомлинский писал: «Страшная это опасность - безделье за партой: безделье шесть часов ежедневно, безделье месяцы и годы - это развращает, морально калечит человека, и ни школьная бригада, ни мастерская, ни школьный участок - ничто не может возместить того, что упущено в самой главной сфере, где человек должен быть тружеником, - в сфере мысли».

Самостоятельная работа позволяет вовлечь в активную познавательную деятельность всех учащихся, у слабомотивированных учеников появляется

мотивация, а значит, просыпается интерес к учёбе, со временем они становятся более самостоятельными и творческими, в дальнейшем это повлияет на уровень и качество их знаний, поможет им в будущем.

Список использованных источников

1. <https://mcko.ru/articles/2622>
2. Международный научный журнал «Символ науки» 8-1/2022
3. <https://multiurok.ru/blog/vyskazyvaniia-vielikikh-liudiei-o-vospitanii-i-obuchienii-2.html>
4. https://infourok.ru/publikaciya_povyshenie_kachestva_obrazovaniya_sistem_nyy_podhod-438223.htm
5. Есипов Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроках.- М., 2001
6. Рабочая тетрадь по русскому языку 7 класс

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК МЕХАНИЗМА ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

*Масловская Т.Н.,
магистр филологии, КГУ «СОШ №30» г. Семей,
учитель русского языка и литературы*

Аңдатпа. Мақалада интерактивті технологияларды білім беру сапасын арттыру тетігі ретінде пайдалану қарастырылған. Автордың пікірінше, қоғамды ақпараттандыру өмірдің барлық салалары онсыз, соның ішінде білімсіз жасай алмайтын деңгейге жетті. Автор білім беру процесінде әртүрлі онлайн қызметтерді пайдалану мысалында оқыту сапасын арттырудың заманауи тәсілін көрсетеді.

Аннотация. В статье рассмотрено использование интерактивных технологий как механизма повышения качества образования. По мнению автора, информатизация общества достигла такого уровня, когда все сферы жизни не могут обойтись без неё, в том числе и образование. Автор показывает современный подход повышения качества обучения на примере использования различных онлайн-сервисов в образовательном процессе.

Abstract. The article considers the use of interactive technologies as a mechanism for improving the quality of education. According to the author, the informatization of society has reached a level where all spheres of life cannot do without it, including education. The author shows a modern approach to improving the quality of education by the example of using various online services in the educational process.

Основными стратегическими ресурсами в нынешнем обществе являются информация, знание и творчество. У современных детей творческий подход к любым знаниям особенно развит.

Информатизация общества существенно изменила повседневную жизнь современного общества, в нашу жизнь она вошла прочно. Применяются информационные технологии во всех сферах жизни человечества.

Современный мир невозможно представить без информационных технологий. Буквально в самом недалеком прошлом человек не мог представить большее,

чем стационарный телефон, радио и телевизор. А вот уже в наше время мы не можем представить себе жизнь без информационных технологий.

Современные дети с самого рождения живут в постоянно развивающемся информационном пространстве. Они быстро обучаются. В два года ребенок уже неплохо разбирается в гаджетах родителей, и с его взрослением этот интерес только усиливается. Поэтому мы имеем глубокое убеждение, что традиционные формы работы с учащимися по любым предметам, в том числе и по изучению русского языка и литературы, должны накладываться на сетку современных интерактивных технологий. И именно благодаря этой наложенной на предмет «сетке» компьютерных технологий современный ребёнок будет полноценно изучать предмет.

Как показывает имеющийся в настоящее время казахстанский и зарубежный опыт информатизации образования современные компьютерные технологии позволяют кардинально повысить эффективность образовательного процесса.

В современных реалиях дети много времени проводят в виртуальном пространстве интернет-сети, поэтому и современный урок должен проводиться с использованием различных онлайн-сервисов. Это дает возможность визуализировать информацию, сделав её усвоение более удобным, доступным и привычным для восприятия. В своей повседневной практике работы с учащимися нами используются несколько, на наш взгляд, продуктивных интернет – сервисов.

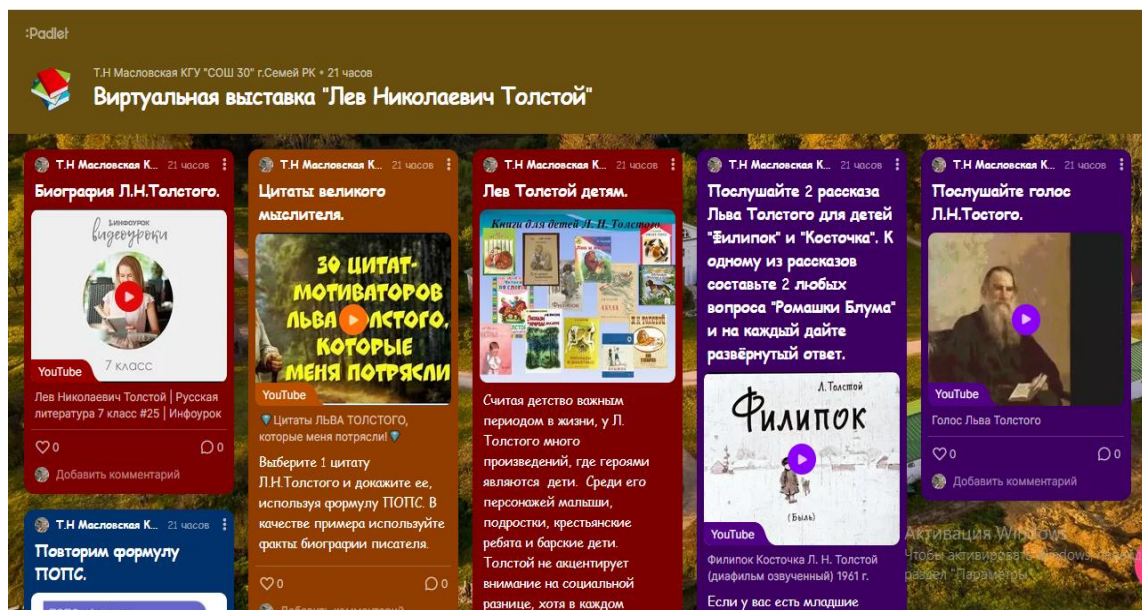
В течение 3 лет мы используем такой популярный в образовании онлайн-сервис как Padlet.

Сервис Padlet – это прежде всего инструмент для совместной работы в виртуальном пространстве (на виртуальном холсте), позволяющий:

- организовать мозговой штурм (даже если участники находятся на расстоянии);
- подготовить виртуальную выставку, плакат или стенгазету по определенной тематике;
- организовать сбор идей, примеров по обозначенному вопросу изучаемой темы;
- осуществить обмен информацией, доступной для просмотра и редактирования любым пользователем
- отобразить результаты информационного поиска обучающихся по теме;
- организовать рефлекссию.

Не смотря на то, что сервис Padlet – это прежде всего инструмент для совместной работы в виртуальном пространстве, нами используются и его возможности индивидуальной работы творческой и информационной направленности. Его можно использовать в качестве дидактического материала, а также как информационную основу собственного урока (<https://padlet.com/maslota1972/q8daxngo14hwods7>). Создание доски Padlet может быть самостоятельным и совместным заданием, например, при подготовке учащихся к различным конкурсам. Так ниже мы можем увидеть совместную творческую работу одаренного учащегося, созданную при

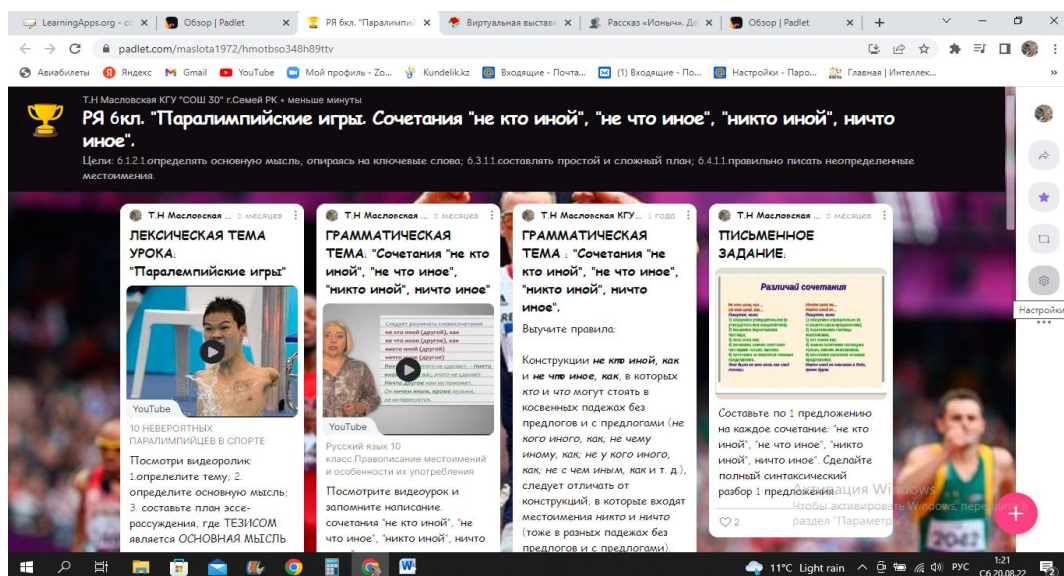
поддержка учителя «Виртуальная выставка: Л.Н.Толстой».
<https://padlet.com/maslota1972/q8daxngo14hwods7>

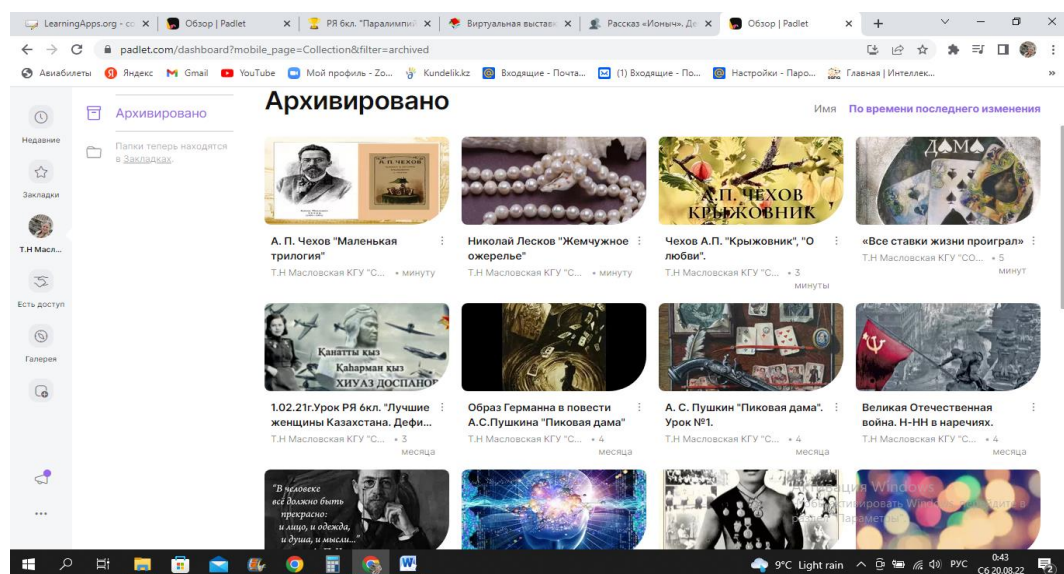
Также можно писать прямо на доске, перемещать элементы, увеличивать и уменьшать их, настраивать фоновое изображение, и работать совместно с другими. При регистрации в онлайн-сервисе Padlet, можно добавить именно то количество участников, которое будет участвовать в создании проекта. Когда доска готова, Вы можете поделиться ей в соцсетях, встроить ее в сайт, экспортировать в различных форматах, распечатать, и даже создать QR-код.

При использовании сервиса Padlet создаются яркие, информативно насыщенные проекты, использование которых позволяет создать не просто выборку расширенного материала для учащихся, но и подать их в формате видеоуроков, схем и плакатов.

Использование доски Padlet в повседневной практике учителя можно использовать для повторения уже изученного; совместного конспектирования; проведения опроса после изучения той или иной темы. Сервис Padlet удобно использовать как систему хранения документов, загрузив на нее материалы, которые будут доступны для использования и скачивания в любое время.

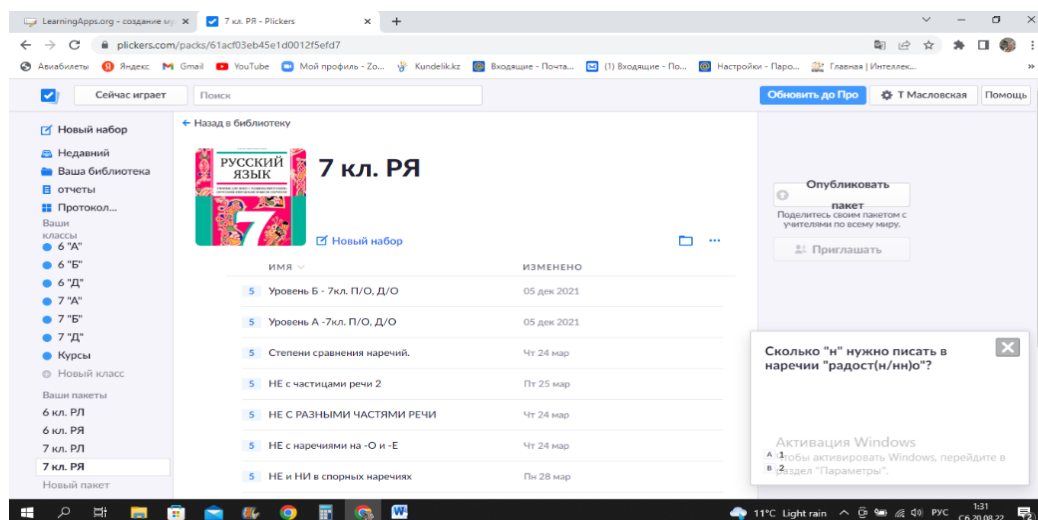

Отрицательным фактором данного сервиса, на наш взгляд, является ограничение одновременного использования большого количества онлайн-досок. Остальное может храниться в архиве онлайн-сервиса Padlet.

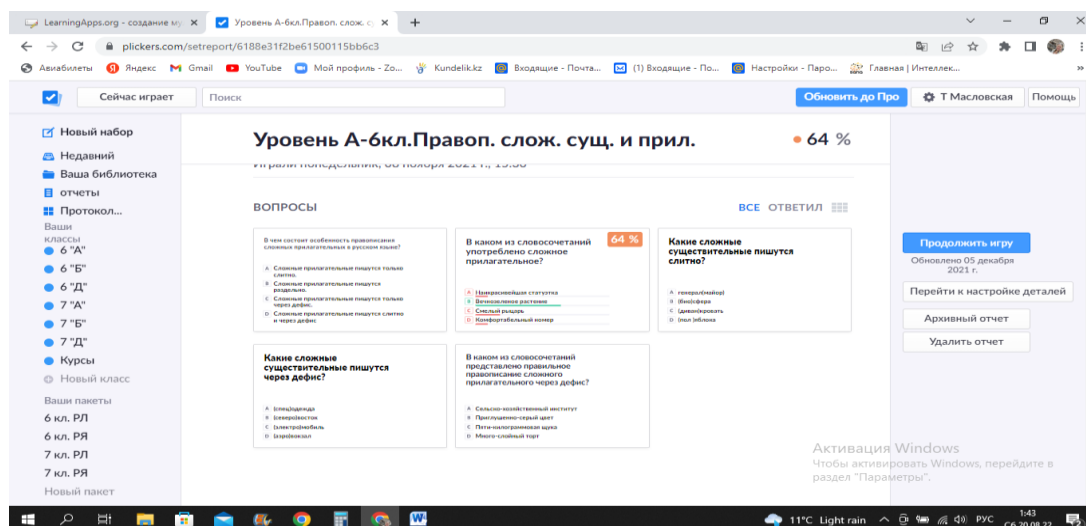

В своей повседневной практике урока также нами используется такой популярный в образовании онлайн-сервис как Plickers.

Plickers — это приложение, которое позволяет мгновенно увидеть результат всей проделанной на уроке работы. Функционирует данный онлайн-сервис с применением QR-кодов, более привычных нам в автобусах, магазинах и рекламе. Plickers используется педагогом на смартфоне, в связке с компьютером.

Камерой телефона педагог сканирует поднятые детьми карточки QR-кодов с ответами. Так мы получаем мгновенную статистику усвоения материала на доске каждым конкретным ребенком. В данном онлайн-сервисе имеется возможность увидеть как слабые, так и сильные стороны учащихся.

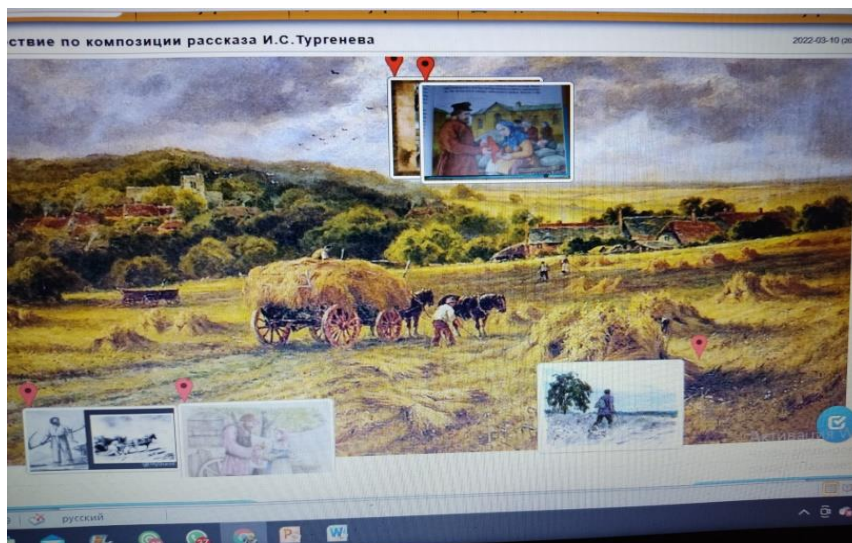
Онлайн-сервис Pickers рекомендуется использовать на этапе проверки усвоения полученных знаний.

Также в повседневной практике работы на уроке нами используется такой популярный в образовании онлайн-сервис как LearningApps.

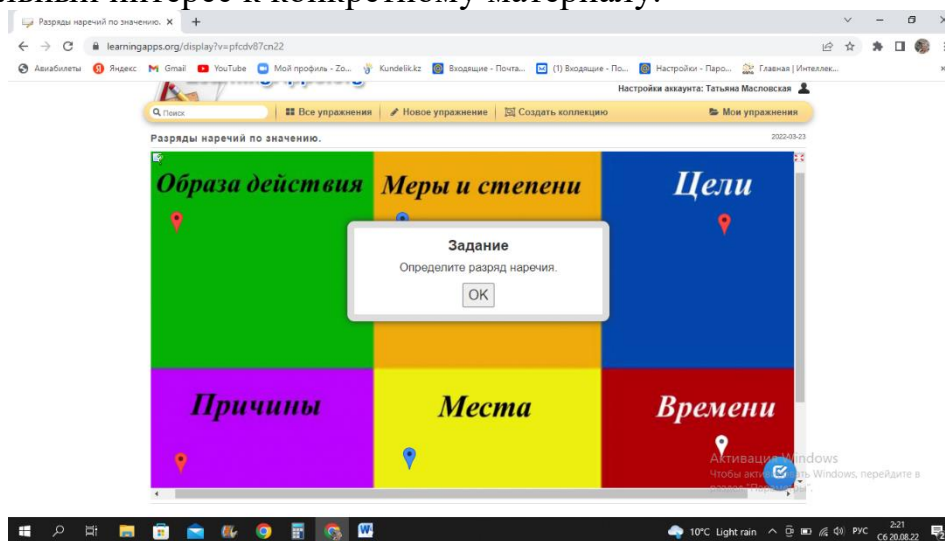
Онлайн-сервис LearningApps.org позволяет удобно и легко создавать электронные интерактивные упражнения, которые будет интересно выполнять учащимся как в процессе урока, так и в качестве домашнего задания. На сайте представлено более 30 различных интерактивных видов упражнений, 5 из них в форме игры для 2–4 участников.

Онлайн-сервис LearningApps является конструктором интерактивных заданий: «Пазлы», «Найди пару», «Найди соответствия», «Установи последовательность», «Викторина с выбором правильного ответа» и другие. Используя данный сервис на уроке можно проверить и закрепить их знания в

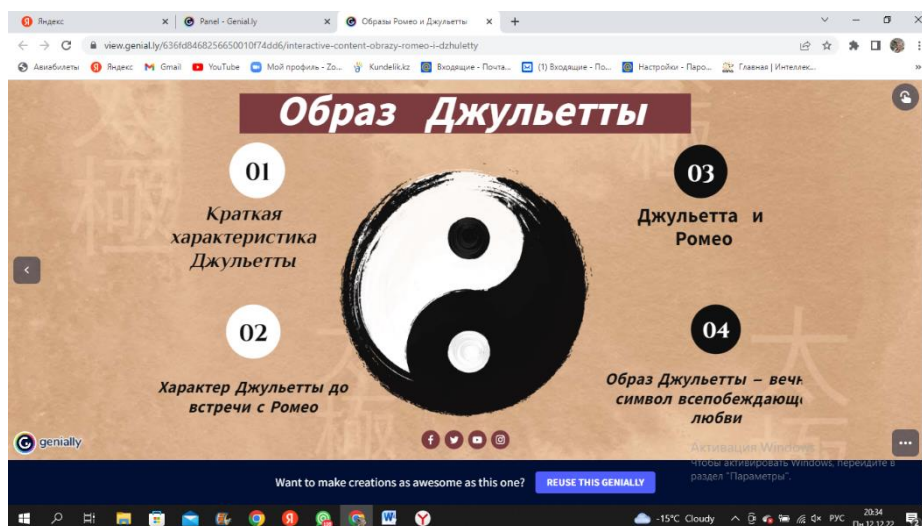
творческой игровой форме. Онлайн-сервис LearningApps содержит большую коллекцию уже созданных другими учителями упражнений по категориям (по предметам), которые мы можем использовать в своей работе с учащимися. <https://learningapps.org/index.php?category=84&s>

Как показал опыт, применение онлайн-сервиса LearningApps в работе помогает активизировать творческую деятельность учащихся, развивает у детей познавательный интерес к конкретному материалу.

Следующая платформа, используемая нами в практике урока – это Genially. На данной платформе можно создавать интерактивные задания для урока. Genially - это веб инструмент. То есть для создания презентации не нужны предварительно установленные программы, а только доступ в интернет. <https://view.genial.ly/635d2059e84e070019480bd9/presentation-tvorchestvo-ushekspira-tragediya-romeo-i-dzhuletta>

На данной платформе можно создавать различные материалы, которые будут существенно повышать качество уроков. С помощью сервиса Genially можно создавать:

- 1.интерактивные онлайн презентации, управляемые пользователем или автоматически воспроизводящиеся;
- 2.видеопрезентации;
- 3.различные виды отчетов и аналитических докладов с динамичной инфографикой;
- 4.проекты с использованием геймификации;
- 5.интерактивные плакаты;
- 6.интерактивные руководства пользователя, электронные учебники;
- 7.тесты;
- 8.интерактивные резюме, персональные портфолио.

Готовый продукт, созданный в сервисе Genially можно опубликовать на сайте, в социальных сетях или просто поделиться ссылкой на ресурс.

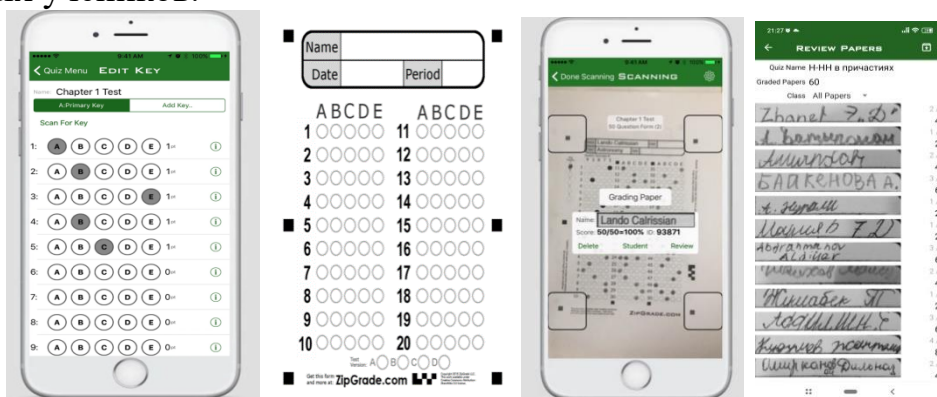
Genially позволяет организовать совместную работу над проектами, что важно для формирования навыков совместной работы учащихся. Ребятам нашей школы особенно понравилось создавать интерактивные плакаты по литературе. Данная форма выглядит как плакат, на котором имеются записи и значки. При наведении курсора на значок появляется окно с дополнительным материалом.

(<https://view.genial.ly/635e417e638c30001386d421/interactive-image-zhizn-i-tvorchestvo-ushekspira>)

Большой помощью для учителя будет использование на уроке сервиса ZipGrade. Это мобильное приложение, которое помогает за считанные минуты проверить большой объем тестовых заданий, которые мы проводим в качестве закрепления и проверки знаний учащихся. В своей повседневной практике урока мы используем небольшие тесты из 5-6 вопросов, которые позволяют в течение 5—6 минут проверить усваиваемость знаний учащихся.

Для использования данного сервиса нужно скачать приложение на телефон и с его помощью отсканировать работы учеников. Система автоматически отметит правильные ответы зеленым цветом, неправильные красным. Также она

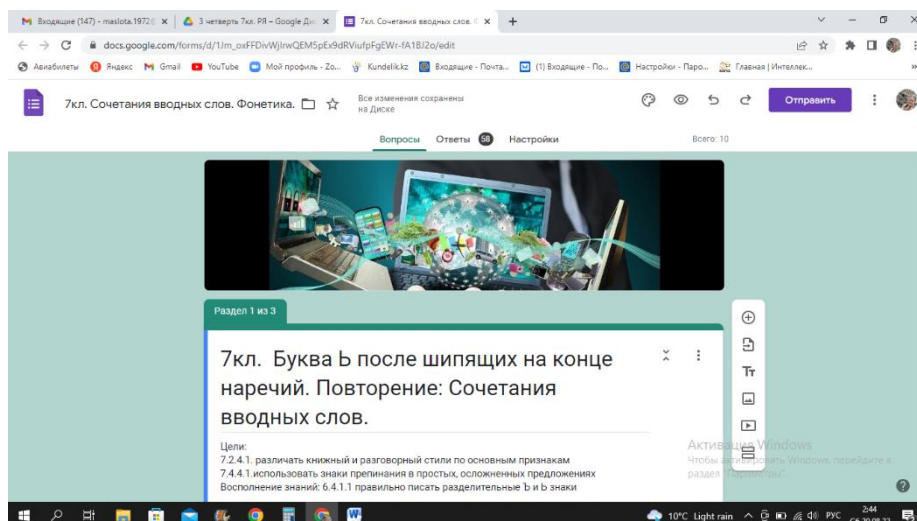
сохраняет работы в приложении, так что мы можем создавать папки для классов и отдельных учеников.

Для своей повседневной работы в качестве проверки знаний учащихся в виде теста на разных уроках мы используем разные интерактивные сервисы: Plickers, ZipGrade и Форма подачи у них разная, поэтому на каких-то уроках целесообразнее использовать игровую форму Gimkit, на каких-то деловую форму Plickers, а где-то детям лучше сделать проверку в привычной для них форме обычного теста с использованием ZipGrade.

Также в повседневной практике в качестве домашнего задания нами используется такой популярный в образовании онлайн-сервис как Google-формы.

Google-формы — онлайн-сервис, предназначенный для создания форм обратной связи, онлайн-тестирования и опросов. С помощью данного сервиса созданы тесты и анкеты для детей как по русскому языку, так и по литературе. Использование данного сервиса характеризуется тем, что созданные тесты идут уже с подсчетом баллов за каждый ответ.

В повседневной практике учителя важен анализ знаний, умений и навыков учащихся. Он способствует продуктивному развитию уровня знаний детей. Google-формы собирают и профессионально оформляют статистику по ответам.

Данный сервис хорош тем, что не приходится дополнительно обрабатывать полученные данные, а можно сразу приступать к анализу результатов учащихся.

В наше время наблюдается большой интерес к проблеме использования интерактивных технологий в повседневной практике учителя. Информатизация общества достигла такого уровня, когда все сферы жизни не могут обойтись без неё, в том числе и образование. Развитие ребенка может осуществляться только при его заинтересованности в предмете. Мы глубоко убеждены, что в случае с современными детьми это возможно только при использовании современных информационных технологий, использование которых каждый современный ребенок практикует с младенческого возраста. Работа с современными интернет-сервисами значительно увеличивает как процент успешного развития знаний учащихся, так и облегчает повседневный труд учителя.

Использование интерактивных технологий на уроках, безусловно, требует от учителя большого количества времени на разработку интерактивных заданий, но результат, на наш взгляд, стоит всего потраченного времени.

ОҚУШЫНЫҢ МЕКТЕПТЕГІ КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРІН ӘРТАРАПТАНДЫРУ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ, ТАНЫМДЫҚ ҚАЖЕТТІЛІГІН ҚАНАҒАТТАНДЫРУ

*Миржакупова Айжан Токтархановна,
педагог-зерттеуші*

*Миржакупова Гульнар Токтархановна,
педагог-зерттеуші*

ШҚО білім басқармасы,

*Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
«№30 жалпы білім беретін мектеп» КММ*

Андатпа. Ұсынылып отырған педагогикалық тәжірибеде оқушылармен жүргізілетін шығармашылық әрі сыныптан тыс жұмыс түрлері көрсетілген. Бұл жұмыста оқушылардың қазақ тілін оқуда оң уәжді қалыптастыру жолдары қарастырылған. Интербелсенді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы білім беру үрдісінің тиімділігін арттырудың жолдары берілген. Оқушылардың ғылыми шығармашылық, зерттеушілік ізденісін қалыптастырудың, сондай-ақ пәндік олимпиадаға дайындаудың негіздері ұсынылған. Жүйелі сабақтан тыс ұйымдастырылған жұмыс оқушылардың шығармашылық, танымдық қажеттіліктерін жүзеге асырады, ізденіске жетелейді.

Аннотация. В данной работе рассматриваются пути решения задач по формированию положительной мотивации учащихся при изучении казахского языка. Особое внимание уделяется организации внеурочной деятельности. Представлены основные этапы подготовки к предметной олимпиаде, основы формирования научно-исследовательского, творческого поиска. Участие в олимпиадах, конкурсах и других мероприятиях формируют ситуацию успеха, положительный опыт и мотивацию. Внедрение в повседневную жизнь учащихся разных видов работ обеспечивает познавательную и творческую потребность. Системная работа в внеурочной деятельности дает очень высокий уровень и результативность.

Abstract. The work of pedagogical ideas includes creative and extracurricular types of work with

pupils. Ways of increasing the effectiveness of the educational process through the use of interactive methods and methods of work are given. The main stages of preparation for the subject Olympiads, the basis of formation of research, creative search are presented.

«Сабақ аяқталған соң...»

Мектепте сабақ аяқталған соң оқушылармен ұйымдастырылған жұмыс жас ұрпақтың қоғамда өз орнын табуға, оқушының жалпы оқуға деген ынтасын арттыруда маңызы зор. Ұстаздың шеберлігімен атқарылған іс шаралар оқушылардың белгілі бір оқу пәніне деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді, даралықты, дербестікті, шығармашылықты дамытады. Л. С. Выготский өзінің «Педагогикалық психология» кітабында, баланы қандай да бір қызметке жұмылдыру үшін, алдымен Баланы сол жұмыспен қызықтыра алу керек, оның сол жұмысты атқаруға дайын болуына қамқорлық жасау керек деп көрсетеді.

Бұл шаралардың мақсаттары мен міндеттері:

-мектеп оқушыларының шығармашылық және танымдық қажеттіліктерін қанағаттандыру

- мектептегі күнделікті өмірді әртараптандыру және оқушыларды мектептен тыс біріктіру

- бәсекелестік пен жеке амбицияларды дамытуға ықпал ету, пікірлестер мен бәсекелестер ұжымымен өзара әрекеттесуді дамыту

Сынып жетекшісінің жалпы мақсаты – баланың өмірге және қоғамға қажет әлеуметтік тәжірибені игеріп алуына және қоғам қабылдаған құндылықтар жүйесін қалыптастыруға бағытталған.

А.Маслоудың тұжырымдауын негізге алатын болсақ тұлғаның өзін негізгі құндылық тұрғысынан қарастырыла отырып, тұлға бойындағы құндылықтарды қоғам және әлеуметтік орта арқылы қатынастарда қалыптастыру болып табылады.

Сабақтан тыс жұмыс – мақсаты, мазмұны және әдістері бойынша оқу үрдісімен шектеседі, оның сабақтан тыс кезіндегі жалғасы болып табылады және үнемі ерікті түрде бола бермейді. Оның жоспарлануында және ұйымдастырылуында анықтаушы рөлді ұстаз атқарады.

Оқудан тыс жұмыс – мұғалімдердің, сынып жетекшілерінің бағыттаушы рөлінің арқасында, көбінесе оқушылар ұжымында белсенді және өздерін-өзі басқару негізінде, сыныптан тыс жүргізілетін сабақтар. Сыныптан тыс жұмыс – оқушыларға кеңінен позитивті әсер ету мүмкіндігі бар және оқытушының сабақтағы жұмысымен байланыстыра отырып, оқу-әдістемелік өрісте өз бетімен жасайтын әртүрлі іс-әрекеттердің жиыны болып саналады.

Мен оқушылармен бірге сабақтан соң ұйымдастырылатын іс шаралардың жоспарын, бағдарламасын, жұмыс түрін және ойындарын толығырақ ойластырамын. Мысалы: қазақ тілі мен әдебиет пәнінен атаулы күндер туралы мәліметтер жинап, мектепшілік, қалалық, облыстық, республикалық сайыстарға дайындықты ойластырамын, мәліметтер бойынша ребустар, кроссвордтарды, викторина үшін сұрақтарды дайындайдымын. Ақын жазушылардың шығармаларымен таныстырамын. Мұндай шараның өте маңызды тәрбиелік

мағынасы бар: біріншіден, оқушылар өз сыныбының, мектептің абыройы үшін бірге күреседі; екіншіден, бұл жарыс оқушыларда жеңіске қажетті сабырлықты және жігерлікті дамытады.

Қазақ тілі мен әдебиет пәнінен викторина – бұл өзінше ойын. Викторинаны үйірмеде немесе жеке сыныптар арасында жарыс ретінде өткізу ыңғайлы (сабақтан тыс уақытта). Викторина үшін дайындалатын тапсырмалар көзге жетерлік мазмұнымен, жазуды талап етпейтін, көбінесе ойша шығаруға ыңғайлы болу керек. Сабақта бағдарлама бойынша оқылатын сұрақтар әдетте викторина үшін қызықты болмайды. Викторинаға тарихпен, әдебиетпен байланысты өзінше сұрақтарды енгізуге болады. Викторинаға әзіл-сұрақтар да енгізіледі. Викториналар тұтастай қандай да бір тақырыпқа арналуы мүмкін, әйтсе де қиыстырылған викториналарды ұйымдастыру ыңғайлы.

Сыныптан тыс жұмыстардың сабақтардан білім мен білік дағдыларын меңгерудің жаңа формаларында, оқушылардың шығармашылығына психологиялық көзқараста және оқу процесіне белсене араласуда, материалды жаттауды және қатаң тәртіпті сақтауды қажет етпей өнімді сіңірумен ерекшеленеді.

Сыныптан тыс жұмыстардың мазмұны – оқушының теориялық білімін кеңейтіп, толықтыра түседі және оқушылардың жеке қабілетін дамыта түседі.

Оқушылардың сыныптағы және сыныптан тыс әрекеттерінің кірігуі қоршаған орта туралы біртұтас түсінік қалыптастыруға, теория мен практика арасындағы байланысты қамтамасыз етуге, оқу-тәрбие үрдісін құруда және

оқушы тұлғасын қалыптастыруда үйлесімдікке жетуге, мұғалімдер мен сынып жетекшілерінің педагогикалық шеберліктерін жетілдіруге, мұғалімдер мен оқушылар арасындағы ынтымақтастықтың дамуына ықпал етеді.

Мектеп жағдайында мұғалім оқушылардың қызығушылықтары мен сұраныстарын ескеруді көздеген болса, онда атқарылатын жұмыстардың түрлері оқу пәндері мен сыныптан тыс жұмыстың мазмұнын, мақсат-міндеттерін кіріктіре алады.

Соған байланысты қазақ тілі мен әдебиет пәнінен қала, облыс, республика бойынша ұйымдастырылатын мәнерлеп оқу сайыстары, ҒТК-сы оқушылардың белсенділіктері мен дербестіктерін арттыруға, өз бетімен жұмыс істеуге, қызығушылықтарын оятуға, қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

Нәтижесінде оқушыларыммен көптеген жетістіктерге жеттік. Мысалы: 11 сынып оқушысы Закирьянова Дианамен «Шешендік сөздердің ой-өріс пен дүниетанымның кеңейюіне тигізетін әсері» тақырыбын ғылыми жұмыс жүргіздік.

Оқушы шешендік өнерді зерттеп, қазіргі кезде мәдениетті сөйлеудің қажеттілігіне көз жеткізген. Шешендік өнерінің тарихи кезеңдеріне шолу жасап, қазақ би - шешендері туралы ғалымдардың жұмыстарымен танысқан.

Шешендік өнер тек құрғақ білімді жатқа білу емес, оның ерекшелігі де сол кез келген ортаның ыңғайына қарай сөйлеушінің өзін ұстай алуы, дұрыс ойын жеткізе алуы. Қазіргі таңда ең басты мәселелердің бірегейі – қазақ тілінің мемлекеттік мәртебесін көтеру, барлық қазақстан тұрғындарының қазақ тілінде

сөйлеуіне қол жеткізу, тілдік қоры бай қазақ тілінде сөйлеу мәдениетіне үйрету. Мазмұн сипаты жағынан шешендік өнер мен қазіргі заманауи тіл арасында елеуді айырмашылықтар бола тұра бұрынғы билердің шешендік үлгілері мен қазіргі шешендердің сөздерін жақындастыратын бірнеше факторларын көрсетті. Шешендік тіл – тіл мәдениетінің жоғарғы формасы екенін дәлелдеді. Ғылыми зерттеу жұмысын қанағаттандыратын деп бағаланып қалалық кезеңнен облыстық кезеңге өтті.

Ильясова Валерия «Қазақ балалар әдебиетіндегі кейіпкерлердің танымалдылығы» атты жұмысында қазақ балалар әдебиетіндегі кейіпкерлердің оқырмандар арасындағы танымалдылығын зерделеген.

Қазақ балалар әдебиетіндегі кейіпкерлердің танымалдылығын арттыра отырып, оқушыларды қазақ балалар әдебиетін оқуға ынталандыру мақсатын қойған, ғылыми жобасында қазіргі балалар басылымдары төңірегінде мәселелерді зерделенген.

Ильясова Валерия қазақ балалар әдебиетін зерттеп, қазақ балалар әдебиетінің тарихи кезеңдеріне шолу жасап, қазақ балалар жазушыларымен және олардың шығармаларымен танысып, қазіргі кезде балалардың қазақ тілінде кітаптарды аз оқуын анықтап, қазақ әдебиетін балаларға насихаттау қажеттілігіне көз жеткізіп, қазақ әдебиетіндегі кейіпкерлерді нақтылау мақсатында өз суреттерімен нақыштаған. Мысалы: Қанбақ шал, Тасша бала т.б.

Оқушы республикалық, Өскемен қалалық кітапханаларынан алған нақты дәйектемелермен тақырыптың мазмұнын ашуға талпыныс жасаған.

Бурнашова Арианың жұмысының мақсаты: мектеп оқушыларының журнал оқуға қызығушылықтарын арттыру, түскен көп ақпараттарды дұрыс қабылдауын қалыптастыру. Алған ақпаратты сабақта қолдану, өмірмен байланыстыра алу дағдысын дамыту. Ал міндеті: сараптама арқылы жас оқырмандардың қызығушылықтарын анықтай отырып, бұқаралық ақпарат құралдарын оқу, жас оқырмандардың қызығушылықтарына, жас ерекшеліктеріне қарай журналдармен, газеттер ұсыну болды. Бұл оқушылардың жұмыстары көптеген жетістіктерге жетіп, мұғалімнің «Іс-тәжірибелер топтамасы» атты еңбегіне енгізілді және Мемлекеттік тілді дамыту институтының бас директорынан Алғыс хатқа ие болды. Закирьянова Диана ҚР Тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған «Тәуелсіздік: Мәңгілік Елдің берік тұғыры» атты ғылыми-тәжірибелік конференциясына қатысты, Республикалық пәндік олимпиадасының қалалық кезеңінде І орынға ие болып облыстық кезеңіне өтті. Муродова Азиза ҚР Тәуелсіздігіне арналған «Желтоқсан желі желбіреген тәуелсіздік туы» тақырыбында өткен қалалық «Қайрат оқулары» байқауының «Үздік авторлық өлең» номинациясы бойынша ІІІ орынды жеңіп алды, Абай Құнанбаевтың 175 жылдығы аясында өтілген «Абай оқулары» республикалық байқауында І дәрежелі дипломмен марапатталды. Осы оқушыларымның жетістіктері үшін қалалық ББ басшысынан мадақтамамен марапатталдым. «Білімді, сауатты адамдар – бұл ХХІ ғасырды адамзат дамуының негізгі қозғаушы күші» дегенінің өзі – үлкен көрегендіктің белгісі. Білім саласының дамуы көшінен қалмай ілгерілеу басты мақсатымыз. Осы орайда ұлы педагог Ушинскийдің «Бала –

балқытылған алтын» деген қанатты сөзі бірден ойға түседі. Балаға қалай бағыт берсең, солай өседі. Сондықтан баланың бойында жақсы қасиеттерді дамуытып, рухани бай тұлға қалыптастыра білуіміз керек.

Сондықтан, жаңа стандарт негізінде баланың танымын қалыптастыру бағытында педагогтардың өз білімі мен кәсіби деңгейін жетілдіру - кезек күттірмес мәселе.

Мен «Өрлеу» БАҰО кәсіби даму институтында пәндік құзыреттігімді дамытып, біліктілік арттыру курсының бағдарламадағы көшпелі тәжірибелік сабағында өз іс тәжірибеммен бөлістім. «Оқылым дағдысы бойынша орта буын оқушыларына арналған белсенді оқыту тапсырмалары» атты жалпы білім беретін мектептердің мұғалімдеріне арналған әдістемелік құралым Үйлестіру кеңесінің отырысында қала мектептері мұғалімдеріне өз тәжірибелерінде қолдануға ұсынылды.

Тәжірибе кезінде «Тіл мәдениеті», «Сөз бен тілге байланысты мақал-мәтелдер», «Сөз қолданудың негізгі принциптері» тақырыбында «Кинометафора», «Мәтінмен жұмыс» тақырыптарында Кембридж бағдарламасының 7 модулін, тест шешу кезеңінде «Plickers», «Kahoot», кері байланысқа «Padlet» платформаларын қолдандым, оқыту мен оқудағы жаңа әдіс-тәсілдер мұғалімдер үшін ғана емес, оқушылар үшін де қызықты және тиімді екеніне көзім жетті. Мысалы: «Тіл мәдениеті» тақырыбы бойынша сабағымда ДЖИКСО әдісін қолдану арқылы оқушылардың арасында диалог өрбіді. Мәтінді түсіну барысында сыни тұрғыда ойлаудың ДЖИКСО әдісін қолдана отырып жүргіздім. Бұл әдістің тиімділігі оқушы өзі оқып, өзгеге де түсіндіре білуінде болды. Бұл әдісте оқушының тілі дамиды, сөздік қоры молаяды және қорытынды тұжырымды ой айта алатындығында болды. ДЖИКСО әдісін қолданғанда оқушыда қызығушылық пайда болды. Сол әдістегі бөлінген қызмет түрлеріне қызығып, мәтінді өздері оқып түсінгендерін білмей де қалды.

Мәтіннің мазмұнын түсінбей қалды деген оқушы болмады.

Оқытудағы жаңа тәсілдерді пайдалана отырып, оқушы бойында өзіне деген сенімділік пен жауапкершіліктерді дамытып, қол жеткізілетін мақсаттарға қарай жіктеуге болады. «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның барлық өміріне апат әкеледі» - дейді Әл - Фараби. Сонымен қорыта келе, жас ұрпаққа тәлім тәрбие беруді қоғам болып, ұстаздар қауымы болып, ең бастысы ата - аналар болып қолға алсақ болашағымыз жарқын болмақ. Балаларымызды отансүйгіштікке, ата - баба салт - дәстүрін құрметтейтін ұрпақ тәрбиелеу баршаға бірдей міндет.

АКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ, КАК УСЛОВИЕ СОЗДАНИЯ МОТИВИРУЮЩЕЙ, РАЗВИВАЮЩЕЙ И РЕЗУЛЬТАТИВНОЙ УЧЕБНОЙ СРЕДЫ

*Медведева Ирина Борисовна,
учитель начальных классов
высшей квалификационной категории,
педагог-мастер,
Частная общеобразовательная школа «Исток»,
г. Усть-Каменогорск*

Аңдатпа. Оқытудың белсенді формалары мен әдістері әрқашан танымдық белсенділік пен тәуелсіздікті қалыптастыруға бағытталған. Оқытудың белсенді әдістерін кеңінен қолдану сабақта ынталандырушы, дамытушы және тиімді оқу ортасын құруға мүмкіндік береді, бұл студенттерге белгілі бір білім беруге ғана емес, сонымен бірге олардың оқуға деген қызығушылығын дамытуға, оқуға үйретуге мүмкіндік береді.

Аннотация. Активные формы и методы обучения, всегда направлены на формирование познавательной активности и самостоятельности. Широкое использование активных методов обучения позволяет создать на уроке мотивирующую, развивающую и результативную учебную среду, способствующую не только дать учащимся определённую сумму знаний, но и развить у них интерес к учению, научить учиться.

Abstract. Active forms and methods of teaching are always aimed at the formation of cognitive activity and independence. The widespread use of active teaching methods makes it possible to create a motivating, developing and productive learning environment in the classroom, contributing not only to give students a certain amount of knowledge, but also to develop their interest in learning, teach them to learn.

В современной школе на уроках у учащихся начального звена из - за однообразности изложения учебного материала снижен интерес к поиску "новых открытий", хотя интеллектуальный уровень возможностей детей позволяет добиваться большего. Очень часто ребёнок оказывается пассивным слушателем, с большим трудом, усваивающим поток информации, получаемый от преподавателя. Установка на механическое запоминание знаний приводит к скорому забыванию изучаемого материала. Как известно, эффективное восприятие информации достигается при максимальной вовлеченности обучаемого в процесс, когда «ребёнок не просто слушатель, а активный участник в познавательном процессе, своим трудом добывает знания, эти знания более прочные» [3]. Этому способствует широкое использование в процессе познания активных форм и методов обучения, которые направлены на формирование познавательной активности и познавательной самостоятельности.

Познавательная активность - это интеллектуально-эмоциональный отклик на процесс познания, стремление учащегося к учению, к выполнению индивидуальных и общих заданий, интерес к деятельности преподавателя и других учащихся.

Познавательной самостоятельностью всегда направлена на стремление и умение самостоятельно мыслить, способность ориентироваться в новой ситуации, находить свой подход к решению задачи, желание не только понять изучаемую информацию, но и способы добывания знаний; критический подход к суждениям других, независимость собственных суждений.

Познавательная активность и познавательная самостоятельность - качества, характеризующие интеллектуальные способности обучающихся. [2] Как и другие способности, они проявляются и развиваются в деятельности. Из пассивного слушателя ученик должен превратиться в самостоятельную, критически мыслящую личность.

Это нацеливает на создание необходимых и полноценных условий для личностного развития каждого ребёнка, формирование активной позиции в процессе познания каждого учащегося. Стараемся обращать внимание в первую очередь на те методы, при которых обучающиеся идентифицируют себя с учебным материалом, включаются в изучаемую ситуацию, побуждаются к активным действиям, переживают состояние успеха и соответственно мотивируют свое поведение.

Активные методы обучения позволяют решать следующие задачи:

1. Организовать учебный процесс так, чтобы учащиеся самостоятельно "добывали" новые знания и при этом каждый из них был вовлечен в процесс познания;
2. Способствовать развитию мышления, рефлексии и коммуникации; формированию целостной системы знаний, мотивирующей, развивающей и результативной среды для формирования обще учебных и предметных умений и навыков;
3. Развивать познавательные интересы, и способности, творческое мышление, умения и навыки самостоятельного умственного труда;
4. Формировать умения учащихся, самостоятельно определять учебные цели и способы познания.

Обучение должно быть построено как процесс «открытия» каждым школьником конкретного знания. Процесс общения должен проходить «на равных», где все участники такого общения заинтересованы в нём и готовы обмениваться информацией, высказывать свои идеи и решения, обсуждать проблемы и отстаивать свою точку зрения. Это помогает взаимодействию учащихся между собой и учителем в решении реальных проблем и ситуациях окружающей нас действительности.

Создание необходимых и полноценных условий для личностного развития каждого ребёнка, формирование его активной жизненной позиции и независимого собственного суждения помогает научить детей учиться. «При этом основным приоритетным направлением современной школы является осуществление перехода от объяснительно-иллюстративных к диалоговым, наличие широкого арсенала методов, чтобы избежать однообразия, привыкания и снижения активности обучающихся». [5] Всем этим требованиям в

наибольшей степени отвечают активные методы обучения. «Важнейшая задача современной школы - научить человека жить в информационном мире» - говорил академик А.П. Семенов.

Применение активных форм организации обучения может быть одним из основных путей формирования ключевых компетентностей современного школьника. Это позволяет оптимально сочетать процессы обучения и общения на уроке. Для младшего школьника очень важно, чтобы учитель был внимательным и заинтересованным собеседником, соучастником процесса познания. «Педагог может учить, общаясь, а не поучая, и при этом главное необходимо создавать комфортные условия обучения, при которых ученик чувствует свою успешность и интеллектуальную состоятельность, что делает сам процесс обучения - продуктивным» [4]

Организация урока с использованием активных методов обучения является средством создания условий для личностного развития учащихся, повышая их творческий уровень, помогает формированию такого типа организационного поведения как "ученик, мотивированный и удовлетворенный трудом"[1], а это, в свою очередь, будет способствовать развития у учащихся коммуникативных навыков, учебно-информационных и учебно-организационных умений.

В мае 2022 года была проведена диагностика среди учащихся 3 класса по определению отношения к урокам, содержащим разные формы работы. Результаты исследования таковы: 41% - выбирают уроки творческого, активного характера, где ученик имеет возможность с группой одноклассников включаться в активную работу, в игру, в беседу и стать участником учебного процесса совместно с другими людьми и учителем; 23% учащихся предпочитают сами искать ответы на поставленные вопросы, т.е. им нравятся уроки поискового характера; 24% учеников отдают предпочтение урокам с использованием современной техники (компьютера, интерактивной доски, телевизора и т.д.). Только 8% учащихся больше нравятся обычные, традиционные уроки, когда учитель рассказывает новый материал, а учащиеся слушают и запоминают.

Уроки с использованием активных методов обучения интересны не только для учащихся, но и для учителей, поэтому необходимо на уроке:

- создать проблемную ситуацию; (отбор самых актуальных, сущностных задач);
- направлять учащихся на ее решение; (личностный подход и мастерство учителя, способные вызвать активную познавательную деятельность ребенка);
- организовать поиск решения. Ребенок ставится в позицию субъекта своего обучения и как результат у него образуются новые знания, он овладевает новыми способами действия.

Обеспечивая эффективную организацию учебного процесса с использованием активных методов, необходимо помнить, что как в любой методике есть свои особенности. Например, в начальной школе дети не могут совладать своими эмоциями и на уроках создаётся вполне допустимый рабочий шум при обсуждении проблем. Вводить их лучше постепенно, воспитывая у учащихся культуру дискуссии и сотрудничества; применять их не обязательно

на каждом уроке. Какие и когда применять активные методы, это уже дело учителя и его творчества. Наиболее эффективными активными методами обучения учащихся начальных классов на уроках являются:

Этапы урока:	Методическая цель:	Активные методы обучения:
1. Начало урока	Помогут эмоционально настроить на урок, задать нужный ритм и доброжелательную атмосферу в классе. Вовлечь учащихся в активную мыслительную деятельность.	Добро в ладошке, поздоровайся глазам, локтями, галерея портретов, улыбнемся друг другу, (эпиграф, костюмированное появление, видеофрагмент, увертюра, ребус, загадка, анаграмма)
2. Актуализация знаний.	Постановка и решение проблемных вопросов, создание проблемных ситуаций. Мотивация к самостоятельной учебной работе («надо» «могу» «хочу»)	«Дерево ожиданий», «Поляна снежинок», «Разноцветные листы», «Фруктовый сад», «Ковер идей», «Кластер», «Угадайка».
3. Изучение нового материала.	Организация групповой деятельности школьников (работа в парах, в группах постоянного состава, в группах сменного состава) и самостоятельной работы детей использование информационных технологий, электронных учебных пособий, интерактивной доски и др.	«метода проектов», «мозгового штурма», «дебатов», «интервьюирования различных персонажей», «Улы», «Инфо-карусель», «Автобусная остановка», «Творческая мастерская»
4. Обсуждение и решение проблем.	Обдумывают проект будущих учебных действий, постановка цели, выбор способа достижения цели и определение средства-алгоритма.	Стратегия «Фишбоун», хорошо-плохо, диаграмма Венна, обратный мозговой штурм
5. Решение учебных задач.	Самостоятельное выполнение заданий учащимися, создание для каждого ситуации успеха, мотивирующей к включению в дальнейшую познавательную деятельность	Три предложения, дерево мудрости, кластер, мудрые совы, изобретательные и ситуационные задачи, ПОПС.
6. Контроль знаний, обратная связь.	Применение новых знаний	Ромашка Блума, Диаграмма Венна дерево мудрости, плюс минус, да-нет, крестики- нолики, аукцион.
7. Рефлексия.	Организация рефлексии и самооценки учениками собственных знаний.	Синквейн, шесть шляп, до и после, рюкзак, телеграмма, пожелание другу, мудрый совет, итоговый круг.

Как показывает практика, активные методы на уроке снимают нервную нагрузку детей при изучении сложных тем, дают возможность менять формы их

деятельности, отрабатывать в различных формах коммуникативные компетенции учащихся.

Совместная деятельность учеников в процессе освоения учебного материала означает, что каждый вносит свой особый индивидуальный вклад, идет обмен знаниями, идеями, способами деятельности. Причем происходит это в атмосфере доброжелательности и взаимной поддержки, что позволяет не только получать новые знания, но и развивать познавательную деятельность в сотрудничестве.

Широкое использование активных методов может преобразовать преподавание традиционных учебных предметов, рационализировав детский труд, оптимизировав процессы понимания и запоминания учебного материала, а главное, подняв на более высокий уровень интерес детей к учебе.

Список использованных источников

1. Балаев А.А. Активные методы обучения. – М., Профиздат, 2008.
2. Панина Г.С., Вавилова Л.Н. Современные способы активизации обучения: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений – М.: Издательский центр «Академия», 2016. -176 с.
3. Амонашвили Ш.А. Размышление о гуманной педагогике. – Минск: Современное слово, 2006г. – 48-60 с.
4. Королева М.Н., Костерина И.В. Роль интерактивных методов обучения в современном мире. Курский государственный университет – с. 2012 г - с.4
5. Поляков С.Д. В поисках педагогической инновации. – М.: Дрофа, 2015 г. – 48с.

ҮЛГЕРІМІ ТӨМЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Медеуова Балжан Абдыкуловна,
педагог-зерттеуші, Жамбыл облысы, Байзақ ауданы,
Берікқара орта мектебі математика пәнінің мұғалімі.

Аңдатпа. Өскелең заман талабына сай қабілетті тұлға ретінде қалыптастыру, еліміздің еңселі болашағының кепілі. Бүгінгі ғылым мен техниканың шарықтау кезеңінде оң нәтижелер мен жүйелі жетістіктерге жетуімізге, болашақ ұрпағымызға нақты ғылым арқылы берген біліміміз зор ықпалға ие. Қашан да білімді ұрпақ – болашағымыздың кепілі деп білемін. Егеменді еліміздің келешегі – жас ұрпақтың тағдыры – бүгінгі біздің, яғни ұстаздардың қолында.

Аннотацият. Формирование подрастающего поколения как современной личности, залог лучшего будущего нашей страны. На пике современной науки и техники большое влияние оказывают знания, которые мы даем будущим поколениям через реальную науку, на достижение положительных результатов и системных достижений. Я всегда считаю, что

образованное поколение – залог нашего будущего. Будущее нашей суверенной страны-судьба молодого поколения-в руках наших учителей.

Abstract. *The formation of the younger generation as a modern personality is the key to a better future for our country. At the peak of modern science and technology, the knowledge that we give to future generations through real science has a great impact on achieving positive results and systemic achievements. I always believe that an educated generation is the key to our future. The future of our sovereign country-the fate of the younger generation-is in the hands of our teachers.*

*Жай мұғалім- хабарлайды,
жақсы мұғалім- түсіндіреді,
керемет мұғалім -көрсетеді,
ұлы мұғалім -шабыттандырады.
У. Уорд*

Мектептегі пәндердің ішіндегі математика «қиын пән» деген түсінік бар. Менің бағытым сол түсінікті жоққа шығару үшін, яғни басқалар ойлағандай аса қиындық жоқ екенін дәлелдеу. Мұндай пікірдің қалыптасуына пәнді оқытудың әдістемесіндегі қалыптасқан дәстүрлі сабақ негіз сияқты. Себебі, оқытудың мақсаты орындалу үшін өзіне сенімді, үнемі ізденімпаз, нақты сұрақ қоя алатын, сонымен бірге сұраққа ұтымды жауап бере алатын, кез-келген нәрсеге тереңінен үңілетін, алған білімін өмірде қолдана алатын болуы шарт. Оқу мен оқыту «тиіннің» екі жағындай бір-біріне тығыз байланысты түсінік. Оқыту аса күрделі іс-әрекет, сондықтан оған дайын болуға өзімнің зерттеуімнің оқыту әдістері көп проблеманың түйінін шешуге көмектеседі деп ойлаймын.

Мен өзімнің сабақ беретін сыныптарымның ішінен бір сыныпты таңдап сол сыныпқа зерттеу жұмыстарын жүргіземін деп шештім. Бұл сыныпты зерттеудегі менің мақсатым 11 сыныпқа дейін өзім дәріс беріп, курстардан үйренген әдіс-тәсілдерімді пайдаланып, білім сапасын көтергім келеді.

Мұғалім қалай оқу керектігін үйрету үшін оқушыны қадағалап, жан-жақты зерттеп, содан кейін ғана әдіс-тәсілдерді қолдану керек. Ал бұл үдеріс нәтижелі болу үшін нені үйрену керек? Көзделген міндеттерді орындау стратегияларын ойластыруға және сол міндеттерді орындау үшін дұрыс, тиімді, ұтымды деген стратегияны оқушының таңдауына бағыт беру – мұғалімнің міндеті. Мұғалім нені үйретіп жатқанына емес, қалай үйретіп жатқанын басты назарда ұстау керек.

Математикада ережелер мен формулаларды біліп, есеп шығарса негізгі мәселе шешілді деп ойлаймыз. Ол бала түсініп шығарды ма, түсінбей шығарды ма, оған назар аудармайтынбыз. Барлық тақырыптардан толық нәтиже көрсете алмағанда ол пікірдің қате екеніне, есеп шығару іс-әрекеттің басы ғана екенін түсінеміз. Қай сыныпты алмасам да оқушылардың көпшілігінде салғырттық, неге қызығушылықтары төмен? деген сұрақтар көкейімде жүретін. Сондықтан мен өзімнің алдыма мынадай мақсат қоя отырып, оқушылар қалай болғанда да тақырыптарды, тапсырмаларды өздері талдап, дәлелдей білуі керек, ал ол үшін ең алдымен ынтымақтастық орта құру қажет. Сонда топтық ортада үлгерімі төмен, енжар оқушы сабақ айтпаса да, басқа сыныптастарының ойын тыңдау арқылы оның түйсігіне аз да болса ақпарат барады, соның нәтижесінде ол балада

қызығушылық пайда болып, топтық талқылауға да қатысуына мүмкіндік алады және сонда ғана олар өздеріндегі қорқыныштан, сенімсіздіктен арылып, жоғары нәтижеге жетуге мүмкіндіктер алады деген ойдамын.

Оқушылардың негізінен білімді меңгеру үрдісі мына компоненттерден тұрады: қабылдау, түсіну, есте сақтау, қорыту және жүйелеу. Оқу үрдісінде бұл компоненттер өте тығыз байланысты. Оқушы меңгеретін материалдың қиындығына соқтыққанда ғана өз бетінше шешім қабылдап, қорытынды жасай алады. Осыдан кейін ол материалды толық игереді. Қабылдауы баяу оқушылар әрбір сабақ кезінде қажетті көрнекі құралдармен, дидактикалық материалдармен, тарататын және көрсететін көрнекіліктермен қамтамасыз етілуі қажет. Сонда ғана өткізілген сабақтар өз мақсатына толық жетеді. Осы білімді меңгеру компоненттері баяу болғандықтан нашар оқитын оқушы шығады. Оқу жылдамдығы баяу болғандықтан және есеп мәтінін қате оқығандықтан оның мазмұнын түсінбейді, есте сақтауы да төмен. Жалпы үлгерімі төмен оқушылардың ақыл - ой параметрі және жағымды ақыл сапалары қалыптаспаған, білім қоры аз. Нашар оқудың алдын алу үшін артта қалу мен үлгерімнің төмендеуінің себептерін анықтау керек. Нашар оқушылардың кемшіліктері төмендегідей:

- 1) есеп шартын оқығанда әріп, буын немесе сөз қалдырып оқу;
- 2) кейбір буындарды сөздерді қайталап немесе ежіктеп оқу.

Мұндай кемшілігі бар оқушыға оқулықтан арнайы тапсырмалар немесе таратпа материалдармен жеке жұмыс беріледі. Карточкамен берілген түрлі тапсырмалар оқушыны жалықтырмайды, оқуға деген ынтасын арттырып отырады. Таным әрекетінің нәтижелілігі - ақыл ой әрекетінің даму дәрежесіне байланысты. Оның негізгі компоненттерінің қалыптаспауы үлгерімнің төмен болуының басты себебі болып табылады. Компоненттердің қайсысы үлгерімнің төмендеуіне негізгі себеп болуына байланысты артта қалу екіге бөлінеді:

1. педагогикалық жағынан назардан тыс қалған балалар;
2. нашар оқитын оқушылар.

Педагогикалық жағынан назардан тыс қалған балалармен жұмыс орындау нашар оқитындармен салыстырғанда әлдеқайда тиімді болып табылады. Нашар оқитын оқушылар оқу - тәрбие үрдісінде көбірек біліктілікті қажет етеді. Бірақ олардың екі түрінде де жұмыстың жалпы бағыты бірдей. Педагогикалық жағынан назардан тыс қалған балаларды мектепке дейін қолға алу керек. Сабақ үстінде және сабақтан тыс уақытта зейін мен ырықты, есте сақтауды дамыту қажет. Балалардың артта қалуы мен нашар оқуын болдырмау және алдын алу жұмыстары көп уақытты, ынта - жігерді қажет етеді. Осы қиыншылықтардың себебі – баланың ақыл - ой ерекшеліктерінің, ақыл сапаларының қалыптаспағаны, ал бұл ерекшеліктер мидың кейбір органикалық аномалияларымен байланысты, сондықтан олар сыртқы әсерлерге тез көне алмайды.

Бұндай сыртқы әсерлерге өте ерте жаста жағымсыз әлеуметтік – педагогикалық жағдайлардың ықпалынан, назардан тыс қалған балалар тез көнгіш болып келеді. Мұндай артта қалудың алдын алу үшін жұмыс балалардың ақыл – ой әрекетін белсендіруге, сөйлеу қабілетін дамытуға, практикалық

тәжірибесін кеңейтуге бағытталуы керек. Мектеп балаға жалпы білім беріп қана қоймай, оны жалпы дамыту, сөйлеу, оқыту, талдау жасауға үйрету, өз ойын дұрыс жеткізе білуге, салыстыра білуге, дәлелдеуге, сөйлеу мәдениетіне үйретеді. Оқу еңбегінің қаруы – ой. Логикалық жеке пікірімен өзіндік талдау біртұтас. Бұл талаптар ой мен іс әрекеттің негізгі өзегі болып табылады. Ойын балалар үшін күрделі әрекет. Балалар білімді ойын арқылы да ала алады және білімділікке үйренеді. Сондықтан математика сабағындағы ойын арқылы білімін шыңдап ой өрісін кеңейте алады. Баланың жас ерекшелігіне, зейініне сай ұйымдастырылған ойындар баланың ақылын, дүниетанымын кеңейтеді, мінез - құлқын, ерік жігерін қалыптастырады және сабаққа деген қызығушылығын арттырады.

Деңгей бойынша сараптау ой еңбегінің дамуына байланысты саралаудың қазіргі педагогикадағы оң аспектілері мұғалімге нашар оқитын оқушыларға көмектесуге жол ашады.

Оқи алуларына сәйкес топтарға бөлу критерийлері:

1 - топ. Нашар оқитын балалар. Олар баяу әрекет етеді, сыныпқа ілесе алмайды. Егер осыларды есепке алмасақ, оқуға деген қызығушылықтары төмендейді сыныптастарынан қалып қояды. Бұл оқушылар үшін өткен материалдардан тапсырмалар берілуі керек және тапсырмалардың көлемі шағын болуы тиіс.

2-топ. Бұл топтың оқушыларына материалды естеріне сақтау үшін көп рет қайталау қажет. Сырттай олардың психологиялық ерекшеліктері асықпайтындығынан, жоғары эмоционалдығынан, зейінінің төмендегінен және жинақы еместігінен байқалады. Олар үшін жинақтауға берілген тапсырмалар қиын. Бұл оқушыларға берілген жұмыс алгоритмін қолданған пайдалы. Теорияны жақсы игере отырып, олар практикада қате жіберуі мүмкін. Мұндай оқушыларға әр – әрекетті ауызша түсіндіруді талап ететін тапсырмалар ұсыну маңызды.

3-топ. Бұл топқа қозуы мен тоқтауының тепе - тең үрдісі бар оқушылар кіреді. Олардың тұрақты зейіні бар, жинақтау үрдісін жақсы игерген, үлкен сөздік қоры бар.

Сараланған тапсырмалар - бұл жаттығулар жинағы, оларды орындау негізінде балалар ережелерді жақсы түсініп, игереді, қажетті дағдыларды қалыптастырады. Сараланған тапсырмалар тақтада, карточкада, слайдтарда, таблицаларда жазылуы мүмкін. Сараланған тапсырмалардың негізгі түрі міндетті тапсырмалар, дағдыны қалыптастыру үшін оқыған ережені дұрыс қолдануға ықпал етеді; олардың көлемі шектелген болуы керек және әр оқушының шамасы келетін тапсырмалар болуы тиіс. Оқыту барынша тиімді болу үшін мұғалім әр оқушының әлсіз және күшті жақтарын, кемшілігі мен қол жеткізген табыстарын жақсы білуі қажет. Оқу материалын қорытындылап, бір жүйеге келтіру іскерлігін қалыптастыру үшін күрделілігі әр алуан кестелер мен сызбалар түріндегі тапсырмалар беріледі. Мысалы, математикалық ұғымды әр түрлі деңгейде оқытудың «Туынды» тақырыбы бойынша үлгерімі төмен оқушыларға дайын кестені толтыруды,

орташаларға кестені құруды, ал үлгерімі жақсыларға кестені құрып толтыруды тапсыруға болады.

Мен оқытуда түрлі жұптық, топтық жұмыс түрлерін қолданудамын. Білім сапасы төмен оқушылармен жұмыс жүргізіп, өз жұмысымда әр түрлі бақылау формаларын: тесттер, сұхбат, дифференциалдық тапсырмаларды орындатамын. Өзіне сенімі жоқ, үлгерімі төмен оқушыны қолдап - қуаттау қажет. Қандай да ұнамды сапасын танып, педагог сол арқылы баланы мақтап, сыныптастарының алдында қолпаштау арқылы сенім оятады, ұмтылыс пен дербестік, кедергілерден сескенбеу қасиетіне баулиды. Оқушылармен жұмысты оқу тәрбие процесіне қойылған жаңа талаптарға сай құрайды. Сабақтың барлық кезеңдерін ойластырып, оқушылардың жас ерекшеліктерін және қабылдауларын ескере отырып сабақты құрастырған жөн. Оқытуды жекелеу жұмысын жүргізуде әр түрлі әдістерді қолдануға болады. Деңгейлік дифференциацияны қолдану жағымды нәтиже береді. Бақылау жұмысын өткізуде түрлі формаларды қолдануға болады.

Әрбір оқушының оқып үйрену мүмкіншіліктерін анықтау негізінде олардың жеке бас ерекшеліктерін терең білу, сонымен қатар оны іс - тәжірибеде ескеру қажет.

Сабақтарымда Кембридж тәсілдерін қолдана отырып, оларды ұтымды пайдалануға тырысамын. Оқушыларымның «өзіндік мақсатын», «ішкі уәждерін» қалыптастырудамын, яғни мұғалімнің талап қоюымен емес, білімді жан-дүниесімен қажетсінгендіктен оқуына ықпал етудемін. Ол үшін сабақта қолданатын әдістерімді үнемі жаңартып отырамын. Әрбір сабағымды жоспарлағанда оқушыларымның қандай жұмыс түрін ұнататындарын ескеремін. Оларды үнемі түрлендіріп отыруға тырысамын, формативті бағалаудың түрлі әдістерін қолданамын. Сондықтан болар, оқушыларымның арасында жағымды психологиялық атмосфераның қалыптасқанын байқадым.

Баланың оқуға ынтасын, қызығушылығын қалыптастырудың бір жолы – пәнді оқытуда тиімді тәсілдер арқылы оқу материалын оқушының өздігінен түсінуі мен шешуі болып табылады. Қазіргі әдісім сабақты меңгерту жолдарына бағыт беріп отыру. Сабақ барысында мұғалім аз сөйлеп, ал оқушылар көп сөйлеуге (сұрақ қою, мысал келтіру, ой бөлісу, достарының жауабының дұрыс-бұрыстығыны бағалау, дәлелдеу т.б.) дағдылануы тиіс. Мұғалім берген тапсырманы орындауға, сұраққа жауап беруге топпен ақылдасу арқылы оқушылардың барлығы қатысады, белсенділігі мен жауапкершілігі артады.

«Нашар ұстаз шындықты қайталайды, жақсы ұстаз сол шындықты іздеп табуға үйретеді», - деп А. Дистервег айтқандай, бүгінгі ұстаз оқушыларға қалай және нені оқу керектігін үйретеді. Ал, оқушылар өзінің дәлелдері мен уәждерін, пікірін, көзқарасын нанымды түрде еркін жеткізе алатын, ынталы, жігерлі, өзіне сенімді жеке тұлға болып қалыптасады. Сондықтан бар уақытым мен күш-жігерімді қолданып, «Қазіргі заман педагогі» деген атқа лайық болу үшін еңбек етемін!

Өзімнің 19 жылдық педагогикалық қызметімдегі теориялық білімімді тәжірибеммен байланыстыра отырып, жан-жақты мүмкіндіктерімді баланың білімі мен тәрбиесіне арнап келемін.

2011-2012 оқу жылында Қазақстан Республикасы педагог кадрларының біліктілігін арттырудың ІІІ (базалық) деңгей бағдарламасы бойынша алғашқылардың бірі болып курстан өттім. Осы курс менің оқу мен оқытуға байланысты көзқарасымды түбегейлі өзгертті. Оқыту мен оқудың жаңаша әдіс-тәсілдерін тәжірибеме енгізу үшін, өзім сабақ беретін сыныптармен жұмыс жүргізіп келемін.

Педагог осы мақсатқа рухани күш-жігерін, парасат-қуатын сала білетін, ерекше талантты, күн сайын өзінің көп қырлы еңбегінде мазмұны әр түрлі кездейсоқ жағдайлардың туындап отыратынын алдын ала сезіп, болжап, оның оң шешімін табуға дайын болуы тиіс. Педагог – өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін шексіз сүйетін адам. Шәкіртінің білімі мен тәрбиесіне жауапкершілікпен қарап, жас ұрпақты назардан тыс қалдырмайтын жан. Қашан да білімді ұрпақ – болашағымыздың кепілі деп білемін. Егеменді еліміздің келешегі – жас ұрпақтың тағдыры – бүгінгі біздің, яғни ұстаздардың қолында.

К ВОПРОСУ О ПОВЫШЕНИИ ШКОЛЬНОЙ УСПЕВАЕМОСТИ

*Муглиева Роза Тилесовна,
учитель русского языка и литературы
КГУ «Средняя школа имени А.С. Пушкина»
отдела образования Уланского района
Управления образования ВКО*

***Андамна.** Қазіргі жағдайда білім беру кеңістігінде оқу орындары арасында бәсекелестік бар. Осылайша білім беру сапасын арттыру арқылы бәсекеге қабілеттілікті арттыруға болады. Бұған оқу процесін үнемі жетілдіру, жаңа педагогикалық технологияларды енгізу, оқытушылардың педагогикалық шеберлігін арттыру ықпал етеді.*

***Аннотация.** В современных условиях в образовательном пространстве происходит конкурентная борьба среди учебных заведений. Так увеличить конкурентоспособность можно путем повышения качества образования. Этому способствуют регулярное усовершенствование учебного процесса, внедрение новых педагогических технологий, повышение педагогического мастерства преподавателей.*

***Abstract.** In modern conditions, there is a competitive struggle among educational institutions in the educational space. Thus, it is possible to increase competitiveness by improving the quality of education. This is facilitated by the regular improvement of the educational process, the introduction of new pedagogical technologies, and the improvement of teachers' pedagogical skills.*

Образовательные принципы не могут быть легко изменены. Они могут быть внешними по отношению к школе (например, внешний стимул к изменениям) и внутренними (например, происхождение, организация и ценности

школы). Стратегическое измерение относится к компетенции школы определять приоритеты дальнейшего развития, определять цели обучения учащихся и развития учителей, а также выбирать стратегию для успешного достижения этих целей. Измерение наращивания потенциала относится к необходимости сосредоточиться на условиях для практики в классе и для развития школы на различных этапах совершенствования. Наконец, центральное место в системе занимает школьная культура. Изменения в образовательной культуре будут способствовать процессам преподавания-обучения, что, в свою очередь, улучшит результаты успеваемости учащихся. Действительно, не существует эмпирически подтвержденных теорий совершенствования школ, которые привели бы школы к большему развитию. Однако некоторые исследователи попытались сформулировать теоретические перспективы улучшения школ и изменений в образовании. А.Д. Косьмин, Е.А. Косьмина, Л.Ю. Грудцына определили два взгляда на изменения, которые доминируют в теоретических взглядах на совершенствование школ и повышения качества образования. Первый взгляд - это «взгляд изнутри», который фокусируется на способности школ трансформироваться в благоприятную среду для обучения и изменения учителей. Второй взгляд - это «взгляд извне», который фокусируется на внедрении в школы внешних проектов реформ [1]. Так системный подход к изменениям фокусируется на профессиональном росте людей, и на способности самой системы решать проблемы. При таком подходе изменения рассматриваются как важная часть более широкого процесса, в котором учителя работают и живут посредством индивидуального, коллективного осмысления убеждений и практик. В свою очередь эмпирико-рациональный подход фокусируется на основанных на исследованиях моделях изменений, которые предполагают, что учителя, будут внедрять изменения в своих классах, которые, как было продемонстрировано, улучшат обучение учащихся. Взгляд изнутри представлен широким спектром исследований организационного обучения, обучающихся организаций и профессиональных сообществ, сосредоточенных на способности школ трансформироваться в благоприятную среду для обучения и изменений учителей. В результате, большинство исследований, посвященных совершенствованию школ, сосредоточено на условиях, при которых эти модели могут быть успешно реализованы, возможностях расширения моделей КСО и устойчивости этих образовательных реформ. Результаты исследования показывают, что большинство реформ КСО активно формировались и перестраивались («со-структурировались») учителями, руководителями школ и другими местными педагогами, чтобы приспособить различные цели, материалы и требования программы к местному контексту. Хотя внутренний и внешний взгляды основаны на разных предположениях, они во многом дополняют друг друга. Также следует подчеркнуть преимущества внешних инспекций, проводимых неминистерским органом. Системный подход направлен на удовлетворение потребностей всех учащихся. Он направлен на выявление и преодоление институциональных барьеров на всех уровнях, которые могут стать причиной школьной неуспеваемости, способствуя созданию системы,

обеспечивающей равенство и превосходство. Система образования наиболее эффективно поддерживаются политическими мерами, которые делают акцент на профилактике, а не на вмешательстве и компенсации. Школьную неуспеваемость можно предотвратить с помощью сочетания национальной и местной политики, учебной организации, понимания и реагирования на индивидуальные обстоятельства. Модель экосистемы по повышению качества образования состоит из следующих взаимосвязанных систем:

- микросистема включает процессы внутри школы и взаимодействие ученика со сверстниками и взрослыми. В контексте данного проекта микросистема рассматривает общешкольные подходы и практики, ориентированные на ученика, которые могут повысить посещаемость и вовлеченность в учебу.

- мезосистема отражает взаимосвязи внутри микросистемы, которые влияют на школьные структуры и системы. В данном проекте мезосистема охватывает взаимодействие на уровне школы, которое может помочь в решении проблемы школьной неуспеваемости.
- экзосистема охватывает контекст сообщества, который может влиять на другие уровни. В данном проекте экзосистема фокусируется на действиях местного сообщества, которые могут способствовать предотвращению школьной неуспеваемости.

- макро-система представляет собой более широкий социальный, культурный и законодательный контекст, который охватывает все остальные системы.

В контексте данного проекта система включает национальные действия по предотвращению школьной неуспеваемости и повышения качества образования. Различные компоненты системы и отношения между ними влияют на способность школ принимать и включать всех учащихся. Если школьная система не в состоянии обеспечить равные возможности для каждого учащегося успешно закончить школу и подготовиться к взрослой жизни, она «терпит неудачу». Модель экосистемы подчеркивает взаимосвязь и взаимозависимость уровней системы. Таким образом, любые усилия по изменению одного элемента системы должны учитывать влияние на другие элементы. Модель определяет факторы как внутренние, так и внешние по отношению к ученику.

Некоторые страны делают упор на целевые меры, направленные на отдельного человека. Несмотря на разнообразие определений и подходов к проблеме школьной неуспеваемости, общие черты политики стран включают:

- повышение вовлеченности и снижение раннего ухода из школы;
- ориентация на низкие уровни академической успеваемости;
- продвижение общешкольного подхода к развитию преподавания и обучения.

Основные приоритеты политики, которые указывают страны, включают выявление и поддержку учащихся «группы риска», повышение успеваемости в определенных областях, сокращение разрыва в успеваемости и развитие учебных программ, оценки и педагогики. Этими проблемами являются:

- эффективная реализация политики качественного образования;

- наращивание потенциала учителей;
- повышение качества поддержки;
- разработка более эффективных механизмов управления, финансирования и мониторинга.

В целом, обзор политики указывает на необходимость включения множества аспектов и сбалансированного подхода к решению проблемы школьной неуспеваемости [2]. Подтверждая подходы стран, результаты проекта показывают, что вместо компенсации низких академических результатов система образования должна укреплять потенциал школ и повышать успеваемость всех учащихся. Для достижения этой цели национальная политика, меры и стратегии должны использовать системный, общешкольный подход. Системные действия на уровне школы включают:

- развитие школьного руководства;
- расширение учебной программы, оценки и педагогики;
- обеспечение поддержки карьеры и гибких карьерных путей;
- поддержка благополучия учащихся.

Политические действия на индивидуальном уровне (микросистема) включают:

- усиление персонализированных подходов;
- решение проблемы низкой успеваемости как можно раньше;
- снижение отсева учащихся.

Во всем мире многие исследователи, педагоги, политики и разработчики политики вовлечены в усилия по реформированию образовательных систем для достижения лучших результатов учащихся [3]. Все школы ожидают от своих учеников успеха во всех сферах жизни. Когда школы сосредотачиваются на конкретных целях и стратегиях изменений и инноваций, они могут добиться долгосрочного эффекта. Для этого необходим соответствующий план систематического совершенствования школы. Понятие «повышения качества образования» подразумевает шаги, предпринимаемые школами для принятия тех направлений изменений, которые необходимы школе для повышения уровня академической успеваемости. Учитывая системную природу моделей эффективности школ, можно утверждать, что школы должны разрабатывать собственные механизмы улучшения и использовать данные, полученные в результате обратной связи, для улучшения практики преподавания и учебной среды.

Теория сложности, например, рассматривает среду, организации или системы, которые являются сложными в том смысле, что очень большое количество взаимосвязанных составных элементов связаны друг с другом и взаимодействуют друг с другом различными способами. В контексте сложности образовательной среды эти составные элементы включают учителей, учащихся, родителей и других общественных лидеров, политиков, образовательные структуры и бизнес-организации. Основываясь на этой теоретической базе, можно утверждать, что эффективность школы зависит от непрерывного импульса, создаваемого многими движущими силами.

Несомненно, теории не могут быть основаны только на лучших практиках. Д.Н. Алпысбаев обнаружил, что не существует эмпирически подтвержденных теорий по улучшению школ, которые могли бы привести школы к более высокому уровню эффективности [4]. Полезным вкладом в развитие теории является общая схема улучшения школ. В этой структуре представлены три основных компонента:

- образовательные характеристики;
- стратегическое измерение;
- измерение наращивания потенциала.

С.И. Назарова определил пять основных компонентов для устойчивого совершенствования качества образования. Первый компонент - цикл совершенствования школы, который включает набор процедур для создания и оценки планов совершенствования, таких как самооценка и определение приоритетов совершенствования. Второй компонент - это план повышения успеваемости. Третий фокусируется на улучшении преподавания и обучения. Четвертый - отслеживание детей, а пятый - собрания по вопросам успеваемости учащихся [5]. Эти компоненты взаимодействуют друг с другом и влияют друг на друга, чтобы школы могли совершенствоваться дальше. Важно, чтобы учащимся были предоставлены возможности для более активного участия в содержательном обучении. К ним относятся, в частности: интерактивные учебные мероприятия, исследования по образовательной программе, размышление и изучение, обучение на основе проектов, саморегулируемая деятельность и сотрудничество в режиме онлайн. Инструктивные и учебные технологии были интегрированы во все виды деятельности учащихся в режиме офлайн и онлайн. Кроме того, школьные лидеры, руководители и учителя были вовлечены в соответствующее профессиональное развитие на местах и получили поддержку в виде дополнительных учебных ресурсов в интернете. Для проведения исследовательских мероприятий важно разрабатывать интерактивные платформы электронного обучения, предназначенную для учителей и учащихся экспериментальных школ. Эта платформа должна предоставлять электронный контент и другие открытые источники как для учащихся, так и для учителей.

В заключении отметим, что изменения считаются важной частью более широкого процесса, в котором учителя работают, живут через индивидуальные и коллективные размышления об убеждениях и практике. Их системный подход сосредоточен на исследовательских моделях изменений, которые предполагают, что учителя, будут внедрять изменения в своих классах, которые улучшат обучение учащихся и все произойдет без структурных инноваций в образовании. Кроме того, нужен внутренний взгляд, что представлен широким спектром исследований организационного обучения, обучающихся организаций и профессиональных сообществ, которые фокусируются на способности школ трансформироваться в благоприятную среду для обучения и изменений учителей. Поэтому важно, чтобы каждая школа внедрила концепцию улучшения

качества в свои подсистемы лидерства, профессионального развития, преподавания и учебной среды.

Список использованных источников

1. Косьмин А.Д., Косьмина Е.А., Грудцына Л.Ю. Качество образования: современные тенденции // Образование и право. - 2021. - №3. – 80-87.
2. Таюрский А.И., Сухачев Г.А., Осетрин К.Е. К построению концепции взаимодействия педагогического вуза и школы для решения проблем повышения качества общего и высшего профессионального педагогического образования // Вестник ТГПУ. - 2012. - №3 (118). – 23-32.
3. Думин А.С. Системный подход к решению проблем низкой успеваемости // Вестник КарУ. – 4(9). – 2021. – 56-61.
4. Алпысбаев Д.Н. Повышение качества образования. – Алматы, 2018. – 224 с.
5. Назарова С.И. Профессиологическая экспертиза педагогической деятельности как механизм повышения качества образования // ЧиО. - 2015. - №3 (44). – 323-328.

СКАФФОЛДИНГ КАК УСЛОВИЕ ПОВЫШЕНИЯ РАЗВИВАЮЩЕГО ПОТЕНЦИАЛА УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА ОДНО ИЗ ЭФФЕКТИВНЫХ РЕШЕНИЙ ПРОБЛЕМ НИЗКОЙ УСПЕВАЕМОСТИ

Мурзатаева Роза Аманжоловна

педагог- исследователь, высшая категория;

директор, учитель химии и биологии,

КГУ «Средняя школа №40 имени Д.М.Карбышева»

Иванова Ольга Владимировна

педагог- исследователь, высшая категория,

учитель начальных классов, педагог-психолог

КГУ«Средняя школа №40 имени

Д.М.Карбышева»

Андатпа. Скаффолдинг әдісі – оқу жүйесінде білім деңгейін арттырудың ең дамыған бағыты болып табылады. Скаффолдинг әдісін – оқу жүйесінде жақсы қолданса, білім алушылардың даму аймағының әлеуеті артады. Сонымен қатар, үлгерімі төмен оқитындардың оқу мәселесін шешудің ең тиімді көмек көрсету негізі. Скаффолдинг - оқу үрдісінің даму бағытын арттыру негізінде, мақала авторлары скаффолдинг әдісін қолдану техникасының не екенін көрсетіп, оның негізгі принциптерін көрсетті. Сондай-ақ, мақала авторлары, скаффолдинг әдісін оқу жүйесінде тиімді қолданса, білім беру сапасын арттырудың жаңа бағыты мен ең тиімді әдістерінің бірі болып табылатынын анықтады.

Аннотация. Статья посвящена актуальной теме – Скаффолдинг как условие повышения развивающего потенциала учебного процесса, одно из эффективных решений проблем низкой успеваемости Авторы статьи обозначают, что представляет собой прием скаффолдинга, его основные принципы. Также авторами статьи выявлено, что прием скаффолдинга является одним из перспективным и эффективным механизмом повышения качества образования.

Abstract. The article is devoted to the current topic - Scaffolding as a condition for increasing developing potential, is an effective problems of low achievement. The authors of the article denote what is the Scaffolding method and its principles of operation. Also the authors of the article revealed that Scaffolding is one of the promising and an effective way to improve the quality of education.

Исходя из реальностей сегодняшнего дня, возросших требований к универсальности знаний и необходимости эффективной системы управления образованием, обеспечивающей формирование профессиональной компетентности личности, конкурентноспособного специалиста, умеющего самостоятельно и творчески решать задачи, нести ответственность за результаты, привели меня к поискам инновационных технологий. **Скаффолдинг** – это в педагогике и психологии как раз то, что позволяет видеть и направлять деятельность человека в рамках зоны его ближайшего развития от уровня существующих навыков к уровню потенциально возможных. В зоне комфорта ученикам нравится заниматься, но, если нет развития — они скучают. С другой стороны, сложные задания учителя вызывают тревогу. Как сохранить высокие ожидания и при этом добиться продуктивного обучения?

Термин "Скаффолдинг" был впервые использован в 1976 г. в работе Дэвида Вуда и Джерома Брунера. Проанализировав процесс решения задач в парах, состоящих из эксперта и новичка, авторы описали скаффолдинг как процесс, посредством которого эксперт мотивирует новичка решать более сложные задачи. В этом смысле можно провести аналогию между скаффолдингом и такой педагогической поддержкой, которая позволяет ребенку функционировать на более высоком уровне, уровне его ЗБР.

Скаффолдинг помогает понять, как происходит движение ребенка внутри зоны его ближайшего развития от уровня актуального к уровню его потенциального развития.

В ходе своей педагогической деятельности я часто задавалась вопросом почему современные дети имеют крайне малую мотивацию к обучению и сниженный интерес. Поиски ответа на вопрос меня привели к вспомогательным конструкциям, которые являются ключевым понятием в образовании и неотъемлемой частью предметно-языкового интегрированного обучения, так как представляют собой мощный инструмент обучения в сложных контекстах.

Вспомогательные конструкции состоят из вспомогательных средств, которые помогают учащимся достичь более высоких результатов, чем они могли бы сделать это самостоятельно. Одной из важнейших ролей педагогов является способствование тому, чтобы учащиеся в учебное время находились в пространстве или зоне, где они будут сталкиваться с вызовами и где им оказывается поддержка в достижении большего, чем ни могли бы достичь. Данная среда называется Зоной ближайшего развития. Так как имеющиеся знания и навыки учащегося постоянно расширяются, расширяется и ЗБР каждого учащегося. Это зона, которая предусматривает виды учебной деятельности, реализуемые с помощью вспомогательных конструкций.

Из опыта работы мною было замечено, что скаффолдинг — это важное условие повышения развивающего потенциала ученика. Я хотела сделать так,

чтобы учение проходило с увлечением, чтобы трудный материал стал более понятным и доступным для учащихся, а уроки более интересными, скаффолдинговое обучение, на мой взгляд, является таковым. Но не стоит забывать, что настоящие изобретения рождаются на стыке наук, поэтому интегрированное обучение яркий пример новых подходов в обучении.

Вспомогательные конструкции являются важным средством для развития того, что Кэрол Дуэк назвал «гибким образом мышления», когда учащиеся используют активно обратную связь, неудачи, ошибки, а также собственный успех и успех других людей в качестве возможностей для обучения.

Выполнение работ с помощью вспомогательных конструкций вызывает положительные эмоции у школьников, поэтому все задания составляю так, чтобы они были интересны, увлекательны и не были тяжёлой обязанностью.

Итак, мы разобрались, что технология скаффолдинг – это набор методов и инструментов, позволяющих организовать процесс, при котором обучающийся решает какую-либо задачу при поддержке наставника. А вот уровень поддержки действий ребенка по ее реализации будет меняться с учетом того, как ребенок продвигается по пути решения задачи. Объем такой поддержки изменяется от максимального к минимальному, и так до полного прекращения какой-либо помощи и поддержки. Все виды помощи и поддержки в рамках скаффолдинга являются временными и сокращаются по мере увеличения [самостоятельности ребенка](#) или любого другого человека, которого вы обучаете чему-либо.

Основными техниками скаффолдинга при разработке контента являются:

Разбивка материала на небольшие легко выполнимые элементы, адекватные текущему уровню подготовки части.

Опора на уже имеющиеся знания и навыки, которые при необходимости нужно активировать и актуализировать.

Комментарии и подсказки, помогающие освоению навыка, информации, темы и т.д.

Разбивка материала на небольшие легко выполнимые элементы – это своего рода [микрообучение](#), когда за короткий отрезок времени отрабатывается какой-то элемент навыка. Одна из разновидностей микрообучения – это мини-уроки длительностью до 5 минут, в том числе в формате видео. И напомним еще раз, что главные принципы скаффолдинга остаются постоянными независимо от формата и используемых техник.

Основные принципы скаффолдинга:

- Неизменность задания.
- Изменение объема поддержки от максимального к минимальному с последующим переходом к полностью самостоятельному выполнению задания.

Основные методы скаффолдинга:

- Привлечение внимания, особенно в работе с детьми – даже если ребенок осознал необходимость и нужность освоения какого-либо навыка, детям обычно нужно больше усилий для концентрации внимания, чем взрослым, и это нужно учитывать.

- Ограничение количества действий – нужно дать четкое понимание и конечный набор манипуляций, необходимых для выполнения задачи, дабы не рассеивать внимание по мере освоения навыка.

- Удержание внимания на цели – все люди, а особенно дети склонны отвлекаться, уставать, стремиться к задачам попроще, поэтому наставник должен уметь поддерживать мотивацию.

- Акцент на важном – при всей целостности определенного действия, всегда можно найти наиболее важные «системообразующие» моменты, учет которых предопределяет успех.

- Профилактика фрустрации – работа с наставником (педагогом, родителем) должна быть для подопечного более комфортна, чем работа без наставника (педагога, родителя).

- Демонстрация решений – как минимум, подопечный должен четко понимать, к какому результату следует стремиться.

Скаффолдинг для сложных тем:

- Связать новые знания с уже освоенными ранее.
- Разбить инструкцию на части и удостовериться, что инструкция понятна подопечным.

- Попросить предугадать дальнейшее развитие событий в контексте услышанного и понятого.

- При необходимости ввести ключевую лексику и объяснить новые термины до начала обучения.

- Показать пример выполнения задачи.

- По возможности использовать презентовать взаимосвязанные и взаимозависимые элементы в виде графика, таблицы, диаграммы.

- При необходимости использовать иллюстрации и различные образы, которые помогают лучше понять тему.

- Дать подопечным достаточно времени для того, чтобы подумать и подготовиться.

- При контроле дать подопечным возможность высказаться, и только потом дополнять и оценивать ответ.

- Позволить подопечным самим найти и исправить ошибки, если таковые имеются.

- По возможности использовать опорные таблицы и конструкции, которые помогают в освоении новой темы.

Относительно последнего пункта уточним, что под опорными таблицами и конструкциями подразумеваются, например, схемы-задания, где нужно вставить недостающие слова или поставить глагол в нужном времени

Вывод:

Вспомогательные конструкции состоят из вспомогательных средств, которые помогают учащимся достичь более высоких результатов, чем они могли бы сделать это самостоятельно. На наш взгляд применение стратегии скаффдинга является подходящим средством решения задач современной школы

в решении проблемы низкой успеваемости и поддержании высокой мотивации в обучении школьников.

СПОСОБЫ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ НИЗКОЙ УСПЕВАЕМОСТИ

Нурпеисов Раимбек Тулебаевич

*Костанайский педагогический колледж
преподаватель общеобразовательных дисциплин*

Аңдатпа. Баяндамада білім беру ұйымындағы білім беру сапасын арттыру тетіктерін, оның ішінде педагогтардың кәсіби біліктілігін арттыру әдістерін, оқушылардың төмен үлгерімі проблемаларын жою, ұйымды басқару тиімділігін арттыру, қолайлы білім беру ортасын қамтамасыз ету бойынша материалдар қамтылған.

Аннотация. Доклад содержит материалы по использованию механизмов повышения качества образования в образовательной организации, включающие способы профессионального развития педагогов, преодоления проблем низкой успеваемости обучающихся, повышения эффективности управления организацией, обеспечения комфортной образовательной среды.

Abstract.. The report contains materials on the use of mechanisms to improve the quality of education in an educational organization, including methods for the professional development of teachers, overcoming the problems of low student achievement, improving the efficiency of organization management, and ensuring a comfortable educational environment.

Изменения, происходящие в социально-экономической жизни нашего общества, подвели систему образования к необходимости системной модернизации, перехода на инновационную стратегию развития сопорой на традиционный педагогический опыт. Перед современным образованием стоят задачи развития в инновационном режиме, повышения качества этого процесса, пронизывающего все стороны деятельности общеобразовательного учреждения, поиска оптимальной траектории собственного саморазвития в условиях непрерывно меняющегося мира. Новые социально-экономические реалии выдвинули новые требования к качеству образования. Обеспечение высокого качества образования и его соответствия потребностям личности, общества и государства продолжает оставаться основной задачей политики государства в образовательной сфере

Риски низкой успеваемости развиваются из-за отсутствия системной работы с неуспевающими обучающимися и недостаточной психологической поддержки, которую может оказать учебное заведение. Низкие результаты – это лишь индикатор, который должен запускать процессы индивидуальной поддержки обучающегося выявленным дефицитам. Частой причиной учебной неуспеваемости обучающихся являются слабая сформированность метапредметных умений и существенные пробелы в базовой предметной подготовке. Целесообразно провести диагностику обучающихся с трудностями учебной деятельности по следующим элементам:

- сформированность читательских навыков и навыков работы с информацией;
- сформированность элементарных математических представлений (чувства числа, пространственных представлений, навыков счета и т.п.);
- сформированность навыковсамоорганизации, самокоррекции;
- конкретные проблемы в предметной подготовке неосвоенные системообразующие элементы содержания, без владения которыми невозможно понимание следующих тем;
- слабо сформированные предметные умения, навыки и способы деятельности.

По итогам диагностики складывается содержательная картина проблем вобучении, которая может быть взята за основу адресной корректировки методики работы учителя и образовательных программ.

В зависимости от распространенности среди обучающихсяконкретнойпроблемы в обучении выбираются индивидуальные или групповые формы организации учебной работы.

В случае выявления проблем с грамотностью чтения и информационной грамотностью целесообразно больше внимания уделять работе с текстом учебника, детальному разбору содержания выдаваемых обучающимся заданий.

Система работы учителя может быть акцентирована на развитие у обучающихся навыков самоорганизации, контроля и коррекции результатов своейдеятельностинапример, посредством последовательно реализуемой совокупности требований к организации различных видов учебной деятельности, проверке результатов выполнения заданий.

Индивидуальные пробелы в предметной подготовке обучающихся могут быть компенсированы за счет дополнительных занятий во внеурочное время,выдачи обучающимся индивидуальных заданий по повторению конкретногоучебного материала к определенному уроку и обращения к ранее изученному впроцессе освоения нового материала.

Наличие одинаковых существенных пробелов в предметной подготовке у значительного числа обучающихся требует определенной корректировкиосновной образовательной программы вплоть до формирования образовательной программы компенсирующего уровня.Для работы с отстающими учащимися учителю необходимо владеть методами диагностического и формирующего оценивания,поскольку именно они направлены на выявление учебных проблем и сильныхсторон учащихся, постановку индивидуальных учебных целей и поддержкуучебной самостоятельности обучающихся. Такие формы оценивания направлены нетолько на контроль, но и на поддержку обучения.

Формирующее оценивание имеет ряд особенностей, которые должныбыть приняты и реализованы учителем.

1. Формирующее оценивание сконцентрировано на учении. Оно фокусирует внимание и учителя, и ученика в большей степени на отслеживании иулучшении

учения, а не преподавания, и дает им необходимую информацию о том, как лучше развивать этот процесс.

2. Формирующее оценивание направляется учителем. Такое оценивание предполагает автономию, академическую свободу и высокий профессионализм учителя. Именно он решает, что оценивать, каким образом и как реагировать на информацию, полученную в результате оценивания. При этом учитель не обязан обсуждать результаты оценивания с кем-либо помимо своих учащихся.

3. Формирующее оценивание требует активного участия учащихся. Благодаря этому ученики глубже погружаются в материал и развивают навыки самооценки. Поскольку обучающиеся видят заинтересованность преподавателей, стремящихся помочь им добиться успехов в учебе, их учебная мотивация растет.

Если педагоги действительно хотят воздействовать на то, что и как учит учащийся, нужно определить цели преподаваемого курса. Оценивание направлено на то, чтобы узнать, в какой степени эти цели достигнуты. В процессе преподавания того или иного курса учитель принимает решение о том, что обучающиеся должны знать и уметь по его завершению. Исходя из этого, он решает следующие задачи:

- определяет содержание курса – темы, их последовательность и т.д., формы работы – эксперименты, лекции, групповые занятия и домашние задания, которые дадут возможность полностью раскрыть содержание курса;
- решает, какие методы оценивания будет использовать – тесты, письменные задания, практические работы и др.;

При использовании формирующего оценивания целесообразно использовать специальные педагогические инструменты для работы с отстающими и немотивированными учащимися:

- обеспечение равных возможностей для опроса;
- принимающая и корректирующая обратная связь;
- нахождение обучающегося в зоне «вытянутой руки»;
- оказание индивидуальной помощи в затруднениях;
- поддержка и похвала за учебные достижения, персональный подход;
- уважительное отношение;

Низкая учебная мотивация учащихся может быть связана с различными факторами, в том числе социальными, организационными, семейными, личностными, стилем отношений между субъектами образовательного процесса. Одним из ресурсов противостояния этим факторам является индивидуализация образовательного процесса, приведение его в соответствие с возможностями и особенностями обучающихся, с их интересами, сориентацией на зону ближайшего развития, на инициацию и укрепление субъектной позиции по отношению к учебной деятельности.

В первую очередь необходимо организовать следующие формы работы с неуспевающими обучающимися:

- индивидуальные дополнительные занятия и консультации учителя или педагога-психолога, которые организуются для отстающих учеников;
- помощь в выполнении домашних заданий и работе над ошибками,
- обучение по индивидуальным образовательным программам.

Главными моментами в практике помощи являются организация самостоятельной деятельности учащегося по преодолению своих трудностей и ликвидации пробелов, а также рефлексии этой деятельности.

Рефлексия, то есть осознание того, как и за счет чего был достигнут успех, позволяет осознанно воспроизвести полученный опыт, овладеть им, превратить в обобщенный способ действия в проблемной ситуации. Ситуация успеха является мощным мотивирующим фактором, дает обучающемуся почувствовать вкус учебы, успеха, творчества. В работе с отстающими и немотивированными учащимися принципиально важно, чтобы учитель в группе создавал поддерживающий климат, показывал, что помощь всегда доступна, и предлагал дифференцированные формы обратной связи. Таким учащимся нужно предоставлять оперативную помощь, четкоструктурировать работу с материалом и тщательно планировать продвижение.

Повышению мотивации учащихся в значительной степени способствует связь обучения с их жизненным опытом, возможность обучаться в игровых формах, с использованием интересных проблемных ситуаций. Другой важный аспект – работа в команде, возможность обмениваться вопросами, получать поддержку и признание учащихся группы.

При этом роли учителя и учащегося меняются:

- ученики приобретают самостоятельность в выборе плана, объема и формы работы, а учитель предоставляет возможность проявить самостоятельность, подобрав соответствующее задание;
- ученики могут выступить в роли учителя друг для друга, работая в паре или в группе. Учитель становится консультантом для самостоятельно работающих команд и поддерживает их продуктивную работу;
- ученики принимают участие в оценке как результатов урока, так и процесса работы, используя инструменты самооценивания.

Одним из способов решения проблемы низкой мотивации учащихся является развитие их представлений о значимости обучения для будущей жизни.

Одним из эффективных современных педагогических инструментов преодоления неуспеха в учебе, средств достижения качественных

результатов образования являются технологии тьюторства и индивидуализации

образования. Особенностью данных технологий является создание педагогом-тьютором образовательной среды, обеспечивающей развитие познавательного

интереса каждого обучающегося, становление и развитие предметных, метапредметных и личностных результатов, проявляющихся в умении ставить и достигать образовательные цели, проектировать и реализовывать

индивидуальные образовательные маршруты освоения предметов, индивидуальные образовательные программы, в образовательной самостоятельности и самоорганизации обучающихся.

Педагогические приемы мотивации и активизации познавательной деятельности обучающихся. Некоторые способы организации начала урока:

1. Предлагается задача, которая решается только с опорой на жизненный опыт учащихся, на их смекалку.

2. Дается задача на тренировку памяти, наблюдательности, на поиск закономерностей по материалу, хорошо известному обучающимся.

3. На доске записаны выражения и ответы к ним, среди которых есть как верные, так и неверные. Предлагается проверить их.

4. На доске записано решение какого-либо примера или задачи с традиционными, наиболее часто встречающимися ошибками. Надо осуществить проверку каждого логического хода решения, преследуется цель получить наиболее полное обоснование критических замечаний.

5. На доске дан схематический чертёж к сложной задаче и осуществляется коллективный поиск её решения.

6. На столе у каждого учащегося лежит чистый лист бумаги. Объявив тему урока, учитель сообщает, что в конце урока по некоторым рассмотренным на уроке вопросам будет проведена проверочная работа на 15 минут.

7. Обсуждаются различные способы решения задачи, заданной на предыдущем уроке. Эта задача, решение которой требует исследовательской работы, должна быть необычной, интересной, но доступной для всех учащихся.

8. Если на дом было дано творческое задание, то урок надо начинать с представления наиболее удачных работ.

9. Рассматривается некоторая математическая проблема, которая ещё не обсуждалась в классе. Ученики намечают план её решения.

Проблемное обучение эффективно способствует формированию у учащихся математического склада мышления, появлению интереса к предмету, прививает навыки исследовательской работы и желание самостоятельно решать возникшие ситуации.

Таким образом, существует огромное количество форм, методов и приемов развития мотивации освоения знаний. Познавательно-развивающие задания позволяют учащимся, облачившись в одежды исследователей, первопроходцев, следопытов, очевидцев, совершать путешествия в прошлое. Во время обсуждения вопросов и ответов на них учащиеся развивают умение думать, сравнивать, анализировать, соотносить, отстаивать свою точку зрения, находить свои и чужие ошибки, делать выводы. Во многом это происходит потому, что при выполнении познавательных заданий у них отсутствует опасение ответить неправильно, быть непонятым, не услышанным, получив в результате плохую оценку.

Работа с родителями обучающихся занимает особое место в решении проблем обучения с низкими образовательными результатами. Важно получить в лице родителей единомышленников, понимающих стоящие перед

образованием задачи, и соработников, готовых решать эти задачивместе с администрацией и педагогическим коллективом. Все вопросы необходимо решать сообща. Участие родителей может в значительной степени ускорить проводимые процессы модернизации и перестройки работы конкретномучебном заведении, направленные на преодоление низких образовательных результатов. Мотивация родителей к участию в жизни учебного заведения формируется в процессеосознания и реализации их прав на участие в образовательной деятельности. Вформате бесед, родительских собраний, информационных буклетов необходимодонести до родителей их права и обязанности и совместно спланировать возможные формы реализации их прав. Задача каждой организации образования – создать условия, в которых обучающемуся было бы комфортно и безопасно, чтобы он с радостью шёл к образовательным и творческим победам.

Список использованных источников

1. Зарецкий, В. Как учителю работать с неуспевающим учеником: Теория и практика рефлексивно-деятельностного подхода [Текст] / В. Зарецкий. – М.: Чистые пруды, 2011.– (Библиотечка «Первого сентября», серия «Воспитание. Образование. Педагогика». Вып. 33).
2. Компетенции «4К»: формирование и оценка на уроке: Практические рекомендации [Текст] / авт.-сост. М.А. Пинская, А.М. Михайлова. – М.: Корпорация «Российский учебник», 2019.
3. Я – эффективный учитель: как мотивировать к учебе и повысить успешность «слабых» учащихся: учебно-методическое пособие / составители: Н.В. Бысик, В.С. Евтюхова, М.А. Пинская. – М.: Университетская книга, 2017.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫН ҚАРАСТЫРУ

Омарова Шарида Хафизовна,
*I санатты оқу ісінің меңгерушісі,
«Парасат» мектеп-лицейі»КММ,
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары.
СҚО, Қызылжар ауданы*

Аңдатпа. Мақалада автор білім саласындағы нормативтік – құқықтық құжаттарға негізделе отырып, білім беру мекемесінде сапа көрсеткішіне ықпал ететін іс – шаралардың түрлеріне тоқталған. Мақала тақырыбын ашуда мысалдар келтірілген, кесте, диаграммалар қолданылған. Мектептішілік бақылаудың жүйелі жүргізілуі туралы айтылған. Жаңашыл тәсіл ретінде Lesson Study-дің қолданылуы туралы айтылған. Қорытынды ойын білім сапасының арттырылуына ұжым түгел қызмет ететінін айтқан.

Аннотация. В статье автор остановился на видах мероприятий, влияющих на показатель качества в образовательном учреждении, опираясь на нормативно – правовые документы в

области образования. При раскрытии темы статьи приводились примеры, использовались таблицы, диаграммы. Речь идет о систематизации внутришкольного контроля. Упомянуто использование Lesson Study как инновационного подхода. Качество знаний зависит от деятельности всего коллектива.

Abstract. In the article, the author dwelled on the types of activities that affect the quality indicator in an educational institution, based on the regulatory and legal documents in the field of education. When disclosing the topic of the article, examples were given, tables and diagrams were used. We are talking about the systematization of intra-school control. The use of the Lesson Study is mentioned as an innovative approach. The quality of knowledge depends on the activities of the entire team

ҚР Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы №726 қаулысымен бекітілген «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасының 3-міндеті ретінде білім беру сапасын арттыру мәселесі қойылып отыр [1]. Орта білім беру ұйымдарында білім сапасының ҚР бойынша төмендігі соңғы уақытта жиі айтылып келеді. Бұл мәселенің шешілуіне әрбір білім ордасы жауапкершілікпен қарауы керек. Білім сапасын арттырудың жолдарын әркім дербес іздестіріп, жүйелі жоспар құрылғанда нәтижеге жетуге болады.

Мектепшілік бақылау оқу-тәрбие процесін үйлестіруді жалпы мемлекеттік талаптарға (нормативтерге) және оқушы мен педагогтің дамып келе жатқан тұлғаларының сұраныстарына сәйкестігін зерделеу және талдау мақсатында жүзеге асырылады. Оқу процесінің және білім алушының оқу жетістігінің сапасын арттыру, педагогтерде және білім алушыларда кездесетін зерделеу мақсатында мектепшілік бақылауды күшейту керек [2,16].

Үлгермеушілермен жұмыс, білім көрсеткіштерін арттыру сұрақтары мектепшілік бақылау арқылы шешіледі. Осы орайда алдымен мектептің бір оқу жылындағы жұмысы жүйелі талданып, талдаудың әлсіз тұстары жаңа оқу жылына міндеттерді алып шығады. Жұмыстың мақсаты мен міндеттері айқын болуы тиіс. Білім сапасын жоғарылатуда мұғаліммен тікелей жұмыс жасайтын орта – пән мұғалімдерінің әдістемелік бірлестігі. Әдістемелік бірлестікте жаңартылған бағдарламаның қыр-сыры, критериялды бағалау, жиынтық бағалаулардың спецификациялары жан-жақты талданады. Әрбір мұғалім өзінің пәнді оқытудағы әдістемелік мәселесін мектептің мәселесімен ұштастырады. Бүгінгі таңда жаңартылған бағдарлама оқушының сыни ойлауын, өз ойын еркін жеткізуіне мұғалім тарапынан жағдай жасалуын көздеп отыр. Бір сөзбен айтқанда, оқушыны сыни ойландыра отырып, өмірге деген бейімділігін арттыру.

ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы негізінде өзгерістер енгізілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында былай деп жазылған: «Оқу процесін ұйымдастыру білім алушыларды ізденуге, мәселелерді талқылауда, көзқарасын дәлелдеуде белсенділікке, сындарлы шешімдер қабылдауға ұмтылу жолымен өздігінен тәжірибе меңгеруін ұйымдастыруға негізделген оқытудың интерактивті әдістерін пайдалануды көздейді [3.17б, 41 бет]».

Мемлекет тарапынан оқу – тәрбие процесін жүзеге асыруда қойылып отырған талаптардың орындалуы мұғалімнің әрекетімен тікелей байланысты.

Ендеше мұғалім сабақта оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін қолданып, сабағын жан – жақты құрастырғанда ғана нәтижеге жетеді.

Сабақ тиімділігін арттыру үшін мектебімізде қолданылып келе жатқан тәсілдердің бірі - Lesson Study үдерісі. Lesson Study – мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл [4,6]. Lesson Study-мәселені бірлесе анықтау, сабақты бірлесе жоспарлау, сабақтан соң бірлесе талдау. Lesson Study циклін өткізу кезінде мұғалімдер оқыту тәжірибесіне жаңа әдістер енгізеді немесе оны жетілдіреді, кейін ашық Lesson Study өткізу немесе жұмыс сипатталған құжатты жариялау арқылы әріптестеріне таратады. Бұл тәжірибені тарату болып есептеледі. Ағымдағы оқу жылында бұл үдеріске 6-сыныптар қамтылып отыр. Қазан айында алғашқы цикл өтті. Нәтижесі қорытылды. Келесі цикл қаңтар айында, соңғысын сәуір айында өткізу жоспарлануда.

Сапа тиімділігін арттыруда атқарылатын жұмыстың бірі – бастауыш буын мен орта буынның арасында сабақтастық орнату. Осы орайда мұғалімдердің өзара сабаққа қатысулары, психологиялық-педагогикалық талдаулар, оқушыны зерттеу, сабақты зерттеу жұмыстары жүргізіледі. 5-сыныптардың бейімділігі арнайы педагогикалық консилиумда талданады. Оқушылардың бейімделуі туралы мамандар (мектеп психологы, әлеуметтік педагог) және пән мұғалімдері ойларын ортаға салады. Мәселе туындаса осы жерде талқыланады және шешім шығарылады.

«Орта буында білім сапасы неге күрт төмендейді?» деген сұраққа жауап іздеу мақсатында өткен оқу жылында 5,6-сыныптарды зерттеу жұмыстары жүргізілді. Алдымен оқушылардан, мұғалімдерден сауалнама алынды. Мектепшілік бақылаудың аясында жұмыс жоспары құрылды. Зерттеу барысында сыныптағы оқу-тәрбие жұмысының ұйымдастырылуы, сабақтың жүргізілуі, оқушылардың бағалануы, оқушылардың сыныптан тыс жұмыстарға қатысуы, ата-анамен қарым-қатынастың болуы сияқты мәселелер сараланды. Зерттеудің қорытындысы шығарылып, мәселенің шешу жолдары анықталды.

Білім беру ұйымындағы алқалы нысандардың бірі – педагогикалық кеңес болып табылады. Оқу – тәрбие жұмысына қатысты маңызды мәселелер осы педагогикалық кеңесте қаралады.

Қажет болған жағдайда мектебіміздің педагогикалық кеңес отырысының шешімімен үлгерімі төмен сыныптарға мектепшілік бақылаудың ерекше бір түрі – сыныптық-жинақтық бақылау жүргізіледі. Педагогикалық кеңестің шешімі шыққан соң жұмыс жоспары құрылып, бақылауға енгізілген сыныптармен жүйелі жұмыстар жүргізіледі (кесте №1). Сонымен қатар кеңес отырысында салыстырмалы түрдегі сапа динамикасы талданады (кесте №2).

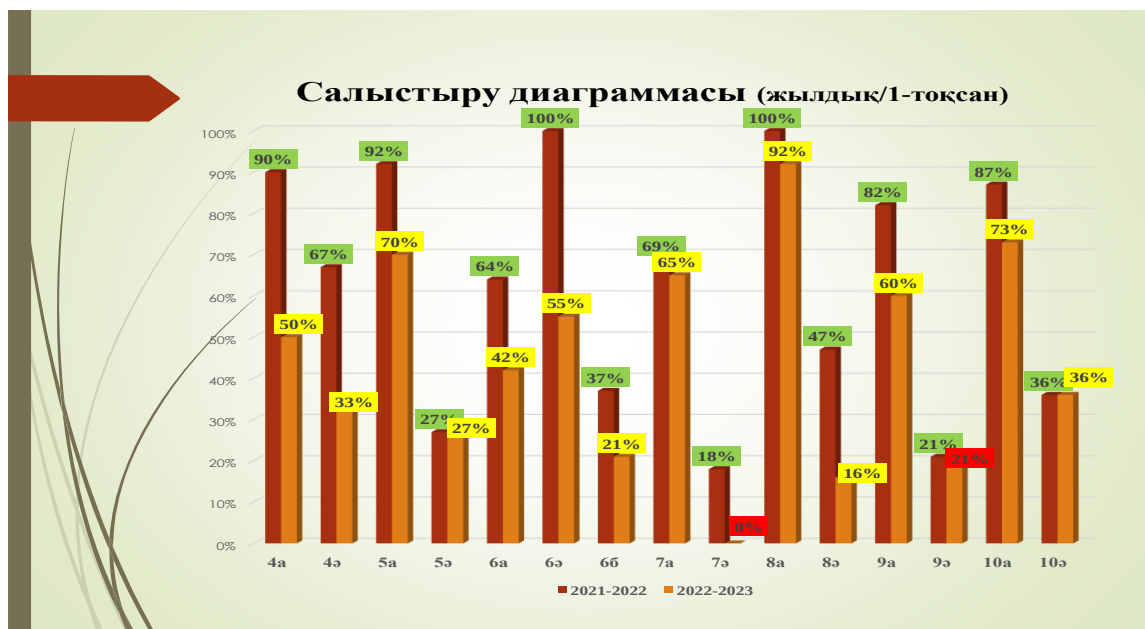
Білім сапасын арттырудың жүйелі жұмыстарының бірі ретінде оқушымен ұйымдастырылатын жеке, қосымша сабақтарды да атауға болады. Білім алушылардың біліміндегі олқылықтарды осы қосымша сабақтарда жоюға болады. Мұғалім мен оқушының арасында тиімді кері байланыс орнатылып, қиындық тудыратын оқу мақсаттары қаралады.

Жалпы, жоғарыда айтылған жұмыстардың қорытындысы ретінде мектептің білім сапасының көрсеткіші пайда болады (кесте №3). Білім сапасы көрсеткішінің оң нәтиже беруіне мектеп әкімшілігі, мектеп ұжымы толығымен атсалысады.

«Бірлік бар жерде – тірлік бар» дегендей, бірлесе атқарған жұмыс нәтижелі болмақ.

Кесте №1

№	мазмұны	жұмыстың түрі	жауаптылар
1	Мотивациялық тренинг "Мозаика"	Тренинг	Педагог-психолог
2	"Кері байланыс бутерброды"	Кері байланыс	Ғылыми ісінің меңгерушісі
3	"Баланың әлеуметтік жағдайының көрсеткіші"	Әлеуметтік сауалнама	Әлеуметтік педагог
4	Сабақтарға қатысу	Сабаққа қатысу	Әкімшілік мүшелері, бірлестік жетекшілері
5	Тәрбие сағаттарына қатысу	Тәрбие жұмысына қатысу	Әкімшілік мүшелері
6	"Жасөспірімнің сыныппен өзара қарым-қатынасы"	Аудит	Педагог-психолог
7	Мұғалімге кәсіби әдістемелік көмек көрсету	Тренинг	Ғылыми ісінің меңгерушісі

Сурет 1.

Кесте №2

СОҢҒЫ 5 ЖЫЛДЫҢ БІЛІМ САПАСЫ

№	тоқсан	оқу жылдары				
		2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023 1-тоқсан
1	жалпы	58%	69%	63%	63%	54%
2	1-4 сынып	76%	84%	77%	75%	69%
3	5-9 сынып	45%	46%	62%	60%	44%
4	10-11 сынып	47%	63%	50%	56%	48%

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. ҚР Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы №726 қаулысымен бекітілген «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасының
2. «2022-2023 оқу жылында ҚР орта білім беру ұйымдарында оқу – тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат. Астана, 2022 ж.
3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары. Қазақстан Республикасы Оқу- ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы.
4. «Сабақты зерттеу - бірлескен оқу тәсілі» мұғалімге көмек. Астана, 2017 ж.

ФОРМЫ РАБОТЫ С НЕУСПЕШНЫМИ УЧЕНИКАМИ

Раймбекова Сайран Жұмасияқызы,
педагог-исследователь, КГУ «Средняя
общеобразовательная школа №49»,
учитель русского языка и
литературы в казахской школе

Аңдатпа. Бұл мақалада сабақта оқушылардың білім сапасын арттыру мәселелері қарастырылады, сабақта оқушылардың ынтасын арттыру жолдары атап өтіледі. Мақалада оқу-танымдық және практикалық міндеттер көрсетілген, оқушылардың мектептегі сәтсіздіктерін жеңу жолдары көрсетілген. Сабақта сәтсіз оқушылармен қолданылатын жұмыс түрлері атап өтілді.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы повышения качества знаний учащихся на уроке, отмечены пути повышения мотивации учащихся на уроке. В статье указаны учебно-познавательные и практические задачи, отмечены пути преодоления школьной неуспешности учащихся. Отмечены формы работы на уроке, применяемые с неуспешными учениками.

Abstract. *This article discusses the issues of improving the quality of students' knowledge in the classroom, and highlights ways to increase students' motivation in the classroom. The article specifies educational, cognitive and practical tasks, and points out ways to overcome the school failure of students. The forms of work in the lesson used with unsuccessful students are noted.*

Вопросом качества образования занимались всегда. Однако образование меняется и поэтому появляется необходимость постоянного переосмысления ценностей и целей в новом контексте. Качественным можно считать образование, если определенные достижения имеют не только учащиеся, но и преподаватели как участники образовательного процесса. Что делать, чтобы повысить мотивацию учащихся к учёбе? С чем может быть связана низкая мотивация школьников к учёбе? Низкая учебная мотивация школьников может быть связана с различными факторами, в том числе макрокультуральными, социальными, организационными, семейными, личностными, стилем отношений между субъектами образовательного процесса. Одним из ресурсов противостояния этим факторам является индивидуализация образовательного процесса, приведение его в соответствие с возможностями и особенностями обучающихся, с их интересами, с ориентацией на зону ближайшего развития, на инициацию и укрепление субъектной позиции по отношению к учебной деятельности. Такие мероприятия предполагают комплексный анализ школьной ситуации обучающихся и образовательного процесса по запросу учителей; организацию консультативной помощи учителям, стремящимся перестроить свою работу с учениками (по запросу); организацию индивидуальной помощи обучающимся в преодолении учебных трудностей, направленную в том числе на повышение учебной мотивации; исследование семейного аспекта снижения учебной мотивации и вовлечение родителей в образовательный процесс. Ожидаемые результаты реализации комплекса мероприятий – повышение учебной мотивации обучающихся, нормализация школьной ситуации обучающихся, повышение образовательных результатов. В первую очередь необходимо организовать следующие формы работы с неуспешными обучающимися:

- 1) индивидуальные дополнительные занятия и консультации учителя или педагога-психолога, которые организуются для отстающих учеников.
- 2) помощь в выполнении домашних заданий и работе над ошибками, которую оказывают, например, педагоги-психологи.
- 3) обучение ребенка по индивидуальным образовательным программам (например, в условиях инклюзивного образования или домашнего обучения). Главными моментами в практике помощи являются организация самостоятельной деятельности ученика по преодолению своих трудностей и ликвидации пробелов, а также рефлексии этой деятельности. По Л.С. Выготскому действия ребенка в зоне актуально доступного к развитию не ведут. Развитию способствует деятельность ребенка в зоне ближайшего развития, осуществляемая в сотрудничестве со взрослым. Из этого вытекает, что если зоны ближайшего развития детей различаются (а они различаются практически всегда), то работать с ними нужно по-разному, то есть индивидуально. На первом

этапе помощи необходима диагностика уровня и зоны ближайшего развития. Способ определения – последовательные усложняющиеся задания до появления ошибки. На этом этапе важно не оценивать (особенно в баллах) ребенка, а ошибку рассматривать как сигнал к началу совместной деятельности. Ошибка является показателем того, что ребенок в своей деятельности вышел за границы зоны актуального развития и оказался в другой зоне, а вот в какой именно – зоне ближайшего развития или зоне актуально недоступного – важно различить. Польза будет только от движения в зоне ближайшего развития. Первая ошибка даст информацию о «нижней» границе зоны ближайшего развития данного ребенка в области осваиваемых им действий. Можно прощупать «верхнюю» границу, продолжая усложнять задания, чтобы определить, какие он перестает понимать. Диапазон действий, ограниченный снизу и сверху, покажет ту область предмета, внутри которой имеет смысл выстраивать взаимодействие с ребенком. С этого момента начинается второй этап – определение предмета приложения совместных усилий. Это совместная работа взрослого и ребенка с ошибкой, в ходе которой ученик научиться понимать ее причины и их устранять; переживать ситуацию ошибки, «держат удар»; относиться к ней оптимистически – как к шансу для перехода в новое качество в развитии; осмыслять, переосмыслять и конструировать способы собственной деятельности, преодолевать трудности как таковые за счет приобретения опыта успешной деятельности по их преодолению совместно со взрослым, в роли которого может быть не только учитель или психолог, но и, например, родитель, сильный ученик. При возникновении трудности или ошибки целесообразно организовать рефлекссию, которая поможет ребенку установить связь между допущенной ошибкой и способом его действия. В этот момент старый (ошибочный, недостаточный, ненадежный) способ действия ребенка становится предметом осознания. Когда установлена связь, ставится задача разработки нового способа. Это творческая задача и для ребенка, и для взрослого. Точнее, учителю понятно, как нужно, чтобы ребенок действовал, но как он к этому действию придет, какой дорогой, двигаясь от своего способа, иногда предсказать очень трудно. Простое объяснение и даже демонстрация ребенку его действия нередко ничего не дает. Власть способа оказывается сильнее. Он все понимает, но тем не менее, когда он доходит до рокового момента в деятельности, когда уже знает, что сейчас надо быть особенно бдительным, старый способ предательски срабатывает и приводит к той же самой ошибке. Если все же удастся выстроить новый способ «рядом со старым», чтобы они не смешивались, тогда ребенок начинает действовать более уверенно. В его речи могут быть такие выражения, как «раньше я делал так, а теперь так». И это свидетельствует о том, что осознание произошло. Рефлексия, то есть осознание того, как и за счет чего был достигнут успех, позволяет осознанно воспроизвести полученный опыт, овладеть им, превратить в обобщенный способ действия в проблемной ситуации. Ситуация успеха является мощным мотивирующим фактором, дает обучающемуся почувствовать вкус учебы, успеха, творчества. В работе с отстающими и немотивированными учащимися принципиально важно, чтобы учитель в классе создавал

поддерживающий климат, показывал, что помощь всегда доступна, и предлагал дифференцированные формы обратной связи. Таким детям нужно предоставлять оперативную помощь, четко структурировать работу с материалом и тщательно планировать продвижение. Повышению мотивации учащихся в значительной степени способствует связь обучения с их жизненным опытом, возможность обучаться в игровых формах, с использованием интересных проблемных ситуаций. Другой важный аспект – работа в команде, возможность обмениваться вопросами, получать поддержку и признание одноклассников. Для такой организации уроков необходимо использовать учебно-познавательные и практические задачи особого типа: учебная задача предполагает больше одного или множество возможных решений;

- в центре задачи лежит либо мини-проект, либо создание/конструирование некоторого продукта с использованием нестандартных средств;

- задание дает возможность для развития кратко очерченного сюжета в рамках заданной предметной проблемы;

- задание предполагает работу в группе с возможным выделением подзадач для автономной либо парной работы;

- задача требует самостоятельного поиска необходимой информации в открытых источниках;

- задача по определенному предмету может включать поиск и использование информации из других предметов. При этом роли учителя и ученика меняются:

- ученики приобретают самостоятельность в выборе плана, объема и форм работы, а учитель предоставляет возможность проявить самостоятельность, подобрав соответствующее задание;

- ученики могут выступить в роли учителя друг для друга, работая в паре или в группе. Учитель становится консультантом для самостоятельно работающих команд и поддерживает их продуктивную работу;

- ученики принимают участие в оценке как результатов урока, так и процесса работы, используя инструменты самооценивания. Учитель получает возможность не только оценивать предметные результаты, но и осуществлять мониторинг формирования и развития компетенции. Такой мониторинг может проводиться как на уровне класса, так и на индивидуальном уровне. Оценивание в этом случае имеет формирующий характер. Одним из способов решения проблемы низкой мотивации школьников является развитие их представлений о значимости обучения для будущей жизни. Эффективным средством для этого является профориентационная работа. Существенное отличие современного понимания профориентационной работы заключается в ее нацеленности не на выбор конкретной профессии каждым учеником, а на формирование у учащихся неких универсальных качеств, позволяющих осуществлять сознательный, самостоятельный профессиональный выбор, быть ответственными за свой выбор, быть профессионально мобильными. В большинстве случаев проблемы с дисциплиной на уроках являются следствием разных причин, оказывающих

негативное влияние на образовательный процесс и атмосферу в школе. Важно учитывать психолого-педагогические аспекты организации образовательного процесса, которые в ряде случаев могут быть самостоятельным источником возникновения проблем и требуют отдельного рассмотрения. Дисциплинарные проблемы на уроке, как правило, связаны с невключенностью учеников в деятельность. Другое направление – это работа с детьми с девиантным поведением. Профилактика девиантного поведения несовершеннолетних в современном быстро меняющемся мире – важное направление деятельности в образовательных организациях. План работы должен включать комплекс профилактической деятельности в контексте трудных жизненных ситуаций с участием несовершеннолетних с проблемным и девиантным поведением. Внеурочная деятельность – еще один инструмент, который вовлекает школьников и их родителей в учение с интересом, помогает раскрыть им свои творческие способности. Именно во внеурочной деятельности становится возможным создание уникальной ситуации естественной языковой среды, способствующей не только освоению русского языка, но также возрастанию культуuroобразующей функции образования. В рамках программы внеурочной деятельности «Знатоки русского языка» проводились следующие мероприятия:

- неделя русского языка, (родители помогали учащимся в оформлении работ и размещении их на сайте школы);

- подготовлен концерт «Мои любимые песни», где учащиеся начальных классов исполняли песни на русском языке, учащиеся 6-9 классов с участием родителей подготовили сценки;

- защита проектов учащимися старших классов.

- интеллектуальная игра с учащимися старших классов.

Список использованных источников

1. Зарецкий В. Как учителю работать с неуспевающим учеником: теория и практика рефлексивно-деятельностного подхода.
2. Выготский Л. С. Динамика умственного развития школьника в связи с обучением.
3. Куксо Е.Н. Десять эффективных способов улучшения качества преподавания в школе.

ВЛИЯНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ УРОКА НА КАЧЕСТВО ЗНАНИЯ

**Сапаргалиева Бакытгуль
Кизатовна,**

педагог-исследователь,
КГУ «Средняя школа им.М.Ауэзова»
ОО по Зайсанскому району УО ВКО,
заместитель директора по УВР,
учитель информатики

Аңдатпа. Бұл мақалада қысқаша «мектеп мәдениеті» туралы және сабақты зерттеу түсініктері берілген. Заман талабына сай мектептерде қолданып жатқан жаңа технологиялар, соның ішінде сабақты зерттеудің білім сапасына әсері туралы айтылған. Мақалада мектепте сабақты зерттеу жұмыстарының практикалық жақтары көрсетілген және жұмыс нәтижелері жарияланған.

Аннотация. В данной статье кратко рассматриваются понятия «культура школы» и исследования урока. Согласно требованию времени в школах применяются различные технологии, в том числе и влияние исследования урока на качество знания. В статье показана практическая часть применения исследования урока и приведены результаты.

Abstract. The concepts of «school culture» and lesson research are briefly discussed in this article. According to the demand of the time, various technologies are used in schools, including the influence of lesson research on the quality of knowledge. The article shows the practical part of application of the lesson research and presents the results.

В мире ничто не стоит на месте. Меняются времена - меняются люди, меняется общество. Появляются новые приоритеты в обществе, новые формы учебной и воспитательной работы. Чтобы не отстать от времени, быть интересным для учеников нам учителям нужно постоянно учиться, изменяться, совершенствоваться. Известную пословицу «Век живи - век учись», можно переиначить на «Век живи, век учись – век учи» и она как никогда актуальна сейчас и более подходит для нас педагогов.

Что такое «Культура школы»? Это новый термин, который сегодня используется для описания жизненной реальности, существующей в каждой школе. В педагогическом менеджменте термином «культура школы» определяют как совокупность норм, ценностей, традиций, обычаев, ритуалов, правил, регулирующих деятельность и взаимоотношения членов школьного коллектива и определяющих уклад жизни в учебном заведении. Каждая школа имеет свою историю, свое лицо, имидж в окружающем микросоциуме, статус в глазах детей, родителей и учителей, общественности. [1]

КГУ «Средняя школа имени М.Ауэзова» это школа, которую я закончила в 1984 году и сейчас работаю в этой школе, начиная с 1992 года. Наша школа, имея 100-летнюю историю, также обновляется и меняется как внешне так и внутренне. То есть обновляется коллектив, обновляются кадры, взгляды, обновляются формы и методы преподавания.

За последние 30 лет в мире образования очень многое изменилось и обновилось, идет постоянное движение к новому содержанию, методикам и технологиям.

Успешность системы образования и качество обучения стали одним из часто обсуждаемых вопросов в обществе. Чтобы наши выпускники стали успешными, конкурентноспособными учителя ищут различные подходы для поддержания эффективности обучения. Одним из таких подходов является «Исследование урока». [2]

Наш коллектив, также стараясь не отставать от времени и новшеств, старается воплотить все новое в преподавании и обучении. В коллективе курс «Исследования урока» прошли три учителя. Это учитель казахского языка и литературы Коканова Г.Т. – учитель-мастер, учителя казахского языка и

литературы в русских классах Даулетбекова С.Д. и Кобланова Л.К. Учителя – исследователи. Данный курс они прошли в 2018 году. После окончания курсов, выступления на методическом совете, проведения разъяснительных работ на коучингах (рис.1) было создано две группы для исследования урока в 8, 9 классах. Членами первой группы были учителя таких предметов как математика, казахский язык и литература, информатика, русский язык. Я была членом данной группы и непосредственно участвовала в данном процессе.

Рисунок 1 - Коучинг по исследованию урока

Какие классы были выбраны и стали объектом исследования? Это были классы с самой низкой успеваемостью. Классы, где учились ученики с низкой мотивацией к учебе. Учителя решили исследовать причину низкого интереса учащихся к учебе. Работа по исследованию урока началась с декабря 2018 года по март месяц 2019 года. Был составлен график проведения исследования урока.

Таблица 1 - График процесса исследования урока

Группа	Исследуемая проблема	Декабрь (указать дату проведения урока, ФИО учителя, класс)	Январь (указать дату проведения урока, ФИО учителя, класс)	Февраль (указать дату проведения урока, ФИО учителя, класс)
9 класс Координатор: Коканова Г.Т.	Через метод дифференциации повысить интерес учащихся «в трудных классах»	07.12.2018 Исекенова А.К 14.12.2018 Женисбек Г. 21.12.2018 Бактиярова К.О. 24.12.2018 Сапаргалиева Б.К.	16.01.2019 Бактиярова К.О. 25.01.2019 Женисбек Г. 29.01.2019 Исекенова А.К.	05.02.2019 Сапаргалиев а Б.К. 14.02.2019 Бактиярова К.О. 20.02.2019 Женисбек Г. 27.02.2019 Исекенова А.К.

Администрация школы активно поддержала начинания учителей, планирование уроков были внесены в циклограмму школы. Для проведения данной работы было пересмотрено расписание учителей.

После проведения уроков (рис.4) члены группы обсуждали, рассматривали факты наблюдения с уроков, выявляли недочеты, строили новый план урока. (рис.2, рис.3)

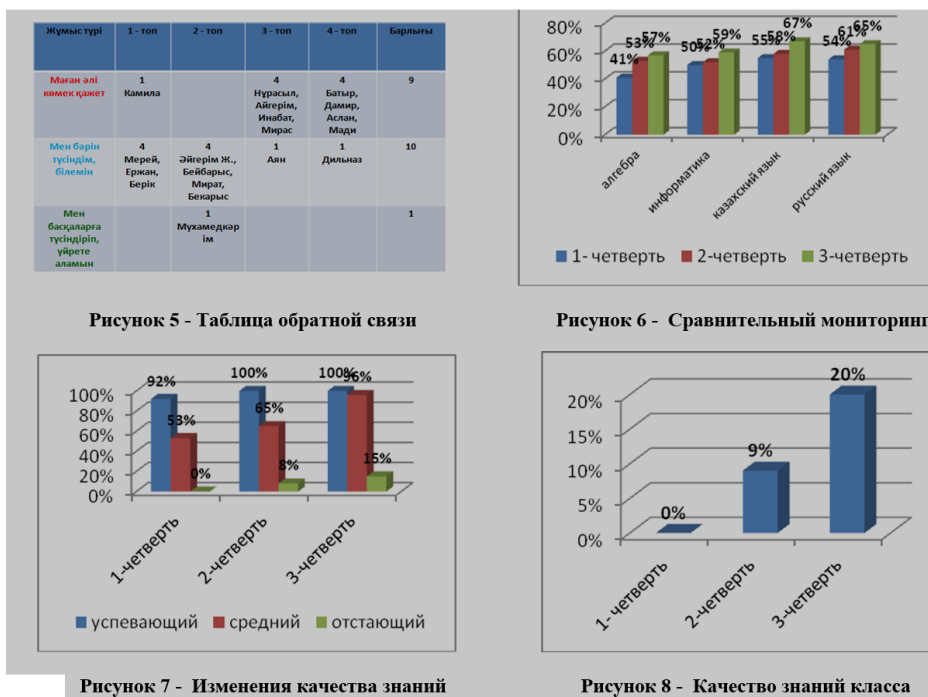
Рисунок 2 - Анализ урока исследования Рисунок 3 - Планирование и анализ урока исследования

Рисунок 4 - Урок исследования

Для большинства учеников изучение предметов математики и информатики вызывают затруднения. Чтобы повысить интерес учащихся к учебе были использованы дифференциальные задания. Задания, составленные от простого к сложному, позволили учащимся без всяких трудностей вовлечься в процесс урока. Поэтому на уроке информатики больше использовались задания, требующие обратной связи, готовые схемы, таблицы. В начале каждого урока проводился разбор обратной связи пройденного урока. Такой разбор вызвал у учащихся огромный неподдельный интерес. По итогам обратной связи по предмету информатики учащиеся дали следующий ответ: из 20 учащихся 45% требуется помощь, 50% всё поняли и 5% могут объяснить другим ученикам. По алгебре из 20 учащихся 55% требуется помощь, 35% всё поняли и 10% могут обучить и объяснить другим ученикам. [3]

Безусловно этот процесс считается успешным. Как учителя, так и ученики поняли важность обратной связи.(рис.5)

Членами второй группы были учителя таких предметов как биология, география, казахский язык и литература, английский язык, психолог школы. (рис.9, рис.10)

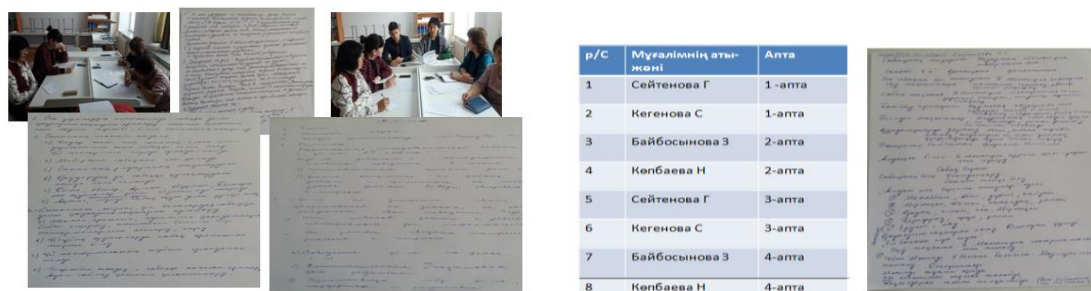

Таблица 2 - График процесса исследования урока

Группа	Исследуемая проблема	Декабрь (указать дату проведения урока, ФИО учителя, класс)	Январь (указать дату проведения урока, ФИО учителя, класс)	Февраль (указать дату проведения урока, ФИО учителя, класс)
8 класс Координатор: Даулетбекова С.Д.	Влияние культуры класса на качество образования учеников.	Сейтенова Г.З. Кегенова С.И. Байбосынова З.А. Копбаева Н.М.	Сейтенова Г.З. Кегенова С.И. Байбосынова З.А. Копбаева Н.М.	Сейтенова Г.З. Кегенова С.И. Байбосынова З.А. Копбаева Н.М.

Рисунок 11 - Проведение урока исследования

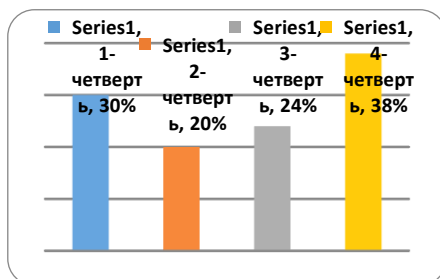

Рисунок 12 - Качество знаний класса

Что получилось в итоге? Итог исследования урока в обеих группах это, пусть незначительное, но повышение качества знаний учащихся. (рис.6, рис.7, рис.8) Результаты исследования урока были освещены на педагогическом совете. Руководитель первой группы в качестве координатора ведущей школы Коканова Г.Т. выступила на областной НПК «Исследование действия и исследования урока: практика применения в казахстанских школах». За распространения опыта была награждена дипломом. (рис.13)

Рисунок 13 - Областная НПК

В условии пандемии, во время учебы онлайн исследование урока было продолжено. Учителями изучались методы и приемы работы приемлемые для дистанционной работы. Были предложены и проэкспериментированы работа в Zoom деление на комнаты, работа с доской Padlet, работа с Google Forms, WhatsApp Messenger и другие. Руководители групп смогли активизировать процесс, придать уверенности учителям в их работе.

В процессе проведения исследования урока был обмен опытом между учителями, работа в команде, приобретение новых навыков, обновление в видении данного процесса, учителя стали более увереннее в своих действиях. (рис.11) Ученики более свободно стали выражать свои мысли, научились не бояться аудитории, более серьезнее стало отношение к учебе, они поняли, что учителям не безразлично знание их учеников. Как и все казахстанские школы наша школа стремится к новым инновационным технологиям. Мы хотим чтобы наши выпускники были уверенными, грамотными, конкурентноспособными и успешными в жизни.

Исследование урока – актуальная мировая тенденция современного образования, направленная на непрерывное профессиональное развитие учителей. Системное, постоянное использование исследования урока в школе

повышает интерес школьников к учебе, появляется вовлеченность в процесс обучения, следовательно улучшаются учебные достижения. [4]

Одним из параметров успешности национального образования является развитие культуры школы. Исследование урока безусловно содействует развитию культуры школы. Культура школы всесторонне оказывает содействие лидерству учителя, дает возможность активно участвовать в политике школы, внедрять изменения и брать ответственность за последствия.

Главным приоритетом страны является переход от образования для всех - к качественному образованию для каждого. В течение предстоящих 15 лет усилия системы образования Казахстана должны быть направлены на достижение четвертой Глобальной цели: «Обеспечение всеобщего и справедливого качественного образования и обучения на протяжении всей жизни для всех».[5]

Список использованной литературы

1. Попова И.Н. Культура школы как феномен педагогической теории и практики // М., 2004.
2. Как сделать школу успешной [электронный ресурс] / Под ред. Л. Журба, Е. Марченко// <https://bilimdinews.kz/>
3. Коканова Г.Т., Даулетбекова С.Д. Сабакты зерттеу мектеп тәжірибесінен // Педагог-новатор.- 2019.-№4.- С.74-76.
4. Куксо Е.Н. Десять эффективных способов улучшения качества преподавания в школе // Директор школы. – М., 2016.-С.192
5. Образование Казахстана за годы независимости в контексте мировых трендов: достижения и перспективы развития // Қоғам & Дәуір. – 2016. - №4. – С.49-52.

САПАЛЫ БІЛІМ – МЕМЛЕКЕТ ПЕН ҚОҒАМ ҮШІН БАСТЫ ҚҰНДЫЛЫҚ

Садыбекова Анар Жұмасияқызы

педагог-сарапшы, п.ғ.м.

Абай облысы білім басқармасының

Абай ауданы білім бөлімінің

«Жалпы орта білім беретін мектебі» КММ

Андамна. мақалада оқушылардың білім сапасын арттыру жолдары қарастырылған.

Аннотация. в статье рассмотрены способы повышения качества знаний обучающихся.

Abstract. the article discusses ways to improve the quality of students' knowledge.

Мектеп үнемі білім саласындағы өзгерістерді қолдану арқылы білім сапасын арттыру бағытындағы жұмыстарды жетілдіруді қажет етеді. Осы өзгерістерді жетілдіру педагогтардың жүйелі шығармашылықпен жұмыс жасауының нәтижесінде жүзеге асырылады. Білім сапасын арттыру үшін ұстаздарды қолдау, оқушыларға мейірімділік, ата-анамен бірлескен жұмысты жоспарладық.

Абай облысы білім басқармасының Абай ауданы білім бөлімінің «Жалпы орта білім беретін мектебі» КММ 2020 жылдың 20-шы желтоқсанында ашылды. Мектеп ашылғанда үздік және жақсы оқитын оқушылар мамандандырылған мектепке кеткендіктен, білім сапасы 32 пайызды құрады, бірақ қалған мұғалімдердің сапалық құрамы 56 пайыз болғандықтан, алдағы уақытқа жоспарлаумен айналысуды бастадық.

Деңгейлік, тренерлік, ұзақ мерзімді курстан өткен, жоғары санатты, педагог-зерттеуші, педагог-сарапшы санатындағы мұғалімдерді іске қоса отырып шығармашылық топтың ішінен басқарушы, үйлестіруші, дамытушы топтар құрылды. Командалық жұмысты нығайтып, жастармен жұмыс жүргіздік.

Ең бірінші ұстаздар, оқушылар мен ата-аналарға психологиялық қолдау көрсету мақсатында жұмыстар жоспарланды. Себебі, ата-аналар тарапынан «іріктеліп қалған балалар» деген сөзді жою керек болды. Бірнеше тренингтен кейін ата-аналар мен оқушылар өзгерді. Бастапқы тренингтерде немқұрайдылық болды, біртіндеп сенімділік пайда болып алға жылжыдық.

Оқу сапасын арттыру, олқылықтарды зерттеу, оқушыларға білім алуға көмектесу және топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал ету мақсатында Lesson Study өткізу жоспарланды. Зерттеу тобы құрылды. Lesson Study жайлы түсінік беріп семинар өткізуді де сұрағандар болды. Сондықтан, алдағы уақытта іс-әрекеттегі зерттеуді, Lesson Study жайлы кеңінен мағлұмат беру мақсатында семинар, шебер сынып, коучинг өткізілді.

Деңгейлік, тренерлік курстан өткен мұғалімдерден құрылған шығармашылық топ көптеген іс-шара өткізіп, кәсіби құзыреттіліктерінің жоғары деңгейге жеткізуге дайын екендіктерін көрсетті.

Педагог-зерттеуші санатындағы мұғалімдер жас мамандарға әдістемелік көмек көрсету, іс-тәжірибелерін насихаттау мақсатында үлгі сабақ көрсетсек деген ұсыныс тастау барысында, педагог-сарапшылар да үлгі сабақтар өткіземіз деп қосылды. Бұл мұғалімдердің ізденімпаздығының, іс-тәжірибесімен бөлісуге дайын екендігінің дәлелі болды.

Мектептің перспективалық жоспары бойынша Lesson Study – сабақты жақсартуға арналған процесс болғандықтан, өткізу үшін комиссия құрылды. Зерттеу тобына кіретін мұғалімдер анықталып, алғашқы отырыс өткізіліп, жоспар жасалды. Жоспар бойынша жұмыстар ұйымдастырылды. Зерттеу жүргізуге фокус ретінде мектебіміздегі 5 «Б» және 7 «Б» сыныбы таңдап алынды. Lesson Study жүргізуге осы сыныпқа сабақ беретін мұғалімдермен кеңес өткізілді. Комиссия құрамына кірген бұл ұстаздар ұйымдастырушылық қабілеттері жоғары және көшбасшылық қабілеттері дамыған мектепке өзгеріс

енгізуге ат салысып жүрген ізденімпаз мамандар. Сынып оқушылары арасынан А – дарынды және талантты оқушы, В – үлгерімі орташа және С- үлгерімі төмен оқушы анықталды. Зерттеу тобына кірген пән мұғалімдерімен алғашқы отырыс өткізіліп, жұмыс алгоритмі, жұмыс нәтижесін қамтамасыз ететін ережелер анықталынып, жұмыс жоспары құрылды. Зерттеу жұмысын жоспарлауда Lesson Study Ұлыбританиялық дүниежүзілік қауымдастығының құрметті бас хатшысы Питер Дадлидің, Ұлттық білім беру саясаты институтының аға зерттеушісі Тошио Чичибудың нұсқаулықтары басшылыққа алынды.

1- цикл

Бірлесіп жоспарланды

1 –ші LS өткізіліп, қадағалау

Оқушылармен сұхбаттасу

Талқылау және екінші LS жоспарлау

2-цикл

2 LS бірлесіп жоспарлау

2 LS өткізу/қадағалау

Оқушылармен сұхбаттасу

2 LS Талқылау және 3 LS жоспарлау

3-цикл

3 LS бірлесіп жоспарлау

3 LS өткізу/қадағалау

Оқушылармен сұхбаттасу

3 LS талқылау және ортақ қорытынды жасау

Lesson Study өткізілетін сыныптан 3 оқушы таңдалып алынды.

Мұғалімдер зерттеу үдерісіне қатыса отырып, сынып ішінде еркін жүріп, оқушыларды жан-жақты бақылай алды. Сабақтан соң оқушылардан кері байланыс алынды.

Талдау кезінде мұғалімдер өзара ой бөлісті. Әр мұғалім ойларын дәлелмен және болжаммен жеткізді. Келесі сабақта берілетін тапсырмалар реті де айтылды.

Ата-аналармен өткізілген тренинг, жиналыс кездерінде алғашқыдағыдай емес, ата-аналар тарапынан ризашылық байқалды.

Мектептің инновациялық дамуының негізгі шарты басшылар мен педагогтердің негізгі функцияны - мектептегі білім берудің әр субъектісінің жеке басының ынталандыруды орындауы болып табылады деген пікірдің бір дәлелі, бірінші жартыжылдықта жетістікке жеткен оқушыларды марапаттау арқылы, оқушылар мен ата-аналардың мектепке көзқарасы өзгеріп, оқушы саны артты.

Оқушыларымыз облыстық деңгейдегі ғылыми жоба сайысынан, дебаттан, байқаулардан жеңімпаз атанып ынталары артты.

Екінші тәжірибе барысында бұдан әрі мектепті дамыту үшін, оқу және математикалық сауаттылықты арттыру, оқушыларды кітап оқуға баулу. Мектеп холына шахмат тақталары қойылып, оқырман бұрыштары, көркем әдебиеттердің QR кодтары жасалды. М.О. Әуезовтың шығармаларын оқытып,

оқығандары бойынша мазмұндау айту бойынша сайыс өткізілді. Онлайн оқу кезінде кеткен олқылықтардың орынын толтыру мақсатында жұмыстар да атқарылды.

Математикалық сауаттылықты дамыту мақсатында әр сыныпқа жас және даму ерекшеліктеріне қарай тапсырмалар әзірлеп, сайыстар ұйымдастырылды.

Өзгерістерді енгізу барысында мектеп педагогтері мен оқушылардың сенімділіктері, қызығушылықтары артты.

Әдістемелік кеңесте шығармашылық топ жұмысы талқыланып, жыл қорытындысы бойынша атқарылған жұмыстар бойынша рейтинг жүйесі бойынша жоғары көрсеткіш көрсеткен жеңімпаз анықталатыны ескертілді.

Осындай жүйелі жұмыстар атқарылып білім сапасын артқандықтан, білім бөлімі тарапынан біздің мектепті жетекші мектептердің қатарына қосу жайлы ұсыныс берілді. 2021 жылдың тамыз айында «С.Токжігітов атындағы орта мектебі», «Мамай атындағы негізгі орта мектебі», «Ж.Молдағалиев атындағы орта мектебі» серіктес болып бекітілген болатын, 2022 жылы өз өтінішімен «Медеу орта мектебі» біздің құрамымызға қосылды. Сондықтан серіктес мектептермен бірлескен жұмыс жоспары талқыланып, жасалды. Өткізілген коучинг, шебер сынып, дөңгелек стол, семинарлардан, тренингтен кейін мұғалімдердің ынтасы артты. Мұғалімдердің кәсіби қызметінің біріңғай талаптары арқылы құзыреттілік деңгейін арттыру мақсатында «Мұғалімнің үздіксіз дамуындағы кәсіби құзыреттілік деңгейі» тақырыбында семинар да жоғары деңгейде өтті.

Мектеп осы аз уақыт ішінде жетекші мектеп қатарына енгендіктен, серіктес мектептермен жұмыстар да назардан тыс қалмады.

Серіктес мектептер де бекітілген жоспар бойынша білім беруде жаңартылған білім мазмұны бағдарламаларының оқыту мақсаттарына табысты қол жеткізудегі түрлі әдістер, технологиялар мен стратегияларды қолдану мақсатында С.Токжігітов атындағы мектепте «Бәсекеге қабілетті тұлға тірегі - білікті ұстаз, білімді шәкірт» тақырыбында әдістемелік семинарында өздерінің инновациялық өзгерістерін көрсетті. Семинар қойылған мақсатына жетті.

Қандай да бір өзгерісті, тәжірибені насихаттау үшін ең алдымен нәтижесін көру керек деген мақсатпен, алдымен өз мектебімізде тәжірибе ретінде өткіздік. Нәтиже бергендіктен, мектебіміздің шығармашылық тобы серіктес мектептерге Lesson Study әдісін тиімді қолдану туралы шебер-сынып көрсетіп келді.

Республикалық педагогикалық шеберлік орталығының ұйымдастырған «Мектеп командасы: тиімді басқару және білім сапасы» курсының да осы атқарылған жұмыстарды әрі қарай жандандыруға септігін тигізіп, білім сапасын көтеруге ықпал етті. Осы курс тәжірибесі кезінде «Математика сабағында командалық жұмыс» тақырыбындағы инновациялық білім беру бағытындағы жобаны іске асыру барысында оқушылар мен ұстаздар тарапынан қызығушылық байқалды. Бағдарланған білім беру трендін, 1-ші аптада оқушылар түсінбегенімен, 2-ші, 3-ші аптада алға жылжушылық байқалды. Мұғалімдер тарапынан басқа да сыныптарда инновациялық жобаларды іске асыру қажеттілігі жөнінде ұсыныстар түскендіктен, II-ші жартыжылдықта 8

«А», 9 «А», 9 «Б» сыныптарында бағдарланған білім беру стилі, 10 «А» сыныбында ментальды картамен командалық жұмысты енгіздік. 9 «А» сыныбы біз күтпеген, өте жоғары нәтижеге жетті. 3 оқушы орта деңгейден жоғарыға көтерілді. 8 «Б» сыныбында білім сапасы төмендегендіктен, командалық жұмысты жалғастыру қажеттілігі туындады.

Инновациялық білім беру жобасымен бірге Lesson Study жүргізу арқылы мұғалімдердің кәсіби шеберлігінің артып, қолайлы оқу және жұмыс ортасы қалыптасқаны байқалды. Мұғалімдер мектепке жұмысқа келуге асығатындықтарын, жақсы көңіл - күймен келетіндерін білдірді.

Мектептің күнделікті жұмысын жоспарлауда тиімді және оқушының қызығушылығын арттыруға бағытталғанын байқап, осы бағытта жұмыстарды әлі де толықтыру қажеттілігі туындайды.

SMART- мақсаттар негізінде оқыту екіұшты тұжырымдалған мемлекеттік білім беру стандартын түсіндіру проблемасын шеше алатындықтан, оқытуды әлдеқайда жеңіл және тиімді ету үшін SMART- мақсаттарды оқу жоспарына енгізу және оларға әдістемелік қолдау көрсету дағдысы басым міндет болуы қажет.

Мектептегі білім беру процесінің мәселесі бойынша әртүрлі деңгейдегі іс – әрекеттегі зерттеуді, сабақты зерттеуді, басқа да зерттеуді ұйымдастыра білуді және жүргізуді қалыптастыру.

Заман талабына сәйкес жаратылыстану-математикалық бағытындағы пәндерді оқыта отырып, жетістіктерге жету, оқушыларға мамандық таңдауда дұрыс бағыт- бағдар беру.

Осы атқарылған жұмыстар нәтижесінде 2021-2022 оқу жылында білім сапасы 32 пайыздан 53,5-ке , 2020-2021 оқу жылында ҰБТ көрсеткіші 40 пайызды құраса, 2021-2022 оқу жылында 58,3-ке жетіп, 3 оқушы мемлекеттік грант иегері атанды, оқушылар контингенті 282 ден 414-ке жетті.

2022 жылдың 6-шы желтоқсаны күні «Білім беру мен басқаруға өзгеріс енгізу» тақырыбында аудандық семинар өткізіп іс-тәжірибемізбен бөлістік. Семинар барысында серіктес мектептердің 2021-2022 оқу жылында біздің мектеп командасы барып өткізген семинарлардан кейін өздерінде де жұмыстың жанданып, білім сапасының артуға септігін тигізгендігі жөнінде берген кері байланыстары да жоспарлы түрде атқарған жұмысымыздың нәтижесі екендігінің дәлелі болды. Басқа мектептердің де біздің құрамымызға серіктес мектептер қатарына қосу жөнінде ұсыныстар да айтылды.

Сыныптар	I –ші тоқсан	II –ші тоқсан	III –ші тоқсан
8 «А»	33,3%	36%	52,4%
8 «Б»	58%	58,6%	52%
9 «А»	61%	68%	71,9%
9 «Б»	57,5%	61%	63,5%
10 «А»	60,4%	60,7%	61,29%

Аралық	Жыл ішінде	Жалпы оқушы саны	Үздік оқушы	Үлгерімі жақсы оқушы	Білім сапасы
2020-2021 оқу жылы	жылдық	289	42	71	40%
2021-2022 оқу жылы	жылдық	350	56	111	53,8%

Мұғалімдердің басты міндеті-сапасы жоғары оқытуды қамту болғандықтан, зерттеу сабақтарға қатысқандар көптеген жаңа әдіс-тәсілдерді үйреніп, өздерінің сабақтарында қолдана білді, оқушылар рефлексия жасауды үйренді.

Инновациялық білім беру жобасымен жұмыс атқару, Lesson Study өткізу арқылы мұғалімдердің кәсіби шеберлігі артып, қолайлы оқу және жұмыс ортасы қалыптасқаны байқалды. Оқушылар мектепке келуге асығатындықтарын, жақсы көңіл-күймен келетіндерін білдірді.

9 «А» сыныбында **Lesson Study** қорытындысы бойынша білім сапасы (61% - 83%) 22 пайызға артты. Ерекше атап өтетінім, С деңгейіндегі 3 оқушы А деңгейіне, 7 оқушы жоғары, 8 оқушы орта деңгейге көтерілді.

Мектеп командасы 2022 жылдың 24-ші наурызында «Назарбаев зияткерлік мектептері» ДББҰ педагогикалық шеберлік орталығы өткізген «Іс-әрекеттегі зерттеу және сабақты зерттеу: білім беру мекемелерінде жүзеге асыру тәжірибесі» аймақтық ғылыми-тәжірибелік конференциясында зерттеу тәжірибесінің онлайн таныстырылымын жасап, 2022 жылдың 12-ші желтоқсанында «Жетекші мектеп-кәсіби серіктестікті құру алаңы» тақырыбындағы облыстық Жетекші мектептер форумында дипломмен марапатталды.

2023 жылдың 20-шы наурызында аймақтық конференцияда Lesson Study бойынша 4 топ жұмыстарын қорғап мадақтама алдық.

Мектептің күнделікті жұмысын жоспарлауда тиімді және оқушының қызығушылығын арттыруға бағытталғанын байқап, жұмыстарды толықтыру қажеттілігі туындады. Зерттеу барысында қиындықтар да кездесті. Атап айтқанда, уақыттың жетіспеушілігі, топтық жұмысты бағалау критерийлерін жасаудың қиындығы, ал басымдығы – оқушылардың білім деңгейлері жақсарды, топтық жұмыстарды қызығушылықпен орындайды, жауапкершілікпен атқарады, оқу материалының көп бөлігі қамтылады, өзін – өзі бағалауы қалыптасты, бір–біріне деген ахуалы жақсарды, сенімді қарым қатынас орнады, білім сапасы артты.

Осы екі жыл ішінде ұстаздарға қолдау көрсету, оқушыларға мейірімділік пен сенімділік таныту, ата-аналармен тығыз байланыс жасау арқылы сапалы білім беруге жетуге болатындығына көзіміз жетті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Акимова М. Lesson Study (сабақты зерттеу) бойынша мұғалімге арналған нұсқаулық. - Астана, 2021
2. Чичибу Т. Lesson Study бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық// А. Тулепбаева (Қазақстан Республикасы) «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы. - Астана, 2013

«БІЛІМ ЖҮЙЕСІН ДАМУДЫҢ ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗІ» ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ҮЛГЕРІМІ ТӨМЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Сейсебаева Азиза Бақытқызы

Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Аймантөбе ауылы
Берікқара орта мектебі, география пәні мұғалімі

Аңдатпа. Өскелең ұрпақ заман талабына сай сапалы, терең білім алуы қажет. Оқушылардың бойына асыл қасиеттермен қатар сапалы білімді де сіңіру аса маңызды. Жас ұрпақты жан- жақты дамыған тұлға ретінде қалыптастыру өзекті мәселе. Бүгінгі ғылым мен техниканың шарықтап дамуына байланысты, әрбір оқушы сауаттылықты алдыңғы орынға қоюы қажет. Сапалы білімге қатысты тың мәліметтерді пайдалану оң нәтижелер шығару маңызды. Білімді ұрпақ жарқын болашақтың кепілі. Оқушы жан-жақты дамыған тұлға ретінде қалыптаса білсе, болашағымыз баянды, білім сапасы айтарлықтай жемісті жетістіктер көрсететіні анық.

Аннотация. Подрастающее поколение нуждается в качественном, углубленном образовании в соответствии с современными требованиями. Наряду с благородными качествами очень важно прививать учащимся качественные знания. Формирование молодого поколения как всесторонне развитой личности является актуальной задачей. В связи с бурным развитием современной науки и техники каждому учащемуся необходимо уделять первостепенное внимание грамотности. Для получения положительных результатов важно использовать свежие данные, касающиеся качественного образования. Образованное поколение – залог светлого будущего. Если учащийся сможет сформировать всесторонне развитую личность, то ясно, что наше будущее будет светлым, а качество образования покажет значительные плодотворные достижения.

Abstract. The younger generation needs high-quality, in-depth education in accordance with modern requirements. Along with noble qualities, it is very important to instill high-quality knowledge in students. The formation of the young generation as a comprehensively developed personality is an urgent task. Due to the rapid development of modern science and technology, every student needs to pay primary attention to literacy. To get positive results, it is important to use fresh data on quality education. An educated generation is the key to a bright future. If the student is able to form a fully developed personality, it is clear that our future will be bright, and the quality of education will show significant fruitful achievements.

Елдің ертеңі - бүгінгі болашақтың қолында. Білім сапасын арттыру бүгінгі таңда өзекті мәселе болып отыр. Болашақ жастарымыздың кемелді келешегі үшін жұмыла жұмыс жасауымыз қажет, сонда ғана оң нәтижелер болатыны айқын. Ел боламын десең, бесігіңді түзе деп аға буын өкілдері тегін айтпаған.

Мемлекетіміздің дамып, өркендеп, бәсекеге қабілетті елдердің қатарына қосылуы үшін сапалы білімнің маңызы орасан зор. Білім сапасын арттырудың басты шарттары оқыту теориясын дамыту, орынды қолдану болып табылады. Білім сапасын арттыру жолындағы негізгі мақсаттардың бірі, оқушы жұмысын талдау, үлгерімі төмен оқушының білім сапасы арттыру үшін талдау жасап отырудың да маңызы зор. Мен география сабақтарында болжау әдістерін көп қолданамын, бұл тәсілім үнемі оң нәтиже көрсетуде. Әр әдісті орынды, тиімді қолданған кезде ғана, нәтижесін көрсетеді. Білім сапасын арттыруда тек оқулықтармен ғана шектелмеймін, қосымша оқу-материалдық қорымды толықтырып, жақсартып отырамын. Тақырыпқа байланысты көрнекі құралдарды толық жабдықтап отырамын. Үлгерімі төмен оқушымен жұмыс жасағанда олардың ерекше қамқорлықпен қолдауға зәру екендерін байқадым. Мұғалім оқушымен жұмыс жасағанда шеберлігін шыңдап отыруы қажет. Әрбір қолданылған тәсіл оқушыға оң әсер беруі қажет, себебі үйлесім болған жағдайда ғана жетістікке жете аламыз. Оқушымен жұмыс жасаған кезде, мұғалім үнемі оны зерттеп, ерекше ықыласпен қарағаны маңызды. Себебі, әр бала қайталанбас тұлға. Оларға мейірім төгіп, ықыласпен қарауымыз қажет. Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс жасағанда негізгі алдыға қоятын мәселелер өте көп. Мәселен, оқушылардың алдына мақсат қоя білуі, қосымша материал тапсырмаларымен жұмыс жасай білуі, мұғалімнің көмегімен қолдауын тиімді әрі өз қажеттіліктері үшін дұрыс пайдалануы тағы сол сияқты. Оқушылардың ойлау әрекетін дұрыс ұйымдастырып, берілген тың мәліметтерді бойларына сіңіруді мен алдыңғы қатарға үнемі қойып отырамын. Мен үшін бұл әдістер өте маңызды. Берілген мол мәліметтерді оқушы жақсы қабылдап, ұғынуы, есте жақсы сақтай білуі білім беріктігін қамтамасыз етеді. Мұғалім мектептің айнасы деп бекер айтылмаған. Себебі, әр бала осы ұлы сөзден, мәртебелі мамандық иесі, ұлағатты ұстаздардан білім нәрін алып, бойына тәлімі мол тәрбие сіңіреді. Мен, өз мамандығымды мақтан тұтамын. Ұстаздық ету менің бала кезімдегі арманым десем артық айтпаған болар едім. Бүгінде ұстаз атанып, бала бойына кемел білім мен тәрбиенің тал бесігін сіңіріп жүргенімді мақтан тұтамын. Себебі, әр бала біздің болашағымыз, ертеңгі үкілі үмітіміз. Бала мен ұстаз арасында үлкен кіршіксіз таза тұнық байланыс бар. Осы мөлдір таза байланысты үнемі ұлағатты ұстазбен оқушы аялап, кіршіксіз таза ұстауы керек. Шәкірт ұстазына қарап бой түзейді, болашағына деген сенімін нықтайды. Ғылым мен техниканың дамуына байланысты, бүгінгі білім мен ғылым саласы айтарлықтай дамып, өркендеу үстінде. Бүгінгі шәкірттеріміз осы ұлы көштен қалмай, дамып, кемелденіп отыруы керек.

Әр баланың бойына тәлім мен білім нәрін сеуіп жүргеніме, өзімді бақытты санаймын. Себебі, әр шәкіртімнің алдыға жылжып, толық қанды дамып жатқаны мені қуантады. Шәкірттерімнің қуанышы, жүздеріндегі кіршіксіз таза күлкілері мен маған деген құрметтері көңілімді көкке жетелейді. Ұлт болашағы бүгінгі жас ұрпақтың қолында. Ертеңімізбен елдігіміздің баянды болашағы ұрпақ еншісінде болғандықтан, сол ұрпақты тәрбиелеумен білімді тұлға ретінде қалыптастыру жолында ұстаз еңбегі орасан зор. Үлгерімі төмен оқушылардың білім сапасын

көтеруде ұстаздармен қатар ата, аналардың да рөлі үлкен. Себебі, бала жақсы оқып кетуі үшін біліммен қатар оларға қамқорлық, мейірім, қолдау ауадай қажет. Сан жылдар өтседе ұлағатты ұстазды құрмет тұту, оларға бас иу жалғасын табуда. Бұл құрметтің барлығы ұстаз болмысының өте жоғары, әрі биік екенін дәлелдеуде. Ата-ана тәрбиесінен кейін, бала тәрбиесімен айналысатын осы біздің тұғыры биік ұстаздарымыз. Өскелең ұрпақ күн нұрындай жарқыраған ұстаз бейнесінен: тек кемел білім мен саналы тәрбие ғана алып қоймай, асыл қасиеттерді де бойына сіңіреді. Білікті ұстаз білімімен ғана емес, шәкіртке деген сүйіспеншілігімен, мейірім шапағатқа толы жүрегімен есте қалады. География сабағы қызықты пән болғандықтан, оқушылардың назарын сабаққа аудару маған қиындық тудырған жоқ. Оқушы санасына білімді сіңіруден бұрын, әр оқушыны жетік зерттеуге тырыстым. Себебі, баланың жан дүниесімен психологиясын, мінезін жақсы зерттеп, түсіну өте маңызды. Тапсырмаларды алғаш деңгейлеріне қарай ұйымдастырып жасадым. Мысалы, Қазақстанның физикалық картасымен жұмыс жасағанда, Қазақстанның экономикалық аудандарымен, өзен көлдері, климаты, пайдалы қазбаларын өңір өңір бойынша талдау жасатып, картамен жұмыс жасауларын бір жүйеге келтіріп, үйрете бастадым. Қазақстан картасын толық меңгергеннен кейін, дүниежүзінің саяси картасымен мұхиттар, дүниежүзілік мұхит сулары, бұғаздар мен шығанақтар туралы білімдерін шыңдадым. Қазіргі кездегі жаңартылған білім беру негізінде оқу әрекетін ұйымдастыруда жеке тұлғаның өзін-өзі таныту тетіктерін, ғылыми ойлау әдістерін, зерттеу мәдениетінің негіздерін игеруді, кәсіби мақсаттарын қалыптастыруды қамтамасыз ету қажеттілігі бірінші орында. Бүгінгі таңда педагогтың міндеті оқушыларды білім мөлшерімен жабдықтау емес, білімді өз бетімен алу үшін жағдай жасау болып табылады. Осыған орай, география пәнінің оқытылу сапасын жақсарту, оқыту әдістемесін ғылыми зерттеу нысанына ала отырып, ізденістер жасау, оны тікелей іс-тәжірибе арқылы дәлелдеуге қол жеткізу кезек күттірмейтін маңызды мәселеге айналуға.

Географиядан білім беру оқушылардың мәтінді түсіне оқып, жан-жақты талдау жасаумен ерекшеленеді. Тұлғаның рухани-адамгершілік тәрбиеленуі бүгінгі таңда өзекті мәселе болып отыр. География пәнін оқытуда оқушының адамзаттық құндылықтарды игеруі жаратылыстану, табиғат байлықтарын, туған өлкенің байлықтарын түйсінуі арқылы бойына сіңірілмек. Ол үшін сабақта әр оқушының өзінің интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерінің шыңына жету мүмкіндігін қамтамасыз ететін, қажеттігі туындайды. Заманауи мектептегі әр ұстаздың алдына қойған мақсаты – бұл өзінің кәсіби шеберлігін заман талабына сай арттырып отыру. «Үлгерімі төмен оқушыны зерттеу» үрдісінің түйінді сипаты креативтілік пен ғылыми дәлдік болып табылады. Білім беру саласында оқушылардың танымдық білімін қалыптастырумен қатар білік-дағдыларын дамыту да тең дәрежеде қарастыру қажеттілігі танылып отыр. Білім берудің жаңа мазмұны бойынша сабақ үрдісінде берілетін теориялық білімді оқушылардың өмірде қолдана білуіне жан-жақты басымдық берілген.

Сөзімді қорыта келе, оқушыны бөліп қарауға болмайды, мейірім шапағатымызды бәріне бірдей бөлуіміз керек. Білім нәрімен тәрбиені

оқушыларға жалпы түрде арнау керек. Сабағымда үлгерімі төмен оқушылардың пәнге деген қызығушылығын оятып, біліммен сусындату үшін төмендегі **критерийлерді** ұсынамын.

1. Үлгерімі төмен оқушыға ерекше көңіл бөліп, сырласа білу керек, яғни үлгерімін көпке жариялап, ыңғайсыз күйге қалдырмау керек. Себебі, мұндай жағдайдан кейін оқушы мүлдем басылып қалуы мүмкін.

2. Оқушымен сырлас дос ретінде сөйлесу керек, оның жан дүниесін жақсы түсіне білуде өте маңызды. Себебі, мұғалім оқушыны толық зерттеп, білгеннен кейін тіл табысу жақсы орнайды. Нәтижесінде оң нәтижелер көрініс табады.

3. Ата-анасымен үнемі байланыста болып отыру керек.

4. Баланың бойына жауапкершілікпен ұқыптылықты сіңіре білу керек.

5. Бала мектеп үшін емес, мектеп пен ұстаз бала үшін жұмыс жасайтынын үнемі ұстаз өз жадында сақтауы қажет.

6. Баланы қажетті көрнекіліктермен молынан қамтамасыз ету, баланың пәнге деген қызығушылығын арттыратыны белгілі, тақырыппен тапсырмаларға сай дидактикалық материалдар қоры мол болғаны өте маңызды.

7. Оқушы оқулықпен шектеліп қалмай, үнемі ізденіс үстінде болуы керек, мұғалім оқушыларға үнемі бағыт- бағдар беріп отыруы керек, оқушы заман талабына сай стандарт көрсетуі үшін БАҚ- үнемі қолданып отыру өте маңызды.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕТІГІ - ЖАҢА ИНОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

***Секенова Балкүміс Байжанқызы,**
педагогика ғылымдарының магистрі,
Ж.Мусин атындағы Көкшетау жоғары
қазақ педагогикалық колледжі,
педагогика пәнінің оқытушысы*

Аңдатпа. Бұл мақалада, студенттердің білім сапасын арттырудың негізгі жолы – жаңа инновациялық технологияларды қолдану. Басты тұлға оқытушы және студенттің білім алу барысындағы ынтымақтастық ортаны құра білу, қолданылған әдіс-тәсілдің студентке бағытталуы жайлы айтылған

Аннотация. Данная статья рассматривает использование новых инновационных технологий в роли способа повышения качества образования студентов. Говорится, что главным является умение создать среду сотрудничества учителя и ученика в процессе обучения, а используемые методы направлены на студента.

Abstract. This article considers the use of new innovative technologies as a way to improve the quality of student education. It describes that the main thing is the ability to create an environment of cooperation between the teacher and the student in the learning process and the methods used are aimed at the student.

Бүгінгі біз өмір сүріп отырған әлем – адамзат дамуының ең бір күрделі қоғамдық құндылықтарының жиі әрі шұғыл түрде өзгерістерге ұшырайтын дәуірі. Адам санасының өзі өте жылдам жағдайда өзгеріп жүре беретін

интеграцияланған қоғамның талаптары мен сұраныстарына бейімделіп үлгере алмайтын кезең туып отыр. Біз үшін бұл қажет пе, қажет емес пе?, оны ойланып, толғанып отыратын уақыттың өзі шектеулі. Яғни, Ұлы уақыттың өзі бүгінгі әлем талаптарына тәуелді болып, бүгінгі киберкеңістік үстемдік жасай бастаған өркениеттің ыңғайына бейімделіп, көндігіп барады. Олай болса, сағат тіліне аса бағына қоймайтын қазақ үшін де ендігі жерде таңдау жасайтын кез жақындап қалған сияқты.

Білім беру мен басқарудың дәстүрлі мазмұнын өзгертіп, жаңа мыңжылдықмектебіне түбірлі бетбұрысқа батыл қадам жасауға тура келеді. Біреулер оныертеңге қалдырады, біреулер бүгін бастайды. Кей баланың бағы бүгін жанады, басқасына мүмкін 10-70 жылдан кейін сәті түсер...[1]

Сондықтан жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгешеліктер жүріп жатыр. Жеке тұлға яғни, дарынды, шығармашылық тұлға қалыптастыру білім мен тәрбие берудегі мемлекеттік істің ең маңыздысы болып табылады.Мақсатты түрде білім сапасын арттырудың, тұлға дамуын жүзеге асырудың және төмен үлгерімнің мәселесін шешудің тетіктерінің бірі – ең бастысы білімді де білікті, ұшқыр ойлы шығармашылық қабілеті мол оқытушының өз студентімен бірлесе еңбек етуі талап етіледі және жаңа инновациялық технологияларды қолдану. Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту тәрбиелеудегі ең озық тиімді ізденістерін, тәжірибелерін жалғастырып, тың жолдар іздеу педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек[2].

Халқымыздың ардақты ұлдарының бірі Міржақып Дулатұлы: “Жалғыз сүйеніш, жалғыз үміт – оқуда. Теңдікке жетсек те, жұрттығымызды сақтасақ та, дүниедегі сыбағалы орнымызды алсақ та, бір ғана оқудың арқасында аламыз. Жақсылыққа бастайтын жарық жұлдыз – оқу. Надан жұрттың күні – қараң, келешегі – тұман” – деп ғылым, білім, оқудың маңызын қара халыққа көрсеткен болатын.Сапалы білім тәрбие беруде орын алған кемшіліктерді жойып, дүние жүзілік өркениеттілікке жету ХХІ ғасырдың үлесіне тиіп отыр. Сапалы білім беру дегеніміз – ғылымға негізделген жүйелі бағдарлама бойынша теориялық практикалық іске, еңбекке баулу дүниетанымын кеңейту. Студенттің бойындағы бар қабілетін кемеліне келтіріп жетілдіру.

Сапалы білім беру – оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз жүретін үрдісі. Қазіргі кезде білім берудегі мақсат жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім өзіндік ой-талғамы бар адамгершілігі жоғары қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру.Студенттердің білім сапасын арттыруда оқытушыболашақ педагогикалық кадрдың дамуының мынадай негізгі белгілеріне мән бере отырып, студент ойының дербестігін, проблемалық ситуациядан дұрыс шешім қабылдап шыға алатынын, шығармашылық таным әрекетін, диалектикалық ойлауын қадағалап, студенттермен жеке, дара жұмыстар жүргізеді. Білімнің жаңа мазмұнын жүзеге асыру үшін жаңа технологиялар қажет-ақ. Жаңалықты меңгеру мен жүзеге асыруда педагогикалық технологиялардың бірі - оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту.Сын тұрғысынан ойлау - өз алдына сұрақтарға жауап іздеп, жан-жақты пікірлесіп, аналитикалық талдау

жасап отыру. Студент санасын сол тақырыпқа байланысты ояту, ой шақыру, ойын тұжырымдау, қасындағы курстастарымен пікірлесу, топтасу. Сын тұрғысынан ойлау - сынау емес, шындалған ой айта білу. Жас жеткіншектерге бұл жұмыс дұрыс ұйымдастырылған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз.

Сапалы білім берудегі ата-ана рөліне, ұстаз еңбегіне, бала денсаулығы қоршаған орта әсеріне жан-жақты талдау жүргізу. Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінен тұрады. Осы кезеңдердің мақсаты:

1. Қызығушылығын ояту-үйрену процесі, бұрынғы білетін және жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Студенттерге жаңа ұғымдарды, түсініктерді, өзінің бұрынғы білімін жаңа ақпаратпен толықтырып, кеңейте түседі. Сондықтан да, сабақта қарастырылғалы тұрған мәселе жайлы студент не біледі, не айта алатындығын анықтаудан басталады. Осы арқылы ойды қозғау, ояту, ми қыртысына әсер ету жүзеге асады. Осы кезеңге қызмет ететін «Топтау», «Ойлау», «Жұпта талқылау» және тағы басқа әдістер жинақталған. Сонымен қатар үйренушінің белсенділігін арттыру. Өйткені, үйрену-енжарлықтан гөрі белсенділікті талап ететін іс-әрекет. Студент өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, қасындағы курстасымен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни, айту, бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы ашылады. Осылайша шындалған ойлауға бірте-бірте бағытталады. Студент бұл кезеңде жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны бұрынғы білімімен ұштастырады.

2. Мағынаны тану, түсіне білу-ойлау мен үйренуге бағытталған кезеңі. Бұл кезеңде студент жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Оның өзі жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Студенттердің тақырып бойынша жұмыс жасауына көмектесетін оқыту әдістері бар. Студент оқу, тақырыппен танысу барысында «білемін», «мен үшін түсініксіз», «мен үшін жаңа ақпарат», «мені таң қалдырды» белгілері арқылы оқу тапсырылады. Оқығанын түсінуге, өз ойын басшылық етуге, ойын білдіруге үйрететін ұтымды құрал. Бір әңгіменің соңына тез жету, оқығанды есте сақтау, мазмұнын жете түсіну – ол күрделі жұмыс. Сондықтан да, студенттер арасында оқуға жеңіл қарау салдарынан түсіне алмау, өмірмен ұштастыра алмау жиі кездесіп жатады.

3. Ой-толғаныс, тақырып туралы кезең. Күнделікті сабақ барысында студенттің толғанысын ұйымдастыру, өзіне, басқаға сын көзбен қарап, баға беруге үйретеді. Студенттер өз ойларын өздері байқаған ақпараттарды өз сөздерімен айтып берулері тиіс. Бұл кезеңде студенттер бір-бірімен ой алмастырады, ой түйістіреді, өз кестелерін жасап, басқалардың да кестелерін үйреніп алуға тырысады. Нәтижесінде бұл, үйрену сатысы - ойды қайта түйіп, жаңа өзгерістер жасайтын кезең болып саналады. Әр түрлі шығармашылықпен ой түйістіру болашақта қолданылатын мақсатты құрылымға жетелейді. Осы кезеңде тиімді етуге лайықталған «Бес жолды өлең», «Венн диаграммасы», «Еркін жазу» және тағы да басқа әдістер әр сабақтың ерекшелігін, күрделіден жеңілге қарай қолданылады.

Сондай-ақ қазіргі заманға сай сапалы білім беруге ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану өте тиімді. АКТ-ны студенттерге ғылыми ұғымдарды түсіндіруді және олардың қабылдауын, түсінуін жеңілдетуге мүмкіндік беріп, оқытушыларға сабақ беруде көмектесетін маңызды құрал болып отыр. АКТ құралдарына мыналар жатады: Теледидар бағдарламалары, Сандық теледидар, Интернет, Ұтқыр қондырғылар, Компьютер, ноутбуктар. Біздің колледжімізде техникалық база дұрыс жолға қойылған.

Оқытушылардың тағы бір және де өте маңызды міндеті- дарынды студенттермен жұмыс істей білуі. Барлық оқытушылар студенттерге білім беруде барынша жоғары жетістіктерге қол жеткізу үшін қолайлы орта жасауға тырысады. Студенттер бір ғана пәннен емес бірнеше пәндерден олардан күткеннен жоғары деңгей көрсетуі мүмкін: мысалы, әртістік, спорттық, музыкалық және басқа таланттарымен танылуы ықтимал. Олар сондай-ақ бір салада қабілетті болса, басқа салада қиындыққа тап болуы мүмкін. Дарындылық пен қабілеттіліктерді оқытушылар, ата-аналар, топ жетекшілер немесе студенттердің өздері айқындай алады. Студенттердің қабілеттерін, біліктілігін мүмкіндіктерін көрсетуге жағдай туғызу оқытушының, топ кураторының, әрине ата-ананың міндеттері. Мұндай талантты студенттерді түрлі сайыстарға, пәндік олимпиадаларға, ғылыми конференцияларға қатыстырып өздерінің қабілеттерін шындата алады. Осы тұста оқытушының бойынан табылатын бірнеше дидактикалық, академиялық, конструктивтік, қолданбалы қабілет түрлері байқалады.

Осы технологияларды қолдана отырып, шығармашылық іс-әрекет талаптарды орындау мақсатында, студенттердің қызығушылықтарын арттыру мақсатында бағдарламадағы мәтіндерге сәйкес деңгейлік, шығармашылық тапсырмаларды алып қарастырдық оны практика жүзінде қолданып, мынадай тұжырымдар жасадық:

- студенттердің шығармашылық дербестігін дамыту арқылы оның жеке тұлғасын қалыптастыруға болады;
- қызығушылық іс-әрекет түрлері төменнен жоғары қарай, кезекті түрде, белгілі бір ретпен, жүйемен жүргізілуі нәтижесінде шығармашылығы дамиды;
- қызығушылық іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру біліктері мен ізденімпаздықтың қалыптасуы студенттерді шығармашылыққа баулиды;
- студенттерді танымдық тапсырмаларды орындау мүмкіндіктеріне қарай топтарға бөліп, сәйкес жұмыс түрлерін таңдап, жүйелі жұмыс жүргізудің маңызы зор;
- қызығушылық іс-әрекетте дәстүрлі емес әдіс-тәсілдер пайдалану интеллектуалдық қабілеттерін дамытып, оқу-танымдық және ғылыми ізденістер жасауға талаптандырады.

Ойымызды қорыта келе, сапалы білімді қамтамасыз етуде қазіргі қолданылып жатқан әдіс-тәсілдер өте көп, студенттердің қызығушылығын арттыруда жаңа технологиялар да артуда, тек әр оқытушы, өз пәні бойынша студенттеріне ыңғайлысын қолдана білуден ұтады. Студенттің білім сапасын арттыру, өз пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығы мен

дарындылығының дамуына жағдай жасай алатын, тұлғалық - гумандық бағыттылығы жоғары, педагогикалық ақиқат пен ондағы өзінің іс - қимылын жүйелілікпен арттыруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын меңгерген және білімдік мониторинг негізінде ақпараттарды таба алатын, тандай алатын, сараптай алатын, отандық және шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін оқытушыға тікелей байланысты. Білім беру үрдісінің субъектісін дамыту шарты - студенттің білім сапасын арттыру болғандықтан, сабақ жүргізетін кез – келген оқытушы сабақ өткізудің ең тиімді, ең қызықты, ең қажетті, ең тартымды, ең өзекті үрдісін тандап алу қажет. Мұндай үрдіс студенттің білім сапасын арттырып қана қоймайды, оның білімге деген біліктілігін арттырып, ізденімпаздылық пен шығармашылыққа деген іскерлік пен дағдыларын қалыптастырады, білім кеңістігіне жол ашады. Бұл тұста сапалы білімнің жоғары деңгейде жүзеге асуы 99 пайызы еңбекпен келетінін ұғамыз. Бір пайызы ғана талант болуы мүмкін [3].

Ұдайы еңбек ету - өнердің де, өмірдің де заңдылығы, деп, О.Бальзак айтқандай, студенттердің шығармашылық қабілеті мен белсенділігін арттыруда оқытушыға үнемі ізденуге, тұрақты еңбек етуді міндеттейді.

Сондықтан білім сапасын арттыру, студенттердің біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқыту, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыру. Қоғамға ой-өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты, парасатты педагогикалық кадрлар керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн. Қазақ жастары әлемдегі бар дүниені біліп отыруға, ең озық, алдыңғы қатарлы инновациялық технологияны меңгеруге, ғылымның барлықбағытындағы соңғы табыстар мен жаңалықтарды игеруге лайықты етіп сапалы білім беріп, тәрбиелеп шығаруымыз керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Нұртас А. Қазақтың АР-ы. - Астана, 2014
2. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді мектепте қолдану. - Астана, 2014
3. Құсайынов А. Салыстырмалы педагогика. - Алматы, 2011

РАЗВИТИЕ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ И ЕЕ РОЛЬ В ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Сентаева Жанат Исабековна,

магистр естественных наук,

КГУ «СОШ №30» учитель математики

г. Семей, область Абай

Аңдатпа. «Оқушының оқуға деген құштарлығы болмаса, біздің барлық жоспарларымыз, барлық мақсаттарымыз шаңға айналады» В.А.Сухомлинский Қазіргі мектепте оқу мотивациясы туралы мәселені асыра айтпай-ақ орталық деп атауға болады, өйткені мотив белсенділік көзі болып табылады және мотивация мен мағынаны қалыптастыру қызметін атқарады. «Еңбек оның ақыл-ой және тәрбиелік мәні» атты педагогикалық эсседе Қ.Д.

Ушинский оқушыны оқуға тек сәттілік итермелейді деген қорытындыға келді. Табыс жағдаяттарын құруға үлкен көңіл бөлген педагогика ғылымдарының докторы А.С. Белкин. Ол баланың өзіне деген сенімінен айырылса, оның «жарқын болашағынан» үміттенуге болмайтынына сенімді. Мотивация дегеніміз не? Ол неге байланысты? Неліктен бір бала қуанышпен, екіншісі немқұрайлылықпен оқиды?

Аннотация. «Все наши замыслы, все наши цели превращаются в прах, если у ученика нет желания учиться» В.А.Сухомлинский. В современной школе вопрос о мотивации учения без преувеличения может быть назван центральным, так как мотив является источником деятельности и выполняет функцию побуждения и смыслообразования. В педагогическом сочинении «Труд в его психическом и воспитательном значении» К.Д. Ушинский пришел к выводу, что только успех мотивирует школьника к учению. Большое внимание созданию ситуаций успеха уделяет доктор педагогических наук А.С. Белкин. Он убежден: если ребенка лишит веры в себя, вряд ли можно надеяться на его «светлое будущее». Что же такое мотивация? От чего она зависит? Почему один ребенок учится с радостью, а другой — с безразличием?

Abstract. “All our plans, all our goals turn to dust if the student has no desire to learn” V.A. Sukhomlinsky. In the modern school, the question of the motivation of learning can, without exaggeration, be called central, since the motive is the source of activity and performs the function of motivation and meaning formation. On the pedagogical essay “Labor in its mental and educational meaning” K.D. Ushinsky came to the conclusion that only success motivates a student to study. Great attention is paid to the creation of situations of success by Doctor of Pedagogical Sciences A.S. Belkin. He is convinced that if a child is deprived of self-confidence, one can hardly hope for his “bright future”. What is motivation? What does it depend on? Why does one child learn with joy and another with indifference?

Деятельность без мотива или со слабым мотивом либо не осуществляется вообще, либо оказывается крайне неустойчивой. Поэтому важно, чтобы весь процесс обучения вызывал у ребенка интенсивное и внутреннее побуждение к знаниям, напряженному умственному труду.

Развитие школьника будет более интенсивным и результативным, если он включен в деятельность, соответствующую зоне его ближайшего развития, если учение будет вызывать положительные эмоции, а педагогическое взаимодействие участников образовательного процесса будет доверительным и усиливающим роль эмоций.

Низкая учебная мотивация школьников может быть связана с различными факторами, в том числе социальными, организационными, семейными, личностными, стилем отношений между субъектами образовательного процесса. Одним из ресурсов противостояния этим факторам является индивидуализация образовательного процесса, приведение его в соответствие с возможностями и особенностями обучающихся, с их интересами, с ориентацией на зону ближайшего развития.

Такие мероприятия в учебной практике как организация индивидуальной помощи в преодолении учебных трудностей, исследование семейного аспекта направлены на повышение учебной мотивации.

Мотив - это побуждение к деятельности, то, ради чего учащийся совершает ту или иную деятельность. Мотивы могут быть разделены на две большие группы: одни из них порождаются самой учебной деятельностью, непосредственно связаны с содержанием и процессом учения, способами

усвоения знаний; другие лежат за пределами учебного процесса и связаны лишь с результатами учения. Такие мотивы могут быть:

1) широкие социальные (стремление хорошо окончить школу, поступить в вуз, хорошо работать в будущем);

2) узколичинные (мотивы благополучия, престижа):

а) получить хорошую оценку, избежать неприятностей;

б) выделиться среди других, занять определенное положение в классе.

Причины низкой мотивации к обучению:

1 неумение учиться;

2 трудности в целеполагании;

3 ошибки воспитательного характера;

4 социальная дезадаптация.

1 Неумение учиться:

✓ Отсутствие учебных навыков – это следствие несформированности тех психологических механизмов, которые необходимы для успеха.

✓ Недостаточный уровень интеллектуального развития, как правило, неизбежно приводит к отсутствию учебной мотивации.

✓ Учебная деятельность так же включает в себя задания, успешность выполнения которых зависит от индивидуальных различий, связанных с временными или скоростными характеристиками нервной системы: лабильностью и подвижностью.

✓ Пробелы в знаниях, умениях, навыках из-за частых пропусков.

✓ Отсутствие самодисциплины и неумение управлять собой. Ребенка в дошкольном возрасте не приучили делать то, что необходимо, действовать по инструкции взрослого.

✓ Неумение преодолевать трудности. Имея хорошие задатки, ребенок не приучен трудиться. С точки зрения младшего школьника – все трудно: учить стихи, писать, запомнить таблицу умножения. Постоянные неудачи и трудности приводят к отказу учиться, ходить в школу.

Главными моментами в практике помощи являются организация самостоятельной деятельности ученика по преодолению своих трудностей и ликвидации пробелов, а также рефлексии этой деятельности. По Л.С.Выготскому действия ребенка в зоне актуально доступного к развитию не ведут. Развитию способствует деятельность ребенка в зоне ближайшего развития, осуществляемая в сотрудничестве со взрослым.

Важно определить на каком уровне находится ребенок, совершает ошибки в своей деятельности. Это можно выявить путем последовательных усложняющихся заданий. Далее проводится совместная работа над устранением данной ошибки, научиться понимать ее причины и их устранять.

При возникновении трудности или ошибки целесообразно организовать рефлекссию, которая поможет ребенку установить связь между допущенной ошибкой и способом его действия. В этот момент старый (ошибочный, недостаточный, ненадежный) способ действия ребенка становится предметом осознания. Когда установлена связь, ставится задача разработки нового способа.

Это творческая задача и для ребенка, и для взрослого. Точнее, учителю понятно, как нужно, чтобы ребенок действовал, но как он к этому действию придет, какой дорогой, двигаясь от своего способа, иногда предсказать очень трудно. Простое объяснение и даже демонстрация ребенку его действия нередко ничего не дает. Власть способа оказывается сильнее. Он все понимает, но тем не менее, когда он доходит до рокового момента в деятельности, когда уже знает, что сейчас надо быть особенно бдительным, старый способ предательски срывает и приводит к той же самой ошибке. Если все же удастся выстроить новый способ «рядом со старым», чтобы они не смешивались, тогда ребенок начинает действовать более уверенно. В его речи могут быть такие выражения, как «раньше я делал так, а теперь так». И это свидетельствует о том, что осознание произошло.

Рефлексия, то есть осознание того, как и за счет чего был достигнут успех, позволяет осознанно воспроизвести полученный опыт, овладеть им, превратить в обобщенный способ действия в проблемной ситуации (3).

Ситуация успеха является мощным мотивирующим фактором, дает обучающемуся почувствовать вкус учебы, успеха, творчества.

В работе с отстающими и немотивированными учащимися принципиально важно, чтобы учитель в классе создавал поддерживающий климат, показывал, что помощь всегда доступна, и предлагал дифференцированные формы обратной связи. Таким детям нужно предоставлять оперативную помощь, четко структурировать работу с материалом и тщательно планировать продвижение.

Повышению мотивации учащихся в значительной степени способствует связь обучения с их жизненным опытом, возможность обучаться в игровых формах, с использованием интересных проблемных ситуаций. Другой важный аспект – работа в команде, возможность обмениваться вопросами, получать поддержку и признание одноклассников.

Для такой организации уроков необходимо использовать учебно-познавательные и практические задачи особого типа:

учебная задача предполагает больше одного или множество возможных решений;

в центре задачи лежит либо мини-проект, либо создание/конструирование некоторого продукта с использованием нестандартных средств;

✓ задание дает возможность для развития кратко очерченного сюжета в рамках заданной предметной проблемы;

✓ задание предполагает работу в группе с возможным выделением подзадач для автономной либо парной работы;

✓ задача требует самостоятельного поиска необходимой информации в открытых источниках;

✓ задача по определенному предмету может включать поиск и использование информации из других предметов.

При этом роли учителя и ученика меняются:

ученики приобретают самостоятельность в выборе плана, объема и форм работы, а учитель предоставляет возможность проявить самостоятельность, подобрав соответствующее задание;

ученики могут выступить в роли учителя друг для друга, работая в паре или в группе. Учитель становится консультантом для самостоятельно работающих команд и поддерживает их продуктивную работу;

ученики принимают участие в оценке как результатов урока, так и процесса работы, используя инструменты самооценивания. Учитель получает возможность не только оценивать предметные результаты, но и осуществлять мониторинг формирования и развития компетенции «4К». Такой мониторинг может проводиться как на уровне класса, так и на индивидуальном уровне. Оценивание в этом случае имеет формирующий характер (4).

Одним из способов решения проблемы низкой мотивации школьников является развитие их представлений о значимости обучения для будущей жизни. Эффективным средством для этого является профориентационная работа.

Существенное отличие современного понимания профориентационной работы заключается в ее нацеленности не на выбор конкретной профессии каждым учеником, а на формирование у учащихся неких универсальных качеств, позволяющих осуществлять сознательный, самостоятельный профессиональный выбор, быть ответственными за свой выбор, быть профессионально мобильными.

Одним из эффективных механизмов построения системы профориентации в конкретной школе является ее участие в проекте «Билет в будущее».

«Билет в будущее» – это проект по ранней профессиональной ориентации обучающихся 6 – 11 классов, который является составной частью национального проекта «Образование». В рамках этого проекта обучающиеся 6 – 11 классов получают возможность пройти профориентационное тестирование, погрузиться в реальную профессиональную деятельность и получить рекомендацию по построению дальнейшей образовательной траектории. Все мероприятия проекта направлены на формирование у учащихся осознанного выбора профессии.

Список использованных источников

1. Я – эффективный учитель: как мотивировать к учебе и повысить успешность «слабых» учащихся: учебно-методическое пособие / составители: Н.В. Бысик, В.С. Евтюхова, М.А. Пинская. – М.: Университетская книга, 2017. – 164 с.
2. Ильин, Е. П. Мотивация и мотивы/ Е.П.Ильин. -СПб.: Питер, 2000
3. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. – М., 1990

МЕКТЕПТЕГІ ҮЛГЕРІМСІЗДІКТІҢ СЕБЕПТЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Серікбаева Әйгерім Қайратқызы,

М.О.Әуезов атындағы

педагогикалық колледжі, екінші курс студенті

Аңдатпа. Мақалада ҚР білім сапасының деңгейі, мектеп оқушыларының оқу үлгерімдерінің үлгісі және дүниежүзілік білім беру сапасының дүниежүзілік табельдері мен Отандық білім беру деңгейін көтеру жолдары көрсетілген.

Аннотация. В статье отражен уровень качества образования РК, модель успеваемости школьников, мировые табели качества мирового образования и пути повышения уровня отечественного образования

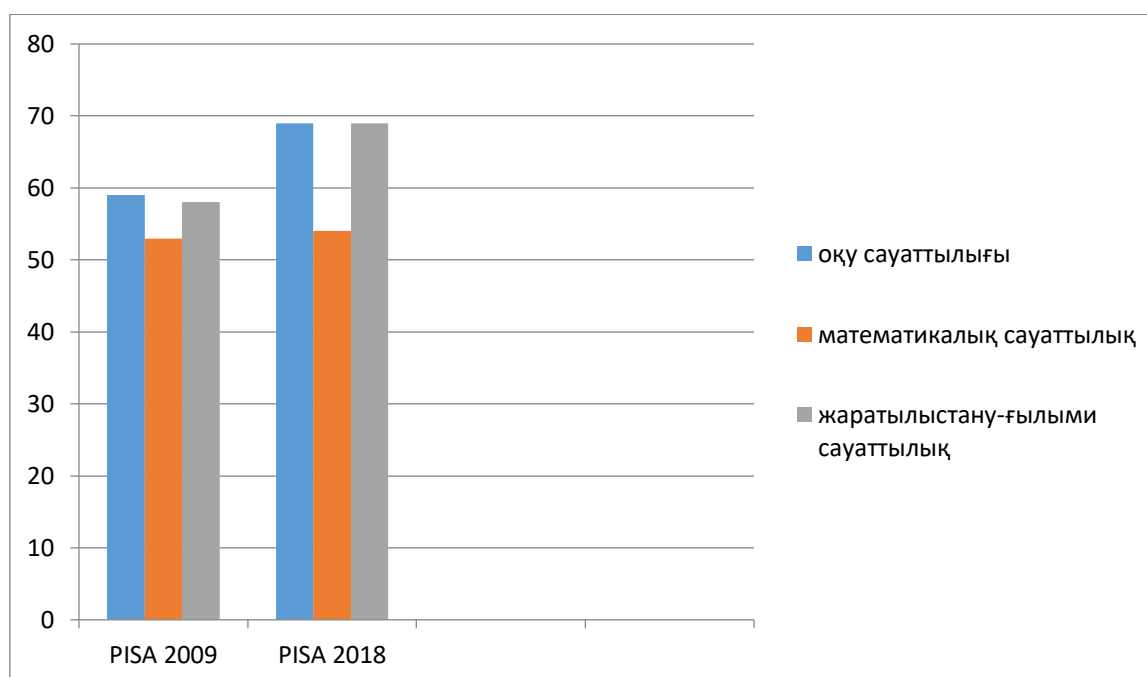
Abstract. The article reflects the level of quality of education of the Republic of Kazakhstan, the model of school performance, the world report cards of the quality of world education and ways to improve the level of domestic education

Мемлекеттің жан-жақты форматта қалыптасуы мен жоғары деңгейде дамуы және өскелең ұрпақтың білімі кең, шексіз мүмкіндіктерге ие, бәсекеге қабілетті азаматтар қоғамын құра алуға қабілетті болуы – бүгінгі күнгі алып жатқан білімімен тығыз байланысты. Қазақ халқының ағартушысы, ұлы педагогтарының бірі – Ахмет Байтұрсынұлы жазып қалдырғандай « Білім – бір құрал. Білімі көп адам құралы сай ұста сықылды, не істесе де келтіріп істейді». Яғни, білімі толық адам – ешбір жерде артта қалып, көптің бірі болмайды.

Білімнің бастауы мектеп қабырғасы болғандықтан, ел ішіндегі әрбір мектеп орыны сапалы білім мен біліктілік дағдыларын беруі керек. Ел ішінде осы бағытта жақсы жұмыс жасап, өз білімдерін дүниежүзілік деңгейде көрсетіп жатқан жастарымыз жетерлік. Бірақ өкінішке орай, елдегі білім сапасының толықтай бірқалыпты жақсы көрсеткішті көрсетпеуі – мектеп оқушыларының оқу үлгерімдерінің төмен болуына себепші. Бұл әлемдік білімдегі бойлай аққан өзекті мәселе. 2021 жылғы әлем елдерінің білім сапасының деңгейінің тізіміне көз салсақ, ҚР білім сапасы мен мүмкіндіктер индексі бойынша 93 елдің дәл белдеуінде орналасып 72 орында тұр. Бұл бір қарағанда жақсы көрсеткіш ретінде көрінеді. Бірақ басқа дамыған елдер мен Қазақстан секілді дамыған елдер қатарына енді қосылатын елдердің көрсеткіштерімен салыстырғанда- білім сапасының және қазақ жастарының интеллектуалды ойлау қабілеттерінің өзге елдер оқушыларынан қарағанда білім беру дәрежесі туралы дүниежүзілік табель халықаралық салыстырмалы зерттеулер нәтижелері бойынша құрастырылады. Қазіргі таңда мұндай зерттеулер көп, бірақ анағұрлым маңыздылары **PISA, TIMSS, PIRLS** болып табылады. Оқушылардың білімі мен білігін бағалаудың PISA (*Program for International Student Assessment*) халықаралық бағдарламасын Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) жүзеге асырады. PISA зерттеулерінің түйінді мәселесі – « Жалпы міндетті білім алған 15 жастағы оқушы қоғамда толыққанды қызмет ету үшін қажетті білім мен білікке ие ме?». Зерттеу мектеп бағдарламасын меңгеру деңгейін анықтауға емес, оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірлік жағдаяттарда қолдана алу

қабілетін бағалауға бағытталған. Білім берудегі жетістіктерді бағалаудағы қазіргі заманғы үрдіс осыдан көрінеді.

Енді PISA тестінің бағыттары мен олардың нәтижелерін зерттесек. PISA зерттеулерінде оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық және ғылыми-жаратылыстану сауаттылығы бағаланады. PISA, TIMISS, PIRLS зерттеулері кезең-кезеңімен жүргізіледі; TIMISS – әрбір төрт жыл сайын(бастауыш және негізгі мектеп үшін) , PISA – әрбір үш жылда, PIRLS – бес жылда бір рет. **Қазақстан бұл зерттеулерге тек соңғы жылдары қатыса бастады.** 2007 жылы ең алғашқы TIMISS, ал 2009 жылы алғашқы PISA тесті өткізілді. TIMISS-2007 қатысушы-елдердің 4-сынып оқушыларының негізгі нәтижелері бойынша Қазақстан 5 орынды иеленді, « Елдердің оқу сауаттылығы бойынша көрсеткіштері – PISA-2009» бойынша 65 елдің ішінен 59 орынға ораныққанбыз, ал математикалық сауаттылық бағыты бойынша 53 орын, жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бойынша 58 орын. Келтірілген статистикалық деректер 2009 жылғы қорытындылар болғандықтан, « бүгінгі күнгі білім берудің деңгейі қандай, арада 13 жыл өтседе ешқандай даму мен прогресс болмағаны ма?» деген сұрақ туындайды. Әрине, қамтылған 13жыл ішінде Қазақстанның білім беру жүйесі мен оның нәтижелері біршама өзгерген. Соңғы болып шыққан PISA тестілеу қорытындыларының бірі 5 жыл бұрын шыққан 2018 жылғы еліміздің жастарының көрсеткен нәтижелерін мысал ретінде көрсетсек. PISA 2018 рейтингінде математикалық сауаттылық баыт бойынша 53 орынды, оқу сауаттылығы бойынша 69 орынды, жаратылыстану ғылыми бағыт бойынша 68 орынды иеленді. Бұл көрсеткіштер 2009 жыюы шыққан тест қорытындыларынанда төмен. Сол себепті де, ұсынылған диаграммадағы көрсеткіштер орынның төмен қарайсанының жоғарлауына себеп болып тұр. PISA 2009 және PISA 2018 қорытындыларын салыстра келе, арада қаңша жыл өткені емес, өткен жылдар ішіндегі жас буын білімінің сапасы маңызды екені көрсетілді.

2012 жылғы Президенттің Қазақстан халқына жолдауы міндеттерді орындау бойынша өткізілген Білім және ғылым министрлігі алқасының кеңейтілген отырысында сөйлеген сөзінде премьер-министрдің орынбасары Ербол Орынбаев былай дейді: «2009 жылғы қазақстандық 15 жастағы оқушылар ЭЫДҰ елдерін жүйелі зерттеу шегінде функциялық сауаттылық деңгейі бойынша 65 елдің ішінен 59- орын алды, бұл біз үшін өте қатал сабақ. Біздің балалармыз TIMISS зерттеулері көрсеткендей оқу есептерін жақсы шығара біледі, алайда оларды өз білімін өмірде қолдана алуға үйретпейді».

Төмен үлгерім мәселесі педагогика мен білім беру процесінде жақсы оқу үлгерім көрсетумен әрдайым бірге жүрді. Оқушылардың оқу үлгерімдерінің төмен болуы тек оқушының өзіне деген шектеу көптеген жерлерде орнайды. Бұл білім мәселесі болғандықтан, 3 жақты тарапты қамтамасыз етуі тиіс. Яғни, барлық міндетті тек оқушылардың мойнына асып қоймай, олардың бағыттаушылары – ата-аналары мен білім беруші – мектеп ұжымыда тыңғылықты жұмыс істеуі шарт. Ол үшін ең алдымен төмен үлгерім мәселесінің пайда болу факторлары мен себептерін анықтайық. Бұл жерде біздің – педагогика мамандарының ойында бір маңызды нұсқау болуы керек : «әрбір оқушы жеке тұлға және олардың әрқайсысына жеке тәсіл мен амал керек».

1) Сол себепті оқушылардың оқу үлгерімдерінің төмен болуының себептерін тізбейік:

1. Оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылықтарының болмауы, оқуға деген мотивацияның жоқтығы. Төмен баға алатын оқушылардың көп бөлігі оқу қабілеттерінің жоқтығынан емес оқуға деген мотивацияның, алынған білімнің қай салада немесе болашақта оларға қалай керек болатының түсінбейді. Сондықтан, олардың оқуға деген құштарлықтары төмендейді не толықтай жойылады.

2. Оқытушылар мен ата-аналар тарапынан балаға деген жеке тәсілдің жоқтығы. Бұл жерде мұғалімнің оқушыларды зерттеуі маңызды. Себебі, барлық бала мектеп қабырғасында берілген білімді толықтай түсіне бермейді, өйткені әрбір адамның ақпаратты қабылдау жолы бөлек. Қабылдауы бойынша оқушылар визуалдар, аудиалдар және кинестиктар деп бөлінеді. Егер де оқушыларға берілген ақпарат басқа формада болса, ақпаратты түсіну, оны талдау мен жады да сақтау оқушы үшін қиынға соғады. Сол себепті көптеген оқушылар « мен білмеймін, түсінбеймін» деп қиналады.

3. Балалардағы үлгі өнеге болатын позицияны ұстап тұратын « еліктеу» адамының болмауы. Бұл рөл оқушының танымдық өрісі мен оның қоршаған ортасына байланысты. Оқушының жеке қызығушылықтарын оқумен байланыстыра отырып, оған ментальді күш пен бір істің басын бастауға деген мотивация береді. Бұл рөлді кейде педагогтарда атқарады. Оқушылар оларға сабақ беріп тұрған мұғалімнің бейнесі мен бойындағы қасиеттеріне қарап, сол адамнан өзінің идеалында көрулері мүмкін.

4. Оқушылардың тайм-менеджментті дұрыс пайдаланбауы. Тайм-менеджмент дегеніміз - уақытты дұрыс жоспарлау дегенді білдіреді. Яғни, бұл

әдіс арқылы барлық жоспарлаған жұмыстарыңызды уақытында орындап үлгеруге мүмкіндік аласыз. Тайм-менеджментті дұрыс қоймау не ол бойынша дұрыс жұмыс істеу алмау – адам уақытының зая кетуінің және ешбір істелінген істің болмауының негізгі себебі. Бұл сала бойынша оқушылардың жас ерекшеліктеріне байланысты бөлуге болады. Бастауыш сынып оқушылары мектеп қабырғасына енді аттап басқандықтан, олар ойын еңбегінен – оқу еңбегіне ауысулары керек. Бұл олардың өміріндегі түсініксіз құбылыс пен әрекеттер болуы мүмкін. Сол себепті бастауыш сынып оқушылары өз уақыттарын мектепке барғанға дейінгі уақыт аралығында айналысқан істерімен өткізіп алады және не үшін сабақ қарау үшін күнделікті арнайы уақыт бөлу керек екендігін түсінбейді. Егер де баланы тек мектеп пен мұғалімдерге тапсырып, оның оқуына біздің қатысымыз деген ата-аналар қауымы өз балаларын бұрыс бағытқа бұрады. Себебі, оқушыларды уақытты әр нәрсеге дұрыс жұмсауды үйрету – олардың болашақтағы пунктуалдық пен жүктелген жауапкершілікті сезінуге үйретеді. Сонымен қатар, тайм-менеджментті меңгермеген оқушыларда жалқаулық пайда болып, олардың оқу үлгерімдері сөзсіз түседі.

5. Оқушылардың оқу үлгерімдерінің түсуіне – олардың жеке мәселелері де себеп болады. Мысалы, оқушы жан-жақты даму жолында жүріп, бірнеше секция/топтарда белсенділік танытып жүреді. Бұл баланың дамуына беріліп тұрған жақсы мүмкіндік, бірақ оқу мен шығармашылықты не басқа да іс пен саланы бірге алып жүру – өте қиынға соғады. Сол себепті оқушылар екі бағыттада « жанады».

Немесе, мәселе мектепте де болуы мүмкін. Мектептің ішкі тәртібінің сақталмауы – оқушылар арасындағы « буллингтің» пайда болуы және оның зардаптары. Бұл термин өте күрделі және ауыр. Буллинг дегеніміз - бұл басқа баланың немесе балалар тобының бір балаға бағытталған тұрақты, қасақана жасалған теріс әрекеттері. Яғни, буллингке ұшыраған баланың жеке басына балағаттау, қорлау, күш көрсету және т.б. Мұндай жағдайдан кейін бала сабақ, оқу туралы, өзінің оқу үлгерімі тұрмақ « мектеп» деген ұғымнан алшақтай бастайды.

Келтірілген факторлар мен себептер Қазақстандағы және дүниежүзі елдерінің білім сапасының неліктен төмен болуының оқушылар тарапынан баяндалды. Оқыту мен оқу процесінде тек оқушылардың ғана жұмысы емес, оқытушы, мұғалімдердің де білім сапасының нашар болуына қатысы бар екенің ескеруіміз қажет. Қазақстандық педагогиканың терең және күрделі тарихы беріліп жатқан білімнің нәтижелері неліктен төменгі көрсеткішті көрсетуде? Мәселені шешпес бұрын, оның пайда болу факторларына жүгінуіміз қажет.

2) Қазақстандағы білім беру сапасының нашар болуының себептері: (білік тарапынан)

1. Оқыту сапасының төменді және мамандандырылған, педагогикалық құзіреттілікті толықтай түсінетін кадрлар санының аз болуы және жетіспеушілігі.

2. Білім беру саясаты мен стратегияның дұрыс құрылмауы

3. Мұғалімдерге қойылатын талаптардың көптігі

4. Қаржыландырудың жетіспеушілігі мен әлсіз инфрақұрылым

5. Білім берудің мазмұны

Айтарлықтай табысты жұмыс істейтін жүйелер сыныпта сабақ оқыту сапасын тұрақты түрде арттыруды көздеумен ерекшеленеді. Дегенмен де оқытуға ерекше ден қою қажет, бірақ ол табысқа жету үшін жеткілікті шарт емес екенін де мойындау керек. Оқытуды жетілдіру үшін мектеп жүйелері сыныпта сабақ беруді түбегейлі табуы тиіс. Жеке мұғалім деңгейінде

3) Қазақстандағы білім беру сапасының нашар болуының себептері: (педагогтар тарапынан)

1. Жекелеген мұғалімдер өз жұмысындағыды кемшіліктерді түсінуі керек. Көп жағдайда бұл өзінің жұмыс әдістерін ғана емес, соның негізінде не жатқанын да түсіне білуді білдіреді.

2. Әрбір мұғалім озат әдіс-емелерді түсініп, меңгеруі тиіс. Бұған осындай әдіс-емелердің шынайы жағдайда жүргізілуін бақылау есебінен ғана қол жеткізуге болады.

3. Әрбір мұғалімде өз жұмысын жетілдіруге деген қызығушылық болуы керек. Әдетте бұған тек материалдық ынталандыру есебінен ғана қол жеткізуге болмайды. Шынайы өзгерістерге қол жеткізу үшін мұғалімдердің болашақтан үлкен үміті, барлығына да түсінікті мақсат және ең бастысы, ұжымның өздері оқытып жүрген балалардың білімін жақсартуға ортақ мүмкіншілігі бар екеніне сенімі болуы қажет.

Нәтижелерді елеулі түрде жақсарту үшін осы үш құрамдас бөліктің бір мезгілде болуына қол жеткізуіміз керек. Жұмыс нәтижелілігіне негізделген ынталандыру ж.йесін енгізуге немесе жауапкершілікті арттыруға болады, бұл қызығушылықты арттырады, бірақ мұғалімдерді өздерінің әлсіз жағын түсінуге мәжбүрлеместен және оларды озат тәжірибелер туралы біліммен қаруландырмастан табысқа жетеміз деп сенуге болмайды. Білім жүйесінің сапасы жұмыс істейтін мұғалімдердің жұмыс сапасынан жоғары бола алмайтынын ұмытпау керек; білім беру нәтижесін жақсарту жолы оқытуды дамыту болып табылады; сапалы оқытуды әр балаға жеткізбей тұрып барлық оқушылар білімінің жоғары деңгейін қастамасыз ету мүмкін емес.

Білім беру сапасын жақсарту мен жетілдірудің басты шарттары:

- Жас мұғалімдердің педагогикалық шеберліктерінің жоғары болуы міндетті.

- Оқу құралдары, әдіс-емелік құралдар мен оқулықтардың сапасын жақсарту. Оқу құралдарының елдің барлық білім алушыларының қолдарына түсуін қамтамасыз ету.

- Оқыту жоспарлары мен бағдарламаларын тек оқушылардың «біледі, үйренді» деген принциптер бойынша емес, олардың жан-жақты ақпарат алуына негіздеу

- Маман жетіспеушілік мәселесін шешу, шалғай аймақтардағы оқу сапасын назарда ұстау, қараусыз қалдырмау.

- Оқушылардың психикалық деңсаулықтарына көңіл бөлу, сынып жетекшілері мен пән мұғалімдерінің балаларды педагогикалық бақылау жүргізулері міндетті түрде орындалуы тиіс.

- Жекелей бағытта : мектеп пен сынып ішіндегі жақсы психологиялық климат пен ахуалды қалыптастыру.

- Педагогтардың білім беру үрдісіндегі жұмысының нәтижесі – мониторингтің әділ көрсеткіштерінің болуы.

- Мектептердегі қажетті орын санын қамтамасыз ету

- Барлық мектептерді оқыту сапасының қажетті деңгейіне жеткізу

- Жұмыста төмен нәтиже көрсететін басшылар мен мұғалімдер қызығушылықтарын арттыру және оларды қолдау.

- Басшылар мен педагогтардың кәсіби шеберлігін шыңдау.

Осы шарттарға сүйене отырып, елдегі басты мәселе – білім беру сапасын жақсарту: төмен үлгерім проблемасын жан-жақты бірлесе отырып шешуге болады. Үлгерімі төмен балалар – басқа да оқушылар секілді тең білім мен тәрбие алуға құқылы. Олардың өз біліктіліктері мен қабілеттеріне сендіру мен ашылулары үшін мынадай жолдарды қолданамыз:

- Оқушымен жеке жұмыс жасау, педагогтың перцептивті қабілетін қолдана отырып баланы және оның ішкі психологиясын толықтай түсіну.

- Оны жеке тұлға ретінде қалыптастырушы қадамдарды жасау.

- Оқушының оқуға деген қызығушылығын түрлі педагогикалық технологиялар мен іс-шараларға қатыстыру.

- Оқушының қай салаға не болмаса пәнге жақындығы бар екенін анықтап, оның таңдаған бағыты бойынша дамуын байқап жүру, жеткен жетісіктеріне шынайы қуану.

- Оқушыны сабақтан тыс зияткерлік жұмыстар, олимпиадалар, сайыстарға қатыстыру.

- Баланың ата-анасымен үнемі байланыста болып, баланың оқу үлгерімі жайлы кері байланыстар орнатып отыру.

- Балаға талап қою бірлігін сақтау

- Оқушының сыныптастарынан лқшауланып қалмауын әрдайым бақылап отыру, оның коллаборативті ортасын құруға көмектесу

- Оқудағы мәселелері мен төмен үлгерімнің пайда болу факторын анықтау және т.б

Қорытындылай келе, оқушылардың білімін жүйелі тексеру, бақылап отыру оқушылардың оқудағы жауапкершілік сезімдерін оятып, үнемі жұмыс істеуге бауылып, оқушы білімінің тиянақтылығын, тереңдігін арттырады. Оқушылардың төмен үлгерімді көрсетулері тек – бір жақты процесс емес, бұл барлық білім сферасын қамтитын дүниежүзілік өзекті мәселе. П.П. Блонский «Мектептегі үлгермеушілік мектептің тәрбиелік және дидактикалық талаптарына тәртіп пен оқудың нәтижелерінің сәйкес келмеуі» деп түсіндіреді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Әлемдегі және Қазақстандағы білім берудің сапасы/ А.Қ.Құсайынов. - 2013 ж.[34,36,44,54 б.]
2. Педагогикалық зерттеу әдістемесі: Оқу құралы/ Р.Аубакирова, М.Нұрбекова. – 2016 ж. [656.]
3. Важные годы. Почему не стоит откладывать жизнь на потом/ Мэг Джей. – 2021 ж. [255-257 б.]
4. Аналитический отчет «Результаты Казахстана в международных исследованиях качества образования: исследования причин отставания» - центр анализа и стратегии «Белес», под ред. Ирсалиева С.А. 2020 ж [114,148-149,161б.]

О ПОВЫШЕНИИ УРОВНЯ СФОРМИРОВАННОСТИ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Салахутдинова Т.Ф.,

педагог-исследователь,

КГУ «Привольненская средняя школа»

отдела образования по Уланскому

району управления образования Восточно-Казахстанской области

Аңдатпа. Ұсынып отырған мақалада автор үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс мәселесін шешудің бір нұсқасын ұсынады. Ол-бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын қалыптастыру деңгейін арттыру. Әдебиеттік оқу сабақтарында және сабақтан кейінгі уақытта балаларды мәнерлеп оқуға және мәтінмен жұмыс істеуге үйретудің әртүрлі әдістері мен тәсілдерінің мысалдары келтірілген. Бұл әдістемелер оқуға деген қызығушылықты арттыруға мүмкіндік беріп, саналы оқу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл мақаланы педагогикалық қауымдастыққа оқуға ұсынуға болады.

Аннотация. В представленной статье автор предлагает один из вариантов решения проблемы низкой успеваемости – повышение уровня сформированности навыков чтения у учащихся начальной школы. Приведены примеры различных методов и приемов обучения детей смысловому чтению и работы с текстом на уроках литературного чтения и во внеурочное время. Данные приемы дают возможность повысить интерес к чтению и способствовать формированию навыков осознанного чтения. Данную статью можно рекомендовать для прочтения в педагогическом сообществе.

Abstract. In the presented article, the author proposes one of the options for solving the problem that refer to poor school performance – increasing the level of reading skills in primary school learners. Examples of various methods and techniques of teaching children semantic reading and working with text in literary reading lessons and in extracurricular time are given. These techniques make it possible to increase interest in reading and contribute to the formation of conscious reading skills. This article can be recommended for reading in the pedagogical community.

«Среди тех миров, которые не подарены человеку природой, а сотворены из материалов его собственного духа, мир книги — величайший». (Герман Гессе)

На сегодняшний день проблема низкой успеваемости актуальна как никогда. Решение ее – это сложный и многомерный процесс. Одним из

возможных направлений может стать развитие сформированности навыков чтения и понимания прочитанного детьми.

Чтение – это важнейший способ освоения информации, культурного наследия прошлого и настоящего, формирования нравственных и гражданских качеств.

К сожалению, сегодня во всём мире наблюдается тенденция снижения интереса к чтению. В семьях нет культуры чтения. Давно кануло в Лету семейное чтение вслух. В обществе нет «моды» на чтение, оно давно перестало считаться у молодёжи престижным и приятным время препровождением.

Нынешние школьники, выросшие главным образом не на чтении, а на просмотре телевизора, не могут сосредоточить внимание на том, что читают. Для них свойственна **кризисная модель детского чтения**. Ее черты: детский читательский негативизм, отказ от добровольного чтения серьезной литературы, превалирование в репертуаре чтения низкопробных книг, утрата детьми чувства языка.

Школьники стали медленнее читать, у них не вырабатывается навык скоростного чтения, столь необходимый в наш перегруженный информацией век. В результате многие из них не успевают осваивать школьную программу, снижается успешность обучения.

Родители, осознавая свою беспомощность, бегут к нам за советом: как заставить ребёнка читать, если он не хочет?

Значит, именно в школе мы должны пробудить, а затем и сформировать у детей интерес и любовь к чтению, развить способность к восприятию красоты, емкости художественного слова, его нравственного потенциала.

Научить детей правильному, беглому, осознанному выразительному чтению – одна из важнейших задач учителя начальных классов. И эта задача чрезвычайно актуальна, так как чтение играет огромную роль в образовании, воспитании и развитии человека. Чтение – это окно, через которое дети видят и познают мир и самого себя. А именно младшие школьники находятся в том благоприятном возрасте, когда можно добиться оптимального чтения. Если будет упущено время, то некоторые дети не смогут добиться необходимого минимума в обучении грамотному чтению.

Литературное чтение представляет собой начальную ступень единого, непрерывного курса литературы в современной общеобразовательной школе и призвано учить детей не только читать, но и воспринимать содержание произведений художественной литературы как особый вид искусства. Цель обучения литературному чтению – способствовать развитию личности ребенка средствами искусства слова, воспитывать потребность в общении с искусством, ввести школьника в мир художественной литературы, приобщая его к духовному опыту человечества, формировать в процессе читательской деятельности навыки функциональной грамотности младших школьников.

Грамотность чтения, как один из видов функциональной грамотности, - это способность к пониманию и осмыслению письменных текстов, к использованию

их содержания для достижения собственных целей, развития знаний и возможностей, для активного участия в жизни общества

Навык чтения является ключевым учебным навыком, поэтому важно работать над его формированием поэтапно: правильное чтение (соотнесение звуков и букв, слияние в слоги); осознанное (понимать смысл прочитанного слова и объяснять их значение); беглое (правильное и осознанное чтение целыми словами); выразительное (правильно, осознанно и бегло прочитать и выразить интонационно свое отношение к содержанию информации). Навык чтения – это комплекс умений и навыков. Это прежде всего умение понимать смысл текста, правильно прочитывать слова, читать выразительно, ориентируясь на знаки препинания и содержание, не забывая и о темпе чтения.

В целом навык чтения складывается из двух сторон - смысловой, которая обеспечивается процессом понимания читаемого, и технической.

Учитывая особенности уровня сформированности навыка чтения обучающихся, педагог ставит следующие задачи: - во втором классе проверяется сформированность умения читать целыми словами и словосочетаниями, осознание общего смысла содержания прочитанного текста при темпе чтения, умение использовать паузы, соответствующие знакам препинания, интонации, передающие характерные особенности героев; - в третьем классе наряду с проверкой сформированности умения читать целыми словами основными задачами проверки техники чтения являются достижение осмысления прочитанного текста при темпе чтения вслух и про себя, проверка выразительности чтения подготовленного текста произведений и стихотворений использование основных средств выразительности; - в третьем классе чтение – процесс принятия смысла, добывания информации из письменного текста, выборочное чтение, осмысленное чтение бегло вслух и про себя, выразительное, с передачей замысла автора, контроль своего чтения

Проверяя технику чтения, необходимо учитывать следующее: предлоги, союзы, частицы, междометия считаются как отдельные слова. Важно также помнить, что техника чтения является критерием для выстраивания алгоритма дальнейшего обучения по формированию навыка чтения. Необходимо помнить, что темп (скорость) чтения находится в прямой зависимости от способа чтения, понимания и выразительности, и из этого складывается полноценный навык чтения и понимания текста. Важно также помнить, что скорость чтения является критерием для выстраивания алгоритма дальнейшего обучения по формированию навыка чтения. При необходимости в зависимости от уровня подготовленности обучающихся в перечень включаются другие литературные произведения по выбору педагога, соответствующие возрастным особенностям обучающихся.

По форме организации проверки техники чтения выделяют индивидуальную или фронтальную проверку. Индивидуальная проверка распространяется на каждого отдельно взятого ученика. Фронтальная проверка охватывает сразу всех учащихся данного класса. Наиболее полные и достоверные данные о навыках чтения каждого ученика можно получить при индивидуальной

проверке. По виду чтения выделяют проверку техники чтения вслух и про себя. Проверка чтения вслух дает возможность определить уровень развития всех компонентов навыка чтения. Процедура проверки навыка чтения такова: Выбирается текст, соответствующий по объему и сложности данному классу.

Ученику предлагается сразу чтение вслух. При этом измерение темпа (скорости) чтения целесообразно проводить в течение двух минут: первая минута - это этап «вхождения» в процесс чтения, вторая - это контрольное время.

После окончания чтения задаются вопросы по содержанию прочитанного с целью проверки осознанности чтения. Во время чтения учитель отмечает в таблице способ чтения, правильность, выразительность, темп. Каждым учащимся ведется дневник по технике чтения, в котором записывается результат.»

Как же выбрать текст для замеров техники чтения? Он должен отвечать следующим требованиям: быть незнакомым, но все слова знакомые; числительных не должно быть, короткие слова надо учитывать.

Работа над развитием техники чтения очень сложная, и рассчитана на несколько лет. В первом классе —это знакомство с буквами и слоговое чтение. К концу первого класса некоторые учащиеся начинают читать целыми словами. Основная работа над осознанностью и пониманием прочитанного, проходит во втором классе. Здесь же ребята учатся читать целыми словами. К концу второго класса некоторые ребята начинают читать выразительно. Начиная с третьего класса начинается работа над выразительностью чтения и умением бегло читать.

В своей педагогической практике, для отработки техники чтения, я использую следующие методы.

1.«Хоровое чтение». Этот метод я использую для отработки выразительного чтения стихотворений. Дети слышат правильное и выразительное чтение учителя и повторяют хором за ним. Так же пользуюсь этим методом на индивидуальных занятиях с детьми, у которых трудности с чтением.

2.«Жужжащее чтение». Дети одновременно шёпотом читают любой текст. Этот метод я использую на каждом уроке. Выделяю пять минут в начале урока на такое чтение. Во время этого чтения, подхожу к каждому ребенку и слушаю, как он читает. При необходимости исправляю.

3.«Чтение по - цепочке». Этот метод подходит для чтения сказок, рассказов. Он развивает внимание. Дети внимательно следят по тексту, а читающий старается читать выразительно, чтобы его понял весь класс.

4. «Чтение с решеткой»

5. «Чтение с половинкой слов»

6.» Чтение с хвостами»

7.«Троекратное чтение со стопами». Учащиеся читают выбранный текст в течении минуты (например 64 слова). Через минуту, по сигналу учителя, отмечают, до какого места дочитали. Второй раз читают этот же отрывок. После этого ученик снова отмечает, до какого места он дочитал и сравнивает с результатом первого прочтения. Естественно, что второй раз он прочитал на

несколько слов больше (кто-то на 2 слова, а кто-то и на 10 слов больше). После третьего прочтения количество слов еще увеличивается. Увеличение темпа чтения вызывает положительные эмоции у детей. Если так читать ежедневно, то прибавка в скорости чтения за месяц может составить 8-10 слов.

Упражнения на развитие антиципации (смысловой догадки).

При чтении текста, поймав боковым зрением контуры следующего слова, на основании смысла прочитанного, ученик может догадаться, какое слово будет следующим. Это предвидение следующего слова (слога, буквы) называется антиципацией. Развитию антиципации способствуют некоторые упражнения (Закончи пословицы, Восстанови слово, Чтение предложений текста с пропущенными словами).

В рамках проекта «Читающая школа», я применяю приём «Круговое чтение».

Смысл этого приема заключается в следующем: я готовлю тексты (50-60 слов) по количеству детей. Каждый день перед уроком, на большой перемене или после уроков (кому как удобно) дети читают свой текст и рассказывают мне, о чём они прочитали или отвечают на несколько вопросов. На следующий день дети меняются текстами (для удобства тексты подписываем). Таким образом по кругу каждый ребёнок прочитает каждый текст. Дети читают с удовольствием короткие законченные тексты. Напоминают друг другу, что надо почитать дополнительно. Дети читают осознанно, так как потом надо ответить на вопросы. Увеличивается техника чтения.

В своей работе применяю элементы методик:

1. **Элементы методики Зайцева В.Н.:** жужжащее чтение; ежеурочное 5-минутное чтение на каждом уроке; режим щадящего чтения (слабочитающие ученики); многократное чтение одного и того же отрывка с переходом на новую часть текста; саморазмер скорости чтения (в классе, дома).
2. **Элементы методики Шичко Г.А.:** гимнастика для глаз («покорчим рожи», «рисование носом», «часики»).
3. **Элементы методики Тоцкого:** орфоэпическое чтение (как говорим); орфографическое чтение (как пишем).
4. **Элементы методики Омороковой М.И.:** упражнения на развития чёткости произношения; упражнения на развитие оперативного поля чтения и внимания; упражнения, развивающие гибкость и скорость чтения («губы», «фотоглаз», «финиш», «буксир»)

Использование различных приемов работы на уроках литературного чтения даёт возможность активизировать работу по осознанию учащимися читаемого материала, превращает сам процесс чтения из скучного и рутинного в занимательное и интересное занятие, открытие на каждом уроке чего-нибудь нового, познавательного и интересного для младших школьников.

Исправить сложившуюся ситуацию в области чтения сразу невозможно. Для того чтобы решить проблему чтения, необходимы конкурсы, мероприятия, направленные на популяризацию чтения и книги. Какие я вижу пути решения:

- активная информационная PR-политика, направленная на популяризацию чтения (акции, конкурсы, реклама, статьи и сюжеты в СМИ);
- проведение различных конкурсов на уровне школы, района (конкурс чтецов, конкурс на лучшего читателя художественного произведения, книжных акций, литературных вечеров);
- разработка и внедрение эффективных технологий по развитию чтения в учебный процесс школ.

Чтение. Как прекрасно уметь владеть этим искусством, получать удовольствие от общения с интересной книгой. И мы учителя начальных классов должны использовать разнообразные приемы и методы своей в своей работе, что повысить интерес к чтению. Ведь качество чтения во многом определяет эффективность обучения.

М.ӘУЕЗОВТІҢ «АБАЙ ЖОЛЫ» РОМАН-ЭПОПЕЯСЫН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Сүгірбекова Үміт Ізбасарқызы

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

«Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы

Байзақ ауданының №1 мектеп-гимназиясы» КММ

М. Әуезовтің «Абай жолы» роман – эпопеясы ХХ ғасырдағы қазақ және әлем әдебиетіндегі ерекше көркем құбылыс. Суреткер өзінің роман – эпопеясында қазақ халқының рухын, ұлттық болмыс - бітімін жан – жақты ашып көрсеткен. Қазақтың дана ұлы Абайдың мәңгілік тұлғасын сөз өнерінде өзгеше даралық таныммен сомдаған. «Абай жолы» эпопеясын суреткер шебер композицияға, сюжетке құра білді.

Өріден ойлайтын, көреген, ашуы мен берік қайратын қатар ұстайтын, іші мен тысы қат – қабат қатпарлы жан – Құнанбай – өз заманының ірі тұлғасы. Романдағы әрбір оқиға, көріністің көпшілігі Құнанбайдың ықпалымен жүріп отыратыны анық байқалады. Тіпті көшпелі ел тіршілігінің ең әдемі, ең әсерлі суреттері де сонымен байланысты жағдайлар арқылы көрініп, көркемдігін тауып отырады. Абайдың адам, азамат ретінде қалыптасу жолын, шырғалаң өмірі мен қайраткерлік әрекетін Құнанбай бейнесімен тұтастықта алып сомдайды. Көкірегі сара – көреген, амалы мен айласы мол, қатал тәртіп иесі – Құнанбайды автор романда бірбеткей, феодализмнің қатыгез заңын ұстанған тұлға ретінде көрсетеді.

Кесек тұлға Құнанбай бейнесіне жаңаша бағыт беріп, шын өмірге сай, Абайдай ұлы тұлғаның түп тамыры, негізі Құнанбайдай әкеден бастау алғаны көрінеді.

Құнанбай тәрбиесі, Құнанбай іс-әрекеті арқылы анық өз ұрпағын, болашағын ойлаған, даналығын көре отырып, жас ұрпақтың бойына ұлттық ұстаным мен салт-дәстүрді сіңіреміз.

Көркем туындыны оқу-әдебиетті оқытудың ең негізгі мәселесі. Әдебиетті оқыту көркем шығарманы оқудан басталады. Оқушыға көркем туындыны оқытпай, қазақ әдебиетінен білім беру мүмкін емес. Көркем туындыны жай оқып шығу емес, одан алған әсері, туынды оқушы жүрегіне, сезіміне әсер етті ме, соны білу – мұғалім үшін маңызды мәселе. Көркем әдебиетті оқытудың күре тамыры көркем шығарманы оқыту мен талдау жұмыстары болып табылады. Шығарманы талдау оны оқусыз жүзеге аспайды. Көркем шығарманы талдау аса маңызды, әрі күрделі үдеріс. Талдау әрі жүйелі, әрі тұтас, көркем шығарманың барлық нәрі, дәнін аша алатындай нанымды да ғылыми мазмұнда жүргізілуі керек екені белгілі. Талдау жұмысы шығарманың әр жерінен үзіп-жұлып мысалдар келтіру емес, тұжырымды түрде, нақты сұрақтар арқылы, негізгі мәселелер айналасында тұтастай, әрі нақты мысалдармен дәлелдене отырып, жүргізілуі керек. Әдеби талдаудың үш жолы бар. Ол автор ізімен талдау немесе толық талдау. Кейіпкерлерге талдау жасау. Тақырыпты проблемалық талдау. Талдаудың қай түрі болмасын, ол ең алдымен балаға қонымды, қиындық келтірмейтіндей дәрежеде жүргізілуі керек.

«Абай жолы» романын оқушы жүрегіне өзінің шыққан биігі, құндылығы, кереметімен тұтас жеткізе білудің қаншалықты күрделі де қиын екені – қазақ әдебиеті пәні мұғалімдеріне мәлім мәселе. Абай арқылы жазушы XIX ғасырдың II жартысындағы, яғни елу жыл ішінде бүкіл қазақ қоғамының ұлы картинасын жасаған. Ол арқылы қазақ даласындағы демократиялық, прогрессивтік, гуманистік ой ағымдарды, ескі мен жаңаның күресін, қазақ даласы үшін жаңа кезең басталар алдындағы, яғни ояну кезеңін шынайы тұрғыда көрсете білген.

Қандай зерделі оқушы болмасын, эпопеядағы басты-басты оқиғаларды, көріністерді есте сақтау қиынға түседі. Сондықтан кесте арқылы әр кітаптың тараулары бойынша негізгі, өзекті оқиғаларды сұрыптап жазып, ұсынған жөн. Оның тиімділігі: төрт кітаптың негізгі-негізгі оқиғаларынан хабардар ету, естеріне түсіру, әсіресе кейіпкерді талдау барысында оның көмегі өте зор.

Эпопеяда сөз болатын барлық мәселелер Абайға келіп тіреледі, барлығы Абай айналасында, бас кейіпкердің сомдалуы, ұлы ақын, демократ, гуманист, ағартушы дәрежесіне жетуі сол өзі өмір сүрген қоғаммен, оның өкілдерімен күресте қалыптасады, күресте толығады, ақын өмір сүрген сол дәуірдің шындығын мейлінше мол әрі терең бейнелейді. Кейіпкерлердің іс-әрекетін талдау үшін міндетті түрде көркем туындыға жүгінеміз. Төрт томдық эпопея ішінен Абайдың не Құнанбайдың іс-әрекеттеріне мысалдар келтіру күрделі шаруа. Сондықтан кейіпкерлер бейнесін ашу үшін олардың басты-басты оқиғалардағы іс-әрекеттері арқылы талдауға болады. Оқушы кейіпкер туралы сөз қозғағанда, 4 томды аударырып-төңкеріп жатпайды, уақытын кетірмейді, жұмысы күрделенбейді, берілген жерлерді тауып, саралап, жинақтауларына тиімді.

Құнанбай бейнесі арқылы автор XIX ғасырдың II жартысындағы феодалдық қоғамды, оның бас өкілін сомдайды. Бұл кейіпкер бейнесін жасаудағы автор мақсаты да сол. Құнанбай іс-әрекеттері, оның әр түрлі қылықтары сол қоғам

сипаты дәрежесінде көрсетіледі. Өмірдегі Құнанбай мен романдағы әдеби образға айналған Құнанабайдың айырмашылықтары жөнінде қазір арагидік сөз болып қалып жүр. Әсіресе еліміз тәуелсіздік алғаннан бері мұндай әңгіме жиі естіледі, - деп С. Қирабаев айтпақшы Т. Жұртпайдың Құнанбай бейнесі жайлы айтылған жаңаша көзқарасты қолдану қажет. Проблемалық сұрақтар, танымдық іздендіруші, зерттеу әдісіне негізделген тапсырмалар да кейіпкерлер бейнесін ашуға көмектеседі.

Эпопеядағы әкелер мен балалар проблемасы туралы сөз еткенде, Абай-орыс мәдениетін қазақ даласына таратушы, артына Дәрмен сияқты жастарды ертуші, прогресс басшысы, ал, Құнанбай – ескі заманның, феодалдық қоғамның қатал сақшысы. Автор тек әке мен баласының проблемасы емес, замана проблемасын беріп отыр. Әбіш пен Абай арасы да тек әке мен бала арасы емес, одан да тереңірек мәселені қамтиды. Әбіш-Абай армандаған жаңа заманның басы. Автордың ескі мен жаңа, әкелер мен балалар проблемасын көрсетудегі мақсатын түсіндіре отырып, өмірмен байланыстыра суреттеу тиімді болмақ. Жастар бейнесін оқыту барысында Әбіш-Дәрмен бейнелерін салыстыру арқылы талдай отырып, оқушылардың өз пікірлерін білдіру тиімді болады. Абай жолының – халық жолына айналуын, Абайды халыққа жақындастырған себептер мен жағдайларды дәлелдер келтіре отырып талдау тиімді. Ұсынылған кесте арқылы ұлы Абайдың басына түскен небір ауыртпалықтың бірден-бір кінәлілары үстем тап өкілдері екені, үстем тап өкілдерімен болған күресін, ол қай оқиғада, қай бөлімде көрсетілетінін саралап, жинақтау үшін қажет. Қайталау, еске түсіру мақсатында, эпопея бойынша тест сұрақтары өте тиімді болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. М. Әуезов «Абай жолы» роман-эпопеясы. – Алматы: «Жазушы», 2013
2. «Алтын адам» газеті. 14, 7/04/2000
3. Ә. Байтанаев «Абай жолы айшықтары». – Шымкент: «Қасиет», 1995
4. Р. Құтқожина «Абай жолы» эпопеясы бойынша дидактикалық материалдар. - Алматы: «Рауан», 1992
5. М. Мырзахметов «Абайды оқы, таңырқа ...». - Алматы: «Ана тілі», 1993
6. Қ. Бітібаева «Әдебиетті оқыту әдістемесі». - Алматы: Рауан, 1997
7. Қ. Қайырбай, Д. Оспан «Қазақ әдебиеті». - Алматы 2018

О ПРОБЛЕМЕ ШКОЛЬНОЙ НЕУСПЕВАЕМОСТИ

Суттубаева Айнаш Галитовна,
КГУ «Школа-лицей «Дарын»,
г. Петропавловск, учитель истории

Аңдатпа. Мақалада төме нүлгерімнің негізгі себептері, сондай-ақ олардың пайда болу себептері қарастырылады. Психология тұрғысынан үлгерімі төмен оқушылардың түрлері

келтірілген. Оқытуды дараландыру жән оқушылармен жұмыс істеудің сараланған түрлері арқылы үлгерімді арттыру әдістері ашылады. Жеке тәсілдемен оқушылардың ерекшеліктері ұсынылған: оқыту, үйрену. Оқытудың сараланған деңгейлері сипатталады.

Аннотация. В статье рассматриваются основные причины низкой успеваемости, а также причины их возникновения. Приводятся типы слабоуспевающих школьников с точки зрения психологии. Раскрываются методы повышения успеваемости посредством индивидуализации обучения и дифференцированных форм работы с учащимися. При индивидуальном подходе представлены особенности учащихся: обученность, обучаемость. Описываются дифференцированные уровни обучения.

Abstract. The article considers the main causes of low achievement, as well as the reasons for their occurrence. In this article the types of low-achieving schoolchildren from the psychological point of view are presented. The methods of improving academic performance through the teaching individualization and differentiated forms of work with students are demonstrated. With an individualized approach the characteristics of students are presented: learning, learnability. Differentiated levels of learning are described.

Повышения качества образования одна из важнейших задач, стоящая перед современным учителем. Учитель по-прежнему остается главной фигурой в школе. Несмотря на трудности настоящего времени, учитель должен быть самокритичным, осваивать новые методологические ценности. Педагоги должны подготовить поколение новых личностей, умеющих творчески и системно осмысливать происходящее, всесторонне развитых, со сформировавшимся отношением к миру, обществу, народу, постоянно пополняющим свои познания, непрерывно развивающимися и очень нужными для своей страны. Качественным можно считать образование, если определенные достижения имеют не только учащиеся, но и учителя. Каждый участник образовательного процесса (педагог, учащиеся, родители, администрация и др.) заинтересован в обеспечении качества образования.

Проблема школьной неуспеваемости – одна из актуальных проблем современной школы. «Неуспеваемость» не является раз и навсегда данным, оно меняется в ходе развития школы и связано с изменением целей и содержания образования. Неуспеваемость можно назвать отставанием, если своевременно не устранить его причины.

Можно выделить следующие основные причины низкой успеваемости:

- неготовность детей к началу систематического обучения, в крайнем выражении, выступающая как социальная и педагогическая запущенность;
- соматическая ослабленность ребенка в результате длительных (особенно хронических) заболеваний в дошкольный период;
- дефекты речи, не скорректированные в дошкольный период, не выявленные нарушения зрения и слуха;
- негативные взаимоотношения ребенка с одноклассниками и учителем;
- школьная дезадаптация;
- задержка психического развития у детей.

Немецкий педагог XIX века советовал учителям обращать особое внимание на ленивых, вялых и слабых детей, энергично побуждать их к деятельности при помощи вопросов и одобрения. Слабоуспевающими принято

считать учащихся, которые имеют слабые умственные способности и слабые учебные умения и навыки, низкий уровень памяти или тех, у которых отсутствуют действенные мотивы учения. Чтобы данная категория учащихся не перешла в разряд неуспевающих, необходима систематизированная работа с такой категорией учащихся.

Совершенно необходима специальная «поддерживающая» работа, помогающая детям, испытывающим трудности в обучении, успешно осваивать учебный материал, получая постоянное поощрение от учителя. Необходимы дополнительные упражнения, в которые заключена продуманная система помощи ребенку, заключающая в серии «подсказок», в основе которых лежит последовательность операций, необходимых для успешного обучения. Кроме того, этим детям необходимо большее количество времени на отработку навыков.

К числу причин, определяющих уровень знаний учащихся и возможность появления неуспеваемости, психология относит:

- качество работы преподавателя по обучению и воспитанию ученика;
- организацию выполнения домашних заданий, режима дня и контроля со стороны семьи;
- общественное мнение коллектива по отношению к ученику;
- личные качества ученика, его старание и прилежное отношение к учению;
- привычку ученика к упорному и систематическому умственному труду и умение плодотворно работать.

Психологи выделили 4 типа слабоуспевающих школьников:

- случайно отстающие, в основном из-за длительной болезни;
- занимающиеся с исключительной опорой на память, без должного осмысления запоминаемого;
- поверхностно активные подростки, владеющие мыслительными операциями, но учебной не интересующиеся, работающие урывками и преимущественно только на уроках;
- глубоко отстающие, для которых характерно отрицательное отношение к учению и применение нерациональных способов умственного труда.

В общеобразовательных заведениях учебный процесс осуществляется в условиях коллективной работы с классом и в рамках общих задач и содержания обучения: все учащиеся должны овладевать знаниями, умениями и навыками, предусмотренными учебными программами.

Однако в настоящее время решение проблемы школьной неуспеваемости предусматривает организацию индивидуального подхода в обучении, который призван в максимальной степени учитывать различия в уровне развития и способностях учащихся. В учебном процессе основой реализации этого подхода стали индивидуализация обучения и дифференцированные формы работы с учащимися.

Под индивидуализацией обучения понимают организацию учебного процесса с учётом психолого-педагогических особенностей учащихся, при которой выбор способов, приемов, темпа обучения учитывал бы

индивидуальные различия учащихся, их способности к учению. Индивидуализация обучения основывается на знании учителем особенностей личности, духовного мира каждого ученика и способствует развитию способностей учащихся с учетом их склонностей и интересов, различного отношения к учению, к отдельным учебным предметам. Основоположник научной педагогики К.Д.Ушинский, подчёркивая важность учёта индивидуальных особенностей учащихся в воспитании и обучении, писал: «Если педагогика хочет воспитывать человека во всех отношениях, то она должна прежде узнать его тоже во всех отношениях».

В психолого-педагогической литературе отмечается, что при реализации индивидуального подхода во внимание надо принимать и учитывать следующие особенности (признаки) учащихся: обученность, обучаемость, тип нервной системы, познавательный интерес, вид мышления и т.д.

Обученность — это имеющиеся в данный момент у учащихся знания, умения, навыки и способы деятельности, соответствующие требованиям программы по тому или иному предмету. Исходя из этого критерия, учащихся в классе учитель делит на три группы — слабых, средних и сильных. Индивидуальный подход к этим группам учащихся на уроке осуществляется посредством предложения им вопросов, упражнений и заданий, соответствующих уровню их обученности. Если учащиеся в курсе знаний в отношении основного объекта, то знание считается полным; если он знает и другие аспекты, связанные с этим, то считается знание глубоким; если учащийся сам находит вопросы, общие для подобных тем, сам указывает на их особенности, такие знания считаются усвоенными.

Под обучаемостью понимают потенциальные познавательные возможности ученика, систему интеллектуальных свойств, от которых зависит продуктивность его учебной деятельности. По этому критерию учащихся делят на две группы — с высокой и низкой обучаемостью. Чем выше обучаемость, тем быстрее и легче ученик приобретает новые знания, тем выше темп его умственного развития и наоборот.

Внимательному к индивидуальным особенностям своих учеников учителю нетрудно определить учащихся с низкой обучаемостью. Индивидуальный подход к данной категории учащихся должен заключаться в формировании у них приёмов учебной деятельности: приёмов сравнения и сопоставления, анализа, синтеза, обобщения, систематизации, доказательства и т.д., более развёрнутом объяснении с опорой на наглядность, многократном возвращении к ранее изученному.

С учениками с низкой обучаемостью учителю необходимо придерживаться определенных правил:

- Не ставить слабого в ситуацию неожиданного вопроса и не требовать быстрого ответа на него, давать ученику достаточно времени на обдумывание и подготовку.
- Желательно, чтобы ответ был не в устной, а в письменной форме.

- Нельзя давать для усвоения в ограниченный промежуток времени большой, разнообразный, сложный материал, нужно постараться разбить его на отдельные информационные куски и давать их постепенно, по мере усвоения.

- Не следует заставлять таких учеников отвечать на вопросы по новому, только что усвоенному материалу, лучше отложить опрос на следующий урок, дав возможность ученикам позаниматься дома.

- Путём правильной тактики опросов и поощрений (не только оценкой, но и замечаниями типа «отлично», «молодец», «умница» и т. д.) нужно формировать у таких учеников уверенность в своих силах, в своих знаниях, в возможности учиться. Эта уверенность поможет ученику в экстремальных стрессовых ситуациях сдачи экзаменов, написания контрольных работ и т.д.

- Следует осторожнее оценивать неудачи ученика, ведь он сам очень болезненно к ним относится.

- Во время подготовки учеником ответа нужно дать ему время для проверки и исправления написанного.

Таким образом, все дети, характеризующиеся низким уровнем готовности к обучению, поддаются коррекции и развитию.

Современное общество ставит перед школой задачи модернизации и совершенствования учебно-воспитательного процесса. Главным критерием обучения учащихся, связанным с интересами, склонностями школьников является дифференциация содержательной основы образования. В связи с этим увеличивается доля самостоятельности учащихся в работе с учебной литературой при изучении нового материала, выполнении заданий эвристического и творческого уровней. Как на уроке, так и во внеурочное время необходимы индивидуальные консультации учителя, а также создание условий для сотрудничества и настроя на креативную деятельность. Функции учителя при таком подходе меняются: он уже не информатор, а организатор, координатор, консультант в самостоятельном добывании знаний учащихся.

Казахстанский ученый Караев Ж.А. считает, что обучение и воспитание в нынешнем виде, подача материала, темы обучения, материалы для закрепления умений и навыков предназначены для среднего ученика, поэтому так актуальна индивидуализация обучения, которая тесно связана с дифференциацией, потому что дифференциация – это учет индивидуальных особенностей учащихся в той форме, в которой они группируются на основании каких-либо особенностей для отдельного обучения.

Применение технологии уровневой дифференциации позволяет придать обучению неформальный характер, так как одной из типологических черт указанной технологии является использование групповой организованной формы обучения. Общение детей в разноуровневых группах, когда каждый выступающий должен предъявить текст как продукт своей мыслительной деятельности, который актуализирует функциональные речевые умения. Более того, дифференциация заданий, предлагаемых учащимся, осуществляется не только между уровнями, но и внутри каждого уровня задания располагаются в порядке нарастания сложности умений, требуемых для их выполнения что уже

на ученическом уровне позволяет получить неформальный речевой продукт. При такой форме работы на уроке слабые ученики волей-неволей выполняют учебное задание и становятся задействованными на протяжении урока. Хотя учащийся получает небольшую роль в группе, но его это сильно мотивирует и он начинает верить в свои силы, что он тоже может успешно выполнить учебное задание.

Актуальными на сегодня остаются проблемы привития обучающимся умения самостоятельно добывать, анализировать, структурировать и эффективно использовать информацию для максимальной самореализации и полезного участия в жизни государства. Человек в современном обществе должен не столько уметь, что-то делать и знать, сколько уметь учиться делать и уметь применять эти знания. Это означает, что обеспечение «форсированного индустриально-инновационного развития» республики с необходимостью требует инновационной стратегии развития образования для устойчивого развития государства, общества и личности. Только инновационная стратегия развития образования позволит обогатить дисциплинарную (предметную) модель образования, сохранив всё ценное, что в ней есть и осуществить переход на качественно новый уровень – к компетентностно-ориентированной модели образования. Поэтому важнейшим принципом в ходе учебно-воспитательного процесса является принцип единства обучения и воспитания. Исходя из этого рассмотрим возможности каждого из дифференцированных уровней.

Первый уровень обучения предлагает основные понятия, закономерности, правила и стандартные способы действий. Это значит, что школьник овладевает рефлексивными умениями, т.е. способностью к самоанализу. Ученик осознанно и активно расширяет словарный запас, знакомится со способами конструирования предложения, с типологическими чертами различных видов текстов, прогнозируя при этом будущий результат: умение ясно и точно выражать свои мысли.

Второй уровень усвоения материала требует от школьников выполнения действий по правилам, по образцу, подчинения стандартным требованиям. Это одно из самых непопулярных учебных действий, но, тем не менее, оно обладает воспитательной значимостью: умение действовать по правилам ситуации урока, будучи перенесенным во внеурочную и внешкольную жизнь, что означает гражданскую толерантность, законопослушность, способность подчиняться требованиям, когда это предполагают обстоятельства.

Третий уровень освоения учебного материала, требующий применения полученных на предыдущих уровнях знаний и умений в нестандартной ситуации, позволяет формировать такие качества личности, как интеллектуальная лабильность (нестандартно мыслить, адекватно реагировать на изменения ситуации, быстро овладевать новыми навыками и достигать успехов в сфере своей деятельности), гибкость мышления; тренирует волю в их реализации, а также развивает такое важное свойство, как способность ученика принимать ответственность за принятое решение. Мотивацией его

познавательной деятельности на третьем уровне управляет стойкий интерес к теме, учению, предмету.

Четвертый уровень предполагает наличие устойчивого познавательного интереса, высокий уровень сформированности учебных умений, успешное усвоение материала всех предыдущих уровней. Презентация результата работы, выполненной на творческом уровне, позволяет видеть не только качество обучения, показывает не только уровень овладения знаниями, но и результат воспитания личности. Главным результатом воспитания всегда является личность, способная строить жизнь, достойную человека.

Технология уровневой дифференциаций позволяет построить такую модель образовательного процесса, которая ориентирована на результат.

Таким образом все дети, подлежащие обучению в общеобразовательных, а не в специальных школах, в основном могут овладеть предусмотренными программой знаниями, умениями и навыками при соответствующей организации учебного процесса.

ФОРМИРОВАНИЕ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ ЧЕРЕЗ ФОРМАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ – ПУТЬ К ПОВЫШЕНИЮ КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Ташимова Марина Петровна,
КГУ «Комплекс Украинская средняя школа-детский сад»
ГУ «Отдел образования Уланского района»
Республика Казахстан, Восточно-Казахстанская область,
Уланский район, село Украинка

***Аңдатпа.** Мақалада педагогтың кәсіби деңгейінің даму қажеттілігі, білім мазмұнын жаңарту бағдарламасы ұсынылған жаңа тәсілдерге негізделген оқу және оқыту тәжірибесіндегі өзгерістері туралы сөз қозғалады.*

***Аннотация.** В статье говорится об изменениях в практике преподавания и обучения, основанных на новых подходах, предложенных Программой обновления содержания образования, о необходимости профессионального развития педагога.*

***Abstract.** The article refers to the changes in the practice of teaching and learning, based on the new approach proposed by the program of updated curricular course, the need for professional development of teachers.*

Начальная школа - это фундамент образования, от того каким будет этот фундамент зависит дальнейшая успешность ученика, а затем и выпускника в современном мире, который будет жить и трудиться в нынешнем тысячелетии в постиндустриальном обществе. Он должен уметь самостоятельно, активно действовать, принимать решения, гибко адаптироваться к изменяющимся условиям жизни. Реализовать эти задачи помогает обновленная программа образования Республики Казахстан.

Наше общество на современном этапе нуждается в воспитании самостоятельного, ответственного, думающего человека. Чтобы это сделать

необходимо: уважение к личности ребенка; учет образовательных интересов каждого ученика; соответствие образовательного процесса возрасту; обеспечение полноценного психического и физического развития; охрана здоровья детей. Меня постоянно мучает вопрос: Как этого добиться? Ведь реальная ситуация в школах неутешительна:

- состояние здоровья детей физического и эмоционального далеки от идеала;

- доверчивое отношение, с которым приходит к нам дошкольник в школе не развивается, а разрушается;

- исчезает детская инициативность любопытство и творческий потенциал;

- отсутствует ориентация, направленность на развитие ребенка;

Совершенно по-другому увидеть процесс обучения и преподавания я смогла после знакомства с идеями обновленной программы.

После курсовой переподготовки, я нахожусь, в процессе постоянного анализа своей педагогической деятельности. Размышляю о том, что имею, и как буду действовать. Готовясь к новому учебному году, составила среднесрочное планирование, которое помогло организованно и эффективно провести адаптацию учащихся в школе, выявить проблемы, провести коррекцию.

Когда мои первоклашки пришли в класс, сели за парты, я точно знала, чему буду их учить, а самое главное как буду их учить?

По-новому организовать учебный процесс помогает мне умение рефлексивного анализа урока. Анализируя проведенный урок, большое внимание уделяю обоснованности выбора формы работы учащихся, учитываю эмоциональное состояние, проблемы, удачу детей. Прежде всего, я стараюсь не давать на уроке готовые знания и не требую заученных ответов, а учу искать правильный ответ и доказывать, почему именно так, а не по-другому, есть ли другой способ решения.

На уроке математики, учитывая особенности мышления детей данного возраста, при решении задач предлагаю детям макеты предметов, что позволяет им смоделировать ситуацию, описанную в задаче, и, работая в группе решить ее.

Когда же, с какого урока нужно начинать обучение, используя групповую форму работы? С самого первого и постоянно! Как только ребенок пришел в школу и стал учеником, как только изменилась его социальная позиция, он должен попасть в новую учебную ситуацию. Ребенок приходит в школу с личным опытом. И вот он школьник. Теперь ему приходится не просто отвечать на вопросы, а доказывать, почему он так думает.

Конечно, первоклассник этого еще не умеет, но если просить объяснять каждое высказанное положение, давать возможность думать, размышлять, высказывать свое мнение, у него все получится.

На первом уроке математики поставила перед детьми проблему: Зачем изучать математику? Может быть лучше сдать учебники в библиотеку, вместо математики заняться музыкой или физической культурой? Дети с удовольствием согласились это сделать, но Вася Е., не захотел сдавать учебник. Свой отказ он обосновал тем, что если он не будет изучать математику, то не сможет посчитать

деньги, построить дом. Я попросила Васю пояснить, зачем математика строителю. Выслушав его ответ, часть детей решила вернуть свои учебники, объяснив свое решение необходимостью изучения математики. Но просто так, я учебники детям не возвращала, просила их приводить свои аргументы нужности этого предмета. На все последующие уроки математики мои ученики ходят с удовольствием.

В целях развития учебной мотивации я стремлюсь создавать учащимся условия, при которых их учебная деятельность будет опираться на следующие **потребности**: быть принятым, признанным; самореализацию своего «Я»; принадлежность к коллективу; самостоятельно достигать успеха; видеть в учителе друга и помощника. Поэтому с первого учебного дня учу детей работать в паре, в группе. Наилучшими помощниками на первоначальном этапе являются упражнения-ледоколы. Моим ученикам это очень нравится.

Идеи активных форм обучения способствуют развитию устойчивой учебной мотивации, так как применяются в комплексе активные методы деятельности учащихся:

Поощрение (очень легко управлять эмоциональным состоянием учащегося, надо просто вовремя похвалить ребёнка в момент успеха и эмоционального подъёма).

Создание ситуаций успеха, в которой ребёнок добивается хороших результатов, вследствие чего у него возникает уверенность в себе; Ерасылу К трудно работать не выходя за верхнюю и нижнюю линию рабочей строки. При написании строчной о ему удалось справиться с заданием. Я попросила Ерасыла подойти и посоветовать некоторым детям, какие правила нужно помнить при написании этой буквы. Сейчас у него нет проблем.

Создание проблемных ситуаций (на этапе целеполагания сталкиваю ребят с проблемой, вызывая у них познавательный интерес, мотивацию на приобретение недостающих знаний).

Использую **побуждающий диалог** в проблемной ситуации с удивлением или затруднением, побуждаю осознать противоречие: Что вас удивило? Что интересного заметили? В чём затруднение? Почему не получается? Все эти вопросы вызывают побуждение к формулировке учебной проблемы, задавая при этом вопросы: Какова будет тема урока? Сформулируйте проблему? Какой возникает вопрос?

Основой учебной деятельности является здоровая самооценка: уверенность в себе и самокритичность. Когда человек говорит: «Я это могу», он говорит сразу о двух вещах. Он сообщает о вере в собственные возможности и считает себя компетентным взяться именно за это дело. Подтверждение своим размышлениям нашла в трудах Г.А. Цукерман: «Только человек со здоровой общей самооценкой может конструктивно относиться к собственным ошибкам и неудачам, переводя их в задачи учения, а не в обиды критикующего, или в поводы к унынию и отказу от каких бы то ни было усилий». [1, с.76]

Оценивание в классе не является лишь техническим приемом. За любой используемой формой значатся не только объективные или недостаточно

объективные нормы и стандарты, но и понятия о развитии, обучении и мотивации ребенка. А также ценности, касающиеся таких категорий, как самооценка, способности и усилия (Александр, 2001) [3, с.172]

Значение отметки для учащихся велико. Я не хочу, чтобы мои ученики страдали от бездушного оценивания. Познакомившись с системой оценивания для обучения, применяю ее в практике. Вводя формативное оценивание, «перестройку» начинаю с себя. Не скуплюсь на похвалу (речь идет не только о словах; часто достаточно улыбки, одобрительного кивка головой). Хвалю исполнителя, критикую только исполнение. Вместо "Ты сделал ошибки в этом предложении" говорю: "Давай с тобой найдем в этом предложении ошибки", или «Посмотри на образец, сравни, определи все ли у тебя правильно?». Ставлю перед ребенком только конкретные цели. Вместо: «Постарайся быть внимательным, не путай знаки действий» эффективная установка: «В прошлой работе ты допустил четыре ошибки, сегодня – не больше трех». Надо помнить, что «Опять ты НЕ...» – верный способ выращивания НЕудачника.

Данная система оценивания не причиняет вреда эмоциональному здоровью ребенка и, более эффективно формирует знания и навыки. Во время рефлексии использую карточки-помощники, позволяющие ребенку оценить самому как он понял тему:

! – я понял все

?! – не совсем усвоил, сомневаюсь

? – не понял

Эта работа помогает педагогу учитывать особенности детей, находить более интересные формы работы. Детям без страха приходиться на урок, обращаться за помощью.

Вводя данную инновацию, для выявления разницы (не только детям, но и самой) между привычным (суммативным) и новым (формативным) оцениванием провела проверочную работу на уроке математики во 2 классе следующим образом. Проверая работу, я не сделала исправлений в тетрадях учащихся, но для себя отметила ошибки каждого ребенка. Разработала работу подобную Пр-1 (практическая работа -1), которую дети решали в парах. Эта работа мне напомнила традиционную «работу над ошибками», но это не так. I часть урока - парная работа учащихся, с текстом ПР – 2. Их задача – соотнести к различным вариантам решения задач, подобных задачам ПР – 1, и выбрать правильный. II часть урока – коллективное обсуждение результатов второй работы. Выясняются основания правильного выбора, выслушиваются аргументы против других вариантов решения. III часть урока – возвращение учеников к работе над ПР-1, выполнение самопроверки, поиск возможных ошибок. Так проводился вторичный контроль. После этого учащиеся сдали обе работы. На этом этапе заполнялись листы самопроверки, давалась самооценка. Только после вторичной проверки я внесла исправления. Если и после вторичной проверки у ученика остались ошибки, это говорило о том, что у него они носят устойчивый характер и требуют серьезной отработки и коррекции. Данная работа дала возможность учащимся сравнить свою оценку с взаимооценкой, учительской оценкой.

Перед введением самооценки и взаимооценки были опасения, что дети будут хитрить или обманывать при оценивании. Но этого не произошло. Ничто так не воспитывает чувство ответственности за свои поступки как доверие и понимание. Тем более, что за ошибку, я не наказывала, а давала возможность осознанно её исправить. А с другой стороны, ребята стали внимательнее и терпимее относиться друг к другу, поэтому случаев обмана, хитрости по отношению к оцениванию не было.

Новшества в оценивании учащихся привели к непониманию со стороны родителей. С родителями, проводила разъяснительную работу. Начала с анкетирования. Тех, кто не понимал, как можно так доверять детям, приглашала на уроки, где они работали вместе со своим ребенком. Это позволило изменить мнение родителей.

Подтверждение - результаты анкетирования

Некоторые вопросы анкет	Ответы родителей учащихся (в %)	
	1 неделя	4 неделя
Как Вы относитесь к способам оценивания?		
положительно	54	78
нейтрально	32	19
отрицательно	14	3
С желанием ли ходит в школу Ваш ребёнок?		
всегда	73	90
иногда	19	10
никогда	-	-
не могу ответить	8	-

Формативное оценивание позволяет мне четко выделять, что должен знать и уметь ученик после конкретного урока; подбирать приемы, с помощью которых можно выполнить задания, формирующие конкретный навык; создавать алгоритм действий, решать в каких ситуациях будет применен данный алгоритм. Совместно с детьми вырабатывать критерии оценивания, подводить итог деятельности на уроке; помогать ученику строить план дальнейшей деятельности.

Ученики в свою очередь учатся определять план своей деятельности на уроке; осваивать алгоритм действия и проговаривать шаги своей деятельности; совместно с учителем определять критерии оценивания; оценивать свою работу; вырабатывать план своей дальнейшей деятельности. Используя в своей работе педагогические приемы формирования действий контроля и оценки у младших школьников, формирую учебную мотивацию, учу детей учиться.

Осознанное применение описанных выше инноваций является частью учебного процесса, способного оказывать существенное влияние на качество учебных достижений, мотивацию и образовательную активность школьника.

Для выявления изменений в практике обучения и преподавания проведены диагностические исследования: замер уровня развития мышления в классе на входе - 7,05, что соответствует среднему уровню развития данной возрастной группы. После повторного исследования этот показатель возрос на 0,95 балла и составил 8б., высокий уровень. По результатам исследований наблюдается рост по всем параметрам: объем памяти увеличился на 2%, объем внимания на 4%.

Я вижу на уроке горящие глаза детей, ученики с удовольствием бегут в школу и не хотят уходить домой после уроков. Это и есть результат и доказательство необходимости применения инновации в своей практике.

В профессиональном плане ощущаю постоянную потребность в педагогическом общении, занимаюсь самообразованием. Основное качество, необходимое современному учителю, умение думать и анализировать в процессе обучения и преподавания. Думающий учитель – потребность и необходимость в современной школе.

Список использованных источников

1. Цукерман Г.А. Контроль и оценка как учебные действия ребенка – М.: АПК и ПРО, 2004. – 76. с.
2. А.Б. Воронцов, Е.В. Чудинова Учебная деятельность: введение в систему Д.Б. Эльконина В.В. – Давыдова М., 2004. – 98 с.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ, ЖЕТІЛДІРУДІҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

*Тазабекова Кадиша Кадиржановна,
педагог-зерттеуші,
Ыбырай Алтынсарин атындағы орта мектебі,
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары
Алашбаева Индира Досамановна,
п. ғ. м./ педагог-зерттеуші,
Ыбырай Алтынсарин атындағы орта мектебі,
директордың әдістеме ісі жөніндегі орынбасары*

Аңдатпа. Бұл мақалада білім сапасын арттырудың, жетілдірудің тиімді әдіс-тәсілдерін қолдану ерекшеліктері көрсетілген. Оқушылардың білім сапасын арттыру, ең алдымен мұғалімнің кәсіби шеберлігіне, оқушылардың оқу іс-әрекетін педагогикалық сауатты ұйымдастыра білуіне байланысты екені айтылған. Мұғалім тек өз сабағында өз шәкірттерін жетелеуші ғана емес, кәсіби құзіретті, жан-жақты білімді, заман ағымына сай жаңашыл болса, өз идеялары мен ой-мақсаттарын әріптестерінің де санасына сәуледей сіңіріп, еріксіз еліктіріп, соңынан ілестіріп көшбасшы бола алады.

Аннотация. В данной статье рассмотрены особенности использования эффективных методов повышения качества образования. Повышение качества образования обучающихся зависит, прежде всего, от профессионального мастерства учителя, умения педагогически грамотно организовать учебную деятельность обучающихся. Если учитель является не только лидером своих учеников в своем классе, но профессионально грамотным,

образованным, инновационным в соответствии с современными тенденциями, он может впитать свои идеи и цели в умы своих коллег, и стать лидером.

Abstract. *This article discusses the features of using effective methods to improve the quality of education. Improving the quality of education of students depends, first of all, on the professional skills of the teacher, the ability pedagogically competently to organize the educational activities of students. If a teacher is not only the leader of his students in his class, but professionally literate, educated, innovative in accordance with modern trends, he can imbibe his ideas and goals in the minds of his colleagues, and become a leader.*

Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысын емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр. Мектепте оқытуды ұйымдастыратын бірден бір нұсқа сабақ болса, сабақтың нәтижелі болуына ықпал ететін нұсқа - сол сабақты өткізудің әр түрлі әдіс-тәсілдерін, яғни жаңашыл мазмұндағы сабақтар, өткізу болып табылады. Әсіресе бастауыш сыныптардағы оқыту-тәрбиелеу барысында оқу материалдарын пәнаралық интеграция негізінде игерудің тұлға қалыптастырудағы сұранысының ауқымы кеңейі түсуде[1,18-19 б].

Мектептің білім сапасын арттыруда педагогтың жауапкершілігі зор болса, заман талабы педагогтан кәсіби білімді, мақсат қоюшылықты игеруге деген қызығушылық және білім беру қызметінде ынталылық, педагогикалық және әлеуметтік педагогика мен психологияның негіздерін қолдана білу қабілетін талап етеді.

Мектебімізде білім сапасын арттыру, болашақ білімді азамат қалыптастыруда, мұғалімнің кәсіптік шеберлігін, құзырлығын арттыруда мектеп жұмысының, әдістемелік жұмыстың ұжымдық, топтық, жеке, белсенді түрлері мен әдістері кеңінен қолданылуда. Сонымен қатар озат тәжірибелер бойынша іс-тәжірибе тарату жұмыстары, шығармашылық есептер беру, әдістемелік апталықтар, оқушылардың ғылыми жұмыстары, әдістемелік сипаттағы семинарлар, конференциялар өз жалғастарын табуда.

Білім сапасын арттыру жолындағы мақсат: пән бойынша ғылыми - әдістемелік зерттеулер жүргізу, оның нәтижесін талдау, ғылыми методикалық жұмыстарды дамытуды оқытудың тиімді әдістерін табу, дамыта оқыту: анализ, синтез, болжау әдістерін сабақ беруде жиі қолдану.

Білім сапасын арттырудың басты шарты олар: оқыту теориясының дамытылуы мен практикада орынды қолданылуы, оқыту программасы мен оқулықтардың, оқу құралдарының сапасын қамтамасыз ету, мектептің оқу-материалдық базасын жақсарту, мектептерді қажетті көрнекі және техникалық оқу құралдарымен толық жабдықтау, мұғалімнің әдістемелік шеберлігі, мектеп басшыларының мектепішілік ісін дұрыс ұйымдастыра білуі, ата-аналардың және басқа да қоғамдық ұйымдардың осы мақсатта жүйелі жұмыс жүргізе білуі.

Оқушының білім сапасын арттыру өз пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығы мен дарындылығының дамуына жағдай жасай алатын, тұлғалық-гуманистік бағыттылығы жоғары, педагогикалық ақиқат пен ондағы өзінің іс-қимылын жүйелілікпен арттыруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын меңгерген және білімдік мониторинг негізінде ақпараттарды

таба, таңдай, сараптай алатын, отандық және шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін мұғалімге байланысты [1,38-39 б].

Оқушылардың білім сапасын арттыру, ең алдымен мұғалімнің кәсіби шеберлігіне, оқушылардың оқу іс-әрекетін педагогикалық сауатты ұйымдастыра білуіне байланысты. Оқыту теориясы қаншалықты дамытылғанымен, оқу бағдарламасы қаншалықты жетілдіргенімен, оқулық пен оқу құралдарының сапасы барынша жақсартылғанымен, мектеп керекті оқу құралдарымен керегінше жабдықталғанымен, оқу процесінде осының баршасына жан бітіріп, іске қосатын, оларды оқушылардың бақылау, байқау, зерттеу, оқу, үйрету тағы сол сияқты іс-әрекеттер объектісіне айналдыратын кілт- мұғалімде.

Мұғалімнің кәсіби білімін жетілдірудің ең бір тиімді тәсілі бұл «Сабақты зерттеу». Сабақты зерттеу - мұғалімдер тәжірибесі саласындағы білім жетілдіруге бағытталған ынтымақтастық педагогикалық тәсіл. Сабақты зерттеу жоспарлау, оқыту, қадағалау, оқыту мен оқуды талдау, өз қорытындыларын тұжырымдап, құжаттарды бірлесіп жүзеге асыратын мұғалімдер тобынан тұрады.

Сабақты зерттеу циклін өткізген соң мұғалімдер педагогикалық тәсілдерді түрлендіріп немесе жетілдіріп, кейіннен ашық «Сабақты зерттеу» таныстырылымын өткізіп, баспада жариялау арқылы әріптестеріне таратады.

Сабақты зерттеу мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білім жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі екендігіне көзіміз жетті. Оқушы тақырыпты жақсы меңгеруі үшін зерттеу тобы бірнеше сабақ өткізіп, бақылап, зерттеп, соңында тиімді тәсілді анықтау арқылы жетістікке жетеді. Сабақты зерттеу - оқушыға саналы білім беруді көздеген бір мақсатқа жұмылған ұстаздар шеберханасы десек артық айтқандық емес.

Мұғалімнің шеберлігіне қарай, «Төңкерілген сабақ» технологиясын пайдалану білім сапасын арттырудың бір жолы болып табылады. Бұл әдістің артықшылықтары мен кемшіліктерін білу арқылы сабақта қолдану қажеттілігіне көз жеткізеді. Пәнаралық ықпалдастық арқылы оқыту мен оқуда оқушылардың өз бетінше білім алуына жағдай жасайды. Жұмыстың зерттеу бөлімінде «төңкерілген оқыту» әдісін қолданудың тиімділігі, бұл әдістің артықшылықтары мен кемшіліктері қарастырылып, жан-жақты талдау жасалады. Тәжірибелік бөлімінде әдісті оқыту және оқу тәжірибесінде жүзеге асырудың оқушыларға ықпалы, оқу сапасына әсері сараланады. Зерттеу нәтижесінде оқушылардан кері байланыс алынып, зерттеу қорытындысы жасалады. Ол «төңкерілген оқыту» әдісін қолданудың себептері көп болғанымен, олардың ішіндегі ең бастысы – оқушылардың ұялы телефонды қолдануға ұмтылысын оңтайлы пайдалану арқылы жаратылыстану бағытындағы пәндерді тиімді оқытуға болатынына тоқталған. Оқушылар онлайн немесе ұялы телефондары арқылы WhatsApp желісін пайдаланып, өз ойлары мен идеяларымен бөлісіп, өзекті мәселелерді цифрлық технологиялардың көмегімен шешіп, мәселе шешімдерін математикалық талқылаулар арқылы байланыстыра алады. Оқушылар ақпаратты қабылдау және меңгеру жылдамдығының әркелкілігімен ерекшеленеді. Кейбір оқушыларға ақпаратты меңгеру үшін аз уақыт керек, ал кейбір оқушылардың

қабылдау жылдамдығының баяу болуына байланысты көп уақыт қажет болуы мүмкін. Мұғалімдер саралап оқыту технологиясын қолданғанымен, оқушылардың барлығы бір деңгейде болғанын қалар еді. Сонымен қатар, оқушылар меңгеру қабілеті бойынша да ерекшеленеді. Мұғалімнің сабақтағы уақыты санаулы болғандықтан, ол барлық оқушыларға тиісті деңгейде көңіл бөле алмауы мүмкін. Осы мәселені шешуде мұғалімдер «төңкерілген оқыту» әдістемесімен өз тәжірибесінде жүзеге асырды. Мұғалім жаңа материалды бейнежазба арқылы көрсетіп, сабақ барысында оқушыларға тәжірибелік тапсырмалар беру арқылы теориялық білімін, жаңа тақырыпты меңгеруін бақылайды. Осының нәтижесінде оқушыларға тәжірибе жүзінде орындайтын тапсырмалар мен жұмыстар көбірек жүргізіледі. Төңкерілген оқыту арқылы мұғалім белгіленген сабақ аясында оқушылардың алған білімін қолдану дағдыларын дамыта алады. Сабақта уақыттың жеткілікті болуы мұғалімнің әр оқушымен жеке жұмыс жүргізуіне мүмкіндік береді. Бұл әдіс арқылы оқушыларды ынталандырып, көптеген жетістіктерге жете алады және өз бетінше білім алуына жағдай жасалады. Аталған педагогикалық әдіс жаратылыстану пәндерінде ақпараттық технологияларды тиімді қолдануға және оқушылардың өз оқуы үшін жауапкершілікті сезінуіне оң әсерін тигізеді. Оқушылар алдын ала теориялық материалды меңгеріп келгендіктен, сабақта мұғалімнің көмегімен теориялық білімін қолданып, тәжірибе жүзінде тапсырмаларды орындайды. [2,103-105 б].

Қай кезде де мұғалім мектептегі негізі тұлға болып қала бермек, себебі оқушы білімді өз бетімен меңгеруі үшін оған жетекшілік қызмет атқаратын мұғалім. Мұғалім тек өз сабағында өз шәкірттерін жетелеуші ғана емес, кәсіби құзіретті, жан-жақты білімді, заман ағымына сай жаңашыл болса, өз идеялары мен ой-мақсаттарын әріптестерінің де санасына сәуледей сіңіріп, еріксіз еліктіріп, соңынан ілестіріп көшбасшы бола алады.

«Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озбақ» деген ұлы Абайдың сөзін ұстаным етіп, бүгінгі жаһандану дәуіріне озық біліммен қаруланған, биік парасатымен ерекшеленетін, ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, әлемдік өзгерістерде өзін еркін сезінетін дара тұлға қалыптастыруға ықпал ететін білікті ұстазды бақытқа бастайтын жол тынбай, тер төге еңбектенуінде деген ойдамыз.

«Бірге жиналу - бұл бастама, Бірге болу - бұл ілгерілеу, Бірге жұмыс істеу - бұл жетістік» (Генри Форд) Мектеп мұғалімдерінің кәсіби біліктілігін тұрақты түрде дамыту бірнеше мұғалімнен тұратын зерттеу тобының тиімді іс-әрекетінен туындайды. Өзін-өзі басқару, реттеу мен дамытудың ұтымды құралы ретінде ұстаздарға бірлесе жоспарлау, тәжірибеде туындаған проблемаларды коучинг пен тәлімгерлік арқылы шешу, сабақ жоспарларын жақсарту үшін сабақтарды бірлесе талдау мен талқылау секілді тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану дағдыларын үздіксіз дамыту - мұғалімдердің әдістемесін жетілдірудің ең тиімді жолы болып табылады. Командалық зерттеу жұмысы мұғалімдердің кәсіби өсуіне және дамуына ықпалын тигізуде.

Сабақ жоспарларын бірігіп құру, сабақты бірігіп зерттеу, бақылау, проблемаларды бірігіп шешу нәтижеге бағытталған командалық жұмыстың ең тиімді жолы. Себебі, кез келген уақытта бірлесе, ынтымақтастықта жұмыс жасау - нәтижелі болары сөзсіз.

Мектеп педагогтері қазіргі таңда оқыту үдерісіндегі кездесетін кедергілерді жою үшін сабақты зерттеу және іс-әрекетті зерттеу жұмыстарымен жүйелі айналысады. Біздің мектеп мұғалімдерінің басым бөлігі сабақты және іс-әрекетті зерттеумен айналысады.

«Сабақты зерттеу» тәсілі – мұғалімнің кәсіби шыңдалуына, оқыту мен оқу үдерісін жетілдіруге және дамытуға, әріптестерімен бірлесе отырып ой бөлісуге, алға жоспар жасауға таптырмас қадам. Сабақты зерттеу оқушының деңгейін, олардың жеткен жетістігін, оқуда көрсеткен нәтижелері мен кездесетін қиындықтарын білу үшін маңызды. [3, 88-92 б]. «Сабақты зерттеу» - мұғалім тәжірибесін жақсарту арқылы білімін жетілдіруге бағытталған педагогикалық тәсіл. ХІХ ғасырдың 70-жылдарында Жапонияда бастау алған бұл тәсіл қазіргі уақытта Шығыс Азияда, Сингапурде, Ганконг пен Қытайда қолданылады. Қазақстан Республикасының мектептерінде де нәтижелі тәсіл белең алуда. Енгізіліп жатқан жаңа әдіс-тәсілдерді тәжірибеде қолдана отырып, оқыту үдерісіне енгізу маңызды мәселе болып отыр. «Сабақты зерттеу» тәсілі бойынша қазақ тілінен, бастауыш сыныптан және ағылшын тілі, орыс тілі, биология пәндерінен зерттеу жұмыстары жүргізілуде. «Сабақты зерттеу» тәсілі мектептің оқу-тәрбие жоспарына енгізілген. Жыл бойы өткізілетін пән онкүндіктерін осы бағытта жүргізу дәстүрге айналған. Демек, әр мұғалімнің білімінің толысуына, түсінігінің қалыптасуына үлес қосқан осы заманауи тәсілді неге пайдаланбасқа, неге заман ағымына қарай өзгермеске? Ол біздің ұстаздық еңбек жолындағы әрбір ұстаздың міндеті деп білеміз. «Мұғалім ісі сырттай қарапайым болғанмен тарихтағы ең ұлы істің бірі» деп К.Д.Ушинский айтқандай, «Мұғалім» атты киелі, қастерлі, ұлы мамандықты алып жүру – үлкен жауапкершілік.

Біз тәрбиелеген ұрпақ ел қамын ойлайтын, кез келген жерде өз ойын еркін жеткізе алатын, шешім қабылдай алатын, өз ұлтын шексіз сүйетін патриот болуы керек. Жаңа қоғам мектебі, болашақ мектебі, кәсіби шебер бірнеше күзіреттілік түрін игерген, нақты шешім шеше алатын мүмкіндігі бар ұстазды керек етуде.

Сондықтан уақыт пен заман тынысына сай білім беруді ұйымдастыру, елімізде ұстаз шығармашылығын өрістетуде ізденіспен жұмыс істеп, инновациялық жобаларды жүзеге асыру деп білеміз.

Бұл үрдіс барысында оқу сапасын арттыру мақсатында белгілі бір тәсілді қалай дамытуға болатындығын анықтау үшін мұғалімдердің бірлескен тобы оқушылардың оқу үдерісін зерделейді «Сабақты зерттеу» тәсілінің ерекшелігі – мұғалімдер зерттеу барысында жинақтаған тәжірибесімен педагог қауыммен кеңінен бөлісетіндігінде. Демек, мектеп мұғалімдері үшін «Сабақты зерттеу» үдерісіне тартылу аса маңызды екен.

Бұл үдеріс қазіргі заман талабына сай мұғалімдердің зерттеу жұмысымен айналысуына қолайлы жағдай туғызып отыр. Қорыта айтқанда; «Сабақты зерттеу» әдісі оқушылардың оқу үдерісін бірлесіп зерттеу арқылы оқу сапасын

арттыруға ықпал ететін әдіс-тәсілдерді мұғалімдер өздерінің тәжірибелеріне енгізе отырып, оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыра алатындарына сеніміміз мол.

Жас ұрпақтың жаңаша ойлануына, олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуында әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұнын құру жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселе. Бүгінгі орта білім беру ісіне қойылар талаптар қай кездегіден де күрделі маңызды. Өйткені, бізді дамудың жаңа кезеңі күтіп тұр. Сол кезеңге лайық ұлттық санасы жаңғырған жаңа ұрпақ тәрбиелеу міндеті мойынымызда. Барлық кедергілерді жеңу, табысқа талпыну өз қолымызда деп білемін. «Оқусыз – білім жоқ, білімсіз күнің жоқ» деген халық даналығы ешқашан мәнін жоғалтпақ емес.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан және ТМД елдеріндегі білім беруді ақпараттандырудың IV Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы (18-19 бет.38-39 бет.).
2. Dudley, P. (2011). How Lesson Study orchestrates key features of teacher knowledge and teacher learning to create profound changes in professional practice [Кәсіби тәжірибеде түбегейлі өзгеріс жүргізу үшін Lesson Study мұғалімнің білімі мен дағдыларының негізгі мазмұнын қалай анықтайды]. Presented at the World Association of Lesson Studies Annual Conference, Tokyo. (103-105 бет.).
3. Trends in International Mathematics and Science Study. (1999). TIMSS 1999 assessment results [1999 жылғы математика мен жаратылыстану білімінің сапасын бағалау жөніндегі халықаралық зерттеудің бағалау нәтижелері]. Retrieved June 4, 2020, from <http://nces.ed.gov/timss/> (88-92 бет.).

АКТИВНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ГЕОГРАФИИ

Тикенева Винара Алхановна,
КГУ «Средняя школа №6»
ОО по городу Усть-Каменогорску
управление образования ВКО,
учитель географии.

***Аңдатпа.** Жұмыстың авторы – Тикенева Винара Алхановна, педагогикалық еңбек өтілі 15 жыл, география пәнінен «педагог-сарапшы». Жеке тәжірибемнен нақты айта аламын, мұғалімге жүктелген міндеттерді шешуде оқушылардың зейіні мен танымдық қызметтерін белсендірмей, оқытылатын материалға тұрақты танымдық қызығушылықты қалыптастырып, дамытпайынша табысқа жету мүмкін емес. Танымдық қызығушылықтарды қалыптастыру және жеке тұлғаның белсендіруі өзара байланысты процестер. Танымдық қызығушылық белсенділікті тудырады, бірақ өз кезегінде белсенділіктің артуы танымдық қызығушылықты күшейтеді және тереңдетеді.*

Аннотация. Автор работы Тикенева Винара Алхановна, педагогический стаж 15 лет, «педагог-эксперт» по географии. В статье показано, что невозможно добиться успехов в решении задач, поставленных перед учителем, без активизации познавательной деятельности, внимания учащихся, формирования и развития устойчивого познавательного интереса к изучаемому материалу.

Abstract. The author of the work is Tikeneva Vinara Alkhanovna, teaching experience of 15 years, "expert teacher" in geography. From personal experience, I can say for sure that it is impossible to achieve success in solving the tasks assigned to the teacher without activating cognitive activity, students' attention, forming and developing a sustainable cognitive interest in the material being studied. The formation of cognitive interests and the activation of the individual are interdependent processes. Cognitive interest generates activity, but in turn, increased activity strengthens and deepens cognitive interest.

Проанализировав требования к учителю географии разных лет, можно твердо сказать, чем дальше, тем больше уровень требований к педагогу. Учитель должен идти «в ногу со временем», успевать за технологическими новинками нашего времени, в век компьютерной технологии. Он должен постоянно совершенствоваться, саморазвиваться, постоянно быть в курсе того что происходит нового не только по преподаваемому предмету, но и событий в мире. Учитель должен быть мобильным и динамичным.

Специфика географии как предмета заключается в том, что она содержит большой объем материала. И естественно, что весь его не изложишь в одной или двух книгах. Какой бы полной ни была энциклопедия, она не может вместить в себя все знания по географии. При этом объем информации продолжает увеличиваться с каждым годом. Для того чтобы подготовить наиболее полный, интересный и современный урок географии, учителю необходимо переработать большое количество различных источников, начиная от энциклопедии и заканчивая газетами и журналами.

Использование информационных технологий, интегрированные уроки ИКТ и географии, ставят ученика в нестандартные ситуации и позволяет повысить творческий потенциал и способствует самореализации ученика. Применение компьютера и интернета позволяет уменьшить количество используемой для подготовки литературы и сократить время поиска нужной информации. Чем чаще используешь компьютер в учебном процессе, тем глубже осознаешь практически безграничный диапазон его применения. Уроки с использованием ИКТ организую на основе работы со специализированными обучающими программными средствами. Использование информационных технологий, интегрированные уроки ИКТ и географии, ставят ученика в нестандартные ситуации и позволяют повысить творческий потенциал и способствовать самореализации школьника. Как учитель географии использую интерактивные презентации, электронные немые и контурные карты.

При изучении нового материала использую демонстративную программу, которая в доступной, яркой, наглядной форме представляет учащимся теоретический материал. Компьютерную презентацию можно использовать в течение всего урока, а также на отдельных этапах учебной деятельности.

Главная роль моей педагогической деятельности – это формирование саморазвивающейся личности, то есть личности, желающей и умеющей учиться.

Дифференцированный подход в учебном процессе означает внимание к каждому ученику, его творческой индивидуальности. А это значит, что каждый учитель должен создавать такие условия, при которых стало бы возможным использование фактических и потенциальных возможностей каждого ребенка в классе. В классе собраны учащиеся только по возрастному принципу, без учета индивидуальных или интеллектуальных способностей, поэтому они не могут одинаково продвигаться вперед усвоений знаний.

Дифференцированный подход дает возможность детям проявить свою индивидуальность, творчества, избавит их от страха и вселит их в веру в себя.

В рамках обучения новых стандартов, соответственно колоссальную роль приобретает сущность приобретают сущность изменений, происходящих сейчас в школьном образовании, можно определить, как период перехода от унифицированного к дифференцированному обучению.

В ходе решения - это проблемы я поставила перед собой следующие задачи:

- формирование основ географических навыков, необходимых для работы с источниками знаний;
- усвоение учащимися знаний и навыков, необходимых для дальнейшего обучения;
- развитие интереса к предмету;
- развитие познавательной активности;
- создание проблемной ситуаций.

Разный уровень обучаемости, наличие и отсутствие прилежания, интереса к учебе, работоспособности и другие причины различий в способностях ребят, требует новых подходов в обучении, так как в традиционной системе обучения установка учить всех одинаково привела к тому, что школа, борясь в неуспеваемостью, ориентировалась на среднего ученика. Единые требования ко всем без исключения замораживали развитие способных, самобытных детей, изгоняя из школы подлинный интерес к знаниям.

Новый подход в обучении позволяет активно воздействовать на умственное развитие всех учеников, чтобы добиться максимального их развития.

Существует объективные различия учащихся по темпам овладения учебным материалом, а также в способностях самостоятельно применять усвоение знания и умения. Опираясь на уровни усвоения содержания материала при конструировании учебных задач. Я учитываю следующие учебные действия школьников:

Уровень	Учебные действия
1.Творческий	прогнозировать, оценивать, доказывать, проектировать

2. Частично-поисковый

описывать, выявлять особенности
(причины и следствия),
анализировать

3. Репродуктивный

объяснять, моделировать
называть, измерять, показывать
определять, наносить на карту

Учащиеся получают право и возможность, обучаясь в одном классе и по одной программе, выбирать тот уровень усвоения, который соответствует их потребностям, интересам, способностям. Именно такой подход способствует психологическому комфорту ученика в школе, формирует у него чувство уважения к себе и окружающим, повышает ответственность за принятое решение. Возможность выбрать уровень усвоения поможет избежать перезагрузки ученика и направить его усилия в область склонностей и интересов. Если цели посильны, а достижения поощряются, то для учащихся нет ничего естественнее, как стремиться к достижению. Поэтому открытость уровневой подготовки является механизмом формирования положительных мотивов учения, сознательного отношения к учебной деятельности и позволяет опереться на самооценку ученика в выборе индивидуального пути его развития.

Ведущими педагогическими идеями опыта работы стали:

- сотрудничество педагога и ученика в процессе дифференцированного обучения на основе взаимного доверия и уважения;
- максимальная помощь ученика;
- свободный выбор.

Мы хотим видеть своих учеников здоровыми, физически развитыми, умеющими контролировать свою деятельность, адекватно оценивать свои возможности, ставить цели и добиваться результатов. Формированию такой зрелой личности в полной мере способствует повышение качества образования через совершенствование системы преподавания.

Активность учащихся непосредственно сопряжена с мотивацией учащихся, а именно с самостоятельностью в процессе обучения. Под самостоятельностью обучения понимают умения без помощи педагога находить нужную учебную информацию, систематизировать и анализировать ее, обрабатывать и усваивать, ставить себе учебные цели и достигать их, осуществлять проектную и исследовательскую деятельности и т.д. Познавательная активность и самостоятельность взаимосвязаны и неотделимы. Так, учащиеся, которые проявляют большую активность в процессе обучения и более самостоятельны.

Большое значение имеет управление познавательной деятельностью учащихся, которое принято называть активизацией. Основная цель активизации познавательной деятельности – формирование познавательной активности учащихся и повышение эффективности педагогического процесса. Современная

педагогическая наука предлагает различные пути активизации познавательной деятельности школьников:

- Использование разнообразных методов, средств и форм обучения;
- Создание учебных ситуаций, которые дают учащимся возможность отстаивать собственную точку зрения, оценивать работу одноклассников и педагога;
- Создание учебных ситуаций, при которых учащиеся могут применять свои знания в практической деятельности (например, работа с отстающими учащимися, объяснять более «слабым» ученикам учебный материал и т.д.);
- Предоставление возможности самостоятельно выбирать темп и уровень организации педагогического процесса, подбора содержания обучения и т.д.;
- Организация учебных занятий, имеющих в основе разнообразные проблемные ситуации, требующие для их решения проявления познавательной активности со стороны учащихся;
- Создание ситуаций для осуществления самопроверки, самоанализа и т.д. собственной познавательной деятельности.

Формирование познавательных интересов и активизация личности – процессы взаимообусловленные. Познавательный интерес порождает активность, но в свою очередь, повышение активности укрепляет и углубляет познавательный интерес.

Наиболее интенсивное развитие личности в школьные годы происходит при организации их активной познавательной деятельности. Для осуществления познавательной деятельности необходимо формирование мотивов деятельности. Самым значимым мотивом учения является познавательный интерес. Значит, активизацию познавательной деятельности нужно начать с пробуждения познавательного интереса при помощи специально подобранных форм и методов. Для дальнейшей активизации познавательной деятельности необходимо учитывать то, что для того, чтобы активизировать познавательную деятельность, необходимо обеспечить понимание учащимися материала.

На самом высоком уровне активизации познавательной деятельности учащихся, при котором уже развивается творческое мышление, я считаю, можно использовать проблемное обучение, а также частично-поисковые задания с учетом разнообразных форм и средств активизации.

Сложившаяся система работы над каждой темой обеспечивает последовательное нарастание сложности содержания учебного материала на каждом уроке на каждом уровне.

Несмотря на всю трудоемкость для учителя при подготовке к урокам, приходится тратить много время, но удовлетворение большое, результаты оправдывают цель, ученики работают в силу своих возможностей, проявляют интерес к предмету. Они овладевают знаниями, происходит разностороннее развитие личности на основе индивидуального и дифференцированного подходов в обучении. Складывается благоприятный психологический микроклимат между всеми участниками образовательного процесса.

«БӨЛІНУ КУБИКТЕРІ»

Уаков Мади Сериккажиевич,
педагог – сарапшы,
Абай облысы білім басқармасының
Семей қаласы білім бөлімінің
«№ 49 жалпы орта білім беретін мектебі»
КММ химия пәні мұғалімі

Аңдатпа. Бұл тақырыпта топтық жұмыс істеуде қолданылатын жаңа әдіс-тәсіл қарастырылған. Оқушыларды топтық жұмысқа үйретуде мен үшін басты проблема ұйымдастыру, топтарға бөлуде жинақылықтың болмауы болды. Әсіресе топқа бөлу қарапайым болған сайын оқушылар әділдікті талап етті. Егер мысылы қарапайым парақтарға жазылған әдістер арқылы топқа бөлсе, ол өте болжамды болып, оқушылар өзі қалаған топқа түсе алады. Бір топқа үлгерімі төмен оқушылар түсіп қалса, олардың білім алуға ұмтылысы төмендейді. Ал мықты топтарда керісінше селқостық пайда болады. Сондықтан кубиктер арқылы топқа бөлуді ойлап таптым. Сонымен қатар топтарға тапсырмаларды, тақырыпшаларды бөліп алуға да көмегі болады. «Бөліну кубиктері» арқылы оқушыларды 8 түрлі әдіспен топқа бөлуге және мәтіндегі тақырыпшаларды бөліп беруге болады.

Аннотация. Это тема обеспечивает новый подход к групповой работе. Главной проблемой для меня в обучении групповой работе учеников было отсутствие мобильности в группе. Чем проще метод деления на группы, тем больше ученики требовали справедливости. К примеру, если разделить на группы простым способом, это может быть очень предсказуемо, и ученики могут оказаться в группе, которую они хотят. Если образуется слишком слабая группа учеников, их стремление к учебе уменьшается. В более сильных группах наоборот, беззаботное отношение к учебе. Поэтому, я придумал деление на группы с использованием кубиков. Это также помогает группам получать любые задания и учиться друг у друга, работая вместе. С помощью кубиков, можно использовать 8 разных способов деления на группы.

Abstract.. This theme provides a new approach to group work. The main problem for me in teaching group work to students was the lack of mobility in the group. The simpler the method of dividing into groups, the more the students demanded justice. For example, if you divide into groups in a simple way, it can be very predictable, and students may end up in the group which they want to be. If the group is too weak, their desire to study is also low. On the contrary, in stronger groups, the attitude to study becomes carefree. Therefore, I came up with a division into groups using cubes. It also helps to groups to get any assignments and learn from each other by working together. You can use 8 different ways of dividing into groups with the help of cubes.

Сабақта уақытты тиімді пайдалану, жинақылықты қалыптастыру, кері байланысты қалыптастыру, жаңа әдіс-тәсіл арқылы қызығушылықты тудыру мақсатында мектепте жұмыс жүргізілді.

Оқушыларды топтық жұмысқа үйретуде мен үшін басты проблема ұйымдастыру, топтарға бөлуде жинақылықтың болмауы болды. Әсіресе топқа бөлу қарапайым болған сайын оқушылар әділдікті талап етті. Егер мысылы қарапайым парақтарға жазылған әдістер арқылы топқа бөлсе, ол өте болжамды болып, оқушылар өзі қалаған тоқа түсе алады. Бір топқа үлгерімі төмен оқушылар түсіп қалса, олардың білім алуға ұмтылысы төмендейді. Ал мықты

топтарда керісінше селқостық пайда болады. Сондықтан кубиктер арқылы топқа бөлуді ойлап таптым. Сонымен қатар топтарға тапсырмаларды, тақырыпшаларды бөліп алуға да көмегі болады.

Жаңа әдіс-тәсілді ойлап табу: «Бөліну кубиктері» арқылы оқушыларды 8 түрлі әдіспен топқа бөлуге және мәтіндегі тақырыпшаларды бөліп беруге болады.

Химия пәнінен тақырыпшаларға мысалдар:

1. Химиялық элементтердің қасиеттеріне байланысты 3 түрге бөлу (Металдар, бейметалдар, екідайлы элементтер).

2. Бейорганикалық қосылыстардың негізгі кластары: Негіздер, қышқылдар, тұздар.

Биология пәнінен терминдерге мысалдар:

3. Тірі организмдердің жіктелуі (Өсімдіктер, саңырауқұлақтар, жануарлар).

4. Генетика тарауына гендердің түрлері (Доминантты гомозиготалы, рецессивті гомозиготалы, гетерозиготалы).

5. Органикалық заттардың (Нәруыздар, көмірсулар, майлар) мономерлері.

Химиялық формулалар мен биологиялық терминдерден жалыққан жағдайда, жағымды атмосфераны тудыру үшін:

6. Смайликтердің түстеріне (Қызыл, сары, көк) қарай бөліну.

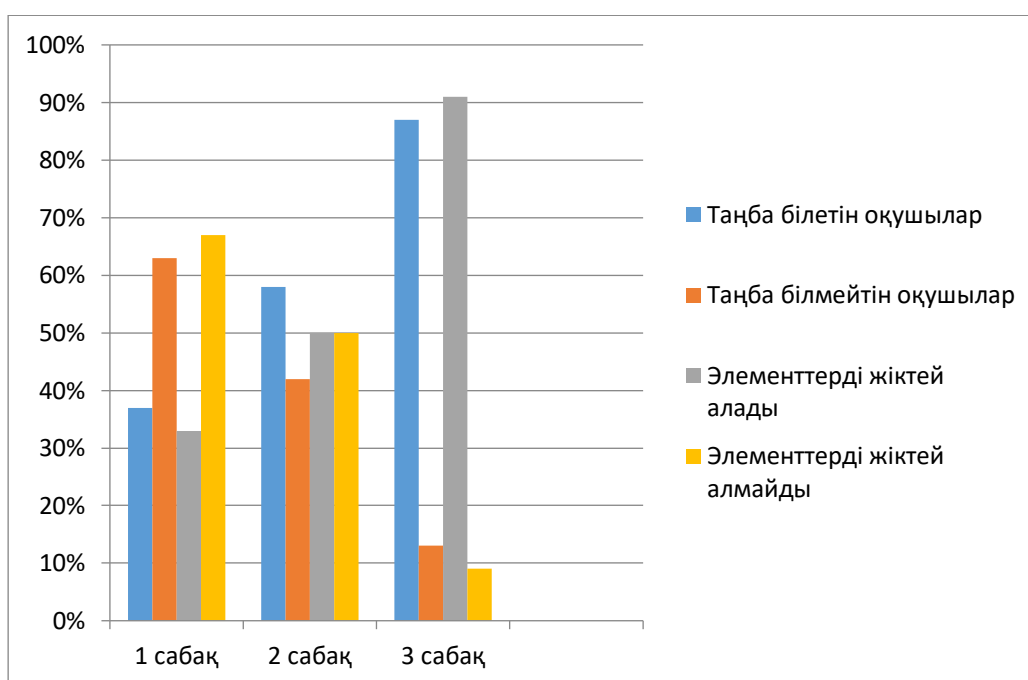
7. Смайликтердің санына байланысты (1, 2, 3) бөліну.

8. Кубиктердің түстеріне (Қара, қызыл, көк) байланыты бөліну.

Іс-тәжірибеде қолдану: Lesson Study тәсілі бастапқы кезеңде оны бірлесіп егжей егжейлі жоспарлауды көздейді. Содан соң топтың бір мүшесі зерттеу сабағын өткізеді, ал қалған мүшелері- қадағалайды. Әдісті ұстаздармен ақылдаса келе Lesson Study зерттеу сабақтарында жоспарға кіргізіп, оқушылардың біліміне, есте сақтауына тиімділігі бар екеніне көз жеткіздік. Зерттеу сабағынан бұрын басқа да сыныптарымда қолданып көргенмін, алайда нәтижелерін сараптап, өткен сабақтармен салыстырмап едім. Lesson Study зерттеу сабағын 8 «Ә» сыныбында өткіздім. Алғашқы сабақтар оқу жылының басында болғандықтан 7 сыныпта химия сабағында алған білімдеріне кері байланыс ретінде пайдаландым. Оқушылар химиялық элементтердің жіктелуі бойынша топқа бөлінді. Жоспарланған уақыттан көбірек уақыт жұмсалыуымен есте қалды, әдіс тиімсіздеу болып көрінді. Себебі оқушылар былтырғы оқу жылында химиялық элементтердің таңбаларын жаттағанда қиналған еді. Әр сабақта осы әдісті қолданып, зерттеу нәтижелерін жазып отырдым. Бақылауларымызға сәйкес оқушылар химиялық элементтер таңбаларын сабақ басталмай тұрып, периодтық жүйеден тауып, өздеріне кері байланыс жасай бастады. Үлгерімі төмен оқушылар қызығушылық танытып, металл, бейметалл туралы басқа оқушылардан сұрағаны байқалды, яғни бірін-бірі оқытты. «Лоси» әдісіне ұқсас, визуалды қайталаумен жүзеге асады, алайда одан артықшылығы нұсқа сандары бірнешеу, және мұғалім қай жауап нұсқасын сұрайтыны белгісіз. Әдістің

тиімділігін зерттеу сабағына қатысқан ұстаздар анықтады. Төменде 8 «Ә» сыныбындағы зерттеу нәтижелері:

Lesson Stud y	Химиялық элементтер таңбасын білетін оқушылар саны	Химиялық элементтер таңбасын білмейтін оқушылар саны	Химиялық элементтердің жіктелуін білетін оқушылар саны	Химиялық элементтердің жіктелуін білмейтін оқушылар саны
1-зерттеу сабағы	9	15	8	16
2-зерттеу сабағы	14	10	12	12
3-зерттеу сабағы	21	3	22	2

Нәтиже: Әдіс-тәсілдің тиімділігі жоғары болып табылады. Сабақта уақытты тиімді пайдалануға болады, химиялық формулалар мен биологиялық терминдерді есте сақтауға көмектеседі, әсіресе үлгерімі төмен оқушылардың формулаларды меңгеруі жоғарылады. Сабақтың ұйымдастырылуында жинақылық пайда болды. Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артты. Үлгерімі төмен оқушылар проблеммасына жүйелі шешім болып табылды.

Толықтырылулар: Терминдер мен химиялық формулаларды меңгерілуіне сәйкес ауыстырып отыру және тақырыпшаларға сәйкестендіру.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Lesson Study: нұсқаулық Пит Дадли. <https://lessonstudy.co.uk/wp-content/uploads/2013/07/Lesson-Study-Handbook-Kazakh.pdf>
2. Химия. Оспанова М.К. 8 сынып. <https://www.okulyk.kz/himija/316/>
3. Жалпы сипаттамасы <https://www.youtube.com/watch?v=73NHikVNLzY&t=40s>
4. Зерттеу сабағынан бұрын басқа да сыныптардағы іс-тәжірибе. <https://www.youtube.com/watch?v=r9lpcPcnj44&t=21s>

МЕХАНИЗМ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ: СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К РЕШЕНИЮ ПРОБЛЕМ НИЗКОЙ УСПЕВАЕМОСТИ

Уразалинова А.К.,

*Магистр экономических наук, ТОО «Высший колледж Казахстанской
инновационной академии»,
исполнительный директор*

Аңдатпа. Қазіргі білім беру ұйымы әр түрлі және күрделі, ол үнемі өзгеріп отырады. Білім беру мекемелері арасында бәсекелестіктің өсуіне алып келетін білім беруді жаңғырту жағдайында кез келген білім беру ұйымының алдында өз оқушыларын сапалы білім берумен

қамтамасыз ету проблемасы туындайды. Білім беру сапасын арттыру-білім беруді жаңғырту тұжырымдамасымен декларацияланатын негізгі міндеттердің бірі.

Аннотация. Современная организация образования многообразна и сложна, она непрерывно изменяется. В условиях модернизации образования, которая ведет к росту конкуренции среди образовательных учреждений, перед любой образовательной организацией встает проблема обеспечения своих учащихся качественным образованием. Повышение качества образования – одна из основных задач, декларируемых Концепцией модернизации образования.

Abstract.. The modern organization of education is diverse and complex, it is constantly changing. In the conditions of modernization of education, which leads to increased competition among educational institutions, any educational organization faces the problem of providing its students with a quality education. Improving the quality of education is one of the main tasks declared by the Concept of Modernization of Education.

Международные исследования качества образования определили следующие группы факторов, которые препятствуют достижению обучающимися высоких результатов:

проблемы с обеспеченностью ресурсами и кадрами, в том числе:

- дефицит педагогических кадров;
- недостаточная предметная, методическая или психолого-педагогическая компетентность педагогических работников;

низкая эффективность управления в организации образования, в том числе:

- низкая мотивация руководства образовательной организации на улучшение образовательных результатов обучающихся;
- отсутствие или недостаточная эффективность системы объективной оценки результатов обучения;
- недостаточно развитое профессиональное взаимодействие в педагогическом коллективе;
- низкая эффективность работы с обучающимися, имеющими трудности в обучении;
- низкое качество адаптации и инклюзии в образовательную среду обучающихся с ограниченными возможностями здоровья (ОВЗ);

проблемы обеспечения благоприятного «уклада», в том числе:

- неблагоприятный психологический климат в организации образования;
- низкая вовлеченность учителей в образовательный процесс;
- низкая учебная мотивация обучающихся;
- низкий уровень дисциплины в группе, классе;
- проблемы с вовлеченностью родителей .

Системная работа по преодолению данных проблем позволяет образовательной организации создать условия, способствующие достижению успеха каждым участником образовательных отношений, повысить образовательные результаты обучающихся [1].

Дефицит педагогических кадров

Кадровый дефицит не является редким явлением в школах, особенно в сельской местности.

Отсутствие специалистов-предметников может стать критическим вызовом для школы. В этой ситуации коллективу школы необходимо рассматривать вопрос о включении школы в сетевые партнерства и развивать применение цифровых образовательных ресурсов. Очное обучение является более эффективным, поэтому получение педагогом второй специальности может быть решением кадровой проблемы. Обеспечение психолого-педагогического сопровождения участников образовательных отношений, включение в образовательную деятельность дефектологов, логопедов, социальных педагогов в современных реалиях возможно на основе гражданско-правовых договоров.

При этом в техническом задании (приложение к договору) четко определить:

- цель договора (с кем, для чего, какого результата хотим достичь);
- объем выполнения работ (разработка, реализации программы);
- проведение учебных, коррекционных занятий, консультаций;
- исследование особенностей познавательной деятельности;
- реализация программы индивидуального сопровождения обучающегося и т.п.);
- механизм выполнения работ (составить план-график, расписание; определить механизм взаимодействия участников; определить сроки, форму предоставления отчетной документации);
- расчет оплаты труда (нормы оплаты за виды работ, сроки оплаты работ по договору, способы оплаты).

Недостаточная предметная и методическая компетентность педагогов

Низкий уровень сформированности профессиональных компетентностей учителей может проявляться в низком уровне мотивации обучающихся, низком уровне школьного благополучия, слабом освоение учебной программы и других негативных результатах.

Задача повышения профессиональной компетентности учителей может и должна решаться в том числе в ежедневном режиме и в рамках школьного образовательного процесса.

Необходимыми условиями для организации такой работы являются:

- педагогическое лидерство директора;
- командный стиль работы педагогического коллектива;
- использование эффективных практик совместной работы учителей (посещение уроков, анализ проблем на методических объединениях, наставничество и др.).

Основными задачами профессионального развития можно считать:

- освоение специфических подходов, технологий, методов и приемов обучения учащихся с рисками образовательной неуспешности (неуспевающих, с девиантным поведением, неродным казахским языком и т.д.);
- ориентация профессионального развития на улучшение образовательных результатов учащихся школы;
- применение освоенных технологий, методов и приемов в ежедневном взаимодействии с коллегами при проведении совместных исследований в классе.

Совершенствование компетенций педагогов строится на принципах индивидуализации и непрерывности профессионального развития.

Индивидуализация предполагает выявление актуальных профессиональных дефицитов и потребностей педагога с учетом специфики образовательной организации и ее образовательной программы и дополнительных обязанностей, которые выполняет учитель (сопровождение ребенка с ОВЗ, наличие в классе детей с девиантным поведением и др.).

Для профессионального развития важно наличие индивидуального плана, который педагог составляет самостоятельно или с помощью наставника (тьютора, ментора), ориентируясь на разнообразие доступных ему возможностей. Непрерывность процесса профессионального развития педагога осуществляется через систему дополнительного профессионального образования (курсовую и межкурсовую подготовку), систему методической работы, постоянное профессиональное взаимодействие (в профессиональных обучающихся сообществах учителей) и самообразование [2].

В структуре модели профессионального развития педагогов можно выделить несколько основных элементов: команды совместного профессионального развития учителей или профессиональные сообщества обучения (ПСО); площадки общей практики и совместного педагогического исследования; площадки представления полученного опыта; управленческая команда, разрабатывающая стратегию развития образовательной организации и формирующая запрос на профессиональное развитие учителей; источники ресурсов профессионального развития.

ПСО объединяют учителей, решающих близкие задачи профессионального развития, соответствующие запросу школы и стратегии ее развития.

Площадки общей практики и совместного педагогического исследования – это классы либо группы учащихся (адресаты осваиваемых учителями новых форм организации учебной деятельности и способов преподавания), школьные подразделения и системы (школьная система оценивания или служба мониторинга), различные сферы деятельности школы, например внеурочная деятельность или работа с родителями.

Площадки представления полученного опыта – методические встречи, семинары, конференции, мастер-классы, открытые уроки, на которых ПСО представляют результаты проведенных совместных педагогических исследований, обмениваясь таким образом успешными практиками.

Управленческая или стратегическая команда – основная инстанция принятия решений, имеющих стратегическое значение и определяющих задачи развития школы, которая включает директора, его заместителей, руководителей методических объединений и предметных кафедр, наставников [3].

Стартовой точкой профессионального развития педагогов является диагностика профессиональных дефицитов учителя, формирование запроса на информационные и методические ресурсы (рис 1) [4].

В школе создается карта возможностей повышения квалификации на базе учреждений дополнительного профессионального образования; участия в школьных методических мероприятиях. На основе карты возможностей учитель разрабатывает карту индивидуальной траектории профессионального развития.

За этим следует повышение квалификации учителя. Обучение может быть организовано по модульному принципу, где каждый модуль обеспечивает освоение теоретических знаний и практических умений, направленных на формирование определенного набора профессиональных действий. Следующий этап – адаптация приобретенных педагогом знаний и умений на рабочем месте в ходе совместного с коллегами планирования и анализа уроков с применением изученных технологий, методов и приемов.

Рисунок 1. Схема профессионального развития педагога

Успешный опыт, полученный в ходе деятельности каждого ПСО, представляется другим командам, заинтересованным в профессиональном обмене и распространении успешной практики в масштабах всей школы. Затем наступает изменение текущей педагогической практики, при этом учитель может стать наставником для других педагогов.

Модель ПСО проистекает из убеждения, что ключевая миссия формального образования состоит в том, чтобы обеспечить не просто преподавание для всех, но и сделать так, чтобы все дети действительно учились.

Все учителя взаимодействуют друг с другом в поисках ответов на три самых важных вопроса, что в итоге приводит к созданию ПСО:

- Чего мы ожидаем от каждого ученика? Чему он должен научиться?
- Как мы узнаем, что все дети этому научились?
- Как мы будем реагировать, если увидим, что некоторые дети испытывают трудности в обучении?

При этом педагоги в своей деятельности максимально сосредоточены на том, что реально происходит с учениками, как меняются их поведение и образовательные результаты. Важно, что педагогический коллектив осознавал основную идею, над которой работает. Педагогам в ходе обсуждения на методических объединениях, педсовете следует определиться, над чем они все

вместе будут работать: реализация развивающего обучения, индивидуализация обучения, формирование универсальных учебных действий, достижение высоких образовательных результатов для поступления в вуз и т.д.

В каждой школе есть обучающиеся с низкими образовательными результатами. Педколлективу совместно предстоит разработать стратегию, которая обеспечит отстающим детям получение дополнительного времени и поддержки, независимо от того, кто является их учителем. При этом школа своевременно определяет учеников, которым необходимо дополнительное время на обучение и поддержку, разрабатывает программу коррекции и поддержки.

Общая схема стратегии предусматривает поэтапное оказание помощи. Педагоги класса определяют учеников, которые показывают невысокие результаты в ходе текущего контроля. Затем в течение 3 – 4 недель педагоги ведут наблюдения за учебной деятельностью школьников и фиксируют проблемы. В ходе собеседования с обучающимися педагоги уточняют трудности, с которыми они сталкиваются. Совместно учителя разрабатывают индивидуальный план помощи, включающий самостоятельную работу обучающегося в информационно-библиотечном центре, консультации, дополнительные занятия, спецкурсы по развитию УУД в школьном психологическом центре, помощь при выполнении домашних заданий, в том числе другими обучающимися класса и т.д.

Назначается куратор (роль куратора может выполнять классный руководитель), который отслеживает результаты обучающегося. Если, несмотря на все эти меры, по прошествии шести недель результаты не улучшаются, то этот ученик приступает к дополнительному обучению в малой группе, в которой педагоги ведут занятия по ряду предметов, проводится коррекционная работа по развитию познавательных навыков и системы УУД, оказывается помощь и контролируется выполнение домашнего задания. Данный комплекс мероприятий школой организуется в рамках внеурочной деятельности и курсов части учебного плана по выбору участников образовательных отношений. Для каждого обучающегося разрабатывается индивидуальный образовательный маршрут, с которым в обязательном порядке знакомятся родители. В данном документе может быть определена роль родителей по поддержке и контролю учебной деятельности обучающегося. Педагоги школы должны осознать, что ПСО – это систематический процесс, в котором учителя работают вместе, анализируя и улучшая классные практики.

Учителя вовлечены в постоянный цикл поиска ответов на вопросы, которые способствуют рождению глубокого группового знания, что в свою очередь, приводит к более высокому уровню учебных достижений обучающихся.

Совместное обсуждение целей, стратегий, дидактических материалов, технологий, способов, методик, техник, способов фиксирования и оценки образовательных результатов дают возможность педагогам учиться, распределять сферы ответственности по обеспечению планируемых результатов, улучшать преподавание. Очень важно, что в ходе встреч педагогов произошло смещение с позиции «Как мы будем учить?» на позиции «Как дети будут

учиться?» и «Как мы узнаем, что каждый ребенок научился?». ПСО меряют эффективность своей деятельности исключительно результатами учеников.

Совместная работа по улучшению образовательных результатов становится повседневной заботой для каждого в школе. Все участники групп вовлечены в процесс идентификации текущего состояния с точки зрения образовательных результатов и постановки целей относительно того, как этого состояние улучшить, при том, что мы постоянно получаем подтверждения достигаемого прогресса. Фокус задач ПСО перемещается. Такие цели как «Мы будем реализовывать такую-то программу» или «Мы создадим три новых лаборатории для изучения естественнонаучных дисциплин» сменяются такими как «мы улучшим успеваемость по русскому языку с 73 до 90 процентов». В ходе деятельности ПСО важна эффективная система оценки качества образования.

Учителя должны иметь все данные об образовательных результатах обучающихся, включая итоги административных контрольных работ, процедур внешней оценки качества образования. Педагогов необходимо обучить рассчитывать и использовать при оценке динамики образовательных результатов те статистические характеристики, которые используются в школе (среднее значение, мода, медиана, стандартное отклонение, процентное соотношение). Эти данные станут катализатором улучшения преподавательской практики, если у учителя есть база для сравнения.

Итак, профессиональные сообщества обучения (ПСО):

- это группа педагогов, которые договариваются о встречах с определенной целью, на регулярной основе на определенное количество времени;
- это форум командного обучения, оценки, планирования и рефлексии;
- создают среду сотрудничества, в которой учителя могут свободно обмениваться проблемами и способами их решения, и ставить цели по улучшению своих собственных процессов преподавания, результатом достижения которых становится улучшение образовательных результатов их учеников;
- фокусируются на образовательных результатах, индикаторах образовательных успехов и лучших практиках;
- это инструмент, с помощью которого школы и учителя могут расти профессионально, используя свой внутренний потенциал (МР).

Цель ПСО помочь всем членам команды стать более осведомленными в решении профессиональной проблемы (решением которой станет улучшение образовательных результатов учеников) через групповое исследование, или индивидуальное исследование, ход и результаты которого обсуждаются всей командой. Члены ПСО принимают ряд позиций:

- каждый участник ПСО ощущает себя членом команды;
- каждая команда ставит перед собой цель, достижение которой становится решением определенной проблемы в преподавании;
- культура профессионального сотрудничества признается учителями более эффективной, чем культура профессиональной изоляции;

- улучшение образовательных результатов учеников в наибольшей степени обусловлено улучшением качества преподавания;
- учителя занимаются исследованием и идентификацией лучших практик в выбранных областях преподавания, как в своей школе, так и за ее пределами;
- одинаково важным является создание как горизонтальных групп (по проблемам преподавания отдельного предмета, в определенном классе или параллели) так и вертикальных (между предметами, классами, параллелями);
- у команды ПСО должны быть выработаны свои стратегии мониторинга и отчетности своей работы;
- встречи ПСО проводятся в соответствии с согласованными всеми его членами нормами;
- ПСО больше фокусируются не на том, как учитель учит, а на том, как ребенок учится.

Нередко, в особенности в сельской местности, у учителей нет возможности встречаться с коллегами из других школ. Поэтому в первый год целесообразно сосредоточиться на внутри школьном сотрудничестве. Основная цель на этом этапе – нормировать время для работы в ПСО. Например, это может быть 5 полных рабочих дней в учебном году, которые отмечены в рабочем календаре как дни ПСО. Участие в сообществе должно строиться на добровольных принципах, но едва ли учителя (при очень высокой средней нагрузке и нечеловеческой отчетности) так легко захотят тратить дополнительное время. Есть один совершенно неприемлемый способ создания групп: написать распоряжение и всех заставить. Такой метод обычно дает прямо противоположный эффект: теряются даже те связи между учителями, которые были, убиваются даже те начинания, которые несмело зарождались. Способы формирования ПСО разнообразны. Можно объединить педагогов класса или параллели для решения конкретных проблем обучающихся. Можно объединить педагогов по личным симпатиям и предложить им определить педагогическую проблему для совместного решения. Каждая из групп должна обозначить для себя приоритет работы. Необходимо спланировать работу ПСО и в расписании работы учителей определить время для встреч. Каждое ПСО в своей работе придерживается следующего алгоритма:

1. Установите правила группового взаимодействия. Определите время и место: Где будут происходить встречи? Даты встреч. Продолжительность встреч. Правила взаимодействия: Будут ли ваши встречи открытыми (в них смогут участвовать все желающие, а не только постоянные члены группы)? Какие из результатов работы групп можно озвучивать за рамками ПСО, как и когда это можно делать? Принятие решений: Как мы будем принимать решения? Как мы будем действовать в случае возникновения конфликтов?

2. Определите цели и задачи группы, разработайте план работы. Определение целей и задач – это первый шаг в процессе развития ПСО. Важно, чтобы эти цели и задачи принимались и разделялись всеми участниками. Цели и задачи могут быть определены сроком на один, на два или на три года. Основное, что следует учитывать при постановке целей и задач – это те пробелы, которые существуют

в образовательных результатах обучающихся. Эти пробелы можно идентифицировать по учительским оценкам, результатам тестов и контрольных работ, учительским наблюдениям. Цели должны согласовываться с целями образовательных программ, которые реализует школа и программой развития и быть одобрены администрацией школы. Темы работы ПСО должны быть узкими и сориентированы скорее на процессы, чем на содержание (например, навыки решения проблемы, чтение с оцениванием, фонематическая грамотность, письмо и т.д.). Необходимо сконцентрироваться на одной ключевой области, несмотря на искушение работать по нескольким темам одновременно. Когда тема выбрана, необходимо дать ответы на 4 основных вопроса:

- Каковы наши ожидания относительно того, чему должны научиться дети?
 - Как мы узнаем, что они этому научились?
 - Как мы будем реагировать, если увидим, что они не научились?
 - Как мы будем реагировать в отношении тех детей, которые уже это умеют?
- ПСО разрабатывает план, по которому работает в течение года (таблица 1).

Таблица 1 – Примерный план работы ПСО

Дата	Задача	Материалы для работы
15 сентября	Установление норм взаимодействия, анализ образовательных результатов обучающихся, обсуждение педагогических проблем, определение приоритета сотрудничества, планирование работы ПСО	Учебный план, программа, данные мониторингов качества образования
Задачи, которые выполняем между встречами	Изучение методической литературы по индивидуальному плану. Анализ своего опыта.	Методическая литература. Материалы текущего контроля.
22 октября	Проектирование планируемых результатов обучающихся в аспекте выбранной проблемы. Моделирование схемы контроля и оценки достижений обучающихся. Согласование позиций педагогов по подходам к оценке достижений обучающихся.	Учебный план. Модель внутришкольной оценки качества образования. Схемы оценки достижений обучающихся педагогами.
Задачи, которые выполняем между встречами	Апробация модели оценки достижений обучающихся. Фиксирование учебных проблем обучающихся. Фиксирование способов решения этих проблем.	Схемы оценки достижений обучающихся педагогами. Заметки с уроков.
23 ноября	Корректировка модели оценки достижений обучающихся. Обсуждение возникающих проблем и способов их решения.	Заметки с уроков. Данные текущего и тематического контроля.

Задачи, которые выполняем между встречами	Апробация технологий, приемов, методов обеспечения достижения обучающимися планируемых результатов. Анализ данных текущего и тематического контроля.	Заметки с уроков. Данные текущего и тематического контроля.
3 декабря	Обсуждение результатов использования педагогических приемов и техник в корреляции образовательных результатов обучающихся. Отбор наиболее эффективных практик.	Описание приемов и техник. Заметки с уроков. Данные текущего и тематического контроля.
Задачи, которые выполняем между встречами	Использование эффективных практик. Анализ образовательных результатов обучающихся.	Описание практики.
18 февраля	Обмен эффективными практиками	Описание практики.
Задачи, которые выполняем между встречами	Взаимопосещение уроков. Анализ эффективности практики.	Схемы наблюдений на уроке.
23 марта	Обсуждение практик, проблем реализации, разработка способов преодоления проблем в целях обеспечения достижения планируемых результатов обучающихся.	Схемы наблюдений на уроке. Данные текущего и тематического контроля образовательных результатов обучающихся.
Задачи, которые выполняем между встречами	Корректировка практики. Описание своей практики.	Описание практики.
22 апреля	Обсуждение и подготовка к презентации лучших практик, давших улучшение образовательных результатов обучающихся.	Описание практики.

3. Определите и опишите основные ожидаемые результаты, которых планируете достичь в рамках решения заявленной проблемы.

4. Разработайте схему, по которой учителя группы будут измерять прогресс обучающихся. Данная схема должна предусматривать: определение отдельных обучающихся, которым требуется дополнительное время и поддержка; фиксирование учительских стратегий, которые являются наиболее эффективными для изучения того или иного материала; фиксирование областей, в которых обучающиеся испытывают наибольшие трудности при изучении учебного материала.

5. Совместно анализируйте данные оценки, которые получены в соответствии с совместно разработанными схемами. Используйте технику исследования урока.

6. Опишите свои успешные учительские практики, поделитесь ими с остальными членами группы (1 – 3).

ПСО – это только один из инструментов профессионального развития, которое должно дополняться такими формами как:

- традиционное повышение квалификации
- планы (программы) индивидуального профессионального развития
- участие в профессиональных проектах и др.

Целесообразно использовать методику Lesson Study. Это педагогический подход, характеризующий особую форму исследования в действии на уроках, направленную на совершенствование знаний педагогов в области учительской практики [5].

Подход был создан в Японии в 70-х годах прошлого столетия. В Lesson Study принимают участие группы учителей, совместно осуществляющие планирование, преподавание, наблюдение, анализ обучения и преподавания, документируя свои выводы. При проведении цикла Lesson Study учителя могут вводить новшества или совершенствовать педагогические подходы, которые затем передаются коллегам посредством проведения открытых уроков или публикации документа с описанием их работы. В ходе работы педагоги используют материалы периодического оценивания для согласования приоритетов обучения и развития учащихся класса; совместно определяют отвечающий установленным задачам технологию (метод) преподавания, которая будет в дальнейшем совершенствоваться.

Для наблюдений на уроках педагоги определяют трех «исследуемых учащихся», каждый из которых является типичным представителем определенной группы учащихся в классе, например: высокого, среднего или ниже среднего уровня успеваемости в общем числе обучающихся. Во время урока ведется совместное наблюдение деятельности обучающихся, акцентируя особое внимание на обучении и развитии исследуемых учащихся. Для составления более полной картины об особенностях учения школьников можно опрашивать исследуемых учащихся об их затруднениях.

Lesson Study помогает совершенствоваться как опытным, так и начинающим учителям. Поскольку, в результате совместного планирования, совместного наблюдения, совместного анализа учителя формируют и «совместное представление» об обучении. В отличие от преподавания для некоей «середины» класса, между сильными и слабыми учащимися, Lesson Study позволяет учителям быть более осведомленными и учитывать потребности каждого учащегося на протяжении всей своей практики. Методика «Lesson Study» представляет собой цикл, включающий не менее трех уроков, совместно планируемых, преподаваемых/наблюдаемых и анализируемых группой учителей. Выберите группу учителей (предпочтительно из трех человек), работающих в одном классе. В состав группы желательно включить представителя администрации и учителя, имеющие значительный преподавательский опыт. Администрации школы необходимо создать определенные условия для работы группы: удобное расписание для совместной работы по разработке и анализу уроков, посещения уроков; предоставить возможности для презентации своих результатов коллегам (педагогический совет, методический совет, совещание) [6].

Подготовка первого урока. Определите, в каком классе будет проводиться первый урок, затем выберите трех учащихся, являющихся типичными представителями различных групп обучающихся в классе: учащихся, имеющих высокие, средние и ниже среднего показатели образовательных результатов по системе УУД, усвоению содержания конкретных предметов. Определите планируемые результаты для каждого обучающегося на данном уроке, определите критерии достижения планируемых результатов (пример см. в таблице 2).

Таблица 2 - Планируемые результаты обучающихся

Дата урока:

Предмет: химия

Тема урока: Окислительно-восстановительные реакции.

Планируемые результаты	Ученик 1 (высокий уровень)		Ученик 2 (средний уровень)		Ученик 3 (уровень ниже среднего)	
	Планируемый результат	Критерии достижения	Планируемый результат	Критерии достижения	Планируемый результат	Критерии достижения
Усвоение понятия «окислитель»	Понимание функции окислителя	Объясняет на примерах процесс восстановления; составляет электронный баланс для окислителя в ионной форме	Усвоение понятия «окислитель»	Определяет окислитель в уравнении реакции; объясняет на примерах процесс восстановления.	Усвоение понятия «окислитель»	Определяет окислитель в уравнении реакции на основе изменения степени окисления элемента.

При планировании урока сосредоточьтесь на технологии (методике), которую Вы совершенствуете. Фиксируйте ожидаемую реакцию от каждого из исследуемых учащихся: что каждый из учащихся будет делать на каждом из этапов, чтобы продемонстрировать свой прогресс? Определите с максимальной точностью, какие ресурсы будут использованы и каким образом; что Вы будете записывать на доске, и определите временные рамки для каждого этапа. Определитесь между участниками группы, кто за каким исследуемым учащимся (учащимися) будет наблюдать, что оградит вас от сбора данных всеми участниками лишь о двух учащихся и не оставит без внимания третьего.

Наблюдение по ходу урока.

Наблюдателям необходимо отмечать ответы исследуемых учащихся на различных этапах урока, замечая степень их соответствия или отличия от предполагаемого. Следует отмечать также все критические ситуации. Если создается ситуация, характерная для всех школьников (например, все учащиеся одинаково неправильно что-то понимают), отметьте его в правой колонке (таблица 3).

Таблица 3 - Схема наблюдения на уроке

Дата:

Предмет:

Класс:

Тема урока:

Совершенствуемая технология (методика):

Этапы урока, примерное время	Достижение результата обучающимся 1 (высокий уровень)	Достижение результата обучающимся 2 (средний уровень)	Достижение результата обучающимся 1 (уровень ни же среднего)	Комментарии
Этап				
Этап				
Этап				
Общая оценка прогресса обучающихся				

По окончании урока часто опрашивают исследуемых учащихся с целью определить их мнение о том, что было для них полезно, что, по их мнению, они узнали, и как, на их взгляд, можно было бы изменить урок, сделать его еще более эффективнее, если бы он проводился повторно, в другом классе.

Примерные вопросы для опроса обучающихся после урока:

Что тебе больше всего понравилось на уроке?

Чему ты научился?

Что ты сейчас можешь делать из того, что не мог делать прежде?

Что ты можешь сделать лучше? Насколько лучше?

Какая часть обучения была для тебя наиболее эффективна?

Если этот же урок будет проводиться в другой группе, что бы ты в нем изменил и почему?

Опрос должен быть кратким (не более 5 минут) проведен со всеми исследуемыми учащимися одновременно или с каждым из них, по отдельности.

В отдельных случаях после урока проводят опрос и других учащихся из тех же групп, что и исследуемые учащиеся, что помогает рассматривать ответы с разных точек зрения.

3. Обсуждение после урока.

После урока группа обсуждает наблюдаемое. Для успешного обсуждения необходимо выбрать модератора, который будет координировать обсуждение, обеспечивая ему позитивность, сформулирует итоги обсуждения в качестве

основы для практических действий группы, определит, что может быть транслировано для всего педагогического коллектива.

Основные моменты обсуждения целесообразно фиксировать (таблица 4).

Таблица 4 - Результаты обсуждения урока

Дата:

Предмет:

Класс:

Тема урока: Совершенствуемая технология (методика):

Вопросы обсуждения	Достижение результата обучающимся 1 (высокий уровень)	Достижение результата обучающимся 2 (средний уровень)	Достижение результата обучающимся 1 (уровень ни же среднего)
Какого прогресса достиг каждый из учащихся? Был ли он оптимальным? Какие результаты показывают другие учащиеся в представляемых ими группах?			
Как помогал или мешал внедряемая технология (метод)? Какие были неожиданности?			
Какой аспект (-ы) технологии (метода) обучения нуждается в последующем корректировании для повышения результатов каждого ученика?			

4. Представление результатов коллегам.

До начала Lesson Study обеспечьте группе возможность презентации коллегам того, что они проделали, узнали и доработали. Если учителя заранее знают о предстоящем обсуждении собственных выводов с коллегами, они будут помнить об этом на протяжении всего процесса. Это помогает группе четко формулировать свои мысли и выводы для дальнейшего их использования и воспроизведения коллегами. Результаты работы группы могут быть представлены в виде видеороликов уроков и их обсуждения, презентаций по основным результатам, карт уроков и обсуждения (таблицы 2 – 4).

Члены группы Lesson Study могут работать с другими учителями с целью оказания им помощи (проведение консультации) в постижении педагогической

технологии (методики), которую группа выработала, адаптировала или усовершенствовала. Четкое формулирование, разъяснение и демонстрация практики помогает тем, кто учится на опыте коллег, усовершенствовать свою практику; повышает эффективность работы специалиста, осуществляющего разъяснение или консультирование.

В методическом кабинете, учительской организуйте «стену обучения», на которой группа Lesson study может представлять свою работу (фотографии, заметки, наблюдения, результаты дискуссий, опросы учащихся, предварительные выводы). Это способствует активности и разнообразию обсуждений в учительской в течение длительного времени после формального представления, включению педагогов в творческие группы. В каждой школе есть учитель, у которого все хорошо получается. При этом, если у него (или у нее) спросить, что именно этот учитель делает для достижения высоких результатов, скорее всего, педагог начнет говорить общие фразы (про любовь к детям, преданность профессии...). Часто хорошие учителя делают удачные вещи на уроках, не задумываясь о своих действиях, интуитивно. Но это не значит, что другие (у кого педагогическая интуиция развита не так сильно) не могут научиться этому же.

Задача в том, чтобы исследовать уроки учителей (не только успешных), находить в них, что работает (и не работает), и тиражировать успешный опыт.

Список использованных источников

1. Загвязинский В.И. Качественные и количественные методы психологических и педагогических исследований [Текст]: учебник / ред.: - М.: Издательский центр "Академия", 2013. - 240 с. - (сер. Бакалавриат).
2. Есекешова М., Асаубаева А., Данилова Л. Ғылыми-педагогикалық зерттеу негіздері [Текст]: оқу құралы / - Астана: Фолиант, 2018. - 168 б.
3. Мирза Н.В. Психолого-педагогические основы семейного воспитания [Текст]: учебное пособие / - Алматы: Отан, 2020. - 152 с.
4. Ким И.Н. Психологическое сопровождение профессиональной подготовки будущих учителей (из опыта работы) [Текст]: учебное пособие / - Алматы: Отан, 2020. - 206 с.
5. Кащенко В.П. Педагогическая коррекция: Исправление недостатков характера у детей и подростков [Текст]: учебное пособие / - М.: Академия, 2014. - 304 с.
6. Жубакова С.С. Теория и практика инклюзивного образования: учебное пособие / Алматы: Эверо, 2017. - 148 с.

ПЛАНИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОГО УРОКА

*Чередниченко Наталья Рахимзяновна
КТУ «Отдел образования Есильского района
коммунального государственного учреждения*

*«Управление образования акимата
Северо-Казахстанской области», методист*

Аңдатпа. Мақалада білім беру жүйесін жаңғырту аясында сабақты жоспарлауға жүйелі көзқарас мәселесі көрсетілген.

Аннотация. Статья освещает вопрос системного подхода к планированию урока в рамках модернизации системы образования.

Abstract. The article highlights the issue of a systematic approach to lesson planning in the framework of the modernization of the education system.

*Урок – это основная «клеточка» учебного процесса
где отражается если не вся, то большая часть педагогики.
М.Н.Скаткин.*

Современная школа сегодня переживает один из динамичных периодов своего развития, который связан с обновлением содержания образования.

Переход на обновленное содержание образования предполагает:

- ✓ ориентацию структуры и содержания образования на компетентностный подход;
- ✓ новую систему оценки учебных достижений обучающихся;
- ✓ использование инновационных технологий обучения и воспитания;
- ✓ направленность образовательного процесса на самореализацию школьников.

Успешность реализации обновленной программы зависит от многих составляющих, которые в конечном счете обеспечивают качество образования.

Важнейшим фактором обеспечения качественного образовательного процесса является разработка стратегии планирования эффективного урока.

Эффективность – одно из определений человеческой деятельности, взятой с точки зрения способности обеспечить ее конечный результат.

Таким образом, *эффективность урока – это его результативность*, степень усвоения учебного материала учениками. Если ученики не усвоили тему урока, какими бы внешне эффективными приемами ни пользовался педагог, такой урок нельзя назвать эффективным. Учащиеся должны усвоить намеченный объем знаний и выработать нужные *навыки и умения* на каждом уроке.

Сам урок начинается еще до начала урока с предварительной подготовки к нему и подготовки плана. Подготовка плана урока – это ответственный период формирования эффективного урока. Для того чтобы *планирование урока было эффективным* в первую очередь необходимо *определить ключевые факторы*, определяющие эффективность учебного процесса.

Характеристики эффективного преподавания и обучения:

- ✓ Активное обучение
- ✓ Коллаборативное обучение
- ✓ Дифференциация
- ✓ Межпредметные связи
- ✓ Экологичность обучения
- ✓ Использование ИКТ – технологий

- ✓ Критериальное оценивание
- ✓ Целеполагание SMARTER
- ✓ Саморегулируемое обучение
- ✓ Аутентичное обучение

Активный урок – это одна из предпосылок эффективного урока.

Процесс планирования активного урока состоит из следующих шагов:

- Определение целей и задач урока (определение целей обучения, языковых целей, связанных с темой урока);
- Определение критериев оценивания (определение критериев оценивания для оценивания уровня достижения поставленных целей);
- Дифференциация содержания учебных материалов;
- Выбор методов и подходов в обучении;
- Определение моделей обучения, видов учебной работы учеников во время уроков;
- Подготовка заданий для оценки;
- Выбор домашнего задания;
- Определение видов наблюдения, оценки;
- Подготовка вопросов, необходимых для подведения итогов урока.

На каждом этапе учитель должен уделять внимание формам обучения (индивидуальная, парная, групповая (общеклассная и бригадно-звеньевая), коллективная), методам и подходам обучения. Во время проведения активных уроков деятельность учеников находит отражение в познавательной, коммуникативной и самоуправляемой деятельности.

Цели обучения показывают, что нужно изучить и что нужно уметь оценивать. Если мы не знаем, чего мы должны достичь в результате, то не сможем оценить эффективность обучения. Критерии оценивания рассматриваются в качестве шагов для достижения целей обучения. Без точного определения критериев оценивания, невозможно эффективно осуществлять формативное оценивание.

В процессе подготовки методического проекта урока учитель придерживается цели максимального достижения целей обучения путем использования активных методов обучения. Здесь нужно принять во внимание такие важные вопросы как стимулирование, влияющие на эффективность познавательного и обучающего процесса; формирование положительной психологической среды, учет возрастных особенностей учеников.

Суть активного обучения – организация учебного процесса таким образом, чтобы практически все ученики были вовлечены в процесс познания.

На сегодняшний день в организации активного урока широко используется следующая модель, предложенная Дэвид А. Колбом (David Kolb):

1. Порождение мотивации, стимулирование учеников к уроку, объявление новой темы – 10% времени урока
2. Закрепление пройденной темы (повторение) – 20 % времени урока
3. Освоение нового материала – 50 % времени урока
4. Оценка – 10 % времени урока

5. Заключение урока (дебрифинг, рефлексия) – 10 % доля времени урока.

Порождение мотивации – начальный этап урока. Концентрация внимания учеников на уроке, заинтересовать и показать, что знания, полученные во время занятий являются полезными и необходимыми. Внутренняя мотивация учеников напрямую влияет на хорошее освоение учебного материала. На этом этапе создаются условия для понимания учениками целей обучения.

Закрепление – важный этап, во время которого вместе с повышением интереса и эффективности освоения материала создается возможность для формирования последовательной логической структуры в сознании учеников их знания по предмету.

Освоение нового материала – основной этап, на котором ученики получают новые знания. На этом этапе должны подготавливаться упражнения и задания для обеспечения освоения учениками необходимых знаний, навыков.

Оценка – является основной стимулирующей частью урока. Оценка должна быть адаптированной, наглядной и объективной, только в таких условиях можно повысить интерес учеников к уроку путем оценки. Неправильная оценка может привести к потере интереса ученика к уроку, понижению желания учиться. Важно помнить, что этап оценки направлен не на проверку, а на стимулирование учеников.

Дебрифинг – этап подведения итогов урока, получения обратной связи. На этом этапе учитель подводит итоги урока, направляет учеников к самостоятельному углублению освоенных знаний.

Обеспечение эффективности и результативности урока требует от учителя определенных сил и терпения. Однако, повысить эффективность урока может каждый педагог.

Задача учителя – установить гармонические и двусторонние отношения с учащимися, организовать их познавательную деятельность, пробудить творческую активность.

Ведущие идеи современного эффективного урока:

- ✓ Создание в классе атмосферы открытости, ответственного сотрудничества, сотворчества.
- ✓ Использование моделей обучения, способствующих развитию навыков самостоятельности.
- ✓ Обучение анализу своей деятельности.
- ✓ Обеспечение активной учебной деятельности.
- ✓ Создание условий для развития самовыражения, развития чувств и эмоций.

Важное условие эффективности урока деятельностный характер обучения.

Список использованных источников

1. Руководство для учителя / лидерство учителя в школе, Астана, 2016, 257 с.
2. Эффективное планирование. Советы учителю, АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Астана, 2015, 48 с.

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ LESSON STUDY КАК МЕХАНИЗМ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

*Ширяева Екатерина Сергеевна,
КГУ «Вагулинская средняя школа»,
учитель географии
Ширяев Валерий Анатольевич,
КГУ «Вагулинская средняя школа»,
учитель математики*

Аңдатпа. Мақала авторы білім беру сапасын арттыру тетіктерін зерттейді және мәселені шешуге Lesson Study педагогикалық технологиясын қолданумен жақындауды ұсынады. Бұл педагогикалық технология шығармашылықпен жұмыс істейтін мұғалімдерге сабақты бірлесіп жоспарлау арқылы оқу сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Аннотация. Авторы статьи исследуют механизмы повышения качества образования и предлагают к решению проблемы подойти через применение педагогической технологии Lesson study. Данная педагогическая технология позволяет творчески работающим учителям повысить качество обучения через совместное планирование урока.

Abstract. The author of the article investigates the mechanisms of improving the quality of education and suggests that the problem should be solved by using of Lesson study. This pedagogical technology allows creatively working teachers to improve the quality of teaching through joint lesson planning.

В современном мире уровень интеллектуального развития членов общества становится одним из главных фактором развития экономики страны и становления общественных отношений. Поэтому необходимо повышать статус образования, формировать новые требования уровню и качеству обучения.

Качество образования рассматривается как комплексный показатель, синтезирующий все этапы становления личности, условия и результаты учебно-воспитательного процесса, а также как критерий эффективности деятельности образовательного учреждения, основной продукцией которого являются качественно подготовленные выпускники.

Для педагога качественное, хорошее образование связано, прежде всего, с умением обучающегося самостоятельно анализировать, мыслить и работать.

Качество образования формируется из многочисленных составляющих, прежде всего, качества потенциала учащихся и новых образовательных технологий.

Остановимся на образовательных технологиях. Как можно совершенствовать технологии для достижения хорошего качества образования и решения проблем низкой успеваемости обучающихся? Какие методические приемы можно использовать для достижения высокого качества образования?

К сожалению, универсальных методов для решения проблем недостаточного качества образования нет. Можно только опытным путем, методом проб и ошибок прийти к желаемому результату.

Поскольку качество образования напрямую связано со способностью учащегося учиться, то в первую очередь учитель озадачен тем, как активизировать его мыслительную деятельность, повысить мотивацию к обучению. Ибо мыслительная деятельность – основа всего учебно-

воспитательного процесса, основа всех процессов, протекающих в сознании учащегося при выполнении учебных задач.

Одной из ведущих педагогических технологий повышения качества образования является педагогическая технология Lesson study.

Педагогическая технология Lesson study используется в целях совершенствования методики преподавания и повышения уровня знаний учащихся по ключевым предметам в школе, а также, в целях разработки концептуальных педагогических подходов. В проекте Lesson study учителя тщательно исследуют, как учащиеся обучаются, думают и меняют свое поведение в результате урока. Практика Lesson study помогает лучше понять учителям, как их обучающиеся думают и обучаются, и как процесс обучения влияет на мышление обучающегося. [1]

Lesson Study является, по существу, коллаборативным подходом в обучении учителей и развитии их практики преподавания и обучения, поскольку предполагает ряд исследовательских циклов. Центральное место в Lesson Study имеет процесс «исследование урока» или «изучение урока», в котором сотрудничающие учителя изучают процесс обучения учеников для решения вопроса: Каким образом возможно развивать определенный педагогический подход для повышения качества обучения? Ключевыми характеристиками Lesson Study являются креативность и научная точность. Креативность инициируется учителями, работающими совместно, с целью разработки новых подходов преподавания, а научная точность предполагает сбор данных об обучении ученика, который будет подтверждать эффективность используемых методов. [3]

В нашей школе уже несколько лет проводится работа над повышением качества знаний через подход Lesson study. Вначале были сформированы фокус-группы творческих работающих учителей по изучению и применению педагогического подхода Lesson study. Фокус-группы были сформированы на добровольной основе для обновления профессиональных отношений между коллегами и включения их в процесс управления инновациями. Работа по освоению технологий велась среди учителей, работающих в одном классе, переплетая учителей разных предметов, опытных и молодых педагогов. В течение учебного года учителя совместно планировали, наблюдали и анализировали уроки друг друга, накапливая "Банк разработанных уроков" (проводя фото и видеосъемки фрагментов уроков, собирая результаты исследовательской работы для коллег других школ, так как мы являемся ведущей школой).

Деятельность в фокус-группах глубоко погружает учителя в современный инновационный урок. Учителя пытаются ответить на вопросы: «Как улучшить свой урок?», «Как повысить качество обучения по предмету?», «Как решить проблему низкой успеваемости учащихся?».

Учителя, проводящие уроки с применением подхода Lesson study, должны уметь определять не только конкретные цели и задачи, но и ключевую идею исследования, новый подход, с помощью которого будет решаться

существующая проблема в учебной деятельности учащихся. [2] Она, как правило, формулируется в виде вопроса. Например, «Как повысить уровень качества знаний учащихся 8 класса и развитие навыков самостоятельной работы посредством активных приемов и методов обучения?». По сути дела, ключевая идея есть цель исследования.

Согласовывая ключевую идею будущих уроков, учителя должны ответить на многие вопросы для себя:

- Зачем я буду использовать данный подход?
- Почему существующие подходы не эффективны?
- Как мне изменить существующую проблему?
- Что мне необходимо предпринять для изменения существующей ситуации?

Класс для исследования определяют учителя самостоятельно, аргументируя свой выбор существующими зонами западания в учебном процессе данного класса. С целью повышения качества обучения учителя разрабатывают и совершенствуют новый подход в учебном процессе.

Учитывая то, что в классе есть учащиеся, имеющие разные уровни подготовленности, важно понимать, насколько предлагаемые задания и упражнения на уроке соответствуют уровню подготовленности учеников. Учителя должны при составлении заданий прописывать ожидаемые результаты учащихся. Научность данного подхода, подтверждающая ее эффективность, будет выражаться в сборе достоверных данных об учении ученика в процессе урока и после него при проведении интервьюирования исследуемых учащихся. [3]

Алгоритм проведения технологии Lesson Study:

1. Была создана группа творчески работающих учителей (из 4 человек). Провели заседание фокус-группы.

2. Определили проблему для исследования: «Повышение уровня качества знаний учащихся 8 класса через развитие навыков самостоятельной работы посредством активных приемов и методов обучения». Определили трех «исследуемых» учеников: высокого, среднего или низкого уровня успеваемости.

3. Определились, что на уроках работа будет проводиться в 4 формах: групповая работа, пары переменного состава, пара постоянного состава и индивидуальная работа. Сравнив все формы проведения урока, будет выбран наиболее эффективный. На всех уроках учителям необходимо учесть обучение с использованием инструментов критического мышления. Необходимо определить, как при групповой форме работы учащиеся взаимодействуют друг с другом, каждый ли вовлечен в учебный процесс, а при обучении в парах они совместно приобретают знания, учатся задавать друг другу вопросы, отвечать на них, производить взаимопроверку.

4. Совместно спланировали цикл уроков с использованием технологии обучения (цикл состоит из 3 уроков). Выбрали темы уроков: география «Экологические проблемы вод суши», химия тема урока: «Получение и

применение водорода», история Казахстана тема урока: «Новая экономическая политика», казахский язык тема урока: «Судың пайдасы».

5. По новому организовали пространство учащихся: передвинули столы, посадили в группы, чтобы привлечь учащихся, вызвать интерес к новой форме проведения занятий. На уроках присутствовала вся группа педагогов. Провели спланированные уроки и провели наблюдение за деятельностью трёх «исследуемых» учащихся с фиксацией результатов наблюдения в течение всего урока. Цели урока, схема планирования, наблюдение и обсуждение урока заложена в технологической карте, которая разрабатывается на каждый урок. В технологической карте прописываются этапы урока, и на каждом этапе отображаются ожидаемые результаты по трем «исследуемым» ученикам.

6. Было проведено интервьюирование «исследуемых» учащихся после урока. В анкете были предложены ребятам следующие вопросы: Что тебе большего всего понравилось на уроке? Чему ты научился? Что ты сейчас можешь делать из того, что не мог делать прежде? Какая часть обучения была для тебя наиболее эффективна? И т.д.

7. Совместно проанализировали проведенные уроки, обсудили, что удалось и что не очень, подумали над успехами и неудачами наблюдаемых (слабого, среднего и сильного) учеников.

Хочется отметить, что во время таких уроков, учащиеся лучше работали, чем на обычных уроках, вовлечено в работу было большинство учащихся. Такие формы работы помогли ученикам раскрыться, самореализоваться, соответственно повысится качество обучения и успеваемость класса.

Главной задачей учителей является поддержание активности, интереса и движения на всех этапах урока. Именно подход Lesson Study позволяет выявить, насколько учащиеся выражают новые идеи и информацию собственными словами. Ученики лучше всего помнят то, что они поняли в собственном контексте, выражая это собственными словами. Также происходит живой обмен идеями между учащимися, что дает им возможность расширить свой кругозор. [2]

В заключении хочется сказать, что данная технология обладает большим потенциалом для развития профессиональных компетенций педагогов, она побуждает учителей к профессиональному сотрудничеству в педагогическом коллективе. У нас сложились доверительные отношения, научились работать в команде, где каждый несет ответственность за результат. А также необходимо создать условие для учебного взаимодействия обучающихся, при которых возможно преодоление имеющихся трудностей по низким результатам обучения. [3]

Таким образом, только работая системно, применяя разнообразные методические приемы, появившиеся в результате творческого поиска учителя и его опыта практической работы, можно достичь обязательных результатов образования и повысить его качество.

Список использованных источников

1. Колин Маклафлин. Исследование в действии: формирование знаний для образования.
2. Мельникова Ю. Г. Методические рекомендации по практическому применению исследования урока г.Астана «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства,2017. — 40 с.
3. «Подход LessonStudy- особая форма исследования в действии на уроках». Lesson Study: руководство Пит Дадли. <http://lessonstudy.co.uk/>
4. Кенжебаев А. Е. Classroom management and arrangement ideas in English classroom /методические рекомендации.С 43–45

III. «БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ МОДЕЛДЕУ» СЕКЦИЯСЫ

СЕКЦИЯ «МОДЕЛИРОВАНИЕ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ»

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ МОДЕЛДЕУ: ӘЛЕУМЕТТІК-ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ОРТА, КАДРЛЫҚ ӘЛЕУЕТ, КӘСІБИ БАҒДАРДЫ ЕСКЕРУ

*Абитаева Эльвира Ешенкуловна,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі сарапшы,
Жамбыл облысы Байзақ ауданы Құмжота ауылы*

Аңдатпа. Бұл мақалада дәстүрлі және жаңа доминантты ғылыми концепциялардың мәнін, қазіргі лингвистиканың көппардигмалығын автор өзінің ғылыми зерттеулерінде проекциямен бөліп, түсіндіреді. Жалпы тіл білімі саласындағы іргелі, жүйелі білімді (теория-әдіснамалық қағида, лингвистиканың ұғымдық-терминологиялық аппараты, өзекті лингвистикалық бағыттар, заманауи амалдар, тенденция мен трендтер) заманауи ғылым парадигмалары аясында көрсетеді. Қоғаммен байланысты лингвистикалық ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жоспарлау, сыни бағалау және болжау жайында пікір білдіреді.

Аннотация. В данной статье сущность традиционных и новых доминирующих научных концепций, многопардигмальность современной лингвистики выделены и объяснены автором проекцией в своих научных исследованиях. Фундаментальные, системные знания в области общего языкознания (теория-методологический принцип, понятийно-терминологический аппарат лингвистики, актуальные лингвистические направления, современные подходы, тенденции и тренды) отражаются в рамках парадигм современной науки. Высказывает мнение о планировании, критической оценке и прогнозировании результатов лингвистических научных исследований, связанных с общественностью.

Abstract. In this article, the essence of traditional and new dominant scientific concepts, the multi-paradigm nature of modern linguistics are highlighted and explained by the author's projection in his scientific research. Fundamental, systemic knowledge in the field of general linguistics (theory-methodological principle, conceptual and terminological apparatus of linguistics, current linguistic trends, modern approaches, trends and trends) are reflected within the paradigms of modern science. Expresses an opinion on the planning, critical evaluation and forecasting of the results of linguistic scientific research related to the public.

«Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа саналы, мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру бүгінгі күннің талабы. Тілдің адам өміріндегі ең шешуші рөл атқаратыны әркімге де түсінікті. Ол танудың, түсінудің, дамудың құралы.

Ал, көп тіл білу біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдениаралық қарым-қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының шет елдермен халықаралық байланыстары күннен-күнге арта

түсуде. Сол байланыстарды дамыту үшін көп тіл білетін жас ұрпақ тәрбиелеу қажет.

Көптілді меңгеру деген ұғым — қазақ дүниетанымында бұрыннан бар түсінік. Кезінде халқымыздың *«Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл»* деген аталы сөзі дәл бүгінгі дамыған дәуірімізге сәйкес айтылғандай.

Көптілді меңгерген адам әуелі өз тілінде ой қортып, туған халқына өнеге болып, өзге жұртпен бәсекеде ырықты орынды иелеп, сан мәдениетті санасына салып сараптай алса, онда ол өз өмірін қалайда мағыналы өткізетін айтулы тұлға болып жетілері анық.

Көптілділік біздің қоғам үшін 2006 жылғы Елбасының «Тілдердің үштұғырлылығы» – «Триединство языков» – «Trinity of languages» тұжырымдамасынан бастау алғаны мәлім. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан-2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында: «Үш тілді меңгеру – біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады. Қазақстанды әлем халқы үш тілді бірдей пайдаланатын жоғары білімді мемлекет ретінде тануы керек», -деген болатын [1]. Ендеше, Қазақстанның білім беру жүйесінде үштілді оқыту мәселелерінің көтерулі заман талабынан туындап отырғаны айқын.

Тілдердің үш тұғырлығы идеясына Елбасы нақты анықтамасын да береді: қазақ тілі мемлекеттік дәрежесінде мемлекет өмірінің бар саласында «бүкіл қоғамымызды біріктіруші» қызметін атқарса, орыс тілі ұлттар арасындағы қарым-қатынастарға қызмет етеді, ал ағылшын тілі әлемдік экономикаға, әлемдік қауымдастыққа кірігуімізге қызмет етеді. Осыдан артық қандай нақтылы анықтама керек?!

Қазақстан өзінің тәуелсіздігін жариялағаннан кейін Ата Заңында мемлекеттік тіл – қазақ тілі деп, сонымен қатар орыс тілін ресми тіл ретінде бекітті. Оның негізгі мақсаты ретінде ұлтаралық тұтастықты сақтау, қоғамның тілдік ортасын дисфункцияға ұшыратпау болған еді. Сондықтан да орыс тілі достық пен бейбітшіліктің, этносаралық қарым-қатынас тілі мәртебесіне ие болды. Қазірдің өзінде жаһандану үрдісі етек алған заманда халықаралық байланыс құралы және халықаралық экономика, халықаралық білім беру тілі – ағылшын тілін білмей әлеуметтік-экономикалық кеңістікке ену мүмкін емес. Жеке тұлға қаласа да, қаламаса да, қабылдап, не қабылдамаса да жаһандану бас тартып кете алмайтын біздің әлеуметтік шындығымыз. Ол бұқаралық ақпарат құралдарының кең мағынада тарихи даму процесімен шартталған. Ең басты әлемдік коммуникациялық кеңістік – Интернетте барлық ақпараттың 80% ағылшын тілінде ұсынылады. Қазіргі қоғамда адамдардың тек ана тілін білуімен шектеліп қана қоймаған қостілділік (билингвизм), тіпті көптілділік (полилингвизм) феномені кеңінен таралуда.

Бұл жаһандық үрдістен біздің еліміз де тыс қалған жоқ. Елбасының көрегенді саясатына орай Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуындағы басым бағыттардың бірі — қазақстандықтардың кемінде үш тілді меңгеруі.

Елбасымыз «Қазақстан білім қоғамы жолында» тақырыбындағы «Назарбаев университетінде» оқыған интерактивті дәрісінде алдыңғы кезектегі түйінді ойын әрі қарай тарата келіп: «Мектеп жасына дейінгі білім беру деңгейінде үш тілді оқытуды жаппай енгізуді қамтамасыз ету қажет. Осылайша біз тілдерді меңгерудің қисынды жүйесін қалыптастыра аламыз: әліпбиі – балабақша деңгейінде, мектепте – базалық деңгей, университет пен колледжде – мамандық бойынша кәсіби тіл», — деп, көптілді білім беруді дамытуға басымдық танытады.

«Балаға жастайынан тіл үйретудің артықшылықтары көп. Сәби санасының қабылдауы жылдам болғандықтан, тілді еркін меңгеруіне септігін тигізеді. Мысалы, сәби ойыншықтармен ойнай жүріп оның аттарын жаттайды, істеген әрекеттерінің қалай айтылатынын жадына тоқиды. Қазақстандықтардың ағылшын тілін меңгеруге деген құштарлығы мені қуантады» дегендей, ағылшын тіліне ерте жастан оқыту балалардың жалпы және тілдік дамуын реттейді, балаларды өзге ұлт мәдениетін білуге және құрметтеуге үйретеді. Ғалымдардың зерттеулері көрсеткендей, үлкен адамға қарағанда кішкентай бала ағылшын тілін тез меңгереді.

Ерте заманнан бері көптілділікті адамзат дамуының маңызды бағыты ретінде қарастырылса, ал қазіргі кезде бір ғана тілді білетін мемлекетті көзге елестету заман талабына сай емес. Бір ғана ұлт өкілінен тұратын өркениетті мемлекет шын мәнісінде жоқ деп айтуға болады.

Көпұлтты кез-келген мемлекеттің қажетті деңгейде әрекет етуі үшін екі тілді және көптілді қалыптастыру өте маңызды мәселе. Көптілділік – көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың негізі [2]. Көп тілді меңгерген адам өмірдің әр түрлі жағдайларында адаммен сұхбаттасу арқылы түсініп, онымен әңгімелесе алады.

Шет тілін оқу, шет тілінде толық білім алғандықтың белгісі емес. Басқа тілдерді мектептің пәндерін оқыту тілінде кіріктіре оқытқан жағдайда оқушы көптілді білім алады. Мысалы, мемлекеттік тілде немесе орыс тілінде білім беретін мектептерде білім берудің жаңа әдіс-тәсілдерін, технологияларын қолдану арқылы жаратылыстану пәндерін көптілде оқыту қазіргі көпмәдениетті және көптілді қоғамға бейімделе алатын, қоғамда сұранысқа ие болатын тұлғаны дамытуға мүмкіндік береді [3].

Қазіргі таңда мектепте пәндерді көптілде оқыту мәселесі маңызды болып, оқыту жүйесінде келесі ұстанымдар қалыптасып отыр: мемлекеттік тіл – орыс тілі – ағылшын тілі; тілдерді оқыту, үйрету ана тіліне сүйене отырып жүзеге асырылуы тиіс; шетел тіліне оқыту оқытылатын тілде ойлауға, ойын сол тілде ауызша да, жазбаша да жеткізе алуға бағытталуы тиіс. Қандай бір ғылымның объективті шындықты сипаттайтын өзіндік ұғымдар жиынтығы болады, бұл оның пәні деп аталады. Мысалы, тіл білімі тілдің дыбыстық жүйесін, сөздік қоры мен грамматикалық құрылысын қарастырады. Тілдің осы жүйелерін фонетика, лексикология және грамматика салаларында қарастырылып, өз ішінде алуан түрлі ұғым-түсініктермен, оларға қатысты терминдермен түсіндірілетіні мектеп қабырғасынан белгілі. Ал әлеуметтік лингвистиканың пәні не, ол тілді қалай

зерттейді? «Әлеуметтік лингвистика» атты бұл еңбек білім алушылардың әлемдік тіл білімінің қазіргі өзекті де перспективалық бағыттарының бірі – әлеуметтік лингвистика бойынша білімдерін өз ана тілінде (қазақ тілінде) алуына мүмкіндік береді. Мұнда олар жас мемлекетіміздің одан әрі нығаюы мен тілдік құрылысының қалыпты қызмет етуіне, этносаралық, тіларалық қатынастарының тең әрі тұрақты дамуына ықпал ететін демократиялық бағыттағы тіл саясатымен, этнолингвистикалық, тілдік жағдаяттарымен танысады.

Қарапайым тілмен айтқанда, адамның тіліне, оның күнделікті сөйлеу дағдысына әлеуметтік ортаның көптеген әсерлері болады. Міне, осыны әлеуметтік лингвистика қарастырады [4]. Егер мұны бізге жете таныс «дәстүрлі» лингвистикамен салыстыратын болсақ, ол тілдік таңбаны (дыбыс, сөз, морфема, аффикс, сөз тіркесі, сөйлем) айтылым, жазылым түрлеріне, мағынасына, бір-бірімен қатынасына, олардың уақыт бойында өзгеруіне талдау жасаса, әлеуметтік лингвистика сол тілдік таңбаларды адамдар жасына, жынысына, әлеуметтік жағдайына, ортасына, білім деңгейіне, мәдени ұстанымына т.с.с. байланысты қалай пайдаланады: бәрі бірдей ме, әлде әртүрлі қолдана ма дегенге баса назар аударады.

Дәстүрлі және жаңа доминантты ғылыми концепциялардың мәнін, қазіргі лингвистиканың көппардигмалығын өзінің ғылыми зерттеулеріне проекциямен бөліп, түсіндіру. Жалпы тіл білімі саласындағы іргелі, жүйелі білімді (теория-әдіснамалық қағида, лингвистиканың ұғымдық-терминологиялық аппараты, өзекті лингвистикалық бағыттар, заманауи амалдар, тенденция мен трендтер) заманауи ғылым парадигмалары аясында көрсету. Қоғаммен байланысты лингвистикалық ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жоспарлау, сыни бағалау және болжау қажет.

- бүгінгі қазақстандық қоғамда көптілді, көп мәдениетті тұлғаға деген сұраныстың артуы;
- ұлттық мектеп бітірушілерін жалпы қазақстандық және әлемдік білім және ақпарат кеңістігіне кіріктірудегі мәселелерді шешу қажеттілігі;
- болашақ ұрпақты қазақстандық патриотизмге, ұлтаралық қатынас мәдениетіне тәрбиелеудің өзекті мәселеге айналуы;
- аз ұлт өкілдерінің этникалық ерекшеліктерін сақтаумен бірге олардың жалпы қазақстандық экономикалық, әлеуметтік-мәдени үрдістерге толыққанды қосылуына жағдай жасау;
- мектеп бітірушілерінің коммуникативтік және ақпараттық құзырлықтарының жеткілікті деңгейіне қол жеткізу;

Республикамызда кәсіптік бағдар беру – күрделі әлеуметтік-педагогикалық жүйе. Ол халық шаруашылығының дамуын, техника мен өнеркәсіптің өркендеуін, жас кадрлардың даярлығына тұрақты көңіл бөлуін талап етеді. Жалпы білім мен кәсіптік білім беретін мектептің реформасы жас жеткіншектердің еңбекке саналы орналасуына, біртұтас еңбек, политехникалық оқу жөніндегі принциптердің жүргізілуіне, оқушылардың қоғамдық пайдалы еңбекке сүйіспеншілігін арттыруға, олардың дүниетанымын кеңейтуге бағытталған. Бұл әдіс тек қана көптілді маман даярлауға ғана емес, колледж

ұстаздарының шет тілін меңгерулеріне мүмкіндік беретіндігі сөзсіз. Алдағы уақытта командалық оқыту тәсілін үздіксіз қолдану арқылы студенттің тек пәнді қазақ тілінде меңгеріп қана қоймай, ағылшын және орыс тілдерінде меңгеруіне қол жеткіземіз. Нақтырақ айтсақ, командалық оқыту студенттің жан-жақты дамуына және тілдік құзыреттілігін қалыптастыруға септігін тигізеді.

Әрине, көптілді тұлғаны қалыптастыру – жаһанданып жатқан әлемнің талабы. Оның әр міндетін әр қырынан қарастыру басты міндеттердің бірі.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы № 1118 Жарлығымен бекітілген.
2. Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңы». – Астана, 2000. -20 б.
3. Турабаева А.Б. «Білім беру жүйесіндегі инновациялық қызмет»// Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. –Актобе, 2013. -411-414 б.
4. Байсарина С.С. Педагогикалық мамандарды даярлаудың қазіргі заманғы өзекті мәселелері. – Астана: Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2013.
5. Көптілді білім берудің бүгінгі жағдайы мен өзекті мәселелері//«Университет тынысы» газеті.
http://baq.kz/kk/regional_media/post/45590.
6. Сулейменова Г. Үш тілді меңгеру – полимәдениетті тұлға қалыптастыру кепілі. <http://www.group-global.org/ru/publication/view/3526>.

ОРЫС ТІЛДІ ОҚУШЫЛАРҒА АБАЙ ИДЕЯЛАРЫН МЕҢГЕРУДЕГІ КОГНИТИВТІ-КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

*Абенова Гульзия Каирбековна,
Павлодар қаласы, М.Әуезов ат. ЖОББМ
Толубаева Манзиля Серикбаевна,
Павлодар қаласы, К.Макпалеев ат. ЖОББМ*

Аннотация. Мақалады когнитивті-коммуникативтік технология бойынша орыс тілді оқушыларға қазақ тілінде қазақ әдебиетін оқытудың тиімділігі көрсетілген. Авторлар көп жылдар осы технология негізінде оқушыларды қазақ тілінде тыңдап, түсіну, тақырып аясында кілтті лексиканы белсенді қолдану және диалог пен монолог түрінде ойларымен бөлісу құзыреттілігін дамытуда. Алынған нәтижелер өңірлік және республикалық ғылыми-әдістемелік шараларда сынақтан өткізілген.

Қазақ тілі – мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып

дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толеранттылығын және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады.

Тілдерді меңгеру – әрбір Қазақстан азаматының парызы мен міндеті, бұл олардың қоғамдық өмірде бәсекеге қабілеттілігі мен белсенділігін айқындайтын болуы тиіс.

Қазақ тілін Абай шығармашылығы негізінде оқыту- заман талабы. «... Абай үні, Абай тынысы – заман тынысы, халық үні. Бүгін ол үн біздің де үнімізге қосылып, жаңғырып, жаңа өріс алып тұр». Осы сөзді Мұхтар Әуезов елу тоғыз жыл бұрын емес, тап қазір айтқандай сезіледі. Егемен ел, өркендеуші ұлт санатына қосыламыз десек, әр қазақ елінің азаматы Абай сөзін танып-білмек парыз. Абай-халқымыздың мақтанышы ғана емес, біздің ұлттық ұранымыз, ұлттық идеологиямыз. Оның өлмес мұрасын алдымен өзіміз танып, сосын әлемге таныту-біздің ғұмырлық парызымыз. Өйткені Абайды әлемге таныту-әлемге қазақты таныту деген сөз.

Біздің мақсатымыз - орыс тілді мектеп оқушыларына Абайды танытып, идеяларын түсіндіру.

Абайдың қара сөздері, өлеңдері - бәрі де бүгінгі ұрпақтың рухани байлығы. Олардың тіл дамытудағы тәрбиелілік маңыздылығы зор. Орыс мектебіндегі көп тілді сыныптағы қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің ерекшелігі бар. Мемлекеттік тілімізді басқа ұлт өкілдеріне меңгертуде үлкен жетістіктерге қол жеткізу қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын пайдалану тиімді, соның ішіндегі озық әдістемелердің бірі - профессор К.Н. Булатбаеваның когнитивтік-коммуникативтік технологиясы. Мемлекеттік тілді оқытудың сапасын осы технологиямен көтерудеміз.

Жаңартылған бағдарламаға сай Абайдың шығармашылығымен танысу 5-ші сыныптан басталады. Бұл материалдарды сабақта, қосымша сабақтарда, сыныптан тыс іс-шараларда қолдандық. Осы технология негізінде Абайдың өлеңдері мен қарасөздерін меңгерту мақсатында функционалды-семантикалық кестелер құрастырылды.

Сабақтардың мақсаттары айқындалды:

1. Абайдың қара сөздері туралы жан-жақты мағлұмат беру арқылы оның философиялық ойларынан нәр алу.
2. Оқушылардың танымдық деңгейін көтеру. Ойлау белсенділігін, ой-өрісін кеңейту, сөздік қорын молайту. Коммуникативтік қабілеттерін дамыту.
3. Қара сөздер негізінде адамгершілік, өзіндік көзқарасын қалыптастыруға тәрбиелеу.

Берілген мақсатқа жету үшін дамыта оқыту сабағының құрылымы негізге алынды. Сабақтың мазмұны оқушылардың білім, біліктілік, дағды деңгейлеріне сарапталды. Тілдік ортаға енгізу үшін сабақты Абайдың өлеңімен немесе әнімен бастағанды дәстүрлі етіп алдық. Абайдың қара сөздері мен өлеңдері когнитивтік-коммуникативтік технология бойынша бейімделіп, қысқартылған күйде семантикалық кестеге түсірілді. Мысалы: *Кестені пайдаланып, Абайдың қара сөздерінің ерекшеліктерін айтқызып, оқушылардан жауап беруді талап ету қажет.*

Уақыттың тығыздығына байланысты оқушыларға орыс тілінде белгілі қара сөздерді алдын ала оқып келу тапсырмасы беріледі. Әсіресе, жетінші, он бесінші, отыз бірінші, отыз сегізінші қара сөздерді орыс тілінде мазмұндап келу. Сабақтың мақсаты қара сөздің мазмұнын білумен шектелмей, сол өсиетті қазақ тіліндегі қарым-қатынаста қолдану. Осы қойылған мақсаттан туындайтын сабақтың құрылымы төмендегідей болады:

Бірінші кезеңде жетінші қара сөзді когнитивтік сұлбаға салып, негізгі ұғымдарды сөз немесе сөз тіркесі ретінде екі тілде беріледі. Орыс тіліндегі сөздер тірек ретінде қолданылады, арнайы қойылған сұрақтарға оқушылар жауап берулері қажет. Олар белсенді түрде сабақ мазмұнын қазақ тілінде айту қажеттілігі туындаған жағдайға тап болған соң, өз ойларын қазақша жеткізуге тырысады. Әрине, бұл кезде қатесіз болмайды, бірақ оқушының ынтасын арттыру үшін оның берген жауабын құптап, өңдеп отырған абзал. Оқушылар өз қателерін келесі жолы қайталамауға тырысады. Екінші кезеңде бірінші кезеңде алған дағдылардың негізінде қазақша мини-диалог құрастыруға бейімделеді. Содан соң диалогтің реплика санын көбейту тапсырмалары ұсынылады. Қосымша диалогтің табиғи нұсқасына баулу үшін (тұрақты қарым-қатынас формулаларын беріледі, мысалы: *дұрыс айтасың... , рақмет, мен түсіндім...*). Қолданылған технология бойынша өткізген сабақта қазақ тіліне деген психологиялық «қорқыныш» жойыла бастайды.

Үшінші кезеңде монолог арқылы оқушылардың сөздік қоры молайып, сөйлеу дағдылары дамиды. Монолог құрастыру мәселесі бірінші кезеңнен басталады. Абайдың жетінші, отыз сегізінші қара сөздері мағына жағынан байланысты болғандықтан бір сабақтың мазмұнына енгізілді. Бұл әрекет монологке келген кезде берілген тақырып бойынша оқушылар осы екі қара сөздің идеяларына сүйеніп, өз бағасын беруге тырысады. Монологті үйрету кезеңі оқушылардың алдындағы алған диалог дағдылары сөйлеуінен тыс қалмайды. Тақырып бойынша диалог пен монологтің негізі – сөйлеу міндеттері: *хабарлау (ақпарат беру), белгілі бір ойға сүйену, өзінің тұжырымдамасын айту, келісу, келіспеу, дәлелдеу, сұрақ қою, толықтыру, жалғастыру*. Ақырғы тексеру мақсатында монолог тақырыбы оқушылардың өз көзқарасын айту: *«мен жас ұрпаққа не айтамын», «Абай да халықтан нәр алған..», «Абайдың поэзиясы – жеке бір музыка...»*. Осы тақырыптар бойынша оқушыларға жоспар беріледі. Бүкіл сабақта өткен материал бойынша монолог құрастырылып, сынып алдында ауызша айтылады.

Сонымен, сабақты когнитивтік-коммуникативтік технология бойынша ұйымдастыру оқушылардың диалогтік, монологтік сөйлеу қабілеттерін дамытады, ең бастысы олардың қазақ тілінде әдеби тақырыпта өз ойларын еркін білдіруге әсер етеді.

Осы технологияны қолданып, оқушыларға Абайды танытып, шығармашылығына деген сүйіспеншілікті дарытып, көп нәтиже алынды. Оқушылар мектепшілік іс-шараларға белсенді қатысты, қалалық, облыстық «Абай оқуларына», «Мың бала» республикалық жобасына, «Сөз шебері» сайысына, республикалық эссе жазу байқауларына, республикалық қашықтық

форматтағы мәнерлеп өлең оқу сайыстарына қатысып, жүлделі орындарға ие болды.

Когнитивтік-коммуникативтік технологияның тиімділігі тәжірибе барысында дәлелденді. Төменде сол тәжірибеден үзінділер беріліп отыр.

Кесте 1 - Абайдың қара сөздері

Қара сөздер. Слова назидания.	Ерекшелігі неде ?	Тақырыптары қандай ? (Жауап үлгісі: Бірінші сөз)
Абай 19ғ. 90-жылдары өзінің ой толғаныстарын қара сөздермен жазған. (Абай свои размышления выразил словами назидания)	Сөйлемдері қысқа 1.Мағынасы терең. 2.Оқырманға ой салады (является пищей для размышления). 3.Ғибрат беруді көздейді (даёт назидание). 4.Философиялық сұрақ қойып, өзі жауап береді. 5.Өзімен-өзі кеңеседі 6.Қара сөздер- ой-пікір білдіру үлгісі.	1.Дүние сырын тануда көмектеседі. (Проблема познания мира) «Жетінші», «Он тоғызыншы», «Отыз бірінші», «Отыз сегізінші», «Қырық үшінші» қара сөзінде 2.Надандық, талапсыздық, жалқаулық мінездерді сынауға арналған. (О лени и трусости, глупости и невежестве « Алтыншы» «Он бірінші» «Он сегізінші» (о совести, чести, человечности)
Қара сөздер- көркем әңгіме емес, ғақлиялық даналық сөздер. (Замечательное прозаическое произведение « Ғақлиялық» как книга назиданий, размышлений.	Бұл- ел қамын ойлаған ұлы ойшыл- ғалымның өмір, қоғам, тіршілік, адамдар арасындағы қарым-қатынас жөніндегі көзқарасының жиынтығы, философиялық топшылауы еді.	
Абай қара сөздерінің өзіндік ерекшелігі бар С.Н. имеет свободную композицию		

Кеңес беру формалары (Формулы совета)

1. Адам болу үшін көп оқу керек.
 2. Көп нәрсені білу керек.
 3. Білу үшін сұрақ қою керек, оған жауап іздеу керек.
 4. Тәннің қамын ғана ойлау- адам болу үшін аз.
- Рахмет ! Мен сүйсіндім.

Дұрыс айтасың (сыз)

Адамға білім күш береді екен

Абай дұрыс айтқан

Кесте2 - « Отыз сегізінші сөз» 1896

Адам баласын қор қылатын үш нәрсе бар (Есть три вещи (порока) которые унижают человека)	Адам болу үшін қандай қасиеттер керек? (Чтобы стать настоящим человеком какие нужны качества)	Надандық деген не ? (что такое невежество)	Залымдық денег не? (что такое злодеяние)
Надандық (невежество)	1.Еңбекқорлық (трудолюбие)	Талапсыздық (инертность) Жігерсіздік (покорность) Ұятсыздық (бесстыдство) Кедейлік (нищета)	Залымдық жасаған адам.... 1.Адам баласының дұшпаны (враг человека) 2. Адам баласына жаны ашымайды (безжалостен к человеку) 3. Адам есебіне қосуға болмайды (его нельзя считать человеком)
Еріншектік (лень)	2.Білімділік (знания)	Еріншек ештенені үйренбейді, яғни қолына түк келмейд. (лентяй ни на что не способен)	
Залымдық (злодеяния)	3.Жамандық жасамайтын (не делающий плохого)	Нағыз сорлы сол. (Тот самый несчастливый)	

-Ұнайды- қара сөздер (Атау септік)

-Себебі....

-Менің таң қалатыным- қара сөздердің (ілік септік)

-Абайдық шеберлігі (неде ?)- қара сөздерде (Жатыс септік)

Абайдың бізге қойған сұрағы«Хайуан малданнеміз артық?»

Кесте 3- «Отыз бірінші сөз»(1845ж.)

Естіген сөзді ұмытпастыққа төрт түрлі себеп бар (Для того , чтобы запомнить советы и следовать им, нужно соблюдать четыре условия)			
1.Әуелі - көкірегі байлаулы берік болмақ керек	2.Сол нәрсені естігенде, я көргенде ғибраттану(үлгі алу)керек, көңілденіп, тұшынып, ынтамен ұғу керек	3.Сол нәрсені ішінен бірнеше рет қайталап, ойланып,көңілге бекіту керек	4.Ой кеселді нәрселерден қашық болу керек.Егер ой кез болып қалса,салынбау керек
Надо быть	Надо принимать	Следует по	Надо держаться

настолько сильным, чтобы подавить в себе самолюбие, когда тебе дают советы	умные слова сердцем,всей душой так,словно утоляешь ими жажду	несколько раз повторять про себя услышанное,что бы закрепить его в памяти	подальше от вещей,которые изнашивают человеческий ум и заставляют его терять свои ценные свойства
Ой кеселдері:			
1.уайымсыз салғырттық (бездумность)	2.ойыншы күлкүшілдік (беспечность, зубоскальство)	3.Я бір қайғыға салыну (грутит\гореват ь\ меланхолия)	4.Я бір нәрсеге құмарлық пайда болу (пагубное пристрастие к какому-либо пороку)
Бұл төрт нәрсе – күллі ақыл мен ғылымды тоздыратұғын нәрселер (Эти четыре порока способны разрушить и ум, и талант)			

Оқушылардың жасаған қорытындылары: 15-ші сөз- адам өзінің алдында жауапты болу керек, сонда басқа адамдардың алдында жауапкершілігі көп болады. 19-ші сөз- есті адам болу үшін жақсы –жаманды танып, өзіне жақсыны, пайдалына алу керек деп ойлаймын. 31-ші сөз- адам өзін тәрбиелеу қажет, естіген жақсыны есінде сақтап өмірінде қолданса, парасатты,ақылды адам болады. 38-ші сөзінде –адамның үш дұшпаны жайында айтылады.Надандық, Еріншектік Залымдық. (Невежество, лень, злодеяния).Онымен күресі керек деп ойлаймын. Адамның адамдық қасиетін өмір сүру барысында жоғалтып алмау бұл да адамның ең алдымен өз алдында (15-ші сөз),басқа адам алдындағы жауапкершілігі, ол адам тарапынан белгілі бір ерік –жігерді, қайратты қажет етеді.

1. Адам болу үшін көп оқу керек.
2. Көп нәрсені білу керек.
3. Білу үшін сұрақ қою керек, оған жауап іздеу керек.
4. Тәннің қамын ғана ойлау- адам болу үшін аз.
5. Рухани даму, өзімен өзі жұмыс жасау керек.

Рахмет ! Мен сүйсіндім.

Қазақстанның орыс тілі жиі қолданатын өңірде осы технологияның тиімділігі – бағдарламалық материалды толық меңгеру, сонымен қатар қазақ тілін коммуникативтік жолмен дамыту. Оқушылар емін-еркін қазақша жақсы сөйлеуге дағдыланады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Булатбаева К.Н. Функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку в казахской школе. – Павлодар: НИЦ ПГУ, 2005 – 351 с.
2. Изаренков Д.И. Обучение диалогической речи. – 2-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1986. – 160 с.

3. Золотова Г.А., Онипенко Н.К., Сидорова М.Ю. Коммуникативная грамматика русского языка. – М., Русские язык, 1998. – 528 с.
4. Березин Ф.М., Головин Б.Н. Общее языкознание. – Москва: «Просвещение», 1979. – 416 с.
5. Ширяев Е.К. В поисках путей исследования логико-грамматических типов предложения. Сб. Язык-система. Язык - текст. Язык – способность. Институт русского языка РАН. – Москва: «Наука», 1995. – С. 227- 301.
6. Абай Құнанбаев шығармалары, - Алматы: «Жалын», 1995.
7. Абайдың өмірі мен творчество. - Алматы, 1954.
8. Абай. Қара сөздері. -Алматы: «Өнер», 2010.

ТІЛ ҮЙРЕТУДЕ СӨЙЛЕСІМ ӘРЕКЕТТЕРІН ТИІМДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Амангелді Айнұр

*С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық
университеті, Астана, Қазақстан*

***Аңдатпа.** Бұл мақалада автор тілді үйретуді қатысымдық әрекетке қалай негіздеу керектігі және тілді практикалық тұрғыдан меңгеруге қойылатын талаптар туралы өз ой-пікірін айтады.*

***Аннотация.** В этой статье автор высказывает свое мнение о том, как основывать преподавание языка на коммуникацию и о требованиях к практическому овладению языком.*

***Abstract.** In this article, the author expresses his opinion on how to base language teaching on communication and on the requirements for practical language acquisition.*

Тілді үйрету қатысымдық әрекетке негізделуі қажет. Қарым-қатынас – тілдің өмір сүруінің, тілдік болмыстың басты өлшемі. Қарым-қатынас сөйлеу, сөйлесім арқылы жүзеге асады. Сөйлеудің ең маңызды құралы – тіл, сөйлесімді жүзеге асыратын да тіл. Сондықтан да тіл қатысымдық құбылыс болып саналады [1, 88]. Әуелі қатысым, тілдік қатынас, коммуникация, **сөйлесім, сөйлесім әрекеті (оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым, тілдесім)** тәрізді терминдердің мәнін анықтап алайық.

«Тілдік қатынас» (языковая коммуникация) деген терминді алғаш рет қолданып, негіздеген әдіскер-ғалым Ф.Ш. Оразбаева болатын. «Тілдік қатынас – тіл арқылы байланыс, сөйлеу тілі арқылы адамдардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауы; қоғамдық, ұлттық тіл арқылы ұғынысу, түсінісу; яғни адамзаттың тіл арқылы сөйлесім әрекетін меңгеруі тілдік қатынас дегенді білдіреді [1, 43].

Тіл сияқты **сөйлесім** де әлеуметтік құбылыс. Өйткені сөйлесімді жеке бір адам жүзеге асыра алмайды, ол бірнеше адамдардың тілдік түсіністігі арқылы іске асады. Сөйлесім адамдарды біріктіреді, оларды өзара байланысқа түсіреді. Мұндай байланыс қоғамның дамуына әсер етеді [1, 89].

Қатысым, яғни қарым-қатынас екі немесе одан да көп адамдардың қатысуымен жүзеге асырылады. Сөйлесім құбылысы іске асу үшін де кем дегенде екі адамның қатысуы қажет. Ал сөйлесім дегеніміз – тіл арқылы дыбысталып айтылатын; ойды жарыққа шығаратын; қатысымдық мәні бар; әрі әлеуметтік, әрі дара құбылыс.

Тілдік қатынасқа байланысты іске асатын сөйлесім әрекетін әдіскер-ғалым Ф.Ш. Оразбаева бес түрге бөледі: **оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым, тілдесім.**

Сөйлесім әрекетінің барлық түрлеріне тән ең басты көрсеткіш: ол – түсіну. Бір адам екінші адамның айтқанын түсінбесе, ұқпаса, онда пікірлесу мен сөйлесу де жүзеге аспайды. Біздің ойымызша, сөйлесім әрекетіне қатысты айту да, оқу да, жазу да, есту де, тілдесу де белгілі бір хабарланған, баяндалған ойды түсінуге негізделеді. Сондықтан «аудирование» дегенді біз түсіну емес, «тыңдалым» деп атаймыз да, түсіну процесін осы ірекеттің бәріне ортақ ұстаным ретінде танимыз [1, 101].

Тілді практикалық тұрғыдан меңгеруге қойылатын талаптар сөйлесім әрекетінің 4 түрі бойынша (сөйлесім, оқылым, жазылым, тыңдалым) анықталады. Сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін де қамти отырып оқыту тілді меңгертудің айтарлықтай нәтижелі, жемісті болуына ықпал етеді.

Мәселен, оқылым әрекетін алайық. **Оқылым** – графикалық таңбалар арқылы қағаз бетіне түскен сөздер мен тіркестердің мағынасы мен мазмұнын ой мен сананың нәтижесінде қабылдай отырып, сауатты, дұрыс, мәнерлеп, ұғынықты оқу және одан қажетті деректі түсініп, сұрыптап алу [1, 102].

Тіл үйрету сапалы болу үшін, оқылым процесі мен дауыстап оқуды ажырата білген жөн. Оқылым – берілген материалды түсініп, ұғу ғана емес, ондағы әрбір тілдік-қатысымдық тұлғалардың мағынасын білу, қалпын тану және оны тілдік қарым-қатынаста кеңінен пайдалана білу [1, 102].

Ал дауыстап оқу – ішкі мазмұнды толық ескере бермей, графикалық таңбаларды танудың нәтижесінде оны дыбыстау аппаратының қимыл-қозғалысына салу, сөйтіп, сөйлеу мүшелерінің көмегімен оқып шығу. Мұндай дауыстап оқу кезінде кейде мәтіннің мазмұны түсініксіз болып қала беруі де мүмкін. Ой мен ми жұмыстарын толық атқармай, адамға қажет хабар алынбауы ықтимал. Мұндай оқудың акустикалық қасиеті басым болады.

Дауыстап оқу акустикалық мақсаттың шеңберінен шығып, сөз, тіркес, сөйлемдердің мағынасын түсінуге, оны сана арқылы қабылдауға, мәтіннің ішкі мазмұнын баяндауға бағытталса, онда ол жай оқудың үлгісінен өтіп, мазмұнды оқуға айналады. Бұндай жағдайда дауыстап оқу оқылымның тиімділік жағын арттырып, оның қажетті компоненттерінің біріне айналады. Сөйтіп, оқу оқылымның құрамына кіреді [1, 103].

Тілді үйрену барысында жүргізілетін оқуды әдіскерлер бірнеше түрге бөледі: аналитикалық оқу, синтетикалық оқу, дайындықты оқу, дайындықсыз оқу, аударма арқылы оқу, аудармасыз оқу, негізгі оқу, қосымша оқу, т.б..

Бұлардан басқа да соңғы жылдары тіл үйретуге байланысты тұрақты орын тауып, жиі айтылып жүрген оқылымның мынадай түрлері бар: танымдық оқу,

зерделік оқу, ізденімдік оқылым, көрсетімдік оқылым. Тілді меңгертуде оқылымның осы түрлерінің барлығы да өз дәрежесінде іске асырылады.

Мәселен, студентке мынадай тапсырма беруге болады: мәтінді дауыстап оқып, жазып (дыбыс жазу бағдарламасын пайдаланып), дыбыстық файл арқылы оқытушыға порталға жіберіңіз. Студент тапсырманы ашады, дыбыс жазу бағдарламасын ашады да, мәтінді мәнерлеп, дауыстап оқи отырып, файлда жазып, оқытушыға порталға жібереді. Бұл тапсырманың бір ұтымды жері – сіз сабақ үстінде, әсіресе, топ үлкен болса, барлық студентті тыңдай алмайсыз. Ал егер студент тапсырманы дыбыстық файлда дайындап жіберетін болса сізде студенттердің барлығын да тыңдауға мүмкіндік болады. Сонымен қоса, бірнеше рет қайталап тыңдауыңызға да болады. Бұл сіз сабақ үстінде ескермеген, немесе уақытыңыз жетпеген кемшіліктерді қайта қарап, студенттің жіберген қателерін толығымен жөндеуіне мүмкіндік бере аласыз.

3. Тіл үйретуде айтылым әрекеттерін де дамытуға мүмкіндік бар. Тілді оқытудағы ең басты мақсат – оқушыны сөйлеуге, яғни айтар ойын жеткізе білуге үйрету.

Айтылым – адамдар арасындағы тілдік қатынасты жүзеге асыратын сөйлесім әрекетінің бір түрі. Ол – тілдік қарым-қатынас барысында адамның өз ойын жарыққа шығару процесі, өз сөзін екінші біреуге ұғынықты етіп жеткізуі.

Айтылым негізінен бір адамға ғана тән әрекет болғанымен, тілдік қатынаста екі жақты байланыстың болуын қажет етеді. Адам өз ойын екінші біреуге жеткізу үшін айтады, сол үшін сыртқа шығарады [1, 124].

Сондықтан тіл үйренушіге ойын тіл арқылы жарыққа дұрыс шығаруды үйретпей тұрып, оны сөйлесуге, тілдесуге үйрету де мүмкін емес.

«Сөйлеуге үйрету» немесе «айтылым» дегенде мынадай ұғымға мән беріледі: бұл – адам мен адамның тілдік қарым-қатынаста бір-бірімен тілдесуі, сөйлесуі, яғни бір адамның өз ойын екінші адамға ауызша жеткізу, сөйлеуі, айтуы. Сонымен бірге айтылған ойдың адамға түсінікті болып, оны қабылдау арқылы екінші адамның оған өзіндік реакция жасауы немесе жауап қайтаруы. Мұның өзі сөйлеуге үйретудің тек бір адамға ғана байланысты мәселе емес екенін көрсетеді. Ол тілдік коммуникация арқылы жүзеге асады. Ауызша сөйлесімнің нәтижесінде түсінісуге жол ашылады.

Сондықтан оқушыны қазақ тілінде ойын ауызша жеткізе білуге үйрету деген – ең алдымен өмірде оны екінші адаммен түсінісе білуге үйрету, ойын ауызша жеткізіп қана қоймай, оған жауап ала білуге, өзара ұғынысуға, тілдік қарым-қатынас жасай білуге үйрету деген сөз [1, 125].

Сөйлесім әрекетіне тән айтылымның қатысымдық табиғатын айқындайтын белгінің бірі – адам мен адамның ұғынысу қажеттігін өтейтін тыңдалым процесі. Ауызша сөйлеу іске асқан жерде есту де, тыңдау да қатар жүреді. Бір адамның ауызша жарыққа шыққан ойы екінші адамның есту қабілетін ұштап, есту мүшелеріне әсер еткенде ғана ұғынықы болады. Сондықтан сөйлесім мен естілім екеуі екі түрлі процесс болғанымен, бір-бірімен қатар жұмсалып, қатар жүреді [1, 125-126].

Айтылым – санамен қабылданатын сыртқы дүниенің әсерін ауызша сөйлеу арқылы жарыққа шығаратын, қатысымдық тұлғаларды қамтитын күрделі сөйлесім әрекеті [1, 129].

Тіл үйренушілер әр түрлі коммуникативтік қарым-қатынас аясын қамтитын сан түрлі мәтіндер құрастырып айтып, сұхбаттар құрастырып, хабарламалар дайындап, баяндама, рефераттар жазып, өз жұмыстарын жоғарыда айтылған дыбыс жазу бағдарламасында дайындап, оқытушыға порталға жөнелте алады. Оқытушы өз кезегінде порталда студенттердің білімін бағалайды. Егер оқытушы қажет деп тапса, әр білім алушының тапсырманы орындау деңгейі жөнінде немесе студенттің жұмысында қандай да бір кемшіліктер болса, т.б. шағын пікір жазған жөн. Студент бағасын көрген кезде пікірмен де таныса алады. Бұл жағдай да білім сапасын көтеруге мүмкіндік жасайды. Оқытушы мен студент арасында қарым-қатынас, пікір алмасу үнемі, үзбей жүріп жатады, яғни қатысымдық әрекет жүзеге асырылады.

4. Сөйлесім әрекеттерінің ішіндегі ең маңыздысы – **тілдесім** әрекеті. **Тілдесім** – сөйлесім әрекетінің барлық түрлерін қамтитын ерекше құбылыс. Ол тілдік қатынастың ең маңызды көрсеткіші бола келіп, оқылым, жазылым, айтылым, тыңдалымның іс жүзінде қолданылуына мүмкіндік жасайды. Тілдесім арқылы оқу, жазу, тыңдау, сөйлеуге үйрету жүзеге асады, оларға қатысты жұмыстар атқарылады.

Тілдесім (общение) – айтылым мен жазылымның өзара бірлігінен құрала келіп, қандай болмасын ақпарат негізінде адамдар арасындағы тілдік қатынасты жүзеге асыратын сөйлесім әрекетінің түрі. Бұл қарым-қатынаста оқылым мен тыңдалымның да тыс қалмайтындығы өзінен-өзі белгілі [1, 129].

Тілдесім – адамдардың қоғамдық-әлеуметтік өмірде бір-бірімен тіл арқылы қарым-қатынасқа түсіп, өзара пікірлесуінің нәтижесінде бірінің ойын бірі ауызша да, жазбаша да түсінуі және оған жауап қайтаруы. Мұнда пікір алмасу ауызша (айтылым) түрде де, жазбаша (жазылым) түрде де іске асып, белгілі бір ақпарат адамдар арасындағы қарым-қатынасқа мүмкіндік туғызады [1, 130].

Оқыту, үйретуге қатысты тілдесім екі түрлі болады: 1. Тікелей тілдесім. 2. Жанама тілдесім.

Тікелей тілдесім – адамдардың бір-бірімен көзбе-көз, ауызба-ауыз, бірін-бірі тікелей көру арқылы тілдесуі; оқытушы мен білім алушының тікелей көзбе-көз қарым-қатынасы. Тікелей тілдесім кезінде оқушы мен оқытушы бірін-бірі көзбен көріп, құлақпен естіп отырады. Мұнда оқытушының әр қимылы, ишарат белгісі, бет әлпеті – бәрі тіл үйренушіге тікелей әсер етеді [1, 133].

Тіл үйретуде тікелей тілдесімді веб-камера арқылы да жүзеге асыруға болады. Оқытушы мен тіл үйренуші бір-бірімен көзбе-көз, ауызба-ауыз, бірін-бірі тікелей көру арқылы тілдесіп, пікірлесе алады.

Жанама тілдесім – тіл үйренуші мен үйретушінің бірін-бірі көрмей-ақ, берілген тапсырмаларды орындап, қажетті жұмыстарды атқару арқылы қарым-қатынаста болуы. Мұнда адамдар тікелей сөйлеспейді, аралық амал-құралдар арқылы жанама тілдік қатынаста болады. Тіл үйретуде жанама тілдесім барлық

қырынан, жан-жақты жүзеге асырылады. Өйткені, тіл үйретуде жазылым мен тыңдалым, оқылым ерекше басымдыққа ие.

Тікелей тілдесім сөйлесім әрекетінің оқылым түрінде көп қолданылатын болса, жанама тілдесім жазылым мен тыңдалымға қатысты жиі пайдаланылады. Мұның өзі тілдесімнің сөйлеу әрекетінің барлық түрлерімен байланысты екенін және олардың әрқайсысының бірінсіз екіншісінің жүзеге асуы тиімсіз екенін көрсетеді. Солардың барлық түрі бүтін бір жүйемен, қатар қолданылғанда, оқыту процесі де сапалы болатыны сөзсіз.

Тікелей тілдесім үш түрлі қалыппен орындалады: 1. Жұптық. 2. Топтық. 3. Ұжымдық. Тіл үйретуде веб-камераның көмегіне де жүгінуге болатынын өмірдің өзі көрсетті, камера арқылы жұптық та, топтық та, ұжымдық та қарым-қатынас бола береді.

Сол сияқты бұл жүйемен тілді меңгертуде ауызша тілдесім мен жазбаша тілдесімді тең дәрежеде қолданылып, тиісті нәтижелерге жетуге болады. Тікелей және жанама тілдесім екі түрлі жолмен жүзеге асады. Содан тілдесімнің екі түрлі қолданылу жолы келіп шығады: 1. Ауызша тілдесім. 2. Жазбаша тілдесім. Олардың әрқайсысының өзіндік ерекшеліктері бар.

Ауызша тілдесімге тән ерекшеліктер: 1. Дауыс ырғағының әсері. 2. Қосалқы қимылдың ым, ишарат, дене қозғалысы, бет-әлпеттің өзгерісі және т.б. жан-жақтылығы. 3. Сөйлегенде үннің қарқындылығы /темпы/. 4. Тілдесушімен екі арада болатын байланыс /контракт/. 5. Сөйлеу кезінде кідіріс, үзіліс, жиілік, баяу, қатты т.б. сол сияқты амалдарды дұрыс сақтау. 6. Мазмұн мен мағынаның айқын, түсінікті болуы.

Жазбаша тілдесімнің ерекшеліктері: 1. Сөйлемнің құрылысына ерекше назар аудару. 2. Сөздерді таңдап қолдану. 3. Ойды асықпай, ойланып-толғанып, жоспарлап, жүйелеп жеткізу. 4. Тыныс белгілерді дұрыс қою.

5. Енді **тыңдалым** әрекетіне келсек. Тыңдалым, яғни аудирование – соңғы жылдары көп сөз болып жүрген және оқу процесінде кеңінен орын алған маңызды сөйлесім әрекетінің бірі.

Тыңдалым – «аудирование» деген терминнің білдіретін мағнасы – «есту арқылы түсіну». Бұл термин айтылған не техникалық аппараттарға жазылған аудиомәтіндегі сөздерді, сөйлемдерді тыңдай білудің нәтижесінде қабылдау және түсіну деген ұғымды білдіреді.

Бұл атаудың ең басты мәні – адамдар арасындағы қарым-қатынасты жүзеге асыратын тілдік тұлғаларды тыңдау, есту арқылы қабылдау және ұғу.

Тыңдалым процесін тілдік қарым-қатынастағы сөзді қарапайым есту құбылысымен шатастырмау керек. Есту – дыбысты акустикалық жағынан қабылдау, ал тыңдалым тек есту ғана емес, сонымен бірге мағыналы, маңызды хабарды ұғып алып, қажетке жарату [1, 116].

Мұнда дайын дыбыстық файлдарды пайдалануға болады. Мысалы, қандай да бір мәтінді немесе Абайдың қара сөздерін тыңдатып, соған өз ойларын білдіруді тапсыруға болады. Мұндай кезде әлеуметтік желілердегі форумды пайдаланған өте тиімді. Кейбір студенттер өз ойларын кей жағдайда тез

жинақтап, пікірлерін дереу жеткізе алмауы мүмкін. Ал форумда студент өз ойын әбден пісіріп, толықтырып, еркін білдіре алады.

6. Жазылым әрекетін де тіл үйретуде тиімді ұйымдастыру қажет. «Жазылым» термині «жазу» (жазудың түрлері, әріптің жеке өзі т.б.) деген мағынаны емес, «жаза білу», «ойынды басқа біреуге түсінікті болу үшін, қағаз бетінде сауатты жеткізе білу» дегенді білдіреді [1, 108].

Жазылым – тілдік тұлғалардың графикалық, фонемалық жүйесіне негізделген; лингвистикалық, психологиялық, физиологиялық, әдістемелік ерекшеліктерге қатысты тілдік материалдың мазмұны мен формасын бірдей қамтитын, адамдардың ұзақ мерзімдегі қарым-қатынасына мүмкіндік жасайтын күрделі тарихи әрекет [1, 109].

Тіл үйретуде жазылым әрекеті де толық, жан-жақты іске асырылады. Өйткені «Жазылым, біріншіден, әріптің, сөздің графикалық таңбасы арқылы іске асады; екіншіден, бұл графикалық таңбалар белгілі бір фонемалық, мағыналық қасиетке ие болады; үшіншіден, жазылым құбылысында сөйлесім әрекетінің барлық түрі қатысады; төртіншіден, жазу үстінде тіл үйренуші адам сөйлемнің мазмұн-мағынасына ғана емес, формасына да көңіл аударуға мәжбүр болады; бесіншіден, жазылым қағаз бетіне түскен материалдың түсінікті, жүйелі болуына тікелей байланысты жүзеге асады [1, 109].

Тіл үйретуде, әсіресе, жазбаша сөйлесім әрекетін белсенді қолданған жөн. Жазбаша сөйлесім әрекетінің нәтижесінде студенттің айтар ойын тілдік-қатысымдық тұлғаларды қолданып, басынан аяғына дейін толық жаза білуі, көзқарасын, пікірін қағазға түсіріп, жеткізуі дамиды. Бұл мәселеде тілді үйренуге қатысты жазбалардың көмегімен: хат жазу, пікір жазу, түсініктеме, қатынас қағаз, реферат т.б. жазу, бірқатар жетістіктерге қол жеткізуге болады. Мұндай жұмыстарды орындау барысында сөздер мен сөз тіркесі, сөйлемдер бір-бірімен байланысты болады. Олардың жүйесі үзілмей, келесі сөйлемдерде жалғасып, толығып отырады. Сол себепті студент жазба жұмыстарының неғұрлым сапалы, тұтас бүтіндігімен көзге түсіп, басқа адамдарға түсінікті болғанын қадағалауға тырысады.

Демек, лингвистикалық ерекшеліктерді толық меңгерудің көрінісі және ең күрделі тілдік құбылыс – жазбаша сөйлесім де тіл үйретуде//үйренуде студенттердің білімін жетілдіруге өз дәрежесінде септігін тигізеді.

Тіл үйретуде графика мен орфографияны, жазу мен жазбаша сөйлемді жетік білудің, үйренудің амалдары мен жолдарын іздестіре отырып жазғызу, оқыту, осыған орай тапсырмалар беру, жазылым процесін тез әрі сауатты үйретудің ұтымды тәсілдерін пайдалану – тілді жеделдетіп әрі тереңдетіп оқытуға бастайтын әдістердің бірі.

Тілді үйретуде жазылым процесінің тіл үйренушіге берер зор мүмкіндіктерін әркім байқай алмауы мүмкін. Жазылымға назар аудармайтындар да кездеседі. Бұл – жазылым процесінің тиімді тұстарын бағалай білмеудің салдары.

Жазылымның өзгешелігі: бір қарағанда мұнда қатысымдық байланыс жоқ сияқты болып көрінуі мүмкін. Өйткені тіл үйренуші азды-көпті ойын қағазға

түсіреді, бірақ онда екінші адаммен тікелей тілдесу іске аспайды. Жазылымның қиындығы да осында: жазу үстінде адам ойын тиянақты, жүйелі, бас-аяғын түгендеп; басқа біреуге ұғынықты болатындай етіп, екінші адамға ыңғайлап жазады, тілдік қарым-қатынастың жазбаша түріне бейімдеп орындайды. Тұжырымдап айтқанда, жазу оны жазған адамның ыңғайынан гөрі, жазуды оқитын, қабылдайтын басқа, екінші біреудің ыңғайына қарай, екінші адамның талап-тілегін ескеріп, сол үшін де жазылады [1, 113-114].

Яғни, тіл үйренуде қатысымдық байланыс та іске асырылып, тіл үйренуші ойын оқытушыға барынша түсінікті, айқын етіп жеткізуге тырысады. Мұнда оқытушының **бірнеше файлдар арқылы жауап беретін тапсырмалар** беруіне болады. Немесе, жазылым әрекеттерін қамту үшін әлеуметтік желілердегі чатты да пайдалануға болады. Форумның да өз кезегінде жазылым әрекеттерін дамытуға қосар үлесі бар.

Өтілген материалды қайталауда студенттердің білімдерін тексеру үшін онлайн тест өткізуге болады. Мәселен, Online test pad жүйесі өте қарапайым және ыңғайлы. Тест сұрақтарына жауап беру аяқталған соң, оқытушы тесті ашып, студенттердің тест бойынша алған бағаларын көреді. Осы кезде студенттер де курсты ашып, тестілеудің қорытындысын, бағаларын көре алады. Жауаптарды жүйе өзі бағалайды. Яғни, оқытушы тест тапсырмаларын тексеріп уақытын жоғалтпайды. Екіншіден, оқытушы тест тапсыру мерзімін шектеуге, шектемеуге құқылы. Немесе студентке өзінің білім деңгейінің қаншалықты екендігін анықтау үшін бірнеше рет бағын сынап көруіне болатындай етіп жасауға болады. Бұның тиімділігі – студенттің өздігінен ізденіп, қателерін тауып, түзетуінде.

Ғалымдардың айтуынша, адам миы оқыған кезде 10%, естіген кезде 20%, көрген кезде 30%, ести және көре отырып 50%, өзі айта отырып 70%, өзі жасай отырып 90%-ға дейін есте сақтай алады екен. Демек, тіл үйретуде біз студенттерге барлық жағдайды жасауымыз қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ф.Ш. Оразбаева. Тілдік қатынас негіздері. –Алматы: Print-S, 2005. -147 б.

ҚАЗІРГІ ЗАМАННЫҢ ТАЛАБЫ – КӨПТІЛДІЛІК

*Аманжолова Сауле Сейльгазиевна,
Садыбекова Сандугаш Жумасияновна,
Абай облысы білім басқармасының
Семей қаласы білім бөлімінің «№ 49
жалпы орта білім беретін мектебі» КММ,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдері*

***Аңдатпа.** Мақалада көптілді білім берудің қалыптасуы мен даму мәселелері қарастырылады. Білім беру процесі субъектілерінің жеке еркешеліктерімен байланысты психологиялық және лингвистикалық-педагогикалық сипаттағы қиындықтар бар екендігі атап өтілді.*

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы становления и развития полиязычного образования. Отмечено, что существуют трудности психологического и лингво-педагогического характера, связанные с индивидуальными особенностями субъектов образовательного процесса.

Abstract. The article deals with the problems of the formation and development of multilingual education. It is noted that there are psychological and linguistic-pedagogical difficulties associated with the individual characteristics of the subjects of the educational process.

Қазіргі заманның талабы – көптілділік. Адам баласының рухани байлығы, тәрбиесі, білімі – бәрі де тіл арқылы жетіледі. Яғни, жақсылық та – тілден, жамандық та – тілден. Әр адамның сөздік қоры бай болуы үшін тілін, ой-өрісін жан-жақты дамытуы керек. Сол себепті болашақ ұрпағымызға үштілділікті қажетті деп ұғындыру ұстаздың ең басты міндеті болып саналады, оқу процесіне үш тілде оқытудың инновациялық технологияларын енгізу арқылы бәсекеге қабілетті мамандарды даярлауға бағытталған көптілді білім беруді іске асыру маңызды [1]. Мұғалімдердің инновациялық әдістерді, оқуға деген қызығушылықты қалыптастыру әдістерін (танымдық ойындар, оқу пікірталастары, проблемалық жағдайларды жасау және т.б.), оқытудағы парыз бен жауапкершілікті қалыптастыру әдістерін (көтермелеу, мақұлдау, айыптау және т.б.) қолдануы даусыз; мұғалімдер мен оқушылардың білім беру процесіне жаңа технологияларды енгізуі (оқу материалының презентациялары, электрондық құралдар, және т.б.), тілдік оқыту процесін жандандырады және қазақ, орыс және шет тілдерін меңгерудің тиімділігіне ықпал етеді. Қазақстандағы қазіргі тілдік жағдай қоғамдық келісімді нығайтудың маңызды факторы ретінде Тілдердің үштұғырлығы туралы айтуға мүмкіндік береді. Мәдениеттер мен тілдердің алуан түрлілігі, олардың тең өмір сүруі біздің еліміздің сөзсіз игілігі болып табылады, ал жүргізіліп жатқан тіл саясаты барлық этностардың тілдік құқықтарының сақталуын қамтамасыз етеді, сондай-ақ қарым-қатынас, білім алу, шығармашылық қажеттіліктерді іске асыру үшін тілді еркін таңдауды қамтамасыз етеді. Қазақстандық қоғамдастық үшін үштілділікті дамытудың позитивтілігі бірыңғай саяси, идеологиялық, мәдени платформа жағдайында мүмкін болады. Бұл тұғырнаманы Президент "Тілдердің үштұғырлығы" жобасының мәнін – қазақ тілін мемлекеттік, орыс тілін – ұлтаралық қарым-қатынас тілі және ағылшын тілін – жаһандық экономикаға табысты ықпалдасу тілі ретінде түсіндіруде белгілеп қойған. Белгіленген үш тілді үйренуге тең жағдай жасау олардың жұмыс істеу аясын, функционалдық жүктемеге тең және, сайып келгенде, олардың тең мәртебесін білдірмейді. Бұл ретте, осы мәдени жобаның педагогикалық құрамдас бөлігіне баса назар аударылады, ол толық көлемде көптілді білім ретінде белгіленуі мүмкін. Сонымен қатар, соңғы бірнеше жылда Қазақстандағы тілдік ахуал төңірегіндегі дауды жандандыру көптілділікпен байланысты, бұл тілдік білім берудің жаңа қырлары туралы айтуға мүмкіндік береді [2].

Тілдік құзыреттілік – табысты жұмысқа орналасу мен мансаптың басты шарттарының бірі. Ана тілін, әдебиетін құрметтемейтін, бағаламайтын адамды білімді, мәдениетті адам деп санауға болмайды. "Алаш" партиясының жетекшісі

Әлихан Бөкейханов атап өткендей: "Халықтың тұрмысын, тілін, мінезін білмейтін адам көшбасшы бола алмайды" [3]. Қазақ тілі үш тілдің біріне айналмайды, ол негізгі, басты, маңызды тіл болып қала береді. Өйткені, қазақ тілі біздің Тәуелсіз Республикамыздың мемлекеттік тілі болып табылады. Басқа тілдерді меңгеру, мемлекеттік тілді құрметтеу және меңгеру арқылы толерантты, көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыруға ықпал ететін басқа тілдерді меңгеруді үйренуіміз керек.

Осылайша, көптілді білім беру бәсекеге қабілетті маманды, көпұлтты және көпмәдениетті ортада белсенді және тиімді өмір сүруге, басқа мәдениеттерді түсіну мен құрметтеу сезімі дамыған, бейбітшілік пен келісімде өмір сүру қабілеті бар коммуникативті позитивті тұлғаны қалыптастыру үшін қажет.

Қазақ, орыс және шет тілдерін меңгеру қазіргі қоғамда адамзаттың жеке және кәсіби қызметінің ажырамас құрамдас бөлігіне айналуға болады. Мұның бәрі, жалпы алғанда, бірнеше тілді іс жүзінде және кәсіби түрде білетін және осыған байланысты қоғамда әлеуметтік және кәсіби жағынан беделді позицияны иеленуге нақты мүмкіндік алатын көптеген азаматтардың қажеттілігін тудырады [4].

2007 жылы "Тілдердің үштұғырлығы" жобасы қабылданды. Бұл жобаны еліміздің білім беру саясатының басым бағыты деп санауға болады. Бірақ бұл жобаның жақтаушылары мен қарсыластары бар. Қарсыластардың пікірінше, ағылшын және орыс тілдері қазақ тілінде үстемдік етеді. Олар үш тілді оқытуды ерте жастан тоқтату керек деп санайды. Біздің ойымызша, егер біз орыс және ағылшын тілдеріне баса назар аударатын болсақ, онда мемлекеттік – қазақ тілінің рөлін әлсіретеміз. Біз барлық үш тілді бір деңгейде ұстап, белгілі бір жағдайларда қазақ тіліне артықшылық беруіміз керек.

Өзге ұлт мектептерінде тілді оқытудың негізгі мақсаты: оқу-кәсіптік білім беруде қолдану үшін оқушылардың құзыреттілігі, өмірдің қоғамдық-саяси және әлеуметтік-мәдени салаларында жалпы түсіну қабілетін қалыптастыру және дамыту, іскерлік қарым-қатынас саласының күрделі мәтіндерінің мазмұны түсінуіне жағдай жасау. Сонымен қатар "Қазақ тілі" (Т2) пәнін өзге ұлт мектептерде оқытудың жетекші әдісі ретінде функционалды-коммуникативті, жүйелік саналы-практикалық және когнитивті әдістер қолданылады.

Еркін сөйлеу, сөйлеушімен стихиялық қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастыру.

Қазіргі мұғалім белгілі бір пән бойынша алған білімін беріп қана қоймай, балаларды ойлауға, пайымдауға, өз пікірін қорғауға және басқа адамдардың пікірін құрметтеуге, мектептегі сабақтарда алған білімдерін қолдана отырып, бірнеше тілді меңгеруге үйретеді. Қаруланбаған көзбен бүгінде технологиялардың глобализациясы мен дамуы кезінде жас ұрпақтың көпмәдениетті тұлғасының жаңа процесін енгізуге қарқынды іздеу жүргізіліп жатқанын байқауға болады. Оқушылардың бәсекеге қабілеттілігін тәрбиелеу әдістерінің бірі-көптілді тұлғаны тәрбиелеу.

Міндеттері: Қазақ тілі туралы білімді игеру, әртүрлі салаларда сөйлеу мінез-құлқының нормалары туралы бейімдеу;

- коммуникативтік қабілеттерін қалыптастыру және дамыту, тілдік қарым-қатынас пен әлеуметтік бейімделуіне дайындау;

- тілдік фактілерді анықтау, талдау, жіктеу дағдыларын меңгеру; алған білімдерін өзінің сөйлеу тәжірибесінде кеңейту;

- сөйлеу мінез-құлқын, қарым-қатынас міндеттерін модельдеуге үйрету.

- коммуникативтік-құзыреттіліктің әдіснамалық сипаттамасы оқыту тәсілдерін қолдану;

- функционалдық зерттеудің ғылыми-педагогикалық сипаттамаларында қазақ тілінің грамматикасын үйрету;

Бағдарлама келесі оқу нәтижелеріне бағытталған:

- ауызша және әлеуметтік-мәдени стереотиптерді қолдана білу қазақ тілі және ана тілдеріндегі вербалды емес мінез-құлқын дамыту;

- кәсіби және кәсіби жағдайда сөйлеу тәртібінің ережелерін білу;

- қазақ тілінде әртүрлі ақпаратты қабылдау және өңдеу баспа, аудиовизуалды, электрондық тілдерден алынған тілде оқу-кәсіптік, қоғамдық-саяси, әлеуметтік-мәдени қарым-қатынас салалары шеңберіндегі дереккөздерді пайдалана білуіне жағдай жасау;

- мәтінді оқыған кезде оның, құрылымдық-семантикалық құрылымын түсіну, мәтіндердің әртүрлі түрлерін жасау;

- өз ойларын жазбаша түрде дәлелді түрде білдіру, әңгіме жүргізу, диалогқа қатыса білу;

- әлеуметтік-мәдени салада қазақ тілін теориялық және практикалық меңгеру: ақпаратты түсіну, белгілеу аргументтегі ерекшеленетін ережелерді сипаттау және баяндау арқылы өз ұстанымын нақты білдіру және пайымдау;

Оқу орыс тілінде жүргізілетін мектептерде қазақ тілін оқыту әдістері ана тілін оқытудан өзгеше. Сондықтан қазақ тілі мен әдебиетін компьютерлендіру оқушылардың оқуға деген қызығушылығына ықпалы болады. Мұндай сабақтардың мақсаты: Қазақ тілін қазіргі компьютерлік технологиялар көмегімен меңгерту – тұлғаның танымдық қабілеттерін және танымдық процестерді: яғни, жадының алуан түрлірін (есту, көру, қимыл және т. б.), ойлауды, ынтаны, қабылдау қабілетін арнайы жасалған оқу және танымдық жағдайлар арқылы дамытуға, сондай-ақ тұлғаның қарым-қатынасын, логикалық ойлауын,, танымдық және шығармашылық қажеттіліктерін қанағаттандыруға; белсенді сөздік қорын (ауызша және жазба тілінде дамыту болып табылады).

Міндеттері:

1. Оқушының танымдық белсенділігін арттыру.

2. Логикалық ойлау қабілеттерін қалыптастыру.

3. Оқу процесінде өздігінен жұмыс істеу дағдысын дамыту.

4. ЖК пайдаланушының біліктерін қалыптастыру үшін компьютерлік бағдарламаларды игеру.

5. Талдау жасау, негізгі ойды табу, ой өрбіту сияқты дағдыларын дамыту.

Компьютермен оқыту – оқушылардың өз бетімен іздену жұмысының өте тиімді түрі. Компьютермен оқыту үрдісін енгізу оқушылардың қызығуын арттыратыны соншалық, олар сабақтан тыс уақытта да құлшыныс танытатын

болады. Түрлі тапсырмаларды компьютермен орындау оқушыны еркіндікке, төзімділікке, баулиды. Компьютермен тапсырма орындау мақсат айқын болғанмен, оған жетудің нақты жолдары көрсетілмейді. Сондықтан бұдан ділгірлік туындап, оқушының қиялдау мүмкіндігіне жол ашылады, ақыл-ой белсенділігін дамытуға көмектеседі. Компьютерлік оқулықтар және компьютермен түрлі жұмыстар жүргізу арқылы оқушының біліктілігі мен белсенділігін, пәнге деген қызығушылығын арттыру жүзеге асырылады, сондықтан да оқушы компьютерде жұмыс істеуге қажетті біліктерді меңгеру қажет.

Мультимедиа бағдарламасы ақын-жазушылардың өмірі мен шығармаларын, сазгерлердің күйлерін тыңдау арқылы мәнерлеп оқуды, эстетикалық тәрбиені қалыптастырады. Мәтіндік редактор арқылы бақылау жұмыстарын жүргізуге болады(тест, диктант, тағы да басқа бақылау жұмыстары.)

Компьютердің көмегімен жүргізілген бақылау жұмыстары оқушының білімін объективті бақылап, материалдың жеткілікті, түсінікті өтілгенін немесе дұрыс өтілмегенін талдауға мүмкіндік болады.

Бүгінде мектептерге орнатылып жатқан мультимедиялық кабинеттердің мүмкіндігі өте зор. Ең ұтымдысы мұғалім бір мезетте бүкіл сыныптың жұмысын ешкімге кедергі келтірмей тексере алады. Оқушының жұмыс істеу процесін бақылай алады, түзетулер енгізіп, ескерту жасай алады.

Бұл орайда айта кететін бір жай ол – электрондық оқулықтар. MERITS бағдарламасы бойынша өткізілетін сабақта оқушылар оқылым ,грамматика, сөздік, өзінді тексер атты бөлімдермен жұмыс істей алады, әр түрлі ойындар, тесттік тапсырмалар арқылы өз білімдерін тексере алады.

Сынып ішіндегі компьютерлік желі арқылы өзара білім жарыстыру немесе өзара тексеру жұмыстарын жүргізу. Ол үшін оқушы қолданған файлдар бір ғана атпен сақталады да әр оқушы қажетті компьютердегі файлды ашып тексеру жұмыстарын жасай алады.

- Әмбебап ойнатқыш бағдарламасына жазылған арқылы диктант, мазмұндама өткізу

- Лазерлік ойнатқыш бағдарламасы бойынша мәнерлеп оқу, жатқа оқуды тексеру.

Ақпараттық технологияның ғылыми тұрғыда артықшылығы жеке тұлғаның шығармашылық қабілеті, танымдылық белсенділігі, өзіне сенімі артады, қосымша материалдарды алады. Білім сапасын арттыруда өз бетімен жұмыс істеуге дағдыланады, топпен жұмыс істеуге мүмкіндік туады. Білім алуды жеңілдетеді, өз білімін өзі тексеріп білімін өзі бағалайды, білік дағдысын үнемі үздіксіз жетілдіруіне жол ашылады. Педагогикалық қарым-қатынас тұрғысынан мұғалім жұмысы жеңілдейді, материал жинақы түрде беріледі, уақытты үнемдейді, әдістемесінде жаңаша сабақты ұйымдастыру тәсілдерін қарастырады, пәнаралық байланыс жүзеге асады. Оқушының ойлау қабілетін дамыту үшін, өздігінен жұмыс істеуге дағдыландыру мақсатында, алған білімін өздігінен қорыта білуге үйрету және білім берудің жинақы да жеңіл әдістерін қолдану

кезінде компьютер мүмкіндіктерін пайдалану өте орынды. Алайда, бұл технологияның оқушының тілін дамытуға кедергісі барын атап көрсеткен жөн.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Ы.Алтынсарин атын. Ұлттық білім академиясы. Орта мектептің оқу процесінде көптілділікті дамыту мәселелері. Әдістемелік құрал. – Астана, 2013. - 3 б.
2. "Білім туралы" Қазақстан Республикасының Заңы//Казахстанская правда. 15 тамыз 2007.
3. Бөкейхан Ә. Шығармалары. Толықтырылып екінші бас. – Астана: «Сарыарқа» баспасы, 2016.
4. Қазақстанның білім беру жүйесіндегі көптілділік, http://bibl.tarmpi.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=140&Itemid=99&lang=ru

ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМДЕРІН ЖЕТІЛДІРУДЕ SMART МАҚСАТТАРДЫҢ БЕРЕР МҮМКІНДІГІ

*Асылова Раушан Бекболатовна,
Нұрахметова Дана Жұмажановна,
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдері,
Ш.Шөкин атындағы мектеп-гимназия,
Павлодар қ.*

Аңдатпа. Бұл мақалада авторлар смарт технология ұғымы жайлы түсінік беріп, сабақтың смарт-мақсатын қалай қою керектігі туралы айтады. Смарт-мақсат қоюда нелерді ескеру қажеттігі қарастырылады. Авторлардың қойған мақсаты мұғалімдерге интербелсенді оқыту дағдыларын қалыптастырудағы әдіс-тәсілдерді қолдануға ой түрткі болу, жол сілтеу. Балалардың танымдық қабілетін дамыту, білім сапасын арттырумен қатар ақыл-ой шығармашылық белсенділіктерін жетілдіру үшін, тиімді әдіс-тәсілдерін іздестіруде мұғалімдерге көмек беру.

Аннотация. В этой статье авторы дают представление о концепции смарт-технологий и рассказывают о том, как установить смарт-цель урока. При постановке Смарт-целей учитывается, что нужно учитывать. Цель, поставленная авторами, - дать возможность учителям использовать методы и приемы в формировании навыков интерактивного обучения. Помощь учителям в поиске эффективных методов и приемов развития познавательных способностей детей, повышения качества образования, совершенствования умственной творческой деятельности.

Abstract. In this article, the authors give an idea of the concept of smart technologies and talk about how to set a smart lesson goal. When setting Smart Goals, what needs to be taken into account is taken into account. The goal set by the authors is to enable teachers to use methods and techniques in the formation of interactive learning skills. Assistance to teachers in finding effective methods and

techniques for developing children's cognitive abilities, improving the quality of education, improving mental creative activity.

Қазіргі заманда мұғалім қандай пәнді жүргізетініне қарамастан, ол интерактивті технологияларды пайдалану саласында құзыретті болуы қажет. Интерактивті технологиялар ақпаратты ұсыну, мұғалімнің жұмысын жеңілдететін құрал ғана емес, сондай-ақ кәсіби міндеттерді шешуге мүмкіндік беретін бүкіл білім беру үрдісін өзгерту құралы. Бәрімізге мәлім, соңғы жылдары SMART технологиясы ұғымы, яғни ақылды оқыту пайда болды және *Smart қала, Smart фон, Smart құрылғы, Smart орта* деген тіркестерді жиі естіп жүрміз.

Сонымен Smart дегеніміз не? Smart ағылшын тілінен аударғанда «ақылды» деген мағынаны білдіреді. Технологиялық сипатта да осы мағынада жұмсалады. Яғни, ақылды технология, ақылды техника, пайдалануға ыңғайлы, мейлінше ықшам, көп функциялы құрылғыларды атаймыз [1]. Ал педагогикалық үдеріс тұрғысынан қарастыратын болсақ, оқытудың бұл түрі электронды оқыту, мобильді оқыту, кез келген жерде, кез келген ортада оқыту деген мағынада жұмсалады. Кез келген жерде, кез келген ортада оқыту бүгінгі күннің талаптарының бірі. Алайда, оқытудың өз шарттары бар екенін естен шығармауымыз керек. Мәселен, оқу материалдарын жүйелі беру, білім алушыларды оқу процесіне жұмылдыру, нәтиже алу, ал бұлардың бәрі, сайып келгенде сабақ мақсатын дұрыс қоя білуге тікелей байланысты. Сабақ мақсатын, жалпы, дұрыс қоя білеміз бе деген сауал туындайды. Мысалы, қазақ тілі сабағын алып қарастырайық. Көбінесе мұғалімдер тақырыпқа қатысты тапсырмаларды қарап шығады және оқу материалдарының ішінде, мәселен, білім туралы мақал болса, оқушыларды білімге құштарлығын тәрбиелеу деп мақсат жаза салады. Бұл қаншалықты дұрыс?! Ойланбай жазылған мақсаттан нәтиже шықпайды. Ол үшін дәстүрлі сабақ беру жүйесіндегі сабақтың мақсаты мен SMART мақсат бойынша құрылған сабақты салыстырып қарайық. Дәстүрлі сабаққа жиі қоятын мақсаттар: үйрету, оқушыларды таныстыру, дағды қалыптасыру, білімді бекіту, пәнге деген қызығушылығын ояту. SMART мақсат бойынша жоғарыдағылардың орнына: білу, ескеру, үйрену, ой толғау деген мақсаттар қойылады. Сонда ғана білім алушы шын мәнінде сабақтан бірнәрсе үйренеді, мұғалім қойған мақсаты бойынша нәтижеге қол жеткізеді. Демек, мақсатты нәтижеге апарар жол деп түсіну керек.

Оқушылардың жақсы білім алуын, табысты оқуын, ақыл-ойының дамуын жоғары дәрежеде ұйымдастыру егеменді елімізді одан әрі дамытатын азаматтарды тәрбиелеуде маңызды жол болып табылады. Демек, мақсатты дұрыс қою арқылы біз сол сабақтағы жұмыстың нәтижесін болжаймыз. «Сабақ мақсатты айқындаудан басталады» деген қағидаға сәйкес мұғалімдер жаңа тақырып бойынша жұмыс жасамай тұрып, тақтаға сабақ мақсатын жазады [2]. Сабақты өткізген соң мақсатымызға қайта оралып, оқыту тиімділігін анықтай аламыз. SMART мақсатқа сай құрылған сабақ табысты оқытудың кепілі болмақ. Сондықтан әрбір жұмысты бастаған кезде «Мен нені нақты жүзеге асыра аламын, менің қолымнан не келеді?» деген сұраққа жауап беріп, кіріскен дұрыс.

Бір мақсат – бір нәтиже дегенді ұмытпауымыз керек. Мақсат неғұрлым аз қойылса, нәтиже соғұрлым нақты және сапалы болмақ.

Сабақ жоспарлаған кезде мемлекеттік білім беру стандартында көрсетілген оқу мақсатын сабақ мақсатына «SMART-қа айналдыру» деген талап бар [3]. Ең бірінші, SMART-тан бұрын «Сабақтың мақсаты не және ол не үшін қажет?» дегенді анықтап алайық. Өмірде бір нәтижеге жету үшін ең әуелі мақсат қоямыз. «Осылай жасаймын, бұлай істеймін, осыған жетемін» деп өте қарапайым ойлаудан бастайды. Негізі, мақсат жайлы ғылымға жүгінсек, көптеген ғалымдар да әртүрлі сөзбен анықтама береді. Солардың бірін алып қарастырсақ «Оқу мақсаттары – оқу бағдарламасына сәйкес пән бойынша оқу курсы аралығында білу, түсіну және дағды жетістіктеріне қатысты күтілетін нәтижелерді қалыптастыратын тұжырым» [4]. Ал енді SMART мақсатқа келмес бұрын осы аббревиатураның өзін қарастырғанды жөн деп көрдік.

Specific – арнайы, нақты;

Measurable – өлшеуге болатын, шектеулі талап етушілік;

Attainable – қолжетімділік; орындауға болатын

Realistic – шындыққа сай, қысқа да нұсқа берілуі;

Timed – белгілі бір уақыт аралығымен шектелген деген ұғымдарды білдіреді. Яғни, мақсат нақты болу үшін алға қойылған мақсат айқын болу керек, мақсат өлшенетін болу керек, мақсат қолдан келерлік болу керек, мақсат шынайы болу керек, мақсат мерзімі анықталған болу керек. Мысалы, жоғарыдағы оқу мақсатынан бір ғана сабақ мақсатын: «Бүгінгі сабақта өз өңірінде мәдени саяхат жасауға болатын екі жерді анықтау» деп қарастырып, SMART талдау жасап көрейік.

S - нақты, арнайы: «мәдени саяхат жасауға болатын жер»

M - өлшеуге болатын, шектеулі талап етушілік: «мәдени саяхат жасауға болатын екі жерді анықтау» нақты сан - 2 көрсетілген.

A - қолжетімділік, орындауға болатын: «өз өңірінде»

R - шындыққа сай, қысқа да нұсқа берілу: «өз өңіріндегі баратын жерді анықтау»

T - белгілі бір уақыт аралығымен шектелген: «Мәдени саяхатқа бүгінгі сабақта бару» (белгілі уақыт - 40 минут деп айқындалған).

Қорыта келгенде, SMART мақсат қойған кезде мына мәселелерді ескеру қажет:

□ Мақсатты ойлау дағдыларының деңгейлерімен шатастырмау, Блум таксономиясы ретінде (оқушылар мынаны біледі, түсінеді, үйренеді т.б.).

□ Мақсатты іс-әрекетпен шатастырмау (оқушылар мынаны орындайды, келтіреді және т.б.).

□ Мақсатты мазмұнмен шатастырмау (берілетін білімнің мазмұны оқушыға жаңадан үйретілетін білім екендігін ұмытпауымыз қажет).

□ Мақсатты қолданатын әдіс-тәсілдермен шатастырмау (оқушылар кесте, қосымша материалмен, т.б. жұмыс жасайды).

SMART мақсат қойған кезде ескеретін талаптар:

1. Сабақтың оқыту мақсаты жүзеге асатын процеске емес, қол жеткізілетін түпкі нәтижеге бағытталу керек.

2. Мақсат игерілетін теориялық материалға емес, сабақта игерілетін, жасалатын нақты практикалық жұмыстарға негізделіп құрастырылу керек.

3. Күнделікті сабақ барысында тапсырмаларды орындау нақты уақыттық шектеулерден (10-15 минуттан) аспау керек.

4. Оқушылардың не білгенін емес, не үйренетініне басты назар аудару керек.

5. Қойылған мақсат пен қол жеткен нәтиже арасындағы байланыс ашылып көрсетілу қажет.

6. Сабақта білімдік мақсатты ғана емес, тәрбие мен дамытушылық мақсаттарды да СМАРТ талаптар арқылы қоюға біртіндеп үйрену керек.

Мақсатты дұрыс қою – адам өміріндегі маңызды үдеріс, сол үшін оған күште, уақыт та жұмсау қажет. Егер де қойылған мақсатқа жеңіл түрде қарап, ол тым қолжетімді болса, онда оның маңыздылығы басымдыққа жатпайды. Себебі оған оңай қол жеткізгеннен соң, тағы да жаңа мақсатты іздеу қажеттігі тұрады. Сондықтан мақсатқа деген талап өте күшті болуы керек.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Сеитова А.Х. SMART-оқытудың жаңа мүмкіндіктері//Инфоурок. 12.06.2019
2. Оқу мақсатынан сабақ мақсатын қарастыру маңызы. Ziatker.kz; info@cpm.kz__
3. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. Бірінші деңгей. Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы
4. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымының 1-11 сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалау ережесі.
5. Дайрабаев Е. Дайрабаева А. Педагогика пәнінің негіздері. – Алматы, 2005.
6. Әлімов А. Интербелсенді әдістемені ЖОО-да қолдану мәселелері. – Алматы, 2013.

БАСҚА ТІЛДІ АУДИТОРИЯҒА ҚАЗАҚ ТІЛІН МӘДЕНИЕТТАНЫМДЫҚ ӘДІС АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

Базарбай Әйгерім Мұратқызы,
Павлодар қаласының №39 инновациялық
үлгідегі гимназия сыныптары бар
жалпы орта білім беру мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Аңдатпа. Лингвоелтанымдық құзыреттілік қатысымдық құзыреттілікті қамтамасыз етуге қызмет ететіндіктен өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін лингвоелтанымдық бағытта оқытудың, елтанымдық, мәдени құндылықтарды игертудің маңызы зор. Бұл мақалада осы және басқа да мәселелер туралы айтылады.

Аннотация. Лингвострановедческая компетентность служит для обеспечения коммуникативной компетентности, поэтому для представителей других национальностей

важно лингвострановедческое обучение казахскому языку, овладение национальными, культурными ценностями. В этой статье рассказывается об этих и других проблемах.

Abstract. Linguistic and cultural competence serves to ensure communicative competence, therefore, for representatives of other nationalities, linguistic and cultural teaching of the Kazakh language, mastery of national and cultural values is important. This article discusses these and other issues.

Өзге ұлт өкіліне қазақ тілін лингвоелтанымдық бағытта оқытудың маңызы зор. Мәдениеттанымдық бағытта оқыту арқылы қос тілді оқушылардың қазақ тілін үйрену қызығушылығын арттыруға болады. Лингвоелтанымдық бағытта оқыту үшін оқушыға берілетін материалды қалай сұрыптауға болады деген сұрақ туындайды. «Қазақ тілін үйретуде тіл үйренушілерге тек қана қазақ тілін меңгеру дағдысы мен шеберлігін қалыптастырып қана қоймай, тілді үйренумен қатар елтанымдық, лингвоелтанымдық, мәдени құндылықтарды игертудің маңызы зор. Қазақ халқының ұлттық құндылықтарын таныту лингвоелтанымдық компоненттердің құрамына кіреді» [1].

Елімізде болып жатқан саяси, экономикалық, мәдени, халықаралық байланыстар қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде қатысымдық бағытта оқытудың түрлі жолдарын қарастыруды талап етеді. Оқушының қатысымдық құзыреттілігін қалыптастыру тек қана олардың тілді меңгеру техникасын қалыптастырып қана қоймай, сонымен бірге өзін қоршаған әлем, орта туралы шындықтарды білу, тану қажеттілігінен туындайды. Қазақ халқының тарихи, мәдени, қоғамдық-саяси, саяси жүйесі туралы ерекшеліктерді үйрене отырып, өзі білетін қос халықтың, елінің ерекшеліктерімен салыстыра алады. Сондықтан тілді үйреніп отырған ұлттың (халықтың) өзіне тән ерекшеліктерін елтанымдық бағытта үйрену қазақ тілін оқытудың басты ұстанымдарының бірі болып есептеледі.

Елтанымдық бағытта қазақ тілін үйретудің негізгі тапсырмасы қазақ халқының ұлттық мәдени ерекшеліктерінен нақты көрініс беретін тілдік бірліктерді меңгерту болып табылады. Мәдениеттанымдық әдіс арқылы оқытуда қос тілді оқушыға қазақ тілін үйрете отырып, қазақ елі туралы мәліметтер беріледі [2].

Мәдениеттанымдық әдісте қазақтың өзіне тән белгілерін, басқа ұлтта жоқ өзіндік нышандарын көрсете алатын тілдік бірліктерді қарастыру керек. Мысалы, қазақ тілінде белгілі бір ұғымды ауыс мағынада түсіндіру үшін өздері күнделікті көріп жүрген, болмысы әбден танылған ұғымдарды қолданады. Мәселен, *қойға қатысты қой көзді, қой аузынан шөп алмас, қой үстіне бозторғай жұмыртқалаған заман* т.б. осы сияқты тұрақты тіркестер. Бұл тіркестердің бәрі де жағымды мағына береді. Яки қазақтар үшін «қой» жақсы, момын жануар болғандықтан жағымды мағынадағы тұрақты тіркестерді қалыптастыруға ұйытқы болған. Ал орыс халқында «баран» сөзі жағымсыз қасиеттермен, нақты айтқанда, қырсықтық пен ақымақтықпен байланыстырылады. Мысалы, *упрямый, как баран*. Американдықтарда да «қой» жағымды ассоциация тудырады. Американдық жарнамадан: «*Покупайте автомобиль «Додж», он напорист, как баран*» деген мағынадағы тіркес кездеседі. Басқа халық момын адамды *қой аузынан шөп алмас* деп бұлайша түсіндірмейді.

Себебі, олар қойдағы *жуастық* қасиетті тұрмыс-тіршілігінде танымаған немесе негізгі кәсібінің бірі қой бағу болмағандықтан, ерекше мән де бермеген» [3, 286].

Өзге ұлт өкіліне өзінің ұлттық тілімен немесе ол білетін басқа тілдермен салыстыра отырып оқыту көп нәтиже берді.

Оқушыға қазақ тілін осы бағытта оқытуда екі мәселеге мән берген дұрыс:

1) Тілдік тұлғалардың көмегімен мәденитанымдық ақпараттарды алу. Мұндай жағдайда бірінші орынға мәдениеттік тұрғыдан білім беру шығады. Бұл әдіс тілді екінші не үшінші тіл ретінде оқытуда басым рөл атқарды.

2) Тілдік тұлғаларды тіл үйренушінің тілі мен мәдениетіне ұқсас бейнелер негізінде оқыту мен қабылдауға үйрету.

Фразеологизмдер немесе сөздердің мағынасы негізінде пайда болатын бейне арқылы оқушы тілдік және қатысымдық тұлғалардың мағынасын түсінеді. Сөздердің мағынасын және ұлттық-мәдени компоненттердің мағынасын түсіндірумен жұмыс істеуде тілді үйретудің жетекші орнына мәдениет емес, керісінше тіл шығады. Сол арқылы лингвоелтанымдық құзыреттілік қатысымдық құзыреттілікті қамтамасыз етуге қызмет етеді.

Өзге ұлт өкіліне қазақ тілін үйретудің басты мақсаты – оқушының түпнұсқа мәтіндер негізінде ақпараттарды қабылдай отырып, қатысымдық құзыреттілігін қамтамасыз етуі. Осы әдіс арқылы қазақ халқының ұлттық ерекшелігін, ұлттық мәдениетін үйренуге жол ашылады. Ұлттық ерекшеліктер мен ұлттық мәдениет ерешеліктерінен хабардар ететін тілдік бірліктерді үйрету және әлеуметтік сұрыптаудың қажеттілігі көркем шығармаларды оқуда, баспасөз құралдарынан, кино және бейне көріністерді көруден, ән тындаудан және т.б. байқалады.

Бұл бағытта қазақ тілін үйретуде қанатты сөздер, мақал-мәтелдердің, бейвербалды амалдардың да алатын орны ерекше. Өмірде адамдар тек тілмен сөйлесу арқылы ғана бір-бірімен түсініспейді, кейде әр түрлі жағдайларға байланысты олар бір-бірін тілсіз-ақ ұғып, соған қарай іс-әрекет жасайды. Мәселен, көшеде келе жатқанда адамдар түрлі жарық көздеріне, естілген дыбыстарға назар аударып, соған өздерінше жауап қатады, соған сай әрекет жасайды. Сол сияқты жол белгілерінің әр түрлі үлгілері немесе таңбалары адамға белгілі бір жайдан хабар береді де, адам оны қабылдап, түсініп, осыған байланысты қозғалуы әр халықта әр түрлі жүзеге асады.

Ф.Ш. Оразбаева: «Кейде адамдар белгілі бір шартты келісімдер немесе белгілер арқылы тілсіз-ақ ұғынысады. Бұл да – адамдар арасындағы қарым-қатынастың бір түрі. Осыдан басқа да адамдардың бірін-бірі түсінудің көптеген жолдары бар. Мұндай семиотикалық таңба-белгілерден өзгеше адамдардың ыммен түсінісуі және көздің, ауыздың, қабақтың қимыл-қозғалыстары мен жалпы бет-әлпеттің өзгеруі арқылы ұғынысуы сияқты қаншама көп белгілер бар. Тіптен дене мүшелерінің /қолдың, аяқтың, иықтың т.б./ әр түрлі қимыл-әрекетінің өзін неше саққа жүгіртуге болады... Қарым-қатынастың жоғарыда айтылған үлгілерінің барлығы өмірден, қоғамнан тыс бола алмайды. Мұндай қарым-қатынастар адам үшін қызмет етеді, адамдардың өзара түсіністігіне жол

ашады. Мысалы, қазақ халқының амандасу салтының өзі өзге ұлттан ерекше екендігін түсіндіру тіл үйренушілерге үлкен әсер қалдырады», – дейді [4].

Жоғарыда айтылғандарды қорыта келгенде, лингвоелтанымдық бағытта тіл үйретуде төмендегідей ерекшеліктерге мән берген маңызды:

- аялық білім;
- мақал-мәтелдер, қанатты сөздер;
- сөздік қор;
- сөйлеу этикеті;
- бейвербалды амалдар.

Демек, оқушыларға қазақ тілін лингвоелтанымдық бағытта оқытуда жоғарыда айтылғандарды есте сақтаған дұрыс. Себебі оқушы өзі мемлекеттік тіл ретінде үйреніп отырған қазақ тілін оқу арқылы халықтың салт-дәстүрімен, тілімен, ділімен танысады.

Оқытылатын тілдің мәдени ерекшеліктерін білмей сол тілді меңгеру мүмкін емес. Алайда, тіл үйрету процесінде мәдени элементтермен қанықтыратын, көптеген мұғалімдер көбінесе жете алмайтын негізгі мақсат – коммуникативтік мақсат. Қарым-қатынас тетіктерін білмейтін оқушылар мәдениеттер диалогын жүргізуде қиналады. Қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі әдістемесі деңгейлерді дамыту және оларды тестілеу, түрлі-түсті жаңа оқу құралдарын құру, оқытуда жаңа технологияларды қолдану тұрғысынан көп нәрсеге қол жеткізді. Қазіргі әдістемелік ойдың негізі – оқу процесінде тіл мен мәдениетті біріктіру, қазақ тіліндегі білім беру процесінде мәдениеттер диалогы туралы идея.

Екінші тілді меңгерген өзге ұлттың өкілі болып табылатын оқушыда кем дегенде екі елдің мәдениеті тоғысады. Өйткені оған қазақ тілін оқу арқылы қазақ мәдениетін де үйренуге тура келеді. Осы мәдениеттер тоғысы оқушының тіліне, түсінігіне қатты әсер етеді. Егер тілді оқытуда сол оқытылып отырған елдің мәдениетін дұрыс сіндірмесе, жалаң түрде сөзді жатқа біліп, қарым-қатынаста қолданудың кері әсері болуы әбден ықтимал. Мәселен, бұрынғы «ата» деп сәлем беретін жас бала да атасына «*аташка*», әкесіне «*папаша*», анасына «*мамуля*» деп мойындарына асылады. Иіліп сәлем беретін жас келіндер «*здрасти, сәлем бердік*» дейтін де жағдайлар ұшырасады. Ең сорақысы ана омырауындағы сәбиінің сәт сайын еститіні «*Айналайын, құлыңшағым*» деген қазақы ана жүрегінің жылуы емес, өзге тілдегі «*сыночек*», «*дочка*» болып бара жатқандығы ойлантады. Онымен қоса, тілі енді ғана шығып келе жатқан балаға үй бөлмелерінің қазақша баламасын ұмытып, тегістей орысшаға аударып түсіндіреді. Жастар бір-біріне «*жарасымды киініп алыпсың*», «*өзіңе құйып қойғандай*», «*құлпырып кетіңсің*» деудің орнына «*тема киініп алыпсың*» дейді. Жас жігіттер келбетті, ажарлы қыздарды көрсе болды «*өзі жынды қыз екен*» дейді. Мұны қалайша түсінуге болады? Бірнәрсеге таңырқағанда құлаққа «*пай-пай*», «*шіркін-ай*» деген сөздердің орнына «*е-мое*», «*ешкин свет*» деген сөздерді естисің. Бірнәрсеге алаңдап, өзінді қоярға жер таппай тұрсаң «*неге потеря болып жүрсің*» дейді. Бұлардың барлығы қазіргі уақытта ауызекі тілде қолданыста жиі естілетін фразалар.

Қазір елімізде жастар арасында аралас (қазақ және орыс тілдерінің элементтері араласып, бір жүйге біріктірілген) және субординативтік (орыс тілі басымдыққа ие) қостілділік белең алған. Оған қоса оқушылар мен студенттер ағылшын тілін игеруде ерекше белсенділік танытып, басым көпшілігі оқу бағдарламасына қосымша арнайы курстар, онлайн курстар арқылы үйренуде. Аталған үдерістер мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінің экологиясына қалай ықпал етеді? Бұл турасында Б.Хасанұлының «Негізі, ағылшындардан аса қауіп келе қоймас, себебі олар қасымызда емес. Қауіп – орыста, өйткені орыс тілді қазақтарды ана тілімізге қайтару әдісін әлі ешкім ойлап таба алмай отыр, қазақ тіліне қарсы жұмыс істейтіндерге де бөлек күрес керек ғой...» [5] деген пікірімен келісуге болады. Дегенмен, қауіптің алдын алу үшін қазақ тілін *ұлттық құндылық* ретінде, ал өзге екі тілді *әлемдік қауымдастыққа ықпалдастыру құралы* ретінде меңгертетін тиімді модель ұсыну, білім беруде экологиялық тіл саясатын жүргізу қажет. Қос тілді оқушының санасында мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінің психологиялық мәртебесі жоғары болатындай қазақ тілінің қолданылу аясын кеңейту ұстанымы тұрақты болу үшін жүйелі жұмыс жүргізу қажет. Жалпы оқушының бірнеше тілді меңгеруі, оның бала интеллектісіне, психологиялық, әлеуметтік, этномәдени дамуына ықпалы жайлы сан қырлы зерттеулер жүргізіліп, көптілділікті жақтаушылар мен қарсы топтың пікірлері сараланған.

Білім берудің классикалық жүйесінде өзге тілдерді білу маңызды орынға шығарылып, құндылық ретінде қабылданды. Адамның бірнеше тілді меңгеруі, сол тілдерде әдебиеттермен танысуы оны оқыған, білімді адам қатарына жатқызуға негіз болды.

Қазіргі кезде оқушылардың өзіндік сөйлеу дағдысына айналған сөздері көп. Олар мектепте, кітапханада жаргон сөздерді жиі қолданады. Мысалы, *оқу залы* оларға *«читалка»*, *жатақхана* - *«общага»*, *оқытушы* - *«препад»*, *стипендия* - *«степешка»*. *Оқу ғимаратынан тыс жерлерде қоғамдық көлікті «маршрутка», интернет орталығын «инет»* дейді. Және оларды түзетуге, дұрыстауға тырысып жүрген ешкімді көрмейсің, сондықтан оқу ғимаратындағы күнделікті қарым-қатынаста да осы жаргон сөздермен сөйлеседі. Ал бұл жаңа жаргон сөздердің кең таралуына әкеп соқтырары сөзсіз. Мұның бір ұшы әр елдің тілін үйренуде мәдениетін терең сіңірмегенін де көрсетеді.

Орыс тілінде қатаң императивті құрылысымен ерекшеленетін, тыйым салулар мен нұсқау берулердің рөлі өте зор. Бұл ұлттық мінездің ерекшеліктерін және елдің өзіндік тарихи дамуын бейнелейді. Ақпарат көбінесе үзілді-кесілді тыйым салу ретінде айтылады. *«Кіруге болмайды!»* (Не входит!), *«Бұзуға болмайды!»*, *«Темекі шекпеңіз!»* – қоғамдық орындарда жазылатын ескертпелер. *«Болмайды!»* немесе *«Тыйым салынады!»* деген қатаң талаптан басталады. Орыс халқының осы тіке сөйлеу әдеті қазіргі үштілді қоғамда жиі кездеседі. Одан да *«Темекі тартпауыңызды өтінеміз», «Рұқсатсыз кірмеуіңізді өтінеміз», «Кітапханашы сізге көмектесуі үшін ... өтінеміз, анық нұсқауларына...»* айналымдарын қолдану әдепті және семантикалық жағынан да дұрыс болар еді.

Қос тілді оқушыға қазақ тілін оқытуда мәдениеттанымдық әдіспен қатар тіл мәдениетін сақтауды қоса үйреткен дұрыс [6]. Үш тілдің элементтерін өзара шұбарлап қолданбауға дағдыландыру керек. Білім алушылар әрбір тіл ұлттық ерекшеліктерге ие екенін білулері маңызды. Әр тіл тек сол тілдің табиғи шарттары мен мәдениетін ғана суреттеп қоймай, бұған қоса сөйлеушінің ұлттық мінезінің ерекшеліктерін айқындайтынын саналарына сіңіру қажет. Мәселен, қазақ мәдениетінде, жалпы сөз қолданысында *мамуся, папуся* деп айтпайды. Бұл орыс тіліне еліктеуден пайда болған жасанды сөздер. Қазақ тілі сабағында оқушы қазақ халқының *анашым, әкешім* деген сияқты сөз қолданысы бар екенін білулері және қазақ ұлтты бала солай сөйлеуді дағдыға айналдыру қажеттігін мойындауы шарт. Демек, қазақ тілі сабағында білім алушыға міндетті түрде қазақы таным мен сөз қолданысынан хабар беріп отыру керек.

Ұлттық-мәдени компонентті қазақ тілін оқыту мазмұнына қосқан кезде оны игерту үшін тиісті құралдар қажет. Қазіргі таңда белсенді мәдениаралық қарым-қатынас, өзара іс-қимыл, көптеген мәдениаралық алмасулар бар, адамдар әртүрлі елдерге кедергісіз барады, сонымен бірге басқа мәдениетке, басқа өмір салтына тап болады. Бұл жағдайда тілді білу жеткіліксіз, әсіресе, жаңа ортада адам өзін ыңғайсыз сезінеді. Мұндай жағдайда түпнұсқа материалдар: әдеби шығармалар; музыкалық шығармалар; иллюстрациялық бейнелер оқушыны табиғи мәдени ортаға жақындатуға көмектеседі. Мәдениет, тарих, шынайы өмір және дәстүрлер туралы білім беру шет тіліне, осы тілде сөйлейтін халықтың мәдениетіне оң көзқарас қалыптастыруға ықпал етеді. Адам өмірінің барлық салаларын қамтыған жаһандану және интернационализация құбылыстары олардың сөйлеу әрекетінде де көрінеді.

Сонымен оқушыларға қазақ тілін екінші тіл және мемлекеттік тіл ретінде үйретудің лингво-әдістемелік мынадай міндеттері бар:

- оқушының үйретіліп отырған тілде сөйлеуші халықтың шындық өмірді қабылдауы жөнінде тілдік сана қалыптастыру;
- қазақ тілін үйретіп отырған оқушыға тілдік қарым-қатынас мәдениетін меңгерту, дағдыға айналдыру;
- қарым-қатынас құралдарын сөйлеуде дұрыс қолдана білуге үйрету.

Қазақ тілін лингвомәдени бағытта үйретушінің мына мәселелер жөнінде түсінігі болуы керек:

- қазақ тілінде тілдік сана қалыптастыру жөнінде;
- қазақ мәдениетінің негізгі бағыттары жайында;
- қазақ этномәдениетінің ерекшеліктері турасында;
- мәдениетаралық қарым-қатынас негіздерін меңгеру туралы.

Сонымен бірге, оқушыларға мынадай іскерліктердің түрлерін қалыптастыру қажет:

- қазақи шын тілдік жағдайларда тілдік қарым-қатынасты жүзеге асыра алуы;
- түрлі тілдік жағдайларда тілдік құрылымдарды қажетіне қарай қолдана алуы;
- мәдениетаралық диалогтарда оқушы қазақ мәдениетіне түсінік танытуы.

Өзге тілдік оқушыларға қазақ тілін терең меңгерту үшін дүниенің этномәдени бейнесі жөніндегі түсінігі, тілдік сана, қазақ халқының өмір сүру салты, әдет-ғұрпы жөніндегі түсінігін қалыптастыру керек.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Бейсенбекова Г.Т., Ныязбекова К.С. Қазақ тілін лингвоелтанымдық бағытта оқыту // Современная педагогика. 2013. № 4 [Электронный ресурс]. URL: <https://pedagogika.snauka.ru/2013/04/1740>
2. Байғұтова А.М. «Қазақ әйелі» концептісінің этномәдени сипаты» атты филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған дисс. – Алматы, 2008. – 143.
3. Павлова И.П. Обучающие программы в самостоятельной работе студентов по иностранному языку: дис. ... д-ра пед. наук. – М., 1992. – 438 с.
4. Оразбаева Ф. Тіл әлемі. – Алматы: «Ан Арыс», 2009. -368.
5. Хасанулы Б. Языки народов Казахстана: от стратегии молчания к стратегии развития (социопсихолингвистические аспекты). – Алматы: Арда, 2007. – 384 с.
6. Оразбаева Ф.Ш., Рахметова Р.С. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы, 2005. – 170 б.
7. Аяпова Т. Қазақ тілі. Алматы, 1998.
8. Имедадзе Н. В. К психологической природе раннего двуязычия // Вопросы психологии. 1960. № 1. С. 60–68.
9. Тарасов, Е. Ф. Тенденция развития психолингвистики / Е. Ф. Тарасов. — М.: Наука, 1987.

ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Бакирова Гульфира Мингалиевна

*Павлодар қаласының №39 инновациялық үлгідегі
гимназиялық сыныптары бар жалпы орта білім беру мектебі,
бастауыш орыс сыныптарында қазақ тілі мұғалімі*

Аңдатпа. Оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептердегі қазақ тілі пәні мұғалімдерінің мақсаты – оқушылардың сөйлеу дағдысын дамыту, қарым-қатынас біліктілігін қалыптастыру, мемлекеттік тілді меңгеріп, сауатты жазып, сөйлеуіне жағдай тудыру. Автор бұл мақалада жазылым дағдысын қалыптастыруда қолданылатын инновациялық технологияның тиімді жолдары туралы айтып, өз тәжірибесімен бөліседі.

Аннотация. Целью учителей казахского языка в школах с русским языком обучения является развитие речевых навыков учащихся, формирование коммуникативных навыков, создание условий для овладения государственным языком, грамотного письма и речи. В этой статье автор расскажет об эффективных способах использования инновационных технологий в формировании навыка письма и поделится своим опытом.

Abstract. The goal of Kazakh language teachers in schools with the Russian language of instruction is to develop students' speech skills, form communication skills, create conditions for mastering the

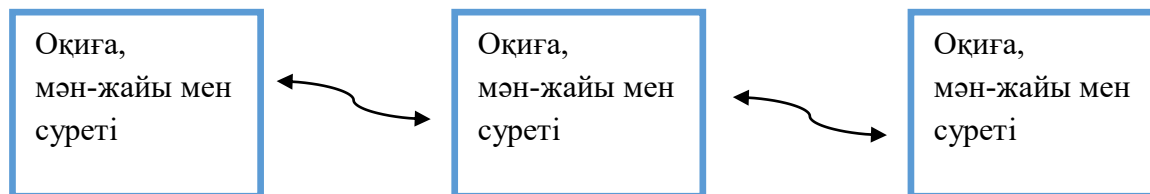
state language, literate writing and speech. In this article, the author will talk about effective ways to use innovative technologies in the formation of writing skills and share his experience.

Бүгінгі таңда мектеп мұғалімінің алдында тұрған үлкен міндеттердің бірі оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту мәселесі. Оқу орыс тілінде жүретін мектептердегі қазақ тілі пәні мұғалімдерінің мақсаты – оқушылардың сөйлеу дағдысын дамыту, қарым-қатынас біліктілігін қалыптастыру, мемлекеттік тілді меңгеріп, сауатты жазып, сөйлеуіне жағдай тудыру [1]. Бұл орайда қазақ тілін оқытудың озық технологиясын меңгеру – үлкен істің бастамасы. Орыс мектептерінде қазақ тілі сабақтарында берілген оқу мақсаттарына жетуде, мұғалім төрт дағдыны (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, тілдесім) дамытады. Осының ішінде жазылым әрекетін дамытуға келетін болсақ, оқу үрдісінде бастауыш сынып оқушыларына ықпал ететін тапсырма үлгілері мына төмендегідей:

- қысқаша хабарлама жасау;
- тыңдаған/оқыған мәтін мазмұнын қысқаша жазу, көрген фильмі немесе оқыған кітабынан алған әсерін сипаттап жазу;
- белгіленген суреттер, диаграмма түрінде ақпарат ұсыну;
- сұхбат нәтижесінің қысқаша есебін жазу;
- сұхбатқа сұрақтар дайындау.

Жазылым жұмысының сәтті шығуы ең алдымен сөздік қордың мол болуына тікелей байланысты. Сөздік қор оқылым арқылы келеді. Жазылым дағдысын меңгеруде СТО технологиясының ұтымды жақтары мол деп ойлаймын. Оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттыруға арналған мәтіндер бойынша сабақтар өткізіледі.

Мұғалімнің жетекшілігімен жүретін жазылым барысында оқушыларға жаңа сөздерді назардан тыс қалдырмай тіркестерді таңдауға, сөздер мен сөйлемдерді дұрыс байланыстыруға қолдау көрсетіліп, өз бетінше жазылымға алып келеді. Содан кейін оқушыға тапсырма беріледі. Сыныптағы оқушылардың деңгейін ескеріп, тапсырманы саралып берген дұрыс. Осы орайда «Хикая картасы» әдісі өте тиімді болмақ. Оқушылар ертегі, әңгіме желісімен «Хикая картасын» салады, оның оқиғасы туралы жазады.

«Қос жазба күнделігі» - мәтін мазмұнына оқушылардың зейін аударып, өз қатысын, қабылдауы мен түсінігін келтіре алатын кесте.

Мәтінді оқығанда оқушы қағазды екі бөлімге бөліп, сол жағын «Үзінділер» (немесе «Цитаталар») деп атап, оған мәтінде өзінің назарын тоқтатқан, немесе ерекше толғандырған (келісетін, келісе алмайтын, қызықтырған т.б.) үзінділерді жазады. Үзінділер жеке сөздер, сөз тіркестері,

фразалар немесе қысқаша сөйлемдер түрінде келтіруі мүмкін. Бұл жерде мәтінді көлемді түрде көшірудің қажеті жоқ. Қағаздың оң жағы «Түсіндірме» (немесе («Комментарий»)) деп аталады. Мұнда оқушы сол жақта келтірген жазбаларының түсіндірмесін келтіреді: неліктен ол бұл үзінділерді жазып алды, оның себебі қандай? Осы арқылы ол мәтін туралы өз ойларын, түсінігін, пайымдау мен дәлелдерін жария етеді. Бұл баған сол жақтағы бағанға қарағанда маңызды болғандықтан, көлемді түрде тұтас сөйлемдерден тұруы керек. Мәтін бөліктері арасындағы үзілістерде оқушылар жұптасып, жазғандарымен бөліседі, оларды талқылайды, пікірлеседі. Мұғалім әр үзілісте бір-екі оқушыны жазбаларын бүкіл сыныпқа оқып беруін сұрайды.

Мұғалім тапсырмаларды құрастырады және оларды бүкіл сыныппен бірлесіп орындайды. Мұғалім алдын ала әзірлеген тапсырма бойынша оқушылар шығарма тақырыбын барынша толық пысықтауға бағытталған бірқатар іс-шараларды орындауға тиіс болады:

- ұсынылған тақырып бойынша эскиз жасау;
- шығарманың тақырыбына байланысты тірек сөздерді теріп жазу;
- негізгі грамматикалық құрылымдарды (шылаулар және т.б.) және жақсы жазбаша жұмыста болуға тиісті басқа элементтерді талдау.

Талқылау барысында ұсынылған барлық идеялар тақтаға жазылады, мұғалім жоғарыда айтылған идеяларды ескере отырып, сыныппен бірлесіп шығарманы тақтаға жаза бастайды.

Жаңа әдіс-тәсілдерді ендіріп, дәстүрлі оқытудағы іс-әрекеттерді ұмытпаған жөн. Орфографиялық дағды қалыптастыруда жазбаша жаттығу, диктант, мазмұндама және шығарма жұмыстарын ұтымды ұйымдастыру жақсы нәтиже береді [2]. Тілдік қатысымдық жетілдіретін эссе, шығарма жұмыстары оқушылардың сөйлеу мәдениетін жетілдіруге, өздігінен ой қорытуға, шешім жасауға үйретеді.

Өз іс тәжірибемнен жаңа технологияларды қолданып өткізген сабақтардың оқушының келесі сабаққа деген қызығушылығын, ізденіп, берілген тапсырмаларды ұстазбен қатынаста болып орындауларына, септігін тигізетініне сенімдімін.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Әлімов А.Қ. Оқытудағы интербелсенді әдіс-тәсілдер. – Астана, 2014.
2. Қайырбекова А. Қазақ тілі. Оқыту әдістемесі. – Алматы: «Атамұра», 2017.
3. ПШО. Үлестірме материалдар. – Астана, 2017.

ӘДЕБИЕТТІК ОҚУДА ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРДЫ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

*Ельбисинова Сымбат Кокоевна,
педагог-зерттеуші, бастауыш сынып мұғалімі,*

Аңдатпа. Мақалада ЭЫДҰ шеңберіндегі мұғалімнің "әдебиет сабақтарында өзіндік жұмысты қолдану арқылы оқушылардың танымдық құзыреттілігін қалыптастыру" тақырыбы бойынша жұмыс тәжірибесі сипатталған.

Аннотация. В статье описан опыт работы учителя в рамках ОЭР по теме «Формирование познавательной компетенции учащихся через использование самостоятельной работы на уроках литературы».

Abstract. The article describes practical experience of the teacher about the forming of pupils' informative competence on the lessons of literature by means of using students' independent work.

Өзгеріске, жаңалыққа толы бүгінгі заман: мұғалімге ХХІ ғасыр бәсекесіне сай, жан-жақты білімді, әлемдік кеңістігіне ұмтылатын жеке тұлғаны дайындауды міндеттейді. ҚР мемлекеттік жалпыға бірдей 12 жылдық білім беру стандартында білім беру жүйесінің мақсаттарына байланысты «Құзырет-білім берудің негізгі нәтижесі болып табылады» делініп, оқушының проблемалық шешімін табу құзыреттілігі, ақпараттық құзыреттілік, коммуникативтік құзыреттіліктерді меңгеруіне ерекше назар аударып отыр [1]. Негізгі құзыреттіліктерді қалыптастыру мәселесі оқушының өзіндік іс-әрекетін ұйымдастырудың ұтымды жолдарын іздестіруді көздейді. Ол оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай педагогикалық-психологиялық негіздеуді қажет етеді. Ол оқушының өзіндік білімін кеңейтуге деген алғашқы қадамы өз іс-әрекетінен айқын байқалады. Ол тіпті мектепке дейінгі жастағы баланың ойын әрекетінен де анық көрінеді. Сондықтан баланың өзі атқарып отырған әрекеті ақпарат алу, яғни әңгімеге тарту, оның ақыл-ойының одан әрі дамуына кепіл бола алады. Оған мектеп табалдырығын аттаған сәттен бастап, оқушы ретінде өзіндік іс-әрекетін ұйымдастыруға жағдай жасау арқылы қол жеткізуге болады. Ол мектепке дейінгі қаланған дағдылар негізінде, сондай-ақ бастауыш білім беру сатысымен тікелей сабақтастықта жүзеге асады. Өз бетімен ойнап отырған бала өз бетінше ойлай да алады. Сондықтан да оқушының өзіндік жұмысын ұйымдастыруды бастауыш сатыдан бастап қолға алу керек.

Баланың өсу кезеңдеріне сай дамуындағы өзгерістер оның өзіндік іс-әрекетіне тікелей байланысты. Бала қоршаған ортаның ықпалымен өзінің іс-қимылын өзгертіп отырады. Айналасындағы үлкендердің, құрбыларының іс-әрекетіне қарап, қызығушылығын да танытып жатады. Әрине, оқу-тәрбие үрдісінде оқушы өзінің іс-әрекетін өз бетімен ұйымдастырып алып кете алмайтыны түсінікті. Оған әр оқушыны, жеке ерекшеліктерін ескере отырып және жеке тұлға ретінде дамыту, яғни қабілеті мен мүмкіндіктерін ашу арқылы қол жеткізуге болады.

Жаңа заман жаңа адамды талап ететін болса, ол адамның өмір сүру тәсілі өзіндік іс-әрекетін ұйымдастыра білуінен бастау алады. Сондықтан баланы өзіндік іс-әрекетін ұйымдастыра білуге баулу – өз бетімен өмір сүруге даярлаудың алғы шарты болып табылады. 12 жылдық оқытудағы басты мақсат:

- қарқынды дамып келе жатқан ортада өмір сүруге қабілетті;
- өзін-өзі дамытуға;

- өз қалауы мен қоғам талабына сай өзін көрсете білуге бейім;
- жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру болып табылады.

Ендеше, алынып отырған тақырыбым бүгінгі күндегі білім беру үрдісінің бір бөлігі ретінде, бастауыш сынып оқушыларына қойылатын талаптарға жауап бере алады. Тақырыптың өзектілігі де осында.

Теориялық кезең:

Өзіндік жұмыстардың нәтижелі болуы үшін алдымен «өзіндік жұмыс» деген ұғым нені білдіріп тұрғанын анықтап алайық. Біріншіден, өз бетінше жұмыс балалардың түрлі тапсырмаларды ешкімнің көмегінсіз орындаулары. Екіншіден, мұндай жұмыстардың балаларды ұқыптылыққа, жинақылыққа, өзін-өзі бақылай білуге тәрбиелеуі [2].

Ғылыми деректер бойынша оқушы есту арқылы -10%, көру арқылы-30%, қарапайым әрекет арқылы-50%, ал белсенді іс-әрекет арқылы-90% естеріне сақтайды екен. «Қарасам-көремін, тыңдасам-естимін, ал әрекет жасасам-білемін» деген қытайдың нақыл сөзі де оқушының өзіндік іздену іс-әрекетінің маңыздылығын көрсетеді. Олай болса, оқушылардың танымдық құзыреттілігін қалыптастыруды оқушы өзіндік іздену әрекеті арқылы алу керек. Ал өзіндік жұмыстарын ұйымдастырудың негізгі шарттары не? Олар:

- ✓ Мұғалімнің нақты тапсырмалар беруі;
- ✓ Жұмысты өз еркімен және мұғалімнің қолдауымен жасауы [3].

Жалпы бастауыш сынып оқушысының зейіні тұрақсыз, импульсивті, қабылдау мүмкіндіктері де әртүрлі болады ғой. Дегенмен де, әр баланың бір нәрсеге бейімі болады. Бейімділік-оянып келе жатқан қабілеттің алғашқы белгісі. Оқушының қабілетін дамытуға тек мектеп қана мақсатты түрде ықпал ете алады. Әр баланың тұлғасы жеке зерттеуді қажет ететін ғылым іспеттес. Тетігін дәл тапсаң, іске қосылады. Себебі, жүрегін қуантқан адамға сенеді. Сондықтан да балаға сенім қалыптастыру керек, яғни «сен білесің», «сенің қолыңнан келеді», «үйренесің» деген сөздер оқушының өзіне деген сенімділігін арттырады. Ал өзіне сенген оқушы өздігінен жұмыс жасауға үйренеді, сонымен қатар оқушының жеке қабілеті анықталады, әр бала өз деңгейіне қарай бағаланады. Әр баланың қарай тапсырма бергенде ғана дұрыс нәтиже болады. Мұғалім оқушылардың өздік жұмысын ұйымдастырғанда, алдымен оларды өздігінен жұмыс істеуге дайындайтын жаттығулардан бастап, кейін мұғалімнің көмегімен жасайтын жартылай дербес, ең соңында толық өздігінен жасайтын жұмыстарға үйрету қажет деп ойлаймын.

Тәжірибелік кезең:

Оқыту үрдісінде ең маңызды кезең-оқушылардың танымдық қабылдауын қалыптастыру. Ал оқушы танымын қалыптастыруда сөздің әсері зор. Сөз өнерінің әсерін тану үшін, алдымен көркем мәтінді оқыту керек. Ал оқушыға ана тілін оқыту- оңай жұмыс емес. «Оқу-қиын жұмыс, оқусыз образдар әлеміне бойлау жоқ», -деп академик Амонашвили де айтып кеткен [4]. Ал бұл кезеңдегі түбегейлі мақсатты жүзеге асыратын оқу пәндерінің бірі- әдебиеттік оқу. «Оқытатын пәндердің бәрі бірдей керекті, бірақ бәрін қаусырып, орап алатын

пән- ана тілі екені даусыз. Ана тілін жақсы меңгеріп алмай, өзге пәндерді түсіну мүмкін емес» деп Ж. Аймауытов айтқан екен .

Негізі, әдебиеттік оқу –ерекше сабақ, онда оқушылар өздері де байқамай еңбексүйгіштік, үлкен-кішіге қамқорлықты бойына сіңіріп, сарандық, өтірік, арамдық секілді мінездерді саналы түрде айыптайды. Ағартушы, ғалым Ахмет Байтұрсынов «Жақсы дерлік те, жаман дерлік те бір әдіс жоқ, олақтық белгісі- бір ғана әдісті болу, шеберліктің белгісі-түрлі әдісті болу, керек орнында жоқ әдісті табу да қолынан келу. Мұғалім әдісті көп білуге тырысу керек. Оларды өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдану керек», -деп атап кеткен [5]. Ендеше, оқушылардың танымдық құзіреттілігін төмендегі әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы қалыптастыруға болады:

- ✓ Арнаулы бір тақырыпта пікірталас тудыру.
- ✓ Әңгіменің ұқсастығын салыстыру, бөліктерге бөлу, ат қойғызу.
- ✓ Қиялдау арқылы сурет салғызу, рөлге бөліп оқыту.
- ✓ Ұнатқан кейіпкеріне мінездеме бергізу
- ✓ Ой шапшаңдығын, сөз байлығын дамытуда өлең шумақтарын құрастыру.

- ✓ Мәтін, ертегі, әңгімені өз беттерінше аяқтау.

Оқушылардың өздіктерінен істейтін жұмыстары бастауыш сыныптарда ұзақ болмауы керек және көлемі шағын, мазмұны оңай болуға тиіс. 2-сыныпта – 5-10 минут, 3-сыныпта – 10-15 минут, 4-сыныпта 15-20 минуттық тапсырмалар беріледі.

Өзіндік жұмыс түрлерін ұйымдастыруда мынадай талаптар орындалу керек:

- Өздігінен орындайтын жұмыстың мазмұны бағдарлама талаптарына сай болуы;

- Өзіндік жұмыс оқушылардың ойлау қабілетін дамытуға тиіс;

- Өзіндік жұмыстың түрі, мазмұнының әртүрлілігі;

- Әрбір орындалған өзіндік жұмыс тексеріліп, бағалануы.

Негізі, оқушылардың өздігінен орындайтын жұмысын басқару ісі 1-сыныптан, яғни «Әліппеден» басталады ғой. Баланың мектепке келгенге дейін «мен бәрін де мектептен үйренемін» деген үмітін ақтау ең бірінші мұғалімнің қатысуымен жүзеге асады. Бұл жауапты кезеңдегі ең басты шаруа-баланың сауатын ашуы, тілінің дамуы өзінің ойын толық айтумен қатар, оқуға үйренуі. Әсіресе бірінші сынып оқушыларының қиялы әдетегіден тыс, ерекше болып келеді. Тіпті ертегіні мәтін желісімен өздері де құрастыра алады.

✚ Өзімнің оқушыларыма ұсынған ертегілерден мысал келтірейін:

Балаларға «Ертеде бір кішкене сиыр болыпты. Оны үлкен жануарлар мазақтай беріпті. Бірде шыбын келіп, оны мазақтай бастады... Ертегіні аяқта» деген тапсырма бердім. Сонда бір оқушы былай деп аяқтады:

- Сонда сиыр шыбынды аяғымен басам деп қорқытты. Шыбын кешірім сұрады.

Екінші оқушы: Шыбын сиырды мазақтап отырғанда, оны бір торғай жеп қойды, т.с.с.

✚ Әліппе кезеңінде берілген сөздерге бір әріп қосып, мағынасы өзгерген сөз жазуға тапсырма беруге болады. Айталық: қала+қ, таба+қ, ат+а, ел+у, бақа+н, өр+т, өр+е т.б.

✚ «Берілген әріптерден сөз құрап жаз» тапсырмасы; тек бір әріп бір сөзде екі рет қайталанбайтындығын ескертіп отыру керек. Мысалы:

Ұ	А	М	З	С
Б	Л	Ы	Қ	Т

Асық, ұсақ, бас, бақ, мал, мұз, бұлақ, лақ, тас, тал, бал, тыс, ұл, қыс т.б.

✚ «Сатылай сөз құра» тапсырмасы да оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытуға өз үлесін қосады. Мысалы: Өнеге-неге-еге, құшақ-ұшақ-шақ, қиық-иық-ық т.б.

- 2-сыныпта: тірек сөздер беру арқылы өлеңдер құрастыртуға болады:

.....елімді,

.....жерімді.

.....

.....сенімді деген секілді

- «Ұйқасын тап»:

-Алмастан тыным, Шабады

Малдарды баға біл, Бабын

- Еркін тақырыпқа сурет салып, оған жан бітіріп, сөйлеттіруге болады;

Ал, 3-сыныпта жүргізілетін жұмыстар 2-сыныпқа қарағанда мазмұны және көлемі жағынан күрделі болады. Жалпы оқушылардың өздіктерінен жұмыс істеу әрекеті бірден қалыптаспайды. Ол өте күрделі үдеріс болғандықтан, қарапайым сатыдан жоғары, күрделі сатыға қарай біртіндеп дамиды.

Төменде өзім әдебиеттік оқуда қолданып жүрген, оқушылардың өздігінен орындауға арналған тапсырмалар мен жұмыстарды көрсеткім келіп отыр: образға кіру, талдау мен қиялдау, суырып салма ақын, диалог, ертегі, жұмбақ, мақалдар құрастыру.

Образға кіру – жансыз заттардың, жануарлар мен өсімдіктердің орнына өздерін қойып, олардың қандай күй кешіп, қандай қызмет атқаратынын сезіну. Мысалы: Мен-ойыншықпын. Мені балалар өте жақсы көреді. Мен оларға қуаныш сыйлаймын. Түрімнің көбі сонша, әр бала өзі таңдайды. Қызметім-ойнату.

Суырып салма ақын – өз ойынан өлең құрастыру үшін тақырыбы бойынша сипаттап беру. Осы негізгі ойларды пайдаланып, тірек сөздер арқылы жазу.

Диалог - ертегі. Мысалы, сөз таптарына ертегі құрастыру мақсатында тапсырма беру: « Бір күні зат есім мен етістік кездесіп қалды.

Зат есім: -Менсіз сөйлем басталмайды,-деді.

Етістік:-Ал менсіз ой аяқталмайды,-деді.»

-Балалар ертегіні қалай аяқтар едіңдер? /қазақ тілімен байланыстыру/

Талдау және қиялдау. Талданбаған мәтін бала жүрегіне жетіп, оны тебіrentпейді. Әр мәтінді мүмкіндігінше қарай сұрақ-жауаптар алып, талдатып, өз ойларымен дәлелдету керек.

Өздігінен орындайтын жұмысты ұйымдастыру – сабақтың ең күрделі кезеңі, өйткені жұмысты оқушылардың бәрі бірдей бір мезгілде аяқтамайды ғой. Дегенмен, өз бетімен жұмысты сабақтың кез-келген уақытында беруге болады:

- ✓ Сабақтың мақсаты мен міндетіне қарай жаңа сабақты түсіндіргенде;
- ✓ Қайталау сабағында;
- ✓ Сабақты бекіту кезеңінде.

Меніңше, егер мұғалім оқушыға бәрін өзі айтпай, бұрын алған білімдерін қолдануға лайықты жағдайлар туғызатын болса, сол кезде оқушы өздігінен ізденіп, жаңа міндеттерді шешуге тырысады.

Сондықтан да өзіндік жұмыстың тиімділігі – оқушының танымдық құзыреттілігін қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар:

1. Сынып оқушылары ойын ашық айта алуға үйренді;
2. Оқушыларым мәселенің ең негізгі түйінін табуға машықтанды;
3. Балаларымның басқа сабаққа қарағанда әдебиеттік оқуға деген белсенділігі арта бастады.

Оған дәлел:

1. Білім сапасының артуы,
2. Оқушыларым өз бетінше ізденіп, шығармашылықпен айналыса бастауы;

Қорыта айтарым, өзіндік жұмыс терең де берік білім алу құралы бола отырып, оқушының азамат ретінде өмірден өз орнын табуға кепіл бола алады деп ойлаймын. Ұлы неміс педагогы А.Дистервергтің «Жаман мұғалім ақиқатты өзі айтып береді, ал жақсы мұғалім оқушының өзін ізденуге жетелейді, ойға үйретеді» [6] дегені мәлім. Ендеше, әр ұстазда ойлауға үйрететін сабақтар көп болсын дегім келеді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Астамбаеват Ж.Қ, Уәйісова Г.И. Шағын жинақты бастауыш мектептегі педагогикалық үдеріс теориясы мен технологиясы [электрондық ресурс] [//http://kzdocs.docdat.com/](http://kzdocs.docdat.com/)
2. Ахметова А. Бастауыш сыныптардағы өзіндік жұмыстардың маңызы//Бастауыш мектеп. - №3, 2008. – 4 б.
3. Батырша С. Ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту//Бастауыш мектепте оқыту. - №1, 2013. – 2 б.
4. Бейсембекова Ж Оқушыларды өздігімен жұмыс жасату//Бастауыш мектеп. - №11, 2010. - 25 б.
5. Джумағалиева Д. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылдық қабілетін дамыту//Бастауыш мектепте оқыту. - №8, 2012. – 3 б.

6. Қожабек М. Бастауыш сынып оқушыларының бойында өз бетімен жұмыс жасау дағдысын қалыптастыру//Бастауыш мектепте оқыту. -№12, 2012. – 2 б.
7. Темірғалина Ж. Бастауыш сынып-оқушының шығармашылық қабілетін ұштаудың көзі//Бастауыш мектепте оқыту. - №5, 2013. – 2 б.
8. Тулегенова А.М. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзіреттілігін тапсырмалар жүйесі негізінде қалыптастыру//Бастауыш мектеп. - №5, 2009. - 17-18 б.

ТІЛДІК ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ОЛҚЫЛЫҚТАР МЕН ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

**Жумабаева Алия Сабитовна,
Кабдракишева Айгуль Сабитовна**

*Павлодар қаласының А.Шамкенов атындағы лицей-
мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдері*

Аңдатпа. Қазақстан әлемде жоғары білімді, халқы үш тілді де: қазақ тілін - мемлекеттік тіл ретінде, орыс тілін - ұлтаралық қатынас тілі ретінде және ағылшын тілін - жаһандық экономикаға нәтижелі етудің көмегіші тілі ретінде еркін меңгерген ел болып танылу мәселесі қарастырылған. Мақалада қазақ, орыс, ағылшын тілдерін педагогикалық жоғары оқу орындарда болашақ педагогтердің бәсекеге қабілеттілігін дамытуды үштілділік жағдайында арттыру өзектілігі жайлы айтылады.

Аннотация. Рассматривается вопрос о признании Казахстана страной с высшим образованием в мире, в которой население свободно владеет всеми тремя языками: казахским - как государственным языком, русским - как языком межнационального общения и английским - как вспомогательным языком для продуктивной работы в глобальной экономике. В данной статье рассматривается актуальность повышения конкурентоспособности будущих педагогов в педагогических вузах казахского, русского, английского языков в условиях трехязычия.

Abstract. Kazakhstan is considered as one of the most educated country, which citizens can speak three languages: Kazakh as the state language, Russian as the official language and English as the supporting language to ensure the effectiveness of international relations. It is also important to increase the competitiveness of future teachers of the Kazakh, Russian and English languages in higher pedagogical educational institutions in the conditions of trilingualism.

**«Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді қолданатын жоғары
білімді ел ретінде қабылдануы тиіс: қазақ тілі – мемлекеттік тіл,
орыс тілі – ұлтаралық қарым-қатынас тілі және ағылшын тілі –
жаһандық саясатқа табысты ықпалдасу тілі»
Н. Назарбаев.**

«Тіл – халықтың тарихы, шежіресі, халықтың күллі өмірінің жаңғырығы мен ізі, сол тілді жасаушы халықтың арманы мен үміті, қайғысы мен қуанышы, күллі рухани өмірінің үні естіліп тұрады. Тіл – адамдар қарым- қатынасының аса

маңызды құралы. Тіл – адам баласы қоғамының өмір сүруінің және дамуының қажетті шарты. Ол әрбір адамға ана сүтімен бірге еніп, қалыптасады», – деп К.Аханов айтқандай [1, 5], тіл – біздің өміріміз бен қоғамымыздың ажырамас бөлігі. Қазіргі уақытта тіл мәселесіне көп мән беріліп келеді, әсіресе, үш тұғырлы тіл мәселесі өзекті. 2006 жылдың қазанында өткен Қазақстан халқы Ассамблеясының XII Құрылтайында Президент Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев «Үш тұғырлы тіл» туралы идеяны алғаш рет жария етіп, 2007 жылғы Жолдауында «Тілдердің үштұғырлылығы» атты мәдени жобаны кезең-кезеңмен іске асыруды ұсынған. Бұл жоба бойынша Қазақстан халқы үш тілде сөйлейтін жоғары білімді ел ретінде бүкіл әлемге танылуы тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі. Сол себептен, ел азаматтары 2025 жылға дейін үш тұғырлы яғни, білім арқылы интеграциялану үшін ағылшын тілін де меңгере білу қажеттігі айтылған болатын [2, 7]. 2018 жылдан бастап Қазақстанның білім беру жүйесі үш тілде білім беруге көшті. Алайда, үштіліді білім беруді ел мектептеріне жаппай енгізуде өз қателіктері болды. Бұл ең алдымен үш тілде, әсіресе тілдік емес пәндерді ағылшын тілінде жүргізетін мамандардың болмауы. Дегенмен, қазіргі таңда халықаралық қатынастарға ерекше мән берілуіне байланысты қоғамның тарапынан шет тілін ерте жастан оқытуға деген қызығушылық артуда. Осыған сай білім беру саласында әлемдік талаптарға сай ұтқыр, жаңаны қабылдауға бейім, креативті, сыни ойлай алатын, поликоммуникативті, кәсіби құзыретті жеке тұлғаны қалыптастыру мәселесі қарастырылып отыр. Бұл жолда жоғары оқу орындары болашақ педагогтерді даярлауда қазақ, орыс, ағылшын тілдерін жетік білетіндей етіп оқытуға назар аударуы тиіс. Мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің бәсекеге қабілеттілігін дамытуды үштілділік жағдайында арттыру да өзекті мәселе болып табылады. Осыған орай, бірқатар мәселелер де туындап жатады. Соның бірі ауылдан келген жастар және басқа мемлекеттен келген оралман студенттерді тілді меңгеру қиын топтарға жатқызуға болады. Студенттерге және тілді меңгермеген оқытушыларға университет тарапынан тілді білу үшін қосымша, тегін курстар ашылса, нұр үстіне нұр болар еді. Айта кететін жайт, шығармашылық, немесе рефераттық жұмыстарды орындауда ғаламтор жүйесінде қазақ тіліндегі ақпараттың аздығы және мәліметтердің нақтылығының төмендігі, ауыл балаларына, әсіресе, көршілес шет елден келген отандас студенттерімізге өз қиыншылықтарын туғызуда. Ал, тек пәннің мазмұны бойынша ғылыми ақпаратты толық игергенде ғана студент өздік жұмысының тапсырмаларын орындауда едәуір тиімді құралдарды тандап алуға, оларды бірізділікпен құруға мүмкіндік алады. Мұндай олқылықтарға тап болмас үшін үштілді мегерту жұмысын түбегейлі мектептен бастау керек.

Көптілді білім беруді дамыта отырып, біз оны барлық балалардың үш тілді білуін ғана емес, ең алдымен, үш мәдени кодтың дүниетанымын біріктіруді мақсат етуіміз керек. Қандай мектепте және қай тілде оқитынына қарамастан, елдің барлық жас азаматтарын біріктіретін нәрсе жасау қажет. Басқаша айтқанда, көптілді білім беруді дамытуда біз үш мақсатқа жетуге ұмтылуымызға тиіспіз:

тілдерді білу, дүниетанымды интеграциялау, елдің лайықты азаматтарын тәрбиелеу. Бұл мақсаттарды жүзеге асыру тетіктеріне мыналарды жатқызуға болады:

1. Білім беру мектептерінде «Қазақстан тарихы» пәнін мемлекеттік тілде оқыту. Барлық балалар мектепке түскен сәттен бастап қазақ тілін үйренетіндіктен, 5-сыныпқа дейін олар қазақ тілінде оқып, жаза алады. Тіпті орыс мектептерінде оқитын балалар да «Қазақстан тарихы» пәні бойынша материалдарды түсіне алады. Ең бастысы, мәтін қарапайым және өте қызықты болуы тиіс.

2. Біздің балаларға арналған көптеген оқулықтарымыздың шешілмей келе жатқан мәселесі бар. Ол оқулық материалының оқушы қабылдауына қиындығы. Күрделі мәтіндердің берілуі (басынан аяғына дейін оқығанша, мәтіннің басында не жайында айтылғанын оқушының есіне сақтай алмауы), сөз есептердің түсініксіздігі. Ол оқулықтарды, негізінен, мектепте бір күнде сабақ бермеген ғалымдар жазады. Дұрысы, оқулықты не практик мамандар, не балалар жазушылары жазғаны дұрыс болар еді деген ой бар. Яғни, ғалымдар ғылыми негізін дайындап, оның қиындығы мен күрделігін практик мамандар шешуі қажет немесе тиісті дағдылары мен таланты бар адамдар, яғни балалар жазушылары балалардың санасына бейімдеуі керек.

3. Оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептерге арналған «Қазақстан тарихы» оқулықтарында мәтін әр беттің бір жартысында қазақ тілінде, ал оның астында орыс тілінде берілгені дұрыс деп ойлаймыз. Егер оқулықтар беттер саны бойынша тым көлемді болса, оларды екі бөлікке шығаруға болады. Бұл, яғни әр бетте қазақ және орыс тілдерінде бірдей екі мәтінді орналастыру кадрлар мәселесін шешуге көмектесер еді. Себебі, орыс тілді тарих мұғалімдері осындай оқулықтардың арқасында балалармен бірге қазақ тілін біртіндеп үйрене алады. Балалар емтихандар мен ҰБТ-ны қазақ тілінде тапсыратындықтан, олар екі тілде оқуға мәжбүр болады. Осылайша, Қазақстан тарихын алты жыл бойы (5-тен 11-сыныпқа дейін) қазақ тілінде оқи отырып, барлық балалар мектеп соңында оны ең аз қажетті деңгейде меңгеретін болады. Содан кейін жоғары оқу орындары мен колледждерде олар Қазақстан тарихын сол форматта зерделеуді жалғастырады және нәтижесінде қазақ тілінде мемлекеттік емтихан тапсырады.

4. Келесі мәселе «Қазақ әдебиеті» пәніне қатысты. Қазір барлық мектептерде қазақ әдебиеті қазақ тілінде оқытылады. Бірақ орыс мектептеріне арналған осы пән бойынша оқулықта жетпіске жуық пайызы оның бейнелі әдеби тілде жазылған өлеңдерден тұруы. Балалар оны түсінеді ме? Мұндай оқулықтар балаларды қазақ тілін үйренуге және түсінуге қарама-қайшылығын көрсетеді. Нәтижесінде балалардың мемлекеттік тілді жетілмей, керісінше қазақ әдебиеті мен мәдениетіне деген танымдық қабілеттерін жоғалтып алады. Біздің ойымызша, орыс мектептеріндегі қазақ әдебиетін, мысалы, ақындар поэзиясының сұлулығын және Абай қара сөздерінің даналығын бағалай алуы үшін ол өлеңдер орыс тілінде беріліп, ол шығармалар бойынша тапсырмаларды оқушылар қазақ тілінде орындаса, әлде қайда тиімдірек болар еді.

5. Тілдің қолданылу аясын кеңейту үшін ресми лексикада көптеген синонимдер мен бейнелі сөздерді қолдануды азайту қажет. Белсенді қолданылатын лексика жиынтығын анықтап, оны «Қазақстан тарихы» пәні бойынша оқулықтарға жазу қажет. Сонда ғана кем дегенде алты жыл бойы сол сөздер жиынтығын зерттей отырып, елдегі барлық балалар бірдей сөздік қорға ие болары анық. Бұл олардың дүниетанымын біріктіруге мүмкіндік беретін біріктіруші бастама болады деп ойлаймыз. Себебі, олардың бәрі бір-бірін түсінеді.

Сонымен қатар, оқушылардың оқуы үшін міндетті «Қазақстан тарихы» пәні бойынша ақпарат көлемін оңтайландыру қажет. «Тарихты тарих үшін» қағидасынан алшақтау керек. Себебі, тарихты оқыту – бұл, ең алдымен, мемлекет идеологиясының көрінісі. Бұл пәнді білім беру мақсатында пайдалану қажет. Мұнда «құзыреттілік» тәсілін қолдануға болады деп айтар едік.

Басқаша айтқанда, алдымен, балаларымыздың бойында патриотизм, адалдық, еңбекқорлық, этносаралық қарым-қатынас мәдениетін, мейірімділік және т.б. қасиеттерін дамыту қажет. Тарихи бейнелерді жастардың мінез-құлқының үлгісі немесе керісінше анти-қаһарман болу үшін сипаттау керек. Яғни, балаларды қай жылы болған оқиғаны жаттауға мәжбүрлемей керек, бірақ, мысалы, Абылай ханның қандай қасиеттерге байланысты ұлы адам болғанын зерттеу керек. Бұл жерде барлық балалардың бір оқиғаны оқуы, оны талдауы, өздері қорытынды шығарулары өте маңызды. Оқу материалы әр түрлі болмауы тиіс. Тіпті қазақ мектептерінде «Қазақстан тарихын» орыс мектептерінің балалары сияқты оқулықтар бойынша оқып-үйрену туралы сұрақ қоюға болады. Бұл жағдайда қазақ мектептерінің оқушылары тарихпен қатар орыс тілін де үйренетін болады. Сонымен қатар, бұл барлық жастар үшін күшті біріктіруші фактор болады. Алайда, ықтимал қарсылықтарды болжай отырып, біз қазақ мектептері үшін тағы бір нұсқаны ұсынар едік: қазақ мектептерінде орыс тілінде дүниежүзілік тарихты оқыту.

Қазір қазақ мектептерінің түлектері, әсіресе, ауылдық жерлерде орыс тілін білмейді. Біз олардың еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін төмендетеміз, оларды орыс сөздерімен еркін жұмыс істеу мүмкіндігінен айырамыз. Сондықтан қазақ мектептерінде дүниежүзілік тарихты орыс тілінде оқытуды сол қағида бойынша енгізу қажет деп ойлаймыз. Бұл пән 6-сыныптан басталады. Бір бетте қазақ және орыс тілдерінде екі мәтінді орналастыру оларға орыс тілін білу деңгейін едәуір арттыруға мүмкіндік берері сөзсіз. Бұл да тарих болғандықтан, сөздік қорының қажетті минимумы орыс мектептерінде оқитын балалармен бірдей болады. Себебі, Қазақстан тарихы да, дүниежүзілік тарих та бірдей ұғымдармен жұмыс істейді. Сонымен қатар, екі пән бойынша оқулықтардың мәтіндерінде заманауи сөздер болуы керек және бүгінгі тенденциялармен байланысты болуы шарт.

6. Барлық мектептерде информатика пәнін ағылшын тілінде оқыту. Ағылшын тілінде білім беруді дамыту үшін қазақ және орыс сыныптарында информатиканы ағылшын тілінде оқытуды енгізуге болады. Бұл қисынды, себебі информатика терминдерінің жартысынан көбі ағылшын сөздері. Сонымен қатар,

мұндағы қағида бірдей болуы керек: беттің жартысы ағылшын тілінде, жартысы қазақ немесе орыс тілдерінде бірдей аудармасы бар (мектептің оқыту тіліне байланысты). Нәтижесінде барлық балалар ағылшын сөздерінің бірдей қорына ие болады. Информатика мұғалімдері осындай оқулықтардың арқасында балалармен бірге ағылшын тілін үйренеді. Осылайша, осы тетікті іске асыру барлық үш мақсатқа қол жеткізуге мүмкіндік береді: тілдерді білу, дүниетанымды интеграциялау, елдің лайықты азаматтарын тәрбиелеу. Егер осы процесс бастау алса, өскелең ұрпақ үш тілді жетік білетін болады.

Латын әліпбиін сөзге тиек етсек, жаңа әліпби бекітілген кезде, балаларды біртіндеп сол қағида бойынша жаңа жазуға үйретуге болады, яғни бір бетте кириллица мен латын әліпбиінде бірдей қазақ мәтіндерін беруге болады. Бұл жағдайда балалар біртіндеп кириллицада да, латын графикасында да еркін оқып, жазуды үйренеді.

Үш тілді оқыту – жастардың білім кеңістігінде самғауына жол ашатын, әлемдік білім құпияларына үңіліп, өз қабілетін көрсетуге жағдай жасайтын бүгінгі күнгі басты қажеттілік. Кейбір мамандардың айтуынша, ақпараттық техниканың дамыған заманында тілді үйрену қиындық тудырмайды, қайта көп тіл білу арқылы көптеген қайнарларға кезігеміз. Белгілі тілші-ғалым Б.Хасанұлының: «...Қазақ баласы әуелі отбасында қазақы рухпен тыныстап, ана тілінің нәрлі уызына қанып, ұлттық рухани тәрбиенің қайнар бұлағынан сусындап өсуі керек. Алғашқы тәрбиені ана тілінде қабылдап, қазақы қасиетпен жетілген бала кейін қандай ортада жүріп, қанша тіл үйренсе де, өз тілін ұмытпайтын, ұлттық қасиетінен көз жазып адасып қалмайтын болады... Яғни, тірек мықты. Тілі ана тілде сайрап тұрғандықтан, ешкім оған балта да шаба алмаған» деген пікір айтады [3, 15]. Бұдан шығатын қорытында: қанша тілді меңгерсең де, қанша әлемдік мәдениеттің биік өнертабысына қол жеткізсең де, өзіңнің ұлттық кодыңды сақтап, ұлтымыздың мәңгілік байлығы – туған тұғырлы тіліміз бен халықтық құндылықтарымызды ешқашан ұмытпауымыз керектігі әрбіріміздің жадымызда жүруіміз тиіс.

Жаһандану жағдайында ағылшын тілін еркін меңгеру инновациялық технологияларды игеруге, ғылыми идеяларды және білім бағдарламаларын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» тұғырнамасында таяудағы он жылда біздің өмір салтымыз, адами қатынас тәсілдері, барлығы түбегейлі өзгеруі мүмкін екендігін әрі қазақстандықтардың әрдайым осы түбірлі өзгерістерге дайын болу қажеттілігі ескеріледі [4, 27]. Бұл – баршамыздың әрқашан жаңа жүйелер мен өзгерістерге, жаңаруға дайын болуымызды есімізге салады. Осыдан келе жаһандық әлемге еркін кіруіміз үшін осындай аталмыш ауқымды мәселелерге немқұрайлы қарамау қажеттілігі туындайды.

Қорыта келе, үштілділік – заман талабы, себебі еліміз үшін жаһанданудан тысқары қалтарыста, дамыған мемлекеттердің көлеңкесінде қалып қоймау шарт. Қолданыста жүрген қазақ және орыс тілдерінен өзге ағылшын тілі де білім беру жүйесіне кірістірілуі тиіс, себебі көптеген маңызды ғылыми жобалар мен мақалалар, әлемге аты әйгілі ғалымдар өз еңбектерін түпнұсқада ағылшын

тілінде жазады. Елімізде 135-ке жуық ұлт өкілдері тұратындықтан, орыс тілі ұлтаралық қатынас тілі ретінде меңгерілуі қажет. Сонымен қатар, қазақ тілі өз ана тіліміз және мемлекеттік тіл болғандықтан, өз дәрежесіне сәйкес білім беру жүйесінде орын табуы тиіс. Осылай ғана еліміз өркендеп, көркейіп, бәсекеге қабілетті елдердің санатына кіре алады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Аханов К. Тіл білімінің негіздері. -Алматы: «Өлке баспасы», 2010
2. Тасқынбаева Қ. Үштұғырлы тіл саясатының сара жолы. <http://alashainasy.kz/>
3. Хасанұлы Б. Ана тілі – ата мұра. – Алматы, 1992. – С. 272.
4. Қазақстан Республикасында тілдерді қолдану мен дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 29 маусымдағы № 110 Жарлығының негізінде.
5. Қазақ тілді емес мектептерде тілдерді дамыта оқыту әдістері /Әдістемелік құрал. – Астана, 2017. – 85 б.
6. Аренова Т.В. Тілдерді оқытудағы жаңа бағыт//«Қазақ тілі: әдістеме» журналы. №1, 2008.
7. Мейрманқұлов А. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. - Алматы: «Фолиант», 2010.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУ ЖОЛЫНДАҒЫ «4К» БІЛІМ БЕРУ МОДЕЛІ

*Иксанова Алия Еркайратовна,
Слямова Гульнара Даулетбековна
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдері,
ШҚО білім басқармасы, Өскемен қаласы
бойынша білім беру бөлімінің «№30 жалпы
білім беретін мектеп» КММ,*

Аңдатпа. Бұл мақалада «4К» моделін қолдана отырып, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың сөйлеу тілін дамытудың заманауи әдіс-тәсілдерін қолдану мәселесі қарастырылады. Бұл тақырыптың өзектілігі қазіргі қоғамның талабына сай сыни тұрғыдан ойлау, бір-бірімен қарым-қатынас жасау, өзара әрекеттесу және барлық жағынан шығармашылық қабілеттерге қажеттілігінде.

Аннотация. В данной статье рассматривается проблема современных методов и приемов развития речи учащихся на уроках казахского языка и литературы с использованием модели «4К». Актуальность заданной темы состоит в том, что акценты современного общества сместились в сторону умения критически мыслить, проявлять коммуникацию друг с другом, взаимодействию и творческого подхода во всем.

Abstract. This article discusses the problem of modern methods and techniques of speech development of students in the Kazakh language and literature lessons using the "4K" model. The relevance of the given topic is that the accents of modern society have shifted towards the ability to think critically, communicate with each other, interact and be creative in everything.

Білім берудің үлкен мақсаты білім емес, іс-әрекет.

К. Спенсер

Тәжірибелік эксперименттік жұмыс тақырыбының өзектілігі: ХХІ ғасырдың басында әлем халқының басым көпшілігі оқи, жаза және санай алады, бірақ бұл дағдылар жаңа әлемде жұмыс істеу үшін жеткіліксіз, сондықтан "білім беру қоғамдастығында «4К» деп аталатын сауаттылықтың жаңа тізімі танымал бола бастады [1, 23-25].

Сонымен, ХХІ ғасырдың дағдысы - Білім берудің «4К» моделін құрайтын арнайы дағдыларға нелер жатады? Олар:

1. Сыни ойлау – (ағылш. *critical thinking*) - пікірлесу жүйесі, нақтыланған, қалыптасқан іс-әрекет жағдайларды талдауға және игілікті шешім қабылдауға, бағалауға бағытталған және алынған нәтижелерді мәселелер мен жағдаяттарды шешуге тиімді қолданумен сипатталатын ұғым. Сыни ойлаудың ең маңыздысы – жоғарғы деңгейдегі ойлау.

К.Поппер: « Біз жиналған білімдерден емес, өз қателіктерімізден сабақ аламыз», «Мен мүмкін қателесермін және сен де мүмкін қателесерсің, бірақ бірігіп күш жұмсау арқылы біз біртіндеп шындыққа жақындаймыз» қағидалары нағыз сыни ойлаудың үлгісі ретінде мысал бола алады.

2. Креативті ойлау – (ағылш. аудармасы *creative* – шығармашылық) - жаңа идеяларды құруға бағытталған, қабылданған қалыпты дәстүрлі ойлардан бас тартып, ерекше ойларға бейімделген тұлғаның шығармашылық қабілеті. Адамның шығармашылық сыни ойлау арқылы стандартты емес шешімдер қабылдауы, адамның өз жағдайларын және орын алған мәселелерді түрлі қырларынан көре білуі. Қалыптасқан үйреншікті стереотиптерден босап, шығармашылыққа бой алдыруы.

3. Коммуникация – (латын «*communication*» - хабар және «*communicare*» - ортақ істеу, әңгімелесу, байланысу, хабарлау, жеткізу) түсінігін білдіреді. Қарым-қатынасқа түскен адамдарға белгілі бір ақпаратты ауызша немесе вербалды емес түрде жеткізе білу тәсілі.

4. Кооперация (латын *cooperation*) – белгілі бір адамдар құрамымен немесе өндіріс, кәсіпкерлік саладағы қызметкерлердің еңбек, өндірістік процестегі бірлесіп атқарған еңбекті ұйымдастырудың формасы. Кооперация коммуникациямен тығыз байланысты.

Командалық жұмыс 3 кезеңнен тұрады: 1) мақсат қою, оған қол жеткізу; 2) бірлесіп жұмыс істеуге үйрету; 3) жалпы жауапкершіліктерін дамыту [2].

Еңбек және білім беруді дамыту нарығының кейбір болжамдарына сәйкес әлемдегі танымал мамандықтардың көпшілік бөлігі болашақта «жоғалуға» айналады екен. Қазіргі дамыған әлемде адамдардың нені қаншалықты жасай

алатыны емес, оны басқаша қалай өзгертіп жасауға болатынын, өзінің ақыл-ойы мен білімінің жаңа қырларын қалай тез меңгеріп әрі дамытып отыруы үлкен сұранысқа ие. Осыған сәйкес «4К» моделімен қатар білім саласына *softskills*, *hardskills* терминдері қосылды. *Softskills*, (икемді пәндік емес сала дағдылары – байланысқа түсе білу, ақпараттармен жұмыс істеу, мақсат қою және уақытты жоспарлау), *hardskills* – кәсіби пәндік дағдылардан маңызды болып табылады. «4К» моделінің барлық жетекші дағдылары тек білім саласында емес, сондай-ақ әр түрлі өмірлік және кәсіби мәселелерді шешуде пайдалы.

«4К» моделінде берілген дағдыларды қашан және қалай дамытуға болады? Жанұядағы ата-ананың әрекеттері мен тәрбиесіне байланысты. «Сөз үйретпейді, әрекет үйретеді» демекші, ата-ана тұлғасы мен оның тәрбиесі бала үшін әркезде де үлгі. Дегенмен «табысты ата-ана» бола отырып, әрбір ата-ана мына негізгі мәселелерді есепке алуы керек:

А) Дағдыларды меңгеру – «Маған не қажет?» сұрақ аймағынан «Мен не істей аламын?» аймағына өту.

Б) Баланың қандай да бір әрекетті атқара білу қызығушылығына демеу болу, белсенділігін көтеру, жақсы істерге түрткі болуы.

В) Негізгі әрекет баланың қызығушылығын жою емес, қолдау көрсетуге көмектесу жұмысына бағытталуы тиіс.

Мектептегі үйірме, секция жұмыстары да баланың әр қырлы ойланып, түрлі тәжірибе жинақтауына, сол арқылы креативті шығармашылық дамуына негіз болып табылады [3, 53б.].

Қазіргі уақытта Қазақстанда әлемдік білім беру кеңістігіне ену мақсатында жаңа білім беру жүйесінің қалыптасуы жүріп жатыр. Білім алушылардың оқуға деген қызығушылығы мен шығармашылық белсенділігі төмендеді. Оқушылардың ХХІ ғасыр дағдыларын дамыту – бүгінгі таңдағы өзекті мәселелерінің бірі болып отыр. Осы тақырып төңірегінде зерттеулер жүргізіліп, тәжірибелік-эксперименттік жұмысымыз (*бұдан әрі – ТЭЖ*) жүзеге асырылуда [4, 16-18].

ТЭЖ мәселесі бойынша білім беруде **жетекші технологиялар** анықталды:

- «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы»;
- Ақпараттық-коммуникациялық технология;
- Деңгейлік бағдарламалардың 7 модулі;
- Қашықтан оқыту технологиясы.

Педагогикалық жұмыс тәжірибесіне сүйене отырып, тәжірибелік-эксперименттік жұмысты жүргізудің **мотивациялық факторлары**:

- Оқу-тәрбие процесінің сапасын және оқыту мен тәрбиелеу нәтижелерін жақсарту;
- Ұжымдағы біліктілік пен педагогикалық шеберлік деңгейін, әлеуметтік мәртебесін арттыру;
- Кәсіби қызметте өзін-өзі жүзеге асыру, санатын жоғарылату.

Зерттеу жұмысының нысаны: «4К» дамытуға бағытталған оқу мен оқытудағы жаңа тәсілдерге негізделген білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде дағдылардың жаңа моделін енгізу процесі болып табылады.

ТЭЖ пәні - оқушылардың «4К» дамуы мен негізгі білім, білік және дағдыларды қалыптастырудағы ішкі және сыртқы көріністері.

ТЭЖ мақсаты – оқушылардың «4К» даму үрдісін теориялық негіздеме және әдістемелік жағынан қамтамасыз ету.

ТЭЖ міндеттері:

1. Зерттеудің теориялық негіздерін түсіну, теория мен практикадағы мәселесін даму жағдайын, бастапқы теориялық ұстанымдарды анықтау;
2. ТЭЖ бағдарламасын құру, зерттеу мақсатын, міндеттерін, болжамын, «4К» дамытуға бағытталған мұғалім мен оқушылардың өзара әрекеттесу моделінің теориялық негіздемесін анықтау;
3. Оқушылар арасында ХХІ ғасырдың базалық дағдыларын дамыту тұжырымдамасы мен құрылымдық компоненттерін, олардың дамуына ықпал ететін факторларды қарастыру;
4. «4К» дамыту үшін жаңа тәсілдердің мүмкіндіктерін анықтау.
5. «4К» даму өлшемдерін (көрсеткіштерін) әзірлеу және нақтылау;
6. Қазақстан Республикасында орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде Инновациялық білім беру технологияларын, оқу-тәрбие үрдісінде білім беруде жаңа тәсілдерді енгізуді жүзеге асыру;
7. ТЭЖ талдау жүргізу.

Зерттеудің негізгі болжамы: егер функционалдық сауаттылықты дамыту үшін жаңа тәсілдердің мүмкіндіктері анықталса, критерийлер мен көрсеткіштер әзірленсе, «4К» дамыту әдістемесі құрастырылса және сынақтан өткізілсе, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың «4К» дамуы нәтижелі болады, сонымен қатар қажетті процестің оңтайлы әдістемелік, ұйымдастырушылық-педагогикалық шарттары жасалады, өйткені белсенділік, құзыреттілік, тұлғаға бағытталған, субъект-субъект, конструктивистік тәсілдер іске асырылады [5, 103].

ТЭЖ әдістері:

- теориялық (зерттелетін мәселе аспектісінде философиялық және психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау, гипотезаны ұсыну, модельдеу);
- эмпирикалық (байқау, сауалнама, тестілеу, қызмет өнімдерін талдау, оқушылардың шығармашылық өнімдері, педагогикалық эксперимент, сауалнама);
- рефлексивті (ТЭЖ мәселелерімен айналысатын мұғалімдердің, психологтардың озық тәжірибесін және өзінің педагогикалық қызметін талдау),
- статистикалық (стандартталған психодиагностикалық зерттеу әдістері, педагогикалық диагностика әдістері).

Зерттеу жұмысының кезеңдері:

- I. Іздестіру (дайындық) кезеңі – 2020-2021ж.ж.
- II. Эксперименттік (қалыптастырушы) кезең – 2021-2023 ж.ж.
- III. Практикалық кезең – 2023-2024 ж.ж.
- IV. Қорытынды кезең – 2024-2025 ж.ж.

I. Іздестіру (дайындық) кезеңі – 2020-2021ж.ж.

Жұмысты ұйымдастыру:

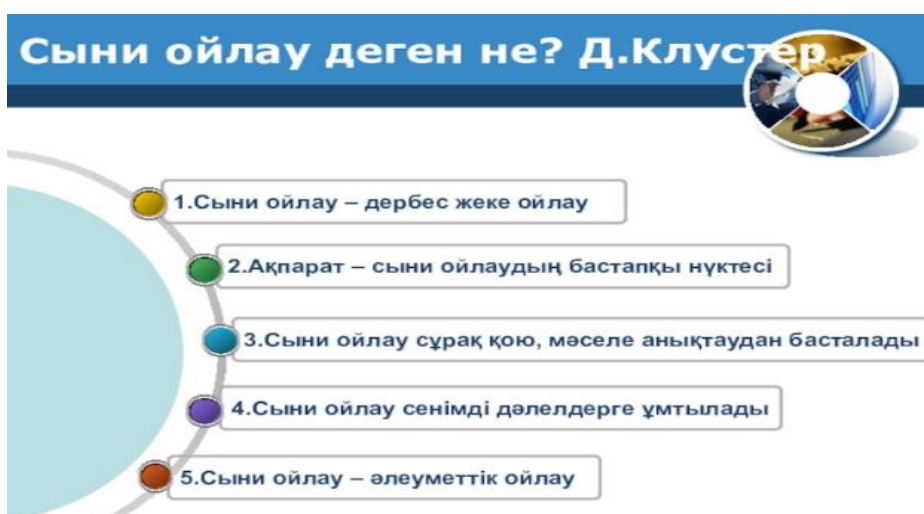
Зерттеудің теориялық негіздерін түсінуден, теория мен практикадағы проблеманың даму жағдайын, бастапқы теориялық ережелерді анықтаудан, эксперименттік жұмыс бағдарламасын жасаудан, зерттеу мақсатын, міндеттерін, гипотезасын тұжырымдаудан, «4К» дамытуға бағытталған мұғалім мен оқушылардың өзара әрекеттесу моделін теориялық негіздеуден тұрады.

II. Эксперименттік (қалыптастырушы) кезең – 2021-2023 ж.ж.

Коммуникация – бұл үнемі әрі шексіз дамуға арналған аймақ. Дағдыларды дамытуға арнайы жаттығулар көмектеседі. Мәселен, «Жарнама» - топтың жағымды қасиеттерін тану. «Не істегенімізді тап» - топты біріктіру.

«Психологиялық көмек» - қатысушылардың өзін-өзі төмен бағалауын көтеру. «Қоңырау» - топ мүшелеріне деген сенімділікті арттыру. «Мен саған сыйлаймын» - тренингті қорытындылау, жағымды эмоционалды ахуалды бекіту. «Менің жетістіктерім» - қатысушылардың жеке жетістіктерін бағалай білу [6, 97].

«Сыни тұрғыдан ойлау»
технологиясы үш кезеңнен тұрады:

Қорыта келгенде, осы «4К» моделінің стратегияларын оқу қызметін ұйымдастыру барысында қолданудан алған нәтижеміз:

- білім алушылардың оқуға қызығуы;
- іскерлік дағдысының дамуы;
- ойлау белсенділігі, тапқырлығы;
- өзіне деген сенімі қалыптасуы, оқушылардың басқалармен қарым-қатынас жасай білуі;
- басқаларды тыңдап, кез-келген жауапқа сыйластық, түсіністікпен қарауы;
- өз ойын топ алдында ашық айтып қорғай білуі;
- өз бетінше ізденуге үйренуі;

- оқу қызметіне деген белсенділігі жоғары болуы.

Осындай жұмыстардың нәтижесінде бүгінгі күн талабына сай сауатты, білімді балалар тәрбиелеуге болады. Ол үшін көп ізденіп, көп оқып, ізденіс үстінде болу керекпіз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (27-шілде 2007 ж).
2. kk.wikipedia.org
3. Аверин В.А. Психология детей и подростков [Балалар мен жасөспірімдер психологиясы]: Оқуқұралы. 2-басылым, қайта құрастырылған. – СПб.: «Михайлов В.А. басылымы», 1998. – 379 б.
4. Қазақстан Республикасы Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. - Алматы, 2012.
5. Абиев Ж.Ә, Бабаев С.Б., Құдиярова А.М. Педагогика: Оқу құралы. Жалпы редакциясын басқарған Құдиярова А. М. – Алматы: «Дарын», 2004.
6. Әлімов А.К. Оқытудағы интербелсенді әдіс-тәсілдер. Әдістемелік құрал//«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014. – 188 б.
7. Аймауытов Ж. Кешенді оқыту (Мұғалімдерге, қайталама курстарға, тәрбие техникумдарына көмек). – Алматы: «Қазақ баспасы», 1929.

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ МОДЕЛЬДЕУ: КАДРЛЫҚ ӘЛЕУЕТ

*Ильяшева Бейбитгул Кенжебаевна
ШҚО, Тарбағатай ауданы, Ақжар ауылы
«Билялов атындағы мектеп-лицейі» КММ
директордың міндетін атқарушы,
биология пәнінің мұғалімі*

Аңдатпа. Білім беру ұйымдарында көптілді білім берудегі мақсаты: оқушыларың білім саласындағы бәсекелестікті арттырып, сауатты маман тәрбиелеудегі рөлін насихаттау.

Қазіргі заман талабына сай, қажеттілік шет мемлекетпен байланыс орната отырып, практикалық тәжірибие алмасу, оны жүзеге асыруда модельдеудің қарым-қатынас тілінде кинолар көру, жаңалықтар тыңдау, ағылшын тілінде кітап оқу, ойын арқылы тілді дамыту, аудио, видео арқылы жүзеге асыруға болады.

Аннотация. Целью полиязычного образования в образовательных организациях является повышение роли обучающихся в воспитании компетентных специалистов, повышение конкуренции в сфере образования. В соответствии с современными требованиями, потребность в практике связана с налаживанием контактов с зарубежными странами, также обмен опытом, моделирование в его реализации может осуществляться через общение на языке, просмотр фильмов, прослушивание новостей, чтение книг на английском языке, развитие речи через игры, аудио, видео.

Abstract. The goal of multilingual education in educational organizations is to increase the role of students in the education of competent specialists, increase competition in the field of education. In accordance with modern requirements, the need for practice is related to establishing contacts with foreign countries, as well as exchange of experience, modeling in its implementation can be carried out through communication in language, watching films, listening to news, reading books in English, language development through games, audio, video.

Халқымыз ежелден тіл мәселесіне көп мән беріп, «Өнер алды – қызыл тіл» деп, сөз өнерін бар өнердің алдына қойып, жоғары бағалаған. Әдетте тіл жөнінде «тіл – адамдар арасындағы қарым-қатынас жасау құралы» деп, оған жай ғана анықтама берілгенімен, іс жүзінде тіл тек адамдар ара қарым-қатынас жасау құралы ғана емес, қайта одан да маңызды: белгілі бір ұлттың ұлттық сана-сезімі, халықтың халықтық қасиеті, оның жалпы тарихы, әдет-ғұрпы, мәдениеті қатарларын тұтастай өз бойына қамтып жататын күрделі ұғым.

Сондықтан тіл мейлі қайсы ұлттың болмасын тарихы мен тағдырының, тәрбиесі мен тағылымының, бүкіл халықтық болмысының баға жетпес асылы, сарқылмас құнды қазынасы, ұлт рухының ұйтқысы болып келген.

Адамның өз ана тілін қанық білуімен қатар өзге бір ұлттың тілін жетік игеріп, сол ұлт азаматтарымен өзара түсінісе алатыны үлкен біліктіліктің белгісі деуге болады. Өмірде өзге бір ұлттың тілін білетін адам сол халықтың ішкі жан-дүниесін түсініп, барлық мәдени құндылықтарымен танысу орайына ие бола алады. Азаматтарымыздың қазіргі ай сайын алға қадам басып, күн сайын жаңарып, тез қарқынмен дамып бара жатқан өзгерістерге толы өмірге ойдағыдай сәйкесуі үшін қос тілді болып қана қалмай, сонымен қатар көп тілді болуы басты қажеттілікке айналуда. Бұл іс әр азаматтың өзіне де, өзгеге де тиімді. Сондықтан қазіргі қоғамда көп тілді меңгеру кез келген адамды жарқын болашаққа бастайтын жол іспеттес. Кезінде халқымыздың «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген аталы сөзі дәл бүгінгі дамыған дәуірімізге сәйкес айтылғандай. Тарихи деректерге жүгінсек, осыдан 12-ғасырдың алдында жасаған энциклопедист ғалым, әлемде Аристотельден кейін екінші аға ұстаз аталған ұлы ғұлама Әбу Насыр Әл-Фараби бабамыз өз өмірінде 70-ке жуық ұлттың тілін жеттік білгендіктен, артына мәңгі өшпес мол рухани құнды мұра қалдырып кеткендігі анық.

Өркениетті қоғамда тіл адамзаттың баға жетпес құндылығы деп саналады. «Тегінде адам баласынан ақыл, білім, ар, мінез қасиеттерімен» озады деген ұлы

ақын Абай сөзі қай заманда да өз мәнін жоймақ емес. Сондықтан болар, білім беру жүйесін дамыту басты бағыт болып саналады.

Еліміздің қазіргі заман талабына сай ҚР «Білім туралы» заңының 5-бабында «Барлық оқу орындары мемлекеттік жалпы міндетті стандартқа сәйкес мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін білу мен дамытуды, орыс тілі және бір шетел тілін оқып үйренуді қамтамасыз етуге тиіс» деп көрсетілген [1].

Ата заңымызда әлемдік тілдердің қай-қайсысын да тануға ерік берілген. Мемлекетіміз саяси, экономикалық, мәдени байланыстары бірнеше тілде білім алуды қажет етеді.

Бүгінгі таңда елімізде «Көптілділік» мәселесі көкейкесті мәселелердің бірі болып саналады. Елбасымыз сол үшін де тілдердің үштұғырлылығын міндеттеп отыр.

Көптілділік мәселесі – Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейтесті мәселелердің бірі, себебі, жаһандандыру және киберкеңестікке шыққан заман тілдерді білуді талап етеді [2].

Бұл ұғымға жалпылама тоқталсақ. Көптілділік, полилингвизм – нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш, одан да көп тілде сөйлей білушілік. Мұның өзі жеке адамның көптілділігі және ұлт пен ұлыстың көптілділігі болып бөлінеді. Көптілділіктің үш тілді меңгеру дәрежесі сол адамның немесе бүтіндей халықтың өмір сүрген тілдік ортасы, әлеуметтік, экономикалық, мәдени өмірі, тұрмыс-тіршілігі секілді көптеген факторларға байланысты..

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12 сессиясында Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты жағдайға айналғандығын атай келе: «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет», - деген болатын [3].

Кем дегенде үш тілді меңгеру – заман талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі. Қазіргі таңда адам қызметінің барлық салаларында жаһандану үрдісі орын алғандықтан, білім беру саласында қайта қарастырулар болып жатыр. Сол себептен ақпараттық- коммуникативтік құзырлықпен қатар, полимәдениеттілік бүгінгі уақытта білім беру құзырлығының басты бағыттарының бірі ретінде анықталды.

Көптілді білім – көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілеттерін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазақ тілі – мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толлеранттылығын және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Маман шет тілін меңгеру арқылы кез-келген шетелдік

ортада өзін еркін ұстап, жаңа ақпараттық ғаламшарға бейімделу мүмкіндігіне ие болады. Әр адамның түрлі әлеуметтік қызметтерінде жеткен жетістіктерінің нәтижелері түрлі болады, сол себептен шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім іскерліктерін біліп қана қоймай, сондай тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады, оған шет тілі «өмір заңдылықтарында» және «нақты жағдаяттарда қарым-қатынас жасай алу үшін» қажет болмақ. Сонымен қатар бүкіл қоғамымызды топтастырып отырған мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқытудың сапасын арттыру қажеттілігі ерекше назар аудартады. Сондықтан қазақ тілін тереңдетіп оқыту және көптілділікті меңгеруді жолға қою – бүгінгі таңдағы орта білім жүйесінде педагогикалық үрдістің негізгі бағыттарының бірі. «Үш тұғырлылық» жобасы аясында қазақ, орыс және ағылшын тілдерін үйренуе жағдайлар жасалуда. Бұл жобаның еліміздің әлемнің бәсекеге қабілетті елдерінің қатарына қосылуына үлкен мүмкіндік беретіні сөзсіз. Сонымен бірге, осы ретте халықтың біраз бөлігі еліміздің мемлекеттік тілі – қазақ тілі екендігін білу шарт [3]. Осы ретте көптілділік деп жүргенде өз тілімізді соның бірі ретінде қолданып қалмаймыз ба деген ой туындауы әбден мүмкін. Бірақ, бұған жауап: Бір халықтың мәдениетін басқаларымен салыстыру арқылы ғана, әлем суретін әр алуан әрі тұтас көруге мүмкіндік беретін ұлттық мәдениеттің барлық ерекшеліктерін және құндылықтарын сезінуге болады. Әр адамның рухани-адамгершілігін арттыру үшін, бүгінгі тез өзгеріп жатқан дүниеде өмір сүріп, еңбек ету үшін жан-жақты болу қажет. Осыған орай, бүгінгі таңда Қазақстанға ақпараттық-технологиялық, ғылыми, медициналық, оқу-әдістемелік т.б. салаларда жаңалықтарды, әлемдік ілгері тәжірибелерден хабары болып, бұл жаңалықтарды өзінің ана тілінде халқының игілігіне пайдалану үшін халықаралық байланыстарды нығайтып, әлем аренасына шығу үшін көп тіл білетін мамандар қажет. Осы бағытта балабақшалар, мектептер, ЖОО-дары өз үлесін қосуда. Нарықтық экономика еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандарды қажет ететіні белгілі. Бұл оқу орындарының барлық салаларына жаңа талап, жаңа міндет, жаңа мақсаттар жүктейді. Осыған орай білім беру жүйесінде оқытушыларға қойылатын басты талаптардың бірі – өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін мәдениетті жеке тұлға қалыптастырып, бәсекеге қабілетті маман тәрбиелеу.

Көптілді мемлекеттер арасында әлеуметтік-мәдени қатынастар жасай алатын, түрлі елдердің мәдениеті, әдебиеті, тарихымен танысып, қажетін пайдалана отырып, бөтен мәдениеттің ішіне сіңіп кетпей, өзінің елі мен мәдениетін басқаларға таныта алатын, санатты да саналы тұлғаны қалыптастыру өмір талабы. Бүгінгі Қазақстанға көп тіл білетін мамандар даярлау қажеттілігі туындап отыр. Замана ағымына лайықты қазіргі алдымызда тұрған міндет халқымыздың ұлттық дербестігін сақтай отырып, елімізді өркениетті елдер қатарына қосу. Сол өркениетті елдер санатына қосылуына ықпал жасайтын еліміздің ертеңгі болашағы жастарға білім мен тәрбие беретін – мектеп. Болашақ Қазақстанның азаматтары ескінің көзіндей жаңаның ізіндей болып дүниежүзілік

мәдениетті танитын, өзінің төл мәдениетін сыйлайтын, басқаға өзін таныта, сыйлата алатын рухани дүниесі бай, білімді, білікті болуы шарт.

Әлемдік білім беру іс-тәжірибесінде көптілді және билингвалды білім беру жаңалық емес, атап айтқанда, АҚШ пен көптеген Еуропа елдері, әсіресе соңғы жылдарда бұл бағытта жетістікке қол жеткен [4]. Бірақ, қазақстандық білім беру жүйесінде көптілді және билингвалды білім берудің халықаралық іс-тәжірибесінде қолданыс тапқан моделдерін енгізу – жаңа педагогикалық проблема, өйткені ол жаңа жағдайларда шығармашылық тұрғыдан іске асырылуы тиіс.

Көптілді немесе билингвалды білім беру тәжірибесіне сәйкес:

- мектепте оқу пәндерін екі немесе одан да көптілде аудармасыз оқыту;
- оқу және оқудан тыс жұмыстардың негізгі бағыттарын екі тілде іске асыру, педагогикалық үрдісте екі тілді оқыту құралы ретінде пайдалану.

Бұл өзекті мәселелерді жүзеге асыру үшін басты мақсат – Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде үш тілде білім меңгерген, көптілді коммуникативтік құзырлылықтары қалыптасқан, көп мәдениетті, рухани-адамгершілік қасиеттері дамыған тұлғаны тәрбиелеу.

Көптілді немесе билингвалды білім беруде оқу-тәрбие үрдісінен күтілетін нәтижелер мыналардан тұрады:

- Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде қалыптасқан білімдерін ана тілі, мемлекеттік тіл, орыс тілінде еркін білдіретін мектеп бітірушісі;

- бітірушінің көптілді коммуникативтік және ақпараттық құзыреттілігі;

- көп мәдениетті, рухани-адамгершілік, ұлтаралық қатынастар мәдениетінің жоғары деңгейі;

- ұлттық және жалпықазақстандық, құндылықтарды қастерлейтін, тілдерді меңгеруге тұрақты қызығу танытатын, отансүйгіштік және азаматтық сана-сезімдері дамыған тұлға;

- бітірушілер еңбек нарығында, өмірлік қызметте тілдік кедергілерге ұшырамайды.

Бүгін де оқушыларымыз, студенттеріміз үш тілде еркін сөйлеп, әр түрлі сайыстарды үш тілде өткізе алатын деңгейге жетті дей аламыз. Сол жас өскіннің өз болмысын тануға ұмтылысына көмектесіп, тереңде жатқан талап-тілегін, қабілеттерін дамыту, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін рухани күш беру – бүгінгі мұғалімнің басты мақсаты. Бұл мақсаттың орындалуы үшін оқыту мазмұнының жаңартылуы, әдіс- тәсілдің озығы өмірге келуі, ол тәсілдер әрбір оқушының қасиеттерін, қабілеттерін дамытып, шығармашылығын, талантын ұштайтын болып ұйымдастырылуы қажет.

«Тілі бірдің – тілегі бір», «Тіл тағдыры – ел тағдыры» екендігін жадымызда ұстай отырып, ел бірлігінің негізі – тіл бірлігіне қол жеткізу жолында қызмет ету парыз. Ендеше жас ұрпақтың қазақ тіліне деген сүйіспеншілігін, өзге тілдерді оқып білуге деген қызығулары мен ұмтылыстарын арттыру арқылы олардың Отанға деген махаббаттарын оятып, өз тағдырын ел тағдырымен

мәңгілікке байланыстыратын ұрпақтың қалыптасуына қол жеткізу – мұғалімнің басты міндеті болып табылады.

Қазіргі заманғы ғылыми-техникалық үрдістің қарқыны білім беру жүйесінің алдына үлкен мақсаттар мен жаңа міндеттер жүктейді. Жас ұрпақты жан-жақты жетілген, ақыл-парасатты, ой-өрісі биік, бәсекеге қабілетті азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың ең өзекті мәселесі. Бұл әр мұғалімнің шығармашылық ізденіспен жаңаша жұмыс істеуін қажет етеді.

Бүгінде әлемдік озық технологиялар мен жаңашыл ізденістер отандық білім жүйесінде кең қолданысқа ие болып отыр. Осы орайда тілші мұғалімдер әр түрлі технологияларды меңгеріп, оқушының тілді үйренуге деген қызығушылығын арттыру үшін сабағында қолданып жүр [4].

Қазіргі кезде тілді оқытудың, үйретудің оқытудың әртүрлі жаңа технологияларын, ақпараттық және компьютерлік жүйелер арқылы ізденіс жұмыстарын жандандыра түсудің барлық мүмкіндіктері жасалған. Шетел тілін оқытуда лингафондық құрал-жабдықтар, аудио, видео кешені – ауызша және жазбаша аударудағы білім жетілдіру, сөздік қорын қосымша жаңа сөздермен байыту, толықтыру, ой-өрісін дамыту мақсатында қолданылады. Сондай-ақ оқыту процесінде мультимедия бағдарламасының көмегімен, ғаламтордан алынған әлемдік жағдайлар, педагогикалық технологиялардың түрлі әдіс-тәсілдері, коммуникативтік бағыттағы оқыту элементтері кең қолданылады. Шетел тілін оқытуда мультимедиялық, гипермәтіндік, желілік және коммуникациялық ақпараттық технологиялардың пайда болуы үлкен мүмкіндіктерге жол ашты. Мультимедиялық технологиялар мәтіндік құжаттарға, графикалық суреттер, дыбыс және бейне көріністерін пайдалануға мүмкіндік береді. Мұның барлығы өз кезегінде оқыту уәждемелігінің, тілдік құралдарды меңгеру жылдамдығының жоғарылауына мүмкіндік туғызады [5]. Тәжірибе көрсеткендей, мультимедияның ағылшын тілін үйретуде мүмкіндіктері зор. Педагогикалық зерттеулерге сүйенер болсақ, ағылшын тілін оқытуда мультимедиялық бағдарламаларды және ресурстарды пайдалану арқылы мынадай құндылықтарға қол жеткізуге болады: оқу ақпаратының көпқырлылығы және бір уақытта көру, тыңдау, және сөйлеу мүмкіндігіне ие болған оқушыларға тілді үйренуде табиғи ортаны құру; әр түрлі тапсырмалар беру арқылы коммуникативтік шеберліктерін (тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу) қалыптастыру мүмкіндіктері; ақпараттың қолжетімділігі, яғни аз ғана уақыт ішінде бір оқу ақпаратынан келесісіне өту мүмкіндігінің болуы; берілген тапсырмаға берілген уақыт және мазмұн кеңістігінің шексіздігі (тапсырманың орындау қарқынын таңдап алады, яғни орындау барысында олар кез-келген анықтамалық ақпаратты пайдалануға мысалы, қажетті лексиканы немесе дыбысталудың бағытын дұрыстау секілді әрекеттерге мүмкіндік алу) бар [6].

Тілге байланысты оқу процесінде жүйелі жетілдіру жұмыстары жүргізіліп отырады, атап айтсақ ашық сабақтар, пікір-сайыстар, семинар, конференциялар, практикалық сабақтар, дөңгелек үстелдер, кездесулер, өзара сабаққа қатынасып талдау, оқушылардың зерттеу жұмысымен айналысулары, сонымен қатар студенттердің жеке ізденіс жұмыстарына басшылық ету.

Күтілетін нәтиже: Көптілді меңгерген, өзін-өзі әлеуметтік және кәсіби билеуге, өздігінен дамуға, өздігінен жетілуге қабілетті тұлға.

Бүгінде елімізде ағылшын тілді мамандарды даярлау ісіне ерекше мән берілуде. Заман жетістіктері негізінде жас ұрпаққа сапалы білім беруді мақсат ете отырып, жаңа қоғамға лайықты өмірден өз орнын табатын, зерделі тұлға тәрбиелеу – бүгінгі күннің басты ерекшелігі, сол талап тұрғысынан шығу жолы сапалы да нәтижелі білім беру. Оқу үрдісінде инновациялық технология арқылы білім беру жеке тұлғаның өз көзқарасын қалыптастырады, сондай-ақ, білім алудың негіздерін, кәсіби шеберлігін, жаңа ақпараттық технологияны қолдануды білдіреді. Қоғамның сұранысына сай жаңа технологияларды пайдалану арқылы білім беру бәсекеге қабілетті мамандар даярлау мәселесі де айқындалады. Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі – мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс – оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Мұғалімдер кәсіби біліктіліктерін үнемі арттыруы (деңгейлік курстар) тиіс.

Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беруде ең маңыздысы кадрлар даярлығы, кадр әлеуеті. Тек мықты кадрлар ғана елдің ертеңі үшін көптілді меңгерген, өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын тәрбиелей алады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ҚР «Білім туралы» Заңы.
2. Үш тілде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған жол картасы.
3. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2007 жылғы Жолдауында “Тілдердің үштұғырлылығы” атты мәдени жобасы.
4. Титова С.В. Некоторые теоретические проблемы использования компьютерных технологий в образовании // Вестник МГУ. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация.
5. «Ағылшын тілін оқыту әдістемелігі» Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. - №1, 2014.
6. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. - №2(44), 2010.
6. zkoipk.kz, elearningpro.ru ғаламтор сайттары

7. «12 жылдық білім» ғылыми-әдістемелік, ақпараттық-сараптамалық журналы. - №3, 2008.
8. 12 жылдық білімге көшуге арналған білімді дамыту бағдарламасы.
9. <https://ds04.infourok.ru/uploads/.../00039d8c-ec06abdb.doc>.

ТІЛДІК ТЕСТІЛЕУ - АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ БАҚЫЛАУ ҚҰРАЛЫ ЖӘНЕ ТЕСТТЕРДІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРАКТИКАДА ҚОЛДАНУ

*Каримова Балнур Ержанкызы, магистр,
«№49 орта мектебі» КММ, ағылшын тілі пәні мұғалімі*

Аңдатпа. Бұл мақалада автор педагогикалық тест түрлері, оларды ағылшын тілі сабағанда қалай қолдануға болатындығы жайлы айтады. Тестердің түрлерін, ерекшеліктері мен артықшылықтарын саралап беруге тырысады.

Аннотация. В этой статье автор рассказывает о видах педагогических тестов, о том, как их можно использовать на уроках английского языка. Пытается дифференцировать типы, особенности и преимущества тестера.

Abstract. In this article, the author talks about the types of pedagogical tests, how they can be used in English lessons. Tries to differentiate the types, features and advantages of the tester.

Тест – ағылшын тілінен енген сөз, «сынақ», «байқау» деген мағынаны білдіреді, белгілі тапсырма беру арқылы оқушылардың ақыл- ой сапаларын сынап көрсететін әдіс. Тест – психология мен педагогикада сыналудың білімін, біліктілігін және дағдысын, сонымен қатар психофизиологиялық және өзіндік мінездемелерін стандартталған тапсырмалардың орындалу қорытындысы бойынша өлшеу құралы.

«Педагогикалық тест» деп белгілі мазмұны бар, ерекше формадағы тапсырмалардың жүйесін атайды. Тест сынаққа түскендердің бір пән бойынша білімінің құрамы мен құрылымын анықтайды. Басқа сынақ жұмыстарымен салыстырғанда, тесттің артықшылығы — оның объективті, сенімді, көп варианттылығы болып табылады. Тесттің міндетті түрде бірнеше варианты болуы керек. Бұл тексеру кезіндегі тиімділікті арттырады, өйткені мұнша тапсырманың барлығын жаттап алу, есте ұстау немесе көшіріп алу мүмкін емес. Тест тапсырмалары тек бақылау ретінде емес, оқушыларды үйрету, машықтандыру үшін де тиімді [1].

Шетел тілдерін оқытудың заманауи әдістемесі грамматикалық дағдыларды қалыптастыру процесін оқушылардың оқу әрекетін басқару процесінің логикасымен объективті түрде анықталатын қажетті буын ретінде бақылауды қамтитын басқарылатын жүйе ретінде қарастырады. Дағдыларды қалыптастыруды қазіргі психологиялық-әдістемелік ғылымдар тілдік бірліктермен сатылы әрекеттерді қалыптастыру деп қарастырады. Оқыту жаттығуларының жүйесінде белгілі бір реттілікпен қолданылатын және дағдыны құрайтын нақты әрекеттерді меңгеру барысын тексеруге көмектесетін аралық

тексеру тапсырмалары болмаса, процедуралық бақылау мүмкін емес. Келесі екі шартты сақтау қажет: біріншіден, белгілі бір объектіні басқаруды сабақтың белгілі бір сегментінің жетекші тәрбиелік міндеті ретінде алға қою, екіншіден, бақылау үшін мұндай жаттығуды таңдау, ол, әсіресе, нақты түрде жасалады. Оқушылардың сырттай көрінетін іс-әрекетінде сол немесе басқа тексерілген операцияны меңгеру дәрежесін көрсетуге болады. Қазіргі уақытта мұғалімнің назары, оның келіп түсетін ақпаратты талдау әрекеті тексерілетін операцияны ассимиляциялауға бағытталуы керек, яғни тест барлық функцияларды орындау үшін ең қолайлы болуы мүмкін және ол бақылау ретінде тестілеу болып табылады.

Жоғарыда айтылғандардан мынадай қорытынды жасауға болады: дағдының қалыптасуын бақылау үшін мұғалімге қажетті білім көлемін қысқа мерзімде дәл бақылай алатын әдісті, қамтамасыз ететін әдісті таңдау қажет. Тексеру мен жазудың жеңілдігі, бірақ сонымен бірге тиімді және объективті нәтиже көрсетеді. Бұл әдіс – тест деп қорытынды жасауға болады, одан шығатыны, ол дағдының қалыптасуын бақылауда басты рөл атқаратын тест [2].

Шетел тілінде оқыту үдерісін педагогикалық басқару негізінен тіл және сөйлеу бірліктерімен әрекет ету дағдылары мен машықтарын меңгеру процесін реттеуге арналған ағымдағы бақылаумен байланысты. Шетел тілін оқытуда бақылаудың тиімді құралдарының бірі – тест. Дәстүрлі бақылау тапсырмалары мен тест тапсырмаларының негізгі айырмашылығы соңғысы әрқашан арнайы шкала (матрица) арқылы өлшеуді қамтиды. Сондықтан тестілеу нәтижелері бойынша берілетін баға неғұрлым объективті және мұғалімнің мүмкін болатын субъективтілігіне тәуелсіз. Тапсырмалардың стандартты формасы бір уақытта жұмыстың тиімділігін және нәтижелерді есептеудің қарапайымдылығын қамтамасыз етеді. Тілдік тестілеудің сенімділігі тек тест форматының өзіне ғана емес, сонымен қатар нәтижелі тест тапсырмаларының (ауызша және жазбаша) орындалу нәтижелерін бағалайтын емтихан алушылардың келісілген әрекеттеріне де байланысты.

Проблемаларды талдау педагогикалық тәжірибеде бар түрлі тілдік тесттерді жетілдіру қажеттігін көрсетеді. Сонымен қатар, оқушыларға тест емтиханының форматын таңдау құқығын беретін және педагогикалық өлшем процедурасының гуманистік әлеуетін арттыратын тілдік тестілеудің баламалы түрлерін табу қажеттілігі туралы түсінік өсуде [6].

Тестілеудің артықшылықтары:

Тестілеу – барынша әділ әдіс болып табылады, себебі тестілеу кезінде, әсіресе, бақылау және бағалау үрдісінде барлық оқушылардың жағдайы бірдей болады да, мұғалімнің субъективтілігіне жол берілмейді.

Тестілеудің ерекшеліктері:

- студент өзін-өзі бақылайды, бағалайды, кемшіліктерін анықтайды;
- сапалық көрсеткіштерде жақсы нәтижеге жеткізеді;
- нәтижесі тікелей белгілі болады;
- барлық студентке бірдей талап қойылады;

- оқушылардың білім дәрежесі әділ бағаланады, әрі оқытушының өз пікірінше ғана бағалауына жол берілмейді;

- оқушылардың білім деңгейін білу үшін оқылған материал тегіс қамтылады.

Тестілеу мақсатына сәйкес келесідей жіктеледі: (маңыздылығы бойынша):

1. Оқу жетістіктерінің тестілері
2. Жалпы біліктілік тестілері
3. Диагностикалық тесттер
4. Қабілеттілік сынақтары.

Оқу жетістіктері немесе оқудағы табысты тестілер дәл өткен бағдарламаға, оқулыққа немесе тілдік материалға сәйкес құрастырылады және ағымдағы, аралық және қорытынды бақылауды өткізу үшін қолданылады. Сонымен қатар, бұл тесттер оқу қателері мен кемшіліктерін анықтайтындықтан, кейбір диагностикалық функцияларға ие.

Шет тілін жалпы білуге арналған тесттер алдыңғы оқу бағдарламаларына, оқулықтарға тәуелсіз құрастырылады. Мұндай тестке әрі қарай жұмыс істеу немесе оқу үшін қажет болатын шет тілі дағдылары мен дағды тестілері кіруі мүмкін. Қазір коммуникативті құзыреттіліктерді анықтауға арналған тесттер көбірек қолданылады.

Диагностикалық тестті орындау кезінде студенттердің осы тобына тән қиындықтар мен қателер анықталады. Сондай-ақ, бұрынғы оқудың сапасын ашады, яғни оқу жетістіктері сынай алады.

Шет тілін үйренудің болашақтағы жетістігі туралы болжамды жалпы шетел тілін білу негізінде жасауға болады, егер тестілеуден өтетін адам дайындалған болса, бірақ шет тілін үйренудің әртүрлі қабілеттерін айқындау мақсатында шет тілін үйренудің басында арнайы тесттер қолданылады.

Бақылау бағдарламасының мәртебесіне сәйкес лингводидактикалық тесттердің тағы бір классификациясы бар:

- стандартталған, яғни сапа талаптарына сәйкес келетін және сынақтан өтушілердің спецификациялары бойынша алынатын тест;

- нормалары, шарттары және нұсқаулары бар төлқұжат;

- стандартты емес, бұл «оқыту», «тек тест», «викторина» - ағымдағы немесе қорытынды бақылау үшін өткен материал негізінде мұғалім құрастыратын, яғни оқу қажеттіліктеріне арналған тапсырмалар жүйесі;

- «жергілікті стандартталған» деп аталатын стандартталған және стандартталмаған сынақтардың сапаларына ие «аралық сынақтар», яғни студенттердің шектеулі санына байланысты сынақтан өткізілетін тест. Ол стандартталған сынақтарға қарағанда сапасы жағынан қатаңырақ.

Шет тілін меңгеру деңгейін бақылау және бағалау оқу процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бақылаудың негізгі міндеті – оқушылардың сөйлеу дағдылары мен машықтары дамуының әрбір кезеңінде шет тілі материалын меңгеру деңгейін объективті түрде анықтау, ал бақылау объектісі ретінде хабардың тілдік формасы да, оның мазмұны да табылады [3, 192].

Мұғалім бақылауының нәтижесінде:

- 1) бақылау деректерін талдау және түсіндіру негізінде өз жұмысының сапасы және оқытудың жекелеген әдістерінің тиімділігі туралы ақпарат алады;
- 2) өз қызметін уақтылы талдайды және әдістемелік қателерді түзетеді;
- 3) оқу процесін дұрыс жоспарлайды, оқу уақытын мақсатты түрде бөледі;
- 4) оқытуды дараландыру мен саралау үшін негіз бола алатын жалпы тыңдаушылар тобының және әрбір тыңдаушының жұмысының нәтижелері туралы ақпаратты жеке алады.

Сонымен, оқу-тәрбие процесінде бақылау процестің өзіне, оқушының белсенділігіне, мұғалімнің белсенділігіне әсер ететін бірқатар функцияларды орындайды. Бақылаудың негізгі функцияларына мыналар жатады: оқыту, нақты бақылау; диагностикалау, басқару; ынталандыру, бағалау, тәрбиелеу, дамыту [4].

Маңызды функциялардың бірі *оқыту функциясы* болып табылады. Бұл өз ресурстарын бақылау, ең алдымен, бақылау тапсырмалары оқу тапсырмаларын орындауға ықпал етуі керек дегенді білдіреді. Бақылау тапсырмаларының жүйесі бұрын меңгерілген материалды және меңгерілген дағдыларды синтездейді, олардың қайталануын және бекітілуін қамтамасыз етеді. Кез келген жаттығудың тапсырмалары мен материалдарын оқыту үшін де, бақылау үшін де пайдалануға болады. Бұл, әсіресе, сөйлеу әрекетінің рецептивті түрлерінде – оқу мен тыңдауда айқын көрінеді. Оқылған немесе тыңдалған мәтінді түсінуді тексеру үшін қолданылатын тапсырмалар мәтіннен ақпаратты алудың коммуникативті дағдыларын қалыптастыруға да ықпал етеді, яғни оқыту функциясын орындайды. Оқытуды бақылау дұрыс жүзеге асырылса, мұғалім студенттерді нақты оқу әрекеттерін орындауға, осы әрекеттердің сапасын бағалауға және осы бағалаудың нәтижелерін шет тілін меңгеру процесін жақсартуға пайдаланады.

Оқыту функциясы *басқару функциясымен* тығыз байланысты. Бұл функция оқушының іс-әрекетін реттеп қана қоймай, оқу процесінің құрылымы мен мазмұнына өзгерістер енгізуге, оқу бағдарламасын, оқу жоспарларын түзетуге мүмкіндік береді. Оқыту және басқару функциялары өзара сәтті әрекеттессе, білім, білік және дағдының берік игерілуі, сондай-ақ, оқушылардың ақыл-ой әрекетінің мәдениеті жоғарылайды.

Тәрбиелік функция тестілік бақылаудың жиілігі мен сөзсіздігінде көрінеді. Бұл оқушылардың іс-әрекетін тәртіпке келтіреді, ұйымдастырады және бағыттайды, білімдегі олқылықтарды анықтауға және жоюға көмектеседі, өз қабілеттерін дамытуға деген ұмтылысты қалыптастырады.

Айтылғандарды қорытындылай келе, тестілеу қазіргі оқу үдерісінің ажырамас бөлінің бірі болып табылатынын, оның шет тілін оқытудың дамуымен бірге дамып, жетілдіріліп отырғанын атап өтуге болады.

Білім беру үдерісіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу кезінде тестілеудің рөлі тұрақты түрде арта түседі [5].

Бүгінгі таңда көптеген тест түрлері бар, бірақ педагогика ғылымы тестерді жіктеудің бірыңғай жүйесін әлі дамытқан жоқ.

Тест тапсырмалары келесі топтарға бөлінеді (1-кесте):

- ашық нысанда (сұрақтарында жауап нұсқалары жоқ тест, яғни студент өзі жауап жазуы керек);

- жабық формада (бірнеше ұсынылған жауап нұсқаларын таңдау арқылы тест);
 - сәйкестікке арналған (элементтер арасындағы сәйкестікті орнату қажет тест);
 - дұрыс реттілікті орнатуға (іс-қимыл тәртібін көрсету қажет тест).
- Ұсынылған (немесе ұсынылмаған) жауап нұсқаларының нысаны бойынша тест тапсырмаларының болуы мүмкін:

1-кесте - Тест тапсырмаларының түрлері

Тест атауы	Оның функциясы
Сәйкестік (matching)	Тапсырма белгілі бір сипаттамаларға негізделген екі блоктан жұптарды таңдау болып табылады;
Балама таңдау (true-false)	
Бірнеше нұсқалы тест (multiple choice)	тапсырма үш немесе одан да көп нұсқалардың ішінен дұрыс жауапты таңдау болып табылады;
Пермутация (rearrangement)	Берілген сөздердің жеке бөліктерінен немесе сөйлемдерінен дәйекті мәтін құру қабілетін тексеру үшін қолданылады;
Толықтыру (completion)	студенттерге мағынаны басшылыққа ала отырып, ұсынысты өз бетінше аяқтау ұсынылады;
Ауыстыру (substitution)	тапсырманы орындау сөздің пішінін немесе сөйлем құрылымын тұтастай өзгертуді қамтиды;
Трансформация (transformation)	тапсырманы орындау үлгіге сәйкес сөйлемді өзгертуді қамтиды;
Тіл ішіндегі парафраз (intra-language paraphrasing)	тапсырманың мәні-мәтіннің мазмұнын өз сөзіңізбен жеткізу;
Тіл аралық парафраз (interlanguage paraphrasing)	студенттердің зерттелетін тілдің көмегімен көрсетілген мәтін мазмұнын беру үшін балама форманы табу мүмкіндігін қамтиды.
Close-mecm (close-test)	мәтіндегі жетіспейтін сөздерді қалпына келтіруді қамтиды. Ол тілді меңгерудің жалпы деңгейін тексеру үшін қолданылады.

Тест тапсырмалары көмегімен оқу үрдісінде оқушылардың өз-өзін бақылауын ұйымдастыруға болады. Осындай тапсырмалар оқушылардың дайындық деңгейін анықтап, тақырып бойынша білімдерін өздігінен тексеруге және өз-өзін бақылауды жүзеге асыру әдістерін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жоғарыда айтылып кеткендей, әрбір тест жүргізгеннен кейін оқытудың нәтижесінің статистикасын алу қажет [1].

Мұғалімдерге арналған "шет тілдерін оқытудағы тесттер оқулығында И.А. Рапопорт, Р.Селг, И.Соттер ұсынған тесттердің жіктелуі мынадай [4]:

Олар тесттердің келесі кіші топтарын анықтады:

1. Қолдану мақсаты бойынша:

- анықтау тестілері
- диагностикалық тесттер
- болжамдық тесттер

2. Бақылау бағдарламасының мәртебесі бойынша:

- стандартталған тесттер
 - стандартталмаған тесттер
3. Жүзеге асырылатын бақылау түрі бойынша:
- ағымдағы бақылау тестілері
 - аралық бақылау тестілері
 - қорытынды бақылау тестілері
4. Бақылау объектісі бойынша:
- тілдік материалды меңгеруді өлшейтін тесттер
 - сөйлеу дағдыларының қалыптасуын өлшейтін тесттер
5. Бақыланатын қызмет сипаты бойынша:
- лингвистикалық құзыреттілік тестілері
 - коммуникативтік құзыреттілік тестілері
6. Тест тапсырмаларының бағыты бойынша
- дискретті тесттер
 - жаһандық тесттер
7. Нормалармен немесе өлшемдермен арақатынасы бойынша
- нормаға бағытталған тесттер
 - критерийлерге бағдарланған тесттер
- Әрі қарай, ресми (сыртқы) белгілерге сәйкес тесттердің басқа классификациясын қарастырылады [4]:
1. Жауапты ресімдеу құрылымы мен тәсілі бойынша:
- сайлау тестілері
 - еркін құрастырылған жауабы бар тесттер.
2. Таңдамалы жауаптардың сипаты бойынша:
- балама тесттер-бірнеше таңдау тестілері-кросс-таңдау тестілері.
3. Тапсырмалардың біртектілігі бойынша:
- тең еңбек тапсырмаларынан тұратын жылдамдық тестілері
 - соңына қарай күрделене түсетін тапсырмалардан тұратын күрделілікке арналған тесттер. Қазір сонымен қатар компьютерлік тестілер жиі қолданылады.
- Мұндай тесттерді тексеру өте қысқа уақыт алады. Тесттердің кейбір түрлері толығырақ қарастырылады.
- Ресми тіркелген тесттер стандартталған тесттер болып табылады. Тесттер командамен жасалады және алдын-ала тексеріледі. Мұғалім құрастырған тесттер стандартталмаған деп аталады.
- Коммуникативті сөйлеу дағдыларының деңгейін өлшейтін тест коммуникативті тесттер деп аталады.
- Бір өлшемді тесттер – бұл дискретті тесттер. Олар коммуникативтік дағдылардың нақты қалыптасуын тексереді [1].
- Аралас, көп өлшемді, шет тілін меңгеру деңгейін өлшейтін деңгей – жаһандық деңгей. Бұл емтихан кезінде қорытынды аттестаттау тестілері болып табылады.
- Білім алушылардың дайындығының (оқуының) салыстырмалы деңгейін анықтауға, сондай-ақ, әрбір тестіленушінің рейтингісін, салыстырмалы орнын

анықтауға арналған тесттер нормативтік-бағдарланған тесттер. Мұндай тесттер жоғары оқу орындарына түсу емтихандарын өткізген кезде қолданылады [3].

Белгілі бір өлшемге қатысты тақырыптың оқыту деңгейін анықтау үшін критериалды бағытталған тесттер жасалады. Сондай-ақ, бақылау формалары немесе мұғалімдер мен студенттердің іс-әрекет әдістері, олардың барысында студенттердің қажетті білімді, дағдыларды және машықтарды игеруі бақылау жүйесін құрайды [2].

Сондай-ақ, шет тілі бойынша оқыту деңгейін кешенді бақылау науқанының қажеттілігін атап өткім келеді. Тест құрастырған кезде мұғалім бірқатар талаптарды орындауы керек. Мұндай талаптарды Роберт Ладос және басқа шетелдік әдіскерлер ұсынды.

Тестілеу барысында оқушылар тілді меңгергендігін, яғни сөйлеу әрекетінің келесі түрлерінде оларда бар грамматикалық, лексикалық, фонологиялық, лингво-елтану білімдерін қолдана білуін көрсетуі тиіс:

- тілдік өзара әрекеттесу барысында қарсы отырған адамның репликаларын, сондай-ақ, қысқа хабарламаларды, хабарландыруларды, диалогтарды есту (тыңдалым) арқылы түсіну;

- сөйлеу, ауызша сұхбатқа қатысу, рөлдік ойын, жұпта немесе топта проблемалық мәселені шешу, суреттер сериясына сәйкес суретті сипаттау немесе әңгіме түрінде мәлімдеме жасау; (сөйлесім арқылы)

- мәтіннің негізгі мазмұнын түсіне отырып, мәтіннен белгілі бір ақпарат ала отырып және мәтінді толық түсіне отырып оқу; (оқылым арқылы)

- хат, құттықтаулар жазу, сауалнама толтыру, жоспарды немесе оқыған, тыңдаған мәтіннің тезистерін жасау (жазылым арқылы).

Қорытындылай келе, оқытуды бақылау білім сапасын бағалаудың жалпы қазақстандық жүйесінің маңызды элементі ретінде қарастырылатыны туралы тұжырымдамаға келуге болады. Сондай-ақ, оқу процесін ұйымдастырудың жағдайы мен сапасы туралы сенімді ақпарат алу құралы болып табылады. Тест – оқушының мәтінді қаншалықты түсінгенін, сонымен қатар сөздік қорының қаншалықты байығанын тексерудің нәтижелі әдісі. Тест оқу үдерісін басқару жүйесінің тиімділігін анықтайды. Мұндай оқыту процесі мұғаліммен әңгімелесу, түсіндіру, баяндау, әртүрлі бақылау жұмыстарын орындау, сонымен қатар оқулықпен жұмыс, орындау сияқты білімді ауызша баяндау әдістері сияқты оқушылардың білімін тексерудің басқа әдістеріне қарағанда әлдеқайда тиімді. Тест түріндегі тапсырмалар – шет тіліндегі оқылым дағдысын бағалаудың ең нақты, дұрыс, қолайлы, сапалы және объективті тәсілі, яғни оқылым деңгейін дамытуға ықпал ететіні белгілі. Ақпаратты алудың негізгі құралы оқылым процесінде жүзеге асады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. 2006.
2. Shamova T. I., Sharai N. A. System of intermediate certification of school children. // Head teacher.- 2018.- No. 1. Pp. 46-48

3. Гуцанович, С.А. Тестирование в обучении математике: диагностико-дидактические основы [Текст] С.А. Гуцанович, А.М. Радьков. 1995. – С. 19-20.
4. Balykhina T.M. Dictionary of terms and concepts of testology. - М: MGUP, 2000. - 345 с.
5. Василенко Т.Д., Никишина В.Б. Тестовый контроль знаний. – Владос, 2011.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ ҮРДСІНДЕГІ ЛИНГВИСТИКА САЛАЛАРЫН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ: МАҢЫЗЫ, ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Қажызапбасова Марал Төкенқызы,
Абай облысы, Семей қаласы,
«№49 ЖОББМ»КММ,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Аңдатпа. Әдіс – оқу-тәрбие жұмыстарының алдында тұрған міндеттерді дұрыс орындау үшін мұғалім мен оқушылардың бірлесіп жұмыс істеуінде қолданатын тәсілдер. Мақалада әдіс арқылы мақсатқа жету үшін істелетін жұмыстар талқыланады. Оқытуда ең басты нәрсе – оқушылардың танымдық жұмыстары. Мақалада автор сабақ өткізу барысында оқушылардың сабаққа қызығуын арттыру мақсатында қолданып жүрген оқытудың тиімді әдістерімен бөліседі. Автор оқыту әдістері ең анық фактілерді білуді қамтамасыз етеді, теория мен тәжірибенің арасын жақындатады деп қорытынды жасайды.

Аннотация. Метод – это подходы, используемые учителем и учащимися для совместной работы с целью правильного выполнения учебных задач. В статье рассматривается работа, проделанная для достижения цели с помощью метода. Самым главным в воспитании является познавательная работа учащихся. Автор делится методами обучения, которую использует на уроке для повышения интереса учащихся к уроку. Автор приходит к выводу, что методы обучения обеспечивают знание наиболее ярких фактов, сближают теорию и практику.

Abstract. A method is a method used by the teacher and students to work together in order to correctly perform the educational tasks. The article discusses the work, which has been done to achieve the goal through the method. The most important thing in education is the cognitive work of the students. The author shares that during the lesson, he teaches the students on the basis of folk pedagogy, increases the interest of the students in the lesson, and uses effective methods of teaching. The author concludes that teaching methods provide knowledge of the clearest facts, bring theory and practice closer together.

«Сабақ беру – жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер» деп қазақтың ғұлама ғалымы Ж.Аймауытов айтқандай бүгінгі оқыту жүйесінде әр түрлі инновациялық технологияларды пайдалану, нәтижелер беру бүгінгі күннің талабы. Т.И. Шамова, П.И. Третьяковалардың еңбектерінде «Инновация дегеніміз – жаңа мазмұнды ұйымдастыру, яғни жаңалық енгізу, әдіс-тәсілі мен технологиясын қамтитын құбылысты түсінеміз» делінген. «Инновация» деген сөз – латынның «novus» жаңалық және «in» енгізу деген сөзінен шыққан, ал оның қазақша аудармасы «жаңару, жаңалық, өзгеру» деген мағынаны білдіреді. Ал «технология» гректің «teche» - өнер, шеберлік және «logos» - ғылым деген сөздерінен шыққан, яғни «шеберлік туралы ғылым» деген мағынаны білдіреді.

Оқыту технологиясы мен әдістемесі бір-бірімен тығыз байланысты. Әдістеме «Нені оқыту керек?», «Не үшін оқыту керек?», «Қалай оқыту керек?» деген сұрақтарға жауап іздесе, оқыту технологиясы «Қалай нәтижелі оқытуға болады?» деген мәселенің шешімін іздейді. Олардың мақсаты бір, яғни оқытудың тиімді жолдарын қарастыру. Оқытудың тиімді жолдары оқытудың әр түрлі әдістері арқылы анықталады. «Білім алу – батылдық, оны толықтыру – даналық, ал шебер қолдана білу – өнер» деген халқымыздың қанатты сөзі сындарлы тәсіл теориясымен астасып жатқандай. Технология мен әдіс-тәсілдің ара-жігін ажырату да қарапайым мұғалім үшін кейде қиын болып жатады. Қазіргі оқытудың басты талабы – сабақтың сапасын арттыра отырып сабақ түрлері мен әдістерін танымдылық, білімділік деңгейге жеткізу. Осы мақсатта қазіргі уақыт талабына сай біз де өз сабақтарымызды жаңаша ұйымдастырып, өзіндік тың ізденістерге талпынып отырамыз. Сабақ өткізу барысында оқушыларды халық педагогикасы негізінде тәрбиелеп, оқушылардың сабаққа қызығуын арттырып, сабақ беру әдісінің тиімді түрлерін пайдалану маңызды. Сабақтың жаңа түрлері сабақтың мазмұнына, мақсатына, жүру барысына қарай дамытпалы сабақ, саяхат сабақ, ертегі сайыс сабақ, ойын, жарыс сабағы, аралас сабағы, тест әдісімен өткізілетін сабақ болып жіктеледі.

Қазақ тілі пәні сабақтарын ойын түрлері арқылы оқушыларды тапқырлыққа, ізденімпаздыққа, ой белсенділігін арттыруға бағыттауға болады. Мәселен, қазақ халқының киелі сандарымен таныстыру. Сабақта 7 санының қасиетті екенін түсіндіріп, ұқыптылыққа, сыпайылыққа, ұжыммен жұмыс істеуге тәрбиелеу көзделеді. Сабақ көрнекілігіне 7 басты жылан, аты жазылған кәртішкелер, 7 жолақ, ғажайып алау барабаны, жануарлар суреті пайдаланылады.

Алдымен сабақтың тақырыбы, мақсаты түсіндірілді және бұл әдеттен тыс ойын сабақ болатынын, септіктерді қайталау, пысықтау керек екенін айту қажет.

1. 7-ге байланысты: *жеті жетім, жеті қазына, жеті жұт, жеті ата, жеті теңге беру* туралы әңгімелеу.

- Поэзия минуты. Өлеңдер оқылып, кімнің өлеңі екенін айтады. Асты сызылған бір сөзді 7 деп есептейді.
- Сергіту сәті. 7 күнді атау. Сол күнді септеу.
- «Жеті жолақ» ойыны арқылы жаттығулар орындалады.
- «Ғажайып алаң» ойыны. Үй жануарларына жататын сөздерді септеу.
- «Адасқан септіктер» ойыны. Септік атаулары жазылған, 7 бала тақтаға шығады. Сөздеріне қарай оқушылар қай септік екенін табады.

Күнделікті жоспардағы сабақтан гөрі мұндай сабақтар оқушының есінде ұзақ сақталады, ой-өрісі кеңейеді. Ойлау қабілеті дамиды, сабаққа қызығуы, белсенділігі артады. Оқушылардың ойлау қабілетін дамыту барысында ауызша, жазба дағдыларын меңгерту көзделеді. Бұл сабақта көрнекіліктерді көру арқылы балалардың есте сақтау қабілеті артады, әрі көп бала сабақта белсенділік танытады. Сабақты кестеде жазылған септіктерді оқыту арқылы қорытындылауға болады. Әрине, әр жыл мезгілдеріне байланысты ойындарды өзгертіп түрлендіруге болады. Сол сияқты «Үндемес бағдаршам», «Оң қол»,

«Сол қол» ойындары да оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын артырады.

Жалпы білімдік пәндер бойынша В.Ф. Шаталовтың ұсынған әдісі негізінде тірек-конспект, диаграмма, график, логикалық тірек-сызба арқылы теориялық материалдарды блокпен оқытып, дамыта оқыту технология әдістерін қолдану сабақта материалды игеру тиімділігін арттырады. Біріншіден, үздіксіз білім алуға жағдай жасап оқыта отырып дамытуға, екіншіден, өз бетінше білім жинақтауға шығармашылықпен жұмыс істеп өмірге бейімделуіне ықпал жасалады.

Жаңа технология жүйесінде проблемалық және іскерлік ойын арқылы оқытудың да маңызы аса зор. Оқушылар әр түрлі проблемаларды талдайды, оның шешу жолдарын іздестіреді. Мұндай сабақтар оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытады, пәнге қызығуын арттырады, өмірде кездесетін түрлі қиындықтарды жеңуге тәрбиелейді. Іскерлік ойын сабақтарын өткізу технологиясы 3 кезеңнен тұрады.

1-кезең. Дайындық кезеңі (рөлдерді бөліп беру, оқушыларды топтарға бөлу, проблемаларын алдын-ала таныстыру, қажетті материалдарды жинау).

2-кезең. Ойын кезеңі (оқушылар жасаған хабарламаларды тыңдау, пікірталас жасау, қабылданатын шешімді талқылау және оны бақылау, талқыланған шешімді қабылдау).

3-кезең. Қорытындылау (проблемаларды шешудің тиімді жолдарын іздестіру).

Соңғы кезде оқу үрдісінде оқытудың әр түрлі педагогикалық технологиялары жасалып, мектеп өміріне енгізіліп жатыр. Олар: Лысенкованың алдын ала оқыту, Шаталовтың интенсивті оқыту (тірек сигналдарын пайдалану арқылы), Эрдниевтің ірі блоктап оқыту, мәселелік оқыту, оқытудың белсенді әдісі және оқытудың модульдік технологиясы мен В.М. Монахов пен Дьяченконың оқытудың ұжымдық тәсілі, сондай-ақ, профессор Ж. Қараевтың оқытуды дербестендіру мен ізгілендіру ұстанымдарына негізделген жаңа педагогикалық компьютерлік технологиясы мектептерде осы жұмыстарда қарастырылған оқытудың педагогикалық технологиясын оқу-тәрбие үрдісіне оқытудың жаңартылған жүйесінің жобасы ретінде енгізетін болсақ, онда білімді демократияландыруға және ізгілендіруге оқыту сапасын арттыруға; басқару сапасын жетілдіруге; оқушылардың дамуына бақылау жасауға; соған сәйкес бағалауға болатыны ғылыми негізде дәлелденіп отырғаны ақиқат. Мәселен, Л.В. Занков, Д.Б. Элконин, В. В Давыдовтың бірлесе жасаған «Дамыта оқыту жүйесі» бір- бірімен тығыз байланысты әрі мынадай ұстанымдардан құралады:

1. Жоғары деңгейдегі қиындықты оқыту.
2. Теориялық білімнің жетекші рөлі.
3. Оқу материалын жетелдете оқыту.
4. Оқу үрдісін оқушының сезінуі.
5. Барлық оқушылардың дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу.

Л.В. Занковтың оқыту жүйесінде оқушы өзін емін- еркін сезінеді, оның әлеуметтік мүмкіндігі мен дербестігінің дамуына жағдай жасалады. Осы жүйеде

оқушы мен мұғалімнің арасындағы жаңаша қарым-қатынастың іргетасы қаланады. Мұғалім түсіндіруші, оқытушы тұрғысында емес, оқушының оқу әрекетін ұйымдастырушы, бағыттаушы ретінде көрінеді.

Мұғалімнің оқыту барысында қоятын мақсаты – баланы субъект ретінде оқу ісіне өзінше қызықтыратын, оған қабілетін арттыратын жағдай туғызу болуы керек. Оның бастысы – оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, оқушылардың оқудағы іс-әрекеті арқылы ойлау дағдыларын жетілдіру, өз бетінше білім алу үрдісінде бірлесе әрекет ету. Мақсатқа жету оқушының өзі арқылы жүзеге асырылуы тиіс. Мұндай нәтижеге біз сыни тұрғыдан ойлау технологиясы арқылы жетуге болады. Өйткені «оқу мен жазу арқылы оқушының сын тұрғысынан ойын дамыту» СТО бағдарламасының басты мақсаты. Оның қазіргі таңда білімді, білгенін өмірге пайдалана алатын шәкірт тәрбиелеуде алатын орны ерекше.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың таным белсенділігін арттыру, қазіргі қоғам талабына сай ой-өрісін дамыту, шығармашылығын кеңейту, терең білімді, бәсекеге қабілетті тұлғаны жасау, заман сұранысына сай ізденімпаз тұлғаны қалыптастыру мүмкіндігі бар.

Оқушылардың шығармашылық қабілетін арттырып, ынталандыру үшін сабақтарды мынадай жолдармен өткізуге болады:

1. Сабақта кең көлемде көрнекі құралдарды пайдалану;
2. Сабақты түрлендіріп өткізу;
3. Сабақта оқушылар өздері жасаған суреттерді, сызбаларды пайдалану;
4. Техникалық құралдарды тиімді қолдану;
5. Сабаққа қатысты бейнетаспаларды, фильмдерді көрсету

Оқу процесінде оқытуды мұндай жолдармен өткізуден күтілетін нәтижелер:

- пәнге деген қызығушылықтары мен белсенділігі артады;
- шығармашылық жұмыстар арқылы ойын дамытады;
- өздігінен іздене алады, ғылыми зерттеу жұмыспен айналысуға көмектеседі;
- өзіне деген сенімділігі қалыптасады;
- интеллектуалдық даму деңгейі артады.

Болашақ есігін еркін ашып кіретін, рухани жан дүниесі бай, сыни көзқарастары өскен, белсенді ұрпақ тәрбиелеу — ұстаздар қауымының басты міндеті. Г.Бокль «Шынайы білім фактілерді білуден емес, оларды дұрыс қолдана білуден құралады» дегендей, теориялық білімді тәжірибеде дұрыс, тиімді қолдана білу – мұғалім мұраты.

Қорыта айтқанда, оқыту процесінің нәтижелі болуы оқытушының сабақ беру шеберлігіне, сабағын қызылықты жүргізіп, зейін қойдыра білуіне, оқушылардың өздігінен білім алуға үйренуіне байланысты. Қандай да болмасын жаңа әдіс-тәсілдер әрбір оқушының өз бетімен оқып үйренуіне сенімін ұялатып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне, қорытынды жасай алуына, сөйлеу мәдениетінің өсуіне ықпал етеді, білім сапасын арттырады. Оқыту технологияларын сабақта қолдану оқушылардың білім сапасын арттырып қана

қоймайды, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсерін тигізеді. Жаңа әдіс-тәсілдерді мән-мағыналарына, ерекшеліктеріне қарай таңдап қолдана білсек, балаға білім беруде ұтарымыз анық.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Алмабаев Ә.О. Оқу тәрбие процесінде интеграциялау мәселелері//Ә.О. Алмабаев//Качество образования: Сборн. трудов. -Өскемен: ШҚМУ, 2015. -457 б.
2. Әдебиеттану терминдер сөздігі//Құрастырған: З.Ахметов, Т.Шоңбаев// - Алматы: «Ана тілі», 2008. -384 б.
3. Жарықбаев Қ. Жалпы психология. -Алматы: «Білім», 2013. - 272 б.
4. Қазақ Совет энциклопедиясы. 3 т. –Алматы, 2013. - 490 б.
5. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. 5 т.– Алматы, 2012. - 490 бет.
6. Қазақ дәстүрлі мәдениетінің энциклопедиялық сөздігі. - Алматы: «Сөздік-словарь», 2007. -368 б.
7. Әбдікәрімова Т., Әбдіғалиева Т., Шәймерденова К. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. -Алматы: «Ана тілі», 2009. -232 б.
8. Аймауытұлы Ж. Психология. -Алматы: «Рауан», 2015. -312 б.
9. Рахметова С. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. Педагогикалық училище оқушыларына арналған оқу құралы. -Алматы: «Ана тілі», 2011. - 184 б.
10. Құлмағамбетова Б., Исанова А, Исингарина М., Көккөзева М., Құрманғалиева Р., Айтжанова П. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. -Алматы: «Білім», 2010.-144 б.
11. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. -Алматы: «Рауан», 1997. -282 б.
12. Исабаев Ә. Қазақ тілін оқытудың дидактикалық негіздері. -Алматы: «Қазақ университеті», 2013. -160 б.
13. Әбілқасов А. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. -Алматы: «Санат», 1995. -120 б.
14. Қазақтың тәлімдік ой-пікір антологиясы: 1 т. (ҮІ ғасырдан ХХ ғасырдың басына дейін)//Ред. алқасы Ш.Ш. Шаяхметов, т.б. Құраст. Жарықбаев Қ., Қалиев С. -Алматы: «Рауан», 2015. - 320 б.
15. Сабиров Т. Оқушылардың оқу белсенділігін арттыру жолдары. -Алматы: «Мектеп», 2008. - 110 б.
16. Лизинский В.М. О методической работе в школе. -МОсква: «Педагогический поиск», 2011. - 160 с.
17. Айзенк Ханс, Эванс Даррин. Коэффициент интеллектуальности вашего ребенка//Пер. с англ. Л.И. Кравцовой. -М.: ООО «Издательство АСТ, 2007.-192 с.
18. Оқулықтар, оқу-әдістемелік кешеннің құрамы мен оқу бағдарламаларын әзірлеуге және сараптауға қойылатын дидактикалық талаптар//Құраст. Ж.А. Қараев, Н.Н. Нұрахметов, Б.М. Дүйсенбаев, М.Ж. Жадрин, Г.З. Байжасарова. – Алматы, 2008. - 55 б.
19. Төлеубекова Р. Ұлттық мұрадағы бала тәрбиесі// «Ұлағат! журналы. - №1-2, 2008. - 62-70 б.
20. Тілеужанова М. Халық тағылымы. - Алматы: «Рауан», 2006. - 300 б.

21. Левит М.В. Как сделать хорошую школу? (книга 1-я). - М.: Центр «Педагогический поиск», 2010. - 160 с.
22. Мұқанов М. Ақыл-ой өрісі. - Алматы: «Қазақстан», 2010. - 172 б.

АНА ТІЛІНІҢ – КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ РӨЛІ

Құлназарова Г.С.,

филология ғылымдарының кандидаты,
доценті, «ТІЛ» орталығының директоры,

Сартаева Қ.С.,

Селджук университетінің докторанты

Аңдатпа. Кез келген ұлттың негізгі құндылықтарының бірі – тіл. Тілінен айырылған халық – халық болудан қалады. Адам 7-8 тілді білуі мүмкін, бірақ оның бір ғана ана тілі болады. Ана тілін білмеу, өз елінің түп тамырын білмеу деген сөз. Тіл қарым-қатынасты ғана емес, сол халықтың әдет-ғұрыпын, дәстүрі мен мәдениетін де білдіреді.

Аннотация. Одна из основных ценностей любой нации – язык. Народ, лишенный языка, перестает быть народом. Человек может знать 7-8 языков, но только у него будет только единственный родной язык. Незнание родного языка, незнание корней своей страны. Язык относится не только средство общения, но и информатор обычев, традиции и культуры того или иного народа.

Abstract. One of the basic values of any nation is language. A people deprived of a language ceases to be a people. A person can know 7-8 languages, but only he will have only one native language. Ignorance of the native language, ignorance of the roots of their country. Language is not only a means of communication, but also an informant of the customs, traditions and culture of a particular people.

Тіл – халықтың өмір сүру нормасының басты өлшеуіші, ел өмірімен біте қайнасып жатқан рухани және мәдени азығы. Тілдің адам өміріндегі ең шешуші рөл атқаратыны бәрімізге мәлім. Ол танудың, түсінудің, дамудың құралы. Мұны академик Ә.Қайдар: «Тіл – әрқашан белгілі бір этностың генеологиясымен, азаматтық тарихымен, өмір сүрген ортасымен, қоғамдық даму дәуірімен, материалдық және рухани мәдениетімен, шаруашылық кәсіп түрлерімен, салт-сана, әдет-ғұрыпымен тікелей байланысты» деп атап көрсетеді [1, 66].

Бүгінгі таңда еліміздің шет елдермен халықаралық байланыстарымыз күннен-күнге арта түсуде. Сол байланысты дамыту үшін көп тіл білетін ұрпақты тәрбиелеу біздің басты мақсатымыз. Алайда, «көптілділік» деген жалған ұранмен жаппай мектептерге «үштұғырлы тілді» енгізу дұрыс емес.

Көптілділік – адамды іскерлік қарым-қатынас дағдыларына, серіктестік ынтымақтастыққа, еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілікті арттыруға ықпал етеді. Сондай-ақ көптілді меңгеру адамның өмір жолына, қарым-қатынасының кеңеюіне, мәдениеттің ұлттық ерекшеліктеріне, әртүрлі халықтың ұлттық дәстүрімен танысуына да үлкен мүмкіндік береді.

Тіл үйрену әрине оңай емес, десе де бір тілді білген адамға екінші, үшінші тілді үйрену оңайға түседі. Бұл жөнінде тілші Г.Омарбекова былай дейді:

«Адамның ана тілінен кейінгі меңгерген кез келген келесі тіл екінші тіл болып табылады. Әрине, осы анықтамаға сүйенсек, адам екінші тіл ретінде бірнеше тілді білуі мүмкін. Әдетте меңгеру реті бойынша екінші тілді үшінші тілден ажыратудың қажеті жоқ, себебі ана тілі болып табылмайтын тілдердің атқаратын функциялары мен оларды білу дәрежесі индивидтің тілдерді меңгеру ретіне байланысты болмайды» [2, 14]. Адам шет тілін үйрену барысында, жаңа бір әлемнің, өркениеттің ішіне кіріп, таныса бастайды, яғни адамның ақпараттық, мәдени және экономикалық ойы кеңейіп, таным-түйсігі арта түседі, ең бастысы мынандай мүмкіндіктерге ие боласыз:

1. Басқа мемлекеттің (халықтың) өкілімен ешқандай аудармашысыз тікелей қарым-қатынас жасап, сөйлесіп, ой бөлісу мүмкіндігіне ие боласыз.

2. Сол тілдерде берілген ақпаратты, ғылыми мағлұматтарды толық игеруге, түпнұсқада оқуға мүмкіндігіңіз көп болады.

3. Халықаралық деңгейдегі конференциялар мен симпозиумдерге қатысып, басқалармен тілдесу мүмкіндігіне ие боласыз.

Батыс ғалымдары да бала ең алдымен ана тілінде тәрбиеленіп, оқып, білім алып, оны толық меңгергеннен кейін ғана екінші, үшінші тілді үйретуге болады дейді. Бұл балаларға ғана емес, үлкен жастағы адамдарға да қатысты. Ана тілін білетін бала да ересек адам да шет тілін өз тілімен салыстыра отырып, тез меңгереді. Тілді үйрену жас талғамайды. Қажеттілік пен ынта-жігер болса, кез келген жаста тілді үйренуге болады.

Негізінен, көптілділік адамның қоғамдық қажеттіліктерін қамтамасыз ету мақсатында туындайтын табиғи құбылыс. Сондықтан да, біз жастарымызды көптілділікке тәрбиелеуде олардың тілді үйрену қабілеті мен қажеттілігіне де аса мән бергеніміз жөн. Себебі, балаларын шет елде оқытқысы келетін ата-аналар көп жағдайда өз балаларының қабілеті мен ынтасына қарамайды, ондай балалар сабаққа үлгерсе алмай, соңында тастап кетеді.

Балаға жастайынан тіл үйретудің артықшылықтары көп, десек те, ана тілін толық меңгермеген бала, басқа тілді еркін меңгеріп кете алмайды. Себебі, тіл тек қарым - қатынас жасаумен ғана шектелмейді, онда сол халықтың әдет -ғұрпы, дәстүрі мен мәдениеті, мінезі мен менталитеті де кіреді. Онсыз тілді толық қанды меңгеру мүмкін емес. Кейбір әріптестеріміздің бала ақпараттық ресурстармен жұмыс жасап, интернет желісіне қосылу үшін міндетті түрде үш тілді білу керек деген қате пікірін тілі әлі шықпаған балалар дәлелдеп жүр. 1 жасқа толмаған балалар интернет, компьютерді шет тілін білмей-ақ қосып, қарап жүр. Тілі әлі толық шықпаған балаға бірнеше тілді үйретіп, одан болашақта көптілді тұлға қалыптастыру деген ұғым мүлдем дұрыс емес.

Туғаннан тілге бейім болып келетін дарынды балалар болмаса, қалған балаларға ол үлкен ауыртпалық жасайды. Бұл жерде баланың емес, өскен ортасының тіл басымдылығы негізгі рөлді атқарады. Баланың психологиясын, тілі мен дүниетанымының қалыптасу жолын зерттеген психолог ғалымдардың пайымдауынша, бала ең алдымен өзінің ата-анасының қай ұлттан екендігін, ана тілін, туған жерін білуі керек. Содан кейін ол өзінің сол ұлттың өкілі ретінде толық сезініп, тарихының, мәдениетінің өзгешеліктерін айырып, ұлттық сана-

сезімі, болмысы толық қалыптасқаннан кейін ғана басқа тілдерді үйренуге (үйретуге) болады дейді. Мұндай пікірді тілші ғалым Б.Хасанов «Ана тілі - жеке адамның этникалық тегін білдіретін белгілерінің бірі» - деп қадап айтқан [3, 51].

Балаңызды болашақта көп тіл білетін «полиглот» етіп өсіргіңіз келсе, онда балаңызды міндетті түрде қазақ мектебіне беріп, қазақ тілінде оқытыңыз. Оның басты ерекшелігі:

– қазақ тілін, ондағы төл 9 (ә, қ, ғ, ң, ө, һ, ұ, ү, і) дыбысты еркін әрі дұрыс айта білетін бала басқа шет тілдерін де оңай әрі тез меңгереді;

- 9 (ә, қ, ғ, ң, ө, һ, ұ, ү, і) төл дыбысымыз әлемнің барлық тілінде кездеседі.

Қазақ тілін өте жақсы білетін жастарымыз басқа елдің жастарына қарағанда шет тілін жылдам әрі таза меңгереді. Мұны өз тәжірибемізден де, тіл үйретіп жүрген ұстаздардың мойындап, айтып жүргендерінен де білеміз. Мысалы, тіліміздегі «қ», «ә», «һ» дыбыстары араб тілінің ең қиын, көпшілігі айта алмайтын дыбысы болса, біз үшін ол ешқандай қиындық туғызбайды :

қалбун - قلب, мұнда - هناك, ол - هذا, қаламун - قلم

Сондай-ақ тіліміздегі «ғ», «ө», «ң» дыбыстары француз тілінде, ал «ұ» мен «ү» дыбыстары түрік тілінде өте жиі қолданылады. Қазақ жастарының көптілді меңгеруіне дыбыстардың дұрыс айтылуы, ауыз қуысының туғаннан сол дыбыстарға бейімделуі, артикуляциясы, яғни сөйлеу мүшелерінің дыбыс шығарудағы атқаратын қызметі, үндестігі т.б. үлкен әсер етеді. Керісінше, қазақ тілін үйренетін шетелдіктерге біздің төл дыбыстарымыз көптеген қиындықтар тудырады, өйткені ол тілдерде мұндай дыбыстар жоқ. Мысалы, жоғарыда сөз өткен, арабтар біздің «қ», «һ» дыбыстарымызды жақсы айтқанымен, «ұ», «ү», «ң» дыбыстарына келгенде кәдімгідей қатты қиналады. Өйткені, олардың ауыз қуысы ол дыбыстарды шығара алмайды, яғни тілдегі дыбыстарды бұзып сөйлеу (акцент) содан пайда болады.

Өркениетті елдердің тәжірибесінен үлгі алғанымыз жақсы, бірақ оны еш өзгеріссіз көшіре салуға тағы да болмайды. Мысалы, әлемдегі көптеген елдерде көптілділіктің қажеттілігі туындалуда, алайда олардың ешқайсысы да өз ана тілдерінен бас тартып жатқан жоқ. Қайта керісінше, шет тілін өздігінен оқып-үйрену жолдарының бірнеше тәсілдері мен әдістерін өз ана тілдері арқылы жүзеге асырып келеді. Ал, бізде соңғы кезде қазақ тілі мен әдебиетін, қазақстан тарихы мен географиясын ағылшын тілінде оқыту деген көптілділікті емес, баланы сауатсыздандыруға жеткізеді және де оның бізге ешқандай қажеттілігі жоқ. Біз болашақ мамандарды шет елге емес, өз елімізде адал еңбек ететін, жан-жақты білімді, IQ жоғары маманды даярлап шығаруымыз керек.

Жалпы білім беретін мектептерде үш тілді міндеттеп оқыту дұрыс емес. Балаға тіл аса қажет болса, оны өз-ақ үйреніп алады. Мектепте немесе ЖОО болсын көптілді оқыту процесі баланың қабілетіне, қажеттілігіне, еркіне, таңдаған мамандығына қарай оқытылса ғана, өз нәтижесін береді. Көптілді емес, дұрыс білім беру үрдісін қалыптастыруымыз керек. Бір сөздің үш тілдегі аудармасын айтып, жаттатудан бала үш тілді қатар біліп кетеді деген ойдан айырылуымыз керек.

Өзінің ұлттық құндылықтары мен ерекшеліктерін білмейтін бала басқа ұлттың құндылықтары мен ерекшеліктерін қалай біліп, ажырата алады?

Қазақстанның білім беру жүйесі Лиссабон конвенциясына, Батыс Еуропаның Сорбон декларациясына, 2010 жылы Еуропаның 30-ға жуық елдерімен бірге Болон декларациясына кірді. Болон декларациясына түркі халықтар арасынан Қазақстаннан басқа Түркия мен Әзербайжан елі де кіреді. Түркия 2012 жылдың 11 наурызынан бастап білім берудің 4+4+4 (12 жылдық) моделімен жұмыс жасаса, біздің еліміз әлі күнге дейін білім жүйесінің 4+5+2 (11 жылдық) моделімен жұмыс істеп келеді. Кейбір мектептер болмаса, негізінен жаппай 12 жылдық (4+6+2) білім беру жүйесіне толық көше алмай келе жатырмыз.

Түркияның 4+4+4 моделі:

1. Бастауыш – (İlkokul) 4 жыл -1,2,3,4 сыныптар

2. Орта мектеп – (Ortaokul) 4 жыл – 5,6,7,8 сыныптар

Имам-хатиб орта мектебі де бар, яғни онда 5,6,7,8 сынып оқушылары Құран Кәрім, Пайғамбардың өмірін, ақида, фиһк сабақтарын оқиды.

3. Лицей (Lise) мен колледж 4 жыл – 9,10,11,12 сыныптар

Мұнда шет тілі 4 сыныпта – 2 сағат, 5-6 сыныптарда – 3 сағат, 7-8 сыныптарда – 4 сағат өтеді.

Ал, лицей мен колледждер балаларды жоғары білім алуға, кәсіпке, олардың өмірге деген қызығушылықтары мен дағдыларын іскерлік қабілеттеріне сәйкес дайындауға бағытталған. Лицей мен колледж негізінен бірнеше бағытта, атап айтсақ: шет тілдері, қоғамдық ғылымдар (тарих, география т.б.), техникалық лицей, өнер колледжі сияқты түрлі мамандықтарды дайындайды.

Бүгін де көп айтылып жүрген ұлттық сана, ұлттық бірегейлікті сақтау, интеллектуалды қоғам қалыптастыру сияқты мәселелер сайып келгенде халықтың ұлттық-рухани тамырымен сабақтасып келеді. Түбі бір түркі халықтары өздерінің төл тарихын, тілі мен әдебиетін тарихи тұрғыдан қайта, жаңаша тұрғыда зерттеу керек. Бұл - заман талабы. Өйткені, біз тарихымызды, тіліміз бен әдебиетімізді осы уақытқа дейін орыс, ағылшын, неміс ғалымдарының еңбектеріне сүйене отырып зерттедік, зерделедік. Енді мұндай қателікке бой алдырмауымыз керек. Себебі, бүгінде 5-6 шет тілін өте жақсы меңгерген жастарымыз көп. Сондай -ақ бүкіл түркі дүниесіндегі болып жатқан үлкенді-кішілі тарихи өзгерістерді, ондағы халықтың тілі мен тарихын, әдебиетін сол халықтың өзінен артық білетін ешкім жоқ. Мысалы, қазіргі қазақ тілінің қалыптасу, даму кезеңдері жалпы түркі тілдерінің даму жолдарымен тікелей байланысты.

Қазақ тілі белгілі бір территорияда болғандықтан, ол этнолингвистикалық жүйемен бірге этнорегионалдық сипатқа да ие. Бұл қай халық тілінің тарихында да болған және болатын тарихи кезең. Себебі, қоғамдық-әлеуметтік, экономикалық дамудың басты шарттарының бірі де, ондай дамудың негізі де – біртұтас, сол халықтың барлық өкілдеріне ортақ, барлығына түсінікті қатынас құралы – тілдің – болуын қажет етеді. Біртұтас тілдік жүйелері қалыптасқан

халық тілі құрамында нормалану жүреді. Олай етпейінше, тіл сол халықтың қоғамдық қатынас құралы бола алмайды.

Түркі тілдерін бір-бірімен салыстыра отырып, оған жан-жақты тарихи-лингвистикалық зерттеулер жүргізу бүгінде тәуелсіз қазақ елінің басқа түркі халықтарымен байланысын нығайтуда айрықша рөл атқарады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қайдар Ә. Қазақ тілінің өзекті мәселелері. – Алматы: «Ана тілі», 1998. –304 б.
2. Омарбекова Г.Ә. Тіл және жаһандану / Оқу құралы. – Нұр-Сұлтан: «Fastprint» баспасы, 2019. –160 б.
3. Хасанов Б. Мемлекеттік тіл: әлеумет және жастар. – Алматы, 2013. –200 б.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА LIVEWORKSHEETS ПЛАТФОРМАСЫН ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

Кисамиденова Зада Мухамедкалымовна,
қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі, педагог сарапшы,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы инновациялық
үлгідегі жалпы орта білім беру мектебі Павлодар қ.

Аңдатпа. Мақалада автор Liveworksheets платформасын қолданудың жолын қадам-қадаммен көрсетіп, оның тиімділігін сипаттайды.

Аннотация. В статье автор шаг за шагом показывает, как использовать платформу Liveworksheets, и описывает ее эффективность.

Abstract. In the article, the author shows step by step how to use the Live worksheets platform and describes its effectiveness.

Қазіргі кезде білім беру жүйесін жандандыру үшін әртүрлі платформаларды қолдану мүмкіндігі бар. Соның бірі – Liveworksheets платформасы. Liveworksheets платформасын қазақ тілі сабағында қолдану өте тиімді. Оның тиімділігі неде?

1. Бұл платформа арқылы сіз өз уақытыңызды үнемдейсіз. Оқушыға сіз өз жұмысыңызды жібергеннен кейін, оқушы орындап болғаннан соң бірден оқушының балын біле аласыз. Оқушы да өз балын бірден біле алады.

2. Сонымен қатар бұл платформаны пайдалану арқылы сіз бір жиынтық жұмысыңызда бірнеше тапсырма түрін қолдана аласыз. Оның ішінде бір дұрыс жауапты тапсырма, бірнеше дұрыс жауапты тапсырма, сәйкестендіру тапсырмасы, бос сөздің орнын толтыру тапсырмасы және де аудиожазба видеожазба қолдануға болады.

3. Сонымен қатар тапсырмаңыздың ішіне ютуб желісіндегі дайын видеоларды жүктеу арқылы сіз тапсырмаңызды өте қызықты етіп жасай аласыз.

4. Яғни оқушының деңгейіне қарай оңайдан күрделіге бағытталған тапсырмаларды топтастыру әбден мүмкін. Сонымен қатар сіздің әдістемелік

кешеніңіз дайын тұрады. Әрбір дайындалған интерактивті тапсырмаңызды тарау немесе модуль бойынша бөлек кітапшаларға сақтауыңызға болады.

Және де оқушыларды тіркеу арқылы сіз өз жұмысыңызды жеңілдете аласыз, яғни студенттерге тапсырманы тек сілтемемен жіберіп отырсыз, сонымен қатар бір топтың базасын әзірлей аласыз. Құрметті ұстаздар сіздерге бұл платформаның бар мүмкіндіктері түсіндірілді, олай болса практикаға көшейік.

Ең алдымен, Liveworksheets платформасы туралы айтатын болсақ, бұл платформамен жұмыс істеу үшін Google іздеу жүйесіне Liveworksheets деп жазу керек, негізгі сілтемесі шығады, ашылады. Бұл жерде ағылшын пәні мұғалімдеріне өте көп мүмкіндік бар. Себебі әрбір тақырыптары бойынша өте көп тапсырмалар жасалынған. Алайда мұғалім ол тапсырмаларды өзі де жасай алады және оны жасау үшін программист болудың қажеті жоқ. Ең алдымен, мұғалім тіркелімнен өтіп өз атымен кіруі қажет. Тіркелу процесі өте оңай оны көрсетудің қажеті жоқ деп ойлаймын.

Сіз таңдаған жұмыс жүктеліп шығады. Таңдағаннан кейін Upload деген батырманы басу керек. Тапсырмамыз жүктелді бұл жерде бірінші тапсырма сәйкестендіруге арналған, екінші тапсырма дұрыс жауапты, үшінші тапсырма дұрыс немесе бұрыстығын анықтау керек, төртінші тапсырмада сөздерді ұяшықтарға ретімен орналастыру керек жылжыту керек. Сонымен тапсырмамызды орындауға кірісейік. Бірінші сәйкестендіру тапсырмамызда үстің басып белгілесекіз ол жерде ұяшық жасауға болады.

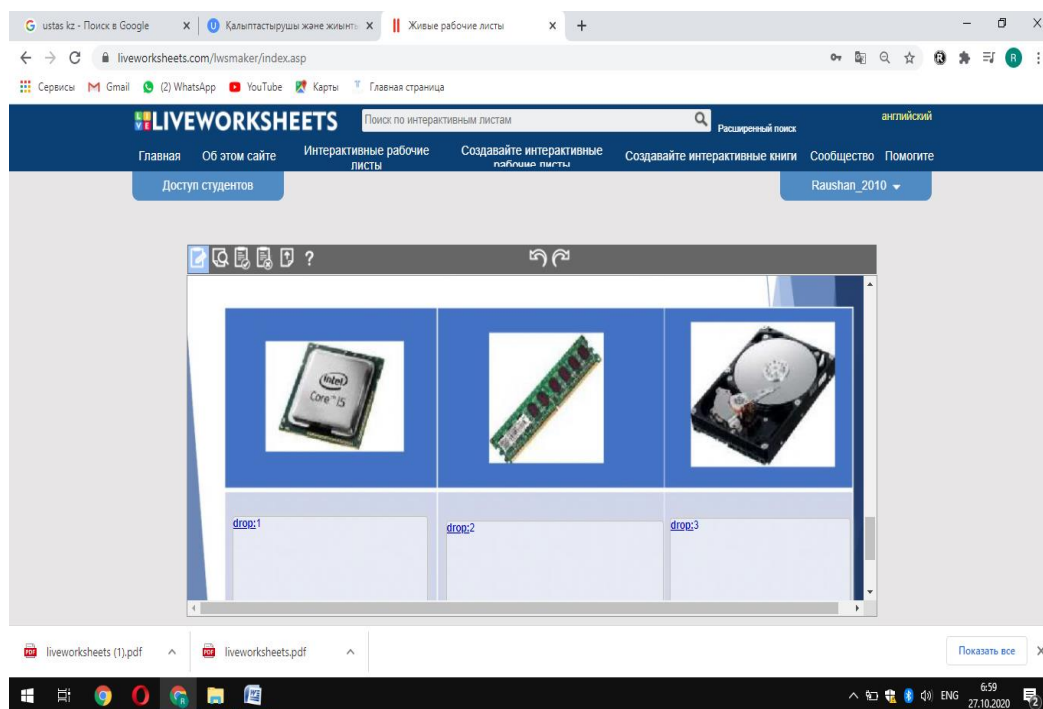
Келесі бағандағы сәйкестену керек ұяшығымен бірдей қылып оны да жазып шығасыз.

Екінші тапсырмада бір ғана дұрыс жауапты белгілеуіміз керек ол үшін ұяшық жасап select: no деп қате жауап болса, select: yes деп дұрыс жауап болса, әр ұяшыққа жазып шығасыз, есте сақтайтын бір жайт – ешқандай бос орынсыз жазу керек және бірнеше дұрыс жауап белгілей аласыз.

Үшінші тапсырмада тұжырым берілген оның дұрыс немес бұрыстығын анықтау керек. Ол үшін біз ұяшықты таңдап аламыз да **choose:***ия/жоқ деп жазамыз, бұл жеде айта кететін бір жайт сіз дұрыс жауаптың тұсына * қоюыңыз қажет.

Бұл жерге дұрыс немесе/ дұрыс емес деп те жазуға болады, ең бастысы дұрыс жауап алдына * қоя аламыз.

Енді төртінші тапсырмада орналастырылуы керек ұяшыққа drop:1, drop:2 ... drop:3 деп жазып шығамыз. Ал орналастырылуы керек сөздердің үстіне ұяшық жасап drag:1, drag:2, ... drag:3 деп жазып шығамыз.

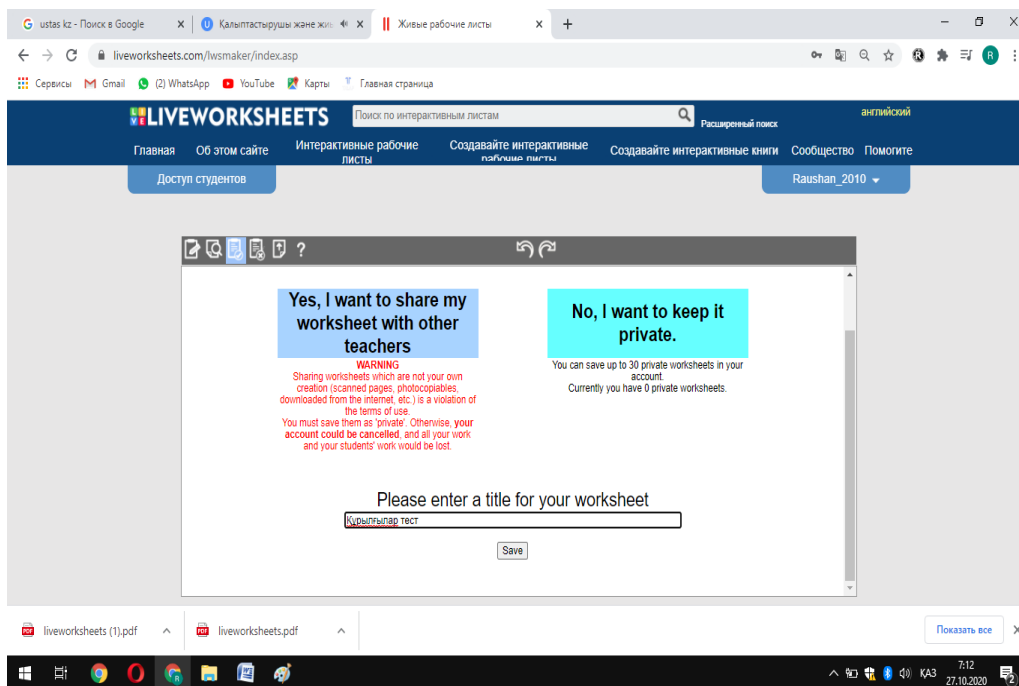
Дәл осы жерде тексеріп жіберсек болады: міне қозғалады, жылжиды.

мына батырманы басып барлығын тексеруге мүмкіндігіңіз бар.

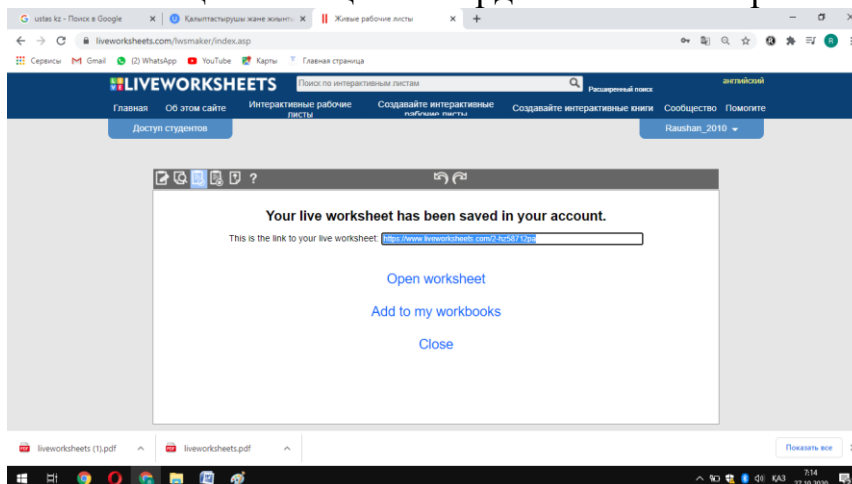

мына батырманы басып парағымызды сақтаймыз. Сақтағаннан кейін сізде таңдау болады парақшанызды ортақ пайдалануға бересіз немесе тек өзіңіз ғана көретін боласыз.

Таңдағаннан кейін параққа атау беріп сақтайсыз.

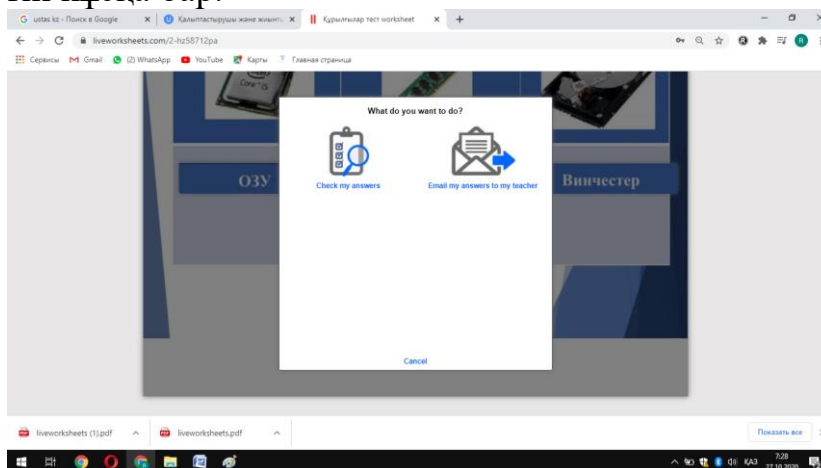
Міне сақтаған соң сізге бірден сілтемесі беріліп тұр.

Енді бірден жұмыс парағын ашуыма болады немесе немесе өз жұмыс парақтарымының жинағына енгізуіме болады. Сілтемесі беріліп тұр егер сіз студенттерге жібергіңіз келсе ватсап желісі арқылы жіберуіңізге болады. Немесе Open worksheet деп парақты ашып орындалуын көруге және осы жердегі Сору батырмасын басып сілтемені алуға болады.

Енді компьютерден ашылған кезде балаға автоматты түрде дәл осылай шығады қарындаш белгісі, телефонмен ашқанда да тура осы бет көрініп тұрады бала үстінен басқанда сызғанға ыңғайланып тұрады. Сондықтан ешқандай қиындық жоқ компьютермен де орындауға болады, телефонмен де орындауға болады. Қазір сіздерге орындап көрсетейін.

Тапсырманы орындап болғаннан кейін міндетті түрде Finish батырмасын басу керек. Сол жерде бірден жауабын көретін мүмкіндік бар және жауабын мұғалімге жіберетін нұсқа бар.

Оқытушыға жіберу батырмасын басқан кезде ол сізге келіп сіздің жұмыс интерфейсіңізде ол тұрады. Ал енді парақшамызды тексерейік жауабы бірден шығады.

Сіз бұл жерде не ұтасыз:

1. Тексеруге уақыт жібермейсіз;

2. Бала орындаған жұмысына кері байланысын алып отыр, яғни ол қай жерден қате жібергенін көріп отыр, сізге артық сұрақ қойылмайды қай жері қате болды деген сияқты.

Жасылмен белгіленіп тұрса – дұрыс, ал қызылмен белгіленіп тұрса – қате деген сөз.

Ал құрметті әріптестер мен сіздерді бұл платформамен таныстырдым барлығын болмасада тапсырмалардың түрлерінің орындалуын көрсеттім. Болашақта қолданатын болсаңыздар сіздерге еш қиындық тудырмайды деп сенемін.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Антони М.А. Оқытудың интерактивті әдістері потенциал ретінде оқушылардың тұлғалық дамуы//Оқыту психологиясы, 2010.
2. Малышева Т.В. Интерактивті оқыту әдістерінің дамуға әсері оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігі//Мектептегі мұғалім. - 2010.
3. Дайрабаева А, Дайрабаев Е. Педагогика негіздері. – Алматы: Әл-Фараби атындағы ҚазУ, 2005.
4. Коваленко А.И. Көпжақты платформалардағы зерттеу мәселелері//Қазіргі заманғы бәсекелестік журналы, 2016.
5. Трухин А.В. Білім беруде виртуалды зертханаларды пайдалану туралы//Ашық және қашықтықтан оқыту. Алматы, 2002.
6. Ерешко Ф.И., Кульба В.В. Меденников идеялары негізінде цифрлық платформасын енгізу. Электрондық ресурс.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

*Махметов Арман Жумағалиевич,
Павлодар қаласының А.Байтұрсынұлы
атындағы инновациялық үлгідегі жалпы
орта білім беру мектебі*

Аңдатпа. Автор бұл мақалада оқушылардың шығармашылық дағдыларын дамыту жолдары туралы айтады. Оқушыларды шығармашылық іс-әрекетке баулып, олардың белсенділіктерін, қызығушылықтарын арттыра түсу үшін әр түрлі әдіс-тәсілдерді ұсынады.

Аннотация. Автор в данной статье рассказывает о путях развития творческих навыков учащихся. Предлагает различные методы и приемы для вовлечения учащихся в творческую деятельность, повышения их активности, интереса.

Abstract. The author in this article talks about ways to develop students' creative skills. Offers various methods and techniques for involving students in creative activities, increasing their activity, interest

«Ұстазын сыйламаған елдің ұрпағы азады» дейді халық даналығы. Осыған байланысты шығармашылық, ізденіс деген әр ұстаздың алдында тұрған үлкен

міндет деп ойлаймын. Мектеп оқушыларының шығармашылыққа қызығуын қалыптастыру өте маңызды, күрделі және көп салалы.

«Шығармашылық» ұғымының жалпы теориясын зерттеген С.Л. Рубинштейн «оқушы шығармашылығының ерекшелігі оның сапалы түрде мақсатты әрекет жасауымен анықталады», - дей келе, «шығармашылық, шешімінің нәтижесі баланың өзі үшін жаңалық болса жеткілікті» екендігін айтады [1], яғни баланың шығармашылық өнімді еңбегі оның жеке тәжірибесімен салыстырылады.

Шығармашылық сипаттағы сабақтар түрлерін жүйелі ұйымдастыру арқылы оқушылардың танымдық белсенділігі қалыптасып, ұстазы берген ақпаратты, іс-әрекет тәсілдерімен бағалау өлшемдерін қамтитын қоғамдық және ұжымдық тәжірибе тағылымдарын игеріп қана қоймай, оқушы барлық іс-әрекетте шығармашылық бағыт ұстанады, қабілет білігін ұштай түседі.

Шығармашылық дегеніміз – адамның өмір шындығына, өзін-өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйрену керек.

Қазіргі мектеп мұғалімдерінің алдында тұрған басты міндет – оқушылардың шығармашылық білім дағдыларын қалыптастыру [2]. Жас жеткіншектің бойындағы табиғат берген ерекше қабілетті, дарындылықты тани білу, оның басқаға ұқсамайтын қабілетін ашу ерекше қиын іс. «Бұлақ көрсең көзін аш» дегендей, әр баланың жеке қабілетін анықтап, шығармашылығын арттыру- ұстаз парызы. Оқушылардың белсенділігі мен танымдық іс-әрекеттері арқылы шығармашылығын дамыту, қажетті жағдайда айрықша шешім қабылдай алатын жеке тұлғаны дайындау, осыған орай оқытуды ізгелендіру, қазақ мектептерінің алдында тұрған үлкен міндет.

Оқушыларды шығармашылық іс-әрекетке баулып, олардың белсенділіктерін, қызығушылықтарын арттыра түсу үшін әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға болады:

1. Балаларға белгілі тақырыпта әңгіме оқып, оқушыларға басқаша аяқтауға кілт боларлық сюжет ұсыну;
2. Әңгіменің, ертегінің сюжетін бастап беру, аяқтауды оқушыларға тапсыру;
3. Ертегіні ұжым болып тыңдау;
4. Ұнатқан кейіпкерлеріне мінездеме беру;
5. Қиялдау арқылы сурет салғазу, рөлмен ойнату;
6. Арнайы тақырыпта пікірталас тудыру.

Мұғалім үнемі оқушыға шығармашылық қабілетін дамыту жолдарын нұсқап отырса, онда балалардың өздері де ізденіске түседі. Психологтардың айтуынша, қабілеттілік туа біткен қасиет емес, ол тікелей пәндік әрекет арқылы дамиды. Оның дамуы баланың жаңа білім алуымен, оның біліктілігі мен дағдыларының қалыптасуымен тікелей байланысты. Шығармашылық қабілетті бүкіл сабақта дамытуға болады.

Сабақ барысында ойын ситуациясына бейімделу, алғашқыда жекелеген элементтерді, кейіннен рөлді толығымен ойнау арқылы баланың ой-өрісі, қиялы

дамида. Рөлді ойнау арқылы өз кейіпкерін алдына елестетіп қана қоймай, бала оның әрекеттерін, сезімдерін сезінеді.

Театрландырылған ойындар балалардың ой-өрісін кеңейтеді, балаларды әңгімеге араласуға, спектакль туралы ата-аналарына, жолдастарына әңгімелеп беруге итермелейді. Бұның бәрі сөйлеу қабілетінің дамуына, диалог түрінде сөйлеуге өзі алған әсерін монолог түрінде сөйлеп жеткізуге септігін тигізеді. Театрландырылған ойын. Кез келген өмірлік мән жайда өз құрбыластарымен және үлкендермен қарым-қатынас жасай білуге, кез-келген жұмысқа шығармашылық қабілетпен қарауға, эстетикалық сезіммен ойнау арқылы мінез құлқын дамытуға тәрбиелейді.

Сахналық өнерге баулыған балалар жаттаған сөзінің мағынасына сәйкес, сезімдеріне сәйкес тебірене мәнерлеп айта білуге үйренеді. Соның нәтижесінде олардың шығармашылық қабілеттері оянады. Балалардың сөздік қоры толықтырылады, сөйтіп олардың белсенділігі артады, сабақтары қызықты түрде өтетін болады. Балалар өздерін еркін де бос ұстап, сабаққа ынталана, құштарланып қатысып отыруға мүмкіндіктер туады.

Қорыта айтқанда, оқушы бойында шығармашылықты дамытуда үздіксіз құлшыныс, оқуға, білім алуға деген ұмтылыс ұдайы өшпей, күннен-күнге дами түсуі қажет. Сонда ғана оқушы бойында білім нұры тасып, сыныптан-сыныпқа көшкен сайын оқушының ішкі дүниесі, сыртқы ортамен байланысы дамып, оқушы дүниетанымы арта түсері анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Рубинштейн С.Л. Теория личности. – М., 1999.
2. Қарапаев С. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін тәрбиелеу маңызы //«Бастауыш мектеп» журналы. №1, 2012.
2. Омарова Р. Шығармашылық – басты мақсат//«Бастауыш мектеп» журналы. №4, 2013.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ

Өскенбаева Айсұлу Тұрсынбайқызы,
*ағылшын тілі пәнінің мұғалімі,
«Байзақ ауданы әкімдігінің білім
бөлімінің Көктал орта мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі*

***Аңдатпа.** Берілген мақалада білім алушыларға сабақ процесінде кәсіптік бағдар беру жолдары қарастырылады. Сабақ үстінде оқушыларды мамандыққа баулу қазіргі уақыттағы маңызды қажеттіліктің бірі болып табылады. Сабақ процесінде оқушыларға кәсіптік бағдар беру жұмысы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырудың бірден бір құралы болып есептеледі.*

Аннотация. В данной статье рассматриваются пути профориентации обучающихся в процессе занятий. Вовлечение учащихся в профессию во время занятий является одной из самых важных потребностей в настоящее время. Профориентационная работа учащихся в процессе урока является одним из инструментов повышения интереса учащихся к занятиям.

Abstract. This article discusses the ways of vocational guidance of students in the course of classes. The involvement of students in the profession during classes is one of the most important needs at present. Career guidance work of students during the lesson is one of the tools to increase students' interest in classes.

Мектеп оқушыларына кәсіптік бағдар беру жұмысын үйлестіру арқылы ауыл шаруашылығының мамандары жөніндегі қажеттерін, өндірістік оқудың материалдық базасының мүмкіндіктерін, ауылдық мектептердің мүмкіндіктерін ескере отырып, мектеп оқушыларын еңбекке баулудың профильдерін, оқушылардың қоғамдық пайдалы және өнімді еңбегін өз дәрежесінде ұйымдастыру, жалпы білім беретін орта мектеп түлектерін дер кезінде еңбекке орналастыру тәрізді жауапты міндеттер тұр.

Жалпы білім беретін мектептерде зияткерлік, дене бітімі және рухани дамыған азаматын қалыптастыру, тез өзгертін әлемде оның табысты болуын қамтамасыз ететін білім алудағы қажеттілігін қанағаттандыру, еліміздің экономикалық әл-ауқаты үшін бәсекеге қабілетті адами капиталды дамыту мақсатын орындау үшін мұғалімдер қауымына мектеп қабырғасынан жүргізілетін кәсіптік бағдар жұмыстарына мықтап көңіл бөлуді қажет етеді. Әрбір оқушы мектеп қабырғасын бітірісімен сұранысты айқындайтын маман болуы, сұранысқа ие болатын мамандықты таңдауы керек.

Қазіргі заманымызға байланысты оқушыларға білім беру, сонымен қатар олардың кәсіптік бағдарын айқындау қажетті болып отыр. Өйткені, оқушы мектеп бітірісімен ол мамандық таңдап, оқу орнына түскісі келеді. Осындай жағдайда олар қаншама мамандық ішінен өзіне керегін таңдай алмай адасады. Сол себептен де оқушылардың мамандық таңдауында оларға бірден бір көмекші оның сынып жетекшісі, пән мұғалімдері болмақ.

Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту мен тәрбиелеудегі ең озық, тиімді әдістерін тәжірибелерін жалғастырып тың жаңалықтар іздеу, классикалық педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту қашанда жалғаса бермек. Қазіргі таңда жеке тұлғаны қалыптастыру оқушының өзі арқылы, оның іс-әрекетін ұйымдастыру арқылы ойлау дағдыларын дамыта отырып жүзеге асырылады. Болашақ жастарды оқыту, тәрбие беру, қазіргі өмір ағысына бейімдеу ұстаз алдында тұрған ең басты міндет. Қазіргі заманғы білім беру жүйесі оқытудың инновациялық нысандары мен әдістерін енгізу педагог қызметкерлердің тұлғасына кәсіби құзыреттілігіне жоғары талаптар қоюда. Кәсіби құзыреттілік - жеке тұлғаның кәсіби іс-әрекетті атқаруға теориялық және практикалық әзірлігімен қабілеттілігінің бірлігі [1].

Білім берудегі мақсат тек білімді кәсіби мамандандырылған адам дайындау ғана емес, рухани дүниесі бай және адамгершілігі зор, қоғамдық өмірдің барлық

аясында ұлттық құндылықтарды бағалауға және дамытуға қабілетті тұлғаны қалыптастыру керек екенін баса айтқан жөн.

Шетел тілін үйрету қиын да, қызықты жұмыс. Қазіргі кезде ұстаздарға қойылып отырған талап жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып сапалы терең білім беру, оқушылардың ойлау, есте сақтау көру қабілеттерін жетілдіру. Мектептерде жаңа технологиялар арқылы оқыту шет тілін үйренудің сапасы мен маңызын арттырады. Шет тілін оқыту процесінде тілді дұрыс үйрету ауызша сөйлеу, сауатты жазу, мәнерлеп оқыту өте маңызды. Қазіргі кезеңде мектептерде ағылшын тілін оқыту дұрыс жолға қойылған. Оқушылардың ағылшын тілін біліп ғана қоймай, оның тарихын, ұлттық мәдениетін білуге көп көңіл бөлінеді. Шетел тілін оқытудағы білімділік мақсаты - шетел тілінде сөйлеуді үйрету, байланыста бола алу мен ортақ тіл табысып, қарым - қатынасты нығайтуға ұмтылу болса, тәрбиелік мақсаты - өзге адамдарды тыңдау мәдениетін қалыптастыру негізінде өз пікірін айта алу және қорғауға үйрету [2].

Ұстаз шеберлігінің өзегі – тіл байлығымызды дәлірек айтсақ, ойды жүйелеуге қажет сөздік қорының деңгейімен және сөйлеу мәдениетіміз бен сабақтас екендігін байқар едік. Ол үшін ұстаз біріншіден, өзі еркін білетін тілде дәріс беру шарт. Екінші шарт - шәкірт түсінікті тілде сабақ алуы қажет. Демек түсінікті тілде білім беру кәсіби біліктілікті қалыптастырудың қағидалық аксиомасы екендігін әр кез басшылыққа алуға тиістіміз. Ағылшын тілін үйрету мынадай тіл дамыту жұмыстары бойынша жүзеге асады:

1. Лексикалық жұмыс.
2. Грамматикалық жұмыс.
3. Фонетикалық жұмыс.

Тілді меңгеруде ең маңыздысы – лексика. Басқа білім салаларының ішінде лексиканың бірінші орын алу себебі мынада кейбір сөйлеушінің сөзінде грамматикалық қателер кездескенімен адамдар арасында қатынас болуы мүмкін. Айтушының не айтқысы келгенін тыңдаушы түсінеді. Лексиканы меңгеру үшін түрлі әдіс-тәсілдер пайдаланылады. Нақты мағыналы сөздерді суреттер, зат, макет арқылы түсіндірген жөн. Абстрактілі мағыналы сөзді түсіндіру үшін аударманы қолдану және тіл көрнекілігі арқылы түсіндіру қажет. Ал тіл көрнекілігі дегеніміз – сөздің мағынасын контекст арқылы, синонимдер мен антонимдер, сөздің құрамдас бөліктерін талдау арқылы түсіндіру. Контекстерде грамматикалық құрылым, ондағы жаңа сөзбен басқа сөздердің барлығы оқушыларға бұрыннан таныс болуы қажет. Сонда оқушының назары жаңа сөздерге аударылады. Яғни, грамматикалық материалды түсіндіруде қазақша мысал келтіріп, берілген мысалды ағылшынға аударып, екі тілдегі ұқсастық пен айырмашылықтарға тоқталамын. Содан кейін ағылшын тілінде жасалу жолын бекіту үшін, практикалық жаттығулар көп жасалу керек, мүмкін болса, көбіне оқушылардың өз өміріне байланысты мысалдар келтірген жөн. Оқушыларды міндетті түрде сұрақ қоюға, сұраққа жауап беруге үйрету керек, бірақ ол жаттанды түрде болмауы тиіс.

Сабақтарда сын тұрғысынан ойлау стратегияларын пайдалану оқушылардың сыни көзқарастарын қалыптастыруы мен өз бетінше ізденуін,

оқушылардың бір-бірімен ықпалдастық жұмысын жандандыруын қамтамасыз етеді. «Елтану» таңдау курсы оқушыларды кәсіптік бағдар беруге бағытталған.

Сабақтың тақырыбы: Әлемдегі континенттер және елдер.

Сабақтың мақсаты:

а) білімділік: әлемдегі елдер туралы текст оқу, сол елдер туралы ақпараттар алу;
ә) дамытушылық: оқушылардың оқу, сөйлеу, ойлау қабілеттерін дамыту, сөздік қорын дамыту, текстті түсініп оқуға үйрету

б) тәрбиелік: білімі жан-жақты, шет тілін білетін, отанын сүйетін оқушылар тәрбиелеу

Сабақтың түрі: аралас сабақ,

Сабақтың типі: жаңа тақырыпты меңгеру сабағы.

Сабақтың әдісі: түсіндіру, сұрақ-жауап, СТО стратегиялары.

Пән аралық байланыс: қазақ тілі, орыс тілі және география

Көрнекіліктер: дүниежүзі картасы, интерактивті тақта, оқулықтар, суреттер.

Сабақтың барысы:

1. Ұйымдастыру кезеңі

“Сұхбаттасу” стратегиясы. Сәлемдесу, бір-біріне қысқаша сұрақ қою.

2. Фонетикалық жаттығу. Мақалды қазақ тіліне аудару.

“So many countries, so many customs”.

3. Үй тапсырмасын сұрау

“Ішіне-сыртына” стратегиясы.

Мәтінді оқу. Ішіне – континенттерді жазу, сыртына – елдерді жазу керек.

4. Жаңа сабақ

“Жигсо I” стратегиясы. Мағынаны ажырату

Мәтін топтарға таратылады (топ ішінде нөмірленеді)

1-қадам. Жанұя тобында әркім өз мәтінін оқиды.

2-қадам. Енді нөмір бойынша жұмысшы тобына барып талқылайды.

3-қадам. Жанұя тобына келіп жалпы мәтінді талқылайды.

5. Жаңа сабақты бекіту

1) Суреттеңіз.

2) Бұл туралы ойлағанда көзіңізге не елестейді.

3) Қолданыңыз.

4) Салыстырыңыз.

5) Талқылаңыз.

6) Зерттеңіз.

2. “Бірігіп сурет салу” стратегиясы. Оқушылар осы ел туралы сурет салады

3. “Галереяға саяхат” стратегиясы. Топтар әр елдің туы, картасы, елтаңбасы суреттерін тақтаға іледі. Сабақтың қорытындысы шығарылады.

Үйге тапсырма: ұнаған ел туралы ағылшын тілінде қысқаша эссе жазу.

Осы сабақта оқушыларға жолбастаушы (гид) және туристік агент мамандықтарына кәсіптік бағдар беру жұмыстары тиімді жүргізіледі.

Ағылшын тілі сабағында жаңа ақпараттық-коммуникативті технологияларды пайдалану сабақтың нәтижесіне жетудің бірден-бір факторы

болуда. Жаңаша белсенділігін жандандыру әдістемесі (интерактивтік) оқушыларға өзін-өзі ыңғайлы сезінетін жағдайды қалыптастырып, олардың оқуға деген қызығушылығын, шетел тілін өз қажеттілігі үшін практикалық тұрғыдан қолдануға деген ынтасын оятып, тілді оқып үйренуге деген талабын арттырады және де сабақтың нәтижесін жоғарылатады. Интерактивтік тәсіл шетел тілі сабағындағы субъект болып табылатын оқушының жеке тұлғасының сезімін, түйсігін шынайы қажеттілігімен сәйкестендіріп, оның тілдік, танымдық, шығармашылық қабілетін оятумен, шетел тілі сабағын тілді қарым-қатынас құралы ретінде қолданылуын көздейді.

Білім беруді ақпараттандыру жағдайында педагог мамандардың ақпараттық сауаттылығын, ақпараттық мәдениетін және ақпараттық құзырлығы сияқты қабілеттіліктерді қалыптастыру мәселесі бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отыр. Компьютерді мұғалім қосымша материалдар, әртүрлі анықтамалық мәліметтерден ақпараттар беру үшін көрнекі құрал ретінде пайдалана алады. Мұндай мәліметтерге графиктер, схемалар, иллюстрациялар жатқызуға болады. Мұғалім араласпай-ақ, оқушылар өздері меңгеруге тиісті ақпараттар беріледі. Қажетті ақпараттарды жинақтауда электрондық техникаларды енгізу уақыт үнемдейді, қарастырып отырған кезеңде ақпараттың толықтығын жоғарылатады, ақпараттық-анықтамалық жүйе құрамында электрондық құрылғылармен жұмыс істеу дағдысын қалыптастыруға мүмкіндік туғызады [1].

Жаңа ақпараттық технология құралдарын ағылшын пәнінің кіріктірілген сабақтарында пайдалану, оқушының шығармашылық, интеллектуалдық қабілетінің дамуына, өз білімін өмірде пайдалана білу дағдыларының қалыптасуына әкеледі. Компьютерлік техниканың дидактикалық мүмкіндіктерін педагогикалық мақсаттарға қолдану, білім мазмұнын анықтауда, оқыту формалары мен әдістерін жетілдіруде жақсы әсерін тигізеді.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. - Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010.
2. Морева Н.А. Педагогика среднего профессионального образования: Учеб. Пособие. -М.: Академия, 2001. С. 26.

БІЛІМ БЕРУ МЕН ОЙ-ӨРІСТІ ДАМУДА КОМПЬЮТЕРЛІК ҚҰРЫЛҒЫЛАР МЕН СМАРТФОНДАРДЫҢ РӨЛІ МЕН МАҢЫЗЫ

*Резуанова Г.К., Булатбаева К.Н.
Б.Алтынсарин атындағы Ұлттық
білім академиясы, Астана қ.*

Аңдатпа. Бұл мақалада авторлар біршама веб сайттар мен қосымшалар жайында ақпарат бере келе, адам баласы компьютерлік құрылғылар мен смартфондарды қалайша өз мүддесіне, өз пайдасына пайдалануға болатынын айтады. Қазақ тілін үйренудің жолдарын көрсетеді.

Аннотация. В этой статье авторы предоставляя информацию о веб-сайтах и приложениях, рассказывают, как люди могут использовать компьютерные устройства и смартфоны в своих интересах, в своих целях. Отмечают способы изучения казахского языка.

Abstract. In this article, the authors, providing information about websites and applications, tell how people can use computer devices and smartphones to their advantage, for their own purposes. Note the ways of learning the Kazakh language.

Білім беру жүйесі заман ағымынан қалыспауы шарт. Өйткені өскіншек ұрпақ техниканы да, технологияны да тез әрі жақсы меңгеріп отыр. Олар қолы сәл босай қалса болды, смарт құрылғыларды шұқылаумен болады: бірі жаңа ақпараттар іздейді, бірі қызығушылығына қарай жаңалықтарды білуге тырысады, бірі фильм тамашалауға асығады, бірі ойын ойнайды. Соңғысы арқылы өз шапшаңдықтарын, логикаларын жетілдіретінін де айтуымыз керек. Сол себепті мұғалімнің алдына да жаңа міндеттер мен талаптар қойылады. Ол – сабақты неғұрлым тартымды етіп өткізу арқылы оқушы қызығушылығын ояту және нәтиже алу. Қазіргі кезде оқыту аудиториясының көбі заманауи техникалармен жабдықталған. Олар білім алуға (білім беруге) жаңа мүмкіндіктер тудырып отыр.

Технологиялық прогресс негізінен қағаз нұсқадағы оқу ресурстарымен жұмыс істейтін білім беру ортасын технологияларға негізделген оқу жүйесіне өзгертті. Енді білім беру мен білім алуда білім берушілер де (мұғалім, оқытушы, дәріскер, практик мамандар), білім алушылар да (оқушылар, студенттер, магистранттар, докторанттар, тіл үйренушілер, біліктіліктерін жетілдірушілер, тыңдаушылар) цифрлық ресурстармен жұмыс істейтін болды. Қазіргі кезде сан алуан қолжетімді Интернет платформалары мен қосымшалардың арқасында бейімделетін және қолжетімді оқыту әдістерінің саны да артып отыр. Әр вебсайттың өз қосымшалары бар, сол себепті тапсырмаларды компьютерлік құрылғылар арқылы да, смартфондар арқылы да орындауға болады. Бұл педагогтың сабақ жоспарлауында уақыт үнемдеуіне: аз уақыттың ішінде бірнеше тапсырмаларды орындатуына және білім алушының сабақтағы белсенділігі мен жұмыс істеу нәтижелерін тез әрі субъективті қатысымсыз бағалауына мүмкіндік беріп отыр.

Зерттеулер көрсеткендей, Y-ұрпақ желісіз құрылғылар мен телефондарға тәуелді. Ата-әжелер мен ата-аналар олармен қалай күресерін білмей жатады. Осы ретте ондай ұрпақпен күресудің орнына ол құрылғыларды баланың пайдасына, мүддесіне қолдану жолдарын қарастырған дұрыс болар еді дегіміз келеді.

Айталық, ондай құрылғыларда қазіргі кезде баланың ой-өрісін, еске сақтау қабілетін, шапшаңдығын, жылдам оқуын, сауатты жазуын дамытатын ойын түрлері өте көп. Соларды тауып, уақыт шектеуімен балаға құрылғыларды мақсатты беруге әбден болады. Осы жолда педагогтер де өз жұмысында ондай құрылғылардағы немесе вебсайттағы қосымшаларды өз есебіне оңтайлы қолдану мүмкіндігі бар. Мәселен, «Сөздерді тап» ойыны. Ойын шарты бойынша әріптер топтамасы беріледі, бала//оқушы соларды дұрыс орналастырса, сөз шығады. Яки, бұл ойынды ойнау арқылы бала//оқушы сөздің дұрыс жазылуын білетін болады. Демек, жазу сауаттылығы қалыптасады немесе артады.

Қазіргі кезде өте танымал *Quizizz веб-сервисін* өз мүддемізге қолдануға әбден болады. Quizizz – бұл ойынға негізделген оқу, үйрену сервисі. Ол балаға өз жылдамдығына қарай өз алдына дербес режимде жұмыс істеуіне және/немесе оқушыға сабақ үстінде мұғалімнің қадағалауымен өзіне викториналық сұрақтар құрастыруға мүмкіндік береді. Бұл қосымшаның викториналар редакторын пайдаланып мұғалім өтілетін сабақ тақырыбына сәйкес ашық сұрақты, сауалнама түріндегі немесе тастап кеткен сөзді орнына қой түріндегі викториналық сұрақтар//тапсырмала құрастыра алады. Тіпті медиафайлдарды да (мәселен, суреттер, бейне немесе//және аудиожазбалар) қолдану мүмкіндігі бар.

Quizizz веб-сервисінде *QuizzLand* қосымшасы бар. Осы қосымшада әр түрлі сала бойынша жеңіл сұрақтан бастап күрделі сұраққа дейін орналастырылған. Ол ойлауды және білімді қажет ететін ойын түрі. Оны баланың//оқушының логикасын дамыту мақсатында сабақта педагог те қолдана алады, үйде ата-аналар да балаларының ой-өрісін дамыту үшін қолдана алады. Ми жұмысын жақсартуға арналған ойын түрлері өте көп. Сонымен қатар түрлі шет тілдерін үйренуге арналған *Duolingo* қосымшасы бар. Оны Google арқылы жүктеп алуға болады. Бұл қосымшаның көмегімен баладан бастап еңкейген қартқа дейін өз қалауы бойынша кез келген тілді (корей, қытай, түрік, ағылшын, неміс, француз және т.б.) үйренуіне мүмкіндік бар.

Сол сияқты қазіргі кезде қазақ тілін қарапайым деңгейде үйренуге арналған *QazOnline мобильдік қосымшасы* бар. Онда «Сөйлеу этикеті», «Отбасы және достар», «Қайда тұрасың?», «Жеке ақпарат», «Достармен кездесу» және т.б. тақырыптар қамтылған. «Сөз бен суретті сәйкестендіріңіз», «Сыңарын табыңыз» сияқты тапсырмаларды орындай отырып, тіл үйренуші ол заттың қалай аталатынын және оны қалай жазу керектігін үйренеді. Сонымен қатар *Абай институтының қазақ тілін үйренуге арналған қосымшасы* да бар. Онымен жұмыс істей отырып, тіл үйренуші сөзді үйренудің статистикасын бірден алу мүмкіндігіне ие болады. Мәселен, үйрену, есте сақтау, қайталау, жазу, бекіту және тыңдалымға арналған тапсырмаларды орындай отырып, қай бөліктен қанша ұпай жинағанын бірден көре алады.

Логиканы дамытуға арналған «*Төрт сурет, бір сөз*» ойынын ойнау да мақсатты іске бағытталуы әбден ықтимал. Ойын шарты бойынша төрт сурет беріледі, ойыншы соның бәрін біріктіретін ортақ сөзді табуы керек болады. «*Логикалық ойындар мен сұрақтар*» қосымшасын пайдалана отырып, адам өзінің білімін тексеру мүмкіндігіне ие болады. Мұнда да жеңіл сұрақтан бастап

күрделі сұрақтарға дейін қамтылған. Мысалы, «Белгілі нәрсеге рұқсат беретін құжат, ісқағаз» деген сұрақ берілген. Ойыншы ойлана келе, оның лицензия екенін анықтайды.

Бұдан басқа Kahoot веб сайты да білім беру үрдісінде де, жеке мүдде бойынша да қолдануға болады. Мәселен, Kahoot бойынша пән мұғалімі өтілетін немесе өткен тақырыпқа сай викториналық сұрақтар әзірлеуіне болады. Бұл білім алушыларды қызықтыратын ойын түрлерінің бірі. Ол шапшаңдықты қажет ететін ойын. Сондықтан білім алушылар өзара білім додасына, жарысқа түседі. Жеңімпаз анықталғанда мұғалім тақырыпты кім жақсы меңгергендігіне көз жеткізеді.

Kahoot және Quizizz кітапханаларын дайын тестерді, дайын сабақ үлгілерін іздеу үшін пайдалануға болады. Онда кез келген сыныпқа және әр түрлі пәндерге байланысты материалдарды табуға болады. Педагог тестерді немесе викториналарды өз қалауы бойынша бейімдеуіне, өзгертуіне, түзетуіне, толықтырулар енгізуіне және соңында оны импорттап өз білім алушыларына жіберуіне болады. Бұл екі веб сервистің де жақсы жағы білім алушы өз ұпайын бірден көре алады. Қалаған жағдайда (қажет деп санаса) педагог ол ұпайлар көрсетілген есепті білім алушылардың ата-аналарына да жібере алады (оларды хабардар ету үшін). Сондай-ақ, педагог нашар ұпай жинаған білім алушымен қандай жұмыс түрлерін жүргізу керектігін жоспарлауға мүмкіндік алады.

Бұлардан басқа Vooks, YouGlish, Quizlet, QuizletLive, Baamboozle және тағы басқа сервистерді ұтымды қолдану мүмкіндігі бар. Жалпы AppStore, Play market, Google Play арқылы ойын түріндегі оқыту, білім беру платформаларын жүктеп алып, ата-ана баласының ұялы телефондарды дұрыс бағытта қолдануын қадағалағаны абзал. Алайда, ата-ана баласының денсаулығын ойластыра келе, компьютерлік құрылғылар мен ұялы телефондарда баланың көп отырмауын қадағалағаны дұрыс. Өйткені кез келген нәрсенің екі жағы болатыны сияқты оның да өз зияны барын естен шығармасақ керек. Дәрігерлердің айтулары бойынша, соңғы кезде әсіресе көз аурулары (көздің көру қабілетінің нашарлауы) мен құлақтың есіту қабілеті нашарлап бара жатқан жеткіншектер саны ұлғайған.

Қорыта келгенде, компьютерлік құрылғылар (планшет, ноутбук, макбук) мен смартфондардың пайдалы жағын мойындай отырып, ол қазіргі кезде адам өмірінің ажырамас бөлігіне айналып отырғандығын айтуымыз қажет. Олардың қай қайсысы да білім беру саласында да, адамның ой-өрісін дамытуда да көп жетістіктер мен мүмкіндіктерге жол ашары анық.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. <https://quizizz.com/>
2. <https://quizlet.com/>
3. <https://youglish.com>
4. <https://watch.vooks.com/>
5. <https://www.printabulls.com/>
6. <https://www.baamboozle.com/>

7. <https://www.flippity.net/>

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ТОПТЫҚ ЖОБА ЖАСАУ ЖОЛДАРЫ

Саниязова Райхан Галымжановна,

педагог-зерттеуші

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы

Катонқарағай ауданы бойынша білім бөлімінің

«Рыков атындағы орта мектебі» КММ

Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

Аңдатпа. Мақала топтық жұмыс әдісін қолдану арқылы оқу-тәрбие процесін жетілдіру және оңтайландыру мәселесіне арналған. Оқушылардың тілдік белсенділігін арттыру құралы ретінде топтық жұмысты ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолданудағы автор тәжірибесі талданады.

Аннотация. Статья посвящена проблеме улучшения и оптимизации учебного процесса с помощью использования метода групповой работы. Проанализирован авторский опыт применения разных форм организации групповой работы как средства повышения языковой активности учащихся.

Abstract. The paper addresses the problem of improving and optimizing the educational process with the help of the method of group work. It analyzes various experiences of using different forms of organization of group work as a means of increasing the linguistic activity of students.

Ағылшын тілі сабағында топтық жұмыс жасаудың артықшылығы жайында айтатын болсақ, бүгінгі таңда топтық жұмыс жасау оқу процесін күшейту және оңтайландыру үшін қолданылады, сонымен қатар сөйлесу, жоғары сенім арту, өзара әсер ету, қолдау, оқушылардың сөздік қорды тиімді пайдалануы, өзара көмек сияқты тұлға аралық қарым-қатынас құралдары айқын көрінсе, жеке жұмыс жасау кезеңінде мұндай қарым-қатынастар онша байқалмайды [1].

Қазіргі таңда топтық жұмыс жасау оқу процесін күшейту және оңтайландыру үшін қолданылады. Білім алушылардың тілдік белсенділігін арттыру мақсатында ағылшын тілінің заманауи сабақтарында тиімділікті арттырудың бір жолы ретінде отандық және шетелдік ғалымдар мен әдіскерлер мойындаған «сыныпта топпен жұмыс жасау» әдісін қолданған жөн [2]. Топтық жұмыс жасау, шет тілі мұғаліміне сабақта «тілдік орта» құруға ықпал етеді, яғни шет тілінде сөйлеуге оқушыларды біршама жақындатады.

Ынтымақтастық (командалық) оқытудың түрлі нұсқалары бар. Олардың бірі Student Team Learning (STL, топпен оқыту) болып табылады. STL тәсілінің мәні топтық мақсат құру. Ол барлық қатысушылар арасындағы өзара байланыспен әрқашан ұштасып, топтың әрбір мүшесінің өзіндік жұмысын көздейді. Топтың жетістігіне ерекше назар аударылады. Оқушылар бірге оқып, ізденеді. Әр топ мүшелерінің қажетті білімі болып, қажетті дағдыны қалыптастыруы керек.

STL мынадай 3 ұстанымдармен қиысады:

А) «марапаттаулар»;

Б) әр оқушының дара (дербес) жауапкершілігі;

В) әрбір оқушының жетістікке жетуге теңдей мүмкіндіктері бар;

Өкінішке орай, топпен жұмыс ағылшын тілін үйрету практикасында әлі кең қолданысқа ие болған жоқ, мұны топтық қатынасты ұйымдастырудағы бірқатар қиындықтармен түсіндіруге болады. Дәлірек айтсақ:

Мұғалімнің іс-әрекетіне байланысты, ұйымдастырудағы қиындықтар:

а) топта білім алушылардың көп болуы, нәтижесінде, сыныптағы тәртіпсіздіктен қорқуы;

б) сынып бөлмелерінің икемсіздігі (жиһаздар орнын ауыстыру мен оқушылардың еркін жүріп-тұрудың мүмкін болмауы);

в) топпен жұмысты ұйымдастыру көп уақытты талап етеді (көп жағдайда бүкіл сабақ уақытын алып, мұғалім барлық топты қадағалап үлгермейді);

г) әдістемелік құралдар мен зерттеулердің жеткіліксіздігі (көбінесе үлестірме материалдарды мұғалімдердің өздері ойлап тауып, дайындайды, және барлық мұғалімдер шығармашылық ізденіске даяр емес);

Оқушылар іс-әрекетіне байланысты қиындықтар:

а) оқушылардың мұндай жұмыс түріне дайын еместігі (олар «мұғалім-оқушы» атты дәстүрлі қатынас түріне үйреніп қалған);

б) оқушылардың тілдік дайындық деңгейінің төмендігі, талқылау тапсырмасы кезінде оқушының ана тілін (Т1-ді) қолдануы;

в) топтық қатынас үдерісінде оқушының өз рөлін түсінбеуі;

г) оқушылардың өзгелердің көзінше шет тілінде сөйлеуге қорқуы, кейбір оқушылардың бір топта бір оқушылармен жұмыс жасағысы келмеуі (мысалы, қыздардың ұлдармен);

д) топпен жұмыста тәртіпсіз оқушылардың тапсырманы орындаудан қашу мүмкіндігі;

е) жұмыс жасау екпінінің әр түрлілігі (бір оқушы тапсырманы ерте орындап қойып, өзгелерге кедергі келтіре бастайды) [3].

Осылайша, топтық жұмыстың табыстылығы мұғалімнің кәсіби және жеке қасиеттері мен оқушылардың бірге және келісе жұмыс жасауға деген ынтасы мен қабілетіне байланысты.

Мұғалімдер мен оқушылар топпен жұмыс жасауға және топтық жұмысты ұйымдастыруға психологиялық тұрғыдан дайын болуы қажет. Басқаша айтқанда, оқушыларды алдымен топпен жұмыс жасауға үйрету үшін уақыт бөліп, тек содан соң ғана топпен шешуге арналған тапсырмаларды ұсыну керек. Егер жұмыс алдында оқушылардың нақты түсінуі үшін, не істеу керектігін түсінуі үшін нақты бағыт сілтеп, жағымсыз салдарды (сыныптағы қосымша шу мен бірнеше оқушының бір уақытта сөйлеуі) төмендетуге болады. Тапсырмалар көп уақыт алмауы қажет, әйтпесе, оқушылардың іші пысып, шаршайды.

Топпен жұмысты ұйымдастыру үшін пайдалы ұсыныстар:

Топта 5 оқушыдан артық болмауы керек (кеңесші рөлін атқаратын әр топта өте жақсы дайындалған ең болмағанда бір оқушы болуын қадағалау керек).

Тапсырма қысқа, анық және нақты түсіндірілуі тиіс. Біріге жұмыс жасауға дағдылану үшін оқушыларға уақыт керек, егер ол топтар ауыспалы құрамды болса, оларды асықтырмаған жөн. Топпен жұмысты созудың қажеті жоқ. Тапсырма дайындау уақытын белгілеп, сол уақытты нақты қадағалау керек (оларға дайындалуға аз ғана уақыт беріп, шамалы уақыт өткен соң уақыттың таяп қалғанын ескерткен жөн, мысалы, 2 минут қалды деп).

Жұмыс басталған соң оған араласпаған дұрыс және қарым-қатынас барысында оқушыларға кедергі келтірмей, тек қарым-қатынас үдерісіне кедергі келтіретін қателерге ғана мән беру қажет. Басқа қателерді мұғалім өзіне жазып алып, алдағы уақытта ол қателермен қосымша жұмыс жасағаны дұрыс.

Топтық тапсырмаларды дайындау барысында, әр топ нені талқылап жатқанын бақылап жүру, бірақ топтың қасында ұзақ уақыт бөгелмеу керек, себебі мұғалімнің бақылауы жұмысқа кедергі болуы мүмкін. Тапсырманы түсіндіру, дайындау үдерісі, бақылау, топтық қатынастың қорытындысын шығару шет тілінде жүргізілуі тиіс.

Тапсырманы уақытынан бұрын орындайтын оқушылар өзге топ оқушыларына кедергі келтірмеуі үшін, қосымша тапсырмалар дайындап қою қажет. Әр топ мүшесінің ойын мұқият тыңдау да маңызды. Оқушылар жұмысын бағалап, мұғалім өз ойын айтқаны жөн. Қарым-қатынастағы ерекше сәтті мерзімді баса айтып өту керек (дұрыс қолданылған тілдік материалдар, лексикалық толықтырулар, грамматикалық формалардың әр түрлілігі, эмоционалдық фон интонациясы).

Топтық жұмыс қатемен жұмыс тәсілімен аяқталады. Сыныптағы жағымды психологиялық климатты сақтау үшін, мұғалім қателерді ешкімге тура айтпай, жалпылай дұрыстағаны жөн. Оқушылар қатені оқу үдерісінің табиғи құрамдас бөлігі ретінде қабылдауы керек. Мүмкіндігінше қателерді оқушылардың өздері дұрыстағаны абзал.

С.С. Куклина бірлесіп жұмыс жасаудың түрлері жайлы өзінің мақаласында жазады:

Same-Different құрылымы.

Мұғалім оқушыларға тілдік имитативті жағдаяттарды беріп, сөйлемдерді айтады. Мұғалім топты атайды, сосын оқушылар сөйлем жағдайға сәйкес келетіндігі немесе келмейтіндігі жайлы бірге жауап береді.

Think-Pair-Square-Share.

Мұғалім жағдаятты оқиды және оқушыларға трансформациялық және репродуктивті тілдік жаттығулар беріліп, сөйлемдерді айтады. Оқушылар жауапты топта талқыдайды, негізі, оны алдымен жеке ойласып, сосын жұппен ойласады, сонан соң топпен. Бір оқушы жауапты айтады.

Numbered Heads Together құрылымы.

Мұғалім әр топ мүшесіне нөмір береді. Сосын жағдаят ұсынылып, орынына қою жаттығулары берілуі арқылы сұрақ қойылады. Топ мүшелері жалпы жауап дайындайды. Мұғалім топ нөмірін айтады. Нөмірі сәйкес келген оқушы жауап береді.

Fact or Guess the Fib құрылымы.

Мұғалім орнына қою және репродуктивті жаттығулар беріледі. Тапсырманы орындағанда әр топ мүшесі сөйлемді айтады, егер ол ақиқатқа сай келмесе оны қайталайды.

Three-Step Interview құрылымы.

Мұғалім репродуктивті және трансформациялы жаттығулар дайындайды. Берілген құрылым сұрақтарды қайталауға арналған, ол сұхбат түрінде өтеді. Бірінші және үшінші оқушы екінші мен төртінші оқушыдан сұхбат алады, сонан соң орын алмасады, жаңа жұптар пайда болады.

Outside-Inside Circle құрылымы.

Мұғалім аралас жаттығулар дайындайды. Өткен тақырып бойынша және жаңа тақырып тапсырмаларын араластыра жаттығулар дайындайды. Екі топтың оқушылары екі дөңгелек жасайды (бірі бірінің ішінде) және бір біріне қарама-қарсы тұрады. Қатысушылар бір біріне сұрақ қояды, және оны есте сақтауға тырысады, жұптарымен ауысады.

Pairs Check құрылымы.

Бұл құрылымды әдетте грамматикалық материалдарды қалай түсінгенін бақылау үшін қолданады [4]. Мұғалім оқушыларды ережемен таныстырады және жаттығу барысында қолдануларын сұрайды. Бірінші және үшінші оқушы тапсырманың бірінші сөйлемін орындайды, екінші және төртінші оқушы тапсырманың дұрыс орындалуын қадағалайды. Сосын жұптар орындарын ауыстырады. Осылайша топ жаттығуды аяғына дейін орындайды. Жоғарыда берілген топпен жұмыс жасау жұмыстары түрлі жағдайда және түрлі білім беруде қолданыла береді.

Топ жұмысын ұйымдастыру оқушылардың әрекетіне байланысты ұйымдастырылады. Н.М. Тупициананың “Топтық жұмысты ұйымдастыру технологиясы” атты мақаласында төмендегідей ұйымдастыру әрекеттерін көрсетеді:

Buzz Groups.

Шағын топта бірнеше секундта жағдаят талқыланады, содан кейін сыныпта талқыланады, топ шешім қабылдайды.

Hearing.

“Сарапшы” топтар берілген жағдаят талқыланады, бұл уақытта қалған оқушылар оларды тыңдайды, содан кейін топ ішінде талқылай отырады. Fishbowl. Барлық қатысушылар дөңгелене отырып талқылауға кіріседі. Бірнеше қатысушылар бірнешеуі дөңгелек ортасына отырады. Дөңгелек ішіндегі мүшелер қалғандарын тыңдап содан кейін талқылауға шығады.

Network.

Оқушылар 5-10 адамнан құралып топты құрайды. Оқытушы әр топқа бір шүйке жіп таратады. Талқылау барысында сөйлеуші қолына ұстай отырып өз пікірлерін айтып, содан кейін шүйке жіпті келесі қатысушыға жіпті жіберместен береді. Жіптің ұзындығына қарай топтың белсенділігін айқындауға болады.

Star.

Бірнеше шағын топ жағдаятқа ортақ шешім іздейді. Бұл үшін әр топ сөйлеушіні сайлап, басқа топтарға талқылайды, содан кейін өз тобына қайта оралып барлық топ мүшелерімен ортақ шешім қабылдауға тырысады [5].

Топтық жұмыс түрлерінің бірі жоба әдісі. Білім беру жүйесінде 1920 жылдарда қолданыста. Жоба әдісі американдық педагог және философ Д.Дьюи, У. Килпатрик және Э. Коллинстерге тиесілі. Сонымен қатар, жоба әдісі теориялық және практикалық білімі үйлеседі. Қазіргі кезеңде бұл әдіс Е.С. Полат көмегімен өңделген және ұсынылған [6]. Бұл әдіс қатысушыларға нақты жағдаят беріледі, оның шешімін табуы қажет және материалын, мысалы презентация немесе журнал түрінде дайындау керек. Егер жұмыс топта орындалса жоба шығармашылық түрде ұйымдастырылады.

Сонымен оқушыларды топпен оқыту:

- топтық оқыту оқушылардың тілді үйренуге ынталандырады, пәнді меңгеруде тұрақты белсенділікті қалыптастырады;
- сабақта топтық оқытуды енгізу оқушылардан белгілі бір даярлықты талап етеді, сондықтан топтық оқытуды ендірудің бастапқы кезеңінде оқушыларда бейімделу процессі жүзеге асырылады;
- бүкіл сабақтарда топтық оқытуды қолдану мүмкін емес сондықтан және мақсатқа сәйкес қолдануды жөнді деп есептейміз;
- топтық оқытуда ұжымдық ұмтылыстармен байланысты «бірге» оқытып, фронтальдық оқытудағыдай «қатар» оқытуды болдырмауды жүзеге асыру керек;
- оқушылардың сөйлеу дағдысын қалыптастыру мақсатында топтық оқыту арқылы топтық технологиясын қолдану әдістемесін барлық пәндер бойынша ендіру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Бектаева Ә.Б., Утегенова Б.М. (2019). Мектепте топтық жұмысты ұйымдастырудың психологиялық-педагогикалық шарттары. Электронный ресурс. <http://repo.kspi.kz/handle/item/3237>.
2. Коняева Л. А. (2015). Технологии групповой работы с мультимедийными ресурсами при обучении английскому языку. Научно-методический электронный журнал «Концепт»: Современные научные исследования. Выпуск 3. 2015. - С. 2996-3000
3. Бахатхан А., Асенова, Н.С. Жоғары оқу орындарында топтық жұмысты ұйымдастыру әдістемесі//In The XIV International Science Conference «Theoretical foundations in practice and science», December 21–24, 2021, Bilbao, Spain. 612 p. ISBN-978-1-68564-523-6 (p. 341).
4. Куклина С.С. Коллективная учебная деятельность по овладению иноязычным общением: модель и ее реализация (базовый курс английского языка). Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук. - Ярославль, 2009.
5. Тупицына Н.М. Технология организации групповой работы//Педсовет. Раздел «Начальная школа». 8.08.2010.

6. Кунафина, Э.Р. Групповая форма работы на уроках английского языка. Сборнике трудов конференции Язык: русский Год издания: 2020. -С.250.
7. Мыңбосын Ж.Қ., Бертайыз Д.Ж., Ахметчина Т.А. (2016). Топтық жұмыс білім берудің ең тиімді тәсілі//Материалы студенческой научно-практической конференции «Развитие образовательной среды в школе»— Костанай: КГПИ, 21 апреля 2016 г. – 528 с.
8. Цукерман Г.А. Совместная учебная деятельность как основа формирования умения учиться: автореферат дисс. на соиск. уч. степ. докт. психол. наук. - М.,1992.
9. Маденова Л.М. Мектепте топтық жұмысты ұйымдастыру. Электронный ресурс: rusnauka.com. 2013.

MEASURING COGNITIVE ENGAGEMENT OF STUDENTS IN LEARNING ENGLISH

Serdalina D.K.,
L.N. Gumilyov Eurasian National
University, Astana
Rezuanova G.K.,
The National Academy of Education
named after I. Altynsarin

Аңдатпа. Бұл мақалада ағылшын тілі сабағындағы оқушылардың танымдық белсенділігін өлшеу құралдары қарастырылады. Танымдық белсенділікті өлшеу үшін қолданылатын стратегиялар, құралдар, әдістер туралы жан-жақты түсіну. Атап айтқанда, танымдық белсенділікті өлшеу үшін қазіргі әдістерге негіз болатын отандық, шетелдік әдебиеттерге кешенді шолу жасалып, тақырыпқа сай зерттеу жасалды.

Аннотация. В данной статье и были рассмотрены измерения когнитивной вовлеченности с аналитической точки зрения. Эта статья предоставила всестороннее понимание инструментов и методов, используемых для измерения когнитивной вовлеченности, которые исследователи и практики могли бы использовать для улучшения своих стратегий измерения. В частности, мы провели всесторонний обзор литературы, который послужит основой для нынешнего метода оценки когнитивного взаимодействия.

Abstract. The measures of cognitive engagement were examined in this article from an analytical point of view. This article provided a comprehensive understanding of the instruments and techniques used to measure cognitive engagement, which researchers and practitioners could use to enhance their measurement strategies. In particular, we carried out a comprehensive literature review, which served as the foundation for the current method of evaluating cognitive engagement.

In connection with the development of new educational standards in terms of cognitive activity approach, various researchers are trying not only to define, justify and describe a set of activities, but also to measure their level of development in students in quantitative terms.

THE PURPOSE AND OBJECTIVES OF THE STUDY

In this article we present the experience of development of diagnostic methodology for measuring educational and cognitive engagement of students. The

measurement of cognitive engagement can have practical benefits no less than the determination of the level of subject ownership that occurs regularly in the course of education. The purpose of diagnostics of the level of cognitive activity – to help students to understand themselves as subjects of educational and cognitive activity, to understand the motives, goals, tasks, and to identify existing problems that prevent effective independent teaching cognitive activity [1].

The scientific novelty of this method is that the diagnosis of the level of development of cognitive engagement of students occurs within a certain subject area (foreign language) and is made with the help of a questionnaire with a standardized set of answers.

Why should the cognitive engagement of students be measured within a subject area? Since educational and cognitive engagement can be manifested only in the process of studying various subjects and disciplines, the assimilation of which requires different methods and strategies of cognitive activity, note its feature as a subject or disciplinary, selectivity. For example, the study of a foreign language is different from the study of mathematics and involves somewhat different mechanisms of cognitive activity, making different requirements. Disciplinary selectivity is particularly pronounced among students, so the level of development of educational and cognitive competence in various subject areas may vary greatly, and it should be diagnosed separately, with various measuring devices. With this approach to the diagnosis of cognitive activity, the measurement results will be of practical value, making it possible to correct the development of educational and cognitive competence in a particular subject area.

Government and educational rules have been put in place to require kids to attend school, yet it is difficult to enforce intellectual participation. According to Newmann et al. (1992) [2], disengaged students may cause disruptions in the classroom, skip lessons, fail to turn in homework, etc. The more common type of disengaged student, however, can attend class regularly, finish all of their assignments, act appropriately, and still not be enthusiastic or committed to the subject matter. They can perhaps not have a firm grasp of the subject. Of course, participation can be controlled, but engagement cannot. Students may grow bored and uninvolved during the school day when attendance is controlled but engagement is low; in many cases, they might as well be absent (Newmann et al., 1992) [3].

Cognitive objectives at the lowest level require students to recognize or recall correct facts, data, or information. Such objectives usually call for students to list, define, identify items, or in some other way recognize or recall a particular piece or body of information. Higher-level student performance objectives in the cognitive domain call for more from students than only accurate data recognition and recall. Students must also put that knowledge to use in some way. Students may be required to summarize, interpret, translate, or paraphrase material as part of second-level cognitive domain objectives.

In other terms "The integration and utilization of students' motives and methods in the course of their learning" is the definition of cognitive engagement (Richardson and Newby, 2006) [4]. Cognitive engagement aids instructors in understanding how

students think and whether or not their prior knowledge has any bearing on their current learning.

Goal of the Assessment

Student readiness: you can use this information to determine whether your students are ready for a particular learning engagement. Students frequently have to master one concept before moving on to another activity. For instance, a student must first complete Algebra or Basic Mathematics before enrolling in Advance Mathematics.

Instructional improvement: You may also use the knowledge you gain from evaluating the cognitive performance of your students to enhance your instruction. You may become aware of any shortcomings in your lesson if you discover that the students have not understood what you were teaching. Information on student progress is important since it lets them know how they are doing in your course. They want to know if they are learning the technical skills they will require for their jobs successfully. Feedback on their cognitive performance can assist them in identifying their own areas of weakness, which will enable them to work more successfully toward learning the necessary knowledge. Positive reinforcement for the advancements they have made can spur them on to make even more.

Evaluation Strategies

There are numerous methods for evaluating a student's cognitive performance. You might use relatively informal methods to do the task in some circumstances. Before sending students into the lab, you might administer a brief oral assessment and ask them to submit quick written responses for you to swiftly review. On the other hand, a final exam would be a formal written test.

Testing professionals refer to some cognitive test items as objective since the procedure of evaluating them is largely unbiased. The following categories of things are regarded as objective:

- Multiple options
- Matching
- Completion
- True/false

Finding A Reliable Evaluation Tool

The following qualities a good test should have are the oretical requirements.

The evaluation instrument needs to be reliable. The degree to which a test captures what it is intended to capture is known as validity. A test is valid to the extent that it assesses the intended outcomes.

The evaluation instrument needs to be trustworthy. The consistency with which a test gauges achievement is known as reliability.

The evaluation tool should be accessible.

The following qualities must be included in a good evaluation tool in order for it to be effective in practice.

The instrument ought to distinguish. Students who know the content being assessed and those who don't should be able to tell one another apart on the test if it measures what it is designed to measure.

Reduce the impact of communication abilities.

METHODOLOGY

Participants and Procedure

The experimental group's members all showed a desire to improve their cognitive engagement and stated a willingness to participate in the task-related activities, which helped them develop positive attitudes toward the goals and objectives of the assimilation action. In that study 21 students were involved. 46 per cent of students are 14 years old. They study at the secondary school of Astana. The language of instruction at school are kazakh and russian. All participants were treated in compliance with APA ethical standards.

Instruments

Cognitive Engagement – Short form (CE-S). Greene and Miller's cognitive engagement scale served as the basis for the CE-S. (1996). Five items were modified from the scale to explicitly address the context of the large-scale assessment. On a scale of 1 to 5, participants are asked to rate each topic (1 = Strongly Disagree, 2 = Disagree, 3 = Neutral, 4 = Agree, and 5 = Strongly Agree) [5].

While two of the questions were used to gauge superficial cognitive involvement, three were used to gauge substantial cognitive engagement. For their longer versions of the shallow engagement subscale and the meaningful engagement subscale.

Student Opinion Scale (SOS). A 10-item survey called the Student Opinion Scale (SOS; Sundre, 1999) is used to gauge test-taker motivation. Faculty typically employ this scale to better evaluate student motivation during low-stakes testing circumstances. On a scale of 1 to 5, participants are asked to rate each topic (1 = Strongly Disagree, 2 = Disagree, 3 = Neutral, 4 = Agree, and 5 = Strongly Agree). The questionnaire has two subscales that assess effort and importance [6].

Achievement Goal Questionnaire.

The Achievement Goal Questionnaire (AGQ) includes four work avoidance items (Pieper, 2004), 12 goal orientation items (Finney, Pieper, & Barron, 2004), as well as additional mastery-avoidance items from Elliot and Murayama (2008). The achievement goal theory is supported by the AGQ's five subscales, which are mastery-approach, performance-avoidance, work avoidance, performance-approach, and mastery-avoidance [7].

RESULTS

Table 1. displays the correlations between each subscale of the SOS and AGQ as well as the two subscales of the CE-S. Each SOS subscale and the deep subscale are positively correlated with the SOS total score, indicating that as deep engagement increases, so do effort and importance. These associations, however, are only mild,

indicating that these two conceptions are connected but distinct. Low to moderate correlations exist between the deep subscale and the AGQ subscales. According to prior research, the scores on the AGQ mastery performance subscale are associated to the deep subscale of the CE-S. The performance avoidance subscale of the AGQ and the deep subscale of the CE-S did not significantly correlate.

table 1.

	SOS total	Effort	Importance	Mastery approach	Performance Approach	Mastery avoidance	Performance Avoidance	Work Avoidance
Deep	152	135	133	119	103	112	103	123
Shallow	122	105	113	104	101	106	101	102

CONCLUSION

Given the varying definitions of cognitive engagement, one of the first steps researchers can take to improve the measurement of cognitive engagement is to provide a clearer description of the construct. Fredricks et al., 2011; Miller, 2015; Samuelsen, 2012) [8]. On the one hand, the many different ways that cognitive engagement is thought of make it a broad term that covers many different ideas and concepts. If constructs other than cognitive engagement were included, the measurement would be messed up, so researchers must be aware of their preferred definition of cognitive engagement and the theories that underpin it. Sinatra et al., for instance 2015) pointed out that the operational definition of cognitive engagement frequently shares a lot of similarities with the motivational constructs that are currently in use. However, different conceptualizations of cognitive engagement exist, such as an individual's cognitive engagement in tasks and a group of students' cognitive engagement in school. Hence, it is suggested that the idea of the examination setting (e.g., school, classroom or a specific task) and one's exploration objectives (e.g., basic research or school policy) ought to be remembered (Azevedo, 2015), since they decide the grain-size of measurement of cognitive engagement and relating instruments.

In summary, this article embraces a logical point of view to audit contemporary measurement techniques for cognitive engagement utilized in more extensive academic settings. There is no omission of a prospective method, and researchers have access to a wide range of options for examining how cognitive engagement develops throughout and within learning phases. Additionally, this review is especially helpful to practitioners in maximizing the benefits and minimizing the drawbacks of various measures of cognitive engagement. We propose that future empirical research requires a multimethod approach to capturing cognitive engagement. This study paved the way for achieving the goal of analyzing multimodal data about cognitive engagement,

which could lead to new scientific leads for getting closer to the core of this concept.

REFERENCE

1. Hunter, J. E. (1986). Cognitive ability, cognitive aptitude, job knowledge, and job performance. *Journal of Vocational Behavior*, 29(3), 340-362.
2. Murphy, K. R., Cronin, B. E., & Tam, A. P. (2003). Controversy and consensus regarding the use of cognitive ability testing in organizations. *Journal of Applied Psychology*, 88(4), 660-671.
3. Outtz, J. L. (2002). The role of cognitive ability tests in employment selection. *Human Performance*, 15(1-2), 161-172.
4. Ree, M. J., Earles, J. A., & Teachout, M. S. (1994). Predicting job performance: Not much more than g. *Journal of Applied Psychology*, 79(4), 518-524.
5. Greene, B. A., & Miller, R. B. (1996). Influences on achievement: Goals, perceived ability, and cognitive engagement. *Contemporary Educational Psychology*, 21, 181-192.
6. Sundre, D. L. (1999). Does examinee motivation moderate the relationship between test consequences and test performance? (Report No. TM029964). Harrisonburg, Virginia: James Madison University. (ERIC Documentation Reproduction Service No. ED432588)
7. Finney, S. J., Pieper, S., L., & Barron, K. E. (2004). Examining the psychometric properties of the Achievement Goal Questionnaire in a general academic context. *Educational and Psychological Measurement*, 64, 365-382.
8. Miller, R. B., Greene, B. A., Montalvo, G. P., Ravindran, B., & Nichols, J. D. (1996). Engagement in academic work: The role of learning goals, future consequences, pleasing others, and perceived ability. *Contemporary Educational Psychology*, 21(4), 388-422.

БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ ӘДІС – ТӘСІЛДЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ДАҒДЫЛАРЫҢ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

*Сыздықова Армангүл Мұхтаровна,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
«Павлодар қаласының А.Шамкенов
атындағы лицей-мектебі» КММ*

Аңдатпа. Бұл мақалада оқытудың белсенді әдістері арқылы оқушылардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететін және оқу материалын меңгеру процесінде оқушыларды белсенді ойлауға және жаттығуға ынталандыратын оқытудың ең тиімді әдістері мен тәсілдері ұсынылған.

Аннотация. В данной статье предлагаются наиболее эффективные методы и приемы обучения, способствующие формированию у учащихся навыков говорения посредством активных методов обучения и побуждающие учащихся к активной мыслительной и практической деятельности в процессе овладения учебным материалом.

Abstract. *The article proposes the most effective teaching methods and techniques that help students to form speaking skills through active teaching methods and encourage students to actively think and practice in the process of mastering educational material.*

Қоғамымыздың қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдына оқыту үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытуды әртүрлі жақтан технологияландыру жүзеге асырылып, білім беру мекемелерінің тәжірибесіне енуде. Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді. Жаңа технологиялар теориялық тұрғыдан дәлелденіп, тәжірибеде жақсы нәтижелер беруде.

Бүгінгі таңда негізгі талап – өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін мәдениетті жеке тұлғаны қалыптастырып тәрбиелеу [1]. Оқыту әдістері – оқытудың мақсат-міндеттеріне сай оның мазмұнын оқушыларға меңгертуде оқытушы мен оқушылардың қолданатын амал-тәсілдері мен құралдарының жиынтығы болып табылады. Оқытушы оқыту әдістерінің көмегімен оқушыларға білім беріп, олардың тәжірибелік әрекетін ұйымдастыруда өзінің іс-әрекетін оқушылардың таным әрекетіне басшылық етумен байланыстыруы керек. Мұғалім оқытудың нәтижесін арттыруда оқыту әдістеріне қатысты амал-тәсілдерімен қатар оның құралдарын да тиімді пайдалана білуі тиіс [2].

Оқу материалдарын оқушылардың дайындық деңгейлеріне қарай сұрыптап ұсыну, сабақтың типі мен түрін, оқытудың әдіс-тәсілдерін таңдау, мақсаттарды және күтілетін нәтижені анықтау, оқу біліктілігін жетілдіру мәселелері үлкен ізденісті қажет ететіні белгілі. Мұның өзі өз кезегінде қазіргі ұстаздардан шәкіртті оқытуда, білім беруде, тәрбиелеп өсіруде белгілі бір құзыреттіліктерді бойына сіңірген жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етеді.

Оқушылардың қарым-қатынас жасауына бағытталған шынайы оқу ортасын құру пән мазмұнын игеруге ықпал етеді.

Байланыстырып сөйлеу, тақырыпқа қатысты өз білімін көрсету, сөздік қорын толықтыру, сөйлеу мәдениеті мен сөз әдебін сақтау, өз ойын еркін айту, негіздеп сөйлеу, жағдаятқа қатысты шұғыл шешім қабылдауға жетелейтін түрлі әдіс-тәсілдер арқылы қазақ тілі бойынша білім-білік, дағдыларын жетілдіруге, дамытуға мүмкіндік алуға болады.

Әдіс – оқу-тәрбие жұмыстарының алдында тұрған міндеттерді дұрыс орындау үшін мұғалім мен оқушылардың бірлесіп жұмыс істеу үшін қолданатын тәсілдері. Әдіс арқылы мақсатқа жету үшін істелетін жұмыстар ретке келтіріледі [3]. Оқыту әдістері танымға қызығушылық туғызып, оқушының ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді. Оқытуда ең басты нәрсе – оқушылардың танымдық жұмыстары. Оқыту әдістері ең анық фактілерді білуді қамтамасыз етеді, теория мен тәжірибенің арасын жақындатады.

Тәсіл – оқыту әдісінің элементі [4, 10]. Жоспарды хабарлау, оқушылардың зейінін сабаққа аудару, оқушылардың мұғалім көрсеткен іс-қимылдарды қайталауы, ақыл-ой жұмыстары тәсілге жатады. Тәсіл оқу материалын түсінуге

үлес қосады. Оқылым мен жазылым дағдыларын қалыптастыру үшін алдымен ауызша сөйлеу (тыңдалым, айтылым) дағдыларын меңгеруіне көңіл бөлу керек. Ауызша сөйлеу дағдылары жақсы жетілсе, оқушы өзінің сезімдері мен қажеттіліктерін айта алады, сыныпта белсенділік танытады және үнемі іс-шараларға қатысатын болады. Мысалы, әр оқушының алдына сурет қималары бар үлестірме қағаздарды қоюға болады. Оқушылар бір қиманы алып, толық сурет шығатындай, басқа бөліктерді тауып алуы шарт. Кейін суретке қарап, өз ойын, суретті толық жинап болғанда қандай сезімде болғанын айтуы тиіс.

«Суретті карта» ойынын ауызша әңгіме құрастыру мақсатында ұйымдастыру. Алдын ала суреттер дайындалады. Мысалы,

(Т/Ж) Оқушыларға бірнеше сурет таратылады. Ойынды бастаған оқушы өз суретіне қатысты бір оқиғаны бастайды. Келесі оқушы өз қолындағы суретті сол оқиғаға байланысты жалғастырып, сөйлем құрастырып айтуы керек. Осылайша ойын жалғасады. Оқушылар әңгімені жұпта құрастыра алады.

«Сөздер теннисі» ойыны.

Тыңдаушылар жұпқа бөлініп, біреуі өзі қалаған кез келген сөз айтады. Екіншісі сол сөзге мағынасына қарай сөз қосып, айтады. Мысалы: доп – доп домалады, келесі оқушы: үлкен доп домалады десе, одан кейінгі оқушы - үлкен доп ұзақ домалады деп сөйлем құрайды. Мақсаты: ең ұзын сөйлем құрастыру. Тыңдалым дағдысын қалыптастыруды «**Консенсус**» ойыны арқылы жетілдіруге болады. Консенсус – келісімге келу. Тыңдаушылар бір бейнефильм көреді. Көрер алдында тренер қандай мақсатпен көретінін айтуы қажет. Себебі мақсатсыз көрген бейнефильм тыңдалым дағдысын дамытпайды. Тыңдаушылар бейнефильмді көре отырып, негізгі тірек сөздерді есте сақтаулары қажет. Кейін топта ортаға А3 формат қағаздың шетіне 1 минут ішінде есте сақтаған тірек

сөздерді жазу табысталады. Кейін 1 минут ішінде топ мүшелерімен келісіп, негізгі 5-еуін таңдап, жазады. Топ алдында қорғайды.

«Жүгіру диктанты» ойыны. Әр топтан бір жүргізуші таңдалып, ортаға шығады. Ол қабырғадағы шағын әңгімемен танысады. Әр сөйлемді оқып, топқа келіп, сөйлемді айтады. Қайтадан келесі сөйлемдерді де сол тәртіппен жасайды. Соңында әр шағын топтан жүргізуші айтқан сөйлемдерден не естерінде қалғанын сұрау қажет. Ойын қызық және сөйлеу, тыңдау дағдыларын дамытады.

Рефлексия: «Жеделхат жазу» немесе **«СМС жазу»** ойыны. Тыңдаушылар өздері қалаған адамға тренинг жайлы хабар жазып жібереді. СМС-ті немесе жеделхатты алған оқушы ол сөйлемдерді оқып, қатесі болса түзетуі шарт.

Қазақ тілін оқытуда жаңа технологияларды қолдану жұмыс түрлерін әртараптандыруға және сабақты қызықты өткізуге мүмкіндік беретін әдістемелік құралдар мен әдістерді таңдауға көмектеседі. Сол себептен, сабақта интербелсенді әдістерді қолданамыз. Мәселен, **Wordwall** интерактивті және баспа материалдарын жасау үшін пайдаланылуы мүмкін. Үлгілердің көпшілігі интерактивті және баспа нұсқаларында қол жетімді. Интерактивті компьютер, планшет, телефон немесе интерактивті тақта сияқты веб-интерфейсі бар кез келген құрылғыда ойнатылады. Онда тапсырмалар шаблондық жүйе арқылы құрылады. Бұл үлгілер викторина және кроссворд сияқты таныс ойындарды қамтиды. Жаңа әрекет жасау үшін алдымен үлгіні таңдап, мазмұнды енгізу қажет. Бұл қарапайым және мұғалім бірнеше минут ішінде толық интерактивті әрекетті жасай алады дегенді білдіреді. Әрекетті жасағаннан кейін оны бір рет басу арқылы басқа үлгіге ауыстыруға болады. Тек дайын сабақтарды пайдаланудың қажеті жоқ. Егер сіз дәл іздеген нәрсеге сәйкес келмейтін әрекетті тапсаңыз, материалды сабағыңызға және оқыту стиліңізге сәйкес оңай реттей аласыз. Интерактивті әртүрлі тақырыптарда көрсетуге болады. Әрбір тақырыптың сыртқы түрін әртүрлі графикамен, қаріптермен және дыбыспен өзгертуге болады.

Қорыта айтқанда, жаңа әдіс арқылы бүгінгі күні білім беру жүйесінде оқушылардың шығармашылық әрекетін дамытуға, олардың оқу еңбегіне деген

жағымды мотивациясын қалыптастыру үшін, тиімді инновациялық шешімнің бірі сабақта тиімді әдіс-тәсілдерді, жұмыс түрлерін қолдану ұстаздың біліктілігі мен әдістемелік шеберлігіне байланысты. Қазіргі таңда бәсекеге қабілетті үштұғырлы тілді дамытуда, қазақ тілінің мәртебесін көтеруде, өз ойын, пікірін ауызша және жазбаша тілде көркем де анық, нақты етіп бере білу жолында жаңа технологияны дамыту жұмыстары көмегін көптеп тигізері анық. Бүгінгі өмірін бала оқытып, білім беруге бел байлаған әр ұстаздың жан дүниесі сенім мен тілектің шуағымен нұрлана түспек деп ойлаймын. Қашан да білімді ұрпақ – болашағымыздың кепілі. Егеменді еліміздің тағдыры – жас ұрпақтың қолында, ал ұрпақтың тағдыры – бүгінгі ұстаздардың қолында.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Досбаева А.С. Қазақ тілі сабағында жаңа әдіс-тәсілдерді оқытудың тиімді жолдары. Электронный ресурс. 13.03.2017
2. Жансағымова Ж.Т. Қазақ тілі сабағында қолданылатын әдіс-тәсіл түрлері. Электрондық ресурс. <https://docviewer.yandex.kz/>
3. Тойжігітова М.Ш. Қазақ тілін оқытудың методологиясы мен әдіс-тәсілдері. [www. rusnauka.com](http://www.rusnauka.com) /9_NND_2014/Pedagogica/
4. Уразымбетова А.Б., Бекенова А.Б., Бердешова Ұ.С. «Қазақ тілі сабақтарында белсенді әдіс – тәсілдерді қолдану» әдістемелік құрал. «Өрлеу» ҰБАО АҚФ – Ақтөбе облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының баспа бөлімі, 2019.
5. Мирсеитова С. Оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері. -Алматы.2011.–178 б.
6. Тапаева А.П., Осмаханова С., Төлепберген Ж.Б., Елибай Г.К. Оқытудың педагогикалық технологиялары және оқыту технологияларының ерекшеліктері//Молодой ученый. №6.2 (86.2), 2015. – С. 52-54.
7. Қуанышбаева А. Жаңа технологиялық әдіс-тәсілдерді пайдалану//«Қазақ тілі: Әдістеме» республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. №2, 2004. - 47 б.
8. Қадашева Қ. Жаңаша жаңғыртып оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері: өзге тілді дәрісханалардағы қазақ тілі. – Алматы, 2011.
5. Рақышова, Г.А., Игибаева, А.К.(2012). Жаңаша оқыту- жетістік көзі//Вестник КАСУ журналы №1- Өскемен,2006.
6. <https://wordwall.net/ru>

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ОБОРОТОВ АНГЛИЙСКОГО, РУССКОГО И КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОВ

Уланова М.Н.,
*магистр пед.наук,
Первая гимназия,
Казахстан, г.Петропавловск*

Аңдатпа. Бұл мақалада қазіргі әлемде маңызды рөл атқаратын ағылшын, орыс және қазақ тілдерінің фразеологиялық айналымдары қарастырылады. Белгілі бір тақырыптар бойынша осы айналымдарға салыстырмалы талдау жүргізіледі. Зерттеу барысында барлық таңдалған фразеологиялық бірліктердің кейбір ұқсастықтары мен айырмашылықтары айқындалады.

Аннотация. В данной статье рассматриваются фразеологические обороты английского, русского и казахского языков, которые играют немаловажную роль в современном мире. Проводится сравнительный анализ данных оборотов на определенные темы. В ходе исследования раскрываются некоторые сходства и различия всех отобранных фразеологических оборотов.

Abstract. This article discusses the phraseological turns of the English, Russian and Kazakh languages, which play an important role in the modern world. A comparative analysis of these turnovers on certain topics is carried out. The study reveals some similarities and differences of all selected phraseological units.

Изучение казахского, русского и английского языков широко распространено в нашей стране. Хорошее знание языка невозможно без знания его фразеологии, эти знания чрезвычайно облегчают чтение как публицистической, так и художественной литературы. Разумное использование фразеологизмов делает речь более идиоматичной. Мир фразеологии современного казахского, русского и английского языков велик и многообразен, и каждый аспект его исследования, безусловно, заслуживает должного внимания.

Актуальность рассматриваемой темы заключается в:

1) необходимости сопоставительного изучения фразеологизмов, в данном случае устойчивых сравнительных оборотов трех вышеперечисленных языков: казахского языка, как государственного, английского, как международного языка, русского, как языка межнационального общения.

2) В необходимости знания данных языковых единиц при переводе, так как удачно употребленный фразеологизм оживляет речь, делает ее более эмоциональной и яркой.

Целью данной работы является компаративный анализ фразеологических единиц казахского, русского и английского языков и их перевода.

Из цели вытекают следующие задачи:

1) дать определение фразеологизма;
2) привести основные классификации фразеологизмов;
3) выбрать устойчивых сравнительных оборотов на тему этических ценностей на каждый из трех вышеперечисленных языках из различных источников;

4) выявить сходства, различия при сопоставлении фразеологических единиц на казахский, английский и русский языки.

Для достижения поставленной цели были использованы следующие методы: анализ словарных дефиниций, сравнительно-сопоставительный метод, метод сплошной выборки. Выбор устойчивых компаративных оборотов

проводился методом сплошной выборки из фразеологических словарей, а также из интернет-сайтов, посвященных данным оборотам.

Объектом данного исследования являются устойчивые компаративные обороты казахского, русского и английского языков.

Предметом исследования являются сходства и различия при сопоставлении отобранных устойчивых компаративных оборотов через этическую оценку.

Научная новизна исследования состоит в том, что фразеология вносит вклад в развитие сопоставительного аспекта, притом, что лингвистика казахского языка мало изучена в вопросах фразеологии, а также этической оценке в сравнениях.

Теоритическая ценность исследования определяется комплексным анализом фразеологии, в частности устойчивых компаративных оборотов на английском, казахском и русском языках через этическую оценку.

Практическая ценность исследования заключается в том, что его результаты исследования могут найти применение в курсах по лексикологии, стилистике английского, казахского, русского языков и в ряде спецкурсов по лексикологии, лингвокультурологии, а также в курсах по теории и практике перевода.

Всего было проанализировано 2700 языковых единиц.

Теоретической базой исследования являются работы: Кунина А.В., Арнольд И.В., Телия В.В., Виноградов В.В..

По определению из энциклопедии русского языка, сравнительный оборот – часть предложения, состоящая из словоформы существительного, прилагательного или наречия – одиночной или с зависимыми словами, которая вводится сравнительными союзами как, что (устар.), чем, нежели, как или союзами, придающими сравнению модальную окраску, – словно, точно, будто, как будто {бы), словно как [1]. Например, «Желтый как лимон», «Не видать как своих ушей», «Как гром среди ясного неба» [2].

Казахский язык относится к группе агглютинативных языков, характерным морфологическим признаком которых является осуществление словообразования и словоизменения при помощи присоединения к корню или к основе слова аффиксов, имеющих грамматические и деривационные значения. Аффиксы однозначны, то есть каждый из них выражает только одно грамматическое значение и для данного значения всегда служит один и тот же аффикс. Образование компаративных оборотов, не являющееся исключением из данного правила, происходит путем присоединения аффиксов – дай/–дей; – тай/–тей. Они могут быть присоединены к существительному и образовывать субстантивные компаративы:

- «ай сүттей жарық» – полнолуние; «егіз қозыдай» – неразлучные друзья; «аядай жер» – маленький, с ладонь.

А также к причастию прошедшего времени:

- «жағына (желкесіне) пышақ жанғандай» – быть очень худым (кожа да кости); «бірінің аузына бірі түкіріп қойғандай» – говорят одно и то же; «жерден жеті қоян тапқандай» – радоваться (находке).

Кроме того, компаративные обороты в казахском языке могут образовываться с помощью окончаний исходного падежа (Шығыс септік) – дан/ –ден; –тан/ –тен; –нан/ –нен;

- «жүзіктің көзінен өткендей» – красивый, статный.

Для английского языка, в основном, характерны модели адъективных компаративов, «союз *as* + прилагательное + союз *as* + неопределенный (определенный) артикль + существительное (словосочетание)»; «*As dry as bone*» – совершенно сухой, высохший; «*As bald as a billiard ball*» – *as a coot or as an egg* – австр. *as a bandicoot* совершенно лысый, голый как коленка; «*As round as a ball*» – круглый как шар; «*As bandy as a bandicoot*» – австр. разг. кривоногий, о человеке [3].

Также встречается модель глагольных компаративов «глагол + союз *like* + неопределенный артикль + существительное (словосочетание)»: «*Go like a bomb*» – разг. нестись, мчаться во весь опор; «*Burst like a bubble*» – лопнуть как мыльный пузырь; «*Go out like a Bondi (tram)*» – австр. редк. поспешно удалиться, удрать, улизнуть (намек на трамвай, быстро идущие в направлении Бонди, предместья Сиднея) [4].

Таким образом, сравнительные обороты всех трех вышеперечисленных языков, имеют определенные сходства в грамматике, то есть имеются союзы с помощью которых, можно распознать сравнительную конструкцию и понять смысл. Затем распознав именно сравнительную оборот, провести анализ и вывести предмет сравнения (что сравнивается), эталон сравнения (то, с чем сравнивают), модуль сравнения (основание, общий признак).

В ходе дальнейшей работы были изучены фразеологические обороты казахского, русского и английского языков.

Такой подход (сопоставление языков) к исследованию объясняется существующей настойчивой необходимостью изучения всех трех вышеперечисленных языков и более того дальнейшей работы по сравнительному исследованию. Сегодня, когда казахский язык имеет статус государственного языка, очень важно не только знать фразеологические обороты, но и употреблять их. Это позволяет украсить речь, обогатить ее, наконец, важно знать само их толкование и область применения. Более того, изучая фразеологизмы, изучается не только язык, но и история, обычаи и традиции народа.

Английский язык имеет статус международного языка. На нем разговаривают приблизительно в шестидесяти странах. Всё больше и больше стран выбирают английский язык для изучения в учебных заведениях разного ранга. Международные отношения, различные международные экономические, культурные связи, спорт благоприятно способствуют распространению английского языка по планете, он стал по праву международным языком (более полутора миллиарда говорят на английском языке). Английский язык имеет тысячелетнюю историю. За это время в нем накопилось большое количество

выражений, которые люди нашли удачными, меткими и красивыми. Но английский язык недостаточно изучен, в частности, в сфере исследований в сопоставлении именно устойчивых компаративных оборотов с другими языками, поэтому нужно более глубоко рассмотреть все значения фразеологизмов, а также их сходства и различия.

Русский язык – язык межнационального общения. Велико значение русского языка. Объясняется это тем, что он выступает в разных условиях и как родной язык русского народа, и как государственный язык Российской Федерации, и как один из мировых языков общения в ближнем и дальнем зарубежье. Прежде всего, изучая какую информацию на казахском или английском языке она переводится сначала на русский язык, поэтому в данный момент русский язык является языком-посредником.

На основе изучения списка определенных фразеологических единиц на казахском языке, было выведено, что существуют как положительные фразеологизмы, так и отрицательные. Как добро и зло, которые в широком смысле обозначают положительные и отрицательные ценности вообще. Эти понятия вечные и неразделимые. По своему содержанию добро и зло как бы представляют собой две стороны одной медали. Они взаимоопределены и в этом они как бы равны. Следовательно, кто не узнал и не пережил зла, тот не может быть по-настоящему, деятельно добр, то есть добро невозможно было познать без зла.

Таким образом, имеются, как положительные ценности, так и отрицательные, то есть где есть минус, там есть и плюс.

В данной работе исследованию подлежали фразеологизмы на тему таких общечеловеческих ценностей, как дружба, радость, добро, щедрость, упорство, целеустремленность, трудолюбие и другие. Возьмем например тему дружбы:

Казахский язык:

1) «Егіз қозыдай» – буквально, как близнецы, неразлучные друзья, всегда и везде вместе, ведь дружба – это желание быть вместе, довери, интерес друг к другу [5].

2) «Айрандай ұйып отыр» – в дружбе и согласии.

3) «Екі көздің біріндей» – быть очень близкими, любить как родного человека, который понимает с полу слова, кто поможет в трудную минуту. Здесь говорится о настолько близком человеке, который буквально дорог, как глаза.

Английский язык:

1) «To get on like a houses on fire» – быстро сблизиться, подружиться.

2) «To be thick as thieves» – быть закадычными друзьями, водой не разольешь. Друзья, спаянные крепкой дружбой.

Русский язык:

1) «Дружба как стекло: разобьешь, не сложишь» – идет речь о том, что дружбой нужно дорожить [6].

В ходе исследования были рассмотрены компаративные устойчивые обороты на тему этических ценностей. Диаграмма (рис. 1,2) включает в себя

устойчивые компаративные обороты всех трех вышеперечисленных языков на распространенные темы этических ценностей из всех вышеисследуемых тем.

Рисунок 1 - Отношение количества устойчивых компаративных оборотов на определенные темы

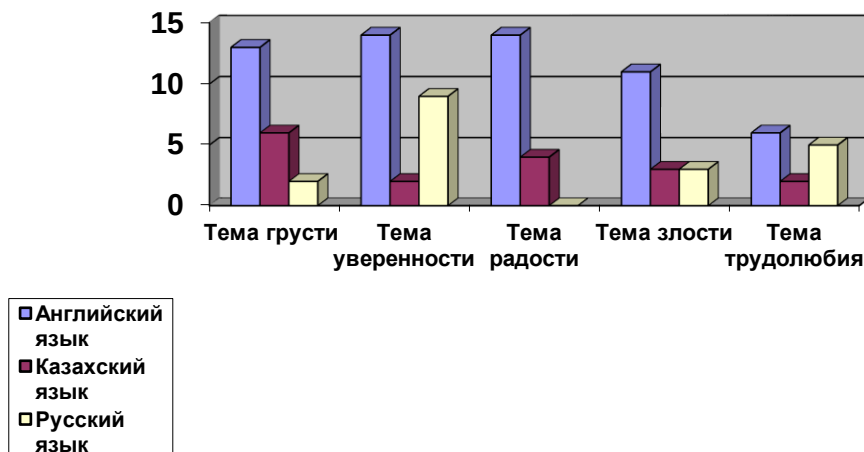
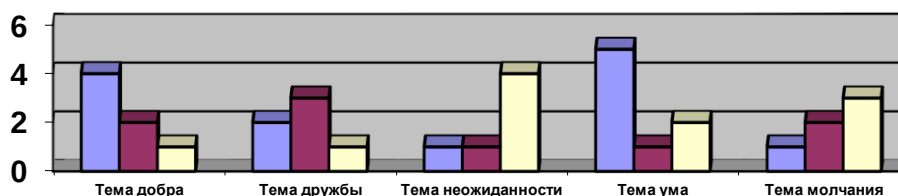

Рисунок 2 – Отношение количества устойчивых сравнительных оборотов на определенные темы

Из данных диаграмм можно сделать вывод, что с явным преобладанием идет английский язык. Также можно заметить, что наряду с положительными темами, имеются и отрицательные, это лишний раз доказывает, что добро не существует без зла. Менталитет той или иной страны влияет на частотность употребления устойчивых компаративных оборотов. Были отобраны часто встречающиеся (актуальные) темы из жизни человека, потому что человек рано или поздно встречается в жизни с различными ситуациями, которые требуют использования этих оборотов в речи.

Прежде всего, сходство в грамматическом аспекте все три языка имеют союз, в частности, в английском языке союз - *as*, в русском языке - *как*, в казахском языке союз *сияқты*, но в большинстве случаев идет суффикс –*дай/–дей, –тай/–тей*. Также сходство заключается в том, что сравнение идет во всех трех языках с животными. Например, «*brave as a lion*», «*Работать, как бык*», «*Иттей ұлып қалды*». Некоторые характеристики животных переходят на человека. Также сходство при сравнении с явлениями природы, например, «*As open as the day*» – чистосердечный; «*Like a dying duck in a thunderstorm*» – с

растерянным, жалким, несчастным видом; «*Как гром среди ясного неба*» – внезапно появился. Существуют схожие эквиваленты устойчивых компаративных оборотов, к примеру, на английском и русском языках, то есть «*As clear as day*» – «*Ясно как божий день*».

Различаются устойчивые компаративные обороты степенью употребляемости (жизненностью, долговечностью в использовании), так как существуют устаревшие фразеологизмы в современном языке. Также каждый из них имеет свое строение и свою этимологию, то есть происхождение. В ходе исследования были найдены некоторые сходства и различия всех отобранных устойчивых компаративных оборотов, которые помогли вывести следующие рекомендации: данные обороты следует использовать в своей речи, так как сама фразеология, в целом, необыкновенно богата и разнообразна по своему составу, обладает большими стилистическими возможностями, обусловленными ее внутренними свойствами, которые и составляют специфику фразеологизмов. Фразеологизмы помогают немногими словами сказать многое. Но, прибегая к ним, не следует забывать, что все эти «цветы красноречия», как называл их видный мастер русского судебного красноречия П.С. Пороховщиков, хороши только в том случае, когда кажутся неожиданными для слушателя. Их нельзя, да и не нужно заучивать, их можно только впитать в себя вместе с народной речью, развивая и совершенствуя речевую культуру, речевой вкус и чутье. Казахский, русский и английский языки – необычайно богаты своими фразеологизмами и настоятельно рекомендуется использовать их в речи каждого человека.

Подводя итог всему выше сказанному можно сказать, что существование каждого фразеологизма в нашей речи длится до тех пор, пока отдельные элементы, входящие в его состав, незаметны, неосязаемы для нас. Главный признак фразеологизмов заключается в том, что они используются нами как нечто целостное, при полном невнимании к их отдельным частям.

Использованные литературы

1. <http://ruskiyyazik.ru/>
2. Жуков В.П., Жуков А.В. Школьный фразеологический словарь русского языка: Пособие для учащихся. – 2-е изд, перераб. – М.: «Просвещение», 1989. – 383 с.
3. Литвинов П.П. 3500 английских фразеологизмов и устойчивых словосочетаний. – М.: «Астрель АСТ», 2007. – 288 с.
4. Кунин А.В - Большой англ-рус фразеол. Словарь/Лит.ред. М.Д. Литвинова.-4-е изд, перераб. и доп. – М.: «Русский язык», 1984. - 944 с.
5. Кеңесбаев І. Фразеологиялық сөздік. - Алматы «Арыс» баспасы, 2007. – 800 б.
6. <http://frazbook.ru/>

ТІЛДІ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Шнайдер Владимир Александрович,
ф.ғ.к., Туран Астана университетінің доценті,
Резуанова Галиябану Кабиевна,
ф.ғ.к., доцент, жетекші ғылыми қызметкер,
Б.Алтынсарин атын. Ұлттық білім академиясы

Аңдатпа. Бұл мақалада білім беру үдерісінде оқыту технологиялары мен оқытудың әдіс-тәсілдерінің маңыздылығы туралы айтылады. Білім беру саласындағы өзгерістер жайлы ой топшыланады. Автор тіл үйретуде оқылым, жазылым, тыңдалым және айтылым арасын қалай ұтымды байланыстыруға болатыны, тіл үйренушіні тілдік кедергіден қалай арылтуға болатыны жайлы пікірін білдіреді.

Аннотация. В этой статье рассказывается об изменениях в сфере образования, о важности технологий обучения и методов обучения в образовательном процессе. Автор высказывает свое мнение о том, как рационально соотносить чтение, письмо, аудирование и произношение в обучении языку, как избавить изучающего язык от языкового барьера.

Abstract. This article describes the changes in the field of education, the importance of learning technologies and teaching methods in the educational process. The author expresses his opinion on how to rationally correlate reading, writing, listening and pronunciation in language teaching, how to rid the language learner of the language barrier.

XXI ғасыр ғылым мен техникалық прогресстің заманы. Өмірде техниканың өріс алуымен байланысты бүгінгі таңда білім беру жүйесінде де көптеген жаңа педагогикалық бағыттар, оқыту жүйелері, оқыту технологиялары пайда болуда. Г.К. Селевко 2005 жылы екі томнан тұратын «Энциклопедия образовательных технологий» деген еңбегінде білім беру технологиясының 500 түрі бар екенін айтады. Және дәстүрлі оқыту жүйесін жаңғырту бағыты бойынша бірнеше технологияларды жіктеп, сипаттап, оның білім беру үрдісіндегі рөлі мен маңызы туралы тамаша түсініктеме береді (қараңыз: *Энциклопедия образовательных технологий*).

Еліміз егемендік алғаннан бері Қазақстанның білім беру саласында да елеулі өзгерістер болды. Білім беру мазмұны өзгерістерге ұшырады. Білім алуға жаңа талпыныс, жаңа жол ашылды. Ол білім алушыларға да, педагогтерге де жаңа талаптар мен міндеттер қойды. Қазіргі кезде жаңа педагогикалық менталитет қалыптасуда. Білім беру үрдісінде көп нәрселер өзгерді немесе өзгеру үстінде. Мәселен, «өмір бойына жетерліктей білім беру» формуласы «өмір бойы білім алу» формуласымен ауыстырылды. Білім мазмұны жаңа процессуалдық дағдылармен ақпаратты тез қабылдау, онымен жұмыс істеу қабілетін дамытумен толықтырылды. Оқыту әдістері білім беру бағдарламаларын дараландыруға бағытталған ғылым мен нарық тәжірибелерінің мәселелерін шығармашылықпен шешумен байытылды және ол одан әрі жетілдірілуде. Оқыту мен тәрбиелеудің ақпараттық-коммуникациялық құралдары күн сайын білім беру кеңістігін қамтуда. Педагогтің білім алушылармен тұлғаға бағдарланған өзара әрекеті педагогикалық процестің маңызды құрамдас бөлігіне айналууда. Тәрбие жалпыадамзаттық рухани

құндылықтарға, білім алушының адамгершілік бейнесін қалыптасуға бағдар алуға.

«Қоғамдық даму деңгейіне сәйкес педагогикалық технологияларды әзірлеудегі ғылымның рөлі артып келеді. Психологиялық-педагогикалық тұрғыдан білім беру технологияларын жетілдірудің негізгі тенденциялары: хабар тарату ретіндегі білім беруден мәдениетпен диалог ретіндегі білімге; есте сақтау функциясы ретіндегі ілімнен меңгергенді пайдалануға мүмкіндік беретін психикалық даму процесі ретіндегі ілімге; білімнің таза ассоциативті, статикалық моделінен ақыл-ой әрекеттерінің динамикалық құрылымдалған жүйелеріне, тұлғаның құзыреттілік сипаттамаларына; жалпы білім алушыға бағдарланудан сараланған, бейінді және дараланған оқыту бағдарламаларына; оқытудың сыртқы мотивациясынан өзін-өзі жетілдірудің ішкі уәжіне; білім берудің тәртіптік-білімдік және мәжбүрлі-нормативтік басымдықтарынан баланың өзін-өзі дамыту, өзін-өзі құру және өзін-өзі жетілдіруіне ауысуда», - дейді Г.К. Селевко [1].

Бүгінгі күні педагог жалаң оқу құралымен білім алушыларды сыныпта (сабақта) 45 минут мүмкін ұстап отыра алар, алайда заманауи ақпараттық құралдарды, оқыту технологиялары мен әдіс-тәсілдерін түрлендіріп (оңтайлы) қолданбай, дәстүрлі сабақ өткізуден оқушыларының пәнге деген қызығушылықтарын оята алмасы, сәйкесінше білім алушылар тиісті нәтиже бере алмасы анық. Жоғарыда айтқанымыздай, білім беру жүйесі күннен-күнге ілгерілеуде, өзгеруде. Білім беруді одан әрі ілгерілету және білім беру құрылымдарының тиімділігін арттыру мақсатында білім берудің, оның мазмұнының әртүрлі моделдерін әзірлеу (қосымша және балама), жаңа идеяларды іздеу әрі ғылыми тұрғыдан негіздеу осы саланың мамандарының міндеті. Қазіргі кезде әр оқу орнының, әр аймақтың, тіпті сол аймақтардағы әр жалпы орта білім беретін мектептің өз моделі, өз зерттеу тақырыбы бар. Оқу орындары аймақтық және жергілікті жағдайларды ескере отырып, өз моделі бойынша педагогикалық үдерісті тиімді ұйымдастыру үшін түрлі технологияларды таңдауы шарт. Осы ретте педагогикалық идеялардың, оқыту технологияларының барлық арсеналын қолдану маңызды. Жаңа технологиялардың көмегімен оқушылардың білімін жетілдіру мен оқу сапасын арттыру педагогтің басты міндеттерінің бірі де бірегейі. Педагог оқу процесінің жетекшісі (технологы) ретінде заманауи инновациялық технологияларды, идеяларды қолдана (ұсына) отырып, өзі еңбек етіп жатқан білім беру ұйымының (мейлі ол мектеп болсын, мейлі колледж, я жоғары оқу орны болсын) кең спектріне енуіне айтарлықтай үлес қосуы керек. Алайда кез келген технологияны сынақтан өткізбес бұрын алдымен ол технологияны зерттеп алу қажет. Әр маман білімдар, кәсіби шебер, оқыту, тиімді білім беру жолдарын жақсы меңгерген болуы керек. Яки оқытудың әдістемелік-технологиясын жете білулері тиіс. Мұғалімнің білім беру технологияларын зерттемей педагогикалық тұрғыдан сауатты маман болуы екіталай. Зерттеп, онымен таныс болған педагог қай технологияны қай тақырыпта қолданатынын алдын ала болжай алады. Олай дейтін себебіміз технологиялардың әрқайсысының ғылыми-тұжырымдамалық

негізі болады. Технологияларды жақсы меңгерген педагог кәсіби шеберлігі мен білімділігінің арқасында оларды оңай да «ойнақы» қолдана біледі. Оқушының ой-өрісі мен таным әрекетінің дамуына, сапалы білім алуына педагогтің материалды беру жолы, яғни ол қолданатын озық педагогикалық технологиялар мен әдіс-тәсілдер және техникалық жабдықтардың болуы ықпал етеді. «Технология обучения определялась как область знаний связанная с системой предписанной обеспечивающих оптимизацию обучения» [2].

Қазіргі кезде білім беруде түрлі педагогикалық технологияларды қолдануға болады. Мәселен, Сыни тұрғыдан ойлау технологиясы, Бағдарламаланған оқыту технологиясы; Деңгейлік саралап оқыту технологиясы; Балалардың қызығушылықтары бойынша саралап оқыту технологиясы (И.Н. Закатова); Даралап оқыту технологиясы (Инге Унт, А.С. Границкая, В.Д. Шадриков); Тұлғаға бағытталған оқыту; Ұжымдық оқыту тәсілі (А.Г. Ривин, В.К. Дьяченко); Ерте жастан және интенсивті сауатты оқыту технологиясы (Н.А. Зайцев); Топпен жұмыс істеу технологиясы; С.Н. Лысенкованың тірек сызбаны қолдана отырып, перспективалық-оша оқыту технологиясы сияқты бірнеше технологияларды қолдануға болады. Компьютеризация заманында бұл технологиялардың әрқайсымен танысуға кез келген педагогтің мүмкіндігі бар. Осылардың ішінде саралап оқыту технологиясына келетін болсақ, әр түрлі жақтан саралауға болады, мәселен, тек қыз балалардан немесе ер балалардан тұратын топ, немесе аралас жынысты топ құруға болады; топты бір жастағылар немесе әртүрлі жастағылар етіп құруға болады; қызығушылықтары немесе бейіні жағынан топтауға болады; дарыны жағынан, қабілеті жағынан топтауға болады; жетістік деңгейлері жағынан (үздік оқушылар, төмен үлгерімді оқушылар); ойлау қабілеті жағынан; денсаулығы жағынан (мәселен, нашар көретін немесе нашар естейтін) топтауға болады. Сабақты жоспарлауда қойылатын мақсатқа оңтайлы болатын оқыту технологиялары мен оқыту әдістерін және оқыту әрекетін ұйымдастыру формаларын таңдау – заманауи педагогтің негізгі міндеттерінің бірі болмақ. Себебі білім беру үрдісін ұйымдастыруда білім алушыны уәждей білу қажет, оның сол пәнді, сол сабақты оқуға деген қызығушылығын ояту үшін заманауи оқу ортасы (заманауи техникалармен жабдықталған) және сабақта қолданылатын технологиялар мен әдіс-тәсілдер білім алушының ойлауын белсендіріп, белгілі бір тапсырмаларды орындауға деген қызығушылықтарын оятады. Қызығушылық танымдық әрекеттің басты қозғаушы күші болып табылады. Білім алушының меңгертіліп отырған материалдың жаңашылдығына деген сұранысын қанағаттандыратын оқыту тәсілдері мен орындауға берілетін тапсырмалардың әр алуандығы оқушыны неғұрлым уәждеуші мықты фактор болып табылады. Егер тапсырмалар компьютер, интербелсенді тақтаны қолдана отырып орындайтындай болса, білім алушылардың ешқайсысы тапсырманы орындаудан тыс және бей-жай қалмайды. Бұл олардың техникаға деген қызығушылығының жоғарылығын көрсетеді, олардың кейбіреуі (әсіресе сабақта енжар отыратын, сабақ оқуға құлқы жоқ оқушылар) тіпті өзін оқыту үрдісіне еніп отырмын деп емес, техникалық құралдағы тапсырманы орындап отырмын деп те сезінуі де әбден ықтимал. Әр

түрлі стандартты емес оқыту тәсілдері білім алушылардың қызығушылығын оятуға, белсенділігін арттыруға, тілдік құбылыстарды көзбен көріп, құлақпен есту қабілетінің артуына, есінде сақтауына біршама немесе мықты әсер етеді. Жалпы тілдік пәндерді оқытқан кезде бастауыш сыныптан бастап оқуға үйрету мен сөйлеу дағдысын қалыптастыру бір-біріне байланысты түрде қатар жүруі тиіс. Бұл жағдайда ән де көп көрім көмектесетінін естен шығармау қажет. Оқушы өлеңнің сөздерін оқи отырып айтуға дағдыланады, демек оны дыбыстай отырып сөйлейді. Әннің жеңіл ырғағы сөздерді еске сақтауға әсер етеді. Сол сияқты оқуға жазу арқылы үйретуге болады. Оқылым мен айтылымда ашық түсті көрнекі құралдар да (интербелсенді тақта арқылы көрсетілген) үлкен рөл атқарады. Демек, біз еске сақтаудың барлық: дыбыстық, түстік, көлемдік, моторикалық, кинестикалық, яғни екінші тілді үйренуде сөздерді ассоциация арқылы еске сақтау, көзбен көру арқылы еске сақтау сияқты түрлерді қолдануымыз қажет. Сөйтіп тілді барлық сезім мүшелерімен қабылдауға баулимыз. Қандай да бір тілді үйренуде оқылым, жазылым, тыңдалым және айтылым бір-бірімен өзара байланыста болуы маңызды.

Тіл үйретуде педагог білім алушының өз күшіне, өз-өзіне деген сенімін қалыптастыра білуі аса маңызды. Ол үшін оқушыға дұрыс сөйлем құрастыра білудің жолдарын үйрету қажет. Осы ретте сабақтағы лексикалық тақырып пен грамматикалық тақырыптың байланысы болуы қажеттігін естен шығармау керек. Біреудің не бір нәрсенің қайда бағыт алғанын айту үшін барыс септігін, ал орнын, мекенін айту үшін жатыс септігін қолдану қажет екенін үйренген тіл үйренуші сөйлемді дұрыс құрастыра алатынын деген сенімде болғанда ғана тілдік кедергіден (языковой барьер) арылады, сол тілде сөйлейтін адаммен қарым-қатынас жасауға қорықпайды.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий. - Москва: «Народное образование», 2005.
2. Қараев Ж., Ешеева Ж. Программалап оқыту және оның компьютерді оқытуға пайдаланумен байланыстылығы. - Алматы, 1991. – 146 б.
3. Махова Л.В. Опыт, поиск, раздумья. – М., 1989.
4. Палтышев Н.Н. Педагогический поиск//Народное образование. № 6, 1989.
5. Зайцев Н.А., Струве Г.А. Читай и пой. – Челябинск, 1994.
6. Зязюн И.А., Кривонос И.Ф., Тарасевич Н.Н. др. Основы педагогического мастерства//Под ред. И.А. Зязюна. – М.: «Просвещение», 1989.
7. Башмаков М.И. Теория и практика продуктивного обучения. - М., 2000.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУҒА ҮЙРЕТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

*Шоманова Меруерт Сабитовна,
Павлодар қаласының №39 инновациялық үлгідегі
гимназия сыныптары бар жалпы орта білім беру
мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Резуанова Галияпану Кабиевна,
Б.Алтынсарин атын. Ұлттық білім академиясы,
Жетекші ғылыми қызметкер*

Аңдатпа. Бұл мақалада қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушыларды өз әрекетіне баға беруге, сын тұрғысынан ойлауға баулу жолдары, соның негізінде сөйлесім, оқылым, жазылым дағдыларын дамыту арқылы тілді жетік білуге жетелеу туралы сөз қозғалады.

Аннотация. В данной статье речь пойдет о способах приобщения учащихся к оценке своих действий, критическому мышлению на уроках казахского языка и литературы, на основе которых привить свободное владение языком через развитие навыков общения, чтения, письма.

Abstract. This article will focus on ways to introduce students to the assessment of their actions, critical thinking in the lessons of the Kazakh language and literature, on the basis of which to instill fluency in the language through the development of communication skills, reading, writing.

«Туған тіліміз – тұғырымыз» Ахмет Байтұрсынов

«Ертеңгі тілім құритын болса, мен бүгін-ақ өлуге дайынмын» деген екен авар жұртының әлемге танылған даңқты ақыны Расул Ғамзатов. Десе дегендей, тіл тағдыры – ел тағдыры. Ұлттың өздігін танытатын негізгі белгілердің бірі – тіл. Тіл – ұлттың ұлт болып қалыптасуындағы негізгі шарт [1]. Оқушыға тіл не екенін, оны неге үйрену керек екенін, оны не үшін қолдануға болатынын түсіндіру қажет. Қазақ тілін қабылдау, мойындау, сөйлесу үшін тек сабақ өткізу жеткіліксіз, ол үшін сабақтан тыс шаралар ұйымдастыру да маңызды. Мәселен, оқушылармен «тілдік кездесу» шарасын өткізуге болады. Сондай-ақ, оқушылардың ата-аналарын да тіл үйренуге тарту, осы ретте олармен шаралар өткізу, тапсырмалар беру және оны қадағалап отыру қажет. Оқушыны өз әрекетіне баға беруге, сын тұрғысынан ойлауға баулығанда ғана біз нәтижеге қол жеткізеріміз анық. Сын тұрғысынан ойлау технологиясының әдістері мен тәсілдерін әр сабақта қолдану керек. Бұл технология тілді оқыту үшін қажет. Сондықтан да бүгінгі таңда оқыту жүйесін заман талабына сай үйлестіре алу міндеті туындап, білімге, барлық оқу-әдістемелік жүйеге жаңа талап қойылып отыр. Осы талаптарды ескере отырып, мұғалімнің алдына қойған мақсаты оқушыны оқуға қызықтыратын, қабілетін арттыратындай жағдай туғызу болуы тиіс. Оның негізгісі – оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, балалардың ойлау дағдыларын жетілдіру, өздігінен білім алу процесінде бірлесе әрекет ету.

Заман талабына сай шәкірт шығармашылығын дамытуға, мұғалімнің қажеттіліктеріне жан-жақты жауап беретін тиімді технологиялар шексіз.

Тәжірибеде сол технологияларды қолдану, тиімді-тиімсіз жақтарын сараптау, зерттеу, пысықтап қорытынды жасау – әр ұстаздың міндеті. Қай технологияны болмаса, мейлі ол сыни ойлауды дамыту технологиясы болсын, не ақпараттық-коммуникативтік, не когнитивті-коммуникативтік және т.б. технологиялар болсын мұғалім оларды жақсы меңгеруі және өз сабақтарында тиімді пайдалана білуі керек. Жоғарыда аталған технологиялардың ішінде сыни ойлауды дамыту технологиясына келетін болсақ, бұл технологияның дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы білімнің дайын күйінде берілмеуі. Нақты жағдайда «мынаны былай жазу немесе айту керек» деп көрсетпей, білім алушының өз шығармашылық ойлауының орын алуына мүмкіндік беру, шешім қабылдауға үйрету. Технология құрылымы 3 кезеңнен тұрады:

1. Қызығушылықты ояту;
2. Мағына тану;
3. Ой-толғаныс [2].

I кезеңде алынған мәлімет жазылады, тыңдалады, талқыланады, жұмыстар жеке – жұптаса – топтаса орындалады. Мысалы, қандай да тақырыпты өтпес бұрын оны баланың жас ерекшелігін ескеріп, қызығушылығын арттыратындай жағын ойластырып барып таңдап алған жөн. Тапсырмалар өмірмен байланысты болса құба-құп. Мысалы шын «Синонимдер» тақырыбын алайық, бұл тақырыпты өткенде тақтаға *«жүздесу, амандасу, сәлемдесу, есендесу т.б.»* деген сөздерді жазып, мағыналарына талдау жасап, оқушыларды өзіндік бір ойға жетелеу маңызды. Мәселен, құрмалас сөйлемді өткен кезде төмендегі мысалдарды келтіріп, өмірлік ұстанымын анықтауға болады. *Адам туған тілін құрметтемесе, өзін де құрметтемейді* (Шартты бағыныңқы сабақтас), *Ғалым болу – міндет емес, білімді болу – парызың* (Қарсылықты салалас), *Біз қазақ тілін дамытуымыз керек, себебі ұлт болашағы тіліне тәуелді* (Себеп-салдар салалас), *Бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына ену үшін біз білімді болуымыз керек, тілдерді жетік меңгеруіміз қажет* (мезгілдес салалас сөйлем), *Менің ойымша, мақсатқа жетудің үш жолы бар: білім жолы, еңбек жолы, сенім жолы* (бірыңғай мүшелі сөйлем). Ал тақырып оқушыларға таныс, бұрын өткен болса, онда «Суреттер сөйлейді» атты тәсілмен (Иассаuidің «Даналық кітабы» атты тақырыпты өткенде интерактивтік тақтаға ғұламаның өміріне байланысты суреттер ілінеді) оқушылардың бұрынғы алған білімдерін еске түсіруге болады. Әдебиет сабағында мәтіннің тақырыбын ашу үшін оқушылардың ассоциациясын кестеге түсіруге, оқушылардың ойын автор ойымен салыстыру үшін «Венн диаграммасын» пайдалануға болады. Соңғы әдіс арқылы білім алушылар өз дербестігін, ұқсастығын ажыратады. II кезеңде жаңа ақпараттарды шын мәнінде тұтынуға мүмкіндік (әр балаға таратып беру, фильм, дәріс, параграф материалдарын слайд түрінде, т.б.) беріледі. Бұл кезеңде жеке немесе жұптасқан түрде жұмыс немесе командалық жұмыс түрлерін жасатуға болады. Бұл фазада мынадай нәтижелерге жетуге болады:

- Белсенді іс-әрекетте болу;
- Басқалармен қарым-қатынас жасау;
- Басқаларды тыңдай білу;

- Қажет болса өз көзқарасын өзгерту;
- Топтық тұжырымға келе білу;
- Өз тұжырымын айта білу, қорғай білу... [3].

Мұғалім сабаққа дайындалғанда, яғни сабақ жоспарын құрастыруда өз ізденісі мен шығармашылығына қарай әдіс-тәсілдерді түрлендіріп отырғаны дұрыс. Мысалы, әдебиет сабағында кез келген кейіпкердің мінезін «Жүрек кардиограммасы» арқылы ашуға болады: кейіпкердің

- оң қасиеттері
- теріс қасиеттері кардиограммаға түсіріледі.

Шығарма мен кейіпкерлердің ұқсастығын мен ерекшелігін салыстыру үшін кестелі тапсырмалар құрастыруға болады.

Білемін !

Жаңа білдім !!!

Білгім келеді?

III кезең шығармашылық ізденіс, талдау, интерпретация және т.б. ақпаратты зерделеу жұмыстары жеке – жұппен - топпен атқарылады. Бұл кезеңнің оқушыға қоятын талабы жоғары. Сондықтан да оқушы сапалы білім мен шығармашылығын ұштастыра білу керек. Үшінші кезеңде шығармашылық жұмыс, зерттеу жұмыс, ғылыми жұмыстар ерекше орын алады. Мәселен, оқушылардың тапқырлығын анықтау барысында төмендегі тапсырманы берем. Тапсырма: Суретті құрмалас сөйлеммен байланыстырып, қорытынды ой шығар (Өз сабағымда оқушылардың айтқан пікірлерін жазып отырмын). «Алтыбақан» суреті... (Жауап: ...Адамның өмірі алтыбақан сияқты қимыл-қозғалыс пен іс-әрекеттен тұрады. Сол қимылын бақылап тұратын алтыбақан сияқты, салалас пен сабақтас сөйлемнің мағыналық түрлері арқылы адам іс-әрекетінің мезгілін, себебін, шартын т.б. білдіреді.) Осындай ой шеберлігін шынықтыратын тапсырмалар арқылы тың жаңалықтар да ашуға болады. Ол үшін мұғалім ізденіске жетелейтін зерттеу тақырыптарын беруге болады. Мысалы, «Асан қайғының Жерұйықты қазақ жерінен іздеу себептері мен болжамдары», «Махамбеттің ерлік философиясы», «Ғ. Мүсірепов шығармаларындағы аналар галереясы», т.б. Төмендегі кесте бойынша технологияға толық сипаттама беруге болады [4].

Сын тұрғысынан ойлау технологиясында күрделілігі әр түрлі деңгейдегі тапсырмалар пакеті әзірленді: тестілер, схемалар, мәтіндер және т.б., олар оқушыларды мемлекеттік аттестаттау -ға өз бетімен дайындауға үлкен мүмкіндік береді. Қазіргі оқушы мобильді, өзін-өзі қамтамасыз ететін тұлға болуы тиіс, бұл дегеніміз: мәселелерді шеше білу, басқа идеялар үшін ашық болу, өз қателіктерін табуға, мойындауға және түзетуге дайын болу, басқа адамдардың көзқарастарына шыдамдылықпен қарау, өз сезімдері мен ойлары туралы ойлау және оларды бағалау. Менің оқушыларым сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының әдістемелік тәсілдерін қабылдайды. Менің ойымша, олардың тілді меңгеруге деген қызығушылығы айтарлықтай өсті, ал ең бастысы, олар өз ой-пікірлерін де еркін жеткізе алады, баға бере алады, өз көзқарасын білдіре алады және дәлелдей алады. Іс жүзінде әрбір сабақта оқушылар өз бетінше оқу

міндеттерін қоюға тырысады, ал бұл өз еңбегін жоспарлау, ұйымдастыру іскерлігін қалыптастыру. Оларға "инсерт", "жұқа" және "қалың" сұрақтар, синквейн әдістері қолданылған кезде жұмыс істеу ұнайды, рефлексия кезеңінде бірлескен ойларды құру бойынша жұмыс жақсы нәтиже береді; оқушыларға "қарсы" және "қарсы" пікірталас ұнайды, ол оқиғаны бағалай білуді қалыптастыруға көмектеседі және ойлаудың ашықтығын дамытады.

Ойлау қабілетін жақсы дамытады және "екі бөлшекті күнделік" тәсілін дәлелдей білуге үйретеді, ол шын мәнінде "озық" рефлексия болып табылады. Бұл өзін-өзі бақылауды дамытуға ықпал етеді, сабақ кезінде оқушылардың жауапкершілігін арттырады. Оқу материалын жинақтық (немесе тұжырымдамалық) кестені талдауға өте жақсы көмектеседі. Оқушылар үшін зерделенген тақырып немесе бөлімнің бірнеше тақырыптары бойынша түйіндеме жасау қиын, бірақ бұл әдіс қорытынды жасауға, жалпылауға, бастысы бөліп алуға және оны дұрыс тұжырымдауға үйретеді.

Өзінің белсенділігін көрсетуге және зерттелетін материал бойынша өз бағасын қалыптастыруға "Тарихи қалпақтар", немесе қалпақтар қызметі деп оқулықта берілген, ол, әдетте, оңай және маған өте ұнайды. Оны рефлексия кезеңінде қолдануға болады.

"Ақ қалпақ" - объективті бақылаушының шляпасы: оқушылар сабақта көрген фактілерді, сандарды, есімдерді және т.б. іріктеп алады, субъективті баға бермей, эмоцияларды айтпай.

"Сары қалпақ" - оптимист шляпасы: сабақ материалы бойынша оң жақтарын бөліп, оларға түсініктеме береді.

"Қара қалпақ" - пессимист шляпасы: өткен сабақта қандай қиындықтары болғанын анықтау керек, оқушылар жағымсыз баға береді.

Неліктен? "Қызыл қалпақ" - эмоциялар қалпағы: оқушылар сабақ материалына қатысты өз эмоцияларын көрсетуі керек.

"Жасыл қалпақ" - шығармашылық қалпақ: оқушылар өз ұсыныстарын айтты. "Көк қалпақ" - философтың қалпағы: топ сабақта естіген және көрген материалды қорытады. Ой-қорытынды жасайды. Мұндай әдістер менің оқушыларыма сабақтарға белсенді қатысуға мүмкіндік береді. Ақпараттық-коммуникативтік технологиялар және сыни ойлауды дамыту технологиясы оқытуда құзыреттілік тәсілдің негізгі принциптеріне толығымен жауап береді. Мысалы, жоспарлау және рефлексия ұйымдастыру, өзінің оқу-танымдық қызметін өзін-өзі бағалау, сұрақтар қою және құбылыстардың себептерін іздеу, қорытындылар жасау, өз жұмысының нәтижелері туралы ауызша және жазбаша сөйлеу, компьютерлік құралдар мен технологияларды (презентация) және т. б. пайдалана отырып жоба сияқты оқу-танымдық құзыреттілікті белсенді қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар коммуникативтік құзыреттіліктер: топта бірлескен іс-әрекет тәсілдерін, ымыраға келу және іздеу іскерліктерін меңгеру.

Қорыта айтқанда, инновациялық білім беру әдістемелерінің ішінде сын тұрғысынан ойлау технологиясы - тиімді құралдың бірі. Инновациялық білім - іскерліктің жаңа түрі. Инновациялық қызмет пәндердің мазмұнын тереңдетуге,

ұстаздың кәсіптік шеберлігін арттыруға, оқу ісін дамытуға бағытталған. Ең бастысы, оқушыны келешек өмірге дайындап, білім-біліктерін, іскерлігін өмірде қолдауға жағдай жасайды.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Шәміл Әбдісаматов. Тіл тағдыры – ел тағдыры//Abai.kz. Абай-Ақпарат сайты. 4 қаңтар, 2012.
2. Клустер Дэвид. Что такое критическое мышление//Журнал «Русский язык». Содержание. №29, 2002.
3. Жұмажанов Т. Әдебиетті оқыту әдістемесі. - Алматы: «Білім», 2019. -100 б.
4. Сманов Б. Қазақ әдебиеті (әдістемелік нұсқау). - Алматы: «Мектеп», 2015. - 58-63 б.
5. «Қазақстан мектебі» журналы. № 6, 2010. - 15-16 б.
6. Беспалько В.П. Слагаемые педагогические технологий. - М.: «Педагогика», 1983.
7. «Қазақстан мектебі» журналы. №4, 2017. - 8-11 б.
8. Загашев И.О., Заир-Бек С.И. Сын тұрғысы: даму технологиясы. //«Оқыту-тәрбиелеу технологиясы» журналы. №8, 2018. - 27 б.

III. ҮЗДІКСІЗ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ СЕКЦИЯСЫ

СЕКЦИЯ НЕПРЕРЫВНОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

LESSON STUDY - МҰҒАЛІМДЕРДІҢ БІЛІМІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖӘНЕ ОҚЫТУ МЕН ОҚУДЫ ЖЕТІЛДІРУ ТӘСІЛІ

*Акимова Мадина Худойбердиевна,
педагог-модератор
Байзақ ауданы, Берікқара орта мектебінің
биология пәнінің мұғалімі*

Аңдатпа. Егеменді еліміздің алғышарттары өркениетті елдер қатарына көтерілуді міндет етсе, өркениетке жету үшін жан-жақты дамыған, рухани бай тұлғаны өсіруде ұстаздар қауымының алдына жаңа міндеттер қойылып отыр. Оқушыға сапалы білім беруді мақсат тұтқан мұғалімнің өз сабақтарын оқушының идеясы мен білім-біліктілігін дамытуға ықпал ететін міндеттерге сай ұйымдастырылуын талап етеді. Ол мұғалімнің кәсіби құзыреттілігімен тікелей байланысты. Білім сапасы- басты көрсеткіш десек, сол білім сапасын арттыру мақсатында қолданылатын түрлі әдіс-тәсілдері атап көрсетуге болады. Сондай тәсілдердің бірі-білім кеңістігінде кеңінен танымал жапондық Lesson Study тәсілі. Lesson Study-мұғалімдер тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған ынтымақтастық педагогикалық тәсіл. Lesson Study-оқушылардың білімдерін көтеру мақсатында өткізіледі.

Аннотация. Если предпосылки независимой страны требуют подняться в ряды цивилизованных стран, то перед сообществом педагогов ставятся новые задачи для достижения цивилизованности, для воспитания всесторонне развитой, духовно богатой личности. профессиональная компетентность учителя. Если мы говорим, что качество образования является основным показателем, то можем выделить различные методы, используемые для повышения качества образования. Одним из таких методов является широко известный в образовательном пространстве японский метод Lesson Study. Lesson Study — это совместный педагогический подход, направленный на совершенствование знаний в области педагогической практики. Lesson Study проводится с целью совершенствования знаний учащихся.

Abstract. If the prerequisites of an independent country require to rise to the ranks of civilized countries, new tasks are set before the community of teachers in order to achieve civilization, in order to cultivate a well-rounded, spiritually rich person. It is directly related to the professional competence of the teacher. If we say that the quality of education is the main indicator, we can highlight various methods used to improve the quality of education. One of these methods is the Japanese Lesson Study method, which is widely known in the education space. Lesson Study is a collaborative pedagogical approach aimed at improving knowledge in the field of teachers' practice. Lesson Study is held in order to improve students' knowledge.

Lesson Study тәсілін іске асыру барысы

Lesson Study тәсілі бастапқы кезеңде оны бірлесіп егжей-тегжейлі жоспарлауды көздейді. Содан соң топтың бір мүшесі зерттеу сабағын өткізеді, ал қалған мүшелері - қадағалайды. Зерттеу сабағы аяқталғаннан кейін бүкіл топ мүшелері

бірден оқушылардың оқу үдерісіне қатысты барлық нәтижелерін жүйелейді және талдайды, содан кейін Lesson Study-дің анағұрлым тиімді болуын қамтамасыз ету үшін оқу үдерісінде алынған нәтижелерді есепке ала отырып, жұмысты бірлесе қайта жоспарлайды.

Lesson Study тәсілінің тағы бір демократиялық ерекшелігі мынада, мұғалім зерттеу барысында жинақтаған білімімен педагог қауыммен кеңінен бөлісе алады.

Lesson Study үдерісінде бірталай уақыт бойы қалыптасқан және орныққан мынадай бірқатар қадамдар бар:

- Lesson Study тобы өзара келісе отырып, оның жұмысының нәтижелілігін қамтамасыз ететін ережелер жүйесін жасайды, үдеріс барысында барлық мүшелер бір-бірімен сыйластық қарым-қатынаста болады.
- Топ мүшелері түйінді идеяларды зерттеуге қатысты жауап іздеу үшін әдебиеттерді зерделеп, жоспарлау кезінде оларды қолдану үшін нәтижелерін қорытады.
- Топ қандай сынып және қандай үш «зерттелетін оқушы» назарға алынатынын, сондай-ақ қандай сыныптар оқу үлгерімі жоғары, орта және төмен сыныптар болып саналатынын шешеді.
- Топ зерттеу сабағын жоспарлайды, жоспарда «зерттелетін оқушылардың» сабақта өтілетін материалды игеруіне ерекше мән беріледі.
- Мұғалімдер осы зерттеу сабағы туралы олардың пікірін түсіну үшін бірнеше оқушымен сұхбат жүргізеді.
- Топ зерттеу сабағы аяқталысымен бірден талқылау жүргізеді. Талқылау белгіленген құрылым бойынша жүреді:
 - жоспарлау үдерісінде жасалған алдын ала болжамдарды салыстыра отырып, «зерттелетін оқушылардың» оқуын қадағалау және болған айырмашылықтардың себебін белгілеу;
 - сыныптың тұтастай оқытылуы;
 - зерттеу сабағының барысы және оқыту үдерісі;
 - белгіленген және зерделенген негізге сәйкес келесі зерттеу сабағының мақсатын белгілеу.
- келесі Lesson Study-ді топпен бірлесе жоспарлау.

Lesson Study топтамасынан кейін (ереже бойынша үш немесе одан көп сабақ) топ оқыту тәсілі мен оқу бағдарламаларына енгізілетін және көпшілікке таратылатын өзгерістерді келіседі.

Мен Берікқара орта мектебінің биология пәнінің мұғалімі Акимова Мадина Худойбердиевна. Математика, ағылшын, физика, биология пәндерінің мұғалімдерімен бірлесе отырып алдымен сыныпты таңдадық. Lesson Study тобы өзара келісе отырып осы 9 сыныпқа зерттеу сабағын жүргізуді жоспарладық. Пән мұғалімдерімен бірлесе отырып, зерттеу сұрағын былай деп алдық. «Оқушылардың жоғары дәрежелі сұрақ қою дағдыларын қалай дамытамыз?» Зерттеу сабақтарымызда біз сыныптағы барлық оқушыларды А, В, С деңгейіне бөліп алдық. Бұлай бақылау бізге тиімді болды. Себебі сыныптағы барлық оқушылар бақылаушылардың назарында болады.

Топ отырысында бақылаушылар үшін төмендегі жаднаманы дайындап алдық:

- Бақылаудағы оқушылардың сабақ кездеріне таңдаған әдісті меңгеру деңгейі, жұмысқа кірісуі қалай болды? Оқушының әрқайсысы қандай прогресске қол жеткізді?

- Басқа оқушылар осы әдісті қалай қабылдады?

- Сабақты оқыту мақсатына алынған тәсілдің тиімділігі қандай болды? Енгізіліп жатқан әдіс қалай көмектесті немесе кедергі келтірді? Қандай тосын оқиғалар болды?

- Әр оқушының нәтижесін жақсарту үшін келесі жолы әдістеменің қандай аспектілері түзетілуі керек?

Мен зерттеу сабағымда 9-сыныптың биология пәнінен «Ыдырау үдерістері. Ас қорыту ферменттерінің әсері» тақырыбын алдым.

Оқу мақсаты:

9.1.2.1 - адамның ас қорыту жолдарындағы үдерістерді сипаттау.

9.1.2.2 - ас қорыту үдерісіндегі органикалық заттар мен сәйкесі ферменттердің арасындағы байланысты орнату.

Таңдалынып алынған әдіс-тәсілдерім

«Триггерлік суреттер», «Ойлан-бөліс-жұптас», «Еркін жазу», «Дамино», «Даналық ағашы».

Сабағымда тақырыпты ашу үшін алған әдістерім өте сәтті болды. Өйткені оқушылар оқыған мәліметтерді саралап, талқылап, оған байланысты көзқарастардың түсінгендерін, берілген тапсырмаларды топ ішінде талқылады, бір ойдың екінші рет қайталанбауы, өмірімен байланыстыра білді.

Бір-бірімен жұптасқан оқушылар өз жұмыстарының ойын жеткізу барысында өзге оқушының пікірін жеткізе алды.

А деңгейіндегі оқушыларды сараптай келе олардың өте шапшаң, тез қабылдағыш, қызығушылықтары жоғары оқушылар екенін байқадым. Берілген тапсырманы уақытында орындау, проблеманы шешу - оқушы үшін маңызды болып саналатын іс әрекеттердің бірі. Сабақта берілген әр тапсырма оқушы үшін құнды болып саналады, топта жұмыс істегенде де қызығушылық танытып, әртүрлі сұрақтар қойып, қорытынды ой-пікірлерімен, дәлелдерімен көзге түсе білді. Оқушы өз ортасында, топтағы оқушылармен бірігіп жұмыс жасай отырып, бірін-бірі тыңдауды, бір-бірінің пікірімен санасуды үйренді. Оқушылар өте жоғары деңгейде өзіне берілген тапсырманы қорғай білді. Сабақ соңынан А деңгейіндегі оқушылар «кері байланыс» парағын толтырып, өзінің ойын еркін жазып, бүгінгі сабаққа қандай ұсынысы бар екенін білдірді.

«Триггерлік суреттер», «Ойлан-бөліс-жұптас», «Еркін жазу», «Дамино», «Даналық ағашы» әдістері бұл оқушылар үшін тиімді болды. Көшбасшылық қасиеттерін одан ары ашты.

В деңгейіндегі оқушыларды сараптай келе олардың бұрын өзбетінше жұмыс жасауға қиналатын, достарының көмегімен және мұғалімнің қадағалауымен зейін қойып оқитынын және жазатынын байқадым. Бұл сабақта топтық, жұптық жұмыстар нәтижесінде басқа оқушылармен қарым-қатынас жасай білді. Топпен бірлесіп, ынтымақтасып жұмыс жүргізуді, бірлесіп жұмыс істеуді үйренді. Топта

белсенділігі артты. Сабақтың басында белсенділік танытпағанмен сабақ ортасына қарай, әсіресе топтық, жұптық жұмыстарда өзін еркін сезінді. Тобындағы оқушыларға көмектесіп отырды. Сабақтың басында «Ойлан-бөліс-жұптас», «Дамино» әдістерінде В оқушылары ұяндық танытты. Тек мұғалім сұраған кезде жауап берді. «Триггерлік суреттер», «Даналық ағашы» әдістері В оқушыларына тиімді болды. Ұяндықты ұмытып белсенділігі артты, коммуникативтік дағдылары дамыды.

Бақылаудағы С деңгейдегі оқушылар тез қабылдай алмайтын және қызығушылығы төмен, жылдам орындай алмайды, ойланып отырып жазады.

«Триггерлік суреттер», «Дамино» әдістері С деңгейіндегі оқушыларға тиімді болды. Топта жұмыс істегенде қызығушылық танытып, әр түрлі сұрақтар қоя алмады, тек жанындағы оқушының көмегімен орындады. Қорыта айтқанда қолдау мен көмек керек. «Еркін жазу», «Даналық ағашы» әдістері С деңгейіндегі оқушылар үшін тиімсіз болды. С оқушы топтық жұмыста сыныптастарының көмегіне сүйенеді, жеке жұмыстарда қолдау мен көмек қажет етеді.

Зерттеу сабағынан соң оқушылар арасында талқылау жүргіздік. Яғни оқушы үніне құлақ түру үшін. Біз барлық оқушылармен емес, тек бір топтағы оқушыларды ғана алып қалып оқушылармен сұхбат жүргіздік.

- Саған сабақта бәрінен де не ұнады?
- Сені нені үйрендің? Бұрын істей алмағандарыңнан қазір нені істей аласың?
- Оқытудың қай бөлігі сен үшін барынша тиімді болды?
- Егер дәл осы сабақ басқа топқа өткізілетін болса, нені өзгертер едің? Неліктен бұл бөлігін өзгертер едің?
- Қалай ойлайсың еркін түрде әңгіме жүргізген ұтымдыма, жоқ әлде тәртіп сақтаған тиімдіме?
- Жұптасып ой бөлісу және өз жұбыңның пікірі мен ой-тұжырымын жеткізу барысында өз бойыңда қандай дағды қалыптастырдың?
- Өзге оқушының пікірін жеткізе отыры, сол оқушының көзқарасымен қарауды, оның позициясын құрметтеуді үйрендіңбе?

Зерттеу сабағымда бақылаушылардың пікірін тыңдай отырып, мен мынадай жетістіктер мен кедергілерді анықтадым:

Әрбір оқушы қандай жетістікке қол жеткізді деген сұраққа?, оқушылардың өздігінен білім алуға жауапкершілігі артқанын, ізденіс жұмыстары белсенді жүргенін, өзін-өзі бағалауға дағдыланғанын байқадым.

Осы әдістер-Оқуға көмектесті ме әлде кедергі, келтірді ме деген сұраққа? Сабағымда жұптық және топтық жұмыс жүргізуге алынған әдістер сәтті болды. Оқушылар жұптық және топтық жұмыстарда бірлесе жұмыс жасау арқылы бір-бірімен тез тіл табысып, қызығушылықтары арта түсті. Оқушылар өзара достық қарым- қатынаста болды. Топтық жұмыста бос отырған оқушы болмады. Әсіресе белсенді оқушының саны артты. Өздерін еркін ұстап, өз-өзін және бір-бірін бағалай білді. Бір- бірінен сұрай отырып білімдерін жетілдірді. Өзгелерге ойын жеткізу үшін өз шешімін дәлелдеп үйренді. Алдына мақсат қоюды үйренді. Әр нәрсеге өз көзқарасын қалыптастырды. Бұрынғы білетіндерін салыстыра білді.

Қорытынды жасауға үйренді. Сыни көзқарастары қалыптасты. Уақыттары қызықты әрі тиімді өтті.

Қорытындылай келе «Триггерлік суреттер» әдісі арқылы өздері жаңа тақырыпты меңгеруге тырысты Оқушылар жаппай топта жұмыс жасай алады бір-бірінің жауабын толықтырып, қолдау көрсете білді, бірақ жеке жұмысқа келгенде көптеген оқушылар жүйелі, түйінді сөйлей алмайтындығы байқалды.Сабақ барысында проблемалық мәселені қоя білді, оқушылар өздері ізденіп тақырыпқа байланысты ең маңызды мәліметтерді ажырата білді.Жалпы сабақ барысында көптеген оқушылар өздігінен жұмыс жасады,Ойлантатын сұрақтарды меңгерді.Бір-біріне көмектесті.Бағалау критерийлері арқылы өзін-өзі бағалау мен өзара бағалау жүзеге асты. «Даналық ағашы» әдіс бойынша бақылаудағы А оқушылары жоғары деңгейдегі сұрақтар қойды.

Нәтижесі қандай болды?

Мектеп үшін:

- ✓ -Мұғалімдердің көз қарасы өзгерді
- ✓ -Мектептің көрсеткіші артты
- ✓ -Алынған тәжірибені оқу мен оқытудың әдістемесін әзірлеу үшін пайдалану жоспарланды.
- ✓ -Мұғалімдердің бір-бірінің сабақтарына қатысу, тәжірибе алмасу жұмыстары жақсы жолға қойылды.

Әріптестер үшін:

- ✓ Ынтымақтастық орнады
- ✓ «Оқушы үні» арқылы оқыту мен оқуда өзгеріс енгізу үшін оқушылардың пікірінің құнды екенін білді
- ✓ Проблеманы бірлесе шешу мүмкіндігі артты
- ✓ Оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыратын жоспарлауды түсінді
- ✓ Топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал етті
- ✓ Оқыту мен оқуда өзгеріс енгізуде негізделді, сындарлы ұсыныс жасау арқылы қолдау көрсетті.

Оқушылар үшін:

- ✓ -Білім сапасы артты
- ✓ -Қалай оқу керектіген үйренді
- ✓ -Оқушылардың тақырып бойынша өз ойларын білдіруіне, түсіндіруіне мүмкіндік берді;
- ✓ -Оқушылардың өз идеяларын дәлелдеуіне көмектесті
- ✓ -Өз оқуларына жауапкершілікпен қарауға дағдыланды
- ✓ -Өзара ынтымақтаса бірлесе жұмыс жасады;
- ✓ -Бірін-бірі тыңдауға, сыни ойлауға, өзінің пікірін айтуға құқығының бар екендігін сезінді, пікірлердің сан алуан болатындығын жақсырақ түсінуге үйренді
- ✓ -Оқушылар өз білімінің нәтижесін өздері бағалады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Lesson Study (сабақты зерттеу) бойынша мұғалімге арналған нұсқаулық

2. Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері Пит Дадли

3. Lesson Study UK www.lessonstudy.co.uk Lesson Study: нұсқаулық Пит Дадли

ЖОО ҚОЛДАНЫЛАТЫН ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫ ЖҮЙЕНІ ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ПРОГРАММАЛЫҚ ІСКЕ АСЫРУ

Алханова Г.А.,

доктор PhD,

«Alikhan Bokeikhan University»

*білім беру мекемесінің қашықтан
оқыту бөлімінің басшысы*

Аңдатпа. Мақалада интеллектуалды жүйені зерттеген ғалымдар, зерттеушілер қарастырылып еңбектері ұсынылған. Интеллектуалды жүйе анықтамасы, архитектурасы келтірілген. Интеллектуалды жүйенің жұмыс істеу алгоритмі келтірілген. Shingles алгоритмін және Matches әдісін қолданып жаңадан алынған алгоритмдер келтірілген.

Аннотация. В статье рассматриваются ученые, исследователи, изучавшие интеллектуальную систему. Приводится определение, архитектура интеллектуальной системы. Приведен алгоритм функционирования интеллектуальной системы. Приведены новые полученные алгоритмы с использованием алгоритма Shingles и метода Matches.

Abstract. The article discusses scientists, researchers who have studied the intelligent system. The definition, architecture of the intelligent system is given. The algorithm of functioning of the intelligent system is given. Recently obtained algorithms using the Shingles algorithm and the Matches method are presented.

Біздің қоғамды толық ақпараттандыру инновациялық технологияларды пайдалана отырып, оқыту үрдісінде интеллектуалды жүйелерін әзірлеудің индустриялық тәсіліне байланысты. Қазақстанның ұлттық инновацияларының біріне негізделген инновациялық жобаларды құру мен іске асыруда инновацияларды енгізуге қабілетті білікті мамандардың жаңа буынын сапалы даярлауды қамтамасыз ететін инновациялық білім беру жүйесін құру туралы мәселені қарау ұсынылады. Қазақстан көптеген дамыған елдердің тәжірибесін осы үрдісте білім беру, адами капиталды қалыптастыру арқылы интеграциялауға ұмтылады. Жоғары оқу орындарының инновациялық дамуы саласындағы шетелдік тәжірибені зерттеу табысты инновациялық саясаттың арқасында АҚШ, Ұлыбритания, Германия және Франция өзінің жетекші позициясын сақтап отырғанын, ал Жапония мен Оңтүстік Корея технологиялық серпіліс жасап, дамудың инновациялық жолына нық тұрғанын көрсетті.

Интеллектуалды жүйе - негізгі міндетті іске асыру - адам қызметін қолдауды жүзеге асыру және табиғи тілде ілгері диалог режимінде ақпарат іздеу үшін білімге немесе программалық, лингвистикалық және логикалық - математикалық құралдар кешеніне негізделген белсенді жүйе.

Интеллектуалды жүйе - сыртқы орта жағдайына байланысты оның параметрлерін өзгерту үшін кіріктірілген процессорды қолдана алатын программа. Әр түрлі деректерді зерттеу қазіргі уақытта деректер құрылымының нақты және біржақты анықтамасы жоқ екенін көрсетті. Әрбір автор өзінің

түсінігі мен тақырыптық ауқымын ескере отырып, осы тұжырымдамаға өзінің мағынасын енгізеді. Анықталғаннан кейін сіз қабылдауды қолдана аласыз.

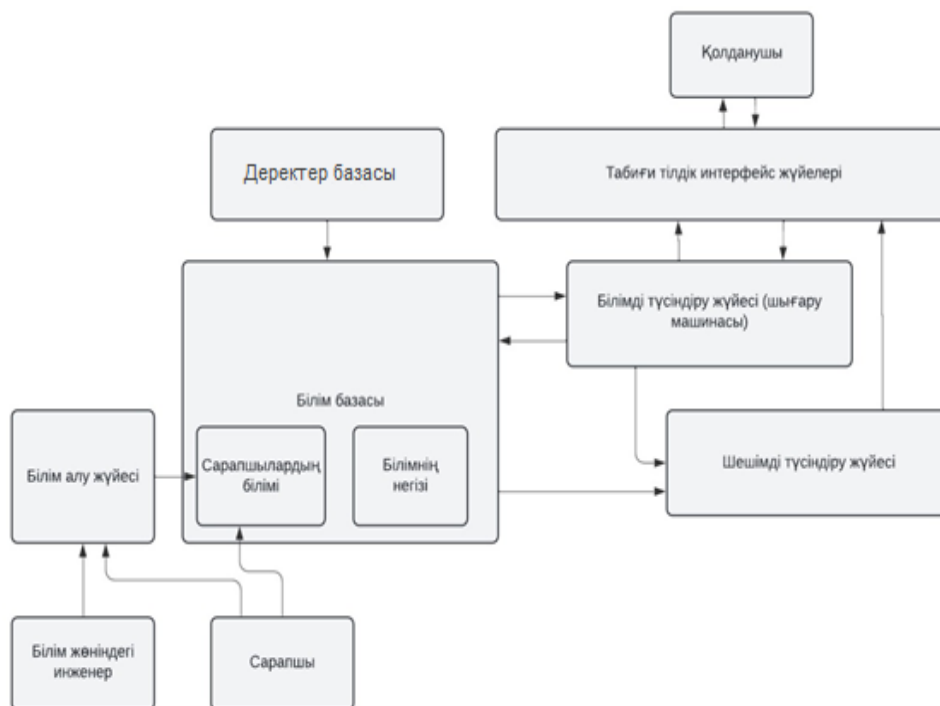
Интеллектуалды технологиялар және информатика саласындағы негіздерін дамытуға үлкен үлес қосқан Қазақстан ғалымдары А.Ә. Шәріпбай [5], Б.Е. Амиргалиев [6], Е.Ы. Бидайбеков [7], К. П. Персидский, О.А. Жаутыков, А. З. Закарин, Х.И. Ибрашев, У. А. Джолдасбеков [8] және т.б. Ресей ғалымдары А.Н. Аверкин, И.З. Батыршин, Л.С. Берштейн, Г.И. Белявский, В.Н. Вагин, А.Н. Гуда, А.П. Еремеев, В.В. Емельянов, А.Н. Каркищенко, С.М. Ковалев, В.М. Курейчик, Н.Н. Лях, Г.С. Осипов, Э.В. Попов, Д.А. Пospelов, В.Б.Тарасов, В.К. Финн, В.И. Финаев, И.Б. Фоминых, Н.Г. Ярушкина [9] және т.б., зерттеушілерінің арасында осы тақырып аясында Н. В. Лукашевич, П. И. Браславский, И. В. Азарова, Е. В. Падучева, С. О. Шереметьева, Ю. А. Загорулько жетекшілік еткен ғылыми топтар еселі үлес қосты.

Семантикалық тәсілі негізінде білімді елестетуге келесі жұмыстар арналған: А. Ф. Тузовский, С.В. Чириков, В. З. Ямпольский [10], И. Т. Давыденко [11], Ю. А. Кравченко, В. В. Марков [12], В. В. Бова [13].

Қазақстандық ғалымдар білімді елестетудің семантикалық, тезаурус мәселелерімен айналысуда: А.Ә. Шәріпбай, Г.Т. Бекманова, А.С. Омарбекова, М.А Бурибаева, Б.Ж Ергеш, А.С. Муканова [14] және т.б.

Қазіргі таңда семантикалық ресурстарды автоматты құру саласына, семантикалық тор санына үлкен ғылыми қызығушылық байқалады. Семантикалық ресурстарды автоматты құрудың классикалық әдістері теориялық-графикалық әдістерге негізделген және еңбектерде ұсынылған Джона Совы (John Sowa), Эдуарда Хови (Eduard Howe), Роберто Навильи (Roberto Navigli), Патрика Пантель (Patrick Pantel), Деканга Лина (Dekang Lin), Криса Биманна (Chris Biemann), Ирины Гуревич (IrynaGurevych), Криштианы Феллбаум (Christiane Fellbaum), Хайнриха Шютце (Hinrich Schütze). Қазіргі заманғы әдістер Томас Миколовтың (Tomas Mikolov), Идо Даганның (Ido Dagan), Ричард Сошердің (Richard Socher) [15] және т. б. еңбектерінде сипатталған сөздердің дистрибутивтік модельдері мен векторлық ұғымдарына негізделген.

Білімдер базасы. Ол эвристикалық және шынайы деректерді көрсетуге қызмет етеді, көбінесе шындық, тұжырымдау және индукция ережелері аясында. Интеллектуалды ақпараттық жүйенің білім базасы белгілі бір пәндік саладағы мамандардан келетін білімді, сондай-ақ белгілі логикалық гипотезалар мен модельдердің мәнін құрайтын негізгі (жан-жақты ақпарат) үйлестіреді (сурет 1).

Сурет 1 - Интеллектуалды ақпараттық жүйенің архитектурасы

Алгоритм.

- 1) ПОӘК оқытушымен жүйеге жүктеледі.
- 2) Жүйе (13-19) формулаларға сәйкес ПОӘК барлық құрылымдық элементтерінің болуын тексереді.
- 3) Жүйе I_{sn} n -ші пәннің силлабусы сипаттамасының элективті пәндер каталогындағы I_{CEDn} осы пәннің сипаттамасына мәтіндік сәйкестігін тексереді.
- 4) 13-19 және $Yn \geq 70\%$ формулалар бойынша ПОӘК барлық құрылымдық элементтері болған жағдайда ПОӘК толтырылған болып саналады, олай болмаған жағдайда ПОӘК пысықтауға жіберіледі.

Shingles алгоритмінің принципі екі мәтіннің Shingles (ішкі тізбектер) бақылау қосындыларының кездейсоқ іріктемесін салыстыру болып табылады.

```
class Shingles
{
static HashSet<string> stopWords = new HashSet<string>
{

};

public static HashSet<int> GetShingleHashes(string text, int shingleLen = 3)
{
var res = new HashSet<int>();

var words = GetWordHashes(text).ToArray();

if (words.Length < shingleLen)
{
res.Add(XOR(words, 0, words.Length));
}
}
```

Салыстырылған мәтіндерден бір-бірінің артынан тұратын сөздердің ішкі тізбегін бөліп көрсету керек (Shingle ұзындығы). Іріктеу түйісу емес, қабаттасады.

Осылайша, мәтінді ішкі реттілікке бөле отырып, біз Shingle ұзындығы плюс бір минус сөз санына тең мөлшерде Shingle жиынтығын аламыз.

```
else
{
for (int i = 0; i < words.Length - shingleLen + 1; i++)
res.Add(XOR(words, i, i + shingleLen));
}

return res;
}

public static float Compare(HashSet<int> signature1, HashSet<int> signature2)
{

var same = 0;
foreach (var hash in signature1)
if (signature2.Contains(hash))
same++;
return 1f * same / (signature1.Count + signature2.Count - same);
}

static IEnumerable<int> GetWordHashes(string text)
```

Match әдісі сәйкестікті іздеуді бастайды. Параметр ретінде іздеу жолы әдіске жіберіледі, онда бірінші ішкі жол ізделеді, ол тұрақты өрнекпен берілген үлгіні қанағаттандырады. Нәтиже ретінде әдіс іздеу нәтижесін сипаттайтын Match класының нысанын қайтарады. Сәтті іздеу кезінде объектінің қасиеттері табылған ішкі жол туралы ақпаратты қамтиды.

```
{
return Regex.Matches(text, @"\\w+").OfType<Match>()
.Select(m => m.Value.ToLower())
.Where(s => !stopWords.Contains(s))
.Select(s => s.GetHashCode());
}
```

Matches әдісі барлық кездесулерді, яғни үлгіні қанағаттандыратын барлық ішкі жолдарды табуға мүмкіндік береді. Іздеу алгоритмінің маңызды ерекшелігі бар-қиылыспайтын ішкі жолдар іздейді. Matches әдісі Match әдісін бірнеше рет іске қосады деп болжауға болады, әр жолы іздеуді алдыңғы іздеу аяқталған жерден бастайды. Нәтиже ретінде Matchcollection нысаны қайтарылады, ол Match нысандарының жиынтығын ұсынады.

```
static int XOR(IList<int> vals, int from, int to)
{
var res = 0;
to = Math.Min(vals.Count, to);
for (int i = from; i < to; i++)
res ^= vals[i];

return res;
}
}
```

Пәннің оқу – әдістемелік кешенінің толықтығын тексеру үшін Shingles алгоритімін қолдана отырып, төмендегідей жаңадан алгоритм құрастырылды.

```
private void CompareDocBtn_Click(object sender, EventArgs e)
{
var sig1 = Shingles.GetShingleHashes(rtfData1.Text, 2);
```



```
var sig2 = Shingles.GetShingleHashes(rtfData2.Text, 2);
var like = Shingles.Compare(sig1, sig2);
MessageBox.Show("Сәйкестік құрайды: " + like * 100 + " %");
}
private void richTextBox2_TextChanged(object sender, EventArgs e)
{
    }
private void rtfData2_TextChanged(object sender, EventArgs e)
{
    }
private void YourOperator2()
{
    MessageBox.Show("Пәннің жұмыс оқу бағдарламасы құрылған!");
}
private void YourOperator3()
{
    MessageBox.Show("Дәріс конспектісі құрылған!");
}
private void YourOperator4()
```

Шартты конструкциялар-белгілі бір жағдайларға байланысты программаның жұмысын бір жолға бағыттаушы көптеген программалау тілдерінің негізгі компоненттерінің бірі. If/else конструкторы белгілі бір шарттың ақиқатын тексереді және тексеру нәтижелеріне байланысты белгілі бір кодты орындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1 Шәріпбай А.Ә., Разахова Б.Ш., Муканова А.С., Ергеш Б.Ж. Қазақ тілі грамматикасының математикалық және онтологиялық моделдері мен электрондық тезаурусы - Монография, Нұр-Сұлтан, 2021, -218 с.

2 Kenshimov C., Bampis L., Arslanov M., Gasteratos A., Amirgaliyev B. Deep learning features exception for cross - season visual place recognition //Pattern Recognition Letters Vol. 100, P.124-130 DOI:10.1016/j.patrec.2017.10.0 Impact Factor -2,822, Q2, WoS.

3 Bidaibekov E.Y. Methods of teaching computer science: Textbook. - Almaty: 2016. - 320 p. (совместно с Нурбековой Ж.К., Сагимбаевой А.Е., Закировой А.).

4 Пак И.Т. Из истории развития информатики в Казахстане. - Алматы, 2012. – 536 с. + 16 с. вкл.

5 Долгий А.И. Интеллектуальные модели и комплексы программ обработки темпоральной информации в базах данных геодиагностических систем на железнодорожном транспорте: автореф. канд. техн. наук.:05.13.06.- Ростов-на-Дону.:РГУПС, 2008.- 18 с.

6 Тузовский А.Ф., Чириков С.В., Ямпольский В.З. Системы управления знаниями (методы и технологии) /Под общ. ред. В.З. Ямпольского.- Томск: Изд-во НТЛ, 2005. – 260 с.

7 Давыденко И. Т. и др. Средства структуризации семантических моделей баз знаний. /Материалы VI междунар. науч.-техн. конф. Open Semantic Technologies for Intelligent Systems (OSTIS-2016). - Минск: БГУИР, 2016. - С. 93 - 106.

8 Кравченко Ю. А., Марков В. В. Онтологический подход формирования информационных ресурсов на основе разнородных источников знаний

//Известия Южного федерального университета. Технические науки. - 2013, - №. 7 (144), - С.116-120.

9 Бова В. В. Онтологическая модель интеграции данных и знаний в интеллектуальных информационных системах //Известия Южного федерального университета. Технические науки. - 2015. - №. 4 (165), - С.225-237.

10 Sharipbayev A., Bekmanova G., Buribayeva A., Yergesh B., Mukanova A. Semantic neural network model of morphological rules of the agglutinative languages. Proceedings 6th International Conference on Soft Computing and Intelligent Systems, and 13th International Symposium on Advanced Intelligence Systems, SCIS/ISIS 2012, art. no. 6505337, ISBN: 978-146732742-8, P. 1094-1099.

11 Усталов Д.А. Модели, методы и алгоритмы построения семантической сети слов для задач обработки естественного языка: автореф. канд. физ.-мат. наук.:05.13.17.-Челябинск.:ФГБУИ ИМИМ им. Н.И.Красовского, 2017.- 16 с.

12 Рустембаев Б.Е., Нурмаганбетов К.К., Каскатаев Н.М., Асилов Б.У. Қазақстан Республикасында ақпараттық-коммуникациялық технологияның дамуы //Іргелі зерттеулер. - 2013. - № 4 (4 бөлім). – 950–954 бет.

13 Alkhanova G., Zhuzbayev S., Syrkin I., Kurmangaliyeva N. MODEL of AN AUTOMATED EDUCATIONAL and METHODOLOGICAL COMPLEX BASED on A SEMANTIC NETWORK Journal of Theoretical and Applied Information Technology, 99(24), 2021.- P. 5713–5723.

14 Бессмертный И.А. Интеллектуальные системы на производственной модели знаний. - М.: LAP Lambert Academic Publishing, 2019. - 232 с.

15 Вагин В.Н., Головина Е.Ю., Загорянская А.А. Достоверный и правдоподобный вывод в интеллектуальных системах. - М.:2014. - 610 с.

ТАРИХ САБАҒЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

*Башарова Гульшара Есенбековна
М.Мәметова атындағы Қызылорда
педагогикалық жоғары колледжі әдіскері*

Аңдатпа. Колледж студенттерінің бойында белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлап, шешім қабылдай алу, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұру дағдыларын қалыптастыруда жаңа технологияларды пайдаланудың маңызы және оны тарих сабағында пайдалану жолдары туралы айтылады.

Аннотация. В статье говорится о важности использования новых технологий в формировании у студентов колледжа навыков активности, творческого мышления, принятия решений, умения выбирать профессиональный путь, готовности к обучению на протяжении всей жизни и способах его использования на уроках истории.

Abstract. The article talks about the importance of using new technologies in the formation of college students' skills of activity, creative thinking, decision-making, the ability to choose a professional path, readiness for lifelong learning and ways to use it in history lessons.

ҚР «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті- ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке жағдайлар жасау, оқытудың инновациялық технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндетін белгілеген. Бүгінде әрбір оқушының қабілетіне қарай оны ізденімпаздыққа, шығармашылыққа, белсенділікке, дербестікке тәрбиелейтін жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалуда.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспарында қазіргі тез құбылмалы әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналып отырғандығы жөнінде және оны жүзеге асыруда атқарылатын іс-қимылдар туралы айтылған.[2]. Сондықтан да бүгінгі таңда функционалдық сауаттылық- тұлғаның негізгі білімі болып отыр. Ал, оны жүзеге асыру әрине, ұстаздар еншісінде. Оқушылардың бойында белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлап, шешім қабылдай алу, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұру дағдылары шығармашылықпен өткізілген сабақ барысында қалыптасады. Бұл жерде сабақ барысында жаңа технологияларды тиімді пайдалану маңызды рөл атқарады. «Инновация» сөзінің өзі «жаңалық», «жаңалықты енгізу», «жаңалау» деген мағынаны береді. Оны ғылым, медицина, білім салаларының кез-келгеніне қолдануға болады. Инновациялар мен мақсаттар өзара тығыз байланысты, білім беру үрдісі үнемі өзгерісте болады, еңбек нарығы болашақ жұмыскерлер алдына жаңа міндеттер қойып отырады, сондықтан оқыту да өзгеріп, жаңа мақсаттарға бейімделе бастайды, ал оны игеру үшін жаңа педагогикалық әдістер-тәсілдер керек.

Инновацияның басты өлшемі –ол жаңалық және өзектілік. Білім берудегі жаңалықтар төмендегі мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді: гуманизациялау, білім беру үрдісін демократияландыру, білім алушылардың танымдық әрекетін пәрменділендіру, оқу және тәрбие жұмысын ұйымдастыруда белсенділікті арттыру. Бұл қойылған мақсаттарды жүзеге асыруда педагогикалық үрдіске белсенді енгізілетін жаңа қатынастар /тәсілдер/ көмектеседі.

Қазіргі замандағы білім беру талаптары білім алушыларға мүмкіндігінше көп білім беру емес, оларды өздігінен білім алуға үйрету, алған ақпаратты біліп қана қоймай, оны дұрыс қолдана алу. Қазіргі заманғы педагогика әрбір оқушының жеке дарынын, оның мінезін ескеріп, дамытып отырады. Мысалы, жобалық жұмыс, бұл оқушылардың шығармашылық қабілетін, олардың ұжымда жұмыс жасау қабілеттерін дамытады. Жобаның мақсаты - алған білімді тәжірибеде қолдана отырып, білімді дамыту, тереңдету. Жобамен жұмысты жеке де, шағын топта да жүргізуге болады. Олар белгілі бір мәселені шешеді, бірігіп оның жолдарын қарастырады. Бұл жерде пәнаралық байланыстарды да жүзеге

асыруға болады. Сол кезде бұл инновация кешенді ойлауды қалыптастырады және дамытады, жаңа идеяларды тудырып, жаңа байланыс орнатуға мүмкіндік береді.

Қашықтықтан оқыту- қазіргі кезде елімізде белсенді түрде енгізіліп отырған инновация деуге болады. Оқушылар қашықтықтан оқу кезінде мұғалімнің басшылығымен өздерін-өздері өздігінен білім алуға тәрбиелейді. Интерактивті технологиялар - бұл оқушылар мен мұғалімдердің орындарын ауыстыруға мүмкіндік беретін әдіс. Топпен бірге ақпаратпен жұмыс жасай отырып, оқушылар өздігінен білім алудың жаңа мүмкіндіктерін ашады бұл жұмыс істеу әдістері мен тәсілдерінің біртұтас толық кешенді үрдісі, жұмыс барысында оқушылар бір –бірімен қарым-қатынаста болады, ортақ мәселені шешуге араласады. Яғни интерактивті технологиялар оқушылардың өз ойларын еркін айтатын, оны мысалдар арқылы, нақты аргументтер арқылы дәлелдей алатын семинарлар, диспуттар, проблемалық лекциялар, дискуссиялар арқылы жүзеге асырылады.

Кез-келген мұғалім өзінің алдында отырған оқушыларының жеке тұлға ретінде дамығандығын қалайды және сол үшін жұмыс жасайды. Бұл жерде оған әрине жаңа оқыту технологиялары көмекке келеді. Жаңа дамытушы әдіс-тәсілдерді пайдалану арқылы оқушылардың сабақты меңгеруіне бағыт-бағдар береді. Әрине, балаларды бәріне бірден үйретіп, барлық білімді бірден қамтамасыз ету және оның көзқарасын бірден қалыптастыру мүмкін емес. Бірақ оның өздігінен білім алуына бағыт-бағдар беріп, үйретуге, мәселеге сараптама жасап, шешім шығаруға, өзінің нақты ойын айта алуға үйретуге болады.

Оқу және тәрбие жұмысының сапасы мен тиімділігін арттыруға баса назар аудара отырып, әр сабақ оқушылардың танымдық қызығушылықтарын, белсенділігі мен шығармашылық қабілеттерін дамытуға, демек, оқу сапасын арттыруға ықпал ететініне көз жеткізу керек.

Әрбір педагог технологияны жасаушы, мейлі ол дайын технология элементтерін пайдаланса да. Ал, технологияны шығармашылықсыз жасау мүмкін емес. Оқыту технологияларының ең бастысы – бұл танымдық үрдіске бағыт. Өйткені, таным үрдісі баланың ой-өрісін, шығармашылық қабілетін дамытуға бағытталады.

Тарих пәні сабақтарында түрлі технологияларды пайдаланып, сабақты қызықты әрі мазмұнды өткізуге бүгінде мүмкіндік мол. Солардың ішінде тарих пәнінде сын тұрғысынан ойлау технологиясын пайдалану арқылы белгілі бір процестерге, кезеңдерге өзіндік көзқарасын қалыптастыруға, оларды сараптама жасауға үйретуге әбден болады.

Сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз не? Сыни тұрғыдан ойлау-кез-келген мәлімдемеге сыни тұрғыдан қарауға, дәлелсіз ештеңе қабылдамауға, сонымен бірге жаңа идеялар мен әдістерге ашық болуға көмектесетін ойлау түрі. Сыни тұрғыдан ойлау-таңдау еркіндігінің, болжамның сапасының, өз шешімдеріне жауапкершіліктің қажетті шарты.

Бүгінгі таңда проблемалық оқыту дегеніміз-мұғалімнің басшылығымен проблемалық жағдайларды құруды және оларды шешуде студенттердің

белсенді, тәуелсіз қызметін қамтитын сабақтарды ұйымдастыру, нәтижесінде кәсіби білімді, дағдыларды шығармашылықпен игертіп, ақыл-ой қабілеттерін дамытуға болады.

Проблемалық оқыту технологиясы мұғалімнің басшылығымен оқу мәселелерін шешу үшін оқушылардың өзіндік іздеу қызметін ұйымдастыруды қамтиды, оның барысында студенттер жаңа білім, дағдылар қалыптастырады, қабілеттері, танымдық белсенділігі, қызығушылығы, эрудициясы, шығармашылық ойлау және басқа да маңызды қасиеттері дамиды.

Тарих пәнінде оқушыларға арналған проблемалық тапсырмалар оқу тапсырмалары, сұрақтар, практикалық тапсырмалар және т. б. болуы мүмкін. Проблемалық тапсырманың өзі проблемалық жағдай емес, ол белгілі бір жағдайларда ғана проблемалық жағдайды тудырады. Жалпы алғанда, проблемалық оқыту технологиясы студенттерге проблема туғызады және олар мұғалімнің тікелей қатысуымен немесе оны шешудің жолдары мен әдістерін өз бетінше зерттейді, яғни:

- гипотеза құрады,
- оның ақиқатын тексеру жолдарын анықтап, талқылайды,
- дәлелдейді, бақылаулар жүргізеді, олардың нәтижелерін талдайды.

Оқушылардың танымдық тәуелсіздігі дәрежесі бойынша проблемалық оқыту үш негізгі формада жүзеге асырылады: проблемалық презентация, ішінара іздеу және тәуелсіз зерттеу қызметі. Бұл жерде білімгерлер берілген тапсырма бойынша зерттеу жұмыстарын жүргізіп, өз пікірлерін ортаға салады, дәлелдейді. Осы кезде олардың пәнге қызығушылығы, тақырыпты барынша зерттеу арқылы, меңгеруі жүзеге асады.

Тарих пәні сабақтарында мультимедиялық технологияларды пайдаланудың да өзіндік ерекшеліктері бар. Атап айтар болсақ:

- Мультимедиялық технологиялар кең таралған және қолжетімді;
- Сабақта уақытты тиімді пайдалануға мүмкіндік зор;
- Оқушылар берілген ақпаратты жақсы қабылдайды.

Мультимедиялық технологияларды қолдану интерактивті тақтада сабақ туралы ақпаратты визуалды түрде ұсыну арқылы кез – келген қабылдау түрі бар студенттерге ақпаратты сәтті жеткізуге мүмкіндік береді, өйткені бұл кезде көру, есту, эмоционалды, механикалық сияқты қабылдау арналарының барлық түрі қатысады. Қазіргі таңда тарих сабақтарында оқушылардың назарын аударуға, көрсетілген материалды тиімді игеруге, оларды қызықтыруға, ынталандыруға және табысты нәтижелерге бағыттауға мүмкіндік беретін түрлі мультимедиялық презентациялар кеңінен қолданылады. Мысалы, мультимедиялық презентацияларды қолданатын сабақтар мультимедиялық проекторларды немесе интерактивті тақтаны қолдана отырып, компьютермен жабдықталған сыныптарда өткізіледі. Сабақта презентацияларды қолдану студенттерге қабылдаудың барлық арналары арқылы ақпарат алуға мүмкіндік береді, бұл күрделі оқу материалын жақсы игеруге ықпал етеді, өйткені аудио және видео құралдарды қолдану кезінде балаларда ақпаратты есте сақтау процесі 40-50% дейін артады [4]. Сондай-ақ, білім алушылар пәнге деген қызығушылығын

арттырып, пәндік білімдерін тереңдетеді. Сабақты дайындаудағы заманауи мұғалімнің маңызды дағдыларының бірі-PowerPoint бағдарламасында жұмыс істеу, ол сабақ пен сыныптан тыс жұмыстарға мультимедиялық презентациялар жасауға мүмкіндік береді.

Тарих сабақтарында мультимедиялық презентацияларды қолдану сабақтың мақсаттарын жүзеге асыруда көп нәтижеге қол жеткізуге көмектеседі. Мультимедиялық презентацияларды жасай отырып, әр мұғалім өз сабағын шығармашылық түрде жоспарлауға мүмкіндік алады, ал оны сабақта қолдану мәтінді, интерактивті карталарды, кестелерді, диаграммаларды, бейне немесе аудио үзінділерді және т. б. сияқты әртүрлі формаларда ақпаратты пайдалануға мүмкіндік береді. Бұл жерде мұғалім өзінің мультимедиялық сабағын жобалау кезінде қандай мақсаттарды көздейтінін, бұл сабақтың зерттелетін тақырыпта қандай рөл атқаратынын, берілген сабақ неге арналғанын, сабақтың мақсатына жетуге мүмкіндік беретін мультимедиялық құралдарды қолданудың қайсысы тиімді екенін ескеруі керек [6]. Мысалы, жаңа материалды зерттеген кезде мұғалімге проектор, интерактивті тақта сияқты мультимедиялық құралдар көмектеседі. Яғни, оқу материалын ойша көруге мүмкіндік беретін демонстрациялық құралдар. Тарих сабақтарында интерактивті тақтаны пайдалану маған фотосуреттерді, картиналарды, тарихи тұлғалардың фрескаларын, артефактілерді, шайқастардың сызбалары мен карталарын, белгілі бір дәуірдегі адамдардың сыртқы келбетін және т.б. суреттеуге мүмкіндік береді.

Қазақстан тарихы сабақтарында мультимедиялық технологияларды қолдану оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін жақсарту арқылы білім беру процесінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді, оқытуды даралау арнасына бағыттайды, оқушылардың өздігінен білім алуын ұйымдастыруға негіз жасайды және мультимедиялық құралдарды қолдана отырып, ғылыми-зерттеу жұмысымен айналысу үшін ұжымды біріктіруге мүмкіндік береді. Сондай-ақ, мультимедиялық технологиялар оқушыларға желілік викториналарға, олимпиадаларға және шығармашылық интерактивті жобаларға қатысуға мүмкіндік береді. [6].

Мысалы, «Қазақстан тарихы» пәні бойынша сабақтарда мультимедиялық технологияларды пайдаланудың маңызы зор. Ол жерде алдын ала дайындалған презентациялық слайдтар арқылы қажетті суреттерді, карталарды, видеоларды, белгілі тұлғалардың суреттерін көрсету арқылы білімгерлердің сабаққа деген қызығушылығын ғана арттырып қоймаймыз, оларды өздігінен ізденуге, қажетті материалды дұрыс таба білуге, оны өмірде пайдалануға үйретеміз. Мультимедиялық технология уақытты тиімді пайдаланудың бірден – бір жолы.

Тарих сабақтарында инновациялық технологияларды қолдану оқушыларға тұлғааралық қарым-қатынас дағдыларын, өнімді іс-әрекет қабілетін, психикалық дамудың жалпы деңгейін дамытуға мүмкіндік береді. Оқушылар себеп-салдарлық және хронологиялық байланыстарды жақсы меңгереді. Сабақты ұйымдастырудың әртүрлі формалары мен әдістері оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, олардың тарихи санасын қалыптастырады. Мен өз жұмысымда инновациялық технологияларды түрлі бағыттарда пайдаланамын.

Мысалы, Қазақстан тарихы сабағында кейс-технологияны пайдалану арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыра отырып, олардың өзара бірлесіп жұмыс жасауына, бірін-бірі тыңдап үйренуіне, түрлі ресурстармен жылдам жұмыс жасауына дағдыларын қалыптастыруға болады.

Кейс технологиямен оқыту барысында алдымен жеке жоспар құрылады, әрбір білім алушы кейс алады, онда қажетті әдебиеттер, мультимедиялық бейнефильм, жұмыс дәптері, тапсырмалар жинағы болады. Оған оқу материалына қатысты нұсқаулық, өзін-өзі тексеруге арналған бақылау сұрақтары, тесттер, шығармашылық және практикалық тапсырмалар жинақталады.

Оқыту үрдісіндегі КТ құрылымы:

1. Оқиға. Білім алушыларға белгілі бір оқиға беріледі.

- Ол проблемалық болуы мүмкін;
- Шешімнің альтернативті жағы болуы керек;
- Кейс жан-жақты болады, онда таблица, диаграмма, символдар, суреттер, карталар, әдебиеттер, іскерлік ойындар т.б. беріледі.

2. Кейстегі ақпаратты іріктеу. (Оқушылардың өздігінен ақпарат іздеуі). Білім алушылар өздігінен ақпарат іздейді, оны талдайды, сараптайды. Бұл жерде оқу- ақпараттық құзыреттілік қалыптасады

3. Материалды толық игерген кезде оқушының көқарасы анықталады.

Берілген мәселені топта талқылау, оның шешімін қарастыру оқушылардың нәтижені салыстыруына, өз көзқарастарын ортаға салуына мүмкіндік береді. Бұл жерде әлеуметтік құзыреттілік қалыптасады.

Кейс-технологияны пайдалану арқылы мен төмендегі мақсаттарға жетуді көздеймін:

1. «Тарихи оқиғаға ену». Оқушылар сол кезеңдегі оқиғаға қатысушылардың көңіл күйін басынан өткізуі керек.

2. Оқушылардың кез-келген оқиғаның бірнеше шешімі бар екеніне көзін жеткізуі.

3. Оқушылардың коммуникативті құзыреттілігін дамыту.

Кейс-технология арқылы оқушылардың:

- Оқу-ақпараттық құзыреттілігін,
- Коммуникативті (әлеуметтік) құзыреттілігін қалыптастыруға болады.

Құзыреттіліктерді қалыптастырудағы кейс-технологияның ролі

Оқу-ақпараттық (зияткерлік) құзыреттілік	Әлеуметтік құзыреттілік
Сараптау және сын тұрғысынан ойлау әдістерін игеру Мәтінмен жұмыс істеуді үйрену Авторлық өнім шығару Шешім қабылдау, жаңа жағдайда әрекет ете алу, мәселені шешу тәжірибесінің қалыптасуы	Өздігінен және топпен жұмыс істеу дағдысының дамуы Коммуникативті дағдыларды игеру Түсіндіре алу дағдысының қалыптасуы Ұжымдық шешім қабылдау және белсенді әрекет ету арқылы интерактивті біліктерінің қалыптасуы

Мәліметтер жинақтау әдістерін игеру	

Мен өз сабақтарымда кейс-технологияның ситуациялық жағдаяттар, ситуациялық рольдік ойындар, жобалау, проблемалық-пікіралмасу, дискуссия әдістерін қолданамын.

Тақырыбы: Қазақ хандығы: мемлекеттің саяси институттары.

«Бумын мен Күлтегін заманында туған «Мәңгі ел» идеясы ешқашан өзінің жасампаз күшін жоймайды. Ол Қазақ мемлекетінің іргетасын қалауға да септігін тигізді».

1. Осы пікірмен келісесіздер ме немесе қарсы пікір білдіресіздер ме?

2. Оқушылар екі топқа бөлінеді, жұмыстың өн бойында басқарып отыратын топтың көшбасшысын сайлайды.

3. Қазақхандығыныңқұрылуы - YouTube

- Қазақ хандығының құрылуы жөнінде деректермен танысып, не себептіКерей мен Жәнібектің Әбілхайыр хандығынан бөлініп кеткендігін анықтау;

- Қазақ хандығының құрылуы жайлы деректерді салыстыру;

- Қазақ хандығының мемлекеттік құрылымының ерекшеліктерін табу.

4. Топпен жұмыс

- Жошы ұлысы мен Қазақ хандығының мемлекеттік құрылысын салыстырыңдар. Қандай ұқсастығы мен айырмашылығы бар?

- Берілген мәтінді пайдаланып, Қазақ хандығының мемлекетті басқару ерекшелігі жайлы кесте толтыру

Әрбір кезеңде топтар нәтижелерімен бөлісіп, оны талдайды, пікірталас жүргізеді.

5. Тарихи деректермен жұмыс.

Тарихи деректерді оқып, сұрақтарға жауап беру

Б.Аяған, Х.Әбжанов, М.Исин. «Қазақ хандығы тарихы: құрылуы, өрлеуі, құлдырауы» .

- Әбілхайыр ханнан бөлініп келген халықты қабылдап, өз жеріне орналастырудағы Моғолстан ханы Есенбұғаның саясаты қандай болды?

- Қазақ хандығының құрылуының тарихи маңызы не?

6. Эссе жазу

- «Қазақ хандығын құрудағы Керей мен Жәнібек хандардың ролі»

Қорытынды «Рефлексия»

- Сабақтың басында берілген сұраққа жауап беру және қорытындысын айту.

- Сабақтың қорытындысы шығарылады.

- Қандай жаңа және маңызды деректермен таныстыңдар?

«Синквейн» әдісі:

- 1 зат есім- тақырып

- 2 сын есім – тақырыпты ашу

- 3 етістік , мазмұнға сәйкес

- 4 сөз, тақырыпты ашатын

- 5 Зат есім, сабақтан алған әсерді білдіретін

7. Қосымша тапсырма ретінде «Қазақ елі: кеше және бүгін» тақырыбында жоба немесе презентация қорғауға беріледі.

Қорыта келе, Қазақстан тарихы сабағында кейс технологияны пайдалану арқылы оқушыларды жағдаятты талдауға, рольдік ойындар ойнауға, өз ойларын ортаға салып, пікіралмасуға, іскерлік ойындар арқылы шешім қабылдауға үйрету арқылы олардың коммуникативті құзыреттіліктерін дамытуға мүмкіндік зор екенін айта аламын.

Колледжді бітірген білімгерлер бойында басқарушылық, ақпараттық, коммуникативтік, әлеуметтік, тұлғалық, азаматтық құзыреттіліктердің болуы бірінші кезекте оның функционалдық сауаттылығының қалыптасқандығының айғағы.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. ҚР «Білім туралы» Заңы. 2007 жыл.
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы. ҚР Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 Қаулысы.
3. Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном образовании.– М.: изд-во РАО, 1994 г.
4. Громов Г.Р. Очерки информационной технологии.– М., 1993г.
5. Информатизация общего среднего образования: Научно-методическое пособие / под ред. Д.Ш.Матроса.– М.: Педагогическое общество России, 2004г.
6. Зорина Н.А. Проблемно-развивающее обучение иностранному языку. – Гродно. 2000г.
7. "Использование мультимедийных технологий на уроках истории и обществознания" [электронный ресурс]. -2019 г.
8. Быкова Е. А. «Использование икт на уроке.–М.: 2004г
9. Эффективное образование, от компетентности учителя к компетенции ученика через аспекты современных инновационных технологий. Методическая разработка. С-Петербург, 2014г.
10. "Использование мультимедийных технологий на уроках истории и обществознания" [электронный ресурс]. -2019 г.
11. Аяған Б., Х.Әбжанов., М.Исин – Қазақ хандығы тарихы: құрылуы, өрлеуі, құлдырауы. Алматы, 2011ж.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДА САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУДІҢ РОЛІ

***Болатова Самал Базарбайқызы,
«Жамбыл облысы білім басқармасы
Байзақ ауданының білім бөлімінің
Берікқара орта мектебі» коммуналдық***

*мемлекеттік мекемесі
директордың бағдарлы оқыту ісі
жөніндегі орынбасары,
тарих пәні мұғалімі*

Аңдатпа. Мақалада сабақты зерттеуді ұйымдастыру тәжірибесі қарастырылып, оны қолданудың тиімділігі негізделеді, өйткені сабақты зерттеу мұғалімнің кәсіби дамуына, оны оқытуға және қолдауға бағытталған. Оқыту әдістерін жетілдіріп, әр оқушының білім деңгейін арттыруға мүмкіндік беретін оқуға деген қызығушылығын арттырудың тиімді әдіс-тәсілдері қарастырылған.

Аннотация. В статье рассматривается практика организации уроковедения и обосновывается эффективность его использования, так как уроковедение направлено на профессиональное развитие учителя, его обучение и поддержку. Приведены эффективные методы совершенствования методов обучения и повышения интереса к обучению, позволяющие повысить уровень образованности каждого ученика.

Abstract. The article examines the practice of organizing lesson research and substantiates the effectiveness of its use, during the lesson research is aimed at the professional development of the teacher, his training and support. Effective methods of improving teaching methods and increasing interest in learning, which allow to increase the level of education of each student, are provided.

Мұғалімдер оқыту мен оқу үдерісінің белгілі бір қырларын жетілдіруге бағытталған арнайы педагогикалық әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың оқуына және прогресіне назар аударады. Сабақты зерттеу білім және тәжірибе алмаса отырып, кәсіби қоғамдастық құруға септігін тигізетін мұғалімдердің бірлескен жұмысын зерделеуді көздейді. [4]

Сабақты зерттеу тәсілі оқыту мен оқуды жетілдіру саласында ғана емес, сонымен қатар педагогикалық білімді жетілдіру, оқу бағдарламасы мен оқытуды құрылымдау, мектепті басқару және т.б. салаларда да жүргізілуі мүмкін [3].

Сабақты зерттеу жеке шара ретінде емес, күнделікті жұмыстармен, мәселен, жаңа оқу бағдарламасын енгізу, белгілі бір саладағы оқыту тәжірибесін жетілдіру, ұзақ мерзімді жоспарлаумен бірге ықпалдастырылып жүргізілгенде анағұрлым тиімді болмақ.

Сабақты зерттеу мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, мектепте жүргізілетін іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше түрі болып табылады [1]. Бұл тәсіл «сабақ жоспарлау, сабақ жоспарын талқылау, зерттеу сабағын өткізу, сабақтан кейінгі талқылау үдерістерін қамтиды» [2], «оқытумен оқу тәжірибесін жетілдіруді, соның нәтижесінде түпкі мақсат – оқушылардың оқу үлгерімін арттыруды» [5] көздейді. Яғни, Сабақты зерттеу – кәсіби білім алу үдерісі. Сабақты зерттеу тәсілінің тағы бір демократиялық ерекшелігі мынада, мұғалім жинақтаған білімімен педагог қауыммен кеңінен бөлісе алады. Зерттеу топтары сондай-ақ әріптестерімен бірлесіп жаңа тәсілді оқыту жолдарын және оқу бағдарламаларының аспектілерін модельдейді, бұнымен қоса жүргізілген зерттеулер туралы көпшілік талқысын ұйымдастырады. Берікқара орта мектебінде 2022-2023 оқу жылындарына жоспарланған қоғамдық-гуманитарлық пәндері мұғалімдері зерттеу тобы зерттеу жұмысын 2022 жылдың қазан айында, I кезең зерттеу жұмысын басталды. Сабақты зерттеу бойынша ДОІЖО, сарапшы

Асқарбаева Г.Қ. топ мүшелерін Пит Дадлидің «Сабақты зерттеу: Нұсқаулық», және Чичибу Т. «Lesson Study бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық». /Т. Чичибу, Л.Ду Тоит, А.Тулупова. –Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» және «Lesson Study (сабақты зерттеу) бойынша «мұғалімге арналған нұсқаулықпен» таныстырып өтті. Сонымен қатар Берікқара орта мектебінің педагогикалық кеңесімен бекітілген «Сабақты зерттеу» (lesson study) өткізу туралы ережесімен таныстырды. Сынып жетекшісі сынып туралы мінездеме берді, әлеуметтік-педагог сыныптың әлеуметтік жағдайымен таныстырып өтті. Мектеп психологы оқушылардың оқу мотивациясын анықтауда алынған MALS сауалнамасымен таныстырды. Педагог ұйымдастырушы «Оқуға қызығушылықтарын анықтау» сауалнамасы мен «Оқушылардың оқу пәндеріне деген көзқарасы» атты сауалнамасының нәтижесімен таныстырды.

Сыныпқа сабақ беретін мұғалімдер кәсіби сұхбат жүргізе отырып және алынған сауалнамаларды ескере отырып, бірқатар проблемалар анықталды:

- жоғары деңгейдегі сұрақтарды қоя алмауы;
- бастауыш сыныптарда оқып жүргендегіден қарағанда білім сапасының төмендеуі;
- көшбасшылыққа ұмтылмауы.

Топ мүшелері туындаған проблемаларды ескере отырып, зерттеу тақырыбын таңдады.

Зерттеу тақырыбы: «Төңкерілген сабақ арқылы мотивациясы төмен оқушылардың еркін сөйлеу дағдысын қалай дамыта аламыз?» Мақсаты мен күтілетін нәтиже: Таңдалған педагогикалық әдіс-тәсілдердің оқушылардың ішкі уәжін оятуға тиімділігі зерттеледі және оны жақсарту жолдары қарастырылады.

Топтың алғашқы отырысы, жетілдіретін іс-әрекеттерді анықтау.

1. Сынып жетекшісінің бақылау қорытындыларымен және оқу басымдылықтарын анықтау үшін бағалау;

2. Зерттеу сабақтарын жүргізу үшін мұғалімдердің тобын ұйымдастыру. Сабақты зерттеу бойынша нұсқаулықпен жұмыс.

3. Зерттеу тобының мақсатын айқындау және жұмыс жоспарын жасау.

Зерттеу сабақтың міндеті:

- Оқу сабағын қызықты, тартымды және маңызды етуге бағыттау;
- А,В,С оқушылардың не білетінін анықтап, ары қарай триангуляция арқылы оқушылардың салыстыру дағдысын қалыптастыруға дағдыларын дамуына ықпал ету;

- Балалардың өзіндік ойлауы мен түсінігінің кемелдеуіне көмектесу;

Күтілетін нәтиже:

- бала өзін оқушы ретінде тани отырып, өзінің мықты және әлсіз жақтарын сезінеді;

- оқу үдерісінде не ұнайтынын, не ұнамайтынын түсінеді және жеке мақсаттарды белгілеу қабілеті туындайды;

- оқушылар өз ойын анық баяндауға, салыстыра алуға дағдыланады ;

- оқушылардың өзін-өзі бағалауы қалыптасады;

- өзінің және өзгенің пікірін құрметтеуге үйренеді;

- кері байланысты меңгереді.

Зерттеу сабағын бақылаушы -қадағалаушы мұғалімдердің міндеті:

- бақылаушылар бір-бірімен сөйлеспеуі;
- сабақтың қалай басталып, қалай жүргенін және қорытындысында не

болғанын түсіну үшін бүкіл сабақ бойы сыныпта болған дұрыс;

➤ оқушыларға тақтадағы немесе мұғалімнің басқа жерлерге жазған жазбаларын немесе көрнекі материалдарын көруге кедергі келтіруге болмайды;

➤ оқушылармен қарым-қатынасты барынша азайту керек. Оқушыға үйретуден немесе оларға көмек көрсетуден аулақ болу керек. Оқушының санасында жүріп жатқан ойлау үдерістерін түсіну мақсатында ғана және басқаларға кедергі келтірместен кейде аздап қарым-қатынас жасауға болады.

Зерттеушілер келесі деректер жинақтады:

➤ қадағаланатын оқушылардың сабаққа араласу белсенділігі;

➤ мұғалімнің шағын топтармен әрекеттестігі ;

➤ мұғалімнің қойған сұрақтары;

➤ оқушының өтіліп жатқан тақырыпқа берген түсініктемесі, әдетте тақырып өтіліп басталғанда және біткен соң сұралады;

➤ өз ойларын ерікті түрде білдіру үшін қол көтерген А,В,С оқушылар және ұлдар мен қыздардың саны;

➤ оқушылар басқа сыныптасының пікірі негізінде өз ойын өрбітуі немесе өз пікірін білдіргенде басқа оқушының айтқанына сілтеме жасауы; Қорытынды жасау кезінде оқушының пікірін тыңдау;

➤ оқушылардың эмоциялары (бет-әлпетінің өзгеруі, дыбыспен білдіруі, дене қимылдары т.б.);

➤ проблеманы шешу жолдары туралы оқушының бастамалары.

Олардың көздері жанып тұрды ма?

Зерттеу сабағы - Lesson Study әдісін қолдану барысында ұстанған негізгі кезеңдер:

I. Сабаққа дейін:

1) lesson Study тобын құру.

2) lesson Study-дің мақсатын және күтілетін нәтижелерді айқындау.

3) таңдалған проблема ауқымында коучинг өткізіп, мәселенің теориялық мазмұнын ашу, мүмкін шешімдерін таңдау.

4) сабақты бірлесе жоспарлау.

II. Сабақ кезінде. Lesson Study сабағын бақылау.

III. Сабақтан кейін.

1) оқушылармен сабақтан кейін «оқушы үнін» жүргізу.

2) сабақты талқылау, сабақ жоспарына өзгерістер енгізу, сабақ жоспарының жақсартылған нұсқасын дайындау.

Екінші зерттеу сабағынан кейінгі бақылаушылар мен сарапшының ұсыныстары:

- Күнделікті сабақтарда жоғары деңгейдегі және ашық сұрақтар дайындау;

- Күнделікті сабақтарда оқушылар ой бөліскенде өмірмен байланыстыру;

- Ашық сұрақ қою дағдыларын күнделікті сабақтарда одан ары дамыту.

Сарапшы, кеңесшінің рефлексиясы

Жалпы lesson studyдың 3 айналымында оқушылардың топтық, жұптық жұмыстарға едәуір үйренгендері байқалды. Бұл сыныпта негізі белсенді оқушы аз, көбісі өз ойларын еркін жеткізе алмайтын. Оқушылар сабаққа деген құштарлықтары артып, ұяндықтан арылуға тырысқандары білінді. «Миға шабуыл» әдісі арқылы өздері жаңа тақырыпты меңгеруге тырысты. Оқушылар жаппай топта жұмыс жасай алады, бір-бірінің жауабын толықтырып, қолдау көрсете білді, бірақ жеке жұмысқа келгенде көптеген оқушылар жүйелі, түйінді сөйлей алмайтындығы байқалды. Сабақ барысында проблемалық мәселені қоя білді. Жеке, жұптық, топтық жұмыс түрлері барысында оқушылардың қызығушылығы, белсенділігі артты. Оқушының сабақты қабылдау, ойын жеткізу, өзін-өзі бағалай білуге мүмкіншілік туып, оқушылар өз деңгейлерін біліп отырды. Жалпы сабақ барысында көптеген оқушылар өздігінен жұмыс жасады, ойланатын сұрақтарды меңгерді, бір-біріне көмектесті. Бағалау критерийлері арқылы өзін-өзі бағалау мен өзара бағалау жүзеге асты. «Кезбе тілші» әдісі бойынша бақылаудағы А оқушы жоғары деңгейдегі сұрақтар қойды. «Джигсо» әдісінде тапсырмаға араласпай отырған оқушыларды жеке диалогқа тарту керек деп ойлаймын. «Семантикалық карта» әдісі арқылы мұғалім сабақты қорытындылау мақсатында оқушылардың сабаққа деген көзқарасын, рефлексиясын тыңдады. Бақылаушылар тек қана бақылаудағы оқушыны ғана емес басқа оқушыларды да бақылап, оларға әдіс-тәсілдер қалай әсер етіп жатқанын бақылады.

- Өріптестермен бірлесіп жұмыс жасау арқылы арамызда ынтымақтастық орнады;

- өз ойларымызбен бөлісу кезінде жаңадан қаншама нәрсе білетініміз таңғалдырды;

- зерттеуші мұғалімдерде үдеріске деген ішкі уәж бар;

- сабақты жоспарлау кезінде мұғалімдер үздіксіз ізденісте болғандықтан, кәсіби дамуына, қоржындарының молаюына ықпал болды;

- сабақты бірлесіп жоспарлау арқылы-мұғалімдердің жоспарлау біліктілігі артты;

- оқушының оқуына баса назар аударылды;

- бақылау, салыстыру, ой қорытындылау арқылы мұғалімдер сын тұрғысынан ойлаудың жоғары деңгейіне жетті.

Демек, мектеп мұғалімдері өздерінің оқыту сапасын үздіксіз арттырып отырғандықтан оқушылардың да оқу сапасы көтерілетіні заңды құбылыс. Мектебімізде оқыту мен оқу тәжірибесіне Lesson Study әдісін енгізу сәтті жүзеге асырылуда. Балалар сабаққа қуана келеді. Сыныптың білім сапасында жоғары ілгерілеушілік байқалды, былтырғы оқу жылының соңында 63% білім сапасын көрсетсе, бірінші тоқсан қорытындысы бойынша 68% білім сапасын көрсетіп тұр. Мұғалімдер мен оқушылардың іс-әрекетіне бағытталған мақсаттар зерттелетін сыныптағы мәліметтерді талдау және жинақтау негізінде өз нәтижесін көрсетіп, проблемалық тақырыпты шешуге ықпал етті.

Пайдаланылған әдебиет тізімі

1. Дадли П. Сабақты зерттеу: Нұсқаулық. Доступно на ., 2011
2. Чичибу Т. Lesson Study бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық. /Т. Чичибу, Л.Ду Тоит, А.Тулепова. –Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2013.
3. Lesson Study (сабақты зерттеу) бойынша мұғалімге арналған нұсқаулық. 2013
4. Курамото Т., Сабақты зерттеу қорытындылары және куррикулумды басқару: Жапония тәжірибесі Тетсуо Курамото. «Педагогикалық диалог» ақпараттық-әдістемелік журналы 4(10). «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы. 2014.
5. Ғабдоллақызы Б. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы. 2015
6. Ошақбаева А.А. Сабақты зерттеуді қалай сапалы жүргізуге болады. Әдістемелік ұстаным «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы. Астана 2016

MODERN REQUIREMENTS FOR SCHOOL TEACHERS: PROBLEMS OF CONTINUOUS PROFESSIONAL DEVELOPMENT AND CERTIFICATION

Болысбекова Дамира Шаяхметовна
Жамбыл облысы Жамбыл ауданы
«Шайқорық орта мектебі» КММ
Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі
Педагог-шебер

Аңдатпа. Білім берудің үздіксіздігі идеясына негізделген ұлттық білім беру жүйесін қалыптастыру білім беру қызметкерлерінің біліктілігін арттыру жүйесінде түбегейлі өзгерістерді талап етеді. Осылайша, оқытушылардың оқыту сапасы көбінесе оқушылардың үлгеріміне байланысты маңызды ұйымдастырушылық фактор деп аталады. Өкінішке орай, оны өлшеу және бақылау қиын, өйткені бұл тек тұрақты және тіркелген көрсеткіштерге ғана емес, сонымен қатар мұғалімнің оқушыларымен қарым-қатынас сипатының көрінісіне де байланысты. Екінші жағынан, Мұғалімнің біліктілігін әкімшілік жолмен анықтауға болады — бұл анықтама ең маңызды деп танылған дағдыларды, дағдыларды және білімді салыстырмалы түрде объективті бағалауға негізделген.

Аннотация. Формирование национальной системы образования, в основе которой лежит идея непрерывности образования, требует кардинальных изменений в системе повышения квалификации работников образования. Таким образом, качество преподавания преподавателей часто называют важнейшим организационным фактором, который связан с успеваемостью учащихся. К сожалению, это трудно измерить и проконтролировать, поскольку это зависит не только от стабильных и регистрируемых показателей, но и от проявления характера отношений, которые учитель поддерживает со своими учениками. С другой стороны, квалификация учителя может быть определена административным путем — это определение основано на относительно объективных оценках навыков, умений и знаний, которые признаются наиболее важными.

Abstract. *The formation of the national education system, which is based on the idea of continuity and continuity of education, requires fundamental changes in the system of professional development of education workers. Thus, the quality of teaching teachers is often called the most important organizational factor, which is associated with student performance. Unfortunately, it is difficult to measure and monitor, since it depends not only on stable and recorded indicators, but also on the manifestation of the nature of the relationship that the teacher maintains with his students. On the other hand, teacher qualifications can be defined administratively — this definition is based on relatively objective assessments of skills, abilities and knowledge that are recognized as the most important.*

In the strategic documents of the Republic of Kazakhstan, increasing emphasis is placed on the increasing role of human capital and the adoption of a new approach to education as a means of its formation. Education is one of the highest values for the individual and society, acting as the main prerequisite for their existence and development.

New requirements for the quality of education, the main characteristic of which is the readiness of the graduate for self-realization and self-development throughout life, change the roles, tasks and functions of all participants in the educational process. The quality of education is primarily determined by well-trained teachers. According to Professor E.Nikitina, "there is no such extensive, stable network of institutions in any country in the world that provide professional assistance to teachers and all teaching staff, providing continuous pedagogical education and surviving in market conditions." This is a system of professional development of teaching staff, methodological services of different levels.

Currently, one of the key tasks is to raise the prestige of the teaching profession and improve the quality of teaching. The skills and abilities of teachers are directly related to the skills and abilities of students. The skills that teachers should possess best include the following: reliability, deep knowledge of the subject, methods and goals of teaching, the ability to get along with students and the ability to maintain their interest in learning and the desire to take an active part in this process.

How well teachers are prepared for their profession is the most important indicator of the quality of education. To ensure that teachers are prepared to solve the problems and problems of the changing world means to provide them with specific knowledge of the subject, effective teaching practice, understanding of technology and the opportunity to work with other teachers, parents, society.

The future of society depends not only on the level of technological progress and economic growth, it is increasingly determined by a person who is ready to solve the main socio-economic problems for the benefit and in the name of man. Modernization of the educational system, changing professional attitudes in this regard, the lack of established requirements for the results of the school's activities, for the professional qualities of the teacher force him to constantly choose between the natural desire of the individual for stability and the need to break old ideas, overcome professional crises. The teacher is the main subject of the education system, therefore, the successful professional formation and development of the teacher's personality should become a priority direction of the education system of the state and educational institutions. The reform of the system of professional development of teachers has caused the emergence

of a number of studies aimed at improving the quality of education, personal and professional development.

The Concept of Higher Pedagogical education and the Concept of continuing pedagogical education introduces the concept of "a teacher of a new formation is a spiritually developed, creative person with the ability to reflect, professional skills, pedagogical gift and desire for new things, a person presented not as a simple sum of properties and characteristics (as it was traditionally stated in the qualification characteristics of teaching specialties), and a holistic dynamic education, the logical center and basis of which is the need-motivational sphere that makes up its social and professional positions".

Certain requirements are imposed on the teacher of the new formation: ideally, the teacher should clearly understand the self-worth of education, be a "person in culture", perfectly know his own subject, the methodology of teaching the subject, pedagogy and psychology, use personality-oriented pedagogical methods and have motivation for further growth and development of his personality.

The relevance of the issues of adult development, their professional self-realization, the possibility of managing these processes has become the object of study and the reason for the isolation of a number of areas of knowledge. Despite the difference in the angles of view from the point of view of pedagogy, psychology and other fields of knowledge, for the dynamic development of personality throughout the life path, it is necessary to determine the directions and goals of development, as well as active interactions with people who are able to determine and correct the movement to the highest point of personal and professional development.

The management process is cyclical and continuous, consists in the sequential execution of its cycles: "goal — action — result — new goal". The scientific and theoretical foundations of teachers' professional growth are considered in the works of A.A.Zhaytapova, who shows methodological work as an integral part of the management of human resources development of the national model of continuing education in the context of the concept of Universal Quality Management. According to A.A.Zhaytapova, the management of professional development is predictable, provided that a number of mutually dependent principles are observed, which include:

- fundamentality — scientific substantiation of the laws of professional development;
- consistency — definition of professional development as a subsystem in relation to professional activity, education system, social environment;
- complexity — consideration of professional development as a process in the totality of all its elements;
- functionality is a process

Constant development and self—development is one of the important components of the teaching profession. Development is a universal principle of the existence of nature, society, and man, including the understanding of irreversible, directed and natural changes. O.V.Khukhlaeva identifies three aspects of development: maturation (biological individual), formation (social individual) and self-development

(personality). Professional development can be considered as an integral part of a person's personal and social development.

The main result of the new professional development system will be the provision of a unified conceptual approach:

- new level courses and programs;
- new certification of teachers based on the results of their development;
- active involvement of foreign strategic partners.

Various forms of course training are provided — Blended-learning (blended learning), combining "face-to-face" (classroom training) and "On-line" training. With the participation of foreign specialists, new level programs of courses and content of On-line courses will be developed. Discussion of topics On-line courses will be supported through access to "expert reviewers" — teachers of Intellectual schools at a distance and will give access to experience in different educational situations. These indicators have the advantage that they can be regulated by a certain policy: to establish and regulate standards concerning academic qualifications, to promote professional development and motivation of teachers.

It is in the direction of continuity between the university, the school and the system of advanced training that the understanding of unity in achieving the quality of education is laid. Teacher training begins with the selection of those who enter pedagogical educational institutions. The Governments of most countries have established standards in this regard that differ from each other depending on the type of school education for which the relevant teachers are trained.

The formation of a new educational paradigm of continuing professional education requires serious changes in the activities of professional development institutes, content reform in accordance with the educational and professional needs of students, the development of a variable, productive nature of professional activity that ensures the competitiveness of teaching staff.

In accordance with the objectives of modernization of education, the role of the methodological service in the professional development of teachers and their overcoming of professional crises is significantly increasing. Professional development becomes a means of managing the quality of professional competence of teaching staff, a factor of professional development of teachers aimed at becoming a professional, finding new ways of professional activity, quality satisfaction of professional needs of teachers.

In my opinion, continuous professional development of a teacher is possible under the following conditions:

- the teacher perceives the child as a measure of the expediency of his professional activity, as a guide in building a pedagogical system;
- the teacher is aware of the need to constantly turn to modern, comprehensive knowledge about a person as the basis of understanding a child;
- the teacher is the author of his own concept of professional activity and realizes himself as its integral subject in conditions of free choice and creativity;
- the teacher forms his professional and pedagogical thinking.

Active participation in methodological work helps the teacher to maintain and consolidate his position at school, contributes to the improvement of professional level and the development of personal qualities.

An individually oriented approach to teaching involves the use of individual forms of professional development of teachers: consulting with specialists, experienced teachers, mentoring, internship with highly qualified specialists, training, conducting and analyzing open events, self-education.

The most relevant areas of methodological developments of teachers of the school are:

- study of the theory of the taught subject;
- familiarization with new achievements of pedagogical science and practice;
- selection and testing of new training systems and recommendations;
- determination of appropriate directions for in-depth study of the subject;
- formation of a database on the educational and creative abilities of schoolchildren, ways to identify and develop them;
- working out fragments of pedagogical techniques, mastering modern teaching technologies;
- identification and elimination of methodological difficulties of teachers;
- creation of specific systems of educational work;
- mastering the basics of scientific labor organization;
- development of strategies for influencing students.

Forms of classes that allow to increase the level of qualification, effectiveness, professional culture of the teacher in the key of the problem of interest:

- theoretical seminars (lectures, reports, reports);
- workshops (messages with practical demonstration in the classroom, extracurricular activities, extracurricular activities);
- debates, discussions (round table, dialogue-dispute, consultation, conference);
- various games based on the technology of developing cooperation ("business game", "brainstorming", "role-playing game", panorama lesson, auction lesson);
- consultations and lectures by a teacher-psychologist, social pedagogue.

The system of continuous professional development contributes to the achievement by the teacher of the desired professional status and recognition in the team, greater self-confidence, affects the professional career. The methodical service serves as an incentive in the professional development of a teacher, promotes self-realization, solving personal professional problems, and allows you to achieve maximum satisfaction in the teaching profession.

References

2. The State program of education development of the Republic of Kazakhstan for 2011-2020. // [ER]. Access mode: zan.kz

3. Innovative educational institutions of Russia / Ed. E.Nikitin. — M.: Novaya shk.,

4. Suitcase G.I., Vlasenko S.V. Improving the practical skills of a young teacher in a comprehensive school // Modern problems of science and education. (RSCI 0.093). // Pedagogical sciences. — No. 3.
5. The concept of higher pedagogical education of the Republic of Kazakhstan. // [ER]. Access mode: zan.kz
6. The concept of continuous pedagogical education of a teacher of a new formation of the Republic of Kazakhstan // [ER]. Access mode: adilet.zan.kz
7. Okrepilov V.V. Quality management: textbook for universities. — M.: Nauka, 2010.
8. Fonarev A.R. Psychology of personal formation of a professional teacher: Abstract of the dis. Doctor of Psychological Sciences. -M., 2007.
9. Zhaytapova A.A. Professional growth of teachers in the system of advanced training. — Almaty: RIPK SO, 2010.
10. <https://nsportal.ru/shkola/administrirovanie-shkoly/library/2013/04/01/shkolnaya-sistema-nepreryvnogo-professionalnogo>
11. <https://articlekz.com/article/13076>

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ - БОЛАШАҚ МАМАНДЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

Галимжанова М.А.,

п.ғ.к. академик

Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА,

институт директоры,

Ергалиева Г.Т.

жаратылыстану ғылымдары магистрі,

Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА

аға ғылыми қызметкері

Аннотация. В статье говорится об актуальности профориентации школьников и проведении профориентации в общеобразовательных организациях страны, включении учителей и специалистов профориентации в профессиональную подготовку.

Abstract. The article talks about the relevance of vocational guidance for schoolchildren and vocational guidance in general education organizations of the country, the inclusion of teachers and vocational guidance specialists in vocational training.

Технологиялардың дамуы, цифрландыру адам әлемінің субъективті бейнесін құрудағы медиа-кеңістіктің үстемдігі, жұмыс берушілердің жеке тұлғаға қоятын талаптарының күрделенуі мен артуы қоғамға өзекті қажеттілік тудыруда. Мамандық таңдау-әр адамның өміріндегі маңызды шешімдердің бірі. Бұл шешімге келуде, әр педагогтің міндеті-білім алушыларға өзін және басқалардың әлеуетін барынша арттыра алатын мамандықты таңдауға көмектесу. Таңдалған бағытта одан әрі үздіксіз даму және қажетті мақсаттарға жету мүмкіндігі де өзекті болып табылады.

«Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауында Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев: «Балалардың ерте кәсіптік бағдарлануы ерекше маңызға ие болып отыр. Өскелең ұрпақ болашақ мамандықты таңдауда саналы болуы керек. Бүгінгі таңда NEET санатындағы 237 мың жас оқу да оқымайды, жұмыс та істемейді. Жыл сайын 50 мың талапкер ақылы негізде түседі, олардың 85% - ы аз қамтылғандар санатына жатады. Бұл позицияны түзету керек. Сұранысқа ие мамандықтар бойынша ТЖКБ-да тегін оқытуды жүз пайыз қамтуды қамтамасыз ету қажет» [1].

Мектептегі кәсіби бағдар-бұл оқушыларды кәсіптер әлемімен таныстыруға, олардың жеке бейімділігі мен қызығушылықтарын анықтауға және жеке ерекшеліктеріне сәйкес одан әрі қызмет түрін таңдауға көмектесетін іс-шаралар жүйесі. Бұл жұмыс жан-жақты, өйткені ол психологиялық, педагогикалық, медициналық-физиологиялық, әлеуметтік, экономикалық аспектілерге әсер етеді. Сондықтан кәсіптік бағдарлау бойынша жұмыс нәтижелері білім беру ұйымының барлық қызметкерлерінің үйлесімді жұмысына байланысты [2].

Мектептегі кәсіби бағдар-бұл оқушыларды кәсіптер әлемімен таныстыруға, олардың жеке бейімділігі мен қызығушылықтарын анықтауға және жеке ерекшеліктеріне сәйкес одан әрі қызмет түрін таңдауға көмектесетін іс-шаралар жүйесі. Бұл жұмыс жан-жақты, өйткені ол психологиялық, педагогикалық, медициналық-физиологиялық, әлеуметтік, экономикалық аспектілерге әсер етеді. Сондықтан кәсіптік бағдарлау бойынша жұмыс нәтижелері білім беру ұйымының барлық қызметкерлерінің үйлесімді жұмысына байланысты.

Әр бала ерекше және әртүрлі қабілеттерге ие, оларды белгілі бір үлгіге байланыстыру қиын. Кәсіби кеңес беру білім алушыларға білім туралы саналы шешім қабылдау үшін өздерін түсінуге көмектеседі. Мансап бойынша кеңес беру сонымен қатар шоғырланудың төмендігі және ата-аналар мен балалар арасындағы кәсіпті таңдау және мектепті сақтау деңгейлері туралы келіспеушіліктер сияқты көптеген мәселелерді шешуге көмектеседі. Дұрыс басшылық пен мансаптық кеңес беру арқылы үміткерлердің көпшілігі табысқа жетуге көмектесетін дұрыс мансапты таңдай алады. Мансап бойынша кеңес беру оқушыларға курстардың тереңдігі мен сипатын, сондай-ақ болашақ мүмкіндіктердің әлеуетін түсінуге көмектеседі.

Алайда, бүгінгі таңда бейіндік оқытуды ұйымдастыру және енгізу кезінде кейбір ұйымдастырушылық-педагогикалық проблемалар бар. Олардың ішінде:

- мектеп басшыларының бейіндік мектептің оңтайлы моделін таңдауға дайындығы;
- әртүрлі білім беру модельдерін әзірлеуге және олардың тиімділігін салыстырмалы талдауға отандық педагогиканың жеткіліксіз назары;
- бейіндік сыныптан ерекшеленетін бейіндік оқыту модельдерін нормативтік-құқықтық қамтамасыз етудің болмауы;
- оқушылардың бір профильден екіншісіне ауысу құқығының болмауы және т.б. [3].

Білім беру жүйесін жаңғыртудың басты міндеті білім берудің заманауи сапасын қамтамасыз ету және білім беру жүйесінің барлық құрамдас бөліктерін жеке тұлғаның, қоғамның және мемлекеттің өзекті және перспективалық қажеттіліктерімен сәйкестендіру болып табылады.

Білім берудің барлық деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарына сәйкес оқу бағдарламасында бейіндік оқыту міндетті оқу пәндері мен таңдау бойынша бейіндік оқу пәндерінің үйлесімі негізінде жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттар бойынша іске асырылады.

2022-2023 оқу жылынан бастап республика мектептерінде «педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген адамдар лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі № 338 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» құжатқа сәйкес (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 31 наурыздағы № 121 бұйрығы, Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2022 жылғы 4 сәуірде № 27394 болып тіркелген) педагог-кәсіптік бағдар беруші лауазымы енгізілді.

Педагог-кәсіптік бағдар беруші лауазымы енгізілуі туралы бұйрық енгізілгенмен ұлттық білім беру базасы мәліметтері бойынша 2023 жылы қазақстандық орта білім беру ұйымдарында 2407 кәсіптік педагог кәсіптік бағдар беруді бастаған (1-сурет).

Дереккөз: Nobd.iac.kz (НОБД) - (vcabinet.kz)

Бұл мәлімет бойынша соңғы мәлімет бойынша, еліміздегі мектептердің тек 30 % педагог кәсіптік бағдар беруші штатын ашқан, оның ішінде Ақмола

облысында тек -6%, Қостанай облысы-6,5%, Алматы облысында тек 4%, Жетісу облысы- 2% осы маманмен қамтылғандығын көрсетті.

Республика мектептерінде педагог-кәсіптік бағдар беруші лауазымын енгізу жоғары оқу орындарында жаңа «Педагог- кәсіптік бағдар беруші» білім беру бағдарламасын, сондай-ақ педагогикалық бағыттағы барлық білім беру бағдарламаларына кәсіптік бағдар беру модулін енгізуді талап етеді.

Қазақстандық мектептердің кәсіптік бағдар беру процесін ұйымдастыру бойынша қызметі «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 19 желтоқсандағы бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» Министрдің 2019 жылғы 20 желтоқсандағы № 544 бұйрығымен 2018 жылғы № 692 «Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында білім алушылардың кәсіптік бағдарын диагностикалау және айқындау жөніндегі әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы» айқындалған.

Бұйрық білім алушының кешенді кәсіби диагностикасы мыналардан тұратынын анықтайды:

- психологиялық зерттеу, оның ішінде қызығушылықтар мен бейімділіктерді анықтау;
- психологиялық портретті құрастыру;
- мамандыққа бейімділігін анықтау;
- ұсынылатын мамандықты негіздеу;
- географиялық орналасуын, жоғары оқу орындарының, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының рейтингіндегі орнын ескере отырып оқу орындарын таңдау;
- оқушылар мен ата-аналарға кәсіптік бағдар беру.

Білім беру саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша еңбек нарығының қажеттіліктеріне және оның даму перспективаларына сәйкес әлеуметтік кәсіптік бағдарлауды үйлестіру халықты жұмыспен қамту саласындағы мемлекеттік саясаттың бағыттарының бірі ретінде заңды түрде бекітілген. Жалпы білім беретін мектептердің жоғары сыныптарының оқушыларына кәсіптік бағдар беруді жүзеге асыру мамандығы бойынша жұмысқа орналасу мүмкіндіктері туралы кәсіптік ақпарат беру, жеке ерекшеліктеріне қарай мамандық таңдау және кәсіптер мен лауазымдардың нақты түрлері бойынша кәсіптік таңдау бойынша кеңес беру болып табылады. Жұмыспен қамту орталықтары әлеуметтік кәсіптік бағдар беру қызметтерінің операторлары болып табылады, олар еңбек нарығының бірыңғай ақпараттық базасын әлеуметтік кәсіптік бағдарлаудан өткен адамдар туралы ақпаратпен толтыруды қамтамасыз етуге міндетті.

Елімізде мектеп оқушылары мен студенттерді олардың болашақ мамандығы мен кәсіптік қызметіне дайындау; еңбек нарығында тиімді мінез-құлық дағдыларына үйрету; академиялық және кәсіптік білімді біріктіру; мектеп оқушылары арасында жеке кәсіпке қатысты жеке мақсаттар мен жоспарларды қалыптастыру; оқу орындары мен кәсіпорындар арасындағы байланыс; білім беру мен жұмыспен қамтудың үздіксіздігін қамтамасыз ету; болашақ кәсібін ерте жастан таңдауға бағытталған іс-шаралар жүргізілуде.

Статистикалық мәліметтерді жан-жақты талдау бізді кәсіби бағдар әртүрлі мемлекеттік мекемелердің әлеуметтік, психологиялық, педагогикалық және практикалық қызметінің көп қырлы жүйесі екендігіне әкеледі. Олардың жиынтық жұмысы бір ғана мақсатқа бағынады – әлеуметтік-экономикалық мәселелерді шешу үшін жас ұрпақты заманауи жағдайларға барынша бейімдеу.

Мектеп оқушылары мен студенттерді оқытудың, үздіксіз білім мен тәрбие берудің еңбек жүйесінің бір бөлігі ретінде кәсіптік бағдар беру оқу әдебиетінде күнделікті көрініс тауып, ол өз кезегінде экономика мен әлеуметтік өзгерістерге бейімделеді. Ол білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауын қамтамасыз ететін жоғарыда аталған міндеттердің кешенін шешу арқылы жүзеге асырылады, мұнда педагогикалық ұжымға маңызды рөл жүктеледі[6].

Орта білім беру ұйымдарының басшылары кәсіптік бағдар беру, педагогтардың біліктілігін уақытылы арттыру, өңірлік жұмыспен қамту орталықтарымен өзара іс-қимыл жасау үшін сапалы үздіксіз жұмыс жүргізуі қажет. Сабақтастықты қамтамасыз ету, білім беру ұйымы деңгейінде біліктілікті арттыру, сондай-ақ мұғалімдер мен қызметкерлерді уақытылы хабардар ету, тәжірибе мен ақпаратты тарату бойынша тренингтер мен кездесулер ұйымдастыру. Кәсіби талдау нәтижелері бойынша пән мұғалімдерімен, сынып жетекшілерімен, мектеп оқушыларымен және олардың ата-аналарымен түсіндірме әңгімелерін жүргізу. Кәсіби бағдар берудің күшті жақтарын нығайту және әлсіз жақтарын жақсарту бойынша ұсыныстарды дайындау.

Орта мектеп түлегі уақыт талабына сай әлеуметтік және кәсіби таңдауын дұрыс жасай алуы тиіс. Ол дүниетанымы кең, ой-өрісі икемді, нарық пен ақпараттық технология жағдайында өмір сүре білуі керек. Мектеп түлегіне заманауи адамға қажетті негізгі білімді беру жеткіліксіз, тез өзгертін әлемде өзін жүзеге асыруға және табысқа жетуге дайын болуға бағытталған мектеп-заман талабы.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1) Тоқаев Қ.Қ. Қазақстан Республикасы Президентінің 1.09.2021 жылғы ел халқына Жолдауы. «Халық бірлігі мен жүйелі реформалар – еліміздің өркендеуінің берік іргетасы»// <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-183048>;

2) Профориентационная работа в школе <https://stranatalantov.com/news/proforientaczionnaya-rabota-v-starshej-shkole/>;

3) Why Students Need Career Guidance in Schools? <https://www.studenthub.ug/blog/286/why-students-need-career-guidance-in-schools%3F>;

4) Педагог-кәсіби бағдар берушіге арналған әдістемелік ұсынымдар – Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022. – 60 б. Авторлары: Мазбаев О.Б., Ергалиева Г.Т.;

5) Жоғары сынып оқушыларына кәсіптік бағдар беру қызығушылықтарды анықтау және болашақ мамандығын қалыптастыру негізі ретінде / В.Е.Скачок,

В.Н.Буций, Л.Ю.Петровская [және т.б.]. - // Жас ғалым. - 2018 ж. - № 50 (236). - С. 449-452.

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ІЗГІЛЕНДІРУДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТТІҢ РОЛІ

Ділдәбекқызы Дана

*М.Мәметова атындағы Қызылорда
педагогикалық жоғары колледжінің
педагогика пәнінің оқытушысы*

Аңдатпа. Қоғамда жүріп жатқан әлеуметтік-экономикалық қайта құрулар білім беру жүйесін, әдістемесі мен оқу - тәрбие процестерін ұйымдастырудың технологиясын түбірінен жаңартуды талап етуде. Педагогикалық жаңалықты жасау, игеру және пайдалануда басқару қызметінің маңыздылығы, Оқытушылардың кәсіби құзыреттіліктерін, шығармашылық ізденісін жетілдіруде нәтижеге бағытталған білім берудің инновациялық түрлерін ұйымдастыру, жаңғырту, әдістемелік сүйемелдеу туралы айтылады.

Аннотация. Социально-экономические преобразования, происходящие в обществе, требуют коренного обновления системы образования, методики и технологии организации учебно-воспитательных процессов. Речь идет о важности управленческой деятельности в создании, освоении и использовании педагогических новшеств, организации, модернизации, методическом сопровождении инновационных форм образования, ориентированных на результат, в совершенствовании профессиональных компетенций, творческого поиска преподавателей.

Abstract. The socio-economic transformations taking place in society require a radical renewal of the education system, methods and technologies of the organization of educational processes. We are talking about the importance of managerial activity in the creation, development and use of pedagogical innovations, organization, modernization, methodological support of innovative forms of result-oriented education, in improving professional competencies, creative search for teachers.

Білу ғана аз, сол білгеніңді істе қолдана білу керек
И.Гете

Қазіргі білім берудің жаңашыл бағытының өзгеруі, қоғамға жоғары білімді, рухани-адамгершілігі мол, өздігінен шешім қабылдай алатын, ынтымақтастыққа қабілетті, бейімділігі мен жауапкершілік сезімі биік адам қажет. Бұған жету үшін басқаруды дамытуға бағытталған жаңа модел болуы шарт. Педагогикалық менеджмент адамдардың өзін-өзі дамыту, еркіндік және шығармашылығын дамыту болып табылады. Менеджмент ұғымы — бұл адамдардың ынтымақтастығы, адамдардың қарым-қатынас әдісі. Осы жерде өзін-өзі ұйымдастыру, өзін-өзі дамыту үрдісі ретінде педагогикалық менеджменттің ықпалын көруге болады. Ол үшін педагогикалық менеджменттің колледж негізінде болжау ұстанымдарын атауға болады.

Адамды сыйлау және оған сенімділікпен қарау;

Адамдарға тұлға ретінде қарау қағидасы;

Ынтымақтастық әрекеті немесе басқарудан қарым-қатынасқа көшу;

Үздіксіз кәсіптік білімін көтеру. Мұғалімге ықпал жасау қағидасы;

Мұғалім жұмысын бағалау қағидасы.

Бұл қағидалар педагогикалық менеджментте бірқатар нақты талаптар қояды. Олар мына төмендегілер:

- ✓ адамның жеке басының беделін құрметтеу, адамның құқы мен мүмкіндіктерін мойындау;
- ✓ адамға сену, оның өзін-өзі тануы және мүмкіндіктерін ашып көрсету үшін жағдай жасау;
- ✓ өзара құрмет негізінде сенім ауанын қалыптастыру;
- ✓ бастамашылдықты, шығармашылық бейімділікті, ұжымда өз орнын таба білуді қалыптастыру;
- ✓ жетістікті, колледждің ісіне әркімнің қосқан жеке үлесін мадақтау;
- ✓ Адамға құрмет және сенім - басқарудағы ізгіліктің ең жоғары көрінісі.

Инновация — жаңалық, жаңашылдық, өзгеріс деген ұғымды білдіреді. Инновация құрал және процесс ретінде әлдебір жаңалықты ендіру деген сөз. Педагогикалық процесте инновация оқыту мен тәрбиенің тәсілдері, түрлері мақсаты мен мазмұнын, мұғалім мен оқушының бірлескен қызметін ұйымдастыруға жаңалық енгізуді білдіреді. Жаңа енгізілген немесе инновация адамның кәсіптік қызметінің бәріне де тән болғандықтан, ол табиғи түрде зерттеудің, талдаудың және тәжірибеге енгізудің нысанасына айналды. Инновация өздігінен пайда болмайды. Ол ғылыми әдістердің, жекелеген мұғалімдер мен тұтас ұжымның озық педагогикалық тәжірибесі. Бұл процесс стихиялы дамымайтындықтан ол басқаруды қажет етеді. Тұтас педагогикалық процестің инновациялық стратегиясында жаңашылдық процестерді тікелей алға апарушылар ретінде колледж директоры, әдіскерлер мен оқытушылардың рөлі арта түсуде. Оқыту процесінің көптүрлілігіне қарамастан - дидактикалық, компьютерлік, проблемалық, модульдық және басқа — жетекші педагогикалық қызметті іске асыру мұғалімнің еншісінде қалып отыр. Оқу-тәрбие процесіне қазіргі заманғы технологиялардың енгізілуіне байланысты әдіскерлер мен оқытушылар кеңесшінің, ақылшының және тәрбиешінің қызметін одан әрі игеруде. Оқытушының кәсіптік қызметі арнаулы, пәндік білімдермен ғана шектелмей, педагогика мен психологияның, оқыту мен тәрбие технологиясы салаларының қазіргі заманғы білімдерін де қамтитын болғандықтан оқытушыдан арнайы психологиялық - педагогикалық дайындық талап етіледі. Осы негізде педагогикалық инновацияны қабылдау, бағалау және іске асыруға дайындық қалыптасады. Білім берудегі инновациялық процестердің мәнін педагогиканың маңызды екі проблемасы құрайды. Олар — озық педагогикалық тәжірибені зерттеу, жинақтау және тарату проблемасы және педагогикалық-психологиялық ғылымдардың жетістігін практикаға енгізу проблемасы. Соған сәйкес инноватика пәні, инновациялық процесстердің мазмұны мен механизмі осы кезге дейін бір-бірінен оқшау қарастырылып келген өзара тығыз байланысты екі процестің тұтастығы тұрғысынан қарастырылуы тиіс, яғни инновациялық процестің нәтижесі теория мен практиканың тоғысуында пайда болатын

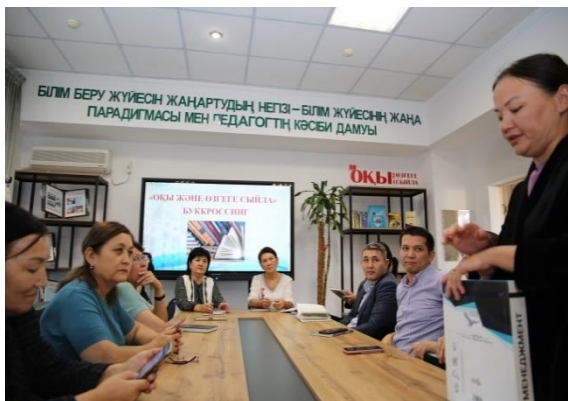
теориялық және практикалық жаңалықтарды қолдану болуға тиіс. Бұның барлығы педагогикалық жаңалықты жасау, игеру және пайдалануда басқару қызметінің маңыздылығына көз жеткізе түседі. Өйткені, мұғалім жаңа педагогикалық технологияның, теория мен концепцияның авторы, талдап

жасаушысы, зерттеушісі, тұтынушысы және насихатшысы қызметін атқарады. Осы процесті басқару мұғалімнің өз қызметінде әріптестерінің тәжірибесі немесе ғылымындағы жаңа идеялар, әдістемелерді дұрыс тандап, бағалау және қолдануын қамтамасыз етеді. Ал педагогикалық қызметте инновациялық бағыттылықты қазіргі заманғы білім беру, қоғамдық және мәдени даму жағдайында педагогикалық қызметтің инновациялық бағыттылығының қажеттілігі бірқатар жағдайлармен айқындалады.

Біріншіден, қоғамда жүріп жатқан әлеуметтік-экономикалық қайта құрулар білім беру жүйесін, әдістемесі мен түрлі типтегі оқу орындарының оқу тәрбие процестерін ұйымдастырудың технологиясын түбірінен жаңартуды талап етуде. Педагогикалық жаңалықты жасау, игеру және пайдалануға негізделген мұғаліммен тәрбиеші қызметінің инновациялық бағыттылығы білім беру саясатын жаңартудың құралына айналуға.

Екіншіден, білім беру мазмұнын ізгілендірудің күшеюі, пәндерінің көлемі мен құрамының үнемі өзгеріске ұшырауы, жаңа оқу пәндерінің енгізілуі жаңа ұжымдық формалар мен оқыту технологиясын үздіксіз іздестіруді талап етуде.

Осы жағдайда мұғалімдер арасында педагогикалық білімнің рөлі мен беделі арта түсіп отыр. Оқытушылардың кәсіби құзыреттіліктерін, шығармашылық ізденісін жетілдіруде нәтижеге бағытталған білім берудің инновациялық түрлерін ұйымдастыру, жаңғырту, әдістемелік сүйемелдеу мақсатын көздеген колледждің әдістемелік қызметінің оны ерекше болды. Оқытушылардың әдістемелік жұмысын сайыс, айлық, әдістемелік марафондар түрінде өткізу дәстүрге айналды. Іс-шаралар аясында жаңашыл-мұғалімдермен, әр жылғы түлектермен кездесу, шеберлер-классын өткізу, семинарлар, конференциялар, әдістемелік сағаттар, педоқулар, ОӘК отырысы, олимпиадалар мен сайыстар, сыныптан тыс іс-шаралар жоспарланады. Нәтижесінде оқытушылардың үнемі ізденіп, білім қоры мен өзінің іс-тәжірибесін тарату, өзгенің жаңалығын үйрену, кәсіби тұрғыда жаңа сатыға қадам басып, білім жүйесіне енген жаңалықтың қыр – сырын зерттеу, жаңартылған білім беру бағдарламаларын оқу процесіне енгізу арқылы оқытушылардың педагогикалық шеберлігін жетілдіру, тәжірибе алмасу мақсатында әдістемелік марафон жұмыс жоспары жасалды.

Жоспарға сәйкес мерзімімен «Оқытушы шеберлігі – педагогикалық процестің жемісі» тақырыбы аясында «Жаңартылған бағдарлама – білім берудің жаңа мазмұны» шеберлік сыныбы, «Оқу процесінде цифрлық білім ресурстарын тиімді пайдалану» әдістемелік калейдоскоп, «Информатиканы оқытуда цифрлық білім беру ресурстарын қолдану» панорамалық сабақтар, «Білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында цифрлық білім беру ресурстарын пайдаланудың тиімділігі» әдістемелік диалог, «Оқыту процесінде цифрлық білім беру ресурстарын қолдану: әдістері мен тиімділігі» педагогикалық вернисаж, «Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің цифрлық білім ресурстарының мүмкіндіктері» әдістемелік көпір, «Электронды сандық кітапхана: заманауи қызмет жүйесі» библиофреш, облыстық деңгейде «Ұлы дала мұрасы-цифрлық өркениет жағдайында» тақырыбында әдістемелік семинар өткізілді. Еліміздегі короновирустық инфекцияның таралуына байланысты «Коронавирустық инфекцияның таралуына байланысты шектеу шаралары кезеңінде техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар» мен «Колледждегі оқу процесін қашықтықтан білім беру технологиясы бойынша ұйымдастырудың қағидаларына» сәйкес жаңа оқу жылына даярлық кезеңіндегі оқу процесін ұйымдастырудың, оқу-әдістемелік жұмыстардың, оқу-өндірістік тәжірибені ұйымдастырудың, ақпараттандыру және оқытушылар мен студенттердің цифрлық сауаттылығын арттырудың іс шаралар жоспары әзірленді. Әдістемелік жұмыс бағыттарының бірі- қашықтықтан білім беруді оқу-әдістемелік сүйемелдеу.

Әдістемелік сүйемелдеудің міндеттері:

- Жаңа білім беру бағдарламалары шеңберіндегі барлық модульдер мен пәндер бойынша оқу бағдарламаларын;
- оқу-әдістемелік кешендерді және қашықтан оқыту үшін электронды оқу-әдістемелік кешендерді жетілдіру;
- оқу-тәрбие процесінде цифрлық білім беру ресурстарын тиімді қолдану;
- оқытушылардың бейнесабақтар қорын толықтыру;

Қашықтықтан оқытуды ұйымдастыруда әдістемелік сүйемелдеу мақсатында ақпараттық вебинарлар, оқыту семинарлары, шеберлік сыныптары жоспарлы түрде ұйымдастырылып отырды. Солардың бірі «Информатика» және «Ақпараттық жүйе» пәндік циклдық бірлестік оқытушыларының «Қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудағы виртуалдық өзара іс-қимыл» тақырыбындағы марафон аясында ұйымдастырылған:

- ISpring Free Cam-экраннан бейнежазуға арналған бағдарлама;
- TESTMOZ-қалыптастырушы бағалауды ұйымдастырудың қарапайым құралы;
- oCam-бейне түсіруге арналған бағдарлама;
- Jamboard-онлайн тақта;
- «Live Worksheets-интерактивті жұмыс беттерін жасауға арналған веб-сервис»;
- «Apowersoft com-экранды жазуға арналған онлайн веб-интерфейс»;
- «Learning apps» жаратылыстану пәндерін оқытуға арналған бағдарлама;
- «Plickers» бағдарламасын бастауыш сыныптарда қолдану атты ақпараттық вебинарлары оқыту жұмысын сапалы ұйымдастырып, нәтижеге жету бағытындағы маңызды әдістемелік жұмыстар болды.

Тәуелсіз ел тірегі – білімді ұрпақ, ал сол елдің болашағы болатын білімді ұрпақтың қалыптасуында білім сапасы жоғары, кәсіби және әдістемелік жұмыста шебер, шығармашыл мұғалімнің алатын орны ерекше әрі маңызды екендігін түсінген педагог өмір бойы ізденуін, оқуын тоқтатпайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Білім берудегі менеджмент. Оқулық / К.Д.Бузаубакова. - Тараз: 2020ж.
2. Педагогический менеджмент. Симонов В.П. М., 2004
3. Менеджмент негіздері. Жакенова Б.Қ., Тәмпішева Қ.Б., Мақсатова Л.М. Астана-2007

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ АЯСЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУДАҒЫ ПЕДАГОГТІҢ РӨЛІ

Досова Л.А.

*п.ғ.м. Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ
аға оқытушы*

***Аңдатпа.** Мақалада бүгінгі күнгі білім беру жүйесі алдында оқушыны ойлануға үйрету, қай жаста болмасын алдынан шығатын түрлі проблеманы шешуге қажетті әрекет тәсілдерін үйрету міндеті туралы жазылған. Мазмұнында жеке тұлғаның құзыреттіліктерін дамыту мен қалыптастыруда нысандар мен құбылыстарды зерттеумен байланысты маңызы зор екені келтірілген. Бастауыш мектептердің жаңартылған білім беру бағдарламаларының ерекшеліктері кең ауқымды дағдыларды қалыптастыруға негізделгеніне бағытталған.*

Аннотация. В статье рассматриваются задачи стоящие перед системой образования научить ученика думать, научить его способам действий, необходимым для решения различных проблем, возникающих перед ним в любом возрасте. В содержании приведено большое значение в развитии и формировании компетенций личности, связанных с изучением предметов и явлений. Автор отмечает особенности обновленных образовательных программ начальных школ направленных на формирование навыков широкого спектра.

Abstract. The article discusses the tasks facing the education system to teach a student to think, to teach him the actions necessary to solve various problems that arise at any age. The content is of great importance in the development and formation of personal competencies related to the study of subjects and phenomena. The author emphasizes the features of the updated educational programs of primary schools aimed at the formation of a wide range of skills.

Қазақстан күн сайын қарқынды дамып келеді және ұлттың зияткерлік әлеуетін қалыптастыруға батыл қадам жасап отыр. Білім беру жүйесі терең де сатылы стратегиялық жаңғырту кезеңін бастан өткеруде.

Бүкіл әлемде білім беру жүйелерінің келешек ұрпаққа қандай білім беретіні туралы мәселе қайта қаралуда. Осы мәселе аясында «XXI ғасырда табысты болу үшін оқушылар қандай білім мен дағдыларды игеруі қажет?», «Оқу бағдарламасы білім беру ісіндегі және жалпы қоғамдағы құндылықтардың қайсысын қамтуы қажет?», «Оқушыларды қандай адам етіп тәрбиелеп шығарғымыз келеді, олар өз-өздерін таныту және дамыту үшін қандай әлеуетке ие болуы керек?» деген сияқты негізгі сауалдар туындайды. Бұл сауалдар білім беру бағдарламасын жүзеге асыруда қолданылатын оқу-әдістемелік кешенмен тығыз байланысты. Осы сауалдардың жауабы ретінде қазіргі таңда білім беру мазмұны жаңартылып, өзінің алғашқы қадамдарын бастап кетті.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру – білім беру процесінің негізі болып табылады.

Қазақстанның білім беру саласындағы жасап жатқан ізденістері 21-ғасырдың өмір талаптарына сай сапалы бала тәрбиесі мақсатында дұрыс шешімдер қабылдауға бағытталған. Әлемдік білім беру тәжірибесінде барлығының тарапынан күтілетін білім беру нәтижесі ретінде қарастырылатын құзіреттіліктер шеңбері айқындалған (ЮНЕСКО, 1996). Еліміздегі білім беру реформасы әр оқушының өмір бойы табысты жұмысы мен үйренуіне қажетті тұлғалық қабілеттерін дамытуға бағытталған әлемдік тәжірибеге негізделеді. Демек, білім беру жүйесінің түлегі қызметтік жағынан сауатты болумен қатар кез-келген өмірлік мәселені шешу барысында, қойылған мақсатқа жету үшін құрал, әдіс пен жол таңдауда рухани және адамгершілік қуатын көрсетуге қабілетті болуы тиіс.

Білім берудегі сауаттылық мәселесі, біріншіден, нақты бір елдегі халықтың әлеуметтік жағдайына, екіншіден, мемлекеттің экономикалық дамуына, үшіншіден, елдегі мәдени ахуалға тәуелді болатындығы айқын. Бүгінгі өркениеттің даму деңгейі білімділік пен сауаттылық ұғымдарының мазмұны мен оны түсінудің сара жолдарын іздестіруді қажет етіп отыр. Ғылыми еңбектерде сауаттылық ұғымының белгілі бір деңгейде ана тілінің грамматикалық нормаларына сай оқу, дұрыс жаза алу дағдыларын игеру екені байқалады. Әйтсе де адамның өмір сүруіне қажетті деп танылып, меңгеруге ұсынылған бастауыш мектеп деңгейіндегі белгілі бір білім, білік пен дағдылардың жиынтығы (оқу,

жазу, санау, сурет салу және т.б.) ретіндегі тілдік сауаттылық қазіргі кездегі әлеуметтік сұраным талаптарымен сәйкес келе бермейді.

Сауаттылық ұғымының нақты мазмұны дара тұлғаның дамуына қойылатын қоғамдық талаптарға байланысты құбылмалы сипатқа ие болады. Ол қарапайым оқу, жазу, санау біліктіліктерінен бастап адамның әлеуметтік үдерістерге саналы түрде қатысуына мүмкіндік беретін, қоғамдық қажеттігі айқын кешенді білімдер мен біліктерден құралатын функционалдық сауаттылықты меңгеруді де қамтиды. С.И.Ожеговтың сөздігінде «функция» сөзінің мәні «Вызванный функционированием чего-нибудь, зависящий от деятельности, а не от структуры, строения чего-нибудь (книжн)»— деп анықталса, Қазақ тілінің түсіндерме сөздігінде: «функционалдық ұғымы бір нәрсенің құрылысы, құрамынан емес, қызметінен болатын, соның әрекетіне байланысты болады» – деп сипаттама беріледі. Бұдан «функция» ұғымы белгілі бір заттың атқаратын қызметіне немесе іс-әрекетіне қатысты айтылатыны танылады.

Ал Функционалдық сауаттылық оқушылардың сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау қабілеті, оқушылардың өзгермелі өмірге бейімделуінің шарты, оқушылардың жеке бас қабілеттерін дамытудың тетігі, оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытудың негізі, әлеуметтік-мәдени дамуының өлшемі, білім, білік, дағдыларының құзыреттілікке ұласу жолы. Ол оқушылардың қатысымдық, ақпараттық, проблемалардың шешімін табу құзыреттіліктерінің бірлігінен құралады.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылық мазмұны келесі құзыреттіліктерден көрінеді:

- ✓ оқу, жазу сауаттылығынан;
- ✓ жаратылыстану ғылымындағы сауаттылығынан;
- ✓ математикалық сауаттылығынан;
- ✓ компьютерлік сауаттылықтан;
- ✓ денсаулық мәселесіндегі сауаттылықтан;
- ✓ құқықтық сауаттылығынан.

«Қазіргі заманғы білім беру жүйесін құру, оқытудың инновациялық нысандары мен әдістерін енгізуде педагог қызметкерлердің тұлғасына және кәсіптік құзыреттілігіне жоғары талаптар қояда». Осы талаптарды жүзеге асыру үшін білім беру жүйесінде өзгерістер болуда, сол өзгерістердің бірі оқушылардың алған білімдерін өмірде қолдана алуларына бағытталған білімнің болуы. Яғни, оқушылар мен мұғалімдердің құзіретті болуы.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мұғалімнің дайындығы орайда, бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін дамытуға қатысты теориялық әдебиеттер мен бастауыш сынып мұғалімдерінің біліктілігін арттырудың нақты тәжірибесін талдау барысында байқалғаны:

- қазіргі қоғам сұранысының талаптарына сай бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін дамытудың қажеттілігі біліктілікті арттыру жүйесінде қалыптастырылуда;

- бастауыш сынып мұғалімінің қазіргі жағдайы және кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы мүмкіндіктерге жол ашылуға;
- оқытудың заманауи жаңа технологияларын өздері таба алатын, жаңғырту мен даму тенденцияларына сай өзінің кәсіби қызметіне рефлексивті өзгерістер енгізе алатын кәсіби құзыретті педагогтерді қалыптастырудың теориялық және ғылыми-әдістемелік жолдарының біліктілікті арттыру курстарында қарастырыла бастады.

Сонымен қатар курс барысындағы функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға арналған педагогикалық технологияларды меңгерту, педагогтердің технологияларды түсініп, дұрыс қолдана білуін, адам және оқушы рөлін жаңа түсіністікпен қабылдауын, білім беру үдерісін жобалауына ықпал етеді.

Педагогикалық технологиялар білім беру жүйесіндегі идеялар мен көзқарастарды біліктілікті арттыру курстарында орынды қолдану оқу үдерісін нәтижелі етеді педагогтердің кәсіби дайындық сапасын көтеруге мүмкіндік береді.

Кәсіби құзыретті мұғалімдерге қойылатын талаптар қазіргі қоғам қажеттілігінен туындайды. Жаңа қоғам мұғалімі тек кәсіби шеберлігі жоғары адам ғана емес, рухани дамыған, шығармашыл, мәдениетті, білім құндылығын түсінетін, педагогикалық технологияларды меңгерген, ғылым мен техника жетістіктері негізінде кәсіби даярланған болуы тиіс.

Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі.

Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда педагогикалық практика үлкен рөл атқарады. Оның шығармашылық және педагогикалық құбылыстарды зерттеуге деген қабілеті дамиды, педагогикалық шеберліктің негіздері қаланады. Кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру жеке шығармашылық қабілетті дамытуды, педагогикалық инновацияларды дұрыс қабылдауы, күнделікті өзгеріп жататын педагогикалық ортаға тез бейімделуді қажет етеді.

Мұғалімнің мақсаты–білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыра отырып сапалы білім беру болса, ал қазіргі заман талабына сай білім берудің жолы – тиімді педагогикалық технологияларды басшылыққа алу.

Білім беру үрдісіне ұстаз да, шәкірт те жеке тұлға болып қарастырылатын болды. Жеке тұлғаға жету үшін әр оқушының қабілетін танып, біліп, дамытып, шындап, жөн сілтеп, адам дәрежесіне келтіру керек. Демек, оқытудың жаңа технологияларын пайдалана отырып, білім сапасын арттыру, мазмұнын байыту, оқу үрдісін жетілдіру, жан-жақты дамыған, рухани дүниесі бай жас ұрпақты тәрбиелеу-кезек күттірмейтін мәселелердің бірі. Бұның өзі оқушылардың өз бетімен жұмыс жасау, даму, тәрбиелеу, әр баланың қабілетін, дарынын ашу мұғалімдер қауымына зор міндеттер жүктейді.

Білім берудің негізгі мақсатына қатысты қазіргі қоғамда жаңа ұғым пайда болды. Мұғалім ең алдымен оқушыда өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастыруға ат салысу керек. Өйткені, бұл тұлғаны ұлттық және әлемдік мәдениетке үйлесуге аппаратын сара жол. Бүкіл дүние жүзіндегі болып жатқан осындай құндылықтардың өзгеруі жаңа ғасырға жас ұрпақты дайындау міндетімен байланысты.

Біздің қоғамға жаңа мағлұматтарды қабылдап қана қоймай, оны ойлана отырып, сыни талқылап, ой елегінен өткізе білетін оқушылар керек. Яғни, гуманизм мен демократия идеялары басты бағыт болып тұрған жаңа ғасырда білім беру жүйесіне де жаңа тәжірибелер енгізу.

Оқытудың әдіснамасы мен мазмұнының түбегейлі жаңартылуы – «Қалай оқыту?» және «Нені оқыту?» деген сұрақтарға құзыреттілік әдіс деген негізгі жауап ретінде ұсынылады. «Құзыретті маман», қызмет саласына қарамастан, біздің үміттеріміз бен сұраныстарымызды қанағаттандыратын өзінің жоғары кәсібилігімен ерекшеленеді. Қазақстандық мектептер оқытуда құзыреттілік әдісті таңдайды, оның бірнеше себебі бар. Біріншіден, оқу ақпараты көлемін бір бағдарламаға «енгізу» мүмкін емес. Екіншіден, оны есте сақтаудың қажеті жоқ, одан гөрі оқушыларды бар ақпаратты қолдана білуге үйреткеніміз дұрыс болады. Үшіншіден, бүгінгі күні оқушылардың алдына қойылатын талаптар мектептен қазіргі заманғы ойлай білетін, таңдай алу және таңдай білу, дербестілік, тіл табыса білу, толеранттылық, бейімделе білу, командада жұмыс істей алу қабілеттері дамыған және дербес шешім қабылдай алатын жеке тұлғаны тәрбиелеуді талап етеді.

Оқушылардың осындай қасиеттері жаңа, толық, жекелік және әлеуметтік интеграцияланған білім алу нәтижесін береді. Құзыреттілік әдіс арқылы оқыту үшін жаңа бағдарлы педагогтер, дамыту оқулықтары, тиімді білім беру технологиялары, сонымен қатар, өзіндік жеке қабілеттерін дамыту үшін жеке білім беру траекториясын жасауға үйренетін оқушылар, балаларын шыдамдылықпен және даналықпен табысты өмірге итермелейтін ата-аналар қажет.

Сондай-ақ, бастауыш сынып пәндеріне арналған оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардан шынайы проблемаларды анықтап зерттей білуді талап етеді. Мұғалім оқу жоспарларындағы оқу мақсаттарына жетуге ынталандыратын жаттығуларды қалай жоспарлауға болатынын көре алады. Оқушыларға оқу жоспарындағы жаттығулар аясында көзделген оқу мақсаттарына қол жеткізуге көмектесетін бірқатар педагогикалық тәсілдерді пайдалану қажет. Мұғалім оқушылардың оқу мақсаттарына жетуіне мүмкіндік беру үшін оқу мақсаттарын белгілеп, олармен оқушыларды таныстыру арқылы, мақсаттарды бақылап, оқытуды реттеу арқылы оқу үдерісінің ашықтығын қамтамасыз етеді.

Әр сыныптың ерекшеліктерін ескере отырып оқу пәндерін оқыту арқылы оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай өз түсініктерін кеңейтуге және өзінің ой-пікірі үшін жауапты бола алуға, өзіндік көзқарасы мен пайымдауын қалыптастыруға, мұқият зерделеуге және өз ойын сенімді айта білуге әртүрлі

тәсілдердің көмегімен ынталандыруға негізделген оқытудың белсенді әдіс-тәсілдерінің түрлерін пайдалана отырып сабақ жоспарларын құру, әрбір мұғалімнің өз шығармашылығы мен тәжірбиесі болмақ. Осы орайда, «мақсатқа жету мүмкін болмаса, мақсатыңды емес, әдісіңді өзгерт» деген Конфуцийдің сөзінің аса маңыздылығына көз жеткіземіз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. ҚР Білім және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы. ҚР Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 988 қаулысы. [Электрондық ресурс] - URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988>
2. Джадрина М.Ж. Инновационные процессы в школьном образовании Казахстана как основание для повышения его качества// Информационно-методический журнал открытая школа –№2(153). – 2016. – С. 3-6.
3. Республикалық ғылыми–әдістемелік және ақпараттық – сараптамалық журнал 12жылдық білім, 2005ж.
4. Педагог қызметкерлердің біліктілігін арттырудың оқу бағдарламалары және оқу –тақырыптық жоспарлары. – Алматы, 2013ж.

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К ПЕДАГОГУ В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: ВОПРОСЫ НЕПРЕРЫВНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ И СЕРТИФИКАЦИИ

Жағұпарова А.А.

Учитель КГУ «Возвышенская средняя школа»

Района Мағжана Жумабаева
Северо-Казахстанской области

Аңдатпа. Мақалада қазақ мектебіндегі мұғалімге қойылатын замануи талаптар қарастырылған. Педагогикалық қызметтің мәні айқындалып, оның Қазақстанның білім беру сегментіне қажеттілігі негізделді. Мұғалімнің рөлі егжей-тегжейлі сипатталған, сонымен қатар мұғалімнің мәртебесіне әсер ететін негізгі факторлар келтірілген. Сонымен қатар, жұмыста Қазақстанның білім беру жүйесіндегі педагогикалық қызметтің негізгі функционалдық міндеттері мен сипаттамалары сипатталған.

Аннотация. В статье рассмотрены современные требования к педагогу в казахстанской системе образования. Выделена сущность педагогической деятельности и обоснована её необходимость в образовательном сегменте Казахстана. Подробным образом описана роль педагога, а также перечислены основные факторы, оказывающие воздействие на статусное состояние педагога. Кроме того, в работе дано описание базовых функциональных задач и характеристик педагогической деятельности в системе образования Казахстана.

Abstract. The article shows the main aspects of the current state of the status of a teacher in the Kazakh education system. The essence of pedagogical activity is highlighted and its necessity in the educational segment of Kazakhstan is substantiated. The role of the teacher is described in detail, and the main factors influencing the status of the teacher are listed. In addition, the article describes the basic functional tasks and characteristics of pedagogical activity in the education system of Kazakhstan.

Наше современное время -это время инноваций и технологий, время быстротечных и меняющихся событий. И образование сегодня представляет собой одно из важнейших направлений человеческой жизнедеятельности, вершина развития всех цивилизованных стран мира, в том числе и в Казахстана.

В современном непрерывном образовании, конечно, ключевую роль играет педагог, основной задачей которого является воспитательная и преподавательская работа, основанная на всех этапах его деятельности.

Педагог - это единственный человек, который профессионально занимается воспитательной и преподавательской деятельностью, который имеет способности учить, воспитывать, помогать, переживать, сопровождать в течении жизни. Эта профессия трудная и требует от человека, постоянного творчества, креативного мышления, постоянной работы над собой учебы и стремления к знаниям, любви к детям, безграничной преданности к своему делу.

Педагог сегодня не просто рассказчик, а учитель, который научит не просто слушать, а применять полученные знания в жизненных ситуациях. Среди педагогов есть как: воспитатель, учитель, психолог. Все они работают с детьми в самых различных областях. Учителя, которые учили, вдохновили стать лучше, прогрессивным, совершенствоваться в своем деле.

На сегодняшний день педагог обладает собственным уникальным статусом в обществе, который регулируется многочисленными внешними и внутренними факторами образовательной среды, в определенной степени влияющей на него. В связи с этим появляется необходимость рассмотрения статуса педагога и его роли в системе образования.

Эффективность образования напрямую зависит от уровня подготовки преподавателя. С переходом в новое информационное общество вырастают требования к профессиональному уровню педагога. Ставки делаются на специалистов, способных осваивать новшества, способных принести в школьный класс творческий дух и энергию. Какие же перспективы открываются перед учителем XXI века? Какими же возможностями наделяет новый век наше образование?

С переходом на новый вид обучения, сочетающий традиционные формы с применением современных информационно-коммуникативных технологий, в образовании происходит: Перенос центра тяжести с обучения на учение. Учитель перестает быть источником первичной информации, превращаясь в посредника, помогающего ученикам добывать эту информацию. Создание более тесных связей между изучаемыми предметами и окружающей действительностью. Возможность моделирования жизненного пространства при помощи компьютера позволяет ввести изучаемые предметы в контекст жизни детей. Смена модели “образование на всю жизнь” новым подходом – “образование в течении всей жизни”. Это обусловлено ускорением темпов развития цивилизации. Знания быстро устаревают в меняющемся мире и требуют постоянного обновления, что ведет к непрерывному обучению. Формирование сетевых сообществ в сфере образования, что позволяет

эффективно использовать территориально распределенный человеческий потенциал. Учителя в режиме реального времени осуществляют обмен опытом с коллегами, ведут поиск необходимой информации для подготовки к уроку или мероприятию.

Получение образования независимо от места проживания и мобильности человека. Образование постепенно становится доступным и открытым для всех (дистанционное обучение). Учащиеся в современном мире имеет доступ к необходимой информации при помощи всемирной сети Интернет. Не выходя из дома, они могут посетить музеи, картинные галереи, пользоваться электронными книгами, компьютерными энциклопедиями, справочниками. Колоссальная экономия социального времени. Это очень важный аспект при известной загруженности учителя. Применение компьютера помогает преподавателю сократить время подготовки к урокам. Развитие интеллекта человека, его творческого потенциала и критического мышления.

Но в современное время рассматриваемая педагогическая деятельность начала испытывать сложности и противоречия, на появление которых оказала влияние общесистемная трансформация общества, в том числе переход общества от индустриального (промышленного) строя к постиндустриальному (информационному). В целом можно наблюдать тенденции снижения престижности педагога, все меньшего проявления уважения к статусу профессий, связанных с педагогической деятельностью, а в особенности, учителей общеобразовательных учреждений. Нередко наблюдается незаинтересованность молодежи в освоении таких профессий, что приводит к старению педагогических кадров и другим отрицательным тенденциям. В современном обществе все чаще можно заметить взаимосвязь представления о статусе профессии с системой оплаты труда этой самой профессии.

Проблема качества образования в школе существовала, наверное, всегда. Какими только методами, с помощью каких только реформ не пытались ее решить. В современной школе существует множество технологий, используемых на уроках. Современные требования к педагогу в школе меняются, так же как и меняется мир. Но у каждого учителя эти технологии перерабатываются и приобретают свои черты. Одни из учителей добиваются прекрасных результатов, другие, используя в своей работе те же методики, никак не могут достичь каких-либо значимых успехов.

До половины XX-го века педагог являлся самым важным источником профессиональной информации, можно сказать практически единственным. Процессы образования и воспитания строились на получении знаний учениками и студентами напрямую от самих педагогов.

На сегодняшний день благодаря информационным технологиям разрабатываются такие подходы к обучению, которые носят личностно-ориентированный и личностно-деятельный характер. Постепенно осуществляется переход на своеобразные, ориентированные на личность, технологии, что ведет к персонализации педагогического взаимодействия, требующей включения педагога в процесс личностного опыта воспитываемого и

обучаемого [2, с. 80]. При этом стоит сказать, что информационные технологии дали современному педагогу новые функции в его деятельности. Педагог XXI века постепенно начинает играть роль «проводника» в большом массиве информации.

Профессиональная деятельность педагога становится направленной в первую очередь не на то, чтобы быть первоисточником профессиональной информации, а на то, чтобы помогать обучаемым находить нужную информацию, анализировать ее, адекватно оценивать, формировать собственное мнение и представление. И в целом, нужно понимать, что живой контакт, живое общение педагога с воспитанниками и обучаемыми невозможно заменить никакими техническими средствами. Кроме того, необходимо помнить, что педагог не только преподносит информацию, но и осуществляет воспитание человека, помогает ему в формировании его личности и сопровождает его в процессе социализации. Процессы воспитания и социализации в современное время являются очень важными сферами жизнедеятельности человека, так как информационное пространство значительно влияет на них, причем в большинстве своем это воздействие носит негативный характер. Это означает, что роль педагога в процессах воспитания посредством метода социализации на сегодняшний день значительно повысилась по сравнению с прошлыми столетиями.

Подводя итоги, следует отметить, что современная система образования Казахстана претерпевает существенные изменения, вызванные множеством экономических, социальных и культурных факторов.

В связи с этим требования к современному педагогу, диктуются изменениями общества. По большей степени это характеризуется тенденцией снижения авторитета педагога среди современной молодёжи Казахстана, а также отсутствием трансформационных преобразований всего сегмента образования страны. Тем не менее, роль педагога в системе образования является весьма важной, поскольку именно он способен устанавливать взаимосвязи с обучающимися и выстраивать эффективный процесс обучения таким образом, чтобы каждый человек мог получить качественное образование любого уровня и направленности.

Современный учитель – это тот, кто не подавляет и диктует, а учит и учится вместе с учениками, кто отчётливо видит перспективу и работает на результат, на развитие современной конкурентноспособной личности.

Список использованных источников

1. Богаткина А.А. Роль педагога в современном обществе / А.А. Богаткина. – М.: Бюллетень интернет-конференций, 2020. – 270 с.
2. Комонова Т.В. Роль педагога в современном мире / Т.В. Комонова. – М.: Современная система образования: опыт прошлого, взгляд в будущее, 2016. – 466 с.
3. Кусаинов А.К. Роль учителя в повышении качества образования / А.К. Кусаинов. – Алматы: Человек и образование, 2016. – 289 с

ПРОБЛЕМЫ СОЗДАНИЯ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩЕЙ СРЕДЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ И ПРАКТИКЕ

Жакупова Акзат Аскатовна
магистр гуманитарных наук,
КГУ «Школа – лицей «Дарын»,
учитель истории

Аңдатпа. Мақала білім беру ұйымының денсаулық сақтау ортасын қалыптастырудың қазіргі өзекті мәселесіне арналған. Мақалада «денсаулық», «денсаулық сақтау білім беру ортасы» ұғымдарының мазмұны ашылады. Денсаулық сақтау білім беру ортасының компоненттеріне ерекше назар аударылды, білім беру мекемелерінің жұмыс тәжірибесінде Денсаулық сақтау технологияларының негізгі принциптері қарастырылды.

Аннотация. Статья посвящена актуальной на сегодняшний день проблеме формирования здоровьесберегающей среды образовательной организации. Статья раскрывает содержание понятий «здоровье», «здоровьесберегающая образовательная среда». Особое внимание уделено компонентам здоровьесберегающей образовательной среды, рассмотрены основные принципы здоровьесберегающих технологий в практику работы образовательных учреждений.

Abstract. The article is devoted to the current problem of the formation of a health-saving environment of an educational organization. The article reveals the content of the concepts of "health", "health-saving educational environment". Special attention is paid to the components of a health-saving educational environment, the basic principles of health-saving technologies in the practice of educational institutions are considered.

Состояние здоровья школьников – основа благополучия и важнейший показатель общего уровня жизни в стране. Поэтому негативные изменения, произошедшие в течение минувших 10 лет, притягивают внимание исследователей, родителей и преподавательского состава, а также органов власти. Показательным моментом является сравнительный анализ состояния здоровья и физической активности детей на данный момент, по сравнению с показателями 20-30-летней давности. Также, важным фактором является то, что пик заболеваемости детей приходится на период получения среднего образования. В связи с этим, защита здоровья детей приобретает особый приоритет. Общий уровень развития всевозможных хронических заболеваний возрос до полутора раз. Прямую взаимосвязь имеет состояние здоровья школьников с общим уровнем развития школы в плане оснащённости, технологичности и качества кабинетов, а также преподавательского состава школы [1, стр.13].

Пик заболеваемости детей приходится на периоды повышенной важности и значительных перемен в процессе обучения. К ним относятся следующие периоды:

1. Зачисление в школу и первичная адаптация (1 класс);
2. Окончание начальной школы и переход на среднюю ступень (5 класс);

3. Переход в старшие классы, подготовка к выпуску (10-11 класс) [2, стр.63] .

Адаптация этих периодов вызывает у детей различные проявления стресса и повышенную эмоциональность в связи с перестройкой и появлением новых социальных условий. Чаще всего, именно они и служат причиной развития многих заболеваний.

Сложности с адаптацией у школьников вызывают различные отклонения и нарушения в работе организма, в связи с этим разработан ряд действий, который направлен на снижение влияния стрессовых ситуаций в процессе перехода от одной ступени образования к другой. Такой подход помогает в увеличении уровня физической активности и развитии умственных ресурсов ребенка. Разумеется, подобные мероприятия должны быть спутником малышей со школьного порога и сопровождать их до самого окончания школы.

Задачи формирования правильной системы воспитания и школьного развития базируются на удовлетворении трёх условий: развитие ребенка, образование, и сохранение здоровья. В своих работах следующие учёные уделяли вопросу создания правильного окружения для сохранения здоровья детей в условиях школы: Брехман И.И, Виленский М.Я, Вишневский В.А., Зайцев Г.К., Ирхин В.Н., Казин Э.М., Калачёв Г.А., Лищук В.А., Мосткова Е.В., Татарникова Л.Г. [3, стр.89].

Исходя из анализа данных разработок формируется понятие «здоровьесберегающая педагогика». Оно представляет собой следующие разделы:

1. Организация педагогической системы, которая предполагает формирование правильного отношения к ценности своего здоровья и преподносит его важность в процессе обучения и воспитания;

2. Техническое обеспечение образовательного процесса, превозносящее и ставящее в приоритет культуру сохранения здоровья, которое должно приподноситься не только ученикам, но и их родителям и педагогическому составу;

3. Формирование системы знаний о медицине, психологии и педагогике, которые учитывают интересы здоровья детей и преподавателей в процессе образования и воспитания [4, стр.89].

Основа для применения здоровьесберегающей экономики – это применение соответствующих технологий в процессе обучения. Данные разработки направлены на развитие стратегии сохранения здоровья в образовательном процессе. Понятие «здоровьесберегающая среда» описывает такое окружение, которое учитывает общие принципы повышения качества жизни и развивающие трудовые и умственные ресурсы человека. Целостное формирование и развитие личности каждого малыша – это приоритет развития здоровьесберегающей среды в учебных заведениях. Развитие такой среды реализуется посредством соблюдения четырех линий формирования:

1. Социально-педагогическая линия включает в себя возможность выбора образовательного содержания, применение высокоэффективных технологий,

направленных на сохранение здоровья, формирование комфортной среды пребывания школьников в образовательном учреждении;

2. Медико-педагогическая линия представляет собой совокупность мер, направленных на развитие адекватного восприятия ребенка к развивающейся действительности в физиологическом и психологическом плане, и на восприятия собственного тела и здоровья;

3. Санитарно-гигиеническая линия выражается в формировании режима дня, правильного питания и распределению нагрузок, и поддержке санитарных норм в помещениях;

4. Организационная линия подразумевает разработку системы управления в образовательном учреждении, соответствующую поставленным задачам [3, стр.33].

Применение здоровьесберегающих образовательных технологий заключается в систематизации методов воспитания и образования, выстраивающие между преподавателем и школьником здоровые, благоприятные взаимоотношения, не наносящие ущерб состоянию здоровья ребенка. Объединение всевозможных способов образования с учётом данных технологий благотворно влияет на здоровье детей. В эту совокупность входят образовательные, учебно-воспитательные, медицинские, административные и семейно-воспитательные технологии.

Внедрение в общеобразовательное учреждение здоровьесберегающих технологий осуществляется в следующей последовательности:

1. Выявление проблем отрицательного влияния образовательного учреждения на заболеваемость и общее состояние детей, и понимание срочности решения выявленных трудностей;

2. Принятие ответственности педагогическим составом;

3. Освоение технологий здоровьесбережения;

4. Применение полученных знаний на практике с учётом участия не только преподавателей, но и медицинского персонала школы и родителей учащихся [5, стр.55].

По мнению Н. К. Смирнова к технологиям здоровьесбережения в образовании относятся способы воспитания у школьников образа жизни, направленного на сознание важности поддержки здоровья, на его постоянное улучшение и развитие личностных черт, способствующих ведению здорового образа жизни.

Контроль над развитием и деятельностью в образовательном учреждении подразделений, направленных на сохранение здоровья и поддержание комфортных условий для жизни школьников, принадлежит, непосредственно, руководству организации. К этим подразделениям относятся отделы питания и медицинского обслуживания, которые функционируют для своевременного оказания медицинской помощи и охраны здоровья школьников.

Система организации образовательного процесса с учётом приоритета сохранения здоровья школьников регламентирована Базисным учебным планом общеобразовательных учреждений. К ним относятся:

- максимальное количество времени, затрачиваемого на обучение во всех школах, включая дополнительные, секционные, факультативные занятия;
- создание расписания занятий согласно распределению интеллектуальных нагрузок в течение дня и в течении недели с разделением на обязательные и дополнительные;
- организация дополнительных занятий с учётом выбора дней с минимальной обязательной нагрузкой;
- перерыв между обязательным и дополнительными занятиями не менее 45 минут;
- длительность общеобразовательных уроков не более 45 минут;
- при наличии сменного расписания, обучение младших школьников в первой половине дня;
- установление времени использования технических средств до 15-20 минут без перерыва;
- чередование умственных и физических нагрузок и пребывание на свежем воздухе с активными играми для поддержки и восстановления уровня работоспособности;
- распределение нагрузки и ограничение максимальной умственной активности на основных занятиях до 80%, с введением разминок и упражнений для избежание повышенной усталости, изменений опорно-двигательного аппарата и нарушений зрения;
- дополнение основных общеобразовательных предметов занятиями, направленными на удовлетворение потребности в физической активности;
- распределение заданий, требуемых к выполнению дома, учитывающее способности школьников [6, стр.96].

Совокупность перечисленных факторов, возможно, применять лишь в общеобразовательных учреждениях с соответствующим персоналом. К педагогам выстраивается ряд требований, важным из которых является наличие высшего профильного образования в сфере медицины, педагогики или психологии. Также, соблюдение вышеперечисленных условий может быть организовано в специализированных учебных заведениях, которые базируются на организации здорового развития школьников. Такие организации могут быть созданы в двух вариациях:

1. Школы здоровья. В них активные способы профилактики и система здравоохранения в принципе интегрировано в образовательный процесс, и является неотъемлемой частью учебного заведения;

2. Школы, с активным применением здоровьесберегающих технологий. Где в основе лежит уже существующее учебное заведение, и изменения в сторону здоровьесбережения происходят на базе внедрения всевозможных способов, путей реализации и методов сохранения и поддержки здоровья школьников [1, стр.66].

Таким образом, в результате исследований выяснилось, что в последние годы наблюдается перераспределение нагрузок в сторону значительного уменьшения физической активности. Это приводит к множественным

нарушениям в работе опорно-двигательного аппарата, сколиозу, искривлениям позвоночника, гиподинамии. Эти факты указывают на необходимость пересмотра организации учебного процесса и внедрения здоровьесберегающих технологий, которые пока не разработаны в нужной степени. Для расширения существующих методов охраны здоровья учащихся необходимо проводить исследования и анализировать накопленный опыт, систематизируя его. В соответствии с полученными результатами необходима разработка нормативных документов и их всеобщее применение в системе образования.

Для здорового развития детей необходимо соблюдать следующие условия:

1. Физическое развитие, достигающееся путем рационального внедрения адекватных физических нагрузок;
2. Духовное развитие, формирующееся благодаря личностному росту и созданию комфортных условий для психического развития и сохранения внутренней гармонии школьников;
3. Социальное развитие, которое обеспечивается путем исключения стрессовых ситуаций, сглаживанием конфликтов, неразделением детей по социальным статусам, и обеспечению комфортных условий пребывания в образовательном учреждении [6, стр.27].

Адекватный подход к реализации вышеперечисленных требований позволит параллельно решить и другие не менее важные вопросы, такие как:

- Укрепление общего уровня здоровья поколения;
- Развитие и утверждение важности ценности здоровья;
- Поддержка здоровья учителей.

Подводя итог, можно сказать, что важнейшей задачей управления образования в стране является создание и поддержка здоровьесберегающей среды в образовательных организациях и постоянное развитие, и обучение преподавательского состава с учётом новых требований.

Список использованных источников

1. Баевский Р. М. Концепция физиологической нормы и критерии здоровья // Российский физиологический журнал им. И. М. Сеченова. — 2018. — Т. 4. -№ 89. С. 473.
2. Здоровый образ жизни – стиль жизни: методическое пособие для классных руководителей / составители: Л.А. Артюх и др.// Управление образования МО ГО «Сыктывкар», 2017.- №4.- 71с.
3. Здоровьесберегающая деятельность школы: мониторинг эффективности: методические рекомендации для педагогов и руководителей образовательных учреждений / автор-составитель Ю.В. Науменко. //Москва, издательство «Глобус», 2009. – 124с.
4. Здоровьесберегающие технологии в образовательном процессе/ автор-составитель А.А. Цабыбин. //Волгоград, издательство «Учитель», 2019. -172с.
5. Здоровьесберегающие технологии в современной школе/автор-составитель С.В.Агеева// Справочник классного руководителя, октябрь 2007. - №10. -с.48

6. Организация работы по сохранению и укреплению здоровья школьников/автор-составитель М.Г.Нигматуллина //Практика административной работы, 2009.- №1. - с.59

СКАФФОЛДИНГ КАК ОДИН ИЗ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕТОДОВ ПО ПОВЫШЕНИЮ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ

Жундибаева Р.К.,

учитель истории

Туякбаева Н. М.,

учитель географии,

СОШ № 27 г. Семей

Шайкиева Г.Е.,

учитель истории

и географии, СОШ № 27 г. Семей

Аңдатпа. Бұл жұмыста жаңартылған білім беру мазмұнын жүзеге асыру жағдайында скаффолдинг стратегияларының тиімді әдістерін қолдану жолдары қарастырылады. Скаффолдинг– әр оқушының өз мақсатына жетуіне көмектесетін оқу процесінде білім алушыларға қажетті қолдау болып табылатын әртүрлі уақытша тіректердің түрлері. Скаффолдинг оқушылардың тұрақты диагностикасына негізделген, оның көмегімен мұғалім оның іс-әрекетін талдап, оларды оқушыларға білім мен дағдыларды алуға көмектесетіндей, тіректерді алып тастағаннан кейін қолдана алатындай етіп жоспарлайды.

Аннотация. В данной работе представлены размышления о значении применения скаффолдинга в условиях реализации обновленного содержания образования. Скаффолдинг основан на постоянной диагностике учащихся, благодаря которой учитель анализирует свою деятельность и планирует ее так, чтобы помочь учащимся усвоить знания и навыки, быть способными их применить после того, как опоры будут убраны.

Abstract. This paper presents reflections on the significance of the use of scaffolding in the context of the implementation of the updated content of education. Scaffolding is based on the constant diagnosis of students, thanks to which the teacher analyzes his activity and plans it in such a way as to help students acquire knowledge and skills, be able to apply them after the supports are removed.

В настоящее время одни из ключевых задач — поднятие престижа педагогической профессии и повышение качества преподавания. Умения и навыки учителей напрямую связаны с умениями и навыками учащихся.

Навыки, которыми учителя должны владеть лучше всего, включают в себя следующее:

надежность, глубокое знание предмета, методов и целей обучения

- умение ладить с учащимися и способность поддерживать их интерес к учебе и желание принимать активное участие в этом процессе.

Новые стандарты обучения, основанные на компетентностном подходе, сможет реализовать только учитель, способный формировать у учащихся компетенции:

- уметь учиться;
- решать проблемы;

- коммуникативные качества;
- компетенции управления информацией и технологиями и др.

Ключевым показателем успешности преподавания является проведение учителем исследования и оценивания процесса самостоятельного постижения учеником смысла изучаемого, поскольку конструктивистский подход в обучении предполагает обязательное активное участие самого ученика в этом процессе, его ответственность за собственное обучение. Адекватное осознание и принятие этой ответственности учеником, в немалой степени, зависит от создаваемой учителем среды на занятиях. Проводя аналогию с теорией Шульмана, успешность учителя обусловлена наличием у него «трех помощников учителя» (Shulman, 2007)

«Три помощника учителя» Теория Шульмана
Признаки компетентного учителя

	Теоретическая база, наличие методологических знаний о преподавании и обучении, а также о личности учеников
	Наличие технических и практических навыков, владение способами работы, умением разъяснять идеи посредством диапазона имеющихся подходов в процессе реализации, корректирования и оценивания обучения
	Этические и моральные ценности профессии, положительное отношение к профессии

Ли С. Шульман (родился 28 сентября 1938 г.) - американский педагог -психолог и реформатор. Он внес заметный вклад в изучение преподавания, оценку преподавания, а также в области медицины, естественных наук и математики. Шульман является почетным профессором Стэнфордской высшей школы образования, бывшим президентом Фонда Карнеги по развитию преподавания, бывшим президентом Американской ассоциации исследований в области образования и лауреатом нескольких наград, признающих его исследования в области образования. С 1963 по 1982 год Шульман был преподавателем Мичиганского государственного университета, где он основал и руководил Институтом исследований в области преподавания.

Современные школьники ориентированы не на присвоение учебной информации, а на узнавание путей и схем получения этой информации, имеют трудности с пониманием содержания задач, им нужна поддержка в формулировании своих идей. Востребованным становится умение быстрого отыскания нужной информации о требуемом содержании знания. При этом изучить, понять и применить то, что отыскали, самостоятельно без сопровождения преподавателя, не удастся. Учитель должен стремиться создать такие условия, при которых ученики имеют то, что М. Чиксентмихайи называет «самоцелью» и, что Райан и Деки называют внутренней мотивацией. Учащиеся с внешней учебной мотивацией, сталкиваясь с временными трудностями, испытывают чувство беспомощности и снижают активность. Люди с внутренней мотивацией более устойчивы к временным непреодолимым трудностям, при столкновении с трудностями не снижают уровень активности. Перед учителями встает проблема: какие современные технологии и методы помогут обеспечить инклюзивный характер обучения и дифференцированный подход к каждому ученику, что может способствовать развитию навыков каждого обучающегося.

Согласно ГОСО, учащиеся школы в процессе обучения должны овладеть такими учебными умениями, как умение соотносить свои действия с планируемыми результатами, осуществлять контроль и оценку своей деятельности в процессе достижения результата, корректировать свои действия в соответствии с выявленными западающими зонами в обучении, овладеть основами самоконтроля, самооценки, саморегуляции, а также взаимоконтроля и самооценки в рамках критериального оценивания. При этом развитие этих умений осуществляется в рамках учебных целей по таксономии Б. Блума. Следует отметить, что поддержка обучающихся во время преподавания, обучения и оценивания с целью оказания необходимой им помощи для достижения поставленных целей, по мнению ученых Дж.С. Брунера, Б. Рогофф, А.С. Палинкар, А.Л. Браун, П. Рейс, является одной из важнейших функций, выполняемых учителем в практике формативного оценивания в обновленном содержании образования.

Одной из форм обучения, которые могут развить подобные навыки является стратегия скаффолдинга.

В переводе с англ. scaffolding – строительные леса. Учебный скаффолдинг – процесс, который дает возможность ребенку или новичку решить проблему, выполнить задание или достичь целей, которые находятся за пределами его индивидуальных усилий и возможностей.

Теория «скаффолдинга» была представлена в педагогике в 1950-х годах когнитивным психологом Джеромом Брунером. Впервые данная теория применялась для развития у детей навыков владения языком. В настоящее время границы применения расширились, скаффолдинг пользуется большой популярностью в Америке и Европе, подтвердив свою эффективность на практике. Тем, кто знаком со взглядами на обучение советского психолога Льва Выготского, теория скаффолдинга может напомнить идею о зоне ближайшего развития. Задачи, с которыми сталкивается человек при обучении, Выготский поделил на три типа:

- задачи, которые мы можем выполнить сами;
- задачи, которые мы можем выполнить под чьим-то руководством;
- задачи, с которыми мы не способны справиться.

Учебные «леса», это различного вида временные опоры, которые являются необходимой поддержкой учащихся в процессе обучения, помогающими каждому ученику достичь поставленных целей. По мере продвижения учащихся эти опоры постепенно убираются. Скаффолдинг основан на постоянной диагностике учащихся, благодаря которой учитель анализирует свою деятельность и планирует ее так, чтобы помочь учащимся усвоить знания и навыки, быть способными их применить после того, как опоры будут убраны.

Основные преимущества скаффолдинга – мотивация и эффективность.

Как только уровень навыков повышается, появляется чувство независимости в обучении, что мотивирует учеников к дальнейшему совершенствованию навыков.

Основные приемы стратегии скаффолдинга:

1.Обращение к личному опыту учащихся. Попросите учащихся поделиться собственным опытом по содержанию обучения и как это к ним относится. Начинайте обучение, основываясь на личном опыте своих учащихся.

2. Примеры. Как гласит пословица лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать. Всегда показывайте учащимся конечный продукт, что именно они должны делать.

3.Время на обсуждение. Всем учащимся требуется время на осмысление новой информации. Необходимо создать условия для обсуждения нового материала учащимися друг с другом, в парах или группах.

4.Использование наглядности. Опоры в виде графических организаторов, картинок, диаграмм помогают учащимся визуально представлять свои идеи, организовывать информацию и осознать такие понятия, как последовательности и причинно-следственные связи. Графический организатор - инструмент скаффолдинга, участвующий в формировании мышления учащихся.

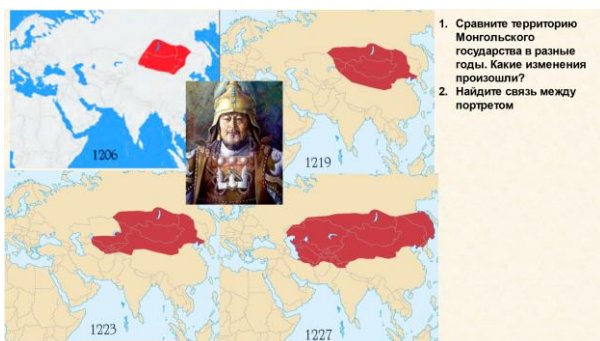
5.Предварительное снятие трудностей. Перед тем как дать учащимся новый текст, необходимо отработать с учащимися сложную лексику и структуру этого текста, чтобы они не потеряли интерес в процессе работы над ним, постоянно мотивируя учеников. Используйте фотографии, метафоры, проведите аналогии или введите слова в контексте, который интересен учащимся.

6.Пауза, вопросы, пауза, обсуждение. Этот прием позволяет проверить по-нимание учащимися текста или темы. Сначала учащиеся читают текст, затем обсуждают его, после этого дается время на осмысление полученной информации. Далее учитель задает вопросы направляющие и открытые. Задав вопрос, следует выдержать паузу и потом дать возможность ответить.

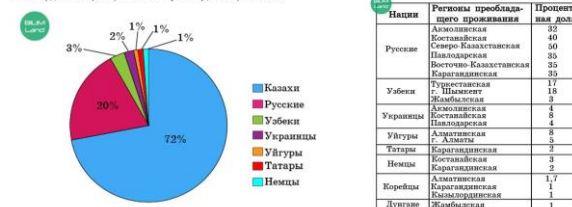
Поддержка обучения заключается в предоставлении ученикам ресурсов (справочная литература, грамматический справочник, словари, аудио и видео ресурсы, ресурсы Интернета), заданий, соответствующих уровню, т.е. ЗБР (разноуровневые задания с критериями оценки), различные примеры, образцы, инструкции и руководства.

Примеры заданий. Материалы уроков.

Казахстан – многонациональное государство, в котором проживает более 130 этнических групп. Преобладающая этническая группа в Казахстане – казахи. Казахи составляют 72% от общей численности населения. Доля казахов наиболее высока в Кызылординской (88%) и Мангыстауской (до 95%) областях.

Задание 2. Используя диаграмму и таблицу определите национальный состав Казахстана и регион преобладающего проживания русских, узбеков, уйгуров.

Однако учителю важно понимать, что скаффолдинг – это временная поддержка, которая постепенно уменьшается, как только ученик становится способным самостоятельно обучаться и выполнять задания.

Учителю важно уметь применять скаффолдинг на практике. Британский преподаватель Сол Маклеод со ссылкой на исследовательницу Дебби Силвер даёт такие рекомендации:

- Оцените текущий уровень знаний и навыков учеников, относящихся к теме урока.
- Связывайте содержание урока с тем, что ученики уже понимают и умеют.
- Разбивайте задачи на более мелкие и легко выполнимые элементы и комментируйте выполнение этих подзадач.
- Используйте подсказки.

Таким образом, грамотное и систематическое применение формативного оценивания и стратегии скаффолдинга в совокупности дает учителю прекрасную возможность:

- определять пробелы в знаниях, в уровне развития навыков;
- осуществлять индивидуальный подход в обучении;

- развивать познавательную активность и предметную компетентность ученика, его ответственность за обучение;
- учитель всегда имеет точную картину достижений ученика;
- повысить мотивацию учащегося и эффективность занятий.

В заключение можно сказать, что развитие критического мышления у школьников проходит длительный и сложный путь развития от незнания к знанию, от бездействия к активности, от бессознательности к осознанности. Положительный результат может быть достигнут в том случае, если его формирование основывается на стратегии скаффолдинга в обучении.

В современном мире важно систематически обучаться, обмениваться опытом, чтобы способствовать развитию конкурентоспособной глобальной личности в соответствии с современными требованиями. Советы педагогу-исследователю:

- Принимайте каждого ученика как уникальную личность, уважайте его, понимайте, верьте в него.
- Сопровождайте ученика в его собственном развитии, самоактуализации и самореализации.
- Создавайте атмосферу заинтересованности каждого учащегося в том, что происходит вокруг – на уроке, в школе, в обществе.
- Идите на урок не с темой, а с насущной проблемой, которую вы непременно должны решить вместе с учениками, которая обращена к конкретной личности.
- Поддерживайте в ученике любую инициативу, положительно стимулируйте активность и избегайте внешнего принуждения в педагогическом процессе.
- Оценивайте не только конечный результат, но, прежде всего, процесс деятельности каждого учащегося персонально.
- Будьте искренними в восхищении человеком, природой, наукой, искусством, пусть учащиеся подражают прекрасному чувству, и в них самих раскроется источник красоты.

Список использованных источников

1. Концепция непрерывного педагогического образования педагога новой формации Республики Казахстан
2. Понятие педагогической деятельности
https://studbooks.net/1757674/pedagogika/ponyatie_pedagogicheskoy_deyatelnosti
3. Куламихина И.В., Абросимова Е.А., Есмурзаева Ж.Б., Камышева Е.Ю. Содержание терминологической подготовки специалистов и ее реализация на основе педагогической технологии скаффолдинга // Современные проблемы науки и образования. – 2020. – № 4.
4. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ/ Учебно-методическое пособие. АО «НИШ» 2016

5. Р.Ш. Абитаева, К.С. Ахметкаримова, А.К. Умирбекова. Реализация новых стандартов образования в казахстане: стратегия скаффолдинга в обучении студентов//<https://vestnik-apnk.kz/ru/arkhiv/all-articles/r-sh-abitaeva-k-s-akhmetkarimova-a-k-umirbekova-realizatsiya-novykh-standartov-obrazovaniya-v-kazakhstane-strategiya-skaffoldinga-v-obuchenii-studentov>

6. Формирующее оценивание и стратегия скаффолдинга на уроках английского языка//<https://nsportal.ru/shkola/inostrannye-yazyki/angliiskiy-yazyk/library/2019/12/09/formiruyushchee-otsenivanie-i>

7. «Эффективное обучение» Руководство для учителя/ Учебно-методическое пособие. Астана 2017

ӨРТҮРЛІ ЕЛДЕРДЕГІ ҒЫЛЫМИ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

*Заманбекова Алия Заманбековна,
п.ғ магистрі, Ж.Мусин атындағы Көкішетау
жоғары қазақ педагогикалық колледжі, оқытушы*

***Аңдатпа.** Мақалада ғылыми кадрларды даярлау жүйесіндегі Ресей мен Германия елдері арасындағы айырмашылықтар, ерекшеліктер қарастырылады. Болон келісімінің Ресей мен Германиядағы ғылыми кадрларды даярлау жүйесінің дамуына әсер ету ерекшеліктері қарастырылады. Статистикалық мәліметтер берілген және осы саладағы негізгі проблемалар тұжырымдалған.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются различия и особенности России и Германии в системе подготовки научных кадров. Рассмотрены особенности влияния Болонского соглашения на развитие системы подготовки научных кадров в России и Германии. Приведены статистические данные и сформулированы основные проблемы в этой области.*

***Abstract.** The article discusses the differences and features of Russia and Germany in the system of training scientific personnel. The influence of the Bologna agreement on the development of scientific education system in Russia and Germany is considered. The article presents selected statistical data as well as formulation of the basic challenges in this sphere.*

Қазіргі заманғы жаһандану үдерісінде адамның алатын орны зор және оның мүмкіндіктеріне, білім деңгейі мен кәсіби мамандануына деген талаптар күшейе түспек.

Ғылыми-техникалық прогресс еңбек тәсілдерінде күрделі өзгерістер туғызады. Ол өз кезегінде персоналдарды басқару мен ұйымдастырудың жаңа формаларын талап етеді, адам ресурстарын қолданудың барынша тиімді жолдарын қарастырады. Өртүрлі мемлекеттерде бұл мәселе осы елдердің тарихи, әлеуметтік-саяси, ғылыми-техникалық дамуының, сонымен қатар адам іс-әрекетінің моралды-этикалық нормалары мен стилдерінің, олардың тәрбиесі, дәстүрлері мен ұстанымдарының ерекшеліктерінен тысқары шешіледі.

Бұл тақырыптың өзектілігі жоғары технологиялық құрал-жабдықтарға толы заманауи, қарқынды дамып келе жатқан әлемде адам ресурстарының

сапасына, олардың тәжірибесіне, білімі мен біліктілігіне басты назар аударылатындығына байланысты.

Ақпараттық технологиялар дәуірі ғылымның кадрлық әлеуетін тиісті көзқарас пен бейімдеуді талап етеді. Тиісті білімсіз экономиканы, қоғамды, өндірісті басқару тиімді жүзеге асырылмайды. Сонымен қатар, жоғары технологиялар әлемдік нарықта жекелеген елдерге басымдылықты, ішінара үстемдікті қамтамасыз ете алатын негізгі ресурс болып табылады.

Іс жүзінде әлемнің барлық дамыған елдерінде білім беру жүйесін реформалау барысында ақпараттық технологияларды дамытуда бетбұрыс қажетті ақпаратты өз бетінше ала білуге, ажыратуға және оларды ұтымды шешу жолдарын, алған білімдерін сын тұрғысынан талдай білуге және оларды жаңа міндеттерді шешу үшін қолдануға үйретілген.

Еліміздегі жоғары кәсіби білім беру жүйесінде жүргізіліп жатқан реформа аясында осы реформалардың орындылығы мен олардың тиімділігіне қатысты логикалық сұрақтар туындайды. Басқа еуропалық елдермен салыстырғанда кәсіптік білім беру жүйесіндегі өзгерістерге және ғылыми кадрлық әлеуетке, оны дайындау сапасына, бәсекеге қабілеттілік деңгейіне еліміздегі ғылыми кадрлар даярлау жүйесі дайын ба? Осы тұрғыдан алғанда әртүрлі елдердегі ғылыми кадрлар даярлау жүйесін оның ішінде Ресей мен Германиядағы ғылыми кадрларды даярлау жүйесін салыстырмалы талдау тұрғысынан қарастырайық.

Кеңес Одағында ғылыми кадрларды дайындаудың жоғары деңгейі мен күшті ғылыми мектептің болуы Коммунистік партияның білім беру, қорғаныс және өнеркәсіп өндірісі салаларында жүргізген реформаларының нәтижесі болды. Өзі үшін әскери артықшылықты қамтамасыз ету, сондай-ақ ғарышқа алғашқы ұшуды жүзеге асыру үшін ел басшылығы тиісті кадрлармен қуатты ғылыми мектеп құруды қажет етті. Сонымен, статистикалық мәліметтер бойынша ғылыми қызметкерлер саны 1950 жылы 162,5 мың адам болса, 1955 жылға қарай 223,9 мың адамға дейін өсті. Ол кезде КСРО-да 2950 ғылыми мекеме (оның 1180 ғылыми-зерттеу институттары мен филиалдары) болды. 1990 жылдарға дейін ғылыми кадрларды дайындау сапасы Кеңес Одағы бойынша үздіктердің бірі болды. КСРО ыдырағаннан кейін білім беру жүйесін реформалау, нарықтық қатынастар жүйесіне көшу, өнім әкелуге шекараның ашылуы, өндіріс пен ауыл шаруашылығының жойылуы ғылыми кадрларды даярлау жүйесіне де әсерін тигізді. Экономикадағы тұрақсыздық ғылыми институттар мен ұйымдардың санына, ғылыми қызметкерлер санына, оларды дайындау сапасына әсер етті. Зерттеушілердің көпшілігі, өз саласының мамандары мемлекетке керек емес болып шықты. Ғылым кандидаттары мен докторлары базарларда тұрып, ғылыми атақтар мен дәрежелер талап етілмеген кез болды. Дәл осы кезеңде шетелдік жарылқаушылар пайда болды, олар ең талантты ғалымдар мен мамандарды ұмтыла іріктеп, шетелге жіберді. Мәселен, ресейлік талдаушылардың деректері бойынша, бір ғана Сорос мырза Ресейден Америкаға 3 мыңнан астам жас ғалымдарды «экспорттаған», қазіргі кезде олар көптеген инновациялық орталықтар мен компаниялардың, соның ішінде Силикон алқабының ұйытқысы болып табылады.

Еуропа елдеріне, АҚШ-қа, Канадаға және Израильге иммиграция олардың сапалы болашағын және мұндай қызметкерлер үшін өз мамандығы бойынша жұмыс істеу мүмкіндігін қамтамасыз етудің ең жақсы нұсқасы болды.

90-шы жылдардан 2000-шы жылдардың басына дейінгі кезеңде Ресейде терең экономикалық және саяси өзгерістер болды, ол, соның ішінде және ғылыми кадрларды даярлау жүйесіне әсер етті. Заманауи кезеңде жоғары білімді еуропалық стандарттарға жүйелеу қажеттілігі мен еңбекті қажет ететін көшу бірқатар проблемаларды туындатты. Ресейдегі жоғары білім жүйесін реформалаудың қайнар көзі болып табылатын Болон процесі жүйесі өте үлкен өзгерістер жасады, олар қазірдің өзінде жалпы отандық ғылымға оң және теріс әсер етті.

Бүгінгі күні Ресейде Болон процесіне қарамастан, ғылыми кадрларды (жоғары білікті кадрлар) даярлаудың екі деңгейлі жүйесі әлі де бар:

- ғылым кандидаты (мамандығы);
- ғылым докторы (мамандық).

Ресей елінде ғылыми кадрларды даярлау жоғары оқу орындарында, қосымша кәсіптік білім беру ұйымдарында және ғылыми-зерттеу ұйымдарында жүзеге асырылады. Ресейде ғылыми кадрларды даярлау жүйесін реттейтін негізгі құқықтық акт «Ресей Федерациясындағы білім туралы» Федералдық заң болып табылады, оған сәйкес жоғары білімі бар адамдарға (мамандық немесе магистратура) аспирантура мен резидентураны игеруге рұқсат етіледі. 2000 жылмен салыстырғанда аспиранттар санының жалпы төмендеуі фонында 2015 жылы жоғары оқу орындарында аспиранттар саны 2,4%-ға, ғылыми-зерттеу институттарында 34,1%-ға, қосымша кәсіптік білім беру ұйымдарында 5,4% -ке азайған екен. (2010 жылмен салыстырғанда). Жоғары оқу орындарының аспирантураларында 2011-2015 жылдары арасында қысқартумен ауыстырылған аспиранттар санының өсуі (100212 адамнан 139908 адамға дейін) байқалған. Ғылыми-зерттеу институттарының аспирантураларында аспиранттар саны 2005 жылы ең жоғары деңгейге жетті (19 986 адам), кейін олардың саны азая бастаған және 2015 жылы небәрі 11 528 адамды құраған.

Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беретін ұйымдардың жалпы саны 2015 жылы 1446 бірлікті құрады. Аспиранттарды даярлайтын ұйымдардың ең көп саны 2012 жылы тіркелді (1575 бірлік), кейін олардың саны азая бастады. Бұл қысқарту аспиранттарды дайындайтын ғылыми ұйымдар мен жоғары оқу орындарының бірігуімен түсіндіріледі. Ресейдегі жоғары оқу орнынан кейінгі дайындық көрсеткіштері негізінен ресейлік аспиранттардың басым көпшілігі оқитын университеттегі аспирантураның жағдайымен анықталады.

Жоғары оқу орнынан кейінгі мамандарды дайындаудың ең сұранысқа ие мамандықтары техникалық және экономикалық ғылымдар болып табылады, 2015 жылы олар аспиранттардың жалпы санынан сәйкесінше 28,3% және 12,3% құрады. Бұл салалар соңғы 15 жыл ішінде магистранттар саны бойынша көшбасшы болды.

Германиядағы ғылыми кадрларды даярлаудың ерекшеліктерін ескере отырып, Германия мемлекеті кәсіби ғылыми сипат алған алғашқы

университеттің отаны болып табылатынын атап өткен жөн. 1970 жылдан 1990 жылға дейінгі кезеңде Болон процесінің бастамашылары – Еуропаның басқа елдеріндегі сияқты Германияда да жоғары білімді трансформациялау аяқталды. Статистикалық мәліметтерге сүйенсек, бүгінде Германиядағы жоғары білім беру жүйесі 90 университет пен 170 жоғары кәсіптік оқу орындарынан тұрады.

Германиядағы ғылыми және ғылыми-педагогикалық кадрларды даярлау жүйесінің өзі Болон процесінің терминологиясын ескере отырып қарастырылып отыр. Германияда жоғары білімнің үшінші деңгейі – философия докторы (Ph.D.) дәрежесі, ол ресейлік аспирантураға ұқсас – «жоғары оқу орнынан кейінгі білім» болып табылады. Докторантураға үміткер арнайы оқу жоспары аясында белгілі, түпнұсқа ғылыми зерттеулер жүргізіп, содан кейін емтихан тапсырып, диссертация жазуы керек. Бұл ретте ғылыми қызметкер магистр дәрежесін алғаннан кейін ғана докторлық диссертациямен жұмыс істей алады. Еуропада ғылым докторы дәрежесі Ресейдегі PhD дәрежесіне ұқсас. Бірақ PhD дәрежесін алуға мемлекеттік қадағалау бар. Ресейден айырмашылығы, Еуропада мұндай дәреже тек жоғары оқу орындары деңгейінде беріледі. Сондай-ақ, Германияда докторлық ғылыми дәрежесін алған кезден бастап зерттеуші ғалым болып, ғылыми қоғамдастықтың толыққанды мүшесі болады.

Германияда Болон процесінің қатысушылары болып табылатын бірқатар басқа еуропалық елдердегі сияқты ғалымдарға ұзақ мерзімді және жемісті ғылыми жұмысы үшін жеке құрмет грамоталары берілуі мүмкін, мысалы:

- Doctor of Science (D.Sc.) жаратылыстану ғылымдарының докторы;
- Doctor of Letters (Litt.D.) гуманитарлық ғылымдар докторы ;
- Doctor of Laws (L.L.D.) заң ғылымдарының докторы.

Сонымен қатар, Германиядағы ғылыми кадрларды даярлау жүйесінің Ресейдегіден айырмашылығы, Германияда жоғарыда аталған ғылыми дәрежелерді алу үшін ешқандай арнайы зерттеу жүргізу немесе диссертация жазу талап етілмейді, бұл дәрежелер жалпы еңбегінің негізін есепке ала отырып ғылым саласындағы танымал ғалымдарға беріледі. Бір қызығы, ғалымдардың басым бөлігі үшін Германиядағы мансаптық өсу Ph.D докторынан жоғары ғылыми дәрежемен байланысты емес.

Мақсаты жоғары оқу орындарының түлектерін даярлауға әкімшілік қолдау көрсетуге қабілетті ұйымдық құрылымдарды құру болып табылатын әртүрлі докторлық бағдарламалардың болуы, басқа еуропалық елдердегі сияқты, Германияда да жеке сипатқа ие және ғылыми кадрларды даярлау жүйесіндегі жеке кезеңді білдіреді. Германияда ғылыми мектептер негізінен кооперативтік сипатқа ие, яғни, ғылыми-зерттеу институттарымен немесе шоғырландырылған ұйымдармен біріктіріледі. Бүгінгі таңда Германия қорғалған диссертациялар саны бойынша көшбасшы (жылына 25 000). Сонымен қатар, Ресейден айырмашылығы, Германияда техникалық және гуманитарлық ғылымдарға, әсіресе медицинаға басымдық беріледі.

Еуропа елдерінде білім беру құны өте жоғары, сондықтан соңғы уақытта, соның ішінде, Германияда студенттердің докторлық дәрежесін алуға деген қызығушылығының төмендеуі байқалды. Сонымен бірге, Еуропалық Комиссия

ERASMUS, MUNDUS бағдарламасын қабылдады, оның негізгі мақсаты басқа елдерден келген студенттерге еуропалық университеттерде білім алу мүмкіндігін беру болып табылады, бірақ әкімшілік, қаржылық, заңнамалық және мәдени аспектілері бойынша бұл бағдарлама біршама шектеулі.

Германияда ғылыми кадрларды даярлаудың ерекшеліктерін ескере отырып, докторантураны ұйымдастыру әдістеріне қатысты тағы бір мәселені анықтауға болады. Жалпы, бұл Еуропа елдерінің көпшілігінің мәселесі және оның мәні әртүрлі еуропалық елдерде осы бағдарламаларды ұйымдастыру әдістерінің айырмашылығында жатыр. Көптеген онжылдықтар бойы мәдени-әлеуметтік факторлар негізінде қалыптасқан ғылыми кадрларды даярлау жүйесін өзгерту үшін басқа еуропалық елдердегі сияқты Германияда да жеткілікті уақыт өткен жоқ, қазіргі уақытта барлық ғылыми мектептер мен университеттер бірлесіп жұмыс істеу қарқыны төмен. Көп жағдайда білім беру стандарттарының, оның ішінде оқушылардың әлеуметтік ерекшеліктерін ескеру жағы кемшін түсіп жатады.

Ресей мен Германияда ғылыми кадрларды даярлау ерекшеліктерін салыстыра отырып, жоғарыда талқыланған бірнеше айырмашылықтарды атап өту керек. Біріншіден, ғылыми дәреже алуда айырмашылықтар бар. Екіншіден, оқу процесін ұйымдастыру процесінде, үшіншіден, ғылыми зерттеудің құрылымы мен бағыттары. Жалпы ғылыми кадрларды даярлаудың өте терең және ерекше назар аударуды қажет ететін мәселесі - жас ғалымдарды қолдау деңгейі және олардың еңбекақысының мөлшері. Еуропа елдерімен салыстырғанда, оның ішінде Германияда зерттеушілердің орташа жалақысы айына 3000 еуро болса, Ресейдегі зерттеушілердің табысы өте аз, шамамен 10-20 мың рубль/ай. (кіші ғылыми қызметкер, аспирант). Біздің елімізде де білім және ғылым министрлігінің мәліметінше, бұған дейін ғалымдардың жалақысы тұрақты емес, конкурстардың нәтижесіне байланысты болатын. Министрліктің хабарлауынша, енді ғалымдар гранттық және бағдарламалық-нысаналы қаржыландыруға арналған конкурстық рәсімдерге қарамастан тұрақты еңбекақы алады. Енгізіліп жатқан қаржы реформалары 1200-ге жуық жетекші ғалымның жалақысын 70%, яғни 152 мың теңгеден 257 мың теңгеге дейін ұлғайтуға мүмкіндік береді. Бұл шаралар 74 ғылыми зерттеу институттың кадрлық және ғылыми әлеуетін және отандық ғалымдардың құзыретін нығайтуға ықпал етеді.

Қорыта айтқанда, бүгінгі таңда Германия жоғары білім беру жүйесін реформалаудың негізін салушылардың бірі бола отырып, ғылыми кадрларды даярлау жүйесіне Болон келісімінде белгіленген барлық принциптерді енгізуге ұмтылмайтындығын көрсетті. Германияда Болон процесі негізінен жоғары білім беру цикліне әсер етті (бакалавриат – магистратура – докторантура). Сондай-ақ білім беру бағдарламалары, ғылыми зерттеулерге бірлескен жетекшілік және бірлескен дипломдар әзірленді.

Германияның бірқатар еуропалық елдерден айырмашылығы, ғылыми кадрларды даярлау жүйесі ең алдымен еуропалық интеграция жүйесіне емес, сақталған ұлттық дәстүрлерге негізделген.

Қазіргі уақытта біздің елімізде де білім беру жүйесінде терең реформалар жүргізілуде және жүргізіліп жатқан өзгерістердің түбегейлі нәтижелері жақын болашақта қалыптасатыны анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Усмонов Б.Ш Система подготовки научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации в Европе: опыт и проблемы. <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-podgotovki-nauchnyh-i-nauchno-pedagogicheskikh-kadrov-vyssh>
2. Касьянова М.К. Развитие системы профессионального образования — как основа развития наукоемкого производства // Российское профессиональное образование: опыт, проблемы, перспективы: сборник аналитических материалов. Тезисы докладов Всероссийской конференции. - М.: Мэкс-инфо, 2008.
3. Шереги Ф. Э., Дмитриев Н. М., Арефьев А. Л. Научно-педагогический потенциал и экспорт образовательных услуг российских вузов (социологический анализ). — М.: Центр социологического прогнозирования, 2002.
4. Жайтапова А.А. Система образования в Германии // Менеджмент в образовании. — Алматы, 1998.
5. Закон Российской Федерации «Об образовании». - М.: Новая школа, 1996.
6. Штратман К.В. Немецкая система профессионального образования и ее обучающий персонал // Понятийный аппарат педагогики и образования / отв. ред. Е.В. Ткаченко. — Екатеринбург: Урал. 1995. - Вып. 1.
7. Кусаинов А.К. Система образования ФРГ. — Алматы: Университет «Кайнар», 1994.

БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ ПЕДАГОГТЫҢ РӨЛІ

Зейнолла Жұлдызай Азаматқызы

қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
СҚО, Тайынша ауданы, Роцинское ауылы
«Роцинск негізгі мектебі» КММ

Аңдатпа. Мақала қазіргі мектептегі мұғалімнің миссиясы және қоғам мен жалпы педагогикалық ғылымның дамуымен мұғалімнің жеке басының өзгеруі мәселесіне арналған. Бұл жұмыс мұғалімнің кәсіби стандарты қоғамдағы болып жатқан өзгерістер аясында қазіргі мұғалімге қойылатын талаптарды ақтай ма деген сұраққа жауап іздеуге тырысады.

Аннотация. Статья посвящена проблеме миссии учителя в современной школе и перемены личности педагога с развитием общества и педагогической науки в целом. Данная работа представляет собой попытку поиска ответов на вопрос, оправдывает ли профессиональный стандарт педагога, требования к современному учителю на фоне происходящих изменений в обществе.

Abstract. The article is devoted to the problem of the teacher's mission in the modern school and changes in the teacher's personality with the development of society and pedagogical science in general. This work is an attempt to find answers to the question whether the professional standard of

a teacher justifies the requirements for a modern teacher against the background of ongoing changes in society. The personality and mission of the teacher has always played an important role in the life of society. After all, it is he who is given the opportunity to become a mentor for the younger generation, to determine the direction of development of the future creators and creators of public life. But time does not stand still, society, culture, technology are developing, the norms of morality and law are changing. In such conditions, the status and personality of the teacher changes.

Түйінді сөздер: педагог қызметкерлер, педагог мәртебесі, рөлі, педагогтың кәсіби стандарты, жоғары ұмтылған тұлға.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп үйрететін орта, оның жүрегі мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі қажет. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Бұл нәтижелер мұғалімнің оқуға үлкен потенциалдық мүмкіндіктерімен келеді.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты-бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп-үйрететін орта, оның жүрегі-мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс-оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау-әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілетті, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Қазіргі кәсіптік педагогикалық қызмет қандай мұғалімді талап етеді.

Құзырлылықтың латын тілінен аудармасы «компетенс» белгілі сала бойынша жан – жақты хабардар білгір деген мағынаны қамти отырып, қандай да бір сұрақтар төңірегінде беделді түрде шешім шығара алады дегенді білдіреді» деп көрсетеді. Бұл жайлы Б.Тұрғанбаева «... өзінің практикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуде қолдана алуын құзырлылықтар деп атаймыз» деп анықтаса, Ресей ғалымы Н.Кузьминаның көзқарасы бойынша, «Құзырлылық дегеніміз - педагогтің басқа бір адамның дамуына негіз бола алатын білімділігі мен абыройлығы». [174б.]

Ең бірінші кезекте мұғалімнің «өзіндік жаңалығы» болуы қажет. Ғылым жаңалығын түрлендіруге өз үлесін қосу арқылы жасаған нәтижелі жұмысы өзгелердің тәжірибесін толық көшірмей, жаңа ортаға икемдеп, өзіндік іс әрекет жиынтығы арқылы айтарлықтай нәтижеге қол жеткізу керек. Ал, білім берудің кәсіби құзырлы маман иесіне жеткен деп мамандығы бойынша өз пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығы мен дарындылығының дамуына жағдай жасай алатын, тұлғалық-ізгілік бағыттылығы жоғары, педагогикалық шеберлік

пен өзінің іс – қимылын жүйелікпен атқаруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын толық меңгерген және білімдік мониторинг негізінде ақпараттарды тауып, оларды таңдап сараптай алатын, отандық және шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін кәсіби маман педагогті айтамыз.

Білім беру оқытудың, тәрбие мен дамытудың үздіксіз процесі. Білімді түрлендіруде, білім беру процесін реформалауда зерттеуші мұғалім мен көшбасшы мұғалім жаңа формация мұғалімі ретінде орталық тұлға болып табылады.

Білім сапасын арттыру және нәтижеге бағытталған үлгіге беталуы барысында мұғалімдер мемлекеттік стандартта берілген нәтижелерге жетуде кәсіби шеберлікпен меңгерген зерттеу біліктері мен дағдылары нәтижесінде проблеманың шешімін таба алатын, ақпараттық-коммуникативті мәдениеті жоғары тұлғалық дамытушылық функцияны атқарады. Қазіргі заман адамның осы құзыреттілікті меңгере отырып, тек «Кәсіби икемділігін оңтайландыруды қамтамасыз ету ғана емес, іске асыру мүмкіндігін» үнемі оқып-үйрену және өзін-өзі жасау талабын қалыптастыра алады.

Жаңа формация мұғалімі – рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық, зерттеушілік, дидактикалық-әдістемелік, әлеуметтік тұлғалы, коммуникативтілік, ақпараттық және тағы басқа құзыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани – адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға. Осы орайда, біздің басты мақсатымыз бастауыш сатыдан бастап баланың тілін, ой-өрісін, қиялы мен шығармашылығын дамыту арқылы, заман талабына сай жан – жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруымыз қажет. Білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылым мен тәжірибеге негізделген идеялар мен жаңа технологияларды зерттеп, оны іс-тәжірибемізде қолдану арқылы оқу – тәрбие процесінде шығармашыл білімді тұлғаның дамуына мүмкіндік беріледі. «Технология» – деп оқытудың объективтік факторларының жиынтығын (бағдарламаланған оқыту әдіс-тәсілдері, дидактикалық материалдар, құрал – жабдықтар, т.б.) қандай да бір іс-әрекетте нәтижеге жету құралы ретінде қарастырылады. Педагогикалық технология-мұғалімнің кәсіби қызметін жаңартушы және жоспарланған нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін іс-әрекеттер жиынтығы. Әрбір технология өзіндік жаңа әдіс-тәсілдермен ерекшеленеді. Әдіс-тәсілдерді мұғалім ізденіс арқылы оқушы қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарап іріктеп қолданады. Сол арқылы баланы бастауыш сыныптардан бастап шығармашылық ойлауға, қалыптан тыс шешімдер қабылдай алуға, практикалық әрекеттерге дайын болуға үйретеміз. «Шығармашылық» деген, ол адамның мақсатты ісіне жету жолындағы талаптануы мен талпынысынан, жігері мен сабырынан, сұранысы мен ізденісінен түзіліп, ақыл – ойы мен сезімнің, қиялының ерекше бітімінен көрінеді. Шығармашылық – адам ойлауының және өз бетінше әрекетінің жоғары формасы.

«Мұғалім тек өз пәнінен сабақ беріп қана қоймауы керек, сонымен қатар тәрбиеші адал, әділетті, шыншыл адам болуы керек». Олай болса, әр мұғалім

сабаққа қойған үш мақсатының үшеуіне де жетіп, білім мен тәрбиені ұштастыруымыз қажет. Бүгінгі таңдағы негізгі мақсат - ұлттық құндылықты әлемдік деңгейге шығаруға қабілетті, өзіндік жеке көзқарасы қалыптасқан тұлға тәрбиелеу. Ол үшін оқушылардың белсенділігін арттыру, ізденімпаздыққа үйрету және білімді өз бетінше алуы мен қолдана білетін дарын иесін тәрбиелеу керек. Осының нәтижесінде көптеген жетістіктерге де қол жеткізіп келеміз. Осы айтылғандарды жинақтай келіп, жаңа формация мұғалімі- рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық, зерттеушілік, дидактикалық - әдістемелік, әлеуметтік тұлғалық, коммуникативтілік, ақпараттық және тағы басқа құндыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани- адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға. Қазіргі мұғалім педагогикалық үрдісте жүйелі жұмыс жүргізе алатын, педагогикалық өзгерістерге тез төселетін, жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын, оқушылармен ортақ тіл табыса алатын, білімді, іскер, шебер болу керек. Әр ұстаз ХХІ ғасыр мұғаліміне сай болу үшін ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, жан-жақты шебер, тынымсыз еңбекқор, терең қазыналы білімпаз, кез-келген ортаның ұйытқысы болу керек. Ежелгі грек материалісі, философ Демокрит айтқандай, «Еңбек үздіксіз үйренгендіктің арқасында жеңілдей түседі». Олай болса, жас ұрпаққа үйретері мол аға ұрпақтың ісі өрге жүзіп, еңбектері үстем болсын. [32б.]

Ал, мұғалімнің негізгі міндеті қазіргі кездегі жаңа оқыту мен тәрбиелеу технологияларын меңгеріп, өз кәсібін әрі қарай дамыту. Бұл үшін елімізде жемісті еңбек ете алатын педагогтерге өзінің қабілеттері мен мүмкіндіктерін жүзеге асыратын жағдайлар жасалынып жатыр. Мұғалімді ұстаз санап, құрмет тұту қажеттіліктерін қамтамасыз етіп жатқан мемлекеттің игілікті жұмысына сәттілік тілеймін.

Мұғалім мәртебесін көтеретін – мұғалімнің өзі ғана. Кәсіби жақтан жоғары білікті, өзінің шығармашылығы мен біліктілігін үнемі көтеріп отыратын жаңашыл, жаңалыққа жақын мұғалім ғана қоғамда жоғары мәртебе иесі болып, беделі асатындығы рас. Қорыта айтқанда, мұғалімнің басты қызметі жаңа қоғамға сай білімді, көкірегі ояу, тәрбиелі, әр уақытта еліне қызмет ететін, оңды-солын білетін жақсы азамат қалыптастыру. Ал, мұғалімнің негізгі міндеті қазіргі кездегі жаңа оқыту мен тәрбиелеу технологияларын меңгеріп, өз кәсібін әрі қарай дамыту. Ендеше бәсекеге қабілетті, рухы мықты, сенімі күшті өскелең ұрпақ тәрбиелеу мұғалімнің қолында. Адам тәрбиелеу жауапты міндет. Ол міндетті атқарушы ұстаз. Сол міндетті абыроймен атқарып, биік мәртебеге жетейік!

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // Алматы 2010.6-б
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдар Б.А. Тұрғынбаева. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе // Алматы. 2005, 174-бет

3. К.Құдайбергенова. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий «білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі» атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2008. 30- 32-б

ӘР ТҮРЛІ ЕЛДЕРДЕГІ ҒЫЛЫМИ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Қажықұмарова Елнара Ерікжанқызы

*М.О.Әуезов атындағы педагогикалық
колледжінің II курс студенті*

Нурланова Айгерім Қуандыковна

*М.О.Әуезов атындағы педагогикалық
колледжінің оқытушысы, п.ғ.м.*

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан, Сингапур, Финляндия, Жапония, Гонконг елдеріндегі ғылыми кадрларды даяулау жүйесінің деңгейі мен даму барысын қарастырамыз. Сонымен қоса, жаһандану жағдайында қазіргі Қазақстан жоғары білім қайшылықты және сапалы жаңа өзгерістер кезеңін бастан кешіруде. Заман талабы қоғамның жоғары білікті ғылыми кадрларға, оларды дайындаудың сапасы мен тереңдігін арттыруға қажеттілігін айқындап отыр. Алайда қазіргі білім беру жүйесі бұл қажеттілікті жеткіліксіз деңгейде қанағаттандырады. Ғылыми кадрларды даярлаудың айтарлықтай төмен деңгейі мен қоғамның осы кадрларға деген жоғары сұранысы арасындағы сәйкессіздік әлеуметтік маңызды мәселе болып табылады, оның шешімі біздің еліміздің даму серпінін және оның әлемдік аренадағы бәсекеге қабілеттілік деңгейін анықтайды. Бұл мақалада жаһандану жағдайында қазіргі елдердегі жоғары оқу орындарында ғылыми кадрларды даярлау мәселелері сипатталған, мәселенің даму перспективалары айқындалған және оны шешу шаралары әзірленген.

Аннотация. В статье мы рассматриваем уровень и развитие системы подготовки научных кадров в Казахстане, Сингапуре, Финляндии, Японии и Гонконге. Более того, в условиях глобализации современная казахстанская высшая школа переживает новый период противоречий и качественных изменений. Требование времени определяет потребность общества в высококвалифицированных научных кадрах, в повышении качества и глубины их подготовки. Однако действующая система образования не удовлетворяет эту потребность на недостаточном уровне. Несоответствие между значительно более низким уровнем образования научных кадров и высокой потребностью общества в таких кадрах является социально значимой проблемой, решение которой определяет темпы развития нашей страны и уровень конкурентоспособности на мировой арене. В данной статье говорится о проблемах подготовки научных кадров в высших учебных заведениях современных стран в условиях глобализации, определяются перспективы развития проблемы и готовятся меры для ее решения.

Abstract. In the article we consider the level and development of the system of training scientific personnel in Kazakhstan, Singapore, Finland, Japan and Hong Kong. Moreover, in the context of globalization, the modern Kazakhstani higher education is going through a new period of contradictions and qualitative changes. The requirement of time determines the need of society for highly qualified scientific personnel, for improving the quality and depth of their training. However,

the current education system does not meet this need at an insufficient level. The discrepancy between the significantly lower level of education of scientific personnel and the high demand of society for such personnel is a socially significant problem, the solution of which determines the pace of development of our country and the level of competitiveness on the world stage. This article talks about the problems of training scientific personnel in higher educational institutions of modern countries in the context of globalization, determines the prospects for the development of the problem and prepares measures to solve it.

Қазақстандағы жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі Тәуелсіздік жылдарында еліміздің серпінді әлеуметтік-экономикалық дамуымен, оның әлемдік нарыққа шығуымен, сәйкесінше оның адами капиталының бәсекеге қабілеттілігін арттыру қажеттілігімен айқындалған жүйелі реформалар өтті.

Сингапур әлемдегі білім беру жүйесі толық талқылау мен өзгерту процесінде. Сингапур мемлекеті реформалардың алдыңғы қатарында. Ондағы мұғалімдер құрметті және жақсы жалақы алады. Университет түлектерінің 35 пайызы мектеп мұғалімі болады. Сингапур студенттері бар болғаны 11 күн демалып, оқи алады. Келісімшарт бойынша мұғалімдер өз мамандығы бойынша 3 жыл жұмыс істеуі керек. Әйтпесе, ол оқуының құнын мемлекетке төлеуі керек. Мұғалімдердің жалақысы бәсекеге қабілетті, орташа есеппен 2500 доллардан басталады. Сонымен қатар, ай сайын әртүрлі бонустар беріледі және жыл сайын 100 сағаттық үздіксіз білім беру курстары төленеді. Директор болу үшін бас мұғалім болу керек. Жалпы сынақтан өтіп, алты айлық оқуға қатысу керек. Сосын шетелге шығып, әріптестерімен тәжірибе алмасуы керек. Сингапурдың білім сапасының басты факторы – жақсы ұстаз, жақсы директор болу деп есептейді. 2015 жылдан бері мектептің және Сингапур университетінің үздік түлектерінің бірі, яғни үздіктері ғана ұстаздық етуде. Сингапур алдағы 5 жылда білім беру жүйесіне 55 миллион доллар жұмсауға дайын. Білім және ғылым министрі Хен Суй Киттің пікірінше, әр мектеп қай салада озық болса, сол салада мамандануы және сол салада тереңдей түсуі керек. Әр мектеп өз бағытын тандап, министрге өзінің даму бағдарламасын ұсына алады. Бұл жолда 190 мектеп немесе республика мектептерінің 50 пайызы бар. Бұл спорт, өнер немесе экологиялық білім болуы мүмкін. Бұл мектептер 3 жыл сайын мемлекеттік бюджеттен қосымша 150 000 доллар ала алады. Мектепте әр баланың жеке қасиеттерін, дарындылығын жан-жақты ашуға мүмкіндік беретін сыныптан тыс жұмыстар көптеп ұйымдастырылып, мектептердің бір-біріне ұқсамауын қамтамасыз етеді. Финляндияның мысалында олардың дарынды адамдарға қалай жеткенін көруге болады. Мұғалім мамандығының беделін арттыру, ең бастысы, оған жастарды тарту, әртүрлі біліктіліктегі мұғалімдерді дайындау, оларды фин тәжірибесіне, педагогикалық ұйымға жүгінуге мәжбүрлеу. Финдік білім беру мәселелері М.Б.Бражник, В.С.Вахштейн, В.К.Загвозкин, И.Р.Луговская еңбектерінде талданған. Pearson және The Economist Intelligence Unit бірлескен зерттеуіне сілтеме жасаған ВВС хабарлауынша, Финляндия The Economist рейтингтер департаментінің нұсқасы бойынша ең жақсы білім беру жүйесіне ие. Екінші орында - Оңтүстік Корея, үшінші орында - Гонконг, төртіншіде - Жапония,

бесінші орында - Сингапур. Британдық білім беру жүйесі 6-шы орында тұрса, американдық тек 17-ші орында. Ең жақсы білім беру жүйесі бар 20 елдің қатарына Шығыс Еуропаның үш елі кірді.

Білім беру сегменттерінің күшті ішкі байланысы:

- 1) Балабақшалар мектептерге біріктірілген, мектептер жоғары оқу орындарымен тығыз байланыста, университеттер мектептермен жұмыс істеуге және мектептегі білім сапасын арттыруға атсалысуға бағытталған.
- 2) Осыдан үздіксіз білім берудің басымдығы және білім берудің бір деңгейінен екінші деңгейге кедергісіз өтуін қамтамасыз ету талабы туындайды.
- 3) Білім беру мүмкіндіктерінің теңдігінің басым болуы және осыдан туындайтын әлсіз ішкі дифференциация. Мұнда білім беру жүйесі әлеуметтік теңестіру құралы ретінде әрекет етеді: аумақтық (мектептер мен жоғары оқу орындарының орналасуы), мазмұндық (жалпы білім беретін мектепте сыныптық саралануға тыйым салу)

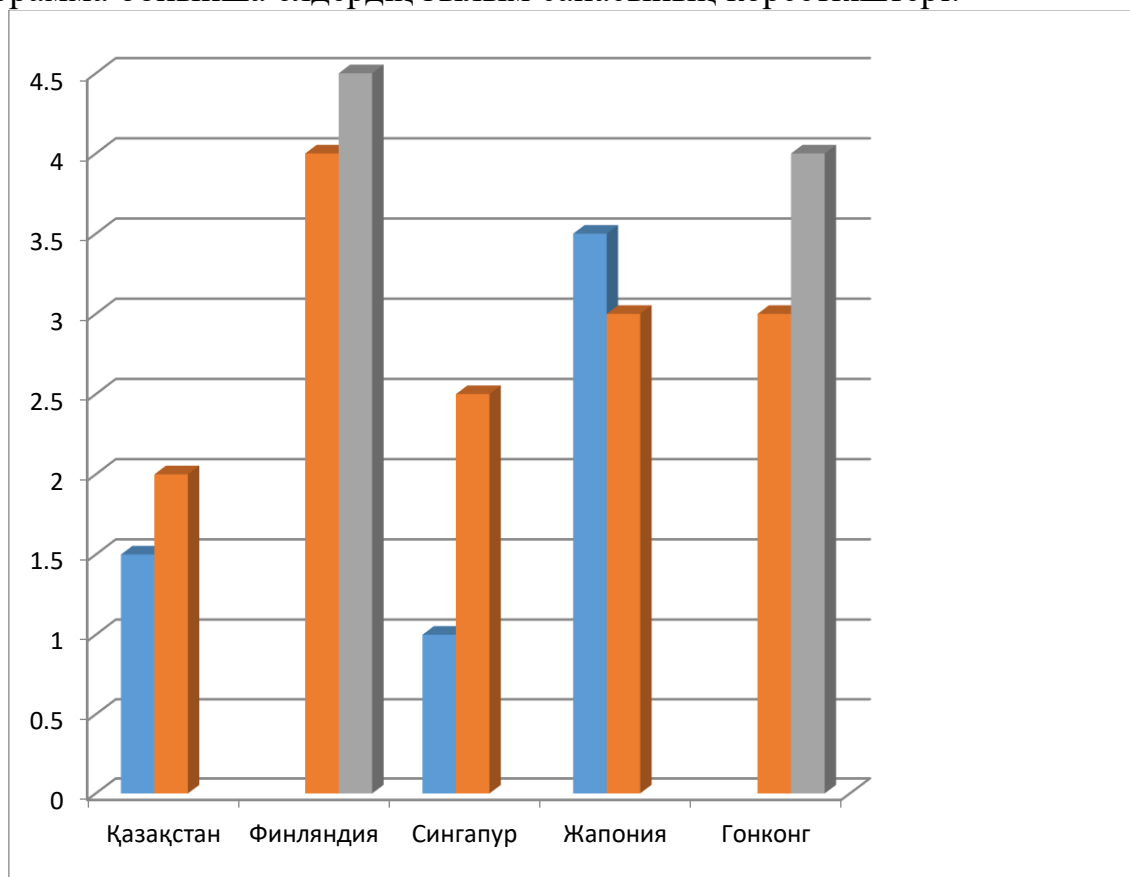
Қазақстан Нұр Отан партиясы жанындағы Білім және ғылымды дамыту жөніндегі республикалық қоғамдық кеңес мүшелері жоғары оқу орындарын оңтайландыру және ғылыми қызметті жетілдіру мәселелерін талқылады. Отырыс барысында кеңес мүшелері ғылымды дамыту мәселелерін де талқылады. «Нұр Отан» партиясының сайлауалды бағдарламасын іске асыру шеңберінде Ұлттық ғылыми кеңестер (ҰҒК) мүшелерінің құрамы 85%-ға жаңартылды, ҰҒК, мемлекеттік ғылыми-техникалық сараптаманы ұйымдастыру және өткізу қағидалары қабылданды. үкімет қаулысы. Сондай-ақ ғылыми-техникалық қызметті базалық, гранттық және бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру қағидалары әзірленді, жас ғалымдарға 1000-нан астам грант бөлінді, жыл соңына дейін 13 ғылыми ұйымға аудит аяқталады. Бұл ретте ғылыми кадрларды даярлау тетігі де жаңаруды қажет етеді. Қазақстанда диссертация тақырыбы докторантураның бірінші айында білім министрінің бұйрығымен бекітіледі, одан кейін тақырыпты өзгерту мүмкін емес. Зерттеу барысында гипотеза да, әдістер де он есе өзгереді. Біз кеңестік білім беру жүйесінен Болондық білім жүйесіне көшу барысында бір жерде бір жерде тоқтап, түсініксіз гибрид алдық деген сезім пайда болады. ҚР Статистика агенттігінің мәліметі бойынша, сотталушылардың үштен бір бөлігі ғана (223 адам) ғылымда жұмыс істейді. Қалған жас ғалымдардың үштен екісі ғылыми және білім беру қызметіне еш қатысы жоқ салаларда жұмыс істейді. Жас ғалымдардың ғылымнан кетуіне жалақының төмендігі, ғылыми-зерттеу қызметіне қанағаттанарлықсыз жағдай себеп болып отыр. Мүмкін қорғалған диссертациялар санының аздығы докторанттар алған ғылыми нәтижелердің маңыздылығымен және олардың рецензияланған отандық және шетелдік басылымдарда жариялануымен өтеледі ме? Өкінішке орай, тәжірибе керісінше көрсетеді. Бұл мәселеде қазіргі білім беру стандарттары маңызды рөл атқарады. Бәлкім, жүріп жатқан жаһандану процестері, ғылыми зерттеулердің интернационалдануы, ғылыми-техникалық кадрлардың ұтқырлығының артуы еліміздегі ғылыми және ғылыми-педагогикалық кадрларды оқыту мен даярлау жүйесін өзгертуді талап етеді. Бұл процестің маңыздылығын асыра бағалау мүмкін емес, өйткені «білім экономикасында»

басты рөлді жоғары білікті ғылыми кадрлар атқарады. Қазақстанның білім және ғылым саласындағы кадр саясатын нақтылау қажет. Алайда, Пәнаралық сипаттағы техникалық ғылымдар саласындағы жоғары дәйектелген еңбек әлемге әйгілі қазақстандық археолог Виктор Федорович Зайбертке (Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университеті) тиесілі. Докторантураның сапасы туралы мәселе де кем дегенде үш фактормен анықталды: Қазақстанда ғалымдардың символдық капиталы жоғалды, ғылыммен айналысу беделсіз болды, ғылым саласынан мамандардың кетуі көбейіп кетті, ғылыми дәрежелер нақты зерттеу процесіне қатысы жоқ адамдарға – шенеуніктер мен тұлғаларға беріле бастады. кәсіпкерлер; Қазақстанда әлеуметтік-гуманитарлық салада ғалымның қосқан үлесін ішкі бағалауға негізделген ғылыми мектептер қалыптаспады, мемлекеттік органдардың ғылыми жетістіктерді бағалау критерийлері бұлыңғырланып, формальды сипат алды; ғылыми кадрларды даярлауды коммерцияландыру болды – білім беру жүйесі, ең алдымен, бизнес ретінде қарастырыла бастады. Қазақстандағы қоғамдық-гуманитарлық ғылымдардың ортақ мәселесі – мұнда біртұтас теориялық-концептуалдық көзқарас, біртұтас әдіснама аясында жұмыс істейтін адамдардың бірлестігі ретіндегі ғылыми мектептердің жоқтығы. Ең жақсы жағдайда «квазимектептер» туралы айтуға болады: бір профессордың жетекшілігімен және ұқсас тақырыптар аясында бірнеше адам өзін қорғаған жағдайлар. Бұл философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін диссертацияның критерийлерін қанағаттандыру үшін докторанттардың теориялық түсіну деңгейі мен зерттеулерді әдіснамалық негіздеу деңгейінің жеткіліксіз болып қалуына әкеледі.

Гонгконг ЖОО-ның ғылыми-зерттеу қызметі сапасының объективті көрсеткіштері болмаған жағдайда ғылыми нәтижелерді бағалаудың негізгі критерийлерінің бірі олардың қызметкерлерінің халықаралық рецензияланатын журналдардағы жарияланымдарының саны мен рейтингі болып табылады. Сондықтан үлкен ғылыми мектептері мен дәстүрлері жоқ көптеген университеттер импакт-факторы жоғары беделді журналдардағы жарияланымдар санын арттыруға бағытталған өз ғалымдары мен аспиранттарының белсенділігін ынталандыруға ұмтылады. Кейбір университеттерде (мысалы, Гонгконгта, Қытайда, Кореяда) мұндай басылымдар тіпті қаржылай ынталандырылады. Инновациялық экономиканың өсуі және ғылым мен білім саласындағы инновациялық бәсекеге белсенді қатысатын елдердің беделінің артуы докторанттар санын арттырды. Нәтижесінде шетел университетінде академиялық мансабын жалғастырып жатқан көптеген аспиранттар оқуын аяқтаған соң университет профессоры атағын алу үшін халықаралық журналдарда жариялауға мәжбүр. Аспирантурада басып шығару оңай жұмыс емес, өйткені докторлық диссертацияның күрделі жұмысымен жұмыс істеу кезінде қосымша интеллектуалдық күш қажет. Аспиранттар мен практик ғалымдардың басты қиындықтары, ең алдымен, тілді меңгерудің жеткіліксіздігі және халықаралық ғылыми қауымдастық қабылдаған дәстүрге сай жұмысты ұйымдастыру қажеттілігі.

Жапонияның 1990 жылдардағы тәжірибесі индикатор болып табылады. аспиранттар санын үш есеге арттыруды мақсат етіп қойды. Бірақ дайындалған мамандар жұмыссыз қалды, студенттер саны азайды, мұғалімдерге қажеттілік төмендеді. Ол кезде өнеркәсіптік компаниялар жалғызбасты адамдарды жұмысқа алуға ынталы болды. алуға ынталы болды. Зерттеу нәтижесінде Жапонияда жоғары білікті инженерлік кадрларды дайындаудың жетекші орталықтары университеттер екені анықталды. Оқытудың техникалық бағыттары бойынша бакалавриатта білім 4 жыл, магистратурада 2 жыл, докторантурада 3 жыл. Жапония университеттерінде оқудың мақсаты бірнеше ондаған жылдар бойы өзгермеген білім берудің дәстүрлі мазмұнымен жеңілдетілген белгілі бір білім жүйесін студенттерге беру және игеру болып қала береді. Жапондық инженерлік білімді аккредиттеу кеңесі (JABEE) кәсіптік білім беруді қолдау және оны интернационалдандыруға көмектесу үшін құрылған. JABEE әзірлеген инженерлік білім беру бағдарламаларын аккредиттеу критерийлерінде ұсынылған Жапонияда бакалавриат түлектерін оқу нәтижелеріне қойылатын талаптарды талдау әлеуметтік және жеке коммуникация дағдыларын, командада жұмыс істеу қабілетін дамытудың маңыздылығын көрсетеді. инженерия және технология саласындағы бакалаврлар бойынша оқуды жалғастыру мүмкіндігі. . Ғылыми зерттеулер жұмысы Жапониядағы ғылыми зерттеулерді қолдаудың дәстүрлі механизмдерінің артықшылықтары мен кемшіліктерін көрсетеді. Жапонияның ғылымды алға жылжыту қоғамы мен Жапонияның ғылым және технология агенттігінің ғылыми зерттеулерді қолдау тәсілдері арасында параллельдер жасалған. Ғылыми зерттеулерді қаржыландырудың жаңа механизмінің тиімді жұмыс істеуі үшін шарттар тұжырымдалған. Бұл шарттарға: қаржыландырудың жеткіліктілігі, ғылыми кадрлардың ұтқырлығы, дамыған ғылыми инфрақұрылымның болуы жатады. Жапония бар тәсілдердің артықшылықтары мен кемшіліктерін ескере отырып, зерттеулерді қолдаудың үшінші тәсілін ұсынған елдің мысалын келтіреді. Сондықтан Жапониядағы ғылыми зерттеулерді қаржыландырудың жаңа механизмінің мәнін ғылыми-техникалық саясаттың ұлттық ерекшеліктері мен ғылыми зерттеулерді қолдайтын нақты институттардың қызметі тұрғысынан қарастыру бізді қызықтырады. Ғылыми зерттеулер мен әзірлемелерді қолдауға бөлінген мемлекеттік бюджет Жапониядағы көптеген министрліктер мен ведомстволар арасында бөлінеді. Халықаралық ғылыми ынтымақтастықты дамыту үшін НАОС гранттық негізде бірқатар халықаралық бағдарламаларды жүзеге асырады, оның ішінде шетелдік ғалымдардың Жапонияға сапарларын ұйымдастыру, оның ішінде ғылыми дәрежесі бар шетелдік ғалымдар мен зерттеушілерге стипендиялар беру; халықаралық ғылыми жобалар және ғылыми конференциялар ұйымдастыру; ғалымдар алмасуды, бірлескен зерттеулер мен семинарларды, ғылыми орталықтар арасындағы ынтымақтастықты және басқа да іс-шараларды көздейтін шетелдік университеттермен және ғылыми мекемелермен екіжақты ынтымақтастық бағдарламалары. Бағдарламаларға Жапониямен дипломатиялық қатынасы бар барлық елдердің ғалымдары қатыса алады.

Диаграмма бойынша елдердің ғылым сапасының көрсеткіштері:

Қорытындылай келе, Қазақстанның білім инновациясына қосқан үлесі аз емес, алда әлі көптеген ашулар болады. Президентіміз Қасым - Жомарт Тоқаев айтқандай «Біздің бүгінгі бастамаларымыз Қазақстанның болашағын айқындайды. Біз күн сайын ескі мен жаңаның, тоқырау мен дамудың арасынан таңдау жасаймыз. Баршаңызды ұлт мүддесі үшін ұйысуға шақырамын. Бәріміз бірлігімізді бекемдей білсек, ешқашан әділдіктен аттамасақ, берекелі, білімді ел боламыз.»

Пайданылған әдебиеттер тізімі

1. Болон процесі: Глоссарий (мониторингтік зерттеу тәжірибесі негізінде). - М.: Мамандарды даярлаудағы сапа мәселелерін зерттеу орталығы, 2009 ж.
2. Бутенко, В.С. Қазіргі әлемдегі үздіксіз білім берудің мәнін анықтау туралы // Солтүстік-Кавказ психологиялық вестник. - 2011. - Т. 9.-№3. – 30-33 б.
3. Линн Л. Жапондық зерттеу және технология саясаты // Ғылым. 1986. Т. 233. № 4761. Б. 296-301.
4. Ғылым және технология туралы ақ кітап. Ғылым мен технологияны ілгерілету нәтижелері. Токио: МЕХТ Баспа, 2015. 329 б.
4. Володин Д.А. Финляндиядағы заманауи мектеп білімі: еуропалық контексттегі ұлттық реформалар: Автореферат дис. Педагогика ғылымдарының кандидаты: 13.00.01 / Д.А. Володин. - Тула, 2011. 46 б. жыл
5. Финляндияның білім беру жүйесі: мектеп жетістігі және университеттердің үшінші рөлі // Қосымша <<ЭЫДҰ елдеріндегі білім беру

жүйесіне шолу - ЭЫДҰ орталығы - Экономиканың жоғары мектебі. - 2005. - С.8-12 9

«ТӨҢКЕРІЛГЕН САБАҚ, ТӨҢКЕРІЛГЕН СЫНЫП» ТЕХНОЛОГИЯСЫН ОҚЫТУДА ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Калиева Жансая Беркиновна
педагог-зерттеуші,
Берікқара орта мектебінің директордың
әдістемелік ісі жөніндегі орынбасары,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Аңдатпа. Заманауи оқыту жаңа технологиялардың пайда болуымен және таралуымен өзгереді. Мұғалімге бағытталған дәстүрлі оқу процесі оқушы мұғаліммен және басқа оқушылармен белсенді қарым-қатынас жасайтын бірлескен оқытуға жол береді. Оқуды оқушыға бағытталған етудің бір жолы – «төңкерілген сабақ, төңкерілген сынып, төңкерілген оқыту» технологиялары болып табылады.

Аннотация. Современное обучение меняется с появлением и распространением новых технологий. Традиционный учебный процесс, ориентированный на учителя, уступает место совместному обучению, при котором ученик активно взаимодействует с учителем и другими учениками. Один из способов сделать обучение ориентированным на учащегося – это технологии «перевернутый урок, перевернутый класс, перевернутое обучение».

Abstract. Modern education is changing with the advent and spread of new technologies. The traditional teacher-centered learning process is giving way to collaborative learning, in which the student actively interacts with the teacher and other students. One of the ways to make learning student-oriented is the technology of "inverted lesson, inverted classroom, inverted learning".

«Төңкерілген сабақ» дегеніміз не?» деген сұраққа жауап іздесек, мына жәйтке назар аударайық: әдетте біз аралас сабақта жаңа тақырыптың теориясын сыныпта талқылаймыз (өзіміз түсіндіреміз, оқулықты оқытамыз, т.б.), ал үйге практикалық тапсырма береміз (жаттығуларды орындау немесе есептерді шығару, т.б.). Теория – сыныпта, практика – үйде.

Ал төңкерілген сабақта бұл оқу әрекеттері керісінше, «төңкерілген» болады: теория үйге өздігімен қарастырылуға беріліп, сыныпта практикалық тапсырмаларды орындау ұсынылады. Теория – үйде, практика – сабақта.

Төңкерілген сабақтың ауқымында қарастырылатын тақырып оқушыларға үйге өздігімен зерттеуге беріледі.

2021-2022 оқу жылында мектебімізге «Төңкерілген сабақ» технологиясын енгіздік. Қазіргі таңда мұғалімдеріміздің көбі Төңкерілген сабақты қолдануда. Мектепте «Лессон стади» 5 тобы бар. Олар: 3,4 сыныптар, 6-сынып, 7-сынып, 9-сыныптар. Осы топтардың зерттеу тақырыбын да «Төңкерілген сабақ арқылы оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыру» деп алынды. Осы төңкерілген сабақтың тиімді жақтары айтарлықтай едәуір.

Жалпылама алғанда, төңкерілген сабақта оқушыға үлкен сенім жүктеледі. Әрине, оқушының сеніп тапсырған жұмысты асқан жауапкершілікпен орындауы үшін мұғалімнің шәкірт алдындағы беделі өте жоғары болуы шарт. Өйткені

оқушы тек өзіне ұнайтын, өзі сыйлайтын мұғалімнің сөзін екі етпей, ыждахатпен бұлжытпай орындайды, шығармашылық танытып, тапсырманы түрлендіреді, оған жаңа мазмұн мен леп қосады.

Бүгінде төңкерілген сабақ ХХІ ғасыр білім беру жүйесінің негізгі ұстанымдарының бірі ретінде танылады. Көптеген білім ордалары өз тәжірибесінде осы әдісті қолдануда.

«Болмасаң да, ұқсап бақ!» дегендей, оқушыларды өздігімен жұмыс жасауға, теорияны өздігімен игеруге дағдыландырып, икемдеп, ынталандырып, ақырындап төңкерілген сабақтарға бет бұра бастағанымыз жөн болар.

- Интервью алу, сауалнама құрастыру және оны өткізу, дербес зерттеулер немесе бірлескен (шағын топ құрамында) зерттеулер жасау, шығармашылық жұмыстарды орындау (эссе, шығарма жазу, тест сұрақтарын құрастыру), плакаттық жоба жасау, сценарий жазу және сахналық қойылымды дайындау (не режиссер, не актер рөлінде), видео камераға (немесе ұялы телефонға) түсіру, шолу жасау, пікір сұрау, мәлімет (ақпарат) жинау, жоспар жасау, жоба жазу (мұнда

Екінші мәселе үй тапсырмасын тексерумен байланысты. Мұғалім не жасаса да сыныптағы барлық оқушылардың басым көпшілігінің жұмысты қалай орындағанын тыңғылықты түрде тексере де, бағалай да алмайды. Өйткені оған уақыты да жетпейді немесе тексеруді үстірт қана атқарады: оқушыларға «Дәптерлеріңді ашып, партаның шетіне қойыңдар! Мен қатармен жүріп, үй жұмыстарын тексеріп өтейін!» деп, «Бар ма, жоқ па?» деген кейіпте тапсырмаларға тек көз қиығымен қарап өтуге ғана шамасы жетеді. Немесе бірнеше сұрақ қойып, тек 4-5 оқушының білімін ауызша тексеру мүмкіндігіне қол жеткізеді.

Бірақ егерде бағалаудың негізгі мақсаты 1) оқушының үйрену деңгейін, оқуының сәтті жақтары мен жетістіктерін айқындап, оларды шәкіртке талдау арқылы жеткізіп, 2) оқушыға өз білімін (дағдыларын) қалай дамыту мен тереңдетуі керектігі туралы ұсыныстар жасау деп тұжырымдасақ, онда мұндай үстірт тексеру арқылы мұғалімнің бұл екі мақсатқа жете алуы екіталай.

Менің ылғи да айтатын, ұсынатын қағидам «Жасасын оқушы!». Неліктен сабақта барлығын да мұғалім жасауы керек? Оқушы жасасын! Адам қарап және тыңдап қана үйренбейді, ол бірінші кезекте өзі жасап үйренеді. Сондықтан да оқушыларды бір нәрсені жасатуға ұйымдастыру керек: олар солай ғана үйренеді. Сол себепті де үй тапсырмасын тексеруге оқушыларды да тартқан дұрыс. Бұған қоса бір-бірінің жұмыстарын тексергенде, оқушылардың әрекеттері Блум таксономиясы бойынша «Талдау» деңгейіне дейін көтеріледі.

Сонымен, оқушылар топ ішінде (немесе жұптасып) бір-біріне үй тапсырмасын таныстырып, берілген критерийлер бойынша жұмыстарын талдап, соңында оның мақсатын қорытындылайды: «Үй тапсырмасы бізге не берді? Біз не үйрендік? Біздің орындауымыздың қандай ұқсастықтары мен айырмашылықтары болды? Біз нені және неліктен жақсы орындадық? Бізге нені және қалай жақсартуға болады?» деген сұрақтарға жауап беру арқылы. Топтық жұмыс аяқталғаннан кейін мұғалім бір топтың көшбасшысына сөз беріп, топ

жұмысына талдау жасауды сұрап, бүкіл сыныпты жауапты талқылауға шақырады. 5-6 минуттық талқылаудан кейін сыныптың жоғарыдағы сұрақтар бойынша ортақ мәмілеге келгені орынды.

Тек бор мен тақтаны пайдаланып жақсы сабақ өткізуге бола ма? Әрине, иә, бірақ оны заманауи деп атауға болмайды және ол барлық оқушылардың мүдделерін қанағаттандыра алмайды. Балаларды жаңа жағдайда қалай оқыту керек? Техникалық құралдарды қалай дұрыс қолдануға болады? Осы және басқа сұрақтарға жауап аралас оқыту үлгілерінің бірі болып табылатын "төңкерілген сынып" немесе "төңкерілген сабақ" әдісін тәжірибеде қолдану болып табылады. "Төңкерілген оқыту" технологиясы бойынша өткізілген "төңкерілген" сабақтар мұғалімге оқушыларды оқу материалын өз бетінше зерттеуге, жаңа нәрселерді білуге деген ұмтылысын оятуға және интеллектуалды белсенділікті ынталандыруға мүмкіндік береді.

Заманауи оқыту жаңа технологиялардың пайда болуымен және таралуымен өзгереді. Мұғалімге бағытталған дәстүрлі оқу процесі оқушы мұғаліммен және басқа оқушылармен белсенді қарым-қатынас жасайтын бірлескен оқытуға жол береді. Оқуды оқушыға бағытталған студия бір жолы - "төңкерілген сабақ" технологиясын пайдалану.

Әдістемені 2007 жылы Джонатан Бергман мен Аарон Сэмс — Америка мектебінің химия пәнінің оқытушылары ойлап тапты. Кейінірек оны басқа пән мұғалімдері де қолдана бастады.

Іске асырудың техникалық талаптары: үйде оқушыларда Интернетке, электронды ресурстарға қол жетімді электронды құрылғылардың болуы, ол арқылы мұғалім өз бетінше оқуға материал береді.

Мұғалімге қойылатын талаптар: бұл интерактивті форматта сабақ өткізу қабілеті, мұғалім балаларға тексеру тапсырмаларын дайындауы керек.

Ал енді төңкерілген сынып технологиясына келетін болсақ, Төңкерілген сынып моделі қалай көрінеді? Біз нені аударамыз? Сабақтың соңында мұғалім оқушыларға тақырыпты бекіту үшін үй тапсырмасын беретініне үйреніп қалдық, дәл осы жерде төңкеріс болады, үй тапсырмасы ретінде оқушылар үйренуі керек жаңа тақырып алады. Яғни, оқушылар үйде бейнефильмдері көреді, онлайн оқу ортасында жұмыс істейді, жаңа материалдармен танысады, ал сабақта олар тақырыпты қаншалықты меңгергенін көрсетеді. Сабақ семинар, рөлдік ойын, жобалық іс-әрекет түрінде және басқа да интерактивті нысандарда өтуі мүмкін.

Төңкерілген сынып форматында сабақты қалай дайындауға болады? Тақырыпты анықтап алу керек, сонымен қатар оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, қол жетімді материалды қамтитын қолайлы интернет-ресурсты табу керек. Әр оқушыға көмекші материалдарды ұсыну қажет-бұл нұсқаулық. Жалпы жұмыс алгоритмі, маршрут парағы, сабақ барысында оқушының қадамдары көрсетілген және рефлексияға және әрине тапсырмалар бар үлестірмелі материалдар таратылады. Оқушылардың үй тапсырмасын орындағанын және ғаламтордан алынған ақпаратты қаншалықты жақсы меңгергенін тест арқылы тексерген жөн. Мұғалім материалды қанша бала

оқығанын анықтап алу керек. Егер сыныптың кем дегенде жартысы онымен танысып үлгерсе мұғалім сабақ сценарийін реттей алады, жаңа материалды түсінген оқушыларға тапсырмалар ұйымдастыра алады және осы уақытта оны түсінбеген оқушылар тобымен жұмыс жасай алады. Егер балалардың 30 пайыздан астамы ақпаратпен таныспаса немесе оны түсінбесе, онда сабақ дәстүрлі нұсқада өткізілуі керек. Тестілеу қорытындысы бойынша оқушыларды топтарға бөлу керек, топтардың саны әр түрлі болуы мүмкін. Мысалы, оқушыларды үш топқа бөлуге болады: бірінші топ-балалар тестті орындамаған топ; екінші топ-тестті толық орындаған топ, бірақ тестте қателер бар; ал үшінші топ-бұл топ- балалар олар тақырыпты толық түсінген топ.

Әр топқа арналған сабақ тапсырмасы сараланған түрде жасалады. Егер тапсырмалардың өзі маршрут парағы сияқты жасалса, ыңғайлы. Үй тапсырмасын орындамаған балалармен мұғалім жеке жұмыс істейді. Осы кезде қалған топтар өз тапсырмаларын алады. Мысалы, тақырыпты толық түсінбеген оқушылар материалдар бар компьютерлерде жұмыс істейді. Ал, түсінгендер ойын дайындайды, тақырып бойынша жұмбақтар, тесттер, сұрақтар құрастырады. Сабақтың 15-20 минутынан кейін балалар жарыс ойынын өткізеді. Рефлексия міндетті түрде сабақтың соңында жүзеге асырылады, сіз балаларды тағы бір рет тестілеуден өтуге шақыра аласыз. Осылайша, тақырыпты қалай түсінгенін көреді.

Төңкерілген сынып моделі оқуды дараландыруға ықпал етеді, өйткені әр оқушы өз қарқынымен жұмыс істей алады. Мысалы, материалдарды қайта қарау, мақалаларды бірнеше рет қайта оқу, сонымен бірге оқыту практикалық бағытқа ие болады. Мектептегі бетпе-бет сабақтарда білім алуға уақыт жұмсалмайды және қызықты жобалармен жұмыс істеуге мүмкіндік бар, мұның нәтижесі оқу ортасын дамыту болып табылады. Мектеп жаңа міндеттер қоя алады - бұл жаңа оқу сценарийлерін құру, жұмыста жаңа құралдарды қолдану, оқушылардың бойындағы дағдыларын қалыптастыру-бұл шығармашылық, сыни ойлау, қарым-қатынас және ынтымақтастық қабілеттері болып табылады.

«Төңкерілген сынып» технологиясының артықшылығы неде?

Дәстүрлі сабақтарда көптеген кемшіліктер бар. Мысалы, оқушы теориядан түсінбесе, оны қуып жету қиын. Сабақта мұғалім материалды бәрін үлгере алатындай етіп айтуға асығады. Көбінесе бұл тақырыпты толық түсіндіру үшін жеткіліксіз, ал бала мұғалімнің түсініктемелерінің қарқынына ілесе алмайды. Уақыт ұйымдастырушылық сұрақтарға кетеді, ал жаңа тақырыпқа тек сабақтың соңына дейін жетеді. Оқушылар үйге көптеген сұрақтармен кетеді. Төңкерілген сынып ұсынатын шешім: теория сабаққа дейін беріледі және оқушы оны үйренуге қанша уақыт қажет болса, сонша уақыт жұмсай алады — дәрісті кем дегенде бес рет қайта қарап, бірнеше реферат жасай алады. Сондықтан материалды сіңіру оңайырақ.

Төңкерілген сынып ұсынатын шешім: әр сабақ тәжірибеге арналған. Оқушыларда үй тапсырмаларын қалай шешуге болатындығы туралы сұрақтар туындамайды, өйткені әрқайсысы тақырыпты сыныпта мұғаліммен бірге талқылайды. Қорытынды-оқушылар білімді іс жүзінде қолдана алады.

Бұл технологияның айқын артықшылықтарына қарамастан, оның тәуекелдері де бар, оларды ескеру қажет:

- барлық оқушылардың оқу бейнелерін көруге техникалық мүмкіндігі болуы керек;
- оқушылардың үй тапсырмасын орындауына және оқуы үшін жауапкершілікті өз мойнына алуға дайын болуына қол жеткізу керек;
- идеяның қарапайымдылығына қарамастан, мұғалімге сабақ дайындауға, оқу материалдарын жазуға көп уақыт кетуі мүмкін;
- дәстүрлі түрде білім алуға дағдыланған оқушылар сабақтың бұрынғы құндылығын жоғалтқандай сезінуі мүмкін және үйде бейне сабақтарды көру жеткілікті деп ойлауы мүмкін

Сөзімді қорытындылай келе, "Төңкерілген оқыту" технологиясы онлайн оқыту емес, мұғалімді виртуалды сабақтармен алмастыру емес екенін есте ұстаған жөн. Бұл мұғалім мен оқушының тиімді өзара әрекеттесу уақытын арттыруға бағытталған әдіс. Бұл оқушы оқуы үшін жауапкершілікті алатын атмосфераны құру. "Төңкерілген оқыту" технологиясы арқылы сабақтар мұрағатын құруға, оларды оқушылар оқуда жеке қолдау ала алатын кез келген уақытта көруге болады. "Төңкерілген оқыту" технологиясын пайдаланудағы ең қиын кезең-жаңа материалмен танысу кезеңі. Оқу материалдарын әзірлеу өте көп уақытты қажет ететін процесс. Әр сабаққа бейне жазбаларды, үлестіоме материалдарды дайындап алу керек. Бұл үшін, біріншіден, біз оқулық материалдарын қолдана аламыз және қолдануымыз керек. Бұл оқулық немесе өз бетінше оқу үшін оқулықтың электронды түрі болуы мүмкін. Мектептің міндеті-білім қорын беру емес. Мектептің міндеті-оқушыны оқуға үйрету. Менің ойымша, бұл балаларды оқуға үйрететін төңкерілген сынып.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Вестник образования», - журнал, 2013, №9
2. Событие недели: Смешанный урок: как соединить «цифру» и учителя // «Учительская газета», №23 от 5 июня 2018 года

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ—ЖАҢАШЫЛДЫҚ!

Кожакүлова К.Б.

Жамбыл облысы,

Байзақ ауданы, Көктал орта мектебі,

бастауыш сынып мұғалімі

***Аңдатпа.** Бұл мақала тақырыбына сай жаңартылған білім беру жүйесінің жаңашылдығы тұрғысына тоқталған, нәтижеге бағытталған білім моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында мұғалімнің біліктілікті арттыру жүйесімен қатар , бастауыш мектеп оқушыларын оқыту кезеңіндегі оқушы тұлғасы мен сапасының дамуы қуатты жүретін қайталанбас кезеңдер жүйесінің дамыту жолдары қарастырылған. Ұстаз жұмысын жүйелендіруге, атқарылған жұмыс оқушы үшін тиімділігіне назар аударылған.*

Аннотация. В рамках новой концепции управления и модели образования, ориентированной на результат, наряду с системой повышения квалификации учителя, рассмотрены пути развития системы уникальных этапов, в которых развитие личности и качества учащихся в период обучения младших школьников происходит мощно. Акцентировано внимание на систематизации работы учителя, эффективности проделанной работы для ученика.

Abstract. Within the framework of a new management concept and a result-oriented model of education, along with a system of advanced training for teachers, the ways of developing a system of unique stages are considered, in which the development of the personality and quality of students during the period of education of younger students is powerful. Attention is focused on the systematization of the work of the teacher, the effectiveness of the work done for the student

Орыс педагогі К.Д.Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді акпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев жолдауында айтқандай: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім». Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі - мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін , барлық шәкіртін , мектебін шексіз сүйетін адам. Осы айтылғандарды жинақтай келіп, жаңа формация мұғалімі- рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық , зерттеушілік, дидактикалық - әдістемелік, әлеуметтік тұлғалы, коммуникативтілік, акпараттық және тағы басқа құдыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани- адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға..

Кәсіби деңгейдің дамуы

Психологтер де, педагогтер де адамның рухани интеллектуалдық, кәсіби шығармашылықпен өзін-өзі дамытуы өмірінің әр кезеңінде әр қалай деп көрсетеді. Мысалы, ұлы педагогтер А.Дистерверг ,К.Ушинский А.Макаренко ,В.Сухомлинский ,т.б мұғалімдік еңбекті адамтану ғылымы , адамның жан дүниесі , рухани әлеміне бойлай алу өнері дей отырып, педагогикалық шеберліктің дамуына зор үлес қосқан. Осы тұрғыдан алып қарағанда педагогикалық шеберлік- кәсіби әрекетті жоғары деңгейге көтеретін мұғалімнің

жеке қасиеттерінің, оның білімі мен білігінің жүйесі. Осы мәселені терең зерттеген А.Маркова мұғалімнің кәсіби деңгейге көтерілуінің төмендегідей психологиялық критерийлерін анықтаған.

Объективті критерийлер. Мұғалімнің өз мамандығына қаншалықты сәйкес әлеуметтік тәжірибеге қосар үлесі қандай екендігі. Жоғары еңбек көрсеткіші, әртүрлі мәселелерді шығармашылықпен шеше алу біліктері, т.б жататындығын атап өтеді.

Субъективті критерийлер. Адамның мамандығы қаншалықты оның табиғатына, қабілеттері мен қызығушыларына сәйкес қаншалықты ол өз ісінен қанағат табатындығымен байланысты. Мұғалім еңбегіндегі субъективті критерийлерге кәсіби – педагогикалық бағыттылық, кәсіптің маңыздылығын, оның құндылығын түсіну, маман иесі ретінде өзіне позитивті көзқарастың болуын жатқызады.

Нәтижелі критерийлер. Мұғалім өз ісіне қоғам талап етіп отырған нәтижелерге қол жеткізіп отыр ма деген мәселе тұрғысынан қарастырады. Біреулер нәтиже ретінде оқушылардың білімдерінің стандартқа сай болуын алса, енді біреулер олардың қарым-қабілетін дамытуды алады, ал кейбіреулері оқушылардың өмірге дайындығын басты назарда ұстайды, ал оқыту нәтижесі біз үшін баланың психологиялық функцияларын жетіліп, өзінің педагогикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуге қолдана алуы.

Шығармалық критерийлер. Мұғалім өз кәсібінің шекарасынан шыға алуы, сол арқылы өз тәжірибесін, еңбегін өзгерте алуы жатқызылады. Шығармашыл мұғалім үшін біреудің тәжірибесін қайталағаннан гөрі өз жаңалықтарын, білгендері мен түйгендерін басқаларға ұсына алуының, шығармашылық бағыттылықтың болуының мәні зор. Ең бірінші кезекте мұғалімнің «өзіндік жаңалығы» болуы қажет. Ғылым жаңалығын түрлендіруде өз үлесін қосу арқылы жасаған нәтижелі жұмысы өзгелердің тәжірибесін толық көшірмей, жаңа ортаға икемдеп, өзіндік іс-әрекет жиынтығы арқылы айтарлықтай нәтижеге қол жеткізу керек. Қазіргі кәсіптік-педагогикалық қызмет қандай мұғалімді талап етеді. Мұғалім – оқушылардың жеке тұлғасын дамытуға басымдық беретін, күрделі әлеуметтік-мәдени жағдайларда еркін бағдарлай алатын, шығармашылық процестерді басқара алатын, адам туралы ғылымның жетістіктерін, оның даму заңдылықтарын, компьютерлік оқыту өнерін терең меңгерген жан-жақты дамыған шығармашыл тұлғаны талап етеді.

Ал, білім беруде кәсіби құзырлы маман иесіне жеткен деп мамандығы бойынша өз пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығы мен дарындылығының дамуына жағдай жасай алатын, тұлғалық-ізгілілік бағыттылығы жоғары, педагогикалық шеберлік пен өзінің іс-қимылын жүйелілікпен атқаруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын толық меңгерген және білімдік мониторинг негізінде ақпараттарды тауып, оларды таңдап сараптай алатын, отандық және шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін кәсіби маман педагогті айтамыз.

Қазақ мектебі

Қазақ мектебінің бүгінгі жайы мен ертеңі, оқушылардың білімділік және тәрбиелік деңгейі шешуші дәрежеде мұғалімге, ата-анаға және қоғам қауымдастығына жүргізілген жұмыстарға, ізденісіне байланысты. Бастауыш сыныптарға арналған бағдарламалар педагогикалық үрдісті жаңаша қарауды талап етеді. Педагогика ғылымында баланы оқыту мен тәрбиелеудің мақсаты – жан-жақты дамыған жеке тұлға қалыптастыру болса, оқытудағы негізгі мақсат – өздігінен дамуға ұмтылатын жеке тұлғаны қалыптастыру. Жеке тұлғаның дамуында маңызды роль атқаратын оқушының өз бетінше жұмысын тиімді ұйымдастыра білу; сол арқылы материалды саналы меңгертудің жүйесін жасау; оқушының түрлі дара қабілеттерін арттыру.

Өз бетінше жұмыс қазіргі жеке тұлғаны қалыптастыру және тәрбиелеуде, білім берудің приоритетін түбегейлі өзгертуде, яғни бұрынғыша оқушыны пәндік білім, біліктердің белгілі бір жиынтығымен қаруландыруды түбегейлі өзгертуде.

Өзіндік жұмыстың негізгі мақсаты оқушылардың танымдық міндеттерін қалыптастыру, шығармашылық қабілеттері мен қызығушылығын жетілдіру, білімге құштарлығын ояту. Мұғалім сабақта әдіс - тәсілдерді пайдалана отырып, балалардың ұсыныс - пікірлерін еркін айтқызып, ойларын ұштауға және өздеріне деген сенімін арттыруға мүмкіндік туғызып отыру қажет. Әдіс – тәсілдер арқылы өткізген әрбір сабақ оқушылардың ойлануына және қиялына негізделіп келеді, баланың тереңде жатқан ойын дамытып оларды сөйлетуге үйретеді. Түрлі әдістемелік тәсілдер пайдалану арқылы қабілеті әртүрлі балалардың ортасынан қабілеті жоғары баланы іздеп, онымен жұмыс жасау, оны жан - жақты тануды ойлап, оқушылардың шығармашылық деңгейін бақылап отыру әрбір мұғалімнің міндеті.

Жаңа технологияны меңгеруде мұғалімнің жан – жақты, білімі қажет.

Қазіргі мұғалім:

- Педагогикалық үрдісте жүйелі жұмыс жүргізе алатын;
- Педагогикалық өзгерістерге тез төселетін;
- Жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын;
- Оқушылармен ортақ тіл табыса алатын;
- Білімді, іскер, шебер болу керек;

Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан – жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы оқушы тек тыңдаушы, орындаушы болса, ал қазіргі оқушы – өздігінен білім іздейтін жеке тұрға екендігіне ерекше мән беруіміз керек.

Қазіргі оқушы:

- Дүниетаным қабілеті жоғары;
- Дарынды, өнерпаз;
- Іздемпаз, талапты;
- Өз алдына мақсат қоя білу керек;

Отбасының жетекшілік маңызы онда тәрбиеленіп жатқан адамның тән-дене және рухани дамуына әсер етуші ықпалдар мәні мен мағынасының тереңдігіне тәуелді келеді.

Ата-ананың ұйымдастыру және бағыттаушы ролін, ата-анамен бала арасындағы өзара қатынастың сипатын, бала тәрбиесіне әсер ететін жанұяның мақсатты адамгершілік бағыттарын, баланың жанұядағы араласатын іс-әрекетінің алуан түрлілігін, ата-ананың тәрбие құралдарын, тәсілдерін, әдістерін пайдалана алу қабілеттерін, баланың белсенділігінің дәрежесін көруге болады.

Тәуелсіз ел тірегі – білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған мәселе – білім беру, ғылымды дамыту. Өркениет біткеннің өзегі, сғылым, тәрбие екендігіне ешкімнің таласы жоқ. Осы орайда білім ордасы – мектеп, ал мектептің жаны – мұғалімдердің басты міндеті - өз ұлтының тарихын, мәдениетін, тілін қастерлей және оны жалпы азаматтық деңгейдегі рухани құндылықтарға ұштастыра білетін тұлға тәрбиелеу.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында да мектеп оқушылары бойында адамгершілік және тұрмыс негіздерін қалыптастыру, азаматтыққа тәрбиелеу және олардың ақыл – ойын айқындау басты міндет екендігі айтылған. Олай болса, қоғам болашағы- жас ұрпақтың бойына адамгершілік, ізгілік, мейірімділік, ақыл-ой, сана-сезім қалыптастыратын салауатты тәрбие беру мазмұнын жаңаша құру қажет. Осы орайда, **«Сабақ беру – үйренішті жай шеберлік емес, ол – үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер» деген, Жүсіпбек Аймауытовтың сөзін айта кету артық болмас.**

Сынып жетекшісінің ата-аналармен өзара іс-әрекетінің ерекшеліктері

К.Д.Ушинский айтқандай, «Мұғалім тек өз пәнінен сабақ беріп қана қоймауы керек, сонымен қатар тәрбиеші адал, әділетті, шыншыл адам болуы керек». Олай болса, әр мұғалім сабаққа қойған үш мақсатының үшеуіне де жетіп, білім мен тәрбиені ұштастыруымыз қажет.

- Мектепте оқу жылының басында негізгі пәндер бойынша әр баланың білім деңгейі анықталады.
- Сынып жетекшісі ата-ана, оқушы, пән мұғалімдерін байланыстырушы ғана емес, қарым-қатынастарын басқарушы, бақылаушы, кеңесші.

Ата-аналармен жұмысты ұйымдастырудың түрлері

Жас жеткіншектердің бойындағы ерекше қабілеттілікті, дарындылықты тани білу, оның одан әрі дамуына бағыт-бағдар беру, оны сол бағытта жетелеу - ұстаз парызы. **Ұлы ойшыл Плутарх кезінде: «Көптеген табиғи талант дарынсыз ұстаздардың кесірінен жойылып кетеді. Сондықтан әрбір ұстаз бұған жол бермеуі керек»,** - деген екен. ХХІ ғасыр – білімділер ғасыры. Сол себептен де білім сапасын арттыру, оқушылардың дарындылығын айқындап, біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқыту, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыру - әрбір ұстаздың міндеті. ХХІ ғасырдың жан-жақты зерделі, дарынды, талантты адамды қалыптастыруда білім беру мәселесі мемлекетіміздің

басты назарында. Осы тұрғыда мұғалімге білім берудің тиімді жолдарын қарастыру, тандай білу еркіндігі тиіп отыр.

Бастауыш мектеп – бұл оқушы тұлғасы мен сапасының дамуы қуатты жүретін, ерекше құнды, қайталанбас кезеңі. Сондықтан да, бастауыш білім үздіксіз білім берудің алғашқы басқышы, қиын да, қадірлі жұмыс. Бастауыш мектеп балаға белгілі бір білім ғана беріп қоймай, оны жалпы дамыту, яғни сөйлеу, оқу, қоршаған ортаға дұрыс көзқарасты болу, жағдайларды объективті түрде бақылап, талдау жасауға үйрету, ойын дұрыс айтуға, дәлелдеуге, сөйлеу мәдениетіне үйрету. Дамыта оқытудың басты мақсаты – баланы оқыта отырып, жалпы дамыту.

Әрине бастауыш сынып оқушысының зейіні тұрақсыз, импульсивті, қабылдау мүмкіндіктері әртүрлі болады. Дегенмен әр баланың бір нәрсеге бейімі болады.

Бейімділік - оянып келе жатқан қабілеттің алғашқы белгісі. Баланың жасырын, тіпті тым терең жатқан қабілеттерінің көрінуін мүмкіндік жасау тек оқыту үрдісі кезінде үлкендердің басшылығымен жүзеге асады.

Педагогика ғылымы еш нәрсеге бейімі жоқ, қабілетсіз адам болмайды деп дәлелдейді. Сол себебті, балалардың қабілетін кеңінен өрістете дамытуға тек мектеп қана мақсатты түрде ықпал ете алады. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда әр түрлі әдіс - тәсілдерді қолдануға болады. Оқушылардың өзіндік жұмыстарының мән - мағынасын ұйымдастырудың тәсіл - амалдарын бір ғана белгімен сипаттауға болмайды.

Өзіндік жұмыстың ұйымдастырудың негізгі шарттары мыналар:

- Мұғалімнің нақты тапсырмалар беруі;
- Жұмысты орындаудың уақытын белгілеу;
- Мұғалімнің басқаруымен оқушылардың
- Дербестігінің өзара байланысы

Оқушылардың өзіндік жұмысы - мұғалімнің қажетті нұсқаулары бойынша оқушының оқу жұмысының жеке дара және ұжымдық түрі. Өзіндік тапсырмаларды орындау барысында оқушылардан белсенді ойлау талап етілді. Осының нәтижесінде оқушылар өздігінен бақылауды үйренеді, олар да тапсырылған істі орындаудағы жауапкершілік сезім, еңбексүйгіштік, табандылық, ұйымшылдық, бір - бірімен деген жолдастық көмек қалыптасады. Өзіндік жұмыстың негізгі мақсаты оқушылардың танымдық міндеттерін қалыптастыру, шығармашылық қабілеттері мен қызығушылығын жетілдіру, білімге құштарлығын ояту.

Мұғалім сабақта әдіс - тәсілдерді пайдалана отырып, балалардың ұсыныс - пікірлерін еркін айтқызып, ойларын ұштауға және өздеріне деген сенімін арттыруға мүмкіндік туғызып отыру қажет. Әдіс – тәсілдер арқылы өткізген әрбір сабақ оқушылардың ойлануына және қиялына негізделіп келеді, баланың тереңде жатқан ойын дамытып оларды сөйлетуге үйретеді. Түрлі әдістемелік тәсілдер пайдалану арқылы қабілеті әртүрлі балалардың ортасынан қабілеті жоғары баланы іздеп, онымен жұмыс жасау, оны жан - жақты тануды ойлап,

оқушылардың шығармашылық деңгейін бақылап отыру әрбір мұғалімнің міндеті.

. Педагогикалық энциклопедияда: «Дарындылық дегеніміз – адамдардың қабілеттерін жете жақсы дамуының жоғары сатысы», - деп атап көрсетіледі. Осы қабілеттілік арқылы адамдар көптеген жақсы жетістіктерге жете алады. Дарындылық – сапалы қабілеттердің өзіндік бірлесуі: оның арқасында іс-әрекет жақсарады.

*Көптеген ғылымдардың ойынша дарындылық, қабілеттілік және талант бір ұғымды білдіреді. Балалардың келешегі жөнінде ойланбайтын, балалардың қабілетті, дарынды, талантты болып, болашақ қызметтерінде үлкен жетістіктерге жетуін армандайтын ата-аналарды табу өте қиын. Бірақ сөйте тұра солардың барлығы бірдей қабілет деген не, оны қалай дамытуға болады және бұл жұмыста жанұя қандай міндет атқару керек дегенді біле бермейді. Қабілеттілік туа бола ма, жоқ әлде жүре бола ма? Олар тұқым қуалай ма, жоқ па? Қабілеттілік барлық балада бірдей дамыту мүмкін бе? Оған қалай жетуге болады? «Қабілеттілік деп – белгілі бір іс-әрекетте ең тәуір нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін адамның жеке-дара психологиялық ерекшеліктері айтылады». **Қабілеттілік жалпы ақыл қабілетті және арнайы қабілет болып бөлінеді.** Жалпы қабілет негізінен ойлауға қатысты болып келіп, оның аңғарғыштық, ойланғыштық, дербестік, сыншылдық, икемділік т.б. қасиеттерінен көрініп отырады. Жалпы қабілет адамның өзін ой-әрекеттерінің түрлі салаларынан көрсете білуге мүмкіндік жасайды.*

Бұл-уақыттың талабы. Білім берудегі ескі мазмұнның орнына жаңасы келуде. Ол - балаға оқу қызметінің субъектісі ретінде жүзеге асырылуы орынды. Жаңа тұлға оқушыны дамыту жолдары: өзін-өзі өзектендіру, өзін-өзі тану, өзін-өзі дамушы тұлға ретінде қалыптастыруға бағытталған. Демек, мектеп оқушыларының ғылым, білімнің қоғамдық қажетті деңгейі мен қамтамасыз ету, оларды Отандық, ұлттық және әлемнің мәдениет арналарына сусындату қажет.

Ыбырай Алтынсарин сөзімен айтқанда мектептің жұмыскер жүрегі – ұстаз. Яғни, негізгі білім қазығы –бастауыш сынып мұғалімдерінен үлкен үміт күтері сөзсіз. Осы міндеттерді жүзеге асыруда әр сыныптың ерекшелігі білім деңгейіне сай болуы қажет. Қазіргі заман талабына бейімделген шәкіртті тәрбиелеп, білім беруде өз тәжірибемде басты өзекті тақырыбымызды: «Жеке тұлғаға бағытталған оқытуды ұйымдастыру арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін арттыру», - деп атадық.

Болашақтың бәсекесіне қабілетті ХХІ ғасыр шәкіртін тәрбиелеу білім беру саласының еш назарынан тыс қалған емес. Соған сай ұстаз - ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, тынымсыз еңбеккер, ортаның ұйтқысы, жан-жақты шебер, терең қазыналы білімпаз, гуманист, белсенді патриот болғанда ғана қоғамның мықты да білікті, жоғарғы мәдениетті, жан-жақты дамыған, шығармашылығы жоғары жеке тұлғаны қалыптастырып, тәрбиелейтінімізге нық сенімдімін.

Әр ұстаз – ХХІ ғасыр мұғаліміне сай болу үшін – ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, жан-жақты шебер, тынымсыз еңбеккер, терең қазыналы білімпаз, кез-келген ортаның ұйытқысы болу керек.

Ежелгі грек материалісі, философ Демокрит айтқандай, «Еңбек үздіксіз үйренгендіктің арқасында жеңілдей түседі». Олай болса, жас ұрпаққа үйретері мол аға ұрпақтың ісі өрге жүзіп, еңбектері үстем болсын.

Мұғалім. Бұл адамның ардақты аты,

Білімдік бар биікке шығар саты.

Ең алғаш басталады осы адамнан,

Сүйеді сондықтан да жақын, жаты...

Бар ғалым, барлық қоғам мұғалімді,

Сыйлайды мәңгі бақи беріп төрін, -

деп, Сәбит Мұқанов айтқандай, үнемі сыйлы, қадірлі, сүйікті болып, шәкірттерімізді білім нәрімен сусындатып, белестерге жете берейік. Сондықтан баланы жеке тұлға ретінде өздігінен дамуға итермелеуіміз керек. Себебі жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білім алу арқылы өз бетінше дамуын қойып отыр. Бұл мақсатқа жетуде өз бетінше жұмыстардың алар орны ерекше.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1 . Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде. С. Мирсеитова 2011 жыл.

2. Сын тұрғысынан ойлауды дамытуға бағытталған сабақты жоспарлау

3. Идеи Дьюи и гаша практика. Под. ред. С. Бахишевой и . С.

Мирсеитовой 20005

4. Халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2016жыл. Тараз

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КОНСИЛИУМДЫ ТИІМДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ - БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ҚАЙНАР КӨЗІ

Кожикова Бакытжан Муктаровна,

Педагог-зерттеуші,

Шығыс Қазақстан Облысының

білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша

білім бөлімінің «№46 орта мектебі» КММ,

Директордың оқу-тәрбие ісінің орынбасары

Аңдатпа. Педагогикалық Консилиумды тиімді ұйымдастыра білу арқылы білім сапасының жоғарлауына қол жеткізуге болатындығына көз жеткізуге болады. Жұмыс кіріспе, негізгі және қорытындыдан тұрады. Баяндаманың кіріспе бөлімінде Пед Консилиум оқушының үлгерім сапасын арттыруда пайдасы мол екені туралы айтылған. Ал негізгі бөлімінде мұғалім, педагог-психологтің, ата-ананың ықпалымен үлгерімі төмен және ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларды жетелеу мақсатында атқарылатын жұмыстар туралы жүйелі жазылған.

Аннотация. Путем эффективной организации педагогического консилиума можно добиться повышения качества образования. Работа состоит из введения, основного и заключительного частей. Во вступительной части доклада говорится о том, что педконсилиум имеет большое значение для повышения качества успеваемости учащихся. А в основной части

систематически рассказывается о работе, проводимой под влиянием учителя, педагога-психолога, родителей с целью привлечения учащихся с низкой успеваемостью и особыми образовательными потребностями.

***Abstract.** Through the effective organization of the pedagogical council, it is possible to achieve an increase in the quality of education. The work consist of introduction, main and conclusion parts. The introductory part of the report states that the teacher's council is of great importance for improving the quality student achievement. And the main part systematically talks about the work carried out under the influence of a teacher; a teacher – psychologist, parents in order to attract students with poor academic performance and special educational needs.*

Әр баланың жеке қабілетін анықтап, оны сол бағытта жетелеу -ұстаз парызы болса, баланы заманына қарай икемдеп, өз заманының озық өнегесін оның санасына сіңіре білу, оларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту – бүгінгі күннің басты талабы. Яғни, оқушы бойындағы талант пен дарындылықты, олқылық пен кемшілікті уақтылы анықтап, оңтайлы жолға қоюда мектептің Педагогикалық Консилиумын тиімді ұйымдастыра білу арқылы білім сапасының жоғарлауына қол жеткізуге болады.

Педагогикалық консилиум - оқушылардың нақты оқу мүмкіндіктерінің, тәрбие деңгейінің, денсаулық жағдайының және оқу үдерісіндегі басқа да ерекше жетістіктері көрсеткішінің саралануын ұйымдастыру формасы мен кешенді әдістеме. «Педагогикалық консилиум» термині мен оның әдістемесі 60-жылдардың соңында академик Ю.К.Бабанскийдің және оның қызметкерлерімен ұсынылған болатын. ПК бүгінгі күнде оқу үрдісіндегі ұжымдық саралаудың ең үздік формасы болып табылады. ПК мектеп психологы, медицина қызметкері, мектеп әкімшілігінің өкілі, белгілі бір сыныптың сынып жетекшілерінің қатысуымен шығармашылық жиын түрінде өтеді.

ПК-ды өткізу тұрақтылығы мен тақырыбы мектепшілік бақылаудың нәтижесіне қарай әр түрлі болып келеді. Білім беру ошақтарындағы оқушылардың білім деңгейінің әр түрлі болып келуі заңды құбылыс. Дегенмен, бір-екі пәннен «3» немесе «4» деген бағаға оқитын оқушылармен жұмыс жүргізіп, қолдау көрсету ұстаз қауымына үлкен міндет, әрі жауапкершілік. Сол себептен де бұл өзекті мәселе біздің мектебіміздің күн тәртібінен түсіп көрген емес. Осы мақсатта кезекті ПК **««Үздік» және «оқу екпінділері» резервінде тұрған оқушылардың білім сапасын арттыру жолдары»** тақырыбында өткізілді.

Педагогикалық Консилиумның мақсаты: **««Үздік» оқушылардың резервінде тұрған Даулет, «оқу екпіндісінің» резервінде тұрған Маржан мен Жансаяның іс-әрекетін талдау арқылы білім сапасын арттыру».**

Педагогикалық Консилиумның міндеті :

- Бастауыш буыннан негізгі мектепке өту кезеңіндегі бейімделуін қамтамасыз ету мақсатында оқушыларға педагогикалық жағдай туғызу;
- Бір немесе екі пәннен «4» және «3» бағаға оқитын оқушыларға диагностика жасай отырып, резервте тұрған оқушылардың білім сапасын көтерудің әдіс-тәсілдерін ұсыну;

• Резервте тұрған оқушылардың білім сапасын көтеруге отбасы тарапынан жағдай жасаудың жолдарын қарастыру.

5-сыныптың сынып жетекшілер осы оқушыларға жан-жақты зерттеу жүргізе отырып, мінездеме беріледі. Сонымен қоса, оқушылар мен ата-аналардан сауалнама алынды және оған сараптама жасыланды. Соның нәтижесінде төмендегідей кедергілер анықталды.

Орта буынға келгенде туындаған кедергілер:

- Сағат санының көбеюі
- Әр пәннен беретін көп мұғалімдердің болуы;
- Бірнеше кабинеттерге барып сабақ оқуы;
- Жаңадан сынып жетекші болуы;
- Сынып құрамының өзгеруі;
- Үлкен сыныптармен алғашқы қарым-қатынасқа түсуі;
- Сабақта берілетін тапсырмалардың көлемді болуы, үй тапсырмасының

көптігі;

- Жұмыс темпінің жылдамдығы;
- Педагогтардың талаптарының бір-біріне қарама-қарсы болуы;
- Сынып жетекші тарапынан бақылауының азаюы;
- Әр пәннен беретін мұғалімдердің сөз мәнерінің ерекшелігі;
- Өз бетімен жеке тапсырмаларды орындай алмауы;
- Өзіндік жұмысты орындауға дағдыларының нашар дамуы;
- Пәндік бағдарламалардың күрделілігі.

Резервте тұрған оқушының білім сапасын көтеру мақсатында өткізілген кеңесте қатысушылар өзара пікір алмасты. Сондай-ақ, әр баланың өзіндік ерекшеліктерін ескере келе, әркім өз тарапынан ұсыныстар жасады. Соның нәтижесінде резервте тұрған оқушылардың білім сапасын арттырудың төмендегідей тиімді жолдары тұжырымдалды:

- Жайлы атмосфералық орта қалыптастыру;
- Жеке тұлғаның дамуына, оқу үрдісіне мұғалімдер тарапынан

талаптардың бірдей болуы;

- Пән мұғалімдері резервтегі оқушының бір немесе бірнеше себептерін анықтап, солардың әрқайсысын жеңуге тырысу керек;
- Әр сабақтың ұйымдастыру, оқыту формаларын /жеке, жұптық, топтық/ дұрыс тандап, әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалана білу;
- Оқушының деңгейіне қарай тапсырманы үнемі түрлендіріп отыру;
- Оқушыларды ортаға, ұжымға тәрбиелеу психолог, медбике, сынып жетекші, ата-ананың бірлесіп, ұйымдасқан жұмыстың болуы;

Балаға білім, тәрбие беруде басты тұлға ұстаз болса, оны жалғастырушы, демеуші - ата-ана, қала берді қоғам. Баланы өмірге бейімдеуде мектеп, ұстаз және ата-ананың орны бөлек. Ендеше, оқушының білім сапасының өсуіне ата-ананың рөлі ерекше. Соны ескере келе мектеп ұжымы ата-анаға төмендегідей жадынама ұсынады:

- Мектепішілік іс-шараларға қатысу;
- Демеушілік көрсету;

- Өз баласына үлгі болу;
- Баласына қолдау көрсету;
- Отбасындағы ахуалды бақылауда ұстау;
- Баланың дамуын қадағалау;
- Мұғалімді қолдау;
- Сабаққа қатысу, кері байланысқа шығу;
- Күнделік.kz, рубриканы уақытылы қадағалап, кемшілігін жоюға көмектесу;

• Ата-аналар жиналысына, дәрістерге, психологиялық көмекке уақытылы келу

Білім салаларында өзіндік ерекше орыны бар маман иелері педагог-психологтардың көмектері аса маңызды. Осы ретте педагог-психологтардың ұсынысы:

- Үлгермеушілікті болдырмау үшін оқу материалдарын түсінбеу себептерін анықтау керек;
- Психологиялық диагностика жүргізу қажет;
- Жас ерекшелігіне қарай тапсырмаларды түрлендіріп отыруды қажет етеді;
- Оқушыға тосыннан сұрақ қоймау, тез жауап беруді талап етпеу;
- Ауқымды, көлемі үлкен, әр түрлі, күрделі материалдарды қысқа мерзімде игеруін талап етпеу;
- Ынталандыру арқылы оқушының өзінің күшіне, біліміне деген сенімін арттыру.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру.

Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде, мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Оқытудың осындай ерекше түріне жататын оқушылардың ПМПК-ның ұсынысы бойынша жалпы білім беретін мектептерде отырғаны анық. Сондай білім алушылардың диагноздарына сәйкес мектеп медбикесінің кеңесі берілді.

Қант диабетімен ауыратын оқушыға сабақ беретін мұғалім нені назарда ұстау қажет:

- Диабетпен тауыратын оқушыны үнемі назарда ұстау;
- Дәретханаға, су ішуге жиі жіберу;
- Оқушының әлсіреп кетпеуін қадағалау;
- Алдыңғы парталарда отырғызу;
- Егер науқас бала есінен тана бастаса, дәрігер шақыру;
- Дәрігер келгенге дейін (қант, кәмпит, аз мөлшерде жеміс шырынын ішкізу);
- Егер науқас мүлдем есінен танса, ештеңе ішкізіп немесе ешнәрсе берудің қажеті жоқ.

«Ел мен елді, халық пен халықты, ұлт пен ұлтты теңестіретін нәрсе – білім», – деген еді қазақ әдебиетінің заңғар жазушы Мұхтар Әуезов. Иә, білім бәсекесі басты орынға шыққан ХХІ ғасырда әркім өз әлінше білім теңізіне сүңгіп, тұнығынан шөл қандырғысы келері анық. Осы ретте білім ұжымындағы ПК-ның сауатты да, тиімді ұйымдастырылуы оқушы білімінің сапасына әсер ететіні сөзсіз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Маханбетова А.Ә. Девиантты және делинквентті мінез-құлықтың алдын-алу. Оқу құралы. Алматы, 2015.
2. Садвакасова З.М. В помощь социальному педагогу, или как работать трудными детьми. – Учебно-методическое пособие. – Алматы, 2008. – 192 с.
3. Айтбаева А.Б. Әлеуметтік педагогика негіздері: оқу құралы. – Алматы, Қазақ университеті, 2011. – 165 б.
4. Білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық консилиум туралы ереже. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, – 38 б.

ӘДІСТЕМЕЛІК ҚЫЗМЕТТЕ КӘСІБИ ДАМУДЫ ЖЕТІЛДІРУ АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОРТА ҚҰРУ

Қуатова Асель Бериковна
Директордың ғылыми-әдістемелік
ісі жөніндегі орынбасары
Нығметулла Киікбаев атындағы
мектеп-гимназиясы
Жамбыл облысы, Байзақ ауданы

Аңдатпа. Мақалада кәсіби дамуды жетілдіру арқылы орта білім беру ұйымдарында шығармашылық ортаны құрудағы рейтинг мәселесі қарастырылған. Сонымен қатар мектептің, мұғалімдердің кәсіби өсуін қамтамасыз етудегі рейтингтің артықшылықтары мен мектепте жүзеге асырудың үлгісі көрсетілген.

***Аннотация.** В статье рассматривается вопрос рейтинга в создании творческой среды в организациях среднего образования путем повышения квалификации. При этом показаны преимущества рейтинга в обеспечении профессионального роста школы и учителей и пример его реализации в школе.*

***Abstract.** The article deals with the issue of rating in creating a creative environment in secondary education organizations through advanced training. At the same time, the advantages of the rating in ensuring the professional growth of the school and teachers and an example of its implementation in the school are shown.*

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы № 726 қаулысымен бекітілген **"Білімді ұлт" сапалы білім беру" ұлттық жобасында** Қазақстандық білім беру жүйесін дамытудың 5 түрлі міндеті көрсетілген. Соның ішінде орта білім беру жүйесіне қатысты «Орта білім беру сапасын арттыру: Қазақстанның өңірлері, қалалық және ауылдық мектептері арасындағы оқыту сапасындағы алшақтықты қысқарту» міндетін қойып отыр.

Осы тұрғыда ұлттық білім беру жүйесін модернизациялау жағдайында әлемдік озық тәжірибелерді пайдалану мүмкіндіктерін бағалау, ұлттық дәстүр мен ерекшеліктерді ескеру, білім мазмұнын жаңарту, білім беру жүйесін басқару мен ұйымдастырудың тиімділігін арттырудың жаңа жолдарын іздестіру секілді өзекті жайттар ерекше маңызға ие болып отыр. Бұдан еліміздегі білім беру саласында қарқындап жүріп жатқан жаңалықтардан қалыс қалмай, мектептің оқу-тәрбие үдерісіне өзгерістер енгізу қажеттілігі туындайды.

Мектепке өзгеріс енгізетін, мектептің оң бағытта дамуын қамтамасыз ететін бірден бір тұлға-ол педагог. Педагогтардың оң бағытта дамуын, өзгеруін қамтамасыз ететін-ол мектептегі әдістемелік қызмет.

Мектептегі әдістемелік қызмет-бұл барлық педагогтар ұжымының шығармашылық ынтасын арттыруға және дамытуға, әрбір педагогтың кәсіби шеберлігін біліктілігін жан-жақты көтеруге бағытталған іс-әрекеттер, сонымен қатар ғылым жетістіктеріне негізделген, үздік педагогикалық тәжірибелер мен өзара байланыстағы шаралар жүйесі, оқу-тәрбие үдерісінің нақты талдауы.

Сондай-ақ мектептегі әдістемелік қызмет-оқу-тәрбие жұмысының әдіс-тәсілдерін игеріп, оны сабақ пен сыныптан тыс шараларда қолдануда, білім беру үдерісін ұйымдастырудың жаңа амалдарын іздеу бағытында мектеп әкімшілігінің мұғалімдермен бірлесіп өткізетін іс-шараларының жиынтығы.

Сондықтан әдістемелік қызметті ұйымдастыруда жаңа көзқарасты іздеуге және жеке тұлғаның кәсіби дамуын қамтамасыз ететін осы қызметтің икемді құрылымын жасау қажет. Өйткені бүгінгі күні зерттеу, шығармашылық ойлауды жүзеге асыратын, ғылым жетістіктерін педагогикалық тәжірибеде қолдану арқылы өз қызметінің мазмұнын жаңарта алатын педагогқа деген сұраныс өсіп отыр.

Білім беру ұйымдарындағы ғылыми-әдістемелік қызметтің басты құндылығы – педагогты кәсіби іс-әрекеттің субъектісі ретінде өзін-өзі жетілдіруге, өзін-өзі жүзеге асыруға және өз әрекетін өз бетінше ұйымдастыруға дайындау. Педагогтың ғылыми-әдістемелік жұмысының сапасын көтеру-бұл тек білімді жинақтау үрдісі емес, ең алдымен бұл оқыту сапасын көтеруге бағытталған жаңа технологиялардың мазмұнына тереңдеп ену үрдісі.

Педагогикалық ұжымдардың жаңа сапамен жаңалықтарға көшуге деген ынтасын анықтау мақсатында алынған әлеуметтік сауалнама нәтижесі бойынша кез-келген педагогикалық ұжымда:

- ✓ Көшбасшы педагогтар-1-3%;
- ✓ Жаңаға тез бейімделетін педагогтар-50-59%;
- ✓ Бейтарап педагогтар-30%;
- ✓ Керітартпа педагогтар-10-20% құрайды екен.

«Бейтарап» және «керітартпалар» тобындағы педагогтардан білім беру жүйесіне, мектептің оқу-тәрбие үрдісіне зиян болмаса, пайда жоқ. Сондықтан қазіргі білім беру ұйымдарының басшыларының алдында «бейтарап» және «керітартпалар» тобындағы педагогтарды «жоғары мотивация аймағына» шығару міндеті тұр. Егер педагог өзінің педагог ретіндегі нақты миссиясын түсіне және анықтай алса, онда оның педагог ретінде өзін-өзі анықтауы, өзін-өзі жүзеге асыруы, өзін-өзі дамытуы бір жүйеге түсер еді.

Педагогтарды өзін-өзі анықтауға, өз жұмысын өзі реттей білуге, өзін-өзі кәсіби тұрғыда дамытуға саналы түрде келтіру-бұл мектептегі ғылыми-әдістемелік қызметтің алдында тұрған үлкен міндет. Ал мұндай міндетті педагогикалық ұжымда кәсіби бәсекелестік орта қалыптастыру, педагогтарды жұмыс нәтижелеріне қарай ынталандыру, мадақтау, көтермелеу жұмыстарын жүргізу арқылы шешуге болады. Өз жұмысына көңілі толатын, өзінің педагог ретіндегі негізгі миссиясын білетін мамандардың жұмыс өнімділігі де жоғары болады, шәкірттері де жан-жақты білімді, құзыретті тұлға болып қалыптасады.

Нығметулла Киікбаев атындағы мектеп-гимназиясында ғылыми-әдістемелік жұмыс «Сапа» әдістемелік орталығы арқылы жүзеге асырылады. Мектеп-гимназияның 2020-2025 жылдарға арналған «Мүмкіндіктер мектебі» даму бағдарламасы дайындалды. Даму бағдарламасына сәйкес Мектеп-гимназияда 5 орталық құрылып, мақсатты, жүйелі жұмыстар атқарылуда:

- «Білім»-сапалы білімді қамтамасыз ету орталығы;
- «Шапағат»-тәрбие орталығы;
- «Сапа»-әдістемелік орталық;
- «Интеллект»-зияткерлік және шығармашылық орталығы;
- «ІТ»-ақпараттандыру орталығы.

«Сапа» әдістемелік орталығының әдістемелік жұмыс тақырыбы:

Педагогтардың сапасын көтеру арқылы бақылау мен бағалаудың нәтижесін жақсарту

Әдістемелік орталық қызметінің мақсаты: Мектеп оқушыларын сапалы біліммен қамтамасыз ете алатын кәсіби құзыретті педагог қалыптастыру

Әдістемелік орталық қызметінің міндеттері:

- Педагогтардың біліктілігін жетілдірудің оңтайлы жүйесін жасау;
- Озық педагогикалық тәжірибені қолдау, тарату;
- «Назарбаев Зияткерлік мектептерінің тәжірибесін» енгізу және тарату;
- Кәсіби құзыретті педагог имиджін қалыптастыру.

Күтілетін нәтижелер:

- Педагогтардың біліктілігін жетілдірудің оңтайлы ортасы қалыптасады;

- Озық педагогикалық тәжірибе таратылып, педагогтар кәсіби шыңдалады;
- «Назарбаев Зияткерлік мектептерінің» тәжірибесі енгізіліп, таратылады;
- Кәсіби құзыретті педагог имиджі қалыптасады.

Осы мақсатта Нығметулла Киікбаев атындағы мектеп-гимназиясы 2016 жылдан бастап педагогтардың оқу-әдістемелік жұмысының рейтингі және педагогтың алдыңғы оқу жылындағы өз жұмысын перспективалық жоспарлауы жүйелі түрде жүргізіп келеді. «Мектептегі педагогтардың кәсіби рейтингін шығару Ережесі» (қосымша-1) мен өз жұмысын перспективалық жоспарлаудың үлгі-жоспары (қосымша-2) дайындалып, Ережеге сәйкес балл қою арқылы педагогтардың жыл сайын рейтингі шығарылады.

Рейтинг–мектептегі педагогтардың кәсіби әрекеттерін бағалау, педагогтар туралы жинақталған мәліметтерді талдау негізінде шығарылады. Педагогтардың рейтингі қазіргі кезеңдегі мектептің дамуын жетілдіру жолдарының бірі болып табылады. Сонымен қатар, рейтинг педагогтардың кәсіби әрекеттерін тиімді бағалау құралы ретінде саналады. Педагогтардың кәсіби әрекеттеріне жүргізілген зерделеу процесін демократияландыруға мүмкіндік береді.

Рейтинг шығарудағы мақсат: мектеп-гимназиядағы педагогтарды өз кәсіби тұрғыдағы мәселелерін өз тарапынан түйсініп, өзіндік шешім қабылдай алуға белсендіру.

Міндеттері:

1. Педагогтар жетістіктерінің өзгеру динамикасының мониторингісін жүргізу.
2. Педагогтардың нәтижелерін өзге әріптестерінің нәтижелерімен салыстыру негізінде кәсіби бәсекелестік орта қалыптастыру арқылы педагогтарды жетістікке жетуге ынталандыру.
3. Педагогтардың портфолиосы түріндегі мәліметтер базасын қалыптастыру.
4. Мұғалімдердің кәсіби әрекеттерінің рейтингісін анықтау.
5. Мұғалімдердің озат іс-тәжірибелерін жинақтау, тарату.
6. Жоғары нәтиже көрсеткен ұстаздарды мадақтау, марапаттау.

Педагогтардың рейтингі төмендегідей критерийлер мен көрсеткіштер бойынша шығарылады:

№	Бағалау критерийлері	Бағаланатын көрсеткіштер
1	Педагогтың оқыту әрекетінің нәтижесі	1.1. Педагогтың сабақ беретін сыныптарындағы білім сапасы
		1.2. Оқушылары пән олимпиадалары мен ғылыми жобалар байқауларының жеңімпаздары (аудандық білім бөлімі, облыстық білім басқармасы, «Дарын» РҒПО ұйымдастырған пән олимпиадалары мен ғылыми жоба байқаулары)
		1.3. Пән бойынша түрлі байқаулар мен конкурстар, шығармашылық және спорттық жарыстардың

		жеңімпаздары («Дарын» РҒПО ұйымдастыратын байқаулар, КИО)
		1.4.Түрлі қашықтық байқаулардағы оқушылардың нәтижелері
2	Педагогтің ғылыми-әдістемелік жұмысының сапасы	2.1.Педагогтың ағымдағы оқу жылында өткізген ашық сабақтары мен сыныптан тыс іс-шаралары
		2.2.Ағымдағы оқу жылында түрлі кәсіби байқауларға қатысу нәтижесі
		2.3.Ағымдағы оқу жылында баспасөз беттерінде жариялаған мақалалары мен сабақ жоспарлары.
		2.4.Ағымдағы оқу жылында педагогтың түрлі деңгейдегі семинар, конференцияларға қатысуы
		2.5.Ағымдағы оқу жылында даярлаған әдістемелік өнімі (әдістемелік құрал, авторлық бағдарлама, тест, диктант жинақтары т.б.)
		2.6.Педагогтың жеке оқу-танымдық бағыттағы YouTube каналының болуы
		2.7.Педагогтың электронды портфолиосын жүргізу белсенділігі
3	Педагогтың қоғамдық жұмыстардағы белсенділігі	3.1.Педагогтың волонтерлік қызметпен айналысу белсенділігі
4	Педагогтың әдеп нормаларына қайшы әрекет етуі	4.1.Өзіне жүктелген мектепшілік міндеттерді дұрыс атқармауы, ішкі тәртіп ережелерін сақтамауы
		4.2.Қатаң есептегі құжаттармен жұмысты өз деңгейінде жүргізбеуі (сынып журналы, оқушылардың жеке іс-құжаты, табелі т.б.)

Нәтижесінде педагогикалық ұжым мүшелері 3 топқа топтастырылады:

- **«шығармашыл педагогтар»**-өзін-өзі реттей алатын, өз жұмысын басқара алатын педагогтар тобы;

-**«даму режиміндегі педагогтар»**-үнемі ізденісте жүретін, жаңашыл көзқарастағы, шығармашылық ізденістегі педагогтар тобы;

-**«кризистік деңгейдегі педагогтар»**-әдістемелік қолдау мен бақылауды қажет ететін педагогтар тобы.

Ең жоғары нәтиже көрсеткен педагогтар жыл соңында «Жыл мұғалімі» атағын иеленіп, арнайы дипломмен, статуеткамен марапатталады. Марапатталатын педагогтар санын жылдық рейтингіні шығару мақсатында құрылған жұмысшы топ анықтайды.

2019 жылдан бастап мектеп-гимназияда пән бойынша әдістемелік бірлестіктердің де жұмыс нәтижелерінің рейтингін (қосымша-3) шығару жұмыстары қолға алынды. Әдістемелік бірлестік жұмыстарының рейтингісі төмендегідей критерийлер негізінде анықталады:

№	Бағалау критерийлер	Бағаланатын көрсеткіштер

1	Оқыту мен тәрбие берудің сапалы нәтижесі	1.1. Инвариантты компоненттегі пәндер бойынша оқыту сапасы
		1.2. Халықаралық, республикалық деңгейдегі олимпиадалар мен байқаулардың жеңімпаздарының, жүлдегерлерінің (лауреаттарының) саны. ҚР БҒМ бекіткен 07.12.2011 жылғы №514 бұйрыққа сәйкес (оның ішінде «Дарын» РҒПО өткізетін қашықтық олимпиадалары)
		1.3. Халықаралық, республикалық, облыстық, аудандық деңгейдегі олимпиадалар мен байқаулардың жеңімпаздарының, жүлдегерлерінің (лауреаттарының) саны.
		1.4. Аудандық, облыстық, республикалық, халықаралық ғылыми жобалар байқауының жеңімпазы атанған оқушылар саны
2	Педагогтардың шығармашылық әлеуетін жүзеге асыру деңгейі	2.1. Әдістемелік бірлестіктегі педагогтардың жалпы санынан жоғары және бірінші санаты бар, педагог-шебер, педагог-зерттеуші, педагог-сарапшы қызметкерлердің үлесі
		2.2. Халықаралық деңгейдегі байқауларда жеңімпаз, жүлдегер (лауреат) атанған білім беру ұйымдарындағы педагогтардың үлесі
		2.3. Республикалық, облыстық, аудандық деңгейдегі байқауларда жеңімпаз, жүлдегер (лауреат) атанған білім беру ұйымдарындағы педагогтардың үлесі
		2.4. Қазақстандық интернет олимпиадасының жеңімпаздары
		2.5. Түрлі интернет олимпиадаларының жеңімпаздары
		2.6. Халықаралық, республикалық, облыстық, аудандық деңгейдегі басылымдарда іс-тәжірибесі жарияланған педагогтардың үлесі
		2.7. Мектептің You Tube каналында бейнесабағы жарияланған педагогтардың үлесі
		2.8. Іс-тәжірибелері аудандық, облыстық, республикалық, халықаралық деңгейде таратылған педагогтардың үлесі (шығармашылық есептер, семинарлар, шығармашылық шеберханалар, шеберлік сыныптар, вебинарлар, конференциялар және т.б.)

Әдістемелік бірлестіктердің рейтингі жылына 1 рет, оқу жылының соңында шығарылады. Жылдық жұмыс нәтижесі бойынша үздік деп танылған 3 бірлестік «Үздік әдістемелік бірлестік» атты статуеткамен және дипломмен марапатталады.

Педагогтың қызметінің оң нәтижесінің тағы бір көрсеткіші-оқушыларының білім нәтижесі, түрлі байқаулар мен олимпиадалардағы жоғары көрсеткіштері. Нығметулла Киікбаев атындағы мектеп-гимназиясында 2016 жылдан бастап «Нығметулла Киікбаев атындағы стипендия» тағайындалып, үздік оқушылар ақшалай марапатталып келеді.

«Нығметулла Киікбаев атындағы стипендияны» тағайындаудағы мақсат- мектеп оқушыларының белсенділігін арттыру, әртүрлі білім салаларында жетістікке жеткен оқушыларды көтермелеу және қолдау.

Стипендия жылына 1 рет, оқу жылының соңында беріледі. Ақшалай сыйлық тағайындалады және бір адамға екі мәрте берілмейді. Стипендия алуға мектеп-гимназияның 2-11 сынып оқушылары, халықаралық, республикалық және облыстық жарыстардың, байқаулардың, фестивальдер мен көрмелердің лауреаттары, жүлдегерлері, мектептің қоғамдық өміріне белсенді араласқан оқушылар үміткерлер болып танылады. Стипендияны тағайындау туралы Ереже (қосымша-4) жасалынып, мектептің педагогикалық кеңесімен бекітілген. Стипендия алған оқушыларға «Нығметулла Киікбаев атындағы стипендия иегері» деген сертификат беріледі, «Жылдың үздік оқушысы» деген диплом және статуетка, ақшалай сыйлық табыс етіледі. Стипендия иегерінен бөлек, құжат тапсырған үміткерлер арасынан 2-4 сыныптардан «Жас білімпаз», 5-7 сыныптардан «Жас көшбасшы», 8-11 сыныптардан «Гимназия үміті» номинациясының иегерлері анықталады.

«Жыл мұғалімі», «Үздік әдістемелік бірлестік», «Жыл оқушысы», «Жас білімпаз», «Жас көшбасшы», «Гимназия үміті» номинацияларының иегерлері оқу жылының соңында мамыр айында өтетін дәстүрлі «Гимназия күні» мерекелік кешінде салтанатты түрде марапатталады.

«Гимназия күні» дәстүрлі мерекелік іс-шарасының мақсаты- мектеп-гимназиядағы талантты, дарынды оқушыларды тану және олардың бойындағы қайталанбас қанына біткен дарынын аша білген педагогтардың еңбегін бағалау.

Оқу жылының нәтижесі шығарылып, әрбір педагогтың жылдық жұмысының оң және теріс жақтарына талдау жасалынғаннан кейін, педагогтар келесі оқу жылына өздерінің әдістемелік жұмысының перспективалық жоспарын дайындайды. Перспективалық жоспар 2 бөлімнен тұрады:

1. Ағымдағы оқу жылының нәтижесіне SWOT талдау жасау

2. Алдағы оқу жылын бірнеше нысаналы индикаторлар бойынша перспективалық жоспарлау.

Педагог қызметінің рейтингін шығару, перспективалық жоспарлау мектепке қандай артықшылықтар береді:

1. Мектептің жалпы білім сапасы артады.

2. Мектеп оқушыларының түрлі байқауларға қатысу белсенділігі артады.

3. Педагогикалық ұжымда кәсіби бәсекелестік орта қалыптасып, жалпы педагогтардың кәсіби белсенділігі артады.

4. Мектептің оқу-тәрбие жұмысын жүйелі жоспарлауға мүмкіншілік береді.

5. Озық тәжірибелерді енгізу және тарату жұмыстары бір жүйеге келіп, педагогикалық ұжымның кәсіби белсенділігі артады.

6. Педагогтар өз жұмыстарына талдау жүргізуге, жұмыстарын жоспарлай білуге үйренеді.

7. Педагогтардың бірлесіп, ортақ проблеманы анықтап, білім сапасын арттыруда біріккен жұмыстары күшейіп, мүдделес топтар қалыптасады.

8. Педагогтар бөлінген көшбасшылық принциптеріне сай жұмыстарға тартылып, қабілеттерін дамытуға мүмкіндіктер алады.

9. Мектептің қоғам алдындағы беделі артады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Костылев, Ф.В.. Учить по-новому: Нужны ли оценки-баллы/ Ф.В. Костылев. – М.: Владос, 2000. – 104с.
2. Конти Т. Будущее качества. Стандарты и качество/ Т. Конти. – М.: Европейское качество, 2000. – 335с.
3. Кругликов, В.В. Рейтинговая система диагностики учебного процесса/ В.В. Кругликов// Высшее образование в России. – 2009. – №2. – С.100-102.
4. Воронцов А.М., Жидков А.А., Гордеев К.С., Дубровин Н.А., Грибина Г.А. Рейтинг как механизм оценки качества деятельности педагогических работников в профессиональном образовании // Гуманитарные научные исследования. 2021. № 2 [Электронный ресурс]. URL: <https://human.snauka.ru>

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ НАУЧНЫХ КАДРОВ

Кузеубаев Талгат Тлеубаевич,

магистр педагогического образования,

КГУ «Тимирязевская общеобразовательная школа-гимназия имени

С.Муканова», учитель английского языка

Жимагулова Кунслу Аманжоловна,

магистр педагогического образования,

КГУ «Тимирязевская общеобразовательная школа-гимназия имени

С.Муканова», учитель казахского языка и литературы

Аннотация. Бұл мақала ғылыми кадрларды даярлау жүйесін, жұмыс барысында туындайтын мәселелер мен оларды шешу жолдарын талқылау мақсатында айтылған. Бұл мәселенің Қазақстан Республикасында қаншалықты өзекті екендігіне мысалдар келтіре отырып, жағдайды сипаттау. Біздің еліміздегі ғылыми кадрлық әлеуетті дамыту үрдесі немесе кадрлардың ағып кетуіне байланысты кадрлық жетіспеушілігі сезімі. Бүгінгі таңда өзекті мәселелердің мысалдарын қолдана отырып, ғылыми кадрларды даярлау жүйесінің қай бағытта жүріп жатқанын көрсету.

Аннотация. Данная статья заявлена для обсуждения вопроса подготовки системы научных кадров, возникающих в ходе работы проблем и их пути решения. Описание ситуации, приведение примеров того, насколько данная проблема актуальна в Республике Казахстан. Тенденция развития научного кадрового потенциала в нашей стране либо ощущение кадрового голода из-за утечки кадров. На примерах актуальных на сегодняшний день вопросов показать в какую сторону идет движение системы подготовки научных кадр

Abstract. This article is stated to discuss the issue of training a system of scientific personnel, problems that arise in the course of work and their solutions. Description of the orientation, giving examples of how relevant this problem is in the Republic of Kazakhstan. The trend in the development

of scientific personnel potential in our country or the feeling of staff deficiency due to personnel leakage. Using examples of current issues to show in which direction the system of training scientific personnel is moving.

Любое обсуждение вопроса необходимо начинать с предыстории. В нашем случае надо сориентировать ваше внимание на том, как совершенствовалась система подготовки научных кадров в нашей стране, а именно на примере Северо-Казахстанской области, то есть места откуда мы сами родом.

Иерархия научной кадровой лестницы, как помнится из студенческой жизни, представляла собой следующее: студент окончивший высшее учебное считался дипломированным специалистом получившим высшее образование, далее он по желанию мог продолжить обучение в магистратуре, после магистратуры можно было пройти обучение в аспирантуре, докторантуре и так далее. В Казахстане данная система претерпела изменения в 2005 году, когда началась подготовка научных кадров с присуждением в 2008 году первой в стране степени доктора PhD или академической степени доктора философии. На смену устойчивой конъюнктуре в образовании, согласно принципам Болонского процесса, приходит новая трехступенчатая система образования: бакалавр-магистр-доктор PhD. По итогам четырех лет обучения, согласно программы обучения в ВУЗе, мы получаем бакалавра высшего образования соответствующей квалификации. После этого бакалавр имеет право обучаться два с половиной или три года в магистратуре с получением академической степени магистр послевузовского образования. Магистр же в свою очередь, получив образование после трех лет обучения, претендует на академическую степень доктора философии(PhD).

Стоит отметить, что не так давно мы с вами были свидетелями того факта, что степень бакалавра формально была во вкладыше диплома о высшем образовании, ни о каких дополнительных дотациях или финансовой поддержки в лице государства не было и речи. Также стоит отметить тот факт, когда переход от бакалавра до магистра не сильно ощущался именно как научный потенциал, академическая степень в сравнении с европейскими или другими зарубежными странами, где получение академической степени придавало определенный статус высокообразованному человеку, который получал ее после защиты выпускной квалификационной работы или магистерской диссертации.

В 2010 году классическая аспирантура и докторантура прекратили свое существование. На следующий 2011 год решением Комитета по контролю в сфере образования и науки Министерства образования и науки Республики Казахстан выпускникам докторантуры PhD присваивалась ученая академическая степень доктора философии соответствующей специальности. В то же время допуском к защите докторской диссертации было обязательное требование – это публикации в журналах и изданиях с ненулевым импакт-фактором согласно базы данных Thomson Reuters или базы данных Scopus.

Данные инновации в системе подготовки научных кадров еще раз свидетельствуют об определенных, можно сказать кардинальных, преобразованиях. Это же демонстрирует открытие научно-образовательного

пространства Казахстана известным международным издательствам, закреплению новых понятий таких как импакт-фактор изданий (он же численный показатель цитируемости статей, опубликованных в научном издании) или же индекс цитирования ученого (определенный показатель значимости научных трудов какого-нибудь ученого).

Развитие критерияльного мышления у обучаемых в школе, применение инновационных методов и подходов педагогов в образовании, обмен опытом работы через сообщества, группы, чаты, конференции, семинары вебинары, деловые встречи с целью развития мирового опыта в индустрии и скорейшего «внедрения опытных образцов на конвейерную ленту», изменении мышления не только взрослого населения планеты, но и детей. Все это еще раз констатирует факт возрастания значимости формирования исследовательской культуры, поиском знаний применимых не только в теории, но и в жизни, то есть в практике.

Современные стандарты образования позволяют расширить возможности молодых ученых, но в то же время обязательно наличие импакт-фактора журнала. Вот мы с вами и подошли к главной проблеме на сегодняшний день при защите выпускной работы доктора философии, это публикация с импакт-фактором или же индекса цитирования ученого. То есть наличие публикации с импакт-фактором дает возможность получения допуска к защите докторской диссертации и это связано не с отсутствием публикаций с импакт-фактором, а с тем, что научные статьи публикуются намного позже, чем происходит утверждение приказа о допуске к защите докторской выпускной работы. Причина данной проблемы состоит в том, что публикация рецензированных статей с импакт-фактором не быстрый, а длительный процесс, занимающий время с момента начала переписки с главным редактором издания, переговоров о публикации, прохождении всевозможных проверок, цензуры мировых научных издательств, получении одобрения и только после этого публикации самой статьи. Может мы даже несколько сократили весь процесс прохождения индексации цитирования ученого, но это как раз те моменты, которые следует учесть и знать, что это может стать «камнем преткновения» на пути докторантуры, вот поэтому не все выпускники докторантуры PhD готовы к защите докторской диссертации.

Если мы говорим о научном исследовании и соответствующей публикации в иностранном издательстве, то это никоим образом не говорит о том, что не было тесных связей с зарубежными учеными, которые помогали выйти на нужные по тем временам зарубежные журналы с импакт-фактором, с целью публикации научной статьи, присутствовал так называемый обмен опытом с коллегами из зарубежья с выездом за пределы страны, в которой жил научный сотрудник.

На сегодняшний день нельзя сказать о том, что бакалавриат, магистратура и докторантура не претерпевают изменений. Чтобы постоянно быть в ногу со временем, быть актуальным необходимы нововведения или, как принято сейчас называть, инновации в трехступенчатой системе образования Казахстана.

Например, с 2014 года обучающиеся по послевузовским программам должны иметь сертификат на знание иностранного языка. В докторантуре теоретическое обучение тесно связано с посещением лекций зарубежных профессоров, освоением образовательной программы, научными исследовательскими работами, выезд два раза в три года в зарубежное высшее учебное заведение с целью личного развития, развития теоретических и практических знаний, совместных научных исследовательских работ.

Так как мы оба филологи, оба прошли послевузовскую программу по специфике магистратура педагогического образования, программы: управление образовательным процессом, обучение проходило на базе российского ВУЗа, все это вызвало у нас с соавтором живой интерес, а также мы воспользовались случаем обучения в ВУЗе соседнего государства с целью сравнения государственных стандартов образования в Республике Казахстан и Российской Федерации. Мы отметили тот факт, что, видимо, близость и соседство акцентирует наше внимание на преобразования и инновации как в Казахстане, так и в России практически одновременно, лишь с разницей своей собственной специфики. Велением времени мы стали понимать, что чем быстрее мы отделимся от традиционного и фундаментального, тем быстрее мы примем новое, исследовательское.

Следует отметить тот факт, что само понятие исследование либо исследовательская работа подразумевают процесс длительный, имеющий определенную поисковую деятельность, направленную на результат исходящую из целеполагания.

Но не стоит превратно понимать исследовательскую работу, которая проводится у нас в Казахстане и какая работа проводится зарубежом, мы имеем ввиду не стоит пока ставить на один уровень и гнать под одну планку. У нас это только закрепляется и мы хотим быстро все освоить, хотя зарубежом к этому шли десятилетиями, планомерно. Но с другой стороны, возможно как толчок в Японии для мирового технического прогресса, мы хотим за короткие, сжатые сроки достичь многого, тогда давайте не будем забывать о нашей самобытности, своей ментальности и условий, которые сопровождают процесс исследования. Не будем кривить душой, по многим пунктам мы отстаем от зарубежа, но нами движет стремление к лучшему, лучшей жизни. То есть постоянный интерес государства в своих молодых ученых, их научных трудах, их исследований, возможно оказание посильной помощи в преобразовании из исследования во внедрение в область применения. Здесь же немаловажным фактором является создание условий для стабильной устойчивой работы молодых ученых, научных кадров, этого можно добиться методом проектной деятельности. Но если проект не окупит себя, силы, нервы, материальные затраты дадут о себе знать в скором времени. Вот именно здесь, мы думаем, есть необходимость в сопровождении со стороны государства, так называемая поддержка в виде финансирования проекта исследования, так сказать мотивировать научные кадры.

Не стоит забывать о том, что в былые времена была большая текучесть научных кадров, как раз по вышеуказанным причинам, неудовлетворенность

своей исследовательской работой, исследования не окупали себя, не было интереса. Сейчас же ситуация изменилась в лучшую сторону, тенденция развития налицо, но темпы оставляют желать лучшего. Здесь сделаем поправку на то, что темпы нормальные, но мы всегда пытаемся заявить раньше всех, что все выполнено, чтобы ускорить процесс отчетности перед вышестоящим руководством и это чрезмерное выбегание вперед, чтобы нас увидели и услышали, не позволяет системную работу доводить до конца и качественно.

Хотя на сегодняшний день мы с вами имеем хороший молодой кадровый потенциал, молодых ученых и зрелых научных сотрудников с огромным опытом работы. Изменения и преобразования в системе подготовки научных кадров в нашей стране стали выраженными и качественными, благодаря выезду за пределы страны, обмену передовым научным опытом, взаимосотрудничеству, изучению иностранных языков, частичное проникновение в культуру других стран путем изучения языка, выездов, прослушивания лекций зарубежных профессоров, известных мировых лекторов и привнесение этих новшеств в нашу страну.

Можно назвать еще один момент сдерживающий от развития, это отсутствие подобных мировым издательствам таким как Thomson Reuters и Scopus наших собственных издательств, которые возможно были бы не самые ередовые как зарубежом, но которые внушали доверия по публикациям в изданиях. Как и в любом другом государстве у нас тоже отмечается факт лжеизданий, которые ради личного заработка готовы пойти на все, даже на обман научных кадров, выдавая себя за серьезное издательство, быстрый заработок двигает ими, но за ними нет качества, за ними не будет будущего. В нашем государстве надо найти подходящий инструментарий для выявления подобных, но вы сами понимаете, то что строится на доверии и взаимопонимании может быть в любой момент введено в заблуждение, то есть необходимость по созданию институтов, публицистических и научных центров по рецензированию научных статей, их содержания, чтобы была видна качественная работа, было доверие к изданию и издание имело уважение и пользовалось успехами среди коллег и изданий зарубежом.

Как же все-таки нам с вами совершенствовать систему подготовки научных кадров? Какие будут мысли в поиске путей решения данной проблемы? Существует ли данная проблема у нас? Давайте попробуем вместе пройти, может даже где-то дублируя, по данным вопросам и предложим свои видения путей решения, придем к логическому завершению статьи.

Если мы затронули данную тему, значит проблема совершенствования системы подготовки научных кадров есть. Мы ее видим в том, что на первое место должны ставить качество научных исследований, ее окупаемость от финансовых затрат, заинтересованность государства в увеличении научного кадрового потенциала нашей страны, увеличение государством затрат на обмен опытом с целью частичного возмещения по возвращении из зарубежа ученых, в то же время привносятся нововведения, это уже тоже своего рода окупаемость проектов.

Совершенствование системы подготовки научных кадров мы видим: во-первых, во взаимообмене опытом; во-вторых, прохождении курсовой переподготовки, но не раз в пять лет, так оно теряет свою актуальность на сегодняшний день, а уменьшить сроки прохождения курсов переподготовки и повышения квалификации например один раз в два-три года; в-третьих, обратная связь с институтом по повышению квалификации и курсовой переподготовке должна носить не формальный, а работающий характер, чтобы мониторинг работал, но не был просто на бумажном носителе; в-четвертых, повышение квалификации и курсовая переподготовка должны быть актуальны по всему Казахстану, чтобы была широкая возможность прохождения курсов, а у нас идет к навязыванию во внутри областном формате, если условия института в другой области более доступны в финансовом отношении то, почему бы нам не иметь собственного права выбора, где и что нам проходить; в-пятых, встречи не только в Zoom-конференциях, но и face-to-face(лицом к лицу), где живую дается feedback(обратная связь), выездные научные площадки с менторами заинтересованными в повышении вашего уровня знаний, практических навыков.

Проблема совершенствования системы подготовки научных кадров должна быть всегда, если не будет изучения проблемы, то по-нашему мнению проблема совершенствования потеряет актуальность и смысл на свое существование.

Принцип работы «вперед планеты всей» должно носить сдерживающий характер, выполнение исследования от начала до самого конца должно быть четко разбито на этапы, на каждый этап отводится определенное время на исполнение, отчет по итогам исследовательской работы должен быть качественным, с обязательным контролем научной экспертной комиссией, члены которой будут иметь академическую степень выше чем у исследователя-ученого, контроль должен производиться после истечения основного времени, отведенного на саму исследовательскую работу.

Научные конференции, семинары, вебинары, круглые столы, лекции должны проходить не в формальной обстановке, обязательно перед началом мероприятия хотя бы за полчаса проводить прокторинг, проверку технической готовности с IT-специалистами, для этого необходимо улучшить качество нашего интернета, исключить постоянное зависание, потерю либо звука либо изображения, провести проверку технической готовности со специалистами АО «Казахтелеком».

С нашей стороны мы хотели озвучить наиболее острые стороны проблемных вопросов научным кадровым потенциалом, возникающими из этого проблемами, предложили свои пути решения в зависимости от региона проживания и условий при которых мы работаем, поэтому хочется сказать о региональном своеобразии данной проблемы, своей определенной специфике и путей решения в зависимости от условий того или иного региона, которые могут быть отличны друг от друга.

Не забываем еще одим не маловажный момент – это то, что научный кадровый потенциал находится в постоянном движении и промониторить его

вызывает определенную сложность в зависимости от того, когда проводится мониторинг, потому как короткий период может считаться не актуальным, как за давностью информации в ходе движения научных кадров, связанных со сменой работы, места жительства, переезда в пределах района, области, страны или выезда за пределы республики.

На примере нашей школы-гимназии хочется отметить, что в гимназии в общем было три магистра, затем в ходе движения добавился еще один магистр, она же через несколько лет переехала в другую область, год назад плюс к трем оставшимся магистрам добавились трое окончивших российский ВУЗ и двое окончивших казахстанский ВУЗ с академической степенью магистра, то есть в итоге мы имеем восемь магистров в нашей школе, одна еще обучается и является пока магистрантом, должна в этом 2022-2023 учебном году получить степень магистра.

Что это дало нашей школе? Единственное это тот факт, что улучшился качественный педагогический состав школы. Но это еще не дало должного эффекта, который стоило ожидать от нас магистров, думается что мы должны были сразу дать всплеск положительной энергии для более качественной научной деятельности нашей школы. Поэтому возникает еще одна проблема, где и как магистры и другой научный кадровый потенциал должен проявлять себя, неужели только во время диалоговых площадок с коллегами из других школ например. Как раз в данной ситуации решение проблемы происходит благодаря проведению актуальных для нас магистров международных съездов, вебинаров, семинаров и конференций, которые носят тематический характер. Это мотивирует и побуждает научный кадровый потенциал к активным действиям и принятию участия в данного рода встречах и слетах, где происходит обмен мнениями среди коллег, также обмен опытом позитивно влияющий на изменения в работе образовательных учреждений. Здесь также следует учесть, что научный сотрудник должен в себе воспитывать лидерские чувства, среди коллег ощущать свою востребованность, то есть востребованность в социуме, где происходит его самоутверждение и самореализация. Все эти моменты должны контролироваться вышестоящими органами, направляться в свою очередь в тематическом направлении, иметь положительный эффект и приносящий определенные сдвиги в мыслительную деятельность педагога и всего коллектива в целом.

Хочется сказать о том, что немаловажен факт присутствия государства в развитии научного кадрового потенциала в учебных образовательных учреждениях, так как данный кадровый потенциал является движущим фактором, движущей силой в развитии самого государства и вливание определенных бюджетных средств позволит на должном уровне развивать научную потребность в нашей стране и воспитывать достойный научный кадровый потенциал.

Итак, итог или вывод статьи выразим следующим образом: совершенствование системы подготовки научных кадров носит не стабильный, но постоянный характер, в течение времени будет указывать на то, какие преобразования и изменения следует вносить в систему, работа научных

кадров нацелена на плодотворную исследовательскую работу, поэтому система подготовки научных кадров должно быть доступным и конкурентоспособным, результаты исследования должны широко освещаться в средствах массовой информации, инструментарий для работы исследования должен быть в шаговой доступности, лучшие проекты исследовательских работ должны транслироваться на республиканских каналах не только с целью рекламы объекта исследования, но и мотивации ученых, государство должно поддерживать предприимчивых и творческих ученых, мотивировать их на дальнейшее развитие проекта либо внедрение в индустрию страны, тогда будет тесная взаимосвязь государства и ученых кадров, а ощущение собственной необходимости позволит совершать действенные шаги на пути развития исследовательской работы, раскроет наш научный кадровый потенциал страны.

Список использованных источников

1. Проблемы совершенствования системы подготовки научных кадров высшей квалификации на современном этапе развития науки и общества Лаптев В.В. <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-sovershenstvovaniya-sistemy-podgotovki-nauchnyh-kadrov-vysshey-kvalifikatsii-na-sovremennom-etape-razvitiya-nauki-i>
2. Временные требования к основной образовательной программе послевузовского профессионального образования. <http://www.informzhaika.ru>
3. Ленк Х. Становление системотехнологического суперинформационного общества//Общество и книга: от Гутенберга до Интернета – М., 2000
4. Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века – М.: Издательство УРАО, 1999
5. Чернякова Н.С. Наука как феномен культуры: Учебное пособие – СПб.: Издательство РГПУ им. А.И.Герцена, 2001
6. Ковалев Ю.Ю. География мировой науки: Учебное пособие – М.: Гардарики, 2002
7. Шереги Ф.Э., Дмитриев Н.М., Арефьев А.Л. Научно-педагогический потенциал и экспорт образовательных услуг российских вызов(социологический анализ) – М.: Центр социологического прогнозирования, 2002
8. Правила присуждения ученых степеней, утвержденных приказом Министра РК от 31 марта 2011 года с изменениями.
9. Кабатаева Б.С., Кабатаева Р.С. О ключевых понятиях цитируемости в науке // Вестник КазНУ им. аль-Фараби, серия педагогическая. 2014, № 2(42). С. 26-30.
10. Жаксыбекова К.А, Бекмурзаева К.Т. Подготовка и аттестация научных кадров // Отчет по научно-исследовательской и инновационной деятельности КазНУ им. альФараби за 2011 год. – Алматы: Қазақ университеті, 2012. – С.153-189.
11. Тоғамбаева А.К, Бекмурзаева К.Т., Кабатаева Б.С. Подготовка и аттестация научных кадров // Отчет по научно-исследовательской и

инновационной деятельности КазНУ им. аль-Фараби за 2012 год. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – С.153-189.

12. Тоғамбаева А.К, Бекмурзаева К.Т., Кабатаева Б.С. Подготовка и аттестация научных кадров // Отчет по научно-исследовательской и инновационной деятельности КазНУ им. аль-Фараби за 2013 год. – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – С.153-189.

13. Thomas Hoffer and Vincent Welch, Jr. Time to Degree of U.S. Research Doctorate Recipients // InfoBrief. Science Resources Statistics. National Science Foundation. NSF 06-312. March 2006. 8 p.

14. Frank J. PhD Degree Completion in Canadian Universities // Final Report. Dalhousie University. Graduate Students Association of Canada. 2003. 38 p.

15. Газета «Время», выпуски от 14.06.2014г., 11.09.2014г., 7.10.2014г.

16. Кабатаева Б.С., Кабатаева Р.С. О дальнейшем совершенствовании системы подготовки научных кадров в Республике Казахстан // Вестник КазНУ им. аль-Фараби, серия педагогическая, № 3(43) 2014 г. С. 38-41.

17. Кабатаева Б.С. Карьера в академическом обществе США // Вестник КазНУ им. аль-Фараби, серия педагогическая, № 3 (37) 2012 г. С. 65-69.

METHODS OF ELABORATING FORMATIVE ASSESSMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE SUBJECT AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS (5-9 GRADES)

G.M.Kurmanbayeva

K. Zhubanov Aktobe Regional State University

e-mail:kurmanbaevagulmarzhan@mail.ru

Аннотация. Данная статья посвящена методике разработки формирующей оценки иноязычной коммуникативной компетенции учащихся средней школы, которая актуальна в 5-9 классах. В статье рассматривается сущность и содержание формирующей оценки. Рассматривается понятие иноязычной коммуникативной компетенции. В данной обзорной статье описывается цель статьи - предоставить теоретическое содержание и методические рекомендации, помогающие проанализировать пути разработки и применения на практике с использованием методов формирующей оценки иноязычной коммуникативной компетенции учащихся средней школы. В практической части исследования представлены основные виды формирующей оценки коммуникативной компетентности учащихся средней школы (5-9 классы) на уроках иностранного языка.

Аңдатпа. Бұл мақала 5-9 сыныптарда өзекті болып табылатын орта мектеп оқушыларының шет тіліндегі коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырушы бағалауды әзірлеу әдістемесіне арналған. Мақалада қалыптастырушы бағалаудың мәні мен мазмұны қарастырылады. Шет тіліндегі коммуникативті құзыреттілік ұғымы қарастырылады. Бұл шолу мақаласында мақаланың мақсаты сипатталған-орта мектеп оқушыларының шет тіліндегі коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырушы бағалау әдістерін қолдана отырып, тәжірибеде әзірлеу және қолдану жолдарын талдауға көмектесетін теориялық мазмұн мен әдістемелік ұсыныстар беру. Зерттеудің практикалық бөлімінде шет тілі

сабақтарында орта мектеп оқушыларының (5-9 сыныптар) коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырушы бағалаудың негізгі түрлері ұсынылған.

Abstract. This article is devoted to the method of developing a formative assessment of foreign language communicative competence of secondary school students, which is relevant in grades 5-9. The article examines the essence and content of the formative assessment. The concept of foreign language communicative competence is considered. This review article describes the purpose of the article - to provide theoretical content and methodological guidelines that help to analyze the ways of development and application in practice using methods of formative assessment of foreign language communicative competence of secondary school students. In the practical part of the study, the main types of formative assessment of the communicative competence of secondary school students (grades 5-9) are presented in foreign language lessons.

Introduction

Nowadays, the transition to a new model of education covers almost all participants in the pedagogical process. Today, significant changes are taking place in education that meet the requirements of the information society, the evaluation function takes on a new meaning, the evaluation goals are changing. The student's interest is the orienting factor of the entire educational process. The teacher should know which aspects of the child's personality can be affected by knowledge of the English language. When planning a lesson, the teacher should develop a methodology for formative assessment of the foreign language communicative competence of secondary school students. Many people think that the assessment is aimed at identifying shortcomings. Currently, assessment has become a mechanism that ensures the continuity of the process of improving the quality of education. The assessment should provide constructive feedback for all subjects of the educational process. In addition, the assessment should not just summarize what has been achieved, it should become a starting point, followed by a new round of development, reaching a new level of education quality. And it is not so much about changing the evaluation tools (although the evaluation tools and procedures may also change), but about changing the evaluation goals and evaluation philosophy. When planning a lesson, the teacher should take into account the pedagogical conditions of the technologies that he uses in the lesson.

Pedagogical practice needs to be updated in order to achieve better results and increase the effectiveness of teaching. The use of new technologies and methods of teaching foreign languages will contribute to improve personal qualities that are in demand in a modern multicultural and multilingual society. Following the new state educational standards, a teacher should have in his tools such methods and technologies of teaching foreign languages that will help develop the ability of critical and creative thinking, form communicative competence, the ability to interact in a multicultural space, and also help students to be able to independently extract additional material, be able to critically comprehend the information received, be able to it is correct to draw conclusions, to argue them, having the necessary facts, as well as to solve emerging problems.

Communicative competence in a foreign language is still relevant. Many scientists are interested in problems related to foreign language communicative competence. Therefore, the main task that needs to be solved constantly is the goal of

developing social competence. After all, their knowledge is reasonable, it is possible only when interacting with other people. Competence is an alienated, predetermined social requirement for a student's educational preparation, necessary for his effective productive activity in a certain field. Communicative competence in modern society means a person's ability to build strategies for interacting with other people in the changing social reality around them

M.N. Vyatutnev consider "communicative competence" as the ability to choose speech behavior in combination with such skills as orientation abilities in various communicative situations and the ability to systematize situations taking into account the topic, goals and objectives of communication [1, p.38-39]. Under the term "communicative competence" Dell Hymes understood the inner knowledge of the situational relevance of language, as well as the abilities that enable a person be in the process of speech activity. [2]

We have determined that communicative competence is the knowledge and skills that a student must possess in order to perceive someone else's and create his own speech in a foreign language, adequate to communication situations, goals and spheres. Communicative competence includes the following components: language, speech, socio-cultural and compensatory competencies, as well as educational and cognitive. Each, in turn, includes a list of knowledge and skills necessary for free and effective speech activity:

- * language competence -knowledge and skills on the part of phonetics, vocabulary, grammar, spelling and punctuation;

- *speech competence – knowledge about the ways of forming and formulating thoughts using language and the ability to use such methods in the process of perception and generation of speech;

- *speech competence– knowledge and skills in the process of speaking, listening, reading;

- * socio–cultural competence - awareness of language as a form of expression of national culture, knowledge of the national and cultural characteristics of the language being studied;

- *the ability to use this information in the process of communication and adjust your speech behavior in accordance with the topic;

- * compensatory competence – the ability to get out of a difficult situation in conditions of a shortage of language resources.

To date, communicative competence in a foreign language imposes the following requirements on the assessment process:

- *evaluation of the achieved educational results;

- *assessment of the process of their formation;

- *assessment of the awareness of each student about the peculiarities of the development of his own educational process.

All of the above requirements are met by the so-called formative assessment. This term "refers to any form of activity of a teacher and students evaluating themselves, providing information that can serve as feedback and allows to modify the process of teaching and learning" (Black, P.andWiliam, D. 1998).

To describe the essence of the formative (internal) evaluation can be the following metaphor: "If you imagine students in the image of plants, then the external (summing) evaluation of plants is the process of simply measuring their growth. The measurement results may be interesting for comparison and analysis, but by themselves they do not affect plant growth. Internal (formative) evaluation, on the contrary, is akin to fertilizing and watering plants, being something that directly affects their growth."

There are few studies in the pedagogical literature devoted to the identification of the theoretical foundations of the method of assessing the student's educational achievements as a means of developing self-esteem and formative assessment of the student in the pedagogical space of a secondary school.

1.2. Material & method

The education system uses the most modern educational technologies and new non-traditional methods of assessing student achievements.

At the generalizing English lesson in the eighth grade according to the program Ben Goldstein & Ceri Jones with Vicki Anderson. conversational topic: "Offers and request", on a grammatical topic: "infinitives". The use of etiquette norms of foreign language culture, in the compilation of phrases expressing a polite request, various types of appeals," a technological map is used, which is compiled for credit lessons, in order to attract students to the process of activating cognition and evaluating their knowledge and the knowledge of their classmates, concentrating their attention to the process of mastering knowledge in a foreign language lesson. When performing the task, we used temperature measurement. This method is used to identify how well students are doing the task. To do this, students' activity stops, and the teacher asks the question: "What are we doing?" By answering this question, students provide information about the level of understanding of the essence of the task or the process of its implementation. In addition, self-assessment and mutual assessment methods are used, which allow students to feel responsible for their learning. During the lesson, students evaluated their academic achievements, as well as the achievements of classmates, as a result, the process of accumulation of points by each student for multi-level tasks takes place: for oral dialogical and monological speech, for listening skills, written lexical and grammatical tasks are evaluated. For each lesson, I have compiled a technological map with methodological and didactic tasks of various levels for students with different abilities from good, average and below average.

In English lessons, we use formal and informal techniques of formative assessment. Formal techniques include:

- Mini test, dictation, practical work, written work, etc.

- Open-type tasks with a detailed solution;

- A series of homework assignments of an expanded type with an expanded solution;

- Preparation of test tasks by students themselves;

- Creative tasks. Mini projects.

Informal assessment techniques include:

- Observation;

Questions for understanding, discussing information and making a decision: what? how? why? when? how? why?

Signal cards;

Communicative competencies are tested in the following:

"Mutual evaluation in pairs". This type of work can be carried out in pairs, where students can check each other and express the shortcomings of the work orally or use a sample of answers. It is carried out with the help of a "Score sheet", because if there are criteria, the assessment will be more objective.

"Self-assessment" is carried out in various forms: a) self-assessment with the help of goals that were formulated at the beginning of the lesson; b) self-assessment as a review of the group; c) self-assessment with the help of sample answers; c) self-assessment using a formative test.

Formative assessment as part of the learning process allows you to achieve and improve the results of students in the learning process - the results of summative assessment. It often happens that the teacher does not know which mark to put to the student, because it is impossible to cover all students in the lesson, some simply did not get involved in the learning process. Versatile formative assessment of students at each stage of the lesson allows the teacher to see the work of each student and helps in setting a summative assessment.

It was important for us to understand that in the learning process, the object of evaluation is the student's activity to achieve the learning goal. Therefore, the development of the learning goal is the basis of all types of assessment and assessments. The purpose of learning is the main part of the lesson and all the activities of the teacher and students are aimed at achieving this goal. The purpose of training determines the process of the lesson, methods and means of teaching and evaluation. Assessment takes place at each stage of the lesson.

1.3. Results

From our own experience, this form of formative assessment helps students to see and objectively evaluate the results of their work. Using all forms of assessment, you can see each student in the learning process. Understanding the importance and significance of assessment in the educational process, it is necessary to involve students in the process of evaluating themselves and classmates. In his work, the teacher should use forms of formative assessment when planning a lesson.

To achieve academic independence, initiative and responsibility of the student, the control and evaluation independence of the child is of particular importance, that is, the ability to independently monitor and evaluate their activities and the activities of their classmates, to identify and eliminate the causes of difficulties arising during training. These skills can be formulated by systematically using formative assessment in everyday practice.

Formative assessment conducted in the classroom within the framework of various activities provides a clear, objective and representative picture of children's skills and their progress. Formative assessment allows you to qualitatively evaluate the student's academic achievements. It is conducted constantly and systematically, and reflects a real and meaningful learning experience, which is documented through

observations, descriptions of specific situations, analysis of diaries, samples of a student's real work, conversations, portfolios, assignments and other ways. Formative assessment is important for students, as a student must learn to set a learning task for himself, find a way to solve it and evaluate his own actions and achievements.

1.4. Discussion

It is described in foreign and domestic literature that formative assessment affects the improvement of the quality of knowledge through:

1. Increasing motivation to study
2. Creating a favorable psychological climate
3. Receiving feedback [3].

According to research, the improvement of learning through assessment depends on the following "components of formative assessment:

Providing effective feedback by the teacher.

Active participation of students in the learning process.

Adjustment of the learning process taking into account the evaluation results. Recognition of the impact of assessment on the motivation and self-esteem of students. The ability of students to evaluate their knowledge independently" (4, p.4) This assessment technique allows you to solve many problems, including: Timely monitor, analyze, evaluate the success of each student's progress on the chosen goal;

Choose a formal or informal assessment technique in accordance with the content of the learning goal and get the opportunity to evaluate it not only in the form of written work;

Optimize the time for evaluation;

Be able to implement language goals.

According to the researchers, the advantage of this approach to evaluation is as follows:

*it corresponds to the subject educational goals and does not depend on the mood of the teacher (helps to increase the objectivity of assessment);

*provides clearly defined achievement levels;

*makes the assessment more "transparent" and understandable for all participants of the educational process (students, parents, teachers);

*promotes the development of self-assessment skills;

*educates students' responsibility for the result of their work;

*promotes the growth of motivation to learn;

*improves the quality of education.

In order to apply this form of assessment, it is necessary to have experience, regularly evaluate their actions and the actions of students, mark their progress, and determine further steps in achieving the goal. The results obtained in my work prove that the use of evaluation techniques in this direction leads to an increase in the quality of educational results.

1.5. Conclusion

The research of the assessment process has always been and is relevant in the educational system and the educational process. Without feedback, the management of any process cannot be effective. The use of modern technology for assessing students'

academic achievements allows not only to assess adequately, minimize subjectivity in the assessment, but also to involve students themselves in the assessment, teach them independence, instill in them a sense of confidence in mastering certain knowledge, in particular a foreign language. Since the learning process is the interaction of a student and a teacher, their cooperation in educational and educational activities can give high results.

References

1. Vyatyutnev M.N. Kommunikativnaya napravlennost' obucheniya russkomu yazyku v zarubezhnykh shkolakh. Russkii yazyk za rubezhom, 1977, no. 6, pp. 38-45. Available at: <http://journal.pushkin.institute/archive/archive/1977/7706/Коммуникативная%20направленность%20обучения%20русскому%20языку%20в%20зарубежных%20школах.pdf> (Accessed: 10.07.2020). (In Russ.).
2. Hymes, D. On Communicative Competence. 1972. New York: Penguin, pp. 269-293.
3. Zuckerman G.A. Assessment without a mark. – Riga, 2011.
4. Shakirov R.H. et al. Formative assessment in math lessons. Practical guide for teachers. Bishkek, 2012.- 76с.

THE BACKGROUNDS OF WORK ON PREPARING APPLICANTS TO ENTER THE PEDAGOGICAL COLLEGE AS ONE OF THE MAIN MECHANISMS FOR SOLVING THE PROBLEM OF LOW ACADEMIC ACHIEVEMENT OF STUDENTS

Kusmanova Nazerke Yerbolovna,
*master of pedagogical Sciences,
 Abai East Kazakhstan humanitarian college,
 teacher of foreign language and special disciplines*

Аңдатпа. Мақалада шетел тілі мұғалімі мамандығын таңдаған абитуриенттерді кәсіби қызметке дайындаудағы психологиялық жұмыстың маңыздылығы негізделген. Ағылшын тіліндегі қосымша психологиялық сабақтар мен шараларды қамтитын жаз кезіндегі курс арқылы икемді дағдыларды дамыту жолдары ұсынылған. Пилоттық жоба арқылы студенттердің төмен академиялық үлгерім мәселесінің алдын алуға болады.

Аннотация. В статье обоснована важность психологической работы по подготовке абитуриентов, выбравших профессию учителя иностранного языка к профессиональной деятельности. Предлагаются способы развития гибких навыков с помощью летнего курса, который включает дополнительные психологические уроки и мероприятия на английском языке. С помощью пилотного проекта можно предотвратить проблему низкой академической успеваемости студентов.

Abstract. The article substantiates the importance of psychological work in preparing applicants for professional activity, who have chosen the profession of a foreign language teacher. It offers ways of developing soft skills through a summer course that includes additional psychological lessons and

activities in English language. With the help of a pilot project, it is possible to prevent the problem of low academic achievements of students.

Nowadays, to be a highly qualified specialist signifies not only to be professional in a narrow sphere of knowledge but to master soft skills as well. There exist different factors in providing successful foreign language teaching. One of the most important among them belongs to Psychology. Deep understanding of various psychological aspects may help teachers to solve many key moments in their work: to find a proper method of working in every students' group; to realize the right approach to students according to their skills and abilities taking into account complicated age peculiarities; to provide high motivation in foreign language mastering; to overcome natural problems, so called "barriers" appearing in the process of language studying. This applies specifically to students studying a foreign language for professional purposes.

That's why the issue of the psychological characteristics of students in the study of a foreign language for professional purposes should be taken into account [1].

In accordance with the requirements of the rapidly developing world, the time comes for each student to choose their future profession and start their professional activities. To this day, most people associate their success in professional activities only with objective factors: the level of professionalism of a person, growth in the profession, knowledge of official duties, labor productivity, etc.

Knowledge and the development of the personality of teachers and students remains the main concept of professional education today. Schools today need a teacher who owns knowledge of his specialty, who loves his profession, decides to solve his professional tasks quickly and with maximum results as well.

However, despite the variety of methods used in teaching a foreign language, college students face difficulties in the process of communicating in a foreign language, which is called a language barrier.

Due to the peculiarities of the process of mastering a foreign language, the emotional and psychological state of the student requires special attention. Insufficient consideration of both the language barrier and the conditions affecting the process of learning a foreign language does not simplify the process of training a professional. As educational process for professional purposes in pedagogical college is a complex multi-dimensional unity, due to the originality of the goals, objectives, content, forms and methods of the learning process, as well as due to the age and psychological characteristics of students, it has its own specifics [1].

It is obvious that teachers do not only teach and impart knowledge but inspire and motivate students for life and take important steps in life. They keep working to boost the confidence of students and direct them in the right direction which is impossible without the presence of personal communicative reserves [2].

Taking into account the psychological, pedagogical and individual characteristics of students in the study of a foreign language for professional purposes allows to introduce new technologies into the educational process, increase learning efficiency, develop language skills and competencies, develop creative abilities, increase independent and extracurricular activities.

Without proper "flexible" skills (soft skills), it is impossible to achieve success. Soft skills are the additional qualities and skills of a person to professional skills. During the professional adaptation of students, the problem is often associated with their low emotional intelligence, critical nature and activity of thinking; inability to navigate in novelty; weak communication skills; faltering ability to find and process information; low desire for self-improvement. The consequences of this result can lead to a low academic achievements, decrease of students' interest in the profession, refusal to work in the specialty after graduation, difficulty in communicating with others (teachers, teammates, family), etc. [3].

The problem of low academic achievement is one of the challenging problems that most students face as well as teachers of special disciplines. This is the result of negligent attitude to the psychological readiness of applicants to the specialty of teacher of English. Since the one who has chosen this specialty should know what he will be dealing with in recent four years. Here are the most common problems that our students face after entering the college:

Expectations do not match reality. Expectations are that the student thinks he is able to speak fluently foreign language in a short period without any effort, while reality is what actually transpires. While he hopes these two will match up, they often don't. This disparity of expectations vs. reality can often lead to feelings of discontentment and unhappiness [4].

Suspicion about learning language abilities. From our teaching experiences we can see some students intend to learn foreign languages but without any reason he or she cannot find a power to start learning foreign languages. Maybe they don't trust themselves or their knowledge or power. Has the student ever said, "I'm not good at learning new languages?" This is his brain making a prediction about his skill set, that impacts our brain. If he really explores the truth of this statement, he'll likely have to admit that he hasn't given language learning much of a chance. Perhaps his only experience trying to learn a language was in school. Thus he should learn controlling his brain to organize learning a foreign language.

Lack of experiences of learning language. Another challenge to learning a new language is a lack of students' opportunity to practice what he's learning. He probably has heard that the easiest way to learn a new language is to immerse himself in it.

Fear of speaking in front of the class. Fear of public speaking is a common form of anxiety. It can range from slight nervousness to paralyzing fear and panic. Many students with this fear avoid speaking in front of the class, or they suffer through them with shaking hands and a quavering voice. But with preparation and persistence, you can overcome your fear [5].

Loss of Motivation. As with learning any new skill, often the biggest obstacle to learning a new language can be as simple as a loss of motivation. No matter how excited the student is at the beginning, he will encounter the inevitable slump. Every long-term project that takes some effort requires staying motivated to get through the most difficult parts. The key here is to figure out what will motivate you enough to push through.

Overcoming the obstacles. The final obstacle to mention here is the expectation that learning a new language realizes easy. It's possible that it has been years since the student has learned a new skill. If he goes into this learning experience expecting to pick it up quickly and get frustrated when it doesn't happen this way, it's a recipe for failure. Instead, realize language learning is messy [6].

Uncertainty in choosing the right direction. This happens generally when the student is persuaded by his parents or surrounding people to choose learning foreign language because it is prestigious nowadays. In this case the student unconsciously starts losing the desire to move forward and coping with difficulties.

Typically, those who do not have an idea about the psychological difficulties of learning a new language and teaching it in front of the students cannot overcome the challenges and show low academic achievement.

To prevent the above mentioned problems, the pilot program on preparing applicants for entering the pedagogical college is proposed. It is aimed at the organization of the systematic work for pupils before being accepted into the specialty of an English teacher.

The pilot project that is being carried out in order to identify underdeveloped soft skills and potential difficulties, the significance of factors that can affect the process of training high-quality teaching staff and its result. It is an effective solution for innovative and high-tech projects with a high degree of uncertainty of the result and the way to achieve it. It will help to model the main project, predict and plan its implementation.

First of all, psychologists test applicants for the identification of the weak sides that need development for further successful adaptation to the profession.

Step 1. To assess the level of development of soft skills – to be tested.

Step2. To outline the vector of development and determine the place of development in their life is to work out an Individual Development Plan.

Step 3. Psychologist together with the teacher of English create a training program by applying different interactive methods.

The duration of the preparation is 4 weeks, 40 academic hours.

Applied methods, technologies, techniques are the following:

Art therapy-helps to reduce control over consciousness and often show emotions that students cannot cause. The means of Art therapy help to relieve emotional tension and teach students to freely express their emotions and thoughts.

Role-playing games. Usually theatrical activities are used to develop the creative abilities of students, and emotional expressiveness is not given much attention. Theatrical activity makes students hone their creativity, feel the characters, calmly relate to events. Such theatrical activity is an important means of developing students' thoughts, decision-making, and empathy. The ability of a person to recognize an emotional state by facial expressions, movements, intonation, the ability to put oneself in someone else's place in various situations, to find adequate ways to help.

Game techniques. Psychologist A. A. Leontiyev said: "where the game is, there are emotions, and where emotions are, there is activity, attention, imagination and, of course, thinking work." The game creates real conditions for a successful transition to

a full-fledged life in society and the development of many skills and abilities necessary for the student, regardless of the variety of features.

Thematic conversations, discussions. In thematic conversations in randomly created groups, issues relevant to students concerning vital, communicative and emotional problems are considered or discussed. A discussion is a public discussion of a controversial issue or problems. During the discussion, students can freely express and defend their point of view.

Psychological exercises and tests help the participants of the lesson to get to know themselves better, to see their strengths and weaknesses, to identify the nearest ways of development. Another important task of psychological training is to better understand other people; it is easier to negotiate with them. Psychological exercises are used to develop communication, confidence, stress tolerance, and goal setting.

Expected results:

This work contributes to the development of the following knowledge, qualities and skills of the student:

1) understands and applies in practice basic concepts in the field of effective adaptation to professional activity, skills and qualities leading to career growth, psychology of communication, psychology of emotions, effective thinking, self-management;

2) learns to behave in communication with others, express and argue personal opinions, build and maintain relationships, cooperate, avoid conflict situations;

3) development of skills of arbitrary management of regulation of own behavior, prevention of fatigue and decrease in working capacity.

4) stress resistance increases when adapting to professional activities and tolerant perception of the environment;

5) develops independently and understands the benefits of gaining knowledge.

The sphere of inner personality:

- introspection (the ability to understand own feelings and influence on others);
- assertiveness (the ability to clearly express your feelings and thoughts, taking into account the desires and reactions of other people, and demonstrate the accuracy of your requirements);
- positive self-esteem (the ability to be in agreement with their positions, respect themselves and accept the positive);
- independence (ability to make your own decisions and control yourself);
- self-realization (striving for maximum development and the ability to realize your potential);
- solve problems (the ability to identify solutions and the ability to concentrate).

Interpersonal sphere:

- empathy (the ability to understand the feelings of others and understand that your feelings are known to them);
- social responsibility (conscience, morality and the ability to mutually beneficial cooperation, caring for loved ones);

- interpersonal communication (the ability to establish and maintain mutually beneficial relationships based on a sense of emotional closeness, the ability to feel free and comfortable in social relationships);
- Public analysis of their thoughts and actions (ability to speak in front of a group)

Remarks and suggestions on the implementation of the program:

Due to the fact that the program is intended for future students in the specialty of a foreign language teacher, it is recommended to use English in the process of organization of the lesson. The work can be organized by a foreign language teacher with a psychological education.

When selecting didactic material, games, manuals, literature, it is necessary to take into account the peculiarities of the development of students at different levels and to assist in the implementation of correctional and developmental work necessary for the positive progress of each student.

Depending on the marital status, the psychological state of some students, the content and instructions of all classes should be carefully selected.

When performing exercises, tasks, the student must make sure that the teacher trusts him, he must be ready to accept knowledge with all its features, listen to any of his answers, suggestions, solutions, improvise.

It should be borne in mind that the student understands much more by constantly observing, researching and searching than spoken words and lectures.

The student develops well in a state of peace, security and love. The teacher listens to her, talks to her, pays attention.

The teacher is exclusively involved in teaching students, is active in thinking and talking, but an active role in intellectual, emotional, speech and communicative development is inherent in the child himself.

It is necessary to provide students with ample opportunities to use all five senses: sight, hearing, hand movement, taste, and sensation of various elements of the environment.

Each student has his own temperament, needs, interests, preferences and antipathies. It is very important to respect her uniqueness and set clear goals for her.

Depending on the level of training of students, their interests, health opportunities, behavioral characteristics, a teacher-psychologist can make adjustments to thematic planning, the order of topics, the choice of topics, as well as the content of classes.

It is recommended to analyze the result of each lesson immediately after its completion. The analysis allows the teacher to collect important and interesting materials about the students.

As conditions in future workplace require graduates of pedagogical institutions such qualities as responsibility, sociability, tolerance, willingness to adapt to new working conditions the additional work to professional preparation is needed.

Furthermore, tolerant, emotionally stable, purposeful students never have problems with low academic achievements. Since they already know what they want exactly and what their final aim is in learning a foreign language.

Result-oriented work consists in a clear definition of the goal and the choice of effective methods and techniques. Most active teaching methods are of multifunctional importance in the educational process. Therefore, it is important to note the importance of psychological training in preparing applicants for future foreign language specialists.

References

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/psychological-aspects-of-teaching-foreign-languages>
2. <https://www.digitalclassworld.com/blog/teaching-as-a-profession-essay/#:~:text=Teaching%20is%20a%20noble%20profession,them%20in%20the%20right%20direction>
3. Batsanov S. N., derecha I. I., Norilsk, determinants of the modern development of SOFT SKILLS, 2018.
4. <https://www.verywellmind.com/expectation-vs-reality-trap-4570968>
5. <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/specific-phobias/expert-answers/fear-of-public-speaking/faq-20058416>
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/difficulties-in-learning-foreign-languages>

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІ ДАЯРЛАУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҮЗДІК ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕЛЕР

Курманова Раушан Оразбековна,,

Категория:педагог-шебер

Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Сарыкемер ауылы,

Нығметулла Киікбаев атындағы мектеп-гимназия

Бастауыш сынып мұғалімі

Натенова Роза Касымбековна,

педагог-шебер

Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Сарыкемер ауылы,

Нығметулла Киікбаев атындағы мектеп-гимназия

Бастауыш сынып мұғалімі,

директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары

Аңдатпа. Болашақ үздік мұғалімдерді даярлау. Мұғалім мамандығы – барлық мамандықтардың анасы. Жетік маман, білікті ұстаз дайындап жетілдірудің негізі оқу-білім беру жүйесінің маңызы.

Аннотация. Подготовка будущих лучших учителей. Профессия учителя – основа всех профессий. Значение учебно-образовательной системы как основы совершенствования подготовки компетентного специалиста, квалифицированного учителя.

Abstract. Train qualified future teachers. The profession of a teacher is the mother of all professions. The importance of the educational system as the basis for improving the training of a qualified specialist, a qualified teacher.

Ұстаз мамандығын дайындау, оның шеберлігін жетілдіру жолына, тәсіліне жаңа пікір қосу

Мектептану ғылымының іргелі бір саласы - ұстаз ілімі. Ол мектептану ғылымына төмендегі проблемаларды шешудің ғылыми негізін анықтап береді. Білім саласының менеджментіне сай, профессор - оқытушы андрагог, менеджер - педагог, жетік тәрбиешілер мен маман педагогтар қандай болу керектігін оларды іріктеп таңдап алу көрсеткіштерін әр мемлекеттің даму дәрежесіне лайықты түрде көрсетеді; Осы жетік мамандарды дайындап, ары қарай оларды жетілдіру жолын көрсетумен қатар әлемдегі бұл құбылыстың даму тенденциясын, кез - келген елдің қолы жеткен табысының сырын ашады, тәжірибесін өз отанында іске асыру мүмкіндігін шешеді. Осы жетік мамандарды таңдап дайындаудағы өз мемлекетінің даму тарихына талдау жасап, келешегін философиялық - педагогикалық соны идеялармен жебеп отыруы тиіс. Қазақ елінде ұстаз ілімінің дамыған дәстүрі де бар, жинақталған тәжірибе, қорытылған тұжырым да бар. Оның ішінде, ұстазға деген жалпақ жұртың оңды көзқарасы, оларды құрметтеп сыйлап, қадірлеп аялайтын ата салтымыз бар. Ондай үрдістің қалыптасу себебі тереңде жатыр. Ежелгі ескі заманнан бастап күні бүгінге дейін ғұмыр кешкен қазақ халқы - отбасы, әулет, ауыл, ата - ру, тайпа, - топ, одақ, ұлт қатарлы қауымдастықтың сан түрін құрай отырып, елдікке жетіп, аты әйгілі (шамамен 16 империя орнатып) мемлекет құрып, Ұлы Дала кеңістігінде бес мыңнан астам уақыт тіршілік еткен көне, текті, байырғы қауым. Мемлекеттің шаңырағы бір де биіктеп, бір де шайқалып, скифтердің тұңғыш патшасы Торғытайдан бастап, қазақтың соңғы ханы Кенесарыға дейінгі уақыт кеңістігінде тасқын судай сапырылған сақ, ғұн, түркі, оғыз - қыпшақ ұрпақтары ұзақ сонар тарихын найзаның ұшымен ғана емес, ақыл - парасат күшімен де, ұрпақ тәрбиелеу ісімен де, ұлағатты үлгі өнегелі сөзімен де, «кісі» болдыру амал - айласымен де, ақыл - кеңес үлгісімен де айшықтап, бізге сарқылмас ілім мұрасын мирас етті. Қазақтың тәрбиелеу ілімі қалыптасып, дамып, іске асу барысында талай ұлық ұстаздар туып шықты, әулет мектебінің сан түрі пайда болды. Бұл мектептердің бас ұстаздары ана мен дана, ата мен әже, әке мен шеше, аға мен көке, дос пен таныс, жеңге мен жезде сияқты ұлағатты ұстаздар есімі, іс - әрекеті ел есінде, халық жадында мәңгі сақталған. Ұлы Даланың ұлық ұстаздарының ақыл парасаты мен тәжірибесі негізінде: «Көшпелі тұрмысқа сәйкескен, киіз туырдықтыларға (қазақ, қырғыз, монгол) ортақ жас ұрпақты оқытып білім беретін, тәрбиелеп үлгі өнеге көрсететін, еңбек пен өнерге баулитын, өмірге дайындайтын, өздеріне ғана тән ОҚУ БІЛІМ жүйесі қалыптасқан. Ал, кеңес дәуірінде бұл үрдіс басқа арнаға түссе дағы отырықшы ел жүйесіндегі үлгісіне көшті. Оның да бергені бар болды. Ол шақта қазақтың небір ұлағатты ұстаздары, ұстаздық іліміне баға жетпес үлкен үлес қосты. Алайда заман өзгерді, дәуір жаңаланды, ұстаздық ілім де жаңа белеске көтерілуі тиісті болды. Мұны ұстаздар қауымы, қоғам болып түсінгендіктен, тәуелсіздік орнап беки бастаған шағынан қолға алып келеді. «Шындығында, мұғалімдер – барлық мамандық иесін оқытып, тәрбиелейтін абзал жандар» «Мұғалім мамандығы – барлық мамандықтың анасы» деп қалай

дәл тауып айтқан дейсің. Ұстаз - әрі актер, әрі философ, әрі шәкіртінің ата - анасы, қамқоршысы, қадірлі жақыны, жанашыры». Талантты, алғыр, еңбеккер, ізденгіш ұстаздар көп. Өз ісін жетік білетін мұғалім ұлтымыздың мақтанышы, ондай мақтанарлық мұғалім қазір әрбір мектепте бар, оған қуанып, олардан тәлім алып, өсіп өрбудеміз. Осылардың қалыптасу, даму, жетілу жолын пайымдасақ: Ұстаздық мамандықты, жан - тәнімен жасынан таңдаған, бұл таңдауға әсер етуші жақын ортасы: әке – шешесі, аға – бауыры, оқып білім алған мектебі. тәлім - тәрбие берген ұстазы; Олардың балалық шағында ұстаздыққа сәл де болса икемі тума бейімді жеке басының даралығы өзіне де өзгеге де сезіліп белгі берген. Сондықтан, мектептегі балалар ұйымының алғашқы басқышында, «ұйымдастырушы, жетекші» ынталы, белсенділігімен танылып көзге түскендер; Кездейсоқ болса да, не тағдырдың бұйрығымен, педагог кадрлер дайындайтын арнаулы орта және ЖОО - на оқуға түсіп, оны ел қатарлы оқып бітіріп, ұстаздыққа шыңдаудың шыныққан ордасына тап болып, озық ұстаздар қолында аяланып, дарыны ашылып, таланты жетілген озат ұстаздар да бар. Қазақ қоғамы алға жылжып ілгерілеп дамып келеді, ал сол қоғаммен бірге біздің жас ұрпақтың сана – сезімі, ой - өрісі де қатар қалыспай даму үстінде. Соның негізінде білім беруші ұстаздар, білім беру барысында жетілген сананың алдына түрлі жаңа заманауи оқыту әдіс - тәсілдерін ұсынып жаңашыл білім беруді жалғастыруда.

Бала жанының бағбаны, жас ұрпаққа білім мен тәрбие беретін мұғалім ары таза, әдепті, ой - өрісі кең, жан - жақты білімді, ұстамды, өз ойын шәкіртіне анық, дәл жеткізетін болуы тиіс. Ол үнемі ізденіп, білімін толықтырып отырса, оның өмірлік ұстанымы тұрақты, күш - қуаты, көңілі әрдайым жоғары, сабақ беру сапасы арта түсіп, еңбегі еленеді. Білім берудегі жаңалық пен қоғамдағы жаңалық бір мақсатты көздейді, олар даму мен прогрестің қабілетін арттыруы қажет. Ұстаздың өркениеттілігіне, зиялылығына, парасаттылығына, дарындылығына байланысты көп мәселелер бар. «Бала жүрегі мың ішекті аспап, күйлеу оңай іс емес, сондықтан да ұстаздыққа жетік үйрену керек. Тәжірибесіз, жаттығусыз, талдаусыз, рухани дамусыз жақсы ұстаз болу қиын. Адам қасиетін іздеп табу және жетілдіру – ұстаздың ауыр жүгі. Сондықтан, мұғалімді дайындау жаңа талап тілектерге сай болуы міндетті. Мұғалімге жан жақты білім беріп, мемлекет қамқорлықты нақтылап, тұрмыс жағдайына көмектесіп, еңбек ақысын дұрыс төлеп, қоғамға бірден бір керекті адамдар екендігіне көңіл бөлінуі керек. Жағдайы болмаған мұғалім жадырап жұмыс істей алмайды. Мұғалімге қандай қоғамдық қиыншылық болса да, сенім білдіріп, көмек көрсету үкіметтің де, жергілікті басшылардың да, барлық халықтың да парызы. Мұны істемесек, келешек қоғамның азаматтары адамдық қасиеттен айырылып қалуы таңданарлық жәйт емес. Олай болса, айтулы (жәй ғана қатардағы ұстаз - заман талабын қанағаттандыра алмай қалғаны түсінікті ғой) педагог кадрлерді; профессор - оқытушы, андрагог, менеджер - педагог, ғалым – ұстаздарды таңдап тауып, оқытып жетілдіріп, дайындап ұсынудың ғылыми негізін айқындаушы ұстаздық ілімін жетілдірмей, бұл істе өз бағыт - бағдарымызды айқындамай елбасының «Барлық жастағы азаматтарды қамтитын білім беру ісінде өзіміздің

озық жүйемізді құруды жеделдету қажет.»- деген айқын мақсатын жүзеге асыра алмаймыз. Маман педагог кадрлерді дайындайтын өзіміздің озық жүйемізді құру ісінде демеу боларлық бірнеше пікір ұсынамын:

1. Келешектің айтулы ұстазын таңдап табу, оның маман ұстаз болуына жол ашатын орда -оқушының өзі оқыған мектебі. Бұл әлем жұртында орныққан аксиома. Бұл аксиоманы Қазақстанның орта білім беру аумағында қалай жүзеге асыруға болатынын айтып көрелік.Қазақстандағы жалпы орта білім беру жүйесіне енетін мектептердің 70 - 75%- ы ауылдық жерлерде орналасқан. Соның басым көпшілігі шағын жинақталған мектептер құрамына енеді. Ежелден осы білім мекемелеріндегі білім негізі қаланатын бастауыш білім саласына мамандарды педагогикалық колледждер даярлап келеді. Оған соңғы кездері «Балапан» бағдарламасы аясында барлық ауылдық, селолық, кенттік жерлерде ашылып жатқан шағын орталықтарға мектепке дейінгі тәрбиеші мамандарын даярлау үлесінің артқанын қосыңыз. Осы мектептерді мұғаліммен қанымдау ісі қашаннан актуальді болған кәзіргі кезеңде талантты, дарынды, жетік мамандармен қанымдау тіптен күрделеніп кетті. «Ауылға дипломмен», «Ауылды көркейту елді көркейту» қатарлы іс - шаралар жүзеге асырылды. Олар да белгілі дәреже де нәтиже берді. Алайда, аталмыш мәселені түбегейлі шешпеді. Осы ауылда орналасқан орта білім беретін мектептердің педагогикалық коллеж, педагогикалық ЖОО - ына түспек талапкерлерлерге грантты оқу орындары емес, сол ауылдық мектептер беру қажет. Талапкерлердің білім деңгейі мен ұстаздық өнерге бейімділігін сол мектеп ұжымындай жақсы білетін, толық анықтайтын еш тест, сынақ әлемде жоқ. Келешекте осы ауылға мұғалім болатын ұстаздың озат ұстаз болуын тілемейтін сол ауылда бір жан жоқ. Озат ұстаз, дарынды, талантты оқушыдан шығады. Бұл талапты қанымдайтын оқушы сол ауылдан табылмауы да мүмкін немесе грант санынан артық үміткер болуы да мүмкін. Оны сол аумақтық білім департаменті реттейді. Өз маманын дайындауға олардың жауапкершілігін осы әрекет арқылы да арттыруға болады. Шет елде осы бағыттағы тәжірибе өте мол. Жастар бәсекеге түсіп, ұстаздық мамандығын таңдайтын ел де бар. Біздегі төлем арқылы (кредиттік) ұстаздық мамандығын оқитындарға ешбір шек қоймау керек. Бір ұстаздық маман лауазымына педагогикалық мектептерді бітірген жетік 2 - 3 мамандар кезекте тұрып, шеберлігі арқылы сыналып қызмет атқаратын оқу орындары бар. Сондықтан, оларда ғалым болу оңай, ұстаз болу қиын деген қағида қалыптасқан.

2. Білім ғылымның қоғамдағы, әлеуметтегі, экономикадағы, өндірістегі, тұрмыстағы, өмірдегі мән мазмұны осы заманда толық айқындалып, қоғамның жетекші күші, дамудың негізгі тірегі, пайда табудың басты көзі екені әбден анықталған. Тіпті, «Білімнің болса ақша табу оңай, білікті болсаң пайда табу оңай» - деген ұстаным орныққан. Ал, мұғалім үшін білімнің бірнеше саласы қатарынан қажет болатыны тіптен ауыр жүк. Мәселен электроник инженерге нанотехнология мен электрониканың сан - саласын жетік біліп, қолданбалы технологияның қыр - сырын түсіне алса талайға қол жеткізіп, ары қарай өзін - өзі жетілдіре алады. Ал, мұғалім үшін, пәндік ғылымды игеріп, адамтану мен педагогиканы, методиканы жетік меңгерсе дағы адамның жан сарайына үңіліліп,

жан сырын аша алатын, баршаға жан жылуын жеткізе алатын қабілет қарым керек. Мұғалім мұның бәрін оқып қана игере қоймайды. Ал, өмір ше? Мұғалімнен осының бәрін игермесең мектеп табалдырығынан аттама дейді. Себебі, сыныпта, бәрін білетін, көзімді зердемді ашатын, көкірегімді кеңейтетін, жанымды танитын періштем келе жатыр деп сәби отыр. Ал, біздің бүгінгі жағдайымызда, ғылымнан азды – көпті оқып - біліп тоқығаны бар болғанымен ұстаздық шеберлікті игермеген, жан - жағына жаутандай қарап, оқушы шәкірттерінен не болмаса әріптестерінен имене басып, жас мұғалім « Мектеп кемесіне» аттап кіреді. Ал, оны оқытып дайындаған, мектебі:« ұстаздық шеберлікті өмірде өзі игереді.» «Көш жүре түзеледі»- бәрімізде солай мұғалім болғамыз»- деп, қол бұлғап алыстай береді. Жас ұстаз бір кемеден екінші кемеге осылай ауысады. Өзінде ұстаздық алғыр қабілет болған соң оның үстіне жас ұстазды жетілдіріп баулып әкететін ұстаздық ұйыған ортаға кезіккен соң ұстаздық шеберлікті игеруі игереді ғой. Алайда,, оның өзіне 3 - 5 жыл керек. Осы кезде кеше ғана періштедей күткен шәкірт алдында талай ағаттық жіберіп, нелер тосқауылға кезігіп, көптеген қиыншылықтарды басынан кешіреді. Ал, алғашқы шәкірттерінің оқу білім игеруіне, тәлім тәрбие көруіне белгілі мөлшерде зиянын тигізеді. Ары алдында, ол өзін - өзі қинап, қиянат жасадым деп сөгеді. Осыдан болып, кейбірі мектепті тастап кетеді. Осының бәріне кім кінәлі? Оны қалай жоюымыз керек? Мұның бәріне Ұстаздық ілімі баяғыда жауап берген еді. Оны тыңдайтын

жан	жоқ	қой.

3. Жетік маман, білікті ұстаз дайындап жетілдірудің негізі оқу білім беру жүйемізге байланысты. Білім беру деген не? Аға ұрпақтың өмірінде жинақтаған білімдерін жаңа ұрпаққа жалғастыру. Бұл үрдіс хат шот танымағандарға қалай беріліп еді. Осы тұрғыда тарихи тәжірибе бар ма? Бар. Оларға, жазу сызуды үйретіп, сауатын ашып, оқып үйренетін мүмкіндік туғызған, тәжірибеміз барма еді? Бар. Тіпті оларға жазу сызу үйрете алмасақ та, олардың көкірек көзін аша алған тәжірибеміз бар ма? Бар. Айталық, күні ертең ақ, латын әліпбиіне көшеміз, соны жас ұрпаққа игертетін әдіс – амалымыз, теориялық және практикалық айла тәсіліміз дайын ба? Осыларды жүзеге асыратын маманды бүгінгі заман қазақстандық мұғалімі дейміз емес пе? Бүгінгі қазақстандық мұғалім болу үшін сауатымыз жан жақты толық ашылған болу керек. Өткен шақта, жетілген ұстаз дайындауға толық дәрменіміздің жетпеуі осы жан - жақты сауат ашу іс - әрекеті мардымсыз болды. Құзырлы сауаттылық деген не? Ғылым негізін игеруге, мамандық иеленуге негіз боларлық жас ұрпақтың шыққан тегі, сенім - нанымына, әл ауқатына, дарын - талантына тәуелсіз бүгінгі шақта міндетті түрде оқып үйренуге тиісті жалпыға ортақ білім жиынтығы, сауаттылық үлгісі. Бұл үлгі ЮНЕСКО - ның білім беру философиясынан бастап, әр елдің білім заңдары мен білім беру саясатында әр қырынан терең талданып нақты көрсетілген. Оны ықшамдап, былай тұжырымдауға болады:- оқып - жазу сауаттылығы;- қарым - қатынас сауаттылығы;- ойлап – пайымдау сауаттылығы;- есептеу - қаржылық сауаттылығы;- техникалық тұтыну сауаттылығы. Бұл сауаттылықтар тұлға ретінде даму

барысында жеке адамда мәдениет дәрежесіне көтерілсе, нақтылы өмірде кемел кісі болып қалыптасады. Егер келешекте ұстаз болып, педагог мамандығын игеруге ыңғайлы, бейімді жас үшін қарым - қатынас сауаттылығының бір саласы болушы адамтану сауаттылығынан хабардар болуға тиісті. Өткен шақта осы сауаттылықтарды толық игермеген, «орта сауаттыларды» мұғалімдік мамандыққа дайындап келдік. Олардың ортасынан жоғарыда көрсетілгендей дарынды, талантты, үлгілі ұстаздардың туып шыққаны рас. Олар аталмыш сауаттылықты игеріп, ұстаздық мамандықты оқығандар еді. Алайда, кәзіргі таңда жұмыстап жүрген барлық ұстаз бүгінгі заман талабын толық қанағаттырады десек жалғандық болар еді. Ендігі жерде аталмыш сауаттылықтарды игергендер ғана педагог мамандығын алуға болады. Педагог кадр армиясын дайындау әрекеті осы бағытпен құрылуы жөн. Бұл мақсатқа жету үшін ең әуелі ұстаздық ілімін жетілдіруге тиіспіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Таубаева Ш.Т., Иманбаева С.Т., Бериханова А.Е. Педагогика. Оқулық.- Алматы: ОНОН. 2017,
2. Әбенбаев С., Әбиев Ж. Педагогика. Оқу құралы.- Астана: Фолиант, 2009.
3. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық.-Алматы: «Nurpress», 2011.
3. Ахметова Г.Қ. т.б Педагогика: оқулық.- Алматы: Қазақ университеті, 2006.
4. Педагогикалық теориялар, жүйелер және технологиялар: Оқырман. 1 бөлім Ed.
5. Ахметова Г.Қ. т.б Педагогика: оқу құралы.- Алматы: Қазақ университеті, 2006. .
6. Мыңбаева А.Қ. Сәдуақасова З.М. Оқытудың инновациялық әдістері немесе Қайта оқыту қаншалықты қызықты. Алматы, 2009.
7. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Педагогикалық шеберлік орталығы. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2014.
8. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Екінші деңгей, 3 басылым. -Астана: «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы баспасы, 2014 ж.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА КЖТББ ҰЙЫМДАРЫ ПЕДАГОГТАРЫНЫҢ КӘСІБИ - ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУЫНЫҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ

Мұратқызы Арман

*Астана халықаралық университетінің
Педагогикалық колледжінің оқытушы, п.ғ.м.*

Аңдатпа. Мақалада КжТББ ұйымдары педагогтарына арналған кәсіби стандарт талаптары, педагогтің кәсіби және жеке құзыреттілігіне қойылатын талаптар, педагогикалық ұжымдағы негізгі проблемалар баяндалған.

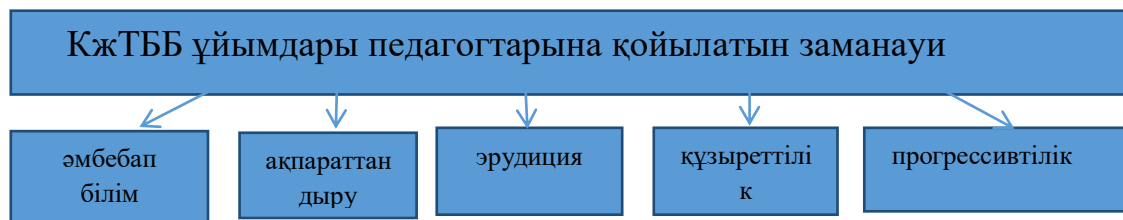
Аннотация. В статье изложены требования к профессиональной и личной компетентности педагога, основные проблемы в педагогическом коллективе и требования профессионального стандарта для педагогов организаций ТуПО.

Abstract. The article sets out the requirements for the professional and personal competence of a teacher, the main problems in the teaching staff and the requirements of the professional standard for teachers of organizations of technical and professorial education.

Білім- бұл күрделі және көп деңгейлі, тармақталған жүйе. Білім беру процесіне қатысушылар әртүрлі қатынастарға түседі. Білім беру жүйесі негізгі білім беру бағдарламаларын және әртүрлі қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыру арқылы үздіксіз білім беру үшін жағдай жасайды.

КжТББ ұйымдардағы педагогикалық қызметтің құқықтық негіздері бірқатар заңнамалық актілерде, Үкімет қаулыларында, Білім және ғылым министрлігінің бұйрықтарында, аймақтық және т.б. деңгейдегі басқа да нормативтік құжаттарда, сондай-ақ білім беру ұйымдарының жергілікті актілерінде көрсетілген. Бұл педагогтің біліктілігін уақтылы арттыруды, оның кәсіби білімін, дағдыларын арттыруды, кәсіби және жеке құзыреттілігінің көрсеткіші ретінде кәсіби кеңістігін кеңейтуді талап етеді.

Нормативтік-құқықтық құжаттар КжТББ ұйымдары педагогтерінің жеке басына, кәсіби мен әлеуметтік мәртебесіне қатысты қойылатын талаптарды көрсетеді.

Сурет 1 – Педагогқа қойылатын заманауи талаптар

Сонымен қатар, педагог коммуникативті құзыреттілікке ие болуы керек, білім алушылардың барлық санаттарымен, олардың қабілеттері мен дамуына қарамастан, ортақ тіл таба білуі керек, бәріне үлгі болуы керек.

Қазіргі кезеңдегі қолданыстағы Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңына» сәйкес негізгі білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын білім беру мекемелері мемлекеттік білім беру жүйесін іске асыру міндетін орындайды, оның негізінде білім беру процесін ұйымдастырудың қолданыстағы білім беру әдістері мен тәсілдерін уақтылы жаңартуды талап ететін құзыреттілікке негізделген белсенді тәсіл және ақпараттық процестің даму деңгейіне сәйкес оларды жүзеге асыру формаларын, жұмыс берушілердің технологиялары мен талаптарын ескере отырып жүзеге асырады.

КжТББ ұйымдары педагогтарына арналған кәсіби стандарт педагогтің кәсіби және жеке құзыреттілігіне жоғары талаптар қояды, алайда педагогикалық ұжымда өзіне тән негізгі проблемалары да бар. Олар:

- 1) кадрлардың қартаюы және феминизациясы;

- 2) төмен жалақы;
- 3) педагогикалық кәсіптің беделінің төмендеуі;
- 4) репродуктивті оқыту әдістеріне сүйену;
- 5) кәсіби өзін-өзі жүзеге асыру және инновациялар үшін мүмкіндіктер

мен ынталандырудың болмауы.

Қазіргі педагогта инновацияларға оң көзқарастың болмауы, жаңа экономикалық жағдайларда кәсіби қызметке психологиялық дайындықтың төмендігі, оған кәсіби дамуды белсенді басқаруға мүмкіндік беретін субъективті ұстаным. Бұл педагогтің біліктілігін уақтылы арттыруды, оның кәсіби білімін, дағдыларын арттыруды, кәсіби және жеке құзыреттілігінің көрсеткіші ретінде кәсіби кеңістігін кеңейтуді талап етеді.

Қазіргі кәсіптік стандарттарда нақтыланып айқындалған:

- кәсіптік қызмет түрінің негізгі мақсаты;
- жұмысқа жіберудің ерекше шарттары;
- жалпыланған еңбек функциялары (А, В), оларға сәйкес біліктілік деңгейі;
- педагог қызметкерлердің мамандануы бөлінісінде ұсынылған біліктілік

талаптары.

Кәсіби стандарттар кәсіби педагогикалық қызметтің мазмұны мен сапасына, жұмысқа қабылдау кезінде және аттестаттау кезінде педагогтердің біліктілік деңгейін бағалауға, мансапты жоспарлауға бірыңғай талаптарды белгілеу, лауазымдық нұсқаулықтарды қалыптастыру.

Кәсіби стандарттар педагогтан дамушы білім берудің заманауи технологияларын меңгеруді, білім алушылардың алуан түрлі қабілетін, білім беру процесінде әртүрлі контингенттегі білім алушылардың жас ерекшеліктерін, жеке ерекшеліктерін ескеруді талап етеді.

Кәсіби стандарттарға көшу педагог мамандығының әлеуметтік мәртебесі мен беделін арттыруға, педагог қызметкерлерді аттестаттау рәсімін жүргізуді өзгертуге, олардың біліктілігін арттыру жүйесін жаңартуға, нормативтік құқықтық актілерді түзетуге, педагог қызметкерлердің лауазымдық нұсқаулықтарын, еңбек шарттарын және т.б. құжаттарды өзгертуге ықпал етеді.

Педагогикалық құзыреттілік-педагог қызметінің негізгі сипаттамасы. Бұл оқу-тәрбие қызметін кәсіби деңгейде жүзеге асыруға және білім алушылардың оңтайлы білім алуына қол жеткізуге мүмкіндік беретін білім беру дағдылары мен дағдылары жүйесін тиімді меңгерту болып табылады.

Педагогтің әртүрлі кәсіби дағдыларының жиынтығы-педагогикалық техника белгілерінің екі санатын қамтиды [2]:

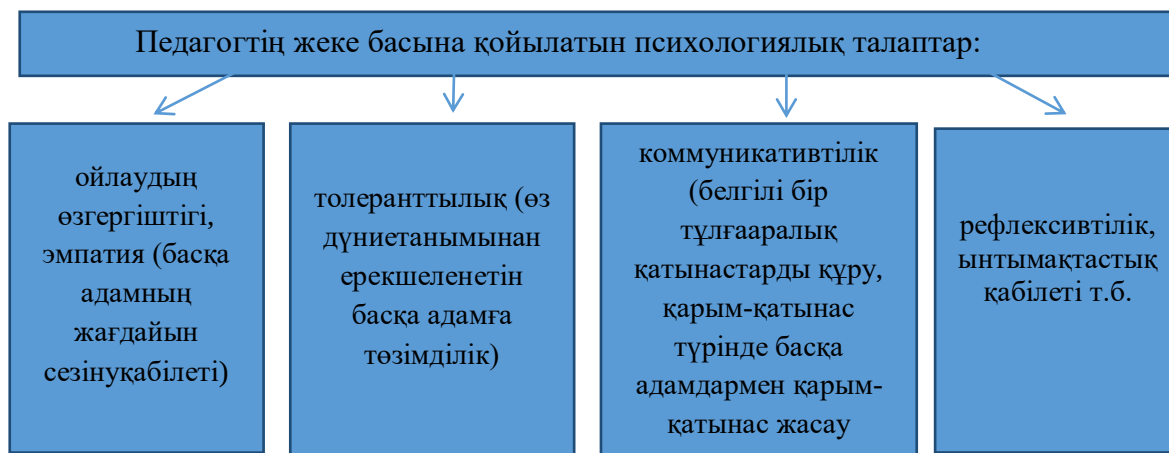
1) педагог өз мінез-құлқын басқара білуі, өз денесін иеленуі (эмоцияларын, көңіл-күйін, мимикасын, пантомимикасын басқару, психикалық шиеленісті жеңілдету, шығармашылық әл-ауқат жасау қабілеті), әлеуметтік-қабылдау қабілеттері (зейін, байқау, қиял), сөйлеу техникасы (дикция және сөйлеу қарқыны);

2) білім алушылардың жеке басына әсер ету дағдылары (дидактикалық, ұйымдастырушылық, сындарлы, коммуникативтік, диагностикалық-аналитикалық т.б. дағдылары).

Педагогикалық шеберлік даму кезеңі ретінде педагогтің кәсіби іс-әрекетін жетілдірудің жоғары деңгейімен түсіндіріледі, психологиялық педагогикалық теорияны практикада оқытуда қолдану әдістері мен тәсілдерін дамытудың ең жоғары сатысын көрсетеді, жалпы оқу процесінің жоғары тиімділігін қамтамасыз етеді.

Қазіргі педагог үшін теориялық білім (қазіргі психологиялық-педагогикалық тұжырымдамалар туралы білім), әдіснамалық (педагогикалық құбылыстарды зерттеудің жалпы принциптерін, оқыту мен тәрбиелеудің әлеуметтену заңдылықтарын білу) және технологиялық (дәстүрлі және инновациялық білім беру технологияларын білу) маңызды болып табылады [3].

Педагогикалық техника-кәсіби шеберліктің құрамдас бөлігі және практикалық педагогикалық қызметте реттеледі. Педагогтің жеке өзін-өзі дамытуы, оның өзін-өзі тануы маңызды шарт болып табылады. Өзін-өзі өзектендіру процесі педагогтің жеке басының ықтимал ерекшеліктерін өзектілікке ауыстырудан тұрады. Бұл процесс өзін-өзі дамытудың негізгі механизмі ретінде ұсынылады.

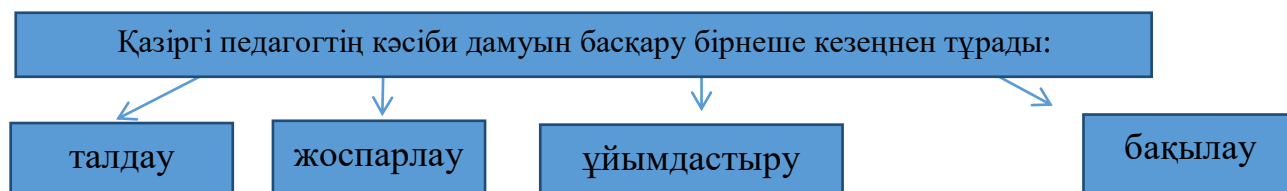

Сурет 2 – Педагогтің жеке басына қойылатын психологиялық талаптар

Жеке қасиеттердің дамуы жалпы мәдениеттің жоғары деңгейін, психологиялық-педагогикалық және технологиялық құзыреттілікті, педагогтің шығармашылық қабілеттерін анықтайды. Бұл көрсеткіштер педагогтің инновацияға және оның жаңа педагогикалық технологияларды игеруге дайындық деңгейін арттыруға көмектеседі. Дайындық-бұл педагогтің өзін-өзі реттеуінің жетілуінің сапалы көрсеткіші, кәсіби практикалық қызметтің нақты шарттары мен жағдайларын ескере отырып, әртүрлі педагогикалық міндеттерді жеңе білуді білдіретін тұлғаның белсенді жағдайы. Инновациялық қызметке дайындықты анықтау педагогтің тәжірибесі мен шеберлігінің сипаттамаларымен шектелмейді. Инновацияларға дайындық педагогтің шығармашылық стилінің жеке көрінісін болжайды, мұнда жеке тұлғаның нақты бағыты, Кәсіби қызметтің жаңа тәсілдері мен формаларын енгізу қажеттілігі (психологиялық, теориялық және практикалық дайындықтың үйлесімі).

Педагогтің кәсіби және жеке дамуының келесі кезеңі, біліктіліктің жоғары деңгейі- педагогикалық шығармашылық. Бұл жаңа идеяларды, принциптерді, әдістерді, технологияларды жаңғырту, өзгерту және жетілдіру арасындағы

байланыс [4]. Жаңашылдық деңгейінде педагогтің оқу-тәрбие процесінде жаңа, озық идеяларды, принциптерді, әдістерді, технологияларды ұсынады және оларды жүзеге асырады. Жаңашыл педагог жаңа педагогикалық жүйенің, яғни өзара байланысты идеялар мен оларға сәйкес технологиялардың жиынтығын жетік игеруі қажет.

Сурет 3 – Қазіргі педагогтің кәсіби дамуын басқару кезеңдері

Әр кезеңде педагогке өз біліктілігін арттыруға, жаңа білім алуға, кәсіби өсуді арттыруға мүмкіндік беретін қажетті іс-шаралар мен рәсімдер әзірленеді.

Педагогтің кәсіби дамуы жаңа білім беру технологияларды, білім алушыларға білім беру қызметін ұйымдастырудың әдістемелік әдістері мен формаларын дербес игеруге, ғылыми және әдістемелік әдебиеттермен жұмыс жасауға, сабақтарға өзара қатысуға, жобаны әзірлеуге және т.б. арқылы жүзеге асырылады.

Қазіргі кезеңде педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттырудағы маңызды бағыт жеке білім беру маршрутын қалыптастыру болып табылады. Оны құрудың негізі бүгінде білім беру жүйесінде болып жатқан, білім беру процесіне қатысушылардың сұраныстары мен қажеттіліктеріне байланысты өзгерістер. Білім беру маршрутының өзі педагогтің жеке білім беру қажеттіліктері негізінде, оның жұмыс істейтін әдістемелік мәселеге (немесе өзін-өзі тәрбиелеу тақырыбына), сондай-ақ оның жұмыс орнының қажеттіліктеріне негізделген. Мұндай білім беру бағытының мақсаты педагогтің кәсіби құзыреттілігін жетілдіруге негізделген.

Педагог қызметкерлердің жеке білім беру маршрутында әлеуетті кәсіптік мүмкіндіктер мен ұмтылыстарды ашу күндізгі немесе сырттай кәсіптік конкурстарға қатысу арқылы іске асырылады.

Заманауи педагогикалық және білім беру технологияларын меңгерген, технологиялық мәдениетке ие Педагог оқу-тәрбие процесінде оқытудың әртүрлі әдістері мен құралдарын қолданғанда икемді болуы, өзінің жеке педагогикалық технологиясын құра отырып, өзінің кәсіби іс-әрекетін өзгерте білуі тиіс.

Педагогтің авторлық әзірлемелерді дайындауға құзыреттілігі, әдістемелік әдістердің үйлесімділігі, олардың біртұтас жүйеде үйлесімділігі, оның бірыңғай ниеті мен жеке тәжірибесіне сәйкес келетіндігімен және педагогикалық қызмет стилдерін ұстану ерекшеліктерімен сипатталады – бұл педагогтің жеке дамуының маңызды көрсеткіштерінің бірі.

Педагогтің кәсіби кеңістігі контекстіндегі кәсіби-тұлғалық даму өзінің кәсіби деңгейін рефлексиялау қабілетінде, кәсіби құзыреттілікті жетілдіруге, педагогикалық өзін - өзі тәрбиелеу процесін құруға, әртүрлі деңгейдегі жаңа педагогикалық міндеттерді-стратегиялық, тактикалық, жедел анықтау, қою және шешу қабілетінде көрінеді.

Педагогтің өзін-өзі тәрбиелеуі- оның өзін-өзі басқаратын мақсатты танымдық іс-әрекет, оған мыналар кіреді:

- өзін-өзі тәрбиелеудің бағыты мен тақырыбын таңдау;
- өзін-өзі тәрбиелеудің мақсаты мен міндеттерін тұжырымдау;
- ақпарат көздерінің шеңберін анықтау;
- өзін-өзі тәрбиелеу формасын таңдау;
- өзін-өзі тәрбиелеу жоспарын құру;
- өзін-өзі тәрбиелеу нәтижесін анықтау;
- өзін-өзі тәрбиелеу процесінде қызметті талдау және бағалау;
- есеп дайындау [5].

Педагог өз қызметінде жаңа еңбек функциялары мен кәсіби міндеттерді уақтылы игеріп отыруы қажет. Сонымен қатар, педагог біліктілігін арттырудан басқа, өзгерген қызмет жағдайларында бейімделгіш мінез-құлықтың пассивті моделінен кәсіби дамудың белсенді моделіне көшуге мүмкіндік беретін арнайы ұйымдастырылған ғылыми-әдістемелік сүйемелдеу қажет.

Педагогтердің кәсіби-тұлғалық дамуға ішкі мотивациясының пайда болуы, жеке мағынаның пайда болуы, семантикалық көзқарастардың өзгеруі үшін жағдай жасау қажет:

- психологиялық-педагогикалық білімді өзгерту;
- рефлексивті позицияны қалыптастыру;
- мотивті түсіну және өзгерту;
- қызметте сәттілікті қамтамасыз ету.

Педагогтерді әдістемелік сүйемелдеу, кәсіби құзыреттілік деңгейін арттыру, кәсіби даму мен өзін-өзі дамыту құралы ретінде педагогтердің өзін-өзі тәрбиелеуін ұйымдастыру міндеттерін шешу ғылыми негізделген ұсыныстармен жеткіліксіз қамтамасыз етілген, оған сүйене отырып, әр педагогтің кәсіби өсуіне және кәсіби жетістіктеріне ықпал етуге болады.

Кәсіби маманның дамуы білім спектрін жүйелі жетілдіру, кеңейту және нығайту нәтижесінде пайда болады; жаңа кәсіби білімді, дағдылар мен дағдыларды игеру үшін қажетті жеке қасиеттерді дамыту [6]. Педагогикадағы кәсіби даму формальдылықпен немесе жауапкершілікпен емес, ойлау тәсілімен байланысты.

Педагогика ғылымы саласында «кәсіби даму» ұғымы көп өлшемді сипаттамаға ие. Педагогикалық сөздікте былайша анықтама берілген: «бұл жаңа қасиеттерді игеру, тұлғаның, білім беру мекемесінің, жалпы білім беру жүйесінің жаңа рөлдері мен функцияларын игеру» [2].

Кәсіби даму- бұл қазіргі әлеуметтік – экономикалық жағдайда кәсіби қызметті дамыту және жүзеге асыру процесінде менталитеттің өзгеруі [7].

Осылайша, педагогтің кәсіби дамуын зерттеушілер екі аспект бойынша қарастырады:

- педагогикалық жұмыста кәсіби білім мен дағдыларды жүзеге асыру;
- педагогтің жеке басының психологиялық сипаттамаларын сапалы өзгерту.

Сондықтан кәсіби даму-бұл кәсіби қызметке қажетті жеке қасиеттерді жетілдірудің ұзақ процесі.

Қазіргі кезеңде білім берудің мақсаты өзгермелі әлемге бейімделе алатын, өзін-өзі үздіксіз дамытуға бағытталған бәсекеге қабілетті тұлға болып табылатын белсенді, шығармашылық тұлғаны дамыту үшін жағдай жасау болып табылады. Педагогтар білім беру процесінің негізгі қатысушылары ретінде кәсіби мамандарды тиімді даярлау үшін өздерінің кәсіби-тұлғалық деңгейін тұрақты түрде дамытуы тиіс.

Қорыта келгенде, педагогтің кәсіби дамуы - жүйелі күшейту, білім спектрін жетілдіру және кеңейту, қызметкердің бүкіл еңбек қызметі барысында міндеттерді орындау үшін қажетті жаңа кәсіби білім мен дағдыларды игеру үшін қажетті жеке қасиеттерді дамыту ретінде қарастырылады. Педагогтің кәсіби дамуы практикалық тәжірибені жинақтау және оның оқытуды жүйелі түрде қайта қарауы нәтижесінде оның кәсіби жетістіктерінің өсуі ретінде анықталады.

Педагогтердің кәсіби дамуын басқарудың ерекшеліктері туралы айта отырып, бұл процесте дәстүрлі түрде тек білім беру жүйесіне тән кейбір ерекше әдістер: біліктілікті арттырудың мерзімді курстары, тәлімгерлік жүйесі, педагогтерді кәсіби әдістемелік бірлестіктердің жұмысына тарту, басшылық лауазымдарға орналасуға кадрлық резерв қалыптастырумен ерекшеленеді.

Педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуының тиімді жүйесін қалыптастыру біліктілікті арттырудың дербестендірілген моделіне көшуді, әдістемелік қызметтердің жұмысын жаңғыртуды, педагогтердің біліктілігін арттыру және аттестаттау жүйелерін интеграциялауды көздейді. Талданған тәсілдер мен басқару шешімдерін оңтайлы қолдану педагогтің кәсіби дамуының сәттілігіне әкеледі.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Жусупова Ж.А. Ж Педагогикалық шеберлік: Оқулық. - Алматы, 2011.- 316 бет.
2. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика. Учебник для вузов. – СПб.: Академия, 2008. – 208 с.
3. Педагогика: учебник / И.П. Подласый [Текст]. – 2-е изд., доп. – М.: Юрайт, 2010. – 574 с.
4. Педагогика в схемах, таблицах и опорных конспектах / Г.М. Коджаспирова [Текст]. – М.: Айрис-пресс, 2006. – 256 с.
5. Сластенин В. А. Педагогика / В. А. Сластенин [Мәтін]. - М.: Юрайт, 2012. - 576 б.
6. Климов, Е. А. Психология профессионального самоопределения: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е. А. Климов. –М.: Академия, 2014. – 304 с.
7. Зайцева, Т. В. Управление персоналом: Учебник / Т. В. Зайцева, А.Т. Зуб. – М.: Форум: Инфра-М, 2016. – 336 с.

ОПЫТ СОЗДАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ОТРЯДОВ В РАМКАХ ПРОФИЛИЗАЦИИ

Набатникова Т.И.

магистр педагогических наук

ГУ "Управление образования

акимата Костанайской области,

руководитель методического кабинета

Аннотация. В статье представлен опыт работы с обучающимися, мотивированными на выбор педагогической профессии. Различные формы работы, способствующие развитию различных компетенций со школьниками, помогают осмыслить собственную готовность к работе учителем. Так же в статье представлена складывающаяся система работы с будущими педагогами в школе. Мақалада мұғалім мамандығын таңдауға ынталы студенттермен жұмыс тәжірибесі берілген. Мектеп оқушыларымен әртүрлі құзіреттілікті дамытуға ықпал ететін жұмыстың әртүрлі формалары олардың мұғалім ретінде жұмыс істеуге дайындығын түсінуге көмектеседі. Мақалада сонымен қатар мектептегі болашақ мұғалімдермен жұмыстың қалыптасып келе жатқан жүйесі берілген.

Abstract. The article presents the experience of working with students motivated to choose a teaching profession. Various forms of work that contribute to the development of various competencies with schoolchildren help to comprehend their own readiness to work as a teacher. The article also presents the emerging system of work with future teachers at school.

Тема подготовки педагога является актуальной во все времена. Неоспорим тот факт, что сами изменения в системе образования не могут автоматически повысить компетентность педагогов. Мы все знаем простую истину: меняется мир – меняемся мы!

Традиционно формирование современного учителя является интегративной задачей функционирования педагогических вузов/колледжей и организаций системы повышения квалификации, в том числе методических служб. Но сегодня этот процесс перестал принадлежать только педагогическим колледжам и вузам. Мы убеждены, что истоком должна стать школа. Так, решение постоянно существующей потребности в педагогах сельских школ мы видим в целенаправленной подготовке учащихся к выбору учительской профессии. Молодой учитель нередко меняет профессию из-за неготовности работать в школе и отсутствия реального опыта. Соответственно мы должны точно работать с учащимися по формированию стартового опыта и мотивации к выбору педагогической профессии, по возможности максимально использовать ситуации из реальной жизни школы. По мнению Аристотеля, «Имеющие опыт преуспевают больше, нежели те, кто обладает отвлеченным знанием, но не имеет опыта».

Педагогическая профессия требует постоянного саморазвития, самосовершенствования, самореализации. Процессы непрерывного образования происходят в формальной, неформальной и информальной формах через все уровни образования. Однако, наблюдается противоречие между

востребованностью мобильного, способного и готового к инновациям педагога и недостаточным уровнем готовности к непрерывному образованию в различных формах.

Непрерывное образование актуально всегда. «В профессиональном педагогическом образовании проблеме непрерывности отводится особая роль, поскольку в нем предвосхищается новая методология и обновление процессов в образовании всех уровней: школьном, профессиональном, дополнительном, постдипломном и др.» [2].

Но важно организовать взаимодействие различных форм независимо от уровня образования (от воспитанника детского сада до педагога организации образования) таким образом, чтобы предыдущий этап обеспечивал старт следующему.

С этой целью областной методкабинет запустил проект «Педагог в непрерывном образовании». Целью проекта мы определили личность Педагога, готового к повышению профессионального роста в формальных, неформальных, информальных условиях, самореализации и самовыражению в условиях современных вызовов и устойчивого развития образования.

Может возникнуть вопрос: а где в цели ученики?

В этом и наша идея, что бы наши будущие педагоги уже сегодня приобретали навыки самореализации, самовыражения, саморазвития. Это им поможет и в педагогическом колледже или вузе и в дальнейшей профессиональной деятельности. Что предусмотрено ГОСО, где термин «ожидаемые результаты обучения» включает «совокупность компетенций, выражающих, что именно обучающийся будет знать, понимать, демонстрировать по завершении процесса обучения...». [1].

Наш проект включает два вектора: учитель и будущий учитель. Соответственно мы предусматриваем работу, как со школьниками, так и с педагогами.

Формы объединений ребят, желающих стать педагогами, школы определяли сами. Таким образом, работающие формы – класс будущего педагога, педагогические отряды и студии.

Надо отметить, в школах данная идея вызвала интерес. Если в сентябре 2022 года мы начинали с тремя школами, то сегодня их уже 17. Количество школьников в проекте - 217. И, отраднo, что 14 школ являются сельскими, в том числе есть МКШ.

Проект является своеобразным маршрутом поэтапного введения в профессию, создает в условиях школы среду, позволяющую будущим выпускникам на практике осознать и переосмыслить социальную значимость роли учителя. В процессе формирования личности ученика, ориентированного

на педагогическую профессию наряду с теоретическими знаниями члены педагогических отрядов и класса будущего педагога приобретают практический опыт, способствующий формированию лидерских качеств, умению брать на себя ответственность, творчески подходить к решению обозначенной проблемы. От того насколько осознанно выпускники школ выбирают педагогические колледжи и ВУЗы зависит не только успех реализации всех тех инноваций и изменений, в которых участвует школа сегодня, но и успех образовательного процесса в целом.

У будущих выпускников педагогических объединений (и их родителей) создается реальное представление о педагогической деятельности. Работа по формированию педагогических навыков проходит в несколько этапов. Последний этап позволяет обучающимся перейти на новый уровень своих потенциальных возможностей - развитие самоактуализирующейся личности. У них вырабатывается потребность высшего порядка, подразумевающая наличие свободы выбора собственного пути саморазвития и ответственность за данный выбор при организации коллективных творческих дел. Результатом данной работы является поддержка интереса, «отбор» потенциальных кандидатов в учительскую профессию, создание условий для безболезненного поступления в педагогические заведения и адаптации в учительской профессии через предоставление площадок для прохождения педагогической практики студентам этих заведений в родной школе. [3].

Содержание работы включает психолого-педагогическое осмысление учащимися своего желания и возможности стать педагогом. Так, участники проекта изучают вариативный курс «Будущий учитель». Данный пропедевтический курс включает 5 модулей: «Учитель – профессия древняя!», «Учитель – профессия важная!», «Учитель – профессия коммуникабельная!», «Учитель – профессия творческая!», «Учитель – моя профессия!». Подход к данной структуре обоснован постепенным погружением обучающихся в мир педагогической профессии: от истории до саморефлексии.

Осмысливая многогранную деятельность учителя, мы используем формы работы, способствующие развитию различных компетенций. Обязательным стартовым тренингом для всех школ проекта являлся тренинг на командность, лидерство. Вызывает у ребят особый интерес общение с акимами или заместителями акима районов, руководителями районных/городских отделов образования. Формированию нетерпимости к коррупции способствовала встреча с уполномоченным по этике областного акимата. Завершаем учебный год традиционно Слетом будущих педагогов на базе одной из школ. Так же практикуем участие наших ребят в мероприятиях стран СНГ (Омский ГПУ РФ, Гродненский областной институт развития образования РБ).

Имея приобретенный начальный опыт, ребята будут поступать в колледж или вуз. Там - расширять знания и умения, прокачивать стартовые навыки при тьюторском сопровождении своих учителей. Следующий этап – возвращение в родную школу, село, район уже дипломированными педагогами.

Первые результаты мы видим. Учитывая, что проект разновозрастной, в 2022 году из 146 обучающихся участвовало 19 учащихся 9 и 11 классов. Выбрали педагогический колледж или педагогический институт 16 выпускников.

Что мы видим в ответах ребят при анкетировании?

100% респондентов отмечают интересную программу проекта, 92% впечатляет международное сотрудничество и возможность познать новое. 83% ребят отмечают, что им нравится проводить уроки и участвовать в подготовке к уроку рядом с учителем.

Вместе с тем, хотелось бы, чтобы это движение было подкреплено нормативно. И что бы выпускники педклассов/педотрядов и их родители чувствовали, что участие в проекте им поможет при поступлении. Изучив международный опыт, мы видим, что в Республике Беларусь есть целенаправленное нормативное обеспечения педклассов:

- Правила приема лиц для получения высшего образования I ступени, утвержденных Указом Президента Республики Беларусь от 07.02.2006 № 80. (О льготах для выпускников педагогических классов)
- Письмо Министерства образования Республики Беларусь от 15.06.2021г. 302-01-18/5177/дс «О функционировании профильных классов профессиональной направленности»

На областном уровне мы обратились в КРУ имени А. Байтурсынова с предложениями. Надеемся, что найдем поддержку.

Конечно, впереди есть идеи и планы! Когда видишь горящие глаза ребят и педагогов, читаешь благодарности родителей, понимаешь, что в проект верят. А, значит, ответственность возрастает! Думаем, что складывающаяся система работы с будущими педагогами поможет нам решить проблему нехватки педагогов!

Список использованных источников

1. Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального образования/Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348.
2. Набатникова Т.И., Чекалева Н.В. Преемственность в системе непрерывного педагогического образования как принцип развития исследовательской деятельности учителя // Современная высшая школа: инновационный аспект. 2012. № 4. С. 158-160.

3. Леванова Т.А., Набатникова Т.И. Развитие у обучающихся мотивации к выбору педагогической профессии//БІЛІМ – образование. 2021.№ 4 (99). С. 30 – 36.

4. Педагогические классы: опыт и перспективы: материалы III Международной научно-практической конференции, г. Минск, 5 ноября 2019 г. / Бел. гос. пед. ун-т им. Максима Танка; под ред. А. И. Жука. – Минск: БГПУ, 2019.

5. Диких Э.Р., Чухина Е.В. Деятельность педагогических классов: опыт Омского Государственного педагогического университета// Гуманитарные исследования. 2019. № 3 (24). С. 139 – 141.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ПЕДАГОГТЕРІНІҢ МЕДИАҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Нургазина Жулдыз Мухаметбековна

Педагогика ғылымдарының магистрі

*ШҚО Білім Басқармасы Зайсан ауданы бойынша білім бөлімінің «Кеңсай»
орта мектебі КММ, бастауыш сынып мұғалімі*

***Аңдатпа.** Мақалада «коммуникация», «құзыреттілік» ұғымдарына жан - жақты анықтама берілді. Осы тұрғыда шетел, орыс және өзіміздің отандас педагог - ғалымдарымыздың еңбектері қарастырылып, іс - тәжірибелерінен ой-тұжырымдары алынды. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыруда оқу тапсырмаларын қолдану тиімді нәтижеге жеткізетіні баяндалған.*

***Аннотация.** В статье дано всестороннее определение понятий «коммуникация» компетентность". В этом контексте были рассмотрены труды зарубежных, российских и наших соотечественников - педагогов - ученых, из опыта которых были получены выводы. Отмечено, что применение учебных заданий в формировании коммуникативных компетенций младших школьников приводит к эффективному результату.*

***Abstract.** The article provides a comprehensive definition of the concepts of "communication", "competence". In this context, the works of foreign, Russian and our compatriots - teachers - scientists were considered, from whose experience conclusions were drawn. It is noted that the use of educational tasks in the formation of communicative competencies of younger schoolchildren leads to an effective result.*

Соңғы он жылдықтағы дәстүрлі оқу (және мәтінді түсіну) аумағында қалыптасқан келеңсіз жағдай жеткіншектердің медиалық басымдылыққа радикалды ауысуына байланысты пайда болатын проблемалар мен процестер кешенімен сипатталады. Жақында ғана оқушылар негізінен қағаз мәтіндерін (кітаптар, баспасөз) еркін, қызығушылықпен оқитын. Бірақ бүгін олар электронды форматтағы (теледидарлық, компьютерлік, интернеттік және т.б.) медиа мәтіндерге көбіне ұмтылады. Дәстүрлі оқу үлгісі ауысты. Көптеген социологиялық зерттеулердің мәліметтеріне сүйене отырып, В.П. Чудинова қазіргі заманның мектеп оқушылары мен жастарының оқуына тән келесі тенденцияларды дәлелдеді :

- баспа сөзіне біртіндеп қызығушылықтың төмендеуі, соның салдарынан оқу мәртебесінің түсуі – бос уақытта оқу үлесінің қысқаруы;
- «еркін» оқудан прагматикалық, ақпараттық, «іскер» оқудың (яғни оқу бағдарламасы бойынша оқушылардың 48% оқу мақсаттарында әдебиетті оқиды) басым болуы;
- оқушы бағытының «еркін» (бос уақыты) оқудан көрі көңіл көтеру сипатындағы әдебиеттерді оқуға өзгеруі;
- «жан азығы» үшін повестер мен романдар, таңдаулы отандық және шетел авторларының шығармаларын оқу аясынан шығу, (жеңіл, үстірт оқуға бағыттайтын, көңіл көтеру сипатындағы, рекреативті) мерзімдік басылымдарды оқуды ұнату;
- жалпы мәдениеттің төменгі қабатына, әсіресе аудиовизуалды, бос уақытта оқуға ықпал етуді күшейту.

Ұнаса да, ұнамаса да, барлығымыздың баспа мәтіндерінің аудиовизуалды, экрандық медиа мәтіндермен ауысуына үйренуге тура келеді.

Бірақ медиалық контактілердің типінің өзгеруі оқушылардың түрлері мен жанрларына қатысты сыни ойлау мен құзыреттілігін дамыту проблемасын шешпейді.

Осыған байланысты тақырыпқа сәйкес ғылыми зерттеулердегі терминологиялардың бытыраңқылығын ескеру керек. Ресейде де, шет елде де «медиамәдениет», «медиалық мәдениет», «ақпараттық мәдениет», «аудиовизуалдық мәдениет», «медиа сауаттылық», «ақпараттық сауаттылық», «медиабілімділік», «ақпараттық білімділік», «аудиовизуалды білімділік», «компьютерлік сауаттылық», «мультимедиалық сауаттылық», «ақпараттық құзыреттілік», «аудиовизуалдық құзыреттілік», «медиақұзыреттілік», «медиалық құзыреттілік» және т.б. кең тараған терминдер (көбіне синоним сияқты) қолданылады.

Бұндай терминологиялық алалықты ақпараттық мәдениет анықтамасына байланысты түрлі анықтамаларға талдау жасаған

Н.И. Гендинаның зерттеулерінен көрінеді. Сонымен қатар, ол қазіргі заманда «кітапхана – библиографиялық мәдениет», «оқу мәдениеті», «кітапхана – библиографиялық білім», «библиотека – библиографиялық сауаттылық», көбінесе жиі қолданылатын «компьютерлік сауаттылық», «ақпараттық сауаттылық», «ақпараттық мәдениет» ұғымдары адамның ақпаратпен жұмысы бойынша білімі мен біліктілігін сипаттайтын осындай ұғымдарға мағынасы жағынан ұқсас үндестірілген, көбінесе нақты анықтамасы жоқ терминология қолданылатынын анықтады.

Адамның білімі мен біліктілігін бағалауда қолданылған «медиамәдениет» («медиалық мәдениет») термині терминологиялық дәйектеменің тым ұзақтығынан сәтсіз сияқты. С.И. Ожегов мәдениетті:

1. адамдардың өндірістік, қоғамдық және рухани жетістіктерінің жиынтығы;
2. мәдениеттілік тәрізді, яғни мәдениеттің жоғары деңгейінде табылатын, соған сәйкес;
3. қандай да бір өсімдік немесе жануарларды өсіру, көбейту;

4. *бір нәрсенің жоғары деңгейі, біліктіліктің жоғары дамуы ретінде анықтайды.*

Медиамадениет (media culture) – медиа аумағындағы материалдық және интеллектуалдық құндылық жиынтығы, сонымен қатар социумдағы жаңғырту мен жұмыс істеудің тарихи анықталған жүйесі; аудиторияға қатысты медиамадениет (немесе аудиовизуалды мадениет) медиа аумағында медиамаметінді қабылдауға, талдауға, бағалауға қабілетті, медиа шығармашылықпен айналысатын, жаңа білімді игеретін адам тұлғасының даму деңгейінің жүйесі.

Н.А. Коновалованың анықтамасы бойынша, тұлғаның медиамадениеті – құндылық, технологиялық және тұлғалық-шығармашылық компоненттер енетін және субъектердің өзара әрекеттерінің дамуына әкелетін ақпараттық қоғаммен әрекеттесудің диалогтік тәсілі.

Тұлғаның даму моделінің жүйесі ретінде «өзінің кәсіби әрекеті мен күнделікті тәжірибесінде тұрақты дағдылар мен ақпараттық технологиялардың (АТ) үнемі тиімді қолдану жиынтығын көрсететін жалпы адамдық мадениеттің құрамдас бөлігі» ретінде қарастырылатын ақпараттық мадениет.

Мысалы, С.И.Ожегов бойынша құзыреттілік:

1. қандай да бір аумақ бойынша білімді, мәлімет беруші, беделді;
2. *құзыреттілікті игерген адам; ал құзыреттілік – 1) біреу мәліметті жақсы игерген; 2) біреудің уәкілдік, құқықтық шеңбері.* Осы сөздікте сауатты адам былайша түсіндіріледі:
3. оқи және жаза алатын, сонымен қатар грамматикалық сауатты, қатесіз жаза алатын;
4. қандай да бір аумақта қажетті білім, мәліметтерді игерген.

Энциклопедиялық сөздікте сауаттылық былайша түсіндіріледі:

1. кең мағынада әдеби тіл нормасына сәйкес ауызша және жазбаша сөйлеу дағдысын меңгеру;
2. тар мағынада – қарапайым мәтіндерді тек оқи алуы және оқу және жазу;
3. қандай да бір аумақ бойынша білімнің болуы; ал құзыреттілік сөзі (латынша competo – жетемін, сәйкес келемін, жараймын) былайша анықталады: 1) нақты мүше немесе лауазымды қызметкерге заң, жарғы немесе басқадай актімен белгіленген уәкілдік аясы.

С.В. Тришина ақпараттық құзыреттілікті «Әрекеттің түрлі аумағында тиімді шешімді тауып, қабылдап, болжап және жүзеге асыра алатын таңдау, меңгеру, өңдеу, трансформациялау және жасау процестерінің бейнелеу пәндік ерекше білімнің ерекше типіне айналдыру нәтижесі болып табылатын тұлғаның ықпалдастық сапасы ретінде анықтайды».

С.В. Тришина ақпараттық құзыреттіліктің мынандай функцияларын бөліп көрсетеді:

- білімді жүйелеу, танымға және адамның өзін-өзі тануына бағытталған танымдылық;
- жеткізушісі, компоненттің семантикалығы болып табылатын ақпаратты жеткізушісі, коммуникативтік;

- ақпараттық қоғамда өмір жағдайы мен әрекетіне бейімделуге мүмкіндік беретін бейімділік;
- ақпараттық қоғамда ең алдымен моральдық және заңгерлік нормалар мен талаптар жүйесін айқындайтын нормативті;
- түрлі ақпарат ағынында бағдар жасай алу, маңызды және екінші кезектегі ақпаратты бағалай білу, белгілі және жаңа ақпаратты анықтау және талдауды ұйғаратын бағалау;
- өзіндік даму, өзін-өзі жүзеге асыруға жетелейтін субъектің белсенді өзіндік және шығармашылық жұмысына бағытталған интерактивті.

Шетел педагогтері медиақұзыреттілік терминін заңдастырған, мысалы, Германияда медиақұзыреттілік деп медиаға қатысты білікті, өз бетіндік, шығармашылық және әлеуметтік жауапты әрекетке қабілеттілік түсініледі. Бұл анықтамада нақтылық жетіспейтіндей. Егер медиақұзыреттілікті медиасауаттылықтың синонимі деп түсінсек, онда Р. Кьюбидің анықтамасы дұрыс сияқты: медиақұзыреттілік (медиасауаттылық) түрлі формада хабарламаны қолдану, талдау, бағалау және айту қабілеттілігі.

Соңғы жылдарда ғылыми жұмыстарда «медиасауаттылық» және «медиақұзыреттілік» ұғымдарымен үйлесіп жатқан «медиабілімділік» термині қолданыла басталды.

Педагогтердің медиабілімділігін Н.В. Змановская «педагогикалық процесте жалпы медиабілім беруге, сонымен қатар оқушылардың медиабілім беруін жүзеге асыру бойынша шеберлік деңгейін анықтайтын жүйеленген медиабілім, біліктілік, құндылық қарым-қатынас жиынтығы» деп көрсетеді.

Өткен жолдарда біз «медиасауаттылық», «медиабілім беру», «тұлғаның медиасауаттылығы» терминін қолдандық, бірақ жоғарыда жасалған терминологиялық талдау мынандай қорытындыға әкелді: медиақұзыреттілік индивидтегі түрлі форма, жанрдағы медиамәтіндерді қолдану, сыни талдау, бағалау және жеткізу біліктілігі, социумдағы медианың күрделі процестерін жұмыс істеуін талдау нақты мағына береді.

Аудиторияның медиақұзыреттіліктің дамуы бірқатар компоненттерге негізделген «Бірінші компонент – тәжірибе. Бізде медиа және нақты әлеммен контакт тәжірибесі көп болған сайын, бізде неғұрлым жоғары деңгейдің дамуы үшін әлеует көп... Екінші компонент – медиа аумағында біліктілікті белсенді ендіру. Үшінші компонент өз білімін жетілдіруге дайындық (*nicin-jetілу*). Сонымен қатар атақты Америка медиапедагогі С. Дж. Бэрэн бөліп көрсеткен тұлғаның медиақұзыреттілік үшін қажетті біліктілік классификациясына дейін аудару қажеттігін ескертеміз.

5 блокты міндетті біліктіліктен тұратын медиақұзыреттіліктің шағын және жүйеленген құрылымын неміс педагогі В. Вебер жасады: «Біріншіден медианың әрекетті бағытталған екі формасы:

1. медиа ұсынатынды таңдау және қолдану;
2. өз медиаөнімін жасау.

Екіншіден, екі форманың терминдерінің мазмұнында

- медианың алуан түріне негізделген креативті мүмкіндіктер;

- медианы қолданудың тиімділігі үшін алғы шарттар;
- медиаөнімдерді өндіру мен таратуға байланысты экономикалық, әлеуметтік, техникалық, саяси жағдайлармен байланысты білім мен аналитикалық қабілеттер енген».

Бұның қасында Н.И. Гендина ұсынған ақпараттық құзыреттілікті (ақпараттық мәдениет деңгейі) сипаттайтын білім мен біліктілік өте тар сияқты (өзінің ақпараттық қажеттілігін өз бетінше қалыптастыру біліктілігі, оны сөзбен жеткізу; сұрақ түріне (адрестік, тақырыптық, фактографиялық) байланысты ақпаратты іздеудің негізгі алгоритмдерін білу; ақпаратты білім көздерінен таба алу және өзінің ақпараттық аналитикалық әрекетінің нәтижесін дұрыс рәсімдеу).

А. Силвэрбл бойынша «Медиасауаттылық элементтері»:

- аудиторияның медиа мазмұны туралы тәуелсіз пайымдауларын жетілдіруге мүмкіндік беретін сыни ойлау қабілеттілігі;
- жалпы коммуникация процесін түсіну;
- медианың тұлға мен қоғамға ықпал етуін түсіну;
- медиамәліметтерді талдай және сараптай алу біліктілігін дамыту;
- қазіргі заман мәдениеті мен біздің өзіміздің түсінігімізді қамтамасыз ететін «мәтін» ретінде медиа мазмұнын қарастыру.

Медиақұзыреттіліктің дамуының жоғары деңгейінің сипаты:

- медиамәтіннің басты мағынасын бөліп алу;
- талдау: медиамәтіннің негізгі элементтерін анықтау;
- салыстыру: медиамәтіннің ұқсас және бірегей фрагменттерін анықтау;
- медиамәтін және оның фрагментінің құндылығын бағалау: нақты бір өлшемге сәйкес салыстыру негізінде пайымдау;
- реферирлау: медиамәтіннің қысқа, нақты және дәл сипаттамасын құру қабілеттілігі;
- жалпылау;
- дедукция: жеке мәліметтерді түсіндіру үшін жалпы принциптерді қолдану;
- индукция: жеке мәліметтер Бақылауынан жалпы принциптерді шығару;
- жинақтау: элементтерді жаңа құрылымға қайтадан жинау қабілеттілігі .

Медиақұзыреттіліктің дамуының төмен деңгейінің сипаттамасы:

- нашар интеллект (проблеманы шешу мен шығармашылық қабілеттерге қатысты); кейде тек өте маңыздыны (мысалы, емтихан алдында түнде) еске сақтауға қабілеті әлсіз жады;
- медиамәтіндердің көп мағыналылығына шыдамдылықтың төмендігі; сенімсіздік;
- хабарлама үшін аз категория жағдайындағы әлсіз концептуалдық саралау.

Медиақабылдау деңгейін жіктеу (Ю.Н. Усов, Г.А. Помыко, Е.А. Бондаренко және т.б. зерттеулерге сүйене отырып) толық болуы мүмкін. Н.Ф. Хилько ұсынған нұсқа:

1. медиақабылдаудың рекреативті– гедонистикалық деңгейі (көңіл көтеру – рекреативті мотивация шектеулі, ашық сипаттың болмауы);
2. тұрмыстық деңгей (тұрмыстық, утилитарлы мотивация және кейіпкерлердің сәйкес мінезі);

3. эстетикалық деңгей (тұлғалық мотивация бейнеге эстетикалық жету);
 4. интерпретация деңгейі (шығарманың тұлғалық мәні мен рухани мазмұнын анықтау, ішкі көрудің болуы);
 5. микроәлеуметтік деңгей (микроортаға байланысты айқындалады, кейіпкердің психологиялық түрткісі беріледі);
 6. нақты аудиторияның шығарманы қабылдауымен байланыс орнатылады).
- Тұлғаның медиа құзыреттілігі – социумдағы медианың жұмыс істеуінің алуан түрлі форма және жанр, талдаудың күрделі процестерінде медиамәтіндерді таңдау, қолдану, сыни талдау, бағалау, жасау және жеткізуге ықпал ететін түрткі, білім, білік, қабілеттер (көрсеткіштер: мотивациялық, перцептивтік, интерпретациялық, бағалау, тәжірибе-операциялық, әрекеттік, креативтік) жиынтығы.**

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Столбникова Е.А. Развитие критического мышления студентов педагогического вуза в процессе медиаобразования (на материале рекламы). Таганрог: Кучма, 2006.
2. Федоров А.В. и др. Медиаобразование. Медиапедагогика. Медиажурналистика. М.: «Ин-формация для всех», 2005.
3. Федоров А.В. Медиаобразование: творческие задания для студентов и школьников // Инновации в образовании. 2006. №4.
4. Федоров А.В. Специфика медиаобразования студентов педагогических вузов // Педагогика. 2004. №4.
5. Бэзэлгэт К. Ключевые аспекты медиаобразования // Доклад на российскобританском семинаре по медиаобразованию. М., 1995.
6. Таубаева. Ш.Т. Оқытудың қазіргі технологиялары / Ш.Т. Таубаева. Б.Т. Барсай. Бастауыш мектеп. – Алматы, 1999. №3.3-8 б.
7. Көшербаев Қ.Е. Қазақстан республикасында жоғары білімді дамыту стратегиясы / Қ.Е. Көшербаев, Ә.Қ. Ахметов, А.Е. Әбілқасымова, Х.М. Рахымбек. –Алматы: «Білім», 1998. 8-15 б.
8. Шәкілікова С., Білім берудегі компетенттілік тәсіл / С. Шәкілікова, Д. Қазақбаева, Ш. Кәрібаева, Қ. Жұмағұлова. Қазақстан мектебі. 2004. №4. 14-17 б.

КҮРДЕЛІ ҚОҒАМҒА БАҒЫТТАЛҒАН БІЛІМ БЕРУ АСПЕКТІНДЕГІ БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ДАМУЫ

Омарова М.Т.,
педагогика ғылымдарының магистрі,
«Педагогика және психология» кафедрасының оқытушысы,
Мурзалинова А.Ж.,
педагогика ғылымдарының докторы,
«Педагогика және психология» кафедрасының профессоры,

Айтымова А.Н.,
педагогика ғылымдарының магистрі,
«Педагогика және психология» кафедрасының аға оқытушысы,
М.Козыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті.

Аңдатпа. Біздің ЖОО-ның білім алушыларында эмоционалды интеллект компоненттерін анықтау үшін, ең алдымен, шетелдік модельдер мен заманауи зерттеулерді талдау қажеттілігі туындады. Зерттеу жұмысын орындау барысында авторлар «Эмоционалды интеллект клубы» курсы арқылы студенттердің эмоционалды интеллектісін дамыту бағдарламасын әзірледі. Бұл ұсынылған компоненттер қазіргі жағдайда эмоционалды интеллектті зерттеу үшін диагностикалық кешенді құруға ықпал ететіні анық.

Аннотация. В данной статье авторы раскрывают понятие «эмоциональный интеллект» и ее компоненты через анализ зарубежных моделей и современных исследований. Наше исследование на прямую связано с развитием компетенции эмоционального интеллекта у будущих педагогов. В ходе проведения исследовательской работы авторы разработали программу по развитию эмоционального интеллекта студентов «Клуб эмоционального интеллекта».

Abstract. In this article, the authors reveal the concept of «emotional intelligence» and its components through the analysis of foreign models and modern research. Our study is directly related to the development of emotional intelligence competence in future teachers. In the course of the research work, the authors developed a program for the development of students' emotional intelligence «Emotional Intelligence Club».

Жалпы әлемде және Қазақстанда білім беру жүйесін реформалау күрделі қоғамның талаптарымен байланысты. Күрделі қоғамда жеке және кәсіби жетілу үшін адам да күрделене түсуі қажет.

XXI ғасырдың әмбебап құзыреттіліктерін игеру бағытында күрделену ұтымды болып табылады. Олардың ішінде – эмоционалды интеллект бар.

Сонымен, зерттелетін құзыреттілік «машиналар не істей алмайтындығымен» байланысты болашақтың құзыреттер тобына кіреді және бірлесіп жұмыс жасау қабілетін нығайту мен басқаларға шынайы қызмет етуге арналған.

Іс жүзінде, келесі қарама-қайшылықтар анықталды:

- эмоционалды интеллектісі дамыған мамандарға деген сұраныс пен олардың белгіленген бағыттағы кәсіби дайындығының жетілмегендігі арасында;
- білім алушылардың эмоционалды интеллектісін тұлғалық-кәсіби сапа ретінде дамыту қажеттілігі мен оның дамуының ғылыми-әдістемелік негіздерін жеткіліксіз зерделеу арасында;
- ЖОО-да білім беру үрдісін әдістемелік сүйемелдеу мен эмоционалды интеллектті дамытуға бағытталған мамандандырылған психологиялық бағдарламалардың болмауы арасында.

Зерттеуде көрсетілген **эмоционалды интеллект анықтамасын** келтіреміз: Emotional intelligence is the capability of individuals to recognize their own emotions and those of others discern between different feelings and label them appropriately, use emotional information to guide thinking and behavior, and manage and/or adjust emotions to adapt to environments or achieve one's goal(s) [1].

Қоғамда тиімді өзара әрекеттесуді ұйымдастыру негізінде эмоционалды интеллекттің жеке өзіндік және басқа адамдардың эмоцияларын түсіндіре білу қабілетімен байланыстыруды ұсынамыз

Сонымен қатар, біздің зерттеуіміз үшін маңыздысы – эмоционалды интеллекттің күрделі қоғамда сұранысқа ие өзін-өзі басқаратын білімалушыларды даярлауға бағытталуы.

Өзін-өзі басқаратын білім алушылар (Self-guided learners) «жаңа технологияларды пайдалан аотырып заманауи дербестендірілген білімберу форматтарына, атап айтқанда онлайн курстарды, білімберу қолданбаларын, тәжіриб еарқылыоқытудыжәнет.б. сұранысжасайды» [2].

Біздіңойымызша, өзін-өзі басқаратын білім алушылар өздерінің танымдық қажеттіліктерін эмоцияларсыз, эмпатиясыз және эмоционалды интеллектсіз жүзеге асыра алмайды. Мысалы, Ти-Фыонг-Линь Нгуен эмоционалды интеллектпен Вьетнам университеттерінің 372 білім алушысының топтық жұмысының нәтижелері арасындағы байланысты зерттеді. Эмоционалды интеллекттің төрт өлшемі: эмоционалды қабылдау, эмоцияны пайдалану, эмоционалды түсіну және эмоционалды бақылау - 18 тармақты шкала арқылы өлшенді. Университет білім алушыларының командалық жұмысына эмоционалды интеллекттің тікелей әсері анықталды [3].

Ынтымақтастықтың өсіпкележатқан қажеттілігі, адамға бағдарланған экономикаға көшу эмоционалды интеллектке сұранысты қалыптастырады. Бірақ мектепте, колледжде және университетте жүзеге асырылатын білім беру тәжірибесі эмоционалды интеллекттің қалыптасуын/дамуын шектейді. Өйткені, бұл тәжірибелер танымдық дағдыларға /қабілеттерге назар аудара отырып, білім беру үрдістерін өзектендіреді, сонда ғана біз білім беру үрдісі субъектілерінің эмоционалды қал-ауқатының төмендеуін байқаймыз.

Мұғалімнің эмоционалды интеллектісімен құзыреттілігі іарасындағы байланысты Ashley K., Vesely-Maillefer D. Saklofske растайды [4].

Сонымен қатар, функционалдық сауаттылықтың одан әрі дамуы ұрпақтар арасындағы қарым-қатынас жағдайындапайда болуы мүмкін үрдістерді бақылау қажеттілігін тудырады. Осылайша, эмоционалды интеллект үлкен әлеуметтік мәнге ие.

Эмоционалды интеллект бойынша көптеген зерттеулерге қарамастан, оның коммуникативті дағдылар[5], қарым-қатынас саласына қатысты жеке көзқарастар [6], әлеуметтік құзыреттілік [7], тұлға аралық қатынастарға қанағаттану дәрежесі, қарым-қатынастүрлері [8, 9], психологиялық капиталды арттыру [10], өзін-өзі оқыту [11], оның кәсіби қоғамдастықтағы бейімделуі мен байланыстары әлі де жақсы зерттелмеген.

Осыған байланысты біздің зерттеуіміз болашақ педагогтардың эмоционалды интеллект құзыреттілігін дамытумен байланысты.

Зерттеу жұмысымыздың гипотезасы: егерболашақпедагогтардаэмоционалдыинтеллекттіңдамуыолардыңкәсібиөзін-өзіанықтауынабағытталса, бұлбілім алушылардыңсәттіәлеуметтік-кәсібибейімделуінеықпалетеді,

өйткені эмоциялармен қажетті өзара әрекеттесулерді сезіну және ынталандыру қабілеті бір әлеуметтік және кәсіби саладағы адамдармен терен және тікелей қарым-қатынасты ынталандырады.

Зерттеу жұмысының бастапқы кезеңінде біз «Педагогика және психология» білім беру бағдарламасының 3-4 курс білім алушылары арасында зерттелетін контингенттің эмоционалды интеллект деңгейін анықтадық. Ол үшін біз Н. Холлдың «Эмоционалды интеллект» әдістемесін (сауалнама) қолдандық. Әдістеме эмоцияларда бейнеленген жеке қатынастарды түсіну және шешім қабылдау негізінде эмоционалды саланы басқару қабілетін анықтау үшін ұсынылған. Ол 30 сұрақпен 5 шкаладан тұрады:

- 1) эмоционалды хабардарлық.
- 2) өз эмоцияларын басқару.
- 3) өзін-өзі ынталандыру.
- 4) эмпатия.
- 5) басқа адамдардың эмоцияларын тану.

Зерттеу жұмысының бастапқы кезеңінде алынған нәтижелер 1-ші кестеде көрсетілген.

Кесте 1

Эмоционалды интеллект деңгейі	«Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы бойынша білім алушылар	
	Саны	%
төмен	11	42,3
орташа	5	19,2
жоғары	10	38,5

Бақылау және эксперименттік топтарды саралау критерийі эмоционалды интеллекттің деңгейлік сипаттамалары болды. Осылайша, бақылау тобының құрамына эмоционалды интеллекттің орташа деңгейі бар 5 білім алушы және эмоционалды интеллект деңгейі төмен 11 білім алушы кірді. Топтың құрамына эмоционалды интеллект деңгейі жоғары студенттер кірмеді, өйткені бұл бағдарлама «Эмоционалды интеллект клубы» бағдарламасын түзету және дамыту мақсатына сәйкес келмейді.

Осы 1-ші кестеге сүйене отырып, біз жүргізген экспериментке қатысқан орташа есеппен алынған 61,5% білім алушының эмоционалды интеллект деңгейі жеткіліксіз дамығанын, яғни олардың өзінің және басқалардың эмоцияларын түсініп басқаруы қиынға соғады деген қорытынды жасауға болады. Алынған деректерді ескере отырып, біз «Эмоционалды интеллект клубы» түзету және дамыту бағдарламасын ұсынамыз.

Әдістеме жүргізілгеннен кейін білім алушылардың эмоционалды интеллектісінің орташа деңгейі бар екендігі анықталды. Негізінен ол білім алушыларға деген эмпатиямен сипатталады, яғни білім алушы басқа адамның ағымдағы эмоционалды жағдайына саналы түрде түсіністікпен қарайды. Бірақ аз дәрежеде олар өздерінің эмоцияларын басқара алады.

Алдағы жұмыс эмоционалдық интеллект деңгейі орташа және төмен 16 білім алушыға арналған түзету-дамыту бағдарламасын әзірлеуге бағытталған.

Мақсаты: өзінің және басқалардың эмоцияларын тану, білу қабілетін дамыту, сонымен қатар стрессті тиімді басқару тәсілдерін игеруге ықпал ету.

Формалары: психологиялық тренингтер мен әдістер, арт-терапия, эмпатия картасы-Empathy Map Canvas, музыкалық терапия, психогимнастика, мінез-құлық терапиясы, пікірталас әдістері.

Бұл бағдарлама төрт модульден тұрады:

Модуль 1. Өз эмоцияларын тану.

Модуль 2. Эмоцияларды басқару.

Модуль 3. Эмоцияларды түсіну.

Модуль 4. Өзін-өзі ынталандыру.

Бұл жағдайда эмоционалды интеллектті дамыту мәселесін шешу үшін жұмыстың топтық түрі тандалады. Бұл психологиялық жұмыстың топтық формасының жалпы артықшылықтарымен түсіндіріледі. Оларға келесілерді жатқызуға болады:

✓ топтық тәжірибе адамға өз өзінде өз қиындықтарымен өнімсіз тұйықталудан аулақ болуға мүмкіндік береді, оның мәселелерінің ерекше емес екенін, мазасыздық мәселелерімен жұмыс істеу кезінде өте маңызды болуы мүмкін басқалардың бірдей сезімдерді сезінетінін анықтайды;

✓ топ қоғамды миниатюрада ұсынады, бұл қатысушылардың нақты өміріне тән қатынастар мен қатынастар жүйелерін модельдеуге, оларға психологиялық қауіпсіздік жағдайында басқа адамдар мен өздері арасындағы қарым-қатынас пен мінез-құлықтың психологиялық заңдылықтарын көріп талдауға және бір-бірін түсінетін ұқсас мәселелері бар адамдардан кері байланыс пен қолдау алу мүмкіндігі;

✓ топтағы адам жаңа дағдыларды игере алады, мейірімділік, қабылдау және қолдау атмосферасында әртүрлі мінез-құлық әдістерімен тәжірибе жасай алады;

✓ топ мүшелері өздерін басқалармен сәйкестендіріп, өзін және өзгені жақсы түсіну үшін басқа адамның рөлін «ойнау» және эмпатияға, өзін-өзі тануға ықпал ететін жаңа тиімді мінез-құлық әдістерімен танысу;

✓ топ білім алушылар үшін маңызды болуы мүмкін өзін-өзі ашу, өзін-өзі зерттеу және өзін-өзі тану үрдістерін жеңілдетеді.

Кесте 2

«Эмоционалды интеллект клубы»

курсы арқылы студенттердің эмоционалды интеллектісін дамыту
бағдарламасы

	Тақырып	Мақсат	Формалар
	Модуль 1. Өз эмоцияларын тану		
	Эмоционалды өзін-өзі түсіну	Өз сезімдерін және оларды	Психологиялық мүсін. «Мен және менің

1		тудыратын себептерді түсіну қабілетін дамыту	сезімдерім» топтық талқылауы
2	Тәуелдсіздік	Басқа адамдардың эмоцияларына тым сезімтал болмай, өзіңіз үшін ойлау және шешім қабылдау қабілетін дамыту	Келіссөздер жүргізу дағдысы. Музыкалық терапия.
Модуль 2. Эмоцияларды басқару.			
3	Стресске төзімділік	Стресстік жағдайларға белсенді және оң қарсы тұру қабілетін дамыту	ӨБҚ техникасы (Өзгерту – Болдырмау – Қабылдау). Арт-терапия
4	Импульсивтілікті бақылау	Әрекетке ынталы қарсы тұру, агрессивтілікті, дұшпандықты және жауапсыз мінез-құлықты бақылау қабілетін дамыту	Дөрекі сөйлейміз. Сынақ. Мінез-құлық терапиясы
5	Ассертивтілік	Сезімдерді, сенімдер мен ойларды білдіру және өз құқықтарын деструктивті емес түрде қорғау қабілетін дамыту	Мен апельсинді жақсы көремін. Ал сіз? Менің кемшіліктерім. Басшының сыны. Психогимнастика
Модуль 3. Эмоцияларды түсіну.			
6	Эмпатия	Басқа адамдардың эмоцияларын түсіну, ажырату және оларға	Эмоцияңды жеткіз. Фантом. Жанды қолдар. Эмпатия картасы - Empathy Map Canvas

		сезімтал болу қабілетін дамыту	
Модуль 4. Өзін-өзі ынталандыру			
7	Өзін-өзі құрметтеу	Өзіңізді және өз іс-әрекеттеріңізді құрметтеу және қабылдау қабілетін дамыту	Менің күшті жақтарым. Менің жетістіктерім. Мен – батырмын. Аналогтық жағдай. Мен әлі күнге дейін ұялатын жағдай. Пікірталас әдістері.
8	Икемділік	Өз ойларын, сезімдерін және мінез-құлқын жағдай мен жағдаяттың өзгеруіне бейімдеу қабілетін дамыту.	«Екі патшалық» рөлдік шығармашылық ойыны. Пікірталас әдістері.

«Эмоционалды интеллект клубы» курсының соңында әрбір білім алушыда өз сезімдерін түсіну, өзіндік себептерді анықтау қабілеті сезілді, білім алушылар бір-бірін жақсы сезінді, бір-бірін тыңдауды және естуді үйренді, мейірімділік пен түсіністікке ие болды. «Музыкалық терапия» әдісі арқылы олар өз сезімдерін белсендірді, қолайсыз көзқарастар мен қатынастарды жеңді, эмоционалды жағдайды жақсартты. Психогимнастика әдісін қолдана отырып, студенттер уайымдау сезімін, эмоционалдық күйін, қозғалыс, мимика, пантомимика арқылы мәселелерін білдіреді. Пікірталас әдістері кезінде студенттер өздерінің сезімдері мен эмоцияларын белсенді түрде көрсетті, туындаған жағдайларға деген көзқарастарын едәуір кеңейтті, одан шығудың жолын іздеді және жауапкершілікті өз мойнына алып, өздерін сол қалпында қабылдауға үйренді.

Курстарды аяқтағаннан кейін біз Н.Холлдың «Эмоционалды интеллект» әдісін қолдана отырып, сауалнама түрінде, эмоционалды интеллекттің орташа және төмен деңгейін көрсететін білім алушылар тобында бақылау диагностикасын жүргіздік.

Кесте 3

Зерттеу жұмысының басталуы мен аяқталуы үшін эмоционалды интеллект деңгейлерінің өзгеруі

	Деңгейлер бойынша бөлу

Эмоционалды интеллект деңгейлері	Эксперимент басы		Эксперимент соңы	
	Саны	%	Саны	%
Төмен	11	42,3	4	1 5,4
Орташа	5	19,2	4	1 5,4
Жоғары	10	38,5	18	6 9,2

Н.Холл «Эмоционалды интеллект» әдістемесі бойынша эмоционалды интеллекттің төмен деңгейін көрсететін білім алушылар тобында 4 білім алушылар эмоционалды интеллекттің төмен деңгейін көрсетті, 4 білім алушылар эмоционалды интеллекттің орташа деңгейіне ие, 18 білім алушы эмоционалды интеллекттің жоғары деңгейін көрсетті.

2-ші кестеде келтірілген нәтижелер эмоционалды интеллект деңгейлерінің зерттеу жұмысының анықтаушы кезеңінде алынған нәтижелерге қарсы айтарлықтай айырмашылықтары бар екенін айқын көрсетеді.

Эксперименттік топтағы қайта диагностикалау нәтижесі бойынша оң динамика бар деген қорытынды жасауға болады, атап айтқанда: Н.Холл «Эмоционалды интеллект» әдістемесіне сәйкес білім алушылардың жоғары эмоционалды интеллект деңгейі 69,2% құрады.

Жүргізілген талдау эмоционалды интеллекттің қалыптасуына ықпал ететін жеке тұлғаның жеке психологиялық ерекшеліктерін дамытуға бағытталған, эмоционалды интеллекттің қалыптасуына жәрдемдесетін «Эмоционалды интеллект клубы» түзету-дамытушы бағдарламасын қолдану тиімділігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Бағдарламада көзделген нысандар мен тәсілдер топта сенімді атмосфераны құруға, оқушылар арасындағы қарым-қатынасты жақсартуға, ортақ мүдделерді табуға, өз мүмкіндіктеріне деген сенімділікке, тұлғааралық байланыстарды орнатуға, өзін-өзі басқара білуге және өзара әрекеттесуді сауатты құруға, топта қолайлы микроклимат құруға, эмоционалды шиеленісті жеңілдетуге ықпал етті. Сабақтарда білім алушыларда өзін-өзі және басқа адамдарды құрметтеуі дамып, өздерін еркін ұстай бастады.

Мақала OR 11465474 «Білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың ғылыми негіздері» (2021-2023 жж., Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы) ғылыми-техникалық бағдарламасын бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру шеңберінде орындалды. Авторлар осы мақаланы жариялауға мүмкіндік бергені үшін Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігіне алғыс білдіреді.

Пайдаланылған әдебиет тізімі

1. Smith M.K. (2002) Howard Gardner and Multiple Intelligences. The Encyclopedia of Informal Education // **Open Journal of Social Sciences**, Vol.7 No.2, February 28, 2019
<https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=2460241>
2. The Golden Age of Teaching Yourself Anything / <https://www.psychologytoday.com/us/articles/201607/the-golden-age-teaching-yourself-anything> (датаобращения - 03.12.2022г.)
3. Ти-Фыонг-Линь Нгуен. Набор данных о связи между эмоциональным интеллектом и результатами командной работы студентов университета /Краткие данные 42 (2022) 108149
4. Ashley K., Vesely-Maillefer D.Saklofske. Emotional Intelligence and the next generation of teachers (2018). <https://www.semanticscholar.org/paper/Emotional-Intelligence-and-the-Next-Generation-of-Vesely-Maillefer-Saklofske/565544588b0f2bc229b108ee337c590f065354fd#:~:text=DOI%3A10.1007,Corpus%20ID%3A%20149874041>
5. Alaei S. The Relationship between Emotional Intelligence and Communication Skills in PhD and master's degree Students of Islamic Azad University. Social Determinants of Health, 2018. - Vol. 4, No. 2. - P. 100-104.
6. Hornung, O., Dittes, S., & Smolnik, S. (2018). When emotions go social - Understanding the role of emotional intelligence in social network use. Twenty-six European Conference on Information Systems (ECIS2018) [Электронныйресурс]. - Portsmouth, UK, 2018. - Режимдоступа:https://www.researchgate.net/publication/327631679_When_Emotions_Go_Social_Understanding_the_Role_of_Emotional_Intelligence_in_Social_Network_Use
7. Meng, L. & Qi, J. (2018). The effect of an emotional intelligence intervention on reducing stress and improving communication skills of nursing students [Электронныйресурс]. - NeuroQuantology, 2018. - Vol. 16, No. 1. - P. 37-42.
8. Nguyen, T., White, S., Hall, K., Bell, R.L., & Ballentine, W. (2019). Emotional Intelligence and Managerial Communication [Электронныйресурс]. - American Journal of Management, 2019. - Vol. 19, No. 2. doi: <https://doi.org/10.33423/ajm.v19i2.2068>
9. Valor-Segura, I., Navarro-Carrillo, G., Extremera, N., Lozano, L., García-Guiu, C., Roldán Bravo, M.I. & Ruiz Moreno, A. Predicting Job Satisfaction in Military Organizations: Unpacking the Relationship between Emotional Intelligence, Teamwork Communication, and Job Attitudes in Spanish Military Cadets. Preprint, 2019. doi: 10.20944/preprints201909.0264.v1
10. Costaa L., M., Pintoa, H., Martinsbd & H. Vieirac, A. Developing psychological capital and emotional intelligence in higher education: A field experiment with economics and management students. The International Journal of Management Education, 2021. - Vol. 19, No. 3. - 100516.
11. Nkemakolam, O.E., Kingsley, C., Nwosu, E., Chinelo, O. Naomi Nkiru, S. & Chinwe, A. Impact of intrapersonal and interpersonal emotional intelligence and

self-directed learning on academic performance among pre-university science students. Heliyon, 2021. - Vol. 7, No. 3. - e06611.

12. IndustriALL Global Union. Индустрия 4.0: последствия для профсоюзов и устойчивая промышленная политика. [Электронный ресурс]. - 2017.

INFLUENCE OF VIRTUAL SOCIAL NETWORKS ON PROXY EDUCATOR

Primkulova Diana Pasepbayevna*

PhD student of K. Zhubanov Aktobe Regional University Kazakhstan
Republic

Zhussupova Zhanna Azatovna,

Professor of Pedagogic Sciences of K. Zhubanov Aktobe
Regional University, Kazakhstan Republic

Аңдатпа. Бүкіл ел бойынша COVID-19 жағдайларының саны өсіп келе жатқандықтан, бұл пандемия бастауыш сынып оқушыларына қанишалықты әсер ететіні туралы алаңдаушылық бар. 2020 жылдың наурыз айынан бастап мектептер қашықтықтан оқыту форматына көшіп, бұл байқаусызда ата-аналарды «Proxy Educators» - сенімді мұғалімдер ретінде жаңа педагогикалық қызметтерін орындауға мәжбүр етті. Осы қысқаша шолуда біз қашықтықтан оқыту мен мұғалімнің имиджін және психикалық денсаулығы арасындағы байланысты зерттейміз. Қашықтықтан оқытумен күрескен ата-аналардың да психикалық бұзылулардың жоғарылағанын байқадық. Қашықтықтан оқыту барысында мұғалімдердің имиджін сақтай отырып, біз осы уақыт ішінде оқушылардың мектептегі білімін жақсарту үшін ата-аналарға қолдау көрсетудің маңыздылығын дәлелдейміз.

Анотация. Поскольку число случаев COVID-19 по всей стране продолжает расти, есть опасения относительно того, насколько эта пандемия повлияет на учеников начальных классов. С марта 2020 года школы перешли на дистанционный формат обучения, что невольно вынудило родителей выполнять новые педагогические функции «Proxy Educators»-надежных учителей. В этом кратком обзоре мы исследуем связь между дистанционным обучением и образом учителя и психическим здоровьем. Мы также заметили, что у родителей, которые боролись с дистанционным обучением, также были повышенные психические расстройства. Поддерживая имидж учителей в процессе дистанционного обучения, мы доказываем важность поддержки родителей для улучшения школьного образования учащихся в течение этого времени.

Abstract. As the number of COVID-19 cases across the country continues to rise, there are concerns about how much this pandemic will affect elementary school students. Since March 2020, schools have switched to a distance learning format, which involuntarily forced parents to perform new pedagogical functions of "Proxy Educators"-reliable teachers. In this brief review, we explore the relationship between distance learning and teacher image and mental health. We also noticed that parents who struggled with distance learning also had increased mental disorders. By supporting the image of teachers in the process of distance learning, we prove the importance of supporting parents to improve the school education of students during this time.

In March 2020, schools across the country closed their doors and switched to a distance learning format in response to the Covid-19 public health crisis. In order to maintain a normal life in the country, we have opened online platforms and decided to

continue learning through various universal tasks. The world still continues to fight the COVID-19 pandemic, but there are factors that have been overlooked in education. In particular, parents have become "proxy educators"-reliable educators and have faced many difficulties. Since the transition to distance learning, online teachers have begun to perform tasks that do not correspond to the image of a teacher, while maintaining pedagogical knowledge, teaching the content of general education, underestimating the emotional needs of students. For example, the only child has become not only a teacher, but also a tool for the Educator of parents. No one denies that the role of the teacher in the implementation of multifaceted problems in today's difficult moment is enormous. Being the heart of the teacher – school, in addition to a significant increase in its direct function in the current period of distance learning, it undoubtedly benefits itself from the need to conquer new internet resources, networks [1]. Teachers are burdened with both heavy and responsible tasks, they prepare a short-term curriculum, adapt it to the distance education system, monitor the progress of the educational process, and give recommendations on the implementation of independent control and work on completing tasks. A feature of real-time communication is the ability to simultaneously keep in touch with several interlocutors at once, the accessibility of this contact, the ability to choose an audience and topics for discussion. An important element of online communication is anonymity and the ability to act in a role that is impossible with normal communication in a real environment. Online communication has a well-known depersonalizing potential, makes it possible to be present at the dialogue of others without interfering in it and remaining unnoticed, leaving the possibility of interference to the user. Experience shows that most chats and forums have a fairly constant audience, being a kind of online clubs of interest. At the same time, the distance factor is completely lost, communication does not require personal acquaintance, and as a rule, it does not presuppose its occurrence outside the network, which removes a number of psychological barriers, allows you to express yourself in accordance with your views, gives an unlimited opportunity for self-expression in dialogue.

The distance learning system showed a link between teacher burnout (i.e., mental health disorders) and students' academic performance, which proved that students' learning becomes ineffective as teachers' stress levels increase [2]. Teachers who experience emotional distress may also leave the teaching profession, Chambers Mack said in an article published in 2019 [3]. And this means that emotional stress among teachers, proxy educators, can negatively affect the academic performance of the child. Social software for human capital management covers a wide range of tools: from blogs and wikis to social networks and social electronic bookmarks (social bookmarking). Social software is increasingly being used for human capital management, especially for the purpose of evaluating the effectiveness of employees' activities or for educational purposes. According to recent studies, the global market of educational social networks may reach \$6 trillion by 2010 [18]. It is young people, according to many sociological studies, who are the most active user of educational services on the web, as an easily accessible resource, unlike libraries, where you still need to go, enroll and find the necessary information, and various educational

institutions that you need to enroll in, pay for tuition and attend classes according to the proposed schedule and At present, almost every young person has the opportunity to access a computer and an Internet connection.

In this brief review, we should note how the process of distance learning is consistent with the mental health of parents and teachers. To study this connection, we collected and analyzed data on the coronavirus pandemic, a survey of 50 families conducted in March-April during the pandemic. We provide recommendations for helping teachers, families, researchers, and teaching families affected by COVID-19.

What is proxy educators? It acts as a parent, a reliable educator, and the role of the parent controls the duties of the teacher, educator. This survey reveals the importance of proxy educators and whether their child has problems with distance learning. In particular, the content of the questionnaire questions consists of the following questions: "has any of the children in your family had problems with learning through distance learning?" Of the 50 (100%) respondents eligible to participate in the survey, about 51% said that at least one of their children had problems with distance learning. In the course of distance learning, proxy educators often noted such problems as the student's homework, the number of children at home, low availability of the school's distance learning process, and lack of constant internet access.

As a result, it shows that parents with children with whom distance learning is difficult have experienced high symptoms of mental health disorders. We found that these differences do not depend on educational and demographic characteristics. Parents whose children had difficulty during the distance education format period and anxiety symptoms were observed, who had about 12% more standard deviations than parents who did not have problems.

Our results show that proxy educators - parents, as trusted educators-have increased mental health disorders when their children try to adapt to distance learning pedagogy. Studies have shown that a stressful learning environment can lead to a decrease in students ' academic abilities, which makes it necessary to meet the emotional needs of both students and parents during this period. A prolonged stress crisis can become the new norm, and parents may face irritability and chronic mental health problems[4].

Summing up all of the above, at the moment it can be stated that, on the one hand, social networks as a new corporate and technological culture are successfully gaining positions on the Internet, attracting more and more users, dominated by young people, for whom communication in virtual social networks is an integral essential part of socialization in the modern information society. At the same time, it is important to note both the positive and negative impact of social networks and the Internet in general on young people. This is also an opportunity to increase your importance and self-esteem, or simply to make up for the lack of friends and communicate, allowing you to express yourself in accordance with your views, which gives you an unlimited opportunity to express yourself in a dialogue, latently practicing communication skills and communication strategies. Although virtual communication removes a number of psychological barriers, but there is a creation of dependencies among poorly adapting

users who compensate for their needs for communication and a sense of security by a compensatory mechanism that causes pronounced Internet addiction.

On the other hand, the use of social networks among young people for the purposes for which they were invented – the accumulation and transfer of knowledge (training) – is becoming increasingly popular. The ability to work in real time (holding tele-video conferences, etc.) becomes dominant. At the same time, networks are introduced in the areas of the knowledge processing process – the generation of ideas and innovative management, they become an essential tool of information influence, including for the purpose of manipulating personality, social groups and society, as well as the field of information wars. Therefore, the topic of the influence of virtual social networks requires further work, closer attention and detailed study by scientists and the public. The evidence presented in this summary makes it clear that both parents and students need mental help outside of everyday learning materials. Not knowing this, proxy educators moved to a teaching role and set out to master the educational process without any training, specialized education. Thus, schools need to define and support this stage to establish relationships with proxy educators, how their children manage distance learning and provide adequate support to their students through additional learning resources and a series of regular check-ups by the school psychologist. In addition to improving distance learning through pedagogical communication, it is also important for schools and politicians to provide mental health resources for proxy educators. Traditionally, schools provide students with advice on mental health issues; however, this particular crisis may require additional resources for parents, for the mental health of proxy educators, because both the educator and the teacher are parents. The academic success of students is ultimately directly related to the emotional health of the parents.

References

1. Қашықтықтан оқыту тәжірибесі/ <https://bilinger.kz/88282/> Нурахунова П.А.
2. McLean, L., & Connor, C. M. (2015). Depressive symptoms in third-grade teachers: Relations to classroom quality and student achievement. *Child Development*, 86(3), 945–954. <https://doi.org/10.1111/cdev.12344>
3. Chambers Mack, J., Johnson, A., Jones-Rincon, A., Tsatenawa, V., & Howard, K. (2019). Why do teachers leave? A comprehensive occupational health study evaluating intent-to-quit in public school teachers. *Journal of Applied Biobehavioral Research*, 24(1), e12160. <https://doi.org/10.1111/jabr.12160>
4. Zhang, Q., & Sapp, D. A. (2008). A burning issue in teaching: The impact of perceived teacher burnout and nonverbal immediacy on student motivation and affective learning. *Journal of Communication Studies*, 1(2), 152–168.

ҮЗДІКСІЗ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ҚАЗІРГІ МҰҒАЛІМНІҢ БЕЙНЕСІ

А.Т.Салимбаев,

*тарих пәні мұғалімі, тарих магистрі, Алматы
қаласы, «Жаңа ғасыр» №175 гимназиясы,*

Аннотация. *Статья посвящена актуальной педагогической проблеме формированию образа (бейнеа) современного преподавателя, оказывающего благотворное воздействие на аудиторию.*

Abstract. *Image of a modern teacher. The article is devoted to the actual pedagogical problem of the formation of the image (image) of a modern teacher, which has a beneficial effect on the audience.*

Қоғамдағы қазіргі кездегі қайта құрулар, экономиканы дамытудағы жаңа стратегиялық бағдарлар, қоғамның ашықтығы, оның жедел ақпараттануы мен қарқынды дамуға бет алысы білімге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті. Қоғамның білім деңгейі мен интеллектуалдық әлеуеті ұлттық байлықты құрайтын маңызды сипатқа ие. Болашақ ұрпағымыздың білімділігі, кәсіби икемділігі, шығармашылыққа талпынысы және қолайсыз жағдайларда әрекет ете білуі еліміздің дамуына, тұрақтылығына және қауіпсіздігіне негіз бола алады. Оған сапалы білім, оқушының оқуға және білімін өмір бойы жетілдіруге дайындығы – еліміздің бүгінгі әлемдегі бәсекеге қабілеттілікті қамтамасыз ететін экономикалық және әлеуметтік дамуының маңызды факторы, негізгі алғышарт болып табылады.

Жалпы білім беру дегеніміз білім, дағдылар, құндылықтар, сенімдер мен әдеттерді меңгеруге жетекшілік ету немесе меңгеру үдерісі. Білім беру әдістеріне оқыту, оқу, әңгімелеу, талқылау және мақсатты зерттеу жатады. Оқытуды көбінесе мұғалім басқарады, бірақ оқушылар өз бетінше де білім ала алады.

Үздіксіз білім беру жасына қарамастан бүкіл халыққа қатысты және ресми, бейресми және өздігінен білім алу (информалды) арқылы білім беруді қамтиды. Қазақстанда білім беру саласындағы қолданыстағы заңнамаға сәйкес білім беру саласындағы мемлекеттік саясат қағидаттарының бірі білім берудің бір деңгейінен екіншісіне дәйекті ауысуды білдіретін және оқыту нәтижелерін сақтау, дәйекті өзгерту және тану арқылы көрінетін «деңгейлерінің сабақтастығын қамтамасыз ететін білім беру процесінің үздіксіздігі» болып табылады.

Үздіксіз беру беруде педагогтердің біліктілігін арттыру мәселесі - аса өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Қазіргі білім беру мекемесінде қайсыбір өзгерістер орын алмасын, ол ең алдымен мұғалімдер тұлғасының ерекшеліктерімен байланысты болмақ.

Ресми білім беру «мектеп-колледж-ЖОО» циклі шеңберінде пәндер, атап айтқанда, жалпы білім беретін пәндер мазмұнының интеграциясын айқындау, сондай-ақ оқу-тәрбие процесін толассыз стандарттау, жоспарлау және ұйымдастыру арқылы жүзеге асырылады. Білім беру ресми немесе бейресми

ортада және адамның ойлауына, сезіміне немесе әрекетіне қалыптастырушы әсер ететін кез келген тәжірибе тәрбиелік деп санауға болады.

Ресми білім – «жүйелі, саналы түрде» жүзеге асырылатын оқыту, ал бейресми білім, керісінше қалыпты оқыту ортасынан тыс жүргізіледі. Білім алушылар педагогтерден оқытылатын құрылымдық оқу бағдарламасы арқылы алатын білім ресми білім беру жүйесі деп аталады. Ресми білім құзыреттіліктің базалық деңгейіне сәйкес беріледі. Бұл құзыреттілік әртүрлі елдерде әр түрлі болуы мүмкін, сертификат беру үшін педагогтерді ресми дайындау арқылы стандартталған.

Оқу жоспарына негізделген бұл білім беру жүйесі ресми білім жүйесі деп аталады. Дегенмен де, көптеген елдерде ресми білім берудегі қатаң оқу бағдарламаларымен басқа да міндеттерге ешқандай қатысы жоқ бейресми білім беру жүйесі бар екендігі белгілі.

Бейресми білім дегеніміз мемлекет басқармайтын және демеушілік жасамайтын білім беру жүйесін білдіреді. Бұл сертификаттауға әкелмейді және құрылымдық немесе сыныптық негізде берілмейді. Мысалы, әке баласына оны отбасындағы кәсіпті жетік меңгеру үшін сабақ береді - бұл бейресми білімнің мысалы. Демек, ресми емес білім дегеніміз - бұл мемлекет ресми емес немесе мойындамайтын дағдылар мен білім беретін жүйе немесе үдеріс. Бұл үдеріс білім ресми білім берудегідей арнайы ұйымдастырылмайды және құрылмайды.

Мұғалім бейнесінің (бейне) тақырыбы бүгінде ғылыми әдебиеттерде белсенді талқылануда, бұл тұжырымдамаға әртүрлі анықтамалар берілген, яғни бейне бұл педагогикалық қызметтің қалыптасқан табысты негізгі факторларының бірі болып табылады.

Бейне – (ағылшын тілінен бейне-образ, көрініс, сурет). Бұқаралық ақпарат құралдары, әдебиет немесе адамның өзі жасаған жеке тұлғаның, заттың белгілі бір бейнесі. Бұл ұғымның анықтамасы мектептегі шетелдік сөздікте берілген.

Бейне-образ, жеке тұлғаның қайталанбас ерекшелігін жасайтын немесе баса көрсететін адамның сыртқы сипаттамаларының жүйесі. Ол әрқашан даралықты көрсетеді, оның сыртқы және басқа жағына қарайды.

Ол адамның мінезі мен даралығының ажырамас бөлігіне айналады, қалыптастырады. Адамның бейнесі көбінесе оны басқалар қалай қабылдайтынына байланысты.

Бейне-бұл басқалармен қарым-қатынас орнатуға көмектесетін адамның өзіндік құралы.

Мұғалімнің бейнесі-тәрбиеленушілердің, әріптестердің, әлеуметтік ортаның, бұқаралық сананың санасында мұғалімнің бейнесін қабылдаудың эмоционалды боялған стереотипі. Мұғалімнің бейнесін қалыптастыру кезінде нақты қасиеттер оған айналасындағылармен тығыз байланысты.

Қазіргі мұғалім мамандығының беделін көтеру - әр мұғалімнің жеке бейнесіне байланысты, өйткені кез-келген мамандық туралы жалпы түсінік қоғамдық санада оның өкілдерінің типтік ерекшеліктерін оқшаулау нәтижесінде қалыптасады.

Мұғалім бейнесінің функциялары:

- Кәсіби-оқыту мен тәрбиелеудің жоғары сапасын қамтамасыз ету;
- Әлеуметтік-оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамыту, мұғалім мамандығының мәртебесі мен беделін арттыру, осы мамандықтың қоғамдық маңыздылығын арттыру;
- Рухани-адамгершілік-қоршаған адамдарға, табиғатқа, пәндік әлемге, рухани құндылықтарға,
- оқушылардың адамгершілік қасиеттеріне (зорлық-зомбылық, ынтымақтастық, адалдық, мейірімділік, басқа адамдарға құрмет) қатысты көрінетін оқушының жеке басын қалыптастыру;
- Көрнекі - жағымды сыртқы әсерді қалыптастыру, сыртқы келбет мәдениетін тәрбиелейді.

Л.М. Митина ұсынған мұғалімнің кәсіби бейнесінің құрылымында сыртқы, процедуралық және ішкі компоненттер ерекшеленеді.

Сыртқы құрамдас бөлікке мимика, жест-ишара, тембр және дауыс күші, костюм, мінез-құлық, жүру кіреді. Мұғалімнің сыртқы келбеті, әрине, сабақта жұмыс немесе жұмыстан тыс көңіл - күйді тудыруы, ықпал етуі немесе педагогикалық қарым-қатынасты жеңілдететін немесе қиындататын өзара түсіністікке кедергі келтіруі мүмкін.

Сезімдердің вербальды және вербальды емес көріністерін білетін және оларды мақсатты түрде қолданатын эмоционалды бай мұғалім сабақты жандандыруға, оны мәнерлі етуге және табиғи қарым-қатынасқа жақындатуға қабілетті.

Ішкі компонент-бұл адамның ішкі әлемі, оның рухани және интеллектуалды дамуы, мүдделері, құндылықтары, жалпы тұлғасы туралы түсінік.

Осылайша, мұғалімнің бейнесінде келесі құрылымдық компоненттер бар: жеке және дара қасиеттер, коммуникативті, кәсіби қызмет пен мінез-құлық ерекшеліктері. Мұғалімнің жалпы бейнесі және оның бейнесінің ситуациялық көрінісі туралы айтуға болады.

Мұғалімнің сыртқы келбеті

- Киім мәдениеті мінез-құлық мәдениетінен кем емес. Киімде әрқашан талғам болу керек, өйткені бұл мұғалімнің визит картасы.
- Мұғалімнің сыртқы келбеті өте маңызды, өйткені оның жұмысы көптеген адамдармен қарым-қатынасқа байланысты, олардың негізгі бөлігі балалар. Бұл жағдайда классикалық, тіпті сәл консервативті көрініс сәнді киімдерге қарағанда әлдеқайда орынды.
- Мұғалімнің сыртқы келбеті талғампаздықпен ерекшеленуі керек, ұқыптылық, тазалық және құрмет пен сенімділікті ояту.
- Ыңғайлы болуы керек, бірақ жалпы қабылданған әдептілік нормаларына қайшы келмеуі керек.
- Мұғалім үшін киімнің ыңғайлы түрі-бұл оқушылардың назарын киім бөлшектерін зерттеуге емес, оқу материалын игеруге бағыттайтын түрі. Мұндай киім білім алушылармен қарым-қатынастың кәсіби, жеке қасиеттерін және ресми болуын көрсететін іскерлік костюм болуы мүмкін. Іскерлік костюмге юбка немесе шалбар кіреді.

Әйел адамдар үшін-бұл шалбар костюмі немесе юбкасы бар жейде болуы міндетті емес, ол әдемі, бірақ талғамға сай көйлек болуы мүмкін.

- Жалпы қара, ақ және сұр түстер басқалардың көз алдында тұлғаның мәртебесін көтереді, ал ашық түсті гамма оқу материалын сыныптың игеру сапасына әсер етіп, тек мұғалімнің сыртқы келбетіне назар аударады.

- Ашық, тыныш түстерді таңдағанда, назар сіздің оқу материалын ұсынуға бағытталатынына сенімді бола аласыз. Іскер адамдар киімдеріне арналған түстер сұр, қара, қоңыр, қою көк болып саналады. Жейделер нәзік түстерде болуы мүмкін.

- Зергерлік бұйымдардың саны аз болуы керек, егер мұғалім сабақ барысында оқушылардың оқудың орнына оның жаңа алқасын зерттегенін қаламаса, олар жарқырап тартымды болмауы керек.

- Шашқа, бет-әлпетіңізге және қолға күтім жасаңыз. Мүмкіндігінше табиғи көріну үшін бет-әлпетіңіз бен қолыңызға бояуды бейтарап түстерден таңдаңыз. Шаш үлгісі орташа қатаң болуы керек. Шаштың түсі табиғи болуы керек.

- Зергерлік бұйымдар мен аксессуарларды ойлана таңдау керек: орташа ұзындықтағы інжу-маржаннан жасалған моншақтар, асыл металдан жасалған жұқа сақиналар, кішкентай сырғалар өте қолайлы.

Жақсы таңдалған гардероб оның иесіне басқаларға жағымды әсер қалдыруға ғана емес, сонымен қатар оның кәсіби және жеке қасиеттерін баса көрсетуге көмектеседі.

Дауыс

Дауыс-мұғалімнің дыбыстық бейнесі, оның сабақтардағы, сыныптан тыс жұмыстардағы, ата-аналар жиналыстарындағы негізгі құралы.

Дауыспен-дұрыс дикциямен, интонациямен, дыбыс деңгейімен, экспрессивтілігімен – көрермендерді баурап алуға, ғашық болуға, баурап алуға, игеруге болады.

Дауысы әрқашан қатты «қатты» естілетін адамдар бірден басқаларды өздерінен алшақтатады. Өздерін ақтай отырып, олар: «мен айқайламаймын, менде мұндай дауыс бар», - дейді. Бұл шын мәнінде алаңдатарлық симптом: бұл невротикалық мінез-құлық олар көбінесе ата-анасынан немесе тіршілік ету ортасынан алады. Мұғалім үшін мұндай дауыстық мінез-құлық кәсіби маман туралы жарамсыздық сигнал болып табылады.

Сіз өзіңіздің дыбыстық бейнеңізбен жұмыс сәтті жасай аласыз. Психологтардың тәжірибесі көрсеткендей, бейнені құру үшін көптеген материалдардан адамдар ең оңай нәрсені алады: барлығына және барлық жерде күлімсіреу, шынайылық пен назар аудару, аяқ киім мен шаш үлгісін қадағалаусіз табысты және тартымдысыз, бәрі сізбен жұмыс істеуге қуанышты. Алайда, адамдар сіздің барлық «құлықтарыңызды" таңқаларлықтай тез тістейді. Шынайылықты қалағаныңызша бейнелеуге болады, бірақ Шерлок Холмс айтқандай, өтірік ерте ме, кеш пе «көрінбейтін сезімтал шаштармен» анықталады. Психологтар адамдардың сыртқы келбеті мен мінез-құлқын ұстануына қарсы емес, бірақ бейне әрқашан ішкі және сыртқы бірлік болып

табылады. Сіз әлемге қандай бейнені көрсетуге тырыссаңыз да, ең алдымен сіздің ішкі болмысыңыздың көрінісі болуы керек және оған берік негізделуі керек.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. «Өмір бойы оқу (үздіксіз білім беру) тұжырымдамасы» ҚР Үкіметінің № 471 қаулысы (08.07.2021 ж.).
2. К.Устемиров, Н.Р.Шаметов, И.Б. Васильев. Профессиональная педагогика. Алматы 2005.- 432 с.
3. Қ.М.Нағымжанова. Оқыту технологияларын таңдау және мұғалімнің кәсіби-педагогикалық мәдениеті. Ж.К. Аубакирова. Педагогикалық қарым-қатынастың психологиялық-педагогикалық негіздері. // «С.Аманжолов оқулары - 2005» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары. Өскемен 2005. - 538 б.
4. М.А.Ғалымжанова. «Мұғалімдердің ақпараттық құзыреттілігін дамытудың педагогикалық шарттары».- Монография, Атырау: 2013.-212б.
5. Н.А.Морева Основы педагогического мастерства : учеб. пособие для вузов / Н. А. Морева. — М. : Просвещение, 2006. —С.92-99.
6. Кристунова И. Создай свой имидж.- СПб., 1997.
7. Комлев Н. Г. Словарь новых иностранных слов. — ЭКСМО, 2006.
8. Щербакова Т.Н. Эстетизация образовательной среды учебных учреждений. - М.: УЦ Перспектива, 2011. –С 53-60.
9. Ф.А.Кузин Современный имидж делового человека, бизнесмена, политика. - М., 2002.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЭМПИРИЧЕСКОГО МЕТОДА В ИССЛЕДОВАНИИ ПРАКТИКИ ПЕДАГОГОВ

Сарсенбекова А.А.,
*педагог-мастер,
магистр педагогической инноватики,
учитель русского языка и литературы
КГУ «Средняя школа №25», г. Петропавловск*
Жилкожина Айгуль Амангельдиновна,
*ст. методист КГУ “ Центр методической работы и информационных
технологий в сфере образования”
КГУ “ Управления образования
акимата Северо-Казахстанской области”*

Аңдатпа. Ұсынылған мақалада мұғалімдердің тәжірибесін зерттеудегі эмпирикалық әдістің тиімділігі қарастырылады. Авторлар фокус зерттеуінде мұғалімнің түсіну мен оқыту логикасына назар аударады. Авторлар себеп-салдарлық байланыстарды, оқытудың

тиімділігіне әсер ететін факторларды талдауды ұсынады, сондай-ақ проблемалық аймақтарды ұсынады.

Бұл мақаланың артықшылығы-авторлар мұғалімдердің тәжірибесіндегі проблемалық аймақтарды талдап қана қоймай, жақсарту бойынша ұсыныстар ұсынады. Мақала білім беру саласындағы педагогтарға, әдіскерлерге, жас ғалымдарға арналған.

Abstract. The article discusses the effectiveness of the empirical method in the study of the practice of teachers. The authors focus on the study of the focus –the logic of understanding and the logic of teaching a teacher. The authors propose an analysis of causal relationships, factors influencing the effectiveness of teaching, problem areas are also suggested.

The advantage of this article is that the authors not only analyze problem areas in the practice of teachers, but also offer recommendations for improvement.

The article is intended for teachers, methodologists, young scientists in the field of education.

Эмпирические методы[3] исследования, одним из которых является анкетирование, призваны обеспечить непосредственное восприятие (сбор) информации, накопление, классификацию и обобщение исходного материала по исследуемой проблеме, а также способствуют эффективному функционированию канала «обратной связи».

Следует признать, что анкетирование, как эмпирический метод, решает, как частные методические задачи, так и обобщающие, одним из которых является наличие у педагогов прикладных знаний, навыков и умений синтезировать и использовать на практике полученный опыт эмпирического исследования[4].

Прогнозируемые результаты на основе эмпирического метода исследования следующие:

1. Выявление типичных существенных ошибок и затруднений в практике педагогов, а именно: методики, планирования, технологий, исследования LS и др. позволят глубоко проанализировать теоретические и практические аспекты преподавания современного урока.
2. Повысится уровень профессиональной компетентности педагогов по вопросам определения своих проблемных зон, улучшения практики LS.
3. Педагоги ознакомятся с проблемами и перспективами улучшения практики исследования урока в рамках LS.
4. Приращение новых знаний и нового опыта на основе эмпирических методов в процессе исследования урока.

В анкетировании приняло участие более 4000 тысяч педагогов города и села.

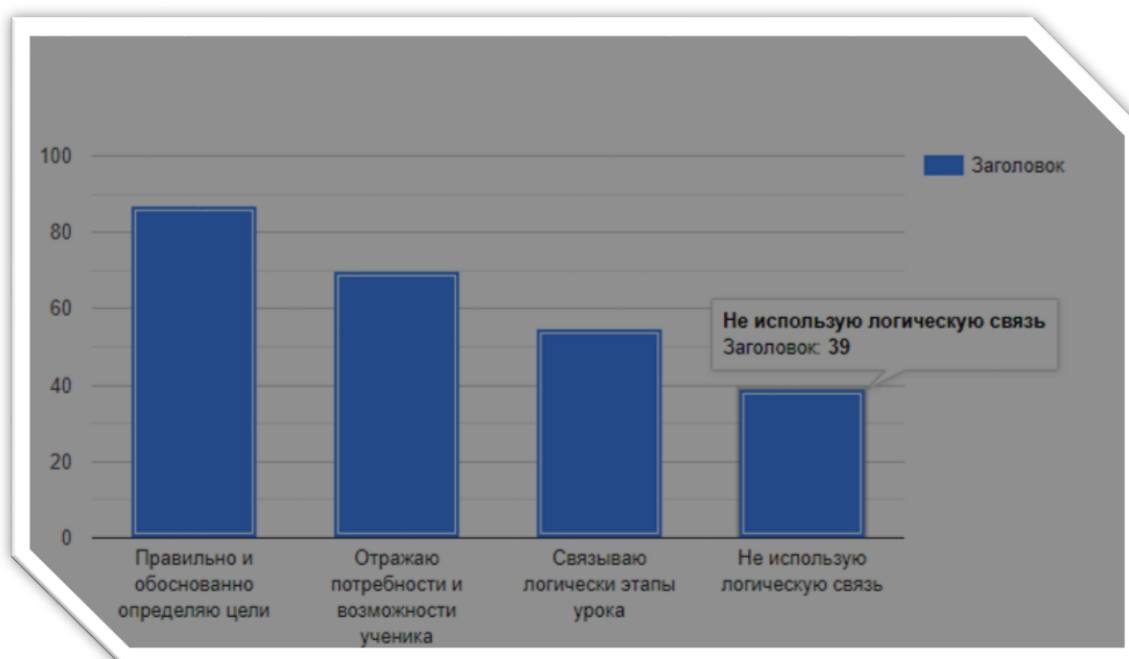
Содержание анкетирования включало следующие блоки:

- I. Планирование урока
- II. Эмоциональная составляющая урока
- III. Методическое содержание урока
- IV. Технологическая составляющая урока
- V. Аналитический модуль

Вопросы каждого из этапов составлены с учетом комплексной подготовки к уроку и предполагают глубокое обдумывание сценарного плана.

Анализ эмпирического исследования позволяет обнаружить, в чем эффективность практики учителя и что является проблемной зоной.

Так, доминантой в модуле «Планирование» можно считать целеполагание урока. Учителя свыше 87% правильно определяют цели урока с учетом программных требований. , отражают индивидуальные потребности и возможности учеников около 70%. Однако, в этом модуле проблемной зоной высвечивается: логическая связь всех этапов урока, а также умение выстраивать подмости в виде вопросов, обратной связи, мотивации к восприятию следующего этапа урока. Более 55% учителей ответили, что придерживаются этого частично и 39 педагогов ответили, что не используют.

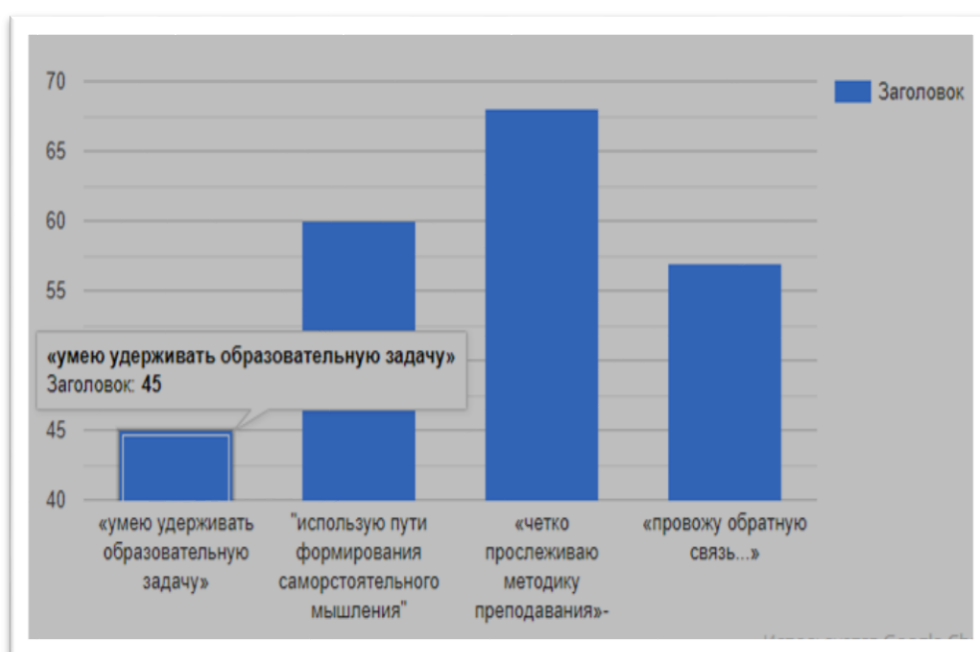
Анализируя результаты модуля «Планирования», можно попробовать объяснить некоторые факторы. Для этого необходимо понять, что по сути есть «логическая взаимосвязь этапов урока» и почему учителя испытывают затруднения.

Надо полагать, что планирование урока –это, прежде всего, отражение индивидуальных особенностей самого учителя, его стиль, видение, индивидуальные и личные качества, профессиональная компетентность. Планирование и преподавания учителя как раз и отражает его логику, его умения связывать этапы «разными узорами». В качестве таких узоров могут выступать интерактивные приемы, вопросы, обратная связь и др.

Почему некоторые учителя предложили категоричные ответы? Возможно, считают свою практику недостаточной, требующей улучшения. Другим возможным ответом является то, что учителя недостаточно владеют навыками, как это применять на практике. Если первая возможная причина носит больше эмоционально -рефлексивный характер, то вторая причина –серьезная и требует методической помощи со стороны опытных педагогов.

Проблемной зоной в модули эмоциональной составляющей становится создание мотивационной среды и решение коммуникативных задач (побуждение к действию, диалог, вовлечение всех). Эти проблемы означают, что учителя недостаточно уделяют внимание на эмоциональную составляющую урока, отдавая предпочтение методам и приемам, в то время, как эмоции и мотивация ученика остаются без внимания либо не уделяют должного внимания.

Сложными и неоднозначными результаты модуля «Методическое содержание» урока. По всем показателям наблюдается хорошая динамика свыше 75%. Неоднозначность вызывают показатели «умею удерживать образовательную задачу» -45 учителей, используя пути формирования самостоятельного мышления -60 чел., «четко прослеживаю методику преподавания»-68 чел., «провожаю обратную связь...» -57 чел.

Нужно отметить, что методический модуль отражает профессиональную компетентность педагога. Именно от выбора методического инструментария, умения поддерживать диалог, побудить к глубокому обдумыванию и т.д. зависит, как реализуется замысел урока.

Однако, показатели демонстрируют достаточно серьезные проблемы в практике учителя. Можно считать их, как личностными, так и профессиональными.

Наиболее серьезную проблему обнажил модуль «Технологический», где имеются ответы только в графе «частично». Это может означать, что педагоги недостаточно используют дигитальные технологии. Показатели «нет» достаточно высокие, что также демонстрируют недостаточность навыков и знаний информационных технологий.

Аналитический модуль, по сравнению с другими модулями, показывает в вопросе «да» несколько заниженные цифры. Если в других модулях в вопросе

«да» фигурируют цифры от 4000 тысяч, то в данном модуле имеются цифры от 3000 тысяч до 791.

Такие данные свидетельствуют о многом, в частности, о слабых аналитических навыках и умениях педагогов. Большие проблемы вызывают у педагогов «трудности в использовании LS», Action Research, проектная деятельность.

Выявленные проблемы в практике эмпирического исследования позволяют судить о характере обнаруженных проблем. Так, можно попробовать классифицировать характер проблем в практике педагогов.

На первом месте проблемы с использованием информационных технологий, **на втором месте** – эмоциональная составляющая урока, **на третьем** – аналитические навыки и умения проводить рефлекссию собственного опыта.

Таким образом, анкетирование продемонстрировало лучшие стороны педагогической практики, процент которой колеблется от 75 до 90%.

Такая динамика позволяет судить о том, что критическая масса педагогов имеют высокую степень профессиональной компетентности. Однако, следует помнить о том, что в основе выявленных проблем можно проследить противоречие между существующей теорией об основных подходах в образовании и новыми знаниями и умениями претворять их на практике.

Следовательно, необходимо обеспечить методическое сопровождение педагогов, обучить новым подходам в исследования урока, провести обучающие коучинги, мастер-классы, семинары. Практическим решением станет разработка методических рекомендаций по итогам проведения эмпирических исследований в рамках Lesson study.

Важность проведения эмпирического исследования в том, что проблемные зоны – это практика улучшения, возможность эвалюации практики на новом этапе исследования.

Список использованных источников

1. Гейзенберг В. Теория, критика и философия. М., 2006. Назаров И. В.,
2. Ковальчук В. В., Моисеев А. Н. Основы научных исследований. - К.: Знания, 2005
3. Леонова, Е. В. Эмпирические методы психологического исследования : учеб. пособие для бакалавриата, специалитета и магистратуры / Е. В. Леонова. — 2-е изд. — М. : Издательство Юрайт, 2019. — 323 с. — (Серия : Университеты России). ISBN 978-5-534-10982-5
4. Лудченко А. А, Основы научных исследований. - К.: Знания, 2007.
5. Малин А.С., Мухин В.И. Исследование систем. - М.: ГУ ВШЭ, 2008.
- 6.Новикова О. Н. Методология научного исследования УГЛТУ, 2016Источник: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=917129>
7. Стеченко Д. И., Чмир О. С. Методология научных исследований. К.: ВД «Профессионал», 2009.

УДК 378.1

ОЦЕНИВАНИЕ В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Садыкова Асем Каирбековна

Докторант Филологического

факультета ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель - Дуйсекова К.К., д.ф.н., профессор, ЕНУ им. Л.Н.

Гумилева

Аңдатпа. Бұл мақалада кәсіби шет тілінде білім беру бағалауының заманауи жүйесінің мәселелері талқыланады, бағалау жүйесіндегі терминологияға тұжырымдамалық анықтамалар беріледі, сонымен қатар құзыреттілікке негізделген шет тілінде білім берудегі бағалау мәселелері айтылды. Құзіреттілік тәсіл оқытуындағы өлшеу процесі күрделілігінің негізгі себептері анықталған. Когнитивтік-лингвомәдениеттанулық білім және мәдениетаралық қарым-қатынас теориясына негізделген бағалаудың жаңа тәсілдері ұсынылған.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы современной системы оценивания профессионального иноязычного образования, даны понятийные определения терминологии в системе оценивания, а также озвучены проблемы оценивания в компетентностном иноязычном образовании. Выявлены основные причины сложности измерительного процесса при компетентностном подходе обучения. Предложены новые пути оценивания, основанные на когнитивно-лингвокультурологическом образовании и теории межкультурной коммуникации.

Abstract. This article discusses the issues of the modern system of assessing professional foreign language education, gives conceptual definitions of terminology in the assessment system, and also voices the problems of assessment in competence-based foreign language education. It identifies the main reasons for the complexity of measuring the process with a competency-based approach to learning. New assessment path based on cognitive-linguoculturological education and the theory of intercultural communication are proposed.

В последние годы в казахстанской педагогической среде приобрела особую актуальность и практическую значимость проблематика компетентностно-ориентированного оценивания (competency-based assessment). Это обусловлено переходом казахстанского высшего образования на академическую независимость, при которой высшие учебные заведения сами составляют образовательную программу обучения профессиональным квалификациям совместно с работодателями и заинтересованными организациями. Вместе с тем существующий традиционный механизм оценки не позволяет в достаточном объеме оценить компетентностно-ориентированные образовательные результаты обучающихся.

На наш взгляд на сегодняшний день система оценивания в иноязычном образовании должна быть базирована на теории межкультурной коммуникации и когнитивно-лингвокультурологического подхода. Следовательно, изменения, произошедшие в методологии современного иноязычного профессионального образования за последнее десятилетие, и перенос акцента с предметных знаний, умений и навыков как основной цели обучения на формирование

компетентностных умений – влекут за собой и изменения системы оценивания в иноязычном профессиональном образовании.

Традиционная система измерения не даёт полноценные возможности для формирования у обучающихся рефлексивной самостоятельности, что является краеугольным камнем современной системы обучения. Следовательно, она не определяет новое качество содержания современного профессионального иноязычного образования.

Так как в силу чрезмерной формализованности и нераскрытости критериев оценивания компетентностного образования трудно судить о действительном уровне сформированности компетентностных умений обучающихся.

В данной ситуации настала необходимость поиска принципиально нового подхода к оцениванию на основе методологии когнитивно-лингвокультурологического образования и теории межкультурной коммуникации.

На сегодняшний день выражение «Оценивание – двигатель обучения» стала своего рода клише. И в самом деле обучение на любом уровне образования не может быть полноценным без регулярной и объективной информации о том, как усваивается студентами материал, как они применяют полученные навыки для решения практических задач. Суть проверки результатов обучения состоит в выявлении уровня усвоения умений обучающимися, который должен соответствовать образовательному стандарту по данной программе дисциплины.

В системе профессионального образования Республики Казахстан одним из основных мотивирующих инструментов успешного обучения является оценка успеваемости, которая имеет влияние как на присуждение кредитов, а далее на перевод студента на следующий курс, так и на выплату стипендий для обучающихся по государственному образовательному гранту Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан. Выплата стипендии в свою очередь подвержена градации, когда в зависимости от итоговых оценок размер стипендии может быть повышен до 15% [1].

Казахстан будучи полноправным участником Европейского пространства высшего образования (далее – ЕПВО) с 2010 года, ратифицировал процедуру по присуждению кредитов по Европейской системе трансферта (перевода) и накопления кредитов (European Credit Transfer and Accumulation System, ECTS) отдельным студентам только после завершения необходимой учебной деятельности и достижения определенных результатов обучения, что подтверждается соответствующей оценкой [2].

В приказе Министра науки и высшего образования Республики Казахстан от 20 июля 2022 года №2 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов высшего и послевузовского образования» (далее – приказ) применены термины и определения 1) профессиональные компетенции в ВСУЗах – знания, умения и навыки, необходимые для эффективного осуществления профессиональной деятельности в системе национальной безопасности и правоохранительных органов в соответствующей должности, 2) компетенции – способность практического использования приобретенных в

процессе обучения знаний, умений и навыков в профессиональной деятельности, 3) результаты обучения – подтвержденный оценкой объем знаний, умений, навыков, приобретенных, демонстрируемых обучающимися по освоению образовательной программы, и сформированные ценности и отношения, 4) срез знаний – оценка учебных достижений обучающихся за академический период обучения. Также согласно п.3-1 приказа «В образовательных программах высшего образования отражаются результаты обучения, при описании которых согласно ECTS, ОВПО придерживаются следующих условий:

- 1) Результаты обучения отражают контекст, уровень, объём и содержание программы;
- 2) Результаты обучения являются взаимосвязанными;
- 3) Результаты обучения являются понятными;
- 4) Результаты обучения являются достижимыми в рамках учебной нагрузки программы;
- 5) Результаты обучения являются связанными с соответствующей учебной деятельностью, методами и критериями оценки» [3].

Также интересно взглянуть на приказ Министра науки и высшего образования от 30 апреля 2020 года №169 «О внесении изменений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 13 июля 2009 года №338 «Об утверждении Типовых квалификационных характеристик должностей педагогических работников и приравненных к ним лиц», где чётко описаны профессиональные компетенции педагогов всех категорий, в которых кроме квалификационных требований учителей всех специальностей включен пункт о том, что педагог-исследователь «должен владеть навыками исследования урока и разработки инструментов оценивания» [4].

Таким образом оценка является неотъемлемой частью учебной деятельности, но с целью избежания подмены системы оценивания элементарными буквенными или цифровыми оценками, в иноязычном профессиональном образовании актуальна измерительная система, основанная на предметной, личностной и коммуникативной компетенциях.

Никакой отдельный метод не может быть панацеей для глобального оценивания. Оценивание, основанное на одном методе, ограничено. Основной проблемой оценивания результатов обучения являются многофункциональность и надпредметность компетенций [5].

Понятие «оценка» в науке имеет два основных смысла – суждение о ценности (значимости) и приблизительная характеристика некоторой величины [6]. Также в англоязычной литературе широко распространён термин «evaluation», который редко используется в педагогической науке Казахстана и СНГ и был представлен в 2001 году [7]. Сегодня этот термин трактуется как интегративная категория оценочно-аналитической деятельности в различных проектах по управлению качеством образования [8]. Отличительная черта «evaluation» заключается в том, что она сформирована на стыке педагогики, психологии, экономики, менеджмента, статистики и прочих наук.

Но наряду с этим, хотелось бы выделить определение Б. Райта, которое звучит так, «Оценивание – это отображение уровня развития свойства личности числами» [9]. А свойства личности в сфере образования и есть те самые профессиональные, коммуникативные, личностные и прочие компетенции.

А.В. Хуторской под компетентностью рассматривал «проявление по отношению к компетенции целого спектра его личностных качеств» [10].

Процесс измерения отдельных видов компетенций владения иностранными языками не составляет определенных сложностей так, как основные принципы измерения признаны во всем мире. Например, для оценки лингвистической компетенции обучающихся используется Европейская система оценивания качества знаний иностранного языка, Общеввропейские компетенции владения иностранным языком (Common European Framework of Reference for Languages, CEFR). CEFR – это система уровней владения иностранным языком во всех видах речевой деятельности (чтение, аудирование, говорение и письмо) [11]. В данном документе представлены четкие стандарты описания отдельных уровней для каждого вида речевой деятельности.

А для официального подтверждения соответствия языковой квалификации обучающегося на уровни владения иностранным языком проводятся экзамены по международным системам оценки знаний иностранных языков как International English Language Testing System (IELTS), Test of English as Foreign Language (TOEFL), Cambridge Exams, Deutsch als Fremdsprache (TestDaF), Diplome d'Etudes en Langue Francaise (DELF), Diplomas de Espanol como Lengua Extranjera (DELE), China's Hanyu Shuiping Kaoshi (HSK) и др. Но данная система оценки нельзя переносить без изменений на профессиональное иноязычное образование.

Концепция когнитивно-лингвокультурологического образования, основанная на теории межкультурной коммуникации, которая была обоснована академиком Кунанбаевой С.С., определила отечественную методологическую основу профессионального иноязычного образования. Согласно которой:

- предметная область «иностраный язык» масштабирована до понятия «иноязычное образование»;
- определен дидактический конструкт «язык-культура-личность»;
- выделена методическая категория «лингвокультура», которая обеспечивает интегрирование в конструкт «язык-культура-личность»;
- методология когнитивно-лингвокультурологического иноязычного образования, основанная на теории межкультурной коммуникации, включает в себя когнитивный, коммуникативный, социокультурный, лингвокультурный, концептуальный, развивающе-рефлексивный принципы;
- также обозначена «межкультурная компетенция», которая обусловлена когнитивным процессом во время формирования «субъекта межкультурной коммуникации» [12].

Разработка модели компетентностного образования влечет за собой моделирование предметных образовательных программ путем определения содержания данных программ на предмет соответствия системам компетенций.

В монографии «Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования» (2014) академика Кунанабаевой С.С. представлена модель профессиональной готовности специалистов, основанная на трех блоках компетенций:

- Межкультурно-коммуникативная;
- Профессионально-ориентированная/базируемая;
- Профессионально-идентифицирующая.

Данная модель компетенций формирует новое интегративное образование, в котором представлены знания, навыки и умения из областей межкультурно-коммуникативной компетенции, а также предметно-содержательной и профессионально-контентной [13]. Так как мы акцентируем внимание на современном профессиональном иноязычном образовании, данная модель может быть дополнена навыками и умениями в области когнитивно-лингвокультурологической компетенции.

Однако достижение практических результатов в процессе обучения предопределяет сложность процесса оценивания или измерения степени сформированности ряда компетентностей. На это есть несколько причин:

1) компетенции многофункциональны и надпредметны. Для измерения необходимы комплексные инструменты, основанные на различных оценочных средствах, а также на специальных методах интеграции баллов по количественным и качественным показателям;

2) уровень освоения компетенций в большинстве предопределена способностью обучаемых, которая влечет необходимость внедрения отдельных психодиагностических измерителей в процессе оценивания. Например, из практики зарубежных стран мы видим, что участие психологов в оценивании компетенций в образовании уже скорее необходимость;

3) важным составляющим работы с оценочными данными является интерпретация результатов. Но надо понимать, что для формирования комплекса компетенций влияют много факторов, например, содержание образования, организационно-технологические педагогические решения, методы обучения, работы по взаимодействию со студентами, и качество системы контроля знаний, и многих других факторов.

Если взглянуть на опыт Нидерландов, которые внедрили процедуру внутриуниверситетского оценивания, когда ответственность за проведение экзаменов лежит на администрации самого университета. С этой целью функционирует отдельная экзаменационная комиссия по каждой учебной программе, которая проводит, организует и координирует процедуру внутренних и итоговых экзаменов. Целью экзаменов является оценивание уровня достижения, а также знаний, понимания и навыков. На каждом факультете университетов утверждены правила и методические рекомендации экзаменационной комиссии. В данном документе обучающийся может найти информацию относительно состава экзаменационной комиссии, ответственности каждого члена комиссии, форм экзаменов, образцов вопросов и задания по экзаменам, продолжительности, процедуры проведения экзаменов и

обсуждения ответов обучающихся, обеспечения качества экзаменов, видов наказаний, ежегодных отчетов и прочих вопросов [14].

В отечественном опыте можно взять пример автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы» (далее – АОО), где процедуру оценивания достижений учащихся организует филиал АОО «Центр педагогических измерений» – внешняя и независимая организация от самих Интеллектуальных школ. Организация экзаменов включает себя как этап подготовки самих экзаменационных материалов для 5, 10, 11 и 12 классов, так и саму процедуру проведения экзаменов и предоставления отчета. Для такой комплексной работы вовлечены разработчики тестовых заданий на первом этапе, экспертная группа, преподаватели, не участвовавшие в разработке экзамена для проведения экспертизы качества заданий на втором этапе, а также проверяющая группа, из состава учителей, которые проверяют выполненные задания учащимися на последнем этапе экзаменов. Более того внешняя контролирующая группа Cambridge Assessment (Кембридж, Великобритания), проводит свой анализ и подтверждает валидность результатов экзаменов по результатам которого выдаются сертификаты A-, AS-level выпускникам интеллектуальных школ [15].

Для внедрения обновлённого процесса оценивания когнитивно-лингвокультурологических компетенций необходимо определить её составляющие такие как, определение цели оценивания; кто будет вовлечен в процедуру оценивания (эксперты, разработчики, составители тестов, преподаватели и обучающиеся), что будет оценено дополнительно (процесс обучения, продукт деятельности), что будет оценивать данный процесс (профессиональные и общие компетенции, включая когнитивно-лингвокультурологические), какие измерительные показатели оценивания будут применены (характеристики, по которым можно измерить наличие компетенций), какие стандарты качества оценивания будут взяты, какие критерии оценивания будут применены, а также какие технологии оценивания будут использоваться, как будет организована процедура оценивания (оценочные материалы и средства), и как будут применены результаты оценивания (интерпретация результатов, аналитические отчеты).

Резюмируя вышесказанное, хочется отметить, что актуальность приведения в соответствие оценочной системы с методологией профессионального иноязычного образования и дальнейшего научного исследования, обоснования и технологической инструментровки обусловлена по причине смещения образовательного акцента с одних лишь предметных знаний на компетентностно-ориентированное обучение. На сегодняшний день подготовка педагогических кадров с высокими показателями компетенций является вызовом новых реалий, которые стоят перед высшим образованием. Поэтому проблемы технологий оценивания когнитивно-лингвокультурологических компетенций приобретают особую важность и практическую значимость.

Список использованных источников

1. Постановление Правительства Республики Казахстан «Об утверждении Правил назначения, выплаты и размеров государственных стипендий, 7 февраля 2008.
2. Приказ Министра науки и высшего образования от 30 апреля 2020 года №169 «О внесении изменений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан №338 «Об утверждении Типовых квалификационных характеристик должностей педагогических работников и приравненных к ним лиц», 13 июля 2009 – Режим доступа: <https://gos24.kz/uploads/documents/2020-05/02219618-ce90-4957-87e9-0f9465dd692b.pdf>
3. Руководство ECTS, Люксембург, 2015.
4. Приказ Министра науки и высшего образования Республики Казахстан №2 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов высшего и послевузовского образования», 20 июля 2022.
5. *Звонников В.И.* Измерения и качество образования – М.: Логос, 2006. – 313 с.
6. Аванесов В.С. Композиция тестовых заданий. Учебная книга для преподавателей вузов, учителей школ, аспирантов и студентов педвузов. 2 изд., испр. и доп./ В.С. Аванесов.- М.: Адепт, 1998. С.217.
7. Михайленко Т.С. Компетентностный подход в оценивании качества результатов обучения студентов – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompetentnostnyy-podhod-v-otsenivanii-kachestva-rezultatov-obucheniya-studentov/viewer>
8. *Гавриков А.А., Зайченко О.М.* и др. Педагогическое образование в университете. Контекстно-биографический подход. Великий Новгород, 2001. С.181.
9. Wright B. Sample-free test calibration and person measurement. ETS Invitational Conference on Testing Problems. MESA Research Memorandum. – Режим доступа : <http://www.rasch.org/memo1.html>
10. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования [Текст] / А. В. Хуторской // Сб. науч. тр. — М., 2002. С.135–157.
11. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR) [Электронный ресурс] / Council of Europe. — Режим доступа: <https://www.coe.int/en/web/common-european-frameworkreference-languages>
12. Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования. Алматы. 2014. С.46-47.
13. Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования. Алматы. 2014. С.115.
14. Правила и методические рекомендации экзаменационной комиссии, Амстердамский свободный университет, 2022-2023 учебный год — Режим доступа: <https://assets.vu.nl/d8b6f1f5-816c-005b-1dc1-e363dd7ce9a5/6bd64fc8-fcfb-4d19-b6f3->

[48778757093a/Rules%20and%20Guidelines%20Examination%20Board%202022-2023%20BETA.pdf](#)

15. Модель внешнего суммативного оценивания, АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» — Режим доступа: [https://cpi-nis.kz/upload/userfiles/files/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C%20C%D0%9E%20%20%D0%BE%D1%82%2027_08_2015%20%E2%84%9643\(1\).pdf](https://cpi-nis.kz/upload/userfiles/files/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C%20C%D0%9E%20%20%D0%BE%D1%82%2027_08_2015%20%E2%84%9643(1).pdf)

ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ИНТЕРНЕТКЕ ТӘУЕЛДІЛІГІНІҢ АЛДЫН-АЛУ ЖОЛДАРЫ

А. Сәтім,
магистрант, Торайғыров университеті

Андатпа. Бұл мақалада 21 ғасырдың өзекті мәселесі – виртуалды шындықтың адам мен жасөспірімнің санасына әсері қарастырылған. Компьютерлік технологиялар қазіргі заманғы адам өмірінің ажырамас бөлігі болып табылады және психикалық жағдайға елеулі әсер етеді. Виртуалды шындыққа тәуелділік мәселесі, сондай-ақ интернет тәуелділігі қазіргі заманның неғұрлым елеулі ауруларына айналууда.

Аннотация. В данной статье рассмотрена актуальная проблема 21 века – влияние виртуальной реальности на сознание человека и подростка. Компьютерные технологии являются неотъемлемой частью жизни современного человека и оказывают серьезное влияние на психическое состояние. Проблема зависимости от виртуальной реальности, а также зависимость от Интернета становятся все более серьезными болезнями современности.

Abstract. This article discusses the actual problem of the 21st century – the influence of virtual reality on the consciousness of a person and a teenager. Computer technologies are an integral part of the life of a modern person and have a serious impact on the mental state. The problem of dependence on virtual reality, as well as dependence on the Internet, are becoming more and more serious diseases of our time.

Бүгінгі таңда қазіргі қоғам білім беру процесін жетілдіру мәселесін шешіп жатқанда, балаларды оқытуда тек білім беру ғана емес, барлық ресурстарды алудың көптеген жолдарын ашатын интернет маңызды рөл атқара бастады. Дүниежүзілік желіден шыққан және баланың санасына әсер ететін ақпараттың мұндай ағыны оның құрылымында дәйекті емес, ретсіз болып табылады. Бұл интернеттен массаға берілетін ақпараттың мөлшері ешкіммен және ештеңемен шектелмейтіндігімен түсіндіріледі. Бала интернетке шексіз қол жеткізе салысымен, оның психикасы тез үйреніп, киберкеңістікке енетін ақпаратты алудың осындай қарқынын игере бастайды.

Интернеттің адамға әсері мәселесін зерттеген белгілі ғалым Д.И. Фельдштейн жүргізген ғылыми зерттеулер осы сөздердің дәлелі бола алады. Ғалым екі-үш онжылдық бұрын жүргізілген зерттеулер баланың қоғамның нақты белгілі бір жағдайларында дамығанын дәлелдегенін, ал қазір оның дамуына бұқаралық ақпарат құралдарының, соның ішінде интернет кеңістігінің қоғамға беретін ақпараты айтарлықтай әсер ететінін атап өтті. Сондықтан баланың ата-

аналары мен мұғалімдерінен алған ақпараты ол үшін онша маңызды болмайды. Балалар интернетті пайдаланудың көптеген артықшылықтарын табады, олардың бірі – оның көмегімен олар осындай қарым-қатынас барысында әртүрлі адамдармен байланыстың әртүрлі формалары мен түрлерін құра алады [1].

Алайда, интернетті пайдаланудың жағымды жақтарымен қатар, оның жағымсыз жақтарын айтпай кетуге болмайды. Бұған А.Е. Войскунский, А.Ю. Егоров, К. Янг сияқты танымал ғалымдардың, сондай-ақ басқа да жас авторлардың жұмыстары дәлел бола алады.

О.В. Завалишина, Д.И. Фельдштейн және басқалар сияқты ғалымдардың зерттеулері бізді қазіргі кезеңде интернетке тәуелділіктің алдын-алудың негізгі бағыттарын іздеудің нақты қажеттілігі бар деген ойға жетелейді, сондықтан біз осы зерттеу тақырыбын таңдадық.

Біз өз зерттеулерімізді көптеген танымал ғалымдар берген интернетке тәуелділік ұғымын зерттеуден бастадық. Олардың көпшілігі А. Голдерберг қарастырған тұжырымдаманың анықтамасын негізге алды. Интернетке тәуелділік деп ол адамның психикасының бұзылуын, оның интернетке қосылуға деген үнемі ұмтылысын және одан уақытында ажырата алмауын түсінеді.

Біздің зерттеуімізде К. Янгтың, А.Е. Войскунскийдің және басқалардың жұмысына сүйендік, онда адамның мінез-құлқындағы интернетке тәуелді типтердің жіктелуі ұсынылған. К. Янг интернетке тәуелді адамдардың төрт түрін ажыратады, олардың ішінде: компьютермен жұмыс істеуге бейімділігі бар адамдардың бірінші санаты; үнемі жұмыс істейтін және іздеу сайттарында ақпарат іздейтін адамдардың екінші санаты; құмар ойындарға, онлайн аукциондарға және электрондық сатып алуларға патологиялық тәуелділігі бар адамдардың үшінші санаты; төртінші санат – үнемі әр түрлі әлеуметтік қауымдастықтарда байланысады [2].

Жоғары сынып оқушыларында интернетке тәуелділік тақырыбы бойынша ғылыми зерттеушілердің әртүрлі анықтамалары мен жіктемелерін зерттей отырып, осы тәуелділікті тудыратын себептерді анықтау қажет. Дүниежүзілік желіге – Интернетке кірудің себептері әртүрлі болуы мүмкін және олар адамның жас ерекшеліктеріне байланысты болуы мүмкін.

Жақында, кез-келген жасөспірімде барлық білім беру ресурстарына қол жетімді дербес компьютер болған кезде, әдеттегі «оқу, білу, ойлау, үйрену» орнына ол «іздеу» таңдайды. Интернетті өркениеттің жетістіктерінің бірі ретінде жасөспірім өзінің білім беру қызметін жеңілдететін әдіс ретінде қабылдайтынын айтқан кезде, интернеттің ең маңызды артықшылығы – бұл адамның жинаған барлық біліміне шексіз қол жетімділік, бұл құбылыстың басқа да жағымсыз жағы бар. Дүниежүзілік желіге енген жасөспірім өзінің интернет-қызметі көптеген психологиялық-педагогикалық проблемалардың қалыптасуына әкелуі мүмкін екенін білмейді. Бұл санатқа созылмалы депрессияға терең енетін стресстік жағдайлар, сондай-ақ қоғамдағы бейімделу, өзін-өзі бағалаудың төмендігі, желіде өткізілген уақытты бақылауды ұстай алмау және бірқатар соматикалық проблемалардың пайда болуы жатады.

Педагог-психологтың профилактикалық қызметі білім беру ортасында әсер етудің формалары мен әдістерімен анықталады және интернетке тәуелді жоғары сынып оқушыларымен жұмыс жасауда белгілі бір психологиялық білімді қажет етеді.

Қазіргі уақытта, интернет-технологиялардың қарқынды дамуы жағдайында, А.М. Зориннің пікірінше, педагог-психологтың алдында қазіргі жасөспірімдерде пайда болатын интернетке тәуелділіктің профилактикалық бағытын көтере алатын балалардың бос уақытын дұрыс ұйымдастырудан тұратын маңызды міндет тұр. Мұны істеу үшін, біріншіден, баламен бірге интернетті пайдаланудың уақыт шеңберін көрсету керек, екіншіден, балаға компьютерді толық пайдалануға тыйым салмау керек, үшіншіден, өз тәжірибесінде балаларына интернеттің пайдасы мен пайдасы бар екенін көрсету керек, ең бастысы дұрыс бағытты таңдау, төртіншіден, балама табу компьютердің орнына ойын-сауық, бесіншіден, әрдайым баламен қандай ойындар ойнайтынын талқылап, оны пайдалы ойындарға итермелейді [3].

Сондықтан білім беру мекемесінің балаларына көмек көрсетуге қатысты психологтардың кәсіби даярлығын арттыру, психологиялық қызметтердің қолжетімділігі, психологиялық жобалау, сараптама сапасын қамтамасыз ету, мамандардың, педагогтардың, әкімшіліктің, ата-аналардың интернетке тәуелді жасөспірімдерді психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу тақырыбы бойынша құзыреттілігінің жаңа деңгейін дамыту МЖМБС іске асыру мен енгізудің негізгі бағыттары болып табылады.

Профилактиканың негізгі маңыздылығы интернетке тәуелділіктің алдын алу болып табылады. Бірақ тыйым неғұрлым көп болса, тілек соғұрлым күшті болатынын ұмытпаған жөн. Осыған сүйене отырып, біз алдын-алудың ең тиімді әдісі сындарлы екенін түсінеміз. Бұл әдіс Интернет құндылық бола алмайтын тұлғаның семантикалық бағытын қалыптастыруға бағытталған.

Демек, жоғары сынып оқушылары өздері шындыққа жететіндей етіп жасауға тырысуыңыз керек, яғни олар бұл мәселенің барлық маңыздылығын және оның зиянды әсерін өздігінен түсінеді.

Интернетке тәуелділіктің алдын алуда білім беру процесінде білім алушыларда ақпараттық материалмен тиімді жұмыс істеуді қамтамасыз ететін белгілі бір ойлау және коммуникативтік қасиеттер жүйесін қалыптастыруға бағытталған сыни ойлауды дамыту технологиясын қолдану маңызды рөл атқарады; оқу-танымдық іс-әрекет, сондай-ақ күнделікті өмірлік жағдайларда білім алушыларда да қажетті ойлау операцияларын (талдау, синтездеу, жалпылау, абстракциялау, модельдеу және т.б.) жүзеге асыру дағдылары мен дағдыларын дамыту. Осы технология бойынша оқитын адамның дамуының негізгі көрсеткіштері бағалауды қамтамасыз ету, жаңа идеялар үшін ашықтық, өзіндік өзіндік пікірдің болуы, өз сенімдерінің рефлексиясына дайындық болып табылады [4].

Интернетке тәуелділіктің алдын-алу процесінде кейс-технологиялар айтарлықтай әлеуетке ие, оларды білім беру процесінде қолдану жоғары сынып оқушылардың өзіндік ойлауын, балама көзқарасты тыңдау және ескеру қабілетін

дамытуға, өз пікірін дәлелді түрде айтуға ықпал етеді. Осы технологияның көмегімен жоғары сынып оқушылар өздерінің аналитикалық және бағалау дағдыларын көрсетуге және жетілдіруге, командада жұмыс істеуді үйренуге, қойылған мәселенің ең ұтымды шешімін табуға мүмкіндік алады [5].

Жоғарыда аталған барлық ережелерге сүйене отырып, қазіргі заманғы педагог-психолог психологиялық-педагогикалық қолдауды қажет ететін жоғары сынып оқушыларына қауіпсіз психологиялық орта құру арқылы баланың жеке әлеуетін дамыту, қолдау және сақтау үшін қолдау жүйесінің процесін өзектендіру қажет екенін атап өткен жөн, мұнда педагог-психолог кеңесші, жолсерік, медиатор ретінде әрекет етеді.

Осылайша, біз жүргізген зерттеуді қорытындылай келе, жоғары сынып оқушыларының интернетке тәуелділігінің алдын алу бойынша білім беру мекемесінің педагогикалық құрамы үшін негізгі жалпы мақсат балаларды бос уақытты өткізудің басқа түрлерімен таныстыру болуы керек деген қорытынды жасау керек. Жасөспірімге болып жатқан оқиғалардың барлық шындығын, атап айтқанда, интернет-технологияларды қолданудың жағымды жақтарын ғана емес, сонымен бірге баланың психикалық және соматикалық денсаулығына әсер ететін жағымсыз жақтарын көрсету қажет. Егер қоғам дені сау ұлтты тәрбиелеуге ниет білдірсе, ол өскелең ұрпаққа көмек көрсету үдерістерін қайта жаңғырту мақсатында бүкіл тәрбие және білім беру жүйесінде толық жауапкершілікті өз мойнына алуы тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

- 1 Фельдштейн Д.И. Психология развития человека как личности в 2-х тт. М., 2005 г.
- 2 Янг К. Диагноз – интернет-зависимость // Мир Интернет. – 2000. – № 2. – С.24–29.
- 3 Митичева Т.И., Маслова В.С. Проблема активности молодежи в социальных сообществах интернет-сети // Альманах современной науки и образования, 2015. – № 5(95). – С. 126–128.
- 4 Джигоева А.Р. О дидактическом аспекте технологии развития критического мышления // Мир науки, культуры, образования. 2015. № 4 (53). С. 126-128.
- 5 Бекоева М.И., Амбалова С.А. Использование кейс-технологий в образовательном процессе вуза // Азимут научных исследований: педагогика и психология. 2016. Т. 5. № 2 (15). С. 22-26.

ИССЛЕДОВАНИЕ УРОКА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОЛЛЕДЖА

*Смаилканова Алтын Агнасовна,
КГП на ПХВ «Педагогический высший
колледж имени Б.Ахметова»,*

заместитель руководителя
по учебно-методической работе
г.Павлодар,

Аңдатпа. Осы жұмыстың мақсаты болашақ маманның кәсіби өсуінің факторы ретінде педагогикалық практика кезеңінде Lesson study тәсілін қолдана отырып, Б.Ахметов атындағы педагогикалық жоғары колледжінің "Бастауыш білім беру" бөлімінің түлектерін даярлаудағы ерекшеліктер мен бағыттарды ашу.

Бұл тақырыптың езектілігі колледжде студенттерге Lesson study тәсілін жүзеге асыруға теориялық және практикалық даярлау жүйесі әзірленді, бұл жас педагогқа мектеп пәндерін оқыту әдістемесінің негізгі мәселелері бойынша өз тәжірибесін пайдалануға мүмкіндік береді: білім беру жүйесінің деңгейлері арасындағы оқыту сабақтастығы, функционалдық сауаттылық, орта буынға бейімделу, оқушылардың жетістіктерін критериалды бағалау жүйесі және т.б.

Аннотация. Цель данной работы раскрыть особенности и направления в подготовке студентов педагогического колледжа используя подход Lesson study в период педагогической практики, как фактор профессионального роста будущего специалиста.

Актуальность данной темы заключается в том, что в колледже разработана система теоретической и практической подготовки будущих учителей к реализации подхода Исследования урока, что позволит молодому педагогу использовать свой опыт по ключевым вопросам методики обучения школьным предметам: преемственность обучения между уровнями системы образования, функциональная грамотность, адаптация в среднем звене, система критериального оценивания достижений учащихся и многое другое.

Abstract. The purpose of this work is to reveal the features and directions in the preparation of students of a pedagogical college using the Lesson study approach during the period of teaching practice, as a factor in the professional growth of a future specialist.

The relevance of this topic lies in the fact that the college has developed a system of theoretical and practical training for future primary school teachers to implement the Lesson study approach, which will allow a young teacher to use his experience on key issues of teaching methodology in school subjects: continuity of learning between levels of education system, functional literacy, adaptation in the middle management, a system of criteria-based assessment of student achievement, and much more.

Современному обществу нужны квалифицированные педагоги, которые на основе своих глубоких знаний и высокоразвитых умений, успешно справляются с решением проблем, стоящие перед учительством. Исследование урока как коллаборативная педагогическая практика, зародившаяся в Японии, нашла широкое применение у педагогов во всем мире. Анализ международной литературы по вопросу эффективности использования Lesson study, демонстрирует положительные стороны как: обмен знаниями и ресурсами в области преподавания и обучения, сфокусированные и глубоко мыслящие дискуссии по вопросам организации учебного процесса; регулярные наблюдения за практикой друг друга при посещении уроков; предоставление друг другу конструктивной обратной связи для улучшения преподавания и обмен взглядами о том, как стимулировать более успешное и эффективное обучение обучающихся [1]. Lesson study способствует развитию рефлексивной практики педагога, его критического мышления, так как цикличность структуры исследования урока: «спланируй - проведи урок/пронаблюдай – проведи

эвалюацию», позволяет учителям увидеть результаты своей рефлексии в действии [2].

Модернизация образования, изменения в системе образования, вызывают ускорение темпов развития общества, расширение возможностей социального выбора, ростом глобальных проблем, решение которых возможно лишь при условии формирования у подрастающего поколения современного мышления, характеризующегося мобильностью, динамизмом, конструктивностью.

Педагогический высший колледж имени Б.Ахметова - организация образования с большой историей, которое на протяжении более 90 лет готовит педагогические кадры как для региона, так и для республики в целом.

Одной из ключевых идей колледжа в условиях модернизации системы образования является идея непрерывного развития. Развитие осуществляется через инновационный процесс, под которым понимается комплексная деятельность по созданию, освоению, использованию и распространению новшеств.

Исследование в действии в качестве эффективного метода планирования, оценки и развития колледжа выявило необходимость совершенствования системы управления организацией, которая бы позволила реализовать субъектные позиции участников[3].

Анализ закономерностей и тенденций развития управленческого процесса позволило создать теоретическую базу для разработки подпрограммы развития управления в колледже. С позиций внутренних потребностей целью инновационной деятельности колледжа является повышение качества образования за счёт более эффективного использования интеллектуального потенциала как студентов, так и коллег. В этом направлении используем активные техники и стратегии: интерпартнёрство (при поддержке администрации сам имеет возможность осуществить нововведение), каскадное обучение, менторинги и коучинги, исследование в действии и Lessonstudy.

Внедрение в колледже нового профессионального подхода в обучении задача не из простых. В Лессон стади первыми приняли участие преподаватели общеобразовательных предметов, которые прошли уровневые курсы повышения квалификации педагогических работников, у которых были теоретические основы Кембриджского подхода к преподаванию, основанные на конструктивистских теориях (Hattie, 2009). С их участием организованы и проведены обучающие семинары с целевой аудиторией из преподавателей, они же в последующем стали методистами на практике в школах для наших студентов выпускных групп.

Основной характеристикой Лессон стади в процессе внедрения в колледже стала новизна, креативность и научная точность. Новизна – так как в системе ТиПО это еще не полностью опробировано, креативность - это разработка новых подходов преподавания и конечно же, научная точность – это сбор данных об обучении студентов, который будет подтверждать.

В процессе внедрения была сформирована команда из 3 человек-инструкторов, разработав урок, было принято решение как наблюдать и собирать

фактические данные обучения студентов. Каждый преподаватель проводил урок, остальные наблюдали и собирали данные, после проводили обсуждение результатов и оценивание прогресса в обучении студентов.

В последующем Лессон стади как способ совершенствования практики обучения и преподавания качественных уроков был опробирован в период прохождения профессиональной практики студентами на базе школ.

Педагогическая практика является важнейшей составной частью профессиональной подготовки студентов колледжа, рассматривается как процесс овладения способами профессиональной деятельности, в котором создаются условия для самопознания, самоопределения студента в различных профессиональных ролях и формируется потребность самосовершенствования в профессиональной деятельности.

В исследовании урока принимают участие методисты (руководители практики), студенты, учителя предметники школ (базы практики). Все совместно осуществляют планирование, преподавание, ведут наблюдение, анализ обучения и преподавания, при этом строго фиксируя все выводы.

Данный процесс предполагает сотрудничество преподавателей и студентов. Но для колледжа важно другое: за чем наблюдать во время урока, какие аспекты работы педагога и студента можно развивать – независимо от формы проведения урока, т.е. в классе или дистанционно. Для этого в колледже разработаны листы для наблюдения.

Листы для наблюдения подходят для любой методики построения взаимодействий, будь то кураторская методика, или исследование урока, или коучинг, или профессиональные обучающиеся сообщества. У большинства аспектов – два варианта сложности: для начинающих педагогов (студенты) и более опытных (преподаватели колледжа).

Во время практики студенты вместе с методистами выходят в школы города, где по параллелям совместно наблюдают, исследуют, анализируют, разрабатывая новые подходы преподавания, при этом ведут сбор данных об обучении учеников с различным уровнем знаний. В ходе практики студенты максимально погружены в профессиональную среду: изучают школьную документацию, систему работы учителя, психолого-педагогические особенности развития детей различного возраста.

Кураторство над процессом исследования урока ведет методист, т.е. руководитель практики который имеет опыт работы.

В первые дни практики группа студентов определяют в одной параллели учащихся высокого, среднего или ниже среднего уровня успеваемости из общего числа обучающихся. Затем один студент проводит урок, в то время как остальные наблюдают за обучением одного ученика, собирают и фиксируют данные в листах для наблюдения. Обязательным является процесс опрашивания исследуемых учащихся. После чего группа обсуждает результаты, дают оценку сильным и слабым сторонам учебного процесса в обучении. Вносят коррективы, которые могут совершенствовать методику преподавания и повысить уровень знаний учащихся по предмету, при этом еще раз пересмотрев вопрос оценивания.

Далее эта же тема, в той же параллели уже с коррективами проводится повторно другим студентом. Таким образом, организация исследовательской практики для студентов-выпускников колледжа имеет ряд преимуществ, позволяет сформировать первоначальный опыт работы, исследовательский навык, целевую направленность.

Данный вид работы широко используется студентами и преподавателями во время занятий в образовательном центре «FUTURE» по подготовке детей по программам дошкольного и начального образования, открытом в 2019 году на базе колледжа. Это обязательный этап профессионально-педагогической подготовки студентов. Практика проводится в соответствии с планами. Данная практика позволяет соединить теоретическую подготовку студентов с практической деятельностью.

Выпускник становится более уверенным в себе, как специалисте. При этом проведении рефлексии способствует выработке умения критически смотреть на существующие проблемы и искать пути их решения. Важным показателем является формирование навыка наблюдения и умение работать в коллективе делает безболезненным процесс адаптации во время дальнейшего трудоустройства[4].

Проведение Lesson Study напрямую влияет на образовательную ситуацию и стратегию развития системы образования в будущем, так как попытка внедрения данного подхода в учебный процесс колледжа и в прохождение производственной практики студентами не только усовершенствует умения и навыки конкретного преподавателя/студента, но и всего педагогического коллектива.

Таким образом, педагогический подход Lesson Study – это наиболее эффективный способ профессионального развития педагога, способствующий созданию профессионального сообщества учителей, помогает учителям сфокусироваться на том, как думают обучающиеся.

Список использованных источников

1. Пит Дадли. Lessonstudy: руководство. www.lessonstudy.co.uk, 2014, с.40.
2. Пит Дадли. Lessonstudy: руководство. www.lessonstudy.co.uk, 2014, с.41.
3. Руководство учителя. Третий (базовый) уровень. Курсы повышения квалификации по Программе Кембриджского Университета, 2012. www.cpm.kz.
4. «Исследование урока: опыт Казахстанских школ»: Сборник материалов областной научно-практической конференции АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Филиал «Центр педагогического мастерства» в г. Павлодар, 2020.- 154 с.

ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ БИОЛОГИИ В УСЛОВИЯХ КОЛЛЕДЖА

Смирнова Наталья Сергеевна,
преподаватель биологии
первой категории, магистр
Высший многопрофильный
колледж гражданской защиты

Аңдатпа. Мақалада биологияны оқыту кезінде колледжде оқушылардың денсаулығын сақтау мәселелері қарастырылады. Оқыту әдістері сипатталған және денсаулықты сақтау бойынша ұсыныстар берілген.

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы сохранения здоровья учащихся в колледже при преподавании биологии.

Описаны приемы обучения и даны рекомендации для сохранения здоровья.

Abstract. The article discusses the issues of preserving the health of students in college when teaching biology. The methods of training are described and recommendations for the preservation of health are given.

Сохранение и укрепление здоровья каждого ребенка – одна из основных задач, стоящих перед системой образования. Регулярно разрабатываются новые технологии и методики обучения, направленные на развитие критического мышления, памяти, формировании предметных знаний и умений. Однако, чем больше идет внедрение передовых технологий в учебный процесс, тем больше нагрузка на учащегося.

Вопрос здоровьесбережения на занятиях в образования затрагивался много раз. Здоровье человека, а тем более здоровье ребенка – это всегда актуальная тема для обсуждения в 21 веке, а при дистанционном образовании она становится первостепенной.

Здоровье подростков с каждым годом ухудшается. Речь идет не только о физических отклонениях, но и об увеличении числа неадекватных психологических реакций.

Все вышесказанное не может не беспокоить. Поскольку более половины своего времени дети и подростки проводят в учебных заведениях, становится очевидным, что система образования должна взять на себя часть ответственности за сохранение здоровья подрастающего поколения.

В процессе воспитания человека в семье, детском саду, в школе, колледже или ВУЗе здоровье либо формируется и развивается, либо утрачивается. Какие же условия и факторы обучения оказывают разрушающее воздействие на здоровье обучающихся?

Первый фактор – продолжительное воздействие на детей учебной среды. Второй фактор – словесно-информационный – вербальный принцип построения учебного процесса. Третий фактор – лежащие в основе учебного процесса методики, разрушающие целостное восприятие мира. Четвертый фактор – это чрезмерное увлечение методиками «интеллектуального» развития

в ущерб чувственному, эмоционально–образному и физическому. Вдобавок ко всем этим факторам в последнее десятилетие в образование вошли здоровьеразрушающие инновации:

1. Замена парт на столы, что привело к ранней потере зрения и нарушениям осанки.
2. Замена электролампового освещения на высококачественное люминесцентное, которое заглушает внутренние биоритмы ребенка, влияет на ритмы головного мозга; после введения предмета «информатика» прибавилось и излучение от дисплеев и компьютеров.
3. Бесконечные смены содержания образования и учебных планов, результаты «инновации» не оцениваются медиками.

В итоге совокупного действия всех описанных условий и факторов учебной жизни у детей возникают неврозы, психосоматические и вегетативные расстройства внутренних органов. Поэтому необходимо использовать все возможности педагогики для решения проблемы сохранения и укрепления здоровья обучающихся.

При однообразном физическом труде работает только одна группа мышц и в возбуждении находится только один участок ЦНС, что приводит к его утомлению. Умственный труд так же вызывает утомление ЦНС, а длительное малоподвижное сидение за столом нарушает кровообращение. Поэтому лучшим отдыхом для ЦНС, головного мозга, восстановления кровообращения является двигательная активность. Вот почему на своих уроках я использую физкультминутки. Во избежание утомления стараюсь всегда применять и чередование видов деятельности. Даже лекционный материал воспроизвожу через разные виды деятельности, чередуя их: прослушивание нового материала, записывание его учащимися в тетрадь, перечерчивание схем, опорных конспектов, опрос по опорным конспектам и вопросам, заполнение таблиц и т.д. Использование данных приемов активизируют учебную деятельность и снижают нагрузку на ЦНС. Запоминание и усвоение материала идет более эффективно, если использовать музыкальное сопровождение. Обязательно использовать на занятиях комплекс упражнений для глаз.

Кроме того, для домашнего использования обучающимся предлагается программа по улучшению зрения. В ней есть упражнения и релаксационного характера. Данные упражнения расслабляет глаза, головной мозг, шею, т.е. действует в комплексе. Несмотря на то, что в современных компьютерах минимизировано отрицательное воздействие на организм человека, длительная работа за компьютером оказывает негативное влияние на здоровье ребенка.

После длительной работы с компьютером могут возникать: раздражение глаз (краснота, слезотечение или сухость роговицы), утомление (общая усталость, боль и тяжесть в глазах и голове), трудности при фокусировке зрения. Возможны также боли в спине, шеи и мышечные спазмы. Поэтому обучающимся надо показывать специальные комплексы упражнений, помогающие снять усталость глаз после работы на компьютере, долгого чтения, напряженной

работы, помогающие укрепить зрение, замедлить развитие патологических процессов, а иногда и восстановить снижающиеся функции.

Значительное место в работе учителя биологии отводится профилактике ЗОЖ, отказ от вредных привычек. Именно преподаватель биологии может доступно и эффективно объяснить детям о влиянии алкоголя, наркотиков, курения на организм человека. На сегодняшний день имеется множество видеоматериалов и моделей о вреде вредных привычек, которые можно использовать на уроках.

Считаю важным учитывать и психический компонент деятельности обучающихся. Как показала практика работы, обучающиеся недостаточно ответственно относятся к режиму дня и к гигиеническим требованиям. На дистанционном обучении подростки часто перестают соблюдать режим дня. Например, ребёнку может казаться, что раз уроки проходят онлайн, то можно поспать подольше и за несколько минут подключиться к уроку. Но не всё так просто: мозг должен подготовиться к освоению нового учебного материала. Для этого необходимо успеть проснуться, позавтракать, подышать свежим воздухом, взбодриться. Хорошо, если перед началом занятий есть возможность почитать конспект и вникнуть в тему. Отсутствие всех этих ритуалов может привести к тому, что мозг окажется не готов к погружению в учёбу, и уроки придётся пересматривать несколько раз. Именно правильный распорядок дня поможет сделать обучение более эффективным.

Отсутствие режима дня заставляет учащегося проводить день хаотично, делать то, что больше хочется в данный момент (или ничего не делать вообще). В итоге времени на выполнение домашнего задания вечером уже не остаётся: домашняя работа откладывается на завтра. А в итоге образуется «снежный ком», и на выполнение всех накопившихся заданий ребёнку приходится тратить гораздо больше времени: возможно, целый выходной день или даже оба.

Перед сном подростки часто «зависают» в соцсетях, и это может затягиваться до глубокой ночи. Как следствие, недосып и вялость с утра, потеря концентрации и невнимательность на занятиях. Из-за этого на учёбу уходит больше времени и сил, чем если бы учащийся хорошо отдохнул. Постоянное недосыпание очень сильно сказывается на умственном и психическом компоненте ребенка: снижение внимания, ухудшение памяти, раздражительность, сбои в работе эндокринной и сердечно-сосудистой системах, снижение иммунитета. Также важно создавать на занятиях комфортную для работы психологическую среду. Чтобы всех этих проблем не возникло, следует объяснять детям и их родителям о важности соблюдения правил организации режима дня обучающихся на дистанционном обучении.

Современная программа по биологии дает возможность рассматривать здоровье человека с разных аспектов, включая межпредметные связи с экологией, физиологией, медициной, психологией и социологией. Интересно в этом плане изучение таких тем как «Хроническая почечная недостаточность», «Возникновение онкологических заболеваний», «Старение, теории о процессе старения», «Наследственные заболевания человека».

В чем же заключается роль преподавателя биологии в сохранении здоровья обучающихся? Это, прежде всего, создание здоровьесберегающей образовательной среды, которая включает: использование учебного материала и заданий в соответствии с возрастными психофизиологическими возможностями и потребностями детей, а также с программами по другим предметам; организацию учебно-воспитательного процесса на основе здоровьесберегающих технологий, обеспечивающих профилактику утомления и стресса; создание благоприятной внешней среды, соблюдение гигиенических требований к условиям обучения.

Формирование навыков рационального поведения невозможно без создания благоприятной образовательной среды. Бесполезно вести разговор о здоровье в душном или холодном помещении, при напряженном психологическом климате, загружая ненужной и неинтересной информацией.

Актуализация проблемы внедрения здоровьесберегающих технологий в образовательный процесс ориентирует на активные формы обучения, переход от репродуктивных к продуктивным формам существенно повышает напряженность ученического труда. Особую актуальность приобретает изучение новых педагогических технологий с точки зрения здоровьесбережения. Развивающее обучение всецело поддерживает и внедряет на своих уроках именно эти приоритеты. Необходимы методические рекомендации в структуре урока: динамические паузы, физкультминутки, смена занятий и форм работы; организацию отдыха.

Организация оздоровительной работы: в целях профилактики нарушений зрения и для его улучшения должны проводиться упражнения для профилактики утомления глаз (офтальмотренаж). Во избежание нарушений осанки и сколиоза в теме «Опорно-двигательная система» нужно разбирать правила по гигиене данных нарушений системы органов. Для профилактики респираторных заболеваний при изучении темы «Дыхательная система» рассматривать гигиенические мероприятия сохранения данной системы здоровой. На уроках с учащимися, а также в беседах с родителями анализировать памятки на темы: «Некоторые закономерности запоминания», «Условия поддержки работоспособности», «Приемы психологической защиты», «Девять правил, как изменить человека, не нанеся ему обиды и не вызывая негодования (Д. Карнеги)», «Памятка учащемуся для подготовки к экзаменам». Все оздоровительные мероприятия способствовали повышению физической и умственной активности детей, их заинтересованности в собственном здоровье и здоровьесберегающих факторах []

С целью сохранения здоровья, обучающихся на своих занятиях я применяю следующие приемы:

1. Начало урока – приветствие, создание доброжелательной обстановки, положительного эмоционального настроения. Проверка состояния кабинета, учебного оборудования, рабочих мест. Режим проветривания и освещенности.
2. Объяснение новой темы- четкая организация учебного труда. Обучающийся способен сосредоточиться лишь на том, что ему интересно, нравится. Поэтому

очень важна подача материала, степень его креативности и усвояемости. Хорошие результаты дает использование различных форм учебной деятельности - работа в парах, в группах, как на месте, так и у доски, где ведомый, более слабый учащийся чувствует поддержку товарища. Еще один важный момент на занятии - стимулирование учащихся. В конце занятия я обсуждаю не только то, что усвоено нового, но выясняю, что понравилось, какие вопросы хотелось бы повторить, задания какого типа выполнить.

При планировании своих уроков я стараюсь не допускать однообразной работы. В норме 3-5 смен видов деятельности за урок. Например: целеполагание, просмотр видео, конспект, выделения наиболее важного материала (подчеркнуть, обвести, записать более крупно, другим цветом, составить схему, мини-план), работа с презентациями, работа с картинками, с терминами, с тестами, с биологическими диктантами и др.

Осуществление идеи организации здоровьесберегающего учебно-воспитательного процесса приводит к необходимости использования динамических пауз. Просидеть на паре 70 минут достаточно сложно для вчерашних школьников. Потраченное время окупается усилением работоспособности, а главное, укреплением здоровья учащихся.

Примеры упражнения, проводимые мною на занятиях:

Учебная физминутка: тема «Доказательства эволюции», и.п.стоя, руки на пояс. Называю примеры ароморфозов, идиоадаптаций и дегенерация. Если называю ароморфоз – наклон вправо, идиоадаптация – влево, общая дегенерация – наклон вперед.

Профилактические упражнения для глаз – прием «Раскрашивание», игра «Муха». Простейшие упражнения для глаз:

- 1) вертикальные движения глаз вверх-вниз;
- 2) горизонтальные вправо-влево;
- 3) вращение глазами по часовой стрелке и против и другие.

3. Закрепление – можно использовать множество приемов и форм работы: биологическое домино (термины- определения, тонкие и толстые вопросы, биологический футбол, горячий стул, муравейник, блиц-опросы и многое др).

4. Рефлексия – также можно использовать различные способы организации: анкета, незаконченное предложение, цветопись, таблица, творческие формы, символическая оценка, рефлексия настроения (смайлики, букет настроения, дерево чувств), рефлексия деятельности (синквейн, мишень, плюс, минус), рефлексия содержания учебного предмета (корзина идей, поезд).

Список использованных источников

1. http://orenik.odtdm.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=433:2013-11-22-08-36-01&catid=44:2011-02-16-13-15-04
2. <https://kopilkaurokov.ru/biologiya/prochee/ispolzovaniezdoroviesbierieghaiushchietekhnologhiinaurokakbbiologhii>

МЕКТЕПТЕГІ ПЕДАГОГКЕ ҚОЙЫЛАТЫН ЗАМАНАУИ ТАЛАПТАР: ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ ДАМУ ЖӘНЕ СЕРТИФИКАТТАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Танатарова Данагуль Толендиевна
,педагог-зерттеуші, Семей қаласы «№49ЖОББМ»
КММ,қазақ тілі пәні мұғалімі
Баяхметова Арайлым Шаймерденовна,
педагог-зерттеуші, Семей қаласы
«№49 ЖОББМ»КММ ,ағылшын тілі пәні мұғалімі

Аңдатпа. Кәсіби мұғалім - құзырлығы жоғары, әлеуметтік тұрғыдан жетілген, әдіс-тәсілдерді меңгерген, шығармашылықпен жұмыс істейтін, өзін-өзі кәсіби жетілдіруге ұмтылған маман. Кәсіби даму – нәтижесінде адамның өзінің барлық өмірінің барысында өз кәсіби дағдылары мен іскерліктерінің деңгейін және сапасын сақтауға мүмкіндік алатын үрдіс. Кәсіби маман болып қалу үшін, тұлғаның үнемі кәсіби дамуы қажет.

Аннотация. Педагог-профессионал- это высококомпетентный, социально зрелый специалист, знающий методику, творчески работающий, стремящийся к профессиональному самосовершенствованию. Профессиональное развитие-это процесс, позволяющий человеку на протяжении всей жизни поддерживать уровень и качество своих профессиональных и деловых навыков. Для того чтобы оставаться профессионалом, человеку необходимо постоянное профессиональное развитие.

Abstract. A professional educator is a highly competent, socially mature professional who knows methodology, works creatively, and strives for professional self-improvement. Professional development is a lifelong process that allows a person to maintain the level and quality of their professional and business skills. In order to remain a professional, a person needs constant professional development.

Қазіргі мемлекетіміздің білім беру саласындағы алдына қойып отырған басты мақсаты – заман талабына сай кәсіби мұғалімді қалыптастыра отырып білім берудің ұлттық моделін қалыптастыру. Бұл бағытта қазіргі гиперактивті балалардың энергиясын керекті бағытқа икемдеу, сол энергияны тұрақты, берік білім негізін қалыптастыруға бейімдеу, білім алу барысында меңгерген теориялық материалды өмірдің өзгермелі ситуацияларына қолдануға дайын жас ұрпақты дайындау – білім саласының басты мақсаты.

Мұғалімнің ерекше кәсіби-әлеуметтік қызметтері, әрқашан ең бейтарап судьялардың – оның тәрбиеленушілерінің, мүдделі ата-аналардың, жалпы жұртшылықтың назарында болу қажеттілігі мұғалімнің жеке басына, оның адамгершілік қасиетіне талаптарды күшейтеді. Мұғалімге қойылатын талаптар педагогикалық іс-әрекеттің табыстылығын анықтайтын кәсіби қасиеттердің императивті жүйесі болып табылады.

Ең алдымен, практикалық педагогикалық қызмет рационалды технологияға тек жартысы ғана құрылатынын есте ұстаған жөн. Оның қалған жартысы өнер. Сондықтан кәсіби мұғалімге қойылатын бірінші талап – педагогикалық қабілеттердің болуы.

Педагогикалық қабілеттер – бұл балалармен жұмыс істеуге, балаларға деген сүйіспеншілікке, олармен қарым-қатынас жасаудан ләззат алуға бейімділікпен біріктірілген тұлғаның қасиеті. Көбінесе педагогикалық

қабілеттер нақты іс-әрекеттерді орындау – әдемі сөйлеу, ән айту, сурет салу, балаларды ұйымдастыру, т.б. қабілетіне қарай тарылады. Қабілеттердің негізгі топтары бө 1. Ұйымдастырушылық. Олар мұғалімнің оқушыларды жинай білуінен, оларды бос ұстаудан, жауапкершілікті бөлісуден, жұмысты жоспарлаудан, атқарылған істерді қорытындылаудан, т.б.

2. Дидактикалық. Таңдау және дайындау үшін арнайы дағдылар оқу материалы, көрнекілігі, жабдықталуы, оқу материалын қолжетімді, анық, мәнерлі, нанымды және дәйекті түрде беру, танымдық қызығушылық пен рухани қажеттіліктерді дамыту, оқу-танымдық белсенділікті арттыру және т.б.

3. Білімділердің рухани әлеміне ену, олардың эмоционалдық жағдайын объективті бағалау, психиканың ерекшеліктерін анықтау қабілетінен көрінетін перцептивті.

4. Қарым-қатынас дағдылары мұғалімнің оқушылармен, олардың ата-аналарымен, әріптестерімен, оқу орнының басшыларымен педагогикалық тұрғыдан лайықты қарым-қатынас орнату қабілетінен көрінеді.

5. Суггестивтік қабілеттер тыңдаушыларға эмоционалды және ерікті түрде әсер етуден тұрады.

6. Педагогикалық жағдайлар мен процестерді білу және объективті бағалау қабілетінде көрінетін зерттеушілік қабілеттер.

7. Таңдалған сала бойынша ғылыми білімді меңгеру қабілетіне дейін төмендетілген ғылыми-білімдік.

Бүгінгі мұғалім кәсібилігінің қажеттігінің негізгі мақсаты мектеп оқушыларының білімді тек қана қабылдап, сол білімін теориялық көрсете білуден оны практикада пайдалану дағдысына көшіру. Бұл жерде мұғалімнен оқушының тек танымдық мүмкіндіктерін ғана емес, сонымен бірге эмоционалдық, психомоторлық қабілеттерінің де іске қосылып, оқушыдағы проблеманы шеше білу, ақпаратты талдай білу, коммуникативтік, әлеуметтік құзырлылық негізінің де пайда болып, тұрақты қажеттілікке айналуын қадағалау талап етіледі. Бұл оқушы тарапынан материалдың игерілу деңгейіне де, оны өз қажеттіліктеріне қатысты пайдаланылу деңгейінің де арта түсуіне әсер ететіндігі байқалды. Қазіргі кезде Семей қаласы білім бөлімінің «№ 49 жалпы орта білім беретін мектебі» ұстаздарының тарапынан жүргізіліп отырған жұмыс толықтай осы міндеттерді шешуге бағытталған.

Жас ұрпақты жан - жақты, терең білімді, интеллектуалдық деңгейі жоғары түрде қалыптастырудың бірден бір жолы – оқушыға білімді терең игертудің тиімді әдіс – тәсілдерін іздестіру, шығармашылыққа жетелей білу, дарынды балаларды іздеу. Әрбір дарынды адам, еңбекке бейім, ол шығармашылық тапқырлықпен жігерлі еңбек етеді. Сонымен дарынды, таланты бала деп баланың, ата-ананың мектептің үздіксіз еңбегінің жемісін айтуға болады.

Белгілі психолог Н.С. Лейтес дарынды баланың негізгі қасиеттері мыналар деп көрсетеді:

- ұқыптылық, жинақтылық, зейіннің тұрақтылығы, еңбек ету қабілетінің жоғарылығы.

- ақыл- ой, логикалық ойлаудың тездігі, кез келген жағдайды талдап салыстыра білу.

- барлық күш- қуатты сарқа жұмсап тынымсыз еңбек етуі

Осы қағидаларды басшылыққа ала отырып кез келген баланың бойындағы қабілетті үздіксіз еңбек мұғалімнің ерінбей жалықпай үлкен ізденіспен жұмыс жасауының нәтижесін жүзеге асыруға болады.

Қабілетті балалармен жеке жұмыстарды ұйымдастыру біздің тәжірибемізде төмендегідей негізгі бағыттарды қамтиды.

- жан – жақты зерттеу жұмыстарын жүргізу арқылы оқушылардың икемділігін, қабілеттілігін айқындау, оларды топтарға бөлу;

- оқу үрдісінің барлық сатыларында әр түрлі топтардағы оқушыларды оқыту мен тәрбиелеудің және дамытудың әдістемелік тәсілдерін жасау;

- Әр алуан мақсатта жеке дидактикалық материалдардың жүйесін құру;

- Білімді бағалау, бақылау жүйелерін жетілдіру.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында мемлекеттік саясат негізінде ең алғашқы рет «Әр баланың жеке қабілетіне қарай интеллектуалдық дамуы, жеке адамның дарындылығын дамыту» сияқты өзекті мәселелер еңгізіп отырғаны белгілі. Өйткені ғылым мен техниканы, өндірісті қазіргідей әлемдік деңгейде дамыту үшін елімізге шығармашылықпен жұмыс жасайтын білімді, жоғары дайындығы бар білікті мамандар қажет. Ал ондай мамандар дарынды балалардың ішінен шығады.

Оқушының өзіндік ерекшелігі мен іс- әрекет белсенділігіне қарай төмендегіше жіктесек, бала шығармашылық жұмыста осы сатыдан өтеді де біртіндеп іріктеледі, шын шығармашылық тұлға қалыптаса бастайды.

Оқушылардың дарындылық қабілеттерін ашу мақсатында біздің мектепте жыл сайын мектепшілік «Зерде» ғылыми жобалар сайысы ұйымдастырылып отырады. Дарынды жастардың ғылымға деген қызығушылығын дамытып, ғылыми – зерттеулермен шұғылдануды үйреніп, шығармашылық машықтарын қалыптастыру мақсатында біз де өз кезегімізде дарынды оқушыларды анықтап, мектепшілік болсын, «Дарын» орталығы өткізетін конференция болсын бірнеше оқушыны дайындап, зерттеушілік қабілеттерін сынаудамыз. Жетістіктеріміз де жоқ емес. 2022-2023 оқу жылында екі мұғалім бірігіп дайындаған «Қазақ және ағылшын тілдеріндегі метафоралардың семантикалық сипаты» атты ғылыми жобаны 7 сынып оқушысы Дюсенбекова Маниха мен 8-сынып оқушысы Ақылбеков Әнуар ғылыми жобалар байқауының облыстық кезеңінен өтіп, республикалық ғылыми жобаға жолдама алды. Бұл жобада қазақ және ағылшын тілдеріндегі метафоралардың семантикалық сипатына зерттеу жұмыстары жүргізілген. Зерттеу мақсаты: қазақ және ағылшын тілдеріндегі ауыспалы мағынадағы сөздердің жасалу жолдарын зерттеу және оларды өзара салыстыру. Зерттеліп отырған тақырыптың өзектілігі – қазақ және ағылшын тілдеріндегі сөздердің ауыспалы мағынасын, соның ішінде метафоралық қолданысты лингвистикалық тұрғыдан салыстыра зерттеу.

Зерттеу тақырыбы үш тарауға бөлінген. Дәстүрлі метафоралардың қолданылу ерекшеліктері, эмоциялы-образды метафоралар және метафораның лексикалық-грамматикалық сипатына тереңірек үңілген. Зерттеу жұмыстары салыстыру, шолу жасау, талдау, сараптау әдістері сөздің жұмыстары арқылы берілген. Тақырыптың өзектілігі ашылған. Жоба жұмысының теориялық құндылығы оның зерттеу нәтижесі мен қорытындылары екі тілде де бейнелеу тәсілі болып табылатын метафораның күрделі спецификалық ерекшеліктерінкеңнен түсінуге мүмкіндік береді. Қазақ және ағылшын тілдеріндегі метафоралардың ұқсастық сипаттарына баса назар аударылған.

Ғылыми жұмыстың тиімділігі көп жағдайда адам ой- өрісінің кеңдігіне, білімділігіне, жалпы ақпараттық мәдениетіне байланысты. Табиғатқа, әдебиетке, музыкаға, суретке деген қызығушылық эмоционалдық қанағат береді, ғылыми мәселелерді шешуде пайда болатын шаршағандықты сыпырып алады, шығармашылық үрдісті шапшандатады, күтпеген ассоциация тудырады, тасаланып тұрған заңдылықтар мен байланыстарды көруге мүмкіндік береді.

Жас ұрпақты жан - жақты, терең білімді, интеллектуалдық деңгейі жоғары түрде қалыптастырудың тағы бір жолы – өз сабақтарын өткен күні - ақ талдай отырып, сабақтағы сәтті шыққан кезеңдер мен нәтижелілігі төмен болған сабақ бөліктерінің себептерін табу қажеттігі. Адам санасындағы сабақ жүру барысы туралы ақпарат көмескіленбей тұрғандағы талдаудың басты ерекшелігі, оң, теріс нәтиженің барлығының санадан өтіп, мынау жаман, мынау жаксы деген толық бағаға ие болмай тұрғандағы алғашқы нәтижені жазып үлгеру мүмкіндігінің болуында.

Кәсібилікке жетудегі мұғалім бойынан табылуға тиісті келесі қабілеттің бірі - оқып үйрену қасиеті. Бұл қабілеттің басты қажеттілігі кез - келген материалды оқи отырып, мұғалімнің талдау нәтижесінде өз теориялық багажын толықтыра білу немесе оны өзгерте алу мүмкіндігіне жете білуі. Тек осындай жағдайда ғана мұғалім оқушы алдында берілген, дайын ақпаратты, материалды ұсынушы емес, керісінше оқушыға ой салушы, бағыт беруші роліне ене алады.

Бүгінгі қазақстандық мектептерге қоғамның қарқынды дамуына ілесе алатын, заман талабына сай ойлайтын, ғылыми-әдістемелік білімі жеткілікті, педагогика мен психологияны терең меңгерген ізденімпаз мұғалім қажет. Бұл мұғалімнің кәсіби шеберлігінен көрінеді. Басқаша айтқанда, білім беру үдерісі мұғалімнің дайындық деңгейі мен мамандық сапасына үлкен талап қояды. Ол мұғалімнің өзін-өзі дамытуына, өзіндік білім алуына және өздігінен шығармашылық түрде қызметтерін іске асыруға мүмкіндік береді. Мұғалім – бүгінгі оқушы – ертеңгі қоғамның, елдің тірегінің өмірге дайындаушы.

Кәсіби мұғалім - құзырлығы жоғары, әлеуметтік тұрғыдан жетілген, әдіс-тәсілдерді меңгерген, шығармашылықпен жұмыс істейтін, өзін-өзі кәсіби жетілдіруге ұмтылған маман. Мұғалім, Педагог мамандығы, зиялылар ішіндегі көп топтасқан мамандықтардың ірі тобына жатады. Білім беру жүйесінде педагогтар мемлекеттік қызметкерлер болып табылады. Педагог өз мамандығының сапасын, біліктілігін арттыруды психологиялық тұрғыдан қамтамасыз етуі үлкен роль атқарады. Педагогтың іс-әрекеті көбінде оның кәсіби

шеберлігінің кеңістігіне қатысты, педагогикалық қарым-қатынас механизмдеріне, оқушылардың (студенттердің) психологиялық ерекшеліктерінің табиғатына да байланысты. Педагогикалық іс-әрекеттің дамуының жоғары деңгейі мынада – педагог өзін-өзі дамыту механизмдерін қалыптастыруға мақсат қояды және оқушыларға (студенттерге) өз қабілет-қарымы бойынша даму бағыттарын ұштайды, кәсіби дамуды көздейді.

Кәсіби даму - (лат. profiteor – өз ісімді хабарлаймын) – еңбек әлемінде, соның ішінде жекеленген кәсіби ролдердің, кәсіби мотивацияның, кәсіби білімдер мен дағдылардың әртүрлі аспектілерін игеруге бағытталған адамның онтегенезде болып жатқан әлеуметтену үрдісі. Кәсіби дамудың негізгі қозғаушы күші әлеуметтік топтар мен институттарға идентификациялану негізінде әлеуметтік контекстке интеграциялануға тұлғаның талпынысы болып табылады.

Кәсіби даму – нәтижесінде адамның өзінің барлық өмірінің барысында өз кәсіби дағдылары мен іскерліктерінің деңгейін және сапасын сақтауға мүмкіндік алатын үрдіс. Бір рет қана кәсіби маман болу мүмкін емес. Кәсіби маман болып қалу үшін, тұлғаның үнемі кәсіби дамуы қажет. Оқып үйренудің негізгі қағидаларын төмендегі түрде құрастыруға болатын тәрізді:

- мұғалімнің өзін – өзі дамыту, өзіндік үздіксіз білім алу және оны жаңартып отыру қабілеті;

- барлық жинақталған ақпаратты жүйелеу, материалдар арасындағы сабақтастықты таба білу қабілеті;

- дүние жүзілік білім беру тәжірибесіндегі кең тараған педагогикалық тәжірибелердің өз тәжірибесіне қажетті тұстарын тандай білуі мен сол элементтерді өз тәжірибесіне енгізе білу қабілеті;

- үздіксіз білім алу нәтижесіндегі алынған ақпаратты талдап, жүйелеп, пайдалану мүмкіндіктерінің ең тиімді тұстарын таба білуі қабілеттері түрінде алуға болады.

Кәсібилікке, табыстылық пен нәтижелілікке ұмтылған пән мұғалімдері үшін кез - келген ақпаратты немесе материалды іздестіру және өз қажетіне сай бейімдей білу қабілеттері де басты роль атқарады. Барлық бұқаралық ақпарат құралдары ең жаңа ақпаратты басылымға дайындау барысында материалдың жинақылығы мен ұшқырлығын арттыру үшін кестелерді, графиктер мен диаграммаларды жиі қолданады. Ол ақпарат мемлекеттік ұйымдар тарапынан кітап, электрондық оқулық т. б. түрде дайындалып шығуы үшін ұзақ уақыт кетеді. Осы жағдайда мұғалімнің керекті ақпаратты аталған ақпарат көздерінен ала білу мүмкіндігі, сол материалды бүгінгі ақпараттар ағынында көре білу қасиеті, кездескен толық емес материал көздерін тиянақты жүйелеу қабілеті, бірнеше көзден алынған деректерді бір - біріне икемдей алу шапшандығы, кез - келген кездескен қиыншылықтардан шыға білуі мен оларды жеңе білу, соңғы шешім қабылдай алу қабілеттері жатады.

Қазіргі заман мектебіндегі мұғалімнен талап етілетін кәсібилікке бастар қабілеттің бірі – кез - келген ортада тіл табыса білу мен ынтымақтастық жағдайда жұмыс жасай білу. Бұл бағытта мұғалім бойынан табылуға тиіс ерекшелік – оқушы психологиясындағы заманауи өзгерістерді меңгеру деңгейі және сол

психологиялық білімді практикада тиімді қолдана білу қабілеті. Мұғалім тәжірибесіндегі барлық жетістіктер де, барлық кемшіліктер де осы психологиялық – педагогикалық ынтымақтастықта жұмыс жасауға үйрену, әр оқушының және әріптестерінің пікірлеріне сыйластықпен қарау, әр түрлі (тіпті қарама – қарсы) пікір айтылған кездегі шыдамдылық пен көрегенділік, пікірлесушіге деген тілектестік, ең бастысы шешім қабылдау мен айтылған мәселені орындаудағы дәлділікке байланысты болатындығы қазір психологтар да, педагогтар да тараптарынан дәлелденіп отыр.

Қорытындылай келе, кәсіби құзырлылық деңгейіне жеткен маман шығармашылық жұмыс нәтижесінде өзіндік тәжірибесінің ерекшеліктерін көруге, өз тәжірибесінің мақсатқа жетудегі артықшылықтарын, оған жетудің тиімді жолдарын және болжамды нәтижені сипаттап, ұзақ уақыт тиімді де, жоғары нәтижені ұстап тұру мүмкіндігіне ие болады демекшіміз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ».
2. Захарова Е. А. Требования к профессиональному развитию педагогов в условиях последипломного образования // Молодой ученый. – 2011.- №3
3. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя. М., Академия, 2004
4. Егоров С. Ф. К. Д. Ушинский. М., Просвещение, 1977

ПРЕПОДАВАНИЕ КАК ПРИЗВАНИЕ ИЛИ ВЫБОР КАРЬЕРЫ: ВЛИЯНИЕ НА ВОСПРИЯТИЕ УЧИТЕЛЯ И РЕЗУЛЬТАТЫ УЧАЩИХСЯ – СИСТЕМАТИЧЕСКИЙ ОБЗОР ЛИТЕРАТУРЫ

**А. Е. Уранхаева,
ЕНУ им Л.Н.Гумилева
Сарсикеева Г.К.**

*Доктор PhD “Sciences Du Langage”
(Университет Париж Уэст Нантер ля Дефанс),
Профессор*

Аңдатпа. Бұл жүйелі әдебиеттерге шолу мұғалімнің қабылдауы мен оқушы нәтижелерінің кәсіп немесе кәсіп таңдау ретінде оқытуға әсерін зерттеуге бағытталған. Шолу мұғалімнің қабылдауының маңыздылығын және оның оқушылардың оқуы мен табысына қалай әсер ететінін талқылайды. Мақаланың нәтижелері мұғалімнің оң қабылдауы студенттердің нәтижелеріне, соның ішінде оқу үлгерімін, белсенділік пен әл-ауқатты жақсартуға айтарлықтай әсер етуі мүмкін екенін көрсетеді. Сонымен қатар, мақалада оқытуды кәсіп ретінде қолдау және мұғалімдердің студенттердің жетістіктеріне оң көзқарастарын ынталандыру үшін саясат пен шаралардың қажеттілігі көрсетілген.

Аннотация: Этот систематический обзор литературы направлен на изучение влияния восприятия учителя и результатов учащихся на преподавание как на призвание или выбор карьеры. В обзоре обсуждается значение восприятия учителя и то, как оно влияет на обучение и успех учащихся. Выводы статьи показывают, что положительное восприятие учителя может оказать значительное влияние на результаты учащихся, включая улучшение академической успеваемости, вовлеченности и благополучия. Кроме того, в статье подчеркивается необходимость политики и мер, направленных на поддержку преподавания как призвания и поощрение положительного отношения учителей к успеваемости учащихся.

Abstract: The systematic literature review article explores the impact of teacher perception and student outcomes in relation to teaching as a vocation or career option. The review discusses the significance of teacher perception and how it affects student learning and success. The findings of the article suggest that a positive teacher perception can have a significant impact on student outcomes, including improved academic performance, engagement, and well-being. Additionally, the article highlights the need for policies and interventions to support teaching as a vocation and promote positive teacher perceptions to enhance student outcomes.

Введение

Повышение качества образования было признано ключевым фактором содействия экономическому росту, сокращению бедности и повышению социального равенства [1;2]. Преимущества качественного образования не ограничиваются отдельными учащимися, поскольку оно способствует развитию сообществ и наций в целом. Эффективное преподавание играет ключевую роль в повышении качества образования, поскольку учителя являются основными проводниками изменений в классе [3]. Качество обучения определяется различными факторами, в том числе содержательными знаниями учителя, педагогическими навыками и мотивацией [4]. По данным Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), учитель, прошедший тщательную и эффективную подготовку, обладающий необходимыми навыками и знаниями для проведения качественного обучения и преданный своей профессии, с большей вероятностью улучшит результаты учащихся, если у них есть доступ к возможностям для профессионального развития.

Известно, что многие страны сталкиваются с проблемами в привлечении и удержании высококвалифицированных педагогов, хотя образование и преподавание являются важнейшими аспектами жизни общества. Решение вышеуказанных проблем и обеспечение того, чтобы все учащиеся имели доступ к эффективному обучению, имеет первостепенное значение для достижения глобальной повестки дня в области образования, включая Цели в области устойчивого развития (ЦУР) [5].

Преподавание — это профессия, которую можно классифицировать с двух разных точек зрения: как призвание или как вариант карьеры. Те, кто рассматривает преподавание как призвание, считают, что это больше, чем просто работа или карьера, а призвание или миссия изменить жизнь своих учеников к лучшему. С другой стороны, те, кто рассматривает преподавание как вариант карьеры, как правило, воспринимают его как профессию, которая обеспечивает стабильный доход и преимущества, но может не обязательно иметь такой же уровень внутренних вознаграждений, как призвание. Эти две точки зрения

вливают на мотивацию и приверженность учителей, а также на качество образования, которое получают учащиеся.

Цель этого систематического обзора литературы состоит в том, чтобы изучить характеристики учителей, которые рассматривают преподавание как призвание, и тех, кто рассматривает это как вариант карьеры. Кроме того, в этом обзоре рассматривается, как восприятие учителями своей профессии влияет на результаты учащихся.

Преподавание как призвание

Преподавание как призвание относится к профессии, которую человек выбирает из личного убеждения или страсти. Ученые определяют термин «призвание» как сильное чувство пригодности для определенной профессии или занятия, а также чувство божественного призвания выполнять эту роль. Преподавание как призвание, таким образом, подразумевает, что люди, которые выбирают карьеру в сфере образования, делают это из-за врожденного желания служить другим, а не только из-за финансовой выгоды или гарантии занятости [6].

Концепция преподавания как призвания существует с древних времен, когда профессию воспринимали как призвание, а не просто работа. Например, в средневековой Европе преподавание трактуется как святое и священное призвание, которое требовало от людей самоотверженности и преданности своим ученикам. Точно так же в древней Индии учителя пользовались большим уважением и пользовались почетным статусом в обществе.

Учителя, которые определяют преподавание как призвание, обладают определенными характеристиками, которые отличают их от тех, кто рассматривает это как выбор профессии. Они, как правило, более увлечены и преданы своей профессии, часто выходят за рамки служебного долга, чтобы обеспечить успех своих учеников. Они также, как правило, имеют сильный моральный компас, ставя потребности своих учеников выше своих собственных.

Исследования показали, что учителя, которые рассматривают преподавание как призвание, имеют более высокий уровень удовлетворенности работой, больше привержены своей профессии и испытывают более высокий уровень личной реализации по сравнению с теми, кто рассматривает это как выбор карьеры [6]. Такие учителя также, как правило, оказывают положительное влияние на результаты учащихся: исследования показывают, что их самоотверженность и приверженность обучению могут положительно влиять на вовлеченность учащихся, их достижения и общее благополучие [7].

Несмотря на преимущества, связанные с рассмотрением преподавания как призвания, учителя, придерживающиеся этой точки зрения, сталкиваются с многочисленными проблемами. К ним относятся выгорание, эмоциональное истощение и чувство разочарования, когда их ожидания не оправдываются. Более того, они могут испытывать конфликты между своими личными убеждениями и ожиданиями администрации школы или общества, что может привести к чувству фрустрации и разочарования [6].

Подводя итог, следует подчеркнуть, что концепция преподавания как призвания существовала веками, и учителя, которые воспринимали преподавание как призвание, обладали уникальными характеристиками, которые отличали их от тех, кто рассматривал это как выбор карьеры. Вышеуказанное утверждение, подтвержденное многочисленными исследованиями в области образования, свидетельствуют о том, что рассмотрение преподавания как призвания связано с более высоким уровнем удовлетворенности работой, приверженностью профессии и положительными результатами учащихся. Однако учителя, придерживающиеся этой точки зрения, также могут столкнуться с многочисленными проблемами, включая эмоциональное выгорание и разочарование.

Преподавание как вариант карьеры

Преподавание – это не только призвание, но и вариант карьеры, который выбирают многие люди. Людей привлекает преподавание по разным причинам, таким как желание изменить ситуацию, личная самореализация и стабильность [8]. Однако в последние годы число людей, желающих продолжить карьеру преподавателя, сократилось из-за различных факторов, таких как низкая заработная плата, отсутствие самостоятельности учителей и высокая рабочая нагрузка. Факторы, которые влияют на то, что люди принимают преподавание в качестве варианта карьеры, включают гарантии занятости, возможности для продвижения по службе и наличие преподавательской работы [9].

Значима и роль педагогических вузов в формировании восприятия педагогической карьеры. Эти учебные заведения обеспечивают подготовку и образование учителей, что может сформировать восприятие преподавания как профессии. Университеты готовят людей к тому, чтобы стать учителями, и предлагают курсы, которые дают как теоретические, так и практические знания, необходимые для преподавания [10]. Следовательно, на восприятие людьми преподавания как варианта карьеры может влиять качество образования, предлагаемого в этих университетах.

Есть данные, подтверждающие идею о том, что преподавание рассматривается как выбор карьеры, а не как призвание. Например, сегодня многие учителя выражают разочарование по поводу отсутствия у них самостоятельности в классе. Кроме того, учителям часто приходится иметь дело с большой рабочей нагрузкой и долгим рабочим днем, что может привести к стрессу и выгоранию [11]. Эти факторы могут негативно повлиять на удовлетворенность работой и мотивацию, что в конечном итоге скажется на качестве предоставляемого образования.

Учителя, которые воспринимают преподавание как вариант карьеры, сталкиваются с многочисленными проблемами. По мнению ученого Джироу, одной из таких проблем является необходимость соответствовать стандартизированному тестированию и учебной программе, что может тормозить творчество и инновации в классе. Кроме того, учителя часто несут ответственность за успеваемость учащихся, что может привести к стрессу и выгоранию.

Хотя преподавание можно рассматривать как призвание или вариант карьеры, последняя точка зрения становится все более распространенной. Педагогические университеты играют важную роль в формировании у людей отношения к преподаванию как к выбору карьеры. Однако учителя, которые рассматривают преподавание как вариант карьеры, сталкиваются с многочисленными проблемами, в том числе с отсутствием автономии, большой рабочей нагрузкой и необходимостью соответствовать стандартизированному тестированию и учебному плану.

Влияние восприятия учителя на качество образования

Восприятие учителями своей профессии оказывает значительное влияние на результаты учащихся, как с точки зрения успеваемости, так и вовлеченности. Роберт М. Классен в своем исследовании утверждает, что учителя, которые видят преподавание как призвание, а не просто как карьеру, как правило, более удовлетворены своей работой и более привержены успеху своих учеников. Эта самоотверженность может проявляться в усилении усилий по планированию уроков, привлечению учащихся и общению с родителями и опекунами. Напротив, учителя, которые рассматривают преподавание как просто работу, могут быть менее заинтересованы в успехе своих учеников и больше сосредоточены на практических аспектах работы, таких как заработная плата и льготы.

Мотивация учителя, удовлетворенность работой и приверженность преподаванию оказывают прямое влияние на успеваемость и вовлеченность учащихся. Учителя, которые воспринимают свою профессию как призвание, с большей вероятностью будут мотивированы и привержены успеху своих учеников, что может привести к более высокому уровню вовлеченности и успеваемости учащихся [12]. Напротив, учителя, которые рассматривают преподавание просто как карьеру, могут с большей вероятностью сосредоточиться на практических аспектах своей работы, таких как достижение показателей производительности, а не на потребностях своих учеников.

Влияние преподавания как призвания по сравнению с преподаванием как карьеры на результаты учащихся является предметом многочисленных споров. Хотя есть данные, подтверждающие обе точки зрения, исследования показывают, что учителя, которые рассматривают преподавание как призвание, как правило, оказывают более значительное влияние на успеваемость и вовлеченность учащихся, чем те, кто рассматривает это просто как вариант карьеры [13]. Это может быть связано с тем, что учителя, которые рассматривают преподавание как призвание, с большей вероятностью будут вкладываться в успех своих учеников, что может привести к более высокому уровню вовлеченности и достижений.

Восприятие преподавания как призвания или карьеры может оказать значительное влияние на результаты учащихся. Учителя, которые рассматривают преподавание как призвание, как правило, больше посвящают себя успеху своих учеников и оказывают более значительное влияние на успеваемость и вовлеченность учащихся. С другой стороны, учителя, которые

рассматривают преподавание просто как карьеру, могут быть менее заинтересованы в успехе своих учеников и больше сосредоточены на практических аспектах своей работы. Таким образом, важно учитывать мнение учителя при разработке политики и мероприятий по улучшению качества образования.

Заключение

В заключение, повышение качества образования необходимо для содействия социально-экономическому развитию, и учителя играют решающую роль в достижении этой цели. Крайне важно приложить усилия для привлечения и удержания высококвалифицированных учителей, чтобы обеспечить всем учащимся доступ к эффективному обучению. Обзор литературы, представленный в этой статье, проливает свет на значительное влияние, которое восприятие учителя оказывает на результаты учащихся, и на то, как на это восприятие влияет то, воспринимается ли преподавание как призвание или выбор карьеры. Основные результаты обзора литературы показывают, что учителя, которые рассматривают преподавание как призвание, как правило, более привержены, удовлетворены и эффективны в своей роли по сравнению с теми, кто рассматривает это как просто еще одну работу.

В обзоре также подчеркивается важность улучшения набора, удержания и обучения учителей, чтобы гарантировать, что люди, которые увлечены и привержены преподаванию, привлекаются и продолжают педагогическую деятельность [14]. Программы подготовки учителей должны быть направлены на то, чтобы привить целеустремленность и страсть к преподаванию, а не просто на предоставление технических навыков и знаний.

Обзор предполагает, что будущие исследования по этой теме должны быть сосредоточены на изучении влияния культурных факторов на восприятие учителей, а также эффективности вмешательств, направленных на продвижение профессионального взгляда на преподавание среди нынешних и будущих учителей.

В целом, этот обзор дает ценную информацию о влиянии восприятия учителей на результаты учащихся и подчеркивает необходимость дальнейших исследований и действий для улучшения набора, удержания и обучения учителей. Продвигая преподавание как призвание, а не просто как вариант карьеры, мы можем привлекать и удерживать увлеченных и лидирующих учителей, что в конечном итоге приводит к лучшим результатам обучения для наших студентов.

Список использованных источников

1. Achieving learning for all: Lessons from Latin America and the Caribbean / Bruns, B., Mingat, A., & Rakotomalala, R. // The World Bank. – 2018
2. Education for all global monitoring report 2017/8: Accountability in education: Meeting our commitments / UNESCO // UNESCO Publishing. – 2018.
3. The role of cognitive skills in economic development. / Hanushek, E. A., & Woessmann, L. // Journal of Economic Literature. – 2020. – 58(3). – p.726-783

4. Teacher education around the world: What can we learn from international practice? / Darling-Hammond, L. // European Journal of Teacher Education. – 2017. – 40(3). – p.291-309.
5. Education 2030 / UNESCO. – 2020. <https://en.unesco.org/education2030-sdg4>.
6. Seven trends: The transformation of the teaching force / Ingersoll, R. M., Merrill, E., & Stuckey, D. // Consortium for Policy Research in Education. – 2018
7. Burnout and work engagement: Prospective relationships in a Finnish national sample / Hakanen, J. J., Bakker, A. B., & Schaufeli, W. B. // Human Resource Management Journal. – 2018. – 28(3). – p.458-473. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12198>
8. The decision to become a teacher: A study of university students in Greece. / Makris, E. // Journal of Education for Teaching. – 2018. – 44(4). – p.455-466. doi: 10.1080/02607476.2018.1488335
9. A study of factors affecting employee engagement in the Indian hospitality sector / Rao, K. D., & Chakrabarti, R. // Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism. – 2019. – 18(3). – p.324-345. <https://doi.org/10.1080/15332845.2019.1581046>
10. Investigating the Factors that Affecting the Quality of Teaching in Jordanian Universities / Hussein, R., & Al-Fraihat, D. // Journal of Information Technology Education: Research. – 2020. – 19. – p.255-278. doi: 10.28945/4534
11. Teachers' well-being and the development of professional quality through lesson study / Brouwer, P., Meijer, C., & Suhre, C. // Professional Development in Education. – 2019. – 45(2). – p.247-261. doi: 10.1080/19415257.2018.1517088
12. Teacher efficacy: Capturing an elusive construct / Tschannen-Moran, M., & Hoy, A. W. // Teaching and Teacher Education. – 2001. – 17(7). – p.783-805. doi: 10.1016/S0742-051X (01)00036-1
13. How teacher turnover harms student achievement / Ronfeldt, M., Loeb, S., & Wyckoff, J. // American Educational Research Journal. – 2015. – 52(4). – p.614-644. doi: 10.3102/0002831215585718
14. Teacher stress and teacher self-efficacy as predictors of engagement, emotional exhaustion, and motivation to leave the teaching profession / Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. // Creative Education. – 2018. – 9(12). – 2817-2831. <https://doi.org/10.4236/ce.2018.912208>
15. TALIS 2018 Results: Teachers and School Leaders as Lifelong Learners / OECD // OECD Publishing. – 2018. – Volume 1.

КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ КАРТИРОВАНИЕ КАК СТРАТЕГИЯ ПОДГОТОВКИ К ПИСЬМУ (В ЦЕЛЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА)

*Хамзина Гайнелькия Бейсенбаевна,
РГУ «Военный колледж МО РК им.
Ш.Уалиханова», преподаватель цикла
гуманитарных дисциплин,
Смагулова Мархаба Гайзоталлаевна,
докторант ЕНУ им.Л.Н.Гумилева*

Аңдатпа. Бұл мақалада ағылшын тілі сабақтарында тұжырымдамалық бейнелеу әдісін қолдану арқылы оқушылардың мотивациясын арттыру мәселесі қарастырылады, шетел тілін оқытудың заманауи әдістерінде жазу талданады, шетел тілін оқыту процесінде жазба ша шығармашылық тапсырмалардың кейбір түрлері келтіріледі, шетел тілін оқытуда жазу дағдыларын қалыптастырудың теориялық негіздері қарастырылады: "концептуальное картирование", "концепт картасы" ұғымдары психология, педагогика, әдістеме.

Аннотация. В данной статье рассматривается вопрос повышения мотивации обучающихся при помощи применения метода концептуального картирования на уроках английского языка, анализируется письменность в современных методах преподавания иностранного языка. Приведены некоторые виды письменных творческих заданий в процессе обучения иностранному языку, рассмотрены теоретические основы формирования навыков письма при обучении иностранному языку: рассмотрены понятия "концептуальное картирование", "концепт карта" в психологии, педагогике, методологии.

Abstract This article discusses the issue of increasing the motivation of students by using the method of conceptual mapping in English lessons, analyzes writing in modern methods of teaching a foreign language, provides some types of written creative tasks in the process of teaching a foreign language, considers the theoretical foundations of the formation of writing skills in teaching a foreign language: the concepts of "Concept mapping", "Concept map" in psychology, pedagogy, methodology.

Широко признано, что письмо является одним из самых сложных навыков для овладения учащимися. Некоторые исследователи считают, что хорошее письмо свидетельствует о хорошем мышлении; другие предполагают, что письмо стимулирует мышление. Изложение мыслей на бумаге позволяет учащимся оценивать, пересматривать, корректировать, реорганизовывать или модифицировать свои идеи. Очевидно, что процессы планирования, обдумывания и организации написания так же важны, как и конечный продукт.

К сожалению, доказано, что учащиеся очень слабы в письменной форме, несмотря на длительное изучение английского языка в школах и колледжах. Изучив множество образцов их письменных заданий, а также их оценки в письменной форме и расспросив многих учителей, которые преподают письмо на первом и втором этапах и написание эссе на третьем этапе, об уровне письменности своих учеников, выяснилось, что они согласны с низким уровнем письма. Качество их работы не соответствует академическим стандартам при написании эссе.

Преподавание английского языка в средние - специальных учебных заведениях, особенно студентам военных и технических специальностей, часто является сложной задачей для преподавателей, и причины этого многообразны. Студенты неязыковых специальностей считают английский, просто еще одним предметом, о котором можно позаботиться для сдачи экзаменов в последнюю минуту. Таким образом, они просто игнорируют предмет в целом, а те, кто может говорить по-английски, часто становятся слишком уверенными в себе, чтобы не уделять достаточного внимания написанному исследователю предлагают улучшить их достижения в письменной форме, повысив их осведомленность о важности стратегий изучения языка и предложив концептуальную карту в качестве стратегии когнитивного обучения, чтобы улучшить их процесс письма, сосредоточив внимание на этапе, предшествующем написанию, из-за его роли в повышении качества их письма..

Глобализация и интеграция уступили место новым технологиям и методикам в обучении иностранному языку. В результате разрабатываются новые государственные стандарты, школьные учебники и технологии. В связи с информатизацией процесса обучения возрастает роль программных продуктов. Среди подобных методов в сфере информатизации образования выделяют концепт-карты, представляющие собой полезное и высокоэффективное средство исследования специфики развития личности, мировоззрения и мышления обучающихся.

Согласно Новаку и Каньясу [9], концептуальное картирование позволяет обучающимся осваивать новые знания, ученым – формировать их, администраторам – более качественно управлять структурами организаций, экспертам – оценивать обучение, а писателям – создавать свои произведения. В преподавании и обучении концептуальное картирование - это визуальное представление взаимосвязей между концепциями и идеями, которые помогают учащимся организовать и структурировать свои мысли, чтобы понять или открыть для себя новую информацию.

Что еще более важно, Ли подчеркивает, что “структурный формат концептуальных карт может помочь каналам когнитивной обработки учащихся, которые усиливают основные концепции идей и помощь в организации идей для отзыва”. Кроме того, считается, что он оказывает положительный психологический эффект из-за своей роли в развитии способностей учащихся и заставляет их меньше беспокоиться о том, что они совершат ошибку, и побуждает студентов развивать идеи, слова, концепции или утверждения по теме письма.

Концептуальное картирование как метод было разработан Джозефом Новаком и группой исследователей из Корнеллского университета в 1970-х гг. Доктор Новак искал новый инструмент для описания явных изменений в концептуальном понимании детей.

И он, и его коллеги из Корнелла изучали теории психолога Жана Пиаже о когнитивных операционных стадиях. Пиаже и другие эксперты предположили, что дети не способны постигать абстрактные понятия, такие как природа

материи, до 11 лет. Доктор Новак решил запустить исследовательский проект, который позволил бы наблюдать мельчайшие изменения в том, как дети усваивают новые идеи. Он был вдохновлен теорией Дэвида Аусубель, сторонника теорий Пиаже. Аусубель писал, что, если бы ему было необходимо свести психологию образования лишь к одному принципу, то он выделил бы как важнейший фактор, который воздействует на процесс обучения, то, что обучающийся уже знает. [10]

Руководствуясь этой идеей, команда Корнелла в ходе своего лонгитюдного исследования разработала новый инструмент: концептуальную карту. Эти карты были простыми — всего одно или два слова для представления основной идеи и линии, показывающие связующие слова, которые создавали осмысленное утверждение. Наиболее общие концепции были сгруппированы в верхней части карты, а наиболее конкретные — в нижней. Новак научил студентов составлять концептуальные карты, чтобы продемонстрировать свои знания по таким ключевым вопросам, как “Что такое вода”.

Исследовательская группа объяснила, «Мы обнаружили, что 15- или 20-страничная стенограмма интервью может быть преобразована в одностороннюю концептуальную карту без потери основных концепций и пропозициональных значений, выраженных интервьюируемым. Вскоре мы поняли, что это очень мощный и лаконичный инструмент представления знаний, инструмент, который с этого момента изменил нашу исследовательскую программу”.

С 1972 года концептуальное картографирование стало чрезвычайно популярным, поскольку специалисты в различных областях, от образования до здравоохранения, осознают уникальные преимущества этого типа диаграмм.

Что такое концептуальная карта? По мнению Дж. Новака, концептуальные карты — это полезное в системе осознанного обучения средство, позволяющее лучше усваивать знания и более качественно работать преподавателю. Это одновременно и метакогнитивные педагогические технологии, позволяющие грамотно осмыслить новый изучаемый материал [9].

Концептуальная карта — это диаграмма или графический инструмент, который визуально представляет взаимосвязи между концепциями и идеями. Большинство концептуальных карт изображают идеи в виде прямоугольников или кругов (также называемых узлами), которые структурированы иерархически и связаны линиями или стрелками (также называемыми дугами). Эти строки помечены связующими словами и фразами, чтобы помочь объяснить связи между понятиями.

Концептуальные карты как иерархически организованные карты-схемы связей ключевых идей можно признать эффективными не просто при ознакомлении с новой информацией, но и при ее запоминании и последующем воспроизведении в разных формах и контроле усвоения новых знаний. Концептуальная карта является иерархически организованной пирамидой с общей идеей наверху (рис.1).

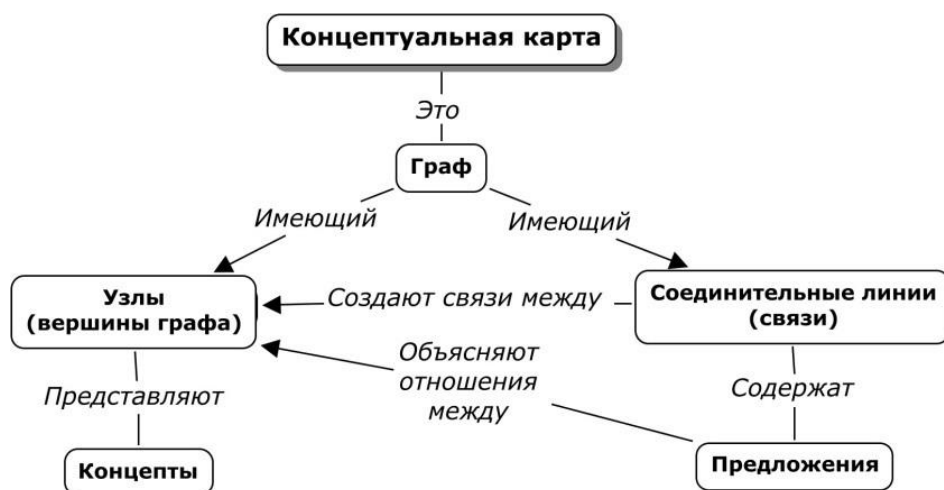

Рисунок 1

Затем видны линии, которые соединяют основной концепт с производными от него идеями, а последние, соответственно, связываются с концептами более низкого уровня, но имеющими больше деталей.

При работе с информацией по данной технологии можно отделить самые значимые идеи от второстепенных, поэтому в итоге студенты формируют иерархически выстроенную структуру самых важных и актуальных концептов. Важнейшим элементом концептуальной карты становятся слова-связки между идеями разного уровня (порядка). Концепты второго уровня имеют связь с идеями первого и третьего уровней, а также взаимообусловлены в рамках своего собственного уровня. В результате созданная концептуальная карта отображает систему основных концептов в виде схемы. Она имеет богатое содержание и становится опорой при формулировании ответов студентов.

Зачем использовать концептуальную карту? Мозг обрабатывает визуальные образы в 60 000 раз быстрее, чем текст. Разработанный как инструмент для организации и представления знаний, concept mapping может помочь вам визуализировать взаимосвязи между различными концепциями и проверить ваше понимание сложных предметов. Продумывание и визуальное представление взаимосвязей между идеями формирует ментальные связи, которые позволяют лучше удерживать знания. Эта диаграмма - популярный способ зафиксировать понимание темы для работы, учебы или личного изучения. Чаще всего он используется в академических кругах, но этот процесс может быть легко применен и в других областях.

Концептуальное картирование дает преимущества для любого процесса обучения:

- облегчает понимание благодаря своему визуальному формату;
- синтезирует информацию путем интеграции новых и старых концепций, чтобы лучше понять общую картину;
- поощряет мозговой штурм и высокоуровневое мышление;
- способствует открытию новых концепций и их связей;
- обеспечивает четкое изложение сложных идей;
- способствует совместному обучению;

- разжигает творческий потенциал;
- снимки ваших текущих знаний для оценки понимания;
- определяет области, требующие дополнительных знаний или пересмотра.

В связи с этим получается, что в работе с составлением концептуальных карт обучающиеся выполняют большое количество мыслительных операций: анализ, классификация, сравнение, обобщение, абстракция и конкретизация. Все они актуализируются и развиваются в рамках деятельности по подготовке концептуальных карт, что позволяет сделать вывод о развитии благодаря такому подходу логического и критического мышления, а также умения учиться, так как концептуальные карты повышают мотивацию студентов и их учебную самостоятельность.

Анализ обобщенного опыта применения на практике концептуальных карт показывает, что много разных факторов могут повлиять на степень эффективности его применения в образовательном процессе:

1. Грамотное разъяснение педагогом сущности и потенциала разработки концептуальных карт. Все обучающиеся в итоге должны четко понимать, что и как, а главное, - для чего им нужно делать, какие проблемы и задачи это позволит им решить в будущем, каковы возможности их дальнейшего практического применения.

2. Мотивация и познавательная активность в рамках учебных действий. Важно так выстроить работу, чтобы карты составлять оказалось весьма интересно и увлекательно. Иными словами, именно преподаватель должен управлять положительной мотивацией студентов, вовлекать их в творческий процесс, повышая тем самым уровень осознанности своих действий с учетом их индивидуальных особенностей и уровня имеющихся знаний.

3. Численность группы. Количество студентов в группе определяет режим работы, однако парная и групповая деятельность, как мы полагаем, должна быть в приоритете как наиболее продуктивная. Это обусловлено использованием в учебном процессе разных видов речи.

4. Время. Важно установить время на эту работу в рамках занятия, а также принять решение о том, насколько данный метод уместен в период проведения конкретного занятия. Вместе с тем, как мы полагаем, творческая работа с концептуальными картами полезна абсолютно для всех студентов, поскольку их применение тренирует самый слабый тип мышления, а, значит, ведет к реальному когнитивному развитию, естественным образом повышая эффективность обучения [5]. Задания, связанные с разработкой концептуальных карт, применимы абсолютно во всех учебных группах. В завершение обратим внимание, что потенциальные трудности в их практическом применении можно разрешить с положительным эффектом на занятиях по иностранному языку.

Основной целью обучения иностранному языку является овладение общением на изучаемом языке, т. е. умения говорить на иностранном языке, понимать иностранную речь на слух, излагать свои мысли письменно, или читать и понимать иноязычный текст.

Методы концептуального картирования я активно использую на практических занятиях среди курсантов Военного колледжа.

В нашем примере, основным объектом контроля будет овладение речевыми умениями в письменном виде. Для определения успешности обучающегося в овладении общением на иностранном языке применялись во внимание, прежде всего, оценки за выполнение речевых заданий: высказываться по теме, участвовать в беседе, понять иноязычный текст в письменной форме. Согласно критериям оценки иноязычных письменных произведений, используемый словарный запас и грамматические структуры должны соответствовать поставленной задаче.

Профессионально-ориентированное обучение курсантов иностранному языку происходит через языковой учебный материал, который устанавливает взаимосвязь между стремлением курсантов приобрести знания по военно-специальным дисциплинам и успешностью овладения языком [6].

Как показал эксперимент, профилизация языкового учебного материала (профессиональная лексика, грамматика, аутентичность материалов), заданий, речевых ситуаций мотивирует курсантов к изучению иностранного языка, так как через содержание изучаемого материала курсанты реализуют профессиональные потребности.

Поэтому содержание языкового учебного материала ориентировано на военную сферу. Рассмотрим следующие темы, такие как "Тактико-технические характеристики танка", "Выживание в полевых условиях" и «Осмотр комнаты».

Приведем несколько примеров заданий:

1 задание, которое мы рассмотрим, относится к теме современных военных технологий, а именно тактико-технические характеристики танка. Учебный блок по данной теме представлен следующими подразделами «Vocabulary», «Grammar», «Presentation» и «Comprehension».

Task 1 Complete the sentences with information from the concept map. (рис 2):

Stable, vulnerable, accurate, caliber, support, modern, aircraft, machine, reliable, smoke discharger, smoke screen, armor

1. A gun s size measured in millimeters **caliber**
2. Thick metal protection **armor**
3. New, up-to-date..... **modern**
4. An engine or a vehicle **machine**
5. An airplane, helicopter **aircraft**
6. Nearly always hits the target **accurate**
7. Easy to defeat **vulnerable**
8. Will not break down easily **reliable**
9. Help, assistance..... **support**
10. Thing for throwing smoke grenades..... **smoke discharge**
11. What a smoke grenade can make **smoke screen**
12. Firm, not moving about **stable**

Рисунок 2

Task 2 Complete the sentences with information from the concept map.

После того как кадеты заполняют пропуски текст приобретает следующий вид(Task 2).(см. Рисунок 3)

Writing

The tank

The tank has certain characteristics which make it a good fighting machine. It is armor-plated. This gives **protection** to the crew inside it. It has a very large gun. This gives it **firepower**. Although it is not very fast, it can travel across country. It does not have wheels; it has tracks. This gives it **mobility**. The tank can be used in a number of different ways. It can fight on its own or in support of infantry, when moving or when standing still. It has **flexibility**.

Рисунок 3

Task 4 Write a leaflet about the tank. Use the concept map.(см. Рисунок 4)

The tank

What is the tank?

Подводя итоги, отметим, что метод концептуального картирование является жизнеспособной стратегией, помогающей курсантам L2 планировать процесс написания, что в конечном итоге улучшает их навыки письма. Обучающиеся креативно подходят к выполнению поставленных задач, что для будущего сержанта немаловажно, стремятся к успеху, к активной, успешной самореализации. По поведенческому компоненту данные свидетельствуют о том, что обучающиеся после реализации педагогических условий могут свободно оперировать знаниями, позволяющими использовать их для решения профессиональных задач; умеют быстро мобилизовать имеющиеся интегрированные знания и перенести их для решения новой проблемной, исследовательской задачи.

Закключение. Описанный опыт работы необходим в процессе обновления содержания методики преподавания иностранного языка. Данный аспект в методике ИЯ должен найти достойное отражение в содержании практических занятий со студентами, должны быть разработаны специальные темы для их самостоятельной работы под руководством преподавателя.

Список использованных источников

1.Ахметова Л. В. Когнитивная сфера личности психологическая основа обучения [Электронный ресурс]. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/kognitivnaya-sfera-lichnosti-psihologicheskaya-osnova-obucheniya> (дата обращения: 05.08.2021).

2. Бьюзен Т. Интеллект-карты: полное руководство по мощному инструменту мышления. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018. 208 с.

3. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: учебное пособие для студентов лингвистических университетов и факультетов иностранного языка высших педагогических учебных заведений. Изд-е 2-е, испр. М.: Академия, 2005. 336 с.

4.R. T. Kellogg, "Effectiveness of prewriting strategies as a function of task demands," American Journal of Psychology, vol. 103, no. 3, pp. 327-342, 1990.

5. Погребнова А. Н. Концепт-карта как инструмент познания в контексте развития навыков 21 века [Электронный ресурс]. URL: <https://mgimo.ru/upload/iblock/939/koncept-karta-kak-instrument-poznaniya-vkontekste-razvitiya-navykov-21-veka.pdf> (дата обращения: 05.08.2021).

6. Программы по английскому языку для гуманитарных факультетов: сборник программ курсов / под общ. ред. д. пед. н., проф. В. В. Сафоновой. М.: Наука, 2020. 642 с.

7. Сырина Т. А. Когнитивная визуализация: сущность понятия и его роль в обучении языку [Электронный ресурс]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kognitivnaya-vizualizatsiya-suschnost-ponyatiya-i-ego-rol-vobuchanii-yazyku> (дата обращения: 05.08.2021).

8. Что такое концептуальная карта и как ее создать? [Электронный ресурс]. URL: https://www.lucidchart.com/pages/ru/концептуальная-карта/#section_0 (дата обращения: 07.08.2021).

9. Новак Д.Д., Каньяс А.Дж. Теоретическое происхождение концептуальной карты, способы ее построения и использования в образовании. Reflec Education. 2007;3(1):29-42

10. Ausubal DP. Психология осмысленного словесного обучения. Нью-Йорк: Grune & Stratton; 1963.

РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГА ОБЯЗАТЕЛЬНОЕ УСЛОВИЕ ОБУЧЕНИЯ ПО НОВЫМ СТАНДАРТАМ

Шадрина Екатерина Николаевна,
КГУ «Медвежинская средняя школа»,
учитель начальных классов

Аңдатпа. Мақалада автор мұғалімнің үздіксіз даму қажеттілігі ұғымын мемлекеттік тапсырысқа сәйкес келетін жеке тұлғаны, қазіргі шындыққа үйлесімді түрде сәйкес келетін қоғамның қажеттіліктеріне сәйкес келетін тұлғаны тәрбиелеу мен оқытудың негізгі шарты ретінде қарастырады. Мақалада мұғалімнің үздіксіз білім алуының маңыздылығы туралы дәлелдер келтірілген, мұғалімдердің мотивациясына әсер ететін негізгі аспектілер

қарастырылған, педагогикалық тәжірибені жетілдіру үшін мұғалімнің өзін-өзі дамыту қажеттілігін ашатын, сайып келгенде, өсіп келе жатқан ұрпаққа үлкен әсер ететін жеке тәжірибеден мысалдар келтірілген. Автор оқырманның назарын мұғалімдердің ішкі сенімдеріне аударады, бұл жеке адам үшін де, тұтастай алғанда мемлекет маңысында педагогикалық ортаны қалыптастырады. Автор мұғалімнің жаңа ойлауы қазіргі қоғамның қажеттіліктері мен қызығушылығына жауап беруі керек деген қорытынды жасайды. Бұл мақала өзінің кәсіби қызметінің табалдырығында тұрған мұғалімдерге де, ескірген дәстүрлі оқыту жүйесі қазіргі білім беруде басым орын алады деген сеніммен жүрген мұғалімдерге де пайдалы болуы мүмкін.

Аннотация. В статье автор рассматривает понятие необходимости непрерывного развития педагога, как главное условие воспитания и обучения личности, соответствующей государственному заказу, личности соответствующей потребностям общества, которая сможет гармонично вписаться в современные реалии. В статье приведены аргументы важности непрерывного образования педагога, рассмотрены основные аспекты влияющие на мотивацию педагогов, приведены примеры из личного опыта, раскрывающие необходимость саморазвития педагога для совершенствования педагогической практики, в конечном итоге, оказывающей огромное влияние на подрастающее поколение. Автор акцентирует внимание читателя на внутренне убеждения педагогов, которое имеет большое значение как для отдельного человека, так и в целом формирует педагогическую среду в масштабе государства.

Автором делается вывод, что новое мышление педагога должно отвечать потребностям и запросам современного общества. Данная статья может быть полезна, как педагогам стоящим у порога своей профессиональной деятельности, так педагогам с убеждением, что отжившая, устаревшая традиционная система обучения имеет главенствующее место в современном образовании.

Abstract. In the article, the author examines the concept of the need for the continuous development of a teacher as the main condition for the upbringing and training of a person corresponding to a state order, a person corresponding to the needs of society, who can harmoniously fit into modern realities. The article presents the arguments of the importance of the teacher's continuous education, discusses the main aspects affecting the motivation of teachers, provides examples from personal experience, revealing the need for self-development of a teacher to improve pedagogical practice, ultimately having a huge impact on the younger generation. The author focuses the reader's attention on the internal beliefs of teachers, which is of great importance both for an individual and as a whole forms the pedagogical environment on the scale of the state. The author concludes that the new thinking of the teacher should meet the needs and requirements

Самым важным явлением в школе, самым поучительным предметом, самым живым примером для ученика является сам учитель. Он — олицетворенный метод обучения, само воплощение принципа воспитания.

Адольф Дистервег

Стержневой фигурой в обеспечении успешности обучения учеников является учитель. Убеждения человека имеют огромное влияние на его действия. Убеждения — это внутреннее состояние человека, его качества, его внутренняя сила. Исходя из своих убеждений, человек поступает тем или иным образом, в той или иной ситуации. Убеждения — это внутренний стержень человека, его

стиль и образ жизни. Убеждения очень много значат в жизни любого человека. Убеждения современного учителя – это актуально. Ведь современный учитель – это человек разносторонне развитый, социально адаптированный, устойчивый и адекватный. Это уверенный в себе педагог с адекватной самооценкой и устойчивой психикой. Как правило, последние, это слабые безвольные люди, не уверенные по жизни, полностью зависимые от обстоятельств. И таких людей, к сожалению, большинство. Но вы ведь не хотите быть такими? А современный учитель и не должен быть таким, по умолчанию.

Убеждения современного учителя – это актуально. Убеждения педагога в большей степени влияют на стиль преподавания, нежели его знания, в итоге убеждения в процессе обучения влияют на все, что он делает в классе. Уверенность в том, как надо преподавать предметы, как преподносить информацию сильнее учебника или какой-либо методики.

Пришел «цифровой» век, век стремительных действий. Мы стоим у порога кардинальных перемен в преподавании, использовании новых технологий, реализации новых стандартов. Без убеждения в необходимости совершенствоваться, учиться новому, самосовершенствоваться не может быть современного учителя. Я абсолютно согласна с высказыванием Канадского писателя *Брайана Трейси* «Непрерывное обучение – ключ к успеху в XXI столетии. Пожизненная учеба – это минимальное требование для успеха в вашей (а также в любой другой) сфере деятельности».

На мой взгляд мощнейшим мотиватором является сам УЧЕНИК. «Моя мотивация — это мои ученики» на мой взгляд фраза является девизом современного учителя. Современный ребенок в век быстро меняющегося мира, в век технологического прогресса, совершенного другой. И учителю непозволительно не осознавать, что непрерывное обучение – это требование современного мира.

Работая в сельской школе уже больше двадцати лет, я прихожу к убеждению, что с каждым годом сокращается разрыв между возможностями городских учителей и сельских. В нашей стране Министерством Просвещения уделяется большое внимание переподготовке педагогов, организуется много семинаров, тренингов, коучингов в форматах онлайн и офлайн на разных уровнях.

Научить детей учиться, уметь лавировать в потоке информации, принимать самостоятельные креативные и быстрые решения, невозможно, если сам педагог не обладает таковыми навыками. Мы должны знать к чему в итоге должны прийти, какие навыки и умения должны приобрести наши ученики. Настоящий государственный общеобязательный стандарт начального образования определяет требования к уровню подготовки обучающихся начального звена. В ГОСО начального образования есть существенные изменения в требованиях к уровню подготовленности. Например в математике расширился терминологический ряд «координатный луч», «доля числа», «обыкновенная дробь», «смешанное число», «градусная мера угла», «развернутый угол», «смежный угол», «процент», «множество», «симметрия»,

«информация», «объект», «файл», «папка», «ярлык», «модель», «компьютерная сеть», «Интернет»; смысл операций «пересечение» и «объединение» множеств. По предмету естествознание учащимся необходимо понимать: основы процесса фотосинтеза; отдельные свойства света; некоторые физические силы и причины их возникновения; отдельные виды энергии; состав и свойства наиболее распространенных веществ на Земле и т.д. Расширились и проверяемые мыслительные навыки: знание, понимание, применение, анализ, синтез и оценка. В результате для формирования данных навыков нам самим необходимо ими владеть в совершенстве. И вот здесь я думаю наши убеждения сыграют немало важную роль в переходе на обновленное содержание образования. Без саморазвития невозможно двигаться вперед, почему бы не использовать накопившийся опыт для открытия нового мышления, отойти от отживших традиционных взглядов. Однако думаю, не легче будет и молодым специалистам на рубеже перехода от старых хорошо работающих методик к новым, еще только апробирующимся технологиям. Опытному педагогу будет нетрудно, совмещая уже проверенные методики и современные технологии получить хороший результат, чем молодому специалисту, обученному только на новых технологиях, но только при стойке убежденности «идти в ногу со временем»

Начиная свою педагогическую деятельность у меня было и осталось убеждение, что успех моих учеников зависит от моего профессионализма. На протяжении всего времени моей работы в школе я постоянно работала и продолжаю работать над собой. У меня, что получалось, что-то не получалось, но желание доказать себе самой, что я смогу быть хорошим учителем и другом моим ученикам заставляла и заставляет меня постоянно учиться, развиваться, совершенствоваться. Я обращалась за помощью к опытным педагогам, ходила на их уроки, искала в интернете интересные приемы и методы преподавания, читала профессиональную литературу, спрашивала совета у коллег, налаживала контакт с родителями (даже плохие родители могут быть хорошими учителями), наблюдала за учащимися, за их реакцией на мои утверждения, просьбы.

Думаю, хорошую помощь для саморазвития приносят рефлексивные размышления учителя над своими уроками. Почему это упражнение получилось хорошо, а другое наоборот? Как подбирать упражнения для конкретного ученика, предвидеть его ответ, его ход мысли, его затруднения? Как совместить на уроке запросы учеников с их разными умственными возможностями? Как мотивировать желание хорошо учиться? Как рационально распределить учебное время? Как удачно сбалансировать учебную нагрузку на уроке и дома, чтобы ни навредить здоровью детей? И так далее.

Еще бы хотелось отметить что, мы воспитываем и учим детей на личном примере. Говорят, полезно посмотреть на себя со стороны. Иногда, когда была возможность, я вела видеосъемку своих уроков. Увидев свои привычки со стороны, ты понимаешь над чем тебе надо поработать, ведь учитель, как артист всегда на виду, за тобой наблюдают несколько пар глаз. Необходимо контролировать свою речь, эмоции, позу. Однако я убеждена, что дети должны в педагоге видеть и живого человека с различными эмоциями, настроением.

Курсы по переподготовке кадров в «НЦПК «Өрлеу» лично для меня были очень полезны. Именно на курсах я для себя очень много почерпнула, многому научилась, и многое для себя поняла. Я теоретически окрепла, появилась уверенность в своих высказываниях. И я убедилась, что время глобальных реформ и изменений в образовании неизбежно. Чтобы быть востребованным надо быть более гибким и научиться применять свой накопившийся опыт для познания нового мышления.

Учитель-исполнитель, учитель-информатор должен перерасти в организатора процесса обучения, который способен совершенствоваться, получая импульс от одной единственной идеи до множества идей, синтезировать и в дальнейшем пополнять, и углублять знания учащихся таким образом, чтобы ученики могли воспроизводить и самостоятельно формировать идеи. Компетентностный подход подразумевает самостоятельное постижения смысла обучения учеником, через активное участие ученика в своем обучении зарождается его ответственность за свое обучение. Именно научить ученика учиться и хотеть учиться вот важнейшая задача современного педагога. Именно из-за среды, в которую попал ученик и осознается его ответственность за обучение. А эту среду и создает учитель на своем уроке.

Как создать нужную среду для развития каждого ученика? Во-первых ученик должен себя комфортно чувствовать на уроке. Я использую разные учебные игровые моменты, учитывая возраст моих учеников, хотя хочу заметить, что взрослые тоже любят игровые моменты. Ведь можно со смыслом покидать снежки или запускать бумажные самолетики. Во-вторых ребенок должен знать реальную картину своего познания, правильная обратная связь должна быть нацелена не на личность, а на его знание и понимание. Она не должна быть формальной (понял – не понял), своим ученикам я задаю вопрос, а почему ты так, думаешь, почему даешь себе такую оценку, докажи, обоснуй. В-третьих, обязательен дифференцированный подход, задания подобранные согласно уровню развития ученика, задания, находящиеся в зоне его ближайшего развития. В-четвертых, для формирования коммуникативных навыков применяю групповую и парную работу, объединяю по группам и парам всегда согласно поставленным целям.

И еще я могу сказать, что, умею радоваться ошибкам учащихся, так как эта ошибка может поставить «проблему» перед классом, радуюсь любым вопросам учащихся, так как это проявление интереса, а он побуждает к познанию. Каждое высказывание ребенка с интересом выслушиваю, при этом стараюсь направить его размышления в тему урока. Я учу слушать и слышать не только учителя, но и друг друга, учу анализировать поведение, чувства, логику поведения не только на поступках литературных героев, но и своих, своих товарищей, взрослых.

В заключении хочу отметить, что мои приоритеты в преподавании направлены на индивидуализацию обучения, активизацию учения, стимулирование инициативы и роста творческих возможностей.

Новое мышление педагога должно быть выстроено на основе самоисследования и самоизменения. Государство поставило перед нами

педагогами новую задачу – сформировать думающего человека, целеустремленного, коммуникабельного, конкурентно способного, владеющего «цифровыми» технологиями, мобильного. Без знания новых стандартов, без овладения современными технологиями обучения, без умения выстраивать отношения в новой образовательной среде учителю не место в сфере образования. Как подчеркнул Глава государства, созданная единая образовательная система должна быстро отреагировать на структуру изменения рынка труда через внедрение принципа обучения в течение всей жизни.

На мой взгляд, именно педагог помогает ребенку достичь максимального успеха в развитии и усвоении знаний, обрести новую ответственность перед самим собой, ответственность за свое будущее.

Список использованной литературы

1. <https://uchportfolio.ru/blogs/read/?id=528>
2. <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-181130>
3. <https://multiurok.ru/files/12-ubezhdenii-sovremennogo-uchitelja.htm>

IV. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҒЫЛЫМИ ЖҰМЫСТАРДЫҢ САПАСЫ МЕН НӘТИЖЕЛІГІ СЕКЦИЯСЫ

СЕКЦИЯ «КАЧЕСТВО И РЕЗУЛЬТАТИВНОСТЬ НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАНЕ»

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

*Ақтанова Айман Советовна,
филология ғылымдарының кандидаты,
БІ. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясының
«Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті»,
«Қазақстан тарихы» зертханасының меңгерушісі,
г. Астана, Қазақстан*

***Аңдатпа.** Мақалада Қазақстан Республикасында ғылыми зерттеулердің сапасы мен нәтижелілігін қамтамасыз етудің ғылыми негізделген жүйесін әзірлеу бойынша зерттеулер жүргізу мақсатында атқарылып жатқан жұмыстарға саралау жасалған. Еліміздегі ғылымды дамытуға бағытталған заңдар мен ережелердің орындалуы мен олардың жүзеге асуына кедергі келтіретін мәселелер де қарастырылды.*

***Аннотация.** В статье проанализирована проводимая работа по разработке научно обоснованной системы обеспечения качества и результативности научных исследований в Республике Казахстан. Также были рассмотрены вопросы, препятствующие исполнению и реализации законов и правил, направленных на развитие науки в стране.*

***Abstract.** The article analyzes the ongoing work on the development of a scientifically sound system for ensuring the quality and effectiveness of scientific research in the Republic of Kazakhstan. The issues hindering the execution and implementation of laws and regulations aimed at the development of science in the country were also considered.*

Елімізде әлемдік интеграция үрдісінің әсерінен көптеген жаңалықтар ашылып жатыр. Ол Қазақстан ғылымының барлық саласы бойынша жүргізіліп отыр. Сол себепті ғылымның ары қарай да қарыштай дамуы үшін жасалған алғышарттарға байланысты жүргізілген зерттеулер де бар деуге болады. Алайда, елімізде кейбір салалық ғылыми зерттеулердің әлі де бұғанасы бекімегені аян болып отыр. Осы мәселелердің басын ашып, ғылымды дамыту, ғылыми нәтижелерді өндіріске енгізу бойынша кездесетін қиындықтар мен ғалымдардың зерттеу жүргізу кезінде шешімі күрделі проблемаларға кезігіп отырғаны туралы саралау жұмыстары жүргізілді.

Қазақ еліндегі ғылыми зерттеулер арқылы келген өнертабыстар мен жобалардың нәтижесінде өндіріске енгізілген ғылыми жаңалықтар талданып, олардың жалпы елдің экономикалық әлеуетін арттырудағы пайдасын саралау. Бұл мәселені шешу мақсатында республика бойынша ғалымдардың ғылыми жобаларға қатысуы мен ол жобалардың өндіріске енгізілуін арнайы дайындалған сауалнамалар арқылы талдап, нәтижесіне байланысты ғылыми тұжырымдар ұсыну.

Қазақстан Республикасында ғылымның қаржыландырылуы бірнеше бағытта келеді. Алдымен үлкен екі бағытты анықтап алсақ:

1. Отандық ғылыми жобалар арқылы мемлекет тарапынан қаржыландыру;
2. шетелдік ғылыми жобалар аясында шетелдік компаниялардың қаржыландыруы.

Мемлекет тарапынан қаржыландыру көздері ғылыми-зерттеу институттары мен университеттердің ғылыми әлеуетіне бағытталып беріледі. Жүргізілген зерттеу бойынша негізгі қомақты қаржы Астан мен Алматы қалаларының ғылыми ұйымдарында қалатынын көрсетті. Бұл дегеніміз еліміз бойынша жалпы өңірлердің ғылымының дамуына қосылған үлестің аз екенін білдіреді. Ал, шетелдік компаниялардың өңірлік ғылыми ұйымдарды қаржыландыруы өте сирек құбылыс.

Қазақстан Республикасы «Ғылым туралы» Заңында көрсетілгендей: ғылыми-техникалық қызметті мемлекеттік бюджеттен қаржыландыру көздері:

- 1) базалық қаржыландыру;
- 2) гранттық қаржыландыру;
- 3) бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру.
- 4) іргелі ғылыми зерттеулерді жүзеге асыратын ғылыми ұйымдарды қаржыландыру.

Осы төрт бағыт бойынша ғылымның барлық бағыттарына қаржы бөлінеді. Мысалы: «Ұлттық мемлекеттік ғылыми-техникалық сараптама орталығы (ҰМҒТСО) салалық уәкілетті органдардың бағдарламалық-нысаналы өтінімі аясында берілген мақсатты қаржыландыруға 91 өтінімге, гранттық қаржыландыруға 1276 өтінімге сараптама жүргізді» [1].

Зерттеу материалдары ретінде еліміз бойынша жасалып жатқан гранттық, нысаналы және басқа да қаржыландыру көздері арқылы жасалып жатқан ғылыми жобалардың есеп материалдары мен бағыттары бойынша жазылған ғылыми зерттеулері мен арнайы осы бағытты талдау үшін жасалған сауалнама алынды.

Ғылыми жобаның бағыты бойынша отандық және шетелдік ғылыми зерттеулердің жүргізілу тәртібі мен олардың өндіріске кіргізілу үрдістері қарастырылды. Зерттеу жүргізуге қажетті құралдар ретінде статистикалық талдау, әлеуметтанулық зерттеудің кейбір әдістері, ақпараттық-анықтамалық материалдарды саралау тәсілдері зерттеу жүргізу кезінде қажетіне қарай қолданылады.

Жаһандық интеграция кезінде төл ғылымның дамуы мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігінің басты элементі болып табылады. Жаңа заманға лайықталған білімнің тұрақты түрде генерацияға түсуі елдің бәсекеге қабілеттілігін және

оның экономикалық дамуын қамтамасыз ететіні белгілі. Сонымен қатар, бұл инновациялық экономикаға көшуге ықпал етуге арналған. Бұл ретте мемлекет пен оның институттарының бәсекеге қабілетті бизнес пайда болатын ортаны құру және қолдау қабілеті де маңызды. Осы тұрғыда елдегі инновациялық қызметтің дамуы оның азаматтарының әл-ауқаты мен өмір сүру сапасының әлеуметтік-экономикалық өсуіне ықпал етеді. Сондықтан да ғылымды өндіріске айналдыру біздің еліміз үшін аса маңызды.

Зерттеу барысында жүргізілген сауалнаманың қорытындылары бойынша талдау жасалды. Талдау негізінде жасалған қорытындылар бойынша зерттеу бағыттары анықталды.

Еліміз бойынша ғылыми зерттеу жобаларына қатысып жүрген ғалымдардың жас шамасы мен ғылыми дәрежеленуі де маңызды факторлардың бірі болып саналады. Себебі, білік пен тәжірибе және заманауи ғылымның талаптары деңгейіндегі дүниелерді ескеру керек. Сонымен қатар, еліміздің қай өңірлерінде ғылыми-техникалық ілгерілеу бар екен деген сауал ойынша да талау жасалды. Сауалнамаға қатысқан ғылымдардың ғылыми жобаға қатысып, оны өндіріске енгізуге ат салысып жүргендерінің көбі Алматы мен Астана қалаларынан болып отыр. Бұл дерек осы қалалардағы оқу орындары мен ғылыми зерттеу институттарының белсенділігін көрсетеді. Алайда, өңірлердегі ғылыми зерттеулердің әлсіз дамып отырғанын және көптеген ғалымдар өздерінің ғылыми әлеуеттерін толық түрде бере алмай отырғанын анықтауға мүмкіндік береді.

Өңірлер	Саны	Пайызы
Астана қаласы	11	20%
Алматы қаласы	9	16 %
Шымкент қаласы	3	5,4 %
Ақмола облысы	4	7 %
Ақтөбе облысы	3	5,4 %
Жетісу облысы	3	5,4 %
Атырау облысы	4	3,6 %
Жамбыл облысы	3	5,4 %
Павлодар облысы	3	5,4 %
Солтүстік Қазақстан облысы	3	5,4 %
Ұлытау облысы	3	5,4 %
Абай облысы	7	12,5%

Сауалнамаға қатысқан еліміздің ғалымдарының ғылыми дәрежеленуі : магистрлар - 16%, докторанттар- 3,6%, ғылым кандидаттары -50%, PhD доктор -19,6%, ғылым докторлары -10,7%. Байқағанымыздай, ғылыми жобаларды жасауға қатысып отырғандардың 50 пайызы кандидаттар, 20 пайызға жуығы PhD докторлары. (1- сурет) Бұл дегеніміз жас ғалымдардың әлі болса ғылыми жоба дайындауға қатысу деңгейлері төмен екенін көрсетеді.

1-сурет.

Еліміз бойынша ғылыми зерттеу жобаларына қатысып, нәтижелі ғылыми еңбек етіп отырған азаматтардың жас мөлшеріне де назар аудардық. Себебі ғылыми зерттеудегі заманауи технологиялардың қолданылуы және өз зерттеу саласы бойынша белгілі бір тәжірибесі болуы маңызды екені белгілі. 2- суретте сауалнамаға қатысқан ғалымдардың жас мөлшерлері көрсетілген. 35с жасқа дейінгі ғалымдар - 25%, 45 жасқа дейінгілер - 19,6 %, 55 жасқа дейінгілер - 44,6 %, 65 жастан жоғары - 9% болып, ғалымдардың ғылыми жобаларға қатысушылардың жалпы орташа жас мөлшерлері 50 жасқа дейінгілер екені анықталып отыр.

2-сурет

Ғылыми жобалардың қаржыландыруына байланысты сұрақтар бойынша сұраққа университетшілік ғылыми жоба - 23,2%, базалық қаржыландыру - 21,4%, гранттық қаржыландыру - 26,7%, бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру - 8,9%, басқа қаржы көздерінен- 19,6% деген жауап алынған. Яғни, ғалымдардың ғылыми жобаларына қолдау көрсету үшін жасалып отырған әр түрлі байқаулардың нәтиже беріп отырғанын көреміз. Сонымен қатар ЖОО бүгінгі күні өздерінің қаржысымен жасап жатқан ғылыми жобаларында да біршама нәтижеге жетіп отыр. Университетшілік қаржыландырудың жалпы сомасы аз болғанымен ғалымдардың әсіресе, жас ғалымдардың өз мүмкіндіктерін сынауына жағдай деп білеміз. Осындай ЖОО ішіндегі гранттық қаржыландыруға ие болып, нәтиже шығарған мамандардың болашақта республикалық немесе халықаралық деңгейдегі қаржыландыру арқылы өткізілетін байқауларға қатысу мүмкіндігі туады. Шағын қаржымен жасалған жұмыс арқылы белгілі бір тәжірибе жинайтыны анық. Университеттер өздері бөліп отырған қаржының нәтижесінде алынған ғылыми өнімнің өндіріске кірігуіне аса мүдделі болатынында.

3-сурет.

Зерттеу барысында үлкен назар аударылған мәселе ретінде жасалып жатқан ғылыми зерттеулердің өндіріске кірігуі мен олардың патент алып, өнертабыс ретінде тіркелуі болатын. Шынмен де, көптеген зерттеулердің нәтижелері өнеркәсіпке кірікпесе де, патент алынғаны айқындалып отыр. Әсіресе, техникалық сала бойынша алынған патенттер саны айтарлықтай. Гранттық қаржыландыру бойынша 2020-2022 жылдар аралығында 412 өнертапқыштық жоба өз зерттеулерінің нәтижелеріне патент алса, НТП бойынша 516 патент пен авторлық куәлік алынған. Барлық ғылыми жобалардың орындаушылары кәсіпорынға бағытталған мақсаттардың нәтижесі ретінде патент алғанын байқаймыз. Мәселен, ғылым туралы «Ұлттық баяндамада»: «ҰМҒТСО-нда 2019 жылы мемлекеттік тіркеудің деректері бойынша бағдарламалық-нысаналы әдіс бойынша 148 ҒТБ қаржыландырылды, оның ішінде 4 ҚБПҰ. Оларды іске асыру мерзімі – 2017-2019 жж. (6 ҒТБ), 2018-2020 жж. (139), 2019-2020 жж. (2), 2019-2021 жж. (1 ҒТБ). Қазақстан Республикасының 8 министрлігі – бағдарламалар әкімшісі. ҒТБ басым бөлігі БҒМ мен АШМ конкурстары аясында жүзеге асырылды, сәйкесінше 58,1 және 28,4%» деп көрсетілген [1]. Еліміз бойынша ғылымның барлық салаларының патенттік базасы қалыптасқан.

Зерттеу нәтижелерін қорытындылай келе, ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерциялуға және өндіріске енгізуге кедергі келтіретін негізгі факторлар анықталды:

- нарыққа ғылымды қажетсінетін жоғары технологиялық өнімді ілгерілету жөніндегі әлсіз менеджмент;
- ҒЗЖ орындауға арналған шарттар шеңберінде алынған ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін пайдалану құқықтарын шектеу;
- зияткерлік меншік объектілерін қоса алғанда, технологиялар трансфері саласындағы білікті кадрлардың жеткіліксіз саны;
- басшылардың кәсіпкерлік секторға және шетелге технологияларды пайдалану бойынша шешім қабылдауға байланысты кедергілері;
- бюджеттік ұйымдар үшін шоттар жоспарын пайдаланатын жоғары оқу орындары мен ғылыми ұйымдарда өз өндірісінің дамуы мен қалыпты жұмыс істеуі үшін жеткілікті айналым қаражатының болмауы;

- ғылыми-техникалық құжаттама бөлігінде ҒТҚ нәтижелеріне ведомстволық бағынысты ұйымдардың құқықтарын ресімдеу мәселелеріндегі қателердің де кездесіп отыруы жалпы ғылыми жұмыстың нәтижесін өндіріске енгізуге кедергі болады.

Аталған кемшіліктердің барлығын арнайы заң жүзінде және жергілікті жерлерде реттеуге болады. зерттеу нәтижесінде басты кедергілер заңнамалық құжаттардың дұрыс орындамауы мен ұйымдастыру жұмыстарының әлсіздігі екенін байқадық.

Осы бағытта шешілетін басым міндеттердің ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады:

- ЖОО -дарында инновациялық менеджмент саласындағы мамандарды қайта даярлауды ұйымдастыру;

- ведомстволық бағынысты ұйымдардағы ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерцияландыру процестерін басқару мәселелері бойынша барлық деңгейдегі басшы құрамның біліктілігін арттыру;

- ҒТЖ аяқталған нәтижелерін өндіріске неғұрлым тиімді тартудың ұйымдастырушылық-экономикалық тетіктерін әзірлеу;

- ҒТЖ нәтижелерін коммерцияландыру мәселелері бойынша ғылыми-білім беру және инновациялық сала қызметкерлерін әдістемелік қамтамасыз ету;

Ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерцияландыру процестерін басқаруды қозғайтын мәселелердің барлық кешенін шебер іске асыру.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Ғылым туралы Ұлттық баяндама. – Нұр-Сұлтан; Алматы, 2020. – 240 б.
2. Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 18 ақпандағы «Ғылым туралы» Заңы
3. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 15 мамырдағы Еңбек кодексі [Электрондық ресурс]. Кіру режимі: <http://online.zakon.kz/Document>
4. Цуканова О.А., Шашкова Е.В. Особенности коммерциализации научно-технической продукции в России // Современные проблемы науки и образования.
5. Монастырный Е.А., Грик Я.Н. Ресурсный подход к построению бизнес-процессов и коммерциализации разработок // Инновации. – 2004, № 7. – С. 85-87.
6. О.Б. Кенжалиев, Л. Н. Салыкова, Ж. Б. Ильмалиев, Т. С. Садыкова «Обзор проблем в управлении проектами коммерциализации капиталоемких научных разработок» // <https://kims-imio.kz/wp-content/uploads/2018/08/%E2%84%963-2018-101-108.pdf>

О БАЛЬНОЙ СИСТЕМЕ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА (РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ) ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАУЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ВУЗОВ КАЗАХСТАНА

Имангазиев Арыстан Кенжесович

старший научный сотрудник программы

ПЦФ РГП «Национальная академия образования

имени Ы. Алтынсарина,

г. Астана, Казахстан,

E-mail : arystan.imangaziev@mail.ru

Аңдатпа. Қазақстандық ұйымдар жүзеге асыратын ғылыми зерттеулердің тиімділігі мен нәтижелілігін қамтамасыз етудің ғылыми-әдістемелік негіздерін әзірлеуге және іске асыруға қатысты ғылымды дамытудың өзекті мәселелері қарауға шығарылады. Талқылау үшін ғылыми зерттеулер жүргізудің нюанстарын ескеретін параметрлер бойынша 3 көрсеткіш («БАСТАМАШЫЛЫҚ», «ҚАТЫСУ» «ЖЕТІСТІТЕР») шеңберінде осы бағытта іске асырылатын балдық жүйе ұсынылады. Бұл ретте әрбір көрсеткіш және тиісті параметрлер бойынша бағалаудың қажетті критерийлері пайдаланылады.

Аннотация. На рассмотрение выносятся актуальные вопросы развития науки, касающиеся разработки и реализации научно-методических основ обеспечения эффективности и результативности научных исследований, осуществляемых казахстанскими организациями. Для обсуждения предлагается балльная система, реализуемая в этом направлении в рамках 3-х показателей («ИНИЦИАТИВНОСТЬ», «ВОВЛЕЧЕННОСТЬ» «ДОСТИЖЕНИЯ») по параметрам, учитывающим нюансы проведения научных исследований. При этом по каждому показателю и соответствующим параметрам используются необходимые критерии оценки.

Abstract. Topical issues of the development of science related to the development and implementation of scientific and methodological foundations for ensuring the effectiveness and efficiency of scientific research carried out by Kazakhstani organizations are submitted for consideration. For discussion, a point system is proposed, implemented in this direction within the framework of 3 indicators («INITIATIVE», «INVOLVEMENT», «ACHIEVEMENTS») according to parameters that take into account the nuances of conducting scientific research. At the same time, the necessary evaluation criteria are used for each indicator and the corresponding parameters.

Исходя из технических заданий по выполнению программы «Научные основы модернизации системы образования и науки» в рамках программно-целевого финансирования РГП «Национальная академия образования имени Ы. Алтынсарина, основной задачей реализации ее научной части является создание в ходе выполнения запланированных работ научно-обоснованной системы обеспечения качества и результативности научных исследований в РК.

В том числе, путем осуществления сравнительного анализа и обзора в различных направлениях, предполагается разработать научно-методические основы обеспечения эффективности и результативности научных исследований, осуществляемых казахстанскими научными организациями и вузами (их научными структурами, часть из которых с юридическим статусом), включая научное обоснование развития различных сфер образования.

В целях реализации вышеуказанной научной программы исследовательские работы выполняются по 27 научным тематикам, посвященным актуальным вопросам модернизации отечественной научной и инновационной системы.

Среди этих актуальных научных тематик особняком стоят два проекта, связанные с разработкой методических основ формирования (планирования) и реализации научно-исследовательских, творческих, опытно-конструкторских и технологических работ, оценки эффективности (результативности) научных исследований, осуществляемых научными организациями и вузами РК, а также научных результатов, полученных в ходе их выполнения

В рамках этих двух проектов, в том числе осуществлен сравнительный (системный) анализ соответствующих научных разработок ученых трех стран, таких как Россия, Беларусь, Украина, обеспечивающих методологию оценки эффективности (результативности) научных исследований, а также методических и нормативных документов, регулирующих научную и научно-техническую деятельность в этих государствах, их качество и эффективность. В итоге был выбран российский вариант оценки результативности деятельности организаций, осуществляющих научно-исследовательские, опытно-конструкторские и технологические работы (далее – организации).

В рамках соответствующих Правил, утвержденных постановлением Правительства Российской Федерации от 8 апреля 2009 года N 312, в установленном порядке осуществляется анализ и сопоставление представленных материалов по следующим основным показателям: 1) научный потенциал и эффективность научных исследований; 2) вовлеченность научной организации в национальное и мировое научно-образовательное сообщество; 3) участие в международном научно-техническом сотрудничестве; 4) коммерциализация и прикладное значение результатов исследований; 5) кадровая обеспеченность научной организации; 6) состояние финансовой деятельности научной организации и соответствующим критериям.

В целом российская система работает, вместе с тем в ней не в полной мере оцениваются, порой не оцениваются важные направления уставной деятельности российских организаций. Не рассматриваются перспективы развития их научной, научно-технической и производственной деятельности в будущем, то бишь не получает объективной оценки эффективность планирования по различным направлениям уставной деятельности, не мотивируется последующее осуществление актуальных научных исследований на долгосрочной основе. Не оценивается эффективность реализации системы оплаты труда исполнителей из руководящего, научного и научно-технического персонала с использованием надбавок к заработной плате с учетом вклада в получение научных результатов высокого уровня и достижений. Не анализируется: 1) развитие наставничества среди молодых ученых и специалистов; 2) формирование научных школ, в рамках которых создаются труды первостепенного научного значения, получают научные результаты высокого уровня и достижения, апробированные в научном сообществе; 3) реализация системы ротации кадрового и руководящего состава; 4) работа с

объектами интеллектуальной собственности в целях обеспечения качества и результативности научных исследований и др.

Наблюдается формальное отношение к оценке. Ее критериями являются регалии и звания работников научных организаций, считается только количество научных публикаций, а не их качество, не оценивается суть международных проектов и др. В результате высокую оценку получают доктора наук, профессора, академики, члены различных комиссий и советов..., при этом, как правило, ничего нового для развития науки не делая.

Таким образом, российская методика оценки вряд ли охватывает все стороны истинной и объективной оценки эффективности (результативности) деятельности российских научных организаций.

В этой связи для практической реализации предлагаются новые научно-методические основы осуществления научной и научно-технической деятельности, оценки ее эффективности, базирующиеся на пирамиде из трех основных показателей (схема 1) в целях планирования, определения и создания условий для эффективных и продуктивных научных исследований в казахстанских организациях и вузах (их научных структурах).

«Три помощника учителя» Теория Шульмана <i>Признаки компетентного учителя</i>	
	Теоретическая база, наличие методологических знаний о преподавании и обучении, а также о личности учеников
	Наличие технических и практических навыков, владение способами работы, умением разъяснять идеи посредством диапазона имеющихся подходов в процессе реализации, корректирования и оценивания обучения
	Этические и моральные ценности профессии, положительное отношение к профессии

Ли С. Шульман (родился 28 сентября 1938 г.) - американский педагог -психолог и реформатор. Он внес заметный вклад в изучение преподавания, оценку преподавания , а также в области медицины , естественных наук и математики . Шульман является почетным профессором Стэнфордской высшей школы образования , бывшим президентом Фонда Карнеги по развитию преподавания , бывшим президентом Американской ассоциации исследований в области образования и лауреатом нескольких наград, признающих его исследования в области образования. С 1963 по 1982 год Шульман был преподавателем Мичиганского государственного университета , где он основал и руководил Институтом исследований в области преподавания.

Рисунок 1 – Система оценки результативности научных исследований

«ИНИЦИАТИВНОСТЬ» (1-й показатель).

1) По принятой процедуре и на постоянной основе определяются: основные приоритеты развития науки и научно-технической деятельности в научной организации на долгосрочной основе (ОПРН на 10-15 лет и более); специализированные направления научных исследований на среднесрочной основе (СННИ на 3-5 лет).

2) Разрабатываются в установленном порядке стратегии развития конкретной организации в перспективе по развитию основной деятельности и социальной сферы.

3) Осуществляется планирование в установленном порядке: разрабатываются стратегические планы развития на долгосрочной и среднесрочной основе, на ближайший год; утверждаются дорожные карты по их реализации

«ВОВЛЕЧЕННОСТЬ» (2-й показатель). В соответствии с разработанными стратегиями развития организации по принятым ОПРН и СНИИ реализуются стратегические планы, согласно дорожным картам, осуществляются наиболее важные виды работ организации, обеспечивающие эффективность и результативность ее деятельности:

1) вовлечение лучшего кадрового потенциала, в т.ч. молодых ученых и специалистов;

2) выполнение намеченных научных исследований на высоком уровне;

3) генерирование новых знаний, получение научных результатов, сравнимых с лучшими отечественными и мировыми аналогами;

4) создание условий для осуществления эффективной и результативной основной деятельности на основе необходимой политики в различных направлениях;

5) материально-техническое оснащение современным оборудованием и приборами на достаточном уровне реализации.

«ДОСТИЖЕНИЯ» (3-й показатель). В организациях целенаправленно налаживается эффективная система коммерциализации результатов, полученных в ходе выполнения различных видов работ. При реализации такой системы для проведения необходимых работ создается и осуществляет необходимую деятельность соответствующее специальное подразделение. Определяются методика и принципы практической реализации научных результатов.

В создаваемой научно-обоснованной системе обеспечения качества и результативности научных исследований в РК, в том числе оценка эффективности деятельности организаций, предлагается соблюдать следующий главный принцип, когда высокий рейтинг научных организаций и вузов, другие их блага будут зависеть, в основном, от обязательного получения научного результата высокого уровня, сравнимого с лучшими отечественными и мировыми аналогами, при этом в установленном порядке будут учитываться интересы ученых.

Если получаются научные результаты, высоко оцениваемые научным сообществом, то в обязательном порядке и в первую очередь для ученых в конкретных организациях должны создаваться условия в следующих направлениях:

1) администрирование и организационная поддержка, в том числе эффективное использование служебными и лабораторными помещениями, современным научным оборудованием, приборами и различной техникой;

2) реализация политики кадрового обеспечения, оздоровления, ведения здорового образа жизни, жилищного обустройства и др.

Таким образом, ученые будут знать и чувствовать свою нужность обществу, получать финансовую оценку и другие меры поддержки своей эффективной научной и научно-технической деятельности, направленной на благо развития науки в Казахстане, в мире, в целом.

А если не генерируются на постоянной основе новые знания в виде научных результатов высокого уровня и достижений, то такие организации не имеют право получать бюджетное финансирование и другие виды их обеспечения.

В настоящее время нами подготовлен рабочий вариант бальной системы по 1-му показателю – «ИНИЦИАТИВНОСТЬ» (схемы 2, 3).

Рисунок 2 – Критерии оценки в рамках БЭК - офиса

Одним из важных этапов реализации системы обеспечения качества и результативности научных исследований в РК является разработка и практическая реализация бальной системы по оценке эффективности (результативности) деятельности научных организаций и вузов (их научных структур, в том числе с юридическим статусом). Ее предполагается реализовывать в установленном порядке в рамках каждого из ранее указанных 3-х показателей по параметрам, учитывающим нюансы проведения научно-исследовательских и других видов работ. При этом по каждому показателю и соответствующим параметрам реализуются необходимые критерии оценки.

Оцениваются основные аспекты планирования перспектив развития конкретной организации по необходимым параметрам, согласно соответствующим критериям оценки. Вместе с тем, на слайдах 2, 3 не стоит обращать внимание на количественную оценку в баллах, она будет отрабатываться, чтобы прийти к истинному варианту.

Здесь также необходимо прокомментировать основные моменты. По мнению ведущих специалистов, независимых экспертов, научные организации и научные структуры вузов, особенно с юридическим статусом, имеющие

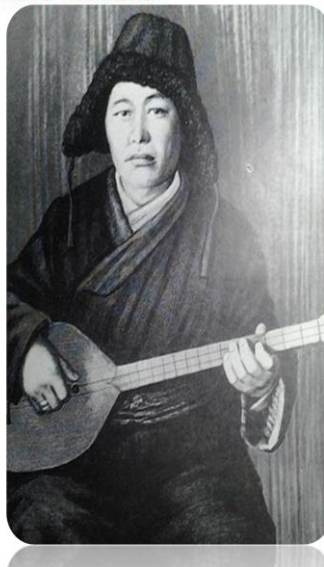
многолетний опыт осуществления фундаментальных исследований, на их основе создание научно-технических разработок и инноваций прикладного характера, стремятся планировать свою деятельность на, как можно больший, временной период времени, порой больше 15-20 лет, обеспечивая плановое решение назревших научных проблем с получением весьма важных для развития науки и высокопродуктивных научных результатов, обладающих актуальностью и перспективностью для развития различных сфер экономики, научной и практической значимостью на республиканском уровне, в том числе и на мировом, в исключительных случаях.

Казахи, которые поразили весь мир своими талантами...

Начало XX века

Из фондов РГУ ЦА И ФДЗ РК. Арх. № 8-1912.
Мунайпасов Жадыл-Мукан, победитель международных
турниров по борьбе б/м, 1910 г.

<https://www.youtube.com/watch?v=dnd9JAVe0g4>

Голос Амре

Кашаубаева

<https://www.youtube.com/watch?v=p1t0rD86fc>

В 2021 году исполнится 150 лет со дня рождения легендарного борца Кажымукана Мунайпасов

Рисунок 3 – Критерии оценки в рамках ФРОНТ - офиса

В этой связи рабочий вариант бальной системы по 1-му показателю – «ИНИЦИАТИВНОСТЬ» сориентирован в рамках БЭК-офиса на обязательность для научных организаций и вузов осуществлять свои научные исследования на плановой долгосрочной и среднесрочной перспективе по обоснованным и сформированным (спланированным) основным приоритетам развития науки и научно-технической деятельности (ОПРН) конкретной организации и соответствующим специализированным направлениям научных исследований (СННИ). При этом вся работа по планированию и реализации научных исследований конкретной организации должна быть сконцентрирована в стратегии развития науки, научно-технической и производственной деятельности организации в перспективе, которая в обязательном порядке у ней должна быть. В целях реализации данной стратегии формируется стратегический план с дорожной картой по его выполнению.

В рамках Фронт-офиса в конкретной организации в обязательном порядке на основе среднесрочного планирования разрабатывается к практической реализации стратегия осуществления социальной политики и обеспечения

социальной защиты сотрудников организации на ближайшие 3 года, где должны быть предусмотрены мероприятия в следующих направлениях: 1) кадровая и жилищная политика в организации; 2) оздоровление сотрудников организации 3) система применения подходов и требований менеджмента качества ИСО 9001.

Также в обязательном порядке разрабатывается коллективный договор конкретной организации со следующими мероприятиями:

- возмещение затрат в перечисленных направлениях: 1) социальная, кадровая и жилищная политики, а также материально-техническое оснащение исследователей; 2) обучение и повышение квалификации сотрудников, осуществляющих научные исследования по новым ОПРН; 3) оздоровление сотрудников организации; 4) обеспечение здорового образа жизни для сотрудников организации;

- размещение временно свободных денежных средств на счетах не менее трех банков второго уровня для оснащения служебных и лабораторных помещений современным научным оборудованием, приборами и различной техникой, а также для жилищного обустройства, имеющихся в организации ключевых и (или) приглашенных для работы в организации, квалифицированных специалистов и др.

Таким образом, реализация бальной системы в рамках 1-го показателя «ИНИЦИАТИВНОСТЬ» будет выявлять истинное положение в создании в организациях фундамента для осуществления эффективных и результативных, многолетних научных исследований по решению различных важных научных проблем в целях развития науки и ведущих сфер экономики республики. В результате ее реализации можно будет корректировать дальнейшее осуществление научной и научно-технической деятельности в организациях, принимать организационные меры по улучшению работ в данном направлении.

В настоящее время завершается работа по разработке бальной оценки в рамках основного – 2-го показателя «ВОВЛЕЧЕННОСТЬ», где, согласно соответствующим критериям, оцениваются основные аспекты результатов важных видов работ в ходе осуществления научных исследований в конкретной организации в отчетный период времени и обеспечивающих эффективность (результативность) ее уставной деятельности. Трудность осуществления исследовательских работ в данном направлении заключается в том, что для получения истинной картины требуется учесть системообразующие нюансы, связанные с определением и оценкой эффективности (результативности) научной и научно-технической деятельности в конкретных организациях.

На заключительном этапе в этом направлении будет отрабатываться бальная система в рамках 3-го показателя – «ДОСТИЖЕНИЯ» в следующих направлениях: 1) внедрение научных результатов в учебный процесс (учебные пособия, спецкурсы и др.; 2) реализация или внедрение прогнозов, концепций, стратегических моделей развития различных отраслей экономики, общества и др.; 3) оформление интеллектуальной собственности и авторских прав на полученные научные результаты, заключение лицензионных договоров и (или)

договоров уступки исключительных прав на научные результаты; 4) создание производств в лабораторных, опытно-промышленных и реальных условиях.

По завершению отработки бальной системы оценки эффективности (результативности) деятельности организаций будет подготовлена «Методика осуществления мониторинга и оценки эффективности (результативности) деятельности организаций Республики Казахстан, выполняющих научно-исследовательские, творческие, опытно-конструкторские и технологические работы» для утверждения в установленном порядке уполномоченным органом в сфере науки и научно-технической деятельности, и реализации.

Список использованных источников

1. Закон Республики Казахстан «О науке» 18 февраля 2011 года № 407-IV ЗРК
2. Закон Республики Казахстан «О коммерциализации результатов научной и (или) научно-технической деятельности» от 31 октября 2015 года № 381-V ЗРК
3. Федеральный закон Российской Федерации «О науке и государственной научно-технической политике» от 23 августа 1996 г. № 127-ФЗ (с учетом последующих изменений и дополнений).
4. Закон Украины «О научной и научно-технической деятельности» от 13 декабря 1991 года № 1977-XII
5. Правила оценки и мониторинга результативности деятельности научных организаций, выполняющих научно-исследовательские, опытно-конструкторские и технологические работы гражданского назначения, утвержденные постановлением Правительства РФ от 8 апреля 2009 года N 312.
6. Типовая методика оценки результативности деятельности научных организаций, выполняющих научно-исследовательские, опытно-конструкторские и технологические работы гражданского назначения, утверждена приказом Министерства образования и науки РФ от 14 октября 2009 г. N 406
7. Инструкция по оценке эффективности использования в народном хозяйстве республики результатов научно-исследовательских, опытно-конструкторских и опытно-технологических работ, утверждена постановлением Совета Министров Республики Беларусь 18.05.2002 N 637
8. Методические рекомендации по планированию, учету и калькулированию себестоимости научно-исследовательских, опытно-конструкторских, опытно-технологических работ, утвержденные приказом Государственного комитета по науке и технологиям Республики Беларусь 21.07.2017 № 206 (в редакции 24.05.2019 № 146)
9. Методические рекомендации по оценке эффективности научных научно-технических и инновационных разработок и их внедрения, утвержденные постановлением Государственного комитета по науке и технологиям Республики Беларусь 20 апреля 2017 г. № 9

10. Богатов В. В. Этика в научной деятельности // Вестник Дальневосточного отделения РАН. – 2008. – № 1. – С. 144—157.
11. Кулагин А.С. «Что такое научный результат, как его регистрировать и оценивать», научная статья в журнале ИННОВАЦИОННАЯ РОССИЯ «ИННОВАЦИИ», № 12 (242), 2018
12. Кулагин А. С. Оценка и самооценка научной организации, научная статья в журнале ИННОВАЦИОННАЯ РОССИЯ «ИННОВАЦИИ», № 10 (156), 2011.
13. Кулешова А.В. Особенности научной коммуникации в России (из опыта совета по этике научных публикаций) // Научный редактор и издатель. 2018. Т. 3. № 3-4. С. 129-133.
14. Нормы научной этики (приняты Сенатом Общества Макса Планка 24 ноября 2000 г.) / пер. В. Тереховой. <http://www.sbras.ru/HBC/2002/n04-05/f17.html>

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІКТІ ҚОРҒАУ ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

*Кабдуалиев Улан Балгабаевич,
Ж.Мусин атындағы Көкшетау
жоғары қазақ педагогикалық
колледжі, оқытушы
E- mail: ulan_26@mail.ru*

Аңдатпа. Елімізде зияткерлік меншік жүйесінің орнығу үдерісі және қалыптасып дамуы Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің орнығып, нығайтуымен қатар жүрді. Жоспарлы экономикадан нарықтық шаруашылық етуге тікелей өту зияткерлік меншік нысандарын пайдаланумен байланысты қатынастарға ықпал етті. Сондықтан, дүниежүзілік экономикалық форумның Жаһандық бәсекелестік индексі көрсеткіштерінің бірі «Зияткерлік меншікті қорғау» көрсеткіші болып табылады.

Аннотация. Процесс становления и развития системы интеллектуальной собственности в стране шел рука об руку с становлением и укреплением независимости Республики Казахстан. Непосредственному переходу от плановой экономики к рыночной способствовали отношения, связанные с использованием форм интеллектуальной собственности. Поэтому одним из показателей Глобального индекса конкурентоспособности Всемирного экономического форума является показатель «Защита интеллектуальной собственности».

Abstract. The process of formation and development of the intellectual property system in the country went hand in hand with the formation and strengthening of the independence of the Republic of Kazakhstan. The direct transition from a planned economy to a market economy was facilitated by relations associated with the use of forms of intellectual property. Therefore, one of the indicators of the Global Competitiveness Index of the World Economic Forum is the “Intellectual Property Protection” indicator.

Қазақстан тәуелсіздік алғаннан бастап, дүниежүзілік қауымдастықтың толыққанды мүшесі болды, сол арқылы халықаралық қатынастарда өзіне сәйкес құқықтар мен міндеттерді қабылдап отыр. Солардың бірі зияткерлік меншікті қорғау.

Зияткерлік меншіктің басты сипаттамасы меншікті пайдаланудың жеке құқықтарын тек зияткерлік меншіктің иесі, яғни автор ғана шамалай алуында, сонымен қатар, оның рұқсатынсыз зияткерлік меншікті ешқандай бөгде адам пайдалана алмауында. Зияткерлік меншік ұғымы елімізге тәуелсіздік алған жылдары келген еді.

Азаматтардың зияткерлік меншігін қорғау арқылы мемлекет олардың шығармашылық өрісінің дамуын, сол арқылы ел экономикасының дамуына қолайлы жағдай жасайды.

Қазақстанның әлемдік нарық кеңістігіне шығуы (бірінші кезекте ДСҰ-ға кіру), еліміздің табысты индустриялық-инновациялық дамуы Қазақстан Республикасының зияткерлік меншік саласындағы ұлттық заңнамасын жетілдіруді талап етеді.

Қазіргі әлемдік жаһандану кезеңінде зияткерлік меншікті қорғау, бұл өз алдына өте маңызды, сонымен қатар ол жаңа технологияларды жасауға қосқан үлес болып табылады. Осы үдерістерге байланысты елімізден жыл сайын мыңдаған студент әлемнің үздік университеттеріне шетелге оқуға жіберу туралы шешімі заңдылық. Мұны жас дарындардың элиталық тәрбиесіне ерекше көңіл бөлудің нәтижесінде әлемдегі экономикасы дамыған Жапония елінің тәжірибесі дәлелдейді.

Сондықтан қазір барлық дамыған елдер бір жағынан ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарға қомақты қаржы құюда, екінші жағынан зияткерлік меншікті қорғауға көп күш салуда және өз өнімдерін ілгерілетумен бір мезгілде, ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды дамыту мәселесін көтеруде.

Зияткерлік меншік құқығының негізгі көшбасшылары АҚШ, Еуропа және Жапония болып табылады, олардың үлесіне әлемде берілген барлық патенттердің 2/3 бөлігі келеді. Америка Құрама Штаттарында осы елдің 1 миллион тұрғынына жылына 500-ге дейін өнертабыс келеді, Жапонияда - кемінде 1000.

Өнертабыстарға тіркелген патенттер саны бойынша Қазақстан Ресей және Украинамен бірге ТМД елдері арасында алғашқы үштікке кіреді. Бұл елдерде орта есеппен 1 миллион адам жылына 100-ге дейін өнертабысқа ие болады. Өзбекстан, Қырғызстан және басқа да Орталық Азия республикаларында өнертабысқа патент әлдеқайда аз беріледі. Бұл жерде Қазақстанның, ең болмағанда, ғылыми жетістіктер мен іргелі жаңа технологияларды жасау бойынша өңірлік көшбасшыға, инновациялық ой орталықтарының біріне айнала алатынын көре аламыз [1].

ДСҰ-ға кіру перспективасы әлемде бар озық технологияларды табысты қолдану мүмкіндігімен және сонымен бірге олардың білімді қажет ететін және жоғары технологиялық өнімдерін сыртқы нарықта ілгерілетумен байланысты болуы керек. Ол үшін зияткерлік меншік әлемдік талаптарға сай деңгейде қорғалуы керек.

Қазақстан қазірдің өзінде Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының қамқорлығымен жұмыс істейтін бірқатар халықаралық шарттар, келісімдер мен

конвенциялардың, соның ішінде Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясының, Тауар таңбаларын халықаралық тіркеу туралы Мадрид келісімінің толыққанды мүшесі болғанымен біздің елімізде авторлардың құқықтары толық қорғалмаған.

Сондықтан озық технологияларды экспорттаушы әлемде көш бастап тұрған АҚШ 1999 жылы Қазақстанды зияткерлік меншікті қорғауды қамтамасыз етпейтін елдердің жыл сайынғы тізіміне енгізді.

Қазақстан бұл тізімге бірнеше себептермен енгізілді:

- авторлар құқықтарының жеткіліксіз қамтамасыз етілуі;
- республикада авторлық құқықтың кері күшін қорғаудың жоқтығы;
- Қазақстан Республикасының ДЗМҰ-ның орындаушылық пен фонограммаға авторлық құқық туралы шарттарын сақтамауы;
- зияткерлік меншік құқықтарын бұзғаны үшін жазаны қарастыратын қылмыстық заңнама нормаларының тиімсіздігі [1].

Авторлық құқықты қорғаудың жеткіліксіздігі кем дегенде үш нәрсені білдіреді: 1. Автор өз еңбегінің жемісін толық пайдалана алмаған кезде авторды өнертабысқа құқықтардан «оқшаулау» түрі; 2. Авторлық құқықты бұзу жағдайларының толық қамтылмауы; 3. Зияткерлік меншік саласындағы құқық бұзушылықтар үшін жазаның сәйкессіздігі.

Қазақстанның ДЗМҰ-ның, мысалы, орындаушылық пен фонограммаға авторлық құқық туралы шарттарына қосылмауы мүдделі тұлғаларды – жекелеген орындаушыларды да, дыбыс шығарушыларды да, бірқатар елдердің мемлекеттік органдарын да назардан тыс қалдырмайды.

Соңғы уақытқа дейін Интернетте орналастырылған немесе қарапайым таратылатын әртүрлі авторлық заттарды пайдалану мүлдем зиянсыз деп саналды: SMS, ұялы телефондарға арналған рингтондар, тіпті музыкалық фильмдердің қарақшылық жазбаларының ашық саудасы және т.б.

Бірақ, ең консервативті бағалаулар бойынша, әлемде зияткерлік қарақшылықтан келетін шығын жылына 20 миллиард долларға бағаланады! Сондықтан әлемнің жетекші елдерінің ішкі істер министрлері терроризм мен экстремизммен қатар жаңа технологиялар саласындағы қылмыстарды трансұлттық ұйымдасқан қылмыспен айналысатын ең қауіпті қылмыстардың қатарына жатқызуы кездейсоқтық емес [2].

Одан әрі, кейбір мәліметтерге сәйкес, әлемде жалған, контрафактілік өнімдердің көлемі жалпы әлемдік сауданың 5-7 пайызына жететінін атап өткен жөн.

Еуропалық Одақтың Сауда жөніндегі бас дирекциясы оның өкілдері, жеке компаниялар мен Қазақстанда жұмыс істейтін авторлық құқықтарды қорғау қоғамдары арасында сауалнама жүргізді. Осы зерттеу нәтижелері бойынша дирекция Қазақстанда зияткерлік меншік құқықтарын бұзу республика жұртшылығы бұрыннан үйреніп қалған жеткілікті кең таралған тәжірибе деген қорытындыға келді. Елдегі ең қиын жағдай шетелдік авторлық құқық иелері үшін, әсіресе авторлық құқықтары шетелде тіркелген болса, өз істерін дәлелдеу өте қиынға соғады. Қазақстан билігі, ЕО Бас сауда дирекциясының пікірінше,

жеткілікті ресурстар мен қажетті тәжірибенің болмауына, сондай-ақ сыбайлас жемқорлыққа байланысты қарақшылықпен күресе алмайды [3].

Ең маңызды мәселелердің бірі – саясатта, экономикада және идеологияда нақты стратегиялық міндеттердің жоқтығы. Осыған байланысты зияткерлік меншікті қорғаудың ұзақ мерзімді бағдарламасын әзірлеу кезінде құқық иеленушілердің ұлттық және ведомстволық мүдделерінің теңгерімін анықтау, жаһандану мен қазіргі әлемде болып жатқан басқа да тенденцияларды ескеру қажет. Мұндай бағдарламаны әзірлеу, кем дегенде, ғылыми негіздеуді, заңнамалық реттеуді, ұйымдастырушылық қамтамасыз етуді және сот тәжірибесінің бірлігін білдіреді.

Сонымен, авторлық құқықты қорғаудың тиімділігі мемлекеттік деңгейде қабылданып жатқан шаралардың тұтас кешеніне байланысты: бұл – соттардың жұмысын жақсарту, бұл – сыбайлас жемқорлықпен күрес, бұл – қолданыстағы заңнаманы жетілдіру.

Көптеген салаларда, соның ішінде зияткерлік меншікті қылмыстық-құқықтық қорғау және контрафактілік, бұрмаланған және сапасыз өнімнің айналымына қарсы күрес саласындағы жосықсыз бәсекеге қарсы күрес туралы қолданыстағы заңнама жеткілікті тиімді емес, өйткені нақты толық ауқымы іс жүзінде жоқ. Бұған осы санаттағы қылмыстық істердің жоқтығы туралы статистикалық мәліметтер ғана емес, сонымен қатар кәсіпорындарды рейдерлік басып алу, заңсыз банкроттық, ірі кәсіпорындардың шағын кәсіпорындарды жұтып қоюы, ұйымдасқан және трансұлттық қылмыстың өсуі де дәлел бола алады.

2018 жылдың 3 шілдесінен бастап «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне зияткерлік меншік саласындағы заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы» заң күшіне енді. Аталған Заң Азаматтық кодекс, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс, Салық кодексі, Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы заң, Селекциялық жетістікті қорғау туралы заң, Патенттік заң, Тауар белгілері туралы заң, Интегралды микросызбалар топологиясын құқықтық қорғау туралы заң, сондай-ақ басқа да кейбір актілерге өзгертулер енгізді.

Зияткерлік меншік құқықтарын бұзғаны үшін жазаны қарастыратын қылмыстық заңнама нормаларының тиімсіздігі қазірдің өзінде Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде зияткерлік құқықты бұзуға тікелей қатысты бір ғана (184) баптың болуын көрсетеді.

Францияда контрафактілік нарық әлемдік экономиканың шамамен 5 пайызын құрайды. Бұл ереже осы елдің үкіметін қылмыстың осы түріне қарсы тұру үшін жеткілікті қатаң шаралар қабылдауға мәжбүр етті. Француз заңы бойынша қылмыстық және әкімшілік жазаға тек «қарақшылар» ғана емес, сонымен қатар контрафактілік өнімді сатып алған тұтынушылар да тартылады.

Қытай көптеген әлемдік өндірушілердің авторлық құқығын жаппай бұзушы ел ретінде көрсетіледі. Қазіргі кезде Қытайдың әлемдік алпауыт мемлекеттерден үйрену кезеңі аяқталып, Қытайдың өз төл өндірісінің өрлеуі басталады. Бұл ең жақын көршісі ретінде біз үшін үлкен ойланатын мәселе.

Қазақстанның зияткерлік меншікті қорғай алмайтын елдердің қатарында болуы еліміздің Дүниежүзілік сауда ұйымында (ДСҰ) және отандық өндірушілердің АҚШ-тың жалпы преференциялар жүйесіне сәйкес кедендік жеңілдіктер алу мүмкіндігіне кері әсерін тигізуі мүмкін [3].

Сондықтан да елімізде ұлттық заңнаманы зияткерлік меншік саласындағы халықаралық стандарттарға сәйкестендіру бойынша ауқымды жұмыстар жүргізілу қажет.

Еліміздің Парламенті жоғары заң шығарушы орган ретінде ұлттық заңнаманы жетілдіру, халықаралық құқық нормаларымен үйлестіру бағытында орасан зор жұмыстар атқаруда. Бұл ретте Үкімет заң жобаларының негізгі әзірлеушісі болып табылады және бұл жерде зияткерлік меншік құқықтарын қорғау саласындағы заңнамалық қызметте тиісті министрліктердің белсенділігі міндеті туындайды.

Қазақстан Республикасына өнеркәсіптік дамыған елдердің – Еуропалық Одақ пен Америка Құрама Штаттарының инвестициясының көлемі артып келе жатқанын ескерсек, зияткерлік меншікті қорғау саласындағы қазақстандық ұлттық заңнаманы жетілдіру және оны сәйкестендіру өзекті мәселе. Ал бұл бағыттағы маңызды жайттардың бірі – қылмыстық заңнаманы қатайту.

Бұл ұлттық заңнаманы ізгілендіру тұжырымдамасына қайшы келмейді, керісінше, ізгілендіру теориясын растайды, өйткені ол көпшіліктің мүддесін азшылықтың озбырлығынан қорғайды.

Бекітілген индустриялық-инновациялық даму бағдарламасы және Қазақстан Президентінің әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 30 елдің қатарына кіру міндеті отандық ғалымдарды, мамандарды, өнертапқыштарды белсендіруі керек, өйткені өнертабыстардың көпшілігін жалғыз данышпандар, жанкүйерлер және әділетті адамдар жасайды. Олардың қолданыстағы зияткерлік меншікке авторлық құқықтары және алдағы түпнұсқа идеялар, әзірлемелер, өнімдер және т.б. сенімді қорғалған болуы керек, Біз өз өнімдеріміз бен технологиямызды Қазақстан шекарасынан тысқары жерлерге ілгерілетпекпіз: импортты алмастырудан экспортқа бағытталған отандық индустрияға көшуіміз керек, яғни. интеллектуалдық қорғаныс түрінен белсенді әрекеттерге дейін. Ал бұл игі істе мемлекет нәтижелі идеяларды тудыратын адамдарға кедергі жасамай, жан-жақты қолдау көрсетуі керек.

Әлемдік аренадағы индустриалды-инновациялық серпілістің жарқын мысалы ретінде «Азия жолбарыстары» мысалы, Оңтүстік Корея, Малайзия, Сингапур елдерінің тәжірибесін келтіруге болады. Бұл елдерде мемлекеттің күш-жігері біріктірілді, ол жоғары технологиялық өндірістердің өркендеуі үшін ұйымдық-құқықтық жағдайларды қамтамасыз ете алды, оның әсерін осы мемлекеттердің әрбір азаматы сезінді. Азаматтардың ғажайып еңбекқорлығы, патриотизмі, өз амбицияларын саясатта емес, ең алдымен бизнесте, өндірісте жүзеге асыруға деген ұмтылысы таңғажайып нәтиже берді. Нәтижесінде кеше әлі белгісіз елдер әлемге технологиялық «ғажайыпты» көрсетті.

Зияткерлік меншікті қорғау ұлттық қауіпсіздік мәселелерінің санатына кіреді, өйткені ол мемлекеттің әлемдік қауымдастықта аман қалуы, елде бөтеннің меншігін, ақыл-ойын құрметтеуге негізделген өркениетті азаматтық қоғам құру.

Бұл еліміздің ұзақ мерзімді дамуының ең сенімді негізі, табиғи ресурстардың бар-жоғына қарамастан оның гүлденуінің кепілі. Ұлттың бәсекеге қабілеттілігі, мемлекетіміздің бәсекеге қабілеттілігі осының негізінде жатыр [4].

Адамның бойына біткен шығармашылық потенциалы – ол қиялдың сарқылмайтын ресурсы. Ол материалдық және рухани құндылықтарды қалыптастырады. Тұлғаның шығармашылық қиялынан туған заттарды қолданбайтын адам жоқ. Алайда шығармашылықтың пайда болуына тікелей қатысты өзіндік автор болады. Бұл зияткерлік жеке меншік ұғымын қалыптастырады. Тұлғалардың өнертабысы, шығармашылық жаңалықтары бірте бірте дүниежүзінде ел экономикасының дамуының көрсеткішіне айналмақ.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, бүгінгі таңда адамзаттың ғылыми-зерттеу және басқа да интеллектуалдық қызметінің деңгейі бүкіл әлемнің, жеке мемлекеттің, кәсіпорынның және әрбір адамның әскери, өндірістік, экологиялық, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелеріне тікелей байланысты деп айта аламыз. Уақыт өте келе ол бүкіл адамзат дамуының анықтаушы факторына айналады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Абдраимов Б. Защита интеллектуальной собственности в Казахстане: проблемы и перспективы. Юрист. - .2005. - Б. 36-39.
2. Зияткерлік меншікті қорғау – еліміздің стратегиялық нысанның бірі. Текст: электронный. – URL: <https://kazpatent.kz>
3. Европейский Союз заявляет о серьезных нарушениях в сфере защиты интеллектуальной собственности в Казахстане Текст: электронный. – URL: <http://www.mpa.ru>
4. Зияткерлік меншік құқығын қорғау мәселесі, Текст: электронный. – URL: <https://articlekz.com>

МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ УЧЕБНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ УМЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ ФИЗИКИ

В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Калижарова Аяужан Асылбековна,
магистр педагогических наук,
учитель физики и информатики

*КГУ «Каменская средняя школа» отдела образования
Уланского района управления образования ВКО*

Аңдатпа. Мұғалімнің мектептегі ғылыми-әдістемелік жұмысы білім беру және кәсіби қызметпен тығыз байланысты. Бұл ғылыми қызмет теориялық ғылыми БІЛІМНЕН

шындықты практикалық білуге көшуге мүмкіндік беретіндігімен негізделген. Басқаша айтқанда, ақпараттық материалдардың кең ағынын физика бойынша білімді практикалық тексеру мақсатында студенттердің өзін-өзі зерттеуімен алмастыруға БОЛМАЙДЫ. Физика сабақтарында зерттеу дағдыларын дамыту процесінде зерттеу әдістемесі мен білім алу әдістері өте маңызды.

Аннотация. Научно-исследовательская работа педагога в школе тесно связана с организацией учебно-исследовательской деятельности обучающихся. Это обосновано тем, что научная деятельность позволяет перейти от теоретических научных знаний к практическому познанию реальной действительности. Другими словами, обширный поток информационного материала невозможно заменить самостоятельным исследованием обучающихся с целью практической проверки знаний по физике. Решающее значение принадлежит методологии исследования и способам добывания знаний в процессе развития исследовательских умений на уроках физики.

Abstract. The scientific and methodological work of a teacher at school is closely connected with educational and professional activities. This is justified by the fact that scientific activity allows you to move from theoretical scientific knowledge to practical knowledge of reality. In other words, an extensive flow of information material cannot be replaced by an independent study of students for the purpose of practical verification of knowledge in physics. Crucial importance belongs to the methodology of research and methods of obtaining knowledge in the process of developing research skills in physics lessons.

Образование призвано быть одним из важнейших приоритетов долгосрочной стратегии «Казахстан-2050». Новый этап развития казахстанской системы образования характеризуется изменением представлений о личности обучающегося, выступающей в качестве системообразующего начала образовательного процесса. Меняются цели и задачи современного образования, акцент переносится с «усвоения» знаний на формирование образовательных компетенций. Основными причинами тому являются изменение социально-экономических условий в обществе, ускоренное развитие новых технологий и процессов цифровой информатизации.

В условиях модернизации системы образования исследовательская деятельность направлена на постижение себя как личности и реального мира, открытие обучающимися новых знаний с целью определения ценностных установок и правильных путей взаимодействия с окружающим миром. Это должно обеспечить условия для продуктивного развития интеллектуально-творческого потенциала личности обучаемого, средства их активизации, формирования интереса к изучаемому материалу, существенно расширяя рамки структуры и содержания материала, формируя предметные и общие умения.

В рамках данной работы, связанной с образовательным процессом, необходимо четко разграничить понятия «научно-исследовательская деятельность» и «учебно-исследовательская деятельность».

Большинство исследователей считают, что индивидуальное научное познание должно быть нацелено на то, чтобы раскрыть внешние и внутренние связи, свойства, законы, отношения между изучаемыми объектами и явлениями, которые происходят в реальной жизни [6].

По мнению ученых, учебно-исследовательская деятельность основана на сущностных характеристиках исследовательской и учебной деятельности. В

процессе реализации учебной деятельности педагог ориентирован на развитие личности обучающегося в ходе организации взаимодействия с ним [1].

Учебно-исследовательская деятельность отличается от научно-исследовательской следующими компонентными составляющими (схема 1).

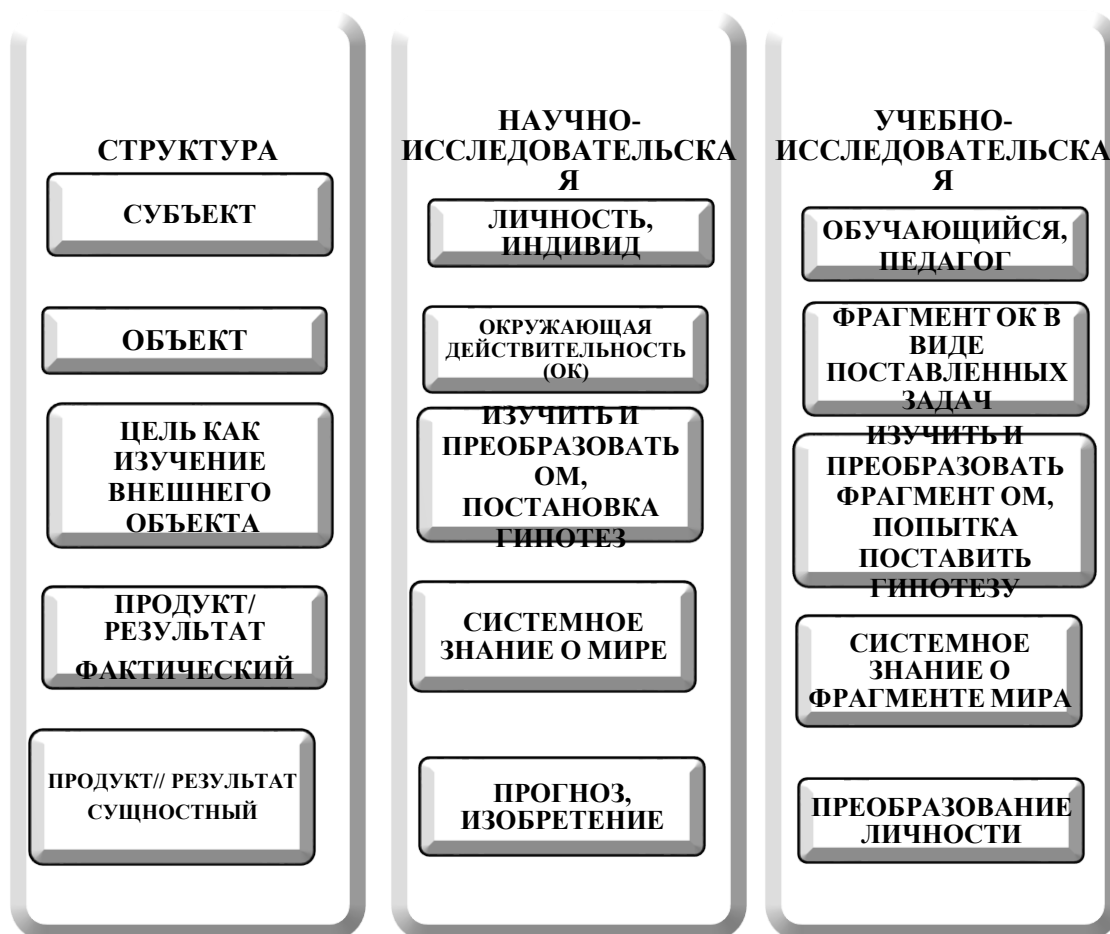

Рисунок 1 – Особенности научно-исследовательской и учебно – исследовательской деятельности

Результаты проведенной диагностики показали, что педагоги испытывают затруднения при организации учебно - исследовательской деятельности - 35% педагогов. Владеют разнообразными технологиями организации учебно-исследовательской деятельности школьников 46% педагогов. Проявляют творчество и учебно - исследовательский подход на уроках - 55%.

На основе изученных данных, выявленных в ходе наблюдения за ходом учебного процесса, выделены пути развития учебно - исследовательских умений у обучающихся, позволяющие отразить модель развития учебно - исследовательских умений на уроках физики.

Конструирование модели основано на изученных и проанализированных теоретических предпосылках развития научно-исследовательской и учебно – исследовательской деятельности, в качестве которых выступают системный,

комплексный, субъектный, деятельностный, личностно-ориентированный синергетический, исследовательский подходы.

Модель развития исследовательских умений обучающихся на уроках физики предполагает целенаправленность как первостепенная характеристика ее построения, в связи с этим считаем целесообразным сформулировать цель, которая будет определенным вектором в определении функциональных характеристик компонентов модели. Целью модели является – создание условий для развития учебно - исследовательских умений на уроках физики

Стратегические направления деятельности по развитию учебно - исследовательских умений на уроках физики. основаны на принципах системы:

- направленность учебного процесса на исследовательскую деятельность - данный принцип предполагает непосредственно деятельность самого педагога, ориентирующего обучающихся и задающего определенный вектор их развития;
- диалогичность – данный принцип предусматривает разработку и реализацию диалогических стратегий взаимодействия основных субъектов образовательного процесса.

- индивидуализация обучения осуществлена:

- 1) в ходе постановки общей учебно - познавательной задачи как фрагмент познания окружающей действительности;

- 2) в ходе групповой работы, когда каждая группа выполняет задание;

- 3) работой обучающихся в парах переменного состава, когда каждый ученик пары, усвоив свое задание, объясняет другому и разрабатывает алгоритм поэтапного формирования действий;

- 4) использованием консультантов, т.е. успевающий ученик, имеющий мотив помочь однокласснику, занимается с одним или несколькими учащимися;

- 5) приспособлением учебного материала, методов и средств обучения к индивидуальным способностям каждого ученика. Например, упражнения различной степени трудности, индивидуальные варианты домашнего задания.

Рисунок 2 - Модель развития учебно - исследовательских умений обучающихся на уроках физики

- принцип занимательности как выбор и использование для формирования учебно - исследовательских умений приемов, включающих средства при выполнении определенных условий, используемых адекватными способами, обеспечивающих занимательность, но не развлекательность процесса. Это разумное, сбалансированное сочетание рациональных способов действий и эмоционального всплеска положительных эмоций. С учетом этого нет необходимости в бесконечном разнообразии методических приемов, игрового материала и эмоциональности объяснения, т.к. они сами по себе не способствуют формированию глубокого познавательного интереса.

- **принцип самоорганизации.** По мнению исследователей, свойством личности мобилизовать себя, целеустремленно и активно используя возможности для достижения ближних, средних и дальних целей, рационально используя при этом время, силы и средства относят умение организовать свое поведение, действия [1].

Большинство ученых выделяют следующие умения самоорганизации учебно-познавательной деятельности школьника:

- определение цели учебного задания;
- планирование алгоритма действий в учебном задании;
- выделение свойств и признаков учебного задания;
- контроль хода выполнения и очерчивание результатов учебного задания;
- оценивание хода и действия учебного задания [2].

В работе рассматривается процесс развития учебно - исследовательских умений на уроках физики, поэтому целесообразно выделить особенности, в частности:

- экспериментальный характер учебно-познавательной деятельности;
- максимальная индивидуализация обучения;
- оптимальная загруженность всех учащихся на уроке;
- самостоятельный характер учебной деятельности;
- практический характер деятельности, включить в состав модели.

Ядром модели выступает такой компонент как содержание и формы работы по развитию учебно - исследовательских умений на уроках физики. Формы работы могут самыми разнообразными и могут варьироваться в зависимости от запросов и потребностей как педагогов, так и обучающихся. Учитывая специфику предмета физики, необходимо выделить следующие ее формы: индивидуальные, групповые и коллективные, а также их системное использование и сочетание с наблюдением, экспериментами, выдвижением гипотез, формулированием теорий, законов, правил разнообразными активными методами обучения, методиками и технологиями, которые в совокупности образуют методику развития учебно - исследовательских умений обучающихся.

Следующим важным компонентом модели является наличие субъектов взаимодействия в ходе процесса развития учебно - исследовательских умений обучающихся.

Субъектность как способность позиционировать себя как стратега собственной деятельности, постановка и коррекция цели, осознание мотива,

самостоятельное выстраивание плана деятельности для проектирования и обоснования жизненных позиций [3].

Субъектами в модели выступают, с одной стороны, учителя физики, а с другой стороны, обучающиеся среднего звена школы, изучающие предмет «Физика». Эффективности любой деятельности, в том числе и обучающей, можно достигнуть, если данный процесс организован как процесс взаимодействия, в котором проявляются информационные, коммуникационные связи между субъектами взаимодействия. Говоря о взаимодействии, мы имеем в виду отношения двух индивидов, каждый из которых выступает активным субъектом.

Механизм реализации условий зависит от существенных компонентов, объединенных в комплекс объектов, наличие которых дают необходимость существования данного явления [4].

Механизм реализации педагогических условий зависит от совокупности внешних обстоятельств, в которых протекает образовательный процесс, от факторов, способствующих успешному развитию учебно - исследовательских умений обучающихся на уроках физики.

Применение инновационных технологий обучения (информационных, телекоммуникационных, коммуникативных, игровых) позволяет сформировать целостную структуру деятельности обучающихся, с целью:

- создания реального контекста исследовательской деятельности на уроке физики;
- диагностики актуальных и перспективных учебно-исследовательских умений подростков;
- стимулирование и поддержание педагогами определенного уровня исследовательских умений учащихся;
- комбинация различных видов работы как оптимальное сочетание коллективных, групповых и индивидуальных форм работы с обучающимися;
- создание ситуации успеха, позволяющего компенсировать возможные трудности в процессе исследовательской деятельности;
- создание стратегии для реализации «субъект-субъектных» отношений в системе «ученик-учитель».

Так как термин «оптимальность» обозначает наилучший баланс между переменными характеристиками с учётом целевой аудитории, то применительно к рассматриваемой ситуации, выявленные педагогические условия относятся к оптимальным. Результат в модели выступает в виде достижения определенного уровня развития учебно-исследовательских умений обучающихся на уроках физики. Модель развития учебно - исследовательских умений апробирована в ходе ее внедрения в процесс обучения физике на базе средней общеобразовательной школы с. Каменка отдела образования Уланского района управления образования ВКО и для получения более достоверных и обоснованных результатов имеет продолжение.

Список использованных источников

1. Молдабекова М.С., Асембаева М.К., Акжолова А.А. Методология решения проблем в формировании исследовательских компетенций магистрантов // Материалы XIII Международной конференции «Физика в системе современного образования (ФССО-2015)», Санкт-Петербург, 1-4 июня 2015 г., Т.1. – СПб: Изд-во ООО «Фора-принт». - 2015.- С.147-150.
2. Молдабекова М.С., Жаврин Ю.И., Поярков И.В., Мукамеденкызы В. Внедрение научных методов исследований в специальный физический практикум – основа формирования профессиональных компетентностей студентов // Физическое образование в вузах. - Т.19, - № 2. - 2013. - С. 110-114.
3. Вихорева О. А. Исследовательская деятельность старшеклассников в условиях дополнительного образования детей: теоретико-методологический аспект: монография. — Челябинск: Уральская академия, 2008 — 188 с.
4. Леонтович А. В. Концептуальные основания моделирования исследовательской деятельности учащихся // Школьные технологии. — 2006 — № 5 — С. 63-71.

НАЛОГОВОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В КАЗАХСТАНЕ: ТЕНДЕНЦИИ И ПОДХОДЫ (НА ПРИМЕРЕ РАЗВИТЫХ СТРАН)

*Касимов Канат Маулетжанович,
Национальная академия образования
имени Ы.Алтынсарина,
г. Астана, Казахстан*

***Аңдатпа.** Қазіргі уақытта мемлекет ғылыми қызмет құнының өсуіне әсер ету спектрінің факторларының бірі болып табылады. Үкімет қаржыландыратын және ғылыми-зерттеу институттары мен университеттердің зертханалары арқылы жүргізетін іргелі және қолданбалы зерттеулер, мұның өзі жеке зерттеулер деңгейіне әсер етеді. Нарықтағы мойындалған сәтсіздіктерге байланысты үкімет жеке сектормен ғылыми серіктестікті, жеке ҒЗТҚЖ-ны тікелей қаржыландыруды және салықтық жеңілдіктерді қоса алғанда, бизнестің ҒЗТҚЖ-ны одан әрі ынталандырудың бірқатар тетіктерін пайдалануда. Әдістерді таңдау – қоғамдық зерттеу күш-жігері, серіктестік, бизнесті зерттеу мен әзірлеуге тікелей қолдау көрсету, нарықтық ынталандыру және т.б. – негізінен ұлттық контекстке байланысты.*

Бұл мақалада Қазақстан Республикасындағы ғылыми қызметті салықтық ынталандыру құралдары берілген. Мақалада Қазақстан Республикасында ғылыми қызметпен және ҒЗТҚЖмен айналысатын ұйымдарға қатысты қолданылатын салықтық жеңілдіктер қарастырылады. Дамыған елдер қолданатын салықтық жеңілдіктер саласындағы ғылыми қызметті ынталандырудың тенденциялары мен тәсілдері талданады, біздің елімізде қолдану мүмкіндігі бойынша ұсыныстар берілді.

***Аннотация.** В настоящее время государство является одним из факторов в спектре влияний по увеличению расходов на научную деятельность. Фундаментальные и прикладные исследования, которые правительства финансируют и проводят через лаборатории исследовательских институтов и университетов, которые сами по себе влияют на уровень*

частных исследований. Из-за признанных сбоев рынка, государство использует ряд механизмов для дальнейшего стимулирования НИОКР бизнеса, включая исследовательское партнерство с частным сектором, прямое финансирование частных НИОКР и налоговые льготы. Выбор подхода - государственное исследование усилия, партнерство, прямая поддержка бизнес-исследований и разработок, рыночные стимулы, и т. д. - во многом зависит от национального контекста.

В данной статье представлены инструменты налогового стимулирования научной деятельности в Республике Казахстан. В статье исследуются налоговые льготы, применяемые в Республики Казахстан, в отношении организаций, занимающихся научной деятельностью и НИОКР. Проанализированы тенденции и подходы стимулирования научной деятельности в области налоговых льгот, применяемых развитыми странами, даны предложения по применимости в нашей стране.

Abstract. Currently, the state is one of the factors in the spectrum of influence on increasing the cost of scientific activities. Fundamental and applied research that governments fund and conduct through the laboratories of research institutes and universities, which itself affects the level of private research. Due to acknowledged market failures, the government is using a number of mechanisms to further stimulate business R&D, including research partnerships with the private sector, direct funding of private R&D, and tax incentives. The choice of approach - public research efforts, partnerships, direct support for business research and development, market incentives, etc. - depends largely on the national context.

This article presents the instruments of tax incentives for scientific activity in the Republic of Kazakhstan. The article examines the tax incentives applied in the Republic of Kazakhstan in relation to organizations engaged in scientific activities and R&D. The trends and approaches to stimulate scientific activity in the field of tax incentives used by developed countries are analyzed, proposals are given for applicability in our country.

В современных условиях перманентного кризиса в экономике актуальность исследований в сфере налоговых льгот для научной деятельности существенно возрастает. С одной стороны, во время экономических спадов определенные статьи налоговых доходов в бюджет страны снижаются, государство стремится сократить налоговые расходы, связанные с предоставлением налоговых льгот ищет новые способы для пополнения бюджета путем ведения дополнительного налогового бремени для определенных категорий или отраслей экономики. С другой стороны, именно НИОКР являются локомотивом будущего роста экономики. И отмена для них налоговых льгот или отказ от совершенствования системы налогового обложения в сторону стимулирования научной деятельности даже во время кризиса, может привести не к пополнению доходов бюджета, а к усугублению стагнации.

Согласно данным Всемирного банка общие расходы на НИОКР стран мира на 2022 год составили 2,476 трлн долларов США, что на 5,43% больше, чем 2,348 трлн долларов, которые были потрачены в 2021 году. Это увеличение может быть объяснено ежегодным увеличением расходов на НИОКР в странах, входящих в ТОП-10 (от США до Бразилии), что эквивалентно более 80% всех мировых расходов [1].

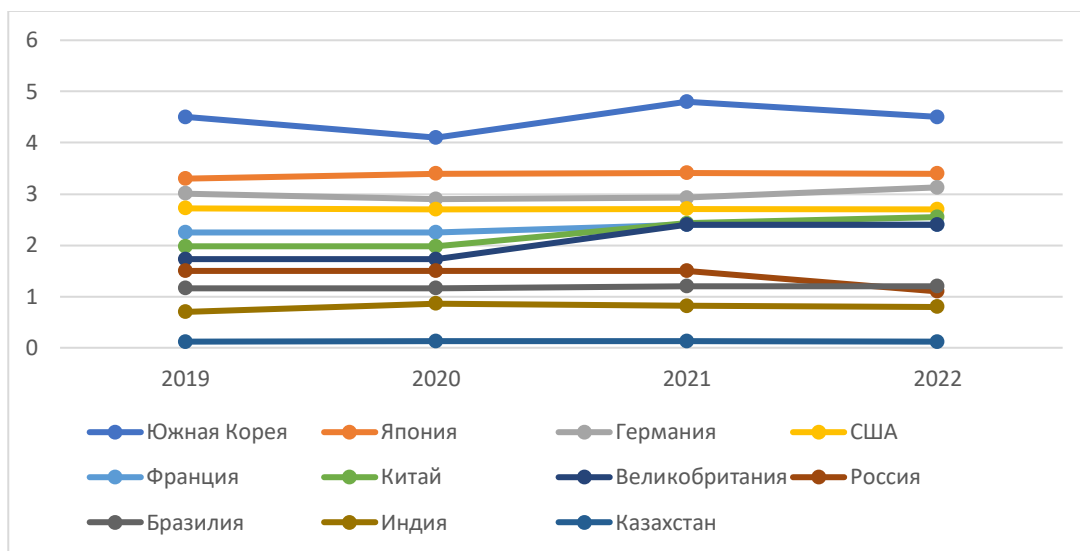

Рисунок 1 - Уровень расходов на НИОКР Казахстана в сравнение со странами, входящими в ТОП-10 в процентах от ВВП [2]

В рамках научной статьи проведен теоретический анализ научной и специальной литературы по проблеме исследования; анализ законодательных и нормативных документов по налоговым льготам; анализ и обобщение налогового стимулирования научной деятельности развитых стран; методы математической статистики по обработке данных.

Как правило затраты на НИОКР Казахстана за последние года не превышают и 0,2% от ВВП. Анализируя сведения по уровням расходов на НИОКР можем наблюдать существенный отрыв (в десятки раз в процентах от ВВП) в объемах выделяемых средств на научные исследовательские работы между Казахстаном и странами входящими в ТОП-10. Кроме того еще более 20 стран расходуют на НИОКР более 1% от ВВП ежегодно, тогда как Казахстан за все годы независимости (более чем 30 лет) потратил на НИОКР не более 1,5 процентов от ВВП.

Стоит отметить, что в развитых странах прикладными исследованиями занимается в основном бизнес с дальнейшей коммерциализацией результатов исследований. Тогда как в Казахстане наибольшая доля затрат по развитию как фундаментальных, так и прикладных исследований лежит на государственном бюджете.

Исследуя структуру расходов на НИОКР Казахстана в 2022 г. по данным ЮНЕСКО, можно наблюдать, что расходы бизнеса в общей структуре затрат на НИОКР составляют 35,1%. То есть в Казахстане в основном финансирование исследований производится государством и университетами.

Рисунок 2 - Расходы на НИОКР Казахстана в долларах по ППС

Изучив государственный бюджет Республики Казахстан на 2023-2025 годы, можно с высокой долей вероятности утверждать, что радикального увеличения объемов финансирования, в том числе и базового, со стороны государства деятельности научных организаций и университетов не предстоит. Поскольку государственный бюджет в последние годы имеет тенденцию ежегодного дефицита [3].

Таким образом, стимулирование научной деятельности помимо средств государственного бюджета видится в исследовании тенденции и подходов развитых стран, в частности налогового стимулирования научной деятельности.

Большинство налоговых льгот на НИОКР эффективны как инструмент для стимулирования НИОКР в бизнесе, но их эффективность зависит от величины предприятий в разных странах. Налоговые льготы также лучше подходят для поддержки проектов НИОКР, близких к рынку, в то время как прямое государственное финансирование - например, в виде грантов и закупок НИОКР - более способствует исследованиям, которые могут не сразу привести к появлению новых товаров или услуг [4].

Налоговые льготы в Чешской Республике и Бельгии: корпоративные исполнители НИОКР, независимо от их размера или уровня затрат на НИОКР получают одинаковую ставку налоговых субсидий на НИОКР, то есть не применяются пороговые значения, которые ограничивали бы размер налога на НИОКР. То же самое верно и для стран, которые вводят такие ограничения, но они фактически не являются обязательными или действуют только для небольшого числа фирм (таких как Франция).

В Чили, Норвегии, Швеции поддерживают внутренние НИОКР только до определенного предела, а в Австрии сторонние НИОКР, и если этот порог достаточно низок, ставка налоговой поддержки фактически выше для фирм, которые выполняют меньше НИОКР, которые в среднем также меньше по размеру [5].

Австралия, Канада и Япония предлагают льготный налоговый режим малым и средним предприятиям, а Нидерланды и Португалия – стартапам, в виде расширенных налоговых льгот или ставок надбавок. Целевые ставки также могут применяться для определенных типов исследований (например, фундаментальных и энергетических исследований, совместных исследований и разработок).

США предоставляет налоговый кредит на НИОКР, состоящий из регулярного исследовательского кредита (RRC) 20% и альтернативного упрощенного кредита (ASC) 14% (6%, если НИОКР не проводились в течение последних 3 лет) – взаимоисключающие в своем использовании и две дополнительные специальные схемы, которые применяются только к определенным расходам на фундаментальные исследования 20% и исследования в области энергетики 20% [6,7].

Стоит также исследовать какие подходы и тенденции по стимулированию НИОКР в Китае. КНР вводит механизмы по усилению политики в области целевого финансирования НИОКР путем поощрения частных инициатив. Непрестанная гонка с США привела к тому, что КНР объявил о стратегии государственной поддержки своего технологического сектора.

Предприятия высоких и новых технологий (HNTE) применяют особый налоговый режим со сниженной ставкой корпоративного подоходного налога (КПН) с 25 процентов до 15 процентов, это становится основным из проявлений налоговых льгот в рамках государственной политики КНР по поддержке НИОКР. [8]

Технологические малые и средние предприятия (TSME) в Китае, получают вычеты на свои расходы на НИОКР. При условии, что расходы на НИОКР TSME не образуют нематериальные активы и включаются в состав текущих прибылей и убытков, на основании фактического вычета из налогооблагаемого дохода может быть дополнительно вычтено 100 процентов таких расходов на НИОКР. Если расходы на НИОКР сформировали нематериальные активы, они могут быть амортизированы до КПН в размере 200 процентов от фактической стоимости нематериальных активов [9].

В Великобритании научно-исследовательские организации освобождаются от уплаты корпоративного налога (в Казахстане также, эти организации относятся к социальной сфере – статья 290 Налогового Кодекса).

В ряде стран широко используется механизм налоговых каникул. Как правило механизма налоговых каникул, как и законодательно утвержденного понятия в Казахстане не имеется, однако по поручению главы государства периодически объявляются моратории на проведение налоговых проверок малого и среднего бизнеса. Тогда как, в Китае от уплаты налогов освобождаются предприятия первые 2-5 лет после первого года получения дохода, в Израиле – 7 лет, в Индии – 10 лет.

В развитых странах, в Германии, Финляндии, Исландии и Швеции, специальные налоговые кредиты и скидки на инновационную деятельность не предусматриваются налоговой политикой, однако в этих странах за счет иных

налоговых механизмов осуществляется стимулирование научной деятельности. К примеру, в Германии организациям, осуществляющих научно инновационную деятельность разрешается уменьшать налогооблагаемую прибыль на полную величину расходов на НИОКР (в Казахстане на 50% - статья 288 Налогового Кодекса и только при уплате корпоративного подоходного налога). В Финляндии и Швеции для частного сектора осуществляющего НИОКР действует специальная система вычетов.

В целом, согласно имеющимся данным, налоговые льготы на НИОКР оказывают значительное влияние на НИОКР в бизнесе. В разных странах, отраслях и фирмах разного размера на 1 единицу налоговой поддержки НИОКР приходится в среднем около 1,4 единицы инвестиций в НИОКР. Более глубокий анализ неоднородности фирм показывает, что один евро налоговой поддержки НИОКР превращается в более 1,4 евро на НИОКР для малых фирм с менее чем 50 сотрудниками, один евро на НИОКР для средних фирм с 50-249 сотрудниками и только около 0,4 евро на НИОКР для крупных фирм с 250 и более сотрудниками. Налоговые льготы на НИОКР стимулируют текущие расходы на НИОКР - затраты на рабочую силу и расходные материалы на НИОКР - только в случае малых и средних фирм, в то время как они стимулируют увеличение капитальных затрат на НИОКР и аутсорсинговых НИОКР для фирм любого размера. [5].

Примечания: на рисунке показан валовой коэффициент прироста налоговых льгот на НИОКР - сумма инвестиций в НИОКР, вызванных одним евро налоговой поддержки НИОКР. Коэффициенты инкрементальности выводятся из оценочной эластичности внутренних расходов на НИОКР по отношению к В-индексу, то есть компоненту налоговых льгот в стоимости НИОКР для пользователей. Мы запускаем регрессию OLS на основе наблюдений, определенных по стране, отрасли, классу размера фирмы и году, с учетом добавленной стоимости в отрасли и богатого набора фиктивных переменных.

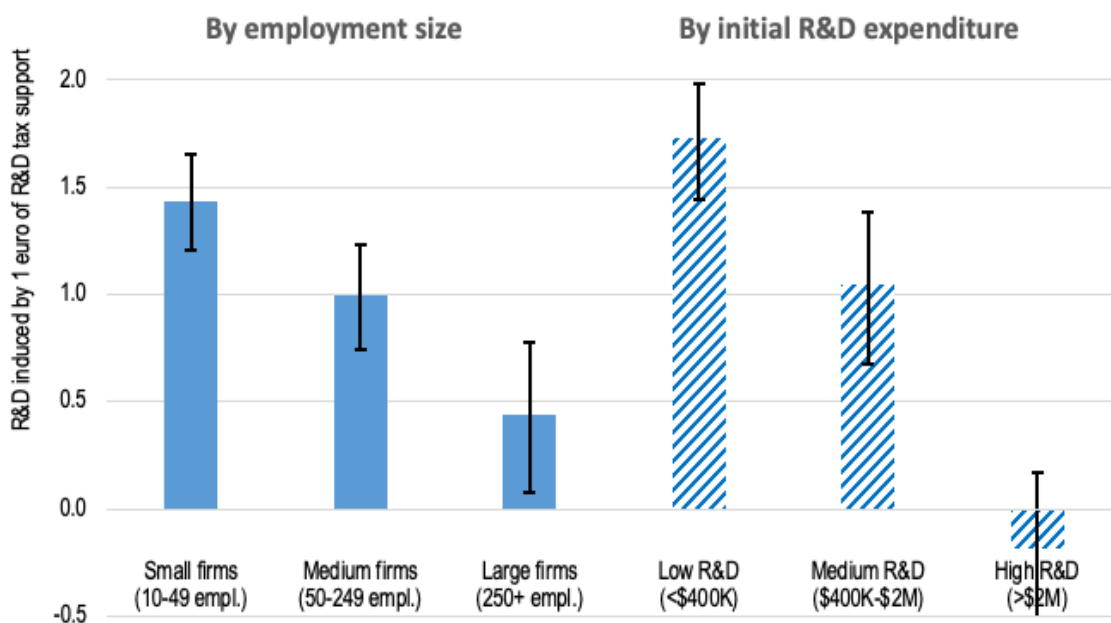

Рисунок 3 - Влияние налоговых льгот на НИОКР на инвестиции в НИОКР по размеру компаний и расходам на НИОКР

То есть размер предприятий не связан с размером занятости, а скорее отражает различия в начальном уровне инвестиций в НИОКР между бизнесом разной величины. Налоговые льготы на НИОКР больше стимулируют НИОКР для малого и среднего бизнеса, потому что эти предприятия в среднем выполняют меньше НИОКР.

Данный вывод необходим при разработке налоговых льгот для НИОКР. Во-первых, они оправдывают схемы, которые предлагают (пропорционально) более высокие субсидии независимым малым и средним исполнителям НИОКР.

Во-вторых, они предполагают, что установление преференциального режима на основе расходов предприятий на НИОКР может быть более рентабельным, чем на основании таких критериев, как размер занятости. Тем не менее, более сильные эффекты, обнаруженные для более мелких исполнителей НИОКР в случае вложений НИОКР, не гарантируют более сильного воздействия на результаты инноваций или более сильного распространения знаний на другие фирмы.

Например, одно исследование показало, что НИОКР, выполняемые крупными фирмами, могут с большей вероятностью вызвать побочные эффекты знаний.

То есть в настоящее время налоговые льготы стали основным политическим инструментом, который правительства используют для поощрения компаний к инвестированию в НИОКР.

Анализ действующего законодательства Республики Казахстан относительно вопроса налоговых льгот при затратах на НИОКР в Республике Казахстан показал следующее.

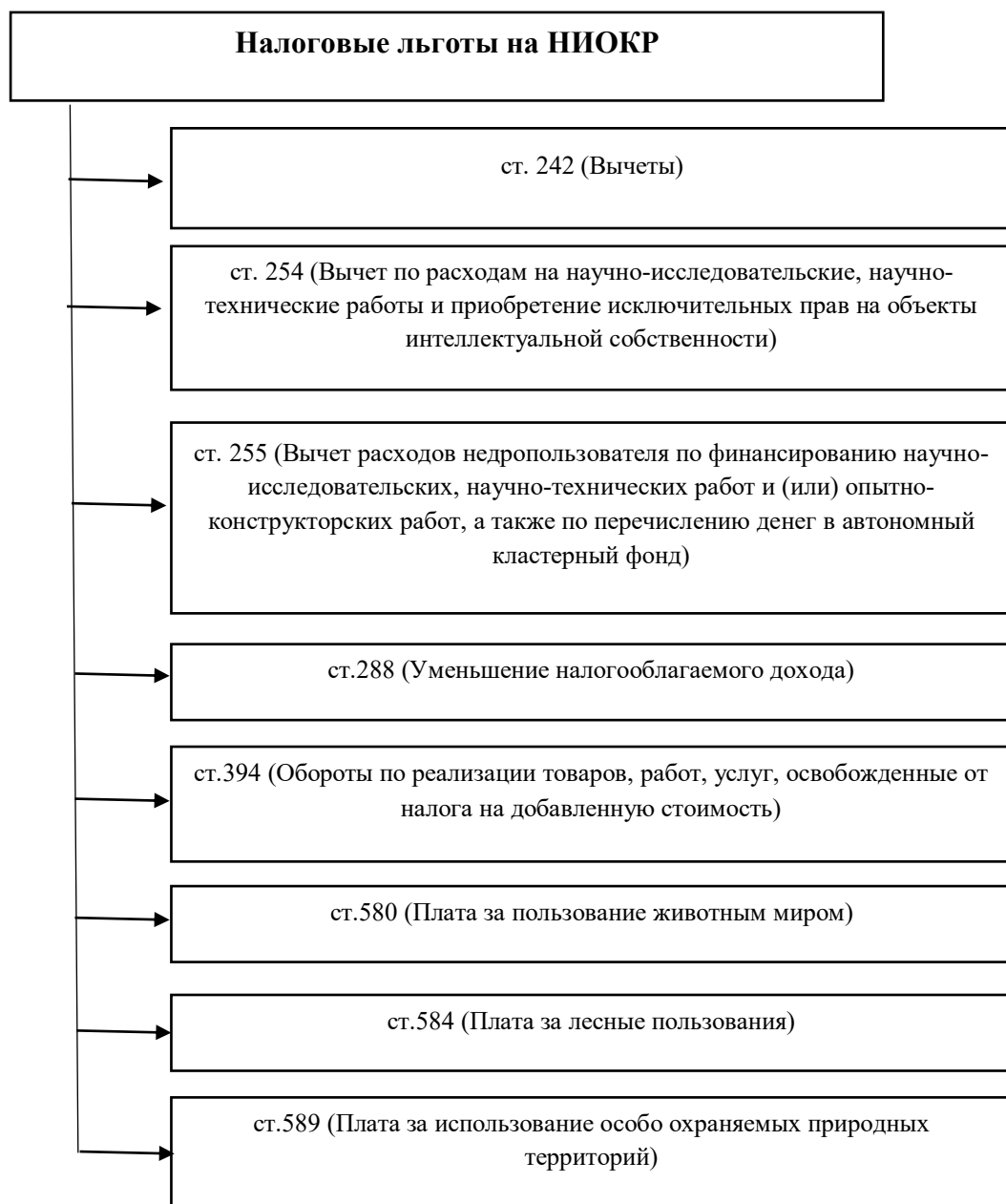

Рисунок 4 - Налоговые льготы на НИОКР, согласно действующего законодательства Республики Казахстан [10]

Проведен анализ информации об уплаченных налогах по завершенным научным исследованиям с коммерциализацией результатов и без коммерциализации, с 2017 по 2020 годы от 38 научных организаций Казахстана.

Рисунок 5 – Доля уплаченных налогов в общем объеме в 2020г., тыс.тнг.

Основная доля из уплаченных субъектами научной и (или) научно-технической деятельности налогов по завершённым научным исследованиям приходится на индивидуальный подоходный налог или 44%, социальный налог или 31% и остальные налоги, сборы и платы 25%. Стоит отметить, что в общий объем уплаченных налогов не входят обязательные пенсионные взносы, социальные отчисления, обязательное социально-медицинское страхование поскольку указанные отчисления носят социальный характер и их наличие/отсутствие служит основанием для выплаты пенсий, пособий, оказания медицинской помощи.

Таким образом, целесообразно более подробно остановиться на индивидуальном подоходном налоге как налоге имеющим наибольший удельным вес от общего объема уплаченных налогов субъектами научной и (или) научно-технической деятельности.

Согласно пункту 1 статьи 316 Налогового Кодекса плательщиками индивидуального подоходного налога являются физические лица, имеющие объекты налогообложения в виде облагаемого дохода физического лица у источника выплаты и при самостоятельном налогообложении.

Таким образом, фактически ИПН оплачивают от заработной платы работника субъекта научной и (или) научно-технической деятельности.

Вместе с тем в действующем законодательстве никаких льгот по уплате ИПН для лиц, непосредственно занимающихся НИОКР в субъектах научной и (или) научно-технической деятельности не предусмотрена.

Также существует и проблема в недостатке информации, так ни Министерство финансов (Комитет государственных доходов в том числе), ни Министерство высшего образования и науки, ни органы статистики не располагают полными сведениями о результативности налоговых льгот, поскольку отсутствует система их мониторинга, оценки эффективности, что не

дает возможности для принятия объективного решения о продлении или отмене тех или иных льгот. Отсутствует также механизм оценки выпадающих доходов бюджетов в результате применения налоговых льгот.

Таким образом, ввиду отсутствия каких либо статистических данных (которые в настоящее время никто не ведет) невозможно установить эффективность системы налогообложения научной деятельности, какое налоговое бремя и нагрузку несут как субъекты научной деятельности, так и предприятия, на которых в основном направлены налоговые льготы, какой эффект и выгода от применяемых налоговых льгот. Также невозможно установить сальдо итогового баланса в результате потери бюджета от налоговых льгот и последующего получения дополнительных поступлений путем получения налогов от доходов полученных по итогам внедрения результатов НИОКР и новых разработанных технологий.

В целях улучшения системы налогообложения научной деятельности предлагается предусмотреть механизм передачи сведений о сумме и видах примененных налоговых льгот в уполномоченный орган в области науки. Для дальнейшего анализа поступившей информации с созданием рабочей группы по определению эффективности тех или иных налоговых льгот используемых в качестве стимулирования НИОКР.

Данная научная статья выполнена в рамках научно-технической программы OR 11465474 «Научные основы модернизации системы образования и науки» (2021-2023, Национальная академия образования имени Ы.Алтынсарина).

Список использованных источников

1. R&D World. 2021 Global RD Funding Forecast. [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.rdworldonline.com/2021-global-rd-funding-forecast-released/>
2. Report on the OECD RD Tax Incentives Database (2021 edition, December 2021; updated February 2022). [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.oecd.org/sti/rd-tax-stats-database.pdf>
3. Закон Республики Казахстан «О республиканском бюджете на 2022-2024 годы» от 2 декабря 2021 года № 77-VII ЗРК. [Электронный ресурс]. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2200000192>
4. Молчанов И.Н., Молчанова Н.П. Финансовые основы формирования инновационного потенциала // Финансы: теория и практика. - 2016. - С. 56–65.
5. Silvia Appelt, Matej Bajgar, Chiara Criscuolo, Fernando Galindo-Rueda 14 October 2020. Effectiveness of R&D tax incentives in OECD economies.
6. Agrawal, A, C Rosell and T Simcoe (2020), “Tax Credits and Small Firm R&D Spending”, American Economic Journal: Economic Policy 12(2): 1-21.
7. Credit for Increasing Research Activities. Form 6765 (Rev. December 2020). [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.irs.gov/forms-pubs/about-form-6765>
8. Qian Zhou. “What Are the Tax Incentives in China to Encourage Technology Innovation?”. China Briefing. September 28, 2022. [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.china-briefing.com/news/tax-incentives-china-to-encourage-technology-innovation-updated>

9. R&D Tax Incentives: China, 2021. December 2021. [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.oecd.org/sti/rd-tax-stats-china.pdf>

10. Кодекс Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет (Налоговый кодекс)» от 25 декабря 2017 года № 120-VI ЗРК. [Электронный ресурс]. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1700000120>

MEASURING IMPACTS OF SCIENCE AND RESEARCH ON THE SOCIETY: DEVELOPMENT, ISSUES AND SOLUTIONS

Kitarova Galiya Syrymovna

Teacher, Master of Education

Zh. Mussin Kokshetau

Higher Kazakh Pedagogical College

Аңдатпа. *Технологиялық прогрес үшін зерттеудің рөлі даусыз. Бұл мақалада экономикалық, саяси/әлеуметтік, білім беру және т.б. бөлуге болатын зерттеулердің әлеуметтік-экономикалық жолдары қарастырылған. Сондай-ақ, зерттеу әсерлерін жоспарлау мен бақылаудың халықаралық жол белгілері берілген.*

Аннотация. *Роль исследований для технического прогресса неоспорима. В статье рассматриваются социально-экономические последствия исследований, которые можно разделить на экономические, политические/социальные, образовательные и другие. Также представлены международные ориентиры планирования и мониторинга результатов исследований.*

Abstract. *The role of research for the technological progress is undeniable. The paper covers the socio-economic impacts of research that can be divided into economic, political/social, educational and other. The international waymarks of planning and monitoring of the research effects are presented as well.*

Governments have been funding science, research and development for the influence and the impact it has – or at least we think it has or will have – on the society. Although science policy was once guided by philosophy or ideology of ‘policy for science,’ it has never been doubted in the minds of policy makers that the ultimate goals of financing science and technology were socioeconomic, namely national security, economic development, social well-being and environment.

Even before World War ii, individual governments invested public funds in scientific research, expecting that military, economic, health and other benefits would result from it. This trend continued during the war and during the Cold War, with increasing investment of public money in science and research. Nuclear physics was the main beneficiary, but other fields of science and research were also financially supported, especially military and increasingly commercial, as their potential for economic and social development was becoming more and more apparent. In addition, research in itself has always and increasingly been regarded as valuable effort and endeavour, mainly because of newly created knowledge and its value, even if this knowledge could not be directly and immediately used [1].

Many states believed in the principle that ‘science is a spirit that will keep the country competitive, but the spirit must also be nourished’ (Stephan 2012). In the us, Bush (1945) argued that any investment in science is inherently good for society.

The impact of applied research such as development of medicines or development of information technology is obvious, but the benefits of basic research, which are more difficult to evaluate, have also been increasingly studied since 1990 (Salter and Martin 2001). In fact, there is no immediate or direct link between the scientific quality of a research project and its social value. As pointed out by Paul Nightingale and Alister Scott (2007), ‘research that is highly cited or published in top journals may be good for the scientific community but not for society.’ In addition, it can take years or even decades until a certain amount of knowledge contributes to new products or services that affect the society [1, 5].

The socio-economic objectives of public funding were so pronounced that scientists and researchers, as well as statistical offices for measuring science and technology have initially discussed how to measure the results and impact of scientific research and how to develop more indicators to that end.

Ben Martin from the Science and Technology Policy Research Department at Sussex University, uk, lists four common problems that emerge within the criteria of social impact of research (Martin 2007):

1. Problem of causality – it is not clear what impact can be attributed to the cause or in other words, what effect or the impact of the research stems from a specific research and its results.
2. The attribution problem that arises because the effect can be diffuse or complex and contingent and it is unclear what is attributable to individual research or other inputs.
3. The problem of internationalization, which arises from the international nature of research and development, as well as innovation, which makes it very difficult, if not impossible, to identify the impacts of a particular research.
4. Last but not least, the timing aspect, as prematurely measuring the impact of research can emphasize effects that give only short-term benefits and do not take into account its potential long-term effects.

In literature, most, if not all, of the measurable effects of science have in one way or another been referred to the economic dimension of action. In the 1950s, economists began incorporating science and technology into their models and focused on the impact of research and development on economic growth and productivity. The Solow (1957) model was the dominant methodology for linking research and development to productivity. It was the first to formalize accounting of sources of growth (separating gdp into capital and labour) and to equate the rest of his equation with science and technology, though it included more than just science and technology. A number of studies have focused on assessing the rate of return on research and development investment in two basic forms – publicly funded research and development and return on privately funded research and development. Since then, studies on the economic impact or the impact of science focused on two topics: productivity and the so-called spill over from university and government funding of research and across sectors and

industries. One of the topics that also deserved early attention was the impact of science on international trade. Although difficult to measure as well, the economic dimension of science and technology is still the easiest to measure [3, 5].

Social or the socio-economic impact of research is much harder to measure than the scientific impact, and there are also no indicators that can be used in all disciplines and institutions to compare databases (Martin 2011). Social influence often takes years to become apparent, and ‘the ways in which research can influence certain behaviours or inform social policy are often very diffuse’ (Martin 2007).

For many, the concern for measuring non-economic impact depends on a better knowledge of the research transfer mechanisms.

Some researchers have, in recent years, discovered new ways in which science and, above all, basic research has an impact on society. These include K. Pavitt and B. Martin, who built on the work of Pavitt and Salter, and who argues that econometric studies provide only a few clues as to the true economic benefits of publicly funded (basic) research. These studies use models that face too many methodological constraints to capture the full benefits of basic research.

Salter and Martin (2001) cited six types of positive effects of publicly funded research on economic growth stimulating:

- expanding the knowledge that companies provide for their technology activities;
- well-educated business graduates getting employed;
- scientists develop new equipment, laboratory techniques and analytical methods available for use outside the academic world;
- government-funded research is often the entry point into expertise networks;
- faced with complex problems, the industry relies on/is supported by publicly funded research and
- new businesses are formed from scientific projects. [2].

Due to the fairly recent interest in the social effects of research, there are not yet a large number of useful, valid techniques available to evaluate these effects. One reason is that too little time has passed. Economic approaches to research evaluation count at least fifty years of development and bibliometric approaches at least thirty.

The most of the efforts to determine the impact of science are primarily concerned with economic consequences, such as economic growth, productivity, profit, job creation, market share, spinoffs, etc., with very few indicators directly linking science to economic benefits. What is even more characteristic (and worrying) is that systematic measurements and indicators of influence on social, cultural, political and organizational dimensions are almost completely absent from the literature.

The next dimensions are new, at least for statistics, as they are often less tangible. The impact on culture refers to what people often call the public understanding of science, but above all to the four types of knowledge: know what, know why, know how, and know who (Lundvall and Johnson, 1994). More specifically, it refers to the impact on an individual’s knowledge and understanding of ideas and realities. It also includes intellectual and practical skills, positions and interests (about science in general, scientific institutions, scientific and technological disputes, scientific news and culture in general), as well as values and beliefs (Godin and Gingras 2000). Impact on society refers to the impact that knowledge has on the well-being and behaviours,

practices and activities of people, groups and communities. For people, social impact is about welfare and quality of life. It also refers to life habits (consumption, work, food, sport and sexuality, sport). For groups and communities, new knowledge can contribute to changing the discourse and concepts of society or it can help to 'modernize' the way we 'behave and act.' Impact on policy is related to the way that knowledge affects policy makers and politicians themselves: the interest and attitude of politicians, administrators and citizens towards the issues of public interest, including science and technology, public action (legal practice, ethics, policies, regulations, norms, standards) and citizen participation in scientific and technological decisions. Impact on organizations is the impact on the activities of institutions and organizations, such as planning (goals and activities of organizations), organization of work [6].

The history of research evaluation is diverse, with a focus on processes, results, and occasionally effects. With respect to the effects of research, most research so far has focused on economic or knowledge outcomes. On the former, a wide range of economic approaches have been developed, including input-output analysis, simulations, case studies, and cost-benefit analysis in particular. Very different approaches have been used to evaluate knowledge outcomes. While peer reviews, whether open or structured, remain an important approach to assessing the quality of knowledge outcomes, many rapidly evolving bibliometric techniques have increasingly been used by policy makers and researchers in recent decades. Whether scientists like it or not, the social impact of their research is an increasingly important factor in gaining public funding and support for basic research. This has always been the case, but new studies of measuring instruments that could assess the social impact of research would provide better qualitative and quantitative data on the basis of which funding agencies and politicians could base their decisions. The fact is that there is a great need for quantitative studies and indicators on the socio-economic effects of science. This need does not come solely from the individual governments who want or need to evaluate the success of their investment in science, but also from researchers themselves, as they want to understand and know the extent of the impact of their research on society and through what mechanisms the effects of their research are transmitted to it. As we have already found out, most quantitative studies on the impact of science on society are based on econometric models that link the research and development expenditure to economic variables such as economic growth or gdp. In addition, many researchers still agree with nsf's old claim that 'returns (of science) are so great that it is almost unnecessary to justify or evaluate investment in it' (National Science Foundation 1957). Determining and measuring the impact of research results or science is, according to Godin and Doré (2004) at a similar stage as the measurement of research and development and its results was in the early 1960s. Of course, there are many challenges, so appropriate solutions need to be developed in order to properly address methodological issues. Cozzens (2002) was right in suggesting, 'We need to be more involved with fundamental social problems and issues, rather than narrowly focusing on the direct benefits of a particular research program or research activity.' [4, 5, 6].

References

1. Bornmann, L. 2009. 'The State of h Index Research.'
2. Bozeman, B., and D. Sarewitz. 2011. 'Public Value Mapping and Science
3. Burke, J., J. Bergman, and I. Asimov. 1985. The Impact of Science on Society.
4. Bush, V. 1945. Science: The Endless Frontier; A Report to President Truman Outlining His Proposal for Post-War U.S. Science and Technology
5. Caulil, G. F., C. A. M. Mombers, and F. C. H. D van den Beemt. 1996.
6. Godin, B., and Y. Gingras. 2000. 'What is Scientific Culture and How to Measure It: A Multidimensional Model.'

УЧАСТИЕ В АРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ ЭКСПЕДИЦИИ КАК РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ У ОБУЧАЮЩИХСЯ

Лысенко Людмила Витальевна

учитель истории

I квалификационной категории

КГУ «Ставропольская средняя школа»

с. Ставрополка, район им. Г. Мусрепова,

Северо-Казахстанская область

E-mail: ludaaxmerova@mail.ru

***Аңдатпа.** Мақалада "Қазақстан тарихы" оқу пәнін оқу аясындағы сыныптан тыс жұмыстың нысандары қарастырылады. Археологиялық далалық қазбаларға қатысу білім беру процесінде оқушылардың жобалық қызметін ұйымдастыру мақсатында танымдық және оқыту әдістерінің тұтас кешені ретінде пайдаланылуы мүмкін.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются формы внеклассной работы в рамках изучения учебного предмета «История Казахстана». Участие в археологических полевых раскопках как целый комплекс познавательных и обучающих методов могут использоваться в образовательном процессе с целью организации проектной деятельности школьников.*

История - один из немногих предметов школьного курса, который дает большой простор педагогу для внеклассной работы с учащимися. Широко известны такие методы внеклассной работы по истории как посещение музеев, исторические экскурсии, практикуется приглашение в школу очевидцев тех или иных событий, которые нашли отражение в учебной литературе, создание силами учеников школьных музеев различной тематики (исторические, этнографические, краеведческие и т.д.). Но, на мой взгляд, одним из самых эффективных способов внешкольной работы по истории можно считать участие детей в археологических исследованиях и экспедициях.

Самостоятельная исследовательская работа обучающихся в рамках археологической экспедиции способствует развитию любознательности, творческой познавательной инициативы. Необходимость преодолевать

трудности пробуждает инициативу и упорство в достижении поставленной цели. Работа в условиях сплоченного коллектива, построенного на принципах самоуправления с широкой демократией и инициативой, учит творческому подходу к труду, коллективизму, товарищеской взаимопомощи. Следует отметить, что исследовательский метод, являющийся центральным в археологии в целом и в школьной археологии в частности – это высшая форма воспитания творческой инициативы учащихся, их самостоятельности. Ребята становятся не потребителями готовой информации, а участниками творческого процесса, самостоятельно «добывают» исторические знания.

В ученических исследованиях различают два вида открытий: субъективные - открытие истины известной обществу, но неизвестной самому школьнику и объективные - открытие нового в науке, имеющее научно-практическое значение. В учебной практике школьники совершают исключительно субъективные открытия. В отличие от других дисциплин и урочных форм работы, полевая археология дает школьнику не иллюзию открытия, а знакомит с действительно уникальными фактами. Именно археологические источники в силу их наглядности, осязаемости и вместе с тем загадочности, вызывают у школьников наибольший интерес. Археология - наука, стоящая на стыке гуманитарных, естественных и точных наук, в этом не только ее своеобразие, но и мощный стимул к расширению интереса школьника по широкому спектру наук.

Однако, особенностью преподавания археологии является ее вузовская ориентация. Изучение методов археологии не входит в систему школьных знаний, но наука весьма притягательна для детей и прочно переплетена с методикой преподавания истории. И в лучшем случае школьники занимаются археологией в системе дополнительного образования. Но она обладает огромным образовательным потенциалом, исследуя самые разнообразные области эволюции человека, материальную и духовную культуру. В Атырауском районе участие школьников в археологических экспедициях достаточно распространенный метод внеклассной работы. Каждое лето совместно с районным отделом образования, организовывается работа школьных смен археологической экспедиции, которая не ограничивается только раскопками.

Данный вид работы предполагает летнюю полевую школу по обучению технике ведения археологических раскопок и изучение школьниками древних ремесленных техник: ткачество, гончарство, строительство, кулинария через участие детей в исторической реконструкции.

Программа летней школы предусматривает интерактивные и образовательные экскурсии, участие в мастер-классах и археологических исследованиях, под руководством ученых, а также лекционные и практические занятия.

Ключевым моментом данной экспедиции является сочетание археологических раскопок и исторической реконструкции, то есть воссоздание

материальной и духовной культуры той или иной исторической эпохи и региона с использованием археологических, изобразительных и письменных источников. А главными действующими лицами реконструкции становятся учащиеся, которые получают историческое знание через изучение исторических объектов.

Основной целью археологической экспедиции является выявление одаренных школьников, обладающих нестандартным творческим мышлением, склонных к творческой и исследовательской работе, поддержка и дальнейшее развитие их научных и проектных изысканий

Спектр задач, которые позволяет решить такой способ организации внешкольной деятельности учащихся достаточно широк:

- развитие у учащихся интереса к творческой и научно-исследовательской деятельности;
- выявление и отбор школьников, проявляющих способности к научно-исследовательской деятельности и дальнейшая работа с ними; развитие форм и методов дополнительной работы с талантливыми школьниками;
- создание ситуации индивидуально-ориентированного обучения через непосредственное общение и сотрудничество (вплоть до работы в составе одной исследовательской группы) ученых, учителей, студентов и школьников; гармоничное сочетание учебно-научной и воспитательной работы с активным отдыхом и оздоровлением;
- стимулирование школьников к продолжению исследований по выбранным темам в течение учебного года и представлению своих результатов на конференциях школьников различного уровня; активизация деятельности учителей в различных направлениях и формах учебно-исследовательской деятельности учащихся, привлечение к такой деятельности представителей вузов;
- реализация идеи непрерывного образования путем подготовки одаренных учащихся для продолжения обучения в учреждениях, обеспечивающих получение высшего образования.

С целью реализации данных задач, с 2016 года группа обучающихся 9-10 классов выезжает на Ботайское поселение для активного изучения открытого объекта, открытого в 1980 году знаменитым археологом Виктором Федоровичем Зайбертом.

В качестве эпиграфа в книге Виктора Зайберта взято выражение «*Ботай. У истоков степной цивилизации*», которая раскрывает значимость открытия в области археологии и истории древнего Казахстана - Ботайской культуре, эпохе энеолита IV – III тыс. до н.э. В этом году исполняется ровно 40 лет Ботайской экспедиции.

В условиях стационарных археологических раскопок школьниками выполнены следующие виды работ:

- топографическая съемка поселения;
- нивелировка раскопов;
- копание.

Были найдены десятки каменных орудий, обломки керамики, кости ботайской лошади.

В результате проведённых экспедиций с 2016 года около 80 учащихся изучили характер проведения археологических раскопок, освоили измерительные и вычислительные техники, получили навыки ориентировки и съёмки планов. Такая форма изучения истории родного края мотивирует школьников к исследовательской деятельности. Они учатся делать первые шаги к исследованию, открывая для себя новый мир. В будущем создание лаборатории - школьной археологической лаборатории позволит посредством микроскопов, пирометров, 3D принтеров, фотоаппаратов реализовать проекты и открыть новые грани развития.

Список использованных источников

1. Зайберт В.Ф. Ботай. У истоков степной цивилизации: Книга-ал Алматы: «Балауса». - 2011. – 480 с.
2. Зайберт В.Ф. Энеолит Урало-Иртышского междуречья. - Петропавловск, 1993.
3. Зайберт В.Ф. Ботайская культура. – Алматы: ҚазАқпарат, 2009.
4. Зайберт В.Ф., Тюлебаев А.Ж., Кулаков Ю.В., Задорожный А.В. Тайны древней степи. - Кокшетау, 2007.

USING THE «AUDACITY» PROGRAM IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF STUDENTS' PRONUNCIATION SKILLS

Сағындықова Құралай Мағауияқызы
№ 49 жалпы орта білім беретін мектебі»
ағылшын тілі пәні мұғалімі,
Семей қаласының
Шәкәрім атындағы университеті 2-курс магистранты,
Семей қаласы
E-mail : kuralay-88@mail.ru

Аңдатпа. Бұл зерттеу жұмысы оқушылар арасында айтылым дағдыларын дамытудағы АКТ бағдарламаларының рөліне бағытталған. Тиімді ауызекі қарым-қатынастың негізі - жақсы айтылым. Ағылшын тілінде айтылу дыбыстар, епін және дыбыс биіктігінің өзгеруі сияқты әртүрлі компоненттерден тұрады. Оқушылардың айтылуын жақсартуға көмектесетін көптеген АКТ негізіндегі құралдар бар, солардың тиімдісі ретінде “Audacity” бағдарламасы ұсынылады.

Аннотация. Эта исследовательская работа посвящена роли программ ИКТ, особенности программы “Audacity” в развитии навыков произношения у учащихся. Основой эффективного разговорного общения является хорошее произношение. Английское произношение состоит из различных компонентов, таких как звуки, ударение и изменение высоты тона. Существует

множество инструментов на основе ИКТ, доступных учащимся для улучшения произношения.

Abstract. *This research work focuses on the role of ICT programs in developing pronunciation skill among learners. Language is means of communication in everyday life. The foundation of effective spoken communication is good pronunciation. English is one of the easiest to learn, still there are some difficulties that a beginner faces. In modern world particularly there is no one left, who would not meet with the difficulties of the English pronunciation. It is recognized as a fundamental skill. English pronunciation has various components such as sounds, stress, and variation in pitch. There are many ICT based tools available for learners to facilitate improving pronunciation.*

In today's era of globalization and rapid digitalization it is crucial to acknowledge the importance of introduction and application of the information and communication technologies in all sectors of economy and social development, including the sphere of education. Therefore, the changes in the paradigm of learning require changes and developments in teaching methods. Teachers have to be technologically savvy and know how to apply various types of ICTs in their classroom in the most efficient way - in order to cover all the learning needs of the new generation.

According to the Updated curriculum, which was implemented in Kazakhstan's Education programme, teachers should improve 4 skills of learners: reading, writing, listening and speaking skills. Improving students' writing skills helps them succeed inside and outside the classroom. Effective writing is a vital component of students' literacy achievement, and writing is a critical communication tool for students to convey thoughts and opinions, describe ideas and events, and analyze information. Indeed, writing is a life-long skill that plays a key role in postsecondary success across academic and vocational disciplines. Constructing, articulating, and analyzing their own thoughts in listening requires students to think critically about their ideas and how to convey them based on their goals and the intended audience. Listening challenges students to understand, evaluate, and synthesize text, ideas, and concepts.

Nowadays, the development of modern technologies, particularly information and communication technology has completely changed many parts of human life. Information technologies assistance to store, transmit or get information in a digital form as quickly as it possible. With the quick development in society, ICT and network now play the main role in facilitating learning. For instance, the traditional learning environment has been changed into new learning environment with the existence of different ICT materials. With the invention of technology such computers, internet and e-mail learning become pleasant and easy, mainly for learners because it facilitated the learning process. I conducted a study to identify useful ICT tools for a new approach to be implemented. Consequently, the objective of this research work is to identify the effectiveness of "Audacity" program based on translation of Shakarim and Abay's poems into English.

And this paper aims at figuring out effective usage of "Audacity" program in improvement of learners' pronunciation. To attain these aims, a three-stage procedure has been followed:

1) reviewing and summarizing some available research papers on this topical issue;

- 2) analyzing advantages of using “Audacity” program;
- 3) systemizing the findings for the further usage of “Audacity” program in teaching English;
- 4) designing a set of audio exercises on the base of Shakarim and Abay’s poems and their translations in English.

At the English lessons there is always a need for more visual and audio support. Whereas, such files can be difficult to find, and when you finally do find them, they can be impersonal and not appropriate for the content of the theme. Because of this, language teachers might want to create their own materials. However, creating such materials can be an arduous process, and the softwares needed to do so can be expensive and hard to use. Fortunately, there are some effective and affordable software, such as Audacity.

Every teacher should learn how to use basic digital audio recording software. I will share why I believe this is a skill that all teachers should learn, and I will share resources and tools to get you started. I think all teachers should learn how to use Audacity. The reason I’m advising that all teachers should learn Audacity and not another digital recording program is because it can be used with all computers. It is free, easy to use, and is more universal than other programs.

Audacity is sound editing software that has been around for a few years. This software can be used for many aims, like editing music, creating an audio track for a video or simply cutting or modifying already existing audio tracks. The software is free and does not take a lot of space on a computer, so it can easily be installed on a small laptop. It is compatible with a lot of different types of audio files (for instance, MP3 and WAV). Since it has been around for a few years, and since it is a popular software, many tutorials are online. You can find online tutorials for almost every function of Audacity, from creating an auto-tune effect to deleting background noises [1].

In an ESL classroom, Audacity program can be used for a many different activities. For example, you can provide your students with an audio recording of a book or of a text, in order to help them to understand what they are reading. You can also create listening comprehension activities, by recording texts and making the class listen to the audio files in the classroom [2]. Other use for Audacity in English classes is linked with projects; students can create the audio track for a video done in class, on any subject linked with the course’s content. You can also underline parts of a song or a radio program to show them to your students and discuss them in class. At home, the student listened to the audio track and then wrote the words in the book.

Here are 10 great ways you could use Audacity with your students.

1. Make an audio/radio advertisement – my students from the 8th grade are using Audacity to advertise products.
2. Improve language learning – record kids speaking in at the lesson, then upload to Voki program to create speaking Avatars.
3. Create Podcasts – limited only by your imagination.
4. Record speeches to provide evidence of learning;
5. Promote reading development by recording kids reading books
6. Create sound stories for images using free sound effects websites

7. Record sounds for PowerPoint presentations
8. Record comments/opinions
9. Record compositions or class singing to share with others (e.g. parents).
10. Record soundtracks for animations [3].

One of the major strengths of this software is its ability to copy and paste audio content in a similar manner to word processing software. It allows for the quick editing and addition of metadata to any audio file as well as for the adding of layers/tracks to an audio file to compose a complete audio work. Compared to other audio editing software packages, Audacity handles most of the basic editing functions needed to produce digital audio content and can help enhance soft audio to the point of being easily heard by the casual listener [4].

Audacity is a good tool for the beginner in the field of audio production [5]. The translation of information is a vital skill for students to possess as the archiving of information is becoming a necessary function in the era of social networks, flipped classrooms, and distinct communication practices. By introducing students to Audacity, they can start to memorize this skill that ultimately will provide them with an advantage over those individuals who are unaccustomed to working with audio.

Another way, that I am practicing Audacity program is for improving learners' speech, especially in debate. For example, as a debate coach at the lesson, I can require students to record persuasive monologues on various topics, have students upload these audio files to student-created blogs, and require students to evaluate peer performances. Regardless of the class or even the assignment, we encourage educators to review the current literature in their content areas, design a strategy that aligns well with the technology tool selected, and even collaborate with colleagues in the field to improve current practices. Clearly, the technology available to teachers has improved dramatically over the past several decades and I encourage other teachers to discover and learn more about benefits of using of free and open source software in the future.

Keeping in view the research process, it can be concluded that Audacity program is beneficial for enhancing students' listening skills and learners showed greater achievement and interest to achieve their target. So, it is recommended that teachers of English have a great value of this program. Also Audacity teaching environment can create an appealing and fascinating setup in teaching process, if teachers use it according the necessity of the learners.

References

1. *Audacity® Workshop: Use in Teaching Oral Skills* by Ghinwa Alameen. Activities in this workshop explore the potential of using Audacity® to teach aspects of pronunciation, speaking and listening in the second language classroom. Текст: электронный-URL: <http://ghinwa.public.iastate.edu/projects/audacity/workshop.html>
2. Baechtel, M. *Shaping the story: A step-by-step guide to writing short fiction*. New York, NY: Pearson. - 2004
3. eTools: Using Audacity in the Classroom Shane Tilton, Ohio Northern University. - 2006
4. McKane, A. *News writing*. London, England: Sage.- 2006

5. Swanson, P., Early, P. N., Baumann, Q. What audacity! Decreasing student anxiety while increasing instructional time. Hershey, Pennsylvania: IGI Global. 2011. - pp. 168-186.

**ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ НӘТИЖЕЛЕРІН ЖАРИЯЛАУДАҒЫ
ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖӘНЕ ШЕТЕЛДІК БАСЫЛЫМДАР:
САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ**

Хусаинова Алма Кайроллаевна
Алтынсарин атындағы Ұлттық
білім академиясы

«Мониторинг және PR» орталығының директоры,
Астана қ., Қазақстан

Тайболатов Қуандық Момынғазыұлы,
Алтынсарин атындағы Ұлттық
білім академиясының жетекші сарапшысы,
Астана қ., Қазақстан
E-mail: k.taibolatov@uba.edu.kz

Аңдатпа. Бұл мақалада ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жариялау критерийлері бойынша Қазақстандық және шетелдік ғылыми журналдарға салыстырмалы талдау жүргізілді. Талдау шетелдік журналдардың беделі, дәйексөзділігі және рецензиялау сапасы жоғары екенін көрсетті, алайда Қазақстандық журналдар авторларға ғылыми мақалаларды ана тілінде жариялау үшін көбірек мүмкіндіктер бере алады. Сонымен қатар, мақалада Қазақстандық журналдардың беделі мен бәсекеге қабілеттілігін арттыру сапасын жақсарту қажеттігі айтылды.

Аннотация. В данной статье проведен сравнительный анализ Казахстанских и зарубежных научных журналов по критериям публикации результатов научных исследований. Анализ показал, что зарубежные журналы имеют высокую репутацию, цитируемость и качество рецензирования, однако Казахстанские журналы могут предоставить авторам больше возможностей для публикации научных статей на родном языке. Кроме того, в статье подчеркнута необходимость улучшения качества работы Казахстанских журналов по повышению их престижа и конкурентоспособности.

Abstract: This article presents a comparative analysis of Kazakhstani and foreign scientific journals according to the criteria for publishing the results of scientific research. The analysis showed that foreign journals have a high reputation, citation and quality of peer review, but Kazakh journals can provide authors with more opportunities to publish scientific articles in their native language. In addition, the article emphasizes the need to improve the quality of the work of Kazakhstani journals to increase their prestige and competitiveness.

Қазіргі әлемде ғылым қоғамның дамуында маңызды рөл атқарады. Ғылыми зерттеулер, олардың нәтижелері мен жарияланымдары ғылым мен білім беруді дамыту үшін, сондай-ақ саясатта, экономикада және өмірдің басқа салаларында маңызды шешімдер қабылдау үшін қажет. Сонымен қатар, әртүрлі басылымдарда жарияланған ғылыми нәтижелер әртүрлі мағынаға ие болуы және

ғылыми қауымдастық пен жалпы қоғамға әртүрлі жолдармен әсер етуі мүмкін екенін түсіну маңызды.

Бұл зерттеудің мақсаты – ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жариялауда Қазақстандық және шетелдік ғылыми басылымдарға салыстырмалы талдау жүргізу.

Ғылыми жарияланым – бұл ғылыми басылымның талаптарына сәйкес жасалған және ғылыми қоғамдастықта таратуға арналған ғылыми зерттеудің нәтижесі. Ғылыми басылымдар формасы мен мазмұны бойынша әр түрлі болуы мүмкін. Алайда ғылыми жарияланымдарды келесі түрлерге бөліп көрсетуге болады:

- 1) ғылыми журналдағы мақала;
- 2) монография;
- 3) оқулық;
- 4) диссертация;
- 5) конференция тезистері.

Ғылыми нәтижелерді жариялау зерттеушілердің басты міндеттерінің бірі болып табылады. Бұл оларға өз жаңалықтары мен нәтижелерін ғылыми қауымдастықпен бөлісуге, әріптестері мен сарапшыларынан өз жұмыстары туралы пікірлер мен түсініктемелер алуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ғылыми мақалаларды жариялау ғалымдардың ғылыми қызметін бағалаудың негізгі критерийлерінің бірі болып табылады.

Ғылыми нәтижелерді жариялаудың маңызды аспектілерінің бірі – **ғылыми журналды таңдау**. Бұл зерттеуде біз Қазақстандық және шетелдік ғылыми журналдарды дәйексөз деңгейі, журналдың беделі, авторлар мен оқырмандар үшін қолжетімділік, сондай-ақ рецензиялаудың болуы мен сапасы сияқты бірнеше критерийлер бойынша салыстырамыз.

Қазақстандағы ғылыми жарияланымдардың қазіргі жағдайы

Қазақстандық зерттеушілер өздерінің ғылыми мақалаларын отандық және шетелдік ғылыми журналдарда жариялау мүмкіндігіне ие. Алайда, Қазақстанның 2020 жылғы ғылыми қызметі туралы есебіне сәйкес, Қазақстандық авторлар жариялаған ғылыми мақалалардың көпшілігі шетелдік журналдарда жарияланды. Бұл ретте шетелдік журналдарда жарияланған мақалалар саны отандық журналдарда жарияланған мақалалар санынан едәуір асып түседі.

Сондай-ақ, Қазақстандық ғылыми журналдардың көпшілігі Scopus немесе Web of Science сияқты халықаралық ғылыми дерекқорларға енгізілмегенін атап өткен жөн. Бұл дегеніміз, бұл журналдардың дәйексөз деңгейі төмен және ғылыми қоғамдастықта беделі бар. Сонымен қатар, бұл журналдардың авторлар мен оқырмандар үшін қолжетімділігі де шектеулі [1].

Қазақстандық және шетелдік ғылыми журналдарды салыстырмалы талдау жасап көрейік.

Дәйексөз деңгейі

Жариялау үшін ғылыми журналды таңдаудағы басты критерийлердің бірі – оның дәйексөз деңгейі. Дәйексөз – бұл бір ғылыми мақала өз жұмысында

екіншісіне сілтеме жасайтын процесс. Дәйексөз деңгейі ғылыми журналдың сапасы мен әсерінің көрсеткіші бола алады.

Дәйексөз деңгейінің ең көп тараған көрсеткіші – 2005 жылы американдық физик Хорас Хирш жасаған Хирш дәйексөз индексі (h-index). H-индексі кем дегенде h дәйексөздерін алған басылымдардың ең көп саны ретінде анықталады [2].

Зерттеулер көрсеткендей, шетелдік ғылыми журналдар, әсіресе Scopus және Web of Science дерекқорларына кіретін журналдар Қазақстандық ғылыми журналдарға қарағанда дәйексөздің жоғары деңгейіне ие. Мысалы, 2020 жылға арналған Scopus мәліметтері бойынша, шетелдік журналдардың орташа H-индексі 21-ге жуық, ал Қазақстандық журналдардың орташа H-индексі 3-ке жуық.

Сонымен қатар, Қазақстандық ғылыми журналдар Scopus және Web of Science дерекқорларына әрдайым енгізіле бермейді, бұл олардың шетелдік авторлар мен оқырмандардың назарын аудару мүмкіндігін шектейді.

Рецензиялау сапасы

Рецензиялау сапасы Қазақстандық және шетелдік ғылыми журналдарды салыстыру кезінде тағы бір маңызды критерий болып табылады. Рецензиялау – бұл ғылыми мақаланы жарияламас бұрын оны бағалау және тексеру процесі. Рецензиялаудың мақсаты – ғылыми зерттеудің сапасына көз жеткізу, сондай-ақ мақаланың журналдың ғылыми стандарттары мен талаптарына сәйкестігін қамтамасыз ету [3].

Қазақстандық және шетелдік журналдардың рецензиялау сапасы әртүрлі. Шетелдік журналдарда рецензиялау Қазақстандық журналдарға қарағанда анағұрлым қатаң және кәсіби түрде жүргізіледі. Себебі шетелдік журналдардың ғылыми баспада тәжірибесі мен дәстүрлері, сондай-ақ жарияланған жұмыстардың ғылыми стандарттары мен сапасына қойылатын талаптары жоғары.

Шетелдік журналдарда рецензенттер көбінесе ғылымның осы саласында көп жылдық тәжірибесі бар халықаралық тәжірибесі мен жоғары біліктілігі бар кәсіби ғалымдар болып табылады. Сонымен қатар, шетелдік журналдарда авторлар да, рецензенттер де анонимді болып қалатын қос соқыр шолу жүйесі қолданылады, бұл біржақтылықты азайтуға және шолу сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Қазақстандық журналдарда ғылыми жұмыстарды рецензиялау үшін біліктілігі жоғары және халықаралық тәжірибесі бар мамандар жиі жетіспейді. Сонымен қатар, Қазақстандық журналдарда рецензиялаудың қос соқыр жүйесі әрдайым қолданылмайды, тек ҚР ғылым және жоғары білім министрлігінің ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған журналдарда қолданылады, бұл біржақтылыққа және рецензиялау сапасының төмендеуіне әкелуі мүмкін.

Осылайша, рецензиялау сапасы ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жариялау үшін ғылыми журналды таңдаудағы маңызды критерий болып

табылады. Шетелдік журналдарда рецензиялау сапасы жоғары, бұл ғылыми жұмыстарды жоғары бағалауға және тануға кепілдік береді.

Қол жетімділік және ашық қолжетімділік критерийі

Қазақстандық және шетелдік ғылыми журналдарды салыстырмалы талдау үшін тағы бір маңызды критерий жарияланымдардың қолжетімділігі болып табылады. Қазіргі уақытта Қазақстандық және шетелдік көптеген ғылыми журналдар бар, олар тек ақыға немесе жазылу арқылы қол жетімді. Бұл ғылыми зерттеушілер мен оқырмандардың қажетті ақпаратты алу және ғылыми мақалаларға қол жеткізу мүмкіндіктерін шектейді [4].

Қазақстандық ғылыми журналдар, әдетте, тиісті веб-сайттарда немесе онлайн-кітапханаларда электрондық түрде тегін қолжетімді. Алайда, барлық журналдарда жоғары сапалы басылымдар және ғылыми басылым ретінде беделі жоқ.

Екінші жағынан, шетелдік ғылыми журналдардың аудиториясы кеңірек және беделі жоғары, бұл оларды ғылыми зерттеушілер мен оқырмандар үшін тартымды етеді. Алайда, олардың көпшілігі жазылымның немесе басылымның қымбаттығына байланысты шектеулі қол жетімділікке ие.

Осылайша, қолжетімділік Қазақстандық және шетелдік ғылыми журналдарды салыстырмалы талдау үшін маңызды өлшем болып табылады. Ғылыми зерттеушілер мен оқырмандар қажетті ақпаратқа қол жеткізе алатындай және тиісті ғылым саласында білімдері мен дағдыларын арттыра алатындай жоғары сапалы ғылыми журналдарға тегін қол жеткізуді қамтамасыз ету маңызды.

Деректер базасындағы және ғылыми басылымдардың рейтингтеріндегі индекстеу.

Ғылыми журналдардың дерекқорлары – бұл ғылыми басылымдардың мақалалар жинағы, олар индекстелген және әртүрлі критерийлер бойынша бағаланады, мысалы, рецензиялау сапасы, дәйексөз деңгейі, журнал рейтингі және т. б. [5].

Ғылыми журналдардың ең танымал және кеңінен қолданылатын индекстерінің бірі – Web of Science, ол әртүрлі білім салаларындағы 12000-нан астам журналдарды қамтиды. Сонымен қатар, Scopus, PubMed, Google Scholar және басқалары сияқты басқа мәліметтер базасы бар.

Қазақстандық ғылыми журналдар осы дерекқорларда индекстелуі өте төмен, тіпті Қазақстандық дәйексөз базасында барлық ғылыми журналдар индекстелінбейді.

Осылайша, деректер базасында және ғылыми басылымдардың рейтингтерінде индекстеу Қазақстандық және шетелдік ғылыми журналдарды салыстырмалы талдау критерийі ретінде пайдаланылуы мүмкін.

Редакторлық процесс.

Редакторлық процесс жариялау процесінің маңызды бөлігі болып табылады және ғылыми мақалалардың сапасына және журналдың жалпы беделіне әсер етеді [6].

Шетелдік журналдарда редакторлық процесс әдетте Қазақстандықтарға қарағанда қатаң әрі егжей-тегжейлі болады. Бұл әсіресе импакт-фактор деңгейі жоғары басылымдарға қатысты. Шетелдік журнал редакторлары әдетте ғылым саласындағы біліктілігі мен тәжірибесінің жоғары деңгейіне ие, сонымен қатар мақалалардың журнал талаптарына сәйкестігін нақты қадағалайды. Егер олар сапа стандарттары мен ғылыми маңыздылығына сәйкес келмесе, олар мақаланы қабылдамауы мүмкін. Бұл шетелдік журналдарда мақалалардың жоғары сапалы жариялануын қамтамасыз етеді.

Екінші жағынан, Қазақстандық журналдардың редакторлық тобы аз және білікті редакторлары аз. Осыған байланысты редакторлық процесс онша қатал болмауы мүмкін және мақалаларды қабылдауға бейім болуы мүмкін. Кейбір Қазақстандық журналдар плагиат, өзін-өзі қайталау және мүдделер қақтығысын жеткіліксіз ашу сияқты этикалық стандарттардың бұзылуына және жариялау процесінде жағымсыз мінез-құлыққа жол беруі мүмкін.

Осылайша, шетелдік журналдардағы редакторлық процесс ғылыми мақалалардың жоғары сапасын қамтамасыз ететін және зерттеушілердің назарын осындай журналдарда жариялауға аударатын факторлардың бірі болып табылады. Алайда, Қазақстандық журналдардағы жағдай жақсы жаққа өзгеруі мүмкін екенін атап өткен жөн, өйткені қазір жариялау процесінде сапа мен этиканы арттыру бойынша шаралар күшейтілуде.

Тілдік тосқауыл

Тілдік тосқауыл Қазақстандық және шетелдік ғылыми журналдарды салыстырмалы талдаудың маңызды критерийі болып табылады. Қазақстандық ғылыми журналдардың артықшылықтарының бірі олардың ел ішіндегі ғылыми қоғамдастық үшін, әсіресе шет тілінде шектеулері бар адамдар үшін қолжетімділігі болып табылады. Бұл жергілікті зерттеушілер мен жұртшылық үшін ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жариялауды және оларға қол жеткізуді жеңілдетеді [7].

Алайда, көптеген Қазақстандық ғылыми журналдардың тілдік кедергісі бар, бұл олардың халықаралық ғылыми жұртшылық үшін қолжетімділігін айтарлықтай шектеуі мүмкін. Қазақстандық ғылыми журналдардың көпшілігі қазақ немесе орыс тілдерінде жарияланады, бұл оларды осы тілдерді білмейтін шетелдік авторлар мен оқырмандар үшін тартымды етпейді.

Екінші жағынан, шетелдік ғылыми журналдар, әсіресе ағылшын тілінде шығатындар, кең аудиторияға ие және шетелдік авторлар мен оқырмандардың назарын аудара алады. Алайда, бұл Қазақстанда жүргізіліп жатқан ғылыми зерттеулердің әлемдік ғылыми әдебиеттерде ұсынылуына әкелуі мүмкін, өйткені авторлар Қазақстанда айтарлықтай нәтижелерге ие болғанына қарамастан, шетелдік журналдарда жариялауды жөн көруі мүмкін.

Осылайша, тілдік кедергі зерттеу нәтижелерін жариялау үшін ғылыми журналдарды таңдауға және осы нәтижелердің халықаралық ғылыми қоғамға қол жетімділігіне әсер етуі мүмкін. Сондықтан, Қазақстанда жүргізілетін ғылыми зерттеулердің халықаралық көрінуін және әсерін арттыру үшін

ағылшын тілінде жарияланатын Қазақстандық ғылыми журналдардың санын көбейту, сондай-ақ зерттеушілердің тілдік даярлық деңгейін арттыру жөн болар.

Мақала сапасы

Мақаланың сапа критерийі ғылыми журналды жариялауға таңдауға әсер ететін маңызды аспект болып табылады. Мысалы, Қазақстандық ғылыми журналдар ресурстардың шектеулі болуына және бәсекелестіктің аз болуына байланысты сапа деңгейі төмен мақалалар жариялай алады. Алайда, шетелдік ғылыми журналдарда мақалалар сапасының жоғары стандарттары бар, бұл бәсекелестіктің күшеюіне және авторларға қойылатын қатаң талаптарға байланысты.

Сонымен қатар, шетелдік журналдарда мақалалардың сапасын бағалауда заманауи әдістер мен технологиялар қолданылады. Мысалы, олардың көпшілігі статистикалық талдаулар мен машиналық оқытуға негізделген рецензенттердің бағалау жүйелерін пайдаланады. Мұндай жүйелер мақалалардың сапасын тезірек және дәл бағалауға және жариялау үшін ең перспективалысын таңдауға мүмкіндік береді.

Кейбір шетелдік журналдар авторларға жазу сапасын жақсарту және жариялау мүмкіндігін арттыру үшін мақалаларды өңдеу қызметтерін ұсынады. Мұндай қызметтер ресурстардың шектеулі болуына байланысты Қазақстандық ғылыми журналдарда қолжетімсіз.

Мақаланың сапа критерийі оның өзектілігі мен ғылыми маңыздылығына байланысты болуы мүмкін. Шетелдік журналдар, әдетте, ғылыми маңызы жоғары және ғылымның дамуына үлес қоса алатын мақалаларды қатаң түрде таңдайды. Олар сондай-ақ көбінесе белгілі бір ғылыми бағыттар мен мамандықтарға бағытталған, бұл белгілі бір білім салаларындағы мақалалардың сапасын арттыра алады [8].

Жалпы, мақаланың сапа критерийі жариялау үшін ғылыми журналды таңдауда маңызды аспект болып табылады. Қазақстандық ғылыми журналдар авторларды қызықтыруы мүмкін болса да, олардың бәсекелестік деңгейіне, ресурстардың қолжетімділігіне және басқа факторларға байланысты өз шектеулері бар.

Қазақстандық және шетелдік ғылыми журналдарды салыстырмалы талдау негізінде Қазақстандық басылымдардың сапасын жақсарту үшін мынадай **ұсыныстар** жасауға болады:

1) рецензиялау процесін жақсарту: ғылыми мақалаларды бағалауға тартылатын сарапшылардың санын көбейту, сондай-ақ олардың біліктілігіне қатаң талаптар қою қажет.

2) Қазақстандық және шетелдік ғалымдарды Қазақстандық ғылыми журналдарда жариялауға тарту жөніндегі жұмысты күшейту. Бұл Қазақстандық журналдардың беделін жақсартуға және ғылыми мақалалардың сапасын арттыруға көмектеседі.

3) журналдардың техникалық базасын дамыту: ғылыми мақалаларды жариялаудың заманауи мүмкіндіктерін, соның ішінде мақалаларды қарау және

жариялау үшін онлайн жүйелерді пайдалануды қамтамасыз ету үшін баспаларды технологиялық жаңартуға инвестиция салу қажет.

4) журналдардың ашықтығы мен қолжетімділігін арттыру: оқырмандарға журналдар, олардың редакциялық саясаты, рецензиялау және мақалаларды жариялау процесі туралы толық ақпарат беру қажет. Сондай-ақ, журналдарға қол жетімділікті барлық мүдделі тараптар үшін ыңғайлы және қарапайым ету маңызды.

5) халықаралық ынтымақтастықты дамыту: Қазақстандық ғалымдарды халықаралық ғылыми жобалар мен жарияланымдарға тарту үшін шетелдік баспалармен және ғылыми ұйымдармен әріптестік қатынастар орнату қажет. Бұл Қазақстандық ғалымдардың және олардың ғылыми жұмыстарының беделін арттыруға көмектеседі.

Қазақстандық ғылыми басылымдардың сапасын жақсарту және оларды әлемдік ғылыми қоғамдастыққа интеграциялау үшін қосымша зерттеулер жүргізу және нақты шаралар әзірлеу қажет.

Аталмыш мақала Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы тарапынан 2021-2023 жж. жүзеге асырылатын OR 11465474 «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негіздері» зерттеуді бағдарламалық мақсатты қаржыландыру аясында дайындалды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1 Ғылыми қызметтің нәтижелерін жариялау үшін ұсынылатын басылымдар тізбесіне қосу үшін ғылыми басылымдарға қойылатын талаптарды бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 12 қаңтардағы № 20 бұйрығы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013409> [Қаралған күні 01.04.2023]

2 Abramo, G., D'Angelo, C. A., & Di Costa, F. (2016). Research collaboration and productivity: is there correlation? *Higher Education*, 72(6), 775-787.

3 Aksnes, D. W., Langfeldt, L., & Wouters, P. (2019). Citations, citation indicators, and research quality: An overview of basic concepts and theories. *SAGE Open*, 9(1), 2158244019829575.

4 Aziz, S. B. (2018). Predatory publishing and its implications. *Journal of Korean Medical Science*, 33(43), e275.

5 Bar-Ilan, J., Hauben, M., & Sneh, Y. (2016). A comparison of two online altmetric aggregators: Altmetric.com and PlumX. *Journal of Informetrics*, 10(2), 697-706.

6 Benamer, H. T. (2020). The impact factor of an open access journal does not contribute to an article's citations. *Health Information and Libraries Journal*, 37(1), 32-35.

7 Bornmann, L., & Daniel, H. D. (2009). Convergent validation of peer review decisions using the h index as a bibliometric indicator. *Scientometrics*, 78(3), 421-428.

8 Gallo, S. A., & Viland, A. (2017). Incentives for faculty participation in institutional repositories: A literature review. *College & Research Libraries*, 78(2), 141-158.

РЕЗОЛЮЦИЯ

**OR11465474 «Білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың ғылыми негіздері»
ғылыми-техникалық бағдарламасын іске асыру шеңберінде «Білім беруді
дамытудың өзекті мәселелері» республикалық ғылыми-практикалық
конференция**

ҚАРАРЫ

Астана, Қазақстан

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

12 сәуір 2023 ж.

Қазіргі әлемде түлектің жеке басын қалыптастырудың негізі ретінде мектеп білімінің рөлі артып келеді, оның негізгі функционалдық қасиеттері бастамашылдық, өмір бойы оқуға дайын болу, шығармашылық ойлау және стандартты емес шешімдерді табу қабілеті, кәсіби жолды таңдау қабілеті, өзара әрекеттесу және ынтымақтастық қабілеті болуы керек.

Конференция үшінші мыңжылдық жағдайында ғылым мен білім беруді дамытудың әдіснамалық негіздері мен перспективаларына қатысты көптеген мәселелерді талқылауға мүмкіндік берді.

Конференцияның міндеттері:

- ҚР-дағы көптілділік, үздіксіз білім беру, білім алушылардың төмен үлгерімі, орта білім беру жүйесі және ғылым жүйесінің жетістіктері мен проблемаларын талқылау, оны жетілдіру жолдарын анықтау;

- Қазақстанда білім беруді дамытудың одан арғы перспективаларын айқындау;

- табысты педагогикалық тәжірибені көрсету және педагогтердің кәсіби құзыреттілік деңгейін арттыру.

Конференция жұмысына 100-ден астам педагог, әдіскер, ғалымдар қатысты, олардың баяндамаларында өмір бойы оқытудың өзекті мәселелері, қазіргі заманның жаһандық сын-қатерлері және білім беру миссиясы (орта білім мазмұнын жаңарту, білім экономикасының жаңа талаптарын ескере отырып, білім беру жүйесін трансформациялау; оқытудағы инновациялар, жаһандық ақпараттық инфрақұрылым жағдайындағы ақпараттық қоғамның даму тенденциялары, ХХІ ғасырдың білім беру ресурстары, үздіксіз білім берудің жаңа мүмкіндіктері мен перспективалары, ұлттық құндылықтарды білім беруге интеграциялау, қауіпсіз және эргономикалық білім беру кеңістігін құру және басқа да мәселелер) көтерілді.

Қатысушылар республикалық ғылыми-практикалық конференцияның үздіксіз педагогикалық білім берудің өзекті мәселелерін шешу үшін ғылыми-зерттеу әлеуетін біріктірудегі, байланыстарды нығайтуға ықпал етудегі маңыздылығын атап өтті.

Педагогикалық және ғылыми қоғам алдындағы Үкімет қойған міндеттерді басшылыққа алып, қоғамдағы білім беру ұйымдарының рөлі мен маңыздылығын түсіне отырып, конференцияға қатысушылар төмендегідей ұсыныстар ұсынды:

1. Орта білім берудің құрылымы мен мазмұнын дамыту бойынша:

1.1 Орта білім беруде кешенді ғылыми зерттеулер жүргізу бастамасын қолдау.

1.2 Ұсыныстарды ескере отырып, орта білім беру жүйесін жетілдірудің ғылыми-әдістемелік негіздемесін дайындау.

1.3 Орта білім берудің өзекті мәселелерін талқылау бойынша еліміздің педагог-шеберлерінің, педагог-зерттеушілерінің диалог алаңын құру.

1.4 Қызметтік тәсілді іске асыру мақсатында STEM- және STEAM-оқытуды енгізу, оқу процесінің қолданбалы бағытын кеңейту.

1.5 Еліміздің білім беру ұйымдарында оқыту мен тәрбиелеу процесін жетілдіру, оның ішінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыру бойынша педагогтерді әдістемелік сүйемелдеуді жалғастыру.

1.6 Білім алушылардың болашақ мамандығын таңдауға дайындығын арттыруға бағытталған бейіндік оқытудың отандық және шетелдік тәжірибесін жинақтауды жалғастыру.

1.7 Орта білім беру мазмұнын және оқыту мен тәрбиелеудің әдістемелерін/технологияларын жетілдіру мәселелері бойынша педагогтердің желілік қауымдастығын дамыту.

1.8 Балалардың осалдығына және мектептердің қауіпсіздігін бағалаудың ұлттық жүйесін жетілдіруге бағытталған тәуекелдерді талдау әдістемесі арқылы қауіпсіз білім беру ортасын қалыптастыру саласында педагогтерді оқытудың үздіксіз процесін қамтамасыз ете отырып, педагог кадрлардың біліктілігін арттыру және қайта даярлау жүйесіне қауіпсіз білім беру ортасын қалыптастыру жөніндегі компонентті интеграциялау.

1.9 Қызметтің барлық түрлерін ескере отырып, білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау жүйесін жетілдіру.

1.10 Цифрлық технологияларды пайдалану арқылы білім беру ұйымдарында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың жүйелі мониторингін жүргізу.

1.11 Қазақстандық оқушыларды халықаралық зерттеулерге дайындау мақсатында орта мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру бойынша оқу-әдістемелік кешенді әзірлеу үшін ғалымдар, педагогтар, әдіскерлердің жұмыс тобын құру.

1.12 Озық педагогикалық тәжірибені тарату мақсатында интерактивті сабақтар, педагог-шеберлердің шеберлік сыныптары, «Үздік педагог» атағы иегерлері орналастырылатын цифрлық білім беру порталын құру.

1.13 Жалпы орта мектеп оқушыларына арналған бейіндік элективті курстар бағдарламаларының дизайнына қойылатын жаңа талаптарды әзірлеу және бекіту.

1.14 Білім беру ұйымдарының кадрлық әлеуетін дамыту бағдарламасын әзірлеу және мектепшілік бақылау жүйесін жетілдіру.

1.15 Бейінді мектептердің республикалық қауымдастығын құру.

1.16 Бейіндік бағыттарды кеңейту тұжырымдамасына байланысты бейіндік оқыту бойынша мектеп-лицейлер мен гимназиялардың қызметіне қатысты нормативтік құқықтық актілерді өзгерту жөнінде ұсынымдар енгізу.

1.17 Кәсіби бағдар беруші педагогтердің әдістемелік сүйемелдеуін қамтамасыз ету.

1.18 Әлемдік өркениеттің жоғары қағидаттарын ескере отырып, елдің мәдени құндылықтарын қалыптастыруда, оларды сақтау мен байытуда мектеп пен колледждің рөлін арттыру.

1.19 Зияткерлік әлеуетті жұмылдыруға, оң педагогикалық тәжірибе мен зерттеу нәтижелерін анықтауға және таратуға, оларды оқу процесіне енгізуге қабілетті инновациялық ортаны қалыптастыру.

1.20 Білім беру процесінде заманауи әдістерді, оқыту құралдары мен оқу жабдықтарын, білім беру және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (бейне курстар, цифрлық оқу бағдарламалары, онлайн-тестілеу жүйелері, электрондық оқулықтар, халықаралық онлайн-курстар және білім беру интернет-материалдары) тиімді пайдалану есебінен білім берудің жоғары сапасын қамтамасыз ету.

1.21 Педагогика ғылымының заманауи жетістіктерін, жүргізіліп жатқан институционалдық және құрылымдық реформалардың басымдықтарын ескере отырып, оқыту әдістемесін үнемі жетілдіріп отыру.

1.22 Пенитенциарлық мекемелердің кешкі мектептерінің білім алушылары үшін олимпиадалық тапсырмалар әзірлеу.

1.23 Білім беру ұйымдарына білім сапасын арттыру мақсатында үлгерімі төмен адамдармен жұмыс істеу тәсілдерін қайта қарау.

1.24 Білім алушылардың үлгерімін жақсарту бойынша ата-аналармен өзара іс-қимылды қамтамасыз ету.

1.25 Білім беру ұйымдарының күш-жігерін педагогтердің біліктілігін жүйелі және дәйекті арттыруды қамтамасыз етуге бағыттау.

1.26 Қазақстанның түрлі өңірлеріндегі мектептерді тарту есебінен көптілді білім беруді дамытудың ұсынылған моделін сынақтан өткізуді кеңейту.

1.27 Көптілді білім беру жүйесінде Қазақстан азаматының мәдени кодын қалыптастыру мақсатында қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқытуға басымдық беру.

1.28 Мектептерде, колледждерде және жоғары оқу орындарында көптілді білім беруді ұйымдастыру кезінде тілдік жағдайдың өңірлік ерекшеліктері ескеру.

1.29 Көптілді педагогтердің кәсіби құзыреттілігін жоспарлы жетілдіру мақсатында білім беру жүйесінің нақты міндеттеріне сәйкес біліктілікті арттыру курстары және мектеп мұғалімдерін СМАРТ-талаптар бойынша сабақ мақсаттарын қоюға оқыту бойынша семинарларды жүйелі түрде ұйымдастыру.

1.30 Практикада тексерілген тиімді оқыту технологияларын енгізу арқылы орта және кәсіптік білім беру жүйесінде тілдік және тілдік емес пәндерді кіріктіре оқыту жөніндегі жұмыстарды жандандыру, түрлі педагогикалық

конкурстарды ұйымдастыру арқылы тілдік және тілдік емес пәндерді кіріктіре оқыту үшін қосымша білім беру ресурстарын әзірлеу жөніндегі мамандардың уәждемесін арттыру.

1.31 Көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыру бойынша жүйелі жұмыс жүргізу, оқушылардың сабақта командалық және өзіндік жұмыс дағдыларын қалыптастыру, көптілді білім беруді дамыту мақсатында тілдік пәндерді оқыту әдістемесі жетілдіру.

1.32 Екінші және үшінші тілді оқытатын мұғалімдерге қойылатын біліктілік талаптары жүйесін жетілдіру.

2. Үздіксіз педагогикалық білім беруді қамтамасыз ету мақсатында:

2.1 Ұлттық біліктілік шеңберінің деңгейлеріне сәйкес педагогтердің кәсіби құзыреттілігіне қойылатын талаптардың үлгілік мазмұнын әзірлеу.

2.2 Қолданбалы және академиялық бакалавриат кезеңдері арасында педагогикалық білім беру мазмұнының үздіксіздігін қамтамасыз ету.

2.3 Бейіндік педагогикалық сыныптардың санын көбейту және оқыту мазмұнын жетілдіру тетіктерін әзірлеу; бейіндік педагогикалық сыныптардың мазмұны мен қолданбалы бакалавриат мазмұнының сабақтастығының ғылыми негіздемесін әзірлеу.

2.4 Үздіксіз педагогикалық білім беру мәселелері бойынша зерттеулер аясында педагогтермен түсіндірмелік жұмыстар жүргізу.

3. Ғылым жүйесін дамыту аясында:

3.1 Қазіргі уақытта көптеген ЖОО мен ҒЗИ мемлекеттік сатып алу нормаларын қолдана отырып, салалық мемлекеттік органдар мен өнеркәсіптік кәсіпорындар үшін ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды жүзеге асыруға мәжбүр. Алайда, бұл нормалар қажетті материалдарды, жабдықтарды және қызметтерді сатып алу үрдісінде бюрократиялық кедергілер келтіріп, жұмыстың уақытын тежейді. Бұл өз кезегінде жобалардың уақтылы және сапалы орындалуына және нәтижелерге қол жеткізуге айтарлықтай әсер етеді.

Қазақстан Республикасында гранттық және бағдарламалық нысаналы қаржыландыру, сондай-ақ коммерцияландыру шеңберіндегі зерттеулер мемлекеттік сатып алу нормаларынан босатылған.

Ғылым қаржыландыру нысандарына, түрлеріне және көздеріне тәуелді болмауы керек.

Өнеркәсіптік кәсіпорындар үшін ҒЗЖ және ҒЗТКЖ іске асыру мемлекеттік бюджеттен ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызметті қаржыландыру шеңберінде орындалатын зерттеулер мысалында мемлекеттік сатып алу нормаларын қолданбай жүзеге асырылуы тиіс.

Осыған байланысты заңнамаға түзетулер енгізу қажет. Атап айтсақ, мемлекеттік сатып алу нормаларының кәсіпорындар мен мемлекеттік органдардың тапсырысы бойынша жоғары оқу орындары мен ҒЗИ жүргізілетін ғылыми-зерттеу жұмыстары үшін қолданбау.

3.2 Зерттеулердің жоғары сапасын қамтамасыз ету үшін заманауи ғылыми-технологиялық инфрақұрылымның болуы қажет екені белгілі, мысалы, зерттеу

жабдықтарының бір бірлігінің құны жүз мың долларға жетуі мүмкін (кемінде 25-50 мың АЕК). Мұндай жабдықты гранттық және тіпті бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру аясында сатып алу іс жүзінде мүмкін емес. Бұл отандық ғалымдардың заманауи зерттеулер жүргізуін және әлемдік деңгейдегі бәсекеге қабілетті технологиялар мен өнімдерді дайындауын айтарлықтай шектейді. Еліміздің біршама ғалымдары өздерінің озық зерттеулерінің бір бөлігін шетелде жүргізуге мәжбүр, бұл өте қымбат, уақыт өте келе шығындар мен бәсекелестіктің жоғалуына әкелетіні белгілі.

Осыған байланысты, ұжымдасып пайдаланатын зертханалар қалыптастыру үшін қымбат жабдықтар мен зерттеуге қажетті материалдарды сатып алуға, бейінді мамандарды оқытуға және ғылыми зерттеулер жүргізуге арналған шығыстарды ескеретін конкурстық негізде ғылыми инфрақұрылымды дамытуды гранттық қаржыландырудың жаңа нысанын енгізу қажет. Бұл ретте сатып алынған жабдықты басқа ғылыми ұйымдар пайдалану құқығын бекіту қажет.

3.3 Қазақстан ғылымына бизнестің елеулі назар аударатын уақыты келді. Қазіргі уақытта құрылып жатқан орталықтар, парктер мен хабтар жаңа технологияларды өндіру мен трансферттеу үшін рационализаторлық шешімдердің қайнар көзі болады, осы мақсаттар үшін елеулі, кең салықтық және инвестициялық преференциялар беру қажет.

3.4 Ғылыми негізделген талдамалық зерттеулер негізінде, оның ішінде форсайт-зерттеулер жүргізе отырып, ғылымды дамытудың басым бағыттарын және қаржыландыру көлемін айқындау.

3.5 Мегагранттарды мемлекеттік қолдаудың жаңа тетігін енгізу жолдарын қарастыру керек. Мегагранттар еліміздің қазіргі экономикасының ірі көпсалалы және салааралық мәселелерін шешуге мүмкіндік береді.

3.6 Кадрлық әлеуетті арттыру және ғалымдардың сыни массасын қалыптастыру үшін корпоративтік басқаруды, қаржыландырудың икемді жүйесін және басқарушылық дербестікті енгізуді, көшбасшылықты, оның ішінде жас ғалымдарды қолдау жолымен дамытуды жалғастыру.

3.7 Ғалымдардың әлеуметтік мәртебесін арттыру мақсатында ғалымдарға, инженер-конструкторларға әлеуметтік жеңілдіктер және салықтық жеңілдіктер пакетін беруді ойластыру.

3.8 Ғылыми ұйымдар қызметінің тиімділігін рейтингтік бағалауды жетілдіру.

3.9 Ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілерін аккредиттеуге қойылатын талаптарды күшейту.

3.10 Қазақстан Республикасында ғылыми зерттеулердің әлеуетін арттырудың тиімді жолдарын жетілдіру, оның ішінде:

- Жоғары оқу орындарында инновациялық менеджмент саласындағы мамандарды қайта даярлауды ұйымдастыру.

- Ведомстволық бағынысты ұйымдарда ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерцияландыру процестерін басқару мәселелері бойынша барлық деңгейдегі басшылық құрамның біліктілігін арттыруды қамтамасыз ету.

БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕРІ

- ҒТЖ аяқталған ғылыми нәтижелерін өндіріске неғұрлым тиімді тартудың ұйымдастырушылық-экономикалық тетіктерін әзірлеуді ұсыну;

- ҒТЖ нәтижелерін коммерцияландыру бойынша ғылыми-білім беру және инновациялық сала қызметкерлерінің әдістемелік нұсқаулықтарын қамтамасыз ету;

- Жоғары оқу орындары мен ҒЗИ арнайы ұйымдастырылған кеңселерінде ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерцияландыру процестерін басқаруды алгоритмдеуді жолға қою;

- Ғылым мен өндірісті интеграциялау мақсатында жоғары оқу орындары мен кәсіпорындардың бірлескен жарияланымдарының санын ұлғайту мәселесін пысықтау.

ҒТБ жетекшісі К.Н. Булатбаева

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

«ОРТА БІЛІМ: ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ (БІЛІМ БЕРУДЕГІ ПРОФИЛИЗАЦИЯ)» СЕКЦИЯСЫ

СЕКЦИЯ «СРЕДНЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ (ПРОФИЛИЗАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИИ)»

Абендова А. Н. Проявление моделей преодолевающего поведения у девиантных старшеклассников в образовательной среде	4-9
Аймуханбетова А. Ф. Пиенитенциарлы жүйедегі кешкі мектептердің білім беру сапасын арттыру механизмі: білімдегі олқылықтардың орнын толтыру	10-19
Акыбаева Н. Н., Меирбаева А. А. Білім – құндылық пен жүйе, үрдіс пен нәтиже	19-24
Жумабекова А. А. Компонент здорового образа жизни в содержании среднего образования	24-28
Ибраев М. У., Алиева Г. М., Жанғали І. Ә. Управленческие компетенции – важнейший фактор эффективности модернизации образования	28-33
Изотова Е. В. Развитие квалитетической компетентности студентов, педагогов дошкольной организации в условиях обновления содержания образования	34-41
Илмурадов Т. Б. Орта білімді дамытуда отандық және халықаралық тәжірибелерді кіріктіру ретіндегі 12-жылдық білім беру тұжырымдамасы: қазіргі кездегі мәселелер және оларды шешу жолдары	41-47
Кошкинбаева А. Б. Қазіргі білім мен ғылымның өзекті мәселелері	48-52
Мұхамбетжанова С. Т., Оракова А. Ш., Наметкулова Ф. Д. Педагогтердің цифрлық құзырлылығын дамыту	52-59
Мазбаев О. Б. Бейіндік оқыту мәселелерінің шешілу жолдары	59-63
Нургалиева А. С. Методологические основы модернизации системы образования	63-71
Ольховская А. И.	71-74

Некоторые вопросы лидерства в образовании	
Ориненко Н. А., Клименко Е. С. Формирование информационной компетентности субъектов образовательного процесса	74-80
Пастухова Н. Р. Моя школа – школа нового времени	80-83
Рашова Р. А. Мектептегі денсаулық сақтау жағдайы: теңгерімді тамақтану және эргономикалық ортамен қамтамасыз ету аспектілері	83-87
Төлеген Ө. Ш. Білім сапасына әсер ететін факторлар	88-93
Хайдарова А. Ж. Инновации и творчество педагога в аспекте модернизации системы образования Республики Казахстан	93-96

«МЕКТЕПТЕГІ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ: ТӘЖІРИБЕ, ПРОБЛЕМАЛАР ЖӘНЕ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ» СЕКЦИЯСЫ

СЕКЦИЯ «ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ В ШКОЛЕ: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ»

Әбенова Д.Б. Орта білім беру жүйесінің кейбір мәселелері	97-102
Абылханова А.Н. Оқу үдерісін реттеуді сабақты зерттеу арқылы қалыптастырушы бағалаудың ықпалын арттыру	102-109
Ахметкалиева Б.Н. Математика пәнінде формативті бағалаудың тиімді әдісін қолдану арқылы оқушылардың білім деңгейлерін көтеру	109-113
Байкаримова А.К. Особенности использования прецедентных феноменов в заголовках статей (на основе английского языка)	113-116
Бауржанова А.Ж. Блум таксономиясын химия пәнінде қолданудың тиімділігі	116-123
Балгазина Э.О. Лаплас теңдеуі үшін Дирихле есебін торлар әдісімен шешу	123-129
Берметова А.Н. Оқушылардың үлгермеушілігінің себептері және оны шешу жолдары	129-136
Бердимбетова А.М.	136-140

Сабақты зерттеу - мұғалімдердің білімін қалыптастыру және оқыту мен оқуды жетілдіру тәсілі	
Брахметова А.А. Үлгірімі төмен білім алушылардың сапасын арттырудағы тиімді жолдары	140-146
Букина А.Ю. Проектирование и применение индивидуального образовательного маршрута на уроках физической культуры	146-150
Виноградова О.А. Пути повышения качества знаний студентов при изучении русскому языку и литературе	150-157
Дронсейка И.П. Ликвидация пробелов и подготовка учащихся к итоговой аттестации по математике	157-164
Досмуханова А.С. Создание системы профилактики школьной неуспеваемости как средство повышения качество образования	164-170
Ергалиева Ж.Ж. Сабақты зерттеу - оқыту мен оқу процесінің сапасын арттырудың тиімді жолы	170-175
Ержанқызы С. Биология сабағында жоба әдісін пайдалану арқылы дарынды оқушылардың құзыреттіліктерін арттыру	175-179
Жакиянова Ж.Г. Повышение качества знаний обучающихся: теория и практика	179-184
Жамашева Ж.Р. Инновационные методы и технологии на уроках русского языка и литературы	184-190
Жапарова У.Т. Физика пәнін оқытуда оқушылардың құзыреттілігін дамыту жолдары	191-196
Зейнелхан Г. Онлайн және офлайн оқыту үрдісіндегі цифрлық технологиялардың маңыздылығы және түрлері	196-202
Ибраимова С.М. Сын тұрғысынан ойлау - оқушылардың оқу белсенділігін арттыру жолы	202-209
Кадиркешова К.Е. Бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік қабілетін дамыту	209-214

Кабдыракова А.Б. Пути формирования читательской грамотности на уроках русского языка в средней школе	215-219
Козлова И.А. Системный подход к решению проблем низкой успеваемости	219-221
Кегенова С.И., Молдаканова З.Д., Тундыкбаева С.К. Жаңаша тәсіл lesson study - заман талабы	222-227
Керимкулова А.А. Химия сабақтарында үлгерімі төмен оқушылардың танымдық белсенділіктерін арттыру	227-231
Кошеров Р.Е. Бастауыш сынып оқушыларының ұсақ қол моторикасы арқылы каллиграфиялық дағдыларын жетілдіру	231-241
Кулжабаева Л.С. Оқытудың белсенді түрлері – оқушы қызығушылығының басты құралы	241-247
Куровская З. Е. Развитие читательской грамотности на уроках математики и физики на основе использования структурированных заданий	247-253
Кожаква Г.Т. Төмен үлгерім мәселесі туралы	253-258
Лучук А.Н. Формирование самостоятельной деятельности как способ повышения успеваемости у обучающихся	258-262
Масловская Т.Н. Использование интерактивных технологий как механизма повышения качества образования	262-270
Миржакупова А.Т., Миржакупова Г.Т. Оқушының мектептегі күнделікті өмірін әртараптандыру және шығармашылық, танымдық қажеттілігін қанағаттандыру	270-274
Медведева И.Б. Активные методы обучения, как условие создания мотивирующей, развивающей и результативной учебной среды	275-279
Медеуова Б.А. Үлгерімі төмен оқушылардың білім сапасын арттыру жолдары	279-284
Муглиева Р.Т. К вопросу о повышении школьной успеваемости	284-289
Мурзатаева Р.А., Иванова О.В.	289-293

Скаффолдинг как условие повышения развивающего потенциала учебного процесса одно из эффективных решений проблем низкой успеваемости	
Нурпеисов Р.Т. Способы решения проблем низкой успеваемости	293-298
Омарова Ш.Х. Білім сапасын арттырудың тиімді жолдарын қарастыру	298-302
Раймбекова С.Ж. Формы работы с неуспешными ученикам	302-306
Сапаргалиева Б.К. Влияние исследования урока на качество знания	306-312
Садыбекова А.Ж. Сапалы білім – мемлекет пен қоғам үшін басты құндылық	312-318
Сейсебаева А.Б. «Білім жүйесін дамытудың әдіснамалық негізі» география сабағында үлгерімі төмен оқушылардың білім сапасын арттыру жолдары	318-321
Секенова Б.Б. Білім сапасын арттырудың негізгі тетігі - жаңа инновациялық технологияларды қолдану	321-325
Сентаева Ж.И. Развитие учебной мотивации и ее роль в повышении качества образовательного процесса	325-329
Серікбаева Ә.Қ. Мектептегі үлгерімсіздіктің себептері және оны шешу жолдары	329-336
Салахутдинова Т.Ф. О повышении уровня сформированности навыков чтения у учащихся начальной школы	336-341
Сүгірбекова Ү.І. М. Әуезовтің «Абай жолы» роман-эпопеясын оқытудың тиімді жолдары	341-343
Суттубаева А.Г. О проблеме школьной неуспеваемости	343-349
Ташимова М.П. Формирование учебной мотивации через формативное оценивание – путь к повышению качества обучения в начальной школе	349-354
Тазабекова К.К., Алашбаева И.Д. Білім сапасын арттырудың, жетілдірудің тиімді әдіс-тәсілдері	354-359
Тикенева В. А. Активные педагогические технологии в преподавании географии	359-363

Уаков М.С. «Бөліну кубиктері»	364-367
Уразалинова А.К. Механизм повышения качества образования: системный подход к решению проблем низкой успеваемости	367-381
Чередниченко Н. Р. Планирование эффективного урока	381-384
Ширяева Е.С., Ширяев В.А. Применение технологии lesson study как механизм повышения качества образования	385-389

**«БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ
МОДЕЛДЕУ» СЕКЦИЯСЫ**

**СЕКЦИЯ «МОДЕЛИРОВАНИЕ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ»**

Абитаева Э. Е. Білім беру ұйымдарында көптілді білім беруді моделдеу: әлеуметтік-лингвистикалық орта, кадрлық әлеует, кәсіби бағдарды ескеру	390-394
Абенова Г. К., Төлеубаева М. С. Орыс тілді оқушыларға абай идеяларын меңгерудегі когнитивтік-коммуникативтік технологияның тиімділігі	394-400
Амангелді А. Тіл үйретуде сөйлесім әрекеттерін тиімді ұйымдастырудың маңызы	400-406
Аманжолова С. С., Садыбекова С. Ж. Қазіргі заманның талабы – көптілділік	406-411
Асылова Р. Б., Нұрахметова Д. Ж. Оқушылардың білімдерін жетілдіруде SMART мақсаттардың берер мүмкіндігі	411-414
Базарбай Ә. М. Басқа тілді аудиторияға қазақ тілін мәдениеттанымдық әдіс арқылы оқыту	414-420
Бакирова Г. М. Жазылым дағдысын қалыптастыруда қолданылатын инновациялық технологияның тиімді жолдары	420-422
Ельбисинова С. К. Әдебиеттік оқуда өзіндік жұмыстарды қолдана отырып оқушылардың танымдық күзіреттілігін қалыптастыру	422-427
Жумабаева А. С., Кабдракишева А. С.	428-433

Тілдік пәндерді оқытудағы олқылықтар мен оларды шешу жолдары	
Иксанова А. Е., Слямова Г. Д. Қазақ тілі мен әдебиетін оқыту жолындағы «4К» білім беру моделі	433-438
Ильяшева Б. К. Білім беру ұйымдарында көптілді білім беруді модельдеу: кадрлық әлеует	438-445
Каримова Б. Е. Тілдік тестілеу – ағылшын тілін оқытудағы бақылау құралы және тесттерді педагогикалық практикада қолдану	445-452
Қажығапбасова М. Т. Инновациялық тұрғыдан сабақты ұйымдастыру: маңызы, перспективалары, нәтижесі	452-457
Құлназарова Г. С., Сартаева Қ. С. Ана тілінің – көптілді білім берудегі рөлі	457-461
Кисамиденнова З. М. Қазақ тілі сабағында Liveworksheets платформасын қолдану тиімділігі	461-465
Махметов А. Ж. Оқушылардың шығармашылық дағдыларын дамыту жолдары	465-467
Өскенбаева А. Т. Ағылшын тілі сабақтарында кәсіптік бағдар беру	467-471
Резуанова Г. К., Булатбаева К. Н. Білім беру мен ой-өрісті дамытуда компьютерлік құрылғылар мен смартфондардың рөлі мен маңызы	472-475
Саниязова Р. Г. Ағылшын тілі сабағында топтық жоба жасау жолдары	475-480
Serdalina D., Rezuanova G. Measuring cognitive engagement of students in learning english	480-485
Сыздықова А. М. Белсенді оқыту әдіс – тәсілдер арқылы оқушылардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру	485-489
Уланова М. Сравнительный анализ фразеологических оборотов английского, русского и казахского языков	489-495
Шнайдер В. А., Резуанова Г. К. Тілді оқытудың тиімді технологиялары мен әдістері	496-499
Шоманова М. С., Резуанова Г. К. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында сын тұрғысынан ойлауға үйрету арқылы оқушылардың ойлау дағдыларын дамыту	500-504

«ҮЗДІКСІЗ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ» СЕКЦИЯСЫ
СЕКЦИЯ «НЕПРЕРЫВНОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ»

Акимова М. Х. Lesson study – мұғалімдердің білімін қалыптастыру және оқыту мен оқуды жетілдіру тәсілі	505-510
Алханова Г. А. ЖОО қолданылатын интеллектуалды жүйені зерттеу және программалық іске асыру	510-515
Башарова Г. Е. Тарих сабағында жаңа технологияларды пайдалану арқылы колледж студенттерінің функционалдық сауаттылығын арттыру	515-522
Болатова С. Б. Білім сапасын арттыруда сабақты зерттеудің ролі	522-527
Болысбекова Д. Ш. Modern requirements for school teachers: problems of continuous professional development and certification	527-532
Галимжанова М. А., Ергалиева Г. Т. Мектеп оқушыларына кәсіптік бағдар беру – болашақ мамандығын қалыптастыру негізі ретінде	532-537
Ділдәбекқызы Д. Білім беру мазмұнын ізгілендіруде инновациялық менеджменттің ролі	537-541
Досова Л. А. Жаңартылған білім мазмұнында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудағы педагогтің ролі	541-546
Жагупарова А. А. Современные требования к педагогу в школе и вузе: вопросы непрерывного профессионального развития и сертификации	546-550
Жакупова А. А. Проблемы создания здоровьесберегающей среды образовательных учреждений в педагогической теории и практике	550-555
Жундибаева Р. К., Туякбаева Н. М., Шайкиева Г. Е. Скаффолдинг как один из эффективных методов по повышению качества знаний	555-561
Заманбекова А. З. Әртүрлі елдердегі ғылыми кадрларды даярлау жүйесін жетілдіру жолдары	561-566
Зейнолла Ж. А. Білім беру сапасын арттырудағы педагогтің ролі	566-570
Қажықұмарова Е. Е., Нурланова А. К. Даярлау жүйесін жетілдіру жолдары	570-576

Калиева Ж. Б. «Төңкерілген сабақ, төңкерілген сынып» технологиясын оқытуда тиімді қолдану	576-580
Кожакулова К. Б. Жаңартылған білім беру – жаңашылдық!	580-587
Кожикова Б. М. Педагогикалық консилиумды тиімді ұйымдастыру – білім сапасын арттырудың қайнар көзі	587-591
Қуатова А. Б. Әдістемелік қызметте кәсіби дамуды жетілдіру арқылы шығармашылық орта құру	591-598
Кузеубаев Т. Т., Жимагулова К. А. Пути совершенствования системы подготовки научных кадров	598-606
Kurmanbayeva G. M. Methods of elaborating formative assessment of communicative competence in foreign language subject among secondary school students (5-9 grades)	606-612
Kusmanova N. Y. The backgrounds of work on preparing applicants to enter the pedagogical college as one of the main mechanisms for solving the problem of low academic achievement of students	612-618
Курманова Р. О., Натенова Р. К., Натенова Р. К. Болашақ мұғалімдерді даярлау жүйесіндегі үздік әлемдік тәжірибелер	618-623
Мұратқызы А. Заманауи білім беру жағдайында КЖТББ ұйымдары педагогтарының кәсіби-тұлғалық дамуының алғышарттары	623-629
Набатникова Т.И Опыт создания педагогических отрядов в рамках профилизации.	630-634
Нургазина Ж. М. Бастауыш сынып педагогтерінің медиақұзыреттілігін қалыптастырудың негізгі бағыттары	634-639
Омарова М. Т., Мурзалинова А. Ж., Айтымова А. Н. Күрделі қоғамға бағытталған білім беру аспектісіндегі болашақ мұғалімдердің эмоционалдық интеллектіні дамыту	639-648
Primkulova D. P., Zhussupova Zh. A. Influence of virtual social networks on proxy educator	648-651
Салимбаев А. Т. Үздіксіз педагогикалық білім берудегі қазіргі мұғалімнің бейнесі	652-656
Сарсенбекова А. А., Жилкожина А. А. Эффективность эмпирического метода в исследовании практики педагогов	656-660

Садыкова А. К. Оценивание в системе профессионального иноязычного образования	661-668
Сәтім А. Жоғары сынып оқушыларының интернетке тәуелділігінің алдын-алу жолдары	668-671
Смаилканова А. А. Исследование урока в профессиональной подготовке студентов педагогического колледжа	671-675
Смирнова Н. С. Здоровьесберегающие технологии при преподавании биологии в условиях колледжа	676-680
Танатарова Д. Т., Баяхметова А. Ш. Мектептегі педагогке қойылатын заманауи талаптар: үздіксіз кәсіби даму және сертификаттау мәселелері	681-686
Уранхаева А. Е., Сарсикеева Г. К. Преподавание как призвание или выбор карьеры: влияние на восприятие учителя и результаты учащихся – систематический обзор литературы	686-392
Хамзина Г. Б., Смагулова М. Г. Концептуальное картирование как стратегия подготовки к письму (в целях обновления содержания методики преподавания иностранного языка)	693-700
Шадрина Е. Н. Развитие педагога обязательное условие обучения по новым стандартам	700-705

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҒЫЛЫМИ ЖҰМЫСТАРДЫҢ
САПАСЫ МЕН НӘТИЖЕЛІГІ»
СЕКЦИЯСЫ**

**СЕКЦИЯ «КАЧЕСТВО И РЕЗУЛЬТАТИВНОСТЬ
НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАСТАНЕ»**

Ақтанова А. С. Қазақстан Республикасындағы ғылыми зерттеулердің әлеуетін арттырудың тиімді жолдары	706-711
Имангазиев А. К. О бальной системе оценки качества (результативности) деятельности научных организаций и вузов Казахстана	712-720
Кабдуалиев У. Б. Қазақстандағы зияткерлік меншікті қорғау жүйесі және өзекті мәселелері	720-725

Калижарова А. А. Модель развития учебно-исследовательских умений обучающихся на уроках физики в условиях модернизации системы образования	725-732
Касимов К. М. Налоговое стимулирование научной деятельности в Казахстане: тенденции и подходы (на примере развитых стран)	732-742
Kitarova G. S. Measuring impacts of science and research on the society: development, issues and solutions	742-746
Лысенко Л. В. Участие в археологической экспедиции как развитие исследовательских навыков у обучающихся	746-749
Сағындықова Қ. М. Using the «audacity» program in the formation and development of students' pronunciation skills	749-753
Хусаинова А. К., Тайболатов Қ. М. Ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жариялаудағы қазақстандық және шетелдік басылымдар: салыстырмалы талдау	753-759
Резолюция/ Қарары	760-765